CHARLES
DICKENS

DAVID COPPERFIELD

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: MERAM ARVAS

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 4634

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

CHARLES DICKENS
DAVID COPPERFIELD

ÖZGÜN ADI
DAVID COPPERFIELD

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
MERAM ARVAS

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DENİZ RESUL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
SEVGİ ŞEN

DÜZELTİ
MUSTAFA AYDIN

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

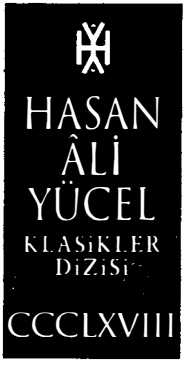
1. BASIM, EKİM 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-980-0 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-295-981-7 (KARTON KAPAKLI)

BASKI-CİLT
DERYA MÜCELLİT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/80-81 TOPKAPI
ZEYTİNBURNU İSTANBUL
Tel: (0212) 501 02 72 - (0212) 501 35 91 Faks: (0212) 480 09 14
Sertifika No: 40514

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

CHARLES DICKENS

DAVID COPPERFIELD

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
MERAM ARVAS

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Northamptonshire, Rockingham'dan
saygıdeğer Mr. ve Mrs. Richard Watson'a,
sevgiyle ithaf olunur.

Önsöz

İçimde kitabı yeni bitirmiş olmanın verdiği heyecanla, kitaptan bir nebze uzaklaşmak, onunla arama şu ciddi başlığa yakışan bir ağırlık takınacak denli mesafe koymak hiç kolay değil. Kitaba olan ilgim son derece yeni ve güçlü; zihnimse sevinçle üzüntü arasında gidip geliyor; uzun süren bir çalışmayı tamamlamış olmanın sevinciyle, bana ahbaplık eden onca kişiden ayrılmanın üzüntüsü bir arada; öyle ki sevgili okuru kişisel sırlar ve özel duygularla usandırma tehlikesiyle karşı karşıyayım.

Bunun dışında, hangi amaçla olursa olsun, hikâyeye dair söyleyebileceğim her şeyi zaten kitapta anlattım.

İki yıl süren yaratıcı bir çalışmanın ardından kalemi bir kenara koymanın ne kadar hüzünlü olduğunu, ya da beynindeki bütün o varlıklar sürüsü kendisini ebediyen terk edip giderken, Yazar'ın kendinden bir parçayı o hayalî dünyada bırakmış gibi hissettiğini bilmek okuru ne derece ilgilendirir bilmiyorum. Ne var ki, söyleyecek başka şeyim yok; kimsenin bu öyküde olanlara, benim onu yazarken inandığımdan çok inanmayacağını itiraf etmek dışında (ve muhtemelen bu daha da az ilgilendirecektir okuru).

Bu yüzden geçmişe değil, geleceğe bakacağım. İki yeşil yaprağımın her ay yeniden açacağı, David Copperfield'ın

yapraklarına can veren güneşle yağmuru yürekten andığım ve bunların beni mutlu ettiği zamanlara umutla bakıyor olmasam bu kadar içime sinerek kapatamazdım bu kitabı.

LONDRA
Ekim, 1850.

I

Doğdum

Kendi hayatımın kahramanı mı olacağım yoksa bu görevi başka biri mi üstlenecek, bu sayfalar gösterecek. Hayatımı anlatmaya en başından başlarsak, (bana aktarılanlara ve benim de inandığıma göre) bir cuma gecesi saat on ikide doğmuşum. Dediklerine göre saatin çalmasıyla birlikte ben de ağlamaya başlamışım.

Ebe, bir de daha bizzat tanışma imkânını yakalamamızdan aylar önce mahallemizde bana tatlı bir merakla yaklaşan bazı bilge kadınlar, cuma gecesi geç saatlerde doğan bütün bahtsız bebeklerin, kız erkek fark etmez, bu Tanrı vergisi iki yetenekten nasiplenmelerinin kaçınılmaz olduğuna inandıklarından, doğduğum gün ve saate bakarak öncelikle hayatta bahtsız olacağımı, sonra da hayaletler ve ruhlar görme ayrıcalığına sahip olacağımı beyan etmişler.

İlkiyle ilgili şu an bir şey söylemeye gerek yok, çünkü bu tahminin bir neticeyle doğrulandığını ya da yanlışlandığını, hiçbir şey geçmişimden daha iyi ortaya koyamaz. Sorunun ikinci kısmına gelince, şu kadarını söyleyeyim, mirasımın bu parçasını bebekken tüketmediysem eğer, henüz bu mirasa konmadım diyebilirim. Öte yandan, bu servetin benden esir-

genmiş olmasından şikâyetçi değilim; şimdi kimin elindeyse, onu memnuniyetle kendine saklayabilir.

Başımda cenin zarıyla* doğmuşum ve bunu on beş gine** gibi uygun bir fiyata satmak için gazetelere ilan vermişler. O zamanlar açık denizlerde seyahat eden insanların paraları mı yoktu yoksa inançları olmadığı için can yeleklerini mi tercih ediyorlardı bilmem; tek bildiğim sadece bir kişinin fiyat teklif ettiği, o da kambiyo simsarlığı işiyle bağlantısı olan bir avukatmış; adam nakit iki sterlin verip kalanı da şeri ile ödemeyi teklif etmiş; ama boğulmamayı garantilemek için daha fazla para vermeye yanaşmamış. Neticede, ilan zarar edilerek kaldırılmış –zira o sıralarda piyasada zavallı annemin yaptığı şeri varmış sadece– ve on yıl sonra bizim civarda düzenlenen ve adam başı iki şilin ödeyen elli kişinin yer aldığı bir eşya piyangosunda biri bunu beş şiline satın aldı. Ben de bizzat oradaydım ve bana ait bir parçanın bu şekilde elden çıkmasından dolayı hayli rahatsız olduğumu ve kafamın karıştığını hatırlıyorum. Anımsadığım kadarıyla cenin zarını yaşlı bir hanım kazanmıştı ve ödemesi gereken beş şilini hemen gayet hevesli bir şekilde kolundaki sepetten çıkardı; hepsini yarım peniler halinde verdi, iki buçuk peni de eksikti – ama hesap işi hayli zaman alan nafile bir çaba olduğundan bunu ona kanıtlamaya çabalamadı kimse. Hiçbir zaman boğulmadığı, doksan iki yaşında muzaffer bir şekilde yatağında öldüğü gerçeği o yörede daha uzun yıllar hatırlanacak. Anladığım kadarıyla kadının son ana kadar en çok böbürlendiği şey, bir köprünün üzerinde bulunmak dışında asla suyun üzerinde olmadığıydı ve çayını yudumlarken (ki pek düşkündü buna) son ana kadar gemicilerin ve dünyada "boş boş dolanmaya" cüret eden herkesin saygısızlığına duyduğu öfkeyi dile getirdi. Ona çay gibi birtakım kazançla-

---

* Bebeğin başını kaplayan bu zar hemen çıkarılmazsa bebek boğulur. O zamanki genel inanışa göre bu travmayı atlatan çocuk hayatı boyunca boğulmaz. (ç.n.)

** Bir gine, 1 sterlin 1 şilin değerindedir. (e.n.)

rın bu sakıncalı uygulama sayesinde elde edildiğini anlatmak boşunaydı. O her seferinde daha da güçlü ve bu karşı çıkışın gücünün içgüdüsel bilinciyle, "Kimse boş boş dolanmasın etrafta," diye karşılık veriyordu.

Neyse, şimdi ben de lafı dolandırmadan doğumuma döneyim.

Suffolk, Blunderstone'da, ya da İskoçya'dakilerin ifadesiyle "o yörede" dünyaya geldim. Babam ben doğmadan önce ölmüş. Babam dünyaya gözlerini yumalı altı ay olmuşken ben gözlerimi açmışım. Babamın beni hiç görmemiş olması tuhaf bir his yaratır bende hâlâ; daha da tuhafı, çocukluğuma dair ilk aklıma gelen şeyler, babamın kilisenin bahçesindeki beyaz mezar taşıyla onun karanlık gecelerde orada öyle yalnız yatmasının yarattığı tarifi zor, sevgi dolu acıma hissidir; o sırada küçük salonumuz şömine ateşinin ve kandilin etkisiyle sıcak ve keyifli, evin kapılarının sürgüsü çekilip kilitlenmiş olurdu – bu bazen neredeyse zalimce gelirdi bana.

Babamın halalarından biri ve benim de giderek daha sıkı bir ilişki kuracağım büyük halam ailemizin en önde gelen şahsiyetiydi. Miss Trotwood ya da zavallı annemin bu heybetli şahsiyete karşı duyduğu korkuyu yenebildiği zamanlar (ki pek sık olan bir şey değildi bu) kullandığı adıyla Miss Betsey, kendisinden genç, çok yakışıklı bir adamla evliydi ama adamın yakışıklılığı "yüzü güzel olanı değil, huyu güzel olanı sev" atasözünü getiriyordu akla – çünkü adamın Miss Betsey'yi dövdüğünden şüpheleniliyordu; hatta bir keresinde erzak meselesinden çıkan bir ihtilaf sonucu, acele ama kesin bir hamleyle onu ikinci kat penceresinden atma girişimi olmuştu. Bütün bu geçimsizlik belirtileri üzerine Miss Betsey adama parasını vermiş ve sonunda iki tarafın rızasıyla ayrılmışlardı. Adam aldığı parayla Hindistan'a gitmişti sonra ve orada, ailemizde anlatılagelen çılgın bir efsaneye göre bir keresinde bir filin tepesinde görülmüştü, yanında da bir

babun vardı; gerçi bence kastedilen bir babu,* belki de bir begümdü.** Neyse, on yıl sonra adamın Hindistan'da öldüğü haberi geldi. Bu haber halamı nasıl etkiledi, kimse bilmedi; çünkü ayrılmalarının hemen ardından halam yeniden kızlık soyadını alıp uzaklarda, deniz kıyısındaki küçük bir köyde bir kulübe satın almış, kendisini tek bir uşağı olan bekâr bir kadın olarak tanıtmış ve ondan sonra inzivaya çekilerek hep gözlerden uzak yaşamıştı.

Anladığım kadarıyla babam bir zamanlar en sevdiği kardeşiymiş; ama sonra babam annemle evlenince inanılmaz hakarete uğradığını hissetmiş halam; çünkü ona göre annem "ifadesiz bir balmumu bebek"miş. Annemi hiç tanımamış aslında ama onun daha yirmi yaşında bile olmadığını biliyormuş. Babamla Miss Betsey bir daha hiç görüşmemiş. Babam evlendiğinde annemin iki katı yaşındaymış ama çok da narin yaradılışlıymış. Bir sene sonra, daha önce söylediğim gibi, ben doğmadan altı ay evvel de ölmüş.

Benim, olaylı ve önemli tabir edebileceğim o cuma gününün öğleden sonrasında durum böyleymiş işte. Dolayısıyla o anda durumun nasıl olduğunu bildiğimi ya da kendi duyumlarıma dayanarak bunu takip eden olayları hatırladığımı iddia etmem mümkün değil.

Annem ateşin yanında oturuyordu o gün ama sağlığı pek iyi değildi ve morali de hayli bozuktu; bir yandan gözyaşları içinde ateşi izlerken umutsuzca hem kendi derdine hem de üst kattaki bir çekmecede bir dolu iğnenin kötü bir kehanetle,*** gelişi konusunda en ufak heyecan duymayan şu dünyada karşılamaya hazır olduğu babasız minik yabancının derdine yanıyordu; annem, dediğim gibi, pırıl pırıl, rüzgârlı mart gününde, son derece ürkek ve üzgün bir halde

---

* Hint veya Bengalli efendi; İngilizce bilen yerli kâtip. (ç.n.)

** Hint prenseslerine verilen unvan. (ç.n.)

*** On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda doğumdan sonra yeni anneye bir iğnedenlik hediye etmek modaydı. Bu iğnelerin anneye doğumdan önce verilmesininse doğum sancılarını artıracağına inanılırdı. (e.n.)

ateşin yanında oturuyordu ve kendisini bekleyen bu sınavdan sağ çıkabileceği konusunda epey kuşkuluydu. Derken gözlerindeki yaşları silip başını tam karşısındaki pencereye doğru kaldırdığı sırada bahçeden geçen tuhaf bir hanım gördü.

Annem bir kez daha bakınca bunun Miss Betsey olduğu hissine kapıldı. Batan güneş, bahçe çitinin tepesinden bu tuhaf hanımın üstünde parlıyordu ve o, başka kimsede görülemeyecek türde merhametsiz bir katılık ve sakin bir yüzle kapıya doğru yürüyordu.

Eve vardığında kimliğini açık edecek başka bir şey daha yaptı. Babam sık sık onun sıradan bir Hristiyan olmadığını ima ederdi; şimdi zili çalacağı yerde gelip ikiz pencereye yaklaşmış ve burnunun ucunu cama dayamasıyla, zavallı anneciğimin dediğine bakılırsa, burnu bir anda dümdüz ve bembeyaz olmuştu.

O an annemi öyle korkutmuş ki bir cuma günü doğmuş olmamı Miss Betsey'ye borçlu olduğuma inandım hep.

Annem bir heyecan koltuğundan kalkıp arka köşeye geçti. Miss Betsey ağır ve sorgulayıcı bir edayla odaya baktı; bir uçtan diğer uca, ucuz bir Alman guguklu saatinin içindeki Arap başı* gibi tekinsizce dolaştırdı gözlerini odada, ta ki annemi bulana dek. Sonra daima itaat edilmeye alışmış biri gibi kaş göz işaretiyle anneme gelip kapıyı açmasını söyledi. Annem de gitti.

"Siz Mrs. David Copperfield olmalısınız," dedi Miss Betsey; bu vurgu annemin matem elbisesineydi muhtemelen, bir de içinde bulunduğu duruma.

"Evet," dedi annem cılız bir sesle.

"Ben de Miss Trotwood," dedi ziyaretçi. "Bu adı duymuşsunuzdur herhalde."

---

* "Saracen's head in a Dutch clock": Saracen kelimesi Avrupa'da Ortaçağ sonlarında Ortadoğulu Müslümanları ifade etmek için kullanılıyordu. Tahta bir kutunun içine yerleştirilmiş saatlere Hollanda saati deniyordu. (ç.n.)

Annem bu şerefe daha önce nail olduğunu söyledi. Oysa pek de hoş olmayan bir şekilde, bunun aman aman bir mutluluk olmadığını ima etmeye özen gösterdi.

"Şimdi de kendisini görüyorsunuz işte," dedi Miss Betsey. Annem başını öne eğip içeri buyur etti onu.

Annemin az önce oturduğu salona geçtiler; koridorun diğer yanında bulunan evin en güzel odasının şöminesi yanmıyordu – babamın cenazesinden beri, yani epeydir yakılmamıştı aslında; ikisi de oturduğunda Miss Betsey hiçbir şey söylemedi ve gözyaşlarını beyhude bir çabayla tutmaya çalışan annem ağlamaya başladı.

"Aaa, yok yok!" dedi Miss Betsey hemen. "Yapmayın ama! Haydi ama!"

Gelgelelim sözleri bir işe yaramamıştı ve annem ağlaması geçene kadar devam etti.

"Şu şapkanı çıkar bakalım çocuğum," dedi Miss Betsey, "bir bakayım sana."

Annem, böyle bir eğilimi vardıysa bile bu garip isteğine itaatsizlik edemeyecek kadar korkuyordu ondan. Bu yüzden kendisine söyleneni yaptı ama bunu yaparken elleri öyle gergindi ki saçları (hem gür hem de güzel saçları vardı) yüzüne döküldü.

"Ah şuna bak sen!" diye bağırdı Miss Betsey. "Daha bebekmişsin sen!"

Annem, kuşkusuz, yaşına göre hayli genç görünüyordu; zavallım, sanki bu bir suçmuş gibi başını öne eğip bir yandan ağlayarak aslında korktuğunu, daha çocukken dul kaldığını ve doğumu atlatırsa çocukken bir anne olacağını söyledi. Miss Betsey'nin, bunu takip eden kısa sessizlikte saçlarına dokunduğu hissine kapıldı annem, hem de hiç de sert olmayan bir hareketle; ama içindeki ürkek ümitle ona baktığında, üzerinde etekleri kırışmış elbisesiyle, ellerini tek dizinin üzerinde kavuşturmuş, ayakları şömine paravanasına dayanmış oturan hanımın kaşlarını çatmış bir halde ateşe baktığını gördü.

"Tanrı aşkına," dedi Miss Betsey birden, "ne bu Rookery?"*

"Evden mi bahsediyorsunuz?" diye sordu annem.

"Ne bu Rookery?" dedi Miss Betsey. "İkinizden birinin hayata dair daha işe yarar fikirleri olsaydı şuraya Cookery** derdiniz."

"Bu ismi Mr. Copperfield seçmişti," diye karşılık verdi annem. "Evi aldığında burada ekinkargaları olduğunu düşünüyormuş."

O an akşam rüzgârı bahçenin ucundaki yaşlı koca karaağaçların arasından öyle bir esmişti ki annem de Miss Betsey de gözlerini o taraftan alamadı. Karaağaçlar, sırlarını fısıldaşan devler gibi birbirlerinin üzerine eğildikçe ve birkaç saniyelik bu sükûnetin ardından sanki bu sırlar iç huzurlarına zeval verecekmişçesine kollarını deli gibi açarak çılgın bir telaşa düştüklerinde havanın vurduğu eski ekinkargası yuvaları yüksekteki dalları zorlayarak dalgalı bir denizdeki gemi enkazları misali sallandılar.

"Kuşlar nerede?" diye sordu Miss Betsey.

"Neler?" Annemin aklından başka bir şey geçiyordu.

"Ekinkargaları diyorum – ne oldu onlara?" diye sordu Miss Betsey.

"Buraya geldiğimizden beri hiç görmedik," dedi annem. "Biz –yani Mr. Copperfield– buranın koca bir kuş yuvası olduğunu düşündük ama yuvalar çok eskiydi ve kuşlar burayı terk edeli çok olmuştu."

"Tam David Copperfield'ın yapacağı şey!" diye bağırdı Miss Betsey. "Ah şu David Copperfield! Civarda bir tek yuva yokken eve karga yuvası diyor ve yuvaları görünce kuş var sanıyor!"

"Mr. Copperfield öldü," dedi annem, "ve onun hakkında böyle ters konuşacaksanız..."

---

* David Copperfield'ın doğduğu evin adı. Kümesi andıran bina, harap ev ve kargaların yuva yaptığı yer anlamına gelir. (ç.n.)

** Aşçılık, mutfak. (ç.n.)

Zavallı annem sanırım bir an için halama darp girişiminde bulunmak istemişti; oysa annem böyle bir karşılaşmaya o akşamkinden çok daha hazırlıklı olsaydı bile halam tek eliyle annemin hakkından gelebilirdi. Ne var ki annem koltuğundan kalkmakla yetindi; sonra uysalca yerine oturdu ve bayıldı.

Annem kendine geldiğinde ya da Miss Betsey onu kendine getirdiğinde, artık hangisi olduysa, Miss Betsey'nin pencerenin önünde durduğunu gördü. Artık alacakaranlık iyice çökmüştü ve o loş ışıkta birbirlerini zor seçiyorlardı, ateşin ışığı olmasa o da mümkün olmazdı.

"Ee?" dedi Miss Betsey sanki öylesine manzaraya bakıyormuş gibi koltuğuna dönerken, "Ne zaman doğacak?"

"Her yanım titriyor," dedi annem titrek bir sesle. "Ne olduğunu bilmiyorum. Öleceğim herhalde!"

"Yok canım, daha neler," dedi Miss Betsey. "Çay iç biraz."

"Ah ah, sizce bir işe yarar mı bu?" diye hayıflandı annem umutsuz bir tavırla.

"Tabii ki yarar," dedi Miss Betsey. "Evhamdan başka bir şey değil. Kızın adı ne?"

"Kız olup olmayacağını bilmiyorum daha efendim," dedi annem saf saf.

Miss Betsey, bilmeden yukarı kattaki çekmeceli dolabın içinde duran iğnedenliğin üzerinde yazılı olan ikinci fikri yineleyerek, "Tanrı şu bebeği korusun!" diye bağırdı; gerçi beni değil, annemi kastediyordu. "Onu demiyorum. Senin hizmetçi kızdan bahsediyorum."

"Peggotty," dedi annem.

"Peggotty!" diye tekrar etti Miss Betsey biraz öfkeyle. "Sen şimdi birinin Hristiyan kilisesine gidip kendisine Peggotty ismini verdiğini mi söylemek istiyorsun yani çocuğum?"

"Bu onun soyadı," dedi annem bitkin bir halde. "Mr. Copperfield ona böyle seslenirdi çünkü onunla isimlerimiz aynı."

Miss Betsey salonun kapısını açarak, "Hey! Peggotty!" diye seslendi. "Çay getirsene. Hanımın fenalaştı biraz. Oyalanma."

Bu ev ev olalı beri esas otorite kendisiymiş gibi bu fermanı buyurduktan ve evdeki bu yabancı ses üzerine elinde bir kandille koridordan gelen şaşırmış Peggotty'nin karşısına dikildikten sonra Miss Betsey, yeniden kapıyı kapayarak az önceki gibi oturdu: ayakları şömine paravanasının üzerinde, elbisesinin etekleri kırışmış ve elleri tek dizinin üzerinde kavuşmuş halde.

"Kız olacak diyordun," dedi Miss Betsey. "Bence kesin kız olacak. İçimden bir his kız diyor. Şimdi çocuğum, bu kız doğduğu andan itibaren..."

"Belki de erkektir," diye ekledi annem hemen.

"Diyorum sana, içimden bir his kız olacak diyor," diye karşılık verdi Miss Betsey. "Karşı gelme. Bu kız doğduğu andan itibaren onun arkadaşı olmak istiyorum, çocuğum. Vaftiz annesi olmak istiyorum ve ona Betsey Trotwood Copperfield adını vermeni rica ediyorum. Bu Betsey Trotwood'un hayatında hiçbir hata olmamalı. Onun duygularıyla asla oynanmamalı, zavallı küçüğüm. İyi yetiştirilmeli ve hak etmeyen hiç kimseye fazla güvenip açılmama konusunda iyi yönlendirilmeli. Bunu kendime vazife edinmeliyim."

Kurduğu her cümlenin ardından, Miss Betsey'nin başında sanki kendi hataları içinde kıpırdanıyormuş gibi bir seğirme oluyordu ve bunlara dair en ufak bir göndermeyi şiddetle bastırıyordu. En azından ateşin cılız ışığında yaptığı gözlemlerden anneme öyle geliyordu: Annem Miss Betsey'den çok korkuyordu, içi çok huzursuzdu ve fazla çekingendi; hiçbir şeyi açık bir şekilde göremeyecek ya da ne diyeceğini bilemeyecek kadar da şaşkın.

"David sana iyi davranır mıydı çocuğum?" diye sordu Miss Betsey kısa bir sessizliğin ardından ve başının hareketleri yavaş yavaş kesildi. "Rahat mıydınız?"

"Çok mutluyduk," dedi annem. "Mr. Copperfield bana fazlasıyla iyi davranıyordu."

"Ne demek şimdi bu? Şımartıyor muydu seni yani?" diye sordu Miss Betsey.

"Bu haşin dünyada yeniden böyle yalnız, bir başıma kalınca, düşünüyorum da gerçekten şımartmış beni," deyip hıçkırıklara boğuldu annem.

"Ah! Ağlama ama!" dedi Miss Betsey. "Eşit durumlarda değildiniz ya çocuğum –insanlar birbirleriyle eşit durumda olabilirmiş gibi– ben de ondan sordum. Sen kimsesizdin, değil mi?"

"Evet."

"Bir de mürebbiye miydin?"

"Mr. Copperfield'ın gelip gittiği bir evin çocuklarına mürebbiyelik yapıyordum. Mr. Copperfield bana çok kibar davranıyor ve ilgi gösteriyordu; sonra evlenme teklif etti. Ben de kabul ettim. Sonra evlendik işte," dedi annem kısaca.

"Yaa! Seni zavallı bebek!" diyerek düşüncelere daldı Miss Betsey; ateşi izlerken kaşları çatıktı hâlâ. "Bildiğin bir şey var mı senin?"

"Pardon, anlayamadım hanımefendi?" diye kekeledi annem.

"Evi çekip çevirmeyi bilir misin mesela?" dedi Miss Betsey.

"Pek değil ne yazık ki," diye karşılık verdi annem. "Daha iyi yapabilmek isterdim. Ama Mr. Copperfield öğretiyordu bana..."

(Parantez açıp, "Kendi çok bilirdi ya!" diye ekledi Miss Betsey.)

"...öğrenmeye çok heves ediyordum, o da büyük bir sabırla öğretiyordu, sanıyorum biraz kendimi ilerletebilirdim eğer talihsiz ölümü..." Annem yine gözyaşlarına boğuldu ve daha fazla devam edemedi.

"Tamam tamam!" dedi Miss Betsey.

"Evin hesap defterini tutardım, her gece Mr. Copperfield ile üzerinden geçerdik," diye haykırıp ıstırap içinde yeniden gözyaşlarına boğuldu annem.

"Tamam tamam!" dedi Miss Betsey. "Ağlama artık."

"Birbirimize hiç ters düşmezdik; Mr. Copperfield üçlerim ile beşlerimin birbirine çok benzediğini söylerdi bir tek, bir de yedilerime ve dokuzlarıma kıvrık kuyruklar koymama laf ederdi," diye ekleyip gene gözyaşlarına boğuldu annem.

"Hasta edeceksin kendini," dedi Miss Betsey, "ve biliyorsun, bunun ne sana ne de vaftiz kızıma bir faydası olur. Gel haydi! Yapma böyle!"

Bu argümanın annemin sakinleşmesine katkısı olmuştu belki ama şiddetlenen rahatsızlığının payı daha büyüktü. Yalnızca, ayaklarını hâlâ paravananın üzerine uzatmış otururken Miss Betsey'den ara sıra çıkan "Ha!" nidalarının bozduğu bir sessizlik oldu.

"Bildiğim kadarıyla David, yıllık maaş için para yatırıyordu kendisine," dedi az sonra. "Senin için bir şey yapmış mıydı?"

"Mr. Copperfield," dedi annem güçlükle cevap vererek, "bunun bir kısmını bana ayıracak kadar düşünceli ve iyiydi."

"Ne kadarlık bir şey bu?" diye sordu Miss Betsey.

"Yıllık yüz beş sterlin," dedi annem.

"Daha kötüsü de olabilirdi," dedi halam.

O ana uygun düşen bir söz olmuştu bu. Annem o kadar kötü bir haldeydi ki elinde çay tepsisi ve kandille gelen Peggotty, bu hasta halini görür görmez annemi apar topar yukarı kattaki odasına çıkardı –yeterli ışık olsa Miss Betsey bunu daha önce yapardı belki– ve hemen Ham Peggotty'yi, yani acil bir durumda haberci olsun diye birkaç gün önce annemden habersiz eve soktuğu yeğenini, hemşireyle doktoru çağırmaya gönderdi.

Birkaç dakika arayla gelen müttefik kuvvetler içeri girip de ateşin karşısında oturan, şapkasını sol koluna bağlamış ve kulaklarını da pamukla tıkamış, daha önce hiç görmedikleri bu tekinsiz çehreli hanımı görünce hayli afalladılar. Peggotty onun hakında hiçbir şey bilmediğinden, annem de

onun hakkında hiçbir şey söylemediğinden salonda otururken oldukça gizemli görünüyordu Miss Betsey; dahası, cebinde pamuklardan bir cephaneyle dolaşması ve bunun gibi bir nesneyi kulaklarına tıkıyor olması gerçeği onun o ciddi havasını hafifletmeye yetmiyordu.

Yukarı çıkıp geri inen doktor, sanırım, bu bilinmez hanımla birkaç saat karşılıklı oturmak zorunda kalabileceğini görerek kibar ve sıcak bir tavır takındı. Cinsinin en uysalı, ufak tefek adamların en iyi huylusuydu. Az yer tutmak istediği için odalara yan yan girip çıkardı. Adımları Hamlet'teki hayaletinkiler kadar hafifti ve ondan bile yavaştı. Biraz kendini tevazuyla alçaltmak, biraz da herkesi tevazuyla yatıştırmak ister gibi başı bir yana doğru yatıktı. Onun için ağzı var dili yok demek hafif kaçardı. Karşısına kuduz bir köpek çıksa tutup ona atacak bir lafı yoktu. Ona uysalca bir ya da yarım bir laf, veya bir laf parçası sunabilirdi ancak; çünkü ağzı da ayakları kadar yavaştı ama ona katiyen kabalık etmezdi ve dünyada kimse onu başından savdığını söyleyemezdi.

Başı bir yana yatık halde kibar kibar halama bakıp ona hafifçe selam veren Mr. Chillip, pamukları ima ederek kendi sol kulağına hafifçe dokundu ve şöyle dedi:

"Bir rahatsızlığınız mı var hanımefendi?"

Halam pamuklardan birini bir tıpa gibi çıkararak, "Efendim!" diye karşılık verdi.

Mr. Chillip halamın bu ani hareketinden öyle paniğe kapılmıştı ki –sonradan anneme böyle demişti– o an aklını yitirmediğine şükretmek lazımdı. Yine de uysalca tekrar sordu:

"Bir rahatsızlığınız mı var efendim?"

"Ne münasebet!" diye karşılık verdi halam ve tek seferde yeniden tıpasını taktı.

Mr. Chillip bunun üzerine başka bir şey yapamayacağından tekrar yukarı çağrılana dek oturup dermansızca halama baktı, halam da oturduğu yerden ateşe bakıyordu. On beş dakika kadar sonra geri geldi.

Mr Chillip'e yakın olan kulağındaki pamuğu çıkararak, "Ee?" dedi halam.

"Hanımefendi," dedi Mr. Chillip, "biraz – biraz daha zaman var."

"Amaan!" dedi halam bu aşağılayıcı nida esnasında sesini mükemmel bir şekilde titreterek. Sonra da önceki gibi tıpaladı kendini.

Hakikaten – hakikaten neredeyse şoke olmuştu adam, sonradan böyle demişti anneme; tamamen mesleki bir bakış açısından söylemek gerekirse, neredeyse şoke olmuştu. Ama tekrar yukarı çağrılana dek oturup iki saate yakın bir süre halama baktı yine de. Bir süre daha yukarıda kaldıktan sonra tekrar geri geldi Mr. Chillip.

"Ee?" dedi halam, yine aynı taraftaki pamuğu çıkararak.

"Hanımefendi," dedi Mr. Chillip, "biraz – biraz daha zaman var hanımefendi."

"Amaan!" dedi halam. Kendisine bu şekilde muamele edilmesine daha fazla dayanamazdı Mr. Chillip. Bu söz gerçekten de onun cesaretini yerle yeksan etmeyi amaçlıyordu, böyle demişti sonradan. Karanlıkta ve kuvvetli bir cereyanda kalmak pahasına, tekrar çağrılıncaya kadar gidip merdivenlere oturmayı tercih etti.

Kilisenin desteklediği ulusal okula giden ve kateşizmde* zehir gibi olan, bu yüzden de güvenilir bir tanık olduğu varsayılabilecek Ham Peggotty'nin ertesi gün anlattığına göre, bundan bir saat sonra tam da salon kapısından içeri göz attığı sırada Miss Betsey tarafından fark edilmiş; sonra kadın heyecan içinde salonda bir aşağı bir yukarı yürümeye başlamış ve kaçmasına fırsat vermeden onun üzerine sıçramış. Anlaşılan pamuk, yukarıdan ara sıra gelen ayak sesleriyle konuşmaları bastırmaya yetmemiş ki sesler ayyuka çıktığında hanımefendinin içindeki aşırı heyecanı akıtacak

---

* Hristiyanlıkta dinî törenlerdeki ritüellerin, duaların ve ilahilerin gençlere retorik olarak öğretilmesi. (ç.n.)

bir kurban olarak kendisini ele geçirmesine engel olamamış. Böylece kendisini yakasından tuttuğu gibi (aşırı dozda afyon tentürü almışçasına) sürüklemiş; sonra sarsmış, bir yandan saçlarını darmadağın etmiş, gömleğini çekiştirmiş, adamın kulakları kendi kulaklarıymışçasına kulaklarını kapamış, uzun lafın kısası iyice dağıtıp hırpalamış adamı. Bunların bir kısmı Ham Peggotty'yi, bebeğin doğumundan hemen sonra, saat on iki buçukta gören ve onun da bebek kadar kırmızı olduğunu söyleyen halası tarafından doğrulandı.

Yumuşak başlı Mr. Chillip böyle bir zamanda kin güdecek adam değildi, hiçbir zaman gütmezdi gerçi. İşi biter bitmez gene yan yan salona girerek en uysal haliyle halama şöyle dedi:

"Tebrikler hanımefendi."

"Nedenmiş?" dedi halam sertçe.

Mr. Chillip, halamın haşin tavırlarından dolayı telaşlanmıştı gene; bu yüzden onu yatıştırmak için hafifçe eğildi ve hafifçe gülümsedi.

Halam, "Ne oluyor bu adama, ne yapıyor yahu!" diye bağırdı sabırsızca. "Konuşamıyor mu yoksa?"

"Sakin olun sevgili hanımefendi," dedi Mr. Chillip en yumuşak sesiyle. "Tedirgin olacak bir durum yok artık hanımefendi. Sakin olun."

Adamı sarsmamış, söyleyeceklerini adamın ağzından kaba kuvvetle çıkarabilmek için onu sallamamış olması hâlâ bir mucize kabul edilir. Yalnızca kendi başını salladı halam, ama bu da adamı tir tir titretmeye yetti.

Cesaretini topladığı an, "Hanımefendi," diye devam etti Mr. Chillip, "sizi tebrik ediyorum. Bitti hanımefendi, hem de iyi bitti."

Bu konuşmayı tamamlamaya çalıştığı beş dakika boyunca halam kısık gözlerle Mr. Chillip'i süzdü.

"Kız nasıl?" diye sordu halam hâlâ bir koluna bağlı olan şapkasıyla kollarını kavuşturarak.

"Hanımefendi, yakında toparlar umarım," diye karşılık verdi Mr. Chillip. "Yeni doğum yapmış bir anne ne kadar olabilirse o kadar iyi, hem de evdeki bu hüzünlü şartlara rağmen. Şimdi onu görmenizde bir sakınca yok hanımefendi. Onun için de iyi olacaktır bu."

"Peki o? Ufak kızı soruyorum?" dedi halam sertçe.

Mr. Chillip başını bir yana iyice eğerek sevimli bir kuş gibi halama baktı.

"Bebeği diyorum," dedi halam. "O nasıl?"

"Hanımefendi," dedi Mr. Chillip, "bildiğinizi sanıyordum. Bebek oğlan."

Halam tek kelime etmeden şapkasını bir sapan gibi bağcıklarından tuttu ve Mr. Chillip'in kafasına nişan aldı, yamuk bir şekilde başına taktı, çıktı ve bir daha da geri dönmedi. Adeta memnuniyetsiz bir peri ya da herkesin görmemi beklediği şu doğaüstü varlıklardan biri gibi yok oldu ve bir daha da geri dönmedi.

Yok, dönmedi. Ben sepetimde yattım, annem yatağında yattı, ama Betsey Trotwood Copperfield sonsuza kadar, benim içinden çıkıp geldiğim o müthiş yerde, hayaller ve gölgeler âleminde kaldı; odamızın penceresinin tepesindeki ışık bu tür bütün gezginlerin dünyevi diyarını ve bir zamanlar o, varlığımı borçlu olduğum kişinin kül ve tozunun üstündeki toprak tepeciğini aydınlattı.

II

Gözlemledim

Geçmişi, boş bir sayfa halindeki bebekliğimi düşününce ilk aklıma gelenler güzel saçları ve genç bedeniyle annem ve şekilsiz bedeniyle Peggotty olur; gözleri öyle koyu bir renkti ki Peggotty'nin, adeta etraflarındaki her şeyi karartırlardı ve yanaklarıyla kolları da öyle sıkı ve kırmızıydı ki kuşlar neden elma yerine onu gagalamıyor diye şaşardım.

Bu ikisi birbirinden ayrı dururdu diye hatırlıyorum, ya yanıma çömelmiş ya yere diz çökmüş olurlardı ve ben durmadan ikisi arasında gidip gelirdim. Bir de gerçekten öyle miydi, yoksa aklımda mı öyle kalmış bilemem, Peggotty'nin bana uzattığı ve iğne işinden kütleşmiş, küçük bir muskat rendesini anımsatan işaretparmağı var gözümün önünde.

Belki garip gelecek size ama bence çoğumuzun hafızası sandığımızdan çok daha eskilere gidebiliyor; dahası, küçük çocukların detaylar ve doğruluk bakımından çok güçlü gözlemlerde bulunduklarını düşünüyorum. Aslında hafızası kaydadeğer ölçüde güçlü olan pek çok yetişkinin, bu özelliği sonradan edinmek yerine hiç kaybetmediğini söylemek yerinde olur; daha doğrusu, genelde içlerinde bir canlılık, nezaket ve mutlu olma potansiyeli barındıran kişilerin bun-

ları da çocukluk dönemlerinden beri muhafaza ettiklerini söyleyebilirim.

Kuşkum o ki bunları söylemek için öykümü keserek lafı "dolandırıyor" olabilirim ancak bu sonuçlara kısmen kendi deneyimlerim sonucu varmış olduğumu söylemem gerek; eğer bu hikâye çok sıkı gözlem yapan bir çocuk ya da çocukluk anılarına dair güçlü bir belleği olan bir adam olduğumu düşündürürse, bu iki iddiayı da peşinen kabul ediyorum.

Dediğim gibi, geçmişi, boş bir sayfa halindeki bebekliğimi düşününce, bütün o kargaşanın içinde aklıma ilk gelenler annemle Peggotty. Başka ne var? Bakalım.

Bulutların içinden evimiz çıkıyor – benim için yeni değil, çok tanıdık, ilk hatıralarımdan. Zemin katta Peggotty'nin mutfağı var, arka bahçeye açılıyor; bahçenin ortasında bir direğin tepesinde güvercin evi ama içinde güvercin yok; bir de büyük bir köpek kulübesi duruyor, burada da köpek yok ve etrafta, gözüme inanılmaz uzun görünen, bir dolu kümes hayvanı tehditkâr ve zalim bir edayla dolanıyor. Ötmek için bir direğin tepesine çıkan bir horoz var ve ben mutfak penceresinden ona bakarken sanki bana bilhassa dikkat ediyor; ürperiyorum, öyle korkunç ki. Yan kapının önündeki kazlar, o yana gittiğimde uzun boyunlarını uzatıp arkamdan paytak paytak yürüyorlar, gece onları rüyamda görüyorum; etrafı vahşi hayvanlarla sarılı bir adamın rüyasında aslanları görmesi gibi.

Sonra uzun bir koridor var –ne kadar da büyük görünüyor gözüme!– Peggotty'nin mutfağından ön kapıya kadar uzanıyor. Bir kapı karanlık bir kilere açılıyor buradan, burası geceleri önünden koşarak geçilmesi gereken bir yer; çünkü o fıçıların, kavanozların ve eski çay kutularının arasında, elinde cılız bir ışık olan kimse yokken neler olabileceğini bilmiyorum, kapıdan etrafa küflü bir koku yayılıyor; sabun, turşu, biber, mum, kahve kokularının hepsi tek nefeste alınıyor. Sonra iki küçük salon var: Biri akşamları annem ve

Peggotty'yle –çünkü Peggotty işini bitirince, yalnızsak bize eşlik ederdi hep– oturduğumuz salon, diğeri de pazar günleri kullandığımız güzel misafir salonu; görkemli ama hiç rahat değil. O oda benim için kasvetli bir oda, Peggotty babamın cenazesinden ve üstlerinde siyah pelerinlerle eşlik eden kalabalıktan bahsettiği için herhalde – ne zaman bilmiyorum ama çok yıllar önceydi. Bir pazar gecesi annem Peggotty'yle bana Lazarus'un* nasıl diriltildiğini okuyor. O kadar korkuyorum ki annemler sonradan beni yatağımdan kaldırıp pencerenin önüne götürüyorlar ve heybetli ayın altında, sessiz kilise mezarlığındaki mezarlarında huzur içinde yatan ölüleri gösterme ihtiyacı duyuyorlar.

O mezarlığın çimleri kadar yeşil, ağaçları kadar gölgelik ya da o mezar taşları kadar sessiz bir şey görmedim daha. Koyunlar orada otluyorlar; sabah erkenden, annemin odasındaki ufak bölmedeki küçük yatağımda dizlerimin üzerinde dikilip onlara bakıyorum ve güneş saatinin üzerine parlayan kırmızı ışığı görüyorum ve kendi kendime, "Güneş saati, saatin kaç olduğunu bir kez daha söyleyebildiğine seviniyor mu acaba?" diye düşünüyorum.

İşte kilisedeki sıramız. Sıranın arkası ne kadar da yüksek! Yanında bir pencere, buradan bizim ev görünüyor ve sabahki törende pek çok kere çarpıyor burası Peggotty'nin gözüne; zira evin soyulmadığından ya da alev almadığından kesinlikle emin olmak istiyor. Ama Peggotty'nin gözü eve sık sık kaysa da benimki kaydı mı kızıyor, sıranın üzerinde ayağa kalktığımda bana kaşlarını çatıyor, rahibe bakmamı işaret ediyor. Ama hep ona bakamam – üzerinde o beyaz şey yokkenki halini biliyorum onun ve ona neden böyle gözlerimi diktiğimi merak ederse ve bunu öğrenmek için törene ara verirse diye korkuyorum – o zaman ne yaparım? Böyle şaşkın şaşkın bakmak korkunç bir şey, ama bir şey yapmam

* İncil'de anlatıldığı üzere İsa mağarada ölü yatan Lazarus'u, "Kalk Lazarus" diyerek diriltmiştir. (ç.n.)

lazım. Anneme bakıyorum ama o beni görmezlikten geliyor. Bizim sıradaki başka bir çocuğa bakıyorum ama o da bana surat yapıyor. Verandadaki açık kapıdan vuran gün ışığına bakıyorum ve sürüden ayrılmış bir koyun görüyorum –bir günahkârı kastetmiyorum, bildiğimiz koyun bu– kiliseye gelmeye karar vermiş. Buna bir süre daha baksam yüksek sesle bir şeyler söylemeye kalkışabilirim; o zaman ne yaparım? Duvardaki devasa levhalara bakıyorum ve önceki rahip, rahmetli Mr. Bodgers'ı düşünmeye çalışıyorum. Başına bu bela geldiğinde kimbilir hangi duygular içindeydi; uzun süre sıkıntı çekti Mr. Bodgers ama doktorların elinden bir şey gelmedi. O zaman Mr. Chillip'i çağırmışlar mıydı acaba ve onun da elinden bir şey gelmemiş miydi? Eğer öyleyse, bunun haftada bir kendisine hatırlatılmasından hoşlanıyor mu acaba? Şık pazar boyunbağıyla Mr. Chillip'ten gözlerimi ayırıp kürsüye bakıyorum; burada oynamak ne güzel olurdu, ne müthiş bir kale olurdu bu, başka bir çocuk merdivenlerinden çıkıp saldırırdı ve püsküllü kadife minderi kafasına yerdi. Bu arada gözlerim ağır ağır kapanıyor; o sıcakta uyuşuk bir şarkı söyleyen rahibi dinliyormuş gibi görünsem de hiçbir şey duymuyorum, ta ki bir patırtı eşliğinde sıramdan düşene ve bir ölü gibi Peggotty tarafından dışarı çıkarılıncaya dek.

Yatak odalarının, tatlı kokulu hava içeri girebilsin diye ardına kadar açık duran kafesli pencereleriyle ve ön bahçenin köşesindeki karaağaçta hâlâ asılı duran eski püskü ekinkargası yuvalarıyla evin dışı geliyor gözümün önüne. Şimdi de, boş güvercin evinin ve köpek kulübesinin ilerisinde kelebeklerin toplaştığı, yüksek çitleri, kapısı, asma kilidiyle arka bahçedeyim; herhalde hiçbir bahçede, ağaçları meyvelerle kaplı bu bahçedeki kadar olgun ve bereketli meyveler yoktur; annem bunları toplayıp sepetine koyarken ben de hiç bozuntuya vermeden gizli gizli frenküzümü tıkınıyorum. Güçlü bir rüzgâr esiyor ve yaz sona eriyor bir anda. Kışın alacakaranlığında oynuyoruz, salonda dans ediyoruz. Ne-

fes nefese kalan annem soluklanmak için koltuğa oturuyor ve onun parlak buklelerini parmağına dolayışını izliyorum, sonra belini sıkıştırmasını; güzel görünmeyi ne kadar sevdiğini ve bu kadar güzel olduğu için kendiyle ne kadar gurur duyduğunu benden iyi kimse bilemez.

Bu, ilk anılarımdan biri. Bir de ikimiz de Peggotty'den bir parça çekinirdik ve pek çok durumda kararı ona bırakırdık; böyle söylemek ne derece doğru bilmem ama bu da gördüklerimden çıkardığım ilk düşüncelerden biri.

Bir akşam Peggotty'yle salonda, şöminenin karşısında oturuyorduk. Ben Peggotty'ye timsahlarla ilgili bir kitap okuyordum. Ya ben fazla tane tane okumuştum, ya da zavallı kadın konuyla derinden ilgilenmiş olsa gerek ki okumam bittiğinde bunların bir çeşit sebze olduğuna dair muğlak bir izlenim edinmişti. Okumaktan yorgun düşmüştüm ve uykusuzluktan ölüyordum ama bana, büyük bir lütuf olarak annem komşudan gelinceye kadar oturma izni verilmişti, ben de (elbette) yatağa gideceğime oracıkta ölürdüm daha iyi. Öyle bir uykulu hal vardı ki üzerimde, Peggotty şişmiş, koskocaman olmuştu sanki. İki işaretparmağımla gözkapaklarımı kaldırdım ve Peggotty elindeki işe döndüğünde azimle ona ve nakışı için –ne kadar eski görünümlü ve buruş kırıştı!– sakladığı bir parça muma baktım; sonra içinde mezuranın yaşadığı, çatısı saman kaplı küçük eve; üzerinde St. Paul Katedrali (pembe kubbeli) resmi olan sürgülü kapaklı nakış kutusuna, parmağındaki pirinç yüksüğe, ona, tatlı Peggotty'ye baktım. Çok uykum vardı, öyle ki tek bir görüntüyü kaçırsam gidiciydim.

"Peggotty," diyorum birden, "sen hiç evlenmiş miydin?"

"Aaa küçükbey Davy," dedi Peggotty, "nereden çıktı şimdi bu evlilik meselesi?"

Peggotty yerinden öyle bir sıçrayıp cevap vermişti ki benim de uykum açıldı. Sonra iğnesi ipliğinin uzunluğunda çekili, elindeki işi bırakıp bana baktı.

"Hiç evlenmiş miydin Peggotty?" diyorum gene. "Sen çok güzel bir kadınsın, öyle değil mi?"

Anneminkinden farklı bir tarzı olduğunun farkındaydım elbette ama değişik bir güzelliğin mükemmel bir örneği olduğunu düşünüyordum. Güzel olan salonda, annemin üzerine bir çiçek demeti çizdiği kırmızı kadife bir ayak pufu vardı. Bu pufun ayaklarıyla Peggotty'nin teni tıpatıp aynıymış gibi gelirdi bana. Puf pürüzsüz, Peggotty pürüzlüydü ama bir önemi yoktu bunun.

"Ben mi güzelim Davy?" diyor Peggotty. "Yok canım, daha neler! Ama şimdi nereden çıktı bu evlilik meselesi?"

"Bilmem! İnsan aynı anda birden fazla kişiyle evli olamaz, değil mi Peggotty?"

"Olamaz tabii," diyor Peggotty hemencecik.

"Ama insan biriyle evlenirse ve o kişi ölürse, o zaman başka biriyle evlenebilir, değil mi Peggotty?"

"Eğer isterse," diyor Peggotty, "OLABİLİR tabii yavrum. Bu o kişinin fikri."

"Peki senin fikrin ne Peggotty?" dedim.

Aynen böyle sordum ve tuhafça baktım ona, çünkü o da bana çok tuhaf bir şekilde bakıyordu.

"Ben," dedi Peggotty kısa bir kararsızlığın ardından gözlerini çevirip elindeki işe devam ederek, "hiç evlenmedim küçükbey Davy ve evlenmeyi de düşünmüyorum. Bu konuyla ilgili tek diyebileceğim bu."

Bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Kızmadın bana, değil mi Peggotty?" diye sordum.

Bana kalırsa gerçekten kızmıştı, çok az konuşuyordu; ama yanılmışım: Çünkü biraz sonra elindeki işi (kendi çorabıydı bu) kenara koyup kollarını kocaman açtı ve kıvırcık saçlı kafamı kollarının arasına alarak iyice sıkıştırdı. İyice sıkıştırdı diyorum çünkü çok tombul olduğundan ne zaman bir elbise giyse ve ufacık zahmetli bir iş yapsa arka taraftaki

düğmelerden bazıları fırlayıverirdi. Bana sarılırken iki tanesinin salonun iki ayrı köşesine fırladığını hatırlıyorum.

"Haydi şimdi şu timhasları oku biraz daha bana," dedi Peggotty, ismi pek iyi öğrenememişti daha, "çünkü dinlemeye doyamadım."

Peggotty'nin neden bu kadar tuhaf göründüğünü ya da timsahlara dönmeye neden bu kadar hevesli olduğunu pek anlayamamıştım. Yine de o canavarlara döndük, benim uykum iyice açılmıştı; yumurtalarını kumda bıraktık, güneşin altında kuluçkalansınlar diye; sonra kaçtık onlardan ve sürekli dönerek şaşırttık onları; hantal yapılarından dolayı çabuk dönemiyorlardı, sonra arkalarından suya girdik biz de yerliler gibi ve boğazlarından aşağı sivri tahtalar soktuk; kısacası timsahların hakkından geldik. En azından ben geldim; ama dalgın bir halde iğnesini yüzünün ve kollarının çeşitli yerlerine batırıp duran Peggotty'den çok emin değilim.

Bahçe zili çaldığında timsahları bitirmiş, tatlı su timsahlarına geçmiştik. Kapıyı açmaya gittik; gelen annemdi, üzerinde farklı bir güzellik olduğunu düşündüm; yanında da bir önceki pazar günü bizimle kiliseden eve yürüyen güzel siyah saçlı ve bıyıklı bey vardı.

Annem eşikte, bana sarılıp öpmek için eğildiğinde bu bey bana, bir kraldan ya da onun gibi bir şeyden bile daha ayrıcalıklı bir ufaklık olduğumu söyledi; ben tabii sonradan anladım bunu, kafam çalışıyor neyse.

"O ne demek?" diye sordum annemin omzunun tepesinden.

Adam başımı okşadı; ama ben niyeyse onu da tok sesini de sevmemiştim ve bana dokunurken eli anneme de değecek diye –ki değmişti– rahatsız olmuştum. Elimden geldiğince öteye ittim elini.

"Aa, Davy!" diye ayıpladı annem.

"Ah tatlı çocuk!" dedi beyefendi. "Size düşkün olması şaşırtmadı beni hiç!"

Annemin yüzünde bu kadar güzel bir renk görmemiştim daha önce. Kabalığımdan dolayı zarifçe azarladı beni; sonra da beni şalına yakın tutarak kendisini eve getirme zahmetine girdiği için teşekkür etmek üzere beyefendiye döndü. Konuşurken elini adama doğru uzatmıştı ve eli adamın eliyle buluştuğunda bana bir göz attı gibi geldi.

Beyefendi, başını annemin eldivenine doğru eğdikten sonra –bizzat gördüm bunu– "Haydi bakalım şimdi bana 'iyi geceler' de oğlum," dedi.

"İyi geceler!" dedim ben de.

"Haydi bakalım! Yeryüzündeki en iyi arkadaşlar olalım!" dedi beyefendi gülerek. "Sık bakalım elimi!"

Sağ elim annemin sol elini tutuyordu, bu yüzden ona diğer elimi uzattım.

"Oldu mu hiç, bu yanlış el Davy!" diyerek güldü beyefendi.

Annem sağ elimi öne uzattı ama ben daha önce söylediğim sebepten o elimi ona uzatmamakta kararlıydım. Diğer elimi uzattım tekrar ve o da bunu kuvvetlice sıktı ve benim cesur bir adam olduğumu söyleyerek uzaklaştı.

Şu an bahçenin köşesinden dönüşünü ve kapı kapanmadan önce o meşum kara gözleriyle bize son bir bakış atışını görebiliyorum.

O ana kadar tek kelime etmemiş ya da parmağını bile kıpırdatmamış olan Peggotty hemen kapıları sürgüledi ve hep beraber salona geçtik. Annem, her zaman yaptığı gibi şöminenin yanındaki koltuğa oturmak yerine odanın diğer köşesinde durdu ve oturduğu yerde kendi kendine şarkılar söyledi.

Elinde bir şamdanla odanın ortasında bir varil gibi kaskatı duran Peggotty, "Umarım akşamınız güzel geçmiştir hanımefendi," dedi.

Neşeli bir sesle, "Çok teşekkür ederim Peggotty," diye karşılık verdi annem.

"Farklı birileriyle olmak iyi bir değişiklik tabii," dedi Peggotty.

"Gerçekten çok iyi oldu," diye karşılık verdi annem.

Peggotty odanın ortasında hareketsiz dikilmeye devam etti; annem şarkısını sürdürdü ve ben o sırada uyuyakaldım; ama öyle derin bir uyku değildi bu ve tam olarak ne dediklerini anlamasam da seslerini duyabiliyordum. Bu rahatsız şekerlemeden uyandığımda Peggotty ile annemi gözyaşları içinde konuşurlarken buldum.

"Mr. Copperfield böyle birinden hoşlanmazdı hiç," dedi Peggotty. "Ben bunu bilir, bunu söylerim!"

"Yüce Tanrım!" diye bağırdı annem. "Beni deli edeceksin sen! Hizmetlilerinden böylesine kötü muamele gören zavallı bir kız daha var mıdır acaba? Ayrıca ben neden kendime kız diyerek haksızlık ediyorum? Ben hiç evlenmedim mi Peggotty?"

"Evlendiniz tabii hanımefendi," diye karşılık verdi Peggotty.

"O zaman hangi cüretle," dedi annem, "yani hangi cüretle demek istemedim Peggotty, ama için nasıl elverir de beni böyle rahatsız eder, ters şeyler söylersin, hem de şuranın dışında gördüğüm tek bir arkadaşımın olmadığını bildiğin halde."

"Önemli olan," dedi Peggotty, "bu işin olmayacağını söylemek. Yok! Olmaz bu iş! Olmaz! Ne yapsan olmaz. Olmaz!" – Peggotty o kadar kaptırmıştı ki kendini, elindeki şamdanı fırlatacak sandım.

"Nasıl bu kadar insafsızca konuşup sinir bozucu olabiliyorsun?" dedi annem az öncekinden de çok gözyaşı dökerek. "Sanki biz bir şeyler ayarlayıp karıştırıyormuşuz gibi konuşuyorsun Peggotty, ne kadar zalimsin; oysa dedim sana, düzeyli görüşmelerin ötesinde hiçbir şey olmadı aramızda! Takdir edilmekten bahsediyorsun. Ne yapayım ben? İnsanlar beni takdir edecek kadar şaşkın varlıklarsa bu be-

nim suçum mu? Ben ne yapayım şimdi, sorarım sana? Saçlarımı tıraş edip yüzümü siyaha boyamamı mı tercih edersin? Yoksa kendimi yakıp, haşlayıp ya da işte başka bir şeyler yapıp çirkinleştireyim mi istersin? Bence böyle olsun istiyorsun Peggotty. Bunlar olsa hoşuna gider kesin."

Peggotty bu laflara hayli içerlemiş görünüyordu.

Sonra annem oturduğum koltuğa gelip, "Canım oğlum," diye bağırdı ve sarılıp okşadı beni. "Benim küçük Davy'm! Değerli hazinemi, dünyanın en tatlı şeyini yeterince sevmediğim mi ima ediliyor yoksa bana?"

"Kimsenin size bir şey ima ettiği yok," dedi Peggotty.

"Ettin Peggotty!" dedi annem. "Biliyorsun, ettin. Seni kaba şey, dediğin şey başka ne anlama gelebilir ki; sen de biliyorsun ya, o eski yeşil güneş şemsiyem dağılmış, püskülleri berbat hale gelmiş olsa da, oğlum için kendime yeni bir güneş şemsiyesi almadım ben. Sen biliyorsun bu durumu Peggotty. İnkâr edemezsin bunu." Sonra, yanağı yanağımda, sevecen bir tavırla bana dönerek, "Ben kötü bir anne miyim Davy? Ben namussuz, zalim, bencil ve kötü bir anne miyim? Söyle hadi yavrum, 'öylesin' de canım oğlum da Peggotty sevsin seni; hem Peggotty'nin sevgisi benimkinden çok daha yüce bir sevgi Davy. Ben seni hiç sevmiyorum, değil mi?"

Bunun üzerine hep birlikte ağlamaya başladık. Sanırım en çok benim sesim çıkıyordu ama eminim hepimiz içtendik. Benim kalbim çok kırılmıştı ve ne yazık ki o yaralı ruhumun yarattığı galeyanla Peggotty'ye "Canavar" dedim. Hatırlıyorum da o dürüst varlık bu duruma derinden üzülmüştü ve annemle barışırken yaylım ateşi gibi etrafa saçılan düğmeler yüzünden epeyce bir zayiatı olmuştu; sonra da koltuğun yanına çömelip benimle barışmıştı.

Hayli keyifsiz gittik uyumaya. Hıçkırıklarım yüzünden uykum uzun süre bölünüp durdu ve sonra çok güçlü bir hıçkırık beni yataktan resmen sıçrattığı sırada annemi yatak örtüsünün üzerine oturmuş, yanıma eğilmiş buldum. Ondan

sonra onun kollarının arasında uyuyakaldım ve sabaha kadar mışıl mışıl uyudum.

O beyefendiyi ya bir sonraki pazar günü gördüm ya da yeniden karşımıza çıkması biraz daha vakit aldı, tam hatırlayamıyorum. Tarihleri iyi hatırlamak gibi bir iddiam yok. Ama o da kilisedeydi işte; sonra da bizimle beraber eve kadar yürüdü. Evimizin salonundaki pencerede duran çok güzel bir sardunyaya bakmak için içeri de girdi. Onunla çok ilgilenmiş gibi gelmemişti bana ama gitmeden evvel annemden ona bu sardunyanın çiçeklerinden bir tane vermesini istemişti. Annem çiçeği onun seçmesini istemiş, ama o kabul etmemişti –neden bilmiyorum– böylece annem bir tane koparıp eline vermişti. O da bunu asla, asla yanından ayırmayacağını söylemişti; çiçeğin bir iki gün içinde yapraklarını dökeceğini bilmediği için onun çok aptal olduğunu düşünmüştüm.

Peggotty akşamları bizimle eskiye göre daha az birlikte olmaya başlamıştı. Annem ona çok, hatta bana öyle geliyordu ki normalden daha saygılı davranıyordu, üçümüz de çok iyi arkadaştık ama eskisinden farklıydık ve bir aradayken o kadar rahat değildik artık. Bazen Peggotty'nin, annemin dolabındaki güzel kıyafetleri giymesine ya da akşamları o komşuyu sık sık ziyaret etmesine karşı çıktığını düşünüyordum; öte yandan olup biteni tam olarak anlayamıyordum bir türlü.

Zamanla, bu siyah bıyıklı beyi görmeye alıştım. Onu ilk gördüğüm zamankinden daha fazla sevmiyordum ve içimde ona karşı beni huzursuz eden bir kıskançlık vardı hâlâ; ama bunun, bir çocuğun içgüdüsel nefreti ve Peggotty'yle benim anneme gayet güzel yettiğimize dair genel bir fikir haricinde bir sebebi yoktu; her halükârda sebep, kesinlikle daha büyük yaşta olsam aklıma gelebilecek sebep değildi. Aklımın kıyısından bile geçmemişti böyle bir şey. Bölük pörçük görebildiğim şeyler vardı, ama bu parçalardan bir ağ yapıp onunla birilerini yakalamak beni aşıyordu.

Bir sonbahar sabahı, Mr. Murdstone –artık adını biliyordum– atının üstünde geldiğinde annemle ön bahçedeydik. Annemi selamlamak için atının dizginlerini çekti ve teknedeki birkaç arkadaşını görmek için Lowestoft'a gideceğini söyledi ve biraz gezinmek için önüne oturmak isteyip istemediğimi sordu neşeyle.

Hava o kadar temiz ve keyifliydi ve at da homurdanıp eşelenirken gezinti fikrinden öyle hoşlanmış gibiydi ki ben de bir anda gitmeye heveslendim. Böylece üstümü değiştirsin diye yukarı, Peggotty'nin yanına gönderildim; bu arada Mr. Murdstone atından indi ve yuları koluna kadar çekerek, yabangülleriyle kaplı çitin dışında yavaş yavaş bir aşağı bir yukarı yürüdü; annemse çitin iç tarafında bir aşağı bir yukarı yürüyerek ona eşlik ediyordu. Peggotty ile birlikte odamın küçük penceresinden gizlice onlara baktığımızı hatırlıyorum; gezinirken aralarındaki yabangülünü nasıl yakından incelediklerini ve Peggotty'nin o meleksi halden çıkıp bir anda nasıl aksi birine dönüştüğünü, sonra saçımı yanlış tarafa doğru, inanılmaz bir haşinlikle taradığını.

Az sonra Mr. Murdstone'la yola çıktık ve yolun kenarındaki yeşil çimlerin üzerinde ilerledik. Beni tek koluyla epey rahatça tutuyordu ve ben de genel olarak kıpırdanmıyordum ama önünde otururken ara sıra başımı çevirip yüzüne bakmadan edemiyordum. Gözleri o kadar sığ ve siyahtı ki –içinde hiçbir derinlik olmayan bir gözü anlatabilecek daha iyi kelime olsun isterdim– soyut bir şekle dönüştürüldüğünde, belli bir tür ışıkla biçimsizleştirilmiş gibi duruyordu, hatta bazı anlarda şaşılaşıyordu. Ona defalarca bakarak bu halini bir çeşit huşuyla izledim ve onun bu kadar dikkatle neyi düşündüğünü merak ettim. Yakından bakınca, saçları ve bıyıkları sandığımdan da siyah ve kalın görünüyordu. Yüzünün alt tarafının kare oluşu ve siyah sakalını her gün özenle tıraş ettiğinin göstergesi noktalar, altı ay önce mahallemize getirilen balmumu heykeli hatırlatıyordu. Bu hali, yani mun-

tazam kaşları ve beyaz, siyah ve kahverenginin zengin karışımından oluşan yüzü –yüzü de zihnimdeki anısı da batsın!– tüm kuşkularıma rağmen onu yakışıklı bulmama yol açıyor. Şüphesiz zavallı anneciğim de aynı şeyi düşünüyordu.

Deniz kıyısında bir otele gittik, burada iki bey bir odada puro içiyordu. Her biri en az dörder sandalyeye yayılmıştı ve üstlerinde kocaman kalın ceketler vardı. Bir köşede dertop edilmiş halde, üst üste yığılı duran paltolar, tekne örtüleri ve bir de bayrak vardı.

Biz içeri girince bir parça beceriksizce toparlanıp, "Merhaba Murdstone! Biz de öldünüz sanmıştık sizi!" dediler.

"Daha değil," dedi Mr. Murdstone.

Beylerden biri beni tutarak, "Bu ufaklık kim?" diye sordu.

"Bu Davy," diye karşılık verdi Mr. Murdstone.

"Davy ne?" dedi beyefendi. "Jones mu?"

"Copperfield," dedi Mr. Murdstone.

"Ne! Büyüleyici Mrs. Copperfield'ın yavrusu mu?" diye bağırdı beyefendi. "Şu çıtı pıtı tatlı dul hanımın?"

"Quinion," dedi Mr. Murdstone, "sözlerinize dikkat edin lütfen. Birileri çok cingöz."

Beyefendi gülerek, "Kim?" diye sordu. Ben hemen başımı kaldırıp baktım; kim olduğunu merak ediyordum.

"Sheffieldlı Brooks," dedi Mr. Murdstone.

Bu kişinin yalnızca Sheffieldlı Brooks olmasından dolayı rahatlamıştım çünkü ilk başta benden bahsediyorlar sanmıştım.

Sheffieldlı Mr. Brooks adında bir komiklik olsa gerekti çünkü bunu duyar duymaz beylerin ikisi birden içten bir kahkaha attı ve Mr. Murdstone da epeyce eğlendi bu yüzden. Aralarında bir süre gülüştükten sonra Quinion denen bey şöyle dedi:

"Peki Sheffieldlı Brooks'un şu tasarlanan iş hakkındaki düşüncesi nedir?"

"Ee, Brooks şu anda tam olarak farkında değil aslında meselenin," diye karşılık verdi Mr. Murdstone, "ama sanırım genel olarak pek olumlu bakmıyor böyle bir şeye."

Bunun üzerine biraz daha gülüştüler ve Mr. Quinion, Brooks'un şerefine içmek üzere sherry istemek için zili çalacağını söyledi. Sonra istedi; şarap geldiğinde, yanında bir bisküviyle bana da verdi biraz ve ben bunu içmeden önce beni ayağa kaldırıp "Utansın Sheffieldlı Brooks!" dedirtti bana. Kadeh kaldırışım alkışlarla karşılandı ve kahkahalar o kadar candandı ki ben de güldüm; o zaman daha çok güldüler. Kısacası pek eğlendik.

Sonra kayalıkların tepesinde dolaşıp çimlerin üzerinde oturduk ve teleskopla etrafı izledik –gözümü dayayınca pek bir şey göremedim aslında ama görebiliyormuş gibi yaptım– ve ardından akşam yemeği yemek için erkenden otele döndük. Dışarıda olduğumuz süre boyunca iki bey durmadan puro içtiler – kaba ceketlerinin kokusuna bakılırsa, ceketler terziden eve geldiği günden beri başka bir şey yapmıyorlardı sanki. Unutmadan, tekneye bindiğimizi de söyleyeyim ve orada üçü de kamaraya inip bazı evrakla uğraştılar. Açık tavan penceresinden aşağı baktığımda harıl harıl çalıştıklarını gördüm. Bu sırada beni, tepesinde küçük, parlak bir şapka olan kızıl saçlı, koca kafalı çok tatlı bir adamla bırakmışlardı; ekose gömleğinin ya da yeleğinin göğüs kısmında büyük harflerle "Skylark" yazılıydı. Önce bunun onun ismi olduğunu, gemide yaşadığı ve adını yazacağı bir kapısı olmadığı için buraya yazdığını düşündüm ama ona Mr. Skylark diye hitap ettiğimde bunun gemi anlamına geldiğini söyledi bana.

Bütün gün gözlemlediğim kadarıyla Mr. Murdstone, diğer iki beyden daha ciddi ve dengeli biriydi. Diğer ikisi çok neşeli ve kaygısız tiplerdi. Birbirleriyle rahatça şakalaşıyor ama Mr. Murdstone'a nadiren takılıyorlardı. Bence onlardan daha zeki ve soğuk biriydi ve onlar da Mr. Murdstone'a karşı benim hissettiklerimi hissediyordu. Mr. Quinion konuşurken birkaç defa fark ettim bunu; bir şeyden hoşnutsuz olmadığından emin olmak için yan gözle ona bakıyordu hep;

sonra bir defasında da Mr. Passnidge (diğer bey) eğlenirken onun ayağına basmış ve Mr. Murdstone'a bakması için onu gözleriyle uyarmıştı. Sheffield şakası haricinde –ki onu da kendisi yapmıştı zaten– gün boyu bir şeye güldüğünü de hatırlamıyorum Mr. Murdstone'un.

Akşam eve erken gittik. Çok güzel bir akşamdı ve annemle Mr. Murdstone beni içeri çay içmeye gönderip kendileri yabangülü çalılarının arasında yürüyüşe çıktılar gene. O gittiğinde, gün boyu neler yaptığımızı, onların ne dediklerini ve neler yaptıklarını sordu annem. Kendisi hakkında dediklerini söyledim; o da güldü ve saçma sapan konuşan utanmaz adamlar olduklarını söyledi onların – ama aslında bunun hoşuna gittiğini biliyorum. Bunu şimdi nasıl iyi biliyorsam o zaman da biliyordum. Fırsatını bulup, Sheffieldlı Mr. Brooks'u tanıyıp tanımadığını sorduğumda tanımadığını ama onun çatal bıçak işindeki bir imalatçı olabileceğini söyledi.

Annemin –değiştiğini hatırladığım ve yok olduğunu bildiğim– yüzü, kalabalık bir caddede gözüme çarpan herhangi bir yüz kadar belirgin bir şekilde gözümün önüne gelmişken o yüzün artık var olmadığını söyleyebilir miyim? Soluğu şimdi, tıpkı o geceki gibi yanağıma düşerken, onun o masum ve çocuksu güzelliğinin solduğunu ve bir daha geri gelmeyeceğini söyleyebilir miyim? Hafızamda, benim ya da herhangi bir adamın hiç olmadığı kadar sevgi dolu o genç haliyle yeniden hayat bulmuşken ve o zaman tutunduğu şeye hâlâ sımsıkı tutunurken onun değiştiğini söyleyebilir miyim?

Bu konuşmanın ardından yatağa gittiğim zaman aklımda kalan haliyle yazıyorum onu; yanıma gelip iyi geceler demişti bana. Oyuncu bir edayla yatağın yanına diz çöküp çenesini ellerinin üzerine dayamış ve gülerek şöyle demişti:

"Ne demişlerdi Davy? Söylesene bir daha. İnanamıyorum bir türlü."

"Büyüleyici..." demiştim ben de.

Annem ellerini dudaklarımın üzerine koyup susturmuştu ama beni.

Gülerek, "Yok canım, büyüleyici dememişlerdir," demişti sonra. "Büyüleyici olamaz Davy. Yok yok, değildir."

"Evet, öyle dediler. 'Büyüleyici Mrs. Copperfield'" diye tekrarlamıştım azimle. "Bir de 'tatlı' dediler."

Parmaklarını yeniden dudaklarımın üzerine koyarak, "Yok yok, tatlı dememişlerdir. Tatlı değildir," diye itiraz etmişti annem.

"Evet, öyle dediler. 'Çıtı pıtı tatlı dul.'"

Annem gülüp yüzünü kapayarak, "Ne kadar aptal ve arsız tiplermiş!" diye bağırmıştı. "Ne gülünç adamlar! Değil mi? Davy'ciğim..."

"Evet anne."

"Peggotty'ye söyleme bunu, onlara kızabilir. Ben zaten çok kızdım onlara, bir de Peggotty öğrenmesin."

Söylememeye söz verdim elbette; sonra birbirimizi öpüp durduk defalarca ve ben çok geçmeden derin bir uykuya daldım.

Aradan bu kadar zaman geçince, sanki Peggotty az sonra bahsedeceğim muhteşem ve gözüpek teklifte ertesi gün bulunmuştu gibi geliyor bana; ama büyük ihtimalle iki ay kadar sonra olmuştu bu.

Bir akşam yine önceki gibi oturuyorduk (annem yine dışarıdaydı); yanımızda çorap, mezura, azıcık mum, kapağında St. Paul olan kutu ve timsahlı kitap vardı; Peggotty birkaç defa bana bakıp konuşacakmış gibi ağzını açtıktan sonra –ama hemen konuşmadı, ki bence bu gayet şaşırtıcı bir durumdu ve telaşlanmam gerekirdi– tatlı tatlı şöyle dedi:

"Küçükbey, on beş günlüğüne benimle Yarmouth'a, ağabeyimin yanına gelmeye ne dersin? Güzel olmaz mı?"

"Ağabeyin iyi biri midir Peggotty?" diye sordum hemen.

Peggotty ellerini havaya kaldırarak, "Ah, hem de ne iyi biridir!" diye bağırdı. "Sonra orada deniz de var; tekneler,

gemiler, balıkçılar, kumsal var; bir de Em var, oynamak için..."

Peggotty ilk bölümde bahsettiğim yeğeni Ham'i kastediyordu ama ondan nedense emir kipinde bir fiil olarak söz ediyordu.

Çabucak sıraladığı bu hazlar heyecanlandırmıştı beni ve bunun çok güzel olacağını söyledim ama annem ne derdi bu işe?

"Bir ginesine bahse girerim," dedi Peggotty dikkatlice yüzüme bakarak, "annen gitmemize izin verir. İstersen eve gelir gelmez sorarım ben. Hallederiz!"

Durumu tartışmak üzere minik dirseklerimi masaya koyarak, "Ama o biz yokken ne yapar?" diye sordum. "Kendi başına kalamaz ki o."

Peggotty çorabın topuk kısmında bir delik arıyorduysa bile yamamaya değmeyecek kadar küçük bir şey olmalıydı bu.

"Peggotty! Diyorum ki annem kendi başına kalamaz."

"Tanrı iyiliğini versin!" dedi Peggotty nihayet bana bakarak. "Merak etme sen! On beş gün boyunca Mrs. Grayper'la kalacak annen. Mrs. Grayper'ın bir sürü misafiri olacak."

Eh! Öyleyse gitmeye hazırdım. Bu müthiş fikri hayata geçirip geçiremeyeceğimizi anlamak için büyük bir sabırsızlıkla annemin Mrs. Grayper'ın (aynı komşu) evinden dönmesini bekledim. Sandığım kadar şaşırmadı annem; bu fikre dünden razı gibiydi ve hemen o gece her şey ayarlandı ve gittiğim süre için yeme içme ve konaklama masraflarım ödendi.

Çok geçmeden gitme zamanımız geldi. Büyük bir beklenti içinde olan ve seyahatimize engel olur diye depremden, ateş püsküren dağdan ya da herhangi başka bir doğa sarsıntısından korkan benim için bile çok çabuk geçmişti vakit. Sabah kahvaltının ardından bir nakliyecinin at arabasına atlayıp gidecektik. Geceden giyinip kuşanmama ve yatağa

şapkam ve botlarımla girmeme izin vermeleri için istedikleri parayı vermeye hazırdım.

Bunları şu anda böyle rahat rahat anlatıyor olsam da mutlu evimden ayrılmaya ne kadar heves ettiğimi hatırlamak ve bir şeyi sonsuza kadar terk ettiğimden ne kadar habersiz olduğumu düşünmek bir parça içimi sızlatıyor şimdi.

Nakliyecinin at arabası kapıda dururken ve annem orada dikilmiş beni öperken ona ve daha önce asla sırtımı dönmediğim o eski yere duyduğum minnet dolu sevginin etkisiyle ağladığımı hatırlamak iyi geliyor ama. Annemin ağladığını bilmek de iyi geliyor ve kalbinin benimkinin hemen yanı başında çarptığını hissetmek.

Araba hareket ettiğinde annemin beni bir kez daha öpebilmek için kapıdan dışarı koşup arabacıya durmasını söylediğini hatırlamak da iyi geliyor. Yüzünü benimkine doğru uzatıp öperkenki içtenliğine ve sevgisine tutunmak da.

Biz annemi yolda öylece durur halde bırakıp giderken Mr. Murdstone yanına geldi ve bu kadar hislendiği için ona laf etti sanki. Arabanın tentesinin kenarından dönmüş arkama bakıyordum ve onun neden bu meseleye karıştığına anlam veremedim. Diğer taraftan bakan Peggotty de, tekrar arabaya döndüğündeki ifadesine bakılırsa, durumdan hoşnut görünmüyordu pek.

Bir süre oturduğum yerde Peggotty'yi izledim ve şöyle bir varsayıma dayalı bir hayale daldım: Peggotty'nin esas işi beni masaldaki çocuk gibi kaybetmek olsaydı, ben onun saçtığı düğmeleri takip ederek evin yolunu bulabilir miydim acaba?

III

Hayatımda Bir Değişiklik Oluyor

Arabacının atı dünyanın en tembel atıydı herhalde; başı öne eğik, ayaklarını sürüyüp duruyordu; sanki paketlerin gittiği o insanları bekletmekten zevk alıyormuş gibi bir hali vardı. Atın bunu düşünerek arada kıkırdadığını hayal etmek pek hoşuma gitmişti ama sonra arabacı onun sadece öksürükten mustarip olduğunu söyledi. Arabacının başı da, tıpkı atınınki gibi, öne eğik duruyordu ve kolları dizlerinin üzerinde, arabayı sürerken başı uykulu uykulu ileri sarkıyordu hep. "Sürerken" diyorum ama arabanın o olmadan da Yarmouth'a kadar gidebileceği gözümden kaçmamıştı, zira bütün iş attaydı; sohbete gelince, adamın ıslık çalmaktan başka yaptığı bir şey yoktu.

Peggotty'nin kucağında bir yolluk sepeti vardı ve aynı taşıtla Londra'ya bile gidiyor olsak, içindekiler bize haydi haydi yeterdi. Bol bol yedik, bol bol uyuduk. Peggotty hep çenesini, elinden hiç bırakmadığı sepetin sapına dayayarak uyudu; kendi kulaklarımla duymasam, savunmasız bir hanımın bu kadar horlayabileceğine inanamazdım.

Pek çok yoldan indik çıktık. Hanın birine karyola teslim etmek, sonra başka yerlere uğramak o kadar çok vaktimizi

aldı ki Yarmouth uzakta göründüğünde hem çok yorgundum hem de mutlu. Gözlerimi nehrin karşısında uzanan o kocaman, ruhsuz araziye çevirdiğimde ne kadar süngersi ve ıslak göründüğünü düşündüm ve eğer Dünya coğrafya kitabımda dendiği gibi yuvarlaksa, nasıl oluyor da herhangi bir kısmı bu kadar düz olabiliyor diye geçirdim içimden. Ama sonra Yarmouth'un kutuplardan birinde olabileceği geldi aklıma; o zaman ikna oldum.

Biraz daha yaklaşıp da gökyüzünün altında alçak, düz bir çizgi halinde uzanan manzarayı görünce Peggotty'ye, bir tepecik ya da buna benzer bir şey olsa burası çok daha iyi görünürdü dedim; sonra arazi denizden biraz daha ayrık olsa ve kasabayla gelgit, ekmekle su gibi, bu kadar iç içe geçmiş olmasa çok daha güzel olurdu diye ekledim. Ama Peggotty, her zamankinden daha vurgulu konuşarak her şeyi olduğu gibi kabul etmemiz gerektiğini ve kendi adına, Yarmouthlu Ringa olarak çağrılmaktan gurur duyduğunu söyledi.

Caddeye varıp da (burası benim için yeterince ilginçti zaten), balık, zift, üstüpü ve katran kokularını alınca ve etrafta dolaşan balıkçıları, taşların üzerinde çın çın bir aşağı bir yukarı giden at arabalarını görünce bu kadar işlek bir yere haksızlık ettiğimi düşündüm; Peggotty bu memnuniyet ifadelerimi pek aldırmadan dinledi ve bana Yarmouth'un, yeryüzünün en güzel yeri olduğunun pek çok kişi tarafından bilinen (sanırım bunu bilenler, Ringa olarak doğma şansına erişmiş kişilerdi) bir şey olduğunu söyledi.

"İşte benim Em'im!" diye bağırdı Peggotty. "Kocaman olmuş!"

Ham bizi handa bekliyordu ve sanki eski bir tanıdığıymışım gibi bana nasıl olduğumu sordu. İlk başta onu, onun beni tanıdığı kadar tanımadığımı düşündüm çünkü doğduğum geceden sonra evimize bir daha hiç gelmemişti; bu yüzden benden avantajlıydı. Gelgelelim, beni eve taşımak için sırtına alınca bir anda samimi olduk. Şimdi bir seksen bo-

yunda, yapılı, yuvarlak omuzlu, güçlü kuvvetli, kocaman bir adam olmuştu olmasına ama aptal gülüşlü küçük oğlan suratı ve parlak kıvırcık saçlarının etkisiyle oldukça şaşkın bir görünümü vardı. Üzerinde kanvas bir ceket ve içinde bacakları olmasa bile aynı şekli koruyacak gibi duran kaskatı bir pantolon vardı. Başında şapka var diyemezdiniz tam, daha ziyade eski bir yapının çatısı gibi, ziftli bir kapağa benzer bir şey vardı tepesinde.

Ham beni sırtına yüklenmiş, küçük sandığımızı kolunun altına sıkıştırmış, Peggotty de başka bir sandık yüklenmiş halde, çöpler ve kum tepecikleriyle kaplı yollardan saptık ve havagazı fabrikalarını, halat imalathanelerini, tekne imalathanelerini, tersaneleri, gemi söküm tesislerini, kalafatçıları, gemi donatım atölyelerini, demirci ocaklarını ve bu tür yerlerin atıkları için ayrılan büyük bir alanı geçerek arabadayken uzaktan gördüğüm ruhsuz araziye vardık. Sonra Ham şöyle dedi:

"İşte bizim ev, küçükbey!"

O koskoca alanda bakabileceğim her yana baktım; hatta denizle nehre bile baktım ama ev filan göremedim. İleride siyah bir mavna, daha doğrusu hurdası çıkmış bir tekne, karaya oturmuş duruyordu; tepesinde baca yerine demir bir huni vardı ve dumanı tatlı tatlı tütüyordu; ama bunun haricinde ikamet edilebilecek bir şey ilişmedi gözüme.

"Şu değildir herhalde," dedim. "Hani şu tekneye benzeyen şey?"

"Evet o, küçükbey," diye karşılık verdi Ham.

Burası Alaattin'in sarayı olsa, bütün o Anka kuşu yumurtası hikâyesiyle falan, herhalde burada yaşama fikrinin romantikliğinden daha fazla büyüleyemezdi beni. Yan tarafında çok güzel bir kapısı vardı ve çatı kapatılmıştı; küçük küçük pencereler vardı bir de; ama asıl büyü bunun yüzlerce kez denize açılmış ve asla kuru toprak parçası üzerinde, içinde yaşanması tasarlanmamış gerçek bir tekne olmasından

kaynaklanıyordu. Beni cezbeden buydu. İkamet amaçlı yapılmış olsaydı, bunun küçük, kullanışsız ya da ıssız olduğunu düşünebilirdim ama böyle bir amaçla tasarlanmadığı için mükemmel bir konuta dönüşmüştü.

İçerisi çok temizdi ve olabildiğince düzenliydi. Bir masa, Hollanda usulü saat ve konsol vardı; konsolun üzerindeki çay tepsisinde, çember yuvarlayan asker görünümlü bir çocukla yürüyüş yapan güneş şemsiyeli bir kadının resmi vardı. Bir İncil, tepsinin düşmesini önlüyordu; tepsi düşecek olsa, kitabın etrafındaki bir dolu fincan, fincan tabağı ve demlik yerle bir olacaktı. Duvarlarda sıradan renkli resimler vardı; çerçeveli ve cam kaplı bu resimler kutsal kitaptandı; daha sonra seyyar satıcıların elinde benzerlerini gördüğümde gözümün önüne hep Peggotty'nin ağabeyinin evinin içi gelmiştir. Mavi İshak'ı kurban edecek olan kırmızı İbrahim ve yeşil aslanların olduğu bir mağaraya atlayan sarı Danyal en göze çarpanlardandı. Küçük şömine rafının üzerinde Sunderland'de yapılmış *Sarah Jane* yelkenli gemisinin ufak bir resmi vardı ve geminin kıç tarafına gerçek ahşap parçaları yerleştirilmişti; marangozlukla resmin bir arada olduğu tam bir sanat eseriydi ve bence şu koca dünyada herkesin elde edemeyeceği cinsten, en gıpta edilecek eşyalardan biriydi. Tavan kirişlerinde, o an bir mana veremediğim kancalar vardı; bir de oturak olarak kullanılan ve sandalye eksiklerini tamamlayan kilitli dolaplar, sandıklar ve benzeri eşyalar.

Eşikten geçer geçmez gözüme çarpanlar bunlardı –bana kalırsa çocuk ruhlu bir yerdi– ve sonra Peggotty küçük bir kapıyı açarak bana odamı gösterdi. Var olabilecek en kusursuz ve en güzel yatak odasıydı burası – teknenin arka tarafındaydı; eskiden dümenin olduğu yerde ufak bir penceresi vardı; bir de duvarda, tam benim boyumda, istiridye kabuklarıyla çevrelenmiş küçük bir ayna asılıydı; tam sığabileceğim kadar küçük bir yatak ve bir masanın üzerinde mavi bir kupa içinde, deniz yosunlarından bir demet vardı. Duvarlar

süt gibi bembeyazdı ve odadaki kırkyama yatak örtüsü parlaklığıyla gözlerimi almıştı. Bu keyifli evde özellikle dikkatimi çeken bir şey de balık kokusuydu; o kadar keskin bir kokuydu ki bu, burnumu silmek için cebimden mendilimi çıkardığımda tıpkı ıstakoza sarılmış gibi koktuğunu fark ettim. Bu keşfimi gizlice Peggotty'ye açıkladığımda kardeşinin ıstakoz, yengeç, kerevit ticaretiyle uğraştığını söyledi; sonradan bu yaratıklardan oluşan koca bir yığın buldum, harika bir şekilde kümeleşmiş ve ele geçirdikleri her şeye sıkıca yapışmışlardı; bunlar genelde kap kacağın bulundurulduğu küçük ahşap ek binada tutuluyordu.

Ben Ham'in sırtındayken çeyrek mil uzaktan, kapıda reverans yaptığını gördüğüm, beyaz önlüklü son derece kibar bir hanım bizi buyur etti. Bir de mavi boncuklu bir kolyesi olan, dünyanın en güzel kız çocuğu (ya da bana öyle gelmişti) vardı; onu öpmeye kalkıştığımda izin vermeyerek kaçıp saklanmıştı. Sonra haşlanmış pisibalığı, tereyağı, patates ve bana özel pirzoladan oluşan zengin akşam yemeğimizin ardından eve yüzünden iyilik akan, saçlı sakallı bir adam gelmişti. Peggotty'ye "N'aber kız?" deyip yanağına tatlı bir şaplak indirmesine ve Peggotty'nin genel hal ve tavrına bakarak bu kişinin Peggotty'nin ağabeyi olduğunu düşündüm; öyleymiş de – bana onun Mr. Peggotty olduğunu söylediler, yani evin reisi.

"Sizinle tanıştığıma memnun oldum efendim," dedi Mr. Peggotty. "Burası biraz kaba saba belki ama emrinize amadeyiz."

Teşekkür edip bu kadar keyifli bir yerde olmanın beni kesinlikle mutlu edeceğini söyledim.

"Anneniz nasıllar efendim?" dedi Mr. Peggotty. "Keyfi iyi miydi siz gelirken?"

Mr. Peggotty'ye, annemin keyfinin gayet yerinde olduğunu ve iyi dileklerini gönderdiğini –bu kurguyu nezaket icabı eklemiştim– ifade ettim.

"Ah sağ olsun," dedi Mr. Peggotty. Sonra da başıyla kız kardeşini, Ham'i ve küçük Em'ly'yi işaret ederek, "Efendim, eğer burada onlarla birlikte on beş gün kadar kalabilirseniz bizlere şeref vermiş olursunuz," dedi.

Mr. Peggotty ev sahipliğini bu misafirperver tavırla ortaya koyduktan sonra, "soğuk suyun, üzerindeki kiri çamuru çıkarmaya yetmeyeceğini" söyleyerek bir çaydanlık sıcak suyla yıkanmak üzere çıktı. Çok geçmeden geri geldi; dış görünüşü bayağı düzelmişti ama yanakları o kadar kırmızıydı ki yüzünü ıstakozlara, yengeçlere ve kerevitlere benzettim – sıcak suya simsiyah girip kıpkırmızı çıkmıştı o da.

Çayın ardından, kapı kapatılıp da ev ısıtıldığında (geceleri hava çok soğuk ve sisli oluyordu şimdi) insanoğlunun hayal edebileceği en müthiş inziva yeri olduğunu düşündüm burasının. Denizden yükselen rüzgârı işitmek, sisin dışarıdaki ıssız düzlükte sürünerek ilerlediğini ve ateşe bakıp etrafta bunun haricinde hiçbir ev olmadığını –bunun da bir tekne olduğunu– bilmek büyülü bir şeydi. Küçük Em'ly'nin utangaçlığı geçmişti ve hemen yanımda, en alçak ve en küçük kilitli dolabın üzerinde oturuyordu; dolap ikimize yetecek kadar genişti ve bacanın olduğu köşeye sığıyordu. Beyaz önlüğüyle Mrs. Peggotty ateşin karşısında oturmuş örgü örüyordu. Peggotty, St. Paul ve elindeki bir parça mumla elindeki işle uğraşırken sanki yuvası burasıymış gibi görünüyordu. Biraz önce bana ilk all-fours* dersimi veren Ham, elindeki kirli iskambil kartlarıyla bir fal bakma numarasını hatırlamaya çalışıyordu ve çevirdiği her kartta başparmağıyla balık kokulu izler bırakıyordu. Mr. Peggotty piposunu içiyordu. Biraz sohbet ve yârenlik için uygun bir zaman olduğunu düşündüm.

"Mr. Peggotty!" dedim.

"Efendim," dedi Mr. Peggotty.

---

* İki ya da dört oyuncuyla oynanan bir iskambil oyunu. (e.n.)

"Böyle gemi gibi bir yerde yaşadığınız için mi oğlunuza Ham* ismini verdiniz?"

Mr. Peggotty bunun derin bir mevzu olduğunu düşündü ama şöyle bir cevap verdi:

"Hayır küçükbey. Ben isim falan vermedim ona."

Mr. Peggotty'ye kateşizmin ikinci sorusunu yönelterek, "Ona bu ismi kim verdi o zaman?" diye sordum.

"E babası verdi işte," dedi Mr. Peggotty.

"Ben sizi onun babası sanmıştım!"

"Onun babası kardeşim Joe'ydu," dedi Mr. Peggotty.

Saygıdan bir süre sustuktan sonra, "O öldü mü Mr. Peggotty?" diye usulca sordum.

"Boğularak öldü," dedi Mr. Peggotty.

Mr. Peggotty'nin Ham'in babası olmamasına çok şaşırmış, onun orada bulunan herkesle ilişkisinden şüphe etmeye başlamıştım. Bunu öğrenmeyi o kadar çok istiyordum ki Mr. Peggotty'yle yüzleşmeye karar verdim.

"Ya küçük Em'ly," dedim ona bakarak. "O sizin kızınız değil mi Mr. Peggotty?"

"Hayır küçükbey. Onun babası da bacanağım Tom'du."

İçimden sormak geliyordu. Yine saygıdan bir süre sessiz kalıp, "Peki öldü mü o da Mr. Peggotty?" diye sordum usulca.

"Boğularak öldü," dedi Mr. Peggotty.

Sözü nasıl devam ettireceğimi bilemiyordum, konu henüz açıklığa kavuşmamıştı ve bir şekilde kavuşturulması gerekiyordu; ben de şöyle dedim:

"Yani sizin hiç çocuğunuz yok mu Mr. Peggotty?"

"Hayır küçükbey," dedi hafifçe gülerek. "Ben bekârım."

"Bekâr mısınız?" dedim afallamış bir halde. Örgü ören önlüklü kişiyi işaret ederek, "Peki ama şu kim, Mr. Peggotty?" diye sordum.

---

* Orijinal metinde kullanılan "ark" kelimesiyle Nuh'un gemisine (Noah's Ark) gönderme yapılmaktadır. Ham, Hz. Nuh'un oğullarından birinin adıdır. (ç.n.)

"O Missis Gummidge," dedi Mr. Peggotty.

"Gummidge mi, Mr. Peggotty?"

Ama o sırada Peggotty –yani benim Peggotty'm– daha fazla soru sormamam için öyle tuhaf hareketler yaptı ki bana, yatma saatine kadar, oturduğum yerden sessiz sedasız ev halkını izlemekle yetindim. Sonra, ufak kamaramda yalnız kaldığımızda Peggotty, Ham'le Em'ly'nin öksüz kuzenler olduklarını söyledi; evin sahibi, onlar daha küçük yaşta beş parasız kaldıklarında, farklı zamanlarda evlat edinmişti onları. Mrs. Gummidge de Mr. Peggotty'nin denize beraber açıldığı ve çok yoksul bir vaziyette ölen bir arkadaşının dul karısıydı. Kendisi de çok yoksul bir adamdı dedi Peggotty, ama altın yürekli ve çelik gibi sağlamdı – aynen bu benzetmeleri kullanmıştı. Sert tepki verdiği ya da küfrettiği tek konu, dedi Peggotty, onun bu cömertliğiydi; herhangi bir kişi bundan bahsedecek olursa eğer, sağ eliyle masaya haşin bir yumruk indirir (hatta bir keresinde masayı ikiye bölmüştü) ve okkalı bir küfür savururdu; bunun bir daha tekrarlanması halinde bu kişi derhal ortadan kaybolmazsa telaya kadar yolu vardı. Araştırmalarım sonucunda ortaya çıktı ki bu berbat lafın, yani telanın etimolojisini bilen yoktu; ama herkes bunun heybetli bir etki yarattığında hemfikirdi.

Beni ağırlayan kişinin iyiliğinin farkındaydım ve hanımların, teknenin diğer ucuna, benimki gibi beşiğe benzer yere uyumaya gidişlerini dinledim; sonra uykulu halimin artırdığı bir keyifle, Mr. Peggotty'nin tavanda gördüğüm kancalara, Ham'le birlikte kendileri için hamaklar astıklarını duydum. Uykunun beni yavaş yavaş ele geçirdiği sırada rüzgârın denizde uğuldadığını ve azgın bir şekilde eve geldiğini duydum; öyle ki o koca denizin geceleyin yükseleceğine dair tembel bir endişe kapladı içimi. Ama sonra düşündüm de, sonuçta bir teknedeydim ve bir şey olsa bile yanımızda Mr. Peggotty gibi bir adam vardı.

Ama sabah hariç hiçbir şey olmadı. Güneş, aynamın istiridye kabuklu çerçevesine vurur vurmaz yataktan fırladım ve hemen Em'ly ile kıyıda taş toplamaya gittik.

"Sen bayağı denizcisin ha?" dedim Em'ly'ye. Böyle bir şeyi gerçekten düşündüm mü bilmiyorum ama bir şey söylemenin zarif olacağını hissetmiştim ve yakınımızda parıldayan bir yelkenli, o anda onun pırıltılı gözlerinde öyle hoş görünmüştü ki aklımdan böyle bir şey söylemek geçmişti.

"Yok," dedi Em'ly, başını iki yana sallayarak, "denizden korkarım ben."

"Korkar mısın?" dedim buna yakışır bir gözüpeklikle ve engin okyanuslara sığmazmışım gibi: "Ben korkmam!"

"Ah! Deniz çok acımasızdır ama," dedi Em'ly. "Bazılarına çok acımasızca davrandığını biliyorum. Bir keresinde bizim evimiz kadar büyük bir gemiyi paramparça ettiğini gördüm."

"Umarım o gemi..."

"Babamın boğulmasına sebep olan değildir mi diyecektin?" dedi Em'ly. "Yok. O değil, o gemiyi görmedim ben."

"Babanı da mı görmedin hiç?" diye sordum.

Küçük Em'ly başını iki yana salladı. "Hatırlamıyorum bile."

Ne tesadüftü! Ben de hemen kendi babamı hiç görmediğimi ve şimdiye kadar annemle birlikte ne kadar mutlu mesut yaşadığımızı ve şimdiden sonra da böyle yaşayacağımızı, babamın mezarının hemen evimizin yanındaki kilise bahçesinde, bir ağacın gölgesi altında olduğunu ve pek çok sabah bu ağacın dalları altında yürüyüp kuşların ötüşünü dinlediğimi anlatmaya giriştim. Ama Em'ly'nin öksüzlüğü benimkinden farklıydı sanki. Annesini babasından önce kaybetmişti ve kimse babasının mezarının yerini bilmiyordu, denizin dibinde bir yerlerde olduğu dışında.

"Ayrıca," dedi Em'ly etrafta deniz kabukları ve çakıltaşları ararken, "senin baban bir beyefendiymiş, annense hanı-

mefendi; oysa benim babam bir balıkçıydı ve annem de bir balıkçının kızı, Dan amcam da balıkçı."

"Dan amca dediğin Mr. Peggotty, değil mi?" diye sordum.

"Dan amca – işte şu," dedi Em'ly başıyla tekne eve işaret ederek.

"Evet. Ben de onu diyordum. Çok iyi biri galiba."

"İyi mi?" dedi Em'ly. "Eğer ben bir hanımefendi olsaydım, ona elmas düğmeleri olan gök mavisi bir kaban, deve tüyü renginde bir pantolon, kırmızı bir kadife yelek, kalkık kenarlı bir şapka, büyük bir altın saat, gümüş ağızlı bir pipo ve bir kutu dolusu da para verirdim."

Mr. Peggotty'nin bu değerli şeyleri hak ettiğinden şüphem olmadığını söyledim. Doğrusu, minnettar yeğeninin tarif ettiği kıyafetlerin içinde onun rahat edebileceğini gözümün önüne getirmek kolay değildi hiç; özellikle kenarları kalkık şapka konusunda hayli şüphelerim vardı ama bunları kendime sakladım.

Küçük Em'ly bu nesneleri sayarken sanki her biri olağanüstü bir hayalmiş gibi durup gökyüzüne bakmıştı. Sonra kabuk ve taş toplamaya devam ettik.

"Bir gün hanımefendi olmak ister misin?" diye sordum.

Em'ly bana bakıp güldü ve başını "evet" anlamında salladı.

"Çok isterim hem de. Hep birlikte efendi oluruz o zaman. Ben, amcam, Ham ve Mrs. Gummidge. Hava fırtınalı da olsa umurumuzda olmaz. Yani bizi ilgilendirmez demek istiyorum. Zavallı balıkçılar için üzülürüz tabii ki ve onlara bir zarar geldiğinde para verip yardım ederiz."

Bu çok tatmin verici bir tabloydu ve olmayacak şey değildi. Bu düşüncenin bana ne kadar keyif verdiğini ifade ettim ve küçük Em'ly ürkekçe sordu bana:

"Sen şimdi denizden korkmuyor musun cidden?"

Deniz güven verici bir sakinlikteydi ama eminim şöyle büyükçe bir dalganın yaklaşmakta olduğunu görsem, onun boğularak ölen akrabalarının feci hatırasıyla nereye kaçaca-

ğımı şaşırırdım. Yine de, "Korkmuyorum," dedim ve, "aslında korktuğunu söylesen de bence sen de korkmuyorsun," diye ekledim çünkü o sırada üzerinde gezindiğimiz eski iskelenin ya da ahşap geçidin ucundan ucundan yürüyordu ve ben de düşmesinden korkuyordum.

"Bu haliyle korkmuyorum," dedi küçük Em'ly. "Ama rüzgâr estiğinde uykumdan uyanıyorum ve Dan amcayla Ham'i düşünerek ürperiyorum; sanki yardım istiyorlar. En çok bu yüzden hanımefendi olmak istiyorum. Ama bu haliyle korkmuyorum. Hiç hem de. Baksana!"

Em'ly yanımdan fırladı ve durduğumuz yerden bir çıkıntı yaparak epey bir yükseklikten derin suyun üzerine uzanan ve en ufak bir korunağı olmayan ucu kırık bir kalasın üzerinde koştu. Bu olay hafızamda öyle yer etmiş ki bir teknik ressam olsam, o anı bugün aynı biçimde çizebilirdim: küçük Em'ly, yüzünde asla unutmadığım, denizin açıklarına yönelttiği o bakışla, önünde uzanan kendi yıkımına (bana öyle gelmişti) doğru atlarken.

Bu hafif, gözüpek ve telaşlı küçük beden sağ salim yanıma döndüğünde kendi korkularıma güldüm, bir de attığım çığlığa; etrafta kimse olmadığından çığlığın da bir faydası olmazdı gerçi. Ama sonradan, yetişkin bir adam olduğumda pek çok kez çocuğun o aceleci halinde ve uzaklara dalıp gitmiş deli bakışında, onu tehlikeye çeken, ölmüş babasının izniyle onu buna yönelten, baştan çıkaran merhametli bir cazibe var mıydı ve diğer gizli ihtimaller arasında kızın hayatının o gün sona erme ihtimali ne kadardı diye düşünmüşümdür hep. Onun önünde uzanan hayat bir an için bana malum olmuş olsaydı, bir çocuğun bütünüyle idrak edebileceği bir halde görünmüş olsaydı ve onu korumak benim elimin bir hareketine bağlı olsaydı, benim onu kurtarmak için bunu yapmam gerekirdi diye düşündüğüm zamanlar da olmuştur. O sabah küçük Em'ly gözümün önünde sulara gömülse bu onun için daha mı iyi olurdu diye kendi kendime sorduğum

ve "Evet, olurdu" diye düşündüğüm bir zaman da olmuştur – fazla uzun sürmemiştir gerçi bu, ama olmuştur.

Vakitsiz olabilir bu. Belki zamanından önce yazdım bunları. Ama dursun bakalım.

Uzun süre yürüdük, ilgimizi çeken şeylere odaklandık ve karaya vurmuş denizyıldızlarını özenle tekrar suya koyduk –bu tür hakkında o kadar az şey biliyorum ki bize bundan dolayı minnettar mı kaldılar, yoksa tam tersi mi, hâlâ emin olamıyorum– sonra da eve, Mr. Peggotty'nin meskenine döndük. Istakozlar için ayrılan yerin kuytusunda durup birbirimizi masumca öptük ve sağlık ve keyiften parıldayarak kahvaltı etmek için içeri girdik.

"İki küçük ardıçkuşu gibisiniz," dedi Mr. Peggotty. Buna bizim yörede iki küçük tarlaardıcı denirdi ve bunu bir iltifat olarak karşıladım.

Tabii ki Em'ly'ye âşık olmuştum. Eminim o bebeği gerçek bir sevgiyle, bir o kadar şefkatle ve ne kadar yüce ve asil de olsa ileri bir zaman diliminin en güzel aşkının bile olabileceğinden çok daha saf ve menfaat gözetmeyen bir şekilde sevmiştim. Eminim benim hayalgücüm o mavi gözlü küçük çocuğu şeffaflaştıran, onu tam bir meleğe dönüştüren bir şeyler oluşturmuştu etrafında. Eğer bir kuşluk vakti bir çift kanat açıp gözlerimin önünde uçsaydı, beklenmedik bir şey olarak görmezdim bunu herhalde.

Yarmouth'taki o isli puslu eski düzlükte, saatlerce sevgi dolu bir şekilde dolaşırdık. Günler güle oynaya geçiyordu; sanki Zaman'ın kendisi büyümemişti de bir çocuktu hâlâ ve hep oyun peşindeydi. Em'ly'ye, onu taparcasına sevdiğimi ve eğer o da beni taparcasına sevdiğini itiraf etmezse kendimi kılıçla öldürmekten başka yapacak bir şeyimin olmadığını söyledim. O da beni taparcasına sevdiğini söyledi ve eminim öyleydi.

Küçük Em'ly ve benim için eşitsizliğin, çocukluğun ya da önümüzde uzanan başka zorlukların bir önemi yoktu,

çünkü bir geleceğimiz yoktu. Beraber gençleşmeyi hayal edemeyeceğimiz gibi beraber büyümek gibi bir anlaşmamız da yoktu. Mrs. Gummidge ve Peggotty bayılıyordu bize; bir akşam Em'ly'yle küçük dolabımızın üzerinde yan yana, sevgi dolu otururken Peggotty, "Ah Tanrım, şunlara bak, ne güzeller!" demişti. Mr. Peggotty piposunun gerisinden bize gülümsemiş, Ham de bütün akşam sırıtmış, başka da bir şey yapmamıştı. Bize bakarken güzel bir oyuncaktan ya da küçük bir Kolezyum maketinden alabilecekleri gibi bir keyif alıyorlardı sanırım.

Çok geçmeden Mrs. Gummidge'in, Mr. Peggotty'nin evinde kendisinden bekleneceği ölçüde, her zaman uyumlu davranmadığını fark ettim. Mrs. Gummidge'in hayli evhamlı bir yapısı vardı ve o kadar küçük bir yerde diğerlerinin rahatını bozacak kadar sızlandığı oluyordu. Onun için çok üzülüyordum ve bazen, Mrs. Gummidge'in kendine ait uygun bir dairesi olsaydı da keyfi yerine gelene kadar orada biraz kalsaydı diye düşünüyordum.

Mr. Peggotty ara sıra Willing Mind* adındaki birahaneye giderdi. Ziyaretimizin ikinci veya üçüncü gecesinde onun dışarıda oluşundan ve Mrs. Gummidge'in sekizle dokuz arası Hollanda işi saate bakıp onun orada olduğunu ve daha sabahtan oraya gideceğini anladığını söyleyişinden bunu keşfetmişim.

Mrs. Gummidge'in bütün gün morali çok bozuktu ve öğleden önce içerisi dumanla dolduğunda gözyaşlarına boğulmuştu. Bu nahoş olay meydana geldiğinde, "Ne kadar yalnız ve bedbaht bir varlığım ben," demişti Mrs. Gummidge, sonra da eklemişti, "her işim ters gidiyor."

"Aa çıkar canım şimdi duman," demişti Peggotty –yani bizim Peggotty'den bahsediyorum gene– "hem bize de geliyor bu duman."

"Ben daha çok hissediyorum ama," demişti Mrs. Gummidge.

---

* (İng.) İstekli Zihin. (ç.n.)

Çok soğuk bir gündü, rüzgâr çok şiddetli esiyordu. Mrs. Gummidge'in şömine başındaki ayrıcalıklı köşesi en sıcak ve güvenli yer, koltuğu da kesinlikle en rahat koltuktu bence ama o gün bunlar da bir işe yaramamıştı belli ki. Soğuktan ve bunun ara ara sırtına vurmasından sürekli şikâyet ediyordu; "ürperti" diyordu buna. Sonunda bu yüzden ağlamaya başladı ve yine "ne kadar yalnız ve bedbaht" olduğunu ve her işinin ters gittiğini söyledi.

"Gerçekten çok soğuk," dedi Peggotty. "Herkes üşüyordur eminim."

"Ben herkesten daha çok üşüyorum ama," dedi Mrs. Gummidge.

Akşamları, özel misafir olan benden hemen sonra Mrs. Gummidge'in yemeği veriliyordu hep. Balıklar küçük ve kılçıklıydı, patatesler de bir parça yanmıştı. Hepimiz bundan dolayı hayal kırıklığına uğradığımızı itiraf etsek de Mrs. Gummidge bizden daha fazla hayal kırıklığına uğradı ve yeniden gözyaşlarına boğulup büyük bir acı içinde aynı şeyi beyan etti.

Böylece Mr. Peggotty dokuz gibi eve geldiğinde bu bahtsız Mrs. Gummidge, perişan ve berbat halde, köşesinde örgü örmekteydi. Peggotty neşeli bir şekilde iş yapıyordu. Ham koca bir çift balıkçı çizmesini onarıyor; ben de yanımda küçük Em'ly'yle, onlara kitap okuyordum. Mrs. Gummidge, ümitsizce içini çekmek dışında bir şey söylememiş, çayını içtiğinden beri de gözlerini kaldırmamıştı.

"Selam çocuklar," dedi Mr. Peggotty ve yerine oturdu, "herkes nasıl?"

Örgüsünün tepesinden başını iki yana sallamakla yetinen Mrs. Gummidge'in haricinde, hepimiz onu karşılamak için bir şeyler söyledik ya da bir bakış attık.

"Sorun ne?" dedi Mr. Peggotty ellerini çırparak. "Neşelen biraz anne!" (Mr. Peggotty yaşlı kadın demek istemişti.)

Mrs. Gummidge pek neşeleneceğe benzemiyordu. Eski, siyah bir ipek mendil çıkararak gözlerindeki yaşları sildi ama sonra bunu yeniden cebine koyacağına elinde tuttu, sonra bir daha sildi ve tekrar kullanılmaya hazır bir biçimde yine elinde tuttu.

"Sorun ne hatun?" diye sordu Mr. Peggotty.

"Hiçbir şey," dedi Mrs. Gummidge. "Willing Mind'dan geliyorsun, değil mi Dan?"

"Evet, öyle, bu akşam biraz kaldım Willing Mind'da," dedi Mr. Peggotty.

"Benim yüzümden oralara gitmek zorunda kalmana üzülüyorum," dedi Mrs. Gummidge.

"Senin yüzünden mi? Birinin yüzünden gitmeme gerek yok ki," dedi Mr. Peggotty içten bir gülüşle. "Ben dünden razıyım zaten oraya gitmeye."

"Dünden razısın, evet," dedi Mrs. Gummidge, başını iki yana sallayıp gözlerini silerek. "Evet evet, çok razısın. Benim yüzümden oraya gitmeye bu kadar hevesli olmana üzülüyorum."

"Senin yüzünden mi? Senin yüzünden falan değil!" dedi Mr. Peggotty. "İnanmıyor musun?"

"Evet evet, öyle," diye bağırdı Mrs. Gummidge. "Ben kim olduğumu biliyorum. Ne kadar yalnız ve bedbahtım ben; her işimin ters gittiği yetmezmiş gibi bir de herkesle ters düşüyorum. Evet evet, diğer insanlardan daha hassasım ben ve bunu da belli ediyorum. Bu da benim talihsizliğim."

Orada oturmuş onları dinlerken talihsizliğin, Mrs. Gummidge'in yanı sıra diğer aile üyelerine de bulaştığını düşünmeden edemedim. Ama Mr. Peggotty hiç ters bir cevap vermeyip Mrs. Gummidge'i biraz daha neşelendirmek için uğraştı sadece.

"İstediğim gibi davranamıyorum bir türlü," dedi Mrs. Gummidge. "Çok uzağım bundan. Kim olduğumu biliyorum ben. Sıkıntılarım beni aksi yaptı. İçim çok sıkıntılı ve bu da

beni aksi yapıyor. Keşke böyle hissetmeseydim ama hissediyorum işte. Bunlara karşı daha dayanıklı olabilsem, ama olamıyorum. Bu evi huzursuz ediyorum. Şaşırmıyorum buna. Bütün gün kız kardeşini ve küçükbey Davy'yi huzursuz ettim."

Bir anda yumuşayıvermiştim ve büyük bir zihinsel acı içinde haykırdım: "Hayır, huzursuz etmediniz Mrs. Gummidge!"

"Yapmamam gerek böyle şeyler," dedi Mrs. Gummidge. "Hiç hoş bir şey değil bu. Kendi evime gidip ölsem ya. Yalnız ve bedbaht bir varlığım ben ve sizlere terslik çıkarmasam daha iyi olacak. Bir şeyler ters gidecekse ya da illa ben bir terslik çıkaracaksam kendi muhitimde terslik çıkarayım bari. Dan, ben evime döneyim, orada öleyim de siz de kurtulun benden!"

Mrs. Gummidge bu sözlerin ardından çekilip uyumaya gitti. O gittiğinde içten bir ilgiyle onu dinlemek dışında bir tepki vermemiş olan Mr. Peggotty, derin bir sempatiden başka bir ifade olmayan suratını bize çevirip başını sallarken fısıltıyla şöyle dedi:

"İhtiyarı düşünüyor yine!"

Mrs. Gummidge'in aklındaki ihtiyarın kim olduğunu anlayamamıştım ama sonra Peggotty beni yatağa götürdüğünde onun rahmetli Mr. Gummidge olduğunu ve böyle durumlarda ağabeyinin durumun sebebi olarak bunu gördüğünü ve bunun onu hep etkilediğini söylemişti. O gece hamağına yattıktan biraz sonra Mr. Peggotty'nin Ham'e yeniden, "Zavallı kadın! İhtiyarı düşünüyor yine!" dediğini duymuştum. Orada kaldığımız süre boyunca, Mrs. Gummidge ne zaman benzer şekilde davrandıysa (birkaç defa daha oldu bu) Mr. Peggotty aynı şekilde durumu hafifsedi ve ona hep sevgi dolu bir merhametle yaklaştı.

On beş gün böyle geçip gitti, Mr. Peggotty'nin eve gelip gitme saatlerini ve Ham'in meşguliyetlerini değiştiren gelgitler dışında her şey aynıydı. Ham'in işi yoksa, bazen tekneleri ve gemileri göstermek için bizimle yürürdü ve bir iki kez de bizi

sandalla gezintiye çıkardı. Bir dolu şeyin içinde neden birkaç küçük izlenim bir yeri özellikle çağrıştırır bilmiyorum; sanırım bu pek çok kişi için, bilhassa çocukluk anıları söz konusu olduğunda geçerlidir. Şimdi Yarmouth'un adını ne zaman duysam ya da okusam kıyıdaki bir pazar sabahı geliyor aklıma, kilisenin çanları çalıyor, Em'ly omzuma yaslanmış, Ham suya miskin miskin taş atıyor ve güneş, denizin üzerinde, ağır sisi daha yeni yeni dağıtıp gemileri birer gölge gibi gösteriyor bize.

Nihayet eve dönme günü gelmişti. Mr. Peggotty ve Mrs. Gummidge'den ayrılma fikrine dayanabiliyordum ama küçük Em'ly'yi bırakıp gitmenin ıstırabı içimi acıtıyordu. Arabacının kaldığı hana kadar kol kola gittik ve ben yolda, ona yazacağıma dair söz verdim. (O sözü tuttum sonra, kiraya verilecek daireleri ilan eder gibi kocaman harflerle yazdım ona.) Ayrılırken çok zorlandık ve şu hayatta kalbimde bir boşluk oluştuysa, işte o gün oldu bu.

Ziyaretim boyunca kendi evime nankörlük yapmış, orayı çok az düşünmüştüm, hatta hiç düşünmemiştim. Ama evimin yoluna düşer düşmez sitem dolu genç vicdanımın parmağı o yönü göstermeye başladı ve keyifsizliğimin de etkisiyle, gittiğim yerin yuvam olduğunu ve annemin de hem beni teselli eden kişi hem de arkadaşım olduğunu hatırladım.

Bu his giderek büyüdü içimde; eve yaklaştıkça ve geçtiğimiz yerler tanıdık geldikçe eve varmak ve annemin kollarına koşmak için daha da sabırsızlandım. Gelgelelim Peggotty bu coşkuya ortak olmak yerine onu dizginlemeye çalışıyor (ama tatlı bir şekilde), kafası biraz karışık ve keyifsiz görünüyordu.

Yine de, Peggotty'ye rağmen, arabacının atları tenezzül ettiğinde Blunderstone Rookery'ye varacaktık – vardık da. Çok iyi hatırlıyorum; soğuk ve gri bir öğleden sonra, bunaltıcı bir gökyüzünün ve tehditkâr yağmurun hâkim olduğu bir gündü!

Kapı açıldı ve ben yarı güler yarı ağlar halde, hoş bir galeyanla anneme bakındım. O yoktu ve tanımadığım bir hizmetçi vardı evde.

"Aaa, Peggotty!" dedim üzgünce, "annem evde değil mi acaba?"

"Yok yok, küçükbey," dedi Peggotty. "Annen evdedir. Bir dur küçükbey, şimdi sana – sana bir şey söyleyeceğim."

Peggotty arabadan inerken eli ayağına dolandığı için ve her zamanki tuhaflığından acayip gülünç görünüyordu, ama ben bunu ona söyleyemeyecek kadar şaşkın ve tuhaf bir haldeydim. Arabadan indiğinde elimi tutup meraktan kıvranan halimle beni mutfağa sürükledi ve kapıyı kapadı.

"Peggotty!" dedim hayli korkmuş bir halde. "Ne oldu?"

"Bir şey yok çok şükür küçükbey," dedi Peggotty neşeli bir hava takınarak.

"Bir şey var kesin. Annem nerede?"

"Anne nerede, küçükbey?" diye tekrar etti Peggotty.

"Evet. Neden kapıya çıkmadı ve biz neden buraya geldik? Yaa Peggotty!" Gözlerim dolmuştu ve yere yığılıverecek gibiydim.

Peggotty beni tutup, "Tanrı seni korusun oğlum!" diye bağırdı. "Ne oldu? Konuşsana bir tanem!"

"O da ölmedi değil mi! Annem ölmedi değil mi Peggotty?"

Peggotty vargücüyle, "Yoo!" diye bağırdı ve sonra oturup hızlı hızlı soludu ve aklına kötü şeyler getirdiğimi söyledi.

Kafasındaki düşünceleri dağıtmak, daha doğrusu aklını başka yana çekmek için kocaman sarıldım ona ve sonra karşısına dikilip endişeli bir merakla ona baktım.

"Canım, sana daha önceden söylemiş olmam gereken bir şey var," dedi Peggotty, "ama fırsatım olmadı. Söylemem gerekirdi belki, ama aklımı temamen" –Peggotty'nin sözcük haznesinde tamamen yerine kullanılan kelimeydi bu– "veremedim bu meseleye."

Öncekinden daha da korkmuş bir halde, "Söyle hadi Peggotty," dedim.

Titrek elleriyle şapkasının bağını çözerken, "Davy'ciğim," dedi Peggotty nefesi kesilmiş gibi konuşarak. "Bir baban olsa! Ne dersin bu duruma?"

Bir anda ürperdim ve yüzüm bembeyaz kesildi. Kilise bahçesindeki mezarlıkla ilgili bir şey –bunun ne olduğunu ya da nasıl olduğunu bilmiyorum– ve bir ölünün dirilmesi fikri, marazi bir rüzgâr gibi çarpmıştı beni.

"Yeni bir baba," dedi Peggotty.

"Yeni bir baba mı?" diye tekrarladım.

Peggotty, sanki çok katı bir şeyi yutmaya çalışırmış gibi zorlukla soludu ve sonra elini uzatıp şöyle dedi:

"Haydi gidip gör onu."

"Onu görmek istemiyorum."

"Hem anneni de görürsün," dedi Peggotty.

Direnmeyi bıraktım, doğruca güzel salona geçtik ve Peggotty beni orada bırakıp gitti. Ateşin bir tarafında annem, diğer tarafında Mr. Murdstone oturuyordu. Annem elindeki işi bırakarak hemen ayağa fırladıysa da halinde bir ürkeklik vardı.

"Sevgili Clara," dedi Mr. Murdstone. "Toparlan! Kendine hâkim ol, daima hâkim ol kendine! Davy, nasılsın evlat?"

Ona elimi uzattım. Bir anlık kararsızlığın ardından koşup annemi öptüm; o da beni öptü, hafifçe omzuma dokundu ve yeniden oturarak elindeki işe devam etti. Ne anneme bakabildim ne de Mr. Murdstone'a; onun bizi izlediğini biliyordum ve pencereye dönerek dışarı baktım ben de, soğukta çalılıklar boyunlarını bükmüştü.

İlk fırsatta yukarı sıvıştım. Eski odam değişmişti, oradan çok farklı bir yerde uyuyacaktım artık. Eskisi gibi kalan bir şey var mı diye bakmak için aşağı indim tekrar, her şey çok değişmişti; bahçeye çıktım sonra. Ama fazla durmadım çünkü boş köpek kulübesinin içinde kocaman bir köpek vardı şimdi –tıpkı o adam gibi büyük ağızlı ve siyah kafalı bir köpek– ve beni görünce öyle sinirlendi ki yakalamak için dışarı fırladı hemen.

IV

Gözden Düşüyorum

Yatağımın götürüldüğü odanın dili olsa da konuşsa – şimdi kim uyuyordur kimbilir orada?– o zaman ne yüklü bir kalp taşıdığımı herkese anlatsın diye yalvarabilirdim şimdi ona. Ben merdivenleri çıkarken bahçedeki köpeğin arkamdan havladığını duydum ve sonra yukarı vardığımda onun bana baktığı kadar anlamsızca ve garip bir şekilde baktım odaya ve küçük ellerimi kavuşturup oturarak düşüncelere daldım.

Tuhaf tuhaf şeyler düşündüm. Odanın şeklini, tavandaki çatlakları, duvar kâğıdını, manzarada dalgalanmalara ve çukurlara yol açan pencere camının kusurlarını, üç ayak üzerinde eğreti duran ve yine ihtiyarı düşündüğünde Mrs. Gummidge'de hasıl olan terslik gibi bir havası olan lavaboyu. Sürekli ağlıyordum ama üşümüş ve üzgün olduğumun bilincinde olsam da eminim neden ağladığımı düşünmüyordum. Nihayet, o perişan halimle küçük Em'ly'ye fena halde âşık olduğuma inanmaya başladım; ondan koparılıp buraya, hiç kimsenin beni onun sevdiğinin yarısı kadar bile sevmediği ya da önemsemediği bu yere gelmiştim. Bu beni öyle kahrediyordu ki yatak örtüsünün bir köşesine kıvrılıp uyuyana kadar ağladım.

Birinin terlemiş kafamı ortaya çıkarması ve "İşte burada!" demesiyle uyandım. Gelenler annemle Peggotty'ydi ve bunu yapan ikisinden biriydi.

"Davy," dedi annem. "Neyin var?"

Bunu sormasına çok şaşırmıştım ve, "Yok bir şey," dedim. Titreyen dudaklarımı saklamak için yüzümü yatağa gömdüğümü hatırlıyorum ki ona verdiğim bu cevap daha gerçekti. "Davy," dedi annem. "Davy, oğlum!"

Söyleyebileceği hiçbir söz bana oğlum demesi kadar etkileyemezdi beni. Gözyaşlarımı çarşaflara sakladım ve beni kaldırdığında onu elimle ittim.

"Bunu sen böyle yaptın Peggotty, çok fenasın!" dedi annem. "Hiç kuşkum yok bundan. Kendi oğlumu bana ya da bana yakın başka kişilere karşı böyle doldurduktan sonra bunu vicdanında nasıl taşıyorsun merak ediyorum. Ne demek oluyor bu Peggotty?"

Zavallı Peggotty ellerini ve gözlerini kaldırıp genelde akşam yemeklerinden sonra okuduğum duanın benzeri şeyler söyledi sadece: "Tanrı sizi affetsin Mrs. Copperfield; umarım şu söylediklerinizden dolayı asla üzüntü duymazsınız!"

"Bu beni yeterince rahatsız etti zaten," diye bağırdı annem. "Hem de balayımda; insan en müzmin düşmanının bile insafa gelip biraz huzur ve mutluluğu ona çok görmeyeceğini düşünür. Davy, seni yaramaz çocuk! Peggotty, sen de ne zalim şeysin! Ah zavallı ben!" deyip o alıngan ve inatçı haliyle, bir Peggotty'ye bir bana bakarak ağladı annem ve ekledi, "ne çok sıkıntı var şu dünyada, hem de insan dünyanın en güzel olmasını beklerken!"

Derken anneme de Peggotty'ye de ait olmadığını bildiğim bir elin bana dokunduğunu hissettim; yatağın kenarında duran ayaklarıma doğru kaydı bu sonra. Mr. Murdstone'un eliydi bu ve kolumdan tuttuğu sırada şöyle dedi:

"Ne oluyor? Clara, canım, unuttun mu? Sert ol canım!"

"Özür dilerim Edward," dedi annem. "İyi olmak istiyorum, ama çok huzursuzum."

"Öylesin gerçekten!" dedi Mr. Murdstone. "Ne çabuk bu hale geldin Clara."

Annem suratını asarak, "Bu şekilde davranmam çok zor," dedi, "bu – çok zor, değil mi?"

Mr. Murdstone annemi kendisine doğru çekip kulağına bir şeyler fısıldadı ve öptü. Annemin başını onun omzuna yasladığı ve kolunun onun boynuna değdiği anı gördüğümde bu adamın annemin yumuşak başlı doğasını istediği her şekle dönüştürebileceğini ve dönüştürdüğünü, şu an nasıl biliyorsam öyle bildim.

"Sen aşağı in, haydi canım," dedi Mr. Murdstone. "David'le ben birlikte ineriz birazdan." Annemin odadan çıkışını izleyip onu bir baş hareketi ve tebessümle uğurladıktan sonra karanlık yüzünü Peggotty'ye çevirerek, "Arkadaş, hanımının soyadını biliyor musun sen?" diye sordu.

"O uzun süredir benim hanımım efendim," dedi Peggotty, "bilmem gerekir tabii."

"Doğru," dedi Mr. Murdstone. "Ama sanırım yukarı geldiğimde ona ait olmayan bir isimle hitap ettiğini duydum ben. Benim soyadımı aldığını biliyorsun. Bunu aklında tutabilecek misin?"

Peggotty bana tedirgin bir bakış attıktan sonra cevap vermeden, bir reverans yaparak odadan çıktı; sanırım gitmesi gerektiğini fark etmişti, kalması için hiçbir sebep yoktu. İkimiz yalnız kaldığımızda Mr. Murdstone kapıyı kapadı ve bir sandalyeye oturup beni önünde ayakta tutarak gözlerini ayırmaksızın üzerime dikti. Ben de ondan daha az dik bakmıyordum herhalde. Böyle yüz yüze, karşılıklı duruşumuzu hatırlarken kalbimin yine küt küt attığını duyar gibi oluyorum.

Dudaklarını inceltip birbirine bastırarak, "David," dedi, "uğraşmam gereken dikbaşlı bir atım ya da köpeğim olsa sence ne yaparım ben?"

"Bilmiyorum."

"Onu döverim."

Cevabım nefes nefese bir fısıltıyla çıkmıştı sanki, ama sessizlikte nefesimin daha da kesildiğini hissettim.

"Onu ürkütürüm, canını yakarım onun. Kendi kendime, 'Ahbap, hakkından geleceğim senin,' derim ve kan revan içinde kalması gerekse de yaparım bunu. Yüzündeki şey ne senin?"

"Kir," dedim.

Bunun, gözyaşlarımın izi olduğunu benim kadar iyi biliyordu o da. Ama bu soruyu bana yirmi kere sorup her defasında yirmi defa vurmuş olsaydı da, minik kalbim ona cevap vermektense patlardı herhalde.

"Yaşına göre zeki çocuksun," dedi kendine has, ciddi bir gülüşle, "ve beni iyi anladığını görüyorum. Şimdi yüzünü yıka bakalım küçükbey, sonra da benimle aşağı gel."

Bana Mrs. Gummidge'i anımsatan lavaboyu işaret etti ve ona hemen itaat etmem için başını oynattı. Eğer bunu yapmak için tereddüt etseydim, en ufak bir vicdan azabı duymaksızın bana vuracağına neredeyse emindim ve şimdi daha da eminim bundan.

Ben emrini yerine getirdikten sonra salona indiğimizde, eli hâlâ omzumda, "Clara, canım," dedi, "bundan böyle, umarım, huzurunu kaçıracak bir şey olmayacak. Yakında yeniyetme tabiatımızı geliştireceğiz."

Ah Tanrım, o vakit tatlı bir sözle ömür boyu geliştirilebilirdim, hatta ömür boyu başka bir yaratığa bile dönüştürülebilirdim. Destekleyici, açıklayıcı bir söz, çocuk cahilliğime merhamet eden, bana kucak açan, buranın yuvam olduğuna beni ikna eden bir söz, ona görünüşte hürmet etmek yerine, yürekten hürmet etmemi sağlayabilirdi ve ondan nefret edeceğime saygı duyabilirdim ona. Annemin beni salonun ortasında öyle korkmuş ve tuhaf bir halde görünce üzüldüğünü düşünüyorum; sonra ben sessizce bir sandalyeye oturdu-

ğumda daha da üzgün gözlerle takip etmişti beni –çocuksu yürüyüşümde kaybolan özgürlüğü görmüştü belki– ama bu konuşulmadı hiç, buna zaman yoktu artık.

Akşam üçümüz birlikte yemek yedik. Mr. Murdstone annemi çok seviyordu –ne yazık ki onu bu yüzden bile biraz olsun sevemedim– ve annem de onu çok seviyordu. Konuşmalarından, Mr. Murdstone'un büyük ablasının onlarla kalmaya geleceğini anladım; o akşam gelecekti. O zaman mı öğrenmiştim yoksa sonra mı, pek emin değilim, ama doğrudan yaptığı bir işi olmasa da Mr. Murdstone'un Londra'da, hissedar olduğu ya da kârdan yıllık kazanç sağladığı bir şaraphanesi vardı ve ablasının da benzer oranda hissesi vardı; ne zaman öğrendiğimden emin olmasam da bundan şimdi bahsedebilirim.

Yemekten sonra, ateşin başında otururken ve yanlarından küstahça sıvışmış gibi olmamak için Peggotty'nin yanına kaçma yolları üzerine kafa yorarken –evin efendisini rencide etmemek lazımdı zira– bahçe kapısına bir at arabası yanaştı ve Mr. Murdstone misafiri karşılamak için dışarı çıktı. Annem de peşinden gitti. Ben de ürkek adımlarla onun peşinden; sonra salonun kapısından döndüğünde annem, o akşam karanlığında, eskiden yaptığı gibi bana sarılarak yeni babamı sevmemi ve onun sözünü dinlememi söyledi. Bunu sanki yanlış bir şeymiş gibi, alelacele ve gizlice ama sevgiyle yapmıştı ve Mr. Murdstone'un bahçede durduğu yere kadar, elimi tuttuğu elini arkasında gizleyerek ilerledi ve oraya varınca elimi bırakarak Mr. Murdstone'un koluna girdi.

Gelen Miss Murdstone'du, ne kadar da kasvetli görünüşlü bir hanımdı; hem yüzü hem sesi kardeşininkine benziyordu ve tıpkı kardeşi gibi karaydı; kadın cinsi bıyık bırakmaya elvermediğinden durumu uzun burnunun üzerinde birleşecek gibi duran kalın kaşlarıyla telafi ediyor gibiydi. Yanında, kapaklarında sert pirinç çivilerle isminin baş harflerinin yazılı olduğu, içlerinde ne olduğuna dair hiçbir fikir vermeyen

iki sert, siyah sandık getirmişti. Arabacıya vereceği parayı çelik gibi sert bir cüzdandan çıkarmış, sonra bu cüzdanı bir şeyi ısıran bir ağız gibi kapamış ve ağır bir zincirle kolunda asılı duran çantaya tekrar hapsetmişti. Miss Murdstone kadar metalik bir kadın görmemiştim daha hayatımda.

Bir dolu hoşgeldin sözüyle salona buyur edilen Miss Murdstone, burada annemi resmî olarak yeni ve yakın bir akraba olarak onayladı. Sonra bana bakarak şöyle dedi:

"Bu senin oğlun mu gelin?"

Annem onayladı.

"Genelde," dedi Miss Murdstone, "oğlan çocuklarını pek sevmem ben. Nasılsın çocuk?"

Ortam bu kadar teşvik edici olunca ben de çok iyi olduğumu ifade ettim ve onun da öyle olduğunu umduğumu söyledim; ama bunu söylerken o kadar ilgisiz bir tutum sergilemiştim ki Miss Murdstone iki kelimeyle gözden çıkardı beni:

"Terbiye görmemiş."

Bunu dedikten sonra bir de üzerine müthiş bir katilikle odasını görmek istediğini söyledi ve o andan itibaren benim için, daha açıldığı ya da kilidinin açık bırakıldığı görülmemiş o iki siyah sandıkla ve içinde Miss Murdstone'un süslenmek için kullandığı –genelde şaşaalı bir heybetle aynanın üzerinde asılı duran– bir dolu çelik zincirin ve perçinin olduğu o oda (o dışarıdayken birkaç defa delikten bakmıştım) benim için bir korku ve dehşet mekânına dönüştü.

Anladığım kadarıyla Miss Murdstone temelli kalmaya gelmişti ve bir daha gitmeye niyeti yoktu. Ertesi sabah anneme "yardım" etmeye başladı ve bütün gün erzak odasına girip çıktı; her şeyi kendi kafasına göre düzenleyip eski düzeni yerle bir etti. Miss Murdstone'da fark ettiğim ilk şey, hizmetçilerin etrafta bir adam sakladıkları şüphesiyle kafayı bozmuş olmasıydı. Bu sanrının etkisiyle olmayacak zamanlarda kömür mahzenine dalar, karanlık bir yüklüğün kapısını açar açmaz adamı enselediğini sanıp kapıyı yine çarpardı.

Miss Murdstone'da hiçbir hafiflik olmasa da erken kalkmak söz konusu olduğunda tam bir tarlakuşuydu. Evde daha hiçbir hareket yokken o kalkardı (muhakkak o adamı bulmak için). Peggotty'ye göre, kadın tek gözü açık uyuyordu hatta ama ben bu fikre katılmıyorum; çünkü o böyle dedikten sonra bunu yapmayı denedim ve mümkün olmadığını gördüm.

Geldiğinin daha birinci sabahı horozlar öterken kalkıp zilini çalmıştı. Annem kahvaltıya inip çayı yapacağı sırada Miss Murdstone annemin yanağına dudaklarını değdirmişti, ki onun öpücük anlayışı buydu ve şöyle demişti:

"Bak Clara, canım, biliyorsun ben buraya senin işlerini hafifletmeye geldim. Sen bazı sorumlulukları üstlenemeyecek kadar güzel ve düşüncesizsin," –annem kızarıp güldü sadece, kadına kızmış gibi değildi hiç– "ben ilgilenirim o işlerle. Bana anahtarlarını verirsen canım, bundan böyle bu tür şeyleri ben hallederim."

O günden sonra Miss Murdstone anahtarları gün boyu kendi küçük hapishanesinde taşıdı, geceleriyse yastığının altına koyuyordu ve annem bunlara en az benim kadar uzaktı artık.

Annem idarenin elinden gitmesine itiraz etmedi değil tabii. Bir gece, Miss Murdstone kardeşine evle ilgili bazı planlarından bahsederken ve o da bunları beğenip onaylarken annem birden ağlamaya başladı ve kendisine de danışılmasını beklediğini söyledi.

Mr. Murdstone sertçe, "Clara!" dedi. "Clara! Beni şaşırtıyorsun."

Annem, "Ah, bir şeye şaşırdığını söylemene çok sevindim Edward!" diye bağırdı. "Bir de katılıktan bahsetmeyi çok seviyorsun ama sen kendin bundan hoşlanmıyorsun hiç."

Gözlemlediğim kadarıyla, Mr. ve Miss Murdstone'un tutundukları en büyük vasıf katılıktı. O zamanlar benden bunu nasıl algıladığımı anlatmamı isteseler ne anlatırdım

bilmiyorum, ama kendimce bir fikrim vardı ve bu da zulme eş değerdi; dahası ikisinde de mevcut olan belirgin, kasvetli, kibirli ve şeytanca mizaca. Öğretilerinin temel ilkelerini ifade edecek olursam şöyleydi. Mr. Murdstone katıydı; yeryüzünde hiç kimse onun kadar katı olamazdı, zira herkes onun katılığı karşısında eğilmeliydi. Miss Murdstone hariç. O katı olabilirdi ama yalnızca akrabalık sebebiyle ve daha aşağı ve bağımlı bir konumda. Başka bir istisna da annemdi. O da katı olabilirdi, olmalıydı hatta ama yalnızca onların katılığına katlanmak söz konusu olduğunda ve yeryüzünde başka katılık olmadığına katı bir şekilde inandığı sürece.

"Bu çok zor," dedi annem, "yani kendi evimde..."

"Kendi evin mi?" diye tekrarladı Mr. Murdstone. "Clara!"

"Yani bizim evimiz," diye kekeledi annem, belli ki korkmuştu. "Umarım demek istediğimi anlıyorsundur Edward – yani bizim kendi evimizde evle ilgili tek kelime edememek çok zor. Evlenmeden önce burayı gayet iyi çekip çeviriyordum ben zaten. Kanıtı da var," dedi annem hıçkırıklar eşliğinde, "Peggotty'ye sor istersen, işime müdahale edilmeden önce her şeyi nasıl idare ediyormuşum diye!"

"Edward," dedi Miss Murdstone, "buna bir son verelim artık. Yarın gideyim ben."

"Jane Murdstone," dedi kardeşi, "dur biraz! Sanki benim huyumu bilmezmişsin gibi ne ima ediyorsun sen?"

"Ama ben," dedi zavallı annem, kederli bir eziklik ve gözyaşları içinde, "kimsenin gitmesini istemiyorum gerçekten. Biri gidecek olursa mahvolurum, çok üzülürüm. Çok fazla şey istemiyorum ben. Mantıksız bir şey söylemiyorum. Sadece ara sıra fikrim sorulsun istiyorum. Bana her kim yardım ederse ona minnettar kalırım, ben sadece konumum gereği, ara sıra fikrim sorulsun istiyorum. Benim biraz toy ve çocuksu olmam bir zamanlar hoşuna gidiyor sanıyordum Edward –böyle söylediğine eminim– ama şimdi, bu yüzden nefret ediyorsun sanki benden; çok ters davranıyorsun."

"Edward," dedi Miss Murdstone gene, "buna bir son verelim artık. Ben yarın gideyim."

"Jane Murdstone!" diye gürledi Mr. Murdstone. "Susacak mısın biraz? Bu ne cüret?"

Miss Murdstone mendilini hapishanesinden çıkararak gözlerine götürdü.

Mr. Murdstone anneme bakarak, "Clara," dedi, "beni şaşırtıyorsun! Hayretler içinde bıraktın beni! Evet, toy ve saf biriyle evlenme, onun karakterini şekillendirip ona ihtiyacı olan katılığı ve kararlılığı katma fikri hoşuma gitmişti. Ama Jane Murdstone, bu çabalarıma yardımcı olmak için yanımıza gelip benim hatırıma evde bir tür hizmetçi olmayı kabul edecek kadar nazik davranmışken ona bu şekilde muamele etmek..."

"Ah lütfen, lütfen Edward," diye haykırdı annem, "beni nankörlükle suçlama. Nankör biri olmadığıma eminim çünkü. Daha önce hiç kimse böyle bir şey söylemedi bana. Pek çok kusurum olabilir ama nankör değilim ben. Ne olur yapma bunu bana canım!"

"Sonuçta Jane Murdstone'un böyle bir muamele görmesi," dedi Mr. Murdstone ve annem susuncaya kadar bekledikten sonra devam etti, "benim duygularımı da etkiledi, soğuttu beni."

"Yapma sevgilim, böyle söyleme!" diye yalvardı annem yürek parçalayıcı bir halde. "Ah yapma Edward! Bunu duymaya dayanamam. Ne olursam olayım, iyi niyetli biriyimdir ben. İyi niyetli olduğumu biliyorum. Öyle olduğumdan emin olmasam söylemem bunu. Peggotty'ye sor istersen. Eminim sana iyi niyetli biri olduğumu söyleyecektir."

Bunun üzerine Mr. Murdstone şöyle karşılık verdi: "Clara, acizliğin en ufak bir etkisi yoktur üzerimde. Boşa nefes tüketiyorsun."

"Lütfen aramız bozulmasın," dedi annem, "Soğuk ve düşmanca bir ortamda yaşayamam ben. Çok özür dilerim.

Pek çok kusurum var, biliyorum ve senin bunları, aklınla düzeltmeye çalışman çok güzel bir şey Edward. Jane, hiçbir şeye itirazım yok. Eğer gitmeye kalkışırsan çok üzülürüm..." Annem daha fazla konuşamayacak kadar mağluptu.

Mr. Murdstone, "Jane Murdstone," dedi ablasına, "umarım, birbirimize söylediğimiz kırıcı sözlerin tekrarı olmaz. Bu gece böyle beklenmedik bir olayın vuku bulması benim suçum değil. Hainçe dâhil edildim bu duruma. Senin de suçun değil. Seni de bir başkası dâhil etti. Bu olayı unutmaya çalışalım en iyisi," dedi ve bu yüce ruhlu sözlerin ardından ekledi, "ve bir çocuk için hiç uygun bir manzara değil bu – David, hadi yatağına git sen!"

Gözlerim yaşlarla dolduğundan kapıyı zor bulmuştum. Annemin düştüğü bu sıkıntılı duruma çok üzülmüştüm; ama el yordamıyla oradan çıkmayı ve o karanlıkta gene el yordamıyla odama çıkmayı başardım; Peggotty'ye iyi geceler diyecek ya da ondan bir mum isteyecek kadar bile gücü yoktu yüreğimin. Bir saat kadar sonra Peggotty bana bakmak için yanıma gelerek beni uyandırdığında annemin perişan bir halde yatmaya gittiğini ve Mr. Murdstone'la ablasının hâlâ aşağıda oturduklarını söyledi.

Ertesi sabah, her zamankinden biraz daha erken aşağı indiğimde annemin sesini duyunca salon kapısının önünde bekledim biraz. Annem son derece ağırbaşlı ve mütevazı bir tavırla Miss Murdstone'dan kendisini bağışlamasını rica ediyordu ve hanımefendi bunu kabul ettiğinde kusursuz bir barış sağlandı. Bu olaydan sonra bir daha asla annemin, önce Miss Murdstone'a sormadan ya da bazı güvenilir kaynaklardan onun fikrinin ne olduğunu saptamadan bir konuda fikir beyan ettiğini görmedim; Miss Murdstone, tepesi her attığında (bu onun huyuydu) elini çantasına sokup anahtarları çıkararak anneme verecekmiş gibi yapıyor, annemse her defasında korkudan titriyordu.

Murdstone kanındaki o kasvetli bozukluk, Murdstone dinini de karartmış, hoşgörüsüz ve öfkeli kılmıştı. Düşünüyorum da bu mezhebin böyle bir karaktere sahip olması Mr. Murdstone'un, herhangi bir bahaneyle verdiği en ağır ve vahim cezalardan hiç kimseyi muaf tutmasına izin vermeyen katılığının zaruri bir sonucuydu. Yine de bu heybetli çehrelerle kiliseye gidişimizi ve oradaki havanın bir anda nasıl değiştiğini bugün gibi hatırlıyorum. Korkunç pazar yine gelip çatıyor ve ben, başında bir gardiyanla ayine gelmiş bir mahkûm gibi o eski uzun sıranın başına geçiyorum. Hemen yanımda, üzerinde tabut örtüsü gibi duran uzun siyah kadife elbisesiyle Miss Murdstone, yanında annem ve onun yanında da kocası var. Eski günlerde olduğu gibi Peggotty yok artık yanımızda. Ben yine Miss Murdstone'un cevapları mırıldanışını ve bütün o korkunç kelimeleri zalim bir hazla vurgulayışını dinliyorum. "Sefil günahkârlar" derken sanki cemaatteki bütün isimleri tek tek sayıyormuş gibi o kara gözlerini yuvarlaya yuvarlaya kilisede gezdirişini görüyorum yine. Gözüm ara sıra ikisine ilişiyor, annemin dudaklarını ürkekçe kımıldattığını görüyorum ve diğeri, herkesin kulağına alçak sesli bir gök gürültüsü gibi gelen bir sesle homurdanıyor. Sonra içimi kaplayan ani bir korkuyla, bizim iyi kalpli papazımız yanılıyor da, Mr. Murdstone'la Miss Murdstone haklı ve cennetteki bütün melekler yok edici melekler mi yoksa diye düşünüyorum yine. Parmağımı oynatacak olsam ya da yüzümdeki kaslardan biri gevşese Miss Murdstone dua kitabıyla dürtüyor beni yine ve yan tarafımı acıtıyor.

Evet, eve yürürken bazı komşuların yine annemle bana baktıklarını ve fısıldadıklarını görüyorum. Üçü yine kol kola girmiş giderken ve ben onların arkasından ağır ağır yürürken bu bakışları takip ediyorum ve annemin adımları gerçekten eskisi kadar hafif değil mi ve güzelliğinin pırıltısı gerçekten silinmiş mi acaba diye düşünüyorum. Eskiden onunla birlikte eve yürüyüşümüz, yani annemle benim yürüyüşümüz, be-

nim gibi, hiçbir komşunun aklına geliyor mudur diye merak ediyorum yine ve o iç karartıcı mutsuz gün boyunca alık alık bunu düşünüyorum.

Benim yatılı okula gitmem konusunda bazı konuşmalar oluyordu. Bu fikir Mr. Murdstone ve Miss Murdstone'dan çıkmıştı ve tabii annem de onlara uymuştu. Ama tam bir karara varmamışlardı daha. Bu sırada dersleri evde öğreniyordum.

O dersleri bir gün unutabilecek miyim acaba! Dersleri güya annem veriyordu ama asıl idare Mr. Murdstone ve ablasındaydı; hep yanımızdaydılar ve bu da onlara, hayatımızı karartan o yanlış adlandırılmış katılıklarına dair anneme ders vermek için harika bir olanak sunuyordu. Sanırım evde tutulma amacım buydu. Annemle ikimizin yalnız yaşadığı günlerde dersleri öğrenebilecek kadar zeki ve hevesliydim. Dizlerinin üzerinde alfabeyi öğrenişimi hayal meyal hatırlıyorum. Bugün hâlâ, okuma kitabındaki tombul siyah harflere baktığımda, eskiden olduğu gibi, şekillerinin kafa karıştırıcı tuhaflıkları ve iyi huylu kolay O, Q ve S gözümün önüne geliyor. Ama bunlar hiçbir bıkkınlık ya da isteksizlik duygusu çağrıştırmıyor bana. Aksine, timsahlı kitaba kadar, çiçeklerle bezeli bir yolda yürümüş ve tüm bu yol boyunca annemin sesinin ve tavırlarının zarifliğiyle teşvik edilmiş gibiyim. Ama onların yerine gelen bu ciddi dersleri huzurumu son veren öldürücü bir darbe, ağır bir külfet ve ıstırap olarak hatırlıyorum. Çok uzun, çok fazla ve çok zorlardı –bazıları da tamamen anlaşılmaz geliyordu bana– ve genelde bunların karşısında en az annem kadar afallıyordum.

Bunların nasıl olduğunu hatırlamaya çalışayım şimdi ve bir sabah yeniden canlansın zihnimde.

Kahvaltıdan sonra kitaplarım, bir alıştırma kitabı ve yazı tahtasıyla birlikte daha az güzel olan salona gidiyorum. Annem çalışma masasının başında beni bekliyor, ne var ki pencerenin yanındaki rahat koltukta oturan (ama kitap okuyormuş gibi yapan) Mr. Murdstone ya da annemin yanında

oturmuş, ipe metal boncuklar dizen Miss Murdstone ondan daha çok hazırlar derse. Bu ikisinin görüntüsü beni o kadar etkiliyor ki muazzam acılarla kafama soktuğum kelimelerin bilmediğim yerlere doğru kayıp gittiğini hissediyorum. Bunlar böyle yavaş yavaş kimbilir nereye gidiyor?

İlk kitabı anneme uzatıyorum. Belki dilbilgisi, belki tarih, belki de coğrafya kitabı. Kitabı ona verirken sayfaya son bir kez bakıyorum ve hazır bilgiler aklımda tazeyken, yüksek sesle, peşimden atlı kovalıyor gibi anlatmaya başlıyorum. Bir kelimede takılıyorum. Mr. Murdstone başını kaldırıp bakıyor. Bir daha takılıyorum. Miss Murdstone başını kaldırıp bakıyor. Kızarıyorum, yarım düzine kadar kelimeyi altüst ettikten sonra duruyorum. Annemin cesareti olsa bana kitabı gösterirdi herhalde, ama cesaret edemiyor buna ve yavaşça şöyle diyor:

"Ah Davy, Davy!"

"Bak Clara," diyor Mr. Murdstone, "biraz katı ol. 'Ah Davy, Davy!' deme. Bu çok çocukça. Bu dersi ya biliyordur ya bilmiyordur."

Miss Murdstone, "Bilmiyor," diye sevimsizce araya giriyor.

"Korkarım bilmiyor," diyor annem.

Buna karşılık, "O zaman Clara," diyor Miss Murdstone, "kitabı ona geri ver de öğrensin."

"Evet, tabii," diyor annem, "ben de öyle yapmayı düşünüyordum sevgili Jane. Şimdi Davy, bir kez daha dene bakalım ve sakın aptallık yapma."

Mahkeme emrinin ilk maddesini uyguluyorum ve bir kez daha deniyorum, ama ikinci maddeyi başaramıyorum çünkü çok aptalım. Önceki yere, yapabildiğim kısmın sonuna varamadan takılıyorum bu defa ve düşünmek için duruyorum. Ama ders hakkında bir şey düşünemiyorum hâlâ. Miss Murdstone'un başlığında kaç yarda file kullanıldığından, Mr. Murdstone'un robdöşambrının fiyatına kadar beni ilgi-

lendirmeyen ve ilgilendirmesini istemediğim bu tür bir dolu gülünç meseleye kayıyor aklım. Mr. Murdstone, bir süredir beklediğim üzere, sabırsızca kımıldanıyor. Miss Murdstone da aynısını yapıyor. Annem itaatkâr bir tavırla onlara göz atıp kitabı kapatıyor ve diğer işler bittikten sonra ilgilenilecek bir borçmuş gibi kenara koyuyor bunu.

Çok geçmeden bu borçlar üst üste yığılıyor ve bir çığ gibi büyüyor. Bu çığ büyüdükçe ben de daha aptallaşıyorum. Durum öyle ümitsizleşiyor ve içinde debelenip durduğum öyle saçma sapan bir bataklığa dönüşüyor ki buradan çıkma fikrinden bile vazgeçip kaderime boyun eğiyorum. Benim her tökezleyişimde annemle birbirimize üzgün gözlerle bakmamız gerçekten çok hüzünlüdür. Ama bu feci derslerdeki en büyük etki annemin (kimsenin bakmadığını düşündüğü anlarda) dudaklarını kıpırdatarak bana ipucu vermeye çalıştığı anlarda gerçekleşir. O zaman, bütün bu süre boyunca bunun için pusuda beklemiş olan Miss Murdstone boğuk bir sesle ikaz eder:

"Clara!"

Annem oturduğu yerde sıçrayıp kızarır ve hafifçe gülümser. Mr. Murdstone koltuğundan kalkıp kitabı alır ve bana fırlatır ya da bununla kulaklarıma vurur ve omuzlarımdan tutup beni odadan dışarı yollar.

Dersler bitse bile, daha beteri dehşetengiz bir matematik problemi olarak karşıma çıkıyor sonra. Benim için icat edilmiş ve Mr. Murdstone tarafından sözlü olarak uygulanan bu şey şöyle başlıyor: "Ben bir peynirciye gidip her biri dört buçuk peniden beş bin tane duble Gloucester peyniri alsam, kaç peni öderim, söyle" – ve bunun Miss Murdstone'u içten içe acayip mutlu ettiğini görüyorum. Ben akşam yemeğine kadar bu peynirlerle cebelleşirken yazı tahtasından cildimin gözeneklerine bulaşan kirin etkisiyle bir meleze dönüyorum ama yine de bir sonuç çıkmıyor ya da bir aydınlanma olmuyor; peynirlerin yanına katık olsun diye bir dilim ekmek var

elimde ve akşamın geri kalanında bir utanç sebebi olarak görülüyorum.

Şimdiden bakınca bu talihsiz dersler hep bu şekilde geçmiş gibi geliyor bana. Murdstonelar olmasaydı gayet başarılı olabilirdim; Murdstoneların üzerimdeki etkisi, biçare bir yavru kuşun aklını alan iki yılandan farksızdı. Sabahı vasat bir övgüyle atlatmayı başardığım günlerde bile kazandığım tek şey akşam yemeği oluyordu; Miss Murdstone beni boş görmeye dayanamıyordu hiç; eğer düşüncesizlik edip elimde bir iş olmadığını ona fark ettirecek olsam, "Clara, canım, çalışmak gibisi yoktur – oğluna biraz alıştırma versene," diyerek erkek kardeşinin dikkatini üzerime çekerdi; böylece hemen oracıkta yeni bir işe gömülürdüm. Benim yaşımdaki diğer çocuklarla vakit geçirmeye gelince, bu da pek olmazdı çünkü Murdstoneların kasvetli teolojilerine göre tüm çocuklar küçük engerek yılanı sürüsünün bir parçasıydı (gerçi bir zamanlar, havarilerin arasında bir çocuk vardı) ve birbirlerini bozarlardı.

Yanılmıyorsam altı yedi ay kadar süren bu muamelenin sonucunda doğal olarak, somurtkan, donuk ve inatçı biri olmuştum. Her geçen gün annemden uzaklaştırılıp ona yabancılaştırılmanın da bu duruma faydası olduğu söylenemezdi. Hayatımda tek bir şey vardı ki o da olmasaydı tam bir serseme dönerdim herhalde.

O da şuydu. Yukarı kattaki küçük bir odada babamdan kalan bazı kitaplar vardı; buraya kolayca erişebiliyordum (hemen bitişiğimdeki odaydı bu) ve evdeki kimse buraya gelmiyordu. Bu kutsal odada Roderick Random, Pickle, Humphry Clinker, Tom Jones, Wakefield Papazı, Don Kişot, Gil Blas ve Robinson Crusoe'dan oluşan muhteşem bir ordu eşlik ediyordu bana. Bu yerin ve zamanın ötesinde bir şeylerin olduğuna dair hayallerim ve umudum bu kitaplar sayesinde –bunlar ve Binbir Gece Masalları, Peri Masalları– canlı kalmış ve bana hiçbir zarar vermemişti; bazılarında za-

rarlı şeyler varsa da bana bir zararları yoktu; benim haberim yoktu böyle bir şeyden. Cebelleştiğim ve tökezlediğim onca ağır konunun arasında o kitapları okumak için nasıl zaman buluyordum hâlâ bilemiyorum. O küçük sıkıntılarımın (ki o zaman çok büyük gelirdi bunlar bana) içinde en sevdiğim karakterlerin rolüne bürünerek –yaptım bunu– ve Mr. Murdstone'la Miss Murdstone'u kötü karakterlerin yerine koyarak –bunu da yaptım– kendimi avutmayı nasıl başardığıma hâlâ şaşırırım. Bir hafta Tom Jones olurdum (çocuk Tom Jones, zararsız bir varlık). Roderick Random olmayı sündürüp bir ay kadar devam ettirmiştim sanırım. O raflarda yer alan Seferler ve Seyahatler'in –tam adını unuttum şimdi– birkaç cildine doyumsuz bir iştah besliyordum ve eski bir yaylı çizme kalıbının ortasını silah olarak belime takıp bazen günlerce evimin yöresinde, etrafı barbarlarca çevrili ve bu durumdan hayatını yüksek bir fiyata satarak kurtulan, İngiliz Kraliyet donanmasından Yüzbaşı Bilmemne olarak dolaşıyordum. Latin Dilbilgisi kitabıyla kulaklarına vurulsa da Yüzbaşı onurundan bir şey kaybetmiyordu asla. Ben kaybediyordum ama o, dünyanın ölü ya da yaşayan bütün dillerinin dilbilgisine rağmen bir yüzbaşı ve kahramandı.

Bu benim tek ve değişmez tesellimdi. Bunu düşündüğümde gözümün önüne hep bir yaz akşamı gelir; çocuklar kilisenin bahçesinde oynuyor ve ben yatağımda oturmuş, canla başla kitap okuyorum. Mahalledeki her bir ağılın, kilisedeki her bir taşın ve kilise bahçesindeki her köşenin bu kitaplarla bir bağlantısı vardı zihnimde ve onları belirgin kılan bir mekânı simgeliyordu. Tom Pipes'ın kilisenin çan kulesine tırmanışına tanık olmuş, sırtında çantasıyla çit kapısına varınca dinlenmek için duran Strap'i izlemiş ve Mr. Pickle'ın* Amiral Trunnion'la birlikte kurdukları derneğin bizim küçük köy hanında olduğunu düşünmüştüm hep.

---

* Tobias George Smollett'ın *The Adventures of Peregrine Pickle* romanından. (ç.n.)

Şimdi bir kez daha geri döneceğim çocukluğumun o dönemine, nasıl olduğumu benim gibi okuyucu da anlayacak şimdi.

Bir sabah elimde kitaplarla salona gittiğimde annemin endişeli, Miss Murdstone'un kararlı olduğunu, Mr. Murdstone'unsa bir sopanın ucuna bir şey bağlamakta olduğunu gördüm – eğilip bükülebilen bir sopaydı bu ve ben içeri girince bağlamayı bırakarak bunu havaya kaldırıp şaklattı.

"Diyorum sana Clara," dedi Mr. Murdstone, "ben de küçükken sık sık kırbaçlanırdım."

"Kesinlikle, doğru söylüyor," dedi Miss Murdstone.

"Öyledir tabii sevgili Jane," diye kekeledi annem uysalca. "Ama bu – bunun Edward'a bir faydası oldu mu sizce?"

"Sence bunun Edward'a bir zararı olmuş mu Clara?" diye sordu Mr. Murdstone vakur bir edayla.

"Mesele bu işte," dedi ablası.

Bunun üzerine annem, "Haklısınız sevgili Jane," demekle yetindi.

Bu konuşmanın beni bizzat ilgilendirdiğine dair bir kuşku kaplamıştı içimi ve Mr. Murdstone'a baktığım an göz göze geldik.

"Bak David," dedi –bunu söylerken gene şaşılaşmıştı gözleri– "bugün her zamankinden daha dikkatli olmalısın." Sopayı bir kez daha kaldırıp çevirdi; hazırlığı bittikten sonra etkileyici bir bakış atarak yanına koydu ve kitabını eline aldı.

Çalışmaya bu şekilde başlamak benim için hakikaten çok zihin açıcı olmuştu. Kelimelerin birer birer, satır satır değil, sayfa sayfa kaydığını hissettim; ne kadar aklımda tutmaya çalıştıysam da kelimeler sanki ayaklarına birer paten geçirmiş gibi engellenemez bir hızla kayıp uzaklaşıyordu benden.

Kötü başladık ve ilerledikçe daha da beter oldu. İçeri, derse iyi hazırlandığım düşüncesiyle, farklı bir güvenle girmiştim ama pek işe yaramadı. Her bir kitapla beraber ha-

talarım artıyordu ve Miss Murdstone'un kaskatı gözü hep üzerimizdeydi. Nihayet beş bin peynir sorusuna geldiğimizde (o gün peynir yerine sopa dediğini hatırlıyorum) annem gözyaşlarına boğuldu.

Miss Murdstone, "Clara!" dedi uyaran bir sesle.

"Kendimi hiç iyi hissetmiyorum sevgili Jane," dedi annem.

Mr. Murdstone ayağa kalkıp sopasını alırken resmî bir tavırla ablasına göz kırparak şöyle dedi:

"Jane, bugün David onu bu kadar üzüp ona bu kadar eziyet etmişken Clara'nın bu duruma metanetini kaybetmeden dayanmasını bekleyemeyiz. Bu, soğukkanlılık demek olurdu. Clara çok güçlendi ve gelişti ama ondan bu kadarını bekleyemeyiz. David, biz seninle yukarı çıkalım evlat."

Mr. Murdstone beni kapının dışına çıkarırken annem bize doğru koştu. Miss Murdstone, "Clara! Aklını mı kaçırdın sen?" diyerek araya girdi hemen. Annemin kulaklarını kapadığını gördüm o zaman ve ağlayışını duydum.

Mr. Murdstone, ağır ve ciddi adımlarla odaya çıkardı beni –adaleti yerine getirmek için sergilediği bu resmî tören ona büyük keyif veriyordu kuşkusuz– ve odaya girdiğimizde aniden başımı kolunun altına kıstırdı.

"Mr. Murdstone! Lütfen!" diye bağırdım. "Yapmayın! Lütfen vurmayın bana! Öğrenmeye çalıştım efendim ama siz ve Miss Murdstone etraftayken öğrenemiyorum. Yapamıyorum!"

"Öyle mi David?" dedi. "Bir de şunu deneyelim o zaman."

Başım mengeneye sıkışmış gibiydi, ama bir şekilde arkasından dolanıp onu bir an durdurdum ve bana vurmaması için yalvardım. Bir an durdu ama hemen ardından kırbacı sertçe indirdi ve ben de o anda, beni tutan eline dişlerimi geçirdim. O anı düşündükçe hâlâ köpürüyorum.

Sonra öldüresiye dövdü beni. Bizim çıkardığımız sesten çok, onların merdivenlerden yukarı çıkışlarını ve bağırışlarını işittim – annemin çığlıklarını ve Peggotty'yi duydum. Sonra gitti ve kapıyı üstüme kilitledi; bense her yanım alev alev,

harap bir halde ve acı içinde, dahası o sıska halimle öfkeden deliye dönmüş bir halde, öylece yerde kaldım.

Sakinleştiğimde, bütün eve hiç de doğal olmayan bir sessizliğin çökmüş olduğunu dün gibi hatırlıyorum! Acım ve hırsım yatıştığında içimi nasıl bir kötülüğün kaplamaya başladığını da çok iyi hatırlıyorum!

Bir süre oturup kulak kabarttım ama çıt çıkmıyordu. Emekleyerek yerden kalktım ve aynada yüzümü gördüm; öyle şiş, kırmızı ve çirkindi ki korktum. Kamçının izleri acıyordu ve kabuk bağlamıştı ve kımıldayınca yeniden ağlamaya başladım ama içimdeki suçluluk duygusunun yanında hiçbir şey değildi bu. En zaliminden bir suçlu bile olsam böyle bir suçluluk hissi çöreklenmezdi herhalde içime.

Hava kararmaya başlamıştı; pencereyi kapatmıştım (başım pencere pervazına dayalı, kâh ağlayıp kâh uyuklayıp kâh kayıtsızca dışarıyı izleyerek bir süredir yatıyordum) sonra anahtar kilitte döndü, Miss Murdstone elinde biraz ekmek, et ve sütle içeri girdi. Miss Murdstone tek kelime etmeden elindekileri masaya bırakıp ibret verici bir katılıkla bana dik dik baktıktan sonra odadan çıkarak yine kapıyı üzerime kilitledi.

Karanlıkta epeyce oturdum ve başka birinin gelip gelmeyeceğini merak ettim. O gece bunun pek mümkün olmadığını anlayınca da soyunup yattım ve işte o zaman içimde bir korkuyla, bana ne olacağını düşündüm. Acaba bir suç mu işlemiştim? Gözaltına alınıp hapse mi gönderilecektim? Beni asmaları gibi bir tehlike var mıydı?

Ertesi sabah uyanışımı unutamam; ilk anda kendimi neşeli ve dinç hissetmiştim, hemen sonra olanları hatırlamanın bayat ve kederli ağırlığı çökmüştü üzerime. Ben daha yatağımdan kalkamadan Miss Murdstone gelmiş ve lafı hiç uzatmadan, yarım saatten uzun olmamak kaydıyla, bahçeye çıkıp dolaşabileceğimi söyleyip gitmişti; giderken bu izinden faydalanabileyim diye de kapıyı açık bırakmıştı.

O sabah ve beş gün süren oda hapsim boyunca her sabah bahçeye çıktım. Annemi tek başına görebilseydim eğer, önünde diz çöküp beni bağışlaması için yalvarırdım ama bütün bu süre boyunca Miss Murdstone'un haricinde kimseyi görmedim – diğerlerini yalnızca akşam dualarında görüyordum ama orada da herkes yerine geçtikten sonra Miss Murdstone tarafından genç bir suçlu gibi tek başıma kapının yanına oturtuluyordum ve onlar daha ibadetlerini bitirip doğrulmadan gardiyanım beni geri götürüyordu. Tek gözlemleyebildiğim, annemin benden olabildiğince uzak durması ve ben görmeyeyim diye yüzünü başka yana çevirmesiydi, bir de Mr. Murdstone'un elinin geniş bir sargı beziyle sarılı olması.

Bu beş günün bana ne kadar uzun geldiğini anlatamam. Zihnimde uzun yıllara denk gelir o günler. Evin içinde olup biten her şeye, çalan zillere, kapıların açılıp kapanmasına, mırıltılara, merdivenlerdeki ayak seslerine kulak kabartışım; yaşadığım o yalnızlık ve utanç içinde bana her şeyden daha iç karartıcı gelen her tür kahkaha, ıslık ya da şarkı sesini dinleyişim; saatlerin belirsiz akışı, özellikle de sabah oldu sanıp uyandığım ama evdeki hiç kimsenin daha yatmaya gitmediğini, uzun gecenin henüz başlamadığını fark ettiğim geceler; gördüğüm sıkıntılı rüya ve kâbuslar; tekrar gün doğması, öğlen, öğleden sonra ve akşam olması, çocuklar kilisenin bahçesinde oynarken benim bir tutuklu olduğumu anlamasınlar diye utançtan onları pencereye çıkamadan, uzaktan izleyişim; kendi sesimi duymamanın verdiği tuhaf his; yeme içme aralarında içime dolan o, neşeye benzer, gelmesiyle gitmesi bir olan kısacık duygu; bir akşam yağmurun bastırması ve taptaze kokusuyla ve çöken geceyle birlikte, benimle kilise arasında hızla boşanarak içimi kasvet, korku ve pişmanlıkla doldurması... Bana günlerce değil de yıllarca sürmüş gibi gelen tüm bu olaylar taptaze ve güçlü bir şekilde mühürlüdür hafızamda.

Tutukluluğumun son akşamında adımın fısıldandığını duyarak uyandım. Yatakta doğrulup karanlıkta kollarımı uzatarak şöyle dedim:

"Peggotty, sen misin?"

Hemen cevap gelmedi, ama biraz sonra gizemli ve korkunç bir tonda yine adımı duydum, sesin anahtar deliğinden geldiğini akıl edemeseydim düşüp bayılırdım herhalde.

El yordamıyla kapıya kadar gittim ve ağzımı anahtar deliğine dayayıp fısıldadım: "Sen misin Peggotty'ciğim?"

"Evet, benim tatlı Davy'm," diye karşılık verdi. "Bir fare kadar sessiz ol, yoksa Kedi duyar bizi."

Miss Murdstone'dan bahsettiğini anlamıştım ve odası bu kadar yakınımızdayken durumun vahametinin farkındaydım.

"Annem nasıl Peggotty'ciğim? Bana çok kızgın mı?"

Kapının diğer tarafında Peggotty'nin, benim gibi usul usul ağladığını duydum ve sonra dedi ki: "Yok. Çok değil."

"Ne yapacaklar şimdi bana Peggotty'ciğim? Biliyor musun?"

"Bir okul var. Londra'ya yakın," dedi Peggotty. Lafını tekrarlatmak zorunda kaldım çünkü ağzımı delikten çekip kulağımı dayamayı unuttuğum için ilk söylediği laflar boğazımdan aşağı gitmişti ve dedikleri beni epey gıdıklamış olsa da onları tam duymamıştım.

"Ne zaman Peggotty?"

"Yarın."

"Miss Murdstone çekmecelerden kıyafetlerimi bu yüzden mi aldı?" diye sordum, çünkü bundan bahsetmeyi unutmuşum ama böyle yapmıştı.

"Evet," dedi Peggotty. "Sandıkta."

"Annemi göremeyecek miyim?"

"Göreceksin," dedi Peggotty. "Sabahleyin."

Sonra Peggotty ağzını anahtar deliğine dayayıp şimdiye kadar bir anahtar deliğinden iletilmiş en duygulu ve içten

sözler olduğunu söylemekten çekinmeyeceğim, her bölük pörçük cümlesi bir tür hıçkırık gibi çıkan şu sözleri söyledi:

"Davy, canım. Ben senle böyle. Eskisi gibi. Temamen yakın olamadıysam. Seni sevmediğimden değil. Eskisi gibi, hatta daha çok seviyorum seni güzel oğlum. Senin için daha iyi olur diye uzak durdum. Bir de biri daha için. Davy, bir tanem, beni dinliyor musun? Duyuyor musun beni?"

"E-e-evet Peggotty!" dedim hıçkırıklarımın arasında.

"Ah, canım benim!" dedi Peggotty büyük bir sevecenlikle. "Demek istediğim şu. Beni hiç unutma sakın. Ben de seni hiç unutmayacağım. Annene de elimden geldiği kadar iyi bakacağım Davy. Tıpkı sana baktığım gibi. Onu hiç bırakmayacağım. Gün gelir, o zavallı başını yine. Aptal ve huysuz Peggotty'sinin koluna dayamak ister belki. Sana yazacağım bir tanem. Fazla okumuş değilim gerçi. Ben şimdi – seni..." ve beni öpemediği için anahtar deliğini öpmeye başladı Peggotty.

"Teşekkürler Peggotty'ciğim!" dedim. "Ah, teşekkürler! Çok teşekkürler! Bana bir söz verir misin Peggotty? Mr. Peggotty, küçük Em'ly, Mrs. Gummidge ve Ham'e yazıp onlara sandıkları kadar kötü olmadığımı, bir de hepsine – özellikle de küçük Em'ly'ye sevgilerimi yolladığımı söyler misin? Olur mu Peggotty?"

Tatlı insan söz verdi ve ikimiz de büyük bir sevgiyle anahtar deliğini öptük –sanki bizzat onun yüzüymüş gibi okşadığımı hatırlıyorum bunu– ve böylece ayrıldık. O geceden sonra Peggotty'ye karşı tam olarak ifade edemeyeceğim bir his oluştu yüreğimde. Annemin yerini almadı belki; bunu kimse yapamazdı ama kalbimdeki bir boşluğu sonsuza kadar doldurmuştu ve hayatta başka hiç kimse için hissetmediğim bir şey hissettim ona. Komik bir sevgiydi aslında bu ve o ölmüş olsaydı ne yapardım ya da bu trajediyle nasıl başa çıkardım hiç bilmiyorum.

Sabah her zamanki gibi Miss Murdstone odaya geldi ve okula gideceğimi söyledi ki bu onun düşündüğü gibi yeni

bir haber değildi benim için. Sonra bana, giyindikten sonra salonda kahvaltıya beklendiğimi bildirdi. İndiğimde annemi gördüm; çok solgun görünüyordu ve gözleri kıpkırmızıydı: Hemen kollarına koşarak ıstırap içindeki ruhumu affetmesi için yalvardım ona.

"Ah Davy!" dedi. "Nasıl benim sevdiğim bir insanın canını acıtabildin? Daha iyi biri olmaya çalış, bunun için dua et! Seni bağışlıyorum Davy; ama kalbinde böyle bir öfke olduğu için çok üzgünüm."

Annemi kötü bir çocuk olduğuma inandırmışlardı ve o, bu duruma gidişimden daha çok üzülüyordu. Bu, içimi çok acıtmıştı. Ayrılmadan önceki son kahvaltımı yapmaya çalıştım ama gözyaşlarım tereyağlı ekmeğime damlıyor, çayımın içine karışıyordu. Annemin ara sıra bana baktığını ve tetikte bekleyen Miss Murdstone'a göz attığını gördüm; sonra da başını ya öne eğiyor ya da başka yana çeviriyordu.

Bahçe kapısına gelen arabanın teker seslerini duyunca, "Küçükbeyin sandığı orada!" dedi Miss Murdstone.

Peggotty'ye baktım ama yoktu; ne o ne de Mr. Murdstone görünüyordu ortalıkta. Eski tanışım, nakliyeci vardı kapıda. Sandığım dışarı çıkarılmış, arabaya konmuştu bile.

"Clara!" dedi Miss Murdstone, uyaran sesiyle.

"Hazırım sevgili Jane," diye karşılık verdi annem. "Güle güle Davy. Kendi iyiliğin için gidiyorsun. Güle güle yavrum. Tatillerde geleceksin eve ve daha iyi bir çocuk olacaksın."

"Clara!" dedi gene Miss Murdstone.

"Elbette sevgili Jane," diye karşılık verdi beni tutan annem. "Seni bağışlıyorum sevgili oğlum. Tanrı seni korusun!"

"Clara!" dedi yine Miss Murdstone.

Sağ olsun Miss Murdstone beni arabaya kadar götürdü ve bu sırada başıma bir iş gelmeden önce, yaptıklarımdan pişman olacağımı umduğunu söyledi; sonra arabaya bindim ve miskin at yola çıktı.

V

Evden Gönderiliyorum

Yarım mil kadar gitmiştik ve cep mendilim hayli ıslanmıştı ki arabacı birden durdu.

Neden durduğumuzu anlamak için bakındığımda şaşkınlık içinde, Peggotty'nin çalılıkların arasından fırlayarak arabaya tırmandığını gördüm. Beni kollarının arasına alarak burnum acıyıncaya kadar göğsüne bastırdı; gerçi onun sevecenliğinin etkisiyle burnumun acıdığını hiç düşünmedim o an. Hiçbir şey söylemedi Peggotty. Kollarından birini serbest bırakıp dirseğine kadar cebine soktu ve birkaç kesekâğıdı dolusu kek çıkararak bunları ceplerime tıkıştırdı; elime de bir cüzdan tutuşturdu ama bu arada tek kelime etmedi. Bana son bir kez daha sıkıca sarıldıktan sonra arabadan inerek uzaklaştı ve ben şimdi, hep düşündüğüm gibi, o zaman elbisesinde tek bir düğme bile kalmadığını düşünüyorum. Etrafa saçılan düğmelerden birini alarak uzun bir zaman bunu ondan bir anı olarak sakladım.

Arabacı onun geri dönüp dönmeyeceğini sorar gibi bir süre baktı yüzüme. Başımı iki yana sallayarak geleceğini sanmadığımı söyledim. "Yürü o zaman," dedi arabacı miskin ata ve o da öyle yaptı.

O ana dek fazlasıyla ağlamış olduğumdan daha fazla ağlamanın yersiz olduğunu düşünmeye başlamıştım; hem hatırladığım kadarıyla, ne Roderick Random ne de İngiliz Kraliyet donanmasındaki Yüzbaşı zor dönemlerinde ağlamıştı. Böyle bir sonuca vardığımı gören arabacı cep mendilimi, kuruması için atın sırtına sermeyi önerdi. Teşekkür edip dediğini yaptım; serildiği yerde inanılmaz küçük görünüyordu mendil.

Şimdi cüzdanı incelemek için vaktim vardı. Sert deriden çıtçıtlı bir cüzdandı bu ve içinde, belli ki Peggotty'nin daha çok sevineyim diye beyazlatıcıyla parlattığı ışıl ışıl üç şilin vardı. Ama içindeki en değerli şey, üzerinde annemin el yazısıyla "Davy'ye sevgilerimle" yazan bir kâğıt parçasına sarılmış iki yarım krondu.* Bu bana o kadar dokundu ki arabacıdan bana tekrar mendilimi uzatmasını rica ettim ama o mendilsiz daha iyi olacağımı düşündüğünü söyledi, ben de ona hak verdim ve gözlerimi kıyafetimin koluna silip gözyaşlarımı dindirdim.

Hem de temelli; gerçi önceki hislerimden dolayı ara ara şiddetli hıçkırıklara gark oluyordum. Bir süre daha sarsıla sarsıla gittikten sonra arabacıya yolun sonuna kadar gidip gitmeyeceğini sordum.

"Nereye kadar?" diye sordu arabacı.

"Oraya kadar," dedim.

"Orası nere?" diye sordu arabacı.

"Londra yakınları," dedim.

"Şu at var ya," dedi arabacı işaret etmek için dizginleri çekerek, "biz daha yolu yarılamadan pestili çıkar bunun."

"O zaman sadece Yarmouth'a kadar mı götürüyorsunuz?"

"Evet, oraya kadar," dedi arabacı. "Orada seni posta arabasına bindireceğim, o da seni nereye götürmesi gerekiyorsa oraya götürecek."

---

* 2 şilin 6 peni değerinde eski bir İngiliz para birimi. (e.n.)

Bunu söylemek onun için (arabacının adı Mr. Barkis'ti) büyük bir iş olduğundan –önceki bölümlerden birinde açıkladığım gibi biraz soğuk ve konuşmayı sevmeyen biriydi çünkü– takdirimin bir işareti olarak ona bir parça kek verdim; o da bunu tıpkı bir fil gibi, bir lokmada yuttu ve o koca suratı bir filinki kadar ifadesiz kaldı.

"Bunları o mu yaptı şimdi?" dedi Mr. Barkis; ayaklarını tahta panelin, kollarını her iki dizinin üzerine dayamış, kambur haliyle, hep öne eğik duruyordu.

"Peggotty mi demek istediniz efendim?"

"Ha!" dedi Mr. Barkis. "Onu diyorum."

"Evet. Bizim bütün hamur işlerimizi ve yemeklerimizi o yapar."

"Demek öyle," dedi Mr. Barkis. Islık çalacakmış gibi yaptı ama çalmadı. Sanki daha önce hiç görmediği bir şey görüyormuş gibi atın kulaklarına bakarak epey bir süre oturdu. Biraz sonra şöyle dedi:

"Yavuklusu yoktur herhalde."

"Tavuklusu mu dediniz Mr. Barkis?" Yiyecek bir şeyler daha istediğini ve bu yüzden özellikle böyle dediğini sanmıştım.

"Yavuklu dedim," dedi Mr. Barkis. "Sevgili yani; konuştuğu biri var mı onun?"

"Peggotty'nin mi?"

"Ha!" dedi adam. "Onun."

"Yok. Hiç sevgilisi olmadı onun."

"Demek öyle!" dedi Mr. Barkis.

Ağzını yine ıslık çalacakmış gibi büzdü ama yine çalmayıp atın kulaklarına bakarak oturdu.

Uzun bir süre düşüncelere daldıktan sonra, "Demek bütün o elmalı tatlıları ve yemekleri o yapıyor ha?" dedi Mr. Barkis.

Bunun doğru olduğunu söyledim.

"Bak ne diyeceğim sana," dedi Mr. Barkis. "Belki ona bir mektup yazarsın, değil mi?"

"Mutlaka yazacağım," diye karşılık verdim hemen.

"Hah!" dedi gözlerini yavaş yavaş bana doğru çevirerek. "Eğer ona yazarsan, belki Barkis'in niyeti var demeyi de unutmazsın ha?"

"Barkis'in niyeti var," diye tekrarladım saf saf. "Hepsi bu mu?"

"Evvet," dedi Barkis biraz düşündükten sonra. "Evvet. Barkis'in niyeti var."

"Ama siz yarın yine Blunderstone'da olacaksınız Mr. Barkis," dedim; oradan uzakta olma fikri bir an duraksatmıştı beni, "yani notunuzu siz kendiniz de iletebilirsiniz aslında."

Mr. Barkis başını aniden arkaya doğru atıp bu öneriyi geri çevirdi ve ağır bir ciddiyetle az önceki isteğini bir kez daha tekrarlayarak, "Barkis'in niyeti var. Not bu," dedi ve ben de hemen bu görevi üstlendim. Aynı gün öğleden sonra, Yarmouth'taki otelde posta arabasını beklerken bir yerlerden bir kâğıt ve hokka bulup Peggotty'ye şöyle bir not yazdım: "Sevgili Peggotty'ciğim. Buraya sağ salim vardım. Barkis'in niyeti var. Anneme sevgilerimi ilet. Sevgiler. Not: Mr. Barkis özellikle şunu bilmeni istiyor – Barkis'in niyeti var."

Ben bu görevi üstlendikten sonra Mr. Barkis tam bir sessizliğe gömüldü, ben de son zamanlarda başıma gelenlerin yorgunluğuyla arabadaki bir çuvalın üzerine uzanarak uykuya daldım. Yarmouth'a varana kadar deliksiz bir uyku çektim, vardığımız han avlusunda burası bana öyle yeni ve tuhaf geldi ki burada Mr. Peggotty'nin ailesinden birilerini, hatta küçük Em'ly'yi bile görme umudum bir anda kayboldu.

Posta arabası avluda pırıl pırıl parlıyordu ama henüz atları bağlanmamıştı ve hiç de Londra'ya gidecekmiş gibi bir hali yoktu. Ben tam bunları düşünür ve Mr. Barkis'in avlunun kaldırımına, direğin yanına indirmiş olduğu sandığıma bakarken (Barkis, arabayı döndürmek için bahçeye doğru sürmüştü) ve sonunda bana neler olacağını merak ederken

bir hanımefendi birkaç tavukla koyun etinin asılı olduğu cumbalı pencereden bakarak şöyle dedi:

"Blunderstone'dan gelen küçükbey sen misin?"

"Evet efendim," dedim.

"İsmin ne?" diye sordu hanımefendi.

"Copperfield efendim," dedim.

"Olmadı o zaman," diye karşılık verdi hanımefendi. "Burada akşam yemeği ücreti ödenenler arasında o isimde kimse yok."

"Murdstone'u mu bekliyorsunuz efendim?" diye sordum.

"Sen Bay Murdstone'san," dedi hanımefendi, "neden başka bir isim söyledin başta?"

Hanımefendiye durumu açıklayınca hemen bir zil çalıp, "William! Kahve odasını göster ona!" diye seslendi; avlunun karşı tarafındaki mutfaktan bir garson koşarak geldi ve bunu göstereceği kişinin yalnızca ben olduğumu görünce hayli şaşırdı.

İçinde büyük haritalar olan geniş bir odaydı bu. Haritalar gerçek birer ülke olsa ve ben bunların ortasına düşmüş olsam kendimi o anda hissettiğimden daha yabancı hissedemezdim herhalde. Elimde şapkamla, kapıya en yakın sandalyenin köşesine ilişmek bile bana fazla rahat davranmak olurmuş gibi geldi; garson benim için masaya bir örtü serip üzerine bir tuzlukla biberlik koyduğundaysa utançtan kıpkırmızı kesilmiş olmalıyım.

Bana biraz pirzolayla sebze getirdi ve kapaklarını öyle gürültülü bir şekilde kaldırdı ki onu kızdıracak bir şey yaptığımdan korktum. Ama sonra, masanın yanına benim için bir sandalye koyup oldukça cana yakın bir tavırla, "Haydi gel bakalım küçükbey!" diyerek içimi hayli rahatlattı.

Teşekkür edip masanın başına geçtim ama o karşımda öylece durmuş, gözlerini üzerime dikmişken ve her göz göze gelişimizde feci şekilde kızarmama yol açarken çatalla bıçağı

doğru dürüst tutmak ya da etin suyunu üzerime sıçratmadan bir şeyler yemek inanılmaz zordu. İkinci pirzolayı yiyişimi de izledikten sonra şöyle dedi:

"Sizin için küçük bir bardak biramız var. İçmek ister misiniz şimdi?"

Teşekkür edip, "Olur," dedim. Bunun üzerine garson bir sürahiden koca bir bardağa bira koydu ve bardağı ışığa doğru kaldırarak ne kadar güzel olduğunu gösterdi.

"Şuna bak!" dedi. "Ne güzel, değil mi?"

"Güzele benziyor," dedim gülerek. Onun bu kadar sevimli olması çok hoşuma gitmişti. Gözlerini kırpıştırıp duran, yüzü sivilce kaplı ve dimdik saçlı bir adamdı ve tek elini beline koyup diğeriyle de bardağı ışığa tutarken çok cana yakın görünüyordu.

"Dün buraya bir bey gelmişti," dedi, "Topsawyer adında iriyarı bir adam – belki tanıyorsundur onu?"

"Yok," dedim, "tanıdığımı sanmıyorum..."

"Üzerinde süvari pantolonu, tozlukları, geniş kenarlı bir şapkası, gri ceketi ve benekli bir boyunbağı vardı," dedi garson.

"Hayır," dedim utangaç bir şekilde, "o zevke erişemedim..."

Garson, bardaktan süzülen ışığa bakarak, "Buraya geldi," dedi, "ve bu biradan bir bardak istedi –ya da daha isteyecekti– içmeyin dedim ama o içti ve oracıkta öldü. Ona göre fazla eskiydi. Doğrusu, o fıçıdan içmemeliydi."

Bu hüzünlü kazayı duyunca çok şaşırmıştım ve su içmeyi tercih ettiğimi söyledim ona.

"Ama tabii," dedi garson, tek gözü kapalı, bardaktan görünen ışığa bakarak, "bizimkiler bir şeylerin sipariş edilip masada bırakılmasından hoşlanmazlar. Bunu hakaret olarak algılarlar. Ama istersen ben içebilirim bunu. Alışkınım zaten ve alışkanlık her şeydir. Şöyle kafaya dikip çabucak içsem bana bir zararının olacağını sanmam. İçeyim mi?"

İçkiyi kendine bir zarar vermeden içebileceğini düşünüyorsa bunun beni memnun edeceğini söyledim, aksi takdirde içmemeliydi. Birayı kafasına dikip içtiğinde, itiraf etmeliyim ki zavallı Mr. Topsawyer'ın akıbetine uğrayıp halının üzerine yığılacak diye feci bir korku kapladı içimi. Ama bunun ona bir zararı olmadı. Hatta tam tersine, bence daha bile iyi gözüküyordu.

Sonra yemeğime bir çatal saplayarak, "Bakalım burada ne varmış?" dedi. "Yoksa pirzola mı?"

"Evet, pirzola," dedim.

"Gözünü sevdiğim!" diye bağırdı garson. "Bunların pirzola olduğunu bilmiyordum ben. Pirzola biranın kötü etkilerini silmeye birebirdir! Ne tesadüf ama!"

Böylece garson, bir eline bir pirzola, diğerine de patates alarak bunları iştahla yedi, ben de rahat ettim. Ardından bir pirzola ve bir patates daha, sonra bir pirzola ve bir patates daha aldı. Bunlar bitince biraz muhallebi getirdi ve bunu önüme koyduktan sonra rehavetle düşüncelere daldı, zihni bir an için başka bir yere gitmişti sanki.

Sonra silkinip, "Tart nasıl?" diye sordu.

"Muhallebi bu," dedim.

"Muhallebi mi?" diye bağırdı garson. Tabağa yaklaşarak, "Ah ne şans! Ne güzel!" dedi. "Yoksa hem de su muhallebisi mi?"

"Evet, öyle."

Eline bir çorba kaşığı alarak, "Ah, su muhallebisi," dedi, "en sevdiğim tatlıdır! Ne tesadüf! Haydi bakalım ufaklık, en fazla kim yiyecek görelim."

En fazla garson yedi tabii. Birkaç defa beni kazanmaya teşvik etti, ne var ki onun çorba kaşığının yanında benim çay kaşığımın, onun mideye indirişinin yanında benim mideye indirişimin ve onun iştahının yanında benim iştahımın lafı bile olmazdı; daha ilk lokmada geri kalmıştım ve onun yanında hiç şansım yoktu. Herhalde muhallebiyi bu kadar

seven birini daha görmedim hayatımda; muhallebi bittiğinde tadı hâlâ damağındaymış gibi gülümsüyordu.

Onun bu kadar sıcakkanlı ve candan biri olduğunu görünce Peggotty'ye yazmak için mürekkep ve kalem isteyebildim. Bunları hemen getirmekle kalmayıp bir de notu gözden geçirecek kadar iyiydi. Yazmayı bitirdiğimde gittiğim okulun nerede olduğunu sordu.

"Londra yakınlarında," dedim, tek bildiğim buydu.

"Ah canım!" dedi hayli keyifsiz bir şekilde. "Üzüldüm bak."

"Neden?" diye sordum.

"Vah vah!" dedi başını iki yana sallayarak, "Orası çocuğun birinin kaburgalarını kırdıkları okul –iki kaburgasını– küçük bir oğlan çocuğuydu. Öyleydi... Peki sen, sen kaç yaşlarındasın bakayım?"

Sekizle dokuz arasında, neredeyse dokuz yaşında olduğumu söyledim.

"İşte o da o yaştaydı," dedi garson. "İlk kaburgasını kırdıklarında sekiz yaş altı aylıktı, ikincisini kırdıklarındaysa sekiz yaş sekiz aylık, fena yaptılar çocuğu."

Bu tesadüften ne kadar rahatsız olduğumu ne kendimden ne de garsondan saklayabildim ve bunun nasıl olduğunu sordum. O ürkütücü kelimeden oluşan cevabı hiç de iç açıcı değildi: "Dayak."

Posta arabasının avludan gelen klakson sesi tam vaktinde araya girdi de ben de kalkıp bir cüzdan sahibi olmanın (bu arada cebimden çıkarmıştım bunu) verdiği çekingenlikle karışık gururla, hafif tereddüt ederek borcum olup olmadığını sordum.

"Bir kâğıt aldın," diye karşılık verdi garson. "Daha önce hiç mektup kâğıdı satın almış mıydın?"

Böyle bir şey aldığımı hatırlamıyordum hiç.

"Yerine getirdiği hizmetten dolayı pahalıdır," dedi. "Üç peni. Bu ülkede vergiler böyle ödeniyor işte. Garson ücre-

ti dışında bir şey yok. Mürekkep önemli değil. O benden olsun."

"Siz ne kadar – ben ne kadar – size ne kadar – bir garsona ne kadar ödemek gerekir acaba?" diye kekeledim kızararak.

"Bir ailem olmasaydı ve bu ailede sığır çiçek hastalığı olmasaydı," dedi garson, "sizden altı peni almazdım. Eğer bakmam gereken yaşlı bir ana ve tatlı bir kız kardeş olmasaydı," –garson bu noktada hayli dağılmıştı– "hiçbir şey istemezdim sizden. Güzel bir evim olsaydı ve burada iyi muamele görseydim, sizden para isteyeceğime benden para almanız için yalvarırdım. Ama kırık dökük bir yerde yaşıyorum ve kömür yığınlarının üzerinde uyuyorum..." Garson burada gözyaşlarına boğulmuştu.

Adamın bahtsızlığına çok üzülmüş, ona dokuz peniden az vermenin acımasızlık ve taşyüreklilik olacağını hissetmiştim. Bu yüzden ona ışıl ışıl parlayan şilinlerimden birini verdim ve o da büyük bir tevazu ve hürmetle bunu alarak değerini anlamak için hemen başparmağıyla çevirdi.

Arabaya binerken yemeği yardım almadan, tek başıma yemiş olmam gerektiğini öğrenince canım sıkıldı biraz. Bunu da cumbalı pencereden bakan hanımefendinin muhafıza, "Çocuğa dikkat et George, çıkarır falan sonra!" dediğini duyunca anladım; bir de hizmetçi kadınların, beni küçük bir doğal afet olarak görüp bana bakmak için dışarı çıkarak kıkırdamalarından. Keyfi yerine gelen bahtsız garson arkadaşım bundan rahatsız olmuşa benzemiyordu pek; hatta hiçbir utanma belirtisi göstermeksizin onlara uymuştu. Ondan biraz şüphelendiysem, herhalde onun bu hali sebep olmuştur biraz buna; yine de bir çocuğun saf güveni ve kendinden büyüklere karşı taşıdığı doğal itimatın etkisiyle (çok geçmeden bu özelliklerin yerini dünyevi bir olgunluk alır ne yazık ki) o zaman bile ciddi bir güvensizlik oluşmamıştı içimde.

Hiç hak etmediğim halde arabacıyla muhafızının, ben arkada oturuyorum diye arabanın daha yavaş gittiği, bu

yüzden yük vagonuyla gitmemin daha yerinde olacağına dair şakalaşmalarına malzeme olduğum için bayağı bozulmuştum. Sözde iştahım dışarıdaki yolcuların arasında yayılmış, onların da eğlencesi olmuştum; okulda benim için iki mi yoksa üç kişilik mi ücret ödenecek, benim için ayrı bir sözleşme mi yapılmış yoksa aynı koşullar mı uygulanacak gibi bilgileri sorgulayan bir dolu sevimli soru sordular bana. Ama en kötüsü, önüme yemek konduğunda bunu yemeye utanacağımdan ve sonra da oldukça hafif bir akşam yemeği yediğim için bütün gece aç kalacağımdan endişe etmemdi çünkü aceleyle çıktığım için kekleri otelde unutmuştum. Endişelerim gerçek oldu. Akşam yemeği için mola verdiğimizde çok istediğim halde yemek yemeye cesaret edemedim ve ateşin yanında oturup hiçbir şey istemediğimi söyledim. Yine de şakalarından kurtulamamıştım; yol boyunca, bir şişeden bir şeyler içmediği her an sandviç kutusundan bir şeyler tıkınan boğuk sesli, kaba suratlı bir bey beni, bir öğünde kendisine uzun süre yetecek kadar yiyen bir boa yılanına benzetmişti; ardından da fazla haşlanmış sığır eti yemekten her yanı kızarmıştı.

Yarmouth'tan öğleden sonra saat üçte hareket etmiştik ve Londra'ya ertesi sabah sekiz gibi varacaktık. Tam bir yaz havasıydı ve harika bir akşamdı. Bir köyden geçerken evlerin içinin nasıl olduğunu ve buralarda yaşayan insanların ne yaptıklarını hayal etmeye çalıştım; sonra arabanın arkasından koşup tırmanan ve bir süre burada sallanan oğlanları görünce bunların babalarının sağ olup olmadığını ve evlerinde mutlu olup olmadıklarını düşündüm. Kısacası nasıl bir yere gittiğimi kafamda kurmanın yanı sıra –korkunç varsayımlardı hepsi– düşünecek bol bol şeyim vardı. Bazen hepsini bir kenara bırakıp aklımın eve ve Peggotty'ye gittiğini hatırlıyorum; öyle anlarda kendimi zorlayıp eskiden Mr. Murdstone'u ısırmadan önce nasıl bir çocuk olduğumu ve neler hissettiğimi hayal meyal anımsamaya çalışıyordum:

Ama bu merakımı hiçbir şekilde gideremedim, sanki onu tarihöncesi bir dönemde ısırmıştım.

Geceleyin hava akşam olduğu kadar güzel değildi, serinlemişti ve arabadan düşmeyeyim diye iki beyefendinin (kaba suratlıyla ona benzeyen bir başkasının) arasına oturtulduğumdan onlar uyuyup üzerime yığılınca neredeyse eziliyordum. Bazen o kadar sıkıştırıyorlardı ki beni gayriihtiyari, "Ah! Kalkın lütfen!" deyiveriyordum – ve onlar bu durumdan hiç hoşlanmıyorlardı çünkü uykuları bölünüyordu. Karşımda, üzerinde kocaman bir kürk manto olan yaşlıca bir bayan vardı ve o kadar sarınıp sarmalanmıştı ki bu karanlıkta bir hanımefendiden çok bir saman yığınına benziyordu. Yanında bir de sepet vardı ve uzunca bir süre bunu ne yapacağını bilemedi; ama sonra bacaklarım kısa olduğu için altıma yerleştirebileceğine karar verdi. Sepet beni sıkıştırıyor ve canımı o kadar acıtıyordu ki bütün yol sefil oldum; ama en ufak bir hareketimde sepetin içindeki camdan bir şey başka bir şeye çarpıp (elbette) tıkırdıyordu ve hanımefendi ayağıyla beni sertçe dürterek, "Hey, kıpırdanıp durmasana. Senin kemiklerin körpedir daha!" diyordu.

Nihayet güneş doğdu ve yol arkadaşlarım nispeten daha rahat bir şekilde uyudular. Bütün gece nasıl zor şartlar altında çalıştıklarını, bu çabalarının nasıl korkunç soluk sesleri ve horlamalara yol açtığını anlatmak çok zor. Güneş yükseldikçe yolcuların uykuları da hafifledi ve birer birer uyandılar. Herkesin uyumamış numarası yapmasına ve aksine dair her türlü iddiayı olağandışı bir öfkeyle reddetmesine ne kadar şaşırdığımı hatırlıyorum. İnsanoğlunun tüm zaafları içinde ortak doğamızın (neden olduğunu anlayamadığım bir şekilde) itiraf etmeye en zor yanaştığı zaafın bir at arabasında uyumuş olmak olduğu gerçeğiyle istisnasız tüm gözlemlerimde karşılaşmak bana hâlâ hayret verir.

Uzaktan Londra'yı gördüğümde buranın inanılmaz bir yer olduğunu düşünmüş ve en sevdiğim bütün kahraman-

ların bütün maceralarının birbiri ardına hep burada gerçekleştiğine inanmıştım; dahası burada, dünyanın bütün şehirlerindekinden çok daha fazla mucize ve kötülük olduğuna dair belli belirsiz bir fikir vardı zihnimde, ama şimdi bunu anlatmaya gerek yok. Yavaş yavaş yaklaştık ve yolculuğumuzun son durağı olan Whitechapel Mahallesindeki hana tam zamanında vardık. Adı Mavi Boğa mıydı Mavi Domuz muydu unuttum şimdi ama Mavi bir şey olduğunu hatırlıyorum; bunun resmini arabanın arkasına çizmişlerdi.

Arabadan inerken muhafızın gözü bana ilişti ve kayıt bürosunun kapısında şöyle dedi:

"Burada Bloonderstone, Sooffolk'tan, Murdstone ismiyle kaydedilmiş bir çocuğu bekleyen var mı? Yoksa çağrılıncaya kadar bekleyecek."

Kimse cevap vermedi.

"İsterseniz bir de Copperfield'ı deneyin efendim," dedim çaresizlik içinde yere bakarak.

"Burada Bloonderstone, Sooffolk'tan, Murdstone ismiyle kaydedilmiş ama aslında ismi Copperfield olan çocuğu bekleyen var mı? Yoksa çağrılıncaya kadar bekleyecek," dedi muhafız. "Gel bakalım! Kimse yok mu?"

Hayır. Hiç kimse yoktu. Endişeli bir şekilde etrafa bakındım ama boynuma pirinç bir tasma takıp beni ahıra bağlamalarını öneren, bacaklarına tozluk takmış tek gözlü adamı saymazsak hiç kimse oralı olmamıştı.

Bir merdiven getirildi ve saman yığınını andıran hanımefendinin ardından aşağı indim: Altımdaki sepeti almadan yerimden kalkmaya cesaret edememiştim. O sırada arabada yolcu kalmamıştı, bavullardan önce atlar çıkarıldı ve birkaç seyis gelerek arabayı yoldan çekti. Blunderstone, Suffolk'tan gelen ve üstü başı toz içindeki çocuğu sahiplenen çıkmamıştı hâlâ.

Etrafında ona bakıp yalnız olduğunu görecek bir insan bile olmayan Robinson Crusoe'dan daha yalnız bir halde

kayıt bürosuna gittim ve görevli kâtibin çağırması üzerine gişenin arkasına geçerek valizleri tartıkları kantarın üzerine oturdum. Kolilere, paketlere ve kitaplara bakarak oturur ve ahır kokusunu içime çekerken (bu koku bana hâlâ o sabahı hatırlatır) bir dolu korkunç düşünce geçti zihnimden. Beni kimse almaya gelmezse burada ne kadar kalmama izin verirlerdi acaba? Yedi şilinim tükenene kadar mı? Gece valizlerle birlikte şu ahşap bölmelerden birinde uyuyup sabah elimi yüzümü avludaki şu tulumbada mı yıkayacaktım; yoksa her gece dışarı atılıp ertesi gün biri beni almaya gelir ve çağrılırsam diye büro açıldığında geri mi dönecektim? Ya bu işte bir terslik yoktuysa ve Mr. Murdstone bu planı beni başından atmak için uyguladıysa ne yapacaktım? Yedi şilinim bitene kadar orada kalmama izin verseler bile açlıktan ölecek hale geldiğimde ne yapacaktım? Kuşkusuz, müşterileri zor durumda bırakan, nahoş bir durum olurdu bu; dahası Mavi Bilmemne'ye cenaze masraflarını yüklemek gibi bir tehlike vardı. Yürüyerek eve dönmeye çalışsam evin yolunu nasıl bulacaktım, o kadar yolu nasıl yürüyecektim ve oraya varsam bile Peggotty dışında kimin bana kucak açacağından emin olabilirdim? En yakındaki yetkilileri bulsam ve onlara asker ya da denizci olmak istediğimi söyleyecek olsam, o kadar küçüktüm ki muhtemelen beni almazlardı. Bunlar ve benzeri yüzlerce düşünce yüzünden ateşim çıktı ve endişe ve umutsuzluktan bayılacak gibi oldum. Ateşim iyice fırlamıştı ki bir adam içeri girerek görevliye bir şeyler fısıldadı ve adam beni kantarın üzerinden indirerek ona doğru itekledi; sanki tartılmış, satın alınmış, teslim edilmiştim ve param ödenmişti.

Bu yeni tanıdıkla bürodan el ele çıktığımızda kaçamak bir bakış attım ona. Sıska, soluk benizli, yanakları çökük genç bir adamdı ve çenesi Mr. Murdstone'unki kadar karaydı; ama benzerlikleri bu kadardı, çünkü bu adamın bıyıkları yoktu ve saçı Mr. Murdstone'unki gibi parlak değil, mat ve kuruydu. Üzerindeki siyah takım da oldukça mat ve yavan duruyordu,

kıyafetinin kollarıyla paçaları hayli kısaydı ve boynunda da pek temiz görünmeyen beyaz bir fular vardı. Üzerindeki tek ketenin bu fular olduğunu düşünmedim, hâlâ da düşünmüyorum ama tüm görünen ya da gösterilen buydu.

"Yeni oğlan sensin demek?" dedi.

"Evet efendim," dedim. Öyleydim herhalde. Bilmiyordum.

"Ben Salem Yurdu'ndaki öğretmenlerden biriyim," dedi.

Başımla selamladım ve içimi bir korkunun kapladığını hissettim. Salem Yurdu'ndan bir eğitmene ve öğretmene yanımda getirdiğim sandık gibi sıradan bir şeyin sözünü etmeye o kadar utanmıştım ki bundan bahsetmeye cüret etmem için avludan biraz uzaklaşmamız gerekti. Ben mütevazı bir şekilde, bunun sonradan bana gerekebileceğini ima edince geri döndük ve görevliye, nakliyecinin bunu öğle saatinde alacağını söyledi.

Daha önce yürüdüğümüz kadar yol gittikten sonra, "Efendim, gideceğimiz yer çok uzak mı acaba?" diye sordum.

"Blackheath'in orada," dedi.

"Peki orası uzak mı?" diye sordum çekinerek.

"Biraz var," dedi. "Posta arabasıyla gideceğiz. Altı mil ötede."

O kadar bitkin ve yorgundum ki altı mil daha yol gitme düşüncesi çok gelmişti bana. Cesaretimi toplayıp ona bütün gece bir şey yemediğimi ve yiyecek bir şey almama izin verirse minnettar kalacağımı söyledim. Şaşırmış gibiydi –durup bana bakışı gözümün önünde hâlâ– ve birkaç dakika düşündükten sonra evi fazla uzakta olmayan yaşlı birine uğramak istediğini ve biraz ekmek ya da sağlıklı şeylerden ne istiyorsam onları alıp onun evinde biraz süt eşliğinde kahvaltı etmenin iyi bir fikir olacağını söyledi.

Böylece fırıncının camından içeri baktık ve ben dükkândaki sakıncalı şeylerin her biri için ayrı bir teklifte bulunduktan ve

o hepsini teker teker geri çevirdikten sonra nihayet bana üç peniye mal olan güzel ve küçük bir somun esmer ekmekte karar kıldık. Ardından, bir bakkaldan bir yumurta ve bir dilim yağlı domuz pastırması alınca ikinci parlak şilinimden geriye bir sürü bozuk para kalması bana Londra'nın ucuz bir yer olduğunu düşündürdü. Bu hazırlıklar tamamlanınca yorgun zihnimi iyice allak bullak eden büyük bir gürültü ve curcunanın içinden ve Londra Köprüsü olduğuna emin olduğum bir köprünün (sanırım söylemişti bunu bana, ama ben o anda uyukluyordum) üzerinden geçerek yoksullar evine vardık; burası, görünüşünden anladığım kadarıyla düşkünlerevinin bir bölümüydü ve bahçe kapısının üzerindeki taşta buranın yirmi beş kadın için kurulduğu yazılıydı.

Salem Yurdu'ndaki öğretmen, hepsi birbirine benzeyen ve her birinin yan tarafında ve tepesinde baklava şeklinde birer pencere olan bir dizi siyah kapıdan bir tanesinin mandalını kaldırdı ve bu yoksul yaşlı kadınlardan birinin küçük evine girdik, kadın o sırada küçük bir tencerede bir şeyler kaynatmak için ateş yakmakla meşguldü. Öğretmenin geldiğini görünce yaşlı kadın körüğü dizlerine indirerek durdu ve "Charley'ciğim!" gibi bir şey dediğini duydum, ama yanında benim de olduğumu görünce ayağa kalkıp ellerini ovuşturarak şaşkın şaşkın, yarım yamalak reverans yaptı.

"Şu genç beye kahvaltı hazırlayabilir misiniz acaba?" dedi Salem Yurdu'ndaki öğretmen.

"Kahvaltı mı?" dedi yaşlı kadın. "Tabii hazırlarım!"

Ateşin yanında büyükçe bir sandalyede oturan başka bir yaşlı kadına bakarak, "Mrs. Fibbitson nasıl bugün?" dedi öğretmen; kadın bir giysi yığınına o kadar çok benziyordu ki yanlışlıkla üzerine oturmadığıma bugün bile şükrediyorum.

"Ah, hiç iyi değil," dedi ilk yaşlı kadın. "Bugün pek kötü. Yanlışlıkla ateş sönecek olsa, o da sönüp gidecek ve bir daha hiç canlanmayacak gibime geliyor."

Onlar kadına bakarken ben de baktım. Hava ılık olduğu halde aklı fikri ateşteydi. Bana kalırsa, bunun üzerinde duran tencereyi bile kıskanmıştı ve bu zoraki hizmeti görürken, yani yumurtamı haşlayıp pastırmamı kızartırken öyle öfkeliydi ki pişirme işlemi sırasında kimse bakmazken kadının bana yumruk salladığını bizzat kendi şaşkın gözlerimle gördüm. Güneş küçük pencereden içeri vuruyordu ama o, pencereye sandalyesini ve sırtını dönmüştü; sanki ateş onu değil de o ateşi sıcak tutmaya gayret ediyordu ve kuşkulu mu kuşkulu bir tavırla ateşi izliyordu. Kahvaltı hazırlıkları tamamlanıp ateşin görevinden azat edilmesi ona öyle büyük bir keyif verdi ki kahkahalarla güldü – doğrusu kahkahaları da pek ahenksizdi.

Esmer ekmeğimi, yumurtamı ve bir dilim domuz pastırmamı yemek üzere oturdum; yanında içtiğim bir kâse sütle enfes bir kahvaltı olmuştu bu. Ben hâlâ bu yemeğin keyfini sürerken yaşlı kadın, öğretmene şöyle dedi:

"Flütünüz yanınızda mı?"

"Evet," dedi öğretmen.

"Çalsanıza," dedi yaşlı kadın tatlı tatlı. "Lütfen!"

Bunun üzerine öğretmen elini kabanının içine sokarak üç parça halindeki flütünü çıkardı ve bunları birleştirip çalmaya başladı. Bunca yıl sonra düşünüyorum da dünyanın hiçbir yerinde ondan daha kötü çalan biri asla olamazdı herhalde. Doğal ya da yapay yollardan oluşabilecek en berbat seslerdi bunlar. Hangi ezgiler olduğunu hatırlamıyorum –bu icra sırasında herhangi bir ezgi söz konusu muydu, ondan da şüpheliyim– ama üzerimdeki baskı, önce bütün acılarımı getirmişti aklıma ve gözyaşlarımı zor tutmuştum, ardından iştahımı kesmişti ve en sonunda da öyle uykumu getirmişti ki gözlerimi açık tutamaz olmuştum. Hatırladıkça gözlerim yeniden kapanıyor ve başım öne düşüyor. Bir kez daha küçük oda, köşede duran büfe, kare sırtlı sandalyeler, üst kattaki odaya çıkan küçük dönemeçli merdivenler ve şömine

rafının üzerinde sergilenen üç tavus tüyü –içeri ilk girdiğim an içimden, bu tavus kuşu şık kıyafetinin kaderini bilse ne düşünürdü dediğimi hatırlıyorum– giderek siliniyor ve başım önüme düşüp uyuyakalıyorum. Flüt duyulmaz oluyor, yerine arabanın teker sesleri geliyor ve yolculuk başlıyor. Araba sarsılıyor ve ben uyanıp irkiliyorum; sonra flüt sesi yeniden geliyor, Salem Yurdu öğretmeni bacak bacak üstüne atıp oturmuş, hüzünlü hüzünlü flüt çalarken yaşlı kadın halinden hoşnut görünüyor. Sonra sırasıyla önce kadın, sonra adam siliniyor, peşinden her şey siliniyor; ne flüt sesi var, ne öğretmen, ne Salem Yurdu, ne de David Copperfield; derin bir uyku dışında hiçbir şey yok artık.

Rüyamda öğretmenin böyle kederli bir şekilde flütünü çaldığı sırada evdeki yaşlı kadının zevkten mest olmuş bir halde ona giderek yaklaştığını ve adamın sandalyesinin arkasına yaslanarak sevecen bir şekilde boynuna sarıldığını ve bunun, bir an için adama çalmayı bıraktırdığını gördüğümü sandım. O anda, belki de hemen sonrasında, uykuyla uyanıklık arası bir haldeydim; çünkü adamın çalmaya devam etmesiyle –çalmaya gerçekten ara vermişti– aynı yaşlı kadının Mrs. Fibbitson'a, "Ne kadar enfes değil mi?" (flütten bahsediyordu) diye sorduğunu görüp duydum ve Mrs. Fibbitson da "Ya, ya, evet!" diyerek gözü ateşte, başını öne salladı: Bu performansın tamamen ateşin sayesinde olduğuna inandığına kalıbımı basarım.

Sanırım uzun bir süreliğine içim geçmişti ki Salem Yurdu'nun öğretmeni flütünü gene üç parçaya ayırarak aldığı yere koydu ve beni alıp dışarı çıkardı. Araba hemen kapının önündeydi, üst kısma çıktık ama o kadar uykusuzdum ki birini almak için durduğumuzda beni başka herhangi bir yolcunun olmadığı içeri kısma koydular ve araba yeşil yapraklar arasında, ağır ağır dik bir tepeyi çıkana kadar derin bir uykuya daldım ben de. Araba az sonra durdu, gelmiştik.

Kısa bir yürüyüşün ardından öğretmen ve ben, etrafı yüksek bir tuğla duvarla çevrili ve hayli sıkıcı görünen Salem Yurdu'na vardık. Duvardaki bir kapının tepesinde, üzerinde SALEM YURDU yazan bir tabela vardı ve zili çaldığımızda asık suratlı biri, kapıdaki parmaklıkların arasından bizi inceledi; kapı açıldığında bunun, kalın enseli, tahta bacaklı, çıkık şakakları ve kısacık saçları olan tıknaz bir adama ait olduğunu gördüm.

"Yeni oğlan," dedi öğretmen.

Tahta bacaklı adam beni baştan aşağı inceledi –pek bir şeyim olmadığından fazla uzun sürmedi bu– ve kapıyı arkamızdan kilitleyerek anahtarı aldı. Biz koyu renkli, koca ağaçların arasından yurda doğru ilerlerken kılavuzumun ardından seslendi.

"Heey!"

Arkamıza baktık; elinde bir çift botla, yaşadığı küçük kulübenin kapısının önünde dikiliyordu.

"Bakın! Mr. Mell, siz yokken," dedi, "ayakkabı tamircisi geldi ama artık bunları tamir edemem diyor. Ayakkabının ilk halinden bir santim deri bile kalmamış ve sizin bununla ne yapılabileceğini umduğunuzu merak ediyor."

Bu sözlerin ardından botları Mr. Mell'e attı ve o da bunları almak için birkaç adım geri gitti; sonra yolumuza devam ederken (hayli sıkkın bir şekilde) bunları inceledi. O an fark ettim ki ayağındaki botlar çok daha kötü bir haldeydi ve çorabı da kaçmış, bir filiz gibi sürmeye başlamıştı.

Salem Yurdu ek binaları olan kare şeklinde tuğla bir binaydı, yalın ve süssüz bir görüntüsü vardı. O kadar sessizdi ki Mr. Mell'e çocuklar dışarıda herhalde dedim ama o, okulun tatil olduğunu bilmeyişime şaşırmış gibiydi. Bütün çocuklar evlerine gitmişti. Mr. Creakle, yani yurdun sahibi, Mrs. ve Miss Creakle'la birlikte deniz kıyısındaydı; bense yaptığım kötülükten dolayı ceza olarak buraya tatil zamanı gönderilmiştim; yürürken hepsini bana bir bir anlattı.

Beni götürdüğü sınıfa, şimdiye kadar gördüğüm en ıssız ve perişan yermiş gibi baktım uzun uzun. Hâlâ gözümün önünde. Üç tane sıra ve altı tane de sandalye dizisinin bulunduğu ve şapkalarla yazı tahtaları için her tarafı çivilerle kaplı uzun bir odaydı bu. Kirli zemin eski defterlerden ve alıştırma kâğıtlarından dökün tülerle iyice pislenmiş. Sıraların üstü, aynı malzemelerden kurulu ipek böceği yuvalarıyla dolu. Sahipleri tarafından terk edilmiş iki sefil, küçük, beyaz fare, mukavva ve tellerden oluşan köhne bir kalenin içinde bir aşağı bir yukarı koşturuyor, kırmızı gözleriyle köşe bucak yiyecek bir şey aranıyorlardı. Kendisinden birazcık daha büyük bir kafesin içindeki bir kuş, ara ara beş santim yüksekteki tüneğine sıçrayarak ya da buradan aşağı atlayarak hazin tıkırtılar çıkarıyordu; ama bu arada ne şakıyor ne de cıvıldıyordu. Havalandırılması gereken odada, böyle küflü kadife, tatlı elma ya da kokuşmuş kitap gibi tuhaf ve ağır bir koku vardı. İlk inşa edildiğinde çatısını koymamış olsalar ve yılın çeşitli mevsimlerinde gökten yağmur, kar, dolu ve mürekkep yağmış olsa bundan daha çok mürekkep lekesi olamazdı sanki.

Mr. Mell beni bırakıp tamir edilemez botlarını yukarı kata çıkarırken ben de usulca, tüm bunları gözlemleye gözlemleye odanın diğer ucuna doğru ilerledim. Bir sıranın üzerinde, üstüne güzelce şu sözlerin yazılmış olduğu mukavvadan bir levha çarptı birden gözüme: "Dikkat! Isırır!"

Altında koca bir köpek olduğu endişesiyle hemen sıranın üzerine çıktım. Ama kaygılı gözlerle etrafa baktıysam da bir şey göremedim. Mr. Mell sınıfa geri gelip orada ne yaptığımı sorduğunda ben hâlâ etrafa bakınmakla meşguldüm.

"Özür dilerim efendim," diyorum, "köpeği arıyordum."

"Köpek mi?" diyor Mr. Mell. "Ne köpeği?"

"Burada köpek yok mu efendim?"

"Ne köpeği?"

"Dikkat edilmesi gereken köpek efendim; ısırırmış yoksa."

"Hayır, Copperfield," diyor Mr. Mell ciddi bir tavırla, "köpek değil o. O bir çocuk. Şimdi Copperfield, bu levhayı arkana asma talimatı aldım. Seninle böyle bir başlangıç yapmaktan dolayı üzgünüm ama bunu yapmam gerekiyor."

Böyle dedikten sonra beni aşağı indirip bu amaçla hazırlanmış levhayı, sırt çantası gibi omuzlarımdan arkaya astı ve bundan sonra nereye gittiysem onu da yanımda taşıdım.

O levhadan neler çektiğimi kimse anlayamaz. İnsanlar beni görse de görmese de ben hep birilerinin bu yazıyı okuduğunu düşündüm. Arkama bakıp kimsenin olmadığını görmek bile içimi rahatlatmıyordu çünkü arkam nereye dönükse, orada hep biri var sanıyordum. O tahta bacaklı zalim adam acılarımı ikiye katlıyordu. Yetki ondaydı ve ne zaman beni bir ağaca, duvara ya da eve yaslanırken görse hemen kulübesinden fırlayıp bas bas bağırırdı: "Hey, küçükbey! Hey, Copperfield! Şu pankartı doğru dürüst göster, yoksa seni ihbar ederim!" Çakıllı kumla kaplı çıplak bir bahçe olan oyun alanı, yurdun ve ofislerin arka cephesindeydi ve beni orada zorla yürüttükleri bir sabah, hizmetlilerin, kasabın, fırıncının, kısacası o yurda girip çıkan herkesin bu yazıyı, yani ısırdığım için bana dikkat edilmesi gerektiğini okuduğunu biliyordum; hatırlıyorum da ben de ısıran vahşi bir oğlan olan kendimden epey korkmaya başlamıştım.

Bu oyun bahçesinde oğlanların isimlerini kazımayı âdet edindikleri eski bir kapı vardı. Kapının her yanı bu yazılarla kaplıydı. Tatilin sona erip oğlanların okula döneceği günün korkusuyla hiçbirinin ismini "Dikkat! Isırır!" yazısını hangi tonlama ve vurguyla okuyacağını düşünmeden okuyamamıştım. İsmini çok derin bir şekilde bir sürü yere kazıyan bir oğlan vardı ki –J. Steerforth adında biri– bana kalırsa o, bu yazıyı yüksekçe bir sesle okuyup sonra da saçımı çekecekti. Tommy Traddles adındaki başka bir oğlanınsa benden çok korkmuş gibi yapıp benimle dalga geçeceğinden korkmuştum. Üçüncü oğlan George Demple'ın bunun

şarkısını yapacağını düşünmüştüm. Bütün bu isimlerin sahipleri –ki Mr. Mell'in dediğine göre okulda kırk beş çocuk vardı o sırada– beni dışlayıp hepsi de kendi tarzında, "Dikkat! Isırır!" diye bağırıncaya kadar büzülmüş bir halde o kapının önünde dururdum.

Sıralara ve sandalyelere de aynı işlem yapılmıştı. Yatağıma doğru ilerlerken ve yatağımda yatarken kaçamak bakışlar attığım sıra sıra ıssız karyolaya da. Her gece rüyamda, değişmeden önceki haliyle annemle olduğumu, Mr. Peggotty'nin evinde bir davete gittiğimi, posta arabasının tepesinde seyahat ettiğimi ya da bahtsız garson arkadaşımla yemek yediğimi görüyordum ve hepsinin sonunda, üzerimde ufacık bir gecelikle levhadan başka bir şey olmadığını görünce insanların gözleri fal taşı gibi açılıyor, çığlık atıyorlardı.

Hayatımın tekdüzeliğinde ve okulun yeniden açılacak olmasının verdiği bitmek bilmez endişe içinde dayanılmaz bir ıstıraptı bu! Her gün Mr. Mell'le uzun süre çalışıyorduk; ama Mr. Murdstone ve Miss Murdstone orada olmadığından soruları yapabiliyor, rezil olmadan bitiriyordum hepsini. Dersten önce ve sonra –daha önce bahsettiğim tahta bacaklı adamın nezaretinde– dolaşıyordum. Binanın rutubeti, avludaki yeşil çatlak kaldırım taşları, su sızdıran eski yağmur suyu fıçısı ve diğerlerinden daha çok su damlatıp güneşte daha az esen zalim ağaçların solmuş gövdeleri hâlâ capcanlı zihnimde! Mr. Mell ve ben, saat birde ucuz tahta masalarla dolu, yağ kokan uzun ve çıplak bir yemek salonunun en ucunda yemek yiyorduk. Sonra, Mr. Mell'in mavi bir fincanla, benim de teneke bir kaptan çay içtiğim çay saatine kadar biraz daha çalışıyorduk. Mr. Mell gün boyu, akşam yediye sekize kadar sınıfta kendi masasında oturup önünde kalemi, mürekkebi, cetveli, kitapları ve not defteri (gördüğüm kadarıyla) son altı ayın hesaplarını çıkarıyordu. Gece bastırdığında bu malzemelerini kaldırıp flütünü çıkarıyor ve tüm benliğini yavaş yavaş flütün tepesindeki

büyük delikten içeri üfleyip perdelerinde yitip gidecekmiş gibi oluncaya dek çalıyordu.

Loş ışıklı odalarda, başını eline yaslamış halde oturarak bir yandan Mr. Mell'in hüzünlü flüt çalışını dinleyen, bir yandan da ertesi günün derslerine hazırlanan o küçücük halim geliyor gözümün önüne. Sonra kitapları kapanmış, hâlâ Mr. Mell'in hüzünlü flüt çalışını dinleyen halimi görüyorum; oradan evde olduğum günlere ve Yarmouth düzlüklerinde esen rüzgâra gidiyor aklım ve kendimi alabildiğine üzgün ve yalnız hissediyorum. Kullanılmayan odaların arasında, yatağıma ilişerek Peggotty'den bir kelime teselli duymaya hasret ağlayışım geliyor gözümün önüne. Sabahleyin aşağı kata inip merdiven penceresinin o uzun ve korkunç aralığından, dışarıdaki bir tuvaletin tepesinde asılı duran ve üzerinde rüzgâr gülü olan okul ziline bakışım geliyor aklıma ve bunun çalıp J. Steerforth'la diğerlerini okula getireceği günden korkuyorum: içimdeki korkuların ikincisi de tahta bacaklı adamın Mr. Creakle'a geçiş izni vererek paslı kapıyı açması. Hiçbir açıdan çok tehlikeli biri olduğumu sanmıyorum ama sırtımda hep o uyarıyı taşıyorum.

Mr. Mell benimle fazla konuşmazdı ama bana karşı sert de değildi. Konuşmadan birbirimize arkadaşlık ediyorduk sanırım. Bazen kendi kendine konuştuğunu söylemeyi unutmuşum, bir de sırıtır, yumruğunu sıkar, dişlerini gıcırdatır ve durup dururken saçını çekerdi. Böyle tuhaflıkları vardı işte: İlk başta korkuyordum bu hallerinden, ama sonra alıştım.

VI

Çevrem Genişliyor

Bir ayım böyle geçmişti ki tahta bacaklı adam elinde bir paspas ve bir kova suyla topallaya topallaya dolanmaya başladı; bundan Mr. Creakle'la oğlanları karşılama hazırlığında olduklarını anladım. Yanılmamışım çünkü çok geçmeden paspas okulun içine girerek Mr. Mell'le beni kapı dışarı etti; birkaç gün nereyi bulduysak orada yatarak bir şekilde idare ettik ve bu süre boyunca mütemadiyen, daha önce pek ortalarda görünmeyen iki üç genç kadının ayağının altındaydık; ve öyle toz içindeydik ki sanki Salem Yurdu koca bir enfiye kutusuymuş gibi hapşırıp durdum.

Bir gün Mr. Mell, Mr. Creakle'ın o akşam eve geleceğini söyledi. Akşam çaydan sonra geldiğini duydum. Yatmadan önce tahta bacaklı adam beni alıp onun karşısına çıkardı.

Yurdun Mr. Creakle'a ait kısmı bizimkinden çok daha rahattı, bir de, minyatür bir çölü andıran ve ancak bir devenin kendini evinde hissedebileceği tozlu oyun alanının ardından oldukça hoş görünen küçük bir bahçesi vardı. Titreye titreye Mr. Creakle'ın huzuruna çıkmak için giderken holün ne kadar rahat göründüğünü düşünmek bile gözüpeklik gibi gelmişti bana: Bu yüzden yanına götürüldü-

ğümde o kadar utanmıştım ki gözüm ne Mrs. Creakle'ı ne de Miss Creakle'ı görmüştü (ikisi de salondaydı o sırada), elinde bir tomar saat zinciriyle mühür, önünde de büyük bir bardakla bir şişe olan ve bir koltukta oturan tıknaz Mr. Creakle'a bakmıştım yalnızca.

"Dişleri törpülenecek olan genç bey bu demek!" dedi Mr. Creakle. "Döndür bakalım şunu."

Tahta bacaklı adam levhayı göstermem için döndürdü beni ve Mr. Creakle'ın bunu iyice incelemesi için bekledikten sonra yüzümü yeniden ona döndürerek, yanına dikildi. Mr. Creakle'ın yüzü öfkeli, gözleri de küçücük ve çukur çukurdu; alnı kalın damarlıydı ve küçük bir burnuyla geniş bir çenesi vardı. Başının tepesi keldi ve incelmiş ıslak görünümlü ve kırlaşmaya başlamış olan saçları iki şakağına doğru taranmış, böylece iki taraf alnında birbirine kavuşmuştu. Ama onda beni en çok etkileyen şey sesinin çıkmayıp fısıltıyla konuşuyor olmasıydı. Konuşurken harcadığı çaba ya da böyle cılız bir sesle konuşmanın bilinci, onun o kızgın yüzünü iyice kızgın yapıyor, kalın damarlarını daha da kalınlaştırıyordu; bu yüzden, geriye dönüp baktığımda, onun bu özelliğinin beni bu kadar etkilemiş olmasına şaşırmıyorum.

"Ee," dedi Mr. Creakle. "Rapor ver bakalım çocuk hakkında."

Tahta bacaklı adam, "Şimdilik ters bir şey yok," diye karşılık verdi. "Pek fırsat olmadı zaten."

Mr. Creakle hayal kırıklığına uğramış gibiydi. Mrs. Creakle ile Miss Creakle (ilk kez göz attığım iki hanım da pek zayıf ve sessizdi) ise hayal kırıklığına uğramamıştı sanki.

"Yaklaşın efendim!" dedi Mr. Creakle bir baş hareketiyle.

"Yaklaşın haydi!" dedi tahta bacaklı adam yine aynı baş hareketiyle.

Mr. Creakle kulağımdan çekerek, "Üvey babanı tanımaktan dolayı çok memnunum," diye fısıldadı; "çok saygın bir adamdır ve sağlam bir kişiliği vardır. O beni tanır, ben de

onu tanırım. Sen beni tanır mısın? Ha?" dedi Mr. Creakle haşin bir muziplikle kulağımı çekerken.

"Hayır efendim, daha değil," dedim acıdan yerimden sıçrayarak.

"Daha değil ha? Öyle mi?" diye tekrarladı Mr. Creakle. "Ama yakında tanıyacaksın. Değil mi?"

Tahta bacaklı adam, "Yakında tanıyacaksın. Değil mi?" diye tekrarladı hemen. Daha sonradan onun genelde, o gür sesiyle oğlanlara Mr. Creakle'ın çevirmenliği görevini gördüğünü anladım.

Çok korkmuştum, öyle umduğumu söyledim. Kulağımı öyle çok çekmişti ki, bunları söylerken alev alev yandığını hissediyordum.

"Sana ne olduğumu söyleyeyim," diye fısıldadı nihayet ve elini çekmeden evvel kulağımı öyle bir burdu ki gözlerimden yaş geldi. "Ben bir Tatarım."

"Bir Tatar," dedi tahta bacaklı adam.

"Bir şey yapacağım dersem yaparım," dedi Mr. Creakle, "ve birine bir şey yaptıracağım dersem de yaptırırım."

"...Yaptıracağım dersem yaptırırım," diye tekrarladı tahta bacaklı adam.

"Kafaya koyduğumu yaparım ben," dedi Mr. Creakle. "Böyle biriyim. Ben üstüme düşeni yaparım. İşim bu. Benim etim kemiğim," –bunu söylerken Mrs. Creakle'a bakmıştı– "bana baş kaldırırsa etim kemiğim olmaktan çıkar. Gözden çıkarırım. O adam tekrar geldi mi buraya?" diye sordu tahta bacaklı adama.

"Hayır," dedi adam.

"Hayır," dedi Mr. Creakle. "O daha iyi bilir. O beni bilir. Uzak dursun buradan. Uzak dursun diyorum," dedi Mr. Creakle elini masaya vurup Mrs. Creakle'a bakarak, "çünkü beni tanır. Artık sen de beni tanımaya başladın genç dostum, şimdi gidebilirsin. Götürebilirsin onu."

Gönderildiğime çok memnundum çünkü Mrs. Creakle'la Miss Creakle gözlerini siliyordu ve kendim için olduğu kadar onlar adına da rahatsız olmuştum. Ama kafamı o kadar meşgul eden bir şey vardı ki sormadan edemedim ve kendi cesaretime de şaştım.

"Efendim acaba..."

Mr. Creakle, "Hah! Ne var?" diye fısıldadı ve sanki beni ateşe vermek ister gibi gözlerini üzerime doğrulttu.

"Efendim acaba," diye kekeledim, "oğlanlar gelmeden (bu arada yaptığım şeyden dolayı çok üzgünüm efendim) bu yazıyı çıkarmama izin verir misiniz?.."

Mr. Creakle ciddi miydi yoksa sadece beni korkutmak için mi yapmıştı bilmem ama aniden koltuğundan fırlayıp bana doğru koştu ve ben tahta bacaklı adamın eşlik etmesini beklemeksizin gerisin geri kaçıp hiç durmadan odama koştum; neyse ki arkamdan gelmemişti, yatma vakti olduğundan hemen yatağa girip birkaç saat tir tir titredim.

Ertesi sabah Mr. Sharp geri geldi. Mr. Sharp başöğretmendi ve Mr. Mell'den kıdemliydi. Mr. Mell yemeğini oğlanlarla birlikte, Mr. Sharp'sa Mr. Creakle'ın masasında yemek yerdi. Ayağı aksak, narin görünüşlü bir beydi; bence burnu çok büyüktü ve başı, sanki ağır çekiyormuş gibi bir yana eğik duruyordu. Saçları çok hoş ve dalgalıydı; ama okula dönen ilk çocuktan bunun peruk olduğunu duymuştum (dediğine göre ikinci elmiş); Mr. Sharp her cumartesi öğleden sonra çıkıp peruğunu kıvırcık yaptırmaya gidermiş.

Bana bu istihbaratı veren Tommy Traddles'tan başkası değildi. Okula dönen ilk çocuk oydu. Adını kapının sağ köşesinde, en üst sürgüde bulabileceğimi söyleyerek tanıtmıştı kendini; ben de bunun üzerine, "Traddles mı?" demiştim, o da, "Aynen öyle," demişti; sonra da benimle ve ailemle ilgili bir dolu şey anlattırmıştı bana.

Okula ilk dönen kişinin o olması iyi bir şeydi. Levhamı o kadar çok sevmişti ki gelir gelmez beni küçük büyük,

her gelen çocuğa "Şuna bak! Ne eğlenceli!" diye tanıtarak ifşa edilmenin ya da gizlenmenin utancından kurtarmıştı. Neyse ki oğlanların çoğu keyifsiz dönmüştü ve beni orada gördüklerinde sandığım gibi bir şamata kopmadı. Etrafımda Kızılderililer gibi dönüp dans edenler oldu tabii ve büyük bir kısmı da bana köpek muamelesi yapmanın cazibesine karşı koyamadı, bana Towzer adını taktılar ve ısırmayayım diye sırtımı sıvazlayıp, "Yere yat!" dediler. Bu kadar yabancının içinde bu hale düşmek doğal olarak can sıkıcı bir şeydi ve bu yüzden epey gözyaşı döktüm ama sonuçta işler umduğumdan çok daha iyi gitmişti.

Yine de J. Steerforth gelene kadar okula resmen kabul edilmiş sayılmadım. Çok iyi bir öğrenci olarak anılan, hayli yakışıklı ve benden en az altı yaş büyük olan bu çocuğun karşısına bir sulh hâkiminin karşısına çıkar gibi çıkarıldım. Oyun alanındaki bir sundurmanın altında, cezamın detaylarını soruşturdu ve neşeli bir tavırla, bunun "acayip yazık" olduğunu ifade etti ve ben bu sebepten hep ona bağlı kaldım.

Başıma gelen işleri öğrendikten sonra yanımda yürürken, "Ne kadar paran var Copperfield?" diye sordu. Yedi şilinim olduğunu söyledim.

"Paranı bana versen iyi edersin," dedi. "Yani eğer istersen. Vermek istemezsen vermeyebilirsin tabii."

Onun bu dostça önerisini ikiletmedim ve hemen Peggotty'nin cüzdanını açıp ters çevirerek eline boşalttım.

"Şimdi paraya ihtiyacın var mı?" diye sordu bana.

"Hayır, teşekkür ederim," diye karşılık verdim.

"İstiyorsan harcayabilirsin yani," dedi Steerforth. "Söylemen yeter."

"Hayır, teşekkür ederim efendim," diye tekrarladım.

"Belki birkaç şilininle bir şişe frenküzümü şarabı almak istersin sonra, yatakhanede?" dedi Steerforth. "Seninle ben aynı yatakhanedeymişiz."

Böyle bir şey daha önce hiç aklıma gelmemişti ama evet, hoşuma gideceğini söyledim.

"Çok güzel," dedi Steerforth. "Birkaç şilininle de bademli kek alırsın belki."

Evet, onu da severim dedim.

"Diğer şilinlerinle de bisküvi, meyve falan alırsın ha?" dedi Steerforth. "Vay Copperfield, kim tutar seni!"

O gülümsediği için ben de gülümsedim ama biraz içim de sıkılmıştı doğrusu.

"Eh!" dedi Steerforth. "Elimizden geldiğince tutumlu kullanmamız gerek bunu, hepsi bu. Sana yardımcı olmak için elimden geleni yaparım. Ben istediğimde dışarı çıkabiliyorum, yiyecekleri gizlice sokarım içeri." Böyle dedikten sonra parayı cebine koydu ve kibarca içimi rahat tutmamı söyledi; o bu işi halledecekti.

Dediğini de yaptı ama içimde bu yaptığının doğru olup olmadığına dair bir kuşku vardı çünkü annemin iki yarım kronunu boşa harcamış olmaktan korkuyordum; neyse ki bunların sarılı olduğu kâğıt hâlâ bendeydi: Bu tasarruf çok değerliydi. Yatakhaneye çıktığımızda yedi şilinle aldıklarının hepsini ayışığında yatağının üzerine sererek şöyle dedi:

"Buyur Copperfield, işte sana krallara layık bir ziyafet!"

O yanımdayken hayatta ilk lokmayı alamazdım; fikri bile elimi titretmeye yetti. Bana iyilik edip önden başlaması için yalvardım ve ricam odadaki diğer oğlanlar tarafından da desteklenince kabul edildi ve yastığımın üzerine otururak yiyecekleri –doğrusu hiç hak geçirmeden– etraftakilere uzattı ve frenküzümü şarabını da kendisine ait olan ayaksız bir küçük bardakla elden ele dolaştırdı. Ben onun hemen solundaydım, diğerleri de en yakın yatakların üzerinde ve yerlerde toplaşmışlardı.

Orada oturup fısır fısır konuştuğumuzu, daha doğrusu onların konuşup benim saygıyla dinlediğimi dün gibi hatırlıyorum; pencereden içeri giren ayışığı, yerde pencerenin soluk

bir aksini çiziyordu; büyük bir kısmımız karanlıktaydı, tabii Steerforth'un tahtada bir şeye bakmak istediğinde bir kibrit çakıp üzerimize, parlamasıyla sönmesi bir olan mavi bir ışık yansıttığı zamanlar hariç! Karanlıktan, şölenin gizlice yapılıyor oluşundan ve her şeyin fısıldanarak söylenmesinden kaynaklanan bir gizem hissine kapılıyorum yine; bana söylediklerı her şeyi belli belirsiz bir ciddiyet ve huşuyla dinliyorum ve hepsinin bu kadar yakınımda olmasına seviniyorum, hem de Traddles odanın köşesinde bir hayalet görmüş gibi yapınca korkuyorum (ama yalandan gülüyorum yine de).

Okula ve oraya ait her şeye dair bir dolu şey duydum o gece. Mr. Creakle'ın Tatar olduğunu söyleyip durmasının bir sebebi varmış meğer, öğretmenlerin en acımasızı ve sertiymiş, sürekli önüne kim çıkarsa onu dövermiş, süvari eri gibi, oğlanların yanına ani baskınlar yapar ve onları gaddarca kırbaçlarmış. Aslında kırbaçlama sanatından başka bir şey bilmezmiş ve (J. Steerforth'un dediğine göre) okulun en kötü öğrencisinden bile daha cahilmiş; bir de yıllar önce Borough'da şerbetçiotu satıcısıymış, iflas ettikten sonra Mrs. Creakle'ın parasıyla eğitim işine girmiş. Bunun gibi bir dolu şey anlattılar ve ben bunları nereden bildiklerini düşündüm.

Adı Tungay olan tahta bacaklı adam, daha önceleri şerbetçiotu işinde Mr. Creakle'a yardımcı olan inatçı, kaba saba bir adammış ama sonradan, oğlanların tahminine göre, bacağını onunla çalışırken kırıp onun için pek çok usulsüz iş yaptığından ve bütün sırlarını bildiğinden Mr. Creakle'la birlikte eğitim işine atılmış. Mr. Creakle'ın haricinde tüm yurdu, bütün öğretmenleri ve oğlanları doğal birer düşman olarak görürmüş ve hayattaki en büyük keyfi onlara sevimsiz ve kötü davranmakmış. Bir de Mr. Creakle'ın, okul işlerinde kendisine yardımcı olan bir oğlu varmış ki onun Tungay'le arası iyi değilmiş hiç ve kuralların zalimce uygulandığı bir olayda babasına karşı gelmiş; üstelik dediklerine göre babasının annesini kullanmasına da itiraz etmiş. Bunun

üzerine Mr. Creakle oğlunu kapı dışarı etmiş ve bu olayın ardından Mrs. Creakle'la Miss Creakle'ın yüzü hiç gülmemiş.

Ama Mr. Creakle hakkında duyduğum en ilginç şey, okulda el kaldıramadığı bir oğlanın olmasıydı ve bu kişi J. Steerforth'tu. Bunu söylediklerinde bizzat Steerforth da doğrulamış, hele bir kalkışsın demişti. Mülayim bir oğlan (ben değilim), Mr. Creakle'ın böyle bir şeye kalkışması halinde ne yapacağını sorduğunda Steerforth cevabına bir parıltı katmak için yine bir kibrit çakmış ve böyle bir durumda, şömine rafının üzerinde duran ateş pahası mürekkep şişesiyle adamın alnına bir tane indirerek onu yere yıkmakla işe başlayacağını söylemişti. Bir süre karanlıkta nefeslerimizi tutarak oturmuştuk.

Mr. Sharp'la Mr. Mell'e pek para verilmediği tahmin ediliyordu ve Mr. Creakle'ın sofrasında akşam yemeği için bir sıcak, bir soğuk et olduğunda Mr. Sharp'tan daima soğuğu tercih ettiğini söylemesi bekleniyordu ki bu bilgi de yine, tek kişilik bir odası olan tek yatılı öğrenci, J. Steerforth tarafından doğrulanmıştı. Mr. Sharp'ın peruğunun kafasına tam oturmadığını, bu yüzden kendisinin bu konuda bu kadar "böbürmesine" gerek olmadığını –başka biri de "ukalacık etmek" demişti buna– duymuştum bir de, çünkü arkadan kendi kızıl saçları olduğu gibi görünüyordu.

Bir kömür tüccarının oğlu olan bir çocuğun okula kaydının kömür faturasına karşılık yapıldığını duymuştum sonra, ona bu yüzden "Takas ya da Trampa" diyorlarmış – okulla aralarındaki anlaşmayı ifade eden bu ismi matematik kitabından bulmuşlardı. Yemekte içilen biranın bir çeşit veli soygunu, muhallebilerin de emrivaki olduğunu öğrenmiştim. Genelde okuldaki herkes Miss Creakle'ın Steerforth'a âşık olduğunu düşünüyordu ve insan karanlıkta otururken Steerforth'un o güzel sesini, kusursuz yüzünü, rahat hallerini ve kıvırcık saçlarını düşününce kolayca hak veriyordu buna. Dediklerine göre Mr. Mell kötü bir adam değildi ama

cebinde kendine hayrı dokunacak beş parası yoktu ve annesi ihtiyar Mrs. Mell de şüphesiz, Eyüp Peygamber kadar meteliksizdi. Bunu duyduğumda yaptığım kahvaltıyla kadının "Charley'ciğim!" diye seslenişi geldi aklıma ama neyse ki bu konuda o an hiç sesimi çıkarmadım.

Bu konuşmalar ve daha fazlası ziyafetten sonra da sürmüştü. Misafirlerin çoğu yeme içme faslı biter bitmez uyumaya gitmiş, yarı çıplak halde fısıldaşıp konuşmaları dinleyen bizler de nihayet yatakların yolunu tutmuştuk.

"İyi geceler küçük Copperfield," dedi Steerforth. "Seninle ilgileneceğim ben."

"Çok iyisiniz," diye karşılık verdim ben de, halimden hoşnut. "Minnettarım size."

Bir yandan esneyerek, "Kız kardeşin var mı?" diye sordu Steerforth.

"Yok," dedim.

"Tüh," dedi Steerforth. "Kız kardeşin olsaydı, tatlı, mahcup, ufak tefek, parlak gözlü bir kız olurdu kesin. Onu tanımak isterdim ben de. İyi geceler küçük Copperfield."

"İyi geceler efendim," dedim ben de.

Yatağa girdikten sonra uzun süre onu düşündüğümü ve uzandığım yerden doğrularak ona baktığımı hatırlıyorum; ayışığında güzel yüzü yukarı çevrili, başı rahatça koluna düşmüş uyuyordu. Benim gözümde müthiş güçlü bir insandı; kuşkusuz zihnim bu yüzden ona takılmıştı bu kadar. Ayın ışınları arasından ona belli belirsiz göz kırpan saklı bir gelecek yoktu. Bütün gece yürüdüğümü hayal ettiğim, küçük Em'ly'yle birlikte deniz kabukları ve çakıltaşları topladığımız sahilde adımlarının gölgeli bir resmi de yoktu.

VII

Salem Yurdu'ndaki "İlk Dönemim"

Ertesi gün okul tüm ciddiyetiyle başladı. Kahvaltıdan sonra Mr. Creakle'ın sınıfa gelip kapının önünde dikildiğini ve bir masal kitabındaki gibi tutsaklarına göz gezdiren bir devmişçesine bizlere baktığında sınıftaki uğultunun aniden kesilerek ortalığı bir ölüm sessizliğinin kapladığını ve bunun üzerimde yarattığı derin etkiyi hatırlıyorum.

Mr. Creakle'ın dirseğinin hemen dibinde Tungay duruyordu. Oğlanların hepsi seslerini kesip donup kaldığından adamın bu kadar haşin bir şekilde "Susun!" diye bağırmasına gerek yoktu aslında.

Mr. Creakle'ın konuştuğu görüldü, Tungay'inki de duyuldu.

"Artık yeni bir dönem başlıyor çocuklar. Bu yeni dönemde davranışlarınıza dikkat edin. Sizlere tavsiyem, derslere zinde bir kafayla gelmeniz çünkü ben de zinde bir kafayla ceza veririm. Lafımı esirgemeyeceğim. Kendinizi ne kadar ovalasanız da, üzerinizde bırakacağım izleri silemezsiniz. Şimdi herkes dersinin başına geçsin!"

Bu korkunç nutuk bitip de Tungay yine topallayarak dışarı çıktığında Mr. Creakle oturduğum yere gelip benim ısı-

rışım kadar kendisinin de dayağının ünlü olduğunu söyledi. Ardından sopasını gösterip bunu bir diş yerine koyarak hakkında ne düşündüğümü sordu. Keskin bir diş miydi acaba? Çift diş miydi? Sivri uçlu muydu? Isırır mıydı acaba? Acıtır mıydı? Her soruda bana bununla okkalı bir şekilde vurmuş, beni acıdan kıvrandırmıştı; böylece çok geçmeden Salem Yurdu'na resmen kabul edildim (Steerforth böyle demişti) ve yine çok geçmeden gözyaşlarına boğuldum.

Bu izlerin ayrıcalıklı ve sadece bana ait olduğunu söylemeye çalışmıyorum. Aksine, Mr. Creakle sınıfta dolaşırken oğlanların çoğu (özellikle de küçük olanlar) benzeri ihtarlara maruz kalıyordu. Daha ders başlamadan yurdun yarısı acıdan kıvranıp ağlayacak hale gelirdi ve günün sonunda ne kadarı acıdan kıvranıp ağlamış olurdu, abarttığım sanılacak diye hatırlamaya korkuyorum.

Herhalde işinden Mr. Creakle'dan daha fazla zevk alan biri daha olamazdı. Oğlanları döverken sanki aşerdiği bir şeyi yiyen bir insanın hazzını duyardı. Özellikle tombul oğlanlara karşı koyamadığını biliyorum; böyle durumlarda inanılmaz heyecanlanır, çocuğa notunu verip izini bırakıncaya kadar zihni kıpır kıpır olurdu. Ben de tombul bir çocuk olduğumdan biliyorum. Şimdi adamı düşününce, onun eline düşmüş olmasaydım ama hakkında her şeyi bilseydim kendim değil başkaları için duyacağım öfkeyle kanım kaynıyor; ama öfkem kısa sürüyor çünkü onun, bir amiral ya da başkomutan olmayı nasıl hak etmiyorsa –ki bana kalırsa bu görevlerden birinde muhtemelen çok daha az kötülüğü dokunurdu etrafına– elindeki o büyük sorumluluğu da o şekilde hak etmeyen âciz bir varlık olduğunu biliyorum.

Vicdansız İlah'ın gönlünü hoş tutmaya çalışırken ne kadar sefildik! Şimdi geriye bakıp düşününce vasıfları ve özellikleri bunca olan bir adamın karşısında bu kadar mahcup olmak ve yaltaklanmak hayata ne ağır bir başlangıç!

Şimdi yine sıramda oturmuş, Mr. Creakle'ın gözlerini takip ediyorum – bir kurban, haşat edilmiş ellerinin sızısını, cetvel izini mendiliyle ovalayarak gidermeye çalışırken ve Mr. Creakle bizzat o cetvelle not defterine bir şeyler çizerken mütevazı bir şekilde gözlerini takip ediyorum. Yapmam gereken bir dolu iş var. Aylaklıktan değil, marazi bir ilgiyle bakıyorum gözlerine; bir sonraki adımının ne olacağını ve acı çekme sırasının bende mi yoksa başka birinde mi olduğunu öğrenmek için ürkütücü bir istek duyuyorum. Az ötemde duran bir dizi oğlan da gözlerinde aynı ilgiyle onu izliyorlar. Mr. Creakle farkında değilmiş gibi davransa da farkında bunun. Defterine çizerken ağzı korkunç şekiller alıyor ve bizim sıraya yan gözle bakınca hepimiz kitaplarımızın üzerine kapanıp tir tir titriyoruz. Biraz sonra gene onun üzerine çeviriyoruz gözlerimizi. Ödevleri eksik olduğu için suçlu bulunan şanssız bir zanlı, buyruğu üzerine Mr. Creakle'a doğru yaklaşıyor. Zanlı, titrek bir sesle mazeretini sunup ertesi gün daha iyi yapacağını iddia ediyor. Mr. Creakle ona vurmadan önce bir espri yapıyor ve hepimiz gülüyoruz – yüzümüz kireç gibi beyaz, yüreğimiz yerlerde, sefil küçük köpekleriz hepimiz.

Uyuşuk bir yaz günü, yine sıramda oturuyorum. Oğlanlar kurtsinekleri gibi bir vızıltı ve uğultu çıkarıyor etrafta. Etin ılık yağı üzerime külçe gibi çökmüş (yemeğin üzerinden bir iki saat geçmişti) ve kafam kurşun gibi ağır. Uyumak için dünyaları vermeye hazırım. Otururken bir gözüm Mr. Creakle'ın üzerinde, yavru bir baykuş gibi gözlerimi kırpıştırıyorum; uykuya teslim olduğum o kısacık anlarda bile rüyamda not defterine çizgiler çekiyor; ta ki usulca arkama yanaşıp sırtımda kıpkırmızı bir şişlik bırakarak kendisini daha belirgin algılamamı sağlayana dek.

Şimdi oyun alanındayım, onu göremesem de gözlerim hâlâ etkisinde. Yemeğini yediği yere yakın olan pencere onu simgeliyor ve benim gözüm orada. Yüzü pencereye yaklaştığı anda benim yüzüme yalvaran, itaatkâr bir ifade yerleşiyor.

Pencereden dışarı bakacak olursa, okulun en cesur oğlanı (Steerforth'tan sonra) bağırıp çağırmayı kesip düşüncelere dalıyor. Bir gün Traddles (dünyanın en talihsiz oğlanı), top atıp yanlışlıkla o pencereyi kırıyor. Olaya şahit olmanın dehşet verici hissiyle şu an bile, sanki o top Mr. Creakle'ın kutsal başında zıplamış gibi titriyorum.

Zavallı Traddles! Kollarını ve bacaklarını Alman sosisi ya da rulo şeklindeki meyveli puding gibi ortaya çıkaran o daracık gök mavisi takımı içinde çocukların hem en neşelisi hem de en sefiliydi. Hep dayak yerdi –sanırım o dönem boyunca her gün dayak yemişti, sadece okulun olmadığı bir pazartesi günü, ellerine cetvelle vurulmasıyla kalmıştı– ve sürekli bu durumu amcasına yazacağını söylese de bunu hiç yapmazdı. Kısa bir süre başını sıraya koyar, sonra her nasılsa neşelenip yine gülmeye başlar ve daha gözyaşları kurumadan yazı tahtasının her yanına iskeletler çizerdi. Başta Traddles'ın iskelet çizmekte nasıl bir teselli bulduğunu anlayamamıştım ve onu bir süre, ölümlülüğü simgeleyen bu çizimlerle kendine dayağın böyle sonsuza kadar sürmeyeceğini hatırlatan bir tür keşiş olarak gördüm. Ama sanırım bunları çizmesinin tek sebebi, yüz hatlarına gerek olmadığı için kolay çizilmeleriydi.

Onurlu bir çocuktu Traddles ve çocukların birbirlerine destek olmalarını ciddi bir görev olarak görürdü. Pek çok kere bunun sıkıntısını yaşamıştı, hatta bir keresinde Steerforth kilisede güldüğünde kilise görevlisi bu kişinin Traddles olduğunu sanarak onu dışarı yollamıştı. Cemaatin kınayan bakışları altında dışarı çıkarılırken görebiliyorum onu hâlâ. Ertesi gün bunun cezasını çekse de asıl suçlunun kim olduğunu asla söylemedi ve o kadar uzun süre hapis kaldı ki Latince sözlüğünün her yanı kilise avlusunu dolduracak kadar çok iskelet çizimiyle doldu. Ama karşılığını da aldı. Steerforth, Traddles'ın içinde hiç ispiyonculuk olmadığını söyledi ve hepimiz bunun en büyük övgü olduğunu düşündük. Bana

gelince, böyle bir ödülü kazanmak için pek çok sıkıntı çekmeye hazırdım (gerçi Traddles kadar cesur değildim, yaşım da o kadar yoktu).

Steerforth'un Miss Creakle'la kol kola önümüzden geçerek kiliseye yürümesi hayatımda gördüğüm en müthiş görüntülerden biriydi. Miss Creakle'ın güzellikte küçük Em'ly'ye denk olduğunu düşünmüyordum ve ondan hoşlanmıyordum (böyle bir şeye cüret edemezdim) ama onun, olağandışı bir cazibesi olan ve kibarlıkta eline su dökülemeyecek bir hanımefendi olduğunu düşündüm hep. Steerforth'u, üzerinde beyaz pantolonuyla onun güneş şemsiyesini taşırken gördüğümde onu tanıyor olmaktan gurur duydum ve Miss Creakle'ın da onu tüm kalbiyle sevmekten başka yapabileceği bir şey olmadığını düşündüm. Benim gözümde, hem Mr. Sharp hem de Mr. Mell saygın kişilerdi; gelgelelim Steerforth onlara kıyasla iki yıldızın yanındaki güneş gibiydi.

Steerforth beni korumaya devam etti ve bunun bana çok faydası oldu; çünkü hiç kimse onun arka çıkarak onurlandırdığı birini kızdırmaya cüret etmiyordu. Belki beni Mr. Creakle'dan koruyamadı – daha doğrusu hiçbir olayda beni ondan korumadı ama bana ne zaman her zamankinden kötü davranılsa, bana hep kendisinin cesaretinden bir parça almam gerektiğini, kendisi olsa bunu sineye çekmeyeceğini söylerdi ve ben de onun bunu beni yüreklendirmek için söylediğini ve bu yüzden çok iyi biri olduğunu düşünürdüm. Bildiğim kadarıyla Mr. Creakle'ın sertliği tek bir konuda işime yaramıştı. Sırtımdaki levha, oturduğum yerin arkasından geçerken bana vurmasına engel oluyordu, bu yüzden çok geçmeden çıkarıldı ve onu bir daha görmedim.

Sonra tesadüfen bir şey oldu ve bu bazen sıkıntı yaratsa da Steerforth'la aramdaki yakınlığı pekiştirerek beni hem çok onurlandırdı hem de mutlu etti. Şöyle ki, Steerforth bir gün benimle oyun alanında konuşurken bir şeyin ya da birinin –şimdi ne olduğunu hatırlamıyorum– *Peregrine Pick-*

le'daki bir şeye ya da birine benzediğini söylemiş bulundum. O an bir şey demedi ama gece uyumaya giderken o kitabın bende olup olmadığını sordu.

Olmadığını söyledim ve bu kitabı ve daha önce bahsettiğim diğer kitapları okuduğumu anlattım ona.

"Hepsini hatırlıyor musun?" diye sordu Steerforth.

"Evet," dedim; iyi bir hafızam vardı ve onları iyi hatırladığımı düşünüyordum.

"O zaman sana bir şey diyeceğim küçük Copperfield," dedi Steerforth, "bana onları anlatsana. Geceleri erken uyuyamıyorum ve sabahları da genelde erken uyanıyorum. Hepsinin üzerinden geçeriz şöyle bir. Binbir Gece Masalları'ndaki gibi falan olur."

Bu anlaşma gururumu inanılmaz okşamıştı ve hemen o akşam uygulamaya geçtik. Bu kitapları anlatırken sevdiğim yazarların eserlerini nasıl tahrip ettim, bunları bilecek durumda değilim, bilmek de istemem ama o an, anlattıklarıma inancım sonsuzdu ve anlatış tarzımın basit ve içten olduğundan çok emindim ve önemli olan da buydu.

İşin zor yanı, geceleri genelde uykulu ya da keyifsiz ve hikâyeye devam edemeyecek kadar isteksiz oluyordum; dahası zor bir işti bu ve yapılması şarttı; çünkü Steerforth'u hayal kırıklığına uğratmak ya da mutsuz etmek söz konusu bile olamazdı. Sabahları da kendimi yorgun hissetmeme ve bir saat daha sükûnete ihtiyaç duymama rağmen, kalk zilinden önce uzun bir hikâye daha anlatmam için Şehrazat Sultan gibi yatağımdan kaldırılmak bunaltıcı bir şeydi ama Steerforth azimliydi ve dediği gibi, karşılığında benim matematik problemlerimi ve alıştırmalarımı, bana zor gelen her türlü ödevi yaptığı için ben de kazançlıydım. Ama kendime haksızlık etmeyeyim. Bunları ne çıkarcı ya da bencilce bir dürtüyle ne de ondan korktuğum için yaptım. Ona hem hayranlık hem de sevgi duyuyordum ve karşılığında onun da beni onaylıyor olması bana yetiyordu. Benim için o kadar

değerli bir şeydi ki bu, şimdi bu ufak tefek şeyleri hatırladığımda yüreğim sızlıyor.

Steerforth da düşünceli davranırdı ve bir seferinde ne kadar düşünceli olduğunu öyle gözükara bir şekilde ortaya koydu ki sanırım bu zavallı Traddles ve diğerlerinin hevesini kursağında bıraktı. Peggotty'nin yazmaya söz verdiği mektup –ne kadar avutucu bir mektuptu o!– "dönem" başladıktan birkaç hafta sonra geldi; yanında da mükemmel bir portakal yuvasının içine oturtulmuş bir kek ve iki şişe çuha çiçeği likörü vardı. Bu hazineyi paylaşma gereği duyup Steerforth'un ayağının dibine koyarak herkese dağıtmasını rica ettim.

"Bak ne diyeceğim küçük Copperfield," dedi, "hikâyeleri anlatırken boğazını ıslatmak için likör sende kalsın."

Bu fikir karşısında kıpkırmızı kesildim ve tüm alçakgönüllülüğümle böyle bir şeye gerek olmadığını söyledim. Ama o, sesimin ara sıra boğuk çıktığını –biraz kısık demişti– ve bunun her bir damlasının daha önce belirttiği amaç için kullanılması gerektiğini söyledi. Böylece içki kutuda kilitli tutuldu ve küçük bir şişeye aktarılarak kuvvet verici bir şuruba ihtiyaç duyduğumda şişenin kapağıyla bana iletildi. Bazen lezzetlendirmek için içine portakal suyu ya da zencefil ekleyecek ya da içinde bir nane şekeri eritecek kadar iyi biriydi; tadının bu deneyler sonucunda güzelleştiğini ya da gece yatmadan evvel ve sabah ilk iş mideye iyi gelecek bir bileşim olduğunu düşünmesem de gördüğüm ilgiden gayet hoşnut ve minnettar olarak içtim bunu.

Aylarca Peregrine'in, sonra da diğer hikâyelerin üzerinden geçtik. Hikâye açısından sıkıntı çekmediğimiz kesin ve likör de en az hikâyeler kadar dayandı. Zavallı Traddles –bu arada o çocuk ne zaman aklıma gelse hem tuhaf bir gülme isteği gelir bana hem de gözlerim dolar– genelde koro işlevi görürdü ve komik kısımlarda gülmekten kırılır, korkutucu bir karakterle ilgili bir bölüm olduğunda korkuya kapılırdı. Bu durum sıklıkla kızdırırdı beni. Bu onun büyük numara-

sıydı; Gil Blas'ın maceralarında Alguazil'den* bahsedilirken korkudan dişleri çarpıyor gibi yaptığını hatırlıyorum; dahası, Gil Blas, Madrid'deki hırsızların kaptanıyla tanıştığında bu şanssız soytarı öyle bir dehşet nöbeti numarası yaptı ki koridorda sinsice dolaşan Mr. Creakle tarafından duyuldu ve yatakhanede düzensiz davranışlarda bulunmaktan hayli hırpalandı. İçimdeki tüm romantiklik ve hayalperestlik en çok karanlıkta anlattığım bu hikâyelerle gelişmiştir; bu yüzden bu işten fazla kârlı çıkmış olmayabilirim. Ama bir eğlence kaynağı olarak görülmek ve aralarındaki en küçük çocuk olmama rağmen, başarımın oğlanlar arasında yayılarak dikkatleri üzerime çekmiş olması beni daha da çaba sarf etmeye itmişti. Bir mankafa tarafından yönetilsin ya da yönetilmesin, katışıksız bir zulmün hüküm sürdüğü bir okulda öğrenilecek fazla şey yoktu. Bizim okuldaki oğlanlar genelde en az diğer okullardaki çocuklar kadar cahildi; bir şey öğrenemeyecek kadar üzgün ve hırpalanmıştı hepsi; daimî bir bahtsızlık, eziyet ve kaygı içinde geçen hayatta hiçbir şeyin onlara hayrı olmadığı gibi okulun da bir yararını görmüyorlardı. Ama ben bir parça gururum sayesinde, biraz da Steerforth'un yardımıyla her nasılsa yol aldım ve orada bulunduğum süre boyunca istikrarlı bir şekilde bilgi kırıntıları topladım; bunlar beni ceza almaktan korumaya yetmediyse de genel olarak öğrencilere bir istisna oldum.

Beni seven Mr. Mell'in de bana bu konuda epey destek olduğunu minnetle hatırlıyorum şimdi. Steerforth'un onu sürekli aşağılayıp durduğunu ve onun kalbini kırmak ya da diğer çocukları buna teşvik etmek amacıyla karşısına çıkan fırsatları kaçırmadığını görmek beni hep üzerdi. Bu epey bir süre daha bir hayli canımı sıktı; çünkü Steerforth'tan kekimi ya da elle tutulur herhangi bir eşyamı saklayamadığım gibi sırrımı da saklayamamıştım ve Mr. Mell'in beni yanlarına götürdüğü iki yaşlı kadını anlatmıştım ona; bu yüzden

* (İsp.) Şerif. (ç.n.)

sürekli, Steerforth'un bu meseleyi ortaya döküp Mr. Mell'e sataşmasından korkuyordum.

Buradaki o ilk sabahımda kahvaltımı edip tavus tüylerinin gölgesi altında ve flüt sesleri eşliğinde uyukladığımda o düşkünlerevinin benim değersiz varlığımda ne gibi sonuçlara yol açabileceğini hiçbirimiz düşünememiştik. Ama o ziyaretin umulmadık ve kendi çaplarında ciddi sonuçları oldu.

Mr. Creakle'ın rahatsız olduğu için evde kaldığı ve doğal olarak okulda canlı bir neşenin yayıldığı bir gün, sabah işleri yapılırken epey gürültü olmuştu. Oğlanlar yaşadıkları büyük rahatlama ve memnuniyetin etkisiyle yoldan çıkmış, korkunç Tungay iki üç defa tahta bacağıyla görünerek yaramazlık yapanların isimlerini not etmişse de bu fazla işe yaramamıştı; çocuklar ne yaparlarsa yapsınlar ertesi gün başlarının zaten belaya gireceğini gayet iyi bildiklerinden o günün tadını çıkararak canlarının istediği gibi davranıp eğlenmenin iyi bir fikir olduğunu düşünmüştü.

Günlerden cumartesi olduğu için okul yarım gündü. Ama oyun alanındaki gürültü Mr. Creakle'ı rahatsız edeceğinden, hava da yürüyüş için uygun olmadığından öğleden sonra okulda kalmamız buyurulmuş ve bunun için hazırlanmış olan her zamankinden daha hafif ödevlerle uğraşmamız istenmişti. Mr. Sharp'ın peruğunu kıvırtmak için dışarı çıktığı gündü; bu yüzden normalde hep angarya işlerle uğraşan Mr. Mell, okulu tek başına idare ediyordu.

Eğer bir boğayı ya da ayıyı Mr. Mell gibi uysal bir adamla bağdaştırabilseydim, onun o öğleden sonra, gürültünün ayyuka çıktığı anki halini, etrafı bir yığın köpekle çevrili bir boğa ya da ayıya benzetebilirdim. Ağrıyan başını, sırasında duran kitabın üzerindeki kemikli eline yaslayarak Avam Kamarası'ndaki bir konuşmacıyı sersemletebilecek kadar yüksek olan gürültünün ortasında bunaltıcı işini yapmaya çabaladığını hatırlıyorum. Oğlanlar yerlerinden fırlamış, köşe kapmaca oynuyordu; gülüşen oğlanlar, şarkı söyleyen

oğlanlar, konuşan, dans eden, bas bas bağıran oğlanlar vardı her yerde; ayakları birbirine karışmış oğlanlar adamın etrafında fırıl fırıl dönüyor, sırıtıyor, suratlarını tuhaf hallere sokuyor, hem arkasından hem de gözünün önünde onunla dalga geçiyorlardı: Adamın yoksulluğuyla, botlarıyla, paltosuyla, annesiyle, ona ait aslında duyarlılık göstermeleri gereken her şeyle dalga geçtiler.

Mr. Mell birden ayağa kalkıp elinin altındaki kitapla kürsüsüne vurarak, "Susun!" diye bağırdı. "Ne demek oluyor bu? Dayanılır şey değil. Deli edersiniz siz adamı. Bunu bana nasıl yaparsınız çocuklar?"

Masaya vurduğu benim kitabımdı ve yanında durmuş, onun gözlerini etrafta gezdirişini takip ettiğim sırada, oğlanların hepsinin durduğunu, kimisinin afalladığını, kimisinin hafif korktuğunu, kimisinin de üzülür gibi olduğunu gördüm.

Steerforth'un yeri okulun en dibinde, uzun odanın en uç köşesindeydi. Mr. Mell ona baktığı sırada o da sırtını tembel tembel duvara yaslamış, elleri ceplerinde, ağzı sanki ıslık çalıyormuş gibi kapalı, Mr. Mell'e bakıyordu.

"Susun Mr. Steerforth!" dedi Mr. Mell.

"Sen sus," dedi Steerforth kıpkırmızı kesilerek. "Kiminle konuştuğunu sanıyorsun?"

"Oturun yerinize," dedi Mr. Mell.

"Sen otur," dedi Steerforth, "kendi işine bak."

Gülüşmeler oldu, bazıları alkışladı ama Mr. Mell'in yüzü o kadar beyazdı ki herkes sustu ve yine annesinin taklidini yapmak için onun arkasından fırlayan oğlanlardan biri fikrini değiştirerek kaleminin onarılmasını istermiş gibi yaptı.

"Buradaki herhangi birinin kafasında nasıl bir hâkimiyet kurduğunuzu bilmediğimi sanıyorsanız yanılıyorsunuz," dedi Mr. Mell –ve yaptığı şeyden habersiz (farkında olmadığını sanıyorum) elini başımın üzerine koydu– "kaşla göz arasında kendinizden küçükleri bana karşı nasıl kışkırttığınızı görmedim sanmayın."

"Sana ve dediklerine kafa yormam ben hiç," dedi Steerforth soğuk bir tavırla, "haliyle yanılmış olamam."

Mr. Mell, "Okuldaki iltimaslı konumunuzu kullanarak," diye sözüne devam etti dudakları titreyerek, "bir beyefendiye hakaret etmek..."

"Ne? Kimmiş o?" dedi Steerforth.

O zaman biri, "Ayıp oluyor J. Steerforth! Deme öyle!" diye bağırdı. Bu kişi Traddles'tı ama Mr. Mell hemen çenesini tutmasını söyleyerek bozdu onu.

"Hayatı talihsizliklerle dolu ve size en ufak bir kötülüğü dokunmamış bir insana hor davranmamak için pek çok sebebiniz olduğunu bilecek kadar büyük ve akıllısınız efendim," dedi Mr. Mell dudakları daha da titreyerek, "yaptığınız son derece ahlaksızca ve aşağılık bir şey. İster oturun, ister ayağa kalkın efendim. Copperfield, haydi sen de geç yerine."

"Küçük Copperfield," dedi Steerforth bana doğru yaklaşarak, "dur bir dakika. Sana tek bir diyeceğim var Mr. Mell. Sen kendinde bana ahlaksız ve aşağılık ya da onun türevi bir şey deme hakkını görüyorsan arsız dilencinin tekisin. Senin bir dilenci olduğun belliydi ama böyle davrandığında üstüne bir de arsız oluyorsun."

O anda Steerforth mu Mr. Mell'e vurmaya kalkışmıştı, Mr. Mell mi Steerforth'a, yoksa ikisi de böyle bir şeye kalkışmamış mıydı, tam hatırlamıyorum. Derken sanki tüm okul kaskatı kesildi, herkes taşa dönmüş gibi kaldı ve bir anda Mr. Creakle'ı, yanında Tungay'le aramızda bulduk; Mrs. ve Miss Creakle da kapının önünde, korkmuş bir halde içeri bakıyordu. Mr. Mell dirsekleri kürsüsünün üzerinde, yüzü ellerinin arasında bir süre hiç kıpırdamadan oturdu.

Mr. Creakle onu kolundan tutup sarsarak, "Mr. Mell," dedi ve fısıltısı o kadar yüksek bir tondaydı ki Tungay onu tekrarlama gereği duymadı, "kendinizde değilsiniz herhalde."

"Hayır efendim, hayır," dedi yüzünü kaldırıp başını iki yana sallayarak ve büyük bir endişeyle ellerini ovalayarak,

"hayır efendim. Hayır. Kendimdeyim, ben... Hayır, Mr. Creakle, ben kendimi kaybetmedim, ben... kendimdeyim efendim. Keşke, keşke daha önce gelseydiniz Mr. Creakle. Daha iyi olurdu efendim, daha adil bir durum olurdu efendim. Beni kurtarmış olurdunuz efendim."

Mr. Mell'e ters ters bakan Mr. Creakle, elini Tungay'in omzuna koydu ve yakındaki sıralardan birinin üzerine basarak kürsünün üstüne oturdu. Tahtında oturan Mr. Creakle, hâlâ başını iki yana sallayıp üzgün üzgün ellerini ovuşturan Mr. Mell'e ters ters baktıktan sonra Steerforth'a dönerek şöyle dedi:

"Şu anda kendisi bana bir açıklamada bulunmaya tenezzül etmediğinden size soruyorum, burada neler oluyor?"

Steerforth bir süre soruyu yanıtlamaktan kaçındı; düşmanını hor gören, öfkeli gözlerle bakıp sessiz kaldı. O kısacık anda bile, onun ne kadar asil görünüşlü ve karşısındaki Mr. Mell'in ne kadar sıradan ve düz bir adam olduğunu düşünmeden edemedim.

"İltimaslı demekle neyi kastetti acaba?" dedi Steerforth biraz sonra.

Mr. Creakle, "İltimaslı mı?" diye tekrarladı, alnındaki damarlar aniden kabarmıştı. "İltimaslılardan bahseden kim?"

"O," dedi Steerforth.

"Tanrı aşkına, bununla neyi kastettiniz efendim?" diye sordu Mr. Creakle öfkeyle asistanına dönerek.

"Söylemek istediğim şey, Mr. Creakle," dedi Mr. Mell alçak sesle, "daha önce dediğim gibi, hiçbir öğrencinin, iltimaslı durumunu kullanarak benim onurumu kırmaya hakkı yoktur."

"Sizin onurunuzu kırmak mı?" dedi Mr. Creakle. "Olur mu hiç! Ama izin verin de sorayım size, şu Mr. adı neydi?" ve Mr. Creakle o anda, sopasını elinden bırakmadan kollarını göğsünün üzerinde kavuşturup kaşlarını öyle bir çattı ki bunların altındaki küçük gözler neredeyse kayboldu; "Hem

siz iltimaslı öğrencilerden bahsederken bana gereken saygıyı göstermiş oluyor musunuz? Şu yurdun müdürü ve sahibi olarak bana," dedi Mr. Creakle aniden başını Mr. Mell'e doğru uzatıp geri çekerek, "gereken saygıdan bahsediyorum, efendim."

"Bunun adilane olmadığını kabul etmeye hazırım efendim," dedi Mr. Mell. "Soğukkanlı olabilseydim böyle davranmazdım."

O anda Steerforth araya girdi.

"Sonra bana ahlaksız dedi, benim aşağılık olduğumu söyledi; ben de ona dilenci dedim. Soğukkanlı olup ona dilenci demeyebilirdim tabii. Ama dedim ve sonuçlarına katlanmaya hazırım."

Katlanılacak sonuçlar olup olmadığını düşünmüyordum muhtemelen; o sırada bu görkemli konuşmanın içimde ateşli bir heyecan uyandırdığını hissediyordum. Bundan diğer oğlanlar da etkilenmişti ki kimsenin ağzını açıp tek laf etmemesine rağmen aralarında hafif bir hareketlenme oldu.

"Açıksözlülüğünü takdir etsem de şaşırttın beni Steerforth," dedi Mr. Creakle, "şaşırttın beni gerçekten; Salem Yurdu'nda çalışıp buradan para alan bir kişiye böyle bir sıfatı yakıştırmana doğrusu çok şaşırdım Steerforth."

Steerforth kesik bir kahkaha attı.

"Benim sözlerimin karşılığı bu değil, efendim," dedi Mr. Creakle, "Sizden bundan daha fazlasını bekliyorum, Steerforth."

Bu yakışıklı çocuğun yanında Mr. Mell sıradansa Mr. Creakle'ın orada nasıl göründüğünü anlatmak imkânsız. "Bırakalım inkâr etsin bunu," dedi Steerforth.

"Dilenci olduğunu mu inkâr etsin, Steerforth?" diye bağırdı Mr. Creakle. "Neden, nerede dilencilik ediyormuş?"

"Kendisi dilencilik etmese bile yakın akrabası dilenci," dedi Steerforth. "Aynı şey."

Sonra bana göz attı ve Mr. Mell hafifçe omzumu sıvazladı. Yüzümde bir kızarıklık, içimde pişmanlıkla ona bak-

tım ama Mr. Mell gözlerini Steerforth'un üzerine dikmişti. Nazikçe omzumu sıvazlamaya devam etti ama gözü hâlâ Steerforth'taydı.

"Madem benden kendimi haklı çıkarmamı ve ne demek istediğimi söylememi istiyorsunuz Mr. Creakle," dedi Steerforth, "o zaman söyleyeyim; bunun annesi düşkünlerevinde sadakayla yaşıyor."

Mr. Mell gözleri hâlâ Steerforth'un üzerinde, hafif hafif omzumu sıvazlamaya devam etti ve yanlış duymadıysam, kendi kendine şöyle fısıldadı: "Tahmin etmiştim."

Mr. Creakle sertçe kaşlarını çatıp zoraki bir nezaketle yardımcısına döndü.

"Beyefendinin dediklerini duydunuz Mr. Mell. Dilerseniz buyrun, tüm okulun önünde dediklerini düzeltin."

"Haklıdır efendim, bir yanlışlık yok," diye karşılık verdi Mr. Mell bir ölüm sessizliğinin ortasında, "dedikleri doğrudur."

"O halde bunu herkesin ortasında söyleyin bakalım," dedi Mr. Creakle başını bir yana eğip gözlerini okulun etrafında gezdirerek, "şu ana kadar benim böyle bir şeyden haberim oldu mu?"

"Sanırım doğrudan olmadı," dedi Mr. Mell.

"Niyeymiş?" dedi Mr. Creakle. "Nasıl bilmiyordum bunu?"

"Maddi durumumun pek iyi olmadığını biliyorsunuz sanıyordum," dedi yardımcısı. "Buradaki pozisyonumu başından beri biliyorsunuz."

"O halde korkarım ki," dedi Mr. Creakle alnındaki damarlar her zamankinden daha da çok kabarmış bir halde, "siz şimdiye kadar tamamen yanlış bir konumdaymışsınız ve burayı bir hayır kurumuyla karıştırmışsınız. Bu durumda yollarımızı ayırmamız gerekecek Mr. Mell. Ne kadar çabuk olsa o kadar iyi."

Mr. Mell ayağa kalkarken, "En uygun zaman şu an, öyleyse," dedi.

"Siz bilirsiniz efendim!" dedi Mr. Creakle.

"Mr. Creakle, size ve herkese elveda," dedi Mr. Mell, odaya göz gezdirip yeniden omuzlarımı hafifçe sıvazlayarak. "James Steerforth, sizin için en büyük dileğim bugün yaptığınız şeyden dolayı bir gün kendinizden utanmanız. Şu an benden ve bana yakın olan herkesten uzak kalmanızı tercih ederim."

Mr. Mell bir kez daha elini omzuma koydu; sonra kürsüsünden flütünü ve birkaç kitabını alıp anahtarını kendisinden sonra gelecek kişi için bırakarak, eşyaları kolunun altında, okuldan ayrıldı. Ardından Mr. Creakle, Tungay aracılığıyla bir konuşma yaparak (biraz fazla hararetli olsa da) Salem Yurdu'nun bağımsızlığını ve saygınlığını savunduğu için Steerforth'a teşekkür etti ve onun elini sıktığı sırada biz de alkış tuttuk – neden alkışladığımızı pek bilmiyordum ama Steerforth için olmalıydı; böylece kendimi çok kötü hissediyor olsam da ben de onlara coşkulu bir şekilde katıldım. Sonra Mr Creakle, Mr. Mell'in ayrılması üzerine alkış tutacak yerde gözyaşı döktüğü için Tommy Traddles'ı döverek kanepesine, yatağına ya da artık nereden geldiyse oraya geri döndü.

Kendi halimize bırakıldığımızda boş gözlerle birbirimize baktığımızı hatırlıyorum. Olanlardan dolayı içimde o kadar büyük bir suçluluk ve pişmanlık duygusu vardı ki gözyaşlarıma engel olmak çok zordu ama eğer üzüntümü gösterseydim, sık sık bana bakan Steerforth bunu düşmanca, daha doğrusu, yaş farkımızı düşününce ve onunla bağdaştırdığım duyguyla, saygısızca bulur diye korktum. Traddles'a çok kızmıştı ve dayak yediğine sevindiğini söyledi.

Başını sıranın üzerine koyup yatma safhasını atlatmış olan ve her zamanki gibi kendini iskelet çizerek rahatlatan zavallı Traddles hiçbir şeyin umurunda olmadığını söyledi. Mr. Mell'e haksızlık edilmişti.

"Kim haksızlık etmiş bakalım ona, kız kılıklı seni?" dedi Steerforth.

"Sen ettin ya," dedi Traddles.

"Ne yapmışım ben?" dedi Steerforth.

"Ne mi yaptın?" diye sordu hemen Traddles. "Hem kalbini kırdın hem de işinden ettin adamı."

"Kalbini mi kırdım?" diye tekrarladı Steerforth küçümser gibi. "Eminim kalbi yakında tamir olur. Onun kalbi seninki gibi değildir Miss Traddles. İşine gelince –amma iyi işti ya, değil mi?– eve yazmayacağımı ve para almasını sağlamayacağımı mı sandın? Ha, Polly?"

Steerforth'un niyetini çok asil bulmuştuk; dediklerine göre, Steerforth'un her dediğini yapan dul ve zengin bir annesi vardı. Traddles'ın böyle cevabını almasına çok sevinmiştik ve Steerforth'u göklere çıkardık: özellikle de, ne yaptıysa yalnızca ve yalnızca bizim için yaptığını ve bu fedakârlıkla bizlere büyük bir lütuf sunduğunu söylemeye tenezzül ettiğinde.

Ama o gece karanlıkta hikâyemi anlatırken sanki birkaç defa Mr. Mell'in eski flütünün sesi kederli kederli çalındı kulağıma; nihayet Steerforth yorgun düşüp de ben de yatağıma uzandığımda flütün bir yerlerde öyle acıklı bir şekilde çaldığını hayal ettim ki resmen kahroldum.

Derken Steerforth'a bakarken unuttum onu; Steerforth, yeni bir öğretmen alınıncaya kadar Mr. Mell'in sınıflarının bazılarını almıştı ve bunları rahat rahat, amatörce ve kitap olmadan (her şeyi akıldan biliyordu sanki) idare ediyordu. Yeni öğretmen prestijli bir ortaokuldan gelmişti ve görevine başlamadan evvel salondaki bir akşam yemeğinde Steerforth'a takdim edildi. Steerforth onu pek beğendi ve bize onun tam bir koç olduğunu söyledi. Bundan nasıl bir akademik unvanı kastettiğini anlamamakla beraber ona saygı duydum ve üstün bilgisinden şüphe etmedim: Ama tabii, o benimle –zaten önemli biri değildim ya– hiç Mr. Mell gibi ilgilenmedi.

O dönem, gündelik okul hayatının dışında benim üzerimde hâlâ etkisi süren bir olay daha meydana gelmişti. Etkisinin sürmesinin çeşitli sebepleri var.

Bir gün öğleden sonra, hepimiz korkunç bir kargaşanın sıkıntısı içindeyken ve Mr. Creakle önüne geleni feci şekilde sopalarken Tungay içeri geldi ve her zamanki gür sesiyle bağırdı: "Copperfield'ın ziyaretçileri var!"

Mr. Creakle'la ziyaretçilerin kim olduğu ve hangi odaya alındıklarıyla ilgili birkaç kelime konuştular; yapılan anons üzerine, âdet gereği ayağa kalkan ve şaşkınlıktan bayılacak gibi olan bana, yemek salonuna gitmeden önce arka merdivene gitmemi ve üzerime temiz bir yaka geçirmemi söylediler. O çocuk halimle, daha önce hiç bilmediğim bir telaş ve heyecanla yerine getirdim bu emirleri ve salonun kapısına varıp da içerideki kişinin annem olma ihtimali aklıma geldiğinde –o ana kadar sadece Mr. ya da Miss Murdstone gelmiştir diye düşünmüştüm– elimi kapının kulbundan geri çekerek durdum ve hıçkırarak ağladım.

İlk başta kimseyi görmedim ama kapının ardında bir baskı hissedince şöyle bir baktım ve orada Mr. Peggotty'yle Ham'i görünce çok şaşırdım; başlarında şapkaları, bir yandan bana kafa sallıyor bir yandan da birbirlerini duvara doğru sıkıştırarak itişiyorlardı. O hallerinden çok, onları görmenin sevinciyle gülmeye başladım. Hayli samimi bir şekilde tokalaştık ve ben gözlerimden yaşlar akana dek durmadan güldüm.

Mr. Peggotty (ziyaretleri sırasında bir an olsun çenesi kapanmamıştı) benim gözlerimi sildiğimi görünce endişelenerek bir şey söylemesi için Ham'i dürttü.

"Yüzün gülsün hele küçükbey!" dedi Ham kendine has şapşal gülüşüyle. "Ne çok büyümüşsün be!"

"Büyümüş müyüm?" diye sordum gözlerimi silerken. Aslında ağlamak için belli bir sebebim yoktu ama eski dostları görmek beni ağlatmıştı işte.

"Küçükbey büyümüş be! Ne çok büyümüş hem de!" dedi Ham.

"Yaa ne çok büyümüş!" dedi Mr. Peggotty.

Birbirlerine gülerken beni de güldürdüler; sonra üçümüz birlikte güldük, ta ki ben yeniden ağlama tehlikesi yaşayıncaya dek.

"Annem nasıl Mr. Peggotty, haberiniz var mı?" diye sordum. "Ya sevgili ihtiyar Peggotty'ciğim, o nasıl?"

"Fevkaledeler," dedi Mr. Peggotty.

"Peki ya küçük Em'ly'yle Mrs. Gummidge?"

"Onlar da fevkaledeler," dedi Mr. Peggotty.

Bir sessizlik oldu. Mr. Peggotty sessizliği dağıtmak için ceplerinden iki müthiş ıstakoz, bir koca yengeç ve büyükçe bir torba karides çıkararak bunları Ham'in kollarına yükledi.

"Bak," dedi Mr. Peggotty, "bizde kaldığında bu çeşniler hoşuna gittiydi diye bunlardan getirdik. İhtiyar pişirdi bunları. Mrs. Gummidge pişirdi. Yaa," dedi Mr. Peggotty yavaşça; sanırım o anda konuşulacak başka konu bulamadığından bu konuya saplanmış gibiydi. "Valla, bunları Mrs. Gummidge pişirdi."

Teşekkür ettim ve Mr. Peggotty, kendisine yardım etmeye yeltenmeyip yüzünde sersemce bir gülüşle yengecin tepesinde dikilen Ham'e baktıktan sonra şöyle dedi:

"Rüzgârla gelgit müsaade etti de, şu Yarmouth yelkenlilerimizden biriyle Gravesend'e kadar geldik, bak. Kız kardeşim bana buranın adını yazdıydı; olur da buralara yolum düşerse, ben de gelip küçükbeyi arayıp sorayım, kendisinin selamını, iyi dileklerini ileteyim, mutlaka ona fevkalede olan ailesinden haberler ileteyim diye. Ben dönünce küçük Em'ly kız kardeşime mektup yazacak, seni gördüğümü ve fevkalede olduğunu söylediğimi yazacak ve bu laf etrafta böyle atlıkarınca gibi dönüp duracak."

Mr. Peggotty'nin bir tür istihbarat halkasını ifade eden bu mecazıyla neyi kastettiğini anlamam biraz zaman almıştı. Sonra içtenlikle teşekkür ettim ona ve yanaklarının kızardı-

ğını fark ederek küçük Em'ly'nin, deniz kabukları ve çakıltaşları topladığımız zamandan bu yana ne kadar değişmiş olabileceğini tahmin ettiğimi söyledim.

"Genç bir hanım oldu o da, valla öyle," dedi Mr. Peggotty. "İstersen ona sor."

Kastettiği kişi, o sırada karides torbasının tepesinde, sevinç ve keyif içinde parıldayan Ham'di.

"Güzel yüzüyle!" dedi Mr. Peggotty kendisi de bir ışık gibi parlayarak.

"Okumasıyla!" dedi Ham.

"Yazmasıyla!" dedi Mr. Peggotty. "Niyeyse, karakehribar gibi kara bir yazısı var! Bir de o kadar büyük yazıyor ki her yerden görünüyor."

Mr. Peggotty'nin, küçük gözdesini düşündüğünde içini kaplayan o coşkuya tanık olmak müthiş bir keyif veriyordu insana. Yine karşımda duruyor Mr. Peggotty ve dik sakalları tarifi zor, neşe dolu bir sevgi ve gururla parlıyor. Dürüst gözleri, sanki içlerine parlak bir şey kaçmış gibi alev alev ışık saçıyor. Geniş göğsü zevkle kabarıyor. Güçlü kaba elleri tüm ağırbaşlılığıyla birbirine kenetleniyor ve benim gözlerime bir balyoz gibi görünen sağ kolunu kullanarak dediklerini vurguluyor.

Ham de en az onun kadar içtendi. Eğer Steerforth'un beklenmedik gelişi onda bir çekinme yaratmamış olsaydı, eminim küçük Em'ly hakkında daha fazla şey söylerdi; bir köşede oturmuş iki yabancıyla konuştuğumu gören Steerforth şarkı söylemeyi keserek, "Demek buradaydın küçük Copperfield!" dedi (burası her zamanki kabul salonu değildi çünkü) ve yanımızdan geçip gitti.

Steerforth gibi bir arkadaşımın olmasından duyduğum gururdan mı, yoksa Mr. Peggotty gibi bir arkadaşımın olduğunu ona gösterme hevesinden mi bilinmez, Steerforth giderken arkasından seslendim. Ona şöyle dedim – bunca zaman sonra her şeyin hâlâ aklımda kalması ne ilginç!

"Dur gitme Steerforth. Bak, Yarmouth'tan iki denizci var burada –çok tatlı, iyi insanlardır– kendileri bakıcımın akrabaları olur, Gravesend'den beni görmeye gelmişler."

"Öyle mi?" dedi Steerforth geri dönerek. "Memnun oldum. Nasılsınız?"

Tavırlarında, hâlâ büyüleyici olduğunu düşündüğüm bir rahatlık vardı – onunki, böyle neşeli ve tatlı, ama hiç kasıntı olmayan bir tavırdı. Bu halleri, hayvansı ruhu, tatlı sesi, yakışıklı yüzü ve bedeni, dahası, doğuştan gelen o güçlü cazibesi (ki buna çok az insan sahiptir) nedeniyle, ona teslim olmanın olağan bir zaaf sayıldığı, karşı koyabilenin fazla olmadığı bir tılsımı olduğuna inanırım hâlâ. Mr. Peggotty ve Ham'in Steerforth'u ne kadar beğendiklerini ve ona bir anda yüreklerini açtıklarını görmek hiç de zor değildi.

"Mr. Peggotty, evdekilere mektup yazacağınız zaman, Mr. Steerforth'un bana ne kadar iyi davrandığını ve o olmasa burada ne yapacağımı bilemediğimi yazın mutlaka," dedim.

"Yok canım!" dedi Steerforth gülerek. "Böyle bir şey söylemeye gerek yok hiç."

"Mr. Peggotty, eğer bir gün Mr. Steerforth ben de oradayken Norfolk ya da Suffolk'a gelecek olursa," dedim, "kendisi de isterse, onu Yarmouth'a, evinizi göstermeye getiririm. Hayatında böyle bir ev görmemişsindir Steerforth. Bu bir tekne ev!"

"Demek tekneden yapılma, ha?" diye sordu Steerforth. "Böyle sağlam bir denizciye de böyle bir ev yakışırdı zaten."

"Ya evet efendim, evet," dedi Ham sırıtarak. "Haklısınız beyefendi! Ah küçükbey, bu bey doğru diyor. Ne sağlam denizci hem de! Ha ha! Aynen öyle valla!"

Bu iltifatlara Mr. Peggotty de yeğeni kadar sevinmiş olsa da alçakgönüllülüğünden dolayı bunu fazla göstermedi.

Başını eğip kıkırdayarak ve göğsünün üzerine kadar inen fularının uç kısımlarını çekiştirerek, "Şey efendim," dedi,

"teşekkür ederim efendim, teşekkür ederim! Kendimizce bir şeyler yapmaya çalışıyoruz işte efendim."

"Daha ne yapacaksınız Mr. Peggotty," dedi Steerforth. Adını öğrenmişti bile.

"Şu kadarını diyeyim, insan ne yaparsa kendine yapar efendim," dedi Mr. Peggotty başını iki yana sallayarak, "bir de neyi iyi yapıyorsa onu yapmalı! Tekrar teşekkür ederim efendim. Beni böyle sıcak karşılamanızdan dolayı size minnettarım efendim. Ben kaba saba biriyimdir efendim, ama hiç değilse kapım her zaman herkese açıktır, yani umarım hep öyle olur. Evimde görülecek fazla bir şey yoktur efendim ama bir gün küçükbeyle gelecek olursanız başımın üzerinde yeriniz var her zaman. Tam bir kabuklu böceğim, böyle işte," dedi Mr. Peggotty; böcek derken salyangozu kastetmişti, çünkü yavaş hareket ediyordu ve her cümlesinin sonunda gitmeye yeltendiyse de her seferinde bir şekilde geri dönmüştü; "ama umarım ikiniz de hep iyi ve mutlu olursunuz!"

Ham de aynı şeyi diledi ve sıcak bir şekilde vedalaştık. O gece Steerforth'a güzel Em'ly'den bahsetmeyi çok istedim ama onun ismini ağzıma alamayacak kadar utanmıştım, dahası Steerforth'un bana gülmesinden korkuyordum. Epeyce bir süre, biraz da huzursuzca, Mr. Peggotty'nin, Em'ly'nin genç bir hanıma dönüştüğünü söylemesine kafayı taktım ama sonra bunun saçma olduğuna karar verdim.

Deniz kabuklularını ya da Mr. Peggotty'nin alçakgönüllü ifadesiyle "çeşnileri" çaktırmadan odamıza taşıdık ve o gece enfes bir akşam yemeği yedik. Ama Traddles bunun keyfini çıkaramadı hiç. Hatta diğerlerinin aksine, böyle bir yemeğin sonunu getiremeyecek kadar da şanssızdı. Yengeci yedikten sonra gece hastalandı –resmen perişan oldu– ve Demple'a göre (Demple'ın babası doktordu) bir atı bile sarsacak kadar siyah şurup ve mavi ilaç* içtikten sonra, suçunu itiraf etme-

* "Black draught" ve "blue pill". On dokuzuncu yüzyılda sindirim sorunlarının giderilmesinde kullanılan ilaçlar. (e.n.)

diği için dayak yiyip Yunanca İncil'den altı bölüm okuma cezası aldı.

Dönemin geri kalanı aklımda hayatlarımızın gündelik çekişmeleri ve mücadeleleriyle geçen bir keşmekeş halinde; bitmeye yüz tutmuş yaz ve değişen mevsim; çan eşliğinde yataklarımızdan kaldırıldığımız ayaz sabahlar ve yine çan eşliğinde yataklarımıza gönderildiğimiz karanlık gecelerin soğuk mu soğuk kokusunu hatırlıyorum; loş ışıklı ve doğru dürüst ısıtılmayan akşam okulunu, sonra titreye titreye oturulan gündüz okulunu; bir gün haşlama bir gün rosto olarak çıkan dana eti ve koyun eti; tereyağlı ekmekler, sayfaları kıvrık ders kitapları, çatlak yazı tahtaları, gözyaşı lekeleriyle dolu defterler, dayaklar, cetveller, saç tıraşları, yağmurlu pazar günleri, içyağıyla yapılan yemekler ve bunların hepsini saran kirli bir mürekkep atmosferi.

Tatil fikrinin uzakta olduğunu, uzunca bir süre kıpırtısız bir nokta gibi göründükten sonra nasıl yaklaştığını ve her geçen gün büyüdüğünü iyi hatırlıyorum ama. Ayları sayarken nasıl haftalara ve sonra günlere geldiğimiz, sonra ya eve gönderilmezsem diye korkmaya başlayışım ama Steerforth'tan gönderileceğimi ve bu gideceğim yerin kesinlikle evim olduğunu öğrenip bu defa da ya bacağımı kırarsam da gidemezsem endişesine kapıldığım günler de aklımda. Beklediğim ayrılık günü nasıl da hızla yaklaşmıştı, nihayet, gelecek haftadan sonraki hafta, bir anda gelecek hafta, bu hafta, yarından sonraki gün, yarın, bugün, bu gece oluvermiş – derken kendimi Yarmouth posta arabasının içinde eve giderken bulmuştum.

Yarmouth arabasında bölük pörçük uyudum hep ve tüm bu anlattıklarımı içeren anlamsız bir dolu rüya gördüm. Ama aralıklarla uyandığımda pencereden görünen yer Salem Yurdu'nun oyun alanı değil, kulaklarıma çalınan da Traddles'ı döven Mr. Creakle'ın sesi değil, atları kamçılayan arabacının sesiydi.

VIII

Tatilim, Özellikle de Mutlu Bir Öğle Sonrası

Posta arabası gün doğmadan bir hana vardı ama burası daha önceki, garson arkadaşımın çalıştığı han değildi ve bana orada, kapısında "Yunus" yazan küçük ve şirin bir oda verdiler. Aşağı katta şömine başında ikram edilen sıcak çaya rağmen çok üşüdüğümü ve Yunus'un yatağına girip başıma Yunus'un battaniyesini çekerek uyumanın beni çok mutlu ettiğini hatırlıyorum.

Arabacı Mr. Barkis sabah dokuzda beni almaya gelecekti. Sabah sekizde kalktığımda gece az uyuduğum için sersem haldeydim ama kararlaştırılan vakitten evvel hazırdım. Arabacı beni gördüğünde son görüşmemizin üzerinden daha beş dakika geçmemiş gibi davrandı; otele para bozdurmak ya da benzeri bir iş için girip çıkmıştım sanki.

Sandığımla birlikte arabaya yerleşip arabacı da yerine geçtiğinde uyuşuk at alışıldık hızıyla yola koyuldu.

"Çok iyi görünüyorsunuz Mr. Barkis," dedim, bunu bilmek hoşuna gider diye.

Mr. Barkis, kolunun ağzıyla yanağını silip bu hoşluğun bir parçasını bulmayı umar gibi koluna baktı; ama iltifata başka bir tepki vermedi.

"Notunuzu ilettim Mr. Barkis," dedim; "Peggotty'ye bir mektup yazdım," dedim.

"Haa!" dedi Mr. Barkis.

Üzerinde bir aksilik vardı ve keyifsiz konuşuyordu.

Biraz bekledikten sonra, "İyi olmadı mı peki Mr. Barkis?" diye sordum.

"Yok," dedi Barkis.

"Yazdırdığınız not iyi değil miydi?"

"Not doğruydu doğru olmasına da," dedi Mr. Barkis, "devamı gelmedi."

Tam olarak ne dediğini anlamadığımdan meraklı bir şekilde söylediğini tekrar ettim: "Devamı gelmedi ne demek Mr. Barkis?"

Yan yan bakıp, "Devamı gelmedi işte," diye açıkladı durumu. "Bir cevap yok."

"Bir cevap mı bekliyordunuz Mr. Barkis?" diye sordum, gözlerimi kocaman açarak. Bu benim için yepyeni bir aydınlanmaydı.

"Bir adam niyetinin olduğunu söylüyorsa," dedi Mr. Barkis bakışlarını yavaş yavaş üzerime çevirerek, "bu adam bir cevap da istiyordur."

"Demek öyle Mr. Barkis."

"E öyle," dedi Mr. Barkis gözlerini yeniden atının kulaklarına çevirerek, "adam kaç zamandır cevap bekliyor."

"Peki ona bir şey söylediniz mi Mr. Barkis?"

Bunu düşününce, "Yok hayır," diye homurdandı Mr. Barkis. "Beni çağırmamış ki ben ne diye kalkıp gideyim yanına. Toplasan beş kelime etmemişimdir daha, bir şey diyemem şimdi."

"Peki ben konuşayım ister misiniz Mr. Barkis?" diye sordum kuşkulu bir şekilde.

"Olabilir aslında," dedi Mr. Barkis yine yavaş yavaş gözlerini üzerime çevirerek, "dersin ki Barkis bir cevap bekliyor. Sana diyor ki – adı neydi?"

"Adı mı?"

"Hı hı!" dedi Mr. Barkis başını öne doğru sallayarak.

"Peggotty."

"İlk adı mı bu yoksa soyadı mı?" diye sordu Mr. Barkis.

"İlk adı değil. İlk adı Clara."

"Demek öyle!" dedi Mr. Barkis.

Bu durum kafasını epeyce kurcalamış gibiydi ve bir süre derin düşüncelere dalmış bir halde oturarak sessiz sessiz ıslık çaldı.

"Tamam," diye söze başladı nihayet. "De ki ona, 'Peggotty! Barkis senden bir cevap bekliyor.' O zaman o da sana, 'Ne cevabı?' der. O zaman sen ona dersin ki, 'Sana yazdığıma cevap istiyor.' 'O ne?' derse de, 'Barkis'in niyeti var,' dersin."

Mr. Barkis, bu son derece kurnazca önerisini dile getirirken dirseğiyle böğrümü öyle bir dürttü ki canım yandı. Ardından her zamanki tavrıyla atına doğru bükülerek konuyla ilgili başka bir şey söylemedi ancak yarım saat geçince cebinden bir parça tebeşir çıkarıp arabanın tentesinin iç kısmına "Clara Peggotty" yazdı – anlaşılan özel bir hatıra kalsın istemişti.

Ah, artık orası evim olmadığı halde eve dönmek ve baktığım her şeyin, bana bir daha asla göremeyeceğim bir rüya olan eski evimi hatırlatması ne tuhaf bir duyguydu! Benim, annemin ve Peggotty'nin ayrılmaz bir üçlü olduğu, aramıza girecek hiç kimsenin olmadığı günler öyle hüzünlü bir şekilde dikiliyordu ki karşıma, eve gideceğim için mutlu muydum, emin değilim – emin değilim dedim ama aslında evden uzak kalıp Steerforth'un yanında her şeyi unutmayı tercih ederdim galiba. Ama oradaydım işte; az sonra evdeydim, çıplak ve yaşlı karaağaçların kasvetli kış havasında ellerini ovuşturduğu ve ihtiyar ekinkargalarının yuvalarının parçalarının rüzgârla savrulduğu evimde.

Arabacı, sandığımı bahçe kapısının önünde indirdikten sonra ayrıldı. Ben de ara sıra pencerelere göz atarak ve her

adımda, Mr. Murdstone ya da Miss Murdstone'un bunların birinin ardından çıkıvereceği korkusuyla dar yoldan eve doğru yürüdüm. Nasıl olduysa pencerelerde kimse belirmedi ve eve vardığımda, kapıyı açmayı bildiğimden, ne de olsa karanlık çökmemiş olduğu için kapıyı çalmadan sessiz ve ürkek bir adımla içeri girdim.

Koridora adımımı attığım anda küçük salondan gelen annemin sesi, bebeklik günlerime dair kimbilir hangi anıları uyandırmıştı içimde. Bebekken, kollarının arasında yatıp bana şarkı söyleyişini dinlemiştim herhalde. Melodi yeniydi benim için ama aynı zamanda o kadar eskiydi ki sanki uzun süredir görmediğim eski bir dost gelmiş gibi yoğun duygularla dolmuştu yüreğim.

Annemin, şarkısını tek başına ve dalgın dalgın söyleyişinden yalnız olduğu fikrine kapılmıştım. Usulca odaya gittim. Ateşin yanında oturmuş, bir bebeği emziriyordu ve onun minik elini kendi boynuna yaslamıştı. Gözleri bebeğin yüzüne çevrili, oturmuş şarkı söylüyordu ona. Yanında başka kimse yoktu gerçekten.

Ona seslenince birden ürküp bağırdı annem. Ama beni görünce, "Tatlı Davy'm," dedi, "oğlum!" Sonra beni karşılamak için odanın ortasına kadar gelerek yere diz çöktü ve beni öpüp başımı göğsüne, o minik yaratığın sığındığı yerin hemen yanı başına yaslayarak onun elini dudaklarımın üzerine koydu.

Keşke o an ölseydim. Keşke o an, kalbimde bu hisle ölseydim oracıkta! Hiç olmadığım kadar cennete gitmeye uygun olurdum.

"Bu senin kardeşin," dedi annem beni okşayarak. "Davy, tatlı oğlum benim! Zavallı çocuğum benim!" Sonra defalarca öptü beni ve sımsıkı boynuma sarıldı. Bu sırada Peggotty koşa koşa yanımıza gelerek olduğu yerde zıplayıp durdu ve on beş dakika boyunca bizim namımıza sevinçten deliye döndü.

Anlaşılan eve bu kadar erken varmam beklenmiyordu, araba her zamankinden erken gelmişti. Dahası, Mr. ve Miss Murdstone mahalleden birisinin evini ziyaret etmek için çıkmışlar ve gece yarısına kadar dönmeyeceklerdi. Doğrusu böyle bir şey ummamıştım hiç. Üçümüzün rahatsız edilmeden bir araya gelmesinin bir daha mümkün olabileceği gelmemişti hiç aklıma ve o an, eski günlere dönmüşüz gibi hissettim.

Akşam ateşin başında yemek yedik. Peggotty bize hizmet etmek istiyordu ama annem buna izin vermedi ve bizimle sofraya oturması için ısrar etti. Yemeğimi, Peggotty'nin ben yokken bir yerlerde sakladığı ve yüz sterlin bile verseler kırılmasına izin vermeyeceği, üzerinde pupa yelken, kahverengi eski bir savaş gemisi olan kendi tabağımda yedim. Bir de üzerinde David yazan eski kupam, eski küçük kör bıçağım ve çatalım vardı önümde.

Sofradayken Peggotty'ye Mr. Barkis'ten bahsetmek için uygun bir an olduğunu düşündüm ve o daha diyeceğimi bitirmeden gülmeye başlayarak önlüğüyle yüzünü kapadı.

"Peggotty," dedi annem. "Ne oldu?"

Peggotty daha çok güldü ve annem yüzündeki önlüğü çekmeye çalışınca bunu yüzüne daha da sıkı bastırdı ve sanki kafası bir çuvalın içine girmiş gibi oturdu.

"Ne yapıyorsun, seni şaşkın şey," dedi annem gülerek.

"Ah, lanet olasıca adam!" diye bağırdı Peggotty. "Benimle evlenmek istiyormuş."

"Bence uygunsunuz birbirinize, öyle değil mi?" dedi annem.

"Ah bilmem ki!" dedi Peggotty. "Sormayın bana. Adam altından bile olsa istemem. Kimseyi istemem ben."

"E, öyle söyle o zaman adama, ne âlemsin," dedi annem.

Bunun üzerine kafasını önlüğünün altından çıkararak, "Ne diyeyim," dedi hemen Peggotty. "Bana bir şey söylemedi ki bu konuda. İyi de etti. Bana bir laf etmeye kalksa zaten anında tokadı yerdi suratına."

Kendi suratı da her zamankinden daha kırmızıydı, hatta bence diğer bütün suratlardan kırmızıydı ama sonra birden çılgın bir gülme krizine tutulunca yine yüzünü kapadı ve iki üç kere daha gülmekten katıldıktan sonra yemeğine devam etti.

Peggotty'nin ona baktığı anlarda gülümsese de annemin yüzü ciddileşip düşünceli bir hal almıştı. Yüzü hâlâ çok güzeldi ama endişeden bitkin düşmüştü ve fazla hassastı; elleriyse öyle ince ve beyazdı ki neredeyse saydam gibi duruyordu. Ama bir değişiklik daha eklenmişti üzerine; kaygılı ve telaşlı davranıyordu. Nihayet elini uzatıp sevecen bir şekilde eski hizmetçisinin elinin üzerine koydu:

"Peggotty, canım, sen evlenmeyecek misin hiç?"

"Ben mi efendim?" diye karşılık verdi Peggotty gözlerini dikerek. "Tanrı korusun, aman!"

"Daha evlenmeyeceksin yani, öyle mi?" dedi annem sevecenlikle.

"Hiç, hiç evlenmeyeceğim!" diye bağırdı Peggotty.

Annem onun elini tutarak şöyle dedi:

"Beni bırakma Peggotty. Yanımda kal. Uzun sürmez zaten. Ben sensiz ne yaparım sonra!"

"Seni bırakmak mı! O ne demek kıymetlim?" diye bağırdı Peggotty. "Dünya bir yana, sen bir yana. Niye ki, nereden geldi şimdi bu o küçük aklına?" Peggotty, eskiden beri annemle ara sıra böyle çocukmuş gibi konuşurdu.

Ama annem teşekkür etmekle yetindi ve Peggotty kendi üslubunca konuşmaya devam etti.

"Ben mi seni bırakacağım? Kendimi bilirim ben. Peggotty bırakır mı seni hiç? Yaparsa kızarım ona! Yok yok," dedi Peggotty başını iki yana sallayıp kollarını kavuşturarak. "Yapmaz öyle şey o yavrum. Yapsa, bu duruma sevinecek Kediler yok değil ortalıkta ama sevinemeyecek onlar. Çileden çıkacaklar. Huysuz ve aksi yaşlı bir kadına dönüşünceye kadar yanında kalacağım. Kulaklarım duymaz, bacaklarım tutmaz, gözlerim görmez olduğunda ve dişsiz kalıp

hiçbir işe yaramaz, kusur bile işleyemez hale düştüğümde, o zaman Davy'min yanına gidip ondan beni yanına almasını isteyeceğim."

"Peggotty, seni görmekten memnun olurum," dedim, "ve seni kraliçeler gibi karşılarım."

"Tanrı o güzel kalbini korusun senin!" diye bağırdı Peggotty. "Yaparsın, biliyorum!" diyerek benim misafirperverliğime karşı minnet dolu takdirini önceden göstermek için öptü beni. Sonra başına önlüğü yeniden çekip Mr. Barkis'i düşünerek gene bir kahkaha attı. Ardından bebeği beşiğinden kaldırıp onunla ilgilendi biraz. Daha sonra sofrayı kaldırdı ve en sonunda da eski günlerde olduğu gibi başında şapkası, elinde nakış kutusu ve bir parça mumla çıkageldi.

Ateşin karşısında oturup tatlı tatlı sohbet ettik. Onlara Mr. Creakle'ın ne kadar sert bir öğretmen olduğunu anlattım ve bana çok acıdılar. Steerforth'un iyi biri olduğunu ve beni koruduğunu söyleyince Peggotty onu görmek için yirmi mil yürüyebileceğini söyledi. Küçük bebek uyandığında onu kucağıma alıp sevdim biraz. Bebek yeniden uyuyakaldığındaysa, uzun süredir fırsat bulamasam da eskiden hep yaptığım gibi, annemin yanına sokulup kollarımı beline dolayarak oturdum ve küçük kırmızı yanağım onun omzuna yaslanmışken üzerime sarkan güzel saçlarını hissettim bir kez daha –hatırlıyorum da o zamanlar bir meleğin kanatlarına benzetirdim bunları– ve bundan dolayı çok mutlu oldum.

Orada oturmuş ateşi izler, kırmızı korlara bakarak hayallere dalarken evden hiç ayrılmamışım gibi bir hisse kapıldım; Mr. Murdstone ve Miss Murdstone da korlarda gördüklerim gibi birer hayaldi sanki ve ateşin sönmesine yakın onlar da yitip gideceklerdi; dahası annem, Peggotty ve benim dışımızda, hatırladığım hiçbir şeyin gerçekliği yoktu.

Peggotty, gözü görebildiği sürece elindeki çorabı yamadı, sonra da çorabı bir eldiven gibi sol eline geçirip diğer eline de iğneyi aldı ve ateşin her parıltısında bir dikiş daha atma-

ya hazır halde oturdu. Peggotty'nin sürekli kimin çorabını yamadığını ya da yamanacak bu kadar çorabı nereden bulduğunu hâlâ anlayabilmiş değilim. Kendimi bildim bileli o hep bu işle uğraşırdı, onu tesadüfen elinde başka bir işle gördüğüm olmamıştı.

Bazen Peggotty'nin aklına hiç beklenmedik bir konuyla ilgili bir şey takılırdı. "Davy'nin büyük halası ne yapıyordur ki acaba?" diye sordu.

"Aman Peggotty!" dedi annem daldığı hayalden sıyrılarak. "Nereden çıktı şimdi bu?"

"Ama gerçekten merak ettim efendim," dedi Peggotty.

"İnsanın aklına onun gibi biri niye gelir ki?" diye sordu annem. "Düşünecek başka kimse kalmadı mı?"

"Neden bilmiyorum," dedi Peggotty, "belki aptallıktandır ama aklıma kimin gelip gideceği belli olmaz. İnsanlar aklıma gelir gider de, bazısı keyfine göre hiç uğramaz bile. Büyük halaya ne olmuştur acaba?"

"Ne tuhafsın Peggotty!" dedi annem. "Duyan da onun ziyaret etmesini istediğini sanacak."

"Tanrı göstermesin aman!" diye bağırdı Peggotty.

"İyi o zaman, böyle rahatsız edici şeylerden konuşmayalım şimdi, iyi şeylerden konuşalım!" dedi annem. "Miss Betsey kesin deniz kenarındaki kulübesine kapanmıştır ve orada kalır bir süre. Her halükârda, bizi bir daha rahatsız etmez herhalde."

"Yoo!" dedi Peggotty dalgınca. "Yok, öyle bir şey olmaz artık. Ölürse Davy'ye bir şey bırakır mı diye düşünüyorum ben."

"Üstüme iyilik sağlık Peggotty," dedi annem, "ne acayip bir kadınsın sen! Zavallı tatlı oğlumun doğumunu, kendine hakaret saydığını bilmiyormuş gibi konuşuyorsun!"

"Herhalde artık onu hiç affetmez," dedi Peggotty.

"Ne olmuş ki onu hiç affetmeyecekmiş?" dedi annem oldukça sert bir tonda.

"Sonuçta şimdi bir de erkek kardeşi var tabii," dedi Peggotty.

Annem birden ağlamaya başladı ve Peggotty'nin böyle bir şey söylemeye cüreı ettiğine şaşırdı.

"Beşiğinde yatan şu zavallı minik masum şeyin sana ya da bir başkasına bir zararı var sanki, ne kadar kıskançsın!" dedi annem. "Gidip arabacı Mr. Barkis'le evlensen çok daha iyi edersin. Niye yapmıyorsun bunu?"

"Evlenirsem Miss Murdstone pek sevinir buna," dedi Peggotty.

"Ne kadar kötü niyetlisin Peggotty!" dedi annem. "Senin gibi tuhaf bir yaratığın Miss Murdstone'u kıskanmasına şaşmamak lazım. Evin anahtarlarını kendine saklayıp geri kalan her şeyi elden çıkarmak istiyorsun herhalde, öyle mi? Bunu yapsan şaşırmam hiç. Oysa onun bunları sadece bize yardım için ve iyi niyetle yaptığını biliyorsun! Biliyorsun bunu Peggotty – gayet iyi biliyorsun hem de."

Peggotty, 'İyi niyetini sevsinler!" gibi bir şey mırıldandı ve bu iyi niyetin biraz fazla olmaya başladığını ortaya koyan bir şeyler daha söyledi.

"Ne demek istediğini biliyorum seni aksi şey," dedi annem. "Seni gayet iyi anlıyorum Peggotty. Sen de biliyorsun bunu ve nasıl olup da kıpkırmızı kesilmediğine şaşıyorum doğrusu. Ama meseleleri tek tek ele alalım. Şimdiki meselemiz Miss Murdstone, Peggotty, ve bu durumdan kaçamazsın. Benimle ilgili dediklerini duymadın mı? Kaç defa söyledi beni fazla düşüncesiz ve şey bulduğunu –aa– şey..."

"Güzel," diyerek yardımcı oldu Peggotty.

"Eh," dedi annem yarı gülerek, "o böyle diyecek kadar şaşkınsa, bunun suçlusu ben miyim?"

"Kimse böyle bir şeyi iddia edemez," dedi Peggotty.

"Umarım böyle bir şey olmaz gerçekten!" dedi annem. "Evin işleri bana uygun olmadığından –bana uygun olduklarından ben de emin değilim zaten– üzerimdeki yükü al-

mak istediğini kaç defa söyledi, duymadın mı? Sonra erkenden kalkıp geç saatlere kadar bir aşağı bir yukarı koşturmuyor mu? Her türlü işi yapmıyor mu? Her deliğe, kömürlüğe, kilere ve pek de hoş olmayan daha bir dolu yere girmiyor mu? Onun tüm bu yaptıklarında bir bağlılık olmadığını mı ima ediyorsun?"

"Ben bir şey ima etmiyorum," dedi Peggotty.

"Ediyorsun Peggotty," dedi annem. "İşin hariç bundan başka bir şey yaptığın yok. Sürekli bir şeyler ima ediyorsun. Zevk alıyorsun bundan. Mr. Murdstone'un iyi niyetinden bahsederken..."

"Ben onlardan bahsetmedim hiç," dedi Peggotty.

"Peki Peggotty," dedi annem, "ama ima ettin. Demin de bunu dedim. En kötü yanın bu senin. İma ediyorsun. O zaman dediğini anladığımı söylemiştim, anladığımı görüyorsun. Mr. Murdstone'un iyi niyetinden bahsettiğinde ve bunu küçümser gibi yaptığında (çünkü bence aslında yürekten küçümsemiyorsun Peggotty), onun niyetinin ne kadar iyi bir şey olduğunu ve her yaptığının temelinde bu iyi niyetin olduğunu benim kadar görüyorsun sen de. Eğer o birine sert davranıyorsa Peggotty –bu arada şu ortamdaki kimseyi kastetmediğimi sen de Davy de gayet iyi biliyor olmalısınız– tek sebebi, bu davranışın o kişinin iyiliği için olduğuna inanmasıdır. Birine karşı, benim yüzümden doğal bir sevgi besliyor ve yaptıkları yalnızca bu kişinin iyiliği için. Böyle şeyleri benden daha iyi bilir o; ben güçsüz, zayıf ve çocuksu bir karakter olduğumu gayet iyi biliyorum çünkü; o ise katı, ağır ve ciddi bir adam. Benimle," dedi annem ve o sırada sevgi dolu tabiatının etkisiyle, gözlerinden yaşlar boşanıp yanaklarından aktı, "benimle çok uğraşıyor sağ olsun ve ben de bu yüzden minnettar olmalı, zihnimde bile itaat etmeliyim ona; böyle yapmadığım zamanlarda Peggotty, hep üzülüp kendimi suçluyorum ve kendi yüreğimden şüphe edip ne yapacağımı şaşırıyorum."

Peggotty, çenesi çorabın tabanına dayalı, oturmuş sessiz sessiz ateşi izliyordu.

"Böyle işte Peggotty," dedi annem sesinin tonunu değiştirerek, "aramızın bozulmasına izin verme sakın, çünkü böyle bir şeye asla dayanamam. Şu dünyada gerçek bir dostum varsa o da sensin. Ben sana sersem veya sinir bozucu şey dediğimde ya da bunu kasteden bir şey söylediğimde yalnızca gerçek dostum olduğunu söylemek istiyorum Peggotty ve Mr. Copperfield'ın beni eve ilk getirdiği, senin de bahçe kapısına çıkarak beni karşıladığın akşamdan beri bu böyle."

Peggotty anneme karşılık vermekte gecikmedi ve bana sımsıkı sarılarak bu dostluk anlaşmasını onayladı. O zaman, yer yer bu konuşmanın gerçekte ne olduğunu görür gibi olduğumu hatırlıyorum, o iyi insanın bu tartışmayı çıkarmasının ve onda yer almasının tek amacı annemin bu kısa ve çelişkili açıklamayı yaparak kendini rahatlatmasını sağlamaktı. Plan işe yaramıştı; çünkü akşamın geri kalanında annem sanki daha huzurluydu ve Peggotty'nin gözü de daha az onun üzerindeydi.

Çaylar içilip küller atıldıktan ve mumların fitilleri kesildikten sonra, eski günlerin anısına timsahlı kitaptan Peggotty'ye bir bölüm okudum –kitap Peggotty'nin cebinden çıkmıştı; kitabı eskiden beri cebinde mi taşıyordu bilemiyorum– sonra Salem Yurdu'ndan bahsettik ve laf yine benim için en mühim olan konuya, Steerforth'a geldi. Hepimiz çok mutluyduk ve türünün son örneği olan ve hayatımın o bölümünü ebediyen kapayan o geceyi asla unutmayacağım.

Tekerlek seslerini duyduğumuzda saat ona geliyordu. Hepimiz ayağa kalktık; annem telaşlı bir şekilde, saat geç olduğundan ve Mr. Murdstone'la Miss Murdstone'a göre çocukların erken yatması gerektiğinden yatağa gitmemin iyi olacağını söyledi. Onlar içeri girmeden annemi öpüp elimde mumla doğruca yukarı çıktım. Daha önce hapsedilmiş olduğum odaya çıkarken çocuk zihnimde bir imge canlandı: On-

ların eve getirdikleri şiddetli ve soğuk rüzgâr, o eski günlerin tanıdıklık hissini bir tüy gibi uçurup gitti.

Sabah kahvaltıya inerken kendimi çok huzursuz hissettim çünkü o unutulmaz suçu işlediğim günden beri Mr. Murdstone'la karşılaşmamıştık. Ama kaçarı yoktu ve iki üç deneyişte odadan çıkıp pek çok kere parmak ucumda odaya döndükten sonra aşağı inerek salona girmeyi başardım.

Ablası çayı hazırlarken Mr. Murdstone sırtını ateşe dönmüş, ayakta duruyordu. İçeri girdiğimde gözlerini ayırmaksızın bana baktı ama beni hatırladığını belli eden hiçbir şey yapmadı.

Bir an bocaladıktan sonra yanına giderek şöyle dedim ona: "Özür dilerim efendim. Yaptığım şeyden dolayı çok üzgünüm, beni bağışlamanızı umuyorum."

Mr. Murdstone, "Özür dilemene sevindim David," diye karşılık verdi.

Bana uzattığı el, ısırdığım eliydi. Elimde olmadan gözüm elindeki kırmızı lekeye takıldı bir an, ne var ki tekrar ona baktığımda gördüğüm tekinsiz ifadeden sonra yüzümün aldığı renk kadar koyu bir kırmızı değildi bu.

Miss Murdstone'a, "Nasılsınız hanımefendi?" diye sordum.

Bana parmakları yerine şekerliği uzatan Miss Murdstone, "Ahh!" diye iç çekip, "Tatilin ne kadar sürecek senin?" diye sordu.

"Bir ay hanımefendi."

"Ne zamandan itibaren?"

"Bugünden itibaren efendim."

"Hıı!" dedi Miss Murdstone. "O zaman bir gün geçti bile."

Bu şekilde tatilin hesabını yaptı ve her sabah aynı şekilde bir gün daha sildi takvimden. Onuncu güne kadar bunu keyifsizce yaptı ama tek basamaklı sayılara gelindiğinde keyfi yerine geldi ve günler geçtikçe bunun şakasını bile yapmaya başladı.

Miss Murdstone genelde bu türden zaafları olan biri değildi ama daha ilk günden onu hayli afallatacak bir şey yaptım. Odaya girdiğimde annemle ikisi oturuyordu ve ben de annemin dizinde yatan bebeği (o zaman daha birkaç haftalıktı) dikkatlice kucağıma aldım. Bunun üzerine Miss Murdstone birden öyle bir çığlık attı ki az kalsın bebeği yere düşürecektim.

"Ah sevgili Jane!" diye bağırdı annem.

"Tanrı aşkına Clara, görmüyor musun?" diye haykırdı Miss Murdstone.

"Neyi görmüyor muyum sevgili Jane?" dedi annem, "ne oldu?"

"Bebeği aldı!" diye bağırdı Miss Murdstone. "Çocuk bebeği kucağına aldı!"

Miss Murdstone korkudan resmen elden ayaktan kesilmişti ama üzerime atılıp bebeği kucağımdan almak için toparlandı. Sonra bitkin düştü ve öyle hastalandı ki ona kirazlı konyak vermek zorunda kaldılar. İyileşince, ne olursa olsun kardeşime dokunmayı bana ciddi şekilde yasakladı ve zavallı annem de öyle düşünmemesine rağmen, "Kesinlikle haklısınız sevgili Jane," diyerek onun bu yasağını ses çıkarmadan onayladı.

Başka bir gün, üçümüz birlikteyken gene bu sevgili bebek –annemden dolayı bebeği gerçekten seviyordum– Miss Murdstone'un öfkeden deliye dönmesinin masum sebebi oldu. Annem dizinde yatan bebeğin gözlerine bir süre baktıktan sonra bana seslendi:

"Davy! Gelsene buraya!" Ve sonra benim gözlerime baktı.

Miss Murdstone'un elindeki boncuk işini bıraktığını gördüm.

"Kesinlikle," dedi annem nazikçe, "tıpatıp aynı bunlar. Herhalde bana çekmiş. Benim gözlerimin renginde. Ama şaşılacak derecede benziyorlar."

"Neden bahsediyorsun sen Clara?" dedi Miss Murdstone.

Bu sorgulamanın sert tonundan dolayı bir parça çekinen annem, "Sevgili Jane," diye kekeledi. "Bebeğin gözleriyle Davy'ninkilerin tıpatıp aynı olduğunu fark ettim."

"Clara!" dedi Miss Murdstone öfkeyle kalkarak, "Bazen tam bir budalaya dönüşüyorsun."

"Sevgili Jane," dedi annem sitemkâr bir sesle.

"Tam bir budala hem de," dedi Miss Murdstone. "Başka kim kardeşimin oğlunu senin oğluna benzetebilir ki? Hiç benzemiyorlar birbirlerine. Tamamen farklılar birbirlerinden. Her açıdan farklılar. Umarım hep de öyle kalırlar. Burada oturup bu benzetmeleri dinleyecek değilim." Bu sözlerin ardından ağır adımlarla odadan çıkarak kapıyı hızla çarptı.

Kısacası, Miss Murdstone sevmiyordu beni. Aslında orada hiç kimse beni sevmiyordu, ben bile kendimi sevmiyordum; çünkü beni sevenler bunu gösteremiyor, sevmeyenlerse bunu o kadar açık bir şekilde ortaya koyuyordu ki artık ben de sürekli sıkıntılı, hoyrat ve sıkıcı bir görünüme büründüğümü fark ediyordum.

Onların beni rahatsız ettiği kadar benim de onları rahatsız ettiğimi hissediyordum. Onların bulunduğu odaya girdiğimde, hep birlikte konuşurlarken ve annemin de neşesi yerindeyken benim girmemle birlikte yüzünü birden bir kaygı bulutu kaplıyordu. Mr. Murdstone'un keyfi yerindeyse, keyfi kaçıyordu. Miss Murdstone'un canı sıkkınsa, can sıkıntısı daha da artıyordu. Mağdur olanın hep annem olduğunu, onun benimle konuşmaya ya da bana güzel davranmaya korktuğunu, aksi takdirde onları kızdırıp sonrasında bir nutuk dinlemek zorunda kalacağını, kendisine kızılmasından çok hep bana kızılmasından korktuğunu ve her yerimden kıpırdayışımda annemin huzursuzca onları izlediğini bilecek kadar güçlüydü algım. Bu yüzden onlardan elimden geldiğince uzak durmaya çalıştım ve o kış günlerinde pek çok gece, kilisenin çanlarının gece yarısını vurduğunu kasvetli odamda, küçük paltoma sarınıp bir kitaba dalmış halde işittim.

Bazı akşamlar mutfağa gidip Peggotty'yle oturuyordum. Orada rahattım ve kendim olmaktan hiç korkmuyordum. Ama bu çabaların hiçbiri salonda onaylanmıyordu. Salona hâkim olan eziyet verici şakalar ikisine de mahal vermiyordu pek. Hâlâ zavallı annemin eğitilmesi için gerekliydim ve beni onu sınamak için kullandıklarından, ortadan kaybolmama göz yumamazlardı.

Bir akşam, yemekten sonra her zamanki gibi odadan çıkacağım sırada Mr. Murdstone, "David," dedi, "seni böyle asık suratlı görmek beni üzüyor."

"Bir ayı kadar suratsız!" dedi Miss Murdstone da.

Sessizce dikilip başımı öne eğdim.

"Bak David," dedi Mr. Murdstone, "asık ve inatçı bir surat huysuzlukların en beteridir."

"Doğrusu, bu çocuk kadar huysuzunu ve inatçısını görmedim," diye fikrini beyan etti ablası. "Bence sen bile farkındasındır bunun sevgili Clara."

"Kusura bakmayın sevgili Jane," dedi annem, "bağışlayın beni ama sevgili Jane, Davy'yi anladığınızdan emin misiniz acaba?"

"Bu çocuğu ya da herhangi başka bir çocuğu anlayamasaydım, bu benim için çok utanç verici bir şey olurdu Clara," dedi Miss Murdstone. "Çok bilgili biri olduğumu iddia etmiyorum ama mantığıma güvenirim."

"Kuşkusuz öyle sevgili Jane," diye karşılık verdi annem, "çok güçlü bir idrakiniz var..."

Miss Murdstone kızgın bir şekilde, "Ah, tamam tamam! Lütfen böyle konuşmayı bırakın Clara," diye araya girdi.

"Ama gerçekten öyle," diye devam etti annem, "herkes biliyor bunu. Ben birçok açıdan bunun faydasını görüyorum –en azından görmeliyim– ve kimse bu durumu benden daha iyi bilemez; bu yüzden biraz çekinerek konuşuyorum sevgili Jane, inanın buna."

Miss Murdstone bileklerindeki küçük zincirleri düzelterek, "Diyelim ki ben çocuğu anlamadım Clara," diye kar-

şılık verdi. "Madem sen öyle diyorsun, ben hiç anlamadım onu. Benim için fazla derin. Ama belki kardeşim müdahale ederse, onun kişiliğine dair daha çok bilgi edinebilir. Sanırım kardeşim tam da bu meseleden bahsediyorken sözünü kestik onun, hem de hiç de hoş olmayan bir şekilde."

Alçak ve ciddi bir tonda, "Bana kalırsa Clara," dedi Mr. Murdstone, "bu meselede senden daha iyi ve serinkanlı hükümlerde bulunabilecek kişiler mevcuttur."

"Edward," dedi annem ürkekçe, "sen her türlü meselede benden çok daha iyi hükümlerde bulunursun elbette. Sen de Jane de yaparsınız bunu. Ben sadece..."

"Sen sadece zayıflığından, düşüncesiz bir şey söyledin," dedi Mr. Murdstone. "Bir daha böyle davranmamaya çalış sevgili Clara, hareketlerine dikkat et."

Annemin dudakları, "Peki sevgili Edward," der gibi kımıldadı ama yüksek sesle bir şey söylemedi.

Mr. Murdstone başını ve gözlerini sertçe bana doğru çevirerek, "David, diyordum ki seni böyle asık suratlı görmek beni üzüyor," dedi. "Onu düzeltmeye çalışmadan böyle bir kişiliğin gözlerimin önünde gelişmesine tahammül etmem mümkün değil. Sen de bunu değiştirmek için gayret etmelisin. Hepimiz bu değişim için gayret etmeliyiz."

"Kusura bakmayın efendim," diye kekeledim. "Geldiğimden beri suratımı asmak istemedim hiç."

"Yalana sığınayım deme küçükbey!" derken öyle haşin bir şekilde döndü ki annemin titreyen elinin istemsizce aramıza girdiğini gördüm. "Suratını asıp odana kapanıyorsun. Burada oturman gerekirken odanda vakit geçiriyorsun. Odanda değil, burada olman gerektiğini ilk ve son kez söylüyorum sana. Beni bilirsin David, dediğimi yaptırırım."

Miss Murdstone kıs kıs güldü.

"Bana saygılı, dakik ve hevesli davranılmasını isterim," diye devam etti Mr. Murdstone, "aynı şekilde Jane Murdstone'a ve annene de. Bir çocuğun keyfine göre, bulaşı-

cı hastalık varmış gibi bu odadan uzak durmasına müsaade edemem. Otur şimdi."

Bana bir köpekmişim gibi emretti ve ben de bir köpek gibi itaat ettim.

"Bir şey daha," dedi. "Aşağı tabakadan, sıradan insanlarla arkadaşlık etmek gibi bir merakın olduğunu fark ettim. Bundan böyle hizmetçilerle vakit geçirmeyeceksin. Pek çok açıdan gelişmen gerekiyor ama bunları geliştireceğin yer mutfak değil. Seni buna teşvik eden kadına gelince, ona bir şey demiyorum – zira senin de Clara," dedi sesini alçaltıp anneme hitap ederek, "eskiye dayanan ilişkinizden ve kök salmış duygularınızdan dolayı ona karşı bir zayıflığın var ki bu durumun üstesinden de hâlâ gelinemedi."

"Ne anlaşılmaz bir yanılgı!" diye bağırdı Miss Murdstone.

Mr. Murdstone bana bakarak, "Sadece şunu söylüyorum sana," diye devam etti söze, "Miss Peggotty gibi birinin arkadaşlığını tercih etmeni hiç onaylamıyorum ve buna son vermeni istiyorum. Şimdi beni anladın ve dediklerime harfi harfine uymazsan neler olacağını biliyorsun, değil mi David?"

Gayet iyi biliyordum –zavallı annemin sandığından daha da iyi belki de– ve Mr. Murdstone'un dediklerini harfi harfine yerine getirdim. Bir daha odama kapanmadım hiç, Peggotty'nin yanına da sığınmadım; her gün usanmış bir halde salonda oturup gece olmasını ve yatma saatinin gelmesini bekledim.

Miss Murdstone huzursuzluğumdan şikâyet etmesin diye kolumu bacağımı kıpırdatmaktan korkarak saatlerce aynı vaziyette oturmak (eline geçen her fırsatta şikâyet ediyordu çünkü) ve kazara onun nefret dolu ya da inceleyen bir bakışını yakalarım da benden şikâyet etmek için başka sebep bulmasına yol açarım diye gözümü bile oynatmaya çekinmek ne ağır bir baskıydı üzerimde! Oturup saatin tıkırtısını dinlemek, Miss Murdstone'un küçük parlak çelik boncuklarını dizmesini izlemek, onun bir gün evlenip evlenme-

yeceğini, evlenirse kocasının ne kadar bahtsız biri olacağını düşünmek, sonra şöminenin alçısındaki bölmeleri saymak, oradan gözlerimi tavana, duvar kâğıdındaki dalgalanma ve kıvrımlara çevirmek ne dayanılmaz bir sıkıntıydı!

Soğuk kış günlerinde yalnız başıma, çamurlu çamurlu, ne yollardan yürüdüm; o salonu, içindeki Mr. Murdstone ve Miss Murdstone'la her yere taşıdım zihnimde. Taşımak zorunda olduğum korkunç bir ağırlıktı bu, yarıda kesmenin mümkün olmadığı bir karabasan ve dimağıma çöreklenerek onu körelten bir ağırlık!

Sessizlik ve utanç içinde ne yemekler yedim, bir çift çatal bıçağın fazla olduğunu ve bunun benim çatalımla bıçağım olduğunu; sofrada bir kursağın, benimkinin fazla olduğunu; bir tabak ve bir sandalyenin, benimkilerin fazla olduğunu; masada fazladan bir kişi oturduğunu, onun da ben olduğumu hissederek!

Mumlar yakıldığında, eğlenceli bir kitap okumaya cesaret edemeyip aritmetik üzerine, ayakları yere basan, katı yürekli bir bilimsel eseri hararetle okuyarak ne akşamlar geçti; ölçü ve değerler tablosu, yerlerini "İngiltere İleri" ya da "Üzüntüye Yer Yok" gibi ezgilere bırakır ve rahat durup onları öğrenmeme izin vermeden, anneannemin iğnesini bahtsız kafama geçirip bir kulağımdan sokar, diğerinden çıkarırlardı!

O kadar dikkat etmeme rağmen ne çok esneyip kestirdim; ne çok irkilerek uyandım tavşan uykularından, nadiren yaptığım gözlemlere hiç cevap alamadığım ne çok soru oldu, ne işe yaramaz biriydim, herkesin görmezden geldiği, yine de herkesin uğraştığı ve akşam dokuz oldu mu, saat dokuzun ilk vuruşuyla yatağa gitmemi buyuran Miss Murdstone'u işitmek ne ağır bir rahatlamaydı!

Tatil böylece geçip gitti ve bir sabah Miss Murdstone, "Bugün son gün!" diyerek bana tatilin son fincan çayını verdi.

Gideceğime üzülmüyordum. Üzerime bir aptallık gelmişti; ama yavaş yavaş düzeliyordum ve her ne kadar Mr. Creakle arkada bir karaltı gibi dikilse de Steerforth'u göreceğim için mutluydum. Mr. Barkis yine bahçe kapısına geldi ve annem veda etmek için bana doğru eğildiğinde Miss Murdstone yine ikaz eden sesiyle, "Clara!" dedi.

Annemle kardeşimi öptüm ve o zaman üzüldüm işte; ama gideceğim için değil, aramızda o uçurum, o ayrılık her gün vardı zaten. Ne kadar sıcak bir sarılma olsa da aklımda kalan annemin bana sarılması değil, ondan sonra olanlar.

Annemin bana seslendiğini duyduğumda arabaya binmiştim. Dışarı baktığımda bahçe kapısında tek başına durduğunu ve bebeğini ben göreyim diye yukarı kaldırdığını gördüm. Hava soğuk ve durgundu; bebeğini yukarı kaldırmış, dikkatle bana bakarken ne saçının tek bir teli ne de elbisesinin kıvrımı kıpırdamıştı.

Onu kaybettiğimde böyleydi işte. Okulda uyurken bir daha gördüğümde de aynıydı, –yatağımın kenarında sessiz varlığıyla– yine bana dikkatle bakarak bebeğini yukarı kaldırıyordu.

IX

Unutulmaz Bir Doğum Günü

Mart ayındaki doğum günüme kadar okulda olanların hepsini geçiyorum. Steerforth'a her zamankinden daha çok hayran olmam dışında hiçbir şey hatırlamıyorum. Hemen olmasa da yarıyılın sonunda gidecekti ve gözümde öncekinden daha hayat dolu ve bağımsız, dolayısıyla çok daha ilgi çekiciydi ama bunun ötesinde hiçbir şey hatırlamıyorum. O sıra zihnime kazınan büyük olay, diğer önemsiz anıların hepsini silerek tek başına kalmıştı.

Salem Yurdu'na dönüşümle doğum günüm arasında iki aylık bir boşluk olduğuna inanmak bile zor geliyor. Öyle olduğunu biliyorum çünkü öyle olmuş olması gerekiyor; yoksa bu boşluğun olmadığına ve olayların birbirini takip ettiğine ikna olurdum.

Nasıl bir gün olduğunu ne kadar net hatırlıyorum! Etrafı saran sisin kokusunu duyuyorum; bunun arasında hayalet gibi beliren bembeyaz kırağıyı görüyorum; ıslak ıslak yanağıma düşen kırağı kaplı saçlarımı hissediyorum; sisli sabahı aydınlatmak için çeşitli yerlere konmuş titrek alevli mumlarla loş sınıfa, ayazda ayaklarını yere vuran, parmaklarına hohlayan çocukların nefeslerinin buharlanarak döne döne yükselişine bakıyorum.

Kahvaltı sona ermiş, oyun alanından içeri alınmıştık ki Mr. Sharp gelerek şöyle demişti:

"David Copperfield salona geçsin."

Peggotty bir yiyecek sepeti gönderdi sandım ve talimatı duyunca gözlerim parladı. Müthiş bir hevesle yerimden kalktığımda etrafımdaki oğlanların bazıları gelen güzel şeylerden onlara da ayırmamı istediler.

"Acele etme David," dedi Mr. Sharp. "Yeterince vaktin var oğlum, acele etme."

Bir an durup düşünseydim sesindeki duygulu tona şaşırabilirdim ama o anda bunu hiç fark etmedim. Alelacele salona gittim ve orada Mr. Creakle'ı, önünde sopası ve gazetesi, kahvaltı sofrasında otururken, Mrs. Creakle'ı da elinde açılmış bir mektupla buldum. Ama yemek sepeti falan yoktu.

Mrs. Creakle beni kanepeye kadar götürüp yanıma otururak, "David Copperfield," dedi. "Seninle özel bir konu hakkında konuşmak istiyorum. Sana söylemem gereken bir şey var evladım."

Tabii hemen Mr. Creakle'a baktım ama o bana bakmadan başını iki yana salladı ve iç çekişini, koca bir parça tereyağlı ekmekle bastırdı.

"Dünyanın her gün nasıl değiştiğini bilemeyecek kadar küçüksün," dedi Mrs. Creakle, "dahası insanların nasıl göçüp gittiklerini. Ama hepimizin öğrenmesi gerekiyor bunu David; bazılarımız küçük yaşta, bazılarımız ileri yaşta, bazılarımız da sürekli yaşıyor bunu."

Merakla Mrs. Creakle'a baktım.

"Tatil bittiğinde evinden dönerken," dedi Mrs. Creakle ve bir an durakladıktan sonra, "herkes iyi miydi?" diye sordu. Sonra bir daha duraksayıp, "Annen iyi miydi peki?" dedi.

Tam olarak neden olduğunu bilmeden ürperdim ve cevap vermeye kalkışmaksızın merakla ona bakmaya devam ettim.

"Çünkü," dedi, "bu sabah annenin çok hasta olduğu haberinin geldiğini üzülerek bildiriyorum sana."

Mrs. Creakle'la aramızda bir sis yükseldi sanki ve kadının görüntüsü bir an bunun içinde hareket eder gibi oldu. Sonra yüzümden akan yakıcı gözyaşlarını hissettim ve kadının görüntüsü yeniden duruldu.

"Çok fena hasta," diye ekledi Mrs. Creakle.

Artık biliyordum.

"O ölmüş."

Bunu söylemesine gerek yoktu. Ben zaten perişan bir halde ağlamaya başlamıştım ve kendimi koskoca dünyada öksüz hissediyordum.

Mrs. Creakle bana çok iyi davrandı. Bütün gün orada tuttu beni, bazen yalnız bıraktı; ağladım ben de; bitkin düşüp uyuyakaldım, sonra uyanıp gene ağladım. Artık ağlayamaz hale geldiğimde düşünmeye başladım; sonra göğsümdeki ağırlık iyice arttı ve kederim çaresi olmayan berbat bir acıya dönüştü.

Yine de düşüncelerim boştu; yüreğime çöken sıkıntıyla doğrudan alakadar olmuyor, etrafında aylak aylak dönüyorlardı. Artık kapalı ve sessiz olan evi düşündüm. Küçük bebeği düşündüm ki Mrs. Creakle'ın dediğine göre onun da durumu bir süredir kötüymüş ve onlara kalırsa yakında o da ölürmüş. Sonra, babamın bizim evin yanındaki kilisenin bahçesindeki mezarını ve çok iyi tanıdığım ağacın altında yatan annemi. Yalnız kalınca bir sandalyeye çıkıp gözlerimin ne kadar kızardığını ve yüzümün ne kadar üzgün olduğunu görmek için aynaya baktım. Birkaç saat geçtikten sonra eğer gözyaşlarım gerçekten de şimdi bana göründüğü gibi zor akıyorsa eve yaklaştıkça kaybımla ilgili hangi düşünce bana daha çok dokunur, onu düşündüm – ne de olsa cenaze için eve gidiyordum. Diğer oğlanların arasında farklı bir itibara kavuştuğumun ve bu ıstırabımla önem kazandığımın farkındaydım.

Hayatta gerçekten acı çeken bir çocuk varsa, o bendim. Ama bu itibarın, o gün öğleden sonra, çocuklar okuldayken oyun alanına doğru yürüdüğüm sırada bana bir çeşit tatmin yaşattığını hatırlıyorum. Sınıflarına çıkıp da pencerelerden bana baktıklarını gördüğümde kendimi ayrıcalıklı hissettim ve daha da üzgün görünüp daha yavaş yürüdüm. Okul bittiğinde çocuklar dışarı çıkıp benimle konuştuklarında hiçbirine mağrur davranmayıp tıpkı eskisi gibi davrandığım için kendimi pek iyi hissettim.

Ertesi gece eve gidecektim; ama posta arabasıyla değil, genellikle köylülerin kısa mesafe için kullandıkları, Çiftçi denen gece arabasıyla. O akşam hikâye anlatılmadı ve Traddles da yastığını ödünç verme konusunda ısrar etti. Bunun bana ne faydası olacağını düşünmüştü, bilmiyorum çünkü benim yastığım zaten vardı ama zavallı çocuğun, iskelet çizimleriyle dolu bir mektup kâğıdından başka ödünç verebileceği bir şey yoktu ve bunu da acılarımı hafifletsin, kafamı rahatlatsın diye ayrılırken bana verdi.

Ertesi sabah Salem Yurdu'ndan ayrıldım. O an, oradan bir daha dönmemek üzere ayrıldığım aklımın ucundan geçmezdi. Araba gece boyu çok yavaş gitti ve Yarmouth'a sabah dokuzdan, ondan önce varamadık. Mr. Barkis'e bakındım ama o yoktu; onun yerine pantolonunun dizlerinde kızıl renkli kurdeleler olan, siyah çoraplar giymiş ve geniş kenarlı bir şapka takmış şişman, tıknefes, güler yüzlü, ufak tefek, baştan aşağı siyahlar içinde bir adam uflaya puflaya arabanın penceresine kadar gelerek şöyle dedi:

"Mr. Copperfield?"

"Evet efendim."

Adam kapıyı açarak, "Benimle gelir misiniz lütfen küçükbey?" dedi. "Sizi eve götürmekten zevk duyarım."

Onun kim olduğunu merak ederek elimi uzattım ve üzerinde, OMER, KUMAŞÇI, TERZİ, TUHAFİYECİ, CENAZE LEVAZIMATÇISI, VS. yazan, dar bir sokaktaki

bir dükkâna doğru yürüdük. İçinde hazır, hazır olmayan her türlü kıyafet bulunan ve bir vitrini kunduz derisi şapkalar ve başlıklarla dolu bunaltıcı ve boğucu bir dükkândı bu. Arkadaki büyükçe bir odaya geçtik ve orada üç genç hanımı masanın üzerine yığılmış siyah kumaşlarla uğraşırken bulduk; yerler bunlardan saçılan ufak kumaş parçalarıyla doluydu. Odada güzel bir ateş yanıyordu ve odayı siyah krep kumaşın soluğu kesen ılık kokusu sarmıştı – o zaman bu kokunun ne olduğunu bilmiyordum ama şimdi biliyorum.

Son derece çalışkan ve rahat görünen bu üç genç hanım başlarını kaldırıp bana baktıktan sonra işlerine devam ettiler. Durmadan diktiler. Aynı zamanda, pencereden görünen küçük avlunun karşısındaki atölyeden, bir nağme gibi yükselen düzenli çekiç sesleri geliyordu: TAK-tuk tuk, TAK-tuk tuk, TAK-tuk tuk sesleri hep aynıydı.

Kılavuzum, bu üç genç hanımdan birine, "Eee," dedi. "Nasıl gidiyor Minnie?"

Minnie başını kaldırmadan, "Prova saatine yetiştiririz," dedi neşeyle. "Korkma baba."

Mr. Omer geniş kenarlı şapkasını çıkarıp otururak hızlı hızlı soludu. O kadar şişmandı ki "Tamam" diyebilmek için bile hızlı hızlı solumak zorunda kaldı.

"Baba!" dedi Minnie muzipçe. "İyice fok gibi oldun!"

Adam biraz düşünüp, "O nasıl bir şey ki kızım," diye karşılık verdi. "Öyledir herhalde."

"Ne rahat adamsın sen," dedi Minnie. "Hiçbir şeyi dert etmiyorsun."

"Dert etmenin bir faydası yok kızım," dedi Mr. Omer.

"Yok tabii," diye cevap verdi kızı da. "Çok şükür, hepimizin keyfi yerinde! Değil mi baba?"

"Umarım öyledir kızım, umarım," dedi Mr. Omer. "Eh, artık soluklandığıma göre şu genç öğrencinin ölçülerini alayım ben. İçeri girer misiniz Mr. Copperfield?"

İsteği üzerine, Mr. Omer'ın önünden içeri yürüdüm ve bana şahane dediği, hele öksüz ve yetim kalmış bir çocuğun matem kıyafeti için fazla iyi olduğunu düşündüğü bir top kumaşı gösterdikten sonra ölçülerimi alarak bir deftere not etti. Ölçülerimi not alırken depodaki mallarını ve "yeni moda" ve "modası geçti" dediği belli modelleri gösterdi bana.

"Bu tür şeyler yüzünden sıkça para kaybederiz," dedi Mr. Omer. "Ama moda da insanlar gibidir. Gelirler ama ne zaman, niçin, nasıl geldikleri bilinmez; sonra giderler ama yine, ne zaman, niçin, nasıl gittikleri bilinmez. Bana kalırsa, bu açıdan bakıldığında her şey hayat gibi."

Bu konuyu tartışamayacak kadar üzgündüm, gerçi başka şartlar altında olsam bile muhtemelen beni aşardı bu konu ve Mr. Omer, soluk soluğa ilerleyerek beni tekrar büyük odaya götürdü.

Sonra da bir kapının arkasındaki tehlikeli küçük basamaklara doğru seslendi: "Şu çayı, bir de ekmekle tereyağını getirsene!" Ve biraz sonra, ben oturmuş etrafıma bakınıp düşünür ve odadaki dikiş sesleriyle avlunun karşısından gelen çekiç nağmelerini dinlerken hepsi bir tepside geldi; Mr. Omer onları meğer benim için istemiş.

"Seni tanıyorum ben," dedi Mr. Omer, bir süre beni izledikten sonra; o sırada ben, siyah kıyafetler iştahımı kapadığından kahvaltıyı canım çekmiyordu, "Seni uzun süredir tanıyorum ben, küçük dostum."

"Öyle mi efendim?"

"Doğduğundan beri tanırım seni," dedi Mr. Omer. "Hatta ondan öncesini de bilirim. Senden önce babanı da bilirdim. Boyu bir yetmiş beşti ama yedi metre altmış santimde yatıyor."

Avlunun karşısından TAK-tuk tuk, TAK-tuk tuk, TAK-tuk tuk sesleri geldi.

"Eğer bir toprak parçasının üzerindeyse hâlâ, yedi metre altmış santimde yatıyor," dedi Mr. Omer tatlı tatlı. "Bu ya

babanın isteğiydi ya da annenin talimatı, hatırlamıyorum şimdi."

"Kardeşimin sağlığı ne durumda biliyor musunuz acaba efendim?" diye sordum.

Mr. Omer başını iki yana salladı.

TAK-tuk tuk, TAK-tuk tuk, TAK-tuk tuk.

"O da annesinin kollarında şimdi," dedi Mr. Omer.

"Ah zavallı kardeşim! Öldü mü?"

"Çare bulamayacağın şeye fazla kafa yorma," dedi Mr. Omer. "Evet. Bebek öldü."

Bu haberle yaralarım yeniden açıldı. Neredeyse dokunmadığım kahvaltıyı bırakıp kalktım ve küçük odanın köşesindeki başka bir masaya geçerek başımı dayadım; Minnie masanın üzerinde duran matem kıyafetini gözyaşlarımla lekelememem için apar topar kaldırdı. Sevimli, iyi huylu bir kızdı ve yumuşacık, tatlı bir dokunuşla, gözümün önüne düşen saçları geriye attı; işi bitmek üzere olduğu ve yetiştirmeyi başardığı için neşesi pek yerindeydi ve bu haliyle benden çok farklıydı.

Sonra sesler kesildi ve yakışıklı bir genç, avludan geçip içeri girdi. Elinde bir çekiç vardı, ağzı da çivi doluydu; bu yüzden ağzını açmadan evvel onları çıkarmak zorunda kaldı.

"Ee Joram!" dedi Mr. Omer. "Nasıl gidiyor?"

"İyi," dedi Joram. "Bitti efendim."

Minnie bir parça kızardı ve diğer iki kız bakışıp güldüler.

"Haydi yahu! Ben dün gece kulüpteyken sen mum ışığında çalıştın demek, öyle mi?" dedi Mr. Omer tek gözünü kapayarak.

"Evet," dedi Joram. "Bittiği takdirde Minnie, ben ve sizin küçük bir gezinti yapıp bunun üzerinden hep beraber geçebileceğimizi söylemiştiniz."

"Aaa! Beni yanınıza almazsınız diye düşünmüştüm ben," dedi Mr. Omer öksürünceye kadar gülerek.

"...siz böyle uygun gördüğünüze göre," diye devam etti genç adam, "sizden bir şey rica edeceğim. Bir bakıp fikrinizi söyleyebilir misiniz acaba?"

Mr. Omer ayağa kalkarak, "Söylerim," dedi. Sonra durup bana dönerek, "Evladım," dedi, "sen de görmek ister..."

Minnie, "Hayır baba," diye araya girdi hemen.

"Ben iyi olur diye düşünmüştüm kızım," dedi Mr. Omer. "Ama belki de sen haklısın."

Bakmaya gittikleri şeyin canım, canım annemin tabutu olduğunu nereden bildiğimi bilmiyorum. O şeyin yapılışını hiç duymamış, bildiğim kadarıyla, hiç tabut görmemiştim: Ama gürültü geldiği zaman, bunun ne olduğunu anlamıştım ve genç adam içeri girdiğinde de üzerinde uğraştığı şeyin ne olduğundan emin oldum.

İsimlerini duymadığım iki kız, artık işleri bitmiş olduğundan elbiselerinin üzerindeki kumaş parçalarını ve iplikleri temizledikten sonra ortalığı toparlamak ve müşterileri beklemek için dükkâna geçtiler. Minnie odada kalıp yaptıkları kıyafetleri katlayarak iki ayrı sepete yerleştirdi. Bu işi dizlerinin üzerinde, neşeli bir ezgi mırıldanarak yapmıştı. Minnie çalışırken sevgilisi olduğundan emin olduğum Joram gelerek ondan kaçamak bir öpücük aldı (benim orada olmama hiç aldırmamış gibiydi) ve Minnie de ona, babasının arabayı almaya gittiğini ve onun da acele edip hazırlanması gerektiğini söyledi. Sonra Joram yine dışarı çıktı ve Minnie, yüksüğüyle makasını cebine koyarak siyah iplik takılı iğnesini dikkatlice elbisesinin göğsüne iliştirdi ve kapının arkasındaki aynanın karşısına geçip hoş bir edayla paltosunu üzerine geçirirken aynaya yansıyan mutlu yüzünü gördüm.

Bunların hepsini, köşedeki masada, başım elime dayalı otururken ve zihnimden bir dolu farklı şey geçerken izlemiştim. Az sonra araba dükkânın önüne geldi ve içeri önce sepetler, sonra ben yerleştirildim ve ardımdan bu üç kişi bindi. Bu yarı gezinti yarı yük arabasının iç karartıcı bir rengi olduğunu ve uzun kuyruklu siyah bir at tarafından çekildiğini hatırlıyorum. İçeride herkese bolca yetecek kadar yer vardı.

Onların yanında olmayı, meşgul oldukları şeyleri ve bu gezintiden ne kadar keyif aldıklarını anımsayınca hayatımda bu kadar tuhaf bir duygu daha yaşamamış olduğumu düşünüyorum (belki de artık doğru değildir bu). Onlara kızmamıştım; daha çok, hiçbir ortak yanım olmayan yaratıkların arasına atılmışım gibi korkmuştum onlardan. Çok neşeliydiler. Yaşlı adam arabayı kullandığı için önde oturuyordu ve iki genç de onun arkasında; adam ne zaman tombul yanaklarını bir birine, bir diğerine çevirerek onlara bir şey söyleyecek olsa öne eğiliyorlar, ona ihtimam ediyorlardı. Ben kendimi geride tutup köşeme çekilmiş olmasaydım benimle de konuşmaya çalışırlardı; hiçbir taşkınlığı olmayan sevecenliklerinden, şamatalarından ürkmüş, hatta bu taşkalpliliklerinin nasıl olup da cezalandırılmadığına şaşmıştım.

Ata yem vermek, kendileri de yiyip içip rahatlamak için durduklarında onların dokundukları hiçbir şeye dokunamamış, orucumu bozmamıştım. Sonra eve vardığımızda arabanın arkasından elimden geldiğince çabuk indim; böylece bir zamanlar pırıl pırıl olan ama şimdi kapalı gözler gibi kör bakan o kasvetli pencereler önünde birlikte görünmeyecektik. Ah bir de, eve geri döndüğümde beni neyin gözyaşlarına boğacağını düşünmem ne kadar gereksizmiş – annemin odasının penceresini ve hemen yanındaki, mutlu günlerde bana ait olan pencereyi görmek yetti!

Daha kapıya varmadan kendimi Peggotty'nin kollarında buldum ve beni içeri aldı. Beni ilk gördüğünde bir an kedere boğuldu ama sonra kendini topladı ve fısıltıyla konuşup sanki ölüyü rahatsız etmek istemiyormuş gibi hafif adımlarla yürüdü. Uzun zamandır yatmamış olduğunu anladım. Geceleri kıpırdamadan oturup nöbet tutuyordu. Dediğine göre, zavallı tatlı kızı toprağın üzerinde olduğu sürece onu asla yalnız bırakmayacaktı.

Salonda olan Mr. Murdstone içeri girdiğimde bana hiç aldırmadı; sessizce ağlayıp koltuğunda düşüncelere dalmış

bir halde ateşin başında oturmaya devam etti. Mektuplar ve kâğıtlarla kaplı çalışma masasının başında bir şeylerle meşgul olan Miss Murdstone bana o soğuk tırnaklarını uzatıp sert bir fısıltıyla, cenaze kıyafeti için ölçülerimin alınıp alınmadığını sordu.

"Alındı," dedim.

"Peki ya gömleklerin," dedi Miss Murdstone; "eve getirdin mi onları?"

"Evet efendim. Bütün kıyafetlerimi getirdim."

Miss Murdstone'un, tüm ciddiyeti içinde beni teselli etmek için yapabileceği tek şey buydu. Eminim böyle bir durumda kendine hâkim olma, soğukkanlılık, irade ve sağduyu olarak adlandırdığı şeyleri ve diğer sevimsiz özelliklerini barındıran o şeytani kataloğu sergilemekten müthiş zevk almıştı. İşe yatkınlığıyla pek gurur duyuyor, bunu da her şeyi kalemle mürekkebe indirgeyişi ve hiçbir şeyden etkilenmeyişiyle gösteriyordu. O gün bütün gün ve sonraki gün de akşama kadar o masanın başında oturarak sert uçlu bir kalemle sakin sakin bir şeyler çiziktirdi, herkesle aynı ruhsuz fısıltıyla konuştu; yüzündeki tek bir kas bile oynamadı, sesinde bir yumuşama olmadı ya da kılık kıyafetinde en ufak bir gevşeme görülmedi.

Erkek kardeşi arada sırada eline bir kitap aldıysa da gördüğüm kadarıyla onu hiç okumadı. Kitabı açıp içine bakarak okuyormuş gibi yaptı ama koca bir saat boyunca tek sayfa çevirmeden oturdu, sonra bunu bir kenara koyup odada bir aşağı bir yukarı yürüdü durdu. Ellerimi kavuşturmuş bir halde oturup onu izledim ve birbirini kovalayan saatler boyunca adımlarını saydım. Ablasıyla çok nadir konuştu, benimleyse hiç konuşmadı. O kıpırtısız evde, saatlerin haricinde kıpırdayan tek şey oydu.

Cenazeden önceki günlerde Peggotty'yi, merdivenleri inip çıkarken annemle bebeğin yattığı odanın civarında gördüğüm zamanların haricinde çok az gördüm; bir de her

gece, uyumaya gittiğimde yanıma gelerek yatağımın başucunda oturduğu zamanlarda gördüm onu. Cenazeden birkaç gün önce –bana bir iki gün önce gibi geliyor ama zaman mefhumunu yitirdiğim o ağır günlerin zihnimde yarattığı karışıklığı da hesaba katmak gerek– Peggotty beni o odaya götürdü. Hatırladığım kadarıyla, bir temizlik ve tazelik halesiyle çevrili o beyaz yatak örtüsünün altında, evin ağırbaşlı sessizliği vücuda gelmiş yatıyordu sanki; ve Peggotty örtüyü açtığında, "Yoo hayır! Yoo hayır!" diye ağlayıp onun elini tuttuğumu hatırlıyorum.

Cenaze dün kaldırılmış olsa ancak bu kadar iyi hatırlayabilirdim. Büyük salonun kapısından girdiğimde içerideki hava, ateşin yaydığı aydınlık, sürahideki şarabın parıltısı, bardakların ve tabakların desenleri, kekin belli belirsiz tatlı kokusu, Miss Murdstone'un elbisesinin ve bizim siyah kıyafetlerimizin kokusu dün gibi aklımda. Odada Mr. Chillip var ve benimle konuşmak için yanıma geliyor.

Nazikçe, "Nasılsınız küçükbey?" diye soruyor.

Ona iyiyim diyemiyorum. Elimi uzatıyorum ve o da tutuyor.

Mr. Chillip gözlerinde bir pırıltıyla, uysalca gülümseyerek, "Yavrucak!" diyor. "Çevremizdeki küçükler ne kadar çabuk büyüyor. Bunlar ne zaman bu kadar büyüdü böyle hanımefendi?"

Bunu Miss Murdstone'a söylüyor ama o bir cevap vermiyor.

"Bu arkadaş ne kadar büyümüş hanımefendi, değil mi?" diyor Mr. Chillip.

Miss Murdstone karşılık olarak kaşlarını çatıp resmî bir şekilde başını eğmekle yetiniyor ve bu duruma canı sıkılan Mr. Chillip beni yanına alıp bir köşeye çekiliyor ve bir daha ağzını açmıyor.

Bunları olan biten her şeyi aktarmış olmak için aktarıyorum; yoksa kendimi önemsediğimden ya da eve geldiğim-

den beri böyle hissettiğimden değil. Derken çanlar çalıyor ve Mr. Omer, yanında biriyle bizi hazırlamak için geliyor. Peggotty'nin eskiden anlattığına göre, babamın cenazesine katılanlar da aynı odada hazırlanmışlar.

Salonda Mr. Murdstone, komşumuz Mr. Grayper, Mr. Chillip ve ben varız. Kapıya çıktığımızda, tabutu taşıyanlar yükleriyle bahçede duruyor ve önümüzde yürüyorlar; önce karaağaçların yanından, sonra kapıdan geçerek yaz sabahları pek çok kez kuş cıvıltılarını dinlediğim kilise bahçesine giriyorlar.

Mezarın etrafındayız artık. Gün her zamankinden farklı görünüyor gözüme, ışığı başka renkte sanki – daha hüzünlü bir renk. Şimdi, tabutta istirahat edenle birlikte evden getirdiğimiz ağır bir sessizlik hâkim etrafa ve şapkalarımızı çıkarmış orada dururken rahibin sesini işitiyorum; ses açık havada uzaktan geliyor gibi ama, "Ben Dirilişim, ben Hayatım dedi Tanrı!" derken belirgin ve gösterişsiz çıkıyor. Sonra hıçkırıkları duyuyorum; seyircilerden az ötede durduğum yerden, yeryüzündeki tüm insanlardan daha çok sevdiğim ve o çocuk kalbimle, Tanrı'nın bir gün kendisine "Aferin" diyeceğinden emin olduğum o iyi ve sadık hizmetçiyi görüyorum.

Küçük kalabalıkta tanıdık bir sürü yüz var; kilisede etrafa bakınırken gördüğüm yüzler bunlar; annemi, hayatının baharında, köye ilk geldiği zaman gören yüzler. Hiçbiri umurumda değil –kendi kederimin haricinde hiçbir şey umurumda değil o anda– yine de hepsini görüyorum ve tanıyorum; hatta arka tarafta, biraz ötede duran Minnie'yi ve onun, yanımda duran sevgilisine göz atışını bile görüyorum.

Bitti işte, toprakla örtülüyor ve biz geri dönüyoruz. İleride evimiz duruyor; öyle güzel ve eskisi gibi ki ve zihnimde, giden kişiyle öyle güçlü bir bağlantısı var ki bu görüntünün sebep olduğu acı, o ana kadar duyduğum acının yanında hiç kalıyor. Yine de beni götürüyorlar oraya; Mr. Chillip benimle konuşup duruyor ve eve vardığımızda dudaklarıma biraz

su değdiriyor; ardından, odama çıkmak için kendisinden izin istediğimde bir kadın yumuşaklığıyla izin veriyor bana.

Tüm bunlar sanki dün olmuş gibi. Bunu takip eden olaylar sanki benden uzaklaşarak unutulmuş her şeyin yeniden belirdiği kıyıya doğru sürüklenmiş ama bu olay denizin ortasında koca bir kaya gibi dikiliyor.

Peggotty'nin odama geleceğini biliyordum. O günün, Şabat gününü anımsatan dinginliği (pazar günü gibiydi gerçekten de! Bunu söylemeyi unutmuşum) ikimize de uymuştu. Küçük yatağımın kenarına oturarak elimi tuttu ve ara sıra dudaklarına götürdü, bazen de küçük kardeşimi okşar gibi okşadı ve tüm olup biteni kendine göre anlatmaya başladı.

"Uzun süredir iyi değildi annen," dedi. "Kafası dağınıktı, mutlu değildi. Bebeği doğduğunda iyi olur sandım ama giderek hassaslaşıp biraz daha çöktü. Bebeği olmadan evvel kendi başına oturur, sonra ağlardı; ama sonradan ona şarkı söylemelere başladı – sesi o kadar yumuşak çıkıyordu ki bir keresinde onu duyduğumda, bunu giderek göğe yükselen bir ses sandım.

Sanırım son zamanlarında giderek daha bir çekingen ve ürkek olmuştu ve sert bir laf ağır bir darbe gibi geliyordu ona. Ancak o bana hep aynı davrandı. Şaşkın Peggotty'sine hiçbir zaman farklı davranmadı, tatlı kızım bunu hiç yapmadı bana."

Peggotty burada durup bir süre hafif hafif vurdu elime.

"Onu eski haliyle son görüşüm senin eve geldiğin gündü canım. Senin gittiğin gün, 'Tatlı oğlumu bir daha göremeyeceğim. İçimden bir ses böyle diyor ve doğruyu söylüyor, biliyorum,' dedi bana.

Sonra biraz daha tutunmaya çalıştı ve çoğu kez ona düşüncesiz ve kaygısız olduğunu söylediklerinde öyle gibi yaptı; oysa iş işten geçmişti artık. Bana söylediği şeyi kocasına söylemedi –bunu başkasına söylemeye korkuyordu– ta ki bir gece, bu olay olmadan bir hafta kadar önce ona, 'Canım, galiba ölüyorum ben,' diyene kadar.

O gece onu yatağına yatırdığımda, 'Bu yük de üstümden kalktı Peggotty,' dedi bana. 'Zavallı, her geçen gün biraz daha inanacak; sonunda da bitip gidecek işte. Çok yorgunum. Bu uyumaksa ben uyurken yanımda dur; gitme ne olur. Tanrı iki çocuğumu da korusun! Tanrı babasız çocuğumu koruyup gözetsin!'

Bir daha yanından hiç ayrılmadım," dedi Peggotty. "Aşağıdaki o iki kişiyle de sıkça konuşurdu –onları seviyordu çünkü; etrafındaki insanları sevmeden edemezdi– ama onlar yatağın yanından ayrıldığı anda, sanki huzur sadece Peggotty'nin olduğu yerdeymiş gibi bana dönerdi ve başka türlü uyuyamazdı.

Son gecenin akşamında annen beni öperek şöyle dedi: 'Peggotty, bebeğim de ölürse lütfen onu koynuma yatırmalarını sağla, bizi beraber gömsünler.' (İsteği yerine getirildi; zavallı kuzucuk ondan bir gün sonra hayata gözlerini yumdu.) 'Sevgili oğlumun bizimle birlikte mezarlığa gelmesini sağla,' dedi sonra, 've ona, annesinin, yattığı yerden onu bir değil, binlerce kez kutsadığını söyle.'"

Bu sözlerin ardından yine bir sessizlik oldu ve yine ellerime hafif hafif vurdu.

"Gece yarısını epey geçmişti ki," dedi Peggotty, "annen susadığını söyledi; bardağı aldığında öyle sabırla gülümsedi ki bana, canım benim! – Ne güzeldi!

"Artık şafak sökmüş, güneş yükseliyordu ki annen, Mr. Copperfield'ın kendisine ne kadar iyi ve düşünceli davrandığını annene karşı nasıl sabırlı olduğunu söyledi bana; annenin kendisinden şüphe ettiği bir gün Mr. Copperfield'ın ona, sevgi dolu bir yüreğin akıldan daha iyi ve güçlü olduğunu ve onun yanında mutlu bir adam olduğunu söylediğini anlattı. Sonra, 'Sevgili Peggotty,' dedi bana, 'beni kendine yaklaştırsana,' çünkü çok halsizdi. 'Güzel kolunu başımın altına koy da,' dedi, 'beni kendine döndür, yüzün uzaklaşıyor giderek benden; oysa ben yakın olsun istiyorum.' Ben de dediğini

yaptım; ah Davy! Senden ilk ayrılırken söylediklerimin gerçekleşeceği an gelmişti –yani o zavallı başını, aptal ve huysuz ihtiyar Peggotty'sinin kollarına yaslayacağı an– sonra uykuya dalan bir çocuk gibi öldü!"

Böylece Peggotty'nin hikâyesi sona erdi. Annemin ölümünü öğrendiğim andan itibaren son zamanlardaki hali aklımdan silinmişti. O andan sonra onu, parlak buklelerini parmaklarına dolayıp duran ve benimle alacakaranlıkta salonda dans eden, ilk hatıralarımın genç annesi olarak hatırladım. Peggotty'nin anlattıkları beni son zamanlara taşımaktan öyle uzaktı ki annemin daha önceki hayali zihnime iyice kazındı. Tuhaf belki ama gerçek. Annem ölümüyle, sorunsuz gençlik günlerine kanat açmış, sonrasında olan biten her şey silinmişti.

Mezarda yatan anne, bebekliğimin annesiydi ve koynundaki küçük varlık da bir zamanlar göğsüne bastırıp sakinleştirdiği bendim.

X

İhmal Ediliyorum ve Çıraklık Dönemime Giriyorum

Merasim bitip de evin içine ışık girmeye başladığı anda Miss Murdstone'un ilk işi Peggotty'ye bir ay sonra işine son verileceğini bildirmek oldu. Peggotty onlara hizmet etmekten ne kadar hoşlanmasa da, benim için, çok daha iyi işleri bile geri çevirerek orada çalışmaya devam etmek isterdi herhalde. Ayrılmamız gerektiğini söyleyerek sebebini açıkladı ve birbirimizi içtenlikle teselli ettik.

Bana ya da geleceğime dair ne bir söz söylenmiş ne de bir adım atılmıştı. Doğrusu, beni de bir ay içinde evden gönderebilseler pek mutlu olurlardı. Bir seferinde cesaretimi toplayıp Miss Murdstone'a okula ne zaman döneceğimi sordum ve o da yavan bir sesle, okula bir daha döneceğimi sanmadığını söyledi. Başka da bir şey söylenmedi bu konuda. Bana ne olacağı konusunda çok endişeliydim, tabii Peggotty de; ama ne o ne de ben bu konuda bir bilgi edinebildik.

Benim durumumda bir değişiklik olmuştu ve bu beni, o an için büyük bir huzursuzluktan kurtarmış olsa da eğer bunu etraflıca düşünebilseydim, gelecek konusunda beni daha da rahatsız edebilirdi. Mesele şuydu: Üzerimdeki baskı

kalkmıştı. Ruhsuz varlığımla salonda durmam gerekmediği gibi orada oturduğum zamanlarda Miss Murdstone da surat asarak odadan çıkarmıştı beni. Peggotty'nin yanında olmama karışmıyorlardı, Mr. Murdstone'la hiç alakam yoktu zaten, kısacası kimse beni aramıyor, sormuyordu. İlk başta, eğitimimi gene Mr. Murdstone devralacak ya da kendini bu işe Miss Murdstone adayacak diye pek korktum ama sonra bu korkuların yersiz olduğuna karar verdim çünkü ihmal edilmem dışında bir şey yoktu.

Bu keşfin o zaman bana fazla acı verdiğini söyleyemem. Annemin ölümünden dolayı pek çok konuda hâlâ sersemlemiş ve afallamış bir haldeydim. Zaman buldukça, bir daha bana ders verilmemesi ya da benimle hiç ilgilenilmemesi ihtimali üzerine kafa yorduğumu hatırlıyorum; pejmürde, aksi bir adam olup çıktığımı ve etrafta aylak aylak dolaştığımı hayal ederdim; öte yandan, bir hikâyedeki kahraman gibi kendi kaderimi çizdiğimi, başımı alıp giderek bu resmi geride bırakma olasılığını da hesaba katardım ama bunların hepsi geçici hayallerdi, odamın duvarına hafifçe çizilmiş ya da yazılmış şeylermiş gibi ara sıra dalıp giderdim bu düşlere; solup gittiklerinde duvar yine boş kalırdı.

Bir akşam mutfaktaki ateşte ellerimi ısıtırken dalgın bir şekilde, "Peggotty," diye fısıldadım, "Mr. Murdstone beni eskisinden daha az seviyor. Tamam, hiçbir zaman sevmedi belki Peggotty ama şimdi elinden gelse, beni görmez hiç."

Peggotty saçımı okşayıp, "Üzüntüsündendir," dedi.

"Mutlaka öyledir Peggotty, ben de üzgünüm. Üzüntüsünden olduğuna inansam böyle bir şey düşünmezdim. Ama yok, ondan değil; bu değil."

Bir sessizliğin ardından, "Meselenin bu olmadığını nereden biliyorsun?" dedi Peggotty.

"Ah, onun üzüntüsü bambaşka bir durum. Şu anda Miss Murdstone'la ateşin yanında otururken üzgün tamam ama Peggotty, içeri girecek olsam başka bir şey daha olur ona."

"Ne olur?" dedi Peggotty.

İstemsizce onun karanlık kaşlarını çatmasını taklit ederek, "Kızar," dedim. "Eğer sadece üzgün olsaydı, bana öyle bakmazdı. Ben yalnızca üzgünüm ve bu benim kalbimi daha çok yumuşatıyor."

Peggotty bir süre bir şey demedi ve o öyle sessizce otururken ellerimi ısıttım.

Sonunda, "Davy," dedi.

"Efendim Peggotty?"

"Burada, Blunderstone'da uygun bir iş bulabilmek için aklıma gelen her yolu –mümkün olan, olmayan her ihtimali– denedim canım ama böyle bir iş bulamadım bir tanem."

"Peki ne yapacaksın Peggotty?" dedim düşünceli düşünceli. "Gidip kendi kaderini mi çizeceksin?"

"Herhalde Yarmouth'a gidip orada yaşamak zorunda kalacağım," dedi Peggotty.

"Daha uzağa da gidebilirdin," dedim biraz canlanarak, "o zaman seni hiç göremezdim. Şimdi seni orada ara sıra görebilirim ama sevgili Peggotty'ciğim. Dünyanın diğer ucuna gitmiyorsun ya!"

"Aman aman, Tanrı'ya şükür!" diye bağırdı Peggotty heyecanla. "Sen burada olduğun sürece kuzucuk, ben her hafta seni görmeye gelirim. Ölene dek, haftada bir gelirim!"

Bu sözle birlikte üzerimden bir yük kalkmıştı sanki ama bu kadarla bitmiyordu, Peggotty sözüne devam etti:

"Şimdi önce ağabeyimin evine gideceğim Davy, bir on beş gün kalırım herhalde – bu sürede kendimi toplayıp bundan sonra ne yapacağıma karar vereceğim. Bir de artık seni burada istemediklerine göre belki benimle birlikte gelmene izin verirler diye düşünüyorum."

O günlerde, Peggotty'nin haricinde etrafımdaki tüm insanlarla farklı türden bir alakam olması dışında beni mutlu edebilecek tek bir şey vardıysa o da bu projeydi. Etrafımın yeniden beni pırıl pırıl, sıcacık karşılayan içten yüzlerle çev-

rileceğini, çanlar çalarken tatlı pazar sabahlarında yine huzur bulacağımı, suya atılan taşları ve sislerin arasından görünen belli belirsiz gemileri, küçük Em'ly'yle bir o yana bir bu yana dolaşmayı, ona sıkıntılarımı anlatmayı ve kıyıdaki kabuklarla taşlar arasında beni tüm o sıkıntılardan koruyacak tılsımlar bulmayı düşünmek yüreğimi ferahlatmıştı bir an. Tabii hemen sonra, Miss Murdstone'un buna izin vereceğinin şüpheli olmasıyla dağılmıştı bu duygu; ama bu mesele bile çabucak çözülmüştü çünkü biz daha Peggotty'yle konuşurken Miss Murdstone kileri yoklamaya gelmiş, Peggotty de beni şaşırtan bir cesaretle konuyu açmıştı.

"Çocuk aylak olur orada," dedi Miss Murdstone bir turşu kavanozunun içine bakarak, "ve aylaklık her türlü kötülüğün anasıdır. Gerçi, bana kalırsa, bu çocuk orada da olsa, burada da olsa aylak olacak ya."

Peggotty'nin dilinin ucuna gelen kızgın cevabı görebiliyordum; ama sırf benim iyiliğim için bunu yutarak sessiz kaldı.

Miss Murdstone, gözleri hâlâ turşularda, "Off!" dedi. "Erkek kardeşimin böyle bir konuyla rahatsız edilmemesi ya da huzurunun kaçmaması her şeyden önemli – son derece önemli bu. Bu yüzden tamam diyorum."

Verdiği izni geri almasın diye ona sevincimi belli etmeden teşekkür ettim. Doğrusu, bunun çok yerinde bir tavır olduğunu düşünmeden edemedim sonra; çünkü Miss Murdstone, turşu kavanozunun tepesinden, sanki o kara gözleri kavanozun içindekileri emmiş gibi nahoş nahoş bakmıştı bana. Ne var ki izin çıkmıştı ve geri alınmadı; böylece ayın sonunda Peggotty'yle birlikte evden ayrılmaya hazırdık.

Mr. Barkis, Peggotty'nin sandıklarını almaya geldi. Onun daha önce evin bahçesinin kapısından içeri geçtiğini görmemiştim hiç ama bu defa evin içine kadar girmişti. En büyük sandığı yüklendiği sırada bana öyle bir baktı ki bu bakışının bir anlamı var diye düşündüm, gerçi Mr. Barkis'in bakışlarında ne kadar anlam bulunabileceği tartışılır.

Peggotty, uzun yıllar kaldığı ve hayatındaki iki güçlü bağın –annem ve benimle olan bağının– kurulduğu evden ayrıldığı için doğal olarak üzgündü. O da erkenden çıkıp kilise bahçesinde yürümek istemişti ve arabaya binip oturduğunda mendilini gözlerine götürdü.

Peggotty bu durumda kaldığı sürece Mr. Barkis hiçbir hayat belirtisi göstermedi. Her zamanki yerinde ve tavrıyla içi doldurulmuş bir figür gibi oturdu. Ama Peggotty etrafına bakıp benimle konuşmaya başladığında o da başını öne sallayarak birkaç defa sırıttı. Kime ne demek istediği hakkında en ufak bir fikrim yoktu.

"Ne güzel bir gün Mr. Barkis!" dedim, nezaketen.

"Fena değil," dedi Mr. Barkis; genelde az konuşur, nadiren laf açardı.

"Peggotty'nin keyfi şimdi daha iyi Mr. Barkis," dedim, adam memnun olsun diye.

"Öyle mi sahi?" dedi Mr. Barkis.

Mr. Barkis, akıllı biri havalarına girerek bir süre düşündükten sonra Peggotty'ye göz atıp şöyle dedi:

"Keyfin daha iyi mi şimdi?"

Peggotty gülüp onayladı.

"Sahiden mi, gerçekten mi? De bakayım," diye homurdandı Mr. Barkis ve oturduğu yerde Peggotty'nin yanına doğru kayıp dirseğiyle hafifçe dürttü onu. "Desene! Sahiden gerçekten keyfin yerinde mi? De bakayım! Ha?" Mr. Barkis her sorusunda Peggotty'ye biraz daha yanaşıyor ve her defasında onu dürtüp duruyordu; öyle ki sonunda hepimiz arabanın sol köşesine doğru kaydık ve ben o kadar sıkıştım ki zor dayanıyordum.

Peggotty benim sıkıştığımı söyleyince Mr. Barkis hemen bana yer açtı ve yavaş yavaş çekildi tekrar. Ama gözlemlediğim kadarıyla, sohbet etme zahmetine girmeden, kendini düzgün, uygun ve isabetli bir şekilde ifade etmek için harika bir yol bulmuşa benziyordu. Bir süre, alenen, kendi

kendine güldü. Bir süre sonra yine Peggotty'ye dönerek, "Sahiden keyfin yerinde mi ama?" diye tekrarladı ve önceki gibi üzerimize çullandı, ben yine zor nefes alır hale geldim. Bir süre sonra tekrar aynı soruyla yavaş yavaş yine üzerimize çöktü ve yine aynı noktaya geldik. Sonunda, onun ne zaman bize doğru kaydığını görsem, panelin üzerinde ayağa kalkarak manzaraya bakıyormuş gibi yaptım da rahat ettim.

Bilhassa bizim için bir handa durup bizi ızgara et ve birayla ağırlayacak kadar da nazikti. Peggotty birasını içerken bile, arabadaki gibi yaklaşarak kadını boğacaktı az kalsın. Ama yolculuğun sonuna yaklaştıkça yapacak şeyi arttı ve kibarlıklara daha az vakit kaldı; Yarmouth'a varıp arabadan indiğimizde hepimiz başka hiçbir şey yapamayacak kadar sarsılmış ve sersemlemiş haldeydik.

Mr. Peggotty ve Ham bizi önceden bekledikleri yerde bekliyorlardı. Benimle Peggotty'yi sıcak bir şekilde karşılayıp Mr. Barkis'le tokalaştılar; Mr. Barkis'in şapkası başının iyice gerisine düşmüş, yüzüne arlanmaz bir ifade gelmişti ve bana kalırsa aralık bacaklarıyla pek tuhaf duruyordu. Her biri Peggotty'nin bavullarından bir tane almıştı ve tam yola düşecektik ki Mr. Barkis ciddi bir tavır takınarak parmağıyla kemeraltına gelmemi işaret etti.

"Bence," diye homurdandı Mr. Barkis, "tamam bu iş."

Yüzüne bakıp, çok derin çıkmasına gayret ettiğim bir ses tonuyla, "Yaa!" dedim.

Mr. Barkis güvenle başını sallayarak, "Orada olmamıştı," dedi. "Şimdi tamam bu iş."

Ben gene, "Yaa!" dedim.

"Kimin niyeti olduğunu biliyorsun," dedi arkadaşım. "Barkis'in, sadece Barkis'in niyeti."

Başımla onayladım.

"Tamam bu iş," dedi Mr. Barkis elimi sıkarken; "ben senin arkadaşınım. İlk başta sen yaptın bu işi. Tamam bu iş."

Mr. Barkis'in açık olmaya çalışırken o kadar gizemli bir hali vardı ki bir saat boyunca yüzüne baksam, ondan ancak durmuş bir saatten edineceğim kadar bilgi edinebilirdim; neyse ki o sırada Peggotty çağırdı beni. Yürürken onun ne söylediğini sordu bana ve ben de ona Mr. Barkis'in bu işin tamam olduğunu söylediğini söyledim.

"Hay maskara," dedi Peggotty, "aman neyse, önemli değil! Davy, tatlım, evlenmeyi düşünecek olsam sen ne dersin bu işe?"

Biraz düşündükten sonra, "Şey, beni o zaman da şimdiki gibi seversin herhalde, değil mi Peggotty?" diye karşılık verdim.

Bu güzel ruhlu insan, hem önden giden akrabalarının, hem de yoldan geçenlerin şaşkınlığına bakmadan tam o noktada durup bu sevginin asla değişmeyeceğini söyleyip bana sarılmak zorunda kaldı.

Bu mesele kapanıp yolumuza devam ettiğimizde, "Ne düşünüyorsun, söyle haydi tatlım?" diye sordu Peggotty tekrar.

"Mr. Barkis'le evlenme konusunu mu diyorsun Peggotty?"

"Evet," dedi Peggotty.

"Bence çok iyi olur. Hem o zaman her zaman beni görmeye gelmek için atın ve araban olur ve canın istediğinde gelirsin, hep gelirsin."

"Ah akıllı yavrum benim!" diye bağırdı Peggotty. "Ben de geçen ay bunu düşündüm hep! Evet bir tanem; hem bak böyle daha bağımsız olabilirim, hem de artık kendi evimde, başkasının evindekinden çok daha rahat çalışırım. Şimdi bir yabancıya nasıl hizmetçilik ederim ben? Güzel kızımın yattığı yere de yakın olurum böylece," dedi Peggotty ve düşüncelere daldı. "Sonra istediğimde gidip görebilirim onu; hem sıra benim ebedî istirahatime gelince, beni de tatlı kızımın yakınına bir yere gömerler belki!"

Bir süre ikimiz de bir şey söylemedik.

"Ama eğer Davy'm buna karşı çıksaydı," dedi Peggotty neşeyle, "hiç düşünmez, kestirip atardım – kilisede kırk defa sorsalar da yüzüğüm cebimde taşınmaktan aşınmış olsa da hayır derdim."

"Yüzüme bak da Peggotty," dedim, "ne kadar sevindiğimi gör ve böyle şeyler geçirme aklından!" Çünkü gerçekten tüm kalbimle istiyordum bunu.

Peggotty bana sımsıkı sarılıp, "Ah canım benim," dedi, "gece gündüz, her açıdan düşündüm bunu ve umarım doğru karardır; ama tekrar düşünüp ağabeyimle konuşacağım; o zamana kadar aramızda kalsın Davy, seninle benim aramda. Barkis iyi ve dürüst bir adam," diye ekledi, "ve eğer ona karşı görevimi yerine getirirken keyfim *sahiden gerçekten* yerinde olmazsa, o da benim suçum olur," deyip içtenlikle güldü.

Mr. Barkis'in bu sözleri duruma o kadar uygun düşmüş ve hoşumuza gitmişti ki durup durup güldük ve Mr. Peggotty'nin evi ileride göründüğünde keyfimiz bayağı yerindeydi.

Ev aynı görünüyordu ama benim gözümde bir parça küçülmüştü sanki ve Mrs. Gummidge de sanki bıraktığımız günden beri aynı şekilde kapıda bekliyordu. Yatak odamdaki mavi kupanın içinde duran deniz yosunlarına varıncaya dek içerideki her şey aynıydı. Etrafa göz atmak için diğer bölüme geçtim; dünyayı topluca kıstırmak için aynı arzuyu taşıyan aynı ıstakozlar, yengeçler ve kerevitler, aynı köşede, aynı şekilde toplanmışlardı.

Ama küçük Em'ly ortalıkta yoktu, ben de Mr. Peggotty'ye onun nerede olduğunu sordum.

Peggotty'nin sandığını taşımaktan alnında biriken teri silerek, "Okulda küçükbey," dedi Mr. Peggotty de; sonra Hollanda usulü saate bakarak, "herhalde yirmi otuz dakika içinde evde olur. Yokluğunu hepimiz hissediyoruz valla!"

Mrs. Gummidge inledi.

"Neşelen biraz anne!" diye bağırdı Mr. Peggotty.

"Herkesten daha çok hissediyorum bunu," dedi Mrs. Gummidge; "ah, ne yalnız ve bedbaht bir varlığım ben, bana burada ters davranmayan bir o vardı zaten."

Sızlanıp başını iki yana sallayan Mrs. Gummidge ateşi körüklemeye koyuldu. O bu işle meşgulken Mr. Peggotty de bize bakıp eliyle ağzını kapayarak alçak sesle, "İhtiyarı düşünüyor!" dedi. Buradan anladım ki son gelişimden bu yana Mrs. Gummidge'in ruh halinde hiçbir ilerleme olmamıştı.

Ev eskisi kadar şirindi, daha doğrusu öyle olmalıydı ama beni aynı şekilde etkilememişti. Bir parça hayal kırıklığına uğramıştım hatta. Belki de küçük Em'ly evde yok diyeydi. Onun hangi yönden geleceğini biliyordum ve az sonra, onu karşılamak üzere yola çıktım.

Çok geçmeden karşıda biri belirdi ve ben onun Em'ly olduğunu anladım; hâlâ ufak tefekti ama büyümüştü. Bana doğru yaklaştıkça mavi gözlerinin daha mavileştiğini, gamzeli yüzünün daha parlaklaştığını ve çok daha güzelleşip canlandığını görünce üzerime tuhaf bir his çöktü ve onu tanımamışım da ilerilerde başka bir şeye bakıyormuşum gibi yapıp geçtim yanından. Ondan sonra böyle bir şeyi hayatımda yapmadım ya da yanılıyorum belki de.

Küçük Em'ly umursamadı hiç. Beni görmüştü ama dönüp arkamdan sesleneceğine gülerek kaçtı yanımdan. Bunun üzerine arkasından koşmak zorunda kaldım ve o kadar hızlı koştu ki onu ancak evin orada yakalayabildim.

"Ah, demek sendin ha?" dedi küçük Em'ly.

"Kim olduğumu biliyordun Em'ly," dedim.

"Ya sen, sen kim olduğumu bilmiyor muydun?" dedi Em'ly. Onu tam öpecektim ki elleriyle kiraz dudaklarını kapayıp artık bir bebek olmadığını söyledi ve her zamankinden daha çok gülerek eve kaçtı.

Beni kızdırmaktan zevk alıyor gibiydi ve ondaki bu değişiklik beni epey şaşırtmıştı. Çay masası hazırdı ve küçük do-

labımız eski yerine konmuştu; ama o gelip yanıma oturacağı yerde, gidip huysuz Mrs. Gummidge'in yanına oturdu ve Mr. Peggotty ona neden böyle yaptığını sorunca da dağıttığı saçlarıyla yüzünü saklayarak kıkır kıkır güldü sadece.

Mr. Peggotty koca eliyle onu hafifçe okşayarak, "Şu kediye bak hele!" dedi.

"Öyle! Öyle!" diye bağırdı Ham. "Küçükbey Davy, bu böyle işte!" diyerek oturdu sonra ve yüzünün kıpkırmızı olmasına yol açan, hayranlıkla keyif karışımı bir ruh hali içinde, bir süre ona kıs kıs güldü.

Aslında küçük Em'ly'yi hepsi şımartmıştı ama bunda en çok Mr. Peggotty'nin payı vardı ve Em'ly ne istese, Mr. Peggotty'nin yanına gidip yanağını onun sert sakallarına dayaması yetiyordu. En azından onun bu halini görünce ben öyle düşündüm ve Mr. Peggotty'ye hak verdim. Em'ly o kadar sevecen ve tatlıydı ve aynı anda hem muzip hem de mahcup olmayı öyle güzel başarıyordu ki beni hiç olmadığı kadar cezbetmişti.

Çok da yufka yürekliydi; çaydan sonra ateşin etrafında toplandığımızda, Mr. Peggotty bir yandan piposunu tüttürürken benim yaşadığım kayıpla ilgili bir şeyler söylediğinde Em'ly'nin gözleri dolmuş ve masanın diğer yanından bana öyle güzel bakmıştı ki ona minnettar olmuştum.

Mr. Peggotty, Em'ly'nin buklelerini alıp elinin üzerinde su gibi gezdirerek, "Ah ah!" dedi, "al sana bir öksüz daha küçükbey," sonra da elinin tersiyle Ham'in göğsüne vurup, "Bir tane de burada var," dedi, "ama o pek öyle görünmüyor."

Başımı iki yana sallayarak, "Mr. Peggotty, benim başımda da siz olsaydınız," dedim, "ben de öksüz hissetmezdim."

"Vay, küçükbey Davy, iyi dedin ha!" diye bağırdı Ham coşkulu bir şekilde. "Hey be! İyi dedin! Hissetmezdin valla! Ha ha!" Sonra o da Mr. Peggotty'nin göğsüne elinin tersiyle vurarak karşılık verdi ve küçük Em'ly de kalkıp Mr. Peggotty'yi öptü. Mr. Peggotty, "Ee, arkadaşınız nasıl bakalım küçükbey?" diye sordu bana.

"Steerforth mu?" dedim.

"Hah, adı buydu!" diye bağırdı Mr. Peggotty, Ham'e dönerek. "Bizim meslekle ilgili bir şeydi!"

"Sen Rudderford demiştin," dedi Ham gülerek.

"E olur o kadar," dedi hemen Mr. Peggotty. "Ne fark eder?* Ee arkadaşınız nasıl küçükbey?"

"Ben buraya gelirken gayet iyiydi Mr. Peggotty."

"Ne arkadaş ama!" dedi Mr. Peggotty piposunu uzatarak. "Arkadaş dediğin böyle olur! Canına yandığım Tanrı, ona bakmak bile bir keyif!"

Bu övgüden dolayı heyecanlanarak, "Çok yakışıklı, değil mi?" dedim.

"Yakışıklı!" diye bağırdı Mr. Peggotty. "Sana bir şey – bir şey gibi karşı koyuyor, ne gibi diyeyim, bilemedim. Çok cesur çocuk!"

"Evet! Yapısı öyle," dedim. "Bir aslan kadar cesur, bir de o kadar dürüsttür ki Mr. Peggotty."

Piposundan çıkan dumanların arasından bakarak, "Bence derslerde herkesin tozunu attırıyordur okulda," dedi Mr. Peggotty.

"Evet," dedim sevinçle, "her şeyi biliyor. İnanılmaz akıllı biri."

"Arkadaş böyle olur işte!" diye mırıldandı Mr. Peggotty başını ciddi bir tavırla sallayarak.

"Hiçbir şey sorun değildir onun için," dedim. "Verilen işi hemen anlar. Ondan iyi kriket oyuncusu bulamazsınız. Dama oyununda size istediğiniz kadar taş verir, ondan sonra da kolayca yener sizi."

Mr. Peggotty başını, "Öyledir tabii," der gibi salladı gene.

"Öyle güzel konuşur ki," diye devam ettim sonra, "herkesi kendi tarafına çeker; hele bir de şarkı söylemesini duysanız kimbilir ne derdiniz Mr. Peggotty."

Mr. Peggotty başını, "Eminim öyledir," der gibi salladı gene.

---

* "Rudder" gemi dümeni, "steer" ise yön vermek anlamına gelir. (ç.n.)

"O kadar yüce gönüllü, iyi ve asil biridir ki," dedim, kendimi en sevdiğim konuya kaptırmış bir halde, "onu hak ettiği kadar övmek mümkün değildir. Okulda kendisinden küçük ve aşağıda biri olan beni korumak için gösterdiği o yüce gönüllülüğe ne kadar teşekkür etsem azdır."

Kendimi kaptırmış gidiyordum ki gözüm, masanın üzerinde öne doğru eğilmiş, nefesini tutmuş, mavi gözleri mücevher gibi ışıl ışıl parlayan, yanakları al al, derin bir ilgiyle beni dinleyen küçük Em'ly'nin yüzüne takıldı. O kadar sıradışı bir içtenliği ve güzelliği vardı ki bir çeşit şaşkınlık içinde durdum ve ben durunca herkes aynı anda gözlerini ona çevirdi, gülerek Em'ly'ye baktılar.

"Em'ly benim gibi," dedi Peggotty, "onu izlemeyi seviyor."

Em'ly, herkesin kendisine bakmasından dolayı utandı ve başını öne eğdiğinde yüzü kıpkırmızıydı. Karışmış buklelerinin arasından göz atıp da bizim hâlâ ona baktığımızı görünce (şahsen ben böyle saatlerce izleyebilirdim onu) yanımızdan kaçtı ve yatma saati yaklaşana dek ortalıkta görünmedi.

Geminin kıç tarafındaki eski küçük yatakta yattım ve rüzgâr, önceden yaptığı gibi uğuldayarak düzlüklerden esti. Ama ben artık bu rüzgârın kaybettiğimiz insanlar için uğuldadığını hayal etmeden edemiyordum ve denizin yükselip tekneyi sürükleyebileceğini değil de, bu sesleri son duyduğumdan beri denizin yükseldiğini ve mutlu evimi sulara gömdüğünü düşündüm. Kulaklarımda rüzgârın ve suyun sesi azalırken dualarıma kısa bir cümlecik ekleyerek, Tanrı'dan büyüdüğümde küçük Em'ly'yle evlenmeyi talep ettiğimi, sonra da sevgiyle uykuya daldığımı hatırlıyorum.

Günler eskisi gibi geçip gidiyordu; tek fark –ki büyük bir farktı bu– küçük Em'ly'yle artık sahilde dolaşmıyor olmamızdı. Onun dersleri oluyordu, bir de nakış işleri vardı; bu yüzden günün büyük bir bölümünde ortalıkta görünmüyordu. Ama aksi bile olsa, eskisi gibi dolaşmamamız gerektiği fikrine kapılmıştım. Artık o delişmen ve çocuksu halleri geç-

miş, tahmin etmediğim ölçüde, küçük bir kadın olmuştu. Bir yıldan azıcık daha fazla bir sürede benden çok uzaklaşmıştı. Beni seviyordu ama bana bir yandan gülüp bir yandan da eziyet ediyordu; onu karşılamaya gittiğimde eve başka bir yoldan geliyordu ve ben kös kös döndüğümde onu kapıda gülerken buluyordum. En güzel zamanlar onun kapının girişinde sessizce oturup iş yaptığı, benim de ayağının ucundaki ahşap basamakta oturup ona kitap okuduğum anlardı. Şimdi düşünüyorum da hayatım boyunca bir daha o parlak nisan günlerindeki gibi bir gün ışığı görmedim, eskiden emektar teknenin girişinde otururken gördüğüm o küçük varlık kadar aydınlık bir varlık da görmedim ve böyle bir göğe, böyle bir suya ve altın sarısı havaya yelken açan böyle büyüleyici gemilere dalıp da gitmedim bir daha.

Oraya gittiğimiz ilk akşam Mr. Barkis, elinde bir bezin içine bohça edilmiş portakallarla, fazlasıyla boş ve tuhaf bir halde çıkageldi. Yanında getirdiği şey hakkında hiçbir şey söylemediği için gittiğinde onu yanlışlıkla unuttu sandık; sonra Ham bunu iade etmek için arkasından koştu ve bize, Mr. Barkis'in bunları Peggotty'ye getirmiş olduğu bilgisiyle geri döndü. Mr. Barkis bu olaydan sonra her akşam tam aynı saatte, elinde küçük bir çıkınla geldi ve bunu, hiç lafını etmeden kapının arkasına koyup gitti. Bu sevgi dolu bağışlar çeşit çeşit ve birbirinden garip şeyler içeriyordu. Bunların arasında iki parça domuz paça, koca bir iğnedenlik, yarım kilo kadar elma, bir çift oltutaşı küpe, biraz kırmızı soğan, bir kutu domino taşı, bir kanarya ve kuş kafesi, bir but da domuz turşusu vardı.

Mr. Barkis'in kur yapması, hatırladığım kadarıyla, baştan sona tuhaftı. Çok nadir konuşuyordu ama tıpkı arabada otururkenki tavrıyla ateşin yanında oturup karşısında duran Peggotty'ye gözlerini dikerek uzun uzun bakıyordu. Bir gece, sanırım aşka gelip Peggotty'nin elindeki, örgü için sakladığı balmumunun üzerine atladı ve bunu ceketinin cebine

koyarak gitti. Bundan sonra en büyük zevki, kendisinden istendiğinde, cebinin astarına yapıştırdığı yarı erimiş haldeki balmumunu çıkarmak ve işi bittiğinde yeniden cebine atmak oldu. Kendi kendine pek eğleniyor gibiydi ve konuşmak gibi bir derdi yoktu. Peggotty'yi yürüyüşe çıkardığında bile böyle bir endişesi yoktu; ona ara sıra keyfinin sahiden yerinde olup olmadığını sorarak kendince durumu idare ediyordu sanırım; Peggotty'nin bazen, Mr. Barkis gittikten sonra önlüğüyle yüzünü kapayıp yarım saat güldüğünü hatırlıyorum. Bütün bunlar kendisine yapılan kurlarla aynı tarzda olduğu için ona ihtiyarı anımsattığından bedbaht Mrs. Gummidge'in haricinde bu durum hepimizin az çok komiğine gidiyordu aslında.

Nihayet, ziyaretimin sonuna yaklaşıldığında, Peggotty ile Mr. Barkis'in günübirlik bir geziye çıkacakları, küçük Em'ly'yle benim de onlara eşlik edeceğimiz açıklandı. Bütün günü Em'ly'yle geçirecek olmanın mutluluğunu düşünmekten bir önceki gece yarım yamalak uyudum. Sabah hepimiz erkenden heyecanla uyandık; daha kahvaltımızı ederken Mr. Barkis ileride, küçük gezinti arabasıyla sevgilisine gelirken belirdi.

Peggotty her zamanki gibi, derli toplu matem elbisesini giymişti ama Mr. Barkis üzerindeki yeni mavi kabanıyla pek havalıydı; terzi bunun ölçüsünü öyle iyi almıştı ki en soğuk havada bile kabanın manşetlerinden eldivene ihtiyaç duyulmazdı; yakasıysa o kadar yüksekti ki saçları başının tepesine doğru itilmişti. Parlak düğmeleri de en büyük boydu. Açık kahverengi pantolon ve devetüyü yelekle tamamlanan bu kılığıyla Mr. Barkis'in bir saygınlık timsali olduğunu düşündüm.

Hepimiz kapının önünde telaşla bekleşirken Mr. Peggotty'nin elinde, bize şans getirsin diye fırlatılmak üzere eski bir ayakkabı olduğunu ve bunu bu amaçla Mrs. Gummidge'e uzattığını gördüm.

"Yok. Başkası atsa daha iyi olur Dan'l," dedi Mrs. Gummidge. "Ben yapayalnız ve bedbaht bir varlığım ve yalnız ve bedbaht olmayan kimi görsem bana ters."

"Haydi ama koca nine," diye bağırdı Mr. Peggotty. "Al şunu ve fırlat işte."

"Yok Dan'l," dedi Mrs. Gummidge sızlanıp başını iki yana sallayarak. "Daha az hisseden biri olsaydım daha fazla şey yapabilirdim. Sen benim gibi yaşamıyorsun Dan'l; sana ters gelmiyor bir şeyler, sen de onlara ters gitmiyorsun; sen fırlatsan daha iyi olur onu."

Ama bu noktada, deminden beri telaşlı bir şekilde tek tek herkesi öpen Peggotty, artık hepimizin içinde olduğu arabadan seslenerek (Em'ly'yle ben iki küçük sandalyede yan yana oturuyorduk) bunu Mrs. Gummidge'in yapması gerektiğini söyledi. Böylece Mrs. Gummidge ayakkabıyı fırlattı ve ne yazık ki atar atmaz da gözyaşlarına boğulup herkese yük olduğunu bildiğini ve bir an önce yurda yerleştirilmesi gerektiğini beyan ederek Ham'in kollarına yığıldı ve ayrılışımızın bayram havasına gölge düşürdü. O an, Ham'in onu dinleyip harekete geçmesinin pek yerinde bir davranış olacağını düşündüm.

Sonra gezimiz için yola çıktık neyse ki ve ilk işimiz bir kilisede durmak oldu; Mr. Barkis atı oradaki bir parmaklığa bağlayıp Peggotty'yle içeri girdi ve küçük Em'ly'yle beni arabada yalnız bıraktı. Ben bunu fırsat bilip kolumu Em'ly'nin beline sardım ve çok yakında gideceğim için birbirimize sevecen davranıp bütün günü mutlu geçirmeyi teklif ettim. Küçük Em'ly buna razı olup onu öpmeme izin verince, iyice gözümü karartıp ona ondan başka kimseyi sevemeyeceğimi ve onun kalbini çalmaya çalışan biri olursa da onun kanını dökmeye hazır olduğumu söylediğimi hatırlıyorum.

Küçük Em'ly bunları duyunca ne çok eğlenmişti! Benden daha büyük ve akıllı olduğu gibi ciddi bir fikre nasıl kapılmıştı bilmiyorum ama bu küçük kadın, "Seni aptal çocuk,"

deyip öyle tatlı gülmüştü ki bana, ona bakmanın keyfiyle bu aşağılayıcı sözün acısı bile kalmamıştı hiç.

Mr. Barkis ve Peggotty uzunca bir süre kilisede durduktan sonra nihayet çıktılar da kırlara doğru yol aldık. Yolda Mr. Barkis bana dönüp göz kırparak –bu arada onun göz kırpabileceği hiç aklıma gelmemişti– şöyle dedi:

"Arabaya yazdığım isim neydi benim?"

"Clara Peggotty," dedim.

"Bunun tepesinde bir tente olsa ona ne yazmam gerekirdi şimdi?"

"Yine Clara Peggotty mi?" diye sordum.

"Clara Peggotty BARKIS!" diye karşılık verdi Mr. Barkis ve öyle gür bir kahkaha attı ki araba sarsıldı.

Sözün kısası evlenmişlerdi ve kiliseye gitmelerinin başka bir sebebi yoktu. Peggotty bu işin sessizce halledilmesini uygun görmüştü; dolayısıyla onu Barkis'e kâtip vermiş, törene tanıklık eden kimse de olmamıştı. Mr. Barkis birlikteliklerini böyle aniden ilan edince Peggotty biraz utandı ve bana olan sevgisinin değişmediğini gösterirken bu defa yeterince sıkı sarılamadı ama çok geçmeden kendine gelerek bu işin hallolduğuna sevindiğini söyledi.

Sapa yolun birinde küçük bir hana girdik; zaten bekleniyormuşuz ve orada keyifli bir yemek yiyip günün geri kalanını mutlu bir şekilde geçirdik. Peggotty on yıllık evli olsa bu kadar rahat davranamazdı herhalde; halinde hiçbir değişiklik yoktu: Her zamanki gibiydi ve Mr. Barkis, çaydan önce dalgın dalgın piposunu tüttürüp mutluluğunun idrakiyle keyif çatarken Peggotty, küçük Em'ly ve benimle birlikte gezintiye çıktı. Mutluluk Mr. Barkis'in iştahını açmış olmalı ki yemekte epeyce domuz eti ve yeşillik yemiş olmasına ve üzerine de birkaç bıldırcını mideye indirmesine rağmen çayın yanında haşlanmış domuz pastırması yemeden edemediğini, sonra da gayet sakin bir vaziyette epey bir miktar daha atıştırdığını hatırlıyorum.

O zamandan beri bunun ne kadar garip, masum ve sıradışı bir düğün olduğunu düşünmüşümdür hep! Hava kararmaya başladığında tekrar arabaya bindik ve yıldızlara bakıp onlar hakkında konuşa konuşa, mutlu mesut eve döndük. Yıldızları açıkladım ve Mr. Barkis'in zihnini inanılmaz ölçüde açtım. Ona bildiğim her şeyi anlattım ama zaten ne söylesem inanacak gibiydi çünkü benim yeteneklerime derin bir saygısı vardı ve bir keresinde karısına, duyacağım şekilde benim "küçük bir Roeshus"* olduğumu söylemişti – ama demek istediği harika çocuktu galiba.

Yıldızlar hakkında konuşmayı bitirdiğimizde, daha doğrusu ben Mr. Barkis'in zihinsel becerilerini bitirdiğimde küçük Em'ly'yle ikimiz eski bir paket kâğıdını örtü yaptık ve yolculuğun geri kalanında bunun altında oturduk. Ah ne kadar çok seviyordum onu! Onunla evlenip (düşünüyordum da) uzaklara gitsek, ağaçların arasında, kırlarda yaşasak ve hiç büyümesek, gözümüz hiç açılmasa, hep çocuk kalsak, güneşin altında, çiçeklerle kaplı çayırlarda boş boş, el ele dolaşsak, geceleri başımızı, tatlı bir saflık ve huzur içinde yosunların üzerine koysak, sonra da öldüğümüzde bizi kuşlar gömse ne kadar mutlu olurduk! Yol boyu, içinde gerçek dünyaya ait hiçbir şey olmayan, masumiyetimizin ışığıyla parlayan ve ötedeki yıldızlar kadar belirsiz böyle bir resim vardı zihnimde. Peggotty'nin nikâhında, küçük Em'ly'yle benim gibi iki saf yüreğin yer aldığını düşündükçe seviniyorum. Bu sade törende Sevgi ve Merhamet'in böylesine hafif bedenlerle can bulduğunu düşünmek mutlu ediyor beni.

Gece vakitlice eski tekneye vardık; orada Mr. ve Mrs. Barkis bize hoşça kalın deyip güvenle birbirlerine sokularak kendi evlerinin yolunu tuttular. O zaman ilk kez Peggotty'yi kaybettiğim hissine kapıldım. Altına sığındığım yer, aynı zamanda küçük Em'ly'nin başını örten bir çatı olmasaydı yatağa mutlaka sızlayan bir kalple giderdim.

---

* Quintus Roscius: Antik Romalı aktör. Master Betty adlı çocuk aktöre (1791-1874) on bir yaşından sonra "Küçük Roscius" dendi. (ç.n.)

Aklımdan geçenleri Mr. Peggotty'yle Ham de en az benim kadar biliyordu ki bunları savuşturmak için beni sıcak bir yemek ve misafirperver yüzlerle karşıladılar. Küçük Em'ly ziyaretim boyunca ilk kez yanıma gelip dolabın üzerine oturdu ve bu, harika bir güne harika bir son oldu.

Gece sular yükselmişti ve biz yatağa gittikten biraz sonra Mr. Peggotty'yle Ham balığa çıktılar. Issız evde Em'ly'yle Mrs. Gummidge'in koruyucusu olarak tek bırakılmış olmaktan dolayı kendimi bayağı cesur hissetmiştim ve keşke bir aslan, yılan ya da feci bir canavar bize saldırsa da ben de onu yok ederek zafere ulaşsam diye geçirdim içimden. Ama o gece Yarmouth düzlüklerinde böyle bir şey gezintiye çıkmadığından ben de sabaha kadar ejderha rüyaları görmekle yetindim.

Sabah olunca Peggotty gelip her zamanki gibi penceremin altından bana seslendi; sanki arabacı Mr. Barkis baştan sona bir rüyadan ibaretti. Sonra kahvaltının ardından beni evine götürdü; gerçekten güzel bir evdi bu. Taşınır bütün eşyaların içinde en çok salondaki (yerleri karo kaplı mutfak genel oturma odasıydı) o koyu renk ahşaptan eski çekmeceli dolaptan etkilenmiştim galiba; tepesi geriye açılıp aşağı indirilince çalışma masası oluyordu ve içinde büyük boy bir kitap, Fox'un Şehitler Kitabı vardı. Hiçbir kelimesini hatırlamadığım bu değerli kitabı, anında keşfederek okumaya koyuldum ve ondan sonra o eve her gittiğimde bir sandalyeye diz çöküp bu mücevherin saklı olduğu kutuyu açtım, kollarımı masanın üzerine yayarak kitabı tekrar okumaya başladım. Maalesef en çok resimlerinden etkilenmiştim; bir dolu resim vardı içinde ve bunlar hep sıkıntılı ve korkunç şeylerin tasviriydi ve o günden sonra Şehitler'le Peggotty'nin evi hep bir arada yer almıştı zihnimde.

O gün Mr. Peggotty, Ham, Mrs. Gummidge ve küçük Em'ly'yle vedalaştım ve geceyi Peggotty'nin evinde, çatı katında, onun daima bana ait olacağını ve hep aynı şekilde

tutulacağını söylediği (yatağın başucundaki rafta timsahlı kitap olan) küçük bir odada geçirdim.

"Sevgili Davy, genç de olsam, ihtiyar da, yaşadığım sürece ve bu evin çatısı altında oldukça," dedi Peggotty, "bu kapı her zaman sana açık olacak. Eski küçük odanı nasıl tuttuysam burayı da senin için hazır tutacağım tatlı oğlum; Çin'e bile gitsen, sen yokken buranın aynı şekilde tutulacağından emin olabilirsin."

Sevgili eski bakıcımın içtenliğini ve bağlılığını tüm kalbimle hissetmiştim ve elimden geldiğince teşekkür ettim ona. Çok iyi beceremediğimi bunu çünkü o sabah, kollarını boynuma dolamış bir halde konuşmuştu benimle; o sabah eve dönecektim ve o sabah arabaya binip Peggotty ve Mr. Barkis'le birlikte eve döndüm. Beni kapıda bıraktılar; ne kolay ne de güzel bir ayrılıktı bu ve arabanın yola devam ettiğini, Peggotty'yi benden alıp götürdüğünü görmek ve beni de yaşlı karaağaçların altında, artık bana sevgi ve ilgiyle bakan hiçbir yüzün olmadığı o eve bakar halde bırakması tuhaf bir his yaratmıştı bende.

Artık yok sayıldığım bir döneme giriyordum ve o günleri düşündükçe kendime acımadan edemiyorum. Bir anda yapayalnız kalmıştım; her türlü sıcak ilgiden uzak, kendi yaşımdaki oğlanlardan uzak, kendi korkak düşüncelerimin haricinde her türlü dostluktan uzaktım, ki bunun hüznü şu kâğıdın üzerine olduğu gibi yansıyor şimdi.

Beni dünyanın en sıkı okulu da olsa, bir okula göndermeleri için neler vermezdim! Yeter ki bir şekilde, bir yerlerden bir şeyler öğrenseydim! Ama hiç umudum yoktu. Beni sevmiyorlardı ve asık suratlarıyla, acımasızca ve istikrarla beni görmezden geliyorlardı. Sanırım o günlerde Mr. Murdstone parasal yönden sıkışmaya başlamıştı biraz; gerçi bunun konumuzla pek alakası yok. Bana tahammül edemiyordu ve sanırım, beni kendinden uzak tutarak, ondan bir şey talep etme ihtimalimi de uzak tutmaya çalışıyordu – ve bunu başarıyordu.

Fiziksel olarak hırpalanmadım. Beni dövmediler ya da aç bırakmadılar ama bana yapılan yanlışlar, sistemli ve kontrollü bir şekilde devam ediyordu ve arada insafa geldikleri hiç olmuyordu. Günlerce, haftalarca, aylarca katı bir şekilde yok saydılar beni. Bazen düşünüyorum da hastalansaydım ne yaparladı acaba? Kendi başıma odamda öylece yatar, her zamanki gibi kendi başımın çaresine mi bakardım yoksa bana yardım edecek biri çıkar mıydı?

Mr. ve Miss Murdstone evdeyken yemeğimi onlarla yiyordum; onlar yokken kendi kendime yiyip içiyordum. Hiçbir zaman, evin içinde ya da mahallede tembel tembel dolaşmamı önemsemediler ama arkadaş edindiğim zaman kıskanıyorlardı: Belki de arkadaşım olursa, onları şikâyet edebileceğimi düşündüler. Bu yüzden, Mr. Chillip benden sık sık kendisini ziyaret etmemi istese de (kendisi duldu ve birkaç yıl önce kaybettiği ufak tefek, sarı saçlı karısını, ben ancak soluk renkli alacalı bir kediyle bağdaştırarak hatırlayabiliyordum) onun o küçücük muayenehanesine gidip burnuma gelen ilaç kokuları arasında, benim için yeni olan bir kitabı okuyarak ya da onun nazik talimatları eşliğinde havanda bir şeyler döverek bir öğleden sonra geçirme zevkine nadiren erişebiliyordum.

Aynı sebeple, bir de ona karşı eskiden kalma nefretlerinin etkisiyle, Peggotty'yi ziyaret etmeme de nadiren izin veriliyordu. Peggotty verdiği söze sadık kalarak haftada bir ya beni görmeye geliyor ya da benimle yakınlarda bir yerlerde buluşuyordu ve hiçbir zaman eli boş olmuyordu ama benim onun evine gitmeme izin verilmemesi sık sık ve derin hayal kırıklıklarına yol açıyordu bende. Ama birkaç kere, o da uzun aralıklarla Peggotty'nin yanına gitmeme izin verildi; sonra Mr. Barkis'in bayağı cimri bir adam, ya da iyi bir eş olarak Peggotty'nin ifadesiyle "azıcık cimri" olduğunu fark ettim, adamın yatağının altında, içinde bir dolu ceket ve pantolonun olduğunu söylediği bir sandıkta, bir yığın para varmış meğer. Adamın serveti bu kutuda öyle büyük bir tevazuyla

saklıymış ki bu servetin ufacık bir bölümünü ortaya çıkarmak için bile kurnazlık gerekirmiş; bu yüzden Peggotty'nin her cumartesi harcamalar için uzun ve ayrıntılı bir plan, adeta bir Barut Komplosu* hazırlaması gerekiyormuş.

Bütün bu süre boyunca, verdiğim bütün sözlerin nafile olduğunun ve tamamen yok sayıldığımın o kadar bilincindeydim ki eski kitaplar da olmasa, eminim acınacak bir halde olurdum. Beni rahatlatan tek şey bunlardı ve en az onların bana olduğu kadar sadıktım bu kitaplara; kimbilir kaç defa aynı kitapları okuyup durdum.

Şimdi hayatımın, bir şeyler hatırlayabildiğim sürece asla unutamayacağım bir dönemine yaklaşıyorum; bunların hatırası sık sık, ben onu çağırmadan bir hayalet gibi karşıma çıkmıştır ve mutlu günlerime musallat olmuştur.

Bir gün dışarı çıkmıştım ve artık yaşam tarzım olmuş ruhsuz ve dalgın tavırla bir yerlerde oyalanıyordum ki evimizin yakınlarındaki dar yolun köşesinden döndüğümde yanında bir beyle yürüyen Mr. Murdstone'la karşılaştım. Ne yapacağımı şaşırmıştım ve tam yanlarından geçip gideceğim sırada o bey seslendi:

"Aa! Brooks!"

"Hayır efendim, David Copperfield," dedim.

"Hadi canım. Brooks'sun sen," dedi beyefendi. "Sen Sheffieldlı Brooks'sun. Adın bu senin."

Bu sözler üzerine beyefendiye daha dikkatli bir şekilde baktım. Kahkahası tanıdık gelmişti; bu adamın, şeyden önce – neyse ne zaman olduğu önemli değil, hatırlamasam da olur, daha önce Mr. Murdstone'la Lowestoft'a görmeye gittiğimiz Mr. Quinion olduğunu hatırladım.

"Neler yapıyorsun bakayım Brooks, nerede okuyorsun?" dedi Mr. Quinion.

---

* Bir grup yönetim karşıtı İngiliz Katolik tarafından, İngiltere Kralı I. James ve diğer aristokratları öldürmek için 5 Kasım 1605'te yapılan, Parlamento Binası'nı havaya uçurma girişimidir. (ç.n.)

Elini omzuma koymuştu ve onlarla yürümem için beni de kendilerine doğru çevirdi. Ne cevap vereceğimi bilemedim ve kararsız bir şekilde Mr. Murdstone'a göz attım.

"Şimdilik evde," dedi Mr. Murdstone. "Hiçbir eğitim almıyor. Onunla ne yapacağız bilmiyorum. Sıkıntılı bir konu."

O eski, ikiyüzlü bakış bir an bana döndü ve sonra gözleri, hoşnutsuzca başka yana çevrilirken bir kaş çatışıyla kararda iyice.

Mr. Quinion, sanırım ikimize birden bakarak, "Hıı!" dedi. "Hava da ne güzel!"

Sonra bir sessizlik oldu ve ben omzumu onun elinden kurtarma derdine düşmüşken şöyle dedi:

"Bana kalırsa hâlâ oldukça zeki bir çocuksun, öyle mi Brooks?"

Mr. Murdstone sabırsızlanarak, "Evet evet! Yeterince zeki," dedi. "Ama onu bıraksanız daha iyi. Onu sıktığınız için size müteşekkir olmayacaktır."

Bu tavsiye üzerine Mr. Quinion beni rahat bıraktı ve ben de çabucak evin yolunu tuttum. Ön bahçeye vardığımda arkama bakınca Mr. Murdstone'un kilise bahçesinin küçük kapısına dayandığını ve Mr. Quinion'un ona bir şeyler söylediğini gördüm. İkisi de bana bakıyordu ve benim hakkımda konuştuklarını hissettim.

Mr. Quinion o gece bizim evde yattı. Ertesi sabah kahvaltıdan sonra, sandalyemi yerine koymuş odadan çıkıyordum ki Mr. Murdstone beni geri çağırdı. Kendisi kasvetli bir tavırla diğer masaya geçmişti ve ablası da çalışma masasının başındaydı. Mr. Quinion, elleri ceplerinde orada durmuş pencereden dışarı bakıyordu; bense hepsini izliyordum.

"David," dedi Mr. Murdstone, "insan gençken çalışmalı hep; surat asıp sızlanmamalı."

"Senin yaptığın gibi," diye ekledi ablası.

"Jane Murdstone, siz karışmayın lütfen. David, ben diyorum ki insan gençken çalışmalı hep; surat asıp sızlanmamalı. Özellikle senin yapındaki, hataları sürekli düzeltilmesi

gereken ve iş dünyasının işleyişine alışmasını sağlamaktan, onu hamur gibi yoğurmaktan daha büyük bir iyilik yapılamayacak bir çocuk için geçerli bu."

"İnatçılık bir işe yaramaz burada," dedi ablası. "İnatçılığı kırmak gerekiyor. Kırmak lazım bunu. Kırmalı mutlaka!"

Mr. Murdstone ablasına yarı sitemkâr, yarı onaylar tarzda bir bakış atıp kaldığı yerden devam etti:

"David, herhalde biliyorsun ki öyle zengin biri değilim ben. Ya da şimdi öğrendin bunu. Şimdiye kadar belli bir eğitim aldın. Eğitim masraflı bir şey ama öyle olmasaydı ve bunu karşılayabilecek olsaydım bile, ben yine senin okula devam etmenin bir faydası olmayacağını söylerdim. Seni bekleyen bir yaşam mücadesi var şimdi ve buna ne kadar çabuk başlasan o kadar iyi olur."

Sanırım o an, o zavallı halimle, bunun çoktan başladığını düşünmüştüm ama şimdi düşününce anlıyorum başlayıp başlamadığını.

"Ara sıra 'muhasebe bürosu'ndan bahsedildiğini duymuşsundur," dedi Mr. Murdstone.

"Muhasebe bürosu mu efendim?" diye tekrarladım.

"Şarap ticareti yapan Murdstone ve Grinby'nin bürosu," dedi Mr. Murdstone. Herhalde kararsız görünüyordum ki sözüne devam etti hemen:

"Bahsi geçen 'muhasebe bürosunu', işi, mahzeni, rıhtımı ya da benzeri bir şeyi duymuşsundur."

Mr. Murdstone'la ablasının gelir kaynaklarına ait yarım yamalak hatırladıklarımla, "Galiba bu işi duymuştum efendim," dedim. "Ama ne zaman olduğunu hatırlamıyorum."

"Ne zaman olduğunun önemi yok," dedi Mr. Murdstone. "Bu işi Mr. Quinion idare ediyor."

Pencereden dışarı bakan Mr. Quinion'a saygılı bir bakış attım.

"Mr. Quinion buranın çocuklara iş olanağı sağladığını söylüyor ve aynı şartlarla sana da bir iş olanağı verebileceğini düşünüyor."

Mr. Quinion hafifçe bize dönerek alçak sesle, "Başka şansı olmadığından, Mr. Murdstone," dedi.

Mr. Murdstone sabırsız hatta kızgın bir tavırla Mr. Quinion'un dediklerini duymamış gibi devam etti sözüne:

"Şartlara göre, yiyecek, içecek ve harçlığını sen kendin kazanacaksın. Kalacak yeri de (ki ayarlandı burası) ben ödeyeceğim. Çamaşırların yıkanmasını da..."

"Bunların tutarını da ben ayarlayacağım," dedi ablası.

"Bir süre daha kendin almayı beceremeyeceğinden," dedi Mr. Murdstone, "kılık kıyafetin de sağlanacak. Şimdi, yeni yaşantına başlamak üzere, Mr. Quinion'la birlikte Londra'ya gidiyorsun David."

"Kısaca, ihtiyaçların karşılanıyor," dedi ablası; "sen de üstüne düşeni yap."

Bu açıklamanın amacının benden kurtulmak olduğunu anladıysam da bu beni sevindirmiş miydi yoksa korkutmuş muydu, tam hatırlayamıyorum. Bana kalırsa kafam karışmıştı ve bu iki duygu arasında bir süre gidip geldim ama birinde karar kılmadım. Dahası, Mr. Quinion ertesi gün yola çıkacağı için zihnimi toparlamaya vakit yoktu.

Ertesi gün beni, etrafı başımda annemin anısına siyah krep kumaşla çevrili eskimiş, küçük beyaz bir şapka, siyah bir ceket ve üzerimde kalın ve katı, fitilli bir kadife pantolonla –Miss Murdstone'a göre bu pantolon, şimdi beni bekleyen dünyaya karşı savaşta bacaklarımın en iyi zırhı olacaktı– gözünüzün önüne getirin; beni, giyinip kuşanmış halimle ve küçük fâni eşyalarımı koyduğum ufak valiz önümde, Mr. Quinion'u Yarmouth'taki Londra arabasına götüren posta arabasında, (Mrs. Gummidge'in diyebileceği gibi) yalnız ve bahtsız bir çocuk olarak otururken hayal edin! Evimizin ve kilisenin giderek nasıl küçüldüğünü, ağacın altındaki mezarın, araya giren şeyler yüzünden nasıl yok olduğunu, eski oyun bahçemdeki kulenin nasıl yükselmediğini ve gökyüzünün ne kadar boş olduğunu görün!

XI

Kendi Hayatıma Başlıyorum ve Bu Hiç Hoşuma Gitmiyor

Artık dünyayı o kadar iyi tanıyorum ki beni hiçbir şey şaşırtamaz ama hâlâ şaşırtan bir şey varsa, o yaşta evden bu kadar kolay atılmamdır. Olağanüstü yetenekli, güçlü gözlem yeteneği olan, kıvrak zekâlı, gayretli, duyarlı, bedenen ve manen bu kadar çabuk incinen bir çocuk olmama rağmen hiç kimsenin buna ses çıkarmaması inanılmaz bir şey gerçekten. Ama kimse bir şey yapmadı ve ben on yaşında, Murdstone ve Grinby'nin hizmetinde bir çocuk işçi oldum.

Murdstone ve Grinby'nin depoları nehrin kıyısındaydı. Blackfriars'ta. Modern gelişmelerle değişmiş olsa da tepeden nehre doğru kıvrılan dar bir sokağın en sonundaki evdi burası ve sokağın sonunda insanların teknelere bindiği basamaklar vardı. Kendine ait bir iskelesi olan eski, derme çatma bir evdi; sular yükseldiğinde nehre dayanır, çekildiğinde çamurun ortasında kalırdı ve kelimenin tam manasıyla farelerin istilası altındaydı. Diyebilirim ki yüz yıllık kir ve dumandan rengi solmuş lambrili odalar, bozuk döşemeler ve merdivenler, mahzenlerde ciyaklayıp cirit atan yaşlı gri fareler ve buranın pisliği, çürümüşlüğü, sanki yıllar öncesine

değil de şu ana ait. Titreyen elim Mr. Quinion'un avucunda, tüm bunların arasına ilk katıldığım o uğursuz saatte olduğu gibi hepsi önümde uzanıyor şimdi.

Murdstone ve Grinby'nin işinde çeşitli görevlerde bir dolu insan vardı ve bunların önemli bir bölümü şarapların ve alkollü içkilerin yük gemilerine aktarılmasıyla uğraşıyordu. Şimdi bu gemilerin en çok nerelere gittiklerini unuttum ama sanırım aralarında hem Doğu hem de Batı Hint adalarına gidenler vardı. Bu kadar trafiğin sonuçlarından biri de bir sürü boş şişeydi ve işi bunları ışığa tutup incelemek, defolu şişeleri geri çevirmek, diğerleriniyse çalkalayıp yıkamak olan adam ve çocuklar vardı. Boş şişeler azaldığında, dolu şişelere etiket yapıştırma, ağızlarına mantar tıkama, mantarların tepesini mühürleme ya da işlemleri tamamlanan şişeleri varillere koyma gibi işler oluyordu. Bunların hepsi benim işimdi ve bu işi yapan oğlanlardan biriydim.

Benimle birlikte üç dört kişiydik. Benim çalışma yerim deponun bir köşesinde, Mr. Quinion'un muhasebe bürosundaki taburenin en alt demirine basıp ayakta durarak masanın yukarısındaki pencereden baktığında beni görebileceği bir yerdeydi. Burada, kendi hayatıma başladığım o ilk hayırlı sabah, daimî olarak çalışan çocukların en büyüğü bana işi göstermek için çağrıldı. Adı Mick Walker'dı ve üzerinde yırtık pırtık bir önlükle başında kâğıt bir başlık vardı. Bana babasının bir mavnacı olduğunu ve onun, Lord Mayor Seremonisi'nde* siyah kadife bir başlıkla yürüdüğünü anlattı. Bir de birlikte en çok çalışacağımız ve bana dediğine göre Solgun Patates gibi tuhaf bir ismi olan başka bir oğlandan daha bahsetti. Gerçi sonra asıl adının bu olmadığını, bu ismin, kendisine soluk ve solgun görünümlü ten renginden dolayı depoda layık görüldüğünü keşfettim. Solgun'un babası nehir taşımacılığı yapıyordu, aynı zamanda da Solgun'un

* Geleneksel olarak Lord Mayor yemin ettikten sonraki gün bir konvoy eşliğinde Westminster'a gider. (e.n.)

yakınlarından birinin –galiba küçük kız kardeşinin– pandomim ekibinde afacan çocuk olarak rol aldığı büyük tiyatroların birinde itfaiyeci olarak çalışıyordu.

Bu kişiyle arkadaşlığım ilerledikçe ruhumda hissettiğim ıstırabı tarif etmem imkânsız çünkü onu, çocukluğumun mutlu günlerinde her gün gördüğüm arkadaşlarla –Steerforth, Traddles başta olmak üzere diğerleriyle– karşılaştırdığımda, büyüyüp bilgili ve seçkin bir adam olma hayallerimin yerle bir olduğunu hissediyordum. Umudumu tamamen kaybetmiş olmanın, duyduğum utancın verdiği bu derin hissi, öğrendiğim, düşündüğüm, bana keyif veren, merakımı ve hayranlığımı kamçılayan her şeyin her gün azar azar benden eksileceğini ve bir daha geri gelmeyeceğini bilmek o küçük yüreğim için ne büyük bir kederdi, anlatamam. O sabah Mick Walker yanımdan her uzaklaştığında gözyaşlarımı şişeleri yıkadığım suya akıttım ve göğsümde bir şişkinlik varmış da patlayacakmış gibi hıçkırıklara boğuldum.

Muhasebe bürosunun saati yarımı gösterdiğinde yemeğe gitmek için bir hazırlık yapıldı ve Mr. Quinion, bürosunun camını tıklatarak başıyla gelmemi işaret etti. İçeri girdiğimde üzerinde kahverengi bir redingot, altında siyah dar bir pantolon ve ayakkabılar olan, başının tepesi, dökülen saçlarından yumurta gibi duran (hem kocaman hem de parlak bir kafası vardı), iriyarı, orta yaşlı biri geniş suratını benden yana çevirdi. Kıyafetleri eski püsküydü ama gömleğinin yakası pek afiliydi. Elinde de ucunda bir çift kırmızı püskül olan havalı bir değnek vardı ve redingotunun üstünden saplı bir monokl sarkıyordu ama sonradan bunun süs için olduğunu fark ettim, zira onu çok nadir kullanıyordu ve kullandığında da pek bir şey göremiyordu.

"Bu işte," dedi Mr. Quinion beni göstererek.

Yabancı, küçümseyen bir sesle lafları ağzında yuvarlayarak ve beni oldukça etkileyen tarifi zor bir kibarlık takınarak, "Demek küçükbey Copperfield bu," dedi, "Umarım iyisinizdir beyefendi."

Çok iyi olduğumu, kendisinin de öyle olduğunu umduğumu söyledim. Tanrı biliyor ya, oldukça huzursuzdum ama hayatımın o döneminde şikâyet etmek gibi bir huyum yoktu, böylece çok iyi olduğumu ve kendisinin de iyi olduğunu umduğumu söyledim.

"İyiyim," dedi yabancı, "çok şükür, gayet iyiyim. Mr. Murdstone'dan bir mektup aldım ve kendisi bu mektupta, evimin arka tarafında, şu anda boş duran daireyi – yani aslında kısaca," ve sonra gülüp kendinden emin bir tavırla ekledi, "odayı – şimdi tanışma şerefine eriştiğim şu çaylağa vermemi istediğinden bahsediyor." Ardından yabancı, elini sallayarak çenesini gömleğinin yakasına gömdü.

Mr. Quinion, "Bu, Mr. Micawber," dedi bana.

"Öhö öhö!" dedi yabancı. "Evet, adım bu."

"Mr. Micawber'ı Mr. Murdstone da tanıyor," dedi Mr. Quinion. "Kendisi komisyonla bizim için sipariş alır. Mr. Murdstone ona pansiyon konusunda yazmış ve o da seni pansiyoner olarak alacak."

"Adresim şöyle," dedi Mr. Micawber, "City Caddesi, Windsor Evleri. Kısaca, ben," dedi Mr. Micawber aynı yapmacık hava ve kendinden emin tavırla, "burada yaşıyorum."

Başımla selamladım onu.

"Bu büyük şehirdeki maceranızın daha yeni başladığını ve City Caddesi tarafındaki Modern Babil'in gizemine nail olmakta zorluk yaşayabileceğinizi," dedi Mr. Micawber yine kendinden emin bir tavırla, "kısacası, yolunuzu kaybedebileceğinizi düşünerek bu akşam tekrar uğrayıp size en yakın yoldan eve gitmeyi göstereceğim."

Böyle bir şey teklif etmesi pek dostça bir davranış olduğundan ona yürekten teşekkür ettim.

"Acaba saat kaçta gel..." dedi Mr. Micawber.

"Sekiz gibi," dedi Mr. Quinion.

"Sekiz gibi," dedi Mr. Micawber. "İzninizle ben gideyim artık Mr. Quinion. Daha fazla tutmayayım sizi."

Böylece şapkasını takıp değneğini koltuğunun altına sıkıştırarak çıktı; dimdik bir şekilde, bir şarkı mırıldanarak muhasebe bürosundan uzaklaştı.

Sonra Mr. Quinion beni, sanırım haftada altı şiline her işe koşturmak üzere, Murdstone ve Grinby'nin şarap deposunda resmen işe aldı. Altı mı yoksa yedi şilin miydi, emin değilim. Ama emin olmadığıma göre, herhalde ilk başta altı, sonra yedi vermişti. Bir haftalık ücretimi verdi (sanırım kendi cebinden çıkarıp vermişti) ve ben de o gece bavulumun Windsor Evleri'ne taşınması için Solgun'a altı peni verdim: Küçük bir bavul olsa da benim için fazla ağırdı. Yediğim etli yemekle yakındaki tulumbadan içtiğim suya altı peni daha verdim ve yemek için verilen bir saatlik arayı sokaklarda dolaşarak geçirdim.

Akşam sözleşilen saatte Mr. Micawber geldi. Bu nezakete karşılık ben de elimi yüzümü yıkadım ve sonra birlikte, sanırım şimdi evimiz demem gereken yere doğru yürüdük; Mr. Micawber yolda, sabah yolumu kolay bulabileyim diye sokak adlarının ve köşebaşlarındaki evlerin şekillerinin üzerinde tek tek durdu.

Windsor Evleri'ndeki eve vardığımızda (ki evin de en az kendisi kadar eski püskü olduğunu ama aynı zamanda, onun gibi kendini olabildiğince gösterme telaşında olduğunu fark etmiştim) Mr. Micawber beni, göğsünde bebeğiyle salonda oturan (birinci katta hiç mobilya yoktu ve komşuları yanıltmak için panjurlar kapalıydı), zayıf, soluk renkli, hiç de genç görünmeyen Mrs. Micawber'la tanıştırdı. Kucağındaki bebek, ikizlerden biriydi; ailenin yanında kaldığım süre boyunca ikizlerin aynı anda Mrs. Micawber'dan ayrı olduğunu neredeyse hiç görmediğimi söyleyebilirim. İkisinden biri mutlaka emiyor oluyordu.

İki çocuk daha vardı; biri dört yaşlarındaki küçük Mr. Micawber, diğeri de üç yaşlarındaki Miss Micawber'dı. Ev halkını bunlar ve burnundan soluyup duran, daha aradan

yarım saat geçmeden bana kendisinin "öksüz" olduğunu ve o civardaki St. Luke Yurdu'ndan geldiğini söyleyen koyu tenli bir genç hanım, yani evin hizmetçisi oluşturuyordu. Odam evin en üst katında, arka taraftaydı. Küçük bir odaydı; duvarların her yanı, genç hayalgücümün mavi bir kartopu çiçeğine benzettiği süslemelerle kaplı odada çok az eşya vardı.

"Evlenmeden önce, annemlerle yaşarken," dedi Mrs. Micawber bana odamı göstermek için ikizler ve diğerleriyle yukarı gelip soluklanmak için oturduğunda, "bir pansiyoner almamız gerekeceğini hiç düşünmemiştim. Ama Mr. Micawber'ın durumu kötü olduğundan şahsi duyguları bir kenara bırakmak gerekiyor."

"Haklısınız efendim," dedim.

"Mr. Micawber'ın durumu iyice sıkışık şu sıra," dedi Mrs. Micawber, "ve bu işin içinden çıkmasına yardım etmek mümkün müdür bilmiyorum. Annemlerle yaşarken sıkıntı nedir bilmezdim pek ama babamın eskiden dediği gibi, deneyim öğretiyor işte insana."

Mr. Micawber'ın Deniz Kuvvetleri'nde subay olduğunu söyledi mi yoksa ben mi uyduruyorum, emin değilim. Tek bildiğim hâlâ onun bir zamanlar Deniz Kuvvetleri'nde olduğuna inanıyor olduğum; nedenini bilmiyorum. Şimdi de çeşitli evlere ürün götüren bir çeşit seyyar pazarlamacıydı ama pek bir şey kazandığı söylenemezdi.

"Eğer Mr. Micawber'ın alacaklıları ona zaman vermezse," dedi Mrs. Micawber, "sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaklar; bu işi bir an önce çözmeleri gerek. Taştan nasıl kan çıkmazsa, şu anda Mr. Micawber'dan da bir şey çıkmaz (mahkeme giderleri de cabası)."

Vaktinden önce büyümüş, bağımsız halim Mrs. Micawber'ı yaşım konusunda yanılttığından mıydı yoksa konuşacak kimseyi bulamasa ikizlere bile bunları anlatacak kadar dolmuş olduğundan mıydı, tam bilemiyorum ama ka-

dın bana bunları anlatmaya başladı ve onu tanıdığım sürece de aynı şekilde devam etti.

Zavallı Mrs. Micawber! Kadıncağız çabalayıp durduğunu söyledi, eminim öyleydi de. Sokak kapısının tam ortasında, üzerinde "Mrs. Micawber'ın Genç Hanımlara Uygun Pansiyonu" yazan kocaman bir pirinç levha vardı: Ama ben hiç eğitim için oraya gelen bir genç hanım görmedim ya da oraya gelen, gelmeye niyet eden bir hanım; hatta bir genç hanımı ağırlamak için en ufak bir hazırlık yapıldığını dahi görmedim. Gördüğüm ya da duyduğum tek ziyaretçiler alacaklılardı. Ne zaman gelecekleri belli olmazdı ve hayli de haşin olurlardı. Kirli yüzlü bir adam, sanırım ayakkabıcıydı, sabahın yedisinde sokağın ağzında dikilir ve yukarı kata seslenirdi: "Haydi çık bakalım! Paramızı ödemeyecek misin artık? Kaçmak yok; adilik yapma. Yerinde olsam bu adiliği yapmazdım. Ödemeyecek misin paramızı? Öde artık, duydun mu? Haydi!" Bu bağırışlarına karşılık alamayınca, hiddetinden "dolandırıcı" ve "soyguncu" gibi kelimelere başvurur, bunlar da işe yaramayınca, sokağın karşısına geçip Mr. Micawber'ın orada olduğunu bildiği ikinci katın pencerelerinin orada bas bas bağırmaya kadar götürürdü işi. Böyle zamanlarda Mr. Micawber'ın üzüntüsünden ve kırılan onurunun etkisiyle, elinde usturayla kendine hamle etme aşamasına geldiği bile olmuştu (bir keresinde karısı çığlık atınca haberim olmuştu benim de); ama aradan yarım saat geçince inanılmaz bir özenle ayakkabılarını cilalar ve her zamankinden kibar bir havayla bir şarkı mırıldanarak dışarı çıkardı. Mrs. Micawber da en az onun kadar değişkendi. Saat üçte, krala olan vergi borçlarından dolayı ayılıp bayıldığını, sonra saat dörtte panelenmiş kuzu pirzola yediğini ve ılık bira içtiğini (bunun parasını da iki çay kaşığını rehine bırakarak ödemişti) bilirim. Bir keresinde, tam bir haciz ihbarnamesi gelmişken saat altıda eve gelme şansına eriştiğimde, onu, saçı başı dağılmış, bir baygınlık krizinin ıstırabı

içinde yatarken buldum (tabii ikizlerden biriyle); ama aynı günün akşamında, dana kotletin piştiği sırada mutfaktaki ateşin önünde oturup annesinden, babasından ve aralarındaki muhabbetten bahsederken hiç olmadığı kadar neşeli görmüştüm onu.

Boş vakitlerimi bu evde, bu aileyle geçirdim. Kendi paramla bir peniye aldığım bir somun ekmek ve yine aynı fiyata aldığım süt, seçkin kahvaltımı oluşturuyordu. Akşam döndüğümde yemek için belli bir dolabın belli bir rafında küçük bir somun ekmekle biraz peynir de saklıyordum. Tüm bunlar o altı ya da yedi şilinimin büyük bir kısmına mal oluyordu, bunu gayet iyi biliyorum; oysa bütün gün depoda oluyordum ve bütün hafta o parayla geçinmem gerekiyordu. Pazartesi sabahından cumartesi gecesine kadar, şimdi hatırladığım kadarıyla, kimse ne bir tavsiyede bulunur, ne bir öğüt verir, ne cesaretlendirir, ne teselli eder, ne de herhangi bir konuda yardım edip destek olurdu!

O kadar küçük, çocuksu ve kendimi idare etme konusunda o kadar niteliksizdim ki –başka türlü olabilir miydim zaten?– sabahları Murdstone ve Grinby'nin bürosuna giderken pastacının kapısının önüne konmuş, indirimle yarı fiyatına satılan bozuk pastalara karşı koyamayıp akşam yemeğim için ayırmam gereken parayı harcardım. Sonra akşamı da ya yemek yemeden geçirir ya da bir poğaça, muhallebi falan alırdım. Para durumuma göre iki muhallebici arasında gidip geldiğimi hatırlıyorum. Biri St. Martin Kilisesi'ne yakın bir avluda –kilisenin arka tarafında– yer alıyordu ama şimdi böyle bir yer yok. O dükkândaki muhallebiye kuşüzümü de katıyorlardı ve bu oldukça özel bir muhallebiydi ama sonuçta bu güzel, iki penilik muhallebi, bir penilik sıradan bir muhallebiden daha büyük değildi. İkinci söylediğim için güzel bir yer Strand Caddesi'nde vardı – yeniden yapılandırılmış bir kısımda. Heybetli ve soluk renkli bir tatlıydı bu, ağır ve gevşek; bir de içindeki koca koca tatsız kuru üzümler her

yana dağılmıştı. Her gün, aşağı yukarı benim oradan geçme saatimde sıcacık çıkıyordu ve yemek niyetine onu yiyordum. Düzenli ve iyi yediğim zamanlarda ise bir lokantada yağsız pişmiş sosisle bir somun ekmek ya da dört penilik bir et tabağı yiyordum; ya da bizim işyerinin karşısındaki, Aslan ya da Aslan ve bilmemne adındaki eski, berbat bir handa bir tabak peynir ekmek yiyip bir bardak bira içiyordum. Bir keresinde yanımda ekmek götürdüğümü hatırlıyorum (sabah evden çıkarken yanıma almıştım), böyle bunu bir kâğıda sarılı halde, kitap gibi kolumun altına sıkıştırıp Drury Sokağı'ndaki meşhur bir et lokantasına taşımış, sonra bununla birlikte yemek için "küçük bir porsiyon" et söylemiştim. Böyle tuhaf ve küçük bir yaratığın yalnız başına gelmesi hakkında garson o zaman ne düşündü bilmem ama ben yemeğimi yerken gözlerini dikip bana baktığını ve başka bir garsonu çağırarak ona beni gösterdiğini biliyorum. Ona yarım peni vermiştim ve içimden keşke almasa diye geçirmiştim.

Çay içmek için yarım saatimiz vardı galiba. Yeterli param olduğunda ufak bir bardak hazır kahve içip bir dilim tereyağlı ekmek yerdim. Param yoksa Fleet Caddesi'ndeki av eti lokantasına bakardım uzaktan; gene böyle zamanlarda Covent Garden Pazarı'na kadar yürüyüp gözlerimi ananaslara dikerdim. Adelphi'de gezinmek de hoşuma giderdi çünkü o koyu renkli kemerleriyle gizemli bir yerdi burası. Bu kemerlerin altındaki nehre yakın küçük bir handan çıkıp bunun önündeki açık alanda bir banka oturarak dans eden kömür işçilerine baktığımı hatırlıyorum. Kimbilir benim hakkımda ne düşünmüşlerdi!

O kadar çocuk ve o kadar küçüktüm ki çoğu kez akşam yemeğinde yediklerimi yumuşatsın diye bilmediğim bir hana girip bir bardak normal ya da siyah bira içmek istediğimde bana bunu vermeye çekinirlerdi. Sonra sıcak bir akşam, bir hana gidip buranın sahibine şöyle dediğimi hatırlıyorum: "Elinizdeki biraların en iyisi –ama en iyisi– hangisi acaba?"

Özel bir gündü. Ne olduğunu bilmiyorum. Belki de doğum günümdü.

"Genuine Stunning birası," diyor hancı, "iki buçuk peni."

Parayı çıkararak, "O zaman," diyorum, "bana bol köpüklü bir bardak Genuine Stunning verir misiniz?"

Buna karşılık hancı, barın arkasından yüzünde tuhaf bir gülümsemeyle, baştan ayağa süzdü beni ve birayı verecek yerde, paravanın arkasına bakıp karısına bir şeyler söyledi. Kadın elinde işiyle paravanın arkasından çıkıp bana baktı. Üçümüzün hali de gözümün önüne geliyor şimdi. Hancı, üzerinde gömleği, barın kenarına yaslanmış; karısı alçak kapının tepesinden bakıyor ve ben utanmış bir halde bölmenin diğer tarafından onlara bakıyorum. Bana, adın ne, nerede yaşıyorsun, ne iş yapıyorsun ve buraya nasıl geldin gibi bir dolu soru sordular. Hepsine de kimseyi suçlamadan, uygun cevaplar uydurdum sanırım. Bana bira verdiler ama Genuine Stunning olduğundan şüpheliyim ve hancının karısı barın alçak kapısını açıp eğilerek paramı geri verdi ve bana yarı hayranlık yarı sevgi dolu ve tam manasıyla kadınca ve güzel bir öpücük verdi.

O dönemde çektiğim yokluğu ve zorlukları anlatırken abartmadığımı, bilinçsizce ve hiç düşünmeksizin, biliyorum. Mr. Quinion bana ne zaman bir şilin verse bunu yemeğe ya da çaya harcadığım da aklımda. Kaba saba adamlarla ve oğlanlarla sabahtan akşama kadar çalışan hırpani bir çocuk olduğumu da. Sokaklarda aç biilaç, aylak aylak dolaştığımı bilirim. Hepsini biliyorum bunların, Tanrı yardım etmeseydi pekâlâ küçük bir hırsız ya da serseri olup çıkabilirdim.

Murdstone ve Grinby'de bir konumum da vardı bir yandan. Mr. Quinion, kendisine bu iş verilen ve bu kadar aykırı bir durumla uğraşan tüm düşüncesiz adamların yapacağı gibi, beni elinden geldiğince diğerlerinden ayrı bir yere koydu; ben ne büyüklere ne küçüklere oraya nasıl düştüğüme

ya da oraya düştüğüm için ne kadar üzgün olduğuma dair en ufak bir imada bulundum. Yeri geldi gizli gizli acı çektim, hem de çok acı çektim ama bunu benden başka bilen olmadı. Daha önce de söylediğim gibi, ne kadar acı çektiğimi anlatmaya gücüm yok. Ama kendime hâkim olup işimi yaptım. Daha ilk günden, işimi diğerleri kadar iyi yapamazsam, bana hakaret edip beni hor görmelerine engel olamayacağımı biliyordum. Kısa zamanda en az diğerleri kadar hızlı ve becerikli oldum. Öte yandan, onlarla ne kadar yakın olsam da halim tavrım onlarınkinden o kadar farklıydı ki aramızdaki mesafe kaçınılmazdı. Çocuklarla adamlar "Küçükbey" ya da "Küçük Suffolklı" diyorlardı bana. Paketleme kısmında ustabaşı olan Gregory isimli bir adamla kırmızı ceketli, Tipp adındaki nakliyeciyse bazen "David" diyorlardı ama sanırım bu yalnızca biz bizeyken ve işimizi yaparken, eskiden okuduğum ve hızla aklımdan silinen kitaplardan bir şeyler katarak, onları eğlendirmek için çaba gösterdiğimde oluyordu. Bir keresinde Solgun Patates, ayaklanıp benim bu kadar ayrıcalıklı olmama isyan ettiyse de Mick Walker hemen yatıştırdı onu.

Buradaki hayatımdan kurtulmak gibi bir umudum olmadığından bu fikirden de tamamen vazgeçmiştim. Şu kadarını söyleyebilirim ki bunu kabullendiğim ya da bundan müthiş bir üzüntü duymadığım bir an bile olmamıştır ama dişimi sıkıyordum ve Peggotty'ye bile, kısmen ona olan sevgimden, kısmen de utancımdan, hiçbir mektubumda (birbirimize bir sürü gönderdiysek de) gerçeği açıklamadım.

Mr. Micawber'ın sıkıntıları da benim sıkıntılı ruh halime ekleniyordu. O ümitsiz halimle aileye iyice bağlanmıştım; yürürken zihnim hep Mrs. Micawber'ın kazanç sağlama yollarıyla meşguldü ve Mr. Micawber'ın borçlarının ağırlığı üzerime çökerdi. Keyfimin yerinde olduğu bir cumartesi akşamı –bunun bir sebebi cebimde altı yedi şilinle vitrinlere baka baka ve bu parayla neler alınabileceğini düşünerek eve yürü-

menin müthiş bir şey olması, bir sebebi de eve erken gitmekti– Mrs. Micawber en yürek parçalayıcı şekilde içini açmıştı bana; sonra bir pazar sabahı da bir gece önce aldığım çayı ya da kahveyi bir tıraş tasında karıştırarak kahvaltıya geç oturmuştum. Bu cumartesi gecesi sohbetlerinden birinin başında Mr. Micawber'ın hıçkıra hıçkıra ağlaması ve bunun sonlarına doğru "Jack'in Tatlı Ninesi" şarkısını söylemesi hiç de sıradışı bir şey değildi. Bir akşam sofraya, gözlerinden sel gibi akan yaşlarla oturmuştu ve artık hapse girmekten başka çaresi olmadığını söylemişti; sonraysa en sevdiği ifadeyle, "bir iş çıkarsa" diyerek kafasında, eve cumbalı pencere yaptırma hesaplarıyla yatağa gitmişti. Mrs. Micawber da aynı durumdaydı.

Aradaki gülünç yaş farkına rağmen bu insanlarla aramızda, sanırım durumlarımızdan kaynaklanan, tuhaf bir arkadaşlık gelişmişti. Ama sofralarında yeme içme davetlerini kabul etmeye hiçbir zaman gönlüm razı olmadı (kasap ve fırıncıyla aralarının iyi olmadığını ve genelde karınlarını zor doyurduklarını biliyordum), ta ki Mrs. Micawber bana tamamen açılıncaya kadar. Bir akşam şöyle dedi bana:

"Küçük Copperfield," dedi Mrs. Micawber, "Seni yabancı gibi görmüyorum; bu yüzden Mr. Micawber'ın sıkıntılarının ciddi boyuta ulaştığını söylemekte sakınca görmüyorum."

Bunu duyduğuma çok üzülmüştüm ve müthiş bir sevecenlikle Mrs. Micawber'ın kızarmış gözlerine baktım.

"Bir tekerlek Hollanda peyniri dışında, ki bu da gençlere çok uygun bir yiyecek değil aslında," dedi Mrs. Micawber, "kilerde hiçbir şeyimiz kalmadı. Kiler derken, annem ve babamla yaşadığım zamanlardan kalma ve bilinçsizce kullandığım bir kelime bu. Demek istediğim, yiyecek hiçbir şey yok evde."

Büyük bir endişeyle, "Eyvah!" dedim.

Cebimde haftalığımdan iki üç şilinim kalmıştı –buradan da bu konuşmanın çarşamba akşamı gerçekleşmiş olabi-

leceğini tahmin ediyorum– ve hemen bunları çıkararak en içten halimle bu parayı borç olarak kabul etmesi için Mrs. Micawber'a yalvardım. Ama bu hanımefendi beni öperek parayı cebime geri koydurttu ve böyle bir şeyin mümkün olmadığını söyledi.

"Hayır, küçük Copperfield," dedi, "böyle bir şey yapamam! Ama sen yaşından çok daha olgun bir çocuk olduğun için, istersen, bana başka türlü yardımcı olabilirsin; ben de bu yardımından dolayı müteşekkir olurum sana."

Mrs. Micawber'a benden ne ricası olduğunu sordum hemen.

"Tabağı ben elden çıkardım," dedi Mrs. Micawber. "Altı çay, iki tuz, bir çift de şeker almak için kendi ellerimle gizlice borçlandım. Ama ikizler ayağıma dolanıyor hep ve annemle babamdan hatırladığım kadarıyla bu işler çok zahmetli. Elden çıkarabileceğimiz ufak tefek birkaç parça daha var hâlâ elimizde. Mr. Micawber'ın gönlü bunları satmaya elvermez; Clickett'in de –yurttan gelen kızdı bu– öyle fesat bir kafası var ki ona açık verecek olursan gözünün yaşına bakmaz sonra. Bu yüzden şimdi senden şöyle bir ricada bulunacağım küçük Copperfield."

Mrs. Micawber'ın demek istediğini anlamıştım ve beni istediği gibi kullanması için yalvardım ona. O akşam taşınabilir eşyaları satmaya çıktım hemen ve neredeyse her sabah, Murdstone ve Grinby'ye gitmeden önce bu yolculuğun benzerini gerçekleştirdim.

Mr. Micawber'ın kütüphane olarak adlandırdığı küçük bir şifonyerin üzerinde bazı kitaplar vardı; ilk başta onlar gitti. Tek tek City Caddesi'ndeki eski kitapçıya taşıdım onları –bu caddenin bizim evin yakınında olan kısmında bir dolu eski kitapçı ve kuş dükkânı vardı– ve istedikleri fiyata verdim. Kitapların başında duran adam buranın arkasındaki küçük bir evde yaşıyordu ve her gece kafayı bulup sabahına da karısından feci şekilde azar işitiyordu. Oraya her zamankinden erken gittiğim birkaç sefer, bir gece önceki taş-

kınlıklarına tanık olup (maalesef biraz pis içiyordu), onu bir karyolanın üzerinde, alnında bir kesik ve morarmış bir gözle bulmuştum ve o da titrek eliyle yerdeki kıyafetinin ceplerini karıştırıp vermesi gereken parayı bulmaya uğraşmıştı; bu arada karısı da kucağında bebeği, ayağında topukları aşınmış ayakkabılarıyla durmadan azarlıyordu onu. Bazen parasını kaybetmiş oluyordu ve daha sonra uğramamı istiyordu ama karısında para oluyordu hep –adam içkiliyken cebinden parasını alıyordu herhalde– ve merdivenlerden inerken gizlice benimle pazarlık ediyordu.

Rehin dükkânında da tanınmaya başlamıştım artık. Tezgâhın arkasındaki beyefendi benimle epey ilgilenirdi ve hatırladığım kadarıyla işimi gördüğü sırada, benden sık sık kulağına Latince bir ismi ya da sıfatı çekmemi veya Latince bir fiili türetmemi isterdi. Tüm bu yaptıklarımdan sonra Mrs. Micawber bana küçük bir iyilik yapar, genellikle yemek verirdi ve bu yemeklerin bambaşka bir lezzeti olurdu diye hatırlıyorum.

Sonunda Mr. Micawber'ın sıkıntıları içinden çıkılmaz bir hal aldı ve bir sabah erkenden tutuklanarak Borough'daki King's Bench Hapishanesi'ne götürüldü. Evden çıkarken bana o gün Tanrı'nın yüzüne gülmediğini söyledi – bu dedikleri bana içinin yandığını düşündürttü ve benim de içim yandı. Ama sonradan, öğlene doğru canla başla çelik çomak oynarken görüldüğünü duydum.

Oraya götürüldükten sonraki ilk pazar günü gidip onu görecek ve onunla yemek yiyecektim. Böyle bir yere gitmem için önce yolu sormam gerekti; oraya varmama az kala böyle başka bir yer görecektim ve oraya varmama az kala bir avludan geçerek bir gardiyan görünceye kadar dümdüz yürüyecektim. Hepsini yaptım; nihayet bir gardiyan gördüğümde (ah ben ne zavallı bir çocuktum) içimden nasıl olur da Roderick Random borçluların hapishanesine düşer diye geçirdim; orada üzerinde eski bir battaniyeden başka hiçbir

şey olmayan bir adam vardı ve gardiyan buğulanan gözlerimin ve çarpan kalbimin karşısında yüzüyordu sanki.

Mr. Micawber kapının hemen önünde beni bekliyordu, odasına çıkıp (en üstün bir kat altındaydı) epeyce ağlaştık. Bana onun başına gelenlerden ders almam için ciddi ciddi yalvardı ve bir adamın yılda yirmi sterlin kazandığı ve bunun on dokuz sterlin on dokuz şilinle altı sentini harcadığı takdirde bir şekilde idare edeceğini ama yirmi bir sterlin harcadığı takdirde sefil olacağını belirtti. Ardından bira almak için bir şilin borç aldı benden ve Mrs. Micawber'a bu parayı ödemesi için bir yazı yazıp bana verdikten sonra, cep mendilini bir kenara koyarak neşelendi.

Cılız bir ateşin karşısına oturduk; fazla kömür yanmasın diye paslanmış bir ızgaranın her iki yanına birer tuğla konmuştu; derken, Mr. Micawber'la aynı odayı paylaşan bir başka borçlu, fırından elinde fileto koyun etiyle geldi ve bu paylaştığımız yemek oldu. Sonra Mr. Micawber, küçük dostu olarak beni, selamıyla birlikte üst kattaki odada kalan "Kaptan Hopkins"in yanına yolladı, Kaptan Hopkins bana çatalla bıçak ödünç verecekti.

Kaptan Hopkins çatalla bıçağı verip Mr. Micawber'a selam söyledi. Küçük odasında pislik içinde bir hanımla saçları birbirine karışmış, soluk benizli iki kız vardı. Kaptan Hopkins'in tarağını değil de çatalla bıçağını ödünç alıyor olmamızın iyi olduğunu düşündüm. Kaptansa, geniş favorileri ve altına başka hiçbir şey giymediği eski mi eski, koca kahverengi paltosuyla hırpanilikten dökülüyordu. Yatağını katlayıp bir köşeye koyduğu tabak çanağını, elinde ne kadar mutfak gereci varsa hepsini bir rafa kaldırmış olduğunu gördüm; karışık saçlı iki kız Kaptan Hopkins'in kızları olsa da pislik içindeki hanımın Kaptan Hopkins'in karısı olmadığı hissine kapıldım (kimbilir neden?). Kapısının eşiğinde o mahcup halimle sadece birkaç dakika kalmıştım ama tekrar aşağı indiğimde, çatalla bıçağın elimde olduğunu bildiğim gibi bundan da emindim.

Sonunda, yemeği yerken böyle çingenelerinkilere özgü, hoş bir hava vardı ortamda. Kaptan Hopkins'in çatalla bıçağını öğleden sonra geri götürdüm ve bu ziyaretimi anlatarak Mrs. Micawber'ın içini rahatlatmak için eve döndüm. Kadıncağız benim geldiğimi görünce düşüp bayıldı, sonra da bizi rahatlatmak için yumurta, kanyak, şeker ve bira karışımı küçük bir sürahi içki hazırladı.

Evdeki eşyaların ailenin yararına nasıl satıldığını ya da kimin sattığını bilmiyorum, tek bildiğim benim satmadığım. Sonuçta yatak, birkaç sandalye ve mutfak masası dışında her şey satılarak bir yük arabasıyla taşındı. Mrs. Micawber, çocuklar, öksüz kız ve ben, geriye kalan bu eşyalarla, Windsor Evleri'ndeki boş evin iki salonunda kamp kurmuş gibiydik ve gece gündüz bu odalarda kaldık. Ne kadar kaldık bilmiyorum ama bana çok uzun bir süreymiş gibi geliyor. Mr. Micawber kendine bir oda edinince nihayet Mrs. Micawber da hapishaneye taşınmaya karar verdi. Böylece anahtarı ev sahibine verdim ve o da çok sevindi; ardından benimki dışında bütün yataklar King's Bench'e gönderilip benim yatağımı koymak için hapishaneyi çevreleyen duvarların az ötesinde küçük bir oda tutuldu ve bu beni çok mutlu etti çünkü Micawberlarla birbirimize o kadar alışmıştık ki ayrılmak çok zor olacaktı. Öksüz kız da aynı mahalledeki ucuz bir pansiyona yerleştirilmişti. Benimki arka tarafta, eğik bir çatısı olan ve kereste deposuna nazır sessiz, küçük bir odaydı ve Mr. Micawber'ın sıkıntılarının nihayet sona erdiği düşüncesiyle buraya geçtiğimde buranın bir cennet olduğunu düşündüm.

Bu süre boyunca aynı aleladelikle, aynı alelade kişilerle ve ilk baştaki haksız aşağılamayla Murdstone ve Grinby'de çalıştım. Ama neyse ki depoya gelip giderken ve yemek saatlerinde sokaklarda dolaşırken gördüğüm onca çocuğun hiçbiriyle yakınlaşmadım ya da konuşmadım. Yine aynı ve kuşkusuz mutsuz hayatı yalnız başıma sürdürdüm. Bildi-

ğim tek değişiklik, öncelikle giderek daha hırpanileştiğim, ikincisi de Mr. ve Mrs. Micawber'la ilgili yükün üzerimden kalktığıydı; artık bazı akrabaları ve arkadaşları onlara yardım ediyordu ve hapishanede, dışarıda olduğundan daha rahat şartlarda yaşıyorlardı. Şimdi detaylarını unuttuğum bazı ayarlamalar sayesinde artık onlarla kahvaltı ediyordum. Kapının sabahları kaçta açıldığını, beni ne zaman içeri aldıklarını da unuttum ama genelde saat altıda uyandığımı ve molalarda en sevdiğim dinlenme yerinin eski Londra Köprüsü olduğunu hatırlıyorum; orada, taşların üzerindeki oyuklara oturup gelen geçene bakmayı ya da güneşin, suda parladığı ve Anıt'ın tepesindeki altın ateşi yaktığı vakitlerde korkulukları izlemeyi kendime âdet edinmiştim. Bazen Öksüz'le burada buluşurduk ve rıhtımlarla Kule'ye dair ilginç hikâyeler dinlerdim ondan; o zaman onlara inandığımı ummaktan başka bir şey söyleyemem bu konuda. Akşam olunca hapishaneye döner ve Mr. Micawber'la birlikte havalandırmada volta atardım ya da Mrs. Micawber'la iskambil oynayıp onun annesiyle babası hakkındaki hikâyelerini dinlerdim. Mr. Murdstone o zamanlarda nerede olduğumu bilir miydi, emin değilim bundan. Bunlardan Murdstone ve Grinby'deyken hiç söz etmedim.

Krizi atlatmış olsa da Mr. Micawber'ın işleri, duyduğuma göre belli bir "senet"e bağlıydı ve sanırım bu önceki alacaklılarıyla yapılan bir çeşit anlaşmaydı ama ben o zaman bunu anlamaktan o kadar uzaktım ki bir zamanlar Almanya'da bolca bulunan bu şeytani parşömenlere pek şaşırdığımı hatırlıyorum şimdi. Sonra bu belge bir şekilde ortadan kayboldu ve kaya gibi önlerinde dikilen bu şey de ortadan kalkmış oldu; Mrs. Micawber, Mr. Micawber'ın İflas Eden Borçlular Yasası'na bağlı olarak salıverilmesi için başvuruda bulunması gerektiğine "ailecek" karar verdiklerini söyledi; böylece Mr. Micawber, karısının tahminine göre altı hafta içinde serbest kalabilecekti.

"O zaman," dedi Mr. Micawber, "kesinlikle, yani bir şekilde, Tanrım izin verirse, hayatımı yoluna koyup düzenli bir şekilde yaşayacağım, eh tabii eğer işler yolunda giderse."

Bu dönemde, bir ihtimal işe yarar diye, Mr. Micawber'ın borç nedeniyle verilen hapis cezalarına yönelik bir değişiklik yapılması için Avam Kamarası'na bir dilekçe yazdığını hatırlıyorum. Bunu kaydetmekte fayda var çünkü ben bu olayla, eskiden okuduğum kitapları yeni hayatıma uygulayabilmişimdir ve sokaktan, burada yaşayan insanlardan kendime hikâyeler yaratmışımdır; hayatımı yazıya dökerken farkında olmadan geliştirdiğim karakterlerin ana özellikleri de sanırım bu sırada oluşmuştur.

Hapishanede bir kulüp vardı ve Mr. Micawber, efendi bir adam olarak burada hayli söz sahibiydi. Mr. Micawber kulübe bu dilekçeden bahsetmiş, kulüp de bu fikri hayli desteklemişti. Bundan dolayı Mr. Micawber bu dilekçeyi hazırlamaya koyulmuş (kendi işi dışında her işe koşturan ve kendisine hiçbir fayda sağlamayacak bir işi yapmaktan bile mutlu olan, gerçekten iyi bir adamdı), ortaya çıkarmış, bunu kocaman bir sayfaya dökerek kulüptekilerin, hatta isterlerse, bu duvarların arasında kalan herkesin odasına gelip imzalaması için bir masanın üzerine koymuştu.

Bu töreni duyunca, hepsinin birbiri ardına gelecek olmasından dolayı o kadar heyecanlanmıştım ki –gerçi çoğunu tanıyordum zaten ve onlar da beni tanıyordu– Murdstone ve Grinby'den bir saat erken çıkmış ve onları görebilmek için bir köşeye geçmiştim. Kulübün küçük odayı dolduracak sayıdaki pek çok üyesi dilekçenin önünde Mr. Micawber'ı destekledi; bu arada yaşlı dostum Kaptan Hopkins de (bu olayın onuruna yıkanıp paklanmış halde) dilekçenin dibinde durmuş, içeriği hakkında bilgisi olmayanlara bunu okuyordu. Derken kapı açıldı ve diğerleri de sırayla içeri girmeye başladı; biri içeri girip, imzasını atıp dışarı çıkarken diğerleri de dışarıda bekliyordu. Kaptan Hopkins herkese sırayla so-

ruyordu: "Okudun mu?" – "Yoo." – "Sana okuyayım mı?" Karşısındaki azıcık bile bunu dinleme eğiliminde bulunduğunda Kaptan Hopkins gür ve tumturaklı bir sesle tane tane okuyordu bunu. Yirmi bin kişi sorsa, Kaptan tek tek, yirmi bin kere okuyacaktı bunu. "İnsanların Meclis'teki temsilcileri toplandı," "Dolayısıyla dilekçe sahipleri saygıdeğer meclisinize mütevazı bir şekilde yanaşacaklar," "Yüce Majesteleri'nin talihsiz olduğu bir konu da," gibi şeyler söylerken lafları böyle ağzında tatlı tatlı yuvarlıyordu; sanki kelimeler ağzının içinde gerçek ve leziz bir şeydi; bu sırada Mr. Micawber da bir yazar kibriyle insanları dinliyor, gözü karşı duvardaki çivilere dalmış, düşünüyordu (öyle çok ciddi değil).

Southwark'la Blackfriars arasında gidip gelirken ve yemek saatlerinde, taşları hiçbir şeyden değilse bile benim çocuk ayaklarımdan aşınmış olan kuytu sokaklarda dolanırken dilekçeyi imzalamaya gelen bu kalabalığın içindeki insanların kaçının Kaptan Hopkins'in sesinin yankısı karşısında durabildiğini merak ediyorum! Şimdi zihnim, gençliğimin o ağır ıstırabına kayınca, bu insanlar için yarattığım hikâyelerin kaçının, buğulu bir hayal gibi, bilinen gerçeklerin üzerine sarktığını düşünüyorum! Eskilere gittiğimde, yaşadığı bu tarz tuhaf tecrübelerden ve alçakça olaylardan kendisine bir hayal dünyası yaratan o masum ve hayalperest çocuğu gördüğüme ve ona acıdığıma şaşırmıyorum hiç!

XII

Kendi Başıma Yaşamayı Sevmediğim İçin Buna Bir Çözüm Buluyorum

Bu sırada Mr. Micawber'ın dilekçesi soruşturma için uygun bulunmuştu ve neyse ki bu beyefendi yasa gereği serbest bırakıldı. Alacaklılar çok da zalim değildi ve Mrs. Micawber'ın dediğine göre, kindar ayakkabıcı bile açık duruşmada, içinde Mr. Micawber'a karşı bir kötülük olmadığını, yalnızca kendisine olan borcunu ödemesini istediğini belirtti. Bunun insan doğasında olduğunu söyledi.

Mr. Micawber'ın tam olarak serbest kalabilmesi için bazı ücretlerin ödenmesi ve birtakım formalitelerin yerine getirilmesi gerektiğinden duruşma sona erdiğinde King's Bench'e döndü. Kulüp onu büyük bir coşkuyla karşıladı ve o akşam onun şerefine müzikli bir toplantı gerçekleştirildi; biz de Mrs. Micawber'la o sırada, ailenin diğer üyeleri etrafımızda uyurken kızarmış kuzu eti yiyorduk.

"Küçükbey, bugün annemle babamın anısına," dedi Mrs. Micawber biz bir yandan içkilerimizi yudumlarken, "sana bir parmak daha içki koyacağım."

Şarap kadehinde şerefe kaldırdığımız içkiyi içtikten sonra, "Onlar öldü mü efendim?" diye sordum.

"Annemi, Mr. Micawber'ın sıkıntıları başlamadan önce kaybettik," dedi Mrs. Micawber, "ya da en azından, daha üzerimizde bu kadar baskı yaratmadan önce. Babam Mr. Micawber'a birkaç kez kefil olacak kadar yaşadı ama sonra o da aramızdan ayrıldı ve gidişi pek çok kişiyi üzdü."

Mrs. Micawber başını iki yana salladı ve kucağındaki ikizin üzerine göstermelik bir iki damla gözyaşı akıttı.

Yakından ilgilendiğim bir mesele hakkında soru sormak için bundan daha uygun bir fırsat bulamayacağımdan Mrs. Micawber'a sordum hemen:

"Artık Mr. Micawber'ın sıkıntıları sona erip özgürlüğüne kavuştuğuna göre bundan böyle Mr. Micawber'la ne yapmayı planladığınızı sorabilir miyim efendim? Bir şeye karar verdiniz mi?"

"Benim ailem," diye lafa başladı Mrs. Micawber –gerçi bu aile kimlerden oluşuyordu bilmiyorum ama o bu iki kelimeyi hep aynı havayla söylerdi– "benim ailem Mr. Micawber'ın Londra'yı terk etmesi ve yeteneklerini taşrada sergilemesi gerektiğini düşünüyor. Mr. Micawber çok yetenekli bir adamdır küçükbey."

Bundan emin olduğumu söyledim.

"Çok yeteneklidir," diye tekrar etti Mrs. Micawber. "Benim ailem, biraz uğraşırsak bu yetenekteki bir adamın Gümrük Dairesi'nde bir şeyler yapabileceği fikrinde. Benim ailem yalnızca bu bölgede etkili olduğu için Mr. Micawber'ın Plymouth'a gitmesi gerektiğini düşünüyor. Onun orada olmasının çok işe yarayacağı fikrindeler."

"O zaman hazır mı olmuş olacak?" diye sordum.

"Aynen öyle," diye karşılık verdi Mrs. Micawber. "Bir iş çıkarsa – o zaman o orada hazır olmuş olacak."

"Peki siz de gidecek misiniz efendim?"

İçkinin etkisiyle olmasa da o gün olanlar ve ikizler Mrs. Micawber'ı hayli hassaslaştırmıştı ve bana cevap verirken gözyaşlarını tutamadı.

"Mr. Micawber'ı asla bırakmam. İlk başta sıkıntılarını benden saklamış olabilir ama iyimser yapısı, onda her şeyin üstesinden gelebileceği hissini yaratmıştı herhalde. Annemden kalan inci kolyeyle bilezik değerlerinin yarısına satıldı ve babamın düğün hediyesi olan mercan takım da yok pahasına gitti. Ama ben yine de Mr. Micawber'ı bırakmam. Yoo!" diye haykırdı Mrs. Micawber, çok daha sarsılmış bir halde. "Asla böyle bir şeyi yapmam! Sormaya gerek yok!"

Oldukça rahatsız hissetmiştim kendimi –sanki ben Mrs. Micawber'dan böyle bir şey yapmasını istemişim gibi!– ve oturduğum yerden şaşkın şaşkın baktım ona.

Sonra duvara bakarak, "Mr. Micawber kendine göre bazı hatalar yaptı. Onun tutumsuz olduğunu da inkâr etmiyorum. Parasal durumu ve borçları yüzünden bana çok açık davranmadı belki," diye devam etti Mrs. Micawber, "ama ben Mr. Micawber'ı asla bırakmam!"

Mrs. Micawber sesini iyice yükseltip çığlık atmaya başlayınca öyle korktum ki kulüp odasına koşup uzun bir masanın başına geçerek,

Haydi be Dobbin,
Gel be Dobbin,
Deh deh Dobbin,
Deh deh, haydi be

korosunu yönetmekte olan Mr. Micawber'ın yanına gittim, yaptığı işi böldüm. Ona Mrs. Micawber'ın fenalaştığı haberini verince Mr. Micawber gözyaşlarına boğuldu; yeleğinin cepleri, arkadaşlarıyla paylaşmakta olduğu karides kafaları ve kuyruklarıyla dolu bir halde benimle geldi.

Odaya koşarak, "Emma, meleğim!" diye bağırdı Mr. Micawber. "Ne oldu sana?"

"Seni asla bırakmam ben!" diye haykırdı Mrs. Micawber.

Mr. Micawber, karısını kollarının arasına alarak, "Canım benim!" dedi. "Biliyorum."

"O benim çocuklarımın babası! İkizlerimin babası! Kocam benim evimin direği," diye bağırdı Mrs. Micawber bir gayret; "ve Mr. Micawber'ı as-la bırakmayacağım!"

Mr. Micawber, karısının kendisine bağlılığını bu şekilde sergilemesinden o kadar derinden etkilenmişti ki (bana gelince, gözyaşlarına boğulmuştum) tutkuyla ona doğru eğilip kendisine bakmasını ve sakin olmasını rica etti. Ama Mr. Micawber kendisine bakmasını istedikçe Mrs. Micawber'ın bakışları iyice anlamsızlaştı ve ondan kendisini toplamasını istedikçe kadıncağız daha da dağıldı. Sonuçta, Mr. Micawber durumun üstesinden öyle bir geldi ki gözyaşları hem karısınınkilere hem de benimkilere karıştı ve sonra, kendisi Mrs. Micawber'ı yatağa yatırırken benden kendime bir sandalye çekip oturmamı rica etti. O akşam oradan ayrılmayı planlıyordum ama o, ziyaretçilerin gitme çanı çalıncaya kadar kalmamda ısrar etti. Böylece o da bir sandalye alıp bana katılıncaya kadar merdivenin oradaki pencerenin önünde oturdum.

"Mrs. Micawber nasıl şu anda efendim?" dedim.

Mr. Micawber başını iki yana sallayarak, "Çok tepkisiz," dedi; "ah, korkunç bir gündü bu! Şimdi yalnız kaldık – her şeyimiz gitti!"

Mr. Micawber elimi sıktı, inledi ve gözyaşlarına boğuldu. Durumdan oldukça etkilenmiş ve hayal kırıklığına uğramıştım çünkü bu mutlu ve uzun süredir beklenen özel günde çok daha neşeli olacağımızı umuyordum. Ama Mr. ve Mrs. Micawber eski sıkıntılarına o kadar alışmışlardı ki sanırım o günlerin sona erdiğini algıladıkları vakit ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Bütün esnekliklerini yitirmişlerdi ve ben onları o geceki kadar perişan halde görmemiştim hiç; öyle ki çan çalınıp da Mr. Micawber beni odama kadar götürerek bir hayır duasıyla bana veda ettiğinde onu yalnız bırakmaya korktum, gerçekten berbat haldeydi.

Ama benim için beklenmedik bir durum olsa da içinde bulunduğumuz bütün bu kargaşa ve moral bozukluğu

içinde Mr. ve Mrs. Micawber'la ailesinin Londra'dan ayrılacaklarını ve veda zamanının yaklaştığını net bir biçimde gördüm. Bu fikir aklıma ilk o gece eve yürürken ve bunu takiben, yatağıma uzanıp da uyuyamadığım saatlerde düştü –gerçi bu aklıma tam nasıl geldi bilmiyorum– ama sonradan sağlam bir çözümün oluşmasına yol açtı.

Micawberlara o kadar alışmıştım, zor günlerinde onlarla öyle yakınlaşmış ve onlar olmadan kendimi öyle yalnız hissetmiştim ki yeni bir kiralık odaya savrulup bilmediğim insanların arasına karışma fikri o an, sanki bunların hepsi gerçekten olmuş gibi üzerime çökmüştü. Bu içli hisler beni öyle gaddarca yaralamış, yüreğimde öyle büyük bir utancı ve ıstırabı körüklemişti ki düşündükçe içim daha çok yanıyordu ve işte o zaman, hayatın çekilmez bir şey olduğuna karar verdim.

Ben bizzat kaçmadıkça, bundan kurtulma umudum yoktu; bunu gayet iyi anlamıştım. Miss Murdstone'dan nadiren haber alıyordum, Mr. Murdstone'dan ise hiç ses yoktu: Mr. Quinion vasıtasıyla iki üç paket dikilmiş ya da onarılmış kıyafetim geldi ve her birinde de, J. M.'nin, D. C.'nin kendini işe verdiğine ve tamamen görevine adadığına inandığını belirten bir kâğıt parçası vardı – hızla içine çekildiğim bu kaba ve zorlu iş hayatının dışında bana dair hiçbir şeye değinilmemişti.

Ertesi gün gördüm ki zihnim yeni idrak ettiği bu üzüntüyle uğraşırken Mrs. Micawber gitme lafını boş yere ortaya atmamıştı. Benim kaldığım evde bir haftalığına bir oda kiraladılar; bu sürenin sonunda Plymouth'a gideceklerdi. Mr. Micawber o gün öğleden sonra muhasebe bürosuna gelerek Mr. Quinion'a, kendisinin gideceği gün bana izin vermesini ve bana iyi davranmasını söyledi, ki kesinlikle hak ediyordum bunu. Mr. Quinion, evli bir adam olan ve bir kiralık odası bulunan arabacı Tipp'i çağırarak beni onun evine yerleştirdi – bunun ortak rızamızla olduğunu sanıyordu çünkü hiçbir şey söylemedim, oysa ne yapacağıma karar vermiştim.

Aynı çatı altında geriye kalan günlerimizde akşamlarımı Mr. ve Mrs. Micawber'la geçirdim ve sanırım günler geçtikçe birbirimizi daha da çok sevdik. Son pazar akşamında beni yemeğe çağırdılar ve domuz kaburgasıyla elma püresi, bir de sütlü tatlı yedik. O akşam apar topar, veda hediyesi olarak küçük Wilkins Micawber'a –erkek olana– benekli bir tahta at, küçük Emma'ya da bebek almıştım. Onlardan ayrılacak olan Öksüz'e de bir şilin ayırmıştım.

Yaklaşan ayrılık gününden dolayı hepimiz hassaslaşmış olsak da çok hoş bir gün geçirdik.

"Küçükbey, Mr. Micawber'ın sıkıntılı olduğu dönemden bahsederken," dedi Mrs. Micawber, "mutlaka senin adını da anacağım. Bana varlığınla hep güven ve destek verdin. Asla bir pansiyoner değildin. Sen bize hep dost oldun."

"Sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber da, son zamanlarda beni hep böyle çağırıyordu, "sende öyle bir yürek var ki dostlarının kara günlerinde sıkıntılarını hissedebiliyorsun ve her zaman kafanda bir plan, uzatacak bir elin var – kısaca, verilebilecek ne mülkün varsa elinden geldiğince etrafına dağıtmaya yönelik bir beceri var sende."

Bu övgülerine karşılık hislerimi ifade ettikten sonra birbirimizden ayrılacağımız için çok üzgün olduğumu söyledim.

"Sevgili genç dostum," dedi Mr. Micawber, "ben senden çok büyüğüm ve tecrübe sahibi bir adamım; yani – yani tecrübe derken, aslında sıkıntı demek istiyorum uzun lafın kısası. Şimdi sana, yani işleri yoluna koyana kadar (aslında her an bir iş çıkabilir diyebilirim) tavsiyeden başka verebileceğim bir şey yok. Ama benim tavsiyem öyle kıymetlidir ki – aslında gel gör ki bunun bana bir hayrı dokunmamıştır ve senin dikkatle dinlediğin ben," –o ana kadar çehresiyle etrafına ışık saçıp gülücükler dağıtan Mr. Micawber kendine gelip kaşlarını çattı– "sefil bir yaratığım."

Karısı, "Sevgili Micawber!" dedi hemen.

Sonra Mr. Micawber kendini boş verip yeniden gülümseyerek, "Öyle ama," dedi, "böyle sefil bir yaratık var işte karşında. Sana tavsiyem, bugünün işini yarına bırakma. Ertelemek, zamandan çalmaktır. Yakala onu!"

"Zavallı babamın lafıdır bu," dedi Mrs. Micawber.

"Canım," dedi Mr. Micawber, "baban, kendi çapında harika bir adamdı ve onu hor görüyorsam ne olayım. Her şeyi hesaba katarak düşün onu, muhtemelen biz asla – yani asla karşımıza onun zamanındaki gibi tozluklar giyen, onun okuyabildiği kadar küçük yazıları gözlüksüz okuyabilen çıkmayacak. Ama o bu lafı, bizim evliliğimize uyguladı, değil mi canım? Vaktinden öyle evvel evlendik ki ben masrafları hâlâ çıkaramadım." Mr. Micawber yanında duran Mrs. Micawber'a bakıp ekledi: "Üzgün olduğumdan söylemiyorum bunu. Hatta tam tersi, sevgilim." Böyle dedikten sonra birkaç dakika sessiz kaldı.

"Copperfield, diğer tavsiyeme gelince," dedi Mr. Micawber, "biliyorsun bunu. Yılda yirmi sterlin kazanıp bunun on dokuz ya da on dokuz buçuğunu harcıyorsan bunun sonu mutluluktur. Yılda yirmi sterlin kazanıp yirmi buçuk harcıyorsan bunun sonu sefalettir. Tomurcuklar kararır, yapraklar solar, günlerin tanrısı kasvetli sahnede batar; kısacası, sonsuza dek bitersin. Tıpkı benim gibi!"

Verdiği örneğin etkisini artırmak için Mr. Micawber, gayet keyifli ve mutlu bir havayla bir bardak punç içti ve ıslıkla denizci şarkısı "College Hornpipe"ı çaldı.

Bu talimatları aklımda tutacağıma dair söz verdim; gerçi buna gerek yoktu, çünkü o anda söyledikleri epey etkilemişti beni. Ertesi sabah bütün aileyle arabacıların ofisinde buluştuk ve sonra harap kalbimle arka tarafta, yerlerine geçerlerken onlara baktım.

"Küçükbey," dedi Mrs. Micawber, "Tanrı seni korusun! Bütün bunları asla unutamam biliyorsun ve unutmayacağım da."

"Copperfield," dedi Mr. Micawber da, "elveda! Mutluluklar dilerim, yolun açık olsun! Eğer ileriki yıllarda benim bu solmuş kaderimin sana bir uyarı teşkil etmiş olduğuna ikna olursam, şu dünyada başka bir adamın yerini, boş yere almadığımı bileceğim. İleride işler yoluna girerse (ki ben öyle olacağına inanıyorum) ve sana yardım edebilecek gücü elde edersem müthiş mutlu eder bu beni."

Sanırım Mrs. Micawber çocuklarla arabanın arkasında oturduğunda ve ben yolda durup düşünceli düşünceli onlara baktığımda kadının gözlerindeki sis perdesi kalkmış, benim aslında ne kadar küçük bir çocuk olduğumu görmüştü. Öyleydi herhalde çünkü kadın, başıyla bana işaret ederek arabaya çıkmamı söylemiş, yüzünde yeni gördüğüm anaç bir ifadeyle kollarını boynuma dolamış ve beni kendi oğlunu öper gibi öpmüştü. Araba hareket etmeden önce kendimi aşağıya zor atmıştım ve salladıkları mendillerden aile görünmez olmuştu. Bir dakika içinde gözden kaybolmuştu araba. Öksüz ve ben yolun ortasında durup boş gözlerle birbirimize bakmış, sonra da el sıkışıp birbirimize hoşça kal demiştik; o St. Luke Yurdu'na geri dönmüştü galiba, bense Murdstone ve Grinby'deki usandırıcı işime gitmiştim.

Ama orada bir usandırıcı gün daha geçirmemek niyetiyle. Hayır. Kaçmayı aklıma koymuştum. Öyle ya da böyle köye, hayattaki tek akrabamın yanına gidecek, başıma gelenleri halama, Miss Betsey'ye anlatacaktım.

Bu umutsuz fikrin aklıma nasıl geldiğini bilmediğimi söylemiştim. Ama bir kere aklıma düştükten sonra takılıp kaldı orada; sonra da sanki hayatım boyunca bundan daha çok kafaya koyduğum bir şey olmamış gibi azimle tutunduğum bir hedef haline geldi. O zaman pek umudum yoktu bundan, yine de bu işi sonuna kadar götürmeyi aklıma koymuştum.

Bu fikir aklıma ilk geldiği ve beni uykusuz bıraktığı andan itibaren, defalarca, yüzlerce defa, zavallı anneciğimin doğumumla ilgili anlattığı eski hikâyeyi düşündüm; eskiden

onu annemden dinlemek en büyük keyiflerimden biriydi ve ezbere bilirdim. Halam, bir dehşet kaynağı ve korkunç bir şahsiyet olarak hikâyeye bir girer bir çıkardı; ama davranışlarında, aklımda yer eden ve bana belli belirsiz bir cesaret veren bir özellik vardı. Annemin, o güzel saçlarına halamın hiç de kaba olmayan eliyle nasıl dokunduğunu anlattığını unutmuş değilim; gerçi bu, annemin hayalinde yarattığı ve hiçbir dayanağı olmayan bir şey de olabilir ama aklımda böyle bir görüntü kalmış işte ve o korkunç halamın, benim o kadar iyi hatırlayıp o kadar sevdiğim çocuksu güzellik karşısında insafa gelmesi bütün hikâyeyi yumuşatıyor. Bu görüntünün uzun zaman aklımda kalarak kararımı etkilemiş olması da mümkündür.

Miss Betsey'nin nerede yaşadığını bile bilmediğimden Peggotty'ye uzun bir mektup yazarak laf arasında, halamın yaşadığı yerin adını hatırlayıp hatırlamadığını sordum; bir yer adı uydurup orada onun gibi bir hanımın yaşadığını duyduğumu ve halamın yaşadığı yerle bu yerin aynı olup olmadığını merak ettiğimi söyledim. Mektubun bir yerinde Peggotty'ye bir iş için yarım gineye ihtiyacım olduğunu ve bana bunu borç verebilirse ona minnettar kalacağımı, geri ödeyeceğimi söyledim; ona bunu ne için istediğimi sonra anlatacaktım.

Çok geçmeden Peggotty'nin cevabı geldi; mektup her zamanki gibi sevgi dolu bir bağlılığı yansıtan ifadelerle doluydu. Yarım gine içindeydi (ne yazık ki bunu Mr. Barkis'in kutusundan almak için bir dolu sıkıntıya girmiş olmalıydı) ve Miss Betsey'nin Dover yakınlarında yaşadığını söylüyordu ama tam olarak Dover'da mı, yoksa Hythe, Sandgate ya da Folkestone'da mıydı bilemiyordu. Buraları bizim adamlardan birine sorunca hepsinin birbirine yakın yerler olduğunu söyledi, ki bu da hedefime ulaşmam için yeterliydi ve böylece o hafta sonu yola çıkmaya karar verdim.

Çok dürüst küçük bir çocuk olduğum ve geride, yani Murdstone ve Grinby'de bırakacağım ismime leke sürül-

memesi için cumartesi gecesine kadar kalmam gerektiğini düşündüm; oraya ilk geldiğimde haftalığımı önceden aldığımdan, paramı almak için her zamanki saatte muhasebe bürosuna gitmeyecektim. Yarım gineyi de bu bariz sebepten, yolculuk masraflarımı karşılayamazsam diye borç almıştım. Böylece cumartesi gecesi gelip çattığında hepimiz depoda ücretlerin ödenmesini beklerken ve arabacı Tipp her zamanki gibi parasını almak için önden gittiğinde Mick Walker'ın elini sıktım ve ondan, parasını alma sırası ona geldiğinde, Mr. Quinion'a sandığımı Tipp'in evine taşımaya gittiğimi söylemesini istedim; sonra da Solgun Patates'e son kez iyi geceler dileyerek kaçtım.

Sandığım nehrin diğer kıyısındaki eski pansiyonumdaydı ve bunun için, varillerin üzerine çivilediğimiz adres kartlarından birinin arkasına şu notu yazmıştım: "Gerektiği ana kadar Mr. Copperfield için Dover posta arabası merkezinde bekletilecek." Bu notu, sandığı evden çıkardıktan sonra üzerine koymak için hazırlamıştım ve pansiyonuma doğru ilerlerken onu bilet gişesine kadar taşımama yardım edecek birisini bulmak için etrafıma bakındım.

Blackfriars Yolundaki dikilitaşın yanında bomboş duran bir eşek arabasıyla upuzun bacaklı genç bir adam vardı; yanından geçerken göz göze gelince bana, "Yerden bitme," diye seslenip, "bir derdin mi var da baktın," dedi – gözümü dikmiş ona bakıyordum gerçekten de. Durup kötü bir niyetim olmadığını ve bir iş önersem bundan hoşlanıp hoşlanmayacağından emin olamadığımı söyledim.

"Ne işi bre?" dedi uzun bacaklı adam.

"Sandık taşıma işi," dedim.

"Ne sandığı?" dedi uzun bacaklı genç adam.

Bunun benim sandığım olduğunu, ilerideki yolun aşağısında durduğunu ve onu altı peniye Dover posta arabası merkezine götürmesini istediğimi söyledim.

"Altı peniye taşırım, tamam!" dedi uzun bacaklı genç adam ve hemen, tekerlekler üzerinde uzun tahta bir tepsiden ibaret arabasına atlayarak tangır tungur sesler eşliğinde öyle bir hızla gitti ki eşeğe yetişemeyeceğimden korktum.

Bu genç adamın küstah bir hali vardı; özellikle de benimle konuşurken saman çiğnemesi hoşuma gitmemişti ama pazarlık yapıldığından onu yakında ayrılacağım odaya götürdüm ve sandığı aşağıya indirerek arabasına yükledik. Ev sahibinin ailesi yaptığım şeyi anlayıp beni alıkoyar diye sandığın üzerine kartı koymaktan vazgeçmiştim; bu yüzden genç adama, King's Bench Hapishanesi'nin düz duvarının önüne geldiğinde, bir dakika durursa sevineceğimi söyledim. Ağzımdan çıkanları duyar duymaz sanki hem o hem sandığım hem araba hem de eşek birbirinden deliymiş gibi, arabasıyla tangır tungur uzaklaştı gene ve onu sözleştiğimiz yerde yakalayıncaya kadar arkasından koşup seslenirken nefese nefese kaldım.

O kadar heyecanlanıp telaşlanmıştım ki kartı cebimden çıkarırken yarım ginemi yere düşürdüm. Kaybetmemek için parayı ağzıma koydum, ellerim titrese de kartı güzel bir şekilde sandığa yerleştirmiştim ki uzun bacaklı adamın çenemin altına okkalı bir yumruk indirdiğini hissettim ve yarım ginemin ağzımdan fırlayarak onun avucuna düştüğünü gördüm.

Yüzünde korkunç bir sırıtışla ceketimin yakasından tutarak, "Şuna bak hele!" dedi genç adam. "Pollislik bir olay bu, değil mi? Tüyecektin ha? Yürrü pollise, seni küçük sıçan, yürrü hadi!"

"Paramı geri verin lütfen," dedim, çok korkmuştum, "ve beni rahat bırakın."

"Yürrü hadi pollise gidiyoruz!" dedi genç adam. "Pollise anlatırsın bunları."

"Sandığımı ve paramı geri verin bana," diye bağırıp gözyaşlarına boğuldum.

Genç adam hâlâ aynı şeyi söylüyordu: "Yürü hadi polise!" ve sanki hayvan bir sulh hâkimiymiş gibi, beni sert bir şekilde eşeğe doğru çekti; derken fikrini değiştirip arabaya atladı, sandığımın üzerine oturdu ve doğruca polise gideceğimizi söyleyerek her zamankinden daha haşin bir şekilde arabayı sürdü.

Olabildiğince hızlı bir şekilde arkasından koştum ama seslenmeye takatim kalmamıştı artık, zaten kalsa da bağıracak cesaretim yoktu. Yarım millik yolda en az yirmi kez ezilme tehlikesi atlattım. Onu bir gözden kaybediyor, bir görüyor, sonra tekrar kaybediyor, derken bir kamçı yiyor, bir azar işitiyor, biraz sonra çamurun içine düşüyor, sonra kalkıyor, birinin kollarına koşuyor, ne yaptığımı bilmez halde sokaktaki direklere çarpıyordum. Sonunda korkudan ve sıcaktan kafam iyice bulanmış bir halde ve Londra'nın yarısının beni tutuklamak için arkama düşüp düşmediğini bilmeden genç adamın benim sandığım ve paramla gideceği yere gitmesine izin verdim; soluk soluğa ve ağlayarak, ama hiç durmadan, geri dönüp Dover Yolu üzerinde olduğunu anladığım Greenwich yoluna düştüm: Elimde, ona büyük bir sıkıntı vererek dünyaya geldiğim gece olduğundan pek fazla şey olmaksızın halam Miss Betsey'nin evine yöneldim.

XIII

Kararımın Neticesi

Hatırladığım kadarıyla eşek arabalı genç adamı kovalamaktan vazgeçince Dover'a kadar koşmak gibi delice bir fikir gelmişti aklıma ve böylece Greenwich'e doğru yola çıktım. Çok geçmeden dağınık kafam bir noktada toplanmıştı çünkü Kent yolunda, önünde küçük bir havuz, ortasında da bir deniz kabuğunu üfleyen aptal bir figür olan bir taraçada mola vermiştim. Burada, harcadığım onca çabanın ardından bitkin düşmüş ve tükenmiş bir halde bir kapının eşiğine oturdum; kaybettiğim sandığım ve yarım gine için ağlayacak kadar bile nefesim kalmamıştı.

Karanlık çökmüştü; dinlenmek için oturduğumda saatler onu vuruyordu. Neyse ki bir yaz gecesiydi ve hava da güzeldi. Soluğum yerine gelip de boğazımdaki boğucu histen kurtulduğumda kalkıp yoluma devam ettim. Istırabımın ortasında geri dönmeyi asla düşünmedim. Kent yolunda İsviçre'den gelen bir kar fırtınası olsaydı bile geri döner miydim, şüpheliyim.

Yine de yoluma devam ederken üzerimde sadece üç buçuk peninin kalmış olması (bir cumartesi gecesi cebimde bu kadarının bile kaldığına şaşmak lazım!) beni hayli telaşlan-

dırıyordu. Kendimi, birkaç gün sonra bir çitin altında ölü bulunmuş diye bir gazetede haberi çıkan biri olarak hayal etmeye başladım ve yorgun argın ama elimden geldiğince hızlı bir şekilde yürümeye koyuldum; sonra üzerinde hanımların ve beylerin giysilerinin satın alındığı ve bilumum ıvır zıvıra, hırdavata ve mutfak gereçlerine en iyi fiyatın verildiği yazılı bir dükkâna rastladım. Dükkânın sahibi, ceketini çıkarmış, kapının önünde oturmuş pipo içiyordu ve alçak tavandan sarkan bir dolu palto ve pantolon vardı ve bunları aydınlatan yalnızca iki cılız mumun olması adamın bütün düşmanlarını asan ve bunun keyfini çıkaran kindar biri olduğu fikrini uyandırmıştı bende.

Mr. ve Mrs. Micawber'la geçen son zamanlarda edindiğim tecrübeye göre çıkmamış candan ümit kesilmezdi. Bir sonraki ara yola daldım, yeleğimi çıkardım, güzelce katlayıp kolumun altına aldım ve dükkânın önüne geri geldim. "Efendim, isterseniz," dedim, "bunu size iyi bir fiyata satabilirim."

Mr. Dolloby –dükkânın kapısının tepesinde bu isim yazılıydı en azından– yeleği aldı ve piposunu kapının kenarına koyarak içeri girdi, ben de peşinden gittim; ardından iki mumu parmaklarıyla söndürdü, yeleği tezgâhın üzerine yayarak inceledi, ışığa tutup bir orasına bir burasına baktı ve nihayet şöyle dedi:

"Bu küçük yeleğe ne kadar istersin bakalım?"

"Ah! Siz daha iyi bilirsiniz efendim," dedim alçakgönüllülükle.

"Hem alıcı hem satıcı olamam," dedi Mr. Dolloby. "Şimdi şu küçük yeleğe bir fiyat ver bakalım."

Biraz duraksadıktan sonra, "On sekiz peni olur mu?" diye sordum çekinerek.

Mr. Dolloby yeleği tekrar katlayıp bana uzattı. "Buna dokuz peni vermeyi önersem bile," dedi, "ailemin rızkından kesmiş olurum."

Bu hiç de uygun bir iş anlaşması değildi çünkü benim gibi onlara tamamen yabancı birinin üzerine, Mr. Dolloby'nin ailesinin rızkından kesmek gibi sevimsiz bir yük bindiriyordu. Ama durumum o kadar vahimdi ki isterse yeleği dokuz peniye ona verebileceğimi söyledim. Mr. Dolloby biraz homurdanarak da olsa dokuz peni verdi bana. İyi akşamlar deyip dükkândan çıktım; para açısından daha zengin, üst baş açısından daha yoksuldum. Ama ceketimin önünü iliklediğimde idare ediyordu.

Aslında elimden çıkacak bir sonraki şeyin ceketim olacağını görebiliyordum ve Dover'a kadar üzerimdeki gömlekle pantolonu tutmak için elimden geleni yapmalıydım, bunları kaybetmeden gitmeyi başarabilirsem kendimi şanslı sayacaktım. Ama tahmin edileceği gibi, o anda kafam bunlarla meşgul değildi pek. Cebimde dokuz peniyle bir kez daha yola düştüğümde önümde uzanan yol ile eşek arabalı adamın bana yaptığı hainliğin verdiği genel rahatsızlığın dışında sıkıntılarımı fazla önemsemiyordum.

Aklıma geceyi geçirmek için bir plan gelmişti ve bunu uygulayacaktım. Eski okulumun arkasındaki duvarın dibinde, eskiden üstünde bir saman yığını bulunan köşede yatmaktı bu. Oğlanlara ve eskiden hikâyeler anlattığım odaya yakın olmanın bana iyi geleceğini düşünmüştüm; gerçi oğlanlar orada olduğumu bilmeyecek, oda da bana barınak olmayacaktı ama olsun.

Zor bir gün geçirmiştim ve nihayet Blackheath'e doğru tırmanışa geçtiğimde epeyce yorulmuştum. Salem Yurdu'nu bulmak da bayağı zor olmuştu ama bulmuştum ve köşedeki saman yığını da oradaydı; önce duvarın etrafında dolanıp pencerelere baktıktan ve hepsinin karanlık ve sessiz olduğunu gördükten sonra samanların üzerine uzandım. İlk kez başımın üzerini örten bir çatı olmadan yatmanın verdiği yalnızlık hissini asla unutamam!

O gece, suratlarına kapılar kapanan, köpeklerin havladığı diğer pek çok serseri gibi benim de üzerime bir uyku

çöktü ve eski okulumdaki yatağımda yattığımı, odamdaki oğlanlarla konuştuğumu hayal ettim; derken dudaklarımda Steerforth adı, kendimi dimdik otururken ve dehşet içinde, tepemde kesik kesik, hafif hafif parlayan yıldızlara bakarken buldum. Bu vakitsiz saatte nerede olduğumu hatırladığımda, beni harekete geçiren bir his, sebebini bilmediğim bir korku geldi üzerime ve yürümeye başladım. Ama gün ağarmasına yakın, yıldızların parıltısı azalıp gökyüzünün ışığı arttıkça bana da bir güven geldi; gözkapaklarım ağırlaştı, tekrar uzanıp uyudum –gerçi bu defa da havanın soğuk olduğu bilinciyle uyumuştum– ta ki güneşin ılık ışıkları ve Salem Yurdu'nun kalkma çanı beni uyandırana dek. Steerforth'un orada olduğu umudunu taşısam, tek başına dışarı çıkana kadar pusuya yatar beklerdim ama bir süre önce okuldan ayrıldığını tahmin ediyordum. Büyük ihtimalle Traddles hâlâ oradaydı ama bundan da şüpheliydim ve onun iyi biri olduğuna dair sağlam bir hissim olsa da sağduyusuna ya da şansına, içinde bulunduğum durumu anlatabileceğim kadar güvendiğim söylenemezdi. Böylece Mr. Creakle'ın çocukları kalkmadan duvarın dibinden sıvışarak uzun ve tozlu yolda yürümeye koyuldum; ben de o çocuklardan biriyken ilk öğrendiğim şey, buranın Dover Yolu olduğuydu ve o zaman kimsenin benim bu yolda bir yaya olarak yürüdüğümü göreceğini tahmin etmezdim.

Yarmouth'taki eski pazar sabahlarından ne kadar farklı bir pazar sabahıydı! Ağır ağır yürümeye başladığım sırada kilise çanlarının sesini duymuş, kiliseye giden insanları görmüştüm; içinde cemaatin olduğu ve gün ışığında ilahilerin dışarı taştığı bir iki kilisenin önünden geçtim; bu sırada kilise görevlilerinden biri verandanın gölgesinde oturmuş serinliyor, diğeri de eli alnında, porsuk ağacının altında dikilmiş, önünden geçen bana ters ters bakıyordu. Eski pazar sabahlarının huzuru ve sakinliği, ben hariç, her yanı sarmıştı. Fark buydu. Üstüm başım toz toprak içinde, saçlarım karışmış halde, ken-

dimi harap hissediyordum. Ama tüm gençliği ve güzelliğiyle ateşin yanında ağlayan annemle onu teselli eden halamın zihnimde canlandırdığım sessiz görüntüsü olmasa ertesi güne kadar devam etme cesaretini bulamazdım herhalde. Ama o görüntü hep önümdeydi ve ben de onu takip ettim.

O pazar günü, dümdüz uzanan yolda yirmi üç mil boyunca yürüdüm ama bu hiç de kolay olmadı çünkü bu tür zahmetli işlere alışık değildim. Akşam çökerken ayaklarım şişmiş, yorgun argın bir halde Rochester'daki köprüye gelişim ve yemek için aldığım ekmeği yiyişim geliyor gözümün önüne. Ön tarafında "Yolculara Oda" tabelası asılı olan bir iki ev aklımı çelmişti ama elimde kalan son birkaç peniyi de harcamak istemiyordum; dahası, karşıma çıkan ya da yanından geçtiğim serserilerin hain bakışlarından pek korkmuştum. Bu yüzden gökyüzünden başka bir korunak aramadım; nihayet kendimi zar zor Chatham'a attığımda –ki gece vakti asma köprüler, çamurlu nehirdeki, Nuh'un Gemisi gibi tepeleri çatılı direksiz gemiler ve kireçtaşıyla bir rüyadan farksızdı– bir nöbetçinin ileri geri yürüdüğü bir yolun üzerinde, her yanı çimen kaplı bir kalenin içine sıvıştım. Burada bir topun kıyısına uzandım ve nöbetçinin ayak seslerini dinlemenin mutluluğu içinde –gerçi kendisi, duvarın dibinde yattığımı bilmeyen Salem Yurdu'ndaki oğlanlar kadar benim tepesinde yattığımdan habersizdi– sabaha kadar deliksiz bir uyku çektim.

Sabahleyin uyandığımda kaskatı bir haldeydim ve ayaklarım ağrıyordu; aşağıdaki uzun ve dar yola doğru yürüdüğümdeyse, her yanı saran davul sesleri ve askerlerin uygun adım yürüyüşü iyice sersemletmişti beni. Yolculuğumun sonunu getirebilmek için gücümü toplamam gerektiğinden o gün çok az yürüyebileceğimi hissediyordum; o yüzden ilk iş olarak ceketimi satmaya karar verdim. Böylece, onsuzluğa alışabilmek için ceketimi çıkardım ve kolumun altına alıp çeşitli ucuz giyim mağazalarına bakınarak dolandım.

Burası ceketi satabileceğim bir yere benziyordu çünkü ikinci el kıyafet satan pek çok satıcı vardı ve genelde dükkânlarının önünde müşteri bekliyorlardı. Ama çoğunda apoletleri üstünde birkaç asker kıyafeti ve bu tarz şeyler asılı olduğundan pazarlıklarının yüksek olacağı düşüncesiyle cesaretim kırılarak malımı kimseye sunmadan uzunca bir süre yürüdüm.

Bu alçakgönüllülüğüm beni olağan satıcılar yerine denizci eşyaları satan mağazalarla Mr. Dolloby'ninki gibi dükkânlara yöneltti. Nihayet, sonunda ısırganotlarıyla kaplı bir çit bulunan pis bir yolun köşesinde umut vadeden bir dükkân gördüm; çeşitli ikinci el denizci eşyaları bu çitin üzerinden dışarı taşıyordu ve portatif karyolalar arasında paslı silahlar, muşamba şapkalar ve üstlerinde çeşit çeşit, bir dolu eski ve paslı anahtar olan tepsiler vardı; bu anahtarlar o kadar çeşitliydi ki dünyanın tüm kapılarını açabileceklerini sanırdınız.

Küçük bir pencerenin içeriyi aydınlatmaktan çok karartmaya yaradığı, her yanından kıyafetler sarkan ve birkaç basamakla inilen bu alçak tavanlı küçük dükkâna girerken kalbim küt küt atıyordu ve yüzünün alt kısmı fırça gibi kır sakallarla kaplı ihtiyar ve çirkin bir adamın arka taraftaki pis ininden fırlayarak beni saçımdan yakalamasının da rahatlamama yardımcı olduğu söylenemezdi. Üzerinde pis bir flanel yelek olan, feci bir şekilde rom kokan, korkunç bir ihtiyardı bu. Eski püskü bir kırkyama örtüyle kaplı karyolası da adamın geldiği inde duruyordu ve buradaki küçük pencereden biraz daha ısırganotuyla topal bir eşek görünüyordu.

Yaşlı adam, sert ve monoton bir sızlanma eşliğinde, "Hey, ne istiyorsun?" diyerek sırıttı. "Ah gözüm, ah kolum, ah bacağım, ne istiyorsun? Ah, kalbim, ah karnım, ne istiyorsun? Ah bööh, bööh!"

Bu laflarından o kadar korkmuştum ki özellikle de gırtlağından hırıltı gibi çıkan son söylediği şeyi tekrarlamasından cevap veremedim; bunun üzerine, hâlâ saçımdan tutan yaşlı adam az önce söylediklerini tekrarladı:

"Ah gözüm, ah kolum, ah bacağım, ne istiyorsun? Ah, kalbim, ah karnım, ne istiyorsun? Ah, bööh!" Bunu öyle yüksek sesle söylemişti ki adamın gözleri resmen yuvalarından uğramıştı.

"Acaba," dedim titreyerek, "bir ceket almak ister misiniz?"

"Haa, ceketi görelim bakalım!" diye bağırdı yaşlı adam. "Ah, kalbim sızlıyor, hadi göster şu ceketi bakalım! Ah gözüm, ah kolum, ah bacağım, çıkarsana şu ceketi çocuk!"

Böyle dedi ve koca bir kuşun pençelerini andıran titrek ellerini saçımdan çekerek o iltihaplanmış gözlerinde hiç de şık durmayan gözlüğünü taktı.

Adam ceketi biraz inceledikten sonra, "Ee buna ne kadar istiyorsun bakalım?" diye bağırdı. "Ah –bööh!– Ne kadar istiyorsun cekete?"

Kendimi toplayıp, "Yarım kron,"* dedim.

"Ah kalbim, ah karnım," diye bağırdı yaşlı adam, "olmaz! Ah gözüm, olmaz! Ah kolum, olmaz! On sekiz peni veririm. Bööh!"

Adamın her böğürür gibi haykırışında gözleri pörtlüyordu sanki ve her cümleyi neredeyse hep aynı ezgiyle sarf ediyordu; adeta aniden çıkan, önce hafif hafif esen, şiddeti giderek artan ve sonra yeniden hafifleyen bir rüzgâr gibi; başka da bir şeye benzetemiyorum.

"Tamam," dedim pazarlığın bitmesinden dolayı memnun bir şekilde, "on sekiz peni olsun."

Yaşlı adam ceketi bir rafın üzerine fırlatarak, "Ah karnım!" diye bağırdı. "Çık dışarı! Ah, kalbim, çık dışarı çabuk! Ah, gözüm, ah kolum, ah bacağım –ah bööh!– para isteme; başka şeyle değiş bunu."

Ne bundan önce ne de sonra, hayatım boyunca bu kadar korktuğumu hatırlamıyorum ama alçakgönüllü bir tavırla, para istediğimi, başka şeyin bir işime yaramayacağını söy-

* İki buçuk şilin ya da otuz peni. (e.n.)

ledim ona; yine de benden istediği gibi, dışarıda bekleyecektim, acele etmesine gerek yoktu. Böylece dışarı çıkarak bir köşede, gölgelik bir yerde oturdum. Hatta o kadar uzun süre oturdum ki gölge güneşe, güneş gölgeye dönüştü ama ben hâlâ orada oturup paramı almayı bekledim.

Umarım bu işi yapan, bunun gibi deli bir ayyaş daha yoktur. Sürekli dükkânın önüne gelip bağırıp çağıran ve kendilerine altınlarından vermesini isteyen oğlanları görünce, adamı mahallede herkesin tanıdığını ve kendini şeytana satan adam olarak anılma şerefine nail olduğunu anladım. "Öyle göründüğün gibi yoksul değilsin sen Charley. Altınlarından getir buraya. Ruhunu şeytana satarak kazandığın altınların bir kısmını getir. Hadisene! Hani yatak şiltesinin astarındakileri Charley. Yırt şunu da ver hadi bize de!" Bu ve bu amaçla ona bıçak vermeyi içeren pek çok öneri onu o kadar kızdırmıştı ki bütün gün o kovaladı, oğlanlar kaçtı. Bazen o öfkeli haliyle, beni de onlardan biri sanıp yanıma gelmiş ve sanki beni paralayacakmış gibi bakmıştı; sonra da benim kim olduğumu hatırlayıp hemen dükkânına dalmış ve yatağına uzanmıştı; derken onun, deli gibi bağıra bağıra bir ezgi tutturduğunu, "Nelson'ın Ölümü" marşını söylediğini duymuştum; her dizeden önce bir "ah!" çekmiş, aralara da bir dolu "böööh" serpiştirmişti. Bunlar yetmezmiş gibi yarı çıplak, dışarıda otururken gösterdiğim sabır ve sebatın etkisiyle çocuklar beni de o dükkânın bir parçası saymış, bütün gün bana sataşarak çok kötü davranmışlardı.

Adam defalarca para yerine başka bir şey almam için beni ikna etmeye çalıştı; bir ara elinde bir oltayla geldi, sonra bir keman, daha sonra kalkık kenarlı bir şapka ve en son bir flüt getirdi. Ama ben bütün bu teklifleri geri çevirerek umutsuzca oturdum orada; her defasında gözlerimde yaşlarla paramı ya da ceketimi vermesini söyledim. Nihayet adam her gelişinde yarım peni vermeye başladı bana ve bunları on iki peniye tamamlamak için tam iki saat gerekti.

Uzun bir aradan sonra dükkândan dışarıya sevimsizce, sinsi sinsi bakarak, "Ah, gözüm, ah kolum, ah bacağım!" diye bağırdı. "İki peni daha vereyim tamam," dedi.

"Olmaz," dedim, "açlıktan ölürüm."

"Ah kalbim, ah karnım, üç peni olsun o zaman."

"Elimde olsa hiçbir şey almadan giderdim," dedim, "ama paraya çok ihtiyacım var."

"Ah, bööh!" –kapının ardından sadece o yaşlı ve kurnaz kafasını göstererek gizlice bana baktığı sırada böğürtüye benzer bu sesi nasıl çıkardığını anlatmam imkânsız– "Dört peni olur mu?"

O kadar yorulmuş ve bıkmıştım ki bu teklifi kabul ettim; gün batmadan az önce titrek pençelerinden parayı alıp hiç olmadığım kadar aç ve susuz bir halde oradan ayrıldım. Ama üç peni harcayınca kendime geldim ve o moralle, ağır aksak da olsa yedi mil yol gittim.

O gece başka bir saman yığını yatak oldu bana ve su toplayan ayaklarımı bir derede yıkayıp serin yapraklarla olabildiğince pansuman yaptıktan sonra mışıl mışıl uyudum. Ertesi sabah tekrar yola çıktığımda, birbiri ardına sıralanmış şerbetçiotu tarlalarıyla meyve bahçelerini geçtim. Meyve bahçelerinin olgun elmalarla kıpkırmızı görünecekleri kadar geç bir zamanıydı yılın ve birkaç yerde şerbetçiotlarını toplayanlar iş başındaydı. Buraların inanılmaz güzel olduğunu düşündüm ve o gece de şerbetçiotları arasında uyumayı kafama koydum; bir yandan zarif yapraklarla sarılmış uzun direklerin neşeli bir şekilde bana eşlik ettiğini düşledim.

O günkü serseriler hepsinden daha fenalardı ve beni öyle korkutmuşlardı ki bu korku zihnimde hâlâ canlıdır. Bazıları dünyanın en gaddar zorbaları gibi görünüyordu; yanlarından geçerken gözlerini dikip bana bakmışlardı; hatta durdurmuşlardı beni, sonra da geri dönüp onlarla konuşmamı istemişlerdi; ben tabanları yağlayınca da taş atmışlardı peşimden.

Aralarında genç bir adam vardı – yanındaki çantaya ve mangala bakılırsa galiba kalaycıydı. Yanında da bir kadın vardı; adam kafasını çevirip bana bakmış ve sonra geri dönmem için öyle korkunç bir sesle bağırmıştı ki olduğum yerde donakalarak ona bakmıştım.

"Çağrıldığın zaman gel," dedi kalaycı, "yoksa ben seni getirmeyi bilirim."

Yanlarına gitmenin iyi olacağını düşündüm. Bakışlarımla kalaycıyı sakinleştirmeye çalışarak yanlarına gittiğimde kadının bir gözünün morarmış olduğunu gördüm.

Kalaycı, kararmış eliyle gömleğimin göğüs kısmından tutarak, "Nereye gidiyorsun bakayım sen?" diye sordu.

"Dover'a gidiyorum," dedim.

Beni daha sıkı tutabilmek için elini biraz daha bükerek, "Nereden geliyorsun?" diye sordu.

"Londra'dan geliyorum," dedim.

"Ne işler çeviriyorsun peki?" diye sordu kalaycı. "Ahlak düşkünü müsün yoksa?"

"Ha-hayır," dedim.

"Değilsin demek? Bana ahkâm kesersen," dedi kalaycı, "beynini dağıtırım senin."

Boştaki eliyle vuracakmış gibi yapıp gözdağı verdikten sonra şöyle bir baştan ayağı süzdü beni.

"Bir bardak bira alacak paran var mı?" diye sordu kalaycı. "Varsa, ben zorla almadan sökül parayı hemen!"

Yapmam gereken şey kesinlikle parayı vermekti ama kadınla göz göze geldiğimizde, hafifçe kafasını iki yana sallayıp ağzını oynatarak, "Hayır!" dediğini gördüm.

"Ben çok yoksulum," dedim gülümsemeye çalışarak, "ve hiç param yok."

Kalaycı, "Sen ne diyorsun be?" derken bana öyle sert baktı ki cebimdeki parayı gördüğünü sandım.

"Efendim!" diye kekeledim.

"Vay! Sen benim kardeşimin ipek fularını nasıl takarsın?" dedi kalaycı. "Ver şunu!" Fuları boynumdan çekerek kadına fırlattı.

Kadın sanki bu bir şakaymış gibi gülme krizine girdi ve fuları tekrar bana fırlattı, başını az önceki gibi hafifçe öne doğru salladıktan sonra dudaklarını "Git!" der gibi oynattı. Ama ben daha kadının dediğini yapamadan kalaycı beni bir tüy gibi kenara fırlatan bir hoyratlıkla fuları elimden alarak gevşek bir şekilde kendi boynuna bağladı, sonra da söverek kadına saldırdı ve onu yere serdi. Kadının o sert yola sırtüstü düşüşünü ve şapkası yana kaymış, saçları tozdan bembeyaz olmuş halini asla unutamam; uzaktan baktığımda adam yoluna devam ederken kadının hafif meyilli patikada oturarak şalının köşesiyle yüzündeki kanı silişini de.

Bu macera beni öyle korkutmuştu ki ondan sonra yolda ne zaman birilerinin geldiğini gördüysem hemen geri dönerek saklanacak bir yer aradım, onlar gözden kaybolunca ya kadar da bulduğum yerden çıkmadım ve bu o kadar sık oldu ki yolculuğum uzadıkça uzadı. Ama yolculuğum boyunca yaşadığım diğer tüm zorluklarda olduğu gibi bu zor durumda da bana güç veren, beni ayakta tutan şey annemin ben dünyaya gelmeden önceki gençlik günlerinden kalma hayaliydi. Bana hep yoldaş oldu o. Uyumak için uzandığımda şerbetçiotlarının arasındaydı, sabah uyandığımda benimleydi ve bütün gün önümde yürümüştü. Bu hayali o günden beri, sanki sıcak ışığın altında uyuyakalmış gibi görünen Canterbury'nin güneşli caddesiyle bağdaştırmışımdır; bir de oradaki eski evlerle, geçitlerle ve kulelerinin etrafında ekinkargaları uçuşan görkemli, gri katedralle. Sonunda Dover yakınlarındaki çıplak, geniş tepelere vardığımda, o ıssız manzarayı umutla doldurdu ve bu hayal, ben yolculuğumun ilk büyük amacına ulaşıp kasabaya resmen adım atana kadar, yani firarımın altıncı gününe kadar beni yalnız bırakmadı hiç. Ama sonra, bunu söylemek tuhaf ya, ben o

kadar uzun zamandır istediğim o yere varıp da orada öyle ayağımda yırtık pırtık ayakkabılar, tozlu, güneşten yanmış ve yarı çıplak halde dikildiğimde bu hayal kaybolmuş, beni orada çaresiz ve mutsuz bir halde bırakmıştı.

Halamı önce balıkçılara sordum ve pek çok değişik cevap aldım. Bir tanesi onun South Foreland deniz fenerinde yaşadığını, bu yüzden bıyıklarının sarardığını, bir başkası onun limanın dışındaki büyük şamandıraya yapışık olduğunu ve onu ancak deniz alçaldığında görebileceğimi, bir diğeri onun, çocuk kaçırma suçundan Maidstone Hapishanesi'ne kapatıldığını, bir diğeriyse bir süpürgenin üzerine binip son şiddetli rüzgârla birlikte doğruca Calais'ye gittiğini söyledi. Peşinden faytonculara sordum ve onlar da en az balıkçılar kadar dalgacı ve saygısız karşılıklar verdiler; tipimi beğenmeyen dükkân sahipleriyse ben daha bir şey diyemeden bana verecekleri bir şey olmadığını söylediler. Firarımın hiçbir aşamasında kendimi bu kadar perişan ve sefil hissetmemiştim. Param bitmiş, satabileceğim hiçbir şey kalmamıştı; aç, susuz ve bitkindim ve sanki hâlâ Londra'daymışım gibi uzaktım varmak istediğim yere.

Sabah bu sorularla geçmişti, şimdi pazaryerine yakın bir sokağın köşesinde, boş bir dükkânın önündeki basamağa oturmuş, bahsi geçen diğer yerlere doğru yürümeyi düşünüyordum ki bir faytoncu arabasıyla yaklaşırken atın çulunu düşürdü. Çula uzandığımda adamın yüzündeki güven veren bir şey, beni Miss Trotwood'un nerede yaşadığını sormaya teşvik etti; o gün bu soruyu o kadar çok sormuştum ki soru güçbela dökülmüştü dudaklarımdan.

"Trotwood ha," dedi adam. "Bir düşüneyim. İsmi biliyorum sanki. Yaşlı bir hanım mı bu kişi?"

"Evet," dedim, "yaşlı sayılır."

"Sırtı böyle kaskatı mı duruyor?" diyerek sırtını dikleştirdi adam.

"Evet," dedim. "Tam söylediğiniz gibi."

"Bir çanta taşıyor mu peki?" dedi. "İçinde hiçbir şey olmayan bir çanta; böyle huysuz, biraz ters davranan biri mi?"

Tarifin şüphe götürmeyen doğruluğunu fark etmemle birlikte kalbim yerinden oynadı sanki.

"Hah, o zaman bak şöyle yap," dedi adam kamçısıyla tepeleri işaret ederek, "şurayı tırmanıp denize bakan evlere varıncaya kadar dümdüz yürürsen onu bulursun herhalde. Bence bir şey çıkmaz sana ondan, bu yüzden sen al şu peniyi."

Hediyeyi şükranla kabul ettim ve bununla bir somun ekmek aldım. Bunu hemen yolda mideye indirdikten sonra arkadaşın gösterdiği yolda ilerledim ve bahsettiği evlere gelene dek epeyce yürüdüm. Nihayet ileride evler göründü ve yaklaşınca küçük bir dükkâna girerek, (bizim orada bunlara gıda pazarı deniyordu) Miss Trotwood'un nerede yaşadığını bilip bilmediklerini sordum. Bunu tezgâhın arkasında, genç bir kadın için pirinç tartan adama sormuştum ama kadın soruyu kendisine sorduğumu sanarak bana döndü hemen.

"Benim hanımı mı soruyorsun?" dedi. "Ne işin var senin onunla oğlum?"

"Onunla," dedim, "konuşmak istiyorum, mümkünse."

Küçükhanım sertçe, "Ondan bir şey dileneceksin yani," dedi hemen.

"Yok," dedim, "aslında ben..." Ama birden, aslında başka bir amaç için gelmediğimi hatırlayarak utanıp lafımı yuttum ve yüzümün kızardığını hissettim.

Sözlerinden, halamın hizmetçisi olduğunu tahmin ettiğim kadın, pirinci bir sepete koyarak dükkândan çıktı ve bana, Miss Trotwood'un yaşadığı yeri öğrenmek istiyorsam, kendisini takip edebileceğimi söyledi. İkinci bir izne daha ihtiyacım yoktu; ama öyle bir şaşkınlık ve heyecan içindeydim ki bacaklarım tutmuyordu. Genç kadını takip ettim ve çok geçmeden şirin cumbalı, çok hoş ve küçük bir evin oraya vardık; önündeki küçük, kare şeklindeki çakıllık

alan ya da çiçeklerle dolu bahçe pek bakımlı duruyordu ve harika kokuyordu.

"Burası Miss Trotwood'un evi," dedi genç kadın. "Eh, benden bu kadar." Böyle diyerek benim varlığımın sorumluluğunu başından atmak ister gibi koşar adım eve girdi ve beni, ortası aralık duran muslin perdeli ve pencere eşiğinde kocaman, yuvarlak ve yeşil bir siper ya da pervane gibi bir şey takılı olan salon camına acıklı acıklı bakar halde bahçe kapısının önünde bıraktı; pencereden görünen küçük masayla kocaman koltuk, o anda halamın içeride korkunç bir vaziyette oturduğu hissi yaratmıştı.

Ayakkabılarım bayağı acınacak haldeydi. Tabanları delinmiş, üsttêki deri kısım da öyle çatlayıp dağılmıştı ki ayakkabının şekli şemaili kalmamıştı artık. Şapkam (geceleri de yatak başlığı olmuştu bana) öyle ezilip kıvrılmıştı ki gübre yığınının içindeki eski püskü, kulpsuz tencere bile ondan iyi durumda sayılırdı. Gömleğim ve pantolonum sıcaktan, çiyden, çimenden ve üzerinde uyuduğum Kent toprağından o kadar lekelenmişlerdi ki kapının önünde durduğum sırada halamın bahçesindeki kuşları korkutabilirlerdi. Londra'dan ayrıldığımdan beri saçım ne tarak ne fırça yüzü görmüştü. Yüzüm, ensem ve ellerim o kadar çok açık havada ve güneşin altında kalmıştı ki karadut rengine dönmüştüm. Kireç ocağından çıkmış gibi, baştan ayağa beyaza ve toza bulanmıştım. Korkunç halamın karşısına çıkıp kendimi tanıtmaya hazırlanırken işte bu durumdaydım ve bunun da epeyce bilincindeydim.

Çok geçmeden, salon penceresinin sessizliğinden halamın orada olmadığı hissine kapıldım ve gözlerimi yukarıdaki pencereye çevirdiğimde dinç ve yakışıklı bir beyefendi gördüm; bu kır saçlı ve tek gözünü grotesk bir tarzda örtmüş olan adam, birkaç defa başını öne salladı, sonra bir o kadar da yana salladıktan sonra gülerek uzaklaştı oradan.

Daha önce de moralim bozuktu ama adamın bu beklenmedik davranışı moralimi daha da bozdu ve bundan sonra

ne yapacağımı planlamak için o an oradan sıvışmanın yollarını düşünüyordum ki evden, şapkasının üzerine bir mendil bağlamış, ellerinde bahçıvan eldivenleri, üzerine işçi tulumu gibi bir kıyafet giymiş, elinde kocaman bir bıçak tutan bir hanım çıktı. Bu hanımın Miss Betsey olduğunu hemen anladım çünkü tıpkı zavallı annemin onun Blunderstone Rookery'nin bahçesinde yürüyüşünü anlattığı gibi, azametli bir şekilde yürüyerek çıkmıştı evden.

"Git buradan!" dedi Miss Betsey başını iki yana sallayıp bıçağını havada savurarak. "Git çabuk! Oğlan çocukları giremez buraya!"

Küçük bir kökü topraktan çıkarmak için bahçesinin bir köşesine doğru ilerlerken yüreğim ağzımda onu izledim. Sonra, azıcık bir cesaretten yoksun ama bolca umutsuzluk içinde, usulca gidip yanına dikildim ve parmağımla ona dokundum.

"Affedersiniz efendim," diye konuşmaya başladım.

Şaşırmış bir şekilde bana baktı.

"Affedersiniz hala."

O zamana kadar hiç duymadığım şaşkınlık dolu bir sesle, "Ha?" diye bağırdı Miss Betsey.

"Affedersiniz hala, ben sizin yeğeninizim."

"Aman Tanrım!" dedi halam. Sonra da bahçenin kıyısındaki patikaya oturuverdi.

"Ben Suffolk, Blunderstone'dan –hani doğduğum gece gelip sevgili annemi gördüğünüz yerden– David Copperfield'ım. Annem öldüğünden beri çok mutsuzum. Hor gördüler beni, hiçbir şey öğretmediler bana, ne halin varsa gör dediler ve bana hiç uygun olmayan bir işe koydular beni. Bu yüzden kaçıp size gelmek zorunda kaldım. Yola çıkar çıkmaz soyuldum, bütün yolu yürüdüm ve yolculuğum boyunca hiç yatakta uyumadım." Bu noktada kendimi daha fazla tutamadım ve ona ne kadar harap halde olduğumu ve ne kadar çok acı çektiğimi göstermek için ellerimi açarak iki

gözüm iki çeşme ağlamaya başladım; sanırım bir haftadır içimde saklı tutmuştum bu yaşları.

Halam ben ağlamaya başlayana dek, şaşkınlık dışında hiçbir duygu okunmayan bir yüz ifadesiyle çakılların üzerinde oturuyordu; ben ağlamaya başlayınca telaşla kalkarak beni yakamdan tuttu ve salona götürdü. Buradaki ilk işi, yüksekçe bir dolabı açıp içinden bir dolu şişe çıkarmak ve her birinden ağzıma boşaltmak oldu. Sanırım bunları gelişigüzel seçmişti çünkü aralarında anasonlu su, ançüez sosu ve salata sosu olduğunu hatırlıyorum. Bana bu kuvvet şuruplarını verdikten sonra bile ben hâlâ çılgın bir halde hıçkırıklarıma engel olamayınca halam beni kanepeye yatırdı ve başımın altına bir şal, ayaklarımın altına da kanepeyi kirletmeyeyim diye, kendi başından çıkardığı örtüyü koydu; sonra da az önce bahsettiğim yeşil pervane ya da siperin arkasına oturarak –bu yüzden yüzünü göremiyordum– durup durup merasim top atışı yapar gibi, "Tanrım bize yardım et!" diye haykırdı.

Biraz sonra çanı çaldı. Hizmetçisi içeri girdiğinde, "Janet," dedi halam. "Yukarı çık, Mr. Dick'e hürmetlerimi ilet ve kendisiyle konuşmak istediğimi söyle."

Janet benim kanepede kaskatı bir şekilde yatmama (halamı kızdıracağım diye kıpırdamaya korkuyordum) biraz şaşırmış gibiydi, yine de kendi işine baktı. Bana az önce, üst kattan kaş göz eden adam gülerek aşağı inene kadar halam, elleri arkasında, odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüdü durdu.

"Mr. Dick," dedi halam, "dalga geçmenin sırası değil, canınız istediği takdirde kimse sizden daha sağduyulu olamaz. Hepimiz biliyoruz bunu. Bu yüzden dalga geçmeyin sakın."

Beyefendi birden ciddileşip bana baktı; sanki pencere meselesinden bahsetmemem gerektiğini söyler gibiydi.

"Mr. Dick," dedi halam, "size David Copperfield'dan bahsettiğimi hatırlıyorsunuzdur. Sakın hafızanız zayıfmış gibi davranmayın şimdi çünkü ikimiz de biliyoruz ki değil."

"David Copperfield mı?" dedi Mr. Dick, bana kalırsa bu ona pek bir şey hatırlatmamıştı. "David Copperfield ha? Aa tabii ya, tamam. David, tabii ki."

"Ha işte," dedi halam, "bu onun oğlan – onun çocuğu. Annesine bu kadar çok benzemeseydi aynen babası gibi olurdu."

"Onun oğlu demek?" dedi Mr. Dick. "David'in oğlu ha? İşe bak!"

"Evet," diye devam etti halam, "pek de iyi bir iş becermiş. Kaçmış. Ah! Kız kardeşi Betsey Trotwood olsa, hayatta kaçmazdı." Halam, hiç doğmamış kızın karakterinden ve davranışından emin, başını sertçe iki yana salladı.

"Aa! Demek o olsa kaçmazdı diyorsunuz?" dedi Mr. Dick.

Halam sertçe bağırdı: "Aa üstüme iyilik sağlık, nasıl konuşuyorsunuz öyle? Kaçmazdı diyorsam kaçmazdı. Vaftiz annesiyle yaşardı hep, birbirimize bağlı olurduk. Tanrı aşkına, kız kardeşi, yani Betsey Trotwood nereden ya da nereye kaçacaktı?"

"Hiçbir yere," dedi Mr. Dick.

"O zaman," dedi halam bu karşılık üzerine yumuşayarak, "bir cerrahın neşteri kadar keskin olmanıza rağmen neden bir hayalperest gibi davranıyorsunuz? İşte küçük David Copperfield şimdi burada ve size soruyorum, onunla ne yapayım şimdi ben?"

Mr. Dick başını kaşıyıp, "Onunla ne yapabilirsiniz?" dedi hafifçe. "Ah! Ne yapılabilir?"

Halam ciddi bir bakış eşliğinde, işaretparmağını kaldırarak, "Evet," dedi. "Haydi bakalım! İyi bir tavsiye istiyorum sizden."

"Valla, ben sizin yerinizde olsaydım," dedi Mr. Dick durumu değerlendirip dalgın gözlerle bana bakarak, "ben," – anlaşılan beni uzun uzun seyrederken aniden aklına bir fikir gelmişti ve şevkle ekledi, "ben olsam onu yıkardım!"

Halam o zaman sebebini anlayamadığım sessiz bir zafer duygusuyla dönerek, "Janet," dedi, "Mr. Dick bize iyi fikir verdi bak. Banyoyu ısıtsana!"

Bu diyalog ne kadar ilgimi çektiyse de bu sırada halamı, Mr. Dick'i ve Janet'ı incelemeden edemedim ve böylece oda hakkında doldurduğum anket sona erdi.

Halam uzun boylu, sert hatlıydı ama hiç de öyle kötü biri gibi görünmüyordu. Yüzünde, sesinde, yürüyüşünde ve duruşunda annem gibi yumuşak bir varlığı fazlasıyla etkileyecek ölçüde bir kararlılık vardı; hatları biraz keskin ve haşin olsa da oldukça güzeldi. Gözlerindeki canlılık ve parlaklık özellikle dikkatimi çekmişti. Kır saçları ortadan ikiye ayrıktı ve kepe benzer bir şeyin altında duruyordu; yani şimdikilerden daha yaygın olan ve iki yanından uzanan bağlarla çene altından bağlanan bir başlığın altındaydı. Elbisesi eflatun rengiydi ve çok düzgün duruyordu; ama sanki bir parça kısıtlanmak istiyormuş gibi, kıt malzemeyle yapılmıştı. Gereksiz etek kısmının kesildiğini düşünerek her şeyden çok bir binici kıyafetine benzettiğimi hatırlıyorum bunu. Yanından bir köstekli saat sarkıyordu; şekline ve ebadına bakılırsa, uygun bir zinciri ve kapağı vardı bunun; boynunda gömlek yakasına benzer bir örtü duruyordu ve bileklerinde de gömlek manşeti gibi duran bir şeyler vardı.

Mr. Dick, dediğim gibi, kır saçlı ve dinç bir adamdı; başı tuhaf bir şekilde eğik duruyor olmasa, ki yaşlılıktan kaynaklanmıyordu bu, kır saçlı ve dinç diyerek onunla ilgili her şeyi anlatmış olurdum sanırım. Adamın başı, Mr. Creakle'ın dayak yiyen oğlanlarından birinin başını hatırlatmıştı bana – ve belirgin yeşil gözlerinde öyle sulu bir parlaklık vardı ki dalgın tavırlarının yanı sıra halama olan itaati ve halam onu övdüğünde duyduğu çocuksu sevinç, onun bir parça deli olduğu intibaını uyandırmıştı bende; gerçi deli olsaydı orada nasıl kalırdı, bu da kafamı oldukça karıştıran bir şeydi. Üzerinde her sıradan beyefendide görülen bol, gri bir kuyruklu

ceket, bir yelek ve beyaz pantolon vardı; saati yelek cebinde, parası da pantolon ceplerindeydi; gurur duyuyormuş gibi şıkırdatıp duruyordu bunları.

Janet on dokuz yirmi yaşlarında, serpilip gelişmiş, zarafet timsali, tatlı bir genç kızdı. O anda onu fazla inceleyememiştim ama sonradan fark etmiştim ki aslında bu kız, halamın yanına alarak erkek soyundan vazgeçirmek üzere yetiştirdiği kızlardan biriydi; onlarsa feragatlerini genelde fırıncıyla evlenerek tamamlarlardı.

Oda en az Janet ya da halam kadar derli topluydu. O anı düşünmek için bir an elimden kalemi bıraktığımda, çiçeklerin kokusuyla karışık bir esinti geldi gene denizden ve pırıl pırıl ovalanıp cilalanmış, modası geçmiş mobilyaları, halamın dokunulmaz koltuğunu, yuvarlak yeşil siperi olan cumbanın yanındaki masayı, keçe halıyı, kediyi, çaydanlık tutacağını, iki kanaryayı, eski porselen tabağı, içi kuru gül yapraklarıyla dolu koca kâseyi, her türlü kap kacağın durduğu yüksek dolabı ve tüm bunlardan ayrı, kanepenin üzerinde her şeyi not eden toz toprak içindeki kendi halimi hatırladım.

Janet banyoyu hazırlamaya gitmişti ki halam bir anda öfkeden kaskatı kesilerek zar zor, "Janet! Eşekler!" diye bağırınca telaşlandım.

Bunun üzerine Janet, sanki evi alevler sarmış gibi koşa koşa basamakları çıktı, ön taraftaki küçük çimenlik alana fırladı ve hadlerini aşarak toynaklarıyla buraya basan, hanımların sürdüğü iki eyerli eşeği kovaladı; bu sırada halam da evden çıkarak tepesinde bir çocuk olan üçüncü eşeğin yularına yapışıp yönünü çevirdi ve onu o kutsal bölgeden çıkardı; sonra da bu kutsal toprakları kirletmeye cüret eden o talihsiz afacanın kulaklarını çekti.

Halamın o yeşil alan üzerinde herhangi bir yasal hakkının olup olmadığını hâlâ bilmiyorum ama o kendince böyle bir hakkı olduğuna inanmıştı ve olmasa bile bunun bir önemi

yoktu. Eşeğin bu pirüpak bölgeden geçmesi onun hayatında, sürekli intikamı alınması gereken büyük bir zorbalıktı. Halam ne işle uğraşıyor olursa olsun, konuşulan konu ne kadar ilginç olursa olsun bir eşek söz konusu olduğunda anında tüm düşüncelerinin yönü değişir, doğruca hayvanın üstüne atılırdı. Sürahiler, testiler dolusu su, gerektiği anlarda, rahatsızlık veren oğlanların üzerine dökülmek üzere bir yerde saklı tutuluyor, sopalar kapı arkalarında pusuda bekletiliyor, etraf sık sık kolaçan ediliyor ve hiç bitmeyen bir savaş hüküm sürüyordu. Belki de bu, eşeklere binen oğlanlar için hoş bir heyecandı ya da belki de, vaziyeti anlayan daha bilge eşekler, tabiatlarındaki inatçılık sebebiyle o taraftan gitmekten daha büyük keyif alıyorlardı. Banyo suyu hazırlanıncaya kadar üç telaş daha yaşandı; içlerinde en vahim olan son olayda halamın, on beş yaşlarındaki saman sarısı saçlı bir delikanlıyla tek başına uğraştığını ve o daha ne olduğunu anlayamadan onun o sarı kafasını tutup bahçe kapısına çarptığını gördüm. Aralıklarla olan bu olaylar bana çok komik geliyordu çünkü halam (açlıktan ölmek üzere olduğuma ve ilk başta azar azar beslenmem gerektiğine kesin kanaat getirdiğinden) bir yandan bana kaşıkla et suyu veriyordu ve ben kaşıktakini almak için ağzımı açmışken halam kaşığı tabağa bırakıp, "Janet! Eşekler!" diye bağırıp saldırıya geçiyordu.

Banyo çok rahatlattı. Tarlalarda yatmaktan, her yanımda ciddi ağrılar hissetmeye başlamıştım ve artık öyle yorulmuş ve zayıf düşmüştüm ki gözümü zor açıyordum. Banyodan sonra bana Mr. Dick'in bir gömleğiyle pantolonunu giydirdiler (halamla Janet'ı kastediyorum), sonra da iki üç tane kocaman şala sardılar beni. Nasıl bir bohçaya benzemiştim bilmiyorum ama fazlasıyla ısınmıştım. Bir de kendimi çok bitkin ve mayışık hissettiğimden çok geçmeden tekrar kanepeye uzanıp uyuyakaldım.

Uzun süredir kafamı meşgul eden hayalin etkisiyle görülen bir rüyaydı bu belki de ama halamın yanıma gelerek üzerime eğildiği ve yüzüme düşen saçları geriye atıp başımı

daha rahat bir şekilde yerleştirdikten sonra durup beni izlediği hissiyle uyandım. Kulağıma da "Tatlı çocuk" ya da "Zavallı çocuk" kelimeleri çalınmıştı; ama uyandığımda beni bunları halamın söylediğine inandıracak hiçbir şey yoktu; kendisi, bir mil üzerine yerleştirilmiş, dönüp duran yeşil pervanesiyle cumbalı pencerenin önüne oturmuş, gözlerini ayırmaksızın denize bakmaktaydı.

Ben uyandıktan hemen sonra fırında kızarmış tavukla sütlü tatlıdan oluşan yemeğimizi yedik; ben de sofrada otururken bağlanmış bir tavuktan farksızdım, kollarımı zor oynatıyordum. Ama beni sarmalayan halam olduğu için halimden şikâyet etmedim. Bu süre boyunca beni ne yapacağına dair derin düşüncelere daldım ama o, yemeğini tam bir sessizlik içinde bitirdi; sadece, ara sıra gözlerini karşısında oturan bana dikerek, "Tanrım sen bize acı!" dedi ve bu hiçbir şekilde endişelerimi gidermedi.

Masa örtüsü kaldırılıp sofraya sherry konduğunda (ben de bir bardak içtim bundan), halam Mr. Dick'i çağırsın diye Janet'ı tekrar yukarı gönderdi ve böylece Mr. Dick de aramıza katıldı; sonra halam birbiri ardına sorular sorarak bana yavaş yavaş hikâyemi anlattırırken Mr. Dick'ten onun da dinlemesini rica etti, o da elinden geldiğince bilge bir tavırla beni dinledi. Ben anlatırken halamın gözleri Mr. Dick'in üzerindeydi hep; aslında adamı bıraksan uyuklayacaktı ama ne zaman kaykılıp sırıtacak olsa, halam bir kaş çatarak onu kendine getiriyordu.

Hikâyem sona erdiğinde, "Şu bahtsız kız hangi akla hizmet gidip yeniden evlendi ki sanki?" dedi halam, "aklım almıyor bir türlü."

"Belki de ikinci kocasına âşık olmuştu," dedi Mr. Dick.

"Âşık olmak mı?" diye tekrarladı halam. "Ne demek istiyorsun? Ne işi var onun aşkla meşkle?"

Bir an düşündükten sonra, "Belki de," dedi Mr. Dick, "mutlu olmak istemiştir."

"Mutluluğa bak!" dedi halam. "Zavallı kızın, kendisine böyle kötü davranan köpek gibi bir adama söz verip bağlanması ne müthiş bir mutluluk sahi! Ne işine yaradı bu acaba çok merak ediyorum! Onun bir tane kocası vardı. Beşiğinden kalktığı andan itibaren hep böyle güzel ama bön kızların peşinde koşan David Copperfield. Bir bebeği vardı zaten –ah, o cuma gecesi, şimdi şurada oturan çocuğu dünyaya getirdiğinde iki bebek sahibi olmuştu işte!– daha ne istedi ki?"

Mr. Dick bana bakıp bu bahsin sonu yok der gibi gizlice başını salladı.

"Diğer insanlar gibi bir bebek doğurmayı bile beceremedi," dedi halam. "Bu çocuğun kız kardeşi, Betsey Trotwood nerede hani? Boş ver, hiç söyleme en iyisi!"

Mr. Dick hayli korkmuş görünüyordu.

"O başı bir tarafa eğik olan ufak tefek doktor," dedi halam, "adı Jellips miydi neydi, o ne yapıyordu? Tek bildiği böyle narbülbülü gibi –tastamam öyleydi– 'Bebek oğlan,' demekti. Bebek oğlan! Ya Rabbim, bunların hepsi embesil işte!"

Halamın haykırışındaki içtenlik Mr. Dick'i epey şaşırtmıştı; doğruyu söylemek gerekirse, beni de.

"Sonra da, sanki bu yetmezmiş gibi ve bu çocuğun kız kardeşi Betsey Trotwood'un ışığını yeterince kesmemiş gibi," dedi halam, "bir de ikinci kez evleniyor, hem de gidip bir Moron'la –ya da işte soyadı onun gibi bir şey olan biriyle– evleniyor ve bu çocuğun da ışığını söndürüyor! Doğal olarak herkesin tahmin edebileceği gibi, çocuk fırsatını bulduğu anda kendini yollara vuruyor. Kabil'in büyümeden önceki hali gibi, artık ne kadar olursa."

Mr. Dick beni bu karakterle bağdaştırmak ister gibi dikkatlice süzdü.

"Bir de şu pagan isimli kadın var," dedi halam, "Peggotty yani, sonra da o gidip evleniyor. Sanki bu işlerin başa ne büyük bela açtığını yeterince görmemiş gibi gidip evleniyor o da; çocuk öyle diyor. Umarım," dedi halam başını iki

yana sallayarak, "kocası gazetelerde bolca gördüğümüz şu demirci kocalardandır da onu demir sopayla şöyle güzelce bir döver."

Eski bakıcımın böyle kötülenmesine ve hakkında bu tür dileklerde bulunulmasına daha fazla dayanamazdım. Halama aslında bunların doğru olmadığını söyledim. Ona Peggotty'nin dünyanın en iyi, en hakiki, en sadık, en bağlı ve en fedakâr hizmetçisi olduğunu, beni ve annemi içtenlikle sevdiğini, annemin son nefesini onun kollarında verdiğini ve son öpücüğünü de minnetle onun yanağına kondurduğunu anlattım. İkisini anımsadığımda boğazım düğüm düğüm olmuştu ve Peggotty'nin evinin benim de evim olduğunu, neyi varsa benim sayılacağını ve onun başına bela olmaktan korkmasaydım onun o mütevazı evine sığınacağımı söylerken birden kendimi tutamadım – demek istediğim, bunları söylemeye çalışırken kendimi tutamayıp ağlamaya başladım ve yüzümü ellerimin arasına alıp masaya kapandım.

"E tabii!" dedi halam, "çocuk kendisine destek olanlara destek olacak elbet – Janet! Eşekler!"

Yürekten inanıyorum ki şu bahtsız eşekler olmasaydı halamla çok güzel bir noktaya gelecektik çünkü halam elini omzuma koymuştu ve benim de içimden, aldığım bu cesaretle, ona sarılıp beni koruması için yalvarmak geliyordu. Ama eşekler araya girip de dışarıdaki itiş kakış yüzünden halam kargaşanın içine dalınca halihazırdaki bütün müşfik düşünceler de son buldu ve halam çay saatine kadar Mr. Dick'e, öfkeli bir şekilde bağıra çağıra ülkesindeki yasaların düzeltilmesi için müracaat etmekte kararlı olduğunu ve Dover'daki bütün eşek sahiplerine araziye izinsiz girme suçundan dava açacağını anlatıp durdu.

Çay saatinden sonra hava kararıncaya kadar pencerenin önünde oturduk –halamın yüzündeki sert ifadeye bakılırsa başka istilacıları gözlüyorduk– sonra Janet masaya mumlarla bir tavla koydu ve perdeleri çekti.

"Şimdi Mr. Dick," dedi halam ciddi ifadesiyle; işaretparmağı da önceki gibi havaya kalkmıştı, "size bir soru daha soracağım. Şu çocuğa bakın bir."

"David'in oğluna mı?" dedi Mr. Dick kibar ve şaşkın bir yüzle.

"Aynen öyle," diye karşılık verdi halam. "Siz olsanız ne yapardınız şimdi onu?"

"David'in oğluyla mı ne yapardım?" dedi Mr. Dick.

"Hı hı," dedi halam, "David'in oğluyla."

"Ah!" dedi Mr. Dick. "Evet. Onu – yatağa yatırırdım."

Halam önceden fark ettiğim o halinden hoşnut zafer havasıyla, "Janet!" diye bağırdı. "Mr. Dick olayı çözdü bak. Eğer yatak hazırsa yatıralım çocuğu."

Janet yatağın hazır olduğunu söyleyince, halam önde Janet en arkada, beni sevecenlikle ama biraz da tutukluymuşum gibi yukarı çıkardılar. Bana yeniden ümit veren tek şey halamın basamaklarda durup yanık kokusunun nereden geldiğini sorması ve Janet'ın da buna karşılık eski gömleğimi yaktığını söylemesi oldu. Ama üzerime geçirdiğim o tuhaf yığın dışında odada başka kıyafet yoktu ve halam, önceden uyarmış olmak için tam beş dakika sonra söneceğini söylediği küçük bir mumla beni odada yalnız bıraktı ve sonra kapıyı üzerime kilitlediler. Bütün bu olanları etraflıca düşününce hakkımda hiçbir şey bilmeyen halamın, kaçma işini alışkanlık haline getirdiğimden şüphelendiğine, bu yüzden de beni emniyete almak için böyle bir önlem aldığına inandım.

Oda evin en üst katında, tepesinde pırıl pırıl ayın parladığı denize nazır güzel bir odaydı. Duamı ettikten ve mum söndükten sonra oturup denize yansıyan ayışığını seyrettiğimi hatırlıyorum; sanki o parlak kitaptan geleceğimi okuyabilirmişim gibi ya da o ışıklı yolda annemin tatlı yüzünü son gördüğümde olduğu gibi bana bakmak için, çocuğuyla birlikte cennetten gelişini görebilirmişim gibi. Sonra gözlerimi

başka yere çevirirken hissettiğim ağır duygunun, yerini beyaz perdeli yatağın görüntüsünün içimde uyandırdığı minnettarlığa ve istirahate bıraktığını hatırlıyorum – ve o kar beyazı çarşafların içine gömülüp yumuşacık yatmak ne kadar artırmıştı bu duyguları! Geceleri gökyüzünün altında uyuduğum bütün o ıssız yerleri düşündüğümü, bir daha evsiz kalmamak için ve evsiz kalanları da unutmamak için nasıl dua ettiğimi hatırlıyorum. Denizin üzerinde nasıl sürüklendiğimi, sonra bunun dibindeki hüzünlü mutluluğa gömüldüğümü, oradan da rüyalar âlemine geçtiğimi hatırlıyorum.

XIV

Halam Hakkımda Bir Karara Varıyor

Sabah aşağı indiğimde halamı, dirseği tepsinin üzerinde, kahvaltı sofrasında derin düşüncelere dalmışken buldum; öyle ki doldurduğu çaydanlık taşmış, masa örtüsü su içinde kalmıştı ve benim içeri girmemle halam daldığı düşüncelerden uyandı. Kafasının benimle meşgul olduğuna emindim ve benimle ne yapacağı konusu daha önceden hissetmediğim bir endişe yaratıyordu bende. Yine de onu üzmemek için bu endişelerimden bahsetmedim.

Ne var ki gözlerimi, dilimi kontrol ettiğim kadar kontrol edemediğimden kahvaltı boyunca sık sık halama baktım. Ona birkaç dakikadan fazla bakamıyordum ama onun beni –sanki ben o küçük yuvarlak masanın diğer tarafında değil de çok uzaklardaymışım gibi– tuhaf bir dalgınlıkla izlediğini gördüm. Kahvaltısı bittiğinde halam son derece yavaşça arkasına yaslanarak kaşlarını çattı ve kollarını kavuşturdu; sonra da gözlerini bana dikip öyle uzun uzun baktı ki utançtan yerin dibine geçtim sanki. Daha kahvaltımı bitirmemiş olduğumdan, utancımı kahvaltıma devam ederek gizlemeye çalıştım ama bıçağım çatalımın üzerine düştü, çatalım bıçağa takıldı, domuz pastırmasını tabağımda güzel güzel dilim-

leyip yiyeceğim yerde, kestiğim parçalar havaya fırlayarak şaşırtıcı bir yüksekliğe erişti ve aldığım yudumlar ısrarla yanlış yöne gittiğinden, çay içerken az kalsın boğulacaktım; derken pes ettim ve halamın bunaltıcı bakışları karşısında, kıpkırmızı kesilmiş bir halde oturdum.

Aradan uzun bir süre geçince, "Heey!" dedi halam.

Başımı kaldırıp baktığımda, onun keskin ve parlak bakışlarıyla karşılaştım.

"Ona yazdım," dedi halam.

"Kime?"

"Üvey babana," dedi halam. "Ona bir mektup yazıp söyleyeceklerime kulak vermesini, yoksa külahları değişeceğimizi anlattım!"

"Benim nerede olduğumu biliyor mu hala?" diye sordum telaşla.

Başını öne sallayıp, "Söyledim," dedi halam.

"Beni... ona... geri mi vereceksiniz?" dedim titrek bir sesle.

"Bilmiyorum," dedi halam. "Göreceğiz."

"Ah! Eğer Mr. Murdstone'un yanına dönmek zorunda kalırsam ne yaparım ben!" diye haykırdım.

Halam başını sallayarak, "Bilmiyorum," dedi. "Bir şey diyemem şimdi. Hep birlikte göreceğiz."

Bu sözler üzerine moralim bozuldu, keyfim hayli kaçtı ve içime bir sıkıntı çöktü. Halam dediklerime fazla aldırmamış gibi dolabı açıp üzerine kaba saba bir mutfak önlüğü geçirdi, kendi elleriyle çay fincanlarını yıkadı ve her şey yıkanıp yeniden tepsiye yerleştirildikten, masa örtüsü de katlanıp en üste konduktan sonra Janet'ın bunları kaldırması için çanı çaldı. Ardından, halının üzerinde bir zerre toz bile bırakmadan küçük bir süpürgeyle kırıntıları süpürdü (önce bir çift eldiven geçirmişti ellerine), sonra zaten tozu alınmış ve toplanmış odanın tozunu alıp etrafı topladı. Bütün iş içine sinecek şekilde tamamlandığında eldivenlerini ve önlüğünü çıkarıp katladı ve dolaba, daha önce aldığı kısma kaldırdıktan sonra

nakış kutusunu çıkararak açık pencerenin önündeki kendi masasının üzerine koydu ve yeşil pervane onunla ışığın arasında kalacak şekilde oturup nakış işlemeye başladı.

Halam, "Keşke yukarı çıksan da," dedi iğneyi batırırken "Mr. Dick'e hürmetlerimi iletsen ve ben de anılar nasıl gidiyor, onu öğrensem."

Bu vazifeyi yerine getirmek için büyük bir hevesle yerimden fırladım.

Halam gözlerini aynen az önce ipliği iğneye geçirirken kıstığı gibi kısarak, "İçinden, Mr. Dick'in de ne kadar kısa adı var diyorsundur herhalde, öyle mi?" dedi.

"Dün ne kadar kısa bir isim diye geçirmiştim aklımdan," diye itiraf ettim.

"Kullanmıyor diye daha uzun bir ismi olmadığını sanma," dedi halam kibirli bir tavırla. "Babley –Mr. Richard Babley– beyefendinin asıl adı bu."

Çocukluğumun ve bu sebeple suçlansam da ona olan yakınlığımın verdiği alçakgönüllülükle, bundan böyle ona asıl ismiyle hitap edeceğimi söyleyecektim ki halamın lafının devamı geldi:

"Ama ne olursa olsun, sen sakın bu şekilde hitap etme ona. Bu isme tahammülü yok. Bu da onun tuhaflığı işte. Gerçi bu gerçekten bir tuhaflık mı bilemiyorum çünkü şimdiye dek bu adı taşıyan kimileri ona öyle kötü davranmış ki, Tanrı biliyor ya, adamda feci bir antipati oluşmuş. Burada ve her yerde –gerçi başka yere gittiği yok ama bir gün gidecek olursa– adı Mr. Dick artık onun. Bu yüzden dikkat et çocuğum, sakın Mr. Dick dışında bir isimle hitap etme ona."

Halama bu konuda söz verdim ve ileteceğim notla birlikte yukarı çıktım; bir yandan da eğer Mr. Dick anıları üzerinde, ben aşağı inerken aralık kapıdan gördüğüm kadar sıkı çalıştıysa epey yol katetmiştir diye geçiriyordum aklımdan. Onu elinde uzun kalemi, kâğıtlarına gömülmüş bir halde buldum. Kendini işine o kadar kaptırmıştı ki geldiği-

mi fark edinceye kadar köşedeki büyük kâğıt uçurtmaya, karışık bir yığın halinde duran üstleri yazılı kâğıtlara, bir sürü dolmakaleme, hepsinden çok da mürekkeplere (yarım galonluk* düzinelerce kavanoz vardı) bakacak kadar bol vaktim oldu.

"Aaa! Phoebus!" dedi Mr. Dick kalemini bırakarak. Sonra, "Dünya nasıl döner? Sana bir şey söyleyeyim," dedi alçak bir sesle, "böyle demek istemezdim ama bu çok..." – işte bu noktada başıyla işaret ederek beni yanına çağırdı ve ağzını kulağıma yanaştırarak– "...çılgınca bir dünya. Bedlam Tımarhanesi'nden farksız!" dedi ve masanın üzerindeki yuvarlak enfiye kutusundan bir tutamı burnuna çekip büyük bir içtenlikle güldü.

Bu dediklerine karşılık vermeye kalkışmayıp doğruca halamın dediklerini ilettim.

"Haa," dedi Mr. Dick yanıt olarak, "sen de kendisine hürmetlerimi ilet ve bence – bence ben bir başlangıç yaptım. Sanırım bir başlangıç yaptım, evet." dedi Mr. Dick elini kır saçlarının arasında gezdirip önündeki kâğıda güvensiz bir bakış atarak. "Sen okula gittin mi hiç?"

"Evet efendim," dedim, "kısa bir süreliğine gittim."

"Kral I. Charles'ın," dedi Mr. Dick ciddi bir tavırla bana bakıp not almak için tekrar kalemi eline aldığında, "kellesinin hangi tarihte uçurulduğunu hatırlıyor musun?" Bunun bin altı yüz kırk dokuz yılında olduğunu hatırladığımı söyledim.

"Demek öyle," dedi Mr. Dick kalemiyle kulağını kaşıyarak ve şüpheci bir tavırla bana bakarak. "Kitaplarda da öyle yazıyor ama bu nasıl olur anlamıyorum. Çünkü bu olay bu kadar eskiden olduysa, insanlar onun dertlerini, kesik kafasından alıp nasıl benimkine koyabildiler?"

Bu soru epey şaşırtmıştı beni, ama konu hakkında bir yorumda bulunamadım.

---

* Yaklaşık 200 ml. (e.n.)

"Çok tuhaf," dedi Mr. Dick umutsuzca kâğıtlarına bakarak ve elini tekrar saçına götürerek, "anlamıyorum hiç. Bir türlü anlayamadım ben bu işi. Aman neyse canım!" dedi sonra neşeyle ve ayağa kalktı, "daha vakit var! Miss Trotwood'a hürmetler, çalışmalarımda epey ilerledim gerçekten."

Ben tam çıkarken dikkatimi uçurtmaya çekti.

"Şu uçurtma hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu.

Güzel bir uçurtma olduğunu söyledim. Herhalde iki metre boyunda vardı.

"Ben yaptım. Bir ara gidip uçururuz bunu, seninle ben," dedi Mr. Dick. "Şunu gördün mü?"

Uçurtmanın üzerindeki yazıyı gösterdi; özenle ve titiz bir şekilde yazılmıştı ama bir o kadar da sadeydi ve satırlara baktığımda birkaç yerde Kral I. Charles'ın kellesine gönderme yapıldığını gördüm.

"İpimiz uzun," dedi Mr. Dick, "uçurtma yükseldikçe beraberinde olayları da götürüyor. Bunları dağıtma şeklim bu benim. Nereye inerler bilmiyorum. Koşullara, rüzgâra falan bağlı; ama denemekte fayda var."

Zinde ve canlı olduğu halde yüzü o kadar yumuşak ve tatlı, ifadesi öyle muhteremdi ki fazla emin olamasam da bana şaka yapıyor diye düşündüm. Gülmeye başladım, o da güldü ve iki iyi dost olarak ayrıldık.

Aşağıya indiğimde, "Söyle bakalım çocuğum," dedi halam. "Mr. Dick nasıl bu sabah?"

Onun da kendisine hürmetlerini ilettiğini ve çalışmalarının iyi gittiğini söyledim.

"Onun hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu halam.

Onun tatlı bir bey olduğunu söyleyerek kaçamak bir cevap verdim ama halam öyle kolay geçiştirilecek biri değildi; elindeki işi kucağına koyup ellerini kavuşturarak şöyle dedi:

"Bak şimdi! Senin yerinde kız kardeşin Betsey Trotwood olsa, biri hakkındaki düşüncesini doğruca söylerdi. Sen de kız kardeşin gibi ol da açıkça söyle!"

"Onu –yani Mr. Dick'i– tam anlayamadığımdan soruyorum da acaba o biraz deli mi?" Kekelemeye başlamıştım çünkü tehlikeli bir alana girdiğimi hissediyordum.

"Katiyen," dedi halam.

"Ah, öyle mi?" dedim cılız bir sesle.

Halam büyük bir kararlılıkla ve kendinden emin bir tarzda, "Şu dünyada Mr. Dick'e denmeyecek bir şey varsa o da budur," dedi.

Yine ürkek bir şekilde, "Öyledir tabii!" demekten başka yapacak bir şeyim yoktu.

"Ona deli diyenler oldu," dedi halam. "Ona deli denmesinden bencilce bir keyif alıyorum bir bakıma, yoksa son on yıldır onun arkadaşlığından ve tavsiyelerinden yararlanamazdım – hatta kız kardeşin Betsey Trotwood beni hayal kırıklığına uğrattığından beri."

"O kadar zaman oldu mu?" dedim.

"Ona deli demeye cüret edenler de iyi insanlardı aslında," diye devam etti halam. "Mr. Dick uzaktan akrabam olur – ne derece akraba olduğunun önemi yok; o konuya girmeyelim hiç. Ben olmasam kendi öz kardeşi onu tımarhaneye kapattıracaktı. Yaa, böyle işte."

Yaptığım ikiyüzlülüktü belki ama halamın bu konudaki katı tavrını görünce ben de ister istemez katı bir tavır takınır gibi yaptım.

"Burnu havada aptal!" dedi halam. "Mr. Dick biraz acayip olduğundan –gerçi pek çok insan ondan çok daha acayiptir– kardeşi onu evinde istemedi ve onu özel bir tımarhaneye gönderdi; halbuki rahmetli babaları Mr. Dick'i kardeşine emanet etmişti, zira onun doğuştan yetenekli olduğunu düşünüyordu. Bunları düşündüğüne göre kendisi de pek akıllıymış sahi! Deliymiş resmen."

Halam ikna olmuş gibi görününce ben de ikna olmuş gibi davranmaya çalıştım.

"Böylece olaya dâhil oldum," dedi halam, "ve Mr. Dick'in kardeşine bir teklifte bulundum. Dedim ki, 'Ağabe-

yin akıllı biri – doğrusu senden çok daha akıllı bir adam. Ufak geliriyle beraber gelsin, benimle birlikte kalsın. Ondan ne korkuyorum ne de onunla iftihar ediyorum, kendisiyle ilgilenmeye hazırım ve (akıl hastanesindekilerin yanı sıra) başkalarının yaptığı gibi kötü davranmam ona.' Böylece biraz ağız dalaşının ardından," dedi halam, "onu yanıma aldım ve o günden beri yanımda. Dünyanın en sıcak, en uysal varlığıdır; hele verdiği tavsiyeler! – Ama bu adamın kafasının nasıl iyi çalıştığını benden başka kimse bilmez."

Halam elbisesini düzeltip başını iki yana salladı; sanki elbisesinden ve başından tüm dünyaya büyük bir meydan okuma peyda eder gibiydi.

"Çok sevdiği bir kız kardeşi vardı," dedi halam, "iyi biriydi, Mr. Dick'e çok iyi davranırdı. Ama hepsinin yaptığı şeyi yaptı o da, kocaya vardı. Kocası da diğer kocaların yaptığını yaptı, onu perişan etti. Bu Mr. Dick'i o kadar etkiledi ki (delilik dedikleri bu değildir umarım!) erkek kardeşinin onda yarattığı korkunun ve ona ettiği kabalığın üzerine bir de bu eklenince böyle tuhaf haller geldi üzerine. Bunlar Mr. Dick benim evime yerleşmeden önce olmuştu ama bunları hatırlamak hâlâ kötü yapıyor onu. Kral I. Charles'la ilgili bir şey söyledi mi sana çocuğum?"

"Evet hala."

"Ah!" dedi halam sanki canı sıkılmış gibi burnunu ovalayarak. "Bu onun, durumu kinayeyle ifade etme şekli. Doğal olarak hastalığını büyük bir üzüntü ve heyecanla karşıladı ve o da hislerini böyle bir mecazla, yoksa teşbih mi, işte neyse, bu şekilde ifade ediyor. Eğer o öyle uygun görüyorsa neden etmesin!"

"Haklısınız hala," dedim.

"Ciddi bir konuşma tarzı değil belki bu," dedi halam, "dünyevi de değil. Farkındayım; zaten bu yüzden anılarında bu konuda tek kelime etmemesi için uğraşıyorum."

"Anılarında kendi hayatını mı anlatıyor hala?"

Halam tekrar burnunu ovalayarak, "Evet çocuğum," dedi. "Aslında, Lord Chancellor ya da işte başka bir Lordun, kısacası anıları yazılsın diye para verilen adamlardan birinin. Sanırım bugünlerde dâhil edecek onu da. Ama Mr. Dick kendini işin içine katmadan yazamıyor bir türlü; bir önemi yok gerçi; böylece oyalanmış oluyor."

Aslında sonradan, Mr. Dick'in on yıldan fazladır Kral I. Charles'ı anılarından uzak tutmaya çalıştığını fark ettim ama o sürekli sızıyordu bu yazılara ve şimdi de oradaydı.

"Tekrar söylüyorum," dedi halam, "benim haricimde kimse bu adamın kafasının içini bilmez ve o dünyanın en uysal ve sıcak insanıdır. Ara sıra uçurtma uçurmak istiyorsa kime ne? Franklin* de uçurmuştu eskiden. Yanlış hatırlamıyorsam bir Quaker'dı** ya da onun gibi bir şey. Bir Quaker'ın uçurtma uçurmasından daha gülünç ne olabilir ki?"

Halamın bu detayları benim yararıma ve bana olan güveninden anlattığına inansaydım kendimi hayli özel hissedebilirdim ve onun bu ilgisini olumlu bir şeyler olacağına yorabilirdim. Ama belli ki bu meseleye dalma sebebi, bu sorunun aklına takılmış olmasıydı ve etrafta kimse yokken beni karşısına alıp konuşmuş olsa da, söylediklerinin benimle hiçbir ilgisi yoktu.

Aynı zamanda, halamın kimseye bir zararı olmayan zavallı Mr. Dick için gösterdiği yüce gönüllülük, benim çocuk yüreğimi kendim için bencilce bir umutla doldurmakla kalmayıp ona karşı, hiç de bencil olmayan bir sıcaklıkla ısıtmıştı. Onca tuhaflığına ve garip huyuna rağmen halamda saygı duyulacak ve güvenilecek bir yan olduğunu görmeye başlamıştım sanırım. Halam o gün, bir önceki gün olduğu kadar haşin olduğu, eşekler yüzünden yine evle bahçe arasında mekik dokuduğu ve yoldan geçen bir delikanlı penceredeki Janet'a arzu dolu gözlerle baktığı için öfkeden deliye

---

* Benjamin Franklin (1706-1790). (ç.n.)

** Bir Protestan tarikatı üyesi. (ç.n.)

döndüğü halde (halamın itibarını zedeleyecek en ağır davranışlardan biriydi bu), daha az korkulan olmasa da daha saygıdeğer biri olmuştu gözümde.

Halamın Mr. Murdstone'a yolladığı mektuba cevap gelinceye kadar yaşadığım endişe çok büyüktü ama bunu bastırmak için epey çaba gösterdim ve hem halama hem de Mr. Dick'e, kendi halimde, elimden geldiğince kendimi sevdirmeye çalıştım. Mr. Dick'le birlikte büyük uçurtmayı uçurmak için dışarı çıkacaktık; ama hâlâ, ilk geldiğim gün verilen dekoratif örtüler dışında üzerime geçirecek şeyim olmadığından evden çıkamıyordum; yalnızca hava kararıktan sonra halam beni uyumadan önce bir saat, o da sağlığım için, dik tepede bir aşağı bir yukarı yürütüyordu. Nihayet Mr. Murdstone'dan cevap geldi ve halam, onun ertesi gün kendisiyle yüz yüze konuşmak üzere geleceğini söyleyince büyük bir paniğe kapıldım. Ertesi gün yine o tuhaf, özel kıyafetlerime sarınıp solan ümitlerim ve artan korkularımın çelişkisiyle kızarıp bunalmış bir halde otururak saatleri, dakikaları saydım ve gelmeyişiyle beni ürküten o kasvetli suratın belirip beni ürkütmesini bekledim.

Halam her zamankinden biraz daha zorba ve sertti o gün, ama benim o kadar korktuğum ziyaretçiyi beklerken onun halinde başka bir fevkaladelik göze çarpmıyordu. İkindi vaktine kadar elinde nakışıyla pencerenin önüne oturdu; ben de Mr. Murdstone'un ziyaretinden doğacak olası ve olasılık dışı her türlü fena sonucu zihnimde evire çevire halamın yanında oturdum. Akşam yemeğimiz süresiz bir biçimde ertelenmişti ama artık o kadar geç olmuştu ki halam yemeğin hazırlanmasını söyledi; derken birden eşekleri görüp telaşlandı ve ben de o afallama ve şaşkınlıkla, eşeğe yan binmiş, kutsal çimenlikte ilerleyen, sonra da evin önünde durup etrafa bakınan Miss Murdstone'u gördüm.

Halam, başını ve yumruğunu pencereden sallayarak, "Haydi yürü, devam et!" diye bağırdı. "Ne işin var senin

burada? Hangi cesaretle geçersin buradan? Haydi yürü! Seni küstah şey!"

Miss Murdstone'un soğukkanlılığı halamı o kadar çileden çıkarmıştı ki yerinden kıpırdayamadı bir an ve her zamanki gibi hemen dışarı koşamadı. Fırsattan yararlanıp onun kim olduğunu söyledim halama ve kabahatlinin yanına gelen adamın da Mr. Murdstone olduğunu ekledim (eve çıkan yol çok dik olduğundan geride kalmıştı).

Halam yine başını iki yana sallayıp cumbalı pencereden hoş olmayan el kol hareketleri yaparak, "Kim olduğu umurumda değil!" diye bağırdı. "Buradan geçemezsin. İzin vermem buna. Defol! Janet, geri döndür şu eşeği. Yolla şunu!" dedi ve ben de halamın arkasına geçip bu telaşlı mücadeleyi izledim; eşek, dört ayağını da farklı yöne açmış, herkese ayak diriyordu ve bu sırada Janet onu yularından tutup geri çekmeye, Mr. Murdstone'u yoluna devam ettirmeye çalışıyordu; Miss Murdstone ise elindeki güneş şemsiyesiyle Janet'a vuruyordu; bu çarpışmayı izlemeye gelen oğlanlarsa deli gibi bağırıyorlardı. Ama halam, birden çocukların arasında, eşeğin başında duran haydudu, daha yeniyetme olmasına karşın başına en çok bela açanı fark edip olay yerine koştu hemen ve üzerine atladı; sonra da onu yakalayıp ceketini başına geçirdi ve topuklarından sürüyerek bahçeye kadar taşıdı; bu arada Janet'a seslenip görevlileri ve yargıçları getirmesini söyledi; böylece köşeye sıkışmış olan çocuğu alıp yargılayabilir, hemen orada cezalandırıp infaz edebilirlerdi. Ne var ki işin bu kısmı fazla uzun sürmedi çünkü halamın hiç bilmediği bilumum numara ve hile konusunda uzmanlaşmış olan küçük hayta çok geçmeden muzaffer bir edayla eşeğini alıp ardında altı çivili botlarla çiçek tarhlarında derin izler bırakarak bağıra çağıra kaçtı.

Mücadelenin ikinci yarısında Miss Murdstone eşekten inmişti, şimdi de erkek kardeşiyle birlikte, halam onları içeri buyur etsin diye basamakların dibinde bekliyordu. Halam

çarpışmanın etkisiyle bir parça hırpalanmıştı, büyük bir vakarla ve onlara hiç bakmadan yanlarından geçip eve girdi ve Janet geldiklerini söyleyinceye kadar da ilgilenmedi onlarla.

"Ben içeri gideyim mi hala?" diye sordum titreyerek.

"Hayır efendim," dedi halam. "Hiçbir yere gitmiyorsun!" Böyle diyerek beni yakınındaki bir köşeye çekti ve sanki burası bir hapishane ya da parmaklıkların ardıymış gibi önümü bir sandalyeyle kapadı. Bütün görüşme boyunca bu konumda kaldım ve buradan Mr. ve Miss Murdstone'un içeri girişlerini gördüm.

"Yaa!" dedi halam. "İlk başta kimlere çıkışma zevkine ulaştığımı bilmiyordum. Ama o çimenlikten kimsenin geçmesine izin vermem ben. İstisna yok. Kimseye taviz vermem bu konuda."

"Kuralınız yabancılara hayli tuhaf geliyordur," dedi Miss Murdstone.

"Öyle mi dersiniz?" dedi halam.

Mr. Murdstone yeniden savaş çıkmasından korkarak araya girdi:

"Miss Trotwood!"

"Affedersiniz," dedi halam sertçe bakarak. "Siz benim Blunderstone Rookery'de yaşamış olan müteveffa yeğenimin dul karısıyla evlenen Mr. Murdstone'sunuz, değil mi? Oraya da niye Rookery demişlerse!"

"Evet," dedi Mr. Murdstone.

"Kusura bakmayın ama," dedi halam, "o zavallı çocuğu rahat bıraksaydınız çok daha iyi bir durumda ve mutlu olurdu."

"Miss Trotwood'la aynı fikirdeyim," dedi Miss Murdstone halamı dizginleyerek, "Clara'mız her açıdan bir çocuktan farksızdı."

"Yaşını almış ve çekiciliği yüzünden mutsuz edilemeyecek size ve bana ne mutlu ki kimse bizim için bu tabiri kullanamaz."

Miss Murdstone, "Kuşkusuz öyle!" diye karşılık verdi ama bunu gönülden ya da iyi niyetli bir şekilde kabullendiğini söyleyemem. "Eğer erkek kardeşim böyle bir evlilik yapmamış olsaydı o da sizin de dediğiniz gibi çok daha iyi bir durumda ve mutlu olurdu. Hep böyle düşünmüşümdür."

"Eminim öyledir," dedi halam. Çanı çalıp, "Janet," diye seslendi, "Mr. Dick'e hürmetlerimi ilet ve kendisine söyle de bir zahmet aşağıya insin."

Mr. Dick aşağıya ininceye kadar halam dimdik ve kaskatı bir şekilde oturup çatık kaşlarla duvara baktı. Mr. Dick geldiğinde bir seremoniyle onları tanıştırdı.

"Bu Mr. Dick. Kendisi eski ve yakın bir dostumuzdur. Fikrine," dedi halam, işaretparmağını ısırdığı için hayli aptal görünen Mr. Dick'i uyarır gibi bastıra bastıra, "çok güvenirim."

Mr. Dick bu dokundurma üzerine parmağını ağzından çıkararak yüzünde ciddi ve dikkatli bir ifadeyle aralarında dikildi. Derken Mr. Murdstone konuşmaya başlayınca halam başını eğerek ona baktı:

"Miss Trotwood, mektubunuzu alınca kendime daha adil, size de daha saygılı olmak adına..."

"Teşekkür ederim," dedi halam, hâlâ ters bir şekilde süzüyordu onu. "Hiç gerek yok."

"Yolculuk ne kadar zor olsa da," diye devam etti Mr. Murdstone, "mektupla karşılık vermek yerine, sizinle yüz yüze konuşmak istedim. Arkadaşlarını ve işini bırakıp kaçan bu mutsuz çocuk..."

Bu sırada Miss Murdstone dikkatleri tarifsiz kıyafetime çekerek, "Görünüşü de son derece sefil ve utanç verici," diye araya girdi.

"Jane Murdstone," dedi kardeşi, "bir dur da lafımı bitireyim. Miss Trotwood, bu mutsuz çocuk, hem sevgili rahmetli karım hayattayken hem de sonrasında, evde pek çok sorun ve huzursuzluk yaratmıştı. Aksi ve asi bir ruhu, deli bir öfkesi ve huysuz, dikkafalı bir yaradılışı var. Ablam da

ben de onun bu kusurlarını düzeltmek için çok uğraştık ama nafile. Bu ciddi ve tarafsız sözleri de bizim ağzımızdan duymanızın yerinde olacağını düşündüm, daha doğrusu düşündük; ablama çok güvenirim ben."

"Kardeşimin söylediği bir şeyi onaylamama gerek yok ama bu çocuğun dünyanın en kötü çocuğu olduğunu söylemeden geçemeyeceğim," dedi Miss Murdstone.

Halam kısaca, "Çok ağır!" dedi.

"Ama gerçekleri düşününce çok da ağır değil," diye karşılık verdi Miss Murdstone.

"Demek öyle!" dedi halam. "Peki siz ne diyorsunuz beyefendi?"

"Onun en iyi şekilde yetiştirilmesi konusunda bazı fikirlerim var," diye devam etti Mr. Murdstone; halamla birbirlerine böyle kısık gözlerle baktıkça adamın yüzü giderek daha da kararıyordu; "ve bu fikirlerin bir kısmı onu tanımama, bir kısmı da kendi yöntem ve kaynaklarımı bilmeme dayanıyor. Bunlardan ben sorumluyum, uygulayacak olan da benim ve bu konuda başka bir şey söylemeyeceğim. Bu oğlanı bir arkadaşımın gözetiminde, düzgün bir işe vermiştim ama memnun olmadı, oradan kaçtı ve adi bir serseri gibi kendini yollara vurdu, sonra üzerindeki bu paçavralarla buralara kadar gelip kendini size kabul ettirmeye çalıştı, Miss Trotwood. Eğer ona uyup onu evinizde tutacak olursanız başınıza gelecekleri anlatmak istedim size, ben biliyorum çünkü."

"Şimdi şu düzgün işten başlayalım önce," dedi halam. "Eğer bu çocuk sizin kendi oğlunuz olsaydı, onu da aynı şekilde bu işe verirdiniz herhalde, öyle değil mi?"

Miss Murdstone araya girip, "Eğer o benim kardeşimin oğlu olsaydı," dedi, "eminim çok başka bir karakteri olurdu."

"Ya da bu zavallı çocuğun annesi hayatta olsaydı, yine de bu düzgün işe gidecekti, öyle mi?" dedi halam.

"Herhalde," dedi Mr. Murdstone başını yana eğerek, "Clara, benim ve ablam Jane Murdstone'un uygun gördüğü bir şeye karşı çıkmazdı."

Miss Murdstone, herkesin duyabileceği bir şekilde mırıldanarak tasdikledi bunu.

"Off!" dedi halam. "Ne talihsiz bir çocukmuş bu!"

Konuşma boyunca cebindeki paraları şangırdatan Mr. Dick şimdi bunları o kadar yüksek sesle şangırdatıyordu ki, halam ona bir bakış atma gereği duydu ve sonra şöyle dedi:

"Zavallı çocuğun yıllık ödeneği annesinin ölümüyle birlikte kesildi mi?"

"Kesildi," dedi Mr. Murdstone.

"Peki oğlana şu küçük mülkten, yani evle bahçeden – neydi adı, Rookery, ama içinde ekinkargası olmayan cinsten– bir şey kaldı mı?"

Mr. Murdstone, "İlk kocası orayı koşulsuz olarak Clara'ya bırakmıştı," dediğinde halam büyük bir öfke ve sabırsızlıkla karşılık verdi.

"Aman Tanrım, olacak şey mi bu? Koşulsuz olarak bırakmış ha? David Copperfield gözünün önündeki koşulu görebilirmiş gibi! Tabii ki koşulsuz olarak karısına bırakacaktı. Ama Clara yeniden evlendiğinde, yani sizinle evlenmek gibi korkunç bir adım attığında," dedi halam, "kimse o zaman bu çocuk için bir madde eklemedi mi?"

"Hanımefendi, müteveffa karım ikinci kocasını seviyordu," dedi Mr. Murdstone, "ve ona tam manasıyla güveniyordu."

Halam başını iki yana sallayarak, "Beyefendi, sizin rahmetli karınız dünyanın en saf, en mutsuz ve en talihsiz kızıydı," diye karşılık verdi. "Bu belli bir şey. Şimdi başka bir diyeceğiniz var mı?"

"Bu kadar Miss Trotwood," dedi Mr. Murdstone. "Ben buraya David'i almaya geldim – onu koşulsuz olarak geri götüreceğim buradan ve uygun bir şekilde yola getirip kendi bildiğim yöntemlerle uğraşacağım onunla. Kimseye bir söz ya da güvence vermek için gelmedim buraya. Kaçması için ya da bazı şikâyetlerde bulunması için onu siz teşvik etmişsiniz-

dir belki de, Miss Trotwood. Tavırlarınız, onu yatıştırmaktan çok böyle davrandığınızı düşünmeye itiyor beni. Eğer onu bir daha bir şeye teşvik edecekseniz daha iyi şeylere teşvik etmeniz gerek; eğer benimle onun arasına girecekseniz şimdi girin, Miss Trotwood, sonsuza kadar. Böyle şeylerle uğraştırmayın beni, benimle de uğraşılmasına gelemem. Buraya ilk ve son kez, onu götürmek için geldim. Gitmeye hazır mı? Eğer değilse –ki sizin laflarınızdan öyle anlıyorum; neden olduğu benim için önemsiz– kapım bundan böyle ona kapalı olacaktır ve sizinkinin de ona açık olduğunu varsayacağım."

Halam, Mr. Murdstone'un bu söylediklerini, dimdik oturup ellerini tek dizinin üzerinde kavuşturmuş halde, gaddar gözlerle ve büyük bir dikkatle dinlemişti. Adamın konuşması bittiğinde de halam tavrını hiç değiştirmeksizin Miss Murdstone'a dönerek şöyle buyurdu:

"Ee hanımefendi, sizin ekleyeceğiniz bir şey var mı?"

"Aslına bakarsanız Miss Trotwood," dedi Miss Murdstone, "benim diyebileceğim her şeyi kardeşim öyle güzel ifade etti ve doğru olduğunu düşündüğüm her şeyi o kadar net bir şekilde ortaya koydu ki nezaketiniz için size teşekkür etmek dışında söyleyecek bir şey kalmadı bana. Bu müthiş nezaketiniz için çok teşekkürler gerçekten," dedi Miss Murdstone ince bir alayla; ama Chatham'da yanında uyuduğum top benden ne kadar etkilenmediyse, halam da o kadar etkilenmemişti bu sözlerden.

"Bakalım oğlan ne diyor bu işe?" dedi halam. "David, gitmeye hazır mısın?"

Hayır dedim ve beni göndermemesi için yalvardım ona. Mr. Murdstone'un da Miss Murdstone'un da beni sevmediğini ve bana iyi davranmadıklarını söyledim. Beni o kadar seven annemi benim yüzümden üzdüklerini, bunu benim de Peggotty'nin de iyi bildiğini söyledim. Küçük yaşıma rağmen kimsenin inanamayacağı kadar çok acı çektiğimi anlattım. Sonra da halama –şimdi ne dediğimi hatırlamıyo-

rum ama o zaman bundan pek etkilendiğimi hatırlıyorum– babamın hatırına bana yardım etmesi ve beni koruması için yalvarıp yakardım.

"Mr. Dick," dedi halam, "ne yapalım bu çocuğu?"

Mr. Dick biraz düşünüp taşındıktan sonra neşeli bir ifadeyle cevabı yapıştırdı: "Bence doğruca kıyafet için ölçülerini aldırtalım."

"Mr. Dick," dedi halam zafer kazanmış gibi, "elinizi verin bana, ne eşsiz bir sağduyunuz var." Halam büyük bir içtenlikle Mr. Dick'in elini sıktıktan sonra beni kendisine doğru çekerek Mr. Murdstone'a şöyle dedi:

"Dilediğiniz zaman gidebilirsiniz; çocuk benimle kalıyor. Eğer dediğiniz gibi biriyse, en azından sizin yaptıklarınızı yaparım. Ama söylediklerinizin tek kelimesine bile inanmıyorum."

Mr. Murdstone kalkarken omuzlarını silkip, "Miss Trotwood," dedi, "bir erkek olsaydınız..."

"Off! Saçma sapan laflar!" dedi halam. "Konuşmayın artık, haydi!"

Miss Murdstone da kalkarak, "Ah ne kadar da kibar bir hanım!" diye bağırdı. "Kibarlıktan kırılacak resmen!"

Halam, Miss Murdstone'u duymamış gibi yaptı ve yüzünden hiç kaybolmayan bir ifadeyle başını sallayarak Mr. Murdstone'la konuşmaya devam etti: "O zavallı, mutsuz, yolunu kaybetmiş kızcağıza neler ettiğinizi bilmediğimi mi sanıyorsunuz? Böyle gözlerinizi kocaman açıp yüzünüzde sahte gülücüklerle o uysal küçük varlığın karşısına çıktığınızda bunun aslında onun için ne acıklı bir şey olduğunu bilmiyorum mu sanıyorsunuz? Duyan da sizi bir kaza bile hışt diyemeyen biri sanır!"

"Bu kadar zarif konuşanını da hiç görmemiştim!" dedi Miss Murdstone.

"Ben o zaman görmüş olsaydım sizi, ne olduğunuzu anlayamaz mıydım sanıyorsunuz?" diye devam etti halam, "şimdi görüyorum, duyuyorum işte, ki size içtenlikle söyle-

yeyim, benim için büyük zevk! Ah, çok şükür! Kim şu Mr. Murdstone kadar tatlı, ipek gibi yumuşak olabilir! O zavallı, cahil kızcağız hayatında böyle bir adam mı görmüş? Şeker gibi adamdı. Kendisine tapıyordu. Oğlunun üzerine titriyordu, hem de büyük bir sevecenlikle! Ona yeni bir baba olacaktı ve hep birlikte güllerle dolu bir bahçede yaşayacaklardı, öyle değil mi? Peh! Hadi canım sen de!"

"Ben bunun gibi birini daha görmedim hayatımda!" diye haykırdı Miss Murdstone.

"O zavallı küçük şaşkın kızı avucunuza aldığınızda da," dedi halam, "onun hakkında, üstelik sizin gitmeye hiç acele etmediğiniz yere gittikten sonra böyle konuştuğum için Tanrı beni affetsin, çünkü siz ona ve oğluna hiç kötülük etmediniz tabii, illaki onu eğitmeye başlamanız gerekiyordu, öyle mi? Sonra onu kırmaya başladınız, kafesteki zavallı bir kuş gibi ve kendi nağmelerinizle ötmesini öğreteceğim diye kızın hayatını elinden aldınız!"

Miss Murdstone, halamın söz bombardımanını kendisine yöneltememenin verdiği ıstırapla, "Bu ya delilik ya da sarhoşluk," dedi, "ve ben bunun sarhoşluk olduğundan şüpheleniyorum."

Miss Betsey, Miss Murdstone'un araya girmesini hiç önemsemeden sanki böyle bir şey hiç olmamış gibi Mr. Murdstone'a hitap etmeye devam etti.

"Mr. Murdstone," dedi halam parmağını ona doğru sallayarak, "o temiz kalpli kıza çok zalim davrandınız ve onun kalbini kırdınız. O çok sevecen bir kızcağızdı, bunu biliyorum; siz onu tanımadan çok evvel öğrenmiştim bunu ve onu en zayıf olduğu yerlerinden vurarak ruhunda ölümüne sebep olan yaralar açtınız. Beğenseniz de beğenmeseniz de gerçek bu. Siz de buna alet ettiğiniz insanlar da keyfini sürebilir artık bunun."

"Miss Trotwood, izninizle sormak isterim," diye araya girdi Miss Murdstone, "bu aşina olmadığım laf silsilesi içinde alet ettiğiniz insanlar derken kimi kastediyorsunuz acaba?"

Miss Betsey yine Miss Murdstone'un söylediklerini hiç duymamış gibi yapıp istifini bozmadan nutuğuna devam etti.

"Az önce dediğim gibi siz onu tanımadan yıllar evvel belliydi zaten bu –ve Tanrı nasıl uygun görmüş de onu sizin karşınıza çıkarmış, akıl alır şey değil gerçekten– yani bu zavallı uysal kızcağızın bir gün biriyle evleneceği belliydi ama ben hep bu kadar kötü sonuçlanmamasını ümit etmiştim. Şurada duran oğlunu dünyaya getirdiği zaman düşünmüştüm bunu, Mr. Murdstone," dedi halam; "sonradan bu çocuk yüzünden zavallı kıza ne çok eziyet ettiniz; kimbilir ne can sıkıcı anılardır bunlar sizin için ve çocuk ne kadar kötü görünüyordur gözünüze. Yaa işte! Hiç inkâr etmeyin!" dedi halam. "Bunların doğru olduğunu biliyorum."

Mr. Murdstone tüm bu sırada kapının yanında durmuş, siyah kaşları çatılmış olsa da yüzünde bir gülüşle halamı izlemişti. Ama bu noktada, gülüş hâlâ suratını kaplasa da rengi bir anda solup gitmişti sanki ve koşmuş gibi nefes nefeseydi.

"Haydi size iyi günler beyefendi, güle güle," dedi halam, sonra aniden ablasına dönerek, "size de iyi günler," diye ekledi. "Sizi bir daha eşekle çimenliğimin üzerinde görürsem yemin ederim kafanızdaki şapkayı yere atıp üzerinde tepinirim!"

Umulmadık hissiyatını ortaya koyan halamın yüzünü ve bunları işiten Miss Murdstone'un yüzünü resmetmek için bir ressam, hem de sıradışı bir ressam olmak gerekirdi. Sözlerin hem içeriği hem de söyleniş tarzı o kadar ateşliydi ki Miss Murdstone tek kelime etmeden, ihtiyatlıca kardeşinin koluna girerek mağrur bir edayla evden ayrıldı; halamsa pencerenin önünde kalıp eşeklerin yeniden gelme ihtimaline karşılık tehdidini hemen uygulayabilmek için tetikte bekleyerek arkalarından baktı.

Herhangi bir meydan okuma denemesi gerçekleşmeyince halamın yüzü giderek rahatladı ve öyle tatlı oldu ki içimden onu öpüp teşekkür etmek geldi ve büyük bir içtenlikle, kolla-

rımı boynuna sararak yaptım bunu. Sonra da Mr. Dick'le tokalaştım, o da defalarca sıktı elimi ve davanın sonunda yaşanan bu mutluluğu birbiri ardına kahkahalar atarak karşıladı.

"Benimle birlikte bu çocuğun velayetini üstlenin Mr. Dick," dedi halam.

"David'in oğluna veli olmaktan zevk duyarım," dedi Mr. Dick.

"Harika," dedi halam, "oldu o zaman. Mr. Dick, ona Trotwood adıyla hitap etmeyi düşündüğümü söylemiş miydim size?"

"Tabii, tabii. Trotwood deyin ona," dedi Mr. Dick. "David'in oğlu Trotwood."

"Trotwood Copperfield demek istiyorsunuz herhalde," dedi halam.

"Evet evet. Tabii. Trotwood Copperfield," dedi Mr. Dick biraz mahcup.

Halam bu fikri o kadar benimsedi ki o öğleden sonra bana alınan hazır kıyafetlere, ben bunları giymeden evvel, kendi el yazısıyla ve silinmez mürekkeple "Trotwood Copperfield" yazdı; dahası, siparişi verilen diğer kıyafetlerin de (o gün bir sürü kıyafet ısmarlanmıştı bana) aynı şekilde hazırlanması kararlaştırıldı.

Böylece yeni hayatıma yeni bir isimle ve yepyeni bir ben olarak başladım. Artık kaygı dönemi sona erdiğinden günlerce kendimi bir rüyadaymışım gibi hissettim. Halamla Mr. Dick'in tuhaf veliler oldukları bile aklıma gelmedi. Kendime dair belirgin bir şey düşünmedim hiç. Zihnimde net olan iki şey vardı; biri Blunderstone'daki eski hayatımın çok gerilerde –ölçülemez bir uzaklıkta, bir sis perdesinin ardında– kaldığıydı; diğeriyse Murdstone ve Grinby'deki hayatımın üzerine bir perde çekildiğiydi. O zamandan beri de kimse bu perdeyi kaldırmadı. Şu hikâyeyi anlatırken bu perdeyi gönülsüz bir elle bir an için kaldırdıysam da sonra zevkle kapadım. O günleri düşünmek bana o kadar çok rahatsızlık ve

acı veriyor, öyle çok zihinsel kederi ve ümitsizliği hatırlatıyor ki bu hayata ne kadar süre mahkûm olduğumu bile düşünmeye cesaret edemedim hiç. Bir yıl mı, yoksa daha mı fazla ya da daha mı az sürmüştü, hiç bilmiyorum. Tek bildiğim, böyle bir dönemin yaşandığı ve sonra sona erdiğiydi; yazdım ya bunu, artık geride kalabilir.

XV

Yeni Bir Başlangıç Yapıyorum

Çok geçmeden Mr. Dick'le çok iyi arkadaş olduk ve işi bittiğinde büyük uçurtmayı uçurmak için sık sık dışarı çıkmaya başladık. Her gün anılarının başına oturup uzun süre çalışıyordu; ama ne kadar yoğun çalışırsa çalışsın en ufak bir ilerleme kaydedemiyordu çünkü er ya da geç Kral I. Charles olaya dâhil oluyordu ve yazılanlar yine bir kenara atılıyordu ve sonra yeni bir hikâyeye başlıyordu. Birbiri ardına sıralanan bu hayal kırıklıklarına rağmen koruduğu sabır ve ümit, Kral I. Charles'a ilişkin yanlış bir şeyler olduğuna dair belli belirsiz algısı, onu anılardan uzak tutmak için gösterdiği cılız çaba ve kralın, bu çabalara rağmen hiç sektirmeden anılara sızıp onların şeklini şemailini tamamen değiştirmesi üzerimde derin bir etki yaratmıştı. Anılarını tamamlayabilseydi ortaya çıkacak şeyin ne olduğu, nereye gideceği ve ne işe yarayacağı konusunda sanırım Mr. Dick'in de bir fikri yoktu. Aslında böyle sorularla kafasını meşgul etmesine de gerek yoktu çünkü gün gibi aşikâr olan bir şey varsa, o da bu anıların asla bitirilemeyecek oluşuydu.

Uçurtmanın iyice yükseldiği anlarda onun uçurtmayla o halinin çok etkileyici bir manzara olduğunu düşünürdüm.

Bana odasında söylediği şey, yani yarım bırakılmış anıların müsveddelerinden ibaret kâğıtlardan yapılma bu uçurtmanın üzerinde yazanları dağıttığına dair inancı bazen deli saçması gibi gelirdi; gelgelelim dışarı çıkıp gökyüzündeki uçurtmaya baktığında ve ipini çekip buna asıldığında öyle görünmezdi hiç. Hiçbir zaman o anlardaki kadar sakin görünmezdi. Akşam yeşil bayırlarda yanında oturup o sessiz havalarda uçurtmayı yükseklere uçurmasını izlerken zihninin, içinde bulunduğu kargaşadan uzaklaştığını ve gökyüzüne yükseldiğini (ne çocukça bir fikirdi) hayal ederdim. Mr. Dick ipi doladığında uçurtma alçalıp alçalıp o güzel ışıktan çıkınca ve yere konup ölü bir şey gibi yerde kalınca o da daldığı rüyadan yavaş yavaş uyanırdı; sonra uçurtmayı yerden kaldırıp, sanki uçurtmayla birlikte o da yere inmiş gibi afallamış bir halde etrafına bakardı ve ben tüm kalbimle acırdım o zaman ona.

Bir yandan Mr. Dick'le dostluğumu ilerletip yakınlığımı pekiştirirken onun sadık dostu halamla da ilişkilerimi ihmal etmiyordum. Halam bana o kadar iyi davranıyordu ki birkaç hafta sonra verdiği adı, Trotwood'u kısaltıp Trot yaptı; hatta başladığım gibi devam edersem bana kız kardeşim Betsey Trotwood'a davrandığı kadar sevecen davranacağına dair bir umut uyandırdı içimde.

Bir akşam halam her zamanki gibi Mr. Dick'le tavla oynamaya hazırlanırken, "Trot," dedi, "eğitimini unutmamalıyız."

Endişe ettiğim tek konu buydu ve halamın bu konuyu açması beni pek mutlu etmişti.

"Canterbury'deki okula gitmek ister misin?" diye sordu halam.

Yakın olduğu için oraya gitmenin çok güzel olacağını söyledim ona.

"Güzel," dedi halam. "Yarın gitmek ister misin?"

Halamın genelde süratli hareket etmesine alışkın olduğumdan bu ani öneriye hiç şaşırmadım ve, "Olur," dedim.

Halam yine, "Güzel," dedi. "Janet, yarın sabah saat onda külrengi midilliyle arabayı kirala ve küçükbey Trotwood'un kıyafetlerini bu geceden hazırla."

Bu buyruklara çok sevinmiştim ama bunların Mr. Dick üzerindeki etkilerini görünce yüreğim bencilliğimden dolayı burkuldu bir anda; ayrılacak olduğumuz için morali bozulan Mr. Dick öyle kötü oynamaya başlamıştı ki halam elindeki zar kupasıyla adamı uyarır gibi üç beş defa parmak eklemlerine vurduktan sonra tavla kutusunu kapatarak daha fazla oynamayacağını söyledi. Ama halamdan bazı cumartesi günleri eve geleceğimi, kendisinin de bazı çarşamba günleri beni ziyarete gelebileceğini duyunca yeniden canlandı ve böyle zamanlar için, şimdikinden çok daha büyük yeni bir uçurtma yapmaya söz verdi. Sabahleyin morali gene bozuktu ve ne kadar parası varsa bana vermek istedi, hatta elindeki altın ve gümüş paraları da vermek istedi ama halam araya girip bunu beş şiline indirdi; sonra da Mr. Dick'in içten ricasıyla bu miktar on şiline çıktı. Bahçe kapısında sevgiyle kucaklaşarak ayrıldık ve Mr. Dick, halamın sürdüğü araba görüş alanından çıkıncaya dek eve girmedi.

Kimsenin düşüncesini umursamayan halam, külrengi midilliyi ustaca Dover'a sürdü; arabanın tepesinde bir arabacı gibi dimdik oturdu ve gözlerini midillinin gittiği yerden ayırmayıp kafasına göre gitmesine engel oldu. Köy yoluna girdiğimizde atın biraz rahatlamasına izin verdi ve bir vadide, başını hemen yanındaki bana çevirerek mutlu olup olmadığımı sordu.

"Çok mutluyum, teşekkürler hala," dedim.

Halam çok memnun oldu ve iki eli de dolu olduğundan başımı kırbacıyla okşadı.

"Orası büyük bir okul mu hala?" diye sordum.

"Pek bilmiyorum aslında," dedi halam. "Önce Mr. Wickfield'a gideceğiz."

"Onun okulu mu var?" diye sordum.

"Hayır Trot," dedi halam. "Bir bürosu var."

Halam bir şey söylemediğinden ben de Mr. Wickfield hakkında başka bir şey sormadım ve Canterbury'ye gelinceye kadar başka şeylerden konuştuk; burada bir pazar kurulu olduğu için halam külrengi midilliyi el arabalarının, sepetlerin, sebzelerin ve seyyar satıcıların mallarının arasından geçirmek zorunda kaldı. Kıl payı yaptığımız dönüşler ve aldığımız virajlar, sokaktaki insanlardan hepsi hoş olmayan çeşitli laflar işitmemize sebep olmuştu ama halam hiçbirini umursamadan yola devam etti; onun düşman topraklarına bile aynı sakinlikle girebileceğini söyleyebilirim.

Nihayet, sokağa doğru çıkıntı yapan eski bir evin önünde durduk; kafesli alçak pencereleriyle iki uçtaki oymalı kemerler evi daha da öne çıkarıyordu; bu yüzden bana sanki ev bütünüyle öne eğilmiş de hemen altındaki dar yoldan geçenleri görmeye çalışıyor gibi gelmişti. Pırıl pırıl ve tertemizdi. Kemerli alçak kapının üzerinde, çelenk şeklinde oyulmuş meyve ve çiçek süslemeleriyle bezeli eski usul pirinç tokmak, bir yıldız gibi parlıyordu; kapıya inen iki taş basamak sanki üzerlerine tertemiz çarşaflar serilmişçesine bembeyazdı; köşe bucak her yer, oymalar, pervazlar, hoş küçük pencere camları, daha da hoş küçük pencereler, karşıdaki tepeler kadar eski olsalar da yine o tepelere yağan kar kadar lekesizdi.

Midillinin çektiği araba kapının önünde durduğunda gözlerimi merakla evin üzerinde gezdirdim ve zemin kattaki ufak pencerede (evin bir tarafını oluşturan ufak yuvarlak kulenin içinde) ceset gibi bembeyaz bir yüz belirip kayboldu sanki. Sonra alçak kemerli kapı açıldı ve yüz tekrar ortaya çıktı. Her ne kadar kimi kızıl saçlı insanların ciltlerinde görülen türde yer yer kırmızılıklar göze çarpsa da pencereden görüldüğü kadar beyazdı. Kızıl saçlı birinin yüzüydü bu – şimdi düşünüyorum da on beş yaşlarındaydı ama çok daha yaşlı duruyordu– ve saçları hemen yanı başımızdaki anızları hâlâ üstünde duran tarla kadar kırpık görünüyordu; kaşları

yok gibiydi, kirpikleri ise hiç yoktu ve kızıla çalan kahverengi gözlerinin o kadar korumasız ve gölgesiz bir hali vardı ki nasıl uyuyor olabileceğine kafa yorduğumu hatırlıyorum. Omuzları çıkık ve kemikliydi ve üzerinde düzgün siyah kıyafetlerle ufacık beyaz bir boyunbağı vardı; gömleği boğazına kadar iliklenmişti ve midillinin yanında durup çenesini ovuşturarak arabada oturan bize baktığı sırada iskeleti andıran uzun ve ince kemikli elleri dikkatimi çekti.

Halam, "Mr. Wickfield evde mi Uriah Heep?" diye sordu.

"Mr. Wickfield evde efendim," dedi Uriah Heep, "şöyle buyurun lütfen," ve ince kemikli eliyle odayı işaret etti.

Arabadan indik ve midilliyi ona teslim ederek alçak tavanlı uzun bir salona girdik. İçeri girdiğimde yola bakan pencereden bir an Uriah Heep'in midillinin burun deliklerine üfleyip sonra da hemen bunları eliyle kapadığını gördüm, sanki bir çeşit büyü yapıyordu. Uzun ve eski şömine rafının karşısında iki portre asılıydı: Biri kırmızı bir şeritle bağlanmış bazı kâğıtlara bakan kır saçlı (ama kesinlikle yaşlı olmayan) ve kara kaşlı bir beyefendiye, diğeri de yüzünde çok sakin ve tatlı bir ifade olan ve bana doğru bakan bir hanımefendiye aitti.

Sanırım tam Uriah'nın resmi var mı acaba diye bakmak için dönmüştüm ki odanın diğer ucunda bir kapı açıldı ve bir bey içeri girdi; onu görünce yoksa adam çerçeveden mi çıkıp geldi diye emin olmak için ilk bahsettiğim portreye döndüm hemen. Ama çerçeve yerinde duruyordu ve adam ışığa doğru geldikçe portresinin yapıldığı zaman olduğundan daha yaşlı olduğunu gördüm.

"Miss Betsey Trotwood," dedi beyefendi, "lütfen buyurun. Biraz işlerim vardı, beni mazur görün. Beni bilirsiniz. Hayatta tek amacım vardır."

Miss Betsey teşekkür etti ve odasına girdik; içerisi kitaplar, kâğıtlar, teneke kutular ve bunun gibi şeylerle bir büro olarak düzenlenmişti. Burası bahçeye bakıyordu ve duvara

gömülü bir çelik kasa vardı ve bu kasa şöminenin tam üstündeydi, yerime otururken baca temizlendiği sırada çer çöpün bunun etrafından nasıl geçtiğini düşünmeden edemedim.

Çok geçmeden adının Mr. Wickfield olduğunu, avukat olduğunu ve o bölgedeki zengin bir beyin servetini yönettiğini öğrendiğim bu kişi, "Ee Miss Trotwood," dedi, "sizi hangi rüzgâr attı buraya? Umarım kötü bir rüzgâr değildir."

"Değil," diye karşılık verdi halam. "Yasal bir iş için gelmedim."

"İyi o zaman hanımefendi," dedi Mr. Wickfield. "Başka bir sebeple gelmiş olmanız iyi bir şey."

Kaşları hâlâ siyah olsa da saçları beyazlamıştı artık. Oldukça hoş ve yakışıklı bir yüzü olduğunu düşündüm. Teninde, Peggotty'den aldığım eğitime dayanarak porto şarabıyla ilgili olduğunu düşündüğüm bir canlılık vardı, sanırım bu sesine de yansımıştı ve iriliği de buna bağlı olabilirdi. Üzerindeki mavi ceket, çizgili yelek ve devetüyü pantolon pek temizdi; volanlı gömleğiyle incecik beyaz keten boyunbağı da inanılmaz yumuşak ve beyaz görünüyordu; daldan dala atlayan zihnimde (hatırlıyorum da) bir kuğunun göğsündeki tüyler canlanmıştı.

"Bu benim yeğenim," dedi halam.

"Bir yeğeniniz olduğunu bilmiyordum Miss Trotwood," dedi Mr. Wickfield.

"Daha doğrusu yeğenimin oğlu," dedi halam.

"Yeğeninizin bir oğlu olduğunu da bilmiyordum inanın," dedi Mr. Wickfield.

Halam, Mr. Wickfield'ın bunu bilmesinin de bilmemesinin de bir olduğunu göstermek için elini sallayarak, "Onu yanıma aldım," dedi, "ve iyi bir eğitim görüp iyi davranılacağı bir okula yerleştirmek için buraya getirdim. Böyle bir okulun nerede olduğunu, adını sanını, her şeyini bilmek isterim."

"Size bir tavsiyede bulunmadan evvel," dedi Mr. Wickfield, "o alışılageldik soruyu sorayım: Bundaki amacınız nedir?"

"Aman canım siz de!" diye bağırdı halam. "Her şey ayan beyan ortadayken her zaman amaç sorarsınız! Tabii ki çocuk mutlu olsun, bir işe yarasın."

Mr. Wickfield başını iki yana sallayıp kuşkulu bir şekilde gülerek, "Bence pek karışık bir amaç olmalı bu," dedi.

"Karışıkmış, saçmalık!" dedi halam. "Siz yaptığınız her şeyin tek bir amacı olduğunu söylersiniz ya. Umarım yeryüzündeki tek satıcının da kendiniz olduğunu düşünmüyorsunuzdur."

Gülümseyip, "Yok tabii ama benim hayatta tek bir amacım var Miss Trotwood," diye devam etti Mr. Wickfield. "Diğer insanların pek çok, düzinelerce, yüzlerce amacı var. Benimse sadece bir tane. Fark burada. Ancak bu başka bir mevzu. En iyi okul hangisi ha? Amacınız ne olursa olsun en iyisini istiyorsunuz, değil mi?"

Halam başıyla onayladı.

Mr. Wickfield biraz düşünüp, "Yeğeniniz en iyi okula yatılı olarak giremez şimdi," dedi.

"Ama akşamları başka bir yerde kalabilir herhalde, değil mi?" dedi halam.

Mr. Wickfield bunun mümkün olduğunu söyledi. Kısa bir tartışmanın ardından Mr. Wickfield halama, onu okula götürmeyi teklif etti, böylece halam okulu kendi gözleriyle görüp bir karar verebilirdi; hem de ona akşamları kalabileceğimi düşündüğü iki üç ev gösterebilirdi. Halam bu teklifi kabul etti ve tam üçümüz birlikte dışarı çıkacakken Mr. Wickfield durarak şöyle dedi:

"Bu küçük dostumuzun bu ayarlamalara karşı çıkmak gibi bir amacı olabilir tabii. Onu burada bıraksak daha mı iyi olur?"

Halam tam karşı çıkmaya yelteniyordu ki ben kendim işleri kolaylaştırmak için isterlerse memnuniyetle evde kalabileceğimi söyledim; sonra da Mr. Wickfield'ın bürosuna dönerek ilk geldiğimde oturduğum sandalyeye tekrar oturdum ve dönmelerini bekledim.

Bu sandalye dar bir holün karşısındaydı ve bu holün sonunda Uriah Heep'in pencereden bakan soluk yüzünü gördüğüm daire şeklindeki küçük oda vardı. Midilliyi bitişikteki ahıra götüren Uriah bu odadaki bir masanın başında oturmuş bir şeyler yazıyordu; masanın en üst kısmında üzerine kâğıt asmak için kullanılan pirinç bir çerçeve vardı ve o da yazdıklarını buraya asıyordu. Yüzü bana dönük olsa da yazdıkları aramızda asılı olduğundan bir süre beni göremediğini düşündüm; ama o yana daha dikkatli bakınca, uykusuz gözlerinin iki kırmızı güneş gibi ara sıra kâğıdın altından çıkıp belki bir dakika boyunca gizli gizli beni incelediğini görüp rahatsız oldum; bu sırada da kalemi hâlâ işliyor ya da işler gibi yapıyordu. Görüş açısından çıkmak için –odanın diğer yanındaki haritaya bakmak üzere sandalyenin üzerine çıkmak ve bir Kent gazetesinin sütunlarına dalmak gibi– birkaç girişimde bulunduysam da gözleri beni yeniden kendi üzerine çekiyordu ve ben o iki kırmızı güneşe her baktığımda onları ya doğarken ya da batarken görüyordum.

Nihayet aradan epeyce vakit geçtikten sonra halamla Mr. Wickfield geldiler ve ben de rahatladım. İstediğim kadar başarılı bir sonuç elde edememişlerdi; okulun üstünlükleri ne kadar ortada olsa da halam benim için önerilen hiçbir pansiyonu uygun bulmamıştı.

"Çok büyük talihsizlik," dedi halam. "Ne yapacağımı bilmiyorum Trot."

"Oluyor böyle talihsizlikler," dedi Mr. Wickfield. "Ama ben size yapabileceğiniz şeyi söyleyeyim Miss Trotwood."

Halam, "Neymiş o?" diye sordu.

"Yeğeniniz şimdilik burada kalsın. Sessiz bir çocuk. Beni rahatsız etmez. Çalışmak için çok güzel bir ev burası. Bir manastır kadar sessiz ve bir o kadar da geniş. Burada bırakın siz onu."

Halam teklifi hemen kabul etmediyse de belli ki hoşuna gitmişti bu. Benim de gitmişti.

"Haydi Miss Trotwood," dedi Mr. Wickfield. "Durumu ancak böyle halledebileceğiz. Biliyorsunuz, geçici bir çözüm bu. Eğer işe yaramazsa ya da ikimiz için de uygun olmazsa yanınıza geri döner. Bu arada ona daha uygun bir yer bulmak için zamanımız olur. Ama şimdilik onu burada bıraksanız daha iyi olur!"

"Size minnettarım," dedi halam, "görünüşe bakılırsa Trot da öyle ama..."

"Haydi, tamam! Ne demek istediğinizi biliyorum," diye bağırdı Mr. Wickfield. "Bundan dolayı kendinizi bana borçlu hissetmeyin sakın Miss Trotwood. İsterseniz onun masraflarını karşılayabilirsiniz. Koşullar konusunda katı olmayız ama istiyorsanız belli bir miktar ödersiniz."

"Bu durumda," dedi halam, "ödeşmiş sayılmasak da onu burada gönül rahatlığıyla bırakabilirim."

"O halde buyurun sizi küçük hizmetçimle tanıştırayım," dedi Mr. Wickfield.

Bunun üzerine çok güzel bir merdivenden yukarı çıktık; tırabzanları o kadar genişti ki oradan da kolayca çıkılabilirdi; sonra yoldan baktığımda gördüğüm üç dört hoş pencereyle aydınlanmış loş ve eski bir misafir salonuna geçtik: İçerideki meşe sandalyeler, parlayan ahşap zemin, tavandaki büyük kirişler hep aynı ağaçlardan yapılmıştı sanki. Güzel dekore edilmiş bir odaydı; içeride bir piyano, kırmızılı yeşilli canlı mobilyalar ve çiçekler vardı. Her yanda kuytu köşeler vardı ve her bir kuytu köşede ya hoş bir sehpa, ya bir dolap, ya bir kitaplık, ya bir sandalye ya da başka bir şey vardı ve ben tam bundan daha güzel bir köşe olamaz derken ona denk güzellikte, hatta ondan daha güzel başka bir köşe daha gözüme çarpıyordu. İçeride evin dışındaki o sakin ve temiz havanın aynısı vardı.

Mr. Wickfield ahşap kaplı duvarın köşesindeki bir kapıya vurdu ve içeriden hızla benim yaşlarımda bir kız çıkarak onu öptü. Kızın yüzünde, aşağıda portresini gördüğüm

hanımefendinin yüzündeki sakin ve tatlı ifadeyi gördüm hemen. Portredekinin büyüyüp yetişkin bir kadın olduğu, orijinalinse çocuk kaldığı gibi bir hayale kapıldım. Yüzü ne kadar aydınlık ve mutlu olsa da bir dinginliği vardı; halinde de –aklımdan hiç çıkmayan, asla da çıkmayacak olan– bir sessizlik, sakinlik ve hoşluk vardı.

Mr. Wickfield bu kişinin küçük hizmetçisi ve kızı Agnes olduğunu söyledi. Onun bunu nasıl söylediğini ve kızının elini nasıl tuttuğunu gördüğümde kendisinin hayattaki tek amacının ne olduğunu tahmin ettim.

Yanından sarkan ve içinde anahtarlar olan küçük bir çantası vardı ve bu eski evin kâhyası ne kadar ağırbaşlı ve ketum olabilirse Agnes da o kadar ağırbaşlı ve ketum duruyordu. Babası ona beni anlattığı sırada tatlı bir yüzle onu dinledi ve babasının konuşması sona erdiğinde de halama yukarı çıkıp odama bakmayı önerdi. Hep beraber çıktık, Agnes önümüzden yürüyordu: Yine meşe kirişleri, pencerelerin baklava biçimli camları ve buraya kadar uzanan geniş tırabzanla muhteşem, eski bir odaydı.

Çocukken nerede ve ne zaman bir kilisede vitray gördüğümü hatırlamıyorum. Ya da neyi resmettiğini. Ama Agnes, eski merdivenin kasvetli ışığında arkasına dönüp yukarıda bizi beklerken işte o cam geldi aklıma ve o andan itibaren camın dingin parlaklığını Agnes Wickfield'la bağdaştırdım hep.

Benim için yapılan düzenlemelerden halam da benim kadar mutlu olmuştu; sonra halimizden hoşnut ve keyifli bir şekilde tekrar misafir salonuna indik. Halam külrengi midilliyle karanlık bastırmadan eve dönmesine engel teşkil edebileceğini düşündüğü için akşam yemeğine kalmak istemediğinden ve anlaşılan Mr. Wickfield da halamı, herhangi bir konuda onunla tartışmaya girmeyecek kadar iyi tanıdığından halama öğle yemeğinden verildi; sonra Agnes dadısının yanına, Mr. Wickfield da bürosuna gitti. Böylece, rahatça vedalaşabilelim diye yanlız bırakılmış olduk.

Halam, Mr. Wickfield'ın benim için her şeyi ayarlayacağını, hiçbir şeye ihtiyacım olmayacağını belirttikten sonra bana çok hoş şeyler söyleyip güzel tavsiyelerde bulundu.

"Trot," dedi en sonunda halam, "kendinin, benim, hem de Mr. Dick'in yüzünü kara çıkarma, Tanrı yanında olsun!"

Çok duygulanmıştım, defalarca teşekkür etmekten ve Mr. Dick'e sevgilerimi göndermekten başka bir şey yapamadım.

"Sakın," dedi halam, "hiçbir konuda huysuzluk etme, kimseye ihanet etme ve zalim olma. Bu üç kötülükten uzak dur Trot ve ben de daima senin için umutlu olayım."

Ben de elimden geldiğince, onun bana yaptığı iyilikleri suistimal etmeyeceğime ve bana verdiği öğütleri unutmayacağıma söz verdim.

"Araba kapıda," dedi halam, "ben çıkayım artık! Sen kal burada." Böyle dedikten sonra bana alelacele sarılıp odadan çıktı ve kapıyı arkasından kapadı. İlk başta halamın yanımdan bu kadar apar topar ayrılmasından dolayı biraz afallamıştım ve onu kızdırdığımı sandım ama yola bakıp da onun arabaya ne kadar üzgün bir şekilde bindiğini, dahası yukarı hiç bakmadan uzaklaştığını görünce onu daha iyi anladım ve ona daha fazla haksızlık etmedim.

Saat beşe, yani Mr. Wickfield'ın akşam yemeği saatine kadar kendimi toparlamış, çatalı bıçağı elime almaya hazır hale gelmiştim. Sofra ikimiz için hazırlanmıştı ama Agnes da yemekten önce misafir odasında bekliyordu, sonra babasıyla birlikte aşağıya inip sofrada babasının karşısına oturdu. Mr. Wickfield'ın, kızı olmadan yemek yiyebildiğinden şüphe ettim.

Yemeğimiz bitince orada daha fazla kalmadık, tekrar yukarı, misafir odasına çıktık: Agnes ufacık bir köşede babasının kadehlerini ve bir karaf porto şarabını hazırladı. Bu, başka eller tarafından hazırlanmış olsaydı Mr. Wickfield her zaman aldığı tadı alamazdı diye düşündüm.

Agnes piyano çalıp nakış işlerken ve bizimle sohbet ederken Mr. Wickfield da oturup iki saat boyunca bolca şarap içti. Genelde canlı ve neşeli bir hali vardı ama ara sıra gözleri kızına takıldığında dalıp gidiyor ve sessizleşiyordu. Agnes hemencecik bu durumu fark edip babasına bir soru sorarak ya da onu okşayarak canlandırıyordu. Sonra Mr. Wickfield daldığı düşüncelerden uyanarak biraz daha şarap içti.

Agnes çayı hazırlayıp servis etti ve yemekten sonra olduğu gibi çaydan sonra da zaman su gibi akıp geçti; derken Agnes'ın uyku zamanı geldi ve babası onu kollarına alıp öptü; sonra da o gidince mumların bürosuna götürülmesini istedi. Ardından ben de uyumaya gittim.

Ama akşamın ilerleyen saatlerinde kapının önüne çıkıp eski evlerle gri katedrale bir kez daha göz atabilmek için yolun biraz ilerisine doğru yürüdüm; buraya gelirken yolculuğum sırasında bilmeden şimdi yaşadığım evin önünden geçmiştim belki de. Eve döndüğümde Uriah Heep'i büroyu kaparken gördüm ve herkese duyduğum dostça duyguların etkisiyle içeri girip onunla konuştuktan sonra yanından ayrılırken elimi uzattım. Ama Tanrım, eli ne kadar da nemli ve soğuktu! Sadece bakıldığında değil, dokunulduğunda da insanda hayaletmiş hissi uyandırıyordu! Sonradan, ısınmak ve onun elinin verdiği histen kurtulmak için elimi ovuşturdum.

Uriah'nın eli o kadar rahatsız ediciydi ki hatırladığım kadarıyla odama gittiğimde elim hâlâ soğuk ve ıslaktı. Pencereden sarkıp da kirişlerin ucunda bana yan yan bakan bir yüz görünce Uriah Heep'in bir şekilde oraya çıktığını, bunun onun yüzü olduğunu sandım ve pencereyi apar topar yüzüne kapadım.

XVI

Birçok Açıdan Yepyeni Bir Çocuğum Artık

Ertesi sabah, kahvaltıdan sonra tekrar okul hayatına döndüm. Yanımda Mr. Wickfield'la, gelecekteki çalışmalarıma sahne olacak yere gittim –bir avluda yer alan bu kasvetli binanın katedralin kulelerinden inip bir müdür edasıyla çimenlikte başıboş gezinen ekinkargalarına ve küçük kargalara pek yakışan kültürlü bir havası vardı– ve burada yeni öğretmenim Doktor Strong'la tanıştırıldım.

Bana kalırsa Doktor Strong, evin dışındaki uzun demir parmaklıklar ve bahçe kapısı kadar paslanmış görünüyordu; dahası bunların yanında bulunan ve sanki Zaman oynasın diye düzenli aralıklarla tüm avluyu çevreleyecek şekilde kırmızı tuğla duvarın tepesine dokuz kuka oyunundaki heybetli kukalar gibi yerleştirilmiş o kocaman, taştan ayaklı vazolar kadar katı ve ağır duruyordu. Adam (yani Doktor Strong) kütüphanesindeydi; kıyafetleri pek iyi fırçalanmamış, saçları pek iyi taranmamıştı, kısa pantolonunun diz bağları bağlanmamış, uzun siyah tozlukları iliklenmemiş ve ayakkabıları da şömine tabanındaki küçük halının üzerinde esneyen iki koca mağara gibi duruyordu. Bir zamanlar Blunderstone kilise mezarlığındaki çimlerde otlayıp mezarların üzerinde tökezleyen

kör bir ihtiyar atı hatırlatan fersiz gözünü bana doğru çevirerek beni gördüğüne sevindiğini söyledi; sonra da elini uzattı ama eli hiç kıpırdamadığı için ne yapacağımı bilemedim.

Ama Doktor Strong'un biraz ötesinde, işinin başında oturan çok hoş bir genç hanım vardı –Doktor Strong ona Annie diye seslendi, herhalde kızıydı– ve müthiş bir neşe ve çeviklikle Doktor Strong'un ayakkabılarını giydirmek ve tozluklarını iliklemek için eğildiğinde beni içine düştüğüm sıkıntıdan kurtarmış oldu. Annie'nin işi bitip de hep birlikte sınıfa doğru ilerlediğimiz sırada Mr. Wickfield'ın Annie'ye günaydın derken ona "Mrs. Strong" diye hitap ettiğini duyunca çok şaşırdım ve tam bu kişi Doktor Strong'un oğlunun karısı mı yoksa bizzat Mrs. Strong mu diye düşünürken Doktor Strong farkında olmadan beni aydınlatmış oldu.

Doktor Strong bir koridorda durarak elini omzuma koydu ve, "Bu arada Wickfield," dedi, "karımın kuzeni için uygun bir iş ayarlayabildiniz mi?"

"Hayır," dedi Mr. Wickfield. "Daha bulamadım."

"Ne kadar çabuk olursa o kadar iyi olur Wickfield," dedi Doktor Strong, "çünkü Jack Maldon hem sıkışık durumda hem de işsiz ve bu iki kötü şey, bazen çok daha kötü sonuçlar doğurabilir," ve sonra bana bakıp kafasıyla alıntısının ritmini tutarak ekledi, "Doktor Watts ne demiş; 'Boş duranın aklından bir dolu şeytanlık geçer.'"

"Amma yaptınız Doktor," dedi Mr. Wickfield, "eğer Doktor Watts insanları tanısaydı şöyle de diyebilirdi, haksız da olmazdı: 'Meşgul insanın aklından bir dolu şeytanlık geçer.' İnanın bana, meşgul insanlar da kendi paylarına bol bol şeytanlık yapıyor. Son iki asırdır para kazanmakla ve güç elde etmekle en fazla meşgul olan insanlar ne yapıyor? Şeytanlık yapmıyorlar mı?"

Doktor Strong çenesini düşünceli bir şekilde ovuşturarak, "Bu gidişle Jack Maldon ne birini ne de ötekini elde edebilecek kadar meşgul olabilecek herhalde," dedi.

"Olmaz belki de," dedi Mr. Wickfield; "esas konumuza dönelim tabii, kusura bakmayın, konuyu dağıttım biraz. Yok, Mr. Jack Maldon'a göre bir şey bulamadım daha. Ama galiba," diye ekledi biraz tereddüt ederek, "sizin amacınızın ne olduğunu anladım, bu da işleri daha zorlaştırıyor."

"Benim amacım," dedi Doktor Strong, "kuzenime ve Annie'nin eski oyun arkadaşına iyi bir iş bulmak."

"Evet, biliyorum," dedi Mr. Wickfield; "burada ya da yurt dışında."

"Evvet!" diye karşılık verdi Doktor, belli ki bu kelimeleri bu kadar vurgulamasına o da şaşırmıştı. "Burada ya da yurt dışında."

"Siz bu şekilde ifade etmiştiniz, hatırlarsınız," dedi Mr. Wickfield. "Ya da yurt dışında."

"Kesinlikle," dedi Doktor. "Kesinlikle. Ya burada ya da yurt dışında."

"Burası ya da yurt dışı arasında bir fark yok mu sizin için?" diye sordu Mr. Wickfield.

"Hayır," diye karşılık verdi Doktor.

"Hayır mı?" dedi Mr. Wickfield şaşkınlıkla.

"Hiç fark etmez."

"Burada değil, yurt dışında demek gibi bir amacınız yok mu?" diye sordu Mr. Wickfield.

"Yok," dedi Doktor.

"Size inanmak zorundayım ve tabii ki inanıyorum," dedi Mr. Wickfield. "Bunu daha önce bilseydim işim çok kolaylaşırdı. Ama itiraf etmeliyim ki ben farklı bir izlenime kapılmıştım."

Doktor Strong kafası karışmış ve kuşkulu bir şekilde Mr. Wickfield'a baktı ve bu, anında bana büyük cesaret veren bir gülüşe dönüştü çünkü cana yakın ve tatlı bir gülüştü ve içinde bir yalınlık barındırıyordu; aslında bu yalınlık bütün tavırlarında görülüyordu; üzerindeki gayretli ve düşünceli soğukluğa katlanılabilirse, benim gibi küçük bir mektep-

li için hayli cazip ve ümit doluydu. Doktor Strong, "yok", "hiç fark etmez" ve aynı anlama gelen başka sözleri tekrar ederek tuhaf, düzensiz adımlarla, ağır ağır önümüzden yürüdü ve biz de onu takip ettik: Mr. Wickfield'ın oldukça ciddi olduğunu gördüm; ona baktığımı bilmeden kendi kendine başını sallıyordu.

Sınıf, evin en sessiz bölümünde yarım düzine kadar kocaman ayaklı vazonun görkemli bakışlarına nazır, oldukça büyük bir salondu ve buradan, Doktor'a ait ve güney cephesindeki güneşli setin üzerinde şeftalilerin olgunlaştığı, gözlerden uzak eski bahçeye kaçamak bakışlar atmak mümkündü. Bahçede, pencerelerin önündeki çimenlikteki varillerin içinde iki büyük sarısabır bitkisi vardı, bunların onca zamandır taşıdıkları geniş ve sert yaprakları (boyanmış teneke gibi duruyorlardı) bana hâlâ sessizliği ve inzivayı çağrıştırır. İçeri girdiğimizde yirmi beş çocuk canla başla kitaplarıyla meşgullerdi ama Doktor'a günaydın demek için ayağa kalktılar ve Mr. Wickfield'la beni görünce ayakta beklediler.

"Küçükbeyler, yeni öğrencimizi tanıtayım size," dedi Doktor. "Adı Trotwood Copperfield."

Okul başkanı olan Adams isimli bir oğlan öne çıkarak beni selamladı. Beyaz boyunbağıyla genç bir rahibi andırıyordu ama çok nazik ve güler yüzlü biriydi; sonra bana yerimi gösterip beni öğrencilere öyle centilmence tanıttı ki, rahatlayabilecek bir halde olsaydım beni rahatlatabilirdi.

Ne var ki Mick Walker'la Solgun Patates'i saymazsak, o kadar uzun süredir oğlanların ya da kendi yaşımdaki çocukların arasına girmemiştim ki kendimi çok tuhaf hissediyordum. Başımdan onların akıllarının bile almayacağı şeyler geçtiğini ve yaşıma, görünüşüme ve içinde bulunduğum şartlara hiç uymayan deneyimlerim olduğunu bildiğimden, oraya sıradan, küçük bir okul çocuğu olarak gitmenin bir parça düzenbazlık olduğuna inanıyordum. Kısa da olsa uzun da olsa Murdstone ve Grinby günlerinde erkek çocuklarının

yaptıkları sporlar ve oynadıkları oyunlardan o kadar uzak kalmıştım ki onların yaptığı en sıradan şeylerde bile tuhaf ve acemi kalıyordum. Eskiden öğrendiğim her şey, gece gündüz süren o sefil endişelerim arasında öyle yitmişti ki bildiklerimi anlamaya çalıştıklarında hiçbir şey bilmediğim ortaya çıktı ve beni en düşük sınıfa yerleştirdiler. Zaten oğlanlarla oyun oynama ve ders çalışma konusunda sıkıntılarım varken bilmediklerimden çok bir de bildiklerimden dolayı oğlanlardan iyice uzaklaşmak rahatımı kaçırmıştı. King's Bench Hapishanesi'nde bulunduğumu bilseler ne derlerdi diye düşünmeden edemiyordum. Halimde tavrımda –bütün o rehin bırakmalar, satılan eşyalar ve beraber yenen akşam yemeklerinden sonra– Micawber ailesiyle bağlantımı ortaya koyan bir şey var mıydı acaba? Ya içlerinden bazıları beni Canterbury'den gelirken o bitkin ve pejmürde halimle gördüyse ve hatırlarsa? Paranın kıymetini bilmeyen bu çocuklar, günlük sosisimi, biramı ve tatlımı alabilmek için benim yarım peniyi nasıl denkleştirdiğimi bilselerdi ne derlerdi? Londra'daki hayattan ve caddelerden bihaber olan bu çocuklar benim her ikisinin de en berbat yanlarını bildiğimi (ve bundan utanç duyduğumu) öğrenince bundan nasıl etkileneceklerdi? Doktor Strong'un okulundaki ilk gün zihnim bunlarla o kadar doluydu ki en ufak bakışımdan ya da hareketimden bile kuşku duydum; ne zaman yanıma yeni okul arkadaşlarımdan biri yaklaşacak olsa kabuğuma çekildim ve birinin arkadaşça ilgisine ve yakınlığına maruz kalırım diye dersler biter bitmez kendimi dışarı attım.

Ama Mr. Wickfield'ın eski evinin öyle bir havası vardı ki yeni ders kitaplarım koltuğumun altında, daha kapıyı vurduğum anda huzursuzluğumun dağılmaya başladığını hissettim. Eski ama ferah odama çıkarken merdivenlerin kasvetli gölgesi kuşkularımın ve korkularımın üstünü örttü sanki ve geçmişi daha da bulanıklaştırdı. Yemek saatine kadar oturup (okul saat üçte paydos ediyordu) kitaplarımı

inceledim, sonra da kabul edilebilir bir çocuk olma ümidiyle aşağıya indim.

Agnes misafir salonundaydı; bürosunda bir ziyaretçi tarafından alıkoyulan babasını bekliyordu. Beni tatlı gülüşüyle selamlayıp okulu nasıl bulduğumu sordu. Ben de çok beğeneceğimi umduğumu ama başta biraz yabancılık çektiğimi söyledim.

"Sen okula gitmedin hiç, değil mi?" diye sordum.

"Ah gittim tabii! Her gün hem de."

"Haa, ama sen burayı, evi kastediyorsun herhalde."

Agnes gülümseyip başını iki yana sallayarak, "Babam başka yere gitmeme razı olmaz," dedi. "Yardımcısı hep evde olsun istiyor tabii."

"Seni çok seviyor belli ki," dedim.

Agnes başıyla onaylayıp, "Evet," dedi ve babasını merdivenlerde karşılamak için kapıya giderek yukarı çıkıyor mu diye kulak kabarttı. Ama bir ses gelmeyince geri döndü.

"Annem beni doğururken ölmüş," dedi her zamanki dinginliğiyle. "Onu yalnızca aşağıdaki resminden biliyorum. Seni dün ona bakarken gördüm. O resmin kime ait olduğunu anlamış mıydın?"

Anladığımı çünkü kendisine çok benzediğini söyledim.

Agnes bundan memnun olmuş gibi, "Babam da böyle söylüyor," dedi. "Aaa bak! Babam geliyor!"

Babasını karşılamaya gittiğinde, sonra da el ele içeri girdiklerinde Agnes'ın ışıltılı, sakin yüzü mutluluktan parlıyordu. Mr. Wickfield samimi bir şekilde selamladı beni ve çok efendi bir adam olan Doktor Strong'un okulunda kesinlikle mutlu olacağıma inandığını söyledi.

"Belki de –emin değilim tabii ama– onun bu efendiliğini suistimal edenler vardır," dedi Mr. Wickfield. "Asla, hiçbir konuda, onlardan biri olma Trotwood. İnsanlardan hiç kuşkulanmaz o; artık bu bir erdem midir, yoksa kusur mu bilemiyorum ama küçük ya da büyük her meselede Doktor'un bu durumunu göz önünde bulundurmak gerekir."

Sanki yorulmuş ya da bir şeyden hoşnutsuzmuş gibi konuşuyordu; ama bu duruma daha fazla kafa yormadım çünkü o sırada yemeğin hazır olduğu söylendi ve biz de aşağıya inerek eski yerlerimize oturduk.

Yemeye daha yeni başlamıştık ki Uriah Heep kızıl kafasını ve uzun ince elini içeri uzatarak şöyle dedi:

"Mr. Maldon sizinle görüşmek istiyormuş efendim."

"Ama Mr. Maldon'la görüşmem daha yeni bitti," dedi patronu.

"Doğru efendim," dedi Uriah; "ama Mr. Maldon geri döndü ve illa sizinle görüşmek istiyor."

Uriah eliyle kapıyı tutarken sırasıyla bana, Agnes'a, yemeklere, tabaklara, tek tek odadaki her şeye baktı ama aslında hiçbir şeye bakmıyor gibiydi; bir yandan da kırmızı gözleri saygılı bir şekilde hep patronunun üzerindeymiş gibi numara yapıyordu.

"Kusura bakmayın. Şunu diyecektim, ben düşündüm de," dedi birisi Uriah'nın arkasından ve Uriah'nın başını itekleyip yerine bunu söyleyen kişininki geldi, "böldüğüm için bağışlayın lütfen ama başka çarem yoktu, yurt dışına ne kadar erken gidersem o kadar iyi olacak. Bu konuda konuşurken kuzenim Annie, arkadaşlarını göndermektense onların etrafında olmasını tercih ettiğini söyledi, sonra yaşlı Doktor dedi ki..."

Mr. Wickfield, "Doktor Strong'dan mı bahsediyorsunuz?" diyerek ciddi bir tavırla sözünü kesti.

"Tabii tabii, Doktor Strong," dedi beriki; "ben ona yaşlı Doktor diyorum, aynı şey işte, biliyorsunuz."

"Bilmiyorum," dedi Mr. Wickfield.

"Her neyse, Doktor Strong," dedi beriki, "Doktor Strong'un aynı düşüncede olduğunu sanıyordum. Ama sizin bana tavrınızdan onun da fikrini değiştirdiği anlaşılıyor, ne kadar çabuk gitsem o kadar iyi olacak demem bundan. Bu yüzden yanınıza gelip ne kadar erken gitsem o kadar iyi olur

demek istedim. Sonunda suya atlanacaksa kıyıda oyalanmanın anlamı yok."

"Sizin durumunuzda mümkün olduğunca az oyalanma olacak Mr. Maldon, inanın bana," dedi Mr. Wickfield.

"Teşekkürler," dedi beriki. "Minnettarım size. Buna burun kıvırmış gibi olmak istemem, hiç hoş bir şey olmaz bu; öte yandan sanırım kuzenim Annie de kendince bana bir şeyler ayarlayabilir. Herhalde Annie'nin yaşlı Doktor'a söylemesi gereken tek şey..."

"Yani, Mrs. Strong'un kocasına söylemesi gereken tek şey mi, doğru anlamış mıyım?" dedi Mr. Wickfield.

"Evet, elbette," diye karşılık verdi beriki, "ona söylemesi gereken tek şey, bu kişi için şunları şunları yap demek, o zaman o da onları yapar."

"Neden yapsın ki Mr. Maldon?" diye sordu Mr. Wickfield sakin sakin yemeğini yerken.

Mr. Jack Maldon gülerek, "Çünkü Annie hoş bir genç kız ve yaşlı Doktor'un ise –yani Doktor Strong'un– pek hoş bir delikanlı olduğu söylenemez," dedi. "Kötü bir niyetim yok Mr. Wickfield. Yalnızca bu tür bir evlilikte bazı şeylerin telafi edilmesinin adil ve mantıklı olduğunu söylemeye çalışıyorum."

"Hanımefendi için mi bu telafi efendim?" diye sordu Mr. Wickfield ciddi bir şekilde.

"Hanımefendi için efendim," diye yanıtladı Mr. Jack Maldon gülerek. Ama Mr. Wickfield'ın sakinliğini ve istifini bozmadan yemeğine devam ettiğini ve yüzündeki kaslarda en ufak bir gevşeme olmadığını görünce şöyle devam etti:

"Neyse, söylemek istediklerim bunlardı, sizi böldüğüm için tekrar kusura bakmayın, ben gideyim artık. Bu meselenin aramızda kalması ve Doktor'a aktarılmaması hususunda talimatlarınıza uyacağım elbette."

Mr. Wickfield, eliyle masayı işaret ederek, "Yemek yediniz mi?" diye sordu.

"Teşekkürler. Sonra kuzenim Annie'yle yiyeceğim. Hoşça kalın!" dedi Mr. Maldon.

Mr. Wickfield yerinden kalkmadan, odadan çıkan Mr. Maldon'ı dalgın gözlerle izledi. Bana göre, hoş bir yüzü, seri bir konuşması ve kendinden emin, cesur bir havası olan sığ, genç bir beydi. Bu benim Mr. Jack Maldon'ı ilk görüşümdü; o sabah Doktor'un ondan bahsettiğini duyduğumda onu bu kadar çabuk göreceğimi düşünmemiştim.

Yemeğimiz bittikten sonra tekrar yukarı çıktık ve her şey aynen bir önceki günkü şekilde gelişti. Agnes kadehlerle karafları aynı köşeye koydu ve Mr. Wickfield içmek için yerine oturdu, epeyce de içti. Agnes babasına piyano çaldı, sonra onun yanına oturdu, nakış işledi, sohbet etti ve benimle domino oynadı. Vakti gelince çay yaptı; ardından kitaplarımı getirdiğimde bakıp bunlar hakkında bildiklerini (kendisinin fazla bilmediğini söylemişti ama hiç de öyle değildi) ve bunları öğrenip anlamanın en iyi yolunu anlattı. Bunları yazarken onun alçakgönüllü, tertipli ve durgun hali gözümün önüne geliyor ve onun o güzel ve sakin sesini duyar gibi oluyorum. Sonradan üzerimde bıraktığı her türlü güzel etki o zamandan yüreğime işliyor. Ben küçük Em'ly'yi seviyorum, Agnes'ı değil –hayır, asla aynı şekilde değil– ama Agnes'ın olduğu yerde hep iyilik, huzur ve doğruluk olduğunu hissediyorum ve yıllar öncesinden, kilisedeki renkli camın tatlı ışığı hep onun, yanındaysam benim ve her şeyin üzerine düşüyor.

Geceleyin Agnes odasına çekilme zamanı gelip de yanımızdan ayrıldığında ben de gitmeye hazırlanıp elimi Mr. Wickfield'a uzattım. Ama o beni durdurup şöyle dedi: "Bizimle mi kalmak istersin Trotwood, yoksa başka bir yere gitmek mi?"

"Kalmak isterim," dedim hemen.

"Emin misin?"

"Eğer izin verirseniz. Kalmam mümkünse!"

"İyi ama buradaki hayat senin için biraz sıkıcı galiba evladım," dedi Mr. Wickfield.

"Agnes için nasılsa benim için de öyle efendim. Hiç sıkıcı değil!"

Büyük şömineye doğru ağır ağır yürüyüp oraya yaslanarak, "Agnes için nasılsa," diye tekrarladı Mr. Wickfield. "Agnes için nasılsa!"

O akşam Mr. Wickfield o kadar çok şarap içmişti ki gözleri kan çanağına dönmüştü (ya da benim aklımda öyle kalmış). Şimdi onları yere indirdiği ve eliyle kapadığı için göremiyordum ama kısa bir süre önce dikkatimi çekmişlerdi.

"Şimdi aklıma takıldı," diye mırıldandı Mr. Wickfield, "Agnes'ım benden sıkılmış mıdır acaba? Ben ondan ne zaman sıkılmalıyım? Ama bu farklı bir durum, çok farklı hem de."

Sesli düşünüyordu, benimle konuşmuyordu; bu yüzden ben de sesimi çıkarmadım.

"Sıkıcı, eski bir ev," dedi Mr. Wickfield, "ve tekdüze bir hayat; ama onun benim yanımda kalması şart. Yanımda kalmalı. Bir gün ölüp tatlı kızımı yalnız bırakacağım ya da tatlı kızımın ölüp beni yalnız bırakacağı düşüncesi bir kâbus gibi üzerime çöküp en mutlu saatlerimi ıstıraba çeviriyor ve bu ıstırabı dindiren tek şey..."

Cümlenin sonunu getirmedi; ağır adımlarla önceden oturduğu yere gidip mekanik bir şekilde boş karaftan şarap doldurmaya yeltendi, sonra bunu yerine bırakarak tekrar ağır adımlarla yerine döndü.

"O yanımdayken bile her şeye katlanmak bu kadar zorsa," dedi Mr. Wickfield, "kimbilir gittiğinde ne yaparım? Hayır, hayır, hayır, dayanamam buna."

Mr. Wickfield şömine rafına dayanarak öyle derin düşüncelere daldı ki yanından ayrılıp onu rahatsız etme tehlikesini göze almakla kendisi daldığı hayalden çıkana dek olduğum yerde sessizce durmak arasında kaldım. Sonunda dayandığı yerden doğrularak benimle göz göze gelinceye kadar etrafına bakındı.

Her zamanki tavrıyla ve sanki az önce söylediğim bir şeye cevap verir gibi, "Demek bizimle kalıyorsun Trotwood, ha?" dedi. "Sevindim buna. İkimize de arkadaş oldun. Senin burada olman çok iyi oldu. Hem benim için hem Agnes için, hatta belki hepimiz için iyi bir şey oldu bu."

"Benim için iyi olduğu kesin bir şey efendim," dedim. "Burada olmaktan çok mutluyum."

"Çok iyi evladım!" dedi Mr. Wickfield. "Burada olmak seni mutlu ettiği sürece burada kalabilirsin." Benimle el sıkışıp hafifçe sırtıma vurdu; ardından, geceleri Agnes yanımızdan ayrıldıktan sonra yapmak istediğim bir şey olursa ya da kendi keyfime göre bir şeyler okumak istersem, kendisi çalışma odasındayken yanına inebileceğimi ve onun yanında oturup ona eşlik edebileceğimi söyledi. Beni düşündüğü için kendisine teşekkür ettim; hemen bu konuşmanın üzerine o aşağıya inince ben de yorgun olmadığım için elimde bir kitapla yanına indim ve izniyle yarım saat kadar bununla oyalandım.

Ama küçük bir daire şeklindeki büroda ışık görünce, üzerimde büyüleyici bir etkisi olan Uriah Heep'e doğru çekildiğimi hissederek onun yanına gittim. Uriah'yı, hummalı bir şekilde kocaman kalın bir kitabı okurken buldum; öyle ki sıska ve uzun işaretparmağı her satırın üzerinden geçerek sayfanın üzerinde bir salyangoz yürümüş gibi (bende böyle bir his bırakmıştı) rutubetli izler bırakıyordu.

"Bu gece işleriniz uzamış Uriah," diyorum.

"Evet, öyle oldu küçükbey," diyor Uriah.

Onunla daha rahat konuşabilmek için karşısındaki tabureye oturduğumda yüzünde gülümseme diye bir şeyin olmadığını, sadece ağzını genişleterek iki yanağından aşağıya doğru iki sert kırışıklık oluşturabildiğini fark ettim.

"Aslında büronun işleri değil bunlar küçükbey," dedi Uriah.

"Ne işi peki?" diye sordum.

"Hukuk bilgilerimi ilerletiyorum küçükbey," dedi Uriah. "*Tidd'in Uygulamaları*'nı gözden geçiriyorum. Ah şu Mr. Tidd ne müthiş bir yazarmış küçükbey!"

Taburem o kadar iyi bir gözetleme kulesiydi ki Uriah bu coşkulu haykırışın ardından tekrar kitabına dönerek işaretparmağıyla satırların üzerinden geçtiğinde ince ve sivri burun deliklerinin içinde çukurlar olduğunu ve bunların tuhaf ve rahatsız edici bir şekilde açılıp kapandıklarını gördüm – öyle ki neredeyse hiç parıldamayan gözleri yerine burun delikleri parıldayıp duruyordu sanki.

Onu bir süre izledikten sonra, "Sanırım siz oldukça iyi bir avukatsınız, değil mi?" diye sordum.

"Ben mi küçükbey?" dedi Uriah. "Ah, yok canım! Ben çok mutavazı* biriyimdir."

Elleriyle ilgili düşüncelerimin hayal olmadığını gördüm; çünkü avuçlarını gizlice mendiliyle kurulamak dışında, sanki onları kurutup ısıtmak istiyormuş gibi sık sık avuçlarını birbirine değdiriyordu.

"Olabilecek en mutavazı kişi olduğumun gayet farkındayım," dedi Uriah Heep alçakgönüllülükle; "diğerleri nerede olursa olsun. Annem de çok mutavazı biriydi. Biz çok mutavazı bir evde yaşıyoruz küçükbey ama minnettar olduğumuz çok şey var. Eskiden babamın işi de mutavazı bir işti. Kilise hademesiydi."

"Şimdi ne yapıyor?" diye sordum.

"Şimdi mevta oldu küçükbey," dedi Uriah Heep. "Ama minnettar olmamız gereken çok şey var. Mr. Wickfield'la birlikte yaşadığım için ne kadar minnettarım!"

Uriah'ya, "Mr. Wickfield'ın yanında uzun süredir mi kalıyorsun?" diye sordum.

"Dört yıldır onun yanındayım küçükbey," dedi Uriah ve kaldığı yeri dikkatlice işaretleyerek kitabını kapadı. "Babamın

---

* Orijinal metinde Uriah mütevazı anlamına gelen "humble" kelimesini sürekli "umble" olarak söyler. (ç.n.)

ölümünden bir yıl sonra gelmiştim. Bu yüzden ne kadar minnettarım! Mr. Wickfield beni stajyeri olarak yanına alma nezaketini gösterdiği için ona ne kadar minnettarım; yoksa mutavazı annemle benim şartlarım hayatta elvermezdi böyle bir şeye!"

"O halde stajınız bitince avukat olacaksınız herhalde?" diye sordum.

"Tanrı'nın desteğiyle olacak umarım küçükbey," diye karşılık verdi Uriah.

"Belki de o zaman Mr. Wickfield'ın işine ortak olursunuz," dedim gözüne girmek için, "ve şirketin adı Wickfield ve Heep olur ya da Heep, eski Wickfield."

"Ah, yok be küçükbey," dedi Uriah başını iki yana sallayarak, "ben bu iş için fazla mutavazıyım!"

Kocaman duran ağzı ve yanaklarındaki kırışıklıklarla ve tüm mütevazılığıyla oturmuş, yan yan beni izlerken yüzü tuhaf şekilde, penceremin dışındaki kirişin üzerine oyulmuş yüze benziyordu.

"Mr. Wickfield mükemmel bir adamdır küçükbey," dedi Uriah. "Eğer onu uzun süredir tanıyorsanız eminim benim söyleyebileceklerimden çok daha fazlası olduğunu biliyorsunuzdur."

Bundan emin olduğumu ama kendisi halamın bir arkadaşı olduğu halde onu uzun süredir tanımadığımı söyledim.

"Ah, öyle mi küçükbey?" dedi Uriah. "Halanız da ne tatlı bir hanımmış küçükbey!"

Heyecanını ifade etmek istediğinde kıvranır gibi bir şeyler yapıyordu ve bu çok sevimsiz görünüyordu; boynunda ve bedeninde oluşan yılankavi kıvrılmalar akrabama ettiği iltifata dikkat etmeme engel oluyordu.

"Ne tatlı bir hanım o küçükbey!" dedi Uriah Heep. "Miss Agnes'a büyük bir hayranlık besliyor sanki, değil mi küçükbey?"

"Evet," dedim cesurca ama aslında bu konuda hiçbir fikrim yoktu, Tanrı beni affetsin!

"Umarım siz de hayransınızdır ona küçükbey," dedi Uriah. "Hatta eminim hayransınızdır."

"Herkes hayrandır ona," dedim.

"Ah bu yorumunuz için teşekkürler küçükbey!" dedi Uriah Heep. "Ne kadar doğru bir şey söylediniz! Mutavazı bir kişi olarak ben de böyle diyorum! Ah teşekkürler küçükbey!" Duygularının verdiği heyecanla kıvrılarak taburesinden kalktı ve eve gitmek için hazırlanmaya başladı.

Cebindeki soluk renkli, anlamsız yüzlü saate bakarak, "Annem beni bekler," dedi, "endişelenmeye başlamıştır şimdi; biz ne kadar mutavazı insanlar olsak da küçükbey, birbirimize çok bağlıyızdır. Bir öğleden sonra bize gelip oturmak ve basit evimizde bir fincan çayımızı içmek isterseniz annem de ziyaretinizden benim kadar şeref duyacaktır."

Ben de memnuniyetle gideceğimi söyledim.

Uriah kitabını rafın üzerine bırakarak, "Teşekkürler küçükbey," dedi, "burada biraz kalacaksınız galiba küçükbey?"

Okula devam ettiğim sürece orada kalacağımı söyledim.

"Aa, demek öyle!" diye bağırdı Uriah. "Sonradan siz de bu işe dâhil olacaksınız o zaman küçükbey!"

Bu tür beklentilerim olmadığını ve benim adıma kimsenin böyle bir plan yaptığını sanmadığımı söylediysem de Uriah her dediğime mülayim bir tarzda durmadan, "Aa evet küçükbey, bence öyle olacak!", "Aa küçükbey, bence kesin öyle olacak!" gibi karşılık vermekte ısrarlıydı. Nihayet bürodan ayrılma saati geldiğinde ışığı söndürmesinin benim için bir mahzuru olup olmadığı sordu ve ben "Olmaz" diye cevap verince hemen söndürdü. Benimle el sıkıştıktan sonra –karanlıkta eli bir balıktan farksızdı– kapıyı hafifçe yola doğru aralayıp dışarı süzüldü ve kapıyı kapamasıyla ben de evin içinde el yordamıyla yolumu bulmaya çalıştım; bu biraz sorun yarattı ve taburesinin üzerine düştüm. Sanırım gecenin bir yarısında onun rüyalarıma girmesinin sebebi biraz da

bu oldu; bir tanesinde onun Mr. Peggotty'nin eviyle bir korsan seferine çıktığını görmüştüm; direkte üzerinde "Tidd'in Uygulamaları" yazılı olan siyah bir bayrak vardı ve bu şeytani işaretin altında benimle küçük Em'ly boğulmak üzere İspanya Denizi'ne doğru götürülüyorduk.

Ertesi gün okula gittiğimde tedirginliğim biraz daha geçmişti ve bir sonraki gün daha da iyi hissettim; böylece bu hissi üzerimden yavaş yavaş attım ve iki haftadan az bir sürede yeni arkadaşlarımın yanında kendimi evdeymişim gibi rahat ve mutlu hissetmeye başladım. Oyunlarda hayli sakar, derslerde de onların gerisindeydim ama zamanla alışacağımı ve çok çalışarak bunların üstesinden geleceğimi umuyordum. Böylece hem oyunlarda hem de derslerde daha iyi olmak için çok çalıştım ve epey takdir topladım. Çok kısa bir sürede Murdstone ve Grinby'deki hayatımdan o kadar uzaklaştım ki gerçekten böyle bir dönemi yaşadığıma inanmak zor geldi ve halihazırdaki hayatıma da o kadar alıştım ki uzun süredir bu hayatı sürüyormuşum gibi hissettim.

Doktor Strong'un okulu mükemmel bir okuldu ve iyiyle kötü birbirinden ne kadar faklıysa, bu okul da Mr. Creakle'ın okulundan o kadar farklıydı. Oldukça titiz bir düzeni ve oturmuş bir sistemi vardı ve çocukların onurlu ve iyi niyetli oldukları varsayılıyor, çocuklar bunun aksini kanıtlamadığı sürece bu özelliklerini sürdürdükleri kabul ediliyordu ve bu çok iyi işleyen bir sistemdi. Hepimiz buranın düzgün bir şekilde işlemesi ve taşıdığı özelliklerin ve itibarının devam etmesi için payımıza düşeni yapmamız gerektiğini hissediyorduk. Bu yüzden herkes buraya kısa sürede bağlanıyordu, özellikle de ben, ve bu okulda bulunduğum süre boyunca başka türlü davranan bir çocuk görmedim. Herkes derslerine şevkle çalışıyor, iyi not almaya bakıyordu. Ders saatleri dışında çok güzel oyunlar oynuyorduk ve bir dolu serbest saatimiz vardı ama yine de, hatırladığım kadarıyla, kasabada iyi bilinirdik; hem görünüşümüzle hem de tavır-

larımızla Doktor Strong'un adına ya da Doktor Strong'un öğrencilerinin adına leke sürecek bir şey yapmazdık.

Üst sınıflardaki öğrencilerin bazıları Doktor'un evinde kalırdı ve onlardan, ikinci ağızdan, Doktor'un geçmişine dair bazı bilgiler edinmiştim – örneğin çalışma odasında gördüğüm güzel ve genç kadınla evleneli daha bir yıl bile olmadığını, Doktor'un ona âşık olduğunu ama kadının meteliksiz olduğunu ve kadının, Doktor'un başına üşüşmeye can atan bir dolu yoksul akrabası olduğunu (öyle demişlerdi bana) öğrenmiştim. Bir de Doktor'un düşünceli hallerinin Yunan köklerini aramasıyla ilgili olduğunu sanmıştım; gerçi saflığım ve bilgisizliğim yüzünden bunun Doktor'un botanikle ilgili bir hevesi olduğunu düşündüm, çünkü yürürken hep önüne bakıyordu ama meğer bunlar, üzerinde çalıştığı yeni bir sözlük için kelime kökleriymiş. Matematiğe meraklı olan okul başkanı Adams bir hesap yapmış ve Doktor'un planladığı çalışma hızına göre sözlüğün tamamlanacağı zamanı söylemişti. Bunun Doktor'un son, yani altmış ikinci doğum gününden bin altı yüz kırk dokuz yıl sonra bitebileceği fikrindeydi.

Ama Doktor tüm okulun idolüydü; eğer öyle olmasaydı bu, okuldaki öğrencilerin kötü olduğu anlamına gelirdi çünkü gerçekten çok iyi bir adamdı; duvarın üzerindeki ayaklı vazoların taştan yüreklerine değebilecek kadar kalbi temizdi. Evin yan tarafındaki avluda bir aşağı bir yukarı yürüdükçe, başıboş ekinkargalarıyla küçük kargalar dünyevi meseleler konusunda ondan daha bilgili olduklarını bilirlermiş gibi kafalarını sinsice dikerek onu izlerdi; eğer herhangi bir serseri, çektiği sefaleti anlatan bir cümleyle dikkatini çekebilmek için Doktor'un gıcırdayan ayakkabılarının yanına gelebilirse bu serseri iki gün boyunca bayram ederdi. Bu durum o kadar dile düşmüştü ki öğretmenler ve sınıf başkanları, bu çapulcular kendilerini Doktor'a göstermeden evvel onları evden uzaklaştırmak, pencere önlerinden kovalamak

ve avluda yoldan çevirmek için akla karayı seçerlerdi; bazen tüm bunlar Doktor'un her şeyden habersiz, bir o yana bir bu yana ağır ağır gezindiği sırada, onun birkaç metre ilerisinde cereyan ederdi. Kendi mülkünün dışında, savunmasızken bu tırpancılar onu soyup soğana çevirirdi. Bacağından tozluklarını bile çıkarıp verebilirdi. Aslında okulda herkesin dilinde olan bir hikâyeye göre (bu laf nereden çıkmıştı hiç bilmiyorum, hiç de öğrenemedim ama buna o kadar uzun süredir inanıyordum ki doğru olduğuna neredeyse eminim) dondurucu bir kış günü tozluklarını gerçekten de bir dilenci kadına vermişti ve kadın da elinde Doktor'un verdiği, çevrede katedral kadar iyi bilinen kıyafetlerle sarmalanmış tatlı bir bebekle kapı kapı dolaşıp mahallede rahatsızlık yaratmıştı. Efsaneye göre, onları tanımayan tek kişi Doktor'un kendisiydi; tozluklar, eşyaların cinle takas edildiği ve pek iyi bir namı olmayan, ikinci el eşya satan bir dükkânın kapısında kısa bir süre sergilendiğinde Doktor onlara alıcı gözle bakmış ve sanki patronunda bir farklılık fark edip takdir ederek üstündekilerden daha güzel olduklarını düşünmüştü.

Doktor'u genç ve güzel karısıyla görmek çok hoştu. Ona sevgisini gösterirken iyi bir adama has şekilde babacan, sevgi dolu bir hali vardı. Onları sık sık şeftali ağaçlarının orada yürürken görüyordum, bazen de çalışma odasında ya da salonda daha yakından izleyebiliyordum. Karısının da Doktor'la çok iyi ilgilendiği ve onu çok sevdiği izlenimine kapılmıştım ama sözlükle fazla ilgilendiğini sanmıyordum. Oysa Doktor'un cepleri ve şapkasının kenarı hep sözlükten külfetli kısımlarla dolu olurdu ve yürüyüşleri sırasında genelde bunları anlatırdı sanki karısına.

Mrs. Strong'u epeyce görüyordum çünkü kendisi hem daha Doktor'a ilk takdim edildiğim sabah benden hoşlanmıştı ve o günden sonra da bana hep çok hoş davranıp benimle ilgilenmişti hem de Agnes'ı çok sevdiğinden bizim eve sık sık gelip gidiyordu. Mr. Wickfield'la aralarında, hiç

bitmeyen bir gerginlik olduğunu düşünmüştüm (sanki Mr. Wickfield'dan korkuyor gibiydi). Akşamları bize geldiğinde, dönüşte ona Mr. Wickfield'ın eşlik etmesinden çekiniyor, bunun yerine benimle kaçıyordu. Bazen de biz, kimseyle karşılaşmayacağımızı düşünerek neşe içinde katedralin avlusundan koşarken Mr. Jack Maldon'la karşılaşırdık ve o her seferinde bizi gördüğüne şaşırırdı.

Mrs. Strong'un annesi de çok keyif aldığım bir hanımdı. Adı Mrs. Markleham'dı ama bizim okuldaki çocuklar ona, liderlik özelliğinden ve Doktor'a karşı tabur tabur akraba toplamaktaki becerisinden dolayı Yaşlı Asker diyorlardı. Ufak tefek, keskin gözlü bir kadındı; özenli giyindiği zamanlarda, üzerinde yapay çiçekler ve bunların üzerinde havada duracak şekilde yerleştirilmiş iki yapay kelebek olan değişmez şapkasını takardı başına. Aramızda bu şapkanın Fransa'dan geldiği ve bunun ancak bu hünerli milletin elinden çıkabileceğine dair bir batıl inanç vardı ama emin olduğum bir şey varsa o da Mrs. Markleham'ın adımını attığı her yere bu şapkanın da taşındığıdır; bazen Hint işi bir sepet içinde arkadaş toplantılarına götürülürdü; kelebekleri, meşgul arılar gibi sürekli titreşip Doktor Strong'un parasını yiyerek günü değerlendirirdi.

Daha sonra açıklayacağım bir sebepten benim için unutulmaz olan bir gece Yaşlı Asker'i –bu ismi benimsemem saygısızlık olarak görülmesin– epeyce inceleme fırsatım oldu. O gece Doktor'un evinde, Mr. Jack Maldon'ın harbiyeli ya da benzeri bir şey olarak Hindistan'a gidecek olması sebebiyle küçük bir parti veriliyordu: Mr. Wickfield nihayet halletmişti bu işi. O gece aynı zamanda Doktor'un doğum günüydü. Okul bütün gün tatildi ve biz de sabahleyin hediyeleri hazırlamış, okul başkanı vasıtasıyla ona bir konuşma sunmuş, sesimiz kısılıncaya ve onun gözlerinden yaşlar dökülünceye kadar ona tezahürat etmiştik. Akşam olunca da Mr. Wickfield, Agnes ve ben özel olarak yanına çay içmeye gittik.

Mr. Jack Maldon hepimizden önce oradaydı. İçeri girdiğimizde Mrs. Strong, üzerinde kiraz kırmızısı kurdeleleri olan beyaz elbisesiyle piyano çalıyordu; Jack Maldon da sayfaları çevirmek için hemen onun yanındaydı. Bana doğru döndüğünde tenindeki o belirgin kırmızılığın ve beyazlığın her zamanki kadar parlamadığını ve çiçek gibi açılmadığını düşündüm ama yine de çok hoştu, çok çok hoştu.

Yerimize oturduğumuzda Mrs. Strong'un annesi, "Sizi tebrik etmeyi unuttum Doktor, gerçi tahmin edeceğiniz gibi, benim durumumda bu kuru bir tebrik olmaktan son derece uzak. Uzun ömürler diliyorum size," dedi.

"Teşekkürler hanımefendi," diye karşılık verdi Doktor.

"Nice, nice, nice mutlu yaşlara," dedi Yaşlı Asker. "Sadece sizin değil, Annie'nin, John Maldon'ın ve diğer pek çok kişinin iyiliği için diliyorum bunu. John, senin küçüklüğün, küçükbey Copperfield'dan azıcık daha küçükken arka bahçede, bektaşiüzümü çalılıkları arasında Annie'ye çocukça kur yaptığın günler dün gibi aklımda."

"Sevgili anneciğim," dedi Mrs. Strong, "bunlara girmeyelim şimdi."

"Saçmalama Annie," dedi annesi. "Şu evli barklı, yaşlı başlı kadın halinle bunları duymaktan utanıyorsan, ne zaman utanmadan dinleyeceksin?"

Jack Maldon, "Yaşlı başlı mı?" diye bağırdı. "Annie mi? Aman canım siz de!"

"Evet John," dedi Asker. "Neredeyse yaşlı başlı, evli bir kadın o. Yaşı bakımından değil tabii; benim yirmi yaşında bir kıza yaşlı dediğimi duyan mı olmuş? Kuzenin Doktor'un karısı, yani benim dediğim gibi yaşlı başlı evli bir kadın. Kuzeninin Doktor'un karısı olması senin için iyi bir şey John. Nüfuzlu ve iyi bir arkadaş ve tahminimce, sen ona layık davranırsan senin için daha da iyi olacak. Gereksiz gurur yapmam ben. Doğrusu, ailemizde böyle bir arkadaşa ihtiyacı olanlar olduğunu itiraf etmekten gocunmam. Kuzenin senin için böyle birini bulana kadar sen de onlardan biriydin."

Doktor iyi yürekliliğinden, bunun önemsiz olduğunu göstermek ister gibi elini salladı ve Mr. Jack Maldon'a daha fazla şey hatırlatılmasına engel oldu. Ama Mrs. Markleham yerini değiştirerek Doktor'un yanına oturdu ve yelpazesini adamın koluna koyarak şöyle dedi:

"Öyle mi diyorsunuz Doktor? Bu meselenin üzerinde fazla durduysam kusura bakmayın ama benim için önemli. Hatta bunun benim için bir saplantı haline geldiğini söyleyebiliriz. Siz bizim için bir lütufsunuz. Gerçekten büyük nimetsiniz."

"Yok canım, olur mu hiç öyle şey," dedi Doktor.

"Yoo yoo," diye anında karşı çıktı Yaşlı Asker. "Kusura bakmayın ama hazır yanımızda sevgili güvenilir dostumuz Mr. Wickfield'dan başka kimse yokken izin verin de söyleyeyim. Böyle yapmaya devam ederseniz kayınvalide oluşumun ayrıcalıklarını kullanarak sizi azarlamam gerekecek. Son derece dürüst ve açıksözlü biriyimdir ben. Annie'yle evlenmek istediğinizi söyleyerek beni şaşırttığınız zaman –ne şaşırmıştım hatırlıyor musunuz?– işte o zaman söylediğim şeyin aynısını diyeceğim size. Bunu teklif etmenizde bir şey yok –bunu söylemek gülünç olurdu!– ama onun zavallı babasını tanıdığınızdan ve Annie'yi daha altı aylık bebek olduğu zamanlardan bildiğinizden size bu gözle bakmamıştım hiç, yani aslında sizi evlenecek bir adam olarak görmemiştim; işte böyle."

"Yaa evet evet," dedi Doktor, munis munis. "Önemsemeyin."

"Ama önemsiyorum," dedi Yaşlı Asker, yelpazesini Doktor'un dudaklarına koyarak. "Çok önemsiyorum hem de. Yanılıyorsam, karıştırıyorsun deyin diye anlatıyorum bunları. Neyse! Sonra işte Annie'yle konuşup ona durumu anlatmıştım. Demiştim ki: 'Evladım, Doktor Strong'un seninle ilgili olumlu düşünceleri var ve sana güzel bir teklifte bulunmak istiyor.' Peki baskı yapmış mıydım ona? Hayır.

Sonra demiştim ki: 'Bak Annie, bana doğruyu söyle; kalbinde biri var mı?' Ve o da ağlayarak, 'Anneciğim,' demişti, 'çok gencim ben daha,' – ki doğruydu bu dediği– 'bir kalbim var mı, onu bile bilmiyorum daha.' 'Canım, o zaman kalbinin boş olduğuna inanabilirsin,' demiştim ben de, 've her halükârda sevgili kızım, Doktor Strong çok tedirgin şu anda ve bir cevap bekliyor. Onu bekletemeyiz,' diye eklemiştim. Annie de hâlâ gözleri yaşlı, 'Anneciğim,' demişti, 'bensiz mutsuz mu olur yoksa? Eğer mutsuz olacaksa, duyduğum hürmet ve saygıdan dolayı varırım ona.' Böylece karar verildi. Sonra Annie'ye dedim ki, 'Annie, Doktor Strong yalnızca kocan olmayacak, rahmetli babanın yerine de geçecek; ailenin başına geçecek, ailemizin aklını ve makamını, hatta servetini temsil edecek ve bu yüzden bir nimet sayılacak.' O zaman bu sözcüğü kullanmıştım ve bugün yine kullanıyorum. Eğer bir erdemim varsa, o da tutarlı oluşumdur."

Bu konuşma boyunca kızı, gözleri yere çakılı, oldukça sessiz ve sakin bir şekilde oturmuş, kuzeni de yanında dikilmiş, yere bakmıştı. Usulca, titrek bir sesle şöyle dedi:

"Anneciğim, söyleyeceklerin bitti mi?"

"Hayır Annie'ciğim," dedi Yaşlı Asker, "daha bitirmedim. Madem soruyorsun, bitmediğini söyleyeyim canım. Kendi ailene karşı bazı doğal olmayan davranışlar sergilemenden şikâyetçiyim; bunu sana şikâyet etmenin bir faydası yok tabii. Ben de kocana şikâyet ediyorum seni. Şu sersem karınıza bir bakın sevgili Doktor."

Doktor yalın ve nazik gülüşüyle kibar yüzünü karısına doğru çevirince o da başını biraz daha eğdi. Mr. Wickfield'ın gözlerini ayırmadan onu izlediğini fark ettim.

Başını ve yelpazesini şakacı bir tavırla kızına doğru sallayarak, "Geçen gün şu haylaz şeye dedim ki," diye devam etti annesi, "size bahsetmesinin iyi olacağı bir aile meselesi var – aslında bence bahsetmesi şarttı. O da dedi ki, bundan ona bahsetmek, ondan yardım istemek demek ve siz de çok

yüce gönüllü biri olduğunuz ve kendisi sizden ne zaman bir şey istese her zaman verdiğiniz için bundan size bahsedemeyeceğini söyledi."

"Annie, canım," dedi Doktor. "Yanlış düşünmüşsün. Zevkle yapardım."

"Ben de aynen böyle söyledim ona!" diye bağırdı annesi. "Başka bir sefer yine size bir şey söylemek isteyip ama bu sebepten söylemeyeceğini bildiğimden, ben de bizzat kendim söyleyeyim size diye düşündüm sevgili Doktor."

"Söylerseniz memnun olurum," diye karşılık verdi Doktor.

"Öyle mi?"

"Kesinlikle."

"Tamam o zaman, söylerim!" dedi Yaşlı Asker. "Anlaştık." Söylemek istediği şey bitince yelpazesiyle birkaç defa hafifçe Doktor'un eline vurarak (ilk önce öpmüştü yelpazeyi) muzaffer bir edayla önceki konumuna geçti.

Aralarında iki öğretmenin ve Adams'ın da olduğu bir grup daha içeri gelince konuşma havadan sudan konulara kaydı ve söz doğal olarak Mr. Jack Maldon'a, onun seyahatine, gideceği ülkeye, çeşitli planlarına ve beklentilerine geldi. Mr. Jack Maldon o akşam yemekten sonra posta arabasıyla Gravesend'e gidecekti; seyahatine orada bekleyen gemiyle devam edecekti; ondan sonra da –izinli olarak ya da sağlık sebebiyle dönmediği sürece– kimbilir kaç sene orada kalacaktı. O akşam, Hindistan'ın dışarı yanlış aksettirilen bir ülke olduğunun ve birkaç kaplanla gün ortasında yükselen bir parça sıcağın haricinde hiçbir sakıncalı yanı bulunmadığının oybirliğiyle onaylandığını hatırlıyorum. Benim gözümde Mr. Jack Maldon, modern bir Sinbad'dı; onu böyle tentelerin altında oturmuş, altın sarısı kıvrımlı –kıvrımları açılsa bir mil kadar uzayacak– pipolar tüttüren ve Doğu'daki tüm racaların can yoldaşı olarak hayal ediyordum.

Mrs. Strong çok güzel şarkı söylerdi; bunu onu sık sık kendi kendine şarkı söylerken duyduğum için bilirdim. Ama

ya insanların önünde söylemeye çekindiğinden ya da o akşam sesi kötü olduğundan şarkıları hiç iyi söyleyememişti. Bir ara kuzeni Maldon'la düet yapmaya çalışmıştı ama daha baştan çuvallamışlardı; sonra kendi başına söylemeye çalıştığında da başlangıçta iyi olsa da sesi aniden cılızlaştığından hayli üzülmüştü ve eğilmiş başını tuşlardan kaldıramamıştı. İyi kalpli Doktor onun gergin olduğunu söylemiş ve onu rahatlatmak için iskambil oynamayı önermişti; oysa iskambil oyunundan, trombon çalmaktan anladığı kadar anlardı. Ama Yaşlı Asker'in onu hemen idaresi altına aldığını fark ettim, ne de olsa bu adamın eşine yarayacaktı ve Yaşlı Asker'in ilk işi Doktor'un cebindeki bütün gümüş paraları Annie'ye vermesini sağlamak oldu.

Keyifli bir oyun olmuştu; kelebeklerin pürdikkat izlemesine ve epeyce çileden çıkmalarına rağmen Doktor'un yaptığı bir yığın hata oyunun keyfini azaltmadı. Mrs. Strong kendini pek iyi hissetmediğini söyleyerek oynamak istememişti; kuzeni Maldon da bavul hazırlaması gerektiği için izin istemişti. Ama işi bitince geri gelmiş, sonra da kanepede oturup sohbet etmişlerdi. Mrs. Strong ara ara gelerek Doktor'un eline bakıyor ve ona hangi kâğıdı oynaması gerektiğini söylüyordu. Doktor'un yanına doğru eğildiği sırada yüzü çok solgundu ve kâğıtlara işaret ederken parmağının titrediğini düşündüm; Doktor onun bu ilgisinden gayet memnundu ama öyle bile olsa, bunu fark etmedi hiç.

Yemekte o kadar keyifli değildik. Herkes bu türden bir ayrılığın tuhaf bir şey olduğunu hissediyordu ve ayrılık vakti yaklaştıkça bu tuhaflık da büyüdü. Mr. Jack Maldon konuşup duruyordu ama aslında huzursuzdu ve bu da durumu daha da zorlaştırıyordu. Üstelik, Mr. Jack Maldon'ın gençliğine dair hikâyeler anlatan Yaşlı Asker'in de işleri kolaylaştırdığı söylenemezdi.

Öte yandan Doktor, eminim herkesin halinden memnun olduğunu düşündüğü için gayet mutluydu ve hepimizin keyfin doruklarında olduğundan en ufak şüphesi yoktu.

Doktor, kadehini doldururken saatine bakıp, "Annie, tatlım," dedi, "artık kuzenin Jack'in gitme saati geldi, onu tutmayalım çünkü zaman da gelgit de insanı beklemez ve şu anda ikisi de önemli onun için. Uzun bir seyahat ve ilginç bir ülke sizi bekliyor Mr. Jack Maldon; ama şimdiye dek pek çok kişi bu yollardan geçti ve daha da pek çok kişi geçecek. Meydan okuyacağınız o rüzgârlar, binlerce insanı servete taşımış, binlercesini de mutlu mesut geri getirmiştir."

"Ne dokunaklı bir şey bu," dedi Mrs. Markleham, "siz nasıl görüyorsunuz bunu bilmem ama bebekliğini bildiğiniz hoş bir genç adamın, her şeyi geride bırakarak ve kendisini neyin beklediğini bilmeden dünyanın diğer ucuna gidişini görmek çok dokunaklı bir şey. Genç bir adam daimî bir desteği ve korumayı hak ediyordur gerçekten," ve sonra Doktor'a bakıp, "hele ki pek çok şeyi feda etmişse."

"Zaman su gibi akıp gidecek sizin için Mr. Jack Maldon," diye devam etti Doktor, "bizim için de öyle olacak. Bazılarımız kendi hayatımızın doğal akışında sizi karşılamaya gidecek oluşumuza akıl erdiremeyeceğiz belki de. Ama bundan böyle yapılacak en iyi şey bunu ummak ve ben de böyle umuyorum. Neyse, sizi nasihatlerimle boğmayayım. Kuzeniniz Annie sizin için iyi bir örnek aslında. Elinizden geldiğince onun meziyetlerini örnek alın."

Mrs. Markleham yelpazelenip başını iki yana salladı.

Ayağa kalkarak, "Güle güle gidin Mr. Jack," dedi Doktor ve bunun üzerine hepimiz ayaklandık. "Hem yolunuz hem de işleriniz açık olsun ve evinize mutlulukla dönün!"

Hepimiz onun şerefine kadeh kaldırdık ve Mr. Jack Maldon'ın elini sıktık; sonra da o alelacele oradaki hanımlara veda ederek kapıya koştu ve arabaya bindiğinde çimenlikte onun için toplanmış çocukların uzayıp giden müthiş tezahüratıyla karşılaştı. Sıra sıra bir dolu çocuğun arasından koşarak yanına varmıştım ki araba hareket etti ve o gürültünün ve tozun ortasında Mr. Jack Maldon'ın, yüzünde tedir-

gin bir ifade ve elinde kiraz kırmızısı bir şeyle tıngır mıngır uzaklaştığı dikkatimi çekti.

Oğlanlar aynı tezahüratı Doktor, sonra da Doktor'un karısı için yaptıktan sonra dağıldı ve ben de eve döndüm; içeri girdiğimde konukların, Doktor'un etrafında toplanmış olduğunu ve Mr. Jack Maldon'ın gidişini, bunun nasıl olduğunu, bu konudaki hislerini ve bunun gibi daha bir dolu şeyi konuştuklarını gördüm. Tam bunlar konuşulurken birden Mrs. Markleham bağırdı: "Annie nerede?"

Annie orada değildi ve ona seslendiklerinde karşılık vermedi. Ne olduğunu görmek için güruh halinde odadan dışarı koştuğumuzda onu holde yatarken bulduk. Baygın olduğu anlaşılana kadar büyük bir telaş yaşandı önce; sonra Doktor onun başını kaldırıp dizine koydu ve Annie yavaş yavaş kendine gelirken onun bukleli saçlarını geriye atıp etrafına bakarak şöyle dedi:

"Zavallı Annie! Ne kadar vefalı ve yufka yürekli! Eski oyun arkadaşı ve dostundan – en sevdiği kuzeninden – ayrılmak onu ne hale getirdi. Ah! Çok yazık! Çok fena!"

Annie gözlerini açıp nerede olduğunu ve herkesin onun etrafında toplanmış olduğunu görünce destek alarak kalktı: Doktor'un omzuna dayamak için –ya da belki de yüzünü saklamak için, hangisi bilmiyorum– başını çevirdi. Onu Doktor'la ve annesiyle yalnız bırakmak için salona geçtik ama o sabaha göre daha iyi olduğunu ve yanımıza gelmek istediğini söyleyince onu, o bembeyaz ve zayıf haliyle salona getirerek kanepeye oturttular.

"Annie, tatlı kızım," dedi annesi, kızının elbisesini çekiştirerek. "Baksana! Kurdelenin tekini düşürmüşsün. Biri kiraz kırmızısı renginde bir kurdele bulabilir mi?"

Annie'nin göğsünün üzerinde duran kurdeleydi bu. Hepimiz aradık; şahsen ben her yere baktım ama kimse bulamadı.

"Kurdeleyi en son nerede gördüğünü hatırlıyor musun Annie?" diye sordu annesi.

Annie kıpkırmızı bir yüzle, az önce göğsünde olduğunu ama aramaya değmeyeceğini söylerken onun nasıl olup da daha önce bembeyaz göründüğünü düşünebildiğime şaşırdım.

Gelgelelim, tekrar bakıldıysa da bulunamamıştı kurdele. Annie artık daha fazla aranmaması için üstelediyse de o iyice düzelinceye dek, insanlar gelişigüzel bir şekilde aramaya devam ettiler ve sonra da odadan çıktılar.

Mr. Wickfield, Agnes ve ben yavaş yavaş eve yürüdük – Agnes'la ben ayışığına hayran kalmıştık, Mr. Wickfield ise gözlerini yerden zor kaldırıyordu. Nihayet evimize vardığımızda Agnes küçük çantasını orada unuttuğunu fark etti. Ona yardım etme hevesiyle, çantayı almak üzere geri koştum.

Agnes'ın çantasını unuttuğu boş ve karanlık yemek odasına gittim. Ama yemek odasını Doktor'un çalışma odasına bağlayan kapı açık olduğundan ve içeriden ışık geldiğinden istediğim şeyi söylemek ve bir mum almak için çalışma odasına geçtim.

Doktor şöminenin yanına oturmuş, karısı da hemen ayağının dibindeki bir tabureye çökmüştü. Doktor, yüzünde halinden hoşnut bir gülümsemeyle, yüksek sesle o bitmez tükenmez sözlükten elyazması bir tanım ya da bir teori açıklamasını okuyor, karısı da ona bakıyordu. Daha önce hiç öyle bir yüz görmemiştim. Şekli nasıl güzel, nasıl kül gibi solgun, nasıl dalgındı ve neden olduğunu anlayamadığım nasıl vahşi, uyurgezer ve hayalperest bir korkuyla doluydu. Gözleri kocaman açılmıştı ve kahverengi saçları, iki bereketli salkım halinde omuzlarına ve kayıp kurdelenin eksikliğinden dolayı düzensiz duran beyaz elbisesinin üzerine dökülmüştü. Bakışını belirgin şekilde anımsadığım halde, bu bakışın neyi ifade ettiğini bilemiyorum, bunu şimdiki idrakimin önünde yeniden belirdiği halde bilemiyorum. Pişmanlık, küçük düşme, utanç, gurur, sevgi ve doğruluk – hepsi vardı ve tüm bu saydıklarımın içinde, neden olduğunu anlayamadığım bir korku vardı.

İçeri girip istediğim şeyi söylemem Annie'yi uyandırdı. Doktor'u da rahatsız etmişti; çünkü masadan aldığım mumu tekrar yerine bırakmak için gittiğimde Doktor, babacan tavrıyla karısının başını okşuyor ve kendisinin merhametsiz bir yaramaz olduğunu söylüyordu, Annie'nin kendisine kitap okutturmasına ses çıkarmamıştı ve artık yatmaya gitmesini istediğini söyledi.

Ama Annie birden, ısrarcı bir tarzda, biraz daha kalmak için –çünkü o gece kocasıyla arasının iyi olduğundan emin olmak istiyordu (bu anlamda birkaç bölük pörçük şey mırıldandığını duydum)– Doktor'dan kendisine izin vermesini istedi. Sonra, odadan çıkıp dış kapıya doğru ilerlediğim sırada Annie'nin bana şöyle bir bakıp tekrar kocasına dönerek ellerini dizlerinin üzerinde kavuşturduğunu ve Doktor okumaya devam ederken ona aynı dingin yüzle baktığını gördüm.

Bu benim üzerimde hayli büyük bir etki yaratmıştı ve epeyce bir süre de aklımda kaldı; zamanı gelince bunu da anlatacağım.

XVII

Karşıma Biri Çıkıyor

Kaçtığımdan beri Peggotty'den bahsetmek aklıma gelmedi ama tabii ki Dover'a yerleşir yerleşmez bir mektup yazmıştım ona; sonra bir tane daha ve halam beni resmen himayesi altına alınca da tüm detayları içeren daha uzun bir mektup yollamıştım. Doktor Strong'un yanına geçince yeniden yazdım Peggotty'ye ve ona halimden memnun olduğumu söyleyip uzun uzun planlarımı anlattım. Peggotty'ye olan borcumu ödemek için Mr. Dick'in verdiği paradan yarım gineyi posta aracılığıyla, bu son mektubun içine koyup göndermekten daha büyük bir keyif yoktu benim için; bir de aynı mektupta –daha önce yazmamıştım bunu– eşek arabalı gençten bahsettim ona.

Peggotty bu mektuplara bir tüccarın kâtibi kadar kısaca olmasa da çabuk cevap veriyordu. İfade gücü (ki mürekkepte pek bir şeye benzemiyordu bu), benim yolculuğum konusunda hissettiklerini yazma çabası içinde tükenip gitmişti. Mürekkep lekeleri dışında sonu olmayan dört sayfa tutarsız, aralara serpiştirilmiş cümle başlangıçları onu rahatlatmaya yetmiyordu. Ama mürekkep lekeleri en iyi kompozisyonlardan bile daha etkileyiciydi; çünkü bunlar bana Peggotty'nin mektubu yazarken ağladığını gösteriyordu; daha ne isterdim ki?

Halama henüz pek ısınamadığını fark etmek zor olmadı. Hakkında uzun süre tam tersi şeyler düşündüğünden, birden fikrini değiştirememişti. Bir insanı tanımak zordur diyordu Peggotty ama Miss Betsey'nin, zannettiği kişiden farklı olduğunu görmek ona göre bir çeşit ahlak dersiydi! Aynen böyle demişti. Belli ki Miss Betsey'den hâlâ korkuyordu çünkü minnettarlıkla dolu selamını çekinerek yollamıştı ona; belli ki benden de korkuyordu, yakında yeniden kaçma olasılığım aklının bir köşesindeydi hep; tekrarlayıp durduğu imalara bakılırsa her zaman Yarmouth'a araba bileti isteyebilirdim ondan.

Beni çok etkileyen bir haber veriyordu bir de bana, eski evimizde bir eşya satışı gerçekleştirilmiş ve Mr. Murdstone'la Miss Murdstone gitmiş, ev kiralanmak ya da satılmak üzere kapatılmış. Tanrı biliyor ya onlar içinde yaşarken hiçbir bağım kalmamıştı evle, ama o eski güzel yerin tamamen terk edildiğini, bahçeyi yabani otların sardığını ve düşen yaprakların yolu ıslak bir yığın halinde kapladığını düşünmek içimi acıtıyordu. Kış rüzgârlarının etraflarında ulumasını, soğuk yağmurun pencere camına vuruşunu ve ayın, boş odaların duvarlarında bütün gece bu duvarların yalnızlığını izleyen hayaletler yaratmasını hayal ettim. Kilise bahçesinde, ağacın altındaki mezarı düşündüm yine; sanki ev de ölmüştü artık ve babamla anneme dair her şey yitip gitmişti.

Peggotty'nin mektuplarında başka haber yoktu. Hâlâ biraz eli sıkı da olsa Mr. Barkis'in harika bir koca olduğunu söylüyordu ama herkesin bir kusuru vardı, hele kendisinin pek çok (gerçi ben bunların ne olduğunu kesinlikle bilmiyordum); Mr. Barkis selam söylüyordu ve dediğine göre küçük odam her zaman benim için hazırdı. Mr. Peggotty ve Ham iyilerdi, Mrs. Gummidge ise pek iyi değildi ve küçük Em'ly sevgilerini göndermiyordu ama Peggotty isterse gönderebilirdi.

İçgüdüsel olarak halamın ondan pek hazzetmeyeceğini hissettiğimden küçük Em'ly'yle ilgili kısmı kendime saklayıp

diğer tüm haberleri halama usturuplu bir şekilde aktardım. Doktor Strong'un okuluna yeni gittiğim sıralarda halam birkaç kez beni görmeye gelmişti ama bu ziyaretler hep olmayacak saatlerdeydi; sanırım beni gafil avlamak istiyordu. Ama beni derslerle meşgul ve iyi bir durumda bulunca ve çok hızlı bir ilerleme kaydettiğimi herkesten duyunca çok geçmeden bu ziyaretleri kesti. Ondan sonra halamı her üç dört haftada bir, cumartesileri değişiklik için Dover'a gittiğimde gördüm; Mr. Dick de iki haftada bir çarşambaları öğle saatinde posta arabasıyla okula gelip ertesi sabaha kadar kalıyordu.

Böyle zamanlarda Mr. Dick asla yanında deri yazı masası, yazı malzemeleri ve Anılar'ı olmadan seyahat etmezdi; çünkü kitabı bitirmesi için gereken zaman giderek azalıyordu ve bunun elden çıkması gerekiyordu.

Mr. Dick zencefilli kurabiyeye pek düşkündü. Onun ziyaretlerini daha hoş kılabilmek için halam, günlük bir şilinden fazla olmamak koşuluyla bir pastanede onun adına hesap açtırmamı söylemişti. Bu ve Mr. Dick'in kaldığı handan ödenmeden halama gönderilen küçük faturalar, Mr. Dick'in parasını harcamasına değil, sadece şıngırdatmasına izin verildiği şüphesi uyandırmıştı bende. Biraz daha kurcalayınca bunun doğru olduğunu ya da en azından Mr. Dick'le halam arasında, halamın Mr. Dick'in tüm masraflarını ödeme konusunda kendisine güvenebileceğine dair bir anlaşma olduğunu gördüm. Mr. Dick'in halamı kandırmak gibi bir amacı olmadığından ve her zaman onu sevindirmek istediğinden harcamalarında temkinliydi. Bu noktada Mr. Dick, diğer pek çok konuda olduğu gibi halamın dünyanın en akıllı ve muhteşem kadını olduğuna inanıyordu ve bunu sık sık sonsuz bir gizlilik içinde ve daima fısıltıyla dile getiriyordu.

Mr. Dick bir çarşamba günü bana bu sırrı verdikten sonra gizemli bir havayla, "Trotwood," dedi, "evimizin yakınında saklanarak halanı korkutan kişi kim?"

"Halamı korkutan biri mi var efendim?"

Mr. Dick başıyla onayladı. "Ben hiçbir şeyin onu korkutamayacağını sanırdım," dedi, "çünkü o..." ve burada usulca fısıldadı, "kuşkusuz, dünyanın en akıllı ve harikulade kadınıdır." Bunu söyledikten sonra, bu tarifin benim üzerimdeki etkisini görmek için geri çekildi.

"Bu adamı ilk görüşümüz," dedi Mr. Dick, "dur bakayım – Kral Charles'ın infaz tarihi bin altı yüz kırk dokuz. Bin altı yüz kırk dokuz dedin galiba, değil mi?"

"Evet efendim."

Hayli şaşkın bir halde başını iki yana sallayarak, "Bu nasıl olur bilmiyorum," dedi Mr. Dick, "ben o kadar yaşlı değilim."

"O yılda mı gelmişti bu adam efendim?" diye sordum.

"İşe bak," dedi Mr. Dick, "nasıl o yıl olur Trotwood? Sen bu yılı tarihe dayanarak mı söylüyorsun?"

"Evet efendim."

"Herhalde tarih asla yalan söylemez, değil mi?" dedi Mr. Dick bir umut pırıltısıyla.

"Ah, hayır tabii ki efendim!" dedim en kararlı halimle. Toy ve masumdum ve buna gerçekten inanıyordum.

Mr. Dick başını iki yana sallayarak, "Anlamıyorum," dedi. "Bir yerde bir terslik var. Kral Charles'ın başındaki belayı benim başıma sarmak gibi bir hataya düşmüşlerdi ki bu adam çıkageldi. Çaydan sonra Miss Trotwood'la dışarıda, karanlıkta yürüyorduk ki evin civarında bu adamı gördük."

"Dolaşıyor muydu?" diye sordum.

Mr. Dick, "Dolaşıyor muydu?" diye tekrarladı. "Dur bakayım, hatırlamaya çalışayım. Yok yok, dolaşmıyordu."

Cevabı en kısa yoldan öğrenmek için adamın ne yaptığını sordum.

"Orada değildi aslında," dedi Mr. Dick, "sonra birden halanın arkasında belirip kulağına bir şey fısıldadı. Sonra halan arkasına döndü ve bayıldı; ben de dimdik durup ona baktım ve o da gitti; ama o zamandan beri bir yerlerde

saklanıyor olması (yerin altında ya da başka bir yerde) çok tuhaf şey!"

"O zamandan beri saklanıyor mu?" diye sordum.

Mr. Dick, başını ciddi bir tavırla öne doğru sallayarak, "Eminim saklanıyordur," dedi hemen. "Dün geceye kadar çıkmamıştı! Dün gece yürüyorduk ki halanın arkasında belirdi gene ve ben onu tanıdım."

"Peki halamı korkuttu mu yine?"

"Tir tir titredi kadın," dedi Mr. Dick ve o etkiyi yaratabilmek için dişlerini takırdattı. "Parmaklıklara tutundu. Bağırdı. Yaa Trotwood, gelsene biraz," deyip hafifçe fısıldayabilmek için beni yanına çağırdı; "halan ayışığında ona neden para verdi acaba?"

"Herhalde dilencinin tekiydi."

Mr. Dick bunun mümkün olmadığını söylemek ister gibi başını iki yana sallayıp birkaç defa kendinden emin bir şekilde, "Yok yok, dilenci değil, dilenci değil efendim!" dedikten sonra penceresinden baktığında geç vakitte halamın bahçe parmaklıklarının dışında, ayışığında, bu kişiye para verdiğini gördüğünü söyledi ve sonra da adam gizlice sıvışmıştı –yine onun düşündüğü gibi yerin dibine girmiş– ve bir daha da görünmemişti: Bu sırada halam alelacele, gizlice eve dönmüş ve o sabah her zamankinden çok farklı davranmıştı; bu da Mr. Dick'in kafasına takılmıştı.

İlk başta bu bilinmezin Mr. Dick'in bir kuruntusu ve başına bela olan o bahtsız prensinki türünden bir hikâye olduğundan en ufak bir şüphem yoktu ama biraz kafa yorunca bunun, zavallı Mr. Dick'i halamın himayesinden almak için yapılmış bir girişim ya da bir girişim tehdidi olabileceğini düşünmeden edemedim; yoksa halam, bizzat kendisinin ortaya koyduğu üzere, Mr. Dick'e olan güçlü ve güzel duyguları yüzünden, onun huzuru ve rahatı için birilerine para mı veriyordu? Mr. Dick'e olan bağlılığımdan ve onun refahından endişe ettiğimden korkularım beni böyle bir varsayıma

itiyordu ve uzun bir süre çarşamba günlerini beklerken içimde ya Mr. Dick her zamanki gibi posta arabasından inmezse korkusunu taşıdım. Ama o, arabadan kır saçlı kafasıyla, mutlu mesut inmeye devam etti ve halamı korkutabilen adamdan bir daha bahsetmedi.

Çarşamba günleri Mr. Dick'in hayatındaki en güzel günlerdi; benim de en mutsuz günlerim sayılmazdı bu günler. Çok geçmeden okuldaki bütün çocuklar Mr. Dick'i tanıdı; uçurtma uçurmak dışında hiçbir oyuna aktif olarak katılmadıysa da bütün oyunlarımıza aramızdan biri gibi derin bir ilgi gösteriyordu. Onu kaç kere, yüzünde tarifsiz bir ilgiyle, nefesini tutmuş halde kritik bir anda misket ya da topaç oyununa dikkat kesilmişken görmüştüm! Kaç kere tavşan tazı oynanırken tepeciğin üzerine çıkmış, Şehit Kral Charles'ın kellesini ve ona dair her şeyi unutmuş bir halde, kır saçlı kafasının üzerinde şapkasını sallayarak sahadakilere harekete geçmeleri için tezahürat etmişti! Yaz günlerinde kriket sahasında koskoca saatlerin ona keyif dolu birkaç dakika gibi gelişini bilirim! Kaç kış günü karda, gündoğusu rüzgârında morarmış burnuyla, o uzun kızak yolunda kayan oğlanlara bakıp yün eldivenleriyle, kendinden geçmiş bir halde el çırpmıştı!

Mr. Dick herkesin gözdesiydi ve küçük şeylerdeki mahareti inanılmazdı. Portakalı hayal bile edemeyeceğimiz şekillerde keserdi. Çöpşiş dâhil herhangi bir malzemeden gemi yapabilirdi. Taşı kemiği satranç taşlarına, resimli iskambil kâğıtlarını iki tekerlekli eski Roma arabalarına dönüştürürdü; iplik makaralarından ispitli tekerlekler, eski tellerden kuş kafesleri yapardı. Ama belki de en iyi kullandığı şeyler iplerle saman çöpleriydi, onun bunlarla elde yapılabilecek her şeyi yapabileceğine inanıyorduk.

Mr. Dick'in namı aramızda kalmadı. Birkaç çarşamba sonra bizzat Doktor Strong bana onunla ilgili sorular sordu ve ben de ona halamın bana söylediklerini söyledim; bu,

Doktor'un o kadar ilgisini çekti ki bir dahaki ziyaretinde kendisiyle tanışmak istediğini söyledi. Onları tanıştırdım ve Mr. Dick'e beni posta arabası ofisinde bulamadığında doğrudan okula gelmesini ve sabah derslerimiz bitene dek dinlenmesini söyledi; bu, Mr. Dick'in geldiği zamanlarda tekrarlanan bir gelenek haline dönüştü, çarşamba günleri sık sık olduğu gibi biraz gecikecek olsak o, avluda dolaşarak bizi bekliyor olurdu. Derken Doktor'un genç ve güzel karısıyla tanıştı (o günden beri eskisinden daha solgundu ve sanırım başkaları da ben de onu daha az görüyorduk; pek neşesi de kalmamıştı artık ama güzelliğinden bir şey kaybetmemişti) ve böylece herkesle gitgide daha samimi oldu; sonunda okula gelip beklemeye başladı. Hep belli bir köşede, belli bir taburenin üzerinde otururdu, sonradan bu tabureye "Dick" adını verdiler; orada kır saçlı başı öne eğilmiş halde oturur, hiçbir eğitim alamamış olmasının etkisiyle, derin bir hürmet içinde ve pürdikkat konuşulanları dinlerdi.

Mr. Dick bu hürmeti Doktor'dan da esirgemedi çünkü onu tüm çağların en zeki ve başarılı filozofu olarak görüyordu. Mr. Dick onunla şapkasını çıkarmadan konuşabilene kadar çok uzun bir süre geçti; Mr. Dick'le Doktor arasında bir dostluk kurulmuş olsa da ve aramızda Doktor'un yürüyüş yolu olarak bilinen avlunun tarafında beraber yürümüş olsalar da Mr. Dick, Doktor'un aklına ve bilgisine duyduğu saygıyı göstermek için ara ara şapkasını çıkarıyordu. Bu yürüyüşlerde Doktor meşhur sözlükten kısımlar okumaya nasıl başladı, hiçbir zaman öğrenemedim; belki de başta kendi kendine okuyormuş gibi hissetmişti. Ama sonra bu da bir geleneğe dönüştü ve yüzü gurur ve zevkten parlayarak Doktor'u dinleyen Mr. Dick, sözlüğün dünyanın en hoş kitabı olduğuna canıgönülden inandı.

Onları sınıf pencerelerinin önünde bir aşağı bir yukarı yürürken gözümün önüne getirdikçe –Doktor, yüzünde halinden hoşnut bir gülümseme, ara sıra elindeki kâğıtları

sallar ya da ağırbaşlı bir edayla başını oynatır, Mr. Dick ise ilgiyle onu dinlerdi; zayıf zekâsı bu ağır kelimelerin kanatlarına binip nereye giderdi kimbilir– bunun, tüm dinginliğiyle, hayatım boyunca tanık olduğum en hoş görüntülerden biri olduğunu düşünüyorum. Sanki sonsuza dek böyle bir aşağı bir yukarı yürüyebilirler ve bu yüzden dünya daha güzel bir yer olabilirdi gibi geliyor bana – tantanası yapılan onca şeyin ne dünyaya ne de bana şunun yarısı kadar bile faydası yoktu.

Çok geçmeden Agnes da Mr. Dick'in arkadaşları arasına katıldı ve eve sık sık geldiği için Uriah'yla da ahbap oldu. Mr. Dick'le olan dostluğumuz sürekli gelişiyordu ve bunun temelinde şöyle tuhaf bir durum vardı: Mr. Dick her ne kadar oraya sözde beni gözeten kişi olarak gelse de her seferinde bana danışmak istediği ufak tefek meseleler oluyordu ve daima tavsiyelerim doğrultusunda davranıyordu; gerçi bunun tek sebebi doğuştan gelen sağduyum değildi, kendisi pek çok özelliğimin halama çektiği kanısındaydı.

Bir perşembe sabahı okula dönmeden evvel, Mr. Dick'le otelden posta arabası ofisine yürüyeceğim sırada (çünkü kahvaltıdan önce bir saat dersimiz vardı) yolda Uriah'yla karşılaştım ve bana onunla ve annesiyle çay içme sözü verdiğimi hatırlattı: "Gerçi geleceğinizi sanmıyordum küçükbey, biz çok mutavazıyızdır," derken eğilip bükülmeyi ihmal etmedi.

Uriah'dan hoşlanıyor muydum, yoksa ona sinir mi oluyordum bir türlü anlayamamıştım ve sokağın ortasında durmuş onun suratına bakarken de bu konuda hâlâ şüphelerim vardı. Ama kibirli biri olarak görülmekten çekindiğim için yalnızca davet edilmeyi beklediğimi söyledim.

"Ah mesele buysa küçükbey," dedi Uriah, "ve mutavazılığımızın sizi rahatsız etmesi değilse, bu akşam gelmek ister misiniz? Ama eğer sebep bu mutavazılığımızsa umarım bunu inkâr etmezsiniz küçükbey; çünkü biz içinde bulunduğumuz durumun gayet farkındayız."

Bundan Mr. Wickfield'a bahsedeceğimi ve eğer kendisi onaylarsa, ki onaylayacağından kuşkum yoktu, evlerini ziyaret etmekten memnuniyet duyacağımı söyledim. Böylece, onun bürosundan erken çıktığı o akşam saat altıda Uriah'ya hazır olduğumu bildirdim.

Birlikte yürürken, "Annem gelişinizden gurur duyacak," dedi. "Daha doğrusu gurur günah olmasaydı duyardı küçükbey."

"Bu sabah benim gururlu olduğumu düşünmekten çekinmemiştiniz ama," dedim.

"Ah hayır küçükbey!" dedi Uriah. "Ah inanın bana öyle bir şey yok! Böyle bir şey aklıma gelmedi hiç! Eğer bizi kendinize kıyasla fazla mutavazı görseydiniz bile kibirli olduğunuzu düşünmezdim. Çünkü biz fazlasıyla mutavazı insanlarız."

Konuyu değiştirmek için, "Bu sıralar hukuk çalıştınız mı?" diye sordum.

"Ah küçükbey," dedi kendini savunur tarzda, "benim o kitapları okumama çalışma denemez. Bazı akşamlar birkaç saat Mr. Tidd'e baktım sadece."

"Bayağı zor bir kitap, değil mi?" diye sordum.

"Beni zorluyor bazen," dedi Uriah. "Ama tabii yetenekli biri için nasıldır bilemem."

Yürürken ince kemikli sağ elinin iki parmağıyla çenesine vurarak hafif bir tempo tutturduktan sonra şöyle dedi:

"Mr. Tidd'de bazı tabirler var ki küçükbey –kimi Latince kelimeler ve terimler– benim gibi mutavazı kapasitesi olan biri için zorlayıcı oluyor."

"Latince öğrenmek ister misiniz?" diye sordum hevesle. "Ben öğrendikçe size de zevkle öğretirim."

Uriah başını iki yana sallayarak, "Ah teşekkürler küçükbey," dedi. "Böyle bir teklifte bulunmanız büyük incelik ama bunu kabul edemeyecek kadar mutavazıyım ben."

"Hiç olur mu öyle şey Uriah?"

"Ah kusuruma bakmayın küçükbey! Çok teşekkür ederim, inanın bunu her şeyden çok isterim, ama ben fazlasıyla mutavazı biriyim. Şu ezik halimle bile üzerime basmak isteyen yeterince insan var zaten, bir de okuyup öğrenerek kışkırtmayayım onları. Öğrenmek bana göre değil. Benim gibi birinin böyle şeylere heves etmemesi daha iyi olur. Benim gibi biri hayatını mutavazı bir şekilde sürdürmeli küçükbey!"

Uriah bu duygularını dile getirdiği sırada ağzı hiç olmadığı kadar geniş, yanaklarındaki çizgiler de hiç olmadığı kadar derin görünüyordu: Sürekli başını sallayıp alçakgönüllülükle eğilip bükülüyordu.

"Bence yanılıyorsunuz Uriah," dedim. "Bana kalırsa, eğer öğrenmek istiyorsanız size öğretebileceğim pek çok şey var."

"Ah bundan kuşkum yok küçükbey," dedi Uriah, "en ufak kuşkum yok hem de. Ama siz mutavazı biri olmadığınızdan belki de durumu pek iyi göremiyorsunuz. Benden üstte olanları bilgimle kışkırtmak istemem, teşekkürler. Fazlasıyla mutavazıyım ben. İşte mutavazı evimiz burası küçükbey!"

Sokaktan doğruca basık tavanlı, eski tarz bir odaya girdik ve orada Uriah'nın tam bir kopyasını, Mrs. Heep'i gördük; tek farkı daha kısa boylu oluşuydu. Beni büyük bir tevazuyla karşıladı ve iznimi isteyerek oğlunu öptü; gördüğüm kadarıyla, ana oğulun tüm alçakgönüllülükleriyle kendilerine has ve kimseyi incitmemesini umdukları doğal bir yakınlıkları vardı. Yarı salon yarı mutfak olan çok düzgün bir odaydı ama pek rahat olduğu söylenemezdi. Çay malzemeleri masanın üzerindeydi, çaydanlık da ocakta kaynıyordu. En üstte, Uriah'nın geceleri okuyup yazmak için kullandığı çekmeceli bir yazı masası olan bir konsol vardı; Uriah'nın mavi çantası ve kâğıtları yerde duruyordu; bir köşede Mr. Tidd'in önderliğinde toplanmış kitaplar, diğer bir köşedeyse içinde gündelik ev eşyalarının konduğu bir büfe vardı; para sıkıntısı çekildiği izlenimi veren, basit ya da ucuz görünen

herhangi bir eşya hatırlamıyorum ama bu hava tüm mekânı sarmıştı.

Mrs. Heep'in hâlâ matem elbisesi giymesi belki de tevazusunun bir parçasıydı. Mr. Heep'in vefatından beri onca zaman geçmiş olmasına karşın Mrs. Heep hâlâ matem kıyafetleri içindeydi. Başlığıyla bir parça ödün verse de diğer yönlerden yas tuttuğu ilk günlerdeki kadar haraptı.

Mrs. Heep çayı yaparken, "Bugünü unutmamak lazım Uriah'cığım, değil mi?" dedi. "Küçükbey evimize gelmiş çünkü."

"Böyle düşüneceğini biliyordum anne," dedi Uriah.

"Keşke baban biraz daha yaşasaydı da," dedi Mrs. Heep, "bugün evimize gelen konuğu görseydi."

Bu iltifatlardan dolayı biraz utanmıştım ama değerli bir konuk olarak ağırlandığımın da farkındaydım ve Mrs. Heep'in iyi bir kadın olduğunu düşünüyordum.

"Uriah'cığım epeydir bekliyordu bugünü," dedi Mrs. Heep. "Ama mutavazılığımızdan dolayı gelmezsiniz diye korkuyordu, tabii ben de öyle. Mutavazıyız biz, hep mutavazıydık, hep de mutavazı kalacağız," dedi Mrs. Heep.

"Aslında öyle değil hanımefendi," dedim, "ama yine de siz bilirsiniz."

Mrs. Heep, "Teşekkürler efendim," dedi hemen. "Biz durumumuzun farkındayız ve halimize şükrediyoruz."

Mrs. Heep yavaş yavaş yanıma yaklaşırken Uriah'nın da yavaş yavaş karşıma geçtiğini fark ettim ve ikisi beni hürmetle sofradaki en kalburüstü yiyeceklerden almaya teşvik ettiler. Gerçi kalburüstü bir şey yoktu ama önemli olanın niyet olduğunu düşündüm, o kadar özenmişlerdi ne de olsa. Sonra teyzelerden, halalardan konuşmaya başladılar ve ben de onlara kendi halamdan bahsettim, sonra babalardan ve annelerden bahsettik ve onlara kendi annemle babamı anlattım; ardından Mrs. Heep üvey babalar konusunu açtı ve ben de ona kendi üvey babamı anlatmaya başladım ama

sonra konuyu kapattım çünkü halam bu konuda sessiz kalmamı salık vermişti. Uriah'yla Mrs. Heep'in karşısında, bir tirbuşonun karşısındaki yumuşak ve genç bir mantardan, bir dişçinin karşısındaki hassas bir körpe dişten ya da iki raketin arasındaki küçük bir toptan daha fazla şansım yoktu zira. Bana istediklerini yaptırdılar ve anlatmak istemediğim ne varsa, düşündükçe yüzümü kızartan bir kesinlikle ağzımdan bir bir aldılar; özellikle de çocukluk samimiyetiyle, onlara böylesi sırları açıyor olmaktan belli bir gurur bile duydum ve kendimi bu iki saygılı ev sahibinin müşterisi gibi hissettim.

Ana oğul birbirlerini çok seviyorlardı; bu belli bir şeydi. Bu üzerimde doğal bir etki bırakmıştı; ama bir taraf ne derse desin diğerinin karşılık vermedeki becerisi hayran kalınmayacak gibi değildi. Kendime dair anlatacağım bir şey kalmayınca (Murdstone ve Grinby'deki hayatım ve yolculuğum konusuna girmemiştim) onlar, Mr. Wickfield ve Agnes hakkında konuşmaya başladılar. Uriah topu Mrs. Heep'e atıyor, Mrs. Heep bunu yakalayıp tekrar Uriah'ya atıyor, Uriah kısa bir süre elinde tuttuktan sonra tekrar Mrs. Heep'e atıyordu; ben topun kimde kaldığını bilemeyecek kadar sersemleyinceye dek birbirlerine atıp durdular. Bu arada topun kendisi de durmadan değişiyordu. Bir an Mr. Wickfield, sonra Agnes, sonra Mr. Wickfield'ın mükemmelliği, ardından Agnes'a hayranlığım, Mr. Wickfield'ın işinin ve kaynaklarının kapsamı, akşam yemeğinden sonraki gündelik hayatımız; derken Mr. Wickfield'ın içtiği şaraptan, içme sebebinden ve o kadar çok içerek kendine yazık ettiğinden bahsediliyordu; önce bir konu, sonra bir diğeri, sonra hepsi birden; ben her seferinde, mütevazılıklarının ve benim ziyaretimin onlara bahşettiği onurun altında ezilecekler korkusuyla, fazla konuşmadan ama ara ara onları cesaretlendirerek kendimi hiç alakam olmayan konularda bir şeyler söylerken buldum ve bunların etkilerini Uriah'nın titreyen burun deliklerinde gördüm.

Biraz huzursuzlanmıştım ve gitmek için müsaade istemeyi düşünüyordum ki kapının önünden biri geçti – içerisi havalansın diye kapı açık bırakılmıştı; hava ılıktı, yılın bu zamanı için biraz bunaltıcıydı hatta. Sonra yeniden geldi, içeri baktı ve yüksek sesle, "Copperfield! Şu işe bak!" diyerek içeri girdi.

Gelen Mr. Micawber'dı! Gözlüğü, bastonu, gömlek yakası, nazik havası ve sesindeki o küçümseyici yuvarlamayla Mr. Micawber'ın ta kendisi!

Mr. Micawber elini uzatarak, "Sevgili Copperfield," dedi, "bu, gerçekten insan hayatının dengesizliğini ve belirsizliğini gözler önüne seren bir karşılaşma – kısacası, çok sıradışı bir karşılaşma. Bir şeyler olması ihtimalini düşünerek yolda yürürken (ve şu anda çok ümitliyim bundan) bir de bakıyorum ki hayatımın en hareketli günlerinde tanıdığım genç ve değerli arkadaşım karşımda; o dönemin hayatımda bir dönüm noktası olduğunu söyleyebilirim bu arada. Copperfield, sevgili dostum, nasılsın?"

Mr. Micawber'ı orada gördüğüme sevindiğimi söyleyemem – gerçekten söyleyemem; öte yandan onu gördüğüme bir bakıma sevinmiştim ve sıcak bir şekilde tokalaştıktan sonra Mrs. Micawber'ın nasıl olduğunu sordum.

Mr. Micawber eskisi gibi elini sallayıp çenesini gömleğinin yakasının içine gömerek, "Teşekkürler," dedi. "Gayet iyi. İkizler besinlerini doğanın kaynaklarından almıyor artık; yani," dedi Mr. Micawber kendinden emin bir parlayışla, "sütten kesildiler. Mrs. Micawber da bana eşlik etti gelirken. Kendisi dostluğun kutsal sunağında kendini saygın bir vekil olarak kanıtlamış biriyle yeniden karşılaşmaktan memnuniyet duyacaktır, Copperfield."

Ben de onu görmekten mutluluk duyacağımı ifade ettim.

"Çok iyisin," dedi Mr. Micawber.

Ardından Mr. Micawber gülümseyip gene çenesini gömdü ve etrafına bakındı.

Mr. Micawber kibar kibar ve hitap ettiği biri olmaksızın, "Dostum Copperfield yalnız değil demek, yemekte kendisine eşlik eden dul bir kadınla belli ki onun yavrusu var; yani," dedi Mr. Micawber tekrar kendinden emin bir parlayışla, "oğlu. Kendileriyle tanışmak benim için bir onurdur."

Bu durumda Mr. Micawber'ı Uriah Heep ve annesiyle tanıştırmaktan başka yapacak bir şey yoktu, öyle de yaptım. Onlar Mr. Micawber'ın karşısında kendilerini küçülttükten sonra Mr. Micawber yerine geçti ve en zarif haliyle elini salladı.

"Dostum Copperfield'ın dostu benim için çok değerlidir," dedi Mr. Micawber.

"Oğlum ve ben küçükbeyin dostu olamayacak kadar mutavazıyız efendim," dedi Mrs. Heep. "Bizimle çay içmeye gelmesi büyük incelik ve ziyaretinden dolayı kendisine minnettarız, tabii ilginizden dolayı size de efendim."

Mr. Micawber başını eğerek, "Çok naziksiniz hanımefendi," deyip ekledi: "Siz nasılsınız Copperfield? Hâlâ şarap işinde misiniz?"

Mr. Micawber'ı hemen oradan uzaklaştırmak istemiştim ve şapkam elimde, eminim kıpkırmızı bir yüzle, Doktor Strong'un okulunda öğrenci olduğumu söyledim.

Mr. Micawber kaşlarını kaldırarak, "Öğrenci mi?" diye sordu. "Bunu duyduğuma çok sevindim. Dostum Copperfield'ınki gibi bir aklın," –bunları Uriah ve Mrs. Heep'e söylüyordu– "insanlar ve olaylar hakkında bu kadar şey bilmeseydi muhtaç olacağı işlenmeye ihtiyacı yok aslında; bilakis, olgunlaşmayı bekleyen bitkilerle kaplı verimli bir toprak o; sözün kısası," dedi Mr. Micawber yüzünde bir gülüş ve kendinden emin bir parlayışla, "klasikleri her açıdan algılayabilecek bir aklı var."

Uriah, bu konuda Mr. Micawber'la hemfikir olduğunu göstermek için uzun ellerini yavaşça ovuşturup belden yukarısıyla garip garip eğilip büküldü gene.

Mr. Micawber'ı oradan uzaklaştırmak için, "Mrs. Micawber'ı görmeye gidelim mi efendim?" diye sordum.

Mr. Micawber ayağa kalkarak, "Eğer ona bu iyiliği yapacaksanız Copperfield," dedi, "bu arkadaşlarımızın yanında uzun yıllar parasal sıkıntılarla uğraşmış bir adam olduğumu açıklamaktan gocunmam." Bu tür bir şey söylemeyi kafasına koyduğunu biliyordum; yaşadığı sıkıntılarla hep böbürlenirdi. "Bazen sıkıntılarımdan daha güçlü oldum. Bazen sıkıntılarım, uzun lafın kısası, beni yere serdi. Onlara üst üste darbeler indirdiğim zamanlar da oldu, hepsinin üzerime geldiği zamanlar da; sonra teslim oldum ve Mrs. Micawber'a Cato'dan şu cümleyi söyledim, 'Platon, iyi mantık yürüttün. Artık her şey bitti. Daha fazla savaşamam.' Öte yandan, hayatımın hiçbir döneminde," dedi Mr. Micawber, "kederimi (temel olarak birinin ödemesine iki, diğerininkine dört ay kalan bir borç senedi ve bir de ödeme senedinden kaynaklanan zorlukları bu kelimeyle tabir etmemde sakınca yoksa) sevgili dostum Copperfield'a akıtmaktan daha büyük rahatlık duymadım."

Mr. Micawber etkileyici konuşmasını, "Mr. Heep! İyi akşamlar Mrs. Heep! Hürmetlerimi sunarım," diyerek bitirdi ve en kibar haliyle benimle dışarı çıkıp ayakkabılarıyla kaldırımda gürültü yapa yapa ve bir şarkı mırıldanarak yürüdü.

Mr. Micawber'ın kaldığı yer küçük bir handı; kaldığı küçük oda, seyahat eden tüccarlar için ayrılmış odayla bitişikti ve içeride yoğun bir tütün dumanı vardı. Oda sanırım mutfağın üzerindeydi çünkü yerdeki çatlaklardan ılık, yağlı bir koku yükseliyordu, duvarlarda da hafif nem vardı. İçki kokusundan ve bardak şıngırtısından bara yakın olduğunu anladım. Burada Mrs. Micawber bir yarış atı resminin altında küçük bir kanepeye uzanmıştı; başını ateşe doğru eğmiş ve ayağıyla odanın diğer ucundaki servis masasının üzerindeki hardalı aşağı itiyordu; Mr. Micawber içeri girince karısına, "Canım, izin verirsen seni Doktor Strong'un bir öğrencisiyle tanıştırayım," dedi.

Zamanla fark ettim ki Mr. Micawber benim yaşımı ve mevkimi sürekli şaşırmakla birlikte, bir tür soyluluk ibaresi olduğu için Doktor Strong'un öğrencilerinden biri olduğumu hep hatırladı.

Mrs. Micawber şaşırmıştı ama beni gördüğüne çok sevinmişti. Ben de onu gördüğüme çok sevinmiştim ve sevgiyle kucaklaştıktan sonra yanındaki küçük kanepeye oturdum.

"Canım," dedi Mr. Micawber, "Copperfield'a şu anki halimizi anlatacaksan –ki eminim öğrenmek istiyordur– ben gidip gazete ilanlarında bir şey çıkmış mı diye bakayım."

Mr. Micawber dışarı çıktığında Mrs. Micawber'a, "Sizin Plymouth'a gittiğinizi düşünmüştüm hanımefendi," dedim.

Mrs. Micawber, "Sevgili küçükbey, Plymouth'a gittik," dedi.

"Bir şey çıkarsa yerinde olmak için," diye dokundurdum.

"Kesinlikle öyle," dedi Mrs. Micawber. "Bir şey çıkarsa yerinde olmak için. Ama gümrük dairesinin aradığı şey yetenek değilmiş meğer. Ailemin kısıtlı nüfuzu da Mr. Micawber gibi yetenekli bir adamın bu bölümde bir iş bulmasını sağlayamadı. Belli ki Mr. Micawber'ın yeteneklerine sahip birini hiç istemiyorlar. Böyle birinin varlığı diğerlerinin eksikliğini ortaya koyar çünkü sadece. Bunun dışında," dedi Mrs. Micawber, "sizden gizlemek istemediğim şöyle bir durum var sevgili küçükbey; ailemin Plymouth'ta yaşayan fertleri Mr. Micawber'ın yanında benim, küçük Wilkins'le kız kardeşinin ve ikizlerin olduğunu öğrenince, tutukluluktan henüz kurtulmuş olduğu halde onu hiç de umduğu gibi hevesli bir şekilde karşılamadılar. Hatta," dedi Mrs. Micawber sesini alçaltarak, "aramızda kalsın ama oldukça soğuk karşılandık."

"Olacak şey değil!" dedim.

"Evet," dedi Mrs. Micawber. "İnsanoğlunun bu halini görmek çok acı küçükbey, ama gerçekten soğuk bir şekilde karşılandık. Bu kesin bir şey. Aslında, ailemin Plymouth'ta

yaşayan bu fertleri, biz oraya gideli daha bir hafta olmadan Mr. Micawber'ın şahsına tavır aldılar."

Bunun üzerine kendilerinden utanmaları gerektiğini söyledim, böyle düşünüyordum.

"Ama işte öyle davrandılar," diye devam etti Mrs. Micawber. "Bu şartlar altında Mr. Micawber gibi biri ne yapabilirdi ki? Tek bir yol kalmıştı. Londra'ya dönmek için ailenin bu fertlerinden borç para almak ve ne pahasına olursa olsun geri dönmek."

"O zaman hepiniz geri mi döndünüz hanımefendi?" diye sordum.

"Geri döndük," diye cevapladı Mrs. Micawber. "O zamandan beri ailemin diğer fertlerine Mr. Micawber'ın işine yarayacak yolları danışıyorum çünkü onun bir yol bulması gerektiğini düşünüyorum küçükbey," dedi Mrs. Micawber tartışır gibi. "Hizmetçisiz altı kişilik bir aile, ne yiyip ne içeriz?"

"Haklısınız efendim."

Mrs. Micawber, "Ailemin diğer fertleri Mr. Micawber'ın dikkatini hemen kömür işine çevirmesi gerektiğini düşünüyor," diye devam etti.

"Neye dediniz efendim?"

"Kömür işine," dedi Mrs. Micawber. "Kömür ticaretine. Mr. Micawber araştırınca Medway Kömür Ticareti'nde onun yeteneklerinde bir adam için yer açılabileceğini öğrenmiş. Sonra, Mr. Micawber'ın da usturuplu bir şekilde belirttiği gibi, atılacak ilk adım gelip Medway'i görmekti. Biz de geldik ve gördük. 'Biz' diyorum küçükbey," diye duygulu bir şekilde devam etti Mrs. Micawber, "çünkü Mr. Micawber'ı asla terk etmem."

Hayranlık ve takdirimi gösteren bir şeyler mırıldandım.

"Geldik," diye tekrarladı Mrs. Micawber, "ve Medway'i gördük. O nehrin üzerindeki kömür işletmesi için yetenek gereklidir belki ama asıl gereken sermayedir. Mr. Micawber'da yetenek var ama sermaye yok. Medway'in daha büyük olan

kısmını gördük, benim çıkarsamam bu. Mr. Micawber, buraya bu kadar yakınken katedrali görmemenin yanlış olacağı fikrindeydi. Bunun sebebi, öncelikle buranın görülmeye değer bir yer oluşu ve bizim burayı daha önce görmemiş olmamızdı; diğer sebepse böyle bir katedralin olduğu bir kentte bir iş bulma ihtimalinin yüksek olmasıydı. Üç gündür buradayız," dedi Mrs. Micawber, "hâlâ bir şey çıkmadı; şu anda otele olan borcumuzu ödemek için Londra'dan gönderilecek parayı beklediğimizi duyunca bir yabancının şaşıracağı kadar şaşırmazsınız herhalde sevgili küçükbey. O para gelene kadar," dedi Mrs. Micawber duygulu bir şekilde, "evimden (Pentonville'deki pansiyonu kastediyorum), oğlumdan, kızımdan ve ikizlerimden ayrıyım."

Bu can sıkıcı durum karşısında Mr. ve Mrs. Micawber için inanılmaz üzülmüştüm ve geri dönen Mr. Micawber'a bunu söyledim: Yeterli param olsa onlara ihtiyaçları olan parayı vermeye hazır olduğumu da söyledim. Mr. Micawber'ın cevabı, zihninin ne kadar karışık olduğunu ortaya koymuştu. Benimle el sıkışarak, "Copperfield, sen gerçek bir dostsun ama işler sarpa sardığında, yanında tıraş takımları olan insan dostsuz sayılmaz." Bu korkunç gönderme üzerine Mrs. Micawber, Mr. Micawber'ın boynuna sarılarak ona sakin olması için yalvardı. Mr. Micawber ağladı biraz ama sonra hemen toparlanıp sabah kahvaltısı için böbrekli hamur işi ve bir tabak karides siparişi vermek üzere zili çalarak garsonu çağırdı.

Yanlarından ayrılırken ikisi de gitmeden yanlarına gelip onlarla akşam yemeği yemem için o kadar ısrar etti ki karşı gelemedim. Ama akşama yapmam gereken ödevler olduğundan ertesi gün gelemeyeceğimi biliyordum; bunun üzerine Mr. Micawber benim için daha uygun olacaksa, sabah Doktor Strong'u arayıp (paranın sabahki posta arabasıyla geleceğini seziyordu) ondan sonraki gün gelmemi ayarlayabileceğini söyledi. Böylece ertesi gün öğleden önce okulda beni dışarı çağırdılar ve salonda Mr. Micawber'ı gördüm;

akşam yemeğinin daha önce tasarladığımız gibi gerçekleşeceğini söylemek için uğramıştı. Paranın gelip gelmediğini sorduğumda elimi sıkarak ayrıldı.

Aynı akşam pencereden dışarı bakarken Mr. Micawber'la Uriah Heep'in yolda kol kola yürüdüklerini görünce hem şaşırdım hem de huzursuz oldum: Uriah bu şekilde onurlandırılmasını tevazuyla karşılıyor, Mr. Micawber ise Uriah'yı da himayesine almış olmaktan dolayı tatlı bir keyif duyuyordu. Ama ertesi gün kararlaştırılan saatte, yani saat dörtte küçük otele gittiğimde daha da şaşırdım çünkü Mr. Micawber Uriah'yla eve gittiklerini, sonra da Mrs. Heep'lerde konyak ve su içtiklerini söyledi.

"Sana bir şey söyleyeyim mi sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber, "senin şu arkadaşın Heep başsavcı olabilecek bir genç. Bu genç adamı sıkıntılarımın krize dönüştüğü dönemde tanımış olsaydım, alacaklılarımı çok daha iyi bir şekilde yönetirdim herhalde."

Bunun nasıl olduğunu anlamamıştım çünkü Mr. Micawber onlara hiçbir şey ödememişti; ama böyle bir şeyi sormak istemedim. Uriah'ya çok fazla şey anlatmadığını umduğumu söylemek ya da benim hakkımda konuşup konuşmadıklarını da sorgulamak istemedim. Mr. Micawber'ı ya da çok hassas olan Mrs. Micawber'ı incitmek istemiyordum; ama bu konu beni rahatsız da ediyordu, hatta sonradan sık sık kafa yordum buna.

Güzel ve küçük bir yemek yedik. Çok güzel bir balık, böbrek, fırınlanmış dana fileto, kızarmış sosis, keklik eti ve sütlü tatlı vardı. Şarap ve sert bira da eksik değildi ve yemekten sonra Mrs. Micawber kendi elleriyle bize bir tas sıcak punç yaptı.

Mr. Micawber sıradışı şekilde neşeliydi. Onu daha önce hiç o kadar keyifli görmemiştim. Yüzü içtiği punçtan dolayı sanki cilalanmış gibi parlıyordu. Bu kentle ilgili neşeli bir duygusallığa kapılmıştı ve bunu başarı olarak görüyor-

du; Mrs. Micawber'la kendisi orada hayli rahat ettirilip hoş tutulduğundan Canterbury'de geçirdikleri güzel saatleri asla unutmayacaktı. Sonrasında Mr. Micawber, karısı ve benimle birlikte eski günleri yâd etmeyi önerdi ve evi nasıl elden çıkardığımızı konuştuk. Ardından ben Mrs. Micawber'a bir şey önerdim, daha doğrusu alçakgönüllü bir şekilde şöyle dedim: "Mrs. Micawber, izin verirseniz sağlığınıza kadeh kaldırmak istiyorum hanımefendi." Bunun üzerine Mr. Micawber, Mrs. Micawber'ın karakterine methiyeler düzdü ve onun kendisine hem bir rehber, hem bir düşünür hem de arkadaş olduğunu söyledi; ardından evlenme yaşına geldiğimde onun gibi bir kadınla evlenmemi tavsiye etti, tabii onun gibi bir kadın daha bulunabilirse.

Punç bittiğinde Mr. Micawber daha da sıcak ve neşeli olmuştu. Mrs. Micawber'ın keyfine de diyecek yoktu ve "Auld Lang Syne"i söylemeye başladık. "Here's a hand, my trusty frere" kısmına geldiğimizde hepimiz masanın etrafında el ele tutuştuk ve ne ifade ettiğine dair en ufak bir fikrimiz yoktu ama "take a right gude Willie Waught" derken gerçekten duygulanmıştık.*

Doğrusu daha önce Mr. Micawber kadar şen birini görmemiştim ve onunla tatlı karısına içten bir şekilde veda ettiğim son ana kadar neşesini korudu. Tüm bunların sonunda, ertesi sabah yedide, ben yanlarından ayrıldıktan on beş dakika sonra, akşam dokuz buçukta yazılmış olan aşağıdaki mektubu almayı hiç beklemiyordum.

"SEVGİLİ GENÇ DOSTUM,

Artık geri dönüş yok – her şey bitti. Bu akşam, kaygıların yarattığı yıkımı hastalıklı bir neşe maskesiyle sakladığımı, parayı almak için ümidimin kalmadığını söylemedim size!

---

* Popüler bir şarkı, sözleri İskoç şair Robert Burns'e atfedilir. Sözü geçen dizeler sırasıyla "Tut elimi güvenilir kardeşim" ve "İyi niyetle dolu içkimizi içelim" anlamındadır. Copperfield'ın fikrinin olmamasının sebebi ikinci alıntının İskoç dilinden kelimeler barındırması. (e.n.)

Bu hem dayanması, hem düşünmesi hem de anlatması yüz kızartıcı şartlar altında, buradaki maddi sorumlulukları bıraktım ben de; senedin on dört gün sonra evimde, Pentonville, Londra'da ödenmesi gerekiyor. Ödeme zamanı geldiğinde bir şey çıkmayacak. Sonuç yıkım. Yıldırım asılı duruyor, ağaç devrilmek zorunda.

Sevgili Copperfield, şimdi size seslenen şu harap haldeki adam yaşamınız boyunca size yol göstersin. Size bu amaç ve ümitle yazıyor. Kendisinin böyle bir işe yaradığını görürse, bir ihtimal geri kalan günlerinde kasvetli zindanına bir parça gün ışığı girer – gerçi geriye ne kadar zamanının kaldığı da (fazla değil herhalde) şüpheli şimdi.

Bu benden aldığınız son haber sevgili Copperfield

Sefalet
İçindeki
Serseri
WILKINS MICAWBER."

Bu yürek parçalayıcı mektubun içeriği beni o kadar şaşırtmıştı ki yol üzerinde Doktor Strong'a göstermek ve Mr. Micawber'ı birkaç sözle sakinleştirmek üzere doğruca küçük otele koştum. Ama yarı yolda Mr. Micawber'la karısının arkada ayakta durduğu Londra arabasına rastladım; dingin keyfin bir örneği Mr. Micawber, göğüs cebinden ucu görünen bir şişeyle Mrs. Micawber'ın söylediklerine gülümsüyor, bir yandan da bir kesekâğıdının içinden ceviz yiyordu. Onlar beni görmedikleri için, ben de onları görmemenin en doğrusu olacağını düşündüm. Böylece üzerimden epey bir yük kalkmış olarak okula en çabuk varabileceğim ara sokağa saptım ve onları hâlâ ne kadar çok sevsem de gitmiş oldukları için rahatladığımı hissettim.

XVIII

Geçmişe Bakış

Okul günlerim! Benliğimin –hayatımın görünmez ve bilinmez ilerleyişinin– çocukluktan gençliğe doğru sessizce süzülüşü! Şimdi üzeri yapraklarla örtülü, kurumuş bir kanal olan o akan suya bakıyorum ve izlediği yolda, nasıl aktığını bana anımsatacak bir iz kalmış mı diye düşünüyorum.

Biraz sonra, her pazar günü okulda toplanıp hep beraber gittiğimiz katedralde buluyorum kendimi. Toprak kokusu, güneşsiz hava, dünyadan kopmuş olmanın verdiği his, siyah ve beyaz kemeraltlarında yankılanan org, yarı uyur yarı uyanık bir hayal içinde beni o günlere götüren ve bunların üzerinde uçuran kanatlar gibi.

Artık okulun en kötü öğrencisi değilim. Birkaç ay içinde pek çok çocuğun önüne geçtim. Ama baş döndürücü bir yükseklikteki, ulaşılmaz okul birincisi, uzaktan muazzam bir yaratık gibi geliyor bana. Agnes, "Hayır" diyor ama ben "Evet" diyorum ve o harika Şey'in edindiği bilgileri azımsadığını söylüyorum ona; oysa Agnes benim, güçsüz bir aday olan benim bile zamanla bu çocuğun yerini alabileceğimi söylüyor bana. Steerforth gibi yakın arkadaşım ve koruyucum değil ama ona saygıyla karışık bir ilgi duyuyorum. En

çok da Doktor Strong'un okulundan ayrıldığında ne yapacağını ve insanlığın herhangi bir yerde ona nasıl karşı durabileceğini merak ediyorum.

Şimdi birden karşıma çıkan kim? Çok sevdiğim Miss Shepherd bu.

Miss Shepherd Nettingalls Kız Yurdu'nda kalan yatılı bir öğrenci. Miss Shepherd'a bayılıyorum. Kısa ceketli, yuvarlak yüzlü ve kıvırcık lepiska saçlı küçük bir kız. Katedrale Nettingalls Kız Yurdu'ndaki genç hanımlar da geliyor. Miss Shepherd'a bakmaktan önümdeki kitaba bakamıyorum. Korodakiler ilahi söylerken Miss Shepherd'ı duyuyorum. Ayin sırasında Miss Shepherd'ın adını zihnime yerleştiriyorum – adı Kraliyet ailesinde yer alıyor şimdi. Evde odamdayken bazen sevgiyle coşup, "Ah Miss Shepherd!" diye bağırıyorum.

Bir süre Miss Shepherd'ın duygularından emin değilim, ama nihayet, Kader uygun görüyor da dans okulunda tanışıyoruz. Benim eşim Miss Shepherd oluyor. Miss Shepherd'ın eldivenine dokunmamla ceketimin sağ kolundan saçıma doğru ilerleyen bir titreme duyuyorum. Miss Shepherd'a bir şey söylemiyorum ama birbirimizi anlıyoruz. Miss Shepherd'la ben, sadece bir araya gelmek için yaşıyoruz.

Miss Shepherd'a neden gizlice on iki Brezilya cevizi hediye ediyorum ki acaba? Sevgi ifade etmez ve düzgün bir biçimde paketlemek zor, kabuklarını kırmak zahmetli, odaların kapılarını kullansan bile zor ve kırıldıkları zaman da yağlılar; yine de ben bunları Miss Shepherd'a vermeyi uygun buluyorum. Yumuşak, tahıllı bisküvilerle bir sürü portakal veriyorum ona. Bir keresinde Miss Shepherd'ı vestiyerde öpüyorum. Kendimden geçiyorum! Ertesi gün ayak uçları içe dönük durduğu için kiler cezası aldığına dair söylentileri duyunca hissettiğim ıstıraba ve kızgınlığa ne demeli?

Miss Shepherd hayatımı bu kadar kaplamışken ve bu kadar önemli yeri varken ondan nasıl ayrılırım? Aklım al-

mıyor. Ne var ki Miss Shepherd'la aramıza bir soğukluk giriyor. Miss Shepherd'ın, kendisine öyle gözlerimi dikip bakmamı istemediğine ve Jones'u bana tercih ettiğine dair fısıltılar geliyor kulağıma – Jones ha! Erdem yoksunu şu çocuk! Miss Shepherd'la aramızdaki uçurum giderek büyüyor. Sonunda bir gün dışarıda gezinirken Nettingalls Kız Yurdu'nun oradan geçiyorum. Miss Shepherd yanımdan geçerken bana surat yapıp arkadaşına gülüyor. Her şey bitiyor. Adanmış bir hayat –bana tüm hayatım gibi geliyor– sona eriyor; Miss Shepherd sabah ayininden çıkmış ve Kraliyet ailesi artık onu tanımıyor.

Okulda giderek daha iyi bir öğrenci oluyorum ve huzurumu kaçıran kimse yok. Artık Nettingalls Kız Yurdu'ndaki genç hanımlara o kadar kibar davranmıyorum ve iki kat daha fazla ve yirmi kat daha güzel olsalar bile hiçbiriyle ilgilenmiyorum. Dans okulu bana sıkıcı geliyor artık ve kızların neden kendi kendilerine dans etmeyip bizi rahat bırakmadıklarını merak ediyorum. Latincede ilerliyorum ama ayakkabılarımın bağcıklarını hep ihmal ediyorum. Doktor Strong büyük bir topluluğun içinde benden geleceği parlak genç öğrenci diye bahsediyor. Mr. Dick sevinçten deliye dönüyor, halamsa bir sonraki mektubuyla bana bir gine gönderiyor.

Tıpkı *Macbeth*'te beliren zırhlı baş gibi genç bir kasabın gölgesi yükseliyor sonra. Kim bu genç kasap? Canterbury gençliğinin korkulu rüyası. Saçına sürdüğü sığır eti içyağının ona doğaüstü bir güç verdiğine ve yetişkin bir erkeğe bile rakip olabileceğine dair tuhaf bir inanış var. Pürüzlü kırmızı yanakları, hastalıklı bir zihni ve zehirli bir dili olan, geniş yüzlü, kalın enseli genç bir kasap. Bu zehirli dili en çok Doktor Strong'un öğrencisi genç beyleri kötülemek için kullanıyor. Alenen, eğer kaşınıyorlarsa onları kendisinin kaşıyabileceğini söylüyor. Bazı kişilerin isimlerini (benimki de dâhil) veriyor ve tek eli arkada bağlıyken bile onların icabı-

na bakabileceğini söylüyor. Korunmasız başlarını yumruklamak için küçük çocuklara pusu kuruyor ve sokaklarda bana meydan okuyor. Bu geçerli sebeplerden kasapla dövüşmeye karar veriyorum.

Bir duvarın köşesinde, yeşil bir oyukta bir yaz akşamı. Kararlaştırdığımız gibi kasapla buluşuyorum. Yanımda bir grup seçilmiş oğlanla birlikte gidiyorum; kasabın yanında iki kasap daha var, bir de genç bir hancıyla baca temizleyici. Önhazırlıklar yapılıyor ve kasapla ben yüz yüze kalıyoruz. Bir an kasap sol kaşımın hemen yanında on bin mum yakıyor. Biraz sonra duvarın nerede olduğunu ya da kendimin ve diğerlerinin nerede olduğunu bilmiyorum. Hangisi ben, hangisi kasap zor ayırt ediyorum, sürekli bir kargaşa ve mücadele içinde ezilmiş çimler üzerinde dövüşüyoruz. Kan içindeki ama kendinden emin kasabı görüyorum bazen; kâh hiçbir şey görmüyorum ve arkadaşımın dizinin dibinde soluklanıyorum; kâh kasapla deli gibi bir mücadeleye girişiyorum ve parmaklarımın eklem yerleri suratına vurmaktan açılıyor; fakat o hiç etkilenmiyor gibi. Nihayet sersemletici bir uykudan uyanır gibi başım dönerek, bulanık bir zihinle ayılıyorum ve kasabın uzaklaşmasını izliyorum; o sırada diğer iki kasap, baca temizleyici ve hancı tarafından tebrik ediliyor ve giderken üzerine kabanını geçirişinden zaferin kendisine ait olduğunu anlıyorum.

Acınası bir halde eve götürülüyorum ve gözümün üzerine et koyuyorlar, sonra sirke ve konyakla ovuşturuluyorum ve üstdudağımda kocaman bir şişlik var. Üç dört gün evde kalıyorum, gözlerimin üzerindeki yeşil gölgelerle oldukça hastalıklı ve donuk görünüyor olmalıyım, ama Agnes bir kız kardeş olarak beni teselli edip bana kitap okuyor ve sayesinde zaman su gibi akıp gidiyor. Agnes daima güvendiğim biri; ona kasaptan ve bana yaptığı yanlışlardan bahsediyorum; Agnes onunla dövüştüğümü duyunca kaskatı kesilip ürperse de bundan başka seçeneğim olmadığını söylüyor.

Zamanla bazı şeyler değişiyor; Adams artık okul başkanı değil, hem de uzun süreden beri değil. Adams bir süredir okula da gelmiyor ve Doktor Strong'u ziyarete geldiğinde benim dışımda onu bilen fazla kimse yok etrafta. Adams doğruca baroya çağrılacak ve avukat olup peruk takacak. Sandığımdan daha yumuşak başlı ve görünüşünün daha az gösterişli olduğunu görmek beni şaşırtıyor. Henüz dünyayı da sarsmamış; çünkü dünya (benim gördüğüm kadarıyla) onun gibi biri yokmuş gibi hâlâ aynı şekilde dönüyor.

Sonu gelmeyen şiirlerden ve tarihten savaşçıların görkemli kalabalıklar halinde içinde yürüdükleri bir boşluk – peki sonra ne oluyor? Şimdi okul başkanı benim! Küçümseyen bir ilgiyle alt sınıflardaki çocuklara baktığımda bu okula ilk geldiğimdeki halim aklıma geliyor. O küçük çocuğun benimle hiç alakası yok sanki; hayat yolunun gerilerinde bırakılmış biri olarak hatırlıyorum onu –sanki o ben değildim de yanından geçtiğim biriydi– ve onu bambaşka biri gibi görüyorum.

Mr. Wickfield'ın evinde ilk gün gördüğüm küçük kız nerede? O da gitti. Onun yerine portredeki resmin benzeri, benzeri değil, artık aynısıydı, evin içinde dolanıyor ve Agnes –benim tatlı kız kardeşim diyorum ona, dahası akıl hocam, arkadaşım ve kendisinin sakin, iyi, özverili etkisine kapılan herkesin hayatındaki melek– tam bir kadın şimdi.

Büyümemin ve görünüşümdeki değişikliklerin ve bu sırada kazandığım bilginin yanında bende başka ne değişiklikler oluyor? Koluma altın bir zincirli saat, serçeparmağıma bir yüzük takıyorum ve uzun kuyruklu bir palto giyiyorum; saçım öküz yalamış gibi – yüzükle birlikte düşünülünce kötü gözüküyor. Yine âşık mıyım yoksa? Evet. Larkinslerin en büyük kızına tapıyorum resmen.

Larkinslerin en büyük kızı küçük bir kız değil. Uzun boylu, esmer, kara gözlü ve güzel vücutlu bir kadın. Larkinslerin en büyük kızı toy bir genç kız değil; Larkinslerin en küçük

kızı bile öyle değil, ki en büyükleri ondan üç dört yaş büyük. Larkinslerin en büyük kızı otuz yaşlarında olabilir. Ona olan tutkum sınırsız.

Larkinslerin en büyük kızının subay tanıdıkları var. Buna katlanmak çok zor. Sokakta onunla konuştuklarını görüyorum. Yanı başında kardeşinin bonesi, boneli başıyla (boneler konusunda ince zevkli biri) sokağın başında belirdiğinde subayların onunla karşılaşmak için yollarını değiştirdiklerini görüyorum. Miss Larkins gülüyor, konuşuyor ve tüm bunlar hoşuna gidiyor sanki. Boş zamanlarımın büyük kısmını onunla karşılaşmak için bir aşağı bir yukarı yürüyerek geçiriyorum. Ona günde bir kere başımla selam verebildiğimde (Mr. Larkins'i tanıdığım için, kızına da selam verebiliyorum) benden mutlusu yok. Ara sıra o da bana bir selam lütfediyor. Eğer dünyada adalet varsa, Büyük Balo gecesi Larkinslerin en büyük kızının askerlerle dans edeceğini bilmenin verdiği öfkeyle karışık acıların bir telafisi olmalı.

Bu tutku iştahımı kesiyor ve beni sürekli boynuma en yeni ipek kaşkolü takmaya itiyor. En güzel kıyafetlerimi giyip, ayakkabılarımı temizleyip durmaktan başka beni rahatlatan bir şey yok. Ancak o zaman kendimi Larkinslerin en büyük kızına layık görüyorum. Ona ait ya da onunla ilgili her şey benim için değerli. Mr. Larkins (kendisi çift gerdanlı ve tek gözü sabit olan huysuz bir yaşlı bey) bana aşırı ilgi gösteriyor. Kızıyla karşılaşmamın mümkün olmadığı zamanlarda Mr. Larkins'i görebileceğim yerlere gidiyorum. "Nasılsınız Mr. Larkins? Küçük hanımlarla ailenin diğer fertleri iyiler mi?" derken o kadar utanıyorum ki yüzüm kızarıyor.

Sürekli yaşımı düşünüyorum. Diyelim on yedi yaşındayım ve diyelim Larkinslerin en büyük kızı için on yedi yaş fazla genç, ne varmış bunda? Dahası, yakında yirmi bir yaşına basacağım. Subayların onların evine girip çıktığını görmek ya da Miss Larkins'in arp çaldığı yukarıdaki misafir salonundan gelen sesleri duymak yüreğimi parçalasa da

akşamları düzenli olarak Mr. Larkins'in evinin civarında yürüyorum. Aile yatağa gittikten sonra, hangisinin büyük Miss Larkins'in odası olduğunu anlamaya çalışarak evin etrafında iki üç kez hastalıklı ve sersem halde dolanıyorum (ne var ki önünde dolanıp durduğum Mr. Larkins'in odasıymış); bir yangın çıksa da dışarıdaki kalabalık dehşet içinde bakarken ben elimde merdivenle koşup bunu pencereye dayayarak Miss Larkins'i kollarıma alıp kurtarsam, sonra içeride unuttuğu bir şey için geri dönsem, alevler arasında can versem diye geçiyor içimden. Çünkü aşkıma karşılık beklemiyorum ve Miss Larkins'in karşısında boy gösterip ortadan kaybolmanın bana yeteceğini düşünüyorum.

Genelde böyle, ama hep değil. Bazen gözümün önüne daha parlak görüntüler geliyor. Larkinslerde verilen büyük bir balo için giyinirken (hazırlanmam iki saati buluyor) kendimi hoş şeyler hayal eder buluyorum. Cesaret bulup Miss Larkins'e açıldığımı düşlüyorum. Miss Larkins'in başını omzuma gömüp, "Ah Mr. Copperfield, kulaklarıma inanamıyorum!" dediğini hayal ediyorum. Mr. Larkins'in ertesi sabah beni ziyaret ettiğini ve, "Sevgili Copperfield, kızım anlattı bana. Genç olmanızın bir önemi yok. Alın size yirmi bin sterlin. Mutlu olun!" dediğini duyar gibi oluyorum. Halamın yumuşayıp bizim için dua ettiğini ve Mr. Dick'le Doktor Strong'un düğün törenindeki hallerini görüyorum. Mantıklı biri olduğumu düşünüyorum –yani, geçmişe bakınca öyle olduğuma inanıyorum– ve aynı zamanda alçakgönüllü biri olduğumdan eminim; yine de bunları düşünmeden edemiyorum. Işıkların, sohbet edenlerin, müziğin, çiçeklerin, subayların (onları görmek canımı sıkıyor) ve Larkinslerin en büyük kızının, o parlak güzelliğin olduğu büyülü eve gidiyorum. Mavi bir elbise giymiş, saçında da mavi çiçekler var –unutmabeni çiçekleri– sanki unutmabeni çiçeği takmasına gerek varmış gibi! Davet edildiğim ilk gerçek yetişkin partisi bu ve biraz huzursuzum; çünkü oradaki hiçbir gruba ait de-

ğilim ve bana okul arkadaşlarımın nasıl olduğunu soran Mr. Larkins'in haricinde kimsenin bana söyleyebileceği bir şey yok gibi; aslında böyle bir şeyi sormasa daha iyiydi, çünkü oraya aşağılanmak için gitmemiştim. Bir süre kapının önünde bekledikten ve gözlerim kalbimin tanrıçasına doyduktan sonra o –Larkinslerin en büyük kızı!– bana doğru yaklaşıyor ve tatlı bir sesle dans etmek isteyip istemediğimi soruyor.

Başımla selamlayıp, "Sizinle dans ederim Miss Larkins," diye kekeliyorum.

"Başka biriyle dans etmez misiniz?" diye soruyor Miss Larkins.

"Başka kimseyle dans etmekten keyif almam."

Miss Larkins gülüp kızarıyor (ya da ben kızardığını düşünüyorum) ve, "Bir sonraki parçada dans etmek isterim o zaman," diyor.

Bir sonraki parça başlıyor. Onu dansa kaldırdığımda Miss Larkins tereddütlü bir şekilde, "Vals çalıyor galiba," diyor. "Vals yapmayı biliyor musunuz? Eğer bilmiyorsanız Yüzbaşı Bailey'yle..."

Ama vals yapmayı biliyorum (tesadüf bu ya, gayet iyi biliyorum hem de) ve Miss Larkins'i dansa kaldırıyorum. Onu Yüzbaşı Bailey'nin olduğu taraftan kararlı bir tavırla geçiriyorum. Adam kesinlikle dağılmış bir halde, ama benim umurumda değil. Ben de dağılmış haldeyim. Larkinslerin en büyük kızıyla dans ediyorum! Neredeyim, kimlerin arasındayım ya da ne kadar zamandır oradayım bilmiyorum. Sadece, yanımda mavi bir melek, keyifli bir coşkuyla boşlukta yüzer gibiyim; ta ki kendimi onunla baş başa küçük bir odada, bir kanepenin üzerinde bulana dek. Yakamdaki çiçeği (yarım krona aldığım pembe renkli bir japongülü) beğendiğini söylüyor. Bunu ona verip şöyle diyorum:

"Karşılığında paha biçilmez bir şey istiyorum sizden Miss Larkins."

"Öyle mi? Neymiş o?" diyor Miss Larkins.

"Çiçeklerinizden birini verirseniz, bir cimrinin sakladığı altın gibi saklarım onu."

"Cesur çocukmuşsunuz," diyor Miss Larkins. "Al bakalım."

Çiçeği bana verirken hiç keyifsiz görünmüyor ve ben de bunu önce dudaklarıma sonra göğsüme götürüyorum. Miss Larkins gülerek elini kolumdan çekiyor ve, "Hadi şimdi beni Yüzbaşı Bailey'nin yanına götürün," diyor.

Ben bu tatlı konuşmanın ve valsin hatırasıyla yitmişken bütün gece vist oynamış olan gösterişsiz ve yaşlıca bir beyin kolunda tekrar yanıma gelerek şöyle diyor:

"Ah! İşte cesur arkadaşım bu! Mr. Chestle sizinle tanışmak istedi Mr. Copperfield."

O an bu kişinin aile dostları olduğunu düşünerek rahatlıyorum.

"Zevkinize hayran kaldım efendim," diyor Mr. Chestle. "Gözüme girdiniz. Herhalde sizin şerbetçiotuna pek ilginiz yoktur ama ben epeyce yetiştiririm bunlardan ve bir gün bizim oralara –yani Ashford civarına– gelirseniz ve etrafa göz atmak isterseniz sizi istediğiniz kadar ağırlamaktan memnuniyet duyarız."

Mr. Chestle'a dostça teşekkür edip elini sıkıyorum. Mutlu bir rüyadayım sanki. Larkinslerin en büyük kızıyla bir kez daha vals yapıyoruz. Benim çok güzel vals yaptığımı söylüyor! Eve tarifi zor bir sevinçle gidiyorum ve bütün gece sevgili ilahemin mavi beline sarılarak vals yaptığımı hayal ediyorum. Sonraki birkaç gün, coşkulu düşüncelere dalıp gidiyorum sürekli; ama onu ne sokaklarda ne de evlerine gittiğimde görüyorum. Elimdeki kutsal taahhüt, bu pörsümüş çiçek hayal kırıklığını hafifletmeye yetmiyor.

Bir akşam yemekten sonra, "Trotwood," diyor Agnes. "Bil bakalım yarın kim evleniyor! Hayran olduğun birisi bu."

"Sen değilsindir herhalde, değil mi Agnes?"

Önündeki notalarla uğraşan neşeli yüzünü, "Yoo hayır!" diyerek kaldırıyor Agnes. "Siz duydunuz mu baba? Larkinslerin en büyük kızı evleniyormuş."

"Yüzbaşı Bailey'yle mi?" diye soracak gücü zor buluyorum.

"Hayır hayır, Yüzbaşı'yla değil. Mr. Chestle'la, şerbetçiotu yetiştiren adamla."

Birkaç hafta boyunca müthiş kederliyim. Parmağımdan yüzüğü çıkarıyorum, üzerime en kötü kıyafetleri geçiriyorum, saçıma ayı yağı* sürmüyorum ve sık sık Larkinslerin en büyük kızı Miss Larkins'in solmuş çiçeğine bakıp kederleniyorum. Bu tür bir hayattan sıkılmışken üstüne bir de kasap tarafından yine kışkırtılınca çiçeği atıyorum ve kasabın karşısına dikilerek onu müthiş bir bozguna uğratıyorum.

On yedi yaşıma ilerlediğim günlerde bu olayla birlikte yeniden yüzük takmam ve saçıma daha makul miktarda yağ sürmem aklımda son kalan şeyler.

---

* 17. ve 18. yüzyıllarda, ayılar tüylü olduğu için yağlarının saç sağlığına faydalı olduğuna inanılırdı ve ayı yağı pomat olarak satılırdı. (e.n.)

XIX

Etrafıma Bakıyorum ve Bir Şey Keşfediyorum

Okul günlerim sona erip de Doktor Strong'un yanından ayrılma vaktim geldiğinde mutlu mu olmuştum, üzülmüş müydüm emin değilim. Orada çok mutluydum, Doktor'a fazlasıyla bağlanmıştım ve o küçük dünyada seçkin ve farklıydım. Bu sebeplerden, oradan ayrılacağım için üzgündüm; ama bazı ufak tefek sebeplerden dolayı da mutluydum. Kendi başına bir genç adam olmak, kendi başına bir genç adam olmanın beraberinde getirdiği önem, o muhteşem yaratığın göreceği ve yapacağı harika şeyler ve toplumda yaratacağı harika etki hakkında sahip olduğum belli belirsiz fikirler beni acayip cezbediyordu. Çocuksu aklımda bu kuruntulu düşünceler o kadar güçlüydü ki şu anki aklımla okuldan hiç pişmanlık duymadan ayrıldım gibi geliyor. Bu ayrılık, üzerimde diğer ayrılıkların bıraktığı etkiyi bırakmamıştı. Bu konuda ne hissettiğimi hatırlamaya çalışıyorum ama nafile; öte yandan anılarımda bunun bir önemi yok. Sanırım önümde uzanan yol kafamı karıştırmıştı. Çocukluk günlerimin heba olduğunun, ama sonradan, hayatımın okumaya başlamak üzere olduğum müthiş bir peri masalına dönüştüğünün gayet farkındayım.

Kendimi hangi mesleğe adamam gerektiği konusunda halamla kafa kafaya verip uzun uzun konuşuyorduk. Onun sık sık yinelediği "Ne iş yapmak istersin?" sorusuna doğru dürüst bir karşılık verebilmek için birkaç yıl boyunca uğraşmıştım. Ama keşfedebildiğim kadarıyla özellikle yapmak istediğim bir şey yoktu. Eğer denizcilik bilimiyle ilgili bir bilgim olsaydı, bir gemiyi idare edip harika bir keşif yolculuğuyla tüm dünyayı dolaşmak, tam benlik bir şey olurdu sanırım. Ama böyle mucizevi bir durum olmadığına göre, tek arzum halama fazla yük olmayacak bir işe tutunup ne olursa olsun bu işi yerine getirmekti.

Mr. Dick düzenli olarak kurullarımıza katılıyor fakat dalgın ve bilge bir tavırla oturmakla yetiniyordu. Asla bir şey söylemiyordu, ama bir keresinde, birden benim bir "pirinç işçisi" olmam gerektiğini (bu nereden çıkmıştı bilmiyorum) söylemişti. Halam bu öneriye öyle ters bir tepki vermişti ki Mr. Dick bir daha ağzını açamamış, ondan sonra hep pürdikkat halamın dediklerini dinleyip elinde paralarını şıkırdatmıştı.

Halam okuldan ayrıldığım Noel zamanı bir sabah, "Trot, sana bir şey söyleyeceğim evladım," dedi: "şu çetrefil mesele hâlâ çözülemediğinden ve yanlış bir karar vermememiz gerektiğinden bence buna ara vermeliyiz. Sen de bu arada meseleye bir okul çocuğu olarak değil de yeni bir bakış açısıyla bakmaya çalış."

"Tamam hala."

Halam, "Bana öyle geliyor ki," diye devam etti sözüne, "ufak bir değişiklik ve dışarıdaki hayata şöyle bir göz atmak zihnini daha iyi tanımana ve daha sakin bir karar vermene yardımcı olabilir. Küçük bir seyahate çıksan. Yeniden taşranın o eski kısmına gitsen ve şu yabani isimli kadını görsen," deyip burnunu ovuşturdu sonra halam, zira isminden dolayı Peggotty'yi asla affedemeyecekti.

"Böyle bir şeyi çok isterim hala!"

"Eh iyi," dedi halam, "benim de bunu istemem bir şans o zaman. Ama senin bunu istemen doğal ve mantıklı bir durum ve ben gayet iyi biliyorum ki Trot, senin yaptığın her şey doğal ve mantıklıdır."

"Umarım öyledir hala."

"Kız kardeşin Betsey Trotwood da yaşasaydı, o da herhalde son derece doğal ve mantıklı biri olurdu," dedi halam. "Sen de ona layık bir ağabey olurdun, değil mi?"

"Umarım size layık biri olmuşumdur hala. Bu bana yeter."

"Annen denecek o zavallı bebeğin yaşamaması bir bakıma iyi olmuş," dedi halam onaylar tarzda bana bakarak, "yoksa şimdiye dek oğluyla öyle böbürlenmiş olurdu ki o kadar gurur küçük başına vurmuş olurdu, bugüne kadar vurmamış olsaydı tabii." (Halam kendisinin her türlü zayıflığını benim yerime affeder ve lafı bir şekilde zavallı anneme getirirdi.) "Olur şey değil Trotwood, annene ne kadar çok benziyorsun!"

"Umarım iyi yanlarını almışımdır hala!" diyorum ona.

"Aynı annesi gibi Dick," dedi halam üstüne basa basa, "aynı annesi; tıpkı onun o öğleden sonraki, kaygılanmadan önceki hali – aman Tanrım, aynı annesi, şu bakışlara bak!"

"Öyle mi gerçekten?" diye sordu Mr. Dick.

"David'e de benziyor gerçi," dedi halam kararlı bir edayla.

Mr. Dick de, "David'e çok benziyor gerçekten!" dedi.

Halam, "Ama ben senin sağlam durmanı istiyorum Trot," diye devam etti, "fiziksel olarak değil, manevi olarak; fiziksel olarak gayet iyisin zaten. İrade sahibi, sağlam ve iyi bir çocuk olmanı istiyorum. Azimli," ve sonra şapkasını bana doğru sallayıp yumruğunu sıkarak şöyle dedi: "Kararlı. Kişilikli olmanı, Trot; herhangi bir kişinin ya da herhangi bir şeyin etkisi altında kalmayan, mantığı elden bırakmayan güçlü bir kişiliğe sahip ol. İşte böyle olmanı istiyorum senin. Tanrı biliyor ya, babanla annen de öyle olabilirdi, hatta belki öyle olsalar daha iyi olurdu."

Anlattığı gibi biri olmayı umduğumu söyledim.

"Yavaş yavaş kendine güvenmen, kendi kararlarını kendin verebilmen için seni tek başına bir seyahate göndereceğim," dedi halam. "Önce Mr. Dick'in de seninle gelmesinin iyi olacağını düşündüm ama biraz daha düşününce onun burada kalıp bana göz kulak olmasının daha yerinde olacağına karar verdim."

Mr. Dick bir an için biraz hayal kırıklığına uğramış gibiydi ama dünyanın en harikulade kadınına göz kulak olmanın şerefini ve onurunu düşününce yüzü birden aydınlandı.

"Dahası," dedi halam, "bir de şu Anılar var."

"Ah doğru," dedi Mr. Dick çabucak, "bence de hemen halletmelisin bunu Trotwood; gerçekten hemen halledilmeli! Yoksa içine işler – sonra da," dedi Mr. Dick ve birden kendini toplayıp uzun bir süre sessiz kaldıktan sonra, "ayıkla pirincin taşını!" diye ekledi.

Halamın bu güzel planından kısa bir süre sonra, yanımda bol miktarda para ve iki bölmeli bir çantayla, sevgiyle seferime uğurlandım. Ayrılırken halam güzel tavsiyelerde bulunup bol bol öptü beni ve etrafıma bakıp biraz düşünmemi hedeflediği için, Suffolk'a gidişte ya da oradan dönüşte, Londra'da birkaç gün kalmamın iyi olacağını söyledi. Lafın kısası, üç dört hafta boyunca dilediğimi yapmakta özgürdüm ve daha önce bahsettiğim şeyleri düşünmek, etrafıma bakınmak ve söz verdiğim gibi haftada iki üç defa halama mektup yazıp neler yaptığımı dürüstçe anlatmak dışında özgürlüğümü kısıtlayan hiçbir şey yoktu.

Agnes, Mr. Wickfield ve iyi kalpli Doktor'la vedalaşabilmek için önce Canterbury'ye gittim (oradaki odamı daha boşaltmamıştım). Agnes beni gördüğüne çok sevindi ve ben gittiğimden beri evde hiçbir şeyin aynı olmadığını söyledi.

"Ben de buradan uzak kaldığımda kendimde değilim hiç," dedim. "Seni özlemek sağ elimi aramak gibi bir şey. Gerçi sağ elimin başı ve yüreği olmadığı için bunu söyleme-

nin bir anlamı yok. Zaten seni tanıyan herkes sana akıl sorar, senin yol göstermeni ister Agnes."

Agnes gülümseyip, "Beni tanıyan herkes beni şımartıyor sanırım," dedi.

"Hayır. Sen kimseye benzemediğin için oluyor bu. O kadar tatlı ve iyi huylusun ki. Yumuşacık bir tabiatın var ve hep doğruyu söylüyorsun."

Agnes nakışını işlemek için oturduğunda tatlı bir kahkaha atarak, "Sanki Larkinslerin en büyük kızıymışım gibi konuşuyorsun," dedi.

Beni kendine tutsak eden mavilimin hatırasıyla kızararak, "Hadi ama! Güvenimi suistimal etmen hoş değil," dedim. "Ben yine de sana aynı şekilde güvenmeye devam edeceğim Agnes. Bundan asla vazgeçmem. Ne zaman başım derde girse ya da âşık olsam izin verirsen hep sana söyleyeceğim – hatta gerçekten âşık olduğum zaman bile."

"Sen zaten hep gerçekten âşık olmamış mıydın?" dedi Agnes tekrar gülerek.

Karşılığında ben de gülüp bir parça utanarak, "Ah, o çocukluktu, okul günleri işte," dedim. "Farklı bir döneme geçiyoruz artık; er geç birine ciddi anlamda abayı yakarım herhalde. Benim merak ettiğim, senin şimdiye kadar nasıl olup da birine ciddi bir şeyler hissetmediğin Agnes."

Agnes tekrar gülerek başını iki yana salladı.

"Ah, hissetmediğini biliyorum işte!" dedim. "Hissetseydin bana söylerdin. Ya da en azından," bu arada Agnes'ın yüzünün hafifçe kızardığını görmüştüm, "bunu bana belli ederdin. Ama ben şimdiye kadar seni hak edecek birini daha tanımadım Agnes. Gördüğüm herkesten çok daha asil ve saygıdeğer bir adam olacak ki ben bu işe razı olayım. Emin ol, ileride tüm hayranlarının benden çekeceği var, gözüm üstlerinde olacak."

Konuşmamız, çocuklukta başlayıp aynı evde büyümüş olmanın verdiği güven dolu bir şakacılık ve samimiyetle iler-

liyordu. Ancak Agnes birden gözlerini üzerime dikti ve farklı bir tarzda konuşmaya başladı:

"Trotwood, sana sormak istediğim bir şey var ve belki uzun bir süre daha sorma fırsatım olmaz – bunu soracak başka birini düşünemiyorum. Son zamanlarda babamda bir değişiklik fark ettin mi?"

Fark etmiştim, hatta Agnes'ın da bunu fark edip etmediğini merak ediyordum. Bunu yüzümden anlamış olmalıydı ki gözlerini yere indirdi ve ben gözlerinin dolu dolu olduğunu gördüm.

Agnes usulca, "Bana bunun ne olduğunu söylesene," dedi.

"Bence – onu çok sevdiğim için açık konuşayım mı Agnes?"

"Tabii," dedi Agnes.

"Bence, buraya geldiğimden beri artırdığı alışkanlık ona pek iyi gelmiyor. Genelde çok gergin ya da ben yanılıyorum."

Agnes başını iki yana sallayarak, "Yanılmıyorsun," dedi.

"Elleri titriyor, konuşması zor anlaşılıyor ve tuhaf bakıyor. Böyle zamanlarda, yani kendinde olmadığında mutlaka bir işe çağrıldığını fark ediyorum hep."

"Uriah çağırıyordur," dedi Agnes.

"Evet, dahası baban bu işe uygun olmadığını görünce, verilen işi anlamayınca veya diğerlerinin bunu fark ettiğini görünce o kadar rahatsız oluyor ki ertesi gün kötüleşiyor ve bir sonraki gün daha da kötü oluyor; sonunda hiçbir şeye hevesi kalmayıp bitkin düşüyor. Söylediklerimden dolayı paniğe kapılma Agnes, ama bu haldeyken, hatta daha geçen akşam, başını masasına koyup çocuk gibi ağladı."

Ben hâlâ konuşuyordum ki Agnes elini dudaklarıma götürdü ve hemen sonra babasını kapıda karşılayarak başını omzuna koydu. İkisi karşıdan bana doğru gelirken Agnes'ın yüzündeki ifade pek dokunaklıydı. Güzel bakışında, baba-

sına karşı öyle derin bir muhabbet, babasının sevgisine ve ilgisine öyle içten bir minnettarlık vardı ki; bana babasına sevgiyle yaklaşmam, içimde bile onunla ilgili tüm düşüncelerimde yumuşak olmam ve babasına karşı hiçbir kötü duygu beslememem için öyle telaşla yalvarır bir ifadeyle bakıyordu ki; babasıyla gurur duyan, fedakâr ama bir o kadar da kederli, üzgün ve benden medet umar hali öyle belirgindi ki bana söyleyeceği hiçbir şey bunları daha iyi ifade edemez, beni daha fazla etkileyemezdi.

Doktor'un evinde çay içecektik. Oraya her zamanki saatte gittik ve Doktor'la genç karısını ve onun annesini, çalışma odasındaki şöminenin etrafında otururken bulduk. Doktor beni, sanki Çin'e gidecekmişim gibi, seçkin bir konuk gibi ağırlamıştı ve eski öğrencisinin ateşten kızaran yüzünü görebilmek için şömineye bir odun atılmasını istemişti.

"Trotwood'un koltuğunda çok da fazla yeni yüz göremeyeceğim artık Wickfield," dedi Doktor ellerini ateşte ısıtırken. "Giderek tembelleşiyorum ve huzur istiyorum. Altı ay içinde bütün gençleri bırakıp daha sessiz bir yaşam süreceğim."

"On yıldır pek çok kez söylediniz bunu Doktor," dedi Mr. Wickfield.

"Ama bu kez yapacağım bunu," dedi Doktor. "Yerime yardımcım geçecek – nihayet gerçekleştireceğim bunu. Bu yüzden yakında sözleşmelerimizi ayarlayıp bunlara birer dolandırıcı gibi, sıkı sıkıya tutunmamız gerek."

"Ve oyuna getirilmemeye dikkat etmek, değil mi?" dedi Mr. Wickfield. "Kendi kendinize hazırlayacağınız anlaşmaların hepsinde oyuna getirildiğiniz gibi. Eh! Ben hazırım o halde. Bizim meslekte bundan daha fena işler vardır."

"Benim, Sözlük dışında kafa yoracağım bir şey yok o zaman," dedi Doktor gülerek, "bir de şu diğer sözleşme – Annie."

Mr. Wickfield, Agnes'ın yanındaki çay masasının başında oturan Annie'ye göz attığında kadın bakışlarını alışılma-

dık bir tereddüt ve ürkeklikle kaçırdı. Mr. Wickfield aklına bir şey takılmış gibi, gözlerini bir süre Doktor'un karısının üzerinden ayırmadı.

Kısa bir sessizliğin ardından, "Duyduğuma göre Hindistan'dan posta gelmiş," dedi Mr. Wickfield.

"Bu arada Mr. Jack Maldon'dan mektup da var!" dedi Doktor.

"Öyle mi?"

Mrs. Markleham başını iki yana sallayarak, "Zavallı Jack!" dedi. "O korkunç iklim! Dediklerine göre bir kum yığınının tepesinde bir büyütecin altında yaşamak gibiymiş! Güçlü görünüyordu, ama aslında değil. Sevgili Doktor, böyle bir cesaretle bu riske atılmak onun ruhunda var ama bedeni bunu kaldırmıyor. Annie tatlım, eminim kuzeninin fazla güçlü biri olmadığını hatırlıyorsundur; öyle gürbüz bir çocuk değildi biliyorsun," dedi Mrs. Markleham üstüne basa basa ve bizlere baktı, "kızımla birlikte çocukluklarında, gün boyu kol kola gezdikleri zamanlardan beri böyle bu."

Annie kendisine hitap edilmesine rağmen karşılık vermedi.

"Söylediklerinizden Mr. Maldon'ın hasta olduğunu mu anlamam gerekiyor?" diye sordu Mr. Wickfield.

"Evet, hasta!" dedi Yaşlı Asker. "Sevgili Mr. Wickfield, her şey mevcut onda."

"Sahi mi?" dedi Mr. Wickfield.

"Olmayan sorunu yok!" dedi Yaşlı Asker. "Emin olun, güneş çarpmasından tutun, sıtmaya kadar her şey var. Karaciğerine gelince," dedi Yaşlı Asker kaderine boyun eğmiş bir halde, "onu da yola çıktığı anda gözden çıkardı!"

"Kendisi mi söylüyor bunu?" diye sordu Mr. Wickfield.

Mrs. Markleham başını ve yelpazesini sallayarak, "Söylemek mi? Aman efendim," dedi, "bu soruyu sorduğunuza göre zavallı Jack Maldon'ımı pek tanımıyorsunuz siz. O böyle şey söylemez. Bunu ona söyletmek için, önce dört tane vahşi atın ayaklarına bağlayıp sürüklemek lazım onu."

"Anne!" dedi Mrs. Strong.

"Annie, tatlım," dedi annesi, "ilk ve son kez söylüyorum, onaylamak için olmadıkça benim lafımı bölme. Sen de benim kadar iyi biliyorsun ki kuzenin Maldon bu yüzden vahşi atların ayaklarında sürüklenirdi – gerçi neden dört taneyle sınırlıyorum ki! Dörtle sınırlamayacağım kendimi. Doktor'un planlarını altüst edecek bir şey diyeceğime sekiz diyeyim, on altı, otuz iki diyeyim."

Doktor, yüzünü sıvazlayıp danışmanına pişman olmuş gibi bakarak, "Wickfield'ın planları," dedi. "Daha doğrusu onun için ortak planlarımız. Ben dedim, yurt dışı ya da burası dedim."

Mr. Wickfield, "Ben de yurt dışı dedim," diye ciddi bir tavırla ekledi. "Onu yurt dışına göndermek istedim. Bu benim sorumluluğum."

"Ah! Sorumluluk!" dedi Yaşlı Asker. "Her şey en iyisi olsun diye yapıldı sevgili Mr. Wickfield; biliyorsunuz ki her şey en iyisi ve güzeli olması için yapıldı. Ama eğer bu iyi insan orada yaşayamayacaksa yaşayamayacaktır. Orada yaşayamayacaksa, Doktor'un planlarını altüst etmektense ölür. Ben bilirim onu," dedi Yaşlı Asker bir çeşit sakin ve ulvi ıstırap içinde yelpazesini sallarken.

"Hanımefendi," dedi Doktor neşeyle, "planlarına saplanıp kalmış biri değilim ben, kendim de altüst ederim onları. Onların yerine başka ayarlamalar yaparım hemen. Eğer Mr. Jack Maldon sağlık sorunları yüzünden eve dönerse yeniden gitmesine izin vermemeliyiz ve ona burada, daha uygun ve hayırlı koşullar sağlamak için çabalamalıyız."

Mrs. Markleham kendini bu yüce gönüllü konuşmaya öyle kaptırmıştı ki –böyle bir konuşmayı hiç beklemediğini ya da lafı oraya getirmediğini söylemeye gerek bile yok– Doktor'a onun böylelikle tam da kendi gibi davrandığını söyledi ve defalarca yelpazesinin parçalarını öperek bununla Doktor'un eline vurdu. Sonra da eski oyun arkadaşı için ya-

pılan bunca iyiliğe karşın duygularını yeterince göstermeyen kızı Annie'yi usulca azarladı ve bize ailenin ayağa kaldırılmayı hak eden diğer değerli bireyleriyle ilgili detayları aktardı.

Bu süre boyunca kızı Annie hiç konuşmadı ya da gözlerini kaldırıp bakmadı ve Mr. Wickfield, yine bu süre boyunca o, kızının yanında otururken gözlerini üzerine dikti. Mr. Wickfield'ın kimse tarafından gözlemlenmediğine emin olduğunu fark ettim; tüm ilgisi kadının ve kendisinin onun hakkındaki düşüncelerinde toplanmış gibiydi. Şimdi de Mr. Jack Maldon'ın kendisiyle ilgili ne yazdığını ve bunu kime yazdığını soruyordu.

Mrs. Markleham, Doktor'un tepesindeki şömine rafında duran mektubu alarak, "İşte şurada," dedi, "Doktor'a diyor ki –neredeydi bakayım? Hah!– 'Size ciddi sağlık sorunlarım olduğunu ve iyileşmek için bir süreliğine eve dönmem gerekebileceğini bildirmekten üzüntü duyuyorum.' Gayet açık, zavallı çocuk! İyileşmesi için tek çare bu! Ama Annie'ye gönderdiği mektupta bu daha da açık. Annie, o mektubu göstersene bir daha."

Annie, "Şimdi değil anne," dedi usulca.

"Tatlım, sen bazı konularda kesinlikle dünyanın en tuhaf insanlarından birisin," dedi annesi, "özellikle ailenle ilgili durumlarda en tuhaf olanı. Bana kalırsa, ben bu konuyu açmasaydım, bizim bu mektuptan hiç haberimiz olmayacaktı. Sen şimdi böyle yaparak Doktor Strong'un güvenini boşa çıkarmış olmuyor musun canım? Beni şaşırtıyorsun. Bunu düşünmen gerekirdi."

Annie gönülsüzce mektubu çıkardı ve ben bunu yaşlı kadına verirken mektubu uzatan isteksiz elin nasıl titrediğini gördüm.

Mrs. Markleham gözlüğünü takarak, "Şimdi, neredeydi bakalım şu kısım," dedi ve devam etti, "hah buldum. 'Sevgili Annie, eski günleri hatırladıkça' –vesaire vesaire– yok, burası değil. 'Sevimli İhtiyar Dava Vekili' – kim bu? Aman Tanrım,

Annie, kuzenin Maldon'ın ne kadar okunaksız bir yazısı var ve ben ne kadar aptalım! 'Doktor,' tabii ki. Ah gerçekten sevimlidir ama!" Mrs. Markleham bu noktada durup tekrar yelpazesini öptü ve bunu sakin bir memnuniyetle bize bakan Doktor'a doğru salladı. "Buldum işte. 'Şimdi söyleyeceklerim seni şaşırtmayabilir Annie,' – onun asla güçlü biri olmadığını bildiğimizden şaşırmayız elbette – nereyi okuyordum? 'Bu uzak diyarda öyle şeyler yaşadım ki içinde bulunduğum şartları değiştirmeye karar verdim artık; mümkün olursa hastalık izniyle yapacağım bunu; bu olmazsa temelli istifa edeceğim. Şu ana dek tahammül ettiğim şey katlanılır gibi değildi, hâlâ da değil.' Ve şu dünyadaki en iyi varlıklardan birinin tez canlılığı olmasaydı," dedi Mrs. Markleham önceden olduğu gibi Doktor'u ima edip mektubu katlayarak, "böyle bir şeyi düşünmeye ben de katlanamazdım."

Yaşlı kadın bu meseleyle ilgili bir şey söylemesi için kendisine baktığı halde Mr. Wickfield tek kelime etmeden, gözleri yerde bir noktaya sabitlenmiş halde suspus oturdu. Konu değişip laf başka yerlere geldikten uzun bir süre sonra bile öylece kaldı; sadece Doktor'a, karısına ya da ikisine birden bakmak istediğinde, düşünceli çatık kaşlar eşliğinde gözlerini ara ara onların üzerine dikti.

Doktor müziği çok seviyordu. Agnes yüzünde güzel bir ifade, tatlı tatlı şarkı söylüyor, Mrs. Strong da ona eşlik ediyordu. Birlikte şarkı söyleyip düet yaptılar ve bize küçük bir konser verdiler. Ama iki şey fark ettim: Öncelikle, Annie sakinleşip kendini toplamış olsa da Mr. Wickfield'la aralarında onları birbirinden tamamen ayıran bir boşluk oluşmuştu; ikincisi, Mr. Wickfield, Mrs. Strong'la Agnes'ın arasındaki yakınlıktan hoşlanmamış gibiydi ve onları huzursuz bir şekilde izliyordu. Şimdi itiraf etmeliyim ki o gece Mr. Maldon giderken gördüklerimi hatırlayınca daha önce hiç aklıma gelmeyen bir şey fark ettim ve bu da içime dert oldu. Annie'nin yüzünün masum güzelliği, bana artık eskisi gibi

masum gelmiyordu; doğal zarafetine ve cazibesine inanmıyordum; öte yandan Agnes'a baktığımda ve onun ne kadar iyi ve dürüst olduğunu düşündüğümdeyse bunun uygunsuz bir arkadaşlık olduğuna dair bir şüphe uyandı içimde.

Fakat bu arkadaşlıkta Agnes da Annie de o kadar mutlulardı ki gece onlar için bir saatte uçup gitti sanki. O gece hâlâ iyi hatırladığım bir olayla kapandı. İkisi vedalaşıyorlardı ve Agnes, tam Mrs. Strong'u kucaklayıp öpecekti ki Mr. Wickfield sanki bu bir rastlantıymış gibi araya girerek Agnes'ı kenara çekti. Sonra aradan bu kadar zaman geçmemiş de ben yine Mr. Maldon'ın oradan ayrıldığı akşamki gibi kapıda dikiliyormuşum gibi Mrs. Strong'un yüzünde, Mr. Wickfield'la o akşam yüz yüze geldiğinde beliren ifadenin aynısını gördüm.

Bunun bende nasıl bir etki yarattığını ya da sonradan onu düşündüğümde onu bu bakıştan ayrı tutup yüzünü o masum güzelliğiyle hatırlamanın benim için ne kadar imkânsız olduğunu anlatmam çok zor. Eve geldiğimde bile bu ifade hâlâ aklımdaydı. Doktor'un evinin çatısının üzerine kara bir bulut gibi çökmüştü sanki. Kır saçlarına duyduğum hürmet, onun kendisine ihanet edenlere duyduğu merhametle ve onu yaralayanlara duyduğum nefretle karışmıştı. Yaklaşan derin bir ıstırabın gölgesi ve ne idiği belirsiz büyük bir utanç, çocukken ders çalışıp oynadığım o sessiz mekânın üzerini bir leke gibi kaplamış, zalimce karalamıştı. Kendilerini bir asır kapalı tutan o kasvetli ve yaşlı geniş yapraklı sarısabır bitkilerini düşünmek bana artık zevk vermiyordu; keza düzgünce biçilmiş çimenler, ayaklı taş vazolar, Doktor'un yürüyüşü ve bunların hepsinin üstünde çınlayan katedral çanının uyumlu sesi de. Çocukluğumun dingin mabedi, gözümün önünde yağmalanmış, yarattığı tüm huzur ve övünç yerle bir olmuştu sanki.

Ama sabah, her yanı Agnes'ın izleriyle dolu eski evden ayrılıyor olduğum gerçeğini beraberinde getirdi; ve bu durum zihnimi yeterince oyaladı. Kuşkusuz yakında dönerdim

oraya; eski odamda yeniden uyuyabilirdim –belki de sık sık– ama orada kaldığım günler artık geçmişte kalmıştı ve bir daha gelmeyecekti. Orada kalan kitaplarımı ve kıyafetlerimi Dover'a gönderilmek üzere topladığımda kalbime, Uriah Heep'e göstermeyi göze alamayacağım kadar büyük bir ağırlık çökmüştü; o ise bana yardımcı olma konusunda öyle işgüzardı ki gidişime sevindiğini düşünmeden edemedim.

Agnes ve babasının yanından yiğitçe bir kayıtsızlıkla ayrılarak Londra arabasındaki yerimi aldım. Yolda giderken o kadar yumuşamış ve hoşgörülü bir halim vardı ki eski düşmanım kasaba bile az kalsın başımla selam verip kendine içki alsın diye beş şilin atacaktım. Ama kasap, dükkândaki koca kesme tahtasını kazımak için dikilirken o kadar kararlı görünüyordu, dahası benim attığım yumruk neticesinde kaybettiği ön dişinin eksikliği ona öyle tuhaf bir hava veriyordu ki bir şey yapmamanın daha doğru olacağına karar verdim.

Yoldayken aklımdaki temel fikir, kendimi arabacıya elimden geldiğince büyük göstermek ve olabildiğince haşin bir sesle konuşmaktı. İkincisini binbir zahmetle başardım ve bunun bir yetişkinlik belirtisi olduğunu düşündüğüm için haşinliği elden bırakmadım.

"Son durağa kadar gidecek misiniz efendim?" diye sordu arabacı.

"Evet William," dedim küçümser bir tarzda (onu tanıyordum); "Londra'ya gidiyorum. Sonra da Suffolk'a geçeceğim."

"Avlanmaya mı efendim?" diye sordu arabacı.

Yılın o zamanında bunun oraya balina avlamaya gitmem kadar abes olduğunu gayet iyi biliyordu, yine de iltifat edilmiş gibi hissettim.

Karar verememiş gibi yaparak, "Avlansam mı avlanmasam mı bilemedim," dedim.

"Dediklerine göre kuşlar pek ürkekmiş," dedi William.

"Doğrudur," dedim.

"Siz Suffolklı mısınız efendim?" diye sordu William.

"Evet," dedim önemli bir şeymiş gibi. "Suffolklıyım."

"Duyduğuma göre oranın turtaları çok güzelmiş," dedi William.

Böyle bir şeyden haberim yoktu ama memleketimin kurumlarını desteklemenin ve bunlarla bir yakınlık ortaya koymanın önemli olduğunu hissettiğimden, "Doğrudur!" der gibi başımı salladım.

"Hele beygirleri," dedi William. "Bir beygir sürüsü var! Buradaki Suffolk beygirlerinin iyi bir tanesi ağırlığınca altın değerindedir. Siz hiç Suffolk beygiri yetiştirdiniz mi efendim?"

"Yok," dedim, "pek sayılmaz."

"Bak benim arkamdaki şu beyefendi var ya, valla bu adam topunu birden yetiştirir."

Bu beyin bahsettiği kişi, hiç ümit vadetmeyen kısık gözleri ve belirgin hatlı bir çenesi olan başka bir beyefendiydi; başında kenarları dar siperli uzun bir beyaz şapka, üzerinde de ayaktan kalçaya kadar bacaklarının dış kısımları düğmeli gibi duran, dar, hâkî renkli bir pantolon vardı. Arabacının hemen omuz başında duran çenesi, bana da o kadar yakındı ki soluğu başımın arkasını gıdıkladı ve o tarafa döndüğümde gözünü kısmaksızın kurnaz bir edayla yan yan öndeki atlara baktığını gördüm.

"Değil mi?" dedi William.

Arkasında duran beyefendi, "Ne değil mi?" diye sordu.

"Suffolk beygirlerinin topunu yetiştirirsin sen ya!"

"Tabii ya," dedi beyefendi. "Her cins at ve it yetiştirmişimdir. Atlar ve itler bazı adamlar için hayaldir. Benim içinse ekmek ve su gibidir – ev, eş, çocuk gibi; okuma yazma ve matematik; enfiye, tütün ve uyku gibi."

William dizginleri tutarken kulağıma eğilip, "Bu öyle arabanın arkasında oturacak adam değil, öyle değil mi?" dedi.

Arabacının bu sözlerinden onun benim yerime oturması gerektiğini düşündüğünü çıkardım ve kıpkırmızı bir suratla yerimi ona vermeyi önerdim.

"Gerçekten, zahmet olmazsa kalkabilirseniz iyi olur efendim," dedi William.

Bu olayı hep hayatımdaki ilk çöküş olarak gördüm. Posta merkezinde yerimi ayırtırken kâğıda "ön koltuk" yazmışlardı ve ben de görevliye yarım kron vermiştim. Bu ayrıcalıklı bölmede oturmam şerefine üzerime özel bir kaban ve şal verilmişti ve ben de bu yüzden kendimi epeyce önemsemiştim ve arabaya yakışacağımı düşünüyordum. Ama şimdi daha en baştan yerime kısık gözlü sefil bir adam getirilmişti, ahır gibi kokmak ve atların eşkin gittiği sırada yanımda insandan çok sinek gibi dolaşmak dışında bir erdemi yoktu üstelik!

Canterbury arabasının açık bölmesinde yaşanan bu ufak olay, hayatımda ufak tefek meselelerde beni hep kuşatan ve hiç olmasa çok iyi olacak o güvensizliği iyice kamçılamıştı. Haşin konuşmaya sığınmak bir işe yaramamıştı. Yolculuğun geri kalanında karın boşluğumdan konuştum ama kendimi tamamıyla tükenmiş ve inanılmaz genç hissediyordum.

Ne var ki o iyi eğitimli, güzel giyimli halimle ve cebimde bol parayla orada, dört atın arkasında oturmak ve daha önceki bezdirici seyahatim sırasında uyuduğum yerleri görmeye çalışmak tuhaf ve ilginçti. Yolda gözüme çarpan her noktada zihnime bir dolu düşünce üşüşüyordu. Yanından geçtiğimiz serserilere baktığımda ve yüzlerindeki o unutulmaz halleri gördüğümde kalaycının kararmış elinin tekrar gömleğimin yakasına yapıştığını hissettim. Arabanın tekerlekleri Chatham'ın dar caddesinde takırdadığında ve gözüm ceketimi satın alan yaşlı canavarın yaşadığı sokağa takıldığında, hem güneşte hem de gölgede oturup paramı beklediğim yere bakabilmek için heyecanla başımı uzattım. Nihayet Londra'ya vardığımızda Mr. Creakle'ın çocukları zalimce dövdüğü Salem Yurdu'nun önünden geçerken arabadan inip

hakkından gelmek ve kafese kapatılmış serçelerden farksız o çocukları serbest bırakmak için gereken yasal izni alabilmek için her şeyimi verirdim.

Charing Cross'taki, o zamanlar binalarla dolu bir mahallede küflü bir yapıdan ibaret olan Golden Cross Hanı'na gittik. Garsonun teki beni kahve salonuna aldı ve bir oda hizmetçisi de bana, at arabası gibi kokan ve bir aile mezarı gibi dar olan odamı gösterdi. Kimse benden çekinmediği için, genç oluşumun bilinciyle canım fena sıkılmıştı: Oda hizmetçisi hiçbir konuda söylediklerime kulak vermiyordu ve garson da beni tanıdığından tecrübesizliğimi görüp bana tavsiyelerde bulunmuştu.

"Pekâlâ, şimdi," dedi garson kendinden emin bir tarzda, "ne yemek istersiniz? Genelde genç beyler kümes hayvanlarını sever; size tavuk getireyim mi?"

Olabildiğince haşmetli bir edayla, tavuk yeme havasında olmadığımı söyledim.

"Öyle mi?" dedi garson. "Genç beyler genelde sığır ve koyun eti yemekten bıkmış olurlar; size buzağı pirzolası verelim!"

Başka bir şey sipariş etmeyi beceremeyeceğimden bu teklifi kabul ettim.

Garson, yüzünde yalaka bir tebessümle başını yana eğerek, "Patates de ister misiniz?" diye sordu. "Genç beyler patates yemekten de bıkmış olurlar da."

En pes sesimle bana buzağı pirzolası, patates ve yanına uygun şeyler getirmesini ve barda Mr. Trotwood Copperfield adına gelen bir mektup olup olmadığını araştırmasını istedim – gerçi olmadığını ve olamayacağını biliyordum ama böyle bir beklenti içinde olmanın erkekçe görüneceğini düşündüm.

Az sonra garson geri gelerek mektup olmadığını söyledi (ben de çok şaşırdım) ve şöminenin yanındaki kısma örtü serip akşam yemeği için hazırlamaya başladı. Bu işle meşgulken de yemeğin yanında ne içeceğimi sordu ve ben, "Çeyrek

litre tatlı İspanyol şarabı alayım," deyince maalesef bunu küçük sürahilerin dibinde kalan şarabı kullanmak için iyi bir fırsat olarak gördü. Böyle düşünüyorum çünkü ben gazete okurken onun kendi özel alanı olan alçak bir ahşap bölmenin ardına geçerek bu artık içkileri bir reçete hazırlayan bir kimyager veya eczacı gibi bir kaba boşalttığını gördüm. Şarap geldiğinde bunun çok tatsız olduğunu ve içinde, katışıksız bir durumdaki yabancı bir şaraptan beklenmeyecek kadar fazla İngiliz şarabı izi olduğunu düşündüm, ama çekindim ve hiç sesimi çıkarmadan içtim.

Sonra keyfim yerine geldiğinde (buradan, zehirlenmenin her etabının kötü olmadığı sonucunu çıkarıyorum) bir oyuna gitmeye karar verdim. Covent Garden Tiyatrosu'na gittim ve orada, orta kısmın arkalarından *Julius Caesar*'la yeni pandomimi izledim. Bütün o asil Romalıları canlı izlemek ve onları okulda öğrendiğimiz gibi sert liderler değil de beni eğlendirmek için sahneye girip çıkan adamlar olarak görmek çok yeni ve keyifli bir his yaratmıştı bende. Ama gerçekle gizemin karıştığı oyun, şiir, ışıklar, müzik, oradaki topluluk, gözalıcı ve parlak dekordaki muazzam değişiklikler üzerimde öyle tuhaf bir etki bırakmış, önümde öyle sınırsız keyif alanları açmıştı ki geceleyin saat on ikide yağmurlu caddeye çıktığımda kendimi bulutların üzerinden inmiş gibi hissetmiştim; sanki asırlardır bulutların tepesinde romantik bir hayat sürmüştüm de sonra bu bas bas bağıran, su sıçratan, meşalelerle aydınlanan, şemsiyelerden geçilmeyen, at arabalarının koşuşturduğu, metal ve tahtadan yapılma ayakkabı koruyucularının tıkırdadığı, çamurlu, berbat dünyaya inmiştim.

Başka bir kapıdan çıkmış, sanki bu dünyanın yabancısıymışım gibi kısa bir süre yolda kalakalmıştım ama o hoyratça itiş kakışın içine düşünce hemen kendime geldim ve yeniden otel yoluna düştüm; izlediğim muhteşem gösteri yol boyu aklımdan gitmemişti ve biraz siyah bira içip istiridye yedikten sonra gözüm kahve odasındaki ateşe dikilmiş, saat biri geçmişken aklım hâlâ oyundaydı.

Oyun ve tabii geçmişim –çünkü bir açıdan, parlak bir şeffaflığın ardından önceki hayatımı görebiliyordum sanki– o kadar içime işlemişti ki karşıma iyi hatırlamam gereken ve zevkli bir umursamazlıkla giyinmiş hoş ve yapılı bir genç adamın ne zaman çıktığını bile bilmiyorum. Ama kendisini gelirken görmesem bile varlığından haberdar olduğumu hatırlıyorum – o sırada ben de hâlâ kahve odasındaki şöminenin karşısında oturmuş derin derin düşünüyordum.

Ben nihayet yatağa gitmek için kalkınca uykulu garson buna pek sevindi, çünkü bacaklarına ağrı girdiğinden sürekli kıpırdayıp bacaklarına vuruyor, küçük kilerinde eğilip bükülerek ağrıları gidermeye çalışıyordu. Kapıya doğru giderken içeri giren adamın yanından geçtim ve onu net bir şekilde gördüm. Doğruca arkamı dönüp geri yürüdüm ve tekrar baktım. Beni tanımıyordu ama ben hemen tanıdım onu.

Başka zaman olsa onunla konuşmak için kendime güvenmeye ya da kararlı olmaya ihtiyaç duyabilirdim ve bunu ertesi güne kadar erteleyebilir, onun izini kaybedebilirdim. Ama o an, zihnim hâlâ oyunun etkisindeyken eski günlerde beni korumuş olmasından dolayı ona o kadar minnettardım ve ona olan sevgim, yüreğimden öyle taze ve doğal bir şekilde taşıyordu ki hemen, kalbim küt küt atarak yanına gittim ve ona şöyle dedim:

"Steerforth! Benimle konuşmayacak mısın?"

Steerforth bana baktı –tıpkı eski günlerde bazen baktığı gibi– ama bakışından beni tanımadığı anlaşılıyordu.

"Beni hatırlamadın galiba," dedim.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı birden. "Küçük Copperfield!"

İki elinden tuttum ve öylece durdum. Aslında onu utandıracağımı ve bunun hoşuna gitmeyeceğini bilmesem boynuna sarılıp ağlardım.

"Hiç bu kadar mutlu olmamıştım! Sevgili Steerforth, seni gördüğüme çok sevindim!"

"Ben de seni gördüğüme çok sevindim!" dedi ve içten bir şekilde elimi sıktı. "Ama Copperfield, eski dostum, yapma şimdi böyle!" Öte yandan bana öyle geliyor ki onunla karşılaştığıma bu kadar sevinmiş olmam hoşuna gitmişti.

Onca çabalamama rağmen saklayamadığım gözyaşlarımı silerek beceriksizce güldüm ve yan yana oturduk.

"Ee, sen nasıl geldin buralara?" dedi Steerforth, omzuma vurarak.

"Canterbury arabasıyla bugün geldim. Orada halam beni evlat edindi ve eğitimimi tamamladım. Peki sen nasıl geldin buraya Steerforth?"

"Ben şimdi Oxford'dayım," dedi Steerforth; "ama sıkıntıdan ölüyorum orada – şimdi de anneme gidiyorum. Sende de nasıl bir şeytan tüyü var Copperfield! Şimdi bakıyorum da sana, aynısın! Hiç değişmemişsin."

"Seni görür görmez tanıdım," dedim; "ama seni hatırlamak daha kolay."

Elini saçının kıvırcık tutamlarının arasından geçirerek neşeyle gülüp şöyle dedi:

"İş için geldim. Annem şehrin biraz dışında oturuyor ve yollar çok berbat ve evimiz de sıkıcı olduğundan eve gitmek yerine burada kalmayı tercih ettim. Buraya geleli altı saat bile olmadı ve bu süreyi oyunda uyuklayıp mızıldanarak geçirdim."

"Ben de oyundaydım," dedim. "Covent Garden'da. Ne kadar güzel ve muhteşem bir gösteriydi, değil mi Steerforth?"

Steerforth içten bir şekilde güldü.

"Sevgili David," dedi tekrar omzuma vurarak, "sen tam bir papatyasın. Gün doğumunda, tarladaki papatyalar bile senden daha taze değildir. Ben de Covent Garden'daydım ve bundan daha berbat bir oyun olamazdı. Hey, bakar mısınız?"

Bu lafı uzaktan ilgiyle bizi izleyen garsona söylemişti; bunun üzerine adam saygılı bir şekilde yanımıza geldi.

"Arkadaşım Mr. Copperfield'ı nereye koydunuz?" diye sordu Steerforth.

"Affedersiniz efendim, anlayamadım."

"Nerede kalıyor? Oda numarası kaç? Demek istediğimi biliyorsunuz," dedi Steerforth.

"Efendim," dedi garson özür dilèr gibi bir havada, "Mr. Copperfield kırk dört numaralı odada kalıyor efendim."

Steerforth, "Mr. Copperfield'ı ahırın tavan arasına yerleştirmek ne demek oluyor?" diye çıkıştı hemen.

Garson, hâlâ özür diler bir tarzda, "Şey, Mr. Copperfield'ın özel bir durumu olduğunu bilmediğimizden düşünemedik bunu efendim," dedi, "tercih ederseniz Mr. Copperfield'a yetmiş iki numaralı odayı verebiliriz. Hemen sizin yanınızdaki oda efendim."

"Tabii ki onu tercih ederiz," dedi Steerforth. "Hemen halledin bu işi." Garson değişikliği yapmak için hemen gitti. Steerforth benim kırk dört numaralı odaya yerleştirilmiş olmamı çok komik bulduğundan yine güldü ve omzuma vurdu; sonra da ertesi sabah saat onda onunla kahvaltıya davet etti, ben de bu daveti büyük bir gurur ve sevinçle kabul ettim. Vakit geç olduğundan mumlarımızı alıp yukarı kata çıktık ve Steerforth'un kapısının önünde dostça vedalaştıktan sonra yeni odamın eskisine göre çok daha iyi olduğunu gördüm; bir kere hiç küf kokmuyordu ve içeride kocaman, dört direkli bir karyola vardı ki başlı başına küçük bir eve bedeldi. Çok geçmeden, altı kişiye yetecek kadar çok yastık arasında, büyük bir keyifle uykuya daldım ve rüyamda antik Roma'yı, Steerforth'u ve dostluğu gördüm; ta ki sabahın erken vakitlerinde aşağıda, kemeraltında takırdayan at arabaları rüyamda şimşekler ve tanrılar görmeme yol açana kadar.

XX

Steerforth'un Evi

Oda hizmetçisi saat sekizde kapımı çalıp tıraş suyumun dışarıda olduğunu söylediğinde buna ihtiyacımın olmaması çok ağırıma gitti ve yatağımda kıpkırmızı kesildim. Bunu söylerken gülmüş olabileceği şüphesi, giyinirken içimi kemirdi durdu ve kahvaltıya indiğim sırada merdivenlerde yanından geçerken üzerimde sinsi ve suçlu bir hava vardı. Olmayı arzu ettiğim yaştan genç olduğumun o kadar farkındaydım ki içinde bulunduğum durumun küçük düşürücülüğünü hesaba katarak yanından geçip geçmeme konusunda tereddüt ettim; sonra hizmetçinin orada, elinde süpürgeyle olduğunu duyunca, pencerenin önünde dikilip atının tepesinde oturan ve etrafı bir dolu at arabasıyla çevrili Kral Charles'ın, çiseleyen yağmurda o koyu kahve sisin içinde hiç de krallara layık olmayan görüntüsünü izledim; derken garson uyarır bir tarzda, beyefendinin beni beklediğini bildirdi.

Steerforth'u kahve odasında değil de kırmızı perdeli, Türk halısı kaplı güzel bir dairede beni beklerken buldum; ateş parlak bir ışık saçıyordu ve tertemiz bir örtünün serili olduğu masaya güzel bir kahvaltı sofrası kurulmuştu; odanın neşe saçan minyatür hali, ateş, kahvaltı, Steerforth ve

daha pek çok şey, büfenin üzerindeki küçük yuvarlak aynada parlıyordu. İlk başta Steerforth'un her açıdan (yaş dâhil) benden daha serinkanlı, şık ve üstün oluşu canımı sıkmıştı; ama onun tasasız himayesi kısa sürede içimi rahatlatıp kendimi evde gibi hissetmemi sağladı. Golden Cross'a getirdiği değişime ne kadar hayran olsam az ve bir önceki günkü tatsız ve perişan halim, o sabahki rahatım ve keyfimle karşılaştırılamaz bile. Garsonun laubaliliğine gelince, sanki hiç böyle bir şey olmamış gibiydi. Süt dökmüş kedi gibiydi etrafımızda.

Yalnız kaldığımızda, "Şimdi Copperfield," dedi Steerforth, "neler yapıyorsun, nerelere gidiyorsun, anlat bakalım her şeyi. Senin sorumluluğun bana aitmiş gibi hissediyorum."

Steerforth'un benimle hâlâ ilgileniyor olduğunu görmenin sevinciyle beni bu geziye halamın gönderdiğini ve bunu neden yaptığını anlattım.

Bunun üzerine, "Acelen olmadığına göre benimle Highgate'teki evimize gel hadi, bir iki gün kalırsın," dedi Steerforth, "annemi seversin kesin –konu ben olunca bir parça kibirlidir ve insanı bıktırır, ama onu mazur görebilirsin– ve o da seni sever mutlaka."

"Madem öyle diyorsun, ben de bunun doğruluğunu görmek isterim tabii," dedim gülümseyerek.

"Ah!" dedi Steerforth. "Beni seven herkes onun gözüne girer."

"O zaman ben en gözdesi olurum mutlaka," dedim.

"Güzel!" dedi Steerforth. "Gel ve kanıtla bunu o zaman. Gidip bir iki saat aslanlara bakalım şimdi –senin gibi naif bir gence bunları göstermek başka bir zevk, Copperfield– sonra da arabayla Highgate'e geçeriz."

Rüyada gibiydim; sanki gözümü açtığımda kendimi kırk dört numaralı odada, kahve odasındaki ıssız bölmede, o laubali garsonla karşı karşıya bulacaktım. Halama yazıp ona eskiden çok sevdiğim okul arkadaşımla karşılaştığımı ve da-

vetini kabul ettiğimi anlattıktan sonra bir arabaya atlayıp şehrin panoraması ve diğer manzaralar eşliğinde yol aldık ve müzeye yürüdük; bu sırada Steerforth'un birbirinden farklı pek çok konuda bildiklerine ve bu bilgileri hiç önemsemiyormuş gibi davranmasına şaşırmadan edemedim.

"Üniversitede yüksek derece alabilirsin Steerforth," dedim, "tabii hâlâ almadıysan; ve o okula şan getirirsin."

"Ben mi derece alacağım?" diye bağırdı Steerforth. "Yok canım, daha neler Papatya'cığım – sana Papatya desem kızar mısın bana?"

"Yok, hayır!" dedim.

Steerforth, "Ne iyi bir çocuksun sen! Sevgili Papatya'cığım," dedi gülerek. "Kendimi bu şekilde öne çıkarmak için en ufak bir isteğim ya da hedefim yok. Amaçladıklarımı yaptım zaten. Şu halimle kendime bile ağır geliyorum."

"Ama namın..." diyecek oldum fakat lafımı tamamlatmadı.

"Seni romantik Papatya!" dedi Steerforth daha da içten bir kahkahayla. "Bir avuç kalın kafalı şaşırıp beni pohpohlayacak diye kendimi neden sıkıntıya sokayım? Bırakalım başkasına yapsınlar bunu. Bu kişi de istediği gibi nam salsın."

Böyle büyük bir hata yaptığım için utanmıştım ve konuyu değiştirmek istedim. Neyse ki bunu yapmak zor olmadı çünkü Steerforth bir konudan diğerine kendine has bir aldırmazlık ve kolaylıkla atlayabilirdi.

Etrafı gezdikten sonra öğle yemeği yedik ve kısa kış günü öyle çabuk geçti ki posta arabası Highgate'te, tepenin en yukarısındaki eski bir tuğla evin önünde durduğunda hava kararmaya başlamıştı. Biz arabadan inerken yaşı çok olmasa da yaşlı görünümlü, mağrur edalı ve hoş yüzlü bir hanım kapıda belirdi ve "Tatlı James'im" diyerek Steerforth'a sarıldı. Steerforth bu hanımı bana "annem" diyerek tanıttı ve o da beni görkemli bir şekilde karşıladı.

Eski tarz bir soylu eviydi; çok sessiz ve düzenliydi. Kaldığım odadan Londra'nın tümü, içinde tek tük ışıkların parılda-

dığı koca bir buğu gibi görünüyordu. Beni yemeğe çağırdıkları ve yeni yakılmış ateşin çıtırdayıp cızırdadığı sırada giyinirken masif mobilyalara, duvarlardaki çerçeveli işlere (sanırım Steerforth'un annesi genç kızken yapmıştı bunları) ve pudralı saçları ve üzerlerinde korseli elbiseleriyle hanımları resmeden mumboyasıyla çizilmiş bazı resimlere göz atma şansım oldu.

Yemek salonunda ufak tefek, esmer bir hanım daha vardı; öyle gözalıcı olduğu söylenemezdi ama dikkatimi çeken hoş bir yanı da vardı: Belki böyle birini görmeyi beklemediğim, belki karşısına oturduğum, belki de gerçekten dikkat çekici olduğu içindi bu. Siyah saçları, meraklı siyah gözleri olan zayıf biriydi ve dudağında bir yara vardı. Eski bir yaraydı bu – daha doğrusu yara iziydi, çünkü rengi farklı değildi, yıllar önce iyileşmişti; ağzının kenarından çenesine doğru olan bu kesik, masanın karşısından zor görünüyordu şimdi, ama üstdudağının yukarısı ve dudağın kendisi yaradan dolayı epey değişmişti. Onun otuz yaşlarında olduğu ve evlenmek istediği sonucuna vardım. Tıpkı kiraya verilmek için uzun süre beklemiş eski bir ev gibi biraz harap bir hali vardı; ama daha önce dediğim gibi hoş görünüyordu. Zayıflığı, çöküк gözlerinin bir baca görevi gördüğü bir çeşit tüketici ateşten kaynaklanıyordu sanki.

Onu Miss Dartle olarak tanıttılar ve hem Steerforth hem de annesi ona Rosa diye seslendiler. Orada yaşadığını ve uzun süredir Mrs. Steerforth'a refakat ettiğini öğrendim. Söylemek istediği hiçbir şeyi doğruca söyleyemiyormuş da hep ima ediyormuş gibi gelmişti bana; bu sayede söylemek istediğinden çok daha fazlasını söylemiş oluyordu. Örneğin Mrs. Steerforth, ciddi ciddi değil de şaka olsun diye, oğlunun okulda çılgın bir hayat sürmesinden korktuğunu söylediğinde Miss Dartle şöyle bir karşılık vermişti:

"Aaa öyle mi? Biliyorsunuz ben çok cahilimdir ve hep soru sorarım; ama hep öyle yapmam mı? Sanırdım ki böyle bir hayat her tarafta şey olarak görülüyor, ee?"

Mrs. Steerforth soğuk bir tarzda, "Eğer bahsettiğin buysa Rosa, bu eğitim çok ciddi bir meslek için," dedi.

"Ah evet! Haklısınız," dedi Miss Dartle. "Ama öyle değil mi? Yanılıyorsam söyleyin, öyle değil mi gerçekten?"

"Ne öyle değil mi?" diye sordu Mrs. Steerforth.

"Aaa, demek öyle değil diyorsunuz!" diye karşılık verdi Miss Dartle. "Eh bunu duyduğuma sevindim! Şimdi yapacağım şeyi biliyorum! Sorduğum iyi olmuş bak. İnsanların benim yanımda bu hayata dair müsriflik, hovardalık ve benzeri sözleri etmelerine asla izin vermeyeceğim bundan sonra."

"Doğru yaparsın," dedi Mrs. Steerforth. "Oğlumun hocası bir görev adamıdır; eğer oğluma tam manasıyla güvenmeseydim, o var diye içim rahat ederdi."

"Öyle mi?" dedi Miss Dartle. "Aman Tanrım! Görev adamı, öyle mi? Gerçekten görev adamı mı o şimdi?"

"Evet, öyle olduğunu düşünüyorum," dedi Mrs. Steerforth.

"Ne güzel!" diye bağırdı Miss Dartle. "Ne rahatlatıcı! Gerçekten görev adamı mı? Eğer gerçekten öyleyse o zaman şey değildir – ama olamaz tabii. Eh, bundan sonra ben de onun hakkında daha olumlu şeyler düşüneyim. Onun gerçekten vicdanlı biri olduğunu öğrenmek, onu gözümde ne kadar yüceltti bilemezsiniz!"

Ne zaman bir konudaki fikrini açıklasa ve itiraz edilen bir şeyi düzeltmeye çalışsa Miss Dartle hep aynı şekilde kurnazca bir şeyler ima ediyordu: Bazen Steerforth'a bile ters düşen bu imaların çok kuvvetli olduğunu inkâr edemiyordum. Yemek bitmeden önce bir şey oldu. Mrs. Steerforth'la Suffolk'a yapacağım yolculukla ilgili konuşurken Steerforth'un benimle gelmesinin beni ne kadar mutlu edeceğini söyledim; sonra da Steerforth'a dönerek eski bakıcımı ve Mr. Peggotty'nin ailesini görmeye gideceğimi anlattım ve okuldayken gördüğü denizciyi hatırlattım.

"Haa! Şu çok konuşan adam!" dedi Steerforth. "Yanında da oğlu vardı, değil mi?"

"Yok. O yanındaki yeğeniydi," dedim, "evlatlık oğludur. Çok tatlı bir yeğeni daha vardır, onu da kızı olarak evlat edinmiş. Kısacası evi –daha doğrusu gemisi, çünkü karada duran bir gemide yaşar– onun cömertliğinden ve iyiliğinden faydalanan pek çok kişiyle doludur. Onları tanısan çok seversin."

"Öyle mi?" dedi Steerforth. "Herhalde öyledir. Ne yapabiliriz, bir düşünelim bakalım. Bu tür insanları bir arada görüp aralarına karışmak için (Papatya'yla seyahat etmenin keyfinden bahsetmiyorum bile) böyle bir yolculuğa çıkmaya değer."

Kalbim yeni bir hazzın umuduyla yerinden hopladı resmen. Parlak gözleriyle pürdikkat bizi izleyen Miss Dartle, Steerforth'un "Bu tür insanlar" derkenki ses tonunu duyunca hemen lafa karıştı.

"Aa öyle mi? Hadi canım. Öyleler mi gerçekten?" dedi.

"Nasıllar? Kim öyle mi?" dedi Steerforth.

"Bu tür insanlar. Hayvan gibiler mi, sersemler mi, başka bir düzene mi aitler? Öyle çok bilmek istiyorum ki!"

Steerforth kayıtsızca, "E tabii, bizlerle onlar arasında epey büyük bir fark var," dedi. "Bizler kadar duyarlı olmaları beklenemez. Nezaketleri öyle şaşırtıcı ölçüde değildir ya da kolay kolay kırılmazlar. Müthiş namuslulardır –en azından bazıları bunu iddia eder ve emin olun ben de onlara bu konuda karşı gelmek istemem– ama öyle narin bir doğaları yoktur ve tıpkı kaba derileri gibi kaba ve kolay incinir olmadıklarına şükrederler."

"Öyle mi?" dedi Miss Dartle. "Ee, hiçbir şey bunu duymaktan daha çok mutlu edemez beni. Ne kadar rahatlatıcı! Acı çektiklerinde bir şey hissetmediklerini bilmek harika bir şey! Bazen bu tür insanlar için çok üzülüyorum, ama şimdi bunu aklımdan tamamen çıkarabilirim. Yaşayıp görmek lazımmış. İtiraf edeyim, şüphelerim vardı ama şimdi hepsi açıklığa kavuştu. Eskiden bilmezdim, şimdi biliyorum ki bu da sormamın işe yaradığını ortaya koyuyor, öyle değil mi?"

Steerforth'un bunları dalga geçmek için ya da Miss Dartle'ı susturmak için söylediğini düşünüyordum ve kadın gittiğinde, şöminenin önünde oturduğumuz sırada Steerforth'un bundan bahsetmesini bekledim. Ama o sadece Miss Dartle hakkında ne düşündüğümü sordu.

"Ne akıllı kadın, değil mi?" dedim.

"Akıllı mı? Her şeyi bileğitaşına sürer o," dedi Steerforth, "ve geçmişte kendi yüzünü ve bedenini nasıl bilediyse öyle biler her şeyi. Sürekli bilene bilene kendini bile tüketti. Sırf keskin kenarlardan ibaret şimdi."

"Dudağının üzerindeki ne kadar dikkat çekici bir yara!" dedim.

Steerforth'un yüzü asıldı, bir anda suspus oldu.

"Aslında," dedi, "onu ben yaptım."

"Talihsiz bir kaza mı?"

"Hayır. Küçük bir çocuktum ve beni çok kızdırmıştı, ben de ona bir çekiç attım. Umut vadeden küçük bir melekmişim o zaman!"

Bu kadar acıklı bir konuya değindiğim için pek üzülmüştüm ama yapacak bir şey yoktu artık.

"O zamandan beri bu yarayı yüzünde taşıyor," dedi Steerforth, "ve eğer huzur içinde yatabilecekse, mezara kadar da taşıyacak – gerçi bana hiçbir yerde pek huzur içinde yatabilirmiş gibi gelmiyor. Babamın kuzeni denebilecek birinin çocuğuydu ve annesiz kalmıştı. Sonra babam öldü. Dul kalan annem, kendisine arkadaş olsun diye onu yanına aldı. Kendine ait birkaç bin sterlini var ve her yıl bu paranın faizini biriktirip anaparaya ekler. İşte Miss Rosa Dartle'ın hikâyesi böyle."

"Eminim seni bir kardeş gibi seviyordur," dedim.

"Hıh!" dedi anında Steerforth ateşe bakarak. "Bazı kardeşler pek sevilmez, bazıları da sevilir – neyse, haydi kendine bir içki al Copperfield! Senin şerefine tarladaki papatyaları, benim şerefime de, ne akan ne kokan, vadideki zambakla-

rı içeceğiz – ne utanç benim için!" Neşeyle bunu söylerken yüzüne yayılan o aksi gülüş silinmiş, yine kendi samimi ve sevimli tarzına bürünmüştü.

Çay içmek için içeri geçtiğimizde bu yaraya üzülerek bakmadan edemedim. Bu yaranın, yüzünün en hassas bölgesi olduğunu ve benzi sarardığında ilk önce bu yara izinin ortaya çıktığını ve ateşe tutulan görünmez mürekkep izi gibi sınırlarını zorlayarak uzayan tatsız, kurşunrengi bir çizgiye dönüştüğünü gördüm. Steerforth'la aralarında, tavlada zar atmayla ilgili küçük bir atışma oldu – bir an Miss Dartle'ın bir öfke krizine kapıldığını düşündüm ve az sonra bu yara izinin duvardaki yazı gibi belirmeye başladığını gördüm.

Mrs. Steerforth'un kendini oğluna adamış olmasına hiç şaşırmadım. Oğlundan başka bir şey hakkında konuşması ya da başka bir şey düşünmesi mümkün değil gibiydi. Bana oğlunun, bir madalyonun içinde saklı tuttuğu bir tutam bebeklik saçıyla bebeklik resmini gösterdi; sonra onu ilk tanıdığım günlerde çekilmiş başka bir resim çıkardı ve sonra da göğsünde taşıdığı şimdiki halini gösteren başka bir resmi. Steerforth'un ona yazdığı bütün mektupları şöminenin kenarında duran koltuğunun hemen yanındaki bir dolabın içinde saklıyordu ve Steerforth araya girip annesini vazgeçirmese, bana bunların bazılarını okuyacak, ben de bunları dinlediğime pek memnun olacaktım.

Steerforth'la Miss Dartle'ın bir masada tavla oynadığı sırada biz de başka bir masada oturmuş konuşurken, "Oğlumun dediğine göre Mr. Creakle'ın okulunda tanışmışsınız," dedi Mrs. Steerforth. "Aslında o günlerde kendisinden küçük olan bir öğrencinin onu çok sevdiğini söylediğini hatırlıyorum; ama isminiz, tahmin edeceğiniz gibi, hatırımda kalmamış."

"Emin olun ki oğlunuz o günlerde bana çok eli açık ve yüce gönüllü davrandı efendim," dedim, "ve benim de tam böyle bir arkadaşa ihtiyacım vardı. Yoksa aralarında ezilip giderdim."

"O her zaman eli açık ve yüce gönüllü olmuştur," dedi Mrs. Steerforth gururla.

Tanrı biliyor ya, buna tüm kalbimle katılmıştım. O da bunu biliyordu, bana karşı o haşmetli tavrını bir kenara bırakmıştı, sadece oğlunu övdüğü anlarda mağrur bir edası vardı.

"Orası pek oğluma uygun bir okul değildi," dedi; "hatta hiç değildi; ama tabii o zaman, okul seçiminden daha fazla göz önünde tutulması gereken durumlar vardı. Oğlumun yüce ruhu, kendisinin yüceliğini hissedecek ve kendisine boyun eğmekten mutluluk duyacak biriyle aynı yerde bulunmayı arzuluyordu ve işte orada böyle birini bulduk."

O kişiyi tanıdığım için bundan haberim vardı. Yine de boyun eğen bu kişiyi hor görmedim, hatta Steerforth gibi karşı konulması zor birine karşı koymadığı için içindeki meziyetlerin ortaya çıktığını düşündüm.

"Orada gönüllü bir özenme ve bilinçli bir gururla kamçılandı oğlumun büyük yeteneği," diye devam etti oğluna düşkün anne. "Tüm zorlamalara rağmen başkaldırırdı aslında o, ama kendini oranın hükümdarı olarak buldu ve bu duruma mağrurca layık olmaya karar verdi. Ondan da bu beklenirdi."

Ben de tüm kalbim ve ruhumla ondan bunun beklenece-ğini düşündüğümü söyledim.

"Böylece oğlum her zaman olduğu gibi, kendi isteğiyle ve hiçbir baskı duymadan duruma alışarak her türlü rakibi memnuniyetle geride bıraktı," diye devam etti Mrs. Steerforth. "Oğlumun dediğine göre Mr. Copperfield, ona çok bağlıymışsınız ve dün karşılaştığınızda ona kendinizi sevinç gözyaşları eşliğinde tanıtmışsınız. Oğlumun bu tür duygular uyandıran biri olduğuna şaşırmış gibi yapsam çok yapmacık olurdu kesin; ama onun erdemlerinin farkında olan birine kayıtsız kalamam ve burada olmanız beni çok mutlu etti ve inanın o da size karşı alışılmadık bir dostluk hissediyor ve onun desteğine güvenebilirsiniz."

Miss Dartle, yaptığı diğer her şey gibi tavlayı da büyük bir hevesle oynuyordu. Eğer onu ilk olarak tavlanın başında görseydim, başka hiçbir şeyle değil de bu meşguliyetle bedeninin zayıfladığını ve gözlerinin büyüdüğünü sanırdım. Ama ben büyük bir keyifle onu izlerken tek bir lafı kaçırdığını ya da bir an için bile benim bakışımı kaybettiğini sanmıyorum ve Mrs. Steerforth'un bana gösterdiği yakınlığın onuruyla kendimi Canterbury'yi terk ettiğim zamankinden çok daha büyük hissediyordum.

Gecenin ilerleyen saatlerinde bir tepsiyle bardaklar ve sürahiler geldiğinde şöminenin karşısında oturan Steerforth benimle gelmeyi ciddi olarak düşündüğünü söyledi. "Acelemiz yok, bu yüzden bir hafta sonra gidebiliriz," dedi ve annesi de konukseverlikle aynı şeyi söyledi. Bunları konuştuğumuz sırada bana pek çok kere Papatya diye seslenince Miss Dartle yine söze karıştı.

"Sahiden Mr. Copperfield, bu bir lakap mı? Neden size böyle diyor? Sizin –ee– genç ve saf olduğunuzu düşündüğü için mi böyle söylüyor? Bu konular söz konusu olduğunda çok aptalımdır."

Öyle olduğunu sandığımı söylerken kızardım.

"Haa!" dedi. "Bunu bilmek iyi oldu! Sizden bir şeyler öğrenmek istiyorum ve öğrendiğime sevindim. Demek sizin genç ve saf olduğunuzu düşünüyor ve onun arkadaşısınız. Ne hoş bir şey bu!"

Böyle dedikten sonra Miss Dartle uyumaya gitti, ardından Mrs. Steerforth da odasına çekildi. Steerforth'la ben şöminenin önünde yarım saat kadar oyalanıp Traddles'tan ve Salem'deki diğer çocuklardan konuştuktan sonra yukarı çıktık. Steerforth'un odası benimkinin yanındaydı; odasına bakmak için içeri girdim. Rahat koltuklar, yastıklar ve ayak uzatmak için taburelerle dolu, annesinin elinden çıkma bir huzur timsaliydi ve bu huzurun eksiksiz olması için her şey düşünülmüştü. Dahası Mrs. Steerforth'un hoş yüzü, duvar-

daki bir portreden sevgili oğluna bakıyordu, sanki o uyurken bile kendisinin bir kopyası hâlâ onu izlemeliydi.

Bu arada odamdaki şömine yanıyordu ve pencerenin önündekilerle yatağın etrafındaki perdelerin çekilmiş olması, odayı oldukça düzenli gösteriyordu. Mutluluğuma odaklanmak üzere ateşin karşısındaki büyükçe bir koltuğa oturup bir süre daldığım düşüncelerin keyfini çıkardım ve bu sırada Miss Dartle'ın bir kopyasının şöminenin tepesinden hevesle bana baktığını gördüm.

Şaşırtıcı bir benzerlikti ve yüzünde de yine şaşırtıcı bir ifade vardı. Ressam yarayı çizmemişti, ama ben çizdim; oradaydı işte, bir beliriyor bir kayboluyordu: Kâh yemekteki gibi, sadece üstdudağındaydı, kâh çekicin çarpmasıyla oluşan bütün yara, en hırslı zamanlarında olduğu gibi ortaya çıkıyordu.

Onu benim tepeme yerleştirecekleri yerde niye başka bir yere koymadıklarını merak ettim aksi bir tavırla. Ondan kurtulmak için hemen kıyafetlerimi çıkarıp ışığı söndürdüm ve yatağa girdim. Ama uykuya daldığımda onun hâlâ oradan bana "Öyle mi sahi? Öğreneyim ben de" dercesine baktığı aklımdan çıkmadı. Geceleyin uyandığımda kendimi, rüyamda gördüğüm herkese –ne demek istediğimi bilmeden– huzursuzca gerçekten öyle mi, değil mi diye sorarken buldum.

XXI

Küçük Em'ly

Evde bir uşak vardı ve bu adam anladığım kadarıyla genelde Steerforth'laydı ve üniversitedeyken onlara hizmet etmeye başlamıştı; şöyle bakınca tam bir saygınlık timsaliydi. Herhalde onun konumunda olup ondan daha saygın görünen bir adam daha yoktur. Sessiz sedasız, sakin tavırlı, saygılı, itaatkâr, istendiği anda etrafta olan ve istenmediği vakit ortadan kaybolan bir adamdı ama en itibar edilen yanı saygınlığıydı. İfadesi uysal değildi, oldukça katı bir boynu ve yanlarından kısa saçlar sarkan, dar, düz bir kafası ve yumuşak bir konuşma tarzı vardı; s harfini vurgulayarak fısıldayışı öyle tuhaftı ki bu harfi herkesten daha çok kullanıyor sanırdınız; ama her tuhaflığı saygın bir şekilde yapıyordu. Burnu yamuk yumuk olsaydı onu bile saygın hale getirirdi. Etrafını bir saygınlık atmosferiyle çevrelemişti ve içinde güvenle yürüyordu. O kadar saygındı ki onun yanlış bir şey yaptığından kuşkulanmak bile imkânsız gibiydi. Öyle saygın bir adamdı ki kimse onu uşak kıyafetleri içinde düşünemezdi. Ona küçültücü bir iş vermek, dünyanın en saygın adamının duygularını rencide etmek demekti. Evdeki kadın hizmetçiler, sezgileri yardımıyla bu durumun o kadar farkındalardı ki bu

tür işleri kendileri yapmak isterlerdi ve bu genelde onun kilerdeki ocağın başında gazete okuduğu sırada olurdu.

Ne kadar kendine yeten bir adamdı. Ama diğer bütün vasıflarıyla olduğu gibi, bu vasfıyla da çok saygın duruyordu. Hiç kimsenin onun ilk adını bilmemesi de bu saygınlığın bir parçasıydı sanki. Herkesçe bilinen soyadı Littimer'a kimsenin bir itirazı olamazdı. Peter asılabilirdi, Tom sürgün edilebilirdi ama Littimer çok saygın bir isimdi.

Sanırım bu, soyut anlamda saygınlığın doğasından kaynaklanıyordu ama ben bu adamın karşısında kendimi özellikle genç hissetmiştim. Onun kaç yaşında olduğunu tahmin edemiyorum, ki bu da yine onun hanesine artı puan olarak yazılan bir şeydi; saygınlığının verdiği ağırbaşlılıktan, otuz yaşında da olabilirdi, elli de.

Littimer, sabah ben daha kalkmadan, yüzümü kızartan tıraş suyunu getirmek ve kıyafetlerimi çıkarmak için odama gelmişti. Perdeleri açıp da yataktan dışarı baktığımda onu gördüm; mutedil ayarda bir saygınlıkla, ocak ayının doğu rüzgârlarından sarsılmaksızın, hatta soluğu buz tutmadan, ayakkabılarımı dansın ilk pozisyonunda sağa ve sola bakar şekilde koyup paltomdaki tozları temizleyerek bir bebek gibi yerleştirdi.

Ona günaydın deyip saati sordum. Cebinden hayatımda gördüğüm en saygın köstekli saati çıkardı ve kapağının gereğinden fazla açılmasına başparmağıyla engel oldu; sonra da gizemli bir istiridyeye danışır gibi saate bakarak tekrar kapağı kapadı ve saatin sekiz buçuk olduğunu söyledi.

"Mr. Steerforth iyi dinlenip dinlenmediğinizi soruyor efendim."

"Teşekkür ederim," dedim, "çok iyi dinlendim. Mr. Steerforth iyi mi?"

"Teşekkürler efendim, Mr. Steerforth da bayağı iyi." Adamın bir başka özelliği de hiçbir aşırılığa kaçmamasıydı. Hep sakin, soğukkanlı ve mutedildi.

"Sizin için yapabileceğim başka bir şey var mı efendim? Uyarı zili saat dokuzda çalacak, aile saat dokuz buçukta kahvaltıya oturacak."

"Başka bir şey yok, teşekkürler."

"İzninizle, ben teşekkür ederim efendim," dedi ve yatağın yanından geçerken beni düzelttiği için özür diler gibi hafifçe başını eğdi ve sanki ben hayat memat meselesi olan tatlı bir uykuya dalmak üzereymişim gibi kapıyı olabildiğince nazik bir şekilde kapayarak dışarı çıktı.

Her sabah aramızda aynen bu konuşma geçti; ne eksik ne fazla: Steerforth'un dostluğu, Mrs. Steerforth'un yakınlığı ve Miss Dartle'ın konuşmalarıyla bir gecede ne kadar büyüsem ve olgunlaşmaya başlasam da bu saygın adamın varlığı karşısında, genç şairlerimizin dediği gibi "küçük bir oğlan" oluveriyordum yine.

Littimer bize at getirmişti ve her şeyi bilen Steerforth bana binicilik dersi verdi. Bize eskrim kılıcı da getirmişti ve Steerforth bana eskrim dersleri de verdi – eldivenlerimiz de vardı ve ben sonra aynı hocayla boksta da ilerlemeye başladım. Steerforth'un beni bu alanlarda acemi görmesi beni fazla endişelendirmiyordu da beceriksizliğimi saygın Littimer'ın görmesine dayanamıyordum. Onun bu işlerden anladığını sanmıyordum, o saygın kirpiklerinin titreyişi sırasında hiç böyle bir his oluşmamıştı bende; yine de biz çalışırken etrafımızda olduğu vakit, kendimi dünyanın en toy ve acemi fânisi sanırdım.

O zaman üzerimde bıraktığı etki ve daha sonra olanlar nedeniyle benim için bu adamın yeri ayrıdır.

Hafta güzel bir şekilde geçti. Tahmin edileceği üzere, benim gibi büyülenmiş biri için zaman çok çabuk geçmişti ve Steerforth'la daha uzun süre bir arada kalmanın etkisiyle onu daha iyi tanımam ve pek çok açıdan onu daha fazla takdir etmem için bir dolu fırsat yaratmıştı. Gözüpek bir tarzda, bana eğlencelik bir nesne gibi davranması ondan

bekleyebileceğim her türlü davranıştan daha kabul edilebilir gelmişti. Bu hali bana eski arkadaşlığımı hatırlatmıştı; o günlerin doğal bir sonucuydu sanki; onun değişmediğini göstermiş, kendi meziyetlerimi onunkilerle karşılaştırdığımda ve bu şartlarda onun dostluğundan beklediklerimi değerlendirdiğimde hissedebileceğim her türlü huzursuzluğu dindirmişti; dahası bana olan tavırları, kimseye olmadığı kadar samimi, sınırsız ve sevgi doluydu. Bana okuldaki diğer herkese davrandığından farklı davrandığı için, hayatta da hiçbir arkadaşına davranmadığı gibi davrandığını düşünerek seviniyordum. Onun kalbine, diğer bütün arkadaşlarından daha yakın olduğuma inanıyordum ve kalbim ona olan bu bağlılıkla sıcacık oluyordu.

Benimle yola çıkmaya karar vermişti ve gitme günü gelmişti. Yanımıza Littimer'ı alma konusunda ilk başta kuşkuluydu ama sonra onun evde kalmasına karar verdi. Kaderine razı saygın varlık, bizi Londra'ya götürecek olan küçük arabaya çantalarımızı, sanki asırlarca sarsıntılara karşı durabilsinler diye yerleştirdi ve benim alçakgönüllülükle bağışladığım yardımı büyük bir dinginlikle kabul etti.

Mrs. Steerforth ve Miss Dartle'a hoşça kal dedik, ben fedakâr anneye binlerce kere teşekkür edip güzel temennilerimi ilettim. Gördüğüm son şey, Littimer'ın sakin gözüydü; sanki endişeyle benim gerçekten de çok genç olduğumu düşünüyor gibi geldi bana.

Eski tanıdık yerlere dönmenin bende nasıl bir his uyandırdığını anlatmam çok zor. Posta arabasıyla ilerledik. Yarmouth'un karanlık sokaklarından hana doğru ilerlediğimiz sırada Steerforth'un gördüğü kadarıyla buranın hoş, tuhaf ve ücra bir delikten farksız olduğunu söylediğinde bu kasabanın adına duyduğum endişelerin silinip çok sevindiğimi hatırlıyorum. Gider gitmez yattık (eski arkadaşım Yunus'un kapısının önünden geçerken bir çift kirli ayakkabı ve tozluk gözüme çarpmıştı) ve sabah geç vakit kahvaltı ettik. Keyfi gayet yerin-

de olan Steerforth ben kalkmadan sahilde gezintiye çıkmış ve dediğine göre yöredeki denizcilerin yarısıyla tanışmıştı. Bir de uzaktan gördüğü, bacası tüten bir evin Mr. Peggotty'nin evi olduğundan emindi ve içeri girip kendisini benim büyümüş halim olarak tanıtmayı düşündüğünü söyledi.

"Beni oraya ne zaman götürmeyi düşünüyorsun Papatya?" dedi. "Ben sana bağlıyım. Sen ne zaman istiyorsan o zaman gidelim."

"Ben bu akşam, hepsinin ateşin etrafında oturduğu sırada gitmenin iyi olacağını düşünüyordum Steerforth. Orayı sıcacıkken görmeni isterim, çok ilginç bir yerdir."

"Tamam o zaman!" dedi Steerforth. "Bu akşam gidelim."

"Burada olduğumuzu önceden haber vermeyeceğim," dedim keyifle. "Onları şaşırtmalıyız."

"Ah tabii ya! Onları şaşırtmazsak keyfi çıkmaz," dedi Steerforth. "Yerlileri doğal halleriyle görmek lazım."

"Ama sen onların nasıl olduklarını biliyorsun zaten," dedim.

"Haa! Ne dedin? Benim Rosa'yla tartışmamı hatırlatıyorsun, değil mi?" diye bağırdı keskin bir bakışla. "Kahrolasıca kadın, ödümü patlatıyor benim. Gulyabaniden farksız benim için. Ama neyse, boş ver şimdi onu. Sen ne yapacaksın şimdi, onu söyle? Bakıcını görmeye gidersin herhalde, değil mi?"

"Yaa evet," dedim, "önce Peggotty'yi görmem lazım."

"Eh," dedi Steerforth saatine bakarak. "O zaman seni sarılıp ağlaşın diye birkaç saatliğine rahat bırakayım. Bu süre yeterli mi?"

Gülerek bu zamanın yeterli olacağını ama onun da gelmesi gerektiğini düşündüğümü söyledim; böylece namının kendisinden önce oralara yürüdüğünü ve kendisinin, daha şimdiden en az benim kadar önemli bir kişilik olduğunu görecekti.

"Senin istediğin her yere gelirim," dedi Steerforth, "ya da istediğin her şeyi yaparım. Sen bana nereye geleceğimi söyle,

ben de iki saat içinde oraya hisli ya da komik halde, sen nasıl istersen öyle geleyim."

Blunderstone ve diğer pek çok yere giden arabacı Mr. Barkis'in evini bulabilmesi için ona detaylı bir yol tarifi verdim ve bu bilgilendirmenin ardından tek başıma çıktım. İnsanı zindeleştiren sert bir hava vardı, yerler kuruydu, deniz dalgasız ve açıktı, güneş pek ısıtmasa da bolca ışık yayıyordu ve her şey taze ve canlıydı. Ben de orada olmanın keyfiyle öyle canlı ve hayat doluydum ki yolda insanları durdurup ellerini sıkabilirdim.

Sokaklar bana çok küçük gelmişti tabii ki. Çocukken gördüğünüz sokaklar daha sonra oralara döndüğünüzde hep öyle görünür zaten. Ama oralardaki hiçbir şeyi unutmamıştım ve Mr. Omer'ın dükkânını görene dek hiçbir değişiklik fark etmemiştim. Eskiden OMER yazılı olan yerde şimdi OMER VE JORAM yazılıydı; ama KUMAŞÇI, TERZİ, TUHAFİYECİ, CENAZE LEVAZIMATÇISI, VS. yazısı aynen duruyordu.

Sokağın karşısından bu yazıyı okuduktan sonra ayaklarım kendiliğinden dükkânın önüne kadar gitti ve içeri girip baktım. Dükkânın arka tarafında hoş bir kadın vardı; kollarında küçük bir çocuğu hoplatıyordu, diğer çocuğuysa kadının önlüğüne yapışmıştı. Minnie'yi ve Minnie'nin çocuklarını hatırlamak hiç de zor olmamıştı. Salonun camlı kapısı açık değildi; ama avlunun karşısındaki atölyeden gelen eski melodiyi, sanki hiç kesilmemiş gibi, belli belirsiz duyabiliyordum.

"Mr. Omer evde mi acaba?" dedim içeri girerken. "Evdeyse birkaç dakika kendisiyle görüşmek isterim."

"Aa tabii beyefendi, evde," dedi Minnie; "bu havada dışarı çıkmak astımına iyi gelmiyor. Joe, dedeni çağır hadi!"

Annesinin önlüğünü tutan küçük çocuk öyle bir seslendi ki kendi sesinden utanıp yüzünü annesinin eteğine gömdü ve bu, Minnie'nin çok hoşuna gitti. Birinin oflaya puflaya bize doğru geldiğini işittim ve hemen sonra Mr. Omer karşımda

belirdi; eskisinden çok daha tıknefes olsa da daha yaşlı görünmüyordu.

"Buyurun beyefendi," dedi Mr. Omer. "Size nasıl yardımcı olabilirim efendim?"

Elimi uzatarak, "Dilerseniz benimle el sıkışabilirsiniz Mr. Omer," dedim. "Bir zamanlar bana çok iyi davranmıştınız ama korkarım ben böyle düşündüğümü pek gösterememiştim size."

"Öyle mi?" dedi yaşlı adam. "Bunu duyduğuma sevindim ama bunun ne zaman olduğunu hatırlamıyorum. Bu kişinin ben olduğuna emin misiniz?"

"Eminim."

"Anlaşılan hafızam da nefesim gibi tıkanmış," dedi Mr. Omer bana bakıp başını iki yana sallayarak, "çünkü hatırlayamadım sizi."

"Beni karşılamak için arabaya geldiğinizi, burada kahvaltı ettiğimi ve sonra Blunderstone'a kadar birlikte gittiğimizi hatırlamıyor musunuz? Hani ben, siz, Mrs. Joram ve Mr. Joram da vardı – ama o zaman kızınızın kocası değildi daha?"

Şaşkınlıktan bir öksürük krizine tutulduktan sonra, "Aman Tanrım, şu işe bakın!" diye bağırdı Mr. Omer. "Olacak şey değil! Minnie, kızım, hatırladın mı? Ah tabii ya, şahıs bir hanımdı, değil mi?"

"Annemdi," dedim hemen.

Mr. Omer işaretparmağıyla yeleğime dokunarak, "Tabii yaa," dedi, "bir de küçük çocuk vardı! İki şahıs vardı. Küçük şahıs diğeriyle birlikte gelmişti. Tabii Blunderstone'daydı. Şu işe bakın! Nasılsınız görüşmeyeli?"

Kendisine teşekkür edip gayet iyi olduğumu ve onun da iyi olduğunu umduğumu söyledim.

"Bir şikâyetimiz yok çok şükür," dedi Mr. Omer. "Nefesim tıkanıyor bazen ama o da yaşlandıkça açılacak değil. Yuvarlanıp gidiyoruz, elimizden geleni yapıyoruz işte. En iyisi de bu değil mi?"

Mr. Omer bir kahkahanın ardından yeniden öksürdü ve bu krizden kızının yardımıyla çıktı; o da şimdi yanımızda durmuş, tezgâhın üzerinde en küçük çocuğunu hoplatıyordu.

"Vay be!" dedi Mr. Omer. "Tabii ya. İki şahıs vardı! O gün arabada kızım Minnie'nin Joram'la evliliğine gün alındı. Orada, 'Gün seçin efendim,' diyordu Joram. Minnie de, 'Evet gün belirle baba,' falan diyordu. Şimdi birlikte iş yapıyoruz işte. Bir de şunlar var! En miniği bu işte!"

Minnie güldü ve bağlı saçlarını şakaklarına doğru itti; bu sırada babası da şişko parmaklarından birini kızının tezgâhın üzerinde hoplattığı çocuğun eline koydu.

Mr. Omer geçmişi düşünerek başını salladı ve, "İki kişiyle çıkmıştık tabii!" dedi. "Aynen öyle! Joram da bunlardan kır renkli olanla işe çıktı şimdi, o bunun kadar değil" –tezgâhın üzerindeki çocuğu göstermişti bu sırada– "bu kadar küçük değil. Bir şey içer misiniz?"

Teşekkür edip teklifini geri çevirdim.

"Dur bakayım," dedi Mr. Omer. "Arabacı Barkis'in karısı vardı – denizcinin kız kardeşi Peggotty. Onun da sizin ailenizle bir bağlantısı vardı, değil mi? Yanınızda çalışıyordu galiba."

Olumlu cevabım Mr. Omer'ı pek mutlu etmişti.

"Hafızam yerine geldiğine göre şimdi de nefesim açılacak herhalde," dedi Mr. Omer. "Burada onun genç bir akrabası var efendim, bizim elemanımız olarak çalışıyor ve terzilikte çok ince bir zevki var – emin olun, İngiltere'de onun eline su dökecek düşes yoktur."

"Küçük Em'ly mi yoksa?" diye sordum gayriihtiyari.

"Evet, adı Em'ly," dedi Mr. Omer, "hem de küçük. Ama inanın bana, öyle bir yüzü var ki bu yöredeki tüm kadınlar ona sinir oluyor."

"Aman baba!" diye bağırdı Minnie.

"Kızım," dedi Mr. Omer, "seni katmıyorum onların arasına," dedi bana göz kırparak, "ama Yarmouth'taki –ah! ve beş mil ötesindeki– kadınların yarısı bu kıza sinir oluyorlar."

"O zaman onun da şu hayatta bir duruşu olsaydı," dedi Minnie, "ve onlara mahal vermeseydi, kimse bir şey diyemezdi."

"Yapamazdı tatlım!" dedi Mr. Omer anında. "Yapamazdı! Hayat hakkındaki bilgin bu kadar mı? Bir kadının yapmayacağı, yapmaması gereken ne var ki – özellikle de başka bir kadının güzelliği söz konusuysa?"

Bu karalayıcı şakanın ardından Mr. Omer'ın işinin sahiden bittiğini düşündüm. O kadar çok öksürmüş ve nefesi bu müzmin durumdan kurtulma çabalarını öyle boşa çıkarmıştı ki, başı tezgâhın gerisinde kaybolup gidecek ve yerinde, son bir âciz gayretle sarsılarak, dizlerinde eskimiş küçük şeritler olan siyah pantolonu belirecek sandım. Sonunda biraz daha düzeldi; gerçi hâlâ hızlı hızlı soluyordu ve o kadar yorgun düşmüştü ki dükkândaki masanın önünde duran tabureye çökmek zorunda kaldı.

Alnını kurulayıp zar zor soluyarak, "E tabii," dedi, "burada pek çevre edinemedi, sevgili edinmek bir yana, doğru dürüst bir ahbabı ya da arkadaşı da hiç olmadı. Bunun sonucunda, Em'ly'nin bir hanımefendi olmak istediğine dair zalim bir hikâye döndü etrafta. Bana kalırsa, bu durum esas olarak onun okulda, eğer bir hanımefendi olursa amcası için yapmak istediklerini –öyle değil mi?– ve ona almak istediği güzel şeyleri anlatmasından kaynaklanıyordu."

"Emin olun, çocukken aynı şeyi bana da söylemişti Mr. Omer," dedim heyecanla.

Mr. Omer başını öne sallayarak çenesini ovuşturdu. "Demiştir tabii. Elindeki kısıtlı kıyafetle, birçok kıyafeti olan insanlardan çok daha güzel giyiniyordu ve bu yüzden de iyice itici olmuştu. Dahası, şımarıktı biraz – lafı şımarık demeye kadar getireceğim," dedi Mr. Omer. "Aklı beş karış havadaydı –biraz şımarık işte– ve ilk zamanlar kendini toparlayamadı. Ona karşı olanlar, bundan daha kötü şeyler söylemiyorlardı, değil mi Minnie?"

"Yok baba," dedi Mrs. Joram. "En kötüsü buydu bence."

"Sonra huysuz bir yaşlı kadına refakat etmeye başladı ama pek anlaşamadılar ve o da bu işi bıraktı," dedi Mr. Omer. "Nihayet buraya geldi ve üç yıllığına onu çırak yaptık. İki yılı bitti ve gayet iyi çalışıyor. Altı kişiye bedel! Minnie, altı kişiye bedel şimdi, değil mi?"

"Evet baba," dedi Minnie. "Onun yaptığı işi beğenmediğimi söyleyemezsin!"

"Çok güzel," dedi Mr. Omer. Bir süre çenesini ovaladıktan sonra, "Haklısın. Yaa işte genç bey," diye devam etti, "bunun da nefesi çabuk kesiliyor ama sesi kesilmiyor deme, hepsi bu işte."

Onlar alçak sesle Em'ly'den bahsederlerken onun yakınlarda olduğundan kuşkum yoktu. Böyle olup olmadığını sorduğumda Mr. Omer başıyla onayladı ve salonun kapısını işaret etti. Hemen içeri göz atabilir miyim diye sorunca izin verdi ve camın ardından bakınca onu işinin başında gördüm. Bir zamanlar duru mavi gözleriyle çocuk yüreğime bakan dünyanın en güzel varlığının gülerek yanına dönüp Minnie'nin oyun oynayan başka bir çocuğuna baktığını gördüm; eski kaprisli utangaçlığının sindiği aydınlık yüzünde duyduğum şeyi doğrulayan bir inatçılık vardı; ama o tatlı bakışlarından kesinlikle iyilik ve mutluluk akıyordu ve oldukça iyi ve mutlu bir hali vardı.

Avlunun karşısından yükselen melodi hiç kesilmemiş gibi çalıyordu – ahh! Hiç bitmeyen bu melodi bu sırada usul usul çalıyordu hep.

"İçeri girip onunla konuşmak ister misiniz?" diye sordu Mr. Omer, "Hadi içeri girip konuşun onunla efendim! Evinizdeymiş gibi davranın!"

O anda fazlasıyla utanmıştım – hem Em'ly'yi afallatmaktan, hem de afallamaktan korkuyordum ama buluşma zamanımızı ayarlayabilmek için akşamları saat kaçta işten çıktığını öğrendim ve Mr. Omer'a, tatlı kızına ve onun ço-

cuklarına veda ederek sevgili yaşlı Peggotty'min evine gitmek üzere oradan ayrıldım.

Peggotty, karo döşemeli mutfağında yemek pişiriyordu! Kapıyı çaldığım anda açtı ve bana ne istediğimi sordu. Gülümseyerek ona baktım ama o gülmedi. Ona mektup yazmayı hiç bırakmamıştım ama son görüşmemizin üzerinden yedi yıl geçmiş olmalıydı.

"Mr. Barkis evde mi acaba efendim?" dedim kaba bir şekilde konuşmaya çalışarak.

"Evde beyefendi," dedi Peggotty, "ama romatizmadan dolayı yatıyor."

"Artık Blunderstone'a gitmiyor mu?" diye sordum.

"İyi olduğu zamanlar gidiyor," dedi Peggotty.

"Peki siz hiç gidiyor musunuz oraya Mrs. Barkis?"

Peggotty biraz daha dikkatle bana baktı ve birden ellerini birbirine yaklaştırdı.

"Oradaki bir evle ilgili bir şey soracağım da, ne diyorlardı oraya bakayım – adı neydi? Hah, Rookery," dedim.

Peggotty bir adım geri çekilip sanki beni uzaklaştırmak ister gibi kararsız ve korkmuş bir şekilde ellerini uzattı.

"Peggotty!" diye bağırdım.

"Canım oğlum!" diye bağırdı o da ve ikimiz de gözyaşlarına boğulduk, sımsıkı sarıldık birbirimize.

Ne tezahüratlar ettiğini, nasıl gülüp ağladığını, beni nasıl göklere çıkardığını, nasıl sevindiğini anlatmayı yüreğim kaldırmaz; gurur ve mutluluk sebebi olduğum hiç kimse, kederiyle beni bu kadar sevgi dolu kucaklayamaz. Gençliğimin verdiği hisle onun bu duygularına karşılık vermekte sakınca görmedim. Hayatım boyunca hiç o sabahki kadar –onunlayken bile– bu halimden daha özgürce gülüp ağlamamıştım.

Önlüğüyle gözlerini silerek, "Barkis o kadar sevinecek ki," dedi Peggotty, "merheminden bile daha iyi gelecek bu ona. Gidip geldiğini söyleyeyim mi? Yanına çıkıp onu görmek ister misin canım?"

Elbette isterdim. Ama Peggotty düşündüğü kadar çabuk ayrılamadı odadan, çünkü kapıya kadar gidip kafasını her çevirip bakışında tekrar geri dönerek yeniden omzumda gülüp ağlıyordu. Nihayet durumu kolaylaştırmak için ben de Peggotty'yle yukarı çıktım ve beni hasta kocası Mr. Barkis'in karşısına çıkarmadan evvel, onu duruma hazırlamak için içeride konuştuğu sırada kapının önünde bekledim biraz.

Mr. Barkis beni hayli coşkulu bir şekilde karşıladı. El sıkışamayacak kadar titrek bir hali vardı ve benden başındaki gece başlığının püskülüyle tokalaşmamı rica etti, ben de memnuniyetle dediğini yaptım. Yatağın kenarına oturduğumda, bunun kendisine çok iyi geldiğini çünkü beni yeniden Blunderstone yolunda taşıyormuş gibi hissettiğini söyledi. Yüzü yukarı dönük ve bu kısmı haricinde her yanı örtülü, –şu bildiğimiz melekler gibi– sadece bir yüzden ibaret yatarken onun hayatımda gördüğüm en tuhaf şey olduğunu düşündüm.

Mr. Barkis romatizmadan çarpılmış, yavaş bir gülümsemeyle, "Arabaya yazdığım isim neydi efendim?" diye sordu.

"Ah! Mr. Barkis, bu konu hakkında ne ciddi konuşmalarımız oldu, değil mi?"

"Uzun bir süre niyet ettim, değil mi efendim?" dedi Mr. Barkis.

"Uzun süre," dedim.

"Hiç de pişman olmadım," dedi Mr. Barkis. "Bir zamanlar bütün elmalı tatlıları ve yemekleri onun yaptığını bana söylemiştin, hatırlıyor musun?"

"Evet, iyi hatırlıyorum," dedim.

"Hakikaten öyleymiş," dedi Mr. Barkis ve tek vurgulama yöntemi olarak gece başlığını sallayarak devam etti, "ne kadar doğruymuş bu. Bundan daha doğru bir şey yok."

Mr. Barkis, sanki onun bu düşüncelerini onaylamamı bekliyormuş gibi yatakta gözlerini üzerime çevirdi; ben de onayladım.

"Bundan daha doğru bir şey yok," diye tekrarladı Mr. Barkis, "benim gibi yoksul bir adam yatağa çakılıp kalınca anlıyor bunu. Ben çok yoksul bir adamım efendim!"

"Bunu duyduğuma üzüldüm Mr. Barkis."

"Ben gerçekten yoksul bir adamım," dedi Mr. Barkis.

Bu sırada sağ eli usul usul ve dermansızca örtünün altından çıkarak yatağın kenarına gevşekçe bağlanmış bir sopayı sebepsiz ve titrek bir şekilde tuttu. Yüzünde birbirinden değişik bir dolu dalgın ifadeyle Mr. Barkis bir süre bununla etrafı yokladıktan sonra sadece ucu görünen bir kutuyu dürttü. Sonra yüzü gevşedi.

"Eski kıyafetler," dedi Mr. Barkis.

"Yaa!" dedim.

"Keşke para olsaydı efendim," dedi Mr. Barkis.

"Keşke öyle olsaydı gerçekten," dedim.

Mr. Barkis gözlerini kocaman açarak, "Ama DEĞİL," dedi.

Ben de bundan kuşkum olmadığını ifade ettim ve Mr. Barkis gözlerini daha nazik bir şekilde karısına çevirerek şöyle dedi:

"Şu kadın, yani C. P. Barkis, dünyanın en becerikli ve hamarat kadınıdır. C. P. Barkis, kendisine söylenen bütün övgüleri, hatta daha fazlasını hak ediyor! Bugün akşam yemeği için misafirimize şöyle güzel bir şeyler hazırlayacaksın canım, değil mi?"

Onuruma düzenlenen bu gereksiz gösteriye itiraz etmem gerekirdi ama yatağın diğer yanındaki Peggotty o kadar hevesli görünüyordu ki sesimi çıkaramadım. Öylece durdum.

"Buralarda bir yerde azıcık param olacak canım," dedi Mr. Barkis, "ama biraz yorgunum. Mr. David'le sen biraz kestirmeme izin verirseniz uyandığımda bulmaya çalışırım."

Bu ricaya uyup odadan ayrıldık. Kapıdan dışarı çıkınca Peggotty, Mr. Barkis'in eskisinden "biraz daha cimri" olduğunu, zulasından para çıkaracağı zaman hep aynı yollara

başvurduğunu ve parayı o talihsiz kutudan almak için tek başına yatağından doğrulurken eşi benzeri görülmemiş acılara katlandığını söyledi. Az sonra da hakikaten, bastırmaya çalıştığı feci inlemeleri duyduk, çünkü bu saklama işi her eklemine eziyet ediyordu; ama Peggotty ona sevgi dolu gözlerle bakarken bu cömert davranışın ona iyi geleceğini ve bunu kısıtlamamanın daha iyi olacağını söyledi. Mr. Barkis yatağına geri dönünceye kadar acı içinde inlemeye devam etti ve sonra, sanki dinçleştirici uykusundan yeni uyanmış gibi yapıp yastığının altından bir gine vermek için bize seslendi. Bizi mutlu etmenin ve kutunun akıl ermez gizini korumuş olmasının verdiği tatmin duygusu çektiği bütün eziyeti yeterince telafi etmişe benziyordu.

Peggotty'yi Steerforth'un gelişine hazırladım ve o da çok geçmeden çıkageldi. Anladığım kadarıyla, Steerforth'un kendisine iyilik eden biri olmasıyla benim iyi arkadaşım olması arasında Peggotty için bir fark yoktu ve her halükârda onu büyük bir minnettarlık ve fedakârlıkla karşılayacaktı. Ama Steerforth'un o rahat, neşeli ve esprili halleri, cana yakınlığı, hoş bakışları, sevdiği kişilerin yanında kolayca ortama uyabilme becerisi, canı istediğinde karşısındakinin yüreğine doğrudan dokunması Peggotty'yi beş dakika içinde kendisine bağlamıştı. Steerforth'un bana karşı tavırları bile Peggotty'yi kazanmaya yeterdi. Ama tüm bu sebeplerden, Steerforth o gece evden ayrılmadan, Peggotty'nin ona hayran kaldığına içtenlikle inanıyorum.

Steerforth o akşam benimle yemeğe kaldı – bunu öyle canıgönülden ve keyifle yaptı ki memnuniyetle kaldı demem yeterli olmaz. Işık gibi Mr. Barkis'in odasına girerek temiz havaymışçasına odayı aydınlatıp canlandırdı. Yaptığı hiçbir şeyde ne gürültü vardı, ne bir çaba, ne de çekinme ama her şeye, tarifsiz bir hafiflik, başka bir şey yapmanın ya da bunu daha iyi yapmanın görünüşteki olanaksızlığı sinmişti ve hali o kadar zarif, doğal, hoştu ki hepsi hâlâ dün gibi aklımda.

Küçük salonda çene çaldık, ben gittiğimden beri el değmemiş Şehitler Kitabı en az onun kadar eski bir masanın üzerinde duruyordu; içindeki harika resimlere baktığımda eskiden uyandırdıkları hisleri hatırlatsalar da o hisleri uyandırmadılar içimde. Sonra Peggotty benim odamdan bahsetti ve hazır olduğunu, orada kalacağımı umduğunu söyledi; ben duraksayıp Steerforth'un yüzüne bakamadan o duruma hâkim olmuştu bile.

"Tabii ya," dedi. "Kaldığımız sürece sen burada yatarsın, ben de otelde yatarım."

"Ama seni buralara kadar getirip sonra da yalnız bırakmak arkadaşlığa sığmaz Steerforth," dedim.

"Tanrı aşkına, senin ait olduğun yer neresi?" dedi Steerforth. "'Arkadaşlığa sığmaz' da ne demek?" Mesele böylece halloldu.

Saat sekizde Mr. Peggotty'nin gemisine gitmek üzere yola çıkana kadar bütün güzel özelliklerini sürdürdü. Aslında saatler ilerledikçe bunları çok daha parlak bir şekilde sergilemeye başlamıştı; çünkü o zaman bile, insanları mutlu etme azminin başarıya ulaşacağının bilinciyle yeni bir algı hassasiyetine kavuştuğunu, böylece bu incelikli işin onun için kolaylaştığını düşünmüştüm. Biri bana o zaman bunun, anın heyecanını yaşamak için oynanan zekice bir oyun olduğunu, keyif almak için oynandığını, kendisi için pek bir anlamı olmayan ve bir sonraki dakikada kaybolacak olan, düşüncesiz bir üstünlük aşkının müsrif ve umursamaz kazanma hırsından ibaret olduğunu söyleseydi –yani biri bana o gece böyle bir yalan söylemiş olsaydı– kimbilir hırsımı nasıl çıkarırdım!

Herhalde bu, sadakat ve arkadaşlık gibi romantik duyguların yükselmesiyle mümkündü; eski geminin olduğu karanlık, buz gibi kumluk alana doğru yanında yürürken içimde hep bu hisler vardı; rüzgâr, Mr. Peggotty'nin kapısına ilk geldiğim akşamkinden çok daha kederli bir şekilde iç çekiyordu etrafımızda.

"Ne kadar vahşi bir yer, değil mi Steerforth?"

"Şu karanlık haliyle yeterince kasvetli," dedi; "ve deniz de sanki bizi yiyecekmiş gibi kükrüyor. Gemi şu ışık yanan yer mi?"

"Evet, orası," dedim.

"Bu sabah gördüğümün aynısı," dedi. "İçgüdüsel olarak doğruca buraya geldim demek."

Işığa yaklaşırken başka bir şey konuşmayıp sadece usul usul kapıya doğru ilerledik. Elimi kapının mandalına uzatarak Steerforth'a yakınımda durmasını söyledim ve içeri girdik.

İçerideki mırıltılar dışarıdan duyuluyordu ve tam içeri girdiğimiz anda bir el çırpma sesi geldi: Son dediğim sesi, şaşırtıcı bir şekilde, ekseriya perişan olan Mrs. Gummidge çıkarmıştı. Ama orada sıradışı şekilde heyecanlanan tek kişi Mrs. Gummidge değildi. Mr. Peggotty'nin yüzü olağanüstü bir mutlulukla aydınlanmıştı ve var gücüyle gülüyordu; kaba kollarını küçük Em'ly'ye sarılacak gibi kocaman açmıştı; Ham, küçük Em'ly'nin elinden tutmuş, hayranlık, sevinç ve üzerine pek yakışan hantal bir çekingenlikle karışık bir yüz ifadesiyle Mr. Peggotty'ye takdim ediyordu onu; küçük Em'ly kızarıp utansa da Mr. Peggotty'nin sevinmesine sevinmişti ve neşeli gözleri, içeri girmemizle Ham'in yanından Mr. Peggotty'nin kollarına atıldığı sırada donakaldı. Karanlık ve soğuk geceden ılık ve aydınlık odaya girdiğimizde karşılaştığımız manzara buydu: Mrs. Gummidge arkada deli gibi el çırpıyordu.

Bu küçük tablo, içeri girmemizle öyle çabuk dağıldı ki insan böyle bir şey olduğundan şüphe ederdi. Neye uğradığını şaşırmış ailenin tam ortasında, yüzüm Mr. Peggotty'ye dönük, elimi ona doğru uzattığım sırada Ham bağırdı:

"Küçükbey! Küçükbey Davy gelmiş!"

Bir anda hepimiz tokalaşmaya, birbirimize nasıl olduğumuzu sormaya, birbirimizi gördüğümüze ne kadar memnun olduğumuzu söylemeye ve hep bir ağızdan konuşmaya başladık. Mr. Peggotty ziyaretimizden dolayı o kadar onurlan-

mış ve mutlu olmuştu ki ne söyleyeceğini, ne yapacağını şaşırmıştı; durmadan bir benim bir Steerforth'un elini sıkıyordu, sonra da kabarık saçlarını karıştırıp neşe ve zafer içinde öyle bir kahkaha atıyordu ki görülmeye değerdi.

"Böyle iki beyefendinin –yetişkin beyefendinin– bu gece bu çatı altında toplanmış olması," dedi Mr. Peggotty, "daha önce hiç olmamış bir şey diye düşünüyorum! Em'ly, tatlım, gel buraya! Gel bakalım küçük cadı! Bak bu, küçükbeyin arkadaşı! Daha önce bahsettiğimiz beyefendi bu Em'ly. Küçükbeyle seni görmeye gelmişler, hem de amcanın hayatındaki en parlak gecede, bu akşam benden iyisi yok!"

Mr. Peggotty, müthiş bir heyecan ve zevkle, bir solukta bu konuşmayı tamamladıktan sonra mest olmuş bir halde yeğeninin yüzünü o koca ellerinin arasına alıp defalarca öptü; sonra bunu nazik bir kıvanç ve sevgiyle geniş göğsüne yaslayarak eli zarif bir hanıma aitmiş gibi onu okşadı. Sonra onu bıraktığında ve Em'ly eskiden benim uyuduğum küçük odaya koşarken nadir görülen memnuniyetsizliğiyle, hayli heyecanlı ve soluğu kesilmiş halde bize baktı.

"Siz iki beyefendi – yetişkin beyefendiler olmuşsunuz şimdi, tam birer beyefendi," dedi Mr. Peggotty.

"Öyle, öyle!" diye bağırdı Ham. "Doğru dedin! Öyle olmuşlar. Küçükbey, yetişkin bir bey olmuş!"

"Eğer bu iki yetişkin beyefendi," dedi Mr. Peggotty, "beni ruh halimden dolayı mazur görmezse, beni anladıkları zaman affetmelerini dilerim. Em'ly, tatlım! Ona diyeceğim şeyi biliyor," ve bu noktada Mr. Peggotty'nin keyfi yeniden yerine geldi, "bu yüzden kaçtı. Bir zahmet ona bir baksana Anne?"

Mrs. Gummidge başını sallayıp ortadan kayboldu.

Ateşin yanında, aramızda oturan Mr. Peggotty, "Eğer bu hayatımın en parlak gecesi değilse ben de kabuklu deniz hayvanı olayım – sefil olayım; daha ne diyeyim? Efendim, bakın şu küçük Em'ly'ye," dedi Steerforth'a alçak sesle, "nasıl da kızarmış yüzü."

Steerforth başını öne doğru sallamakla yetindi; ama yüzünde öyle mutlu ve Mr. Peggotty'nin duygularına katıldığını belli eden bir ifade vardı ki Mr. Peggotty ona sanki konuşmuş gibi bir karşılık verdi.

"Yaa işte," dedi Mr. Peggotty. "Bu o, Em'ly. Sağ olun efendim."

Ham de bu sözlere katıldığını göstermek için birkaç defa başını bana doğru salladı.

"Bu bizim küçük Em'ly," dedi Mr. Peggotty, "bir süredir evimizde, tahminimce (ben cahil adamım, ama benim fikrim bu) bir evde olsa olsa ancak böyle pırıl pırıl gözlü bir kız olabilir. Benim öz kızım değil; hiç çocuğum olmadı ama olsa onu bundan daha fazla sevemezdim. Anladınız değil mi? Daha fazla sevemezdim!"

"Çok iyi anladım," dedi Steerforth.

"Anladığınızı biliyorum," dedi Mr. Peggotty, "ve tekrar teşekkürler. Küçükbey onun çocukluğunu bilir; sizin de kafanızda şu haliyle bir fikir oluşmuştur; ama benim tatlı şaheserimin bugüne kadar neler yaşadığını ve bundan sonra neler yaşayacağını ikiniz de bilemezsiniz. Belki ben kaba saba bir adamım efendim," dedi Mr. Peggotty, "belki bir kipribalığı kadar kabayım; ama hiç kimse, belki kadınlar hariç, küçük Em'ly'nin benim için anlamını bilemez diye düşünüyorum ve pek çok meziyeti olmasına rağmen, bu kadınlardan biri, şimdi aramızda olan Mrs. Gummidge de değil," derken Mr. Peggotty'nin sesi alçalmıştı iyice.

Mr. Peggotty, söyleyeceği şeylere hazırlanırken iki eliyle saçlarını yeniden karıştırıp elleri dizlerinin üzerinde konuşmaya devam etti.

"Babasının boğulduğu zamanlardan beri küçük Em'ly'yi tanıyan ve onun bebekliğini, genç kızlığını ve yetişkin olduğu zamanları bilen biri vardı. Çok yüzüne bakılacak biri değildi belki," dedi Mr. Peggotty, "benim yapımda –kaba saba– böyle geniş kenarlı gemici şapkasıyla falan –tuzlu tuzlu– ama işini doğru dürüst yapan, çok düzgün adamdı."

Ham'in orada oturmuş, bize bakarak sırıttığını görünce onun daha önce hiçbir şeye bu kadar kocaman sırıttığını görmediğimi düşündüm.

"Sonra bizim bu sevgili tayfa gidip ne yapmış dersiniz," dedi Mr. Peggotty zevkten ışıl ışıl bir yüzle, "gönlünü bizim küçük Em'ly'ye kaptırmış. Sürekli bunun peşinde, bir çeşit uşağı olmuş ve büyük ölçüde kafayı buna takmış; bir süre sonra da bu ters durumu benimle paylaşıyor. Şimdi, siz de tahmin edersiniz ki küçük Em'ly'mizin doğru dürüst bir evlilik yapmasını çok isterim. Gönül isterdi ki şöyle düzgün, onu koruyup kollayacak bir adamla evlensin. Daha kaç sene yaşarım ya da ne zaman ölürüm bilmem; ama biliyorum ki bir gece yarısı teknem Yarmouth yolunda fırtınaya tutulup alabora olsa ve ben kafamı zar zor uzatıp makaraların üzerinden kasabanın ışıklarını son kez görsem, içimden, 'Kıyıda benim küçük Em'ly'min yanında kapı gibi bir adam var, Tanrı kızımı korusun, bu adam yaşadıkça benim küçük Em'ly'me bir zarar gelmez,' diyerek huzur içinde sulara gömülürüm."

Mr. Peggotty yalın bir samimiyetle, sanki kasabanın ışıklarına son kez el sallıyormuş gibi yaptı ve Ham'le göz göze geldiklerinde birbirlerine kafa salladılar; ardından Mr. Peggotty kaldığı yerden devam etti.

"Yaa! Ona Em'ly'yle konuşmasını tavsiye ediyorum. Koskoca adam, ama küçük bir çocuk kadar utangaç olduğundan konuşmak istemiyor. Bunun üzerine ben konuşuyorum sonra. 'Ne! Ham mi?!' diyor Em'ly. 'Bunca yıl o kadar yakından tanıdığım ve sevdiğim Ham mi? Ah, amca! Böyle bir şey yapamam. O çok iyi birisi!' Ona bir öpücük veriyorum ve sadece şunu diyorum: 'Canım, söyle tabii, seçimini kendin yapacaksın, küçük bir kuş kadar özgürsün.' Sonra Ham'in yanına gidiyorum ve ona, 'Keşke olsaydı, ama olmadı diyorum. Ama eskisi gibi olabilirsiniz, sen ona eskiden nasıl davranıyorduysan gene öyle davran, bir adam gibi,' diyorum. O da elimi sıkıp 'Tamam!' diyor. İki yıl boyunca onurlu ve yiğit davrandı ve evdeki hayat eskisi gibi sürdü."

Hikâyenin çeşitli evreleriyle birlikte değişen Mr. Peggotty'nin yüzüne, baştaki zafer dolu sevinçli ifade gelmişti şimdi ve bir elini benim, diğer elini de Steerforth'un dizine koyarak (hareketin etkisini artırmak için önceden biraz ıslatmıştı ikisini de) şu konuşmayı gerçekleştirdi:

"Derken bir akşam –yani bu akşam– küçük Em'ly işten geliyor, yanında da bizim oğlan! Bunda ne var diyebilirsiniz. Hayır, çünkü Ham, Em'ly'yi hava kararmadan evvel de hava kardıktan sonra da, yani hep, bir ağabey gibi korur. Ama bizim tayfa Em'ly'yi elinden tutmuş, bana neşeyle, 'Bakın! İşte benim küçük karım!' diye bağırıyor. Em'ly de böyle yarı cesur yarı mahcup, yarı gülüp yarı ağlayarak, 'Evet amca! Tabii izin verirseniz' diyor. Ben izin verirsem mi?" diye bağırdı bir anda Mr. Peggotty bu düşünceyle kendinden geçip başını oynatarak; "hey Tanrım, sanki başka türlü düşünmem mümkünmüş gibi! 'Eğer siz izin verirseniz, artık daha akıllandım, iyice düşündüm bu durumu ve elimden geldiğince ona iyi bir eş olacağım çünkü o iyi ve tatlı bir insan!' diyor. Sonra Mrs. Gummidge oyun oynar gibi el çırpmaya başlıyor ve işte sonra siz giriyorsunuz içeri. Şuradan! Sonrasını biliyorsunuz!" dedi Mr. Peggotty. "İçeri giriyorsunuz! Hepsi bir saatte oldu işte ve şu gördüğünüz adam, onunla evlenecek, ilk fırsatta."

Mr. Peggotty'nin, duyduğu güveni ve dostluğu göstermek için sınırsız neşesiyle övgüler yağdırdığı Ham iyice sersemlemişti, ama bir şeyler söylemesi gerektiğini hissettiğinden, titrek bir sesle, büyük güçlükle şöyle diyebildi:

"Siz buraya ilk geldiğinizde Em'ly sizden daha büyük değildi küçükbey – ben de dedim ki büyüyünce nasıl olacak kimbilir. Onun bir çiçek gibi büyüdüğünü gördüm sonra beyler. Hayatımı ona feda edebilirim – yaa küçükbey. Ah! Ne hoş, ne keyifli! Beyler, o hayatta isteyebileceğimin çok daha fazlası, her şeyim – ne kadar olduğunu anlatamam bile. Ben, ben cidden seviyorum onu. Şu topraklarda –hatta

denizlerde de– hanımını benim Em'ly'yi sevdiğimden daha çok sevecek biri daha yoktur, gerçi pek çok adam söylemek istediklerimi benden çok daha iyi anlatırdı."

Ham gibi güçlü kuvvetli bir adamın, kalbini kaptırdığı o tatlı şey yüzünden yaprak gibi titrediğini görmek dokunaklıydı. Mr. Peggotty'nin içimizde yarattığı saf güven duygusu da başlı başına etkileyiciydi. Hikâyeden baştan sona etkilenmiştim. Bu etkinin ne kadarı çocukluk hatıralarımdan kaynaklanıyordu, bilmiyorum. Oraya, o bitmeyen hevesim küçük Em'ly'ye hâlâ âşık olduğum için mi gitmiştim bilmiyorum. Tek bildiğim, tüm bunlardan büyük keyif aldığım; ama ilk anda tarifi zor hassaslıkta bir keyifti bu ve her an küçük bir parçası acıya dönüşebilirdi.

Bu yüzden, eğer etrafı saran o genel duyguya değinmek bana düşseydi, bu işi pek iyi kotaramazdım herhalde. Ama bu iş Steerforth'a düştü ve o da bunu öyle hünerli bir şekilde yerine getirdi ki birkaç dakika içinde hepimiz olabildiğince rahat ve keyifliydik.

"Mr. Peggotty," dedi, "siz gerçekten iyi bir adamsınız ve bu geceki kadar mutlu olmayı hak ediyorsunuz. Mutluluğunuz daim olsun! Ham, sana da mutluluklar dilerim arkadaşım. Seninki de daim olsun! Papatya, ocağı karıştır da ateş canlansın biraz! Mr. Peggotty, tatlı yeğeninizi geri dönmeye ikna edemeyecekseniz (şu köşedeki sandalyeyi ona ayırdım) ben gideyim artık. Hint Adaları'nın bütün servetini verseler böyle bir gecede ateşin yanındaki herhangi bir boşluğa –hele de böylesi bir boşluğa– yol açmak içime sinmez!"

Böylece Mr. Peggotty küçük Em'ly'yi almak için benim eski odama gitti. İlk başta Em'ly gelmek istemedi, sonra Ham yanına gitti. Böylelikle Em'ly'yi ateşin başına getirdiler, oldukça şaşkın ve mahcup bir hali vardı ama Steerforth onunla o kadar nazik ve saygılı bir şekilde konuştu, onu utandıracak şeylerden öyle becerikli bir şekilde kaçındı ki çok geçmeden gevşedi Em'ly; Steerforth, Mr. Peggotty'ye

teknelerden, gemilerden, gelgitlerden, balıklardan bahsetti; bana atıfta bulunarak Mr. Peggotty'yi Salem Yurdu'nda görüşünü anlattı; tekneyi ve içindeki her şeyi ne kadar beğendiğini söyledi ve tüm bunları öyle tatlı, öyle rahat anlattı ki hepimiz yavaş yavaş büyülü bir halkanın parçası olup kendimizi hiç sınırlamadan konuşmaya başladık.

Em'ly o akşam gerçekten az konuştu ve etrafına bakıp konuşulanları dinledi; yüzü canlanmış, çok sevimli olmuştu. Steerforth, sanki kendi gözleriyle görmüşçesine, kasvetli bir gemi kazasıyla ilgili bir hikâye anlattı (Mr. Peggotty'yle konuşurken aklına gelmişti) ve küçük Em'ly sanki o da kazayı görür gibi, gözlerini Steerforth'tan ayırmadan dinledi. Sonra ortamı rahatlatmak için, bize kendi başından geçen neşeli bir macera anlattı; hikâyeyi anlatırken olay daha yeni olmuş gibi keyifliydi ve küçük Em'ly, gemi müzikle çınlıyormuş gibi kahkahalarla güldü ve biz de bu hoş ve kaygısız sesin cazibesine kapılarak güldük (tabii Steerforth da). Sonra Steerforth, Mr. Peggotty'ye "Es, es, es deli rüzgâr"ı söyletti, daha doğrusu onu gürletti ve peşinden kendisi de bir denizci şarkısı söyledi; o kadar dokunaklı ve güzel söyledi ki o anda sahiden de rüzgârın evin etrafını hazin bir şekilde sardığını ve bizim mutlak sessizliğimizde alçak sesle mırıldanarak şarkıyı dinlemeye geldiğini düşündüm.

Mrs. Gummidge'e gelince, Steerforth, ihtiyarın ölümünden bu yana kadına musallat olan moral bozukluğunu hiç kimsenin beceremediği ölçüde gidermeyi başarmıştı (Mr. Peggotty böyle demişti). Mrs. Gummidge'e, kendini sefil hissedecek o kadar az zaman bırakmıştı ki kadın ertesi gün kendisine büyü yapıldığını söylemişti.

Ama evdeki ilgiyi üzerine çekmeye ya da sohbeti tekeline almaya kalkışmadı hiç. Küçük Em'ly biraz daha cesaret kazanıp (yine de hâlâ mahcup bir şekilde) ateşin karşısından bana deniz kabukları ve çakıltaşları toplamak için sahildeki yürüyüşlerimizden bahsettiğinde ve benim kendisine abayı ne

kadar yaktığımı hatırlayıp hatırlamadığını sorup şimdi çok uzak gelen eski güzel günlerin hatırasıyla gülüşüp kızardığımızda Steerforth sessizleşip dikkat kesildi ve düşünceli gözlerle bizi izledi. Em'ly bu sırada ve bütün akşam, ateşin yanındaki eski küçük köşesinde, eski dolabın üzerinde oturdu – Ham de eskiden benim oturduğum yerde, yanında oturdu. Küçük Em'ly, muzipliğinden mi yoksa bizim önümüzde girdiği mahcup kız hallerinden midir bilinmez, Ham'den uzakta, duvar tarafına yakın oturuyordu ve bütün akşam da öyle oturdu.

Yanlış hatırlamıyorsam, oradan ayrıldığımızda vakit gece yarısına geliyordu. Akşam yemeğinde kurutulmuş balıkla çörek yemiştik; Steerforth da cebinden dolu bir şişe Hollanda cini çıkarmıştı ve biz erkekler (şimdi çekinmeden biz erkekler diyebilirim) dibini bulmuştuk. Neşe içinde oradan ayrıldık; hepsi kapının önünde durup yolumuzu olabildiğince aydınlatabilmek için beklediklerinde, Ham'in arkasında duran küçük Em'ly'nin tatlı mavi gözlerinin ardımızdan bizi gözlediğini gördüm ve giderken dikkatli olmamızı söyleyen yumuşacık sesini duydum.

"Ne tatlı bir kız o öyle!" dedi Steerforth kolumu tutarak. "Burası eksantrik bir yer ve bunlar da eksantrik insanlar ve onların arasına karışmak yepyeni bir his."

"Buraya gelip de evlilik kararlarının mutluluğuna şahit olduğumuz için de ne kadar şanslıyız!" dedim. "Hiç bu kadar mutlu insanlar görmemiştim. Onların bu halini görmek, bu içten neşenin bir parçası olmak ne hoş!"

"Ama şu adam bu kıza göre biraz kalın kafalı değil mi?" dedi Steerforth.

Steerforth hem Ham'e hem de diğerlerine o kadar sıcak davranmıştı ki onun bu beklenmedik ve duygusuz cevabına hayret ettim. Ama hemen ona dönüp gözlerindeki gülümsemeyi görünce rahatlayarak şöyle dedim:

"Ah Steerforth! Yoksul insanlar hakkında böyle konuşmana şaşmamak lazım! Miss Dartle'la uğraşabilirsin ya da

bana olan sevgini numaradan saklayabilirsin, ama ben bilirim seni. Onları ne kadar iyi anladığını, bu sıradan balıkçının evinde nasıl mutlu olduğunu ya da eski bakıcının sevgisinin hoşuna gittiğini gördüğümde bu insanların neşesine, üzüntüsüne ya da herhangi bir duygusuna kayıtsız kalamadığını görüyorum. Bu yüzden Steerforth, seni yirmi kat daha fazla takdir edip seviyorum!"

Steerforth durdu ve yüzüme bakıp, "Papatya, sen çok dürüst ve iyi bir adamsın. Keşke hepimiz senin gibi olsak!" dedi. Peşinden Yarmouth'a dönüş yolunda neşeyle Mr. Peggotty'nin şarkısını söylemeye koyuldu.

XXII

Eski Ortamlar, Yeni İnsanlar

Steerforth'la ben, o yörede on beş günden fazla kaldık. Hep bir arada olduğumuzu söylememe gerek yok; ama ara sıra birkaç saatliğine birbirimizden ayrılıyorduk. O iyi bir denizciydi, bense pek ilgili değildim ve Mr. Peggotty'yle açıldıklarında, ki Steerforth'un en sevdiği şeydi bu, ben kıyıda kalıyordum. Peggotty'nin evindeki boş odada kalmak beni kısıtlıyordu, Steerforth'un böyle bir durumu yoktu: Peggotty'nin bütün gün Mr. Barkis'e nasıl özenle baktığını bildiğim için geceleri geç saate kadar dışarıda kalmak istemiyordum; oysa handa kalan Steerforth, tamamen kendi keyfine göre davranıyordu. Nitekim Steerforth'un ben uyumaya gittikten sonra Mr. Peggotty'nin gittiği birahane olan "Willing Mind"da balıkçılara bir şeyler ısmarladığını ve mehtaplı gecelerde balıkçı kıyafetlerine sarınmış bir halde ortalıkta dolaştığını, sonra da sabah sular yükseldiğinde geri döndüğünü duydum. Ne var ki onun o yerinde duramayan yapısının ve cesur ruhunun, yağmur çamur demeden harekete geçip her şekilde kendini ortaya çıkaracağını biliyordum; bu yüzden Steerforth'un yaptığı hiçbir şey beni şaşırtmıyordu.

Bazı zamanlar ayrı kalmamızın bir başka sebebi de benim Blunderstone'a gidip çocukluğumdan aşina olduğum yerleri ziyaret etme isteğimdi; orada bir kez bulunmuş olan Steerforth ise doğal olarak oraya bir daha gitmek istemiyordu. Bu yüzden, hatırladığım kadarıyla üç dört günde bir erkenden kahvaltı ettikten sonra akşam geç vakit, yemekte buluşuyorduk. Bu arada onun nasıl vakit geçirdiği hakkında hiçbir fikrim yok, ama o civarda pek sevildiğini ve başkası yapacak bir şey bulamazken onun kendine kırk türlü uğraş bulduğunu biliyordum.

Benimse işim gücüm, tek başıma çıktığım bu zorlu yolculuklarda, eski yolumun her bir karışını hatırlamaya çalışmak ve geçmişte hiç bıkmadan gittiğim eski yerlere dadanmaktı. Oralara gittim ve oradan uzak olduğum zaman boyunca düşüncelerimde ne kadar gezindiysem öyle gezindim aralarında. Ağacın altında, annemle babamın yattığı mezar –sadece babama ait olduğu zamanlarda tuhaf bir şefkatle baktığım, sonra güzel annemle bebeği için tekrar açıldığında yanında perişan bir halde dikildiğim yer– vefalı ilgisiyle Peggotty'nin o zamandan beri bakıp temizleyerek bir bahçeye dönüştürdüğü ve her saat başı yanından geçtiğim mezar. Kilise bahçesinin patikasından biraz ileride, sessiz bir köşede duruyordu, ama çok uzak olmadığından gelip geçerken taşın üzerindeki isimleri okuyabiliyordum ve kilise çanı her saat başı çaldığında, bir saatin daha öldüğünü anlatıyordu sanki bana. O günlerde kafam sürekli olarak hayatta nasıl biri olacağımla ve yapacağım seçkin işlerle meşguldü. Yankılanan adımlarım bundan başka bir düşünceye eşlik etmiyordu ve bu düşünceler, hayallerimi kurmak için, yaşayan bir annenin yanına gelmişim gibi daimîydi.

Eski evimde büyük değişiklikler vardı. Darmadağın olmuş yuvalar, ekinkargaları tarafından terk edileli çok olmuştu ve ağaçlar budanıp şekilleri değiştirildiğinden eski hallerinden çok farklı görünüyorlardı. Bahçeyi yabani otlar sarmıştı ve

evin pencerelerinin yarısı tahtalarla kapatılmıştı. Evde yalnızca zavallı, deli bir adam ve onunla ilgilenen kişiler yaşıyordu. Adam hep benim küçük penceremin önünde oturup kilise bahçesine bakıyordu; o sırada, eskiden gül rengi sabahlarda üzerimde yatak kıyafetlerimle aynı küçük pencereden baktığım ve doğan güneşin ışıkları altında otlayan koyunları gördüğümde benim aklımdan geçen şeyler acaba onun o dağınık aklından da geçiyor mudur diye düşünmeden edemedim.

Eski komşularımız Mr. Grayper ve eşi Güney Amerika'ya gitmişti ve yağmur suları, çatıdan boş eve akarak dış duvarları lekelemişti. Mr. Chillip yeniden evlenmişti; kadın uzun boylu, bir deri bir kemik, kalkık burunlu biriydi ve bu evlilikten, ağır kafasını dik tutamayan ve feri olmayan sabit gözlerle neden doğduğunu sorarmış gibi bakan cılız bir bebekleri olmuştu.

Kırmızıya çalan kış güneşi beni dönüş yoluna geçmem için uyarana dek içimde hem tuhaf bir üzüntü hem de sevinçle doğduğum yerde dolaştım. Ama orayı geride bıraktığımda, özellikle de Steerforth'la harıl harıl yanan ateşin karşısında keyifle yemeğe oturduğumuzda oraya gittiğimi düşünmek harika bir şeydi. Geceleyin tertipli odama gidip de timsahlı kitabın (ufak bir sehpanın üzerinde duruyordu hep) sayfalarını çevirdiğimde biraz daha hafiflemiş ölçüde de olsa böyle hissediyordum; Steerforth ve Peggotty gibi arkadaşlarım olduğu için ve kaybettiğim kişinin yerine bu kadar mükemmel ve yüce gönüllü bir hala bulduğum için ne kadar şanslı olduğumu minnetle düşündüm.

Bu uzun yürüyüşlerden Yarmouth'a en çabuk şekilde dönmek için feribotu kullanıyordum. Böylece kasabayla deniz arasındaki düzlüğe inerek doğruca karşıya geçmiş oluyor, anayolda hatırı sayılır bir tur atmaktan kurtulmuş oluyordum. Geçerken Mr. Peggotty'nin boş arazide yer alan ve benim rotamdan yüz metre bile uzak olmayan evine bakıyordum hep. Steerforth genelde beni orada bekliyor olurdu

ve ayazda, toplanan sisin içinden kasabanın titrek ışıklarına doğru yürürdük.

Her zamankinden daha geç kaldığım karanlık bir akşam –eve dönüş zamanı yaklaştığı için o gün Blunderstone'la vedalaşmaya gitmiştim– Steerforth'u Mr. Peggotty'nin evinde tek başına, düşüncelere dalmış bir halde ateşi izlerken buldum. Öyle derin düşüncelere dalmıştı ki benim yanına yaklaştığımı bile fark etmedi. Daha az dalmış olsaydı bile geldiğimi kolay kolay fark etmeyebilirdi, çünkü dışarıdaki kumlu alanda ayak sesleri duyulmuyordu; ne var ki içeri girişim bile Steerforth'u uyandırmaya yetmemişti. Hemen yanında durmuş ona bakıyordum ve o hâlâ kaşlarını çatmış, bambaşka bir âlemdeydi.

Elimi omzuna koyunca öyle bir irkildi ki ben de irkildim.

Neredeyse kızgın bir şekilde, "Sitemkâr bir hayalet gibi yanaştın!" dedi.

"Bir şekilde kendimi göstermek zorundaydım," dedim. "Başka diyarlara mı gitmiştin?"

"Yok," dedi. "Hayır."

"Ama bir yerlere gitmişsin belli," dedim sandalyemi yanına çekerek.

"Ateşte oluşan şekillere bakıyordum," dedi.

O, yanan bir odun parçasıyla külleri karıştırırken, "Ama onları bozuyorsun," dedim, bacadan yukarı doğru hızla havalanan kırmızı kıvılcımlar gürleyerek havaya yayıldı.

"Zaten görmezdin ki onları," dedi. "Bu ne idiği belirsiz saatten nefret ediyorum; ne gündüz ne gece. Ne kadar geciktin sen! Nerelerdeydin?"

"Her zaman yürüdüğüm yollarla vedalaştım," dedim.

Gözlerini odanın etrafında gezdirerek, "Ben de burada oturuyordum," dedi Steerforth, "geldiğimiz akşam o kadar mutlu bulduğumuz kişiler –şuranın şu ölü havasına bakılırsa– dağılıp gitti mi, öldü mü ya da başlarına bir iş mi geldi acaba diye düşünüyordum. David, şu son yirmi yılda aklı başında bir babamın olmasını ne kadar isterdim!"

"Ne oldu sevgili Steerforth?"

"Bana daha iyi yol gösterilmiş olmasını ne kadar çok isterdim!" diye bağırdı. "Kendi kendime daha iyi yol göstermiş olsaydım keşke!"

Halinde beni hayli şaşırtan tutkulu bir keder vardı. Böyle davranışları ondan hiç beklemezdim.

Steerforth yerinden kalktı ve yüzü ateşe dönük bir halde, huzursuzca şömine rafına dayanarak şöyle dedi: "Yirmi kat daha zengin, yirmi kat daha akıllı halimle yarım saattir şu şeytan işi teknede çektiğim eziyeti çekeceğime, zavallı Peggotty gibi ya da o bön yeğeni gibi olurdum daha iyiydi!"

Ondaki değişiklik beni o kadar şaşırtmıştı ki başı eline dayalı, hüzünlü bir şekilde ateşi izlerken ilk önce sessizce izledim sadece onu. Sonra kendisinin canını bu kadar sıkan şeyin ne olduğunu söylemesi ve ona bir tavsiyede bulunamasam da benimle duygularını paylaşması için tüm samimiyetimle yalvardım ona. Daha lafımın sonunu getiremeden Steerforth gülmeye başladı – önce ters ama hemen sonra keyifli bir şekilde gülmüştü.

"Yok, bir şey yok Papatya!" dedi Steerforth. "Londra'daki handa söylemiştim sana, ben bazen kendime bile ağır geliyorum. Şimdi de tam bir kâbusa dönüştüm – öyle oldum herhalde. Eski günlerdeki çocukluk hikâyeleri geliyor akla, ne olduğu belli olmayan. Sanırım kendimi 'hiçbir şeyi umursamayan' kötü çocuk sandım ve aslanlara yem oldum – kurda kuşa yem olmanın biraz daha görkemlisi işte. Yaşlı kadınların korku dediği şey, beni baştan ayağa sarmış. Ne zamandır kendimden korkuyorum."

"Bence sen hiçbir şeyden korkmazsın," dedim.

"Belki korkmam, belki de korkacağım çok şey vardır," dedi. "Yaa! Böyle işte! Bir daha içimin sıkılmasına izin vermeyeceğim David; ama şu kadarını söyleyeyim sana sevgili dostum, eğer sebatlı ve aklı başında bir babam olsaydı, benim için (ve daha pek çok şey için) çok iyi bir şey olurdu bu!"

Yüzü duygu doluydu ama gözleri ateşe eğilmiş halde bu kelimeleri sarf ettiği o ana dek yüzünde böyle karanlık bir ciddiyeti görmemiştim.

Elini havaya hafif bir şey fırlatmış gibi yaparak, "Neyse, yetsin bu kadar!" dedi. "'O gitti, ben de adama döndüm yeniden,' tıpkı Macbeth gibi. Haydi şimdi yemek zamanı! Tabii ziyafeti (Macbeth gibi) allak bullak etmediysem Papatya."

"Ama herkes nerede acaba?" dedim.

"Kimbilir," dedi Steerforth. "Sana bakmak için feribota kadar yürüdükten sonra buraya geldim ama kimseyi bulamadım. Sonra tam düşüncelere dalmışken sen geldin."

Mrs. Gummidge'in elinde sepetiyle çıkagelişi evin neden boş olduğunu açıkladı. Suların yükselmesiyle eve dönecek olan Mr. Peggotty gelmeden evvel evin birkaç ihtiyacını almak için alelacele dışarı çıkmış ve kendisi yokken Ham'le küçük Em'ly erken dönerlerse diye kapıyı açık bırakmıştı. Steerforth neşeli bir karşılama ve komik bir kucaklamayla Mrs. Gummidge'in keyfini yerine getirdikten sonra beni kolumdan tutarak dışarı çıkardı.

Her zamanki ahenklerini bulduklarından Steerforth'un keyfi de Mrs. Gummidge'inki gibi yerine gelmişti ve yürüdüğümüz sırada tatlı muhabbetine doyum olmadı.

Steerforth, "Ee yarın bu korsan hayatı sona eriyor, öyle mi?" dedi neşeyle.

"Öyle," dedim. "Arabadaki yerlerimiz ayrıldı, biliyorsun."

"Yaa evet! Yapacak bir şey yok sanırım," dedi Steerforth. "Hayatta kumsalda dolaşmanın dışında yapılacak şeyler olduğunu unutacaktım az daha. Keşke yapacak başka bir şey olmasaydı."

"Sıkılana kadar iyi," dedim gülerek.

"Doğru," dedi Steerforth, "ama bu lafta, genç arkadaşım gibi tatlı ve masum birinden beklenmeyecek ince bir alay var sanki. Eh! Doğrusu, biraz gelgeç gönüllüyümdür ben David. Öyle olduğumu biliyorum, ama demiri tavındayken hızla

döverim. Bu sularda yol alma sınavından rahatça geçerim diye düşünüyorum."

"Mr. Peggotty senin bir harika olduğunu söylüyor," dedim.

"Denizcilik harikası mı?" diyerek güldü Steerforth.

"Öyle düşünüyor hakikaten ve sen de bunun farkındasın; kafana koyduğun bir şeyin nasıl peşini bırakmadığını ve bunu ne kadar iyi becerdiğini biliyorum. Sende en çok şaşırdığım şey de Steerforth, gücünün değişik faydaları konusunda bu kadar kanaatkâr davranman."

"Kanaatkâr mı?" dedi Steerforth neşeyle. "Senin toyluğun dışında hiçbir konuda kanaatkâr değilim benim kibar Papatya'm. İksion'un* dönüp durduğu şu tekerleklerin hiçbirine kendimi bağlamayı öğrenemedim bir türlü. Kötü çıraklık dönemimde bunu gözden kaçırdım, şimdi de umursamıyorum. Burada bir tekne aldım, biliyor musun?"

Durup, "Ne acayip bir adamsın Steerforth!" diye bağırdım çünkü bunu ilk kez duyuyordum. "Bu taraflara bir daha gelmeyi düşünmüyorsun ki!"

"Onu bilmiyorum," dedi Steerforth. "Burayı çok sevdim. Her halükârda," deyip beni enerjisiyle harekete geçirdi, "satılık bir tekne aldım işte. Mr. Peggotty'nin dediğine göre yüksek hızlı bir tekne; gerçekten öyle ve ben yokken onunla Mr. Peggotty ilgilenecek."

"Ben şimdi anladım seni Steerforth!" dedim sevinçle. "Sanki kendine almış gibi yapıyorsun ama aslında ona bir iyilik yapmak istedin. Hemen anlamalıydım bunu. Benim ince düşünceli arkadaşım Steerforth, senin bu cömertliğine ne demeli?"

"Hişt!" dedi Steerforth kıpkırmızı bir suratla. "Fazla lafa gerek yok."

---

* Zeus'un, korkunç günahları ve nankörlüğü sebebiyle Tartaros'ta alevler saçan bir tekerlek üzerinde bağlı olarak sonsuza dek dönme cezası verdiği Lapith kralı. (ç.n.)

"Ben bilmiyor muydum bunu?" diye bağırdım. "Bu dürüst kalplerin neşesine, üzüntüsüne ya da herhangi bir duygusuna kayıtsız kalamayacağını söylememiş miydim?"

"Evet," dedi, "söylemiştin bunları. Ama orada kalsın. Fazla konuşmaya gerek yok!"

Kendisi meseleyi geçiştirmek istediğinden lafı uzatıp onu rahatsız etmek istemedim ve öncekinden daha hızlı adımlarla ilerlediğimiz sırada aklımdan sadece bunu geçirdim.

"Teknenin elden geçmesi lazım," dedi Steerforth, "ve bu işin yarım yamalak olmaması için de Littimer'ı burada bırakmayı düşünüyorum. Littimer'ın buraya geldiğini söylemiş miydim sana?"

"Hayır."

"Evet! Bu sabah geldi; elinde annemden bir mektupla."

Göz göze geldiğimizde, bana ne kadar kararlı bir şekilde bakıyor olsa da dudaklarına kadar bembeyaz kesildiğini gördüm. Onu ateşin başında tek başına bulduğum andaki ruh halinin, annesiyle arasındaki bir ihtilaftan kaynaklanmış olmasından korktum. Bunu da ona belli ettim.

"Aaa hayır!" dedi başını iki yana sallayıp hafifçe gülerek. "Öyle bir şey değil! Evet. Yaa işte bizim adam geldi."

"Aynı mı?" dedim.

"Aynı," dedi Steerforth. "Kuzey Kutbu kadar uzak ve sessiz. Tekneye isim verilmesi işini görecek. Şimdiki adı *Fırtınakırlangıcı.* Mr. Peggotty *Fırtınakırlangıcı*'nı ne yapsın? Ben teknenin adını değiştireceğim."

"Ne isim vereceksin?"

"Küçük Em'ly."

Bana hâlâ kararlı gözlerle bakmasından, ince düşünceli davranışı için pohpohlanmak istemediğini anladım. Bunun beni ne kadar mutlu ettiğini saklayamadıysam da fazla bir şey söylemedim ve o da gülümsemeye devam etti; rahatlamış görünüyordu.

Sonra gözlerini ileri çevirerek, "Ama bak," dedi, "asıl küçük Em'ly nereden geliyor! Şu adam da yanında mı gene? Yani adam da tam bir şövalyeymiş. Kızın yanından hiç ayrılmıyor!"

Ham o günlerde tekne yapıyordu ve bu işte doğal bir yetenek geliştirmiş, artık iyice ustalaşmıştı. Üzerinde iş kıyafetleri vardı ve bu haliyle oldukça kaba görünmekle birlikte yanındaki taze küçük varlık için mert ve sağlam bir koruyucuydu. Gerçekten de yüzünde öyle bir içtenlik, öyle bir dürüstlük vardı ve Em'ly'yle gururlanmasını ve ona olan sevgisini o kadar yapmacıksız ortaya koyuyordu ki bundan daha güzel bir görüntü olamazdı benim için. Bize doğru yaklaşırlarken özellikle bu yönden birbirlerine çok yakıştıklarını düşündüm.

Onlarla konuşmak için durduğumuzda Em'ly elini ürkekçe Ham'in kolundan çekip Steerforth'la bana uzatırken kızardı. Bizimle biraz laflayıp yollarına devam ettiklerinde elini tekrar eski yerine koymak yerine hâlâ ürkek ve sıkıntılı bir şekilde kendi başına yürüdü. Ben de Steerforth da onlar yeni doğan ayın ışığında gözden kaybolurlarken tüm bu tavırların çok şirin ve hoş olduğunu düşündük.

Derken yanımızdan –hemen peşlerinden– gelişini fark etmediğimiz ama geçerken yüzünü gördüğüm ve belli belirsiz hatırladığımı düşündüğüm genç bir hanım geçti. Üzerinde hafif tertip kıyafetler vardı; cesur, yabani, havalı ve yoksul görünüyordu; ama o an için her şeye boş vermiş gibiydi ve aklında, peşlerinden gitmekten başka bir düşünce yoktu sanki. Ötelerdeki karanlık düzlük onları kendi içine çekip bizimle deniz ve bulutlar arasında sadece o kaldığında kadının silüeti de aynı şekilde gözden kayboldu, onlara yetişememişti.

"Kızı izleyen kara bir gölge var," dedi Steerforth olduğu yerde durarak; "ne demek ki bu?"

Öyle alçak sesle konuşmuştu ki farklı biri konuşuyor gibi gelmişti bana.

"Onlardan bir şeyler dilenecek herhalde," dedim.

"Burada dilenci görmek yeni bir şey değil," dedi Steerforth; "öte yandan bir dilencinin bu kılıkta dolaşması tuhaf."

"Neden?" diye sordum.

Biraz duraksadıktan sonra, "Neden bilmiyorum, yanımızdan geçerken içimden öyle geçti," dedi. "Hangi cehennemden çıktı acaba?"

Bitişiğinde duvar olan bir yola çıktığımız için, "Bu duvarın gölgesinden çıkmıştır," dedim.

Steerforth omzunun üzerinden bakarak, "Gitti!" dedi. "Onunla birlikte tüm kötülükler de gitti. Şimdi yemek vakti!"

Ama omzunun üzerinden yeniden uzaklarda pırıldayan kıyıya baktı, sonra bir defa daha baktı. Yolun geri kalanında yarım yamalak cümlelerle bu merakı dile getirdi ve ancak sıcacık ve keyifli bir şekilde sofraya oturduğumuzda, ateşin ve mumun ışığı üzerimize düştüğünde bunu unutmuş göründü.

Littimer oradaydı ve üzerimde her zamanki etkiyi yarattı. Kendisine Mrs. Steerforth'la Miss Dartle'ın iyi olduklarını umduğumu söylediğimde, saygılı (ve tabii saygın) bir edayla gayet iyi olduklarını söyleyip teşekkür etti ve onların selamlarını iletti. Hepsi buydu ama sanki bana açıkça, "Siz daha çok gençsiniz efendim; fazlasıyla gençsiniz," demek istiyor gibi geldi.

Bizi, daha doğrusu bana kalırsa beni izlediği köşeden ayrılıp sofraya doğru birkaç adım attığında yemeğimiz bitmek üzereydi ve beyefendisine şöyle dedi:

"Bağışlayın efendim. Miss Mowcher burada."

Steerforth oldukça şaşırmış bir halde, "Kim?" diye bağırdı.

"Miss Mowcher efendim."

"Onun ne işi var burada?" dedi Steerforth.

"Sanırım o da bu yörede doğup büyümüş efendim. Dediğine göre her sene burayı mutlaka ziyaret edermiş efendim. Kendisiyle bugün yolda karşılaştık ve yemekten sonra sizi görme şerefine erişip erişemeyeceğini öğrenmek istiyor efendim."

"Sen bahsi geçen bu devanasını tanıyor musun Papatya?" diye sordu Steerforth.

Miss Mowcher'la tanışmadığımızı itiraf etmek zorunda kaldım – bu konuda bile Littimer'ın önünde bilgisiz görünmek pek utanç vericiydi.

"Şimdi tanışırsın o zaman," dedi Steerforth, "kendisi dünyanın yedi harikasından biridir. Miss Mowcher geldiğinde onu içeri alın."

Ben kadından bahsedince Steerforth'un gülme krizine girmesi ve onunla ilgili sorduğum hiçbir soruya cevap vermemesi, bu hanımefendi hakkında merakımı cezbetmiş, beni heyecanlandırmıştı. Yarım saat sonra sofra örtüsü kaldırılıncaya kadar büyük bir merakla yerimde oturdum ve şarap sürahimiz önümüzde bekliyorduk ki kapı açıldı ve Littimer, her zamanki yalın dinginliğiyle kendisini bize takdim etti:

"Miss Mowcher!"

Kapıya baktım ama bir şey göremedim. Miss Mowcher'ın gelmesinin vakit alacağını düşünerek kapıya bakarken içeri badi badi yürüyerek biri girdi ve şaşkın bakışlarım eşliğinde benimle onun arasında duran kanepenin etrafından dolandı; kırk kırk beş yaşlarındaki bu koca kafalı, koca suratlı ve çapkın bakan yeşil gözlü, tombul cücenin kolları öyle kısaydı ki Steerforth'u süzerken kalkık burnuna dokunabilmek için parmağını yarı yola kadar kaldırıp burnunu da buna yaklaştırmak zorunda kalıyordu. Çifte gerdan denen türdeki çenesi öyle şişmandı ki kadının başlığının kordonunu, fiyongunu, her şeyini yutuyordu. Bahsetmeye değecek bir boynu, beli ya da bacakları yoktu; eğer bir beli vardıysa da bu kıvrımın olması gereken yer tam bir kütle halinde iniyordu ve her insan gibi bacakları bir çift ayakla son bulsa da kadın o kadar kısa boyluydu ki normal boyutlu bir sandalye bile yanında bir masa gibi görünüyordu; yanında getirdiği çantasını da oturağa koymuştu. Üzerine basit kıyafetler geçirmiş, bahsettiğim güçlükle burnuyla işaretparmağını buluşturan,

başını bilhassa bir yana eğip duran ve kurnaz gözlerinden biri kapalı halde, tuhaf, bilmiş bir ifade takınan bu hanımefendi, Steerforth'u bir süre süzdükten sonra birden konuşmaya başladı.

Koca kafasını ona doğru sallayarak, "Aaa! Çiçeğim benim!" diye söze başladı tatlı bir tavırla. "Sen buradaydın demek! Ah seni yaramaz çocuk seni, şu işe bak, evden bu kadar uzakta ne yapıyorsun bakayım? Bahse girerim haylazlık peşindesindir. Ah sen ne cingöz şeysindir Steerforth; bir sen bir de ben böyleyimdir zaten, değil mi? Ha ha ha! Beni burada görmek hiç aklına gelmezdi herhalde, değil mi? Çok şükür, her yerdeyim ben. Oradan, buradan, her yerden çıkarım ben, sihirbazın yarım kronu misali, hanımların mendillerinin içinden çıkarım. Şimdi mendil demişken –ve tabii hanımefendilerden bahsederken– sen kutsal annen için ne büyük tesellisindir, öyle değil mi oğlum, omuzlarımdan birinin tepesinde, hangisi olduğunu söylemem!"

Miss Mowcher, söylevinin bu kısmında başlığını çözerek kordonları geriye attı ve nefes nefese, ateşin önünde duran bir pufa oturdu – bu arada maun sundurması başının tepesinde kalan yemek masası bir çeşit çardağa dönüşmüştü.

Sonra ellerini küçük dizlerine vurup hin gözlerle bana bakarak, "Ah bittim valla!" diye devam etti. "Giysilerime sığamıyorum Steerforth. O kadar basamak çıktıktan sonra nefes almak kuyudan su çekmek gibi oluyor. Beni üst kattaki bir pencereden bakarken görseydiniz benim güzel bir kadın olduğumu düşünürdünüz, öyle değil mi?"

"Sizi nerede görsem öyle düşünürüm," dedi Steerforth.

Yüzünü sildiği mendili Steerforth'a doğru sallayıp, "Hadi canım sen de," diye bağırdı küçük yaratık, "arsızlık etme! Ama yemin ederim, geçen hafta Leydi Mithers'daydım – kadın dediğin böyle olurmuş! Ne biçim şeyler giyermiş! – Benim onu beklediğim sırada Mithers geldi odaya, erkek dediğin böyle olurmuş! Ne biçim şeyler giyermiş! Pe-

ruğu da varmış, on yıldır takarmış – bu hayranlık ifadeleri öyle bir sürüp gitti ki artık zili çalmam gerektiğini düşünmeye başladım. Ha ha ha! Hoş bir garibandır ama kaide ister."

"Leydi Mithers için ne yapıyordun?" diye sordu Steerforth.

Tekrar burnuna vurup yüzünü buruşturarak ve olağanüstü bir zekâya sahip bir cin gibi gözlerini kırpıştırarak, "Söyleyemem evladım," dedi birden. "Sen boş ver bunları! Senin bilmek istediklerin, saçlarının dökülmesini önledim mi, onları boyadım mı, ten rengini değiştirdim mi ya da kaşlarına şekil verdim mi, değil mi? Sana söylediğim zaman bunların cevabını alacaksın canım! Büyük büyükbabamın adı neydi biliyor musun?"

"Hayır," dedi Steerforth.

"Walker'dı tatlı oğlum," dedi Miss Mowcher, "ve ondan önce de tüm Hookey mülklerini miras aldığım bir dizi Walker vardı."

Miss Mowcher'ın iradesinin ve göz kırpışının bir benzerini daha görmedim ben. Kendisine bir şey söylenirken ya da kendi dediği bir şeye cevap beklerken hünerli bir edayla başını bir yana yatırıp bir gözünü de saksağan gibi tepeye dikmesi müthişti. Şaşkınlıktan küçükdilimi yutacaktım ve oturduğum yerden, korkarım nezaket kurallarını yok sayarak, gözümü üzerine diktim.

Bu sırada o, sandalyesini kendi tarafına çekmiş, çantasından (her dalışta kısacık kolu omzuna kadar batmak suretiyle) küçük şişeler, süngerler, taraklar, fırçalar, bez parçaları, saç maşaları ve daha bir dolu başka alet çıkarmakla meşguldü. Sonra bu işten vazgeçip Steerforth'a şöyle demesi beni bir hayli utandırdı:

"Arkadaşın kim?"

"Mr. Copperfield," dedi Steerforth; "seninle tanışmak istedi."

Miss Mowcher elinde çantası, badi badi bana yanaşırken, "E tanışsın o zaman! Bana sanki tanışmak istiyor gibi geldi!" dedi ve yanıma geldiğinde bir kahkaha attı. Oturduğumda yanağımı sıkmak için parmak uçlarına basıp, "Şeftali suratlı bu!" dedi. "Pek baştan çıkarıcı! Ben şeftali çok severim. Sizinle tanışmak benim için bir zevk Mr. Copperfield."

Söylediği şeyden dolayı şeref duyduğumu ve bu zevkin bana ait olduğunu ilettim.

Miss Mowcher, koca yüzünü o ekmek gibi eliyle kapamak için akıl almaz bir girişimde bulunarak, "Aman Tanrım, ne kadar da kibarız!" diye bağırdı. "Ama ne çok yalan dolan var yine de, değil mi?"

Bunu ikimize bir sır verir gibi söylediği sırada ekmek gibi eli, yüzünden uzaklaşarak tüm varlığıyla yeniden çantanın içine gömüldü.

"Ne demek istiyorsunuz Miss Mowcher?" dedi Steerforth.

"Ha ha ha! Ne de üçkâğıtçıyız, değil mi tatlı çocuğum?" dedi bir lokma kadın, çantanın içinde başı bir yana eğik, gözleri havada. Çantadan bir şey çıkararak, "Şuna bak!" dedi. "Rus Prensi'nin tırnak parçaları. Prens Allak Bullak Alfabe, ben öyle diyorum ona, çünkü ismi bütün harfleri barındırıyor, karman çorman bir şey."

"Rus Prensi sizin müşteriniz, değil mi?" dedi Steerforth.

"Öyledir herhalde canım," dedi Miss Mowcher. "Tırnaklarının bakımını yapıyorum. Haftada iki defa! Hem el hem ayak tırnakları!"

"İyi para veriyordur herhalde, öyle değil mi?" dedi Steerforth.

"Konuşur gibi para veriyor canım – gani gani," dedi Miss Mowcher. "Sinekkaydı tıraşı sevmez Prens. Bıyıklarını görseydin bana hak verirdin. Aslı kızıl ama maharetle kara yapılmış."

"Senin maharetinle yani," dedi Steerforth.

Miss Mowcher göz kırparak onayladı. "İlle de beni istediler. Bir şey diyemedim. İklim saç boyasını etkilemiş; Rusya'dayken iyiymiş ama buraya gelince olmamış. Hayatında bu kadar paslı duran bir prens görmemişsindir. Eski bir demirden farksız!"

"Ona bu yüzden mi üçkâğıtçı dediniz?" diye sordu Steerforth.

Miss Mowcher başını çılgınca iki yana sallayarak, "Ah ne âlem bir çocuksun sen!" dedi. "Hepimizi kastederek ne üçkâğıtçıyız demiştim ve bunu kanıtlamak için de Prens'in tırnak parçalarını göstermiştim. Soylu aileler söz konusu olduğunda, Prens'in tırnakları tüm maharetlerimin toplamından daha çok işe yarıyor. Her yere götürüyorum onları. En iyi reklam. Eğer Miss Mowcher, Prens'in tırnaklarını kesiyorsa mutlaka iyidir. Bunları genç hanımlara veriyorum. Sanırım bunları albümlere koyuyorlar. Ha ha ha! Benim hayatımda tüm 'sosyal sistem' (parlamentoda konuşma yaparken böyle diyorlar ya) Prens'in tırnaklarının sistemi!" dedi bu ufak tefek kadın ve bu sırada kısa kollarını kavuşturmaya çalışıp koca kafasını öne doğru salladı.

Steerforth içtenlikle güldü, ben de güldüm. Miss Mowcher bu sırada başını sallamaya (hep de bir yana) ve tek gözünü havaya dikip diğerini de kırpıştırmaya devam etmişti.

Küçük dizlerine tutunup kalkarken, "Haydi, haydi!" dedi. "İşe başlamadık. Haydi Steerforth, seninle kutup bölgelerini keşfedelim ve bu işi bitirelim."

Ardından küçük aletlerden iki üç tanesini ve küçük bir şişeyi çıkardı, masanın taşıyıp taşımayacağını sordu. Steerforth'un olumlu cevabı üzerine bir sandalye çekti ve elimden destek alarak bir sahneye çıkar gibi tepesine çıktı.

Güvenli bir şekilde tepeye çıktığında, "Eğer ayak bileklerimi görecek olursanız söyleyin de eve gidip kendimi imha edeyim!" dedi.

"Ben görmedim," dedi Steerforth.

"Ben de görmedim," dedim.

"İyi o zaman," diye bağırdı Miss Mowcher, "hayatıma devam edebilirim. Şimdi güzel güzel gel bakalım Mrs. Bond'a da, senin icabına baksın."

Steerforth'u ellerine almak için bir yakarıştı bu ve o da bunun üzerine, belli ki eğlenelim diye, arkası masaya, gülen yüzü bana dönük bir şekilde oturup Miss Mowcher'ın teftişi için başını ona uzattı. Steerforth'un tepesinde duran ve cebinden çıkardığı kocaman bir büyüteçle onun gür kahverengi saçlarına bakan kadının hali hayatımda gördüğüm en ilginç manzaraydı.

"Ne tatlı çocuksun sen!" dedi Miss Mowcher kısa bir muayenenin ardından. "Ben olmasaydım bir sene içinde kafan bir keşişinki kadar kel kalırdı. Yarım dakika daha dur da, genç dostum, buklelerin bir on yıl daha parlasın!"

Böyle diyerek küçük şişenin içindekinin bir kısmını bez parçasının üzerine döktü ve bir kısmını da küçük fırçalardan birine akıttıktan sonra her ikisini de kullanarak hayatımda gördüğüm en meşgul tavırla, durmadan konuşarak Steerforth'un başının tepesini ovalayıp kazıdı.

"Sonra Charley Pyegrave var, dükün oğlu," dedi ve kaçamak bir bakış eşliğinde, "Charley'yi biliyor musun?" diye sordu.

"Çok az," dedi Steerforth.

"Ne adamdır! Saçlı sakallı! Charley'nin bacaklarına gelince, bir çift olsalar (ki öyle değil) rakip tanımazlar. Bu adamın, süvari birliğindeyken beni bırakmaya çalışmasına ne dersin?"

"Çılgınlık!" dedi Steerforth.

"Öyle valla. Ne kadar çılgınca ve delice olsa da denedi bunu," dedi Miss Mowcher. "Adam bir parfümcüye gidip Madagaskar Sıvısı sormaz mı?"

"Charley mi yapıyor bunu?" dedi Steerforth.

"Evet, Charley yapıyor. Ama ellerinde hiç Madagaskar Sıvısı yokmuş."

"Ne bu? İçecek mi?" diye sordu Steerforth.

Steerforth'un yanağına bir şaplak indirmek için durup, "İçecek mi?" dedi Miss Mowcher. "Canım, bıyıklarının bakımı için. Dükkânda bir kadın vardı – yaşlıca bir hanım. Griffonlara benziyordu, ismini bile duymamıştı daha önce. Bu griffon, Charley'ye, 'Affedersiniz beyefendi,' dedi, 'bu bir... şey... RUJ değil, değil mi?' 'Ruj mu?' dedi Charley grifona. 'Ben ne halt edeyim ruju?' 'Kızmayın efendim,' dedi griffon; 'o kadar çok farklı isimle soran oluyor ki, böyle bir şey olabilir diye düşündüm.' İşte bu da çocuğum," dedi Miss Mowcher canla başla ovalamaya devam ederken, "demin bahsettiğim küçük hilelerden biri. Ben de arada böyle şeyler yapıyorum –belki az, belki çok; uyanık ol çocuğum– ama boş ver sen!"

"Ne açıdan dedin? Rujdan mı bahsediyorsun?" dedi Steerforth.

Mowcher burnuna dokunup ihtiyatlı bir şekilde, "İkisini birleştir sevgili çırağım," dedi, "tüm işlerde püfnoktası kuralına göre yorumla, ürün istediğin sonucu verecektir. Ben kendim hep öyle yapıyorum. Zengin dulun teki dudak merhemi adı vermiş buna. Başka bir tanesi eldiven diyor. Bir diğeri kenarlık diyor. Öteki yelpaze diyor. Ben de onlar ne derse onu diyorum. Ruju onlara veriyorum ama aramızda numara yapmayı bırakmıyoruz ve onları buna öyle bir inandırıyorum ki bunu hemen benim karşımdaymış gibi diğer insanların karşısında sürmek için sabırsızlanıyorlar. Onlar –böyle bunu kapkalın sürmüşken– inanır mısın, karşıma çıkıp bana bazen şöyle diyorlar: 'Nasıl görünüyorum Mowcher? Solgun mu görünüyorum?' Ha ha ha! Ne kadar hoş değil mi genç dostum?"

Masanın üzerinde durmuş canla başla Steerforth'un başını ovalayıp bana göz kırpan ve bu eğlencenin tadını çıkaran Mowcher gibi bir şey daha görmedim ben hayatımda.

"Ah!" dedi. "Böyle şeylere buralarda pek talep yok. Bu canımı sıkıyor! Buraya geldiğimden beri güzel bir kadın görmedim yani."

"Öyle mi?" dedi Steerforth.

"İzine bile rastlamadım," dedi Miss Mowcher.

Steerforth bana bakıp, "Ona bir güzel göstersek mi Papatya?" diye sordu.

"Evet, iyi olur," dedim.

Küçük varlık sertçe yüzüme, sonra da Steerforth'unkine bakarak, "Yaa?" diye bağırdı. "Eee?"

İlk nidası ikimize sorulmuş bir soru gibi çıktı, ikincisiyse yalnızca Steerforth'a sorulmuş bir soru gibiydi. İki sorusuna da bir cevap gelmedi ama o, sanki havada bir cevap arıyormuş da az sonra bunu bulacakmış gibi emin, başı bir yana yatık ve gözü tepeye dikilmiş, ovalamaya devam etti.

Miss Mowcher bir süre duraksadıktan sonra, aynı pozu koruyarak, "Kız kardeşiniz mi yoksa Mr. Copperfield?" dedi. "Tabii ya."

Ben daha bir karşılık veremeden, "Hayır," dedi Steerforth. "Yok, öyle değil. Aksine, Mr. Copperfield bir zamanlar –yanılmıyorsam– bu kişiye müthiş hayranmış."

"E, şimdi niye değil?" dedi Miss Mowcher. "Maymun iştahlı mı yoksa? Ne ayıp! Polly'den hevesi geçene kadar her çiçekten bal alıp daldan dala mı atlıyor yani? – Adı Polly mi kızın?"

Kadının o cin gibi haliyle bu soruyla aniden üstüme atlaması ve sorgulayıcı bakışları yüzünden bir an elim ayağıma dolandı.

"Hayır Miss Mowcher," dedim. "Adı Emily."

"Yaa?" diye bağırdı kadın az önceki gibi. "Eee? Ben de ne gevezelik ettim! Mr. Copperfield, ne kadar da hoppa bir kadınım, değil mi?"

Sesinin tonundaki ve bakışındaki bir şey, bana bu konuyla ilgili hoş olmayan bir şey söylüyordu sanki. Bu yüzden, o ana dek hiçbirimizin olmadığı kadar ciddi bir tavır takınarak şöyle dedim ona: "Kendisi güzel olduğu kadar erdemlidir de. Kendi ortamındaki en değerli ve saygın kişiyle nişan-

landı. Güzel görünüşüne ne kadar hayransam, aklı başında olduğu için de o kadar saygı duyarım kendisine."

Steerforth, "Ne iyi dedin!" diye bağırdı. "Dinle bak! Şimdi Papatya'cığım, şu küçük Fatima'nın merakını gidereyim de akıl yürütecek bir şey kalmasın ona. Miss Mowcher, şu anda, bu kasabada tuhafiyecilik, şapkacılık falan yapan Omer ve Joram'a çıraklık ediyor, ya da sözleşmeli orada ya da işte her neyse. Gördünüz mü hiç? Omer ve Joram. Arkadaşımın sözünü ettiği nişanlı da bu kızın kuzeni; adı Ham, soyadı Peggotty, işi tekne yapımı, bu kasabadan. Bir akrabasıyla yaşıyor; adı bilinmiyor, soyadı Peggotty, işi denizcilik, o da bu kasabadan. Dünyanın en güzel ve sevimli küçük perisi o. Ben de –arkadaşım gibi– çok hayranım ona. Nişanlısını hor görmek gibi olmasın, zira arkadaşımın hoşuna gitmez bu, ama söylemeden edemeyeceğim, bana kalırsa kızcağız kendini heba ediyor; daha iyi biriyle evlenebilir oysa ve kesinlikle bir hanımefendi olmak için yaratılmış."

Ağır ağır, tane tane söylenen bu sözleri Miss Mowcher başı bir yana yatık, hâlâ o cevabı arar gibi gözü havada dinledi. Steerforth'un konuşması bittiğinde kadın birdenbire yine canlandı ve şaşırtıcı bir akıcılıkla şakımaya başladı.

Steerforth'un sakallarını, başının etrafında bir o yana bir bu yana hareket eden küçük bir makasla seri hareketlerle düzeltirken "Haa! Hepsi bu mu?" diye bağırdı Miss Mowcher. "Pek güzel, pek güzel! Ne uzun hikâyeymiş. 'Sonra sonsuza dek mutlu yaşadılar,' diye bitmeli bu hikâye, değil mi? Ah! Şu ceza oyununda söylenen şey neydi bakayım? Adı E ile başlayan aşkımı seviyorum, çünkü o çok enfestir; adı E ile başlayandan nefret ediyorum, çünkü o evlenecek. Onu şahane bir hana götürdüm, kaçmayı teklif ettim; onun adı Emily, o doğuda yaşar – oldu mu? Ha ha ha! Mr. Copperfield ne kadar da hoppayım, değil mi?"

Hiçbir karşılık beklemeden müthiş sinsi bir şekilde bana baktıktan sonra hiç nefes almadan devam etti:

"Al bakalım! Biri al şu serseriyi toparla, adam et dese ancak bu kadar olurdu Steerforth. Eğer anladığım bir kafa varsa o da senin kafandır. Bu dediğimi anladın mı? Ben seni anlıyorum," dedi, Steerforth'un yüzüne kaçamak bir bakış atarak. "Sen şimdi yaylan bakalım evlat da (biz sarayda böyle deriz) eğer Mr. Copperfield şu sandalyeye geçerse onunla ilgileneyim."

Steerforth gülerek, "Ne dersin Papatya?" deyip yerinden kalktı. "Sen de toparlanmak ister misin?"

"Teşekkürler Miss Mowcher, bu akşam olmasın."

"Hayır deme," dedi minik kadın bir erbap havasıyla bana bakarak; "kaşlarını biraz kalınlaştıralım mı?"

"Teşekkürler," dedim, "başka zaman."

"Şakaklarına doğru azıcık genişletelim," dedi Miss Mowcher. "On beş günde hallolur."

"Yok, teşekkürler. Şimdi değil."

"Haydi, ufak tefek toparlayayım," diye ısrar etti. "Yok mu? O zaman şu bıyıkların çıkması için bir şeyler yapalım. Gel haydi!"

Buna itiraz ederken kızarıp bozardım çünkü zayıf noktama dokunulduğunu hissetmiştim. Ama sanatını uyguladığı sahada herhangi bir uygulamaya istekli olmadığımı fark eden ve beni o an için, kendi inançlarını zorla uygulamak adına, elinde tuttuğu küçük şişenin albenisine karşı çıkan bir kanıt olarak gören Miss Mowcher, bir gün erkenden işe koyulabileceğimizi söyledi ve masanın tepesinden inmek için elimle destek olmamı istedi. Bu destekle, oldukça çevik bir hareketle aşağı atlayarak çifte gerdanını başlığının içinde bağlamaya koyuldu.

"Ücreti de," dedi Steerforth, "ee..."

"Beş şilin," dedi Miss Mowcher, "sudan ucuz yavrum. Ne kadar hoppayım ben, değil mi Mr. Copperfield?"

"Yok, hayır," dedim kibarca. Ama iki yarım kronunu yerden bitme bir turtacı gibi havaya atıp yakaladığında ve

bunları cepleyip cebine sertçe bir şaplak attığında gerçekten öyle olduğunu düşündüm.

Miss Mowcher yeniden sandalyesinde dikilerek çantasından çıkardığı envaiçeşit küçük nesneyi yerine koyduğu sırada, "İşte kasa burada!" dedi. "Bütün tuzaklarımı aldım mı? Aldım galiba. Uzun boylu Ned Beadwood gibi yapmak olmaz şimdi; adamı kendi deyişiyle 'biriyle evlendirmek için' kiliseye götürmüşlerdi de gelini orada bırakıp çıkmıştı. Ha ha ha! Ahlaksız herif Ned, ama komik de! Şimdi biliyorum, kalbiniz çok kırılacak ama benim gitmem lazım. Tüm metanetinizi toplayıp dayanın bu duruma. Hoşça kal Mr. Copperfield! Kendine iyi bak Norfolk'un jokeyi! Ay ne çok konuştum! Hepsi siz şu iki sefilin yüzünden. Sizi affediyorum! 'Bob sorar!'* Fransızcayı ilk öğrendiğinde bunu İngilizceye benzeten İngiliz adam 'İyi geceler' yerine böyle demiş. 'Bob sorar,' canlarım!"

Çantasını koluna takıp konuşa konuşa, badi badi kapıya yürüdü ve orada durarak bize bir saç buklesi bıraksın mı diye sordu. Bu teklifinin üzerine, "Ne kadar hoppayım değil mi?" diye bir açıklama getirdi sonra ve parmağı burnunun üzerinde, yanımızdan ayrıldı.

Steerforth o kadar çok güldü ki ben de gülmeden edemedim; gerçi bu teşvik olmasa güler miydim bilmiyorum. Bir süre sonra gülmemiz sona erdiğinde Steerforth, Miss Mowcher'ın pek çok bağlantısı olduğunu ve çeşit çeşit insana çeşitli yollardan ulaştığını söyledi. Dediğine göre, bazı insanlar onu yalnızca tuhaf biri olarak görüyordu; ama Miss Mowcher pek çok insandan daha zeki ve keskin bir gözlemciydi ve kolları ne kadar kısaysa aklı da o kadar uzundu. Kadının orada, burada, her yerdeyim demesinin doğru olduğunu söyledi; çünkü aklına estikçe çeşitli yörelere gider, her yerden müşteri edinir, herkesle tanışırdı. Steerforth'a Miss Mowcher'ın niyetini sordum: Tamamen haytalığa mı daya-

* "Bob swore": Bonsoir. (ç.n.)

nıyordu, yoksa doğru dürüst iş yapma peşinde miydi? Ama iki üç girişimin ardından Steerforth'un ilgisini bu sorulara çekemeyince ben de soruları yinelemekten vazgeçtim ya da unuttum. Ama bunlara cevap vermek yerine oldukça seri bir şekilde Miss Mowcher'ın maharetlerini, ne kadar çok işe yaradığını ve bu alanda bir gün hizmetine ihtiyaç duyarsam diye bardak çekmek konusundaki hünerlerini anlattı bana.

Akşam boyu sohbetimizin anateması Miss Mowcher oldu: Gece ayrıldığımızda Steerforth ben aşağı indiğimde arkamdan, tırabzanların tepesinden "Bob sorar!" diye bağırdı.

Barkis'in evine geldiğimde, Ham'i evin önünde bir aşağı bir yukarı yürürken görünce şaşırdım; hele ondan, küçük Em'ly'nin de içeride olduğunu öğrendiğimde daha çok şaşırdım. Doğal olarak kendisine, bir başına sokakta volta atacağına neden içeri girmediğini sordum.

Biraz duraksayıp, "Şey, küçükbey," dedi Ham, "Em'ly içeride biriyle konuşuyor."

Gülümseyerek, "Bunun senin de orada olman için bir sebep olduğunu sanırdım Ham," dedim.

"Şey küçükbey, normalde öyle de," dedi Ham, ama sonra sesini alçaltıp ciddi bir tavırla, "ama baksanıza küçükbey. İçeride genç bir hanım var efendim – Em'ly'nin eskiden tanıdığı ama artık görmemesi gereken genç bir hanım bu."

Bu sözleri duyunca birkaç saat önce onların peşinden giden kişi de aydınlanmış oldu zihnimde.

"O tüm kasabanın üzerine basıp geçtiği zavallı bir solucan," dedi Ham. "Hep sokaklarda dolanır. Kilise bahçesinde yatanlar yerlerinden kalksa, insanlar ondan kaçtıkları kadar kaçmaz."

"Ben onu bu akşam, sizinle karşılaştıktan sonra görmüş olabilir miyim Ham?"

"Gözü üstümüzde miydi?" dedi Ham. "Sizin dediğiniz gibi küçükbey. O zaman ben onun orda olduğunun farkında değildim efendim ama ışığın geldiğini görünce Em'ly'nin kü-

çük pençeresine yanaşıp, 'Em'ly, Em'ly, Tanrı aşkına, insaf göster bana. Ben de bir zamanlar senin gibiydim!' diye fısıldadı. Bu sözleri duymak çok ağır geldi küçükbey!"

"Öyleymiş gerçekten Ham. Em'ly ne yaptı peki?"

"Em'ly, 'Martha, sen misin? Ah Martha, sen misin yoksa?' dedi. Çünkü eskiden uzun süre Mr. Omer'ın yanında birlikte çalışmışlar."

Oraya ilk gittiğimde gördüğüm iki kızdan biri gözümün önüne gelince, "Şimdi hatırladım!" diye bağırdım. "Onu gayet iyi hatırlıyorum!"

"Martha Endell," dedi Ham. "Em'ly'den iki üç yaş büyüktü, ama okulda da beraberlermiş."

"Adını duymamıştım hiç," dedim. "Neyse, lafını bölmek istememiştim."

"Zaten küçükbey bu yüzden, o da durmadan 'Em'ly, Em'ly, Tanrı aşkına, insaf göster bana. Ben de bir zamanlar senin gibiydim!' diyordu ya," dedi Ham. "Em'ly'yle konuşmak istiyordu. Ama Em'ly onunla konuşamadı, çünkü sevgili amcası eve gelmişti ve tabii o – ah küçükbey," dedi Ham büyük bir içtenlikle, "yani amcam ne kadar iyi kalpli, sevecen biri olsa da denizlerdeki tüm hazineleri verseler, onları yan yana görmek istemezdi."

Bunun doğru olduğunu hissediyordum. Bunu daha o an Ham kadar iyi anlamıştım.

"Böylece Em'ly ufak bir kâğıda not yazıyor ve buraya getirmesi için pencereden ona uzatıyor. 'Bunu halama, Mrs. Barkis'e göster de bana olan sevgisiyle, amcam gidene kadar sana ateşin yanında yer açsın, sonra ben de gelirim,' diyor. Sonra da bana size söylediklerimi söylüyor küçükbey ve onu buraya getirmemi istiyor. Ben de ne yapayım? Onunla görüşmemesi lazım ama bir ağlamaya başladı mı ona karşı koyamıyorum."

Ham elini kaba tüylü ceketinin göğüs kısmına sokarak büyük bir özenle güzel ve küçük bir para kesesi çıkardı.

Ham bunu sevecen bir tavırla kaba avucuna yerleştirerek, "Gözleri yaşlıyken ona karşı koysam bile küçükbey, bunu taşımam için verdiğinde nasıl karşı koyarım ona – hem de bunu niye getirdiğini bile bile? Oyuncak gibi bir şey!" dedi ve düşünceli gözlerle buna baktı. "İçinde de ne kadar az para var, canım Em'ly."

Elini yeniden bir kenara koyduğunda sıcak bir şekilde sıktım –zira bu herhangi bir şey söylemekten daha çok içime sinecekti– ve birkaç dakika boyunca bir aşağı bir yukarı sessizce yürüdük. Sonra kapı açıldı ve Peggotty başını sallayarak Ham'i içeri davet etti. Ben uzak duracaktım aslında, ama Peggotty arkamdan gelerek benim de içeri girmem için ısrar etti. İçeri girince de hepsinin bulunduğu odadan uzak durmayı düşündüm ama daha önce birkaç kez bahsettiğim o tertipli, fayans kaplı mutfaktalardı. İçeri girip girmemeyi düşünürken kapının açılmasıyla kendimi aralarında buldum.

Kız –kumsalda gördüğüm kızın ta kendisiydi– ateşin yanındaydı. Başı ve tek kolu sandalyeye yaslı, yerde oturuyordu. Kızın duruşundan, Em'ly'nin az önce o sandalyeden kalktığı ve kızın ümitsiz başının belki de onun kucağında olduğu fikrine kapıldım. Kızın yüzünü fazla göremedim, saçları sanki kendi eliyle bozulmuş gibi dağılıp yüzünü kaplamıştı; ama genç ve açık tenli olduğunu fark ettim. Peggotty ağlamıştı. Küçük Em'ly de öyle. İçeri ilk girdiğimizde tek kelime edilmedi ve o sessizlikte konsolun yanındaki duvar saati her zamankinden iki kat daha yüksek sesle tıkırdıyordu sanki.

İlk konuşan Em'ly oldu.

Ham'e, "Martha Londra'ya gitmek istiyor," dedi.

"Neden Londra?" diye sordu Ham.

Ham ikisinin arasında durdu, çok sevdiği kişiyle olan ve benim de daima net bir şekilde hatırladığım arkadaşlıklarına duyduğu kıskançlıkla karışık bir merhametle, yerdeki kıza baktı. İkisi de kız hastaymış gibi, yumuşak, bastırılmış, fısıl-

tıdan daha yüksek olmamasına rağmen açıkça duyulan bir sesle konuşuyordu.

Üçüncü ses –yani Martha– hiç kıpırdamadan, yüksek bir tonda, "Orası buradan daha iyi," dedi. "Orada hiç kimse tanımıyor beni. Burada herkes tanıyor."

"Ne yapacak ki orada?" diye sordu Ham.

Martha başını kaldırıp bir süre karanlık gözlerle Ham'in etrafına baktı; sonra başını yeniden indirip sanki hastaymış da ateşi varmış ya da kurşun yarasının ıstırabıyla bükülmüş gibi sağ kolunu boynuna doladı.

"İyi olmaya çalışacak," dedi küçük Em'ly. "Bize neler anlattığını bilmiyorsun. O – onlar biliyor mu hala?"

Peggotty başını şefkatle iki yana salladı.

"Kaçmama yardımcı olursanız deneyeceğim," dedi Martha, "buradaki hayatımdan daha kötü olamaz. Daha iyi olabilirim orada. Ahh!" Ardından, bir iç çekip fena halde ürpererek, "Çocukluğumu bilen bu kasabanın sokaklarından çekip alın beni!" dedi.

Em'ly elini Ham'e uzatınca o da avucuna küçük bir para kesesi bıraktı. Em'ly bunu kendi kesesi sanarak aldı ve bir iki adım ilerledi; ama hatasını fark edince geri dönerek benim yanıma gelmiş olan Ham'e yanaştı ve bunu ona gösterdi.

Ham'in ona, "Hepsi senin Em'ly," dediğini duydum. "Şu dünyada senin olmayan bir şeyim yok benim güzelim. Bunu sana vermezsem benim için anlamı yok!"

Em'ly'nin gözleri doldu hemen ve geri dönüp Martha'nın yanına gitti. Ona ne verdiğini bilmiyorum. Yanına eğilerek koynuna para sıkıştırdığını gördüm. Em'ly bir şey fısıldadı ve bunun yeterli olup olmadığını sordu. Martha da, "Fazla bile," dedi ve elini tutarak öptü.

Sonra Martha ayağa kalkıp şalına sarınarak bununla yüzünü örttü ve hıçkıra hıçkıra ağlayarak yavaşça kapıya doğru ilerledi. Dışarı çıkmadan önce sanki bir şey söyleyecek ya da geri dönecekmiş gibi bir an durdu ama tek kelime etmedi. Şalına sarınıp aynı alçak, hüzünlü ve biçare inlemeyle gitti.

Kapı kapanınca küçük Em'ly telaşlı bir şekilde üçümüze bakarak elleriyle yüzünü kapadı ve hıçkırıklara boğuldu.

Omzuna hafifçe vurarak, "Yapma Em'ly!" dedi Ham. "Yapma canım! Ağlama bu kadar güzelim!"

Hâlâ içler acısı bir şekilde ağlamakta olan Em'ly, "Ah Ham!" diye bağırdı. "O kadar da iyi bir kız değilim ben! Bazen halime şükretmiyorum, oysa şükretmeliyim!"

"Yok yok, iyi bir kız olduğundan eminim ben," dedi Ham.

Em'ly, "Hayır! Hayır! Hayır!" diyerek ve başını iki yana sallayarak hıçkırıklara boğuldu yine. "O kadar iyi bir kız değilim ben. Hiç değilim! Hiç!" Sonra da yüreği parçalanacakmış gibi ağlamaya devam etti.

"Senin sevgini de çok zorluyorum. Biliyorum, öyle!" dedi hıçkırıklar arasında. "Genelde ters ve tutarsız davranıyorum sana, halbuki çok farklı davranmam lazım. Sen hiç böyle davranmıyorsun bana. Ben neden böyle yapıyorum ki sana? Oysa tek yapmam gereken halime şükretmek ve seni mutlu etmek!"

"Canım, sen beni hep mutlu ediyorsun," dedi Ham, "sana bakmak bile mutlu ediyor beni. Gün boyu senin düşüncenle mutlu oluyorum ben."

"Ah! Bu yetmez ki!" diye bağırdı Em'ly. "Bu senin iyiliğinden kaynaklanıyor; benden dolayı değil! Ah canım, başka birini, benden daha istikrarlı, sana daha uygun, sana tamamen bağlı olan ve benim gibi kibirli ve değişken olmayan birini sevseydin senin için çok daha iyi olurdu!"

Ham alçak sesle, "Zavallı küçük ve yufka yürekli kız," dedi, "Martha altüst etti onu."

Em'ly hıçkırıklar içinde, "Lütfen buraya gel hala, başımı kucağına koyayım," dedi. "Ah hala, bu gece berbat haldeyim! O kadar iyi bir kız değilim ben. Değilim, biliyorum!"

Peggotty hemen ateşin önündeki sandalyeye koştu. Em'ly kollarını Peggotty'nin boynuna dolayıp önünde diz çöktü ve büyük bir içtenlikle yüzüne baktı.

"Ah hala, ne olur bana yardım et! Ham'ciğim, bana yardım et! Mr. David, eski günlerin hatırına, lütfen bana yardım edin! Daha iyi bir kız olmak istiyorum. Şimdi şükrettiğimden yüz kat daha fazla şükretmek istiyorum. İyi bir adamın karısı olmanın ve huzurlu bir hayat sürmenin ne kadar mutluluk verici bir şey olduğunu daha fazla hissetmek istiyorum. Ah ben, ah ben! Ah kalbim, kalbim!"

Em'ly yüzünü eski bakıcımın göğsüne gömdü ve eski bakıcım onu bir bebek gibi yatıştırırken o da her zamanki yarı kadınsı yarı çocuksu tavırlarıyla (başka hiçbir tavır onda bu kadar doğal duramaz ve güzelliğine bu kadar uyamazdı bence) keder ve üzüntü içeren yakarışına son vererek sessizce ağladı.

Yavaş yavaş sakinleşti Em'ly, sonra biz de onu biraz yatıştırdık; başını kaldırıp bizimle konuşuncaya kadar cesaretlendirdik, ufak ufak takıldık ona. O gülümsemeye, sonra kahkaha atmaya, sonra da yarı utanmış bir halde doğrulup oturmaya başlayana kadar devam ettik; bu sırada Peggotty de onun dağılmış buklelerini düzeltip gözlerini kuruladı ve üstünü başını düzeltti; ne de olsa eve döndüğünde amcası sevgili yeğeninin neden ağladığını merak etmemeliydi.

O gece Em'ly'nin daha önce yapmadığı bir şeyi yaptığını gördüm. Müstakbel kocasının yanağını masumca öptüğünü ve sanki en büyük desteğiymişçesine onun o sağlam bedenine sokulduğunu gördüm. Solan ayışığının altında birlikte yürürlerken arkalarından bakıp da evden gidişlerini Martha'nın gidişiyle karşılaştırdığım sırada, Em'ly'nin iki eliyle birden Ham'in koluna tutunduğunu ve hâlâ ona yakın durduğunu gördüm.

XXIII

Mr. Dick'in Aklına Uyuyorum ve Bir Meslek Seçiyorum

Sabah uyandığımda küçük Em'ly'yi ve onun dün gece Martha gittikten sonraki ruh halini düşündüm. Tüm ailevi zaaflar ve hassasiyetler, bana duyulan güvenle önüme dökülmüş gibi bir hisse kapılmıştım ve bunları Steerforth'a bile aktarmak yanlış olacaktı. Hayatım boyunca hiç kimseye, eskiden oyun arkadaşım olan ve içtenlikle sevdiğim, ölene kadar da seveceğime inandığım o tatlı varlığa hissettiklerimden daha zarif duygular beslemedim. Em'ly'nin, yüreğinin kazara gözler önüne serilmesiyle bastırmayı başaramadığı duygularını herhangi birine –Steerforth'a bile– anlatmanın kabalık olacağını hissediyordum; bana ve sürekli başının etrafında gördüğüm saf çocukluğumuzun ışığına yakışmazdı bu. Böylece bunu kendi yüreğimde tutmaya karar verdim ve orada Em'ly'nin sureti yeni bir inceliğe kavuştu.

Kahvaltımızı ederken halamdan bir mektup getirdiler. Steerforth'un herkese olduğu kadar bana da akıl verebileceği, benim de onun fikrini sormaktan memnuniyet duyacağım bir konu olduğundan bu meseleyi ona eve dönüş yolunda açmaya karar verdim. O an için dostlarımızla vedalaşmak

yeterince büyük bir işti. Mr. Barkis bile ayrılışımızdan dolayı üzülmüştü ve bana öyle geliyor ki bizi kırk sekiz saat daha Yarmouth'ta tutacağını bilse yeniden kutusunu açıp bir gine daha feda ederdi. Peggotty ve tüm ailesi biz gidiyoruz diye çok üzülmüşlerdi. Omer ve Joram'dakiler de maaile bize güle güle demeye gelmişlerdi; valizlerimiz arabaya taşınırken Steerforth'un yanında, bize yardımcı olmak isteyen o kadar çok denizci vardı ki bir alay insanın eşyası taşınması gerekse, gene de hamala ihtiyaç olmazdı. Kısacası, bizimle ilgisi olan herkesin efkârlı ve hayran bakışları arasında oradan ayrıldık ve ardımızda pek çok üzgün insan bıraktık.

Littimer arabanın hareket etmesini izlemek için dururken, "Burada uzun süre kalacak mısın Littimer?" diye sordum.

"Hayır efendim," dedi; "büyük ihtimalle fazla durmam efendim."

Steerforth kayıtsız bir tavırla, "Şimdi tam bir şey diyemez," dedi. "Yapması gereken şeyi biliyor ve onu yapacak."

"Eminim yapar," dedim.

Littimer, hakkındaki güzel fikrime karşılık şapkasına dokundu ve o an kendimi sekiz yaşında hissettim. Sonra bir kez daha dokunup bize iyi yolculuklar diledi; onu kaldırımda, Mısır'daki bir piramit kadar saygın bir gizemlilikle dikilirken bıraktık.

Bir süre hiç konuşmadık; Steerforth kendisinden beklenmeyecek ölçüde suskundu, bense buraları bir daha ne zaman görürüm, bu sırada bende ve buralarda ne tür değişiklikler olur diye düşünüyordum. Canı istediği anda istediği ruh haline girebilen Steerforth, sonunda neşelenip bir anda dillendi ve kolumu dürttü:

"Konuş bakalım David. Kahvaltıda bahsettiğin mektupta neler yazıyordu?"

Mektubu cebimden çıkararak, "Haa!" dedim. "Halamdan gelmiş."

"Kaydadeğer bir şey demiş mi peki?"

"Bu seyahate biraz etrafıma bakıp düşünmek için çıktığımı hatırlatıyor Steerforth," dedim.

"Sen de yaptın bunları, değil mi?"

"Aslında pek öyle denemez. Doğruyu söylemek gerekirse, sanırım bunu unuttum."

"Eh! O zaman şimdi etrafa bakın biraz da bu açığı telafi et," dedi Steerforth. "Sağ tarafa bakınca bataklıklarla dolu düz bir arazi göreceksin; sol tarafa bakınca da aynı şeyi göreceksin. Önüne bak, farklı bir şey göremeyeceksin; arkana bak, yine aynısını göreceksin."

Güldüm ve bu manzarada kendime uygun bir meslek göremediğimi söyledim; bu da arazinin düzlüğünden kaynaklanıyor olmalıydı.

Elimdeki mektuba göz atarak, "Halamız bu konuda ne diyor?" diye sordu Steerforth. "Bir önerisi var mı onun?"

"Var aslında," dedim. "Mektupta dinî mahkeme avukatı olmak ister miyim diye sormuş. Sen ne dersin bu işe?"

"Ee, bilmem ki," dedi Steerforth sakin bir tavırla. "Bence diğer işler kadar bunu da yapabilirsin tabii, değil mi?"

Bütün işleri ve meslekleri aynı kefeye koymasına gülmeden edemedim ve bunu da ona söyledim.

"Dinî mahkeme avukatı tam olarak nedir Steerforth?" dedim.

"Keşiş gibi bir avukat," dedi Steerforth. "Adliyede savcı neyse, Avukatlar Derneği'ndeki –St. Paul Kilisesi mezarlığı yakınlarında, kıyıda köşede kalmış eski bir yer– kimi eski mahkemelerde de dinî mahkeme avukatı odur. Normalde, işlevinin iki yüzyıl önce sona ermiş olması gerekirdi. Bunu sana en iyi Avukatlar Derneği'nin ne olduğunu açıklayarak anlatabilirim. Burası, kilise kanunu denen şeyin uygulandığı ve dünyanın dörtte üçünün hakkında bir şey bilmediği, geri kalan kısmının da bunların Edward'lar zamanında kazılarak topraktan fosil halde çıkarıldığını sandığı eskimiş korkunç parlamento kararlarının her türlü hilesine başvurulan

gözden ırak bir yer. İnsanların vasiyet ve evlilikle ilgili davalarıyla, gemilerle tekneler arasındaki ihtilafları çok eskiden bu yana tekelinde bulunduran yer."

"Olur mu hiç böyle şey Steerforth!" diye bağırdım. "Denizcilikle ilgili meselelerle dinî meseleler arasında bir bağlantı olduğunu mu söylüyorsun yani sen şimdi?"

"Yok, öyle demiyorum aslında dostum," dedi Steerforth; "ama demek istediğim, bunları yönetip karar veren topluluğun, o Avukatlar Derneği'ndekilerle aynı kişiler olduğu. Bir gün oraya gidersin, mesela *Sarah Jane*'i batıran *Nancy* ya da Mr. Peggotty'yle Yarmouth denizcilerinin fırtınada sıkıntıya düşen *Nelson* adlı East Indiaman'e* yardım etmek üzere bir çipo ve zincirle denize açılması hakkında Young Sözlüğü'nde yer alan denizcilikle ilgili terimlerin yarısıyla nasıl cebelleştiklerini görürsün; başka zaman yine gidersin ve bu sefer onları, kabahat işlemiş bir din adamının lehinde ve aleyhinde kanıt toplarken bulursun ve denizcilik davasındaki yargıç, rahibin davasında avukatlık ediyordur, ya da tam tersi. Oyuncu gibidir onlar: Bugün hâkimdir, yarın değildir; bugün bir şeydir, yarın başka bir şey; sonra başka bir şey ve durmadan değişir; ama bu hep, olağanüstü seçkin bir kitleye oynanan çok hoş, kazanç getiren türde özel bir amatör oyundur."

Hafif kafam karışmış halde, "Ama avukat ve dinî mahkeme avukatı aynı şey değil, öyle mi?" dedim.

"Değil," dedi Steerforth, "avukatlar sividir; akademiden diploma almış kişilerdir. Onlar hakkında bir şey bilmemin ilk sebebi bu. Dinî mahkeme avukatları bu avukatlara iş verir. İki taraf da tatminkâr ücretler alır ve aralarından su sızmaz. Sonuç olarak Avukatlar Derneği'ne sıcak bakmanı tavsiye ederim David. Bu seni tatmin edecekse, orada seçkinlikleriyle pek böbürlenirler."

---

* Doğu Hindistan Ticaret Şirketi'ne ait, Hindistan ve İngiltere arasında işleyen ticaret gemilerine verilen ad. (ç.n.)

Steerforth'un bu konudaki umursamaz tavrını hesaba kattım ve bunu "St. Paul Kilisesi mezarlığına yakın, kıyıda köşede kalmış eski yer"le bağdaştırdığım o ağırlığın ve köhneliğin ciddi havasıyla birlikte düşündüğümde halamın önerisine sıcak baktım; aslında halam kararı bana bırakmıştı ve bu fikrin, vasiyetinde benimle ilgili düzenlemeler için Avukatlar Derneği'ne kendi dinî mahkeme avukatını ziyarete gittiğinde oluştuğunu belli etmekten de çekinmemişti.

Bundan bahsettiğimde, "Halamız açısından övgüye değer ve her türlü teşviki hak eden bir davranış bu," dedi Steerforth, "sana tavsiyem, bu Avukatlar Derneği işine sıcak bakman Papatya."

Bu iş kafama yatmıştı. Sonra Steerforth'a halamın kasabada beni beklediğini (mektubundan öğrenmiştim) ve Lincoln's Inn Meydanı'nda bir tür özel otelde bir haftalığına oda kiraladığını söyledim; halam Londra'daki her evin bir gün yanıp kül olacağına inandığı için çatısına taş merdivenlerle çıkılan ve kullanışlı bir kapısı olan bir yer seçmişti.

Yolculuğun bundan sonrası çok keyifli geçti; arada Avukatlar Derneği'ni anımsıyor, orada dinî mahkeme avukatı olacağım günleri hayal ediyorduk ve Steerforth bunu, ikimizi de neşelendiren çeşitli komik ve tuhaf durumlarla gözümüzde canlandırıyordu. Yolculuğumuzun sonuna geldiğimizde Steerforth ertesi gün beni ziyaret edeceğine söz vererek eve gitti, ben de Lincoln's Inn'e gittim ve orada halamı akşam yemeği için beni beklerken buldum.

Ayrıldığımız zamandan beri dünyayı dolaşmış olsam, yeniden buluştuğumuzda ancak bu kadar sevinebilirdik. Halam bana sarılır sarılmaz ağlamaya başladı ve kendini gülmeye zorlayarak, hâlâ yaşasaydı, annemin, yani o aptal küçük yaratığın da böyle gözyaşı dökeceğinden emin olduğunu söyledi.

"Demek Mr. Dick'i evde bıraktınız hala?" dedim. "Üzüldüm buna. Aa Janet, siz nasılsınız?"

Janet reverans yapıp benim de iyi olduğumu umduğunu söylerken halamın yüzünün gerildiğini gördüm.

Halam burnunu ovuşturarak, "Ben de üzgünüm," dedi. "Buraya geldiğimden beri hiç huzurum yok Trot."

Ben daha sormadan nedenini açıkladı.

Halam hüzünlü bir kararlılıkla elini masaya koyarak, "Anladım ki Dick'in kişiliği eşekleri uzak tutmaya yetmeyecek. Bunun için azimli olması gerekiyor. Onun yerine Janet'ı evde bıraksaydım içim daha rahat olurdu. Şimdiye dek bu kadar eşek geçtiyse bahçemden," dedi halam vurgulayarak, "bugün saat dörtte de geçti. Baştan ayağa buz kestim; bir eşek geçtiğine eminim!"

Halamı rahatlatmaya çalıştım ama teselli olmadı bir türlü.

"Bu bir eşekti," dedi halam; "hatta şu Murdering* kardeşin evime geldiğinde sürdüğü o güdük, kuyruklu şeydi bu." Halam Miss Murdstone'dan hep bu isimle bahsediyordu. "Dover'da küstahlığına dayanamadığım bir eşek varsa," dedi halam masaya vurarak, "o da bizzat o hayvandır!"

Janet, halama kendisini yok yere üzdüğünü söylemeye cüret ederek söz konusu eşeğin bu aralar kum ve taş taşıma işlerine başladığını düşündüğünü, dolayısıyla mülküne izinsiz girmeye vakti olmayacağını söyledi. Ama halam bu sözlere kulak vermedi.

Halamın odaları –ya parasına karşılık daha fazla taş merdiven olsun diye ya da çatıya daha yakın olsun diye, tam bilemiyorum– çok yukarıda olsa da kızarmış tavuk, biftek ve çeşitli sebzelerden oluşan akşam yemeği güzelce, sıcak bir şekilde önümüze geldi ve ben hepsi de harika olan bu yemeklere hak ettikleri ilgiyi gösterdim. Ama halamın Londra'daki yiyeceklere dair kendine has fikirleri olduğundan bunlardan pek az yedi.

"Bu talihsiz tavuk kilerde doğup büyümüş galiba," dedi halam, "ve hava alabildiği tek yer at arabasının tepesi olmuş-

* (İng.) Öldüren, katleden. (ç.n.)

tur. Umarım biftek sığır etindendir ama sanmam pek. Bana kalırsa buradaki hiçbir şey doğal değil, pislik hariç tabii."

"Hala, tavuk köyden gelmiştir belki de?" diyecek oldum.

"Kesinlikle olamaz," dedi hemen halam. "Londra'nın esnafı göründüğü gibi olan bir şeyi satmaktan zevk almaz."

Halamın bu düşüncesine karşı çıkmayı göze alamayıp güzelce yemeğimi yedim ve bu da onun çok hoşuna gitti. Sofra kaldırıldığında, Janet her zamankinden daha karmaşık bir yöntemle halamın saçlarını gece başlığının içine koyarak toplamasına ("yangın çıkarsa diye," demişti halam) ve geceliğini dizlerine sarmasına yardımcı oldu; bunlar halamın her gece, uyumaya gitmeden önce ısınmak için yaptığı sıradan hazırlıklardı. Sonra ona, en ufak bir sapma göstermeyen belli bir nizam içinde, bir bardak sıcak şarap, su ve ince uzun şeritler halinde kesilmiş bir dilim kızarmış ekmek hazırladım. Tüm bunların eşliğinde akşamı geçirdik; halam karşımda oturup şarabını ve suyunu içti ve kızarmış ekmek dilimlerini ağzına götürmeden evvel tek tek bunların içine batırdı; bir yandan da gece başlığının kıyısından sevecen gözlerle bana bakıyordu.

"Ee Trot," dedi halam, "dava vekili olmak hakkında ne düşünüyorsun? Yoksa daha düşünmeye başlamadın mı?"

"Bunu epeyce düşündüm halacığım ve bu konuyu Steerforth'la da epeyce konuştum. Çok hoşuma gitti bu fikir. Bunu gerçekten istiyorum."

"Gel bakalım!" dedi halam. "Buna içilir işte!"

"Ama bir sorun var hala."

"Söyle, neymiş o Trot?" diye karşılık verdi halam.

"Anladığım kadarıyla, bu herkesin yapması mümkün olmayan bir meslek olduğundan böyle bir şeye atılmak bize çok pahalıya mal olmaz mı hala?"

"Bu bize bin sterline mal olur," dedi halam.

Sandalyemi yaklaştırarak, "Sevgili hala," dedim, "bu iş hiç içime sinmiyor. Bu çok para. Zaten şimdiye kadar eğiti-

mim için çok para harcadınız ve bana her yönden elinizden geldiğince bonkör davrandınız. Siz bir cömertlik timsalisiniz. Kuşkusuz, hayata atılırken zorluklar çekeceğim ama azim ve çabayla üstesinden geleceğimi umuyorum. Sizce önce denemek daha iyi olmaz mı? Bu kadar harcamayı karşılayabilecek misiniz? Dahası, bu kadar harcamak doğru mu? Yalnızca ikinci annem olarak sizden bir daha düşünmenizi istiyorum. Emin misiniz?"

Halam gözlerini yüzümden ayırmadan üstünde uğraştığı kızarmış ekmeği yemeyi bitirdi; sonra da bardağını şömine rafına bırakıp ellerini katlı duran eteğinin üzerinde kavuşturarak şöyle karşılık verdi:

"Trot, yavrum, hayatta bir amacım varsa, bu da senin iyi, aklı başında ve mutlu bir insan olmanı sağlamaktır. Bunun için elimden geleni yaparım – tabii Dick de. Bazı tanıdıklarımın Dick'in bu konuda söylediklerini duymasını isterdim. Çok akıllıca şeyler söyledi. Ama benden başka kimse bu adamın zekâsını bilmiyor!"

Elimi ellerinin arasına almak için bir an durduktan sonra devam etti:

"Bugüne etkisi olmadıkça geçmişi anmanın bir faydası yok Trot. Zavallı babanla daha iyi anlaşabilirdim belki. Kız kardeşin Betsey Trotwood beni hayal kırıklığına uğrattıktan sonra bile o zavallı kızcağızla, annenle daha iyi arkadaş olabilirdim belki. Bana, üstü başı harap, toz toprak içinde küçük bir kaçak olarak geldiğinde bunlar geldi aklıma belki de. O günden bu yana Trot, sen benim için bir güven, gurur ve sevinç kaynağısın. En azından servetimin senden başka alacaklısı yok," –bu noktada halam bir an tereddüt etti ve kafası karıştı– "hayır, servetimin başka alacaklısı yok, sen benim manevi evladımsın. Sadece yaşlılığımda bana iyi bir evlat ol ve kaprislerimi ve kuruntularımı hoş gör; böylelikle, hayatının ilk dönemi pek mutlu ve uzlaştırıcı geçmemiş yaşlı bir kadına, onun senin için yaptıklarından çok daha fazla iyilik etmiş olursun."

Halamı ilk kez kendi geçmişinden bahsederken duyuyordum. Bunu yaparken o sakinliğinde öyle bir yücelik vardı ki sırf bu bile ona duyduğum saygıyı ve sevgiyi güçlendirmeye yeterdi.

"Artık aramızdaki her meselede anlaşıp her şeyi hallettik Trot," dedi halam, "daha fazla konuşmaya gerek yok. Haydi şimdi bana bir öpücük ver, yarın kahvaltıdan sonra da Avukatlar Derneği'ne gidelim."

Uyumaya gitmeden evvel ateşin yanında uzun uzun sohbet ettik. Halamınkiyle aynı katta bir odada uyudum ve gece uzaklardan gelen yolcu ve pazar arabalarının sesini duydukça halamın tedirgin olup kapımı çalmasından ve "İtfaiye arabalarının sesini duydun mu?" diye sormasından dolayı biraz rahatsız olduysam da sabaha doğru biraz daha rahat uyudu da ben de uyuyabildim.

Öğlene doğru Avukatlar Derneği'nde Spenlow ve Jorkins beylerin bürolarına gitmek üzere yola çıktık. Halamın Londra'ya dair başka bir genel fikri de sokakta gördüğü her adamın yankesici olduğuydu ve içinde on gineyle biraz gümüş para olan çantasını taşımam için bana verdi.

Saint Dunstan Kilisesi'nin çanlarını çalan devlere bakmak için –saat on ikideki vuruşu yakalayabilmek için gidişimizi ona göre ayarlamıştık– Fleet Caddesi'ndeki bir oyuncakçı dükkânının önünde durduk; sonra da Ludgate Hill'e ve St. Paul kilise mezarlığına doğru yürüdük. Ludgate Hill'i geçiyorduk ki halam hızını iyice artırdı, korkmuş gibiydi. Kısa süre önce olduğu yerde durup yanından geçtiğimiz sırada bize gözlerini diken ve üzerinde hırpani, kirli kıyafetler olan bir adamın sürtünmek ister gibi halama yaklaşmakta olduğunu gördüm.

Korku dolu bir fısıltıyla, "Trot! Sevgili Trot!" diye seslendi halam ve kolumu sıktı. "Ben ne yapacağım şimdi?"

"Telaşlanmayın," dedim. "Korkulacak bir şey yok. Siz bir dükkâna girin, ben adamı yollarım."

"Yok yok evladım!" dedi halam. "Dünyayı verseler bu adamla konuşma. Sana yalvarıyorum, sana emrediyorum!"

"Aman hala!" dedim. "Yalnızca ısrarcı bir dilenci."

"Onun ne olduğunu bilmezsin sen!" dedi halam. "Kim olduğunu bilmiyorsun! Sen ne dediğini bilmiyorsun!"

Bu sırada boş bir koridorda durmuştuk ve o da durmuştu.

Başımı öfkeyle çevirdiğim sırada, "Bakma ona!" dedi halam. "Bana bir araba bul evladım ve beni St. Paul kilise mezarlığında bekle."

"Sizi bekleyeyim mi?" dedim.

"Evet," dedi halam hemen. "Yalnız gitmem lazım. Onunla gitmem lazım."

"Onunla mı dediniz hala? Bu adamla mı?"

"Ne dediğimi biliyorum ben," dedi halam, "gitmem lazım diyorum sana. Bana bir araba bul haydi!"

Ne kadar şaşırmış olsam da bu kadar kesin bir buyruğa itaatsizlik edemeyeceğimin farkındaydım. Hemen birkaç adım öteye giderek boş geçen bir yolcu arabasına seslendim. Ben daha arabanın basamaklarını indiremeden, nasıl bilmem, halam içeri sıçrayıverdi ve adam da peşinden bindi. Bana gitmem için o kadar hevesli bir şekilde el salladı ki kafam ne kadar karışmış olsa da bir anda geri döndüm. Bu sırada arabacıya, "Sür bir yere! Dosdoğru devam et!" dedi ve araba yanımdan geçerek tepeyi tırmandı.

Önceden Mr. Dick'in bana söylediği, benim de onun kuruntusu sandığım şey geldi aklıma. O kadar esrarengiz bir şekilde bahsettiği adam şüphesiz bu kişiydi; ama halamın üzerinde nasıl böyle bir etkisi olduğunu anlayamamıştım bir türlü. Kilise bahçesinde yarım saatlik bir bekleyişin ardından arabanın geldiğini gördüm. Arabacı yanımda durdu; halam içeride tek başına oturuyordu.

Üzerinde hâlâ telaşlı bir hal vardı ve yapmamız gereken ziyaret için kendini toparlayamamıştı. Benden arabaya binmemi, arabacıya da bizi bir süre, yavaş yavaş dolaştırmasını

söylememi istedi. Sonra da eski sakinliğine kavuşup artık kendine geldiğini ve arabadan inebileceğimizi söyleyene kadar bana sadece şöyle dedi: "Sevgili yavrum, bana ne olduğunu asla sorma ve bundan hiç söz etme." Arabacıya parasını ödemek için bana para kesesini uzattığında bütün ginelerin gitmiş olduğunu ve azıcık gümüş para kaldığını gördüm.

Avukatlar Derneği'ne küçük, kemerli bir yoldan gidiliyordu. Bunun ötesindeki sokaktan aşağı çok fazla inmemiştik ki sanki bir sihir yapılmışçasına şehrin gürültüsü eriyip gitti. Birkaç ruhsuz ve dar yolu geçerek Spenlow ve Jorkins'in tavan pencereli bürolarına vardık; yolcuların kapıyı çalmadan girebildikleri bu tapınağın girişinde üç dört kâtip bir şeyler yazmakla meşguldü. Bunlardan biri, başında zencefilli kurabiyeye benzer kaskatı, kahverengi bir peruk olan, ufak tefek ve sıkıcı görünümlü bir adam yerinden kalkarak halamı karşıladı ve bizi Mr. Spenlow'un odasına buyur etti.

Sıkıcı adam, "Mr. Spenlow adliyede hanımefendi," dedi; "bugün mahkeme günü; ama çok yakın, hemen çağırabilirim."

Mr. Spenlow'u çağırmaya gitti, o sırada etrafı inceleme fırsatı buldum. Oda, eski tip ve tozlu mobilyalarla doluydu ve yazı masasının üzerindeki yeşil çuhanın rengi solmuş, bir fukara kadar örselenmiş ve solgun görünüyordu. Masanın üzerinde bir yığın kâğıt vardı; bazıları iddianameydi, bazıları (ilginçtir ki) davacı dilekçesiydi* ve bunların bazıları Kilise Meclisi'ne, bazıları Adliye'ye, bazıları Özel Mahkeme'ye, bazıları Askerî Mahkeme'ye ve bazıları da Temsilî Mahkeme'ye verilmişti; bu yüzden toplamda kaç mahkeme olduğunu ve bunların hepsini anlamanın ne kadar zamanımı alacağını düşünmeden edemedim. Bunların yanı sıra koca koca kitaplar halinde, elyazması muhtelif Şahit İfadeleri'nden oluşan yeminli belgeler vardı ve hepsi koca setler halinde birbirine sıkı sıkıya bağlıydı; her dava için ayrı

* Kilise hukukunda bu kelime aynı zamanda iftira, karalama anlamına gelen "libel" kelimesidir. (e.n.)

bir set vardı ve sanki her biri on on beş ciltlik bir tarihti. Hepsinin bayağı pahalı göründüğünü düşündüm ve avukatlığın iyi bir iş olduğu sonucuna vardım. Giderek artan bir memnuniyetle bu ve benzeri nesneleri inceliyordum ki dışarıdaki odadan ayak sesleri geldi; sonra da üzerinde kenarları beyaz kürkle çevrili siyah bir cübbe olan Mr. Spenlow telaşla içeri girdi ve gelir gelmez de şapkasını çıkardı.

Ufak tefek, açık renk saçlı bir beydi; ayağında gözalıcı botlar vardı ve boyunbağıyla gömleğinin yakası kaskatı duruyordu. Düğmelerinin hepsi ilikliydi ve son derece derli toplu ve katı bir duruşu vardı; düzgün bir şekilde kıvrılmış olan favorileriyle epeyce uğraşmış olmalıydı. Altın saat zinciri o kadar büyüktü ki bunu çıkarmak için, varakçıların tepesinde duran altın kol gibi bir kola sahip olması gerektiğini düşündüm. Öyle özenli giyinmiş ve öyle katı duruyordu ki eğilirken zorlandı ve sandalyesine oturup da masanın üzerindeki kâğıtlara göz atmak istediğinde tüm bedenini hantal kukla Punch gibi omurgasının dibinden hareket ettirmesi gerekti.

Halam daha önce benden ona bahsetmişti ve o da beni gayet nazikçe karşıladı ve şöyle dedi:

"Demek bizim mesleğimizi yapmak istiyorsunuz Mr. Copperfield? Geçen gün Miss Trotwood'la konuşurken," –bunu söylerken bedenini yine Punch gibi oynattı adam– "burada kadromuzda yer olduğunu söyledim kendisine. Miss Trotwood da özenle yetiştirdiği ve hayatta iyi yerlere gelmesini istediği bir yeğeni olduğundan bahsetti. Sanırım şu anda tanışma zevkine eriştiğim yeğen bu oluyor," diyerek yeniden Punch oldu. Öne doğru eğilerek onayladım ve halamın bu imkândan bahsettiğini, benim de bu işe çok sevindiğimi söyledim. Bu işi severek yapacağımı düşündüğümü, bu yüzden teklifi hemen kabul ettiğimi ifade ettim. Öte yandan işi tam olarak öğrenmeden ciddi bir söz veremeyeceğimi ve kesin bir adım atmadan evvel deneme fırsatımın olmasının iyi olacağını söyledim.

"Ah tabii tabii!" dedi Mr. Spenlow. "Biz burada hep bir aylık süre veririz – deneme ayı. Ben size iki ya da üç ay, hatta istediğiniz kadar süre daha verebilirdim ama benim bir de ortağım var. Mr. Jorkins."

"Peki ücret bin sterlin mi acaba efendim?" diye sordum.

"Ücret kaşe dâhil bin sterlin," dedi Mr. Spenlow. "Miss Trotwood'a daha önce söylediğim gibi, pek çok kişiden farklı olarak parayla fazla ilgilenmem ben; bu konularla Mr. Jorkins ilgilenir ve ben de onun fikirlerine saygı duyarım. Lafın kısası, Mr. Jorkins bin sterlinin az olduğunu düşünüyor."

"Bence efendim," dedim hâlâ halamı korumaya çalışarak, "sözleşmeli bir kâtip faydalı işler yaparsa ve işinde ilerleme kaydederse," –o anda kendimi o kadar övmüş gibi olmuştum ki kıpkırmızı kesilmiştim– "bence ileriki zamanlarda ona şey verilebilir, ee..."

Mr. Spenlow büyük bir gayretle başını boyunbağından uzatarak salladı ve cümlemi, "maaş," diyerek tamamladı.

"Olmaz. Eğer ben tek başına karar veriyor olsaydım durum farklı olurdu elbet Mr. Copperfield. Ama Mr. Jorkins'in fikrini değiştirmek zordur."

Bu berbat Jorkins epey canımı sıkmıştı. Ama sonradan onun ağır yaradılışlı olsa da mülayim bir adam olduğunu ve bu işteki görevinin arka planda kalarak sürekli taşyürekli ve merhametsiz kişi olarak gösterilmek olduğunu anladım. Bir kâtip maaşının artırılmasını isteyecek olsa Mr. Jorkins böyle bir teklifi dinlemezdi bile. Bir müşteri senetleri ödemekte zorlanacak olsa Mr. Jorkins ne yapar eder onlara bunları ödetirdi ve tüm bunlar her ne kadar Mr. Spenlow için üzücü olsa da (ki hep öyleydi) hep Mr. Jorkins'in dediği olurdu. İyi kalpli melek Spenlow'un gönlü ve eli hep açıktı ama şeytan Jorkins ona engel oluyordu. Yaşım ilerledikçe başka şirketlerde de işlerin Spenlow ve Jorkins prensibiyle yürütüldüğüne tanık oldum.

İstediğim zaman bir aylık deneme dönemine başlayabileceğim kararlaştırıldı ve halamın da kentte kalması ya da dönemin sonunda geri gelmesi gerekmiyordu; çünkü benim için hazırlanan sözleşmeler, halamın imzalaması için kolaylıkla evine gönderilebilirdi. Konuşmanın bu noktasında Mr. Spenlow beni hemen orada mahkemeye götürmeyi ve buranın nasıl bir yer olduğunu göstermeyi teklif etti. Mahkemeyi görmeye pek hevesliydim; böylece, bu tarz bir yerde kendini güvende hissetmeyeceğini söyleyen ve bana kalırsa, her türlü mahkemeyi her an patlayabilecek bir çeşit barut fabrikası olarak gören halamı geride bırakarak oraya gitmek üzere yola koyulduk.

Mr. Spenlow beni kasvetli tuğla evlerin olduğu bir taş avludan geçirdi ve kapıların üstlerindeki isimlerden bu evlerin Steerforth'un bana bahsettiği tecrübeli avukatların resmî konutları olduğunu anladım ve sonra sol tarafta, bir şapelden farksız olmayan büyük ve gösterişsiz bir odaya geçtik. Odanın üst kısmı çitle ayrılmıştı ve orada, at nalı şeklinde yükseltilmiş bir platformun iki yanında eski tarz, rahat yemek odası sandalyelerinde oturan ve üstlerinde kırmızı cübbeler olan gri peruklu beyler vardı; sanırım bu kişiler, az önce lafı geçen avukatlardı. At nalının kavisinde, vaiz masasını andıran bir masanın tepesinden gözlerini kırpıştıran yaşlı bir bey vardı; bu kişiyi bir kuşhanede görseydim kesinlikle baykuş sanırdım ama onun dava hâkimi olduğunu öğrendim. Bunların altında, at nalının iç tarafında, yani yere yakın kısımda, Mr. Spenlow ayarında ve onun gibi üstlerinde kenarları kürklü siyah cübbe olan, uzun yeşil bir masanın başında oturan bazı beyler gördüm. Boyunbağlarının genelde katı durduğunu ve pek kibirli göründüklerini düşündüm; öte yandan az sonra ikinci söylediğim konuda onlara haksızlık ettiğimi düşündüm; çünkü üç dört tanesi, yüksek mevkili adamın sorduğu bir soruyu cevaplamak için ayağa kalktıklarında son derece süklüm püklüm bir haldeydiler. Emzikli bir çocukla cebinden çıkardığı kırıntıları yiyen yoksul ama

temiz giyimli bir adamın temsil ettiği izleyiciler, mahkeme salonunun ortasındaki ocakta kendilerini ısıtıyordu. Ortamın iç bayıcı durgunluğunu bozan tek şey, bu ateşin çıtırtısıyla avukatların sesleriydi; avukatlar kanıtların bulunduğu kütüphanenin etrafında dolanıyor, bu yolculukları sırasında ara sıra yol kenarındaki küçük tartışma hanlarında molalar veriyorlardı. Hayatım boyunca hiçbir yerde bu kadar rahat, sıcak, eski tarz, zamanın unutulduğu ve uyuklayan bir aile toplantısı görmemiştim ve buna –davacı olmanın dışında– ne şekilde olursa olsun dâhil olmanın üzerimde sakinleştirici ve uyuşturucu bir ilaç etkisi yaratacağını hissettim.

Bu rüya gibi inzivanın memnuniyetiyle, Mr. Spenlow'a gördüğüm kadarının yeterli olduğunu söyledim ve Avukatlar Derneği'nden birlikte çıktığım kişiyle halamın yanına gittik; Spenlow ve Jorkins'den çıkarken yazmanlar ellerindeki kalemlerle beni işaret ettiği için kendimi çok küçük hissettim.

Başka bir serüven daha yaşamadan Lincoln's Inn Meydanı'na vardık; sadece, bir seyyar satıcının arabasını çeken talihsiz eşeği görünce halamın aklına can sıkıcı anılar geldi. Eve sağ salim vardığımızda geleceğime dair yine uzun uzun konuştuk ve eve gitmek için huzursuzlandığını ve yangın, yiyecek, yankesiciler gibi mevzuları düşünmekten Londra'da yarım saat bile rahat edemediğini bildiğimden, beni dert etmemesini, kendi başımın çaresine bakabileceğimi söyledim.

"Canım, şu bir haftaya yakın süredir bunu düşünmediğim an olmadı," dedi halam. "Adelphi'de kiralık, eşyalı küçük odalar varmış Trot; bunlar tam sana göre olabilir."

Bu açıklamanın ardından halam cebinden, bir gazeteden özenle kesilmiş ve Adelphi'de, Buckingham Sokağı'nda nehir manzaralı, eşyalı, tek kişinin tercih edebileceği, özellikle de Barolar'dan birine mensup genç beylere ya da peşin ödeme yapabilecek kişilere uygun odaların olduğunu yazan bir ilan çıkardı. Şartlar makuldü ve odalar gerekirse sadece bir aylığına kiralanabilirdi.

Böyle bir yerde yaşama ihtimalinin itibarıyla heyecanlanarak, "Burası tam bana göre hala!" dedim.

Az önce kenara koyduğu başlığını hemen geri alarak, "Gel o zaman," dedi halam. "Gidip bakalım hemen."

Böylece çıktık. İlanda, hemen orada bulunan Mrs. Crupp'a başvurulması gerektiği belirtilmişti ve biz de Mrs. Crupp'la görüşmeyi umarak zili çaldık. Ama onunla iletişime geçebilmek için zili üç dört kere çalmamız gerekti; sonra fırfırlı içeteği devetüyü rengi elbisesinin ardından sarkan bu iriyarı kadın nihayet kapıda belirdi.

"İzin verirseniz sizin şu kiralık odalara bakmak istiyoruz hanımefendi," dedi halam.

Anahtarları bulmak için ceplerini yoklarken, "Bu bey için mi?" dedi Mrs. Crupp.

"Evet, yeğenim için," dedi halam.

"Onun gibiler için şirin odalarım var!" dedi Mrs. Crupp.

Böylece yukarı çıktık.

Odalar evin en üst katındaydı –yangın merdivenine yakın olması halam için önemli bir noktaydı– ve daire, etrafın zor seçildiği yarı karanlık bir antre, hiçbir şeyin görülmediği küçük bir kiler, bir oturma odası ve yatak odasından oluşuyordu. Mobilyaların rengi atmıştı ama benim için uygundu ve pencereden bakınca nehir görünüyordu.

Daireyi çok sevdiğimden halamla Mrs. Crupp şartları konuşmak için antreye çekildiler, bense oturma odasındaki kanepede otururken böyle muhteşem bir yerde oturmamın gerçekten mümkün olup olamayacağını düşündüm. Karşılıklı bir süre mücadele ettikten sonra geri geldiler ve hem Mrs. Crupp'ın hem halamın yüz ifadelerinden bir anlaşmaya vardıklarını görerek sevindim.

"Bunlar son kiracının eşyaları mı?" diye sordu halam.

"Evet hanımefendi," dedi Mrs. Crupp.

"Ne oldu ona?" diye sordu halam.

Mrs. Crupp birden fena bir öksürük krizine girse de bunun tam ortasında zar zor şunları söyledi: "Buraya geldiğinde hastalandı hanımefendi ve –öhö! öhö! öhö! zavallıcık!– öldü sonra!"

"Aaa! Neden öldü?" diye sordu halam.

"Şey hanımefendi, içkiden öldü," dedi Mrs. Crupp sır verir gibi. "Bir de dumandan."

"Duman mı? Bacadan çıkan dumandan bahsetmiyorsunuz herhalde?" dedi halam.

"Hayır hanımefendi," dedi Mrs. Crupp. "Puroyla pipo dumanından."

Halam bana dönerek, "Sonuçta bunlar Trot'u ilgilendiren şeyler değil," dedi.

"Kesinlikle değil," dedim ben de.

Sözün kısası, halam bu daireye ne kadar heves ettiğimi görünce orayı bir aylığına tuttu ve bu süre dolduğunda bir yıl daha kalabilecektim. Mrs. Crupp yatak çarşaflarımı verip yemeğimi pişirecekti; diğer ihtiyaçlar zaten sağlanmıştı; dahası Mrs. Crupp benimle hep oğlu gibi ilgileneceğini ifade etti. Eve iki gün sonra taşınmam kararlaştırıldı ve bunun üzerine Mrs. Crupp Tanrı'ya şükrettiğini söyledi çünkü artık ilgilenebileceği biri olacaktı!

Dönüşte halam bundan sonraki hayatımda çok daha sağlam ve kendine güvenen biri olacağıma yürekten inandığını söyledi, benim de istediğim buydu. Ertesi akşam, giysilerimle kitaplarımın Mr. Wickfield'ın evinden taşınmasını ayarladığımız sırada birkaç kere daha yineledi bunu ve ben de Agnes'a, bununla ve tatilin son günleriyle ilgili uzun bir mektup yazarak halama verdim, çünkü ertesi gün gidiyordu. Fazla detaya girmeden, bir şey daha ekleyecek olursam, halam deneme süremdeki olası tüm ihtiyaçlarım için pek cömert davranmıştı; Steerforth ise halam ayrılıncaya kadar ortalıkta görünmeyerek hem beni hem de halamı büyük hayal kırıklığına uğratmıştı; halamı başıboş eşeklerin vereceği

rahatsızlığın heyecanı içinde, yanında Janet'la Dover arabasına sağ salim oturmuş gördüğümde, yüzümü Adelphi'ye çevirerek onun dibindeki kemerli yollarda aylak aylak dolaştığım eski günleri ve sonrasında beni düzlüğe çıkaran sevindirici değişimleri düşündüm.

XXIV

İlk Dağılışım

Böyle muhteşem bir kaleye sahip olmak ve kapımı kapadığımda, istihkâmına çekilip peşinden merdiveni kaldıran Robinson Crusoe gibi hissetmek harika bir şeydi. Cebimde evimin anahtarı, kentte dolaşmak, istediğim kişiyi evime davet edebilmek ve bunun, benim dışımda kimseye zahmet vermeyeceğini bilmek çok güzeldi. Kimseye bir şey söylemeden bir içeri bir dışarı, eve girip çıkmak ve istediğimde Mrs. Crupp'ın kapısını çalıp –kendisi de isterse– onu nefes nefese toprağın derinlerinden çıkarmak harikaydı. Diyeceğim o ki bunların hepsi harika şeylerdi; öte yandan çok iç sıkıcı olduğu zamanlar da vardı.

Sabahları güzeldi, özellikle de havanın güzel olduğu sabahlar. Gün ışığında hayat, taptaze ve özgür görünürdü; güneş parladıkça daha da taze ve özgür olurdu. Ama akşam çökmeye başlayınca hayat da çökerdi sanki. Nasıl olduğunu bilmiyorum; mum ışığında çok nadir güzel görünürdü hayat. O zaman konuşacak biri olsun isterdim. Agnes'ı özlerdim. Güvenimin o gülümseyen sahibi yerini koca bir boşluğa bırakırdı. Mrs. Crupp çok uzak görünürdü. Evde benden önce kalan ve içkiyle dumandan ölen kişiyi düşünürdüm ve keşke yaşasaydı da ölümüyle beni huzursuz etmeseydi diye geçirirdim aklımdan.

İki gün ve geceden sonra sanki bir yıldır orada yaşıyormuşum gibi bir hisse kapıldım ama nasılsa bu sırada bir saat dahi yaşlanmamıştım, genç olmanın verdiği her zamanki azaptan kurtulamıyordum.

Steerforth ortalıkta görünmeyince hastalanmış olabileceğini düşündüm ve üçüncü gün Avukatlar Derneği'nden çıktığımda Highgate tarafına yürüdüm. Mrs. Steerforth beni gördüğüne çok sevindi ve Steerforth'un Oxford'daki bir arkadaşıyla birlikte St. Albans yakınlarında oturan bir arkadaşını görmeye gittiğini, ama ertesi gün döneceğini umduğunu söyledi. Steerforth'u o kadar seviyordum ki Oxfordlu arkadaşlarını pek kıskanmıştım.

Mrs. Steerforth akşam yemeğine kalmam için ısrar edince kaldım ve sanırım bütün gün Steerforth'tan başka bir şey konuşmadık. Yarmouth'taki insanların Steerforth'u ne kadar çok sevdiğini ve onun ne kadar keyifli bir arkadaş olduğunu anlattım. Miss Dartle bir dolu imada bulunup esrarengiz sorular sordu ve orada yaptığımız her şeye büyük ilgi göstererek öyle çok "Gerçekten mi?" ve benzeri şey dedi ki sonunda bilmek istediği her şeyi öğrenmiş oldu. Görünüşü, tıpkı onu ilk anlattığımdaki gibiydi; ama bu iki kadın bir arada o kadar hoş ve doğal görünüyordu ki ona hafiften âşık olduğumu hissettim. Akşam hep bu vardı aklımda; özellikle de gece eve yürürken onun Buckingham Sokağı'nda yanımda ne kadar hoş duracağını düşünmeden edemedim.

Sabah Avukatlar Derneği'ne gitmeden önce kahvemi içip poğaçamı yiyordum ki –Mrs. Crupp'ın ne kadar çok kahve kullandığını ve buna rağmen kahvenin ne kadar yumuşak olduğunu söylemem gerekir– Steerforth içeri girerek beni neşeye boğdu.

"Sevgili Steerforth," diye bağırdım, "bir daha seni göremeyeceğimi sanmıştım!"

"Eve döndüğümün ertesi sabahı zorla alıp götürdüler beni," dedi Steerforth. "Ee Papatya, sen de burada nadide bir yaşlı bekâr hayatı sürüyorsun demek!"

Sonra ona evi gezdirdim; küçümsenmeyecek bir gururla kileri de gösterdim ve o da pek beğendi. "Bak ne diyeceğim sana," diye ekledi Steerforth, "beni kovmazsan, burayı kendime mesken tutarım."

Bu harika bir öneriydi. Benden böyle bir şeyi bekliyorsa bunu kıyamete kadar beklemesi gerekeceğini söyledim.

Elimi çanın ipine uzatarak, "Ama önce biraz kahvaltı etmelisin!" dedim. "Mrs. Crupp şimdi taze kahve yapsın sana; ben de şu bekâr fırınımda domuz pastırması kızartayım."

"Yok yok!" dedi Steerforth. "Çalma çanı! Yiyemem! Covent Garden'daki Piazza Oteli'nde kalan bir arkadaşımla kahvaltı edeceğim."

"Ama akşam yemeği için dönersin, değil mi?"

"Yapamam. Çok isterdim ama o iki arkadaşımla kalmam lazım. Yarın sabah üçümüz yola çıkacağız."

"O zaman onları da getir akşam," diye karşılık verdim. "Sence gelirler mi?"

"Haa! Gelirler gelmesine de," dedi Steerforth; "sana zahmet olmasın. Sen bizimle gel, daha iyi."

Bu fikir pek cazip gelmemişti, çünkü eve ısınmak için bir şeyler yapmam gerektiğini düşünüyordum ve bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. Steerforth'un beğenmesinden sonra evimle daha da gurur duyuyordum ve elimdeki kaynakları değerlendirmek için yanıp tutuşuyordum. Böylece altı civarı yemekte buluşmak üzere arkadaşları adına ona söz verdirdim.

Gittiğinde Mrs. Crupp'ı çağırdım ve ona vahim planımdan bahsettim. Bunun üzerine Mrs. Crupp kuşkusuz kendisinin servis yapamayacağını ancak beş şilin karşılığında bu işi yapabileceğini düşündüğü becerikli bir genç tanıdığını söyledi. Ben de hemen tamam dedim. Sonra Mrs. Crupp, aynı anda iki yerde birden bulunamayacağını (bana da mantıklı gelmişti) ve kilerde yanında bir mumla "genç bir kız" bulundurup ona da bulaşık yıkatmak gerekeceğini belirtti. Ben de bu genç hanıma ne kadar vermek lazım diye sordum. Mrs. Crupp da on

sekiz peninin yeterli olacağını, bunun da beni sarsmayacağını söyledi. Ben de sarsmaz herhalde dedim ve bu mesele halloldu. Ardından Mrs. Crupp, "Bir de yemek meselesi var," dedi.

Mrs. Crupp'ın mutfağındaki ocağı yapan hırdavatçıda hiç sağduyu olmasa gerek, burada pirzolayla patates püresi dışında bir şey yapmak mümkün değildi. Balığa gelince, Mrs. Crupp, gidip mutfağa bakmak isteyip istemediğimi sordu. Bundan daha fazlası çıkmadı ağzından: "Gelip bakmak ister misin?" Mutfağa baksam bile bir işe yaramayacağından, "Yok," dedim, "balığı boş verelim." Ama Mrs. Crupp, "Öyle söyleme," dedi, "istiridye de varmış, neden olmasın?" Böylece bu da halloldu. Sonra Mrs. Crupp şöyle bir şey önerdi: Bir çift kızarmış tavuk – lokantadan; güveçte sebzeli et – lokantadan; atıştırmalık mayalı çörek ve bir porsiyon böbrek – yine lokantadan; bir de turta ve (dilersem) bir de jöle – bu da lokantadan. Tüm bunlar ayarlandıktan sonra Mrs. Crupp kafasını tamamen patateslere verebilir, peynirle kerevizi güzelce servis edebilirdi.

Mrs. Crupp'ın tavsiyesini dinleyip lokantaya bizzat kendim sipariş verdim. Sonra Strand'de yürürken bir şarküteri dükkânının vitrinindeki sert, alacalı bulacalı ve bir mermeri andıran ancak üzerinde "Yalancı Kaplumbağa" yazan şeyi görerek içeri girdim ve daha sonradan on beş kişiye yetebileceğini gördüğüm kalınlıkta bir dilim aldım bundan. Biraz zor olsa da Mrs. Crupp bunu pişirmeye ikna oldu ve bu öyle küçülüp sıvı bir hale geldi ki Steerforth'un deyişiyle, dört kişiye "anca yetti".

Bu hazırlıklar mutlu mesut devam ederken ben de Covent Garden Pazarı'ndan küçük bir tatlı aldım ve o çevredeki perakende şarap satışı yapan bir tüccara epeyce içki siparişi verdim. Öğleden sonra eve gelip de kilerin ortasına sıralanmış şişeleri görünce öyle fazla gözüktüler ki gözüme (gerçi iki tanesi eksikti ve Mrs. Crupp çok rahatsız oldu bundan) korktum resmen.

Steerforth'un arkadaşlarından birinin adı Grainger, diğerininki Markham'dı. İkisi de çok eğlenceli ve hayat dolu insanlardı; Grainger, Steerforth'tan biraz daha büyüktü; genç görünüşlü Markham ise yirmi yaşından fazla olamazdı. Markham'ın kendisinden hep belirsiz bir şekilde, "insan" diye bahsettiğini, nadiren birinci tekil şahıs kullandığını ya da hiç kullanmadığını fark ettim.

Markham kendini kastederek, "İnsan burada gayet güzel yaşayabilir," dedi.

"Fena değil," dedim, "odalar da cidden ferah."

"Umarım karnınız açtır," dedi Steerforth.

"Bu kent insanın iştahını açıyor resmen," dedi Markham. "İnsan bütün gün aç dolanıyor. İnsan sürekli yiyor."

İlk başta utandığım ve başköşeye oturmak için fazla genç olduğumu hissettiğim için yemek saati geldiğinde Steerforth'u masanın başına oturttum, kendim de karşısına geçtim. Her şey çok güzeldi; bol bol şarap içtik ve Steerforth hiçbir şey aksamasın diye o kadar uğraştı ki ziyafetimiz kesintisiz sürdü. Sandalyem kapının tam karşısında olduğundan ve becerikli genç adam odaya girip çıktıkça dikkatim dağıldığından, dahası kendisi gözden kaybolur kaybolmaz antrenin duvarında gölgesi ağzında bir şişeyle belirdiğinden yemekte sohbete dilediğim şekilde katılamadım. Keza "genç kız" da beni biraz tedirgin etmişti: bulaşıkları yıkamayarak değilse de kırarak. Meraklı yaradılışından ve (verilen talimatların aksine) kendini kilere kapamak istemediğinden durmadan bizi gözetliyor, keşfedilmeyi hayal ediyordu; bu yüzden pek çok kere tabakların (özenle yere döşemiş olduğu tabakların) üzerine düşerek büyük çapta yıkıma yol açtı.

Ne var ki bunlar ufak tefek sorunlardı ve sofradakiler kaldırılıp yerine tatlılar konduğunda kolayca unutuldular ve ziyafetin bu safhasında becerikli gencin dilsiz olduğu fark edildi. Özel olarak ona Mrs. Crupp'ın yanına gitmesi

ve "genç kızı" da bodruma yollaması için talimat verdikten sonra kendimi eğlenceye bıraktım.

Keyifli ve kaygısız davranarak başladım önce; unutulmaya yüz tutmuş her türlü şey, birden kafama üşüşmüştü ve beni alışılmadık şekilde konuşmaya itti. Kendi şakalarıma da diğerlerininkilere de içten bir şekilde gülüyordum; Steerforth'u şarap vermediği için hizaya çektim; Oxford'a gitmek için çeşitli planlar yaptım; yeni bir duyuruya kadar, haftada bir böyle bir yemekli eğlence düzenlemek istediğimi ilan ettim ve Grainger'ın kutusundan o kadar çok enfiye çektim ki hapşırmak için kilere çekilip on dakika boyunca tek başıma durmam gerekti.

Herkes başka bir tane daha içmek istemeyinceye kadar şaraplar dağıtılıp durdu ve sürekli yeni bir şişe açmak için elimde tirbuşonla ayağa kalktım. Bir ara Steerforth'un sağlığına içtim. Onun en iyi arkadaşım olduğunu, çocukken beni koruduğunu, gençliğimde de iyi bir dost olduğunu söyledim. Onun sağlığına kadeh kaldırmaktan dolayı çok mutlu olduğumu söyledim. Ona olan borcumu asla ödeyemeyeceğimi ve ona duyduğum hayranlığı ifade edecek sözcüklerin olmadığını anlattım. Sonra sözlerimi şöyle bitirdim: "Sana içiyorum Steerforth! Tanrı seni korusun! Sen çok yaşa!" Üç kere çok yaşa diye bağırdık, sonra bir daha ve bir kez daha söyleyip durduk. Onun elini sıkmak için masanın etrafından dolaşırken bardağımı kırdım ve sonra (iki kelime halinde) şöyle dedim ona: "Steerforth senbenimkutupyıldızımsın."

Ben böyle konuşup giderken birinin bir şarkı söylemekte olduğunu fark ettim. Söyleyen Markham'dı ve "İnsanın kalbi tasayla bunaldığında"yı söylüyordu. Şarkısı bittiğinde "Kadın"a kadeh kaldıracaktı. Ben buna karşı çıktım; böyle bir şeye izin veremezdim. Bunun saygın bir kadeh kaldırma olmayacağını ve kadehleri ancak "Hanımefendiler"e kaldırmalarını kabul edebileceğimi söyledim. Steerforth'la Grainger'ın bana –ya da ona ya da ikimize birden– bakıp güldüklerini bil-

diğimden iyice coşmuştum ben de. İnsana böyle şeyler dikte etmemek gerektiğini söyledi. Ben de gerekir dedim. O zaman o da insanın onurunu kırmamak gerek dedi. Ben de ona hak verdim – benim evimin çatısı altında, ataların ruhlarının kutsal ve konukseverlik yasalarının yüce olduğu bir yerde böyle bir şey asla olamazdı. Benim iyi bir herif olduğumu kabullenmesinin insana itibarından bir şey kaybettirmeyeceğini söyledi. Ben de hemen o an onun sağlığına kadeh kaldırdım.

Biri sigara içiyordu. Hepimiz sigara içiyorduk. Ben de bir yandan sigara içiyor, bir yandan içimde giderek artan titreme isteğini bastırmaya çalışıyordum. Steerforth benimle ilgili bir konuşma yapmıştı ve bu beni öyle etkilemişti ki gözlerim dolmuştu. Karşılığında teşekkür ettim ve aynı ekiple ertesi akşam ve ondan sonraki akşam da saat beşte yemek için buluşmayı umduğumu söyledim; böylece uzun uzun sohbet edip birlikte vakit geçirebilirdik. Belli bir kişinin şerefine içmemi istediklerini hissettim. Ben de halamda karar kıldım. Miss Betsey Trotwood'a, kendi cinsinin en iyisine!

Birisi yatak odamın penceresinden uzanmış, bir yandan alnını balkon duvarının serin taşlarına yaslayarak serinliyor, bir yandan havayı yüzünde hissediyordu. Bu bendim. Kendi kendime, "Copperfield, neden sigara içmeye çalıştın sanki?" diyordum. "Bunu beceremeyeceğini bilmeliydin." Şimdi de biri sallana sallana aynanın karşısında yüzünü inceliyordu. Bu da bendim. Aynada çok soluk görünüyordum; gözlerim boş bakıyordu ve saçlarım –sadece saçlarım, başka bir şey değil– sarhoş gibiydi.

Biri bana, "Haydi tiyatroya gidelim Copperfield!" dedi. Önümde yatak odası yoktu, yalnızca üzeri kadehlerle dolu şıngırdayan bir masa, lamba vardı; sağımda Grainger, solumda Markham ve karşımda Steerforth – hepsi de bir sisin içinde, çok uzakta oturuyorlardı. Tiyatro mu? Olur tabii. Ne güzel. Haydi gidelim! Ama yangın ihtimaline karşı önce herkesi dışarı çıkarıp sonra lambayı söndürmemi mazur görmeleri lazım.

Karanlıkta kaldığımız için kapı kaybolmuştu. Steerforth gülerek beni kolumdan tutup dışarı çıkardığında ben kapı diye penceredeki perdelere dokunuyordum. Birbirimizin peşi sıra aşağı indik. En alt kata yakın bir yerde birisi düşüp yuvarlandı. Bir başkası bunun Copperfield olduğunu söyledi. Bu yanlış habere önce kızdım, ama sonra koridorda kendimi sırtımın üstünde bulunca haklı olabileceklerini düşünmeye başladım.

Sokak lambalarının etrafını koca koca halkaların sardığı çok sisli bir gece! Yağışlı olduğuna dair belli belirsiz bir konuşma duyuluyordu. Ben soğuk olduğunu düşündüm. Steerforth bir sokak lambasının altında, üstümdeki tozları silkti ve şapkamı düzeltti; tuhaf şekilde şapkayı biri bir yerden peyda etmiş olmalıydı, çünkü evden çıkarken şapka takmamıştım. Sonra Steerforth, "İyisin, değil mi Copperfield?" diye sordu; ben de, "Dahaiyiolmamıjdımhic," dedim.

Güvercin yuvası gibi bir yerde oturan bir adam, sislerin içinden bakarak birinden para aldı; bir yandan da benim de ücreti ödenen beylerden biri olup olmadığımı anlamaya çalışıyordu; (adama şöyle bir göz attığımda gördüğüm kadarıyla) benden ücret alıp almama konusunda karar verememiş gibiydi. Çok geçmeden çok sıcak bir tiyatronun en üst kısmında durmuş, bana duman kaplıymış gibi görünen büyük bir salona bakıyordum; aşağıyı tıka basa dolduran insanlar pek seçilmiyordu. Bir de sokaklardan sonra gözüme çok temiz ve düzgün görünen çok büyük bir sahneyle, sahnenin üzerinde bir şeyler söyleyen ama ne dedikleri belli olmayan insanlar vardı. Her yanda parlak ışıklar, müzik, localarda hanımefendiler vardı ve daha neler neler. Tüm bina sanki yüzmeyi öğreniyormuş gibi görünüyordu ve ben sabit kalsın diye uğraştıkça iyice anlaşılmaz oluyordu.

Birinin teklifiyle hanımefendilerin olduğu localara inmeye karar verdik. Giyinip kuşanmış, elinde bir opera dürbünüyle bir kanepede oturan bir bey gözüme takıldı, sonra bir

aynada baştan ayağa kendimi de gördüm. Sonra beni bu localardan birine soktular ve ben yerime otururken çevremdeki insanlar birine "Sessiz olun!" diye bağırdı ve hanımefendiler bana kızgın bakışlar attılar; derken –o da nesi!– aynı locada, tam önümdeki koltukta, yanında tanımadığım bir hanım ve beyle Agnes oturuyordu. Şimdi onun yüzünü, taşıdığı o silinmez üzüntü ifadesini ve hayret dolu bakışı o gün gördüğümden daha iyi gördüğümü söyleyebilirim.

"Agnes!" dedim boğuk bir sesle. "Tanrıkutsasınseni! Agnes!"

"Hışt! Lütfen!" dedi Agnes, ama neden olduğunu anlayamadım. "Herkesi rahatsız ediyorsun. Sahneyi izle!"

Agnes'ın kesin emri üzerine toparlanmaya çalıştım ve sahnede olup bitene kulak kabarttım ama bir işe yaramadı. Sonra bir ara yine Agnes'a baktım ve onun kendi köşesine büzüşüp eldivenli elini alnına dayadığını gördüm.

"Agnes!" dedim. "Pekiydeyilsingaliba."

"Tamam tamam. Bir şey yok Trotwood," dedi. "Söylesene, yakında gidiyor musun?"

"Yakındagidiyomuym?"

"Evet."

Onu elinden tutup aşağıya indirmek için bekleyeceğimi söylemek gibi aptalca bir cevap vermek geldi içimden. Sanırım bir şekilde bunu söyledim de; çünkü kısa bir süre dikkatle bana baktıktan sonra ne dediğimi anlayıp alçak sesle şöyle dedi:

"Eğer ciddi olduğumu söylersem, istediğim şeyi yapacağını biliyorum. Şimdi git Trotwood, hatırım için, ve arkadaşlarına söyle de seni eve götürsünler."

O an için Agnes'a kızmış olsam da beni biraz toparlamıştı ve utanç içinde, kısaca "İyiceler!" ("İyi geceler!" yerine) diyerek kalkıp gittim oradan. Diğerleri de peşimden geldiler ve locadan çıkar çıkmaz kendimi yatak odamda buldum; yanımda sadece Steerforth vardı; soyunmama yardımcı olu-

yordu ve ben de bir yandan ona Agnes'ın kız kardeşim olduğunu anlatıyor, bir yandan da bir şişe daha şarap açmak için tirbuşonu getirmesi için yalvarıyordum.

Benim yatağımda yatan biri nasıl olur da bütün gece – yatak hiç durulmayan azgın bir deniz gibi sallanıp dururken– hummalı bir düşün içinde, böyle rezilce, tüm bunları söyleyip yapar yeniden? Bu kişi yavaşça benim içime çökerken nasıl da susadığımı ve cildimin kuruyup sert bir kabuğa dönüştüğünü hissettim, boş bir çaydanlığın dibinden farksız dilim onca saatlik faaliyetten kurumuştu ve usul usul yanan ateşte kavruluyordu; avuçlarımsa hiçbir buz parçasının soğutamayacağı kadar sıcak birer metal plakaydı sanki!

Ertesi gün kendime geldiğimde duyduğum ıstıraba, vicdan azabına ve utanca ne demeli! Hatırlamadığım ve hiçbir şekilde telafisi olmayan bin tane suç işlemiş olmanın dehşeti –Agnes'ın bana yönelttiği o delici bakış hâlâ aklımda mesela– ve kendini bilmez bir ucube olduğum için, neden Londra'daydı, nerede kalıyordu, tüm bunları soramadığımdan Agnes'a ulaşmanın azap verici olanaksızlığı, cümbüşün gerçekleştiği odanın iğrenç hali, çatlayan başım, is kokusu, kadehlerin görüntüsü, dışarı çıkmanın, hatta yataktan kalkmanın imkânsızlığı! Ah ne gündü!

Yağ içinde yüzen et suyu çorbamla ateşin yanına oturduğum ve evde benden önce kalan kişinin izinde yürümekte olduğumu, ondan odalarını devraldığım gibi hüzünlü hikâyesini de devraldığımı düşündüğüm o korkunç akşam bir an kendimi Dover'a atıp bunların hepsini anlatmak istedim! Mrs. Crupp'ın, elinde önceki gün verilen ziyafetten kalan tek şey olarak peynir tabağında bir parça böbrekle, çorba kâsesini almaya geldiğinde onun devetüyü rengi göğsüne yaslanıp içten bir pişmanlıkla, "Ah Mrs. Crupp, Mrs. Crupp, boş verin bölük pörçük kalmış etleri! Ben berbat bir haldeyim!" demek istedim – ne var ki, o halimle bile Mrs. Crupp'ın güvenilecek türde bir kadın olup olmadığından emin olamadım!

XXV

İyi ve Kötü Melekler

Sanki Titanlardan oluşan bir birlik, koca bir manivelayla iki gün öncesini aylar öncesine itmiş gibi, aklım hâlâ evde verdiğim yemeğin günü konusunda tuhaf şekilde karışık; baş ağrısı, bulantı ve pişmanlıkla geçen o içler acısı günün ardından sabah dışarı çıkıyordum ki elinde bir mektupla bir kuryenin yukarı çıktığını gördüm. Yaptığı işi ağırdan alıyordu; ama merdivenin tepesinde, tırabzanların üzerinden kendisine baktığımı görünce hızlandı ve sanki deminden beri koşuyormuş gibi soluk soluğa yanıma geldi.

Küçük değneğiyle şapkasına dokunarak, "T. Copperfield Bey siz misiniz efendim?" diye sordu kurye.

Bu isme zar zor sahip çıktım: Mektubun Agnes'tan geldiğini görünce bayağı huzursuz oldum. Yine de ona T. Copperfield Bey olduğumu söyledim ve o da buna inanıp mektubu bana verdi ve bir cevap beklendiğini söyledi. Onu sahanlıkta bekletip tekrar içeri girdim ama o kadar gerilmiştim ki mektubu kahvaltı masasına koydum ve mührünü açmadan, bir süre uzaktan ona baktım.

Açtığımda bunun, tiyatrodaki halimin bahsinin geçmediği çok kibar bir not olduğunu gördüm. Sadece şunlar ya-

zılıydı: "Sevgili Trotwood. Elyplace, Holborn'da, babamın temsilcisi Mr. Waterbrook'un evinde kalıyorum. Bugün sana uyan herhangi bir saatte gelip beni görmek ister misin? Sevgilerimle, AGNES."

İstediğim gibi bir cevap yazmak o kadar uzun sürdü ki kurye yazmayı yeni öğrendiğimi düşünmediyse kimbilir ne düşünmüştü. En az yarım düzine cevap yazmıştım herhalde. Bir tanesine şöyle başladım: "Sevgili Agnes, senin hafızandan o korkunç izlenimi nasıl silebilirim," – bunu sevmedim ve yırttım. Sonra başka bir tanesine başladım: "Sevgili Agnes, Shakespeare demiş ki insanoğlunun ağzında bir düşman taşıması ne tuhaf" – ama bu da bana Markham'ı hatırlattı ve devamını getiremedim. Şiir yazmayı bile denedim. Bir tanesine altı heceli bir dizeyle başladım, "Sakın hatırlama..." – ama bu da 5 Kasım'ı* hatırlatıyordu ve tuhaf durdu. Pek çok denemeden sonra şunları yazdım: "Sevgili Agnes. Mektubun da tıpkı senin gibi ve bunu daha çok övmek için başka ne diyebilirim bilmiyorum. Saat dörtte geleceğim. Sevgiyle ve pişmanlıkla, T.C." Kurye nihayet, (elimden çıktığı anda ne yazdığımı hatırlamakta zorlandığım) bu mektupla ayrıldı yanımdan.

O gün Avukatlar Derneği'ndeki herhangi biri için benim için olduğunun yarısı kadar muhteşem olsaydı, eminim bu kişi şu çürümüş dinî peynirdeki payını telafi edecek bir şey bulurdu. O gün bürodan üç buçukta ayrılmıştım ve bundan birkaç dakika sonra da buluşma yerinin etrafında sinsice dolaşıyordum; ama nihayet Mr. Waterbrook'un evinin sol yanındaki kapı dikmesinde yer alan zili çalma cesareti bulduğumda Holborn'daki St. Andrew Kilisesi'nin saatine göre, buluşma vaktini on beş dakika geçmişti.

Mr. Waterbrook'un işle ilgili görüşmeleri evin giriş katında, sosyal görüşmeleriyse (ki epey çoktu bunlar) üst katta gerçekleşiyordu. Beni şirin ama oldukça sıkışık bir odaya aldılar; Agnes orada oturmuş, bir para kesesi örüyordu.

---

* Guy Fawkes Günü'yle ilgili bir halk şiiri, "Hatırla, hatırla, 5 Kasım'ı hatırla" dizesiyle başlar. (e.n.)

Agnes öyle sakin ve iyi görünüyordu ve o hali bana öyle güçlü bir şekilde Canterbury'deki şen şakrak okul günlerim ile geçen geceki sarhoş, dumanlı ve sefil halimi hatırlatmıştı ki etrafta kimsenin olmadığını görünce, kendimi suçlamadan ve duyduğum utancı paylaşmadan edemedim – kısaca, kendimi rezil ettim. Biraz gözyaşı döktüğümü de saklamayacağım. Ancak o an yaptığımın dünyanın en akıllıca mı, yoksa en gülünç şeyi mi olduğuna karar verebilmiş değilim hâlâ.

Başımı diğer yana çevirerek, "Bu kişi sen değil de bir başkası olsaydı Agnes, bunun yarısı kadar üzülmezdim. Ama sen beni o halde görünce! Keşke ölseydim de beni öyle görmeseydin," dedim.

Elini bir anlığına kolumun üzerine koydu – bu hiçbir elin dokunuşuna benzemiyordu ve o kadar dostça ve rahatlatıcıydı ki onu dudaklarıma götürüp minnetle öpmeden edemedim.

"Otursana," dedi Agnes neşeyle. "Üzülme Trotwood. Bana güvenmeyeceksin de kime güveneceksin?"

"Ah Agnes!" dedim. "Sen benim iyilik meleğimsin!"

Oldukça üzgün bir tavırla güldü gibi geldi bana ve başını iki yana salladı.

"Evet Agnes, iyilik meleğimsin! Hep benim iyilik meleğim oldun sen!"

"Eğer gerçekten öyleysem," dedi Agnes, "söylemem gereken bir şey var."

Soran gözlerle baktım ona; ama demek istediği şeyi anlamış gibiydim.

Agnes gözlerini kırpmadan bakarak, "Seni kötülük meleğine karşı uyarmam lazım," dedi.

"Sevgili Agnes," dedim, "eğer Steerforth'tan bahsediyorsan..."

"Evet, ondan bahsediyorum," dedi Agnes.

"O halde onu çok yanlış tanıyorsun Agnes. O ne benim ne bir başkasının kötülük meleği olabilir! O yalnızca bir

rehber, destek ve bir arkadaş bana! Sevgili Agnes'ım! Geçen akşam beni o halde gördün diye sana hiç uymayan şekilde onu yargılamak biraz haksızlık olmuyor mu?"

"Onu senin geçen akşamki haline bakarak yargılamadım ki," dedi Agnes usulca.

"Neye dayanarak dedin bunu o zaman?"

"Pek çok şeye dayanarak – kendi içinde önemsiz şeyler ama bir araya konduğunda öyle görünmüyor. Trotwood, onu biraz senin anlattıklarından ve karakterinden, biraz da senin üzerindeki etkisinden dolayı böyle değerlendirdim."

Alçakgönüllü sesinde, içimdeki bir akorda değen bir şey vardı hep ve o ses mutlaka karşılık bulurdu. Daima içten bir sesti bu, ama şimdiki gibi çok içten çıktığında içinde öyle bir heyecan barındırırdı ki ona boyun eğmemek olmazdı. Oturduğum yerden Agnes'ın gözlerini elindeki işe indirmesini izledim; oturduğum yerden sessizce onu dinliyormuş gibi yaptım ve Steerforth, ona olan tüm bağlılığıma rağmen, bu sesle birlikte karardı.

Başını tekrar kaldırarak, "Böyle kendi halinde yaşayan ve dünyada olup biteni pek bilmeyen biri olarak," dedi Agnes, "sana bu kadar kendimden emin bir tavırla tavsiye vermem, hatta böylesine güçlü bir fikre sahip olmam fazla cesurca belki. Ama bunun sebebini biliyorum Trotwood; bu, birlikte büyümemiz ve sana dair her konuya gösterdiğim ilgiyle ilgili bir şey. Beni cesur yapan şey bu. Söylediğimin doğru olduğundan eminim. Oldukça eminim bundan. Tehlikeli bir arkadaşının olduğunu söylerken seninle konuşan ben değilim de başka biri sanki."

Yine ona baktım, yine sustuğunda onu izledim ve yine, hâlâ kalbime mıhlanmış olsa da Steerforth'un sureti karardı.

Agnes kısa bir süre sonra her zamanki sesiyle, "Sağlam kanılara dönüşmüş duygularının bir anda değişmesini ya da değişebileceğini bekleyecek kadar mantıksız biri değilim; güven dolu yaradılışındaki köklü bir duygu bu," dedi. "Bu

yüzden acele etmemelisin. Trotwood, senden yalnızca, beni düşünecek olursan, yani..." dedi hafifçe gülerek, çünkü lafını bölecektim ve o da ne diyeceğimi biliyordu, "beni her düşündüğünde bu söylediklerimi de düşünmeni istiyorum. Beni tüm bunlardan dolayı affediyor musun?"

"Seni Steerforth'a haksızlık etmeyi bırakıp onu benim kadar sevdiğinde affederim Agnes," dedim.

"O zamana kadar affetmeyecek misin?" diye sordu Agnes.

Ben Steerforth'tan bahsedince Agnes'ın yüzü gölgelendi bir anda, ama sonra gülüşüme karşılık verdi ve aramızdaki eski günlerin o koşulsuz güvenine döndük.

"Peki Agnes," dedim, "sen geçen akşam için ne zaman affedeceksin beni?"

"Bunu hatırladığım zaman," dedi Agnes.

Ona kalsa konuyu geçiştirecekti ama bu konuda buna izin veremeyecek kadar doluydum ve kendimi nasıl o hale getirip rezil ettiğimi ve tiyatrodaki final sahnesine kadar neler olduğunu anlatmakta ısrar ettim. Bunu yapmak müthiş rahatlatmıştı beni, bir de kendimde olmadığım sırada benimle ilgilendiği için Steerforth'a ne kadar minnettar olduğumu anlattıkça anlatmak.

Ben lafımı bitirince Agnes sakince konuyu değiştirdi: "Bana yalnızca başın belaya girdiğinde değil, âşık olduğunda da her şeyi anlatabileceğini unutma sakın. Miss Larkins'in yerini alan biri var mı Trotwood?"

"Kimse yok Agnes."

Agnes gülüp parmağını sallayarak, "Vardır vardır," dedi.

"Yok Agnes, gerçekten! Mrs. Steerforth'un evinde bir hanım var, kendisi –Miss Dartle– çok akıllı biri ve ben de onunla konuşmaktan keyif alıyorum, ama ona tapıyor değilim."

Agnes bu meseleyi kurcalamış olmasına güldü yine ve kendisine olan güvenim tamsa, İngiltere tarihindeki kral ve kraliçelerin saltanat dönemlerinin tablosunu oluşturur gibi, başlangıç tarihi, süresi ve sona eriş tarihleriyle birlikte

benim bu berbat gönül maceralarımın küçük bir kaydını tutabileceğini söyledi bana. Sonra da Uriah'yı görüp görmediğimi sordu.

"Uriah Heep mi?" dedim. "O Londra'da mı?"

"Her gün aşağıdaki büroya geliyor," dedi Agnes. "Londra'ya benden bir hafta önce gelmiş. Sevimsiz bir iş için sanırım Trotwood."

"Anladığım kadarıyla seni huzursuz eden bir iş bu Agnes," dedim. "Ne olabilir ki bu?"

Agnes elindeki işi kenara koydu ve ellerini kavuşturdu, o yumuşacık güzel gözleriyle dalgın dalgın bana bakıp şöyle dedi:

"Galiba babamla ortak olacaklar."

"Ne? Uriah mı? O aşağılık, yalaka, hilebaz tip nasıl bu aşamaya gelir!" diye kızgın bir şekilde bağırdım. "Buna itiraz etmedin mi Agnes? Düşünsene nasıl bir ilişki olur bu! Bir şeyler söylemelisin. Babanın böyle çılgınca bir adım atmasına izin vermemelisin. İş işten geçmeden buna engel olmalısın Agnes."

Agnes hâlâ bana bakıyordu ve konuştuğum sırada içtenliğimi görünce belli belirsiz bir tebessümle başını iki yana sallayarak şöyle dedi:

"Babamla ilgili son konuşmamızı hatırlıyor musun? Ondan kısa bir süre sonra –iki üç günden fazla değildir– sana bu dediğim şeyi ilk kez ima etti. Bir yandan bunu kendi seçimiymiş gibi göstermeye çalışırken bir yandan bunun ona zorla yaptırıldığını gizlemeyi beceremeyişine tanık olmak üzücü bir şeydi. Kendimi çok kötü hissettim."

"Zorla mı yaptırıldı Agnes? Kim zorladı onu buna?"

Bir an tereddüt ettikten sonra, "Uriah kendini babam için vazgeçilmez kılmış," dedi Agnes. "Kurnaz ve uyanık bir adam. Babamın zayıf yanlarını öğrenmiş, bunları geliştirmiş ve bunlardan faydalanmış, ta ki –uzun lafın kısası Trotwood– babam ondan korkar hale gelinceye dek."

Daha çok şey söyleyecek gibiydi; daha çok şey biliyor gibiydi ya da şüphelendiği şeyler vardı; bunu açıkça görüyordum. Bunun ne olduğunu sorarak onu daha fazla üzemezdim; belli ki benden bunu saklaması babasını korumak içindi. Olaylar bir süredir bu yönde ilerliyordu, farkındaydım: Tam olarak anlayamasam da bir süredir olayların bu yönde ilerlediğini hissediyordum. Bir şey söylemedim.

"Babamın üzerindeki hâkimiyeti çok güçlü," dedi Agnes. "Çok mütevazı ve minnettar olduğunu ifade ediyor –doğrudur belki, umarım öyledir– ama asıl güç onda ve korkarım bu gücü kötüye kullanıyor."

Onun tam bir köpek olduğunu söyledim ve o an için bu beni çok rahatlattı.

"O günlerde, yani babamın benimle konuştuğu sıralarda," diye devam etti Agnes, "Uriah babama işten ayrılacağını söylemiş; bu yüzden üzüldüğünü ve gitmek istemediğini ama daha iyi planları olduğunu anlatmış. Babam o zaman çok üzüldü ve duruma boyun eğdi, ki daha önce hiç öyle görmemiştim onu; ama bu ortaklık düşüncesinden dolayı ne kadar üzülüp utanmış olsa da rahatlamış gibiydi."

"Peki sen nasıl karşıladın bunu Agnes?"

"Ben doğru olduğunu umduğum şeyi yaptım Trotwood," dedi Agnes. "Baktım babamın huzuru için bazı şeyleri feda etmek gerekiyor, ben de bunu yapması için babamı destekledim. Bunun hayatındaki yükü hafifleteceğini söyledim –umarım öyle olur!– ve birlikte daha fazla vakit geçirme fırsatı bulacağımızı. Ah Trotwood!" diye bağırdı Agnes ve gözlerinden yaşlar akmaya başlayınca elleriyle yüzünü kapadı. "Kendimi babamın sevgili kızı değil de düşmanıymışım gibi hissediyorum. Çünkü bana olan düşkünlüğünden dolayı nasıl değiştiğini biliyorum. Tüm ilgisini bana yönelttiği için kendi işinin gücünün kapsamını nasıl küçülttüğünü biliyorum. Benim iyiliğim için ne çok şeyi gözden çıkardığının, benim için duyduğu endişenin hayatını nasıl gölgele-

diğinin ve tüm gücüyle enerjisini sadece bu fikre yönelterek kendisini nasıl yıprattığının farkındayım. Ah şu mesele bir hallolsaydı! Çöküşüne istemeden sebep olduğum gibi yeniden toparlanmasına da yardımcı olabilsem!"

Daha önce Agnes'ı ağlarken hiç görmemiştim. Okuldan eve güzel derecelerle döndüğümde gözlerinin dolduğunu gördüğüm olmuştu, babasıyla ilgili son konuştuğumuzda da gözleri yaşlıydı ve birbirimizden ayrılırken o zarif başını yana çevirmişti ama onu hiç böyle kederli görmemiştim. O an o kadar üzüldüm ki aptal ve çaresiz bir tavırla, "Yalvarırım Agnes, yapma! Böyle yapma sevgili kız kardeşim!" demekten başka bir şey yapamadım.

Ama şimdi iyi bildiğim üzere, Agnes hem karakteri hem de amaçlarıyla benden üstün olduğundan bu yakarışı uzatmama gerek kalmadı. Sanki berrak gökyüzünden bir bulut geçmiş gibi, onu hafızamda herkesten farklı kılan güzel ve sakin tavırları geri gelmişti.

"Burada uzun zaman yalnız kalamayız," dedi Agnes, "hazır fırsat bulmuşken senden Uriah'ya iyi davranmanı rica ediyorum Trotwood. Onu tersleme. Sana ne kadar sevimsiz davransa da kızma (biliyorum genel tavrın bu ona). Hak etmiyor belki, çünkü belirgin bir kötülüğünü görmedik daha. Her halükârda önce babamı ve beni düşün!"

Agnes başka bir şey söyleyemeden kapı açıldı ve içeriye, iriyarı bir hanım olan Mrs. Waterbrook –ya da üzerinde büyükçe bir elbise olan Waterbrook: Hangisi elbise, hangisi bu hanımdı, tam bilemiyorum– süzülerek girdi. Sanki soluk renkli bir sihirli fenerde görmüşüm gibi onu tiyatroda gördüğümü belli belirsiz hatırlıyordum; ama o beni gayet iyi hatırlamışa benziyordu ve hâlâ sarhoş olduğumdan şüpheleniyor gibiydi.

Yavaş yavaş, sarhoş olmadığımı ve (umarım) alçakgönüllü bir genç olduğumu görünce Mrs. Waterbrook, bana karşı belirgin ölçüde yumuşadı ve ilk olarak parklarda gezip

gezmediğimi, sonra da insan içine fazla karışıp karışmadığımı sordu. Ben ikisine de olumsuz cevap verince yeniden gözünden düşmüşüm gibi geldi bana; ama o, bu durumu gayet nazik bir şekilde örtbas ederek ertesi akşam için beni yemeğe davet etti. Daveti kabul ederek yanlarından ayrıldım ve dışarı çıkmadan evvel Uriah'yı görmek için büroya uğradım, ama onu göremeyince bir kart bıraktım.

Ertesi akşam yemeğe gittiğimde ve sokak kapısı açılıp da kendimi koyun eti kokan bir buhar banyosunun içinde bulduğumda tek davetlinin ben olmadığımı anladım; çünkü şimdi üzerinde farklı bir kıyafetle, evin uşağına yardım eden ve bendenizi yukarı götürmek için merdivenin başında bekleyen kuryeyi fark ettim hemen. Benimle konuşurken elinden geldiğince, sanki beni daha önce hiç görmemiş gibi davrandı; ama ben onu tanımıştım, o da beni. Bu bilinç ikimizi de korkak etmişti.

Mr. Waterbrook güdük boyunlu, kocaman bir gömlek yakası olan, orta yaşlı bir beydi ve buldog cinsi bir köpekten tek eksiği siyah burnuydu. Benimle tanıştığına çok memnun olduğunu söyledi ve ben Mrs. Waterbrook'a saygılarımı sunduktan sonra, Mr. Waterbrook beni bir seremoniyle, aklımda kaldığı kadarıyla Hamlet'in akrabası denebilecek türde –mesela halası– siyah kadife elbiseli ve kocaman siyah kadife şapkalı korkunç bir hanımla tanıştırdı.

Bu hanımın adı Mrs. Henry Spiker'dı ve kocası da oradaydı: Adam o kadar soğuktu ki başı ak saçlar yerine kırağıyla kaplıydı sanki. Karıkoca Henry Spikerlar müthiş itibar görüyordu; Agnes'ın dediğine göre Mr. Henry Spiker, Maliye'yle uzaktan bağlantısı olan, şimdi tam hatırlayamıyorum ama, bir yerin ya da birinin avukatıydı çünkü.

Uriah Heep'i üzerinde siyah bir takım elbiseyle, derin bir tevazu içinde diğer konuklar arasında buldum. El sıkıştığımızda, benim tarafımdan fark edildiği için onur duyduğunu ve buna lütfettiğim için bana minnettar olduğunu ifade etti.

Keşke daha az minnettar olsaydı çünkü duyduğu bu minnetle bütün akşam etrafımda dolandı ve ben ne zaman Agnes'a bir şey söyleyecek olsam, o gölgesiz gözleri, bembeyaz yüzü ve sıska bedeniyle arkamızdan bakıp durdu.

Başka konuklar da vardı – bana kalırsa hepsi, tıpkı şarap gibi soğutulmuştu. Ama aralarında biri vardı ki daha içeri girmeden dikkatimi çekti, Mr. Traddles diye anons edilmişti! Aklıma Salem Yurdu geldi hemen; bu kişi iskelet çizip duran Tommy olabilir miydi?

Tuhaf bir ilgiyle Mr. Traddles'a baktım. Komik saçları ve fal taşı gibi açılmış gözleriyle, aklı başında, düzgün görünüşlü, mahcup tavırlı bir adamdı; öyle çabuk kuytu bir köşeye çekildi ki onu bulmakta zorlandım. Sonunda onu görebildim; ya gözlerim beni yanıltmıştı ya da bu kişi okuldaki talihsiz Tommy'ydi.

Mr. Waterbrook'un yanına gittim ve orada eski bir okul arkadaşımı görme zevkine eriştiğimi düşündüğümü söyledim.

"Öyle mi?" dedi Mr. Waterbrook şaşırmış halde. "Siz Mr. Henry Spiker'la aynı okula gidemeyecek kadar genç değil misiniz?"

"Haa, yok, onu demiyorum!" dedim hemen. "Traddles adındaki beyden bahsediyorum."

Hayli azalmış bir ilgiyle, "Haa! Tamam tamam! Öyledir!" dedi ev sahibi. "Büyük ihtimalle."

"Eğer bu kişi oysa," dedim Traddles'a göz atarak, "Salem Yurdu denen yerde beraber okumuştuk ve o mükemmel bir çocuktu."

Ev sahibi hoşgörülü bir tarzda başını sallayarak, "Ah evet. Traddles iyidir," dedi. "Traddles gerçekten iyi biridir."

"Ne tuhaf bir tesadüf," dedim.

"Gerçekten Traddles'ın da burada olması büyük tesadüf. Çünkü kendisi, masada Mrs. Henry Spiker'ın erkek kardeşi için ayrılan yerin, rahatsızlığı sebebiyle boşalması üzerine

daha bu sabah davet edildi. Mrs. Henry Spiker'ın erkek kardeşi çok kibar bir beydir Mr. Copperfield."

Bu adam hakkında hiçbir şey bilmediğim göz önünde bulundurulursa Mr. Waterbrook'un dediklerini epey duygulu bir şekilde onayladım ve Mr. Traddles'ın mesleğini sordum.

"Traddles hukuk okuyan bir genç," dedi Mr. Waterbrook. "Evet, gerçekten iyi birisi – kendinden başka kimseye bir zararı yok."

Bunu duyduğuma üzülerek, "Kendine zararı mı var?" dedim.

Mr. Waterbrook zenginlere has rahat bir tavırla ağzını büzüp saatinin zinciriyle oynayarak, "Neyin çıkarına olduğunu bilmeyen biri diyebilirim. Evet, örneğin asla beş yüz sterlin değerinde bir adam olmayacak. Traddles'ı bana bir iş arkadaşım önermişti. Yaa, evet. Evet. Dava özeti yazmada ve bir hukuksal durumu açık bir şekilde yazılı olarak ifade etme konusunda çok yetenekli. Bu yıl içinde Traddles'a bir iş verebileceğim; bu onun için önemli bir görev. Yaa, evet. Evet."

Mr. Waterbrook'un fazlasıyla rahat ve memnun bir tavırla ara sıra "evet" demesinden pek etkilenmiştim. Harika bir ifade takınıyordu o anlarda. Elinde gümüş kaşıkla değil de ip merdivenle doğmuş ve hayattaki basamakları tek tek çıktıktan sonra, kalenin en tepesinden aşağıya, hendekteki insanlara bir filozof ve patron gözüyle bakan bir adam olduğu fikri uyandırıyordu tamamen insanın kafasında.

Ben hâlâ bu konuyu düşünürken yemeğin hazır olduğu söylendi. Mr. Waterbrook, Hamlet'in halasıyla birlikte aşağıya indi. Mr. Henry Spiker, yanına Mrs. Waterbrook'u aldı. Agnes'ı da ben almak istedim ama onu cılız bacaklı, aptal aptal sırıtan bir tipin yanına verdiler. Topluluğun en genç kesimi olarak, nasıl olduysa, Uriah, Traddles ve ben en arkadan indik. Agnes'ı kaçırdığım için o kadar da sinirlenmemiştim, çünkü merdivende Traddles'a kendimi tanıtma fırsatı bulmuş, o da buna büyük bir coşkuyla karşılık vermişti; öte

yandan Uriah bundan o kadar sırnaşık bir memnuniyet duyup kıvranarak kendini öyle alçalttı ki dibimde, onu zevkle tırabzanların tepesinden atabilirdim.

Traddles'la sofrada iki ayrı köşeye düştük: Traddles kırmızı bir kadife elbisenin parıltısında oturuyordu, bense Hamlet'in halasının karanlığında. Yemek çok uzun sürdü ve sohbet aristokrasi ve kan bağı üzerineydi ve Mrs. Waterbrook, kendisinin bir zayıf yanı varsa bunun kan olduğunu söyleyip durdu.

Pek çok kere, ikimiz de bu kadar kibar olmasaydık daha yakın arkadaş olurduk diye düşünmüştüm. İkimiz de o kadar kibardık ki alanımız daralmıştı. Mr. ve Mrs. Gulpidge Banka'nın hukuk işleriyle dolaylı olarak bağlantıları olan (en azından Mr. Gulpidge öyleydi) bir grupla birlikteydi; bizse tüm bu Banka, Maliye mevzuları içinde diğer insanlardan Kraliyet Bülteni* kadar uzak kalmıştık. Durumu toparlamak için Hamlet'in halası, açılan her konuda kendi kendine konuşarak durumu hoş görme ve istikrarsız bir şekilde laflara atlamak gibi bir aile zayıflığı ortaya koydu. Çok fazla olmadı bu tabii; ama konu yeniden kan bağına döndüğünde, Hamlet'in halasının da soyut tahmin yürütmede en az yeğeni kadar başarılı olduğu belli oldu.

Sohbet bir süre sonra öyle kanlı bir hal aldı ki duyan bizi insan yiyen bir grup dev sanırdı.

Mr. Waterbrook şarap kadehini göz hizasına çıkararak, "Ben Mrs. Waterbrook'la aynı fikirde olduğumu itiraf ediyorum," dedi. "Diğer şeyler de olacağına varır zaten ama bana kan lazım!"

"Ah! İnsanı bundan daha mutlu eden bir şey yok!" dedi Hamlet'in halası. "Genele bakarsak, hayatta böyle ideal bir güzellik yok. Bir ilahın önünde boyun eğer gibi davranmayı tercih eden bazı aşağılıklar var (çok olmadıklarını düşün-

* İngiliz kraliyet ailesinin resmî kapasitede yaptıklarının dökümünü içeren günlük rapor. (e.n.)

mek mutlu ediyor beni, ama bazıları böyle). Resmen ilah yerine koyuyorlar! Hizmetlerin, zekânın önünde falan eğiliyorlar. Ama bunlar soyut mevzular. Kan öyle değil işte. Kanı bir burunda görüyoruz ve ne olduğunu biliyoruz. Bir çenede rastlıyoruz kana ve 'İşte! Kan!' diyoruz. Gerçek o. Elimizle onu gösterebiliriz. Kuşkuya yer bırakmaz."

Aptal aptal sırıtan ve Agnes'ı aşağı indiren cılız bacaklı gencin meseleyi çok daha kararlı bir şekilde ortaya koyduğunu düşündüm.

Yüzünde ahmakça bir gülüşle etrafına bakınarak, "Ah biliyorsunuz sonu fena," dedi bu genç bey, "biliyorsunuz kandan vazgeçemeyiz. Kanımız olmalı tabii. Biliyorsunuz, bazı gençler, eğitim ve davranışlar bakımından kendi konumlarının biraz gerisinde olabilir ve bazı hatalar yapabilirler elbette; sonra hem kendilerini hem de diğer insanları, çeşitli çıkmazlara sokarlar ve –işte tüm bunlardan dolayı– sonları fenadır ama onların da içlerinde kan olduğunu ifade etmek hoş bir şey tabii! Örneğin ben, içinde kan olan bir adam tarafından yere serilmeyi, böyle olmayan bir adam tarafından yerden kaldırılmaya tercih ederim!"

Bu duygu mevzuyu toparlamış, herkesi hoşnut etmişti ve hanımlar bir kenara çekilene dek bu beyi ilgi odağı haline getirdi. Sonrasında, o ana kadar çok mesafeli duran Mr. Gulpidge'le Mr. Henry Spiker'ın, bize karşı güçbirliği yapıp, bu ortak düşmanlıkla bizi masanın karşısından mağlup edip devirmek için kendi aralarında gizemli bir diyaloğa girdiklerini gördüm.

"Dört bin beş yüz sterlinlik ilk senet beklediğimiz sonucu vermiyor Spiker," dedi Mr. Gulpidge.

"A'nın D'sini mi diyorsun?" dedi Mr. Spiker.

"B'nin C'sini diyorum!" dedi Mr. Gulpidge.

Mr. Spiker kaşlarını kaldırıp endişeyle baktı.

"Bu soru Lord... adını söylemeye gerek yok," dedi Mr. Gulpidge kendini son anda tutarak.

"Anlıyorum," dedi Mr. Spiker, "N."

Mr. Gulpidge esrarengiz bir tavırla başını salladı: "Ona sorulduğunda, 'Para yoksa çıkış yok,' dedi."

"Tanrı bizi korusun!" diye bağırdı Mr. Spiker.

Mr. Gulpidge kararlı bir şekilde, "'Para yoksa çıkış yok,'" diye tekrarladı. "İş kefile kaldı – anladın mı?"

"K.," dedi Mr. Spiker tekinsiz bir bakışla.

"Sonradan K. imzalamaktan vazgeçti. Newmarket'ta bu amaçla ağırlandı ama kesinlikle kabul etmedi bunu."

Bu, Mr. Spiker'ın o kadar ilgisini çekmişti ki bir anda taş kesildi sanki.

Mr. Gulpidge yeniden sandalyesinin arkasına yaslanarak, "Öyleyse bu iş uzar," dedi. "Arkadaşımız Waterbrook'un çıkarlarının büyüklüğü hesaba katılırsa bu konuda daha fazla bilgi vermekten kaçınmamı mazur görecektir mutlaka."

Bana kalırsa Mr. Waterbrook, bu tür çıkarlara sahip olmaktan ve masasında, üstü kapalı bir şekilde de olsa bu isimlerden bahsedilmesinden dolayı pek mutlu duruyordu. Yüzü iç karartıcı bir haber almış gibi bir ifade aldı (gerçi eminim bu konuşulanlar hakkında benden daha fazla şey bilmiyordu) ve alınan bu tedbiri onayladı. Mr. Spiker, böyle bir sırrı haiz olduktan sonra doğal olarak kendi de dostuna bir sır vermek istedi; böylece önceki diyaloğu bir başkası takip etti ve bu sefer şaşırma sırası Mr. Gulpidge'deydi; ardından şaşırma sırası yine Mr. Spiker'a geldi ve bu böyle, aynı sırayla devam etti. Biz, yani sohbetin dışındakilerse tüm bu süre boyunca bahsi geçen muazzam çıkarların ağırlığı altında ezildik ve ev sahibi, faydalı bir korkunun ve şaşkınlığın kurbanları olarak bizimle iftihar etti.

Agnes'ın yanına çıkıp onunla bir köşede konuşabildiğim ve hâlâ çekingen olsa da yine iyi huylu olan Traddles'ı onunla tanıştırabildiğim için çok mutlu olmuştum. Ertesi gün bir aylık bir seyahate çıkacağı için Traddles'ın erken gitmesi gerekince onunla istediğim kadar konuşma fırsatı bulamadım; ama

birbirimize adreslerimizi verdik ve o geri döndüğünde tekrar görüşmek üzere sözleştik. Steerforth'la görüştüğümü duyunca pek ilgilendi ve onun hakkında o kadar sıcak konuştu ki onu Steerforth hakkındaki düşüncelerini Agnes'a anlatmaya zorladım. Ne var ki bu sırada Agnes yalnızca bana baktı ve ben de ona baktığımda başını hafifçe iki yana sallamakla yetindi.

Agnes'ın evde bir arada olmaktan çok fazla hoşlanmadığı kişilerle olduğunu düşündüğüm için onun birkaç gün sonra ayrılacağını duymak beni neredeyse sevindirmişti; yine de yakında ondan tekrar ayrılacağım için üzgündüm. Bu sebeple herkes gidene kadar orada kaldım. Onunla sohbet edip şarkı söyleyişini dinlemek kendisinin çok güzel bir hale getirdiği o eski kasvetli evdeki mutlu hayatımı o kadar çok hatırlatmıştı ki bana, bütün gece orada kalabilirdim; ama Mr. Waterbrook'un evindeki bütün ışıklar söndüğünde daha fazla kalmak için bir bahanem kalmadığından hiç istemeyerek de olsa oradan ayrıldım. O zaman, her zamankinden çok Agnes'ın benim iyilik meleğim olduğunu hissettim ve onun o tatlı yüzüyle dingin gülüşünün ışığının çok uzaklardaki bir varlıktan, sanki bir melekten üzerime düştüğünü düşündüysem umarım bir kusur etmemişimdir.

Herkes gitti demiştim; ama Uriah'yı herkesten ayrı tutmak lazımdı, çünkü onu bu gruba dâhil etmemiştim ve o da sürekli etrafımızda dolanmıştı. Aşağıya indiğimde hemen arkamdaydı. Evden çıkıp yürümeye başladığımda da uzun, iskelet parmaklarını daha da uzun parmakları olan bir çift Guy Fawkes eldivenine yavaşça geçirirken de hemen yanımdaydı.

Uriah'nın arkadaşlığı hatırına değil ama Agnes'ın ricasını hatırlayıp Uriah'ya evime gelip bir kahve içmek isteyip istemediğini sordum.

"Ah olur mu küçükbey," dedi Uriah, "yani Mr. Copperfield, kusura bakmayın, ağzım diğerine çok alışmış, benim gibi mutavazı birini evinizde ağırlama zahmetine girmenizi istemem."

"Yok, zahmet olmaz bana," dedim. "Gelecek misin?"

"Gelmeyi çok isterim," dedi Uriah iki büklüm.

"Tamam o zaman, gel haydi!" dedim.

Uriah'ya karşı biraz baştan savma davranmama engel olamıyordum; ama o pek umursamıyor gibiydi. Yolda fazla konuşmadan yürüdük; hâlâ giymeye çalıştığı o bostan korkuluğu eldivenlerine gelince: Bu konuda öyle mütevazıydı ki evime vardığımızda bile bir ilerleme kaydedememişti.

Başını bir yere çarpmasın diye karanlık merdivenleri çıkarken ona yol gösterdim; o nemli, soğuk elini tutmak avucumda bir kurbağa varmış hissi yaratıyordu ve bu his öyle kuvvetliydi ki içimden o eli bırakıp kaçmak geldi. Ama Agnes ve bahsettiği misafirperverlik baskın çıktı ve onu şöminenin yanına oturttum. Mumları yaktığımda odayı gördü ve yumuşak övgü nidalarına gark oldu; ben Mr. Crupp'ın kullanmayı sevdiği iddiasız bir kalay kapta (aslında bu bir tıraş tası olduğundan esas işlevi bu değildi ve kilerde bu iş için, değerli ama çürümeye yüz tutmuş tescilli bir icat vardı) kahveyi ısıttığımda Uriah o kadar duygulandı ki onu zevkle haşlayabilirdim.

"Ah, gerçekten küçükbey – yani Mr. Copperfield," dedi Uriah, "sizin beni ağırladığınızı göreceğimi hiç sanmazdım! Ama öyle ya da böyle hiç ummadığım pek çok şey oluyor ve şu mutavazı halimle bunlar bana büyük bir lütuf. Aslında hayatımdaki değişikliği duymuş olmalısınız küçükbey, yani Mr. Copperfield."

Kahve fincanını uzun dizlerinin üstüne koymuş, şapkası ve eldivenleri hemen ayağının dibinde kanepeme oturduğunda, kaşığını usul usul döndürürken ve kirpikleri sanki alazlanmış gibi duran o gölgesiz kırmızı gözleri bana bakmaksızın üzerime çevrilmişken, bir de onu, nefes alıp verdikçe inip kalkan, burun deliklerindeki önceden tarif ettiğim sevimsiz çentiklerle ve baştan ayağa suretine sinen o yılankavi dalgalanmayla görünce içimden ondan ne kadar

çok nefret ettiğimi geçirdim. Onu evimde misafir etmekten dolayı çok büyük rahatsızlık duydum çünkü o zaman gençtim ve o anda yoğun bir şekilde hissettiğim sahteliğe hiç alışık değildim.

"Hayatımdaki değişiklikle ilgili bir şeyler duymuşsunuzdur küçükbey, ah, Mr. Copperfield diyecektim," dedi Uriah.

"Evet," dedim, "bir şeyler duydum."

"Ah! Miss Agnes biliyor demek!" dedi usulca. "Miss Agnes'ın bu durumu bilmesine sevindim. Ah, teşekkürler küçük... Mr. Copperfield!"

Ne kadar önemsiz bir mesele olsa da Agnes'la ilgili herhangi bir konuda beni tuzağa düşürmüş olduğu için o an çizme çekeceğimi ona fırlatabilirdim (hemen halının üzerinde duruyordu zaten). Ama kahvemi içmekle yetindim.

"Tam bir kâhin olduğunuzu gösterdiniz Mr. Copperfield!" diye devam etti Uriah. "Aman Tanrım, gerçekten bir kâhin olduğunuzu gösterdiniz! Bir keresinde bana Mr. Wickfield'ın işine ortak olacağımı söylememiş miydiniz? Hatta Wickfield ve Heep olabilir demiştiniz! Siz hatırlamazsınız belki; ama bir insan mutavazı olunca küçükbey, böyle sözler servet değerinde oluyor!"

"Bu konuda konuştuğumuzu hatırlıyorum," dedim, "ama o zaman çok ihtimal vermemiştim buna."

"Ah! Kim böyle bir şeye ihtimal verirdi ki Mr. Copperfield!" dedi Uriah hevesle. "Ben kesinlikle vermemiştim. Bunun için fazla mutavazı olduğumu söylediğimi hatırlıyorum. Gerçekten ve içtenlikle öyle olduğumu düşünüyordum."

Ben ona bakarken o da yüzüne oyulmuş gibi duran bir sırıtışla oturup ateşe baktı.

"Ama en mutavazı insanlar küçükbey," diye devam etti sonra, "iyi insanların işlerine yararlar. Ben Mr. Wickfield'ın işine yaradığım ve daha da yarayacağım için mutluluk duyuyorum. Ah ne kadar değerli bir adam kendisi, ama aynı zamanda ne kadar da tedbirsiz!"

"Bunu duyduğuma üzüldüm," dedim. Sonra da imalı bir şekilde ekledim: "Her açıdan."

"Şüphesiz öyledir Mr. Copperfield," dedi Uriah. "Her açıdan. En çok da Miss Agnes açısından! Siz kendi duygulu ifadelerinizi hatırlamıyorsunuz küçükbey; ama bir gün herkesin ona hayran olması gerektiğini söylediğinizi ve benim de size nasıl teşekkür ettiğimi hatırlıyorum! Bunu unuttunuz herhalde, değil mi küçükbey?"

"Hayır," dedim soğuk bir tavırla.

"Ah, unutmadığınıza ne kadar sevindim!" diye bağırdı Uriah. "Mutavazı yüreğimde ilk hırs kıvılcımlarını çakan kişi oluşunuzu ve bunu unutmadığınızı düşünmek! Ah! Sizden bir fincan kahve daha rica edebilir miyim?"

Kıvılcımların çakmasını vurgulayışındaki ve bunu söylerken bana bakışındaki bir şey onu bir ışık pırıltısıyla aydınlanmış gibi görmüşçesine sıçramama sebep olmuştu. Başka bir ses tonuyla dile getirmiş olmasını dilediğim ricası üzerine tıraş tasında kahve hazırladım; ama bunu yaparken ellerimde bir kararsızlık, içimde onunla başa çıkamayacağıma dair bir his ve az sonra ne diyeceğine dair şaşkın ve şüpheci bir endişe vardı ve bunun da onun gözünden kaçmadığı belliydi.

Hiçbir şey söylemedi Uriah. Kahvesini karıştırdı da karıştırdı, bir yudum aldı ve korkunç eliyle hafifçe çenesine dokunup ateşe baktı, odaya baktı, gülümsemek yerine bana bakarak bir iç çekti, saygılı yaltakçılığı eşliğinde eğilip büküldü, olduğu yerde kıpırdanıp durdu, sonra yeniden kahvesini karıştırdı ve bir yudum aldı, ama sohbette yeni bir konu açmayı bana bıraktı.

Nihayet, "Bu, senden – ya da benden," dedim, bu iki lafı bir seğirmeyle bölmeden edememiştim, "beş yüz tanesine bedel olan bu Mr. Wickfield biraz tedbirsiz mi davranmış, Mr. Heep?"

"Ah gerçekten çok tedbirsiz davranmış küçükbey," dedi Uriah alçakgönüllü bir tavırla iç çekerek. "Hem de çok! Ama keşke bana Uriah deseniz. Tıpkı eski günlerdeki gibi."

"Eh! Uriah," dedim zar zor.

"Teşekkürler," dedi Uriah coşkuyla. "Teşekkürler küçükbey! Sizin Uriah deyişiniz eskinin meltemleri ya da eskinin çanları gibi geliyor kulağa. Pardon. Ne diyordum ben?"

"Mr. Wickfield'dan bahsediyorduk," dedim.

"Ah! Yaa, tabii," dedi Uriah. "Ah! Ne tedbirsizlik hem de küçükbey. Sizden başka hiç kimsenin yanında açamayacağım bir konu bu. Hatta size bile sadece konuyu açabilirim, daha fazla bir şey diyemem. Şu son birkaç yılda benim yerimde bir başkası olsaydı, Mr. Wickfield'ı (ah küçükbey bilseniz ne kadar değerli bir adam o) parmağında oynatırdı. Par-ma-ğın-da," dedi Uriah yavaşça ve zalimce elini masamın üzerine doğru uzatıp başparmağıyla öyle bir bastırdı ki hem masa hem oda sarsıldı.

Yayvan ayağıyla Mr. Wickfield'ın kafasına basarken ona bakmak zorunda kalsaydım, herhalde ondan ancak bu kadar nefret edebilirdim.

Uriah başparmağının hareketine oldukça ters düşse de bunun sert etkisini en ufak şekilde azaltmayan bir tarzda, hafifçe, "Ah, evet küçükbey," diye devam etti, "kesinlikle öyle. Bir dolu zarar, utanç ve daha kimbilir neler olacaktı. Mr. Wickfield bunu biliyor. Ona verilen bu mutavazı hizmetin mutavazı bir aracısıyım ben de ve o beni ulaşmayı hayal edemeyeceğim bir mertebeye çıkardı. Ona ne kadar minnet etsem azdır!" Lafını bitirdiğinde yüzü bana dönüktü ama bana bakmıyordu ve yamulmuş başparmağını az önce bastırdığı noktadan çekerek sıska uzun çenesini, yavaşça ve düşünceli bir tavırla, sanki tıraş ediyormuş gibi kazıdı.

Uriah'nın duruma uygun şekilde ateşin kırmızı ışığının vurduğu o şeytan yüzünü gördüğümde kalbimin nasıl öfkeli bir şekilde attığını hatırlıyorum; belli ki başka bir şeye hazırlanıyordu.

"Küçükbey," diye başladı söze, "ama sizi uykusuz mu bırakıyorum yoksa?"

"Uykusuz bırakmadınız. Genelde geç yatarım."

"Teşekkürler küçükbey! Doğrusu siz benimle konuştuğunuzdan beri mutavazı konumumdan sıyrıldıysam da hâlâ mutavazıyım. Umarım bir gün mutavazılıktan uzaklaşmam. Size küçük bir sırrımı açarsam benim mutavazılıktan uzaklaştığımı düşünmezsiniz, değil mi küçükbey?"

"Yoo," dedim kendimi zorlayarak.

"Teşekkürler!" Cebinden mendilini çıkararak avuçlarını silmeye başladı. "Konu Miss Agnes, küçükbey..."

"Ee, Uriah?"

"Ah, bana böyle aniden Uriah diye seslenmeniz ne hoş!" diye bağırdı ve üzerine çırpınan bir balık gibi titreme geldi. "Bu gece sizce de çok güzel görünmüyor muydu küçükbey?"

"Bence her zamanki gibi görünüyordu; yani her açıdan etrafındakilerden üstündü," diye karşılık verdim.

"Ah teşekkürler! Ne kadar doğru dediniz!" diye bağırdı Uriah. "Ah, teşekkürler bunun için!"

"Önemli değil," dedim kibirli bir edayla. "Bana teşekkür etmeniz için bir sebep yok gerçi."

"Ama küçükbey, bunu söyleme sebebim size duyduğum güven," dedi Uriah ve ellerini sertçe kurulayıp bir ellerine bir ateşe bakarak ekledi, "benim, annemin mutavazılığı ve yoksul ama dürüst evimizin alçakgönüllülüğü kadar uzun bir süredir kalbimde Miss Agnes var (size sırrımı açıklamakta bir sakınca görmüyorum küçükbey, çünkü sizi o midilli arabasında gördüğüm ilk andan beri size kendimi çok yakın hissediyorum). Ah küçükbey, Agnes'ımın yürüdüğü yola bile nasıl hayranım!"

Şömine ateşindeki kızgın demiri kaptığım gibi ona saplamak gibi delice bir fikre kapılmıştım. Duyduklarım bende tüfekten fırlayan bir mermi gibi dehşetli bir şaşkınlık yaratmıştı. Ama aşağılık ruhu bedenini sızlatıyormuşçasına çarpık bir şekilde oturan Uriah'ya baktığımda, bu kırmızı kafalı hayvanın düşüncesiyle zedelenen Agnes geldi aklıma ve

başım döndü. Sanki Uriah, gözümün önünde şişip büyüdü; oda sesinin yankılarıyla doldu ve bunun daha önce, belirsiz bir zamanda olduğu ve bir sonraki cümlesinde ne diyeceğini biliyormuşum gibi (belki de kimsenin yabancısı olmadığı) tuhaf bir duyguya kapıldım.

O anda Uriah'nın yüzünde yakaladığım güç hissi, benim gösterebileceğim her türlü çabanın sonucundan daha etkili bir şekilde Agnes'ın ricasını hatırlamama sebep oldu. Bir dakika önce sergileyebileceğimi düşündüğümden çok daha sakin bir duruşla bu hislerini Agnes'a söyleyip söylemediğini sordum.

"Ah, hayır küçükbey!" dedi Uriah. "Olur mu hiç, hayır! Yalnızca size söyledim. Farkındaysanız aşağılık duygumdan yeni yeni kurtuluyorum. Babası için ne kadar faydalı olduğumu, işlerini ne kadar yoluna koyduğumu ve ona ne kadar destek olduğumu görünce (ona gerçekten çok yardımcı olduğumu düşünüyorum küçükbey) içim umutla doluyor. Agnes babasına o kadar bağlı ki küçükbey (insanın böyle bir kızının olması ne güzel bir şey!), belki bu sayede bana da güzel duygular besler."

Alçak herifin tüm planının derinliğini ve bunu neden açıkça ortaya koyduğunu anlamıştım.

"Küçükbey, eğer sırrımı saklama iyiliğinde bulunursanız ve bana karşı çıkmazsanız bundan büyük memnuniyet duyarım. Tatsız bir durum yaratmak istemezsiniz. Sizin ne kadar dost canlısı bir insan olduğunuzu biliyorum; ama beni yalnızca o mutavazı halimle bildiğiniz için (daha doğrusu en mutavazı halimle demeliyim, zira hâlâ mutavazı biriyim), belki farkında olmadan Agnes'ımla birlikte olmama karşı çıkarsınız. Görüyorsunuz ya, ona Agnes'ım diyorum küçükbey. Bir şarkı var, 'Sen benim ol da ben tahtımdan vazgeçerim!' diye sözleri var. Ben de öyle olmasını umut ediyorum."

Sevgili Agnes! Nasıl olur da herkes için fazla sevgi dolu ve fazla iyi birisi, böyle sefil bir adamın müstakbel karısı olur?

Ben oturmuş, aklımda bu düşünceyle gözlerimi ona dikmişken Uriah, o iğrenç haliyle, "Şu anda bir acelem yok, biliyorsunuz küçükbey," diye devam etti. "Agnes'ım hâlâ çok genç; annemle ben uğraşacağız ve bu iş olana dek bazı ayarlamalar yapacağız. Bu yüzden yavaş yavaş, fırsat buldukça, ona hayallerimi anlatacağım. Ah, bu sırrımı dinlediğiniz için size ne kadar minnettarım! Ah bilseniz, durumu anladığınızı ve bize karşı gelmeyeceğinizi bilmek (ailede bir tatsızlığa sebep olmak istemezsiniz çünkü) ne büyük rahatlık!"

Çekmeye cesaret edemediğim elimi tuttu ve bunu nemli nemli sıktıktan sonra soluk yüzlü saatine baktı.

"Aman Tanrım!" dedi. "Saat biri geçmiş. Eski günlerin rahatlığıyla konuşurken zaman akıp gitmiş, neredeyse bir buçuk olmuş!"

Ben daha geç olduğunu sandığımı söyledim. Gerçekten böyle sandığımdan değil ama konuşma becerilerim ciddi anlamda yerle bir olmuştu.

Bir an düşündükten sonra, "Tüh!" dedi. "Kaldığım ev –New River yakınlarındaki bir tür özel otel ve pansiyon küçükbey– iki saat önce kapandı."

"Üzgünüm," dedim, "ama burada sadece bir tane yatak var ve o da..."

Uriah bacaklarının tekini uzatarak, "Ah, yatak hiç önemli değil küçükbey!" diye devam etti, zevkten dört köşe. "Ateşin önünde uzanmamın sizin için bir sakıncası var mı acaba?"

"Hal böyleyse," dedim, "siz benim yatağımda yatın, ben de ateşin karşısında uzanayım."

Uriah bu teklifi abartılı bir şaşkınlık ve tevazuyla, öyle cırlak bir sesle reddetti ki bu ses o sırada, deniz seviyesinin altında yer alan uzaktaki bir odada, dakiklik değerlendirmelerimizde en ufak bir farklılık olduğunda başvurulan ve hep geri kalsa da sabahları en iyi otoriteler tarafından yeniden kurulan ıslah olmaz saatin tıkırtısıyla uykuya dalmış olan

Mrs. Crupp'ın kulaklarına dek ulaşmış olabilirdi. O sersemlemiş halimle, o alçakgönüllülüğüyle Uriah'yı benim yatak odamı kabul etmeye ikna edemediğimden, ateşin karşısında uyuyabilmesi için elimden geldiğince ayarlamalar yaptım. Kanepenin minderi (ki bu onun sırık gibi bedeni için fazlasıyla kısaydı), kanepenin yastıkları, bir battaniye, masa örtüsü, temiz bir sofra bezi, koca bir palto ona gereken tüm yatak ve çarşaf olanaklarını sunmuştu ve o da bu yüzden bana minnettar kaldı. Ona bir gece başlığı verdim ve o da bunu hemen taktı; bu kafasındayken öyle korkunç gözüktü ki bir daha gece başlığı falan giymedim ve onu dinlenmesine bıraktım.

O geceyi asla unutamam. O gece nasıl dönüp durduğumu; Agnes'ı bu yaratıkla birlikte düşünüp kendimi nasıl helak ettiğimi; neler yapabileceğime ve neler yapmam gerektiğine kafa yoruşumu; Agnes'ın iyiliği için yapılacak en doğru şeyin hiçbir şey yapmayıp duyduklarımı kendime saklamak olduğu sonucuna varışımı da unutamam. Ne zaman birkaç dakikalığına uykuya dalacak olsam, o müşfik gözleriyle Agnes'ın ve ona yönelttiğini sık sık gördüğüm sevgi dolu bakışlarıyla babasının sureti, yalvaran yüzlerle karşımda beliriyordu ve içime ne idiği belirsiz bir korku salıyorlardı. Gözümü açtığımda, Uriah'nın yan odada yattığı düşüncesi bir kâbus gibi üzerime çöküyordu ve ağır bir korkuyla kalbimi sıkıştırıyordu; sanki evde şeytandan hallice bir misafir vardı.

Dahası ocak demiri, uyurken düşüncelerime karışmış, gitmiyordu bir türlü. Uykuyla uyanıklık arasında bunun hâlâ kıpkırmızı olduğunu ve bunu ateşten alarak Uriah'nın bedenine sürdüğümü düşündüm. Sonunda bu fikre öyle kaptırdım ki kendimi, ne kadar boş bir fikir olsa da ona bakmak için yan odaya gittim. Onu orada sırtüstü yatarken gördüm; uzattığı bacakları almış başını gitmiş, boğazında lıkırtılar, burnunda bir tıkanıklık ve ağzı postane gibi kocaman açılmışken. Gerçek hayattaki görüntüsü rahatsız edici hayalimdekinden çok daha kötüydü. Öyle ki onun bu iğrenç

hali beni cezbetmiş, yarım saatte bir yanına gidip ona bakmadan duramamıştım. Yine de, bitmek bilmeyen gece her zamanki gibi ağır ve umutsuzdu ve bulutlu gökyüzü, gündüz vadetmiyordu.

Uriah'yı sabah erkenden giderken gördüğümde (çok şükür kahvaltıya kalmıyordu) gece de onun şahsıyla birlikte gidiyormuş gibi bir hisse kapıldım. Ben de Dernek'e gitmek üzere çıktığımda oturma odam iyice havalansın ve Uriah'nın varlığından arınsın diye Mrs. Crupp'a pencerelerimi açık bırakması için özel talimat verdim.

XXVI

Tutsak Düşüyorum

Agnes'ın şehirden ayrıldığı güne kadar Uriah Heep'i bir daha görmedim. Agnes'ı uğurlamak için posta arabasının kalktığı yere gittiğimde Uriah da oradaydı, aynı taşıtla Canterbury'ye dönecekti. Agnes arabanın iç kısmında otururken Uriah'yı yanında küçük bir çadırdan farksız bir şemsiye, üzerinde daracık, kısa belli, koca omuzlu karadut rengi bir kabanla, arabanın üst kısmında, en arka koltuğun ucunda otururken görmek içimi bir parça rahatlatmıştı; ama Agnes bana bakarken Uriah'ya sıcak davranma çabası içinde yaptıklarımla böyle küçük bir ödülü hak etmiştim belki de. Uriah posta arabasının penceresinde, yemekte olduğu gibi, koca bir akbaba misali sürekli tepemizdeydi: Agnes'la birbirimize söylediğimiz her hecenin içindeydi sanki.

Uriah'nın ateşin karşısında içini açarak bende yarattığı sıkıntının etkisiyle Agnes'ın ortaklıkla ilgili söylediklerini düşündüm. "Ben doğru olduğunu umduğum şeyi yaptım. Baktım babamın huzuru için bazı şeyleri feda etmek gerekiyor, ben de bunu yapması için destekledim onu." Agnes'ın, babası uğruna yapılacak her türlü fedakârlığa teslim olup bu durumu sineye çekeceğine dair feci bir önsezi beni kahret-

mişti. Babasını ne kadar sevdiğini biliyordum. Doğasında ne tür bir sadakat olduğunu biliyordum. Kendisini babasının hatalarının masum kaynağı olarak gördüğünü ve bu büyük borcu ödemek için yanıp tutuştuğunu bizzat onun ağzından duymuştum. Agnes'ın bu karadut rengi, muhteşem kabanlı tiksinç Rufus'tan ne kadar farklı olduğunu görmek içimi rahatlatmaya yetmiyordu, çünkü en büyük tehlike burada, yani Agnes'ın kendini yok sayan saf ruhuyla Uriah'nın o çıkarcı aşağılık ruhu arasındaki bu büyük farkta yatıyordu. Uriah bunların hepsini gayet iyi biliyordu elbette ve kurnazca hepsini hesaba katmıştı.

İleride gerçekleşebilecek böyle bir fedakârlık durumunda Agnes'ın mutluluğunun son bulacağı belli bir şeydi ve ifadesine herhangi bir gölge düşmemişti, bu sebeple durumun farkında olmadığından öyle emindim ki kendisini bekleyen şey konusunda onu uyarmak yapabileceğim son şeydi. Sonuçta hiçbir açıklama olmaksızın ayrıldık: Agnes arabanın penceresinden bana el sallayıp veda ederken onun kötü cini, sanki Agnes'ı ele geçirip bir zafer kazanmış gibi tepede kıvranıp duruyordu.

Bu veda sahnesini uzun süre aklımdan çıkaramadım. Agnes sağ salim vardığını yazdığında ben hâlâ onun gittiği günkü kadar sefil bir haldeydim. Ne zaman düşüncelere dalsam bu konu aklıma geliyor, huzursuzluğum artıyordu. Bunun rüyama girmediği gece yok gibiydi. Kafam nasıl bedenimin ayrılmaz bir parçasıysa, bu da hayatımın bir parçası olmuştu sanki.

Huzursuzluğumu kurcalayacak bolca vaktim vardı; ne de olsa Steerforth, bana yazdığı gibi, Oxford'daydı ve ben de Dernek'te olmadığım zamanlarda kendimi çok yalnız hissediyordum. Sanırım bu sıralarda Steerforth'a karşı belli belirsiz bir güvensizlik oluşmuştu içimde. Gönderdiği mektuba sevecen bir cevap yazmıştım ama galiba Londra'ya gelemeyişine seviniyordum. Belki de Steerforth'tan uzak ka-

lınca Agnes'ın etkisi altında kalmıştım ve Agnes zihnimde ve önemsediğim şeylerde o kadar çok yer kaplıyordu ki bu üzerimde çok daha güçlü bir etki yaratıyordu.

Bu arada günler, haftalar birbirini kovaladı. Spenlow ve Jorkins'de çıraklık yapıyordum. Halamdan yılda doksan sterlin geliyordu (evimin kirası ve bunun gibi diğer harcamalar hariç). Odalarımı on iki ay boyunca kullanacağımı kesinleştirdim ve burada geceler uzun ve kasvetli de olsa, orta karar bir kedere gömülmeyi başardım ve kendimi kahveye verdim; şimdi o günleri düşününce, hayatımın o döneminde litre litre kahve tüketmişimdir herhalde. Yine o dönemde üç şey keşfetmiştim: İlki, Mrs. Crupp'ın "spazm" denen tuhaf bir hastalığı vardı; buna genelde burun iltihabı eşlik ediyordu ve sürekli naneyle tedavi edilmesi gerekiyordu; ikincisi, kilerimin ısısındaki tuhaf bir şey kanyak şişelerinin patlamasına yol açıyordu; üçüncüsü de, şu dünyada yapayalnızdım ve bu durumu küçük İngilizce manzum parçalarıyla belgelemeye meyilliydim.

Resmî olarak çıraklığa başladığım gün bürodaki kâtiplere sandviç ve tatlı İspanyol şarabı ısmarlamam ve o gece tek başıma tiyatroya gitmem dışında hiçbir kutlama olmadı. Bir tür Avukatlar Derneği oyunu olan *Yabancı*'yı izlemeye gittim ve oyun beni öyle fena dağıttı ki eve döndüğümde kendimi aynada zor tanıdım. Mr. Spenlow, o gün işimiz bittikten sonra birlikte çalışmamızı kutlamak için beni Norwood'daki evine davet etmek istediğini, ama Paris'teki eğitimi sona eren kızı eve döneceği için evde işlerin biraz karışık olduğunu söyledi. Ancak kızı eve geldikten sonra beni ağırlamaktan mutluluk duyacağını ekledi. Eşinin öldüğünü ve bir kızının olduğunu biliyordum; kendisine teşekkür ettim.

Mr. Spenlow sözünü tuttu. Bir iki hafta sonra bu daveti hatırlattı ve ertesi cumartesi evlerine gelip pazartesiye kadar onlarla kalırsam bunun onu çok mutlu edeceğini söyledi. Ben de onu mutlu edeceğimi söyledim kuşkusuz; beni faytonla götürecek, sonra yine bu araçla geri getirecekti.

Günü geldiğinde, Norwood'daki evi kutsal bir gizem olarak gören ücretli kâtipler için kilim çantam bile bir hürmet kaynağı oldu. Bir tanesi Mr. Spenlow'un bütün yemekleri porselen tabakta yediğini söylemişti; bir diğeriyse şampanyanın, geleneksel olarak sofra birasının çekildiği fıçılardan çekildiğini. Mr. Tiffey adındaki peruklu yaşlı kâtip de iş hayatı boyunca çeşitli kereler burada bulunmuştu ve her seferinde kahvaltı salonuna girmeyi başarmıştı. Buranın son derece ihtişamlı bir ev olduğunu ve burada insanın aklını alacak kadar değerli, koyu bir İspanyol şarabı içtiğini anlattı o da.

O gün Kilise Meclisi'nde daha önceden ertelenmiş bir mesele görüşülüyordu –bir kilisede, kaldırım döşeme fiyatlarına ayan beyan itiraz eden bir fırıncının aforoz edilmesi– ve ifade, hesabıma göre, Robinson Crusoe'nun iki katı uzunluğunda olduğundan toplantı epeyce sürdü. Sonuçta, fırıncıyı altı haftalığına aforoz ettik ve adama bir dolu para cezası kestik; sonra fırıncının dava vekili, hâkim ve iki tarafın avukatları (hepsi yakın akrabaydı) birlikte çıktılar; Mr. Spenlow'la ben de faytona binip gittik.

Fayton çok etkileyiciydi; atlar sanki Avukatlar Derneği'ne ait olduklarını biliyorlarmış gibi boyunlarını büküp bacaklarını kaldırdılar. Dernekte gösterişin her türlüsünde rekabet mevcuttu ve o zamanlar bu durum, son derece şık arabaların alınmasıyla sonuçlanıyordu; gerçi ben hep, benim dönemimde rekabetin en çok kolalı kıyafetlerde olduğunu düşündüm; dava vekilleri bunları giyerken insan doğasının sınırlarını zorluyorlardı sanki.

Oraya giderken çok keyifliydik ve Mr. Spenlow bana mesleğimle ilgili bazı tüyolar verdi. Bana bunun dünyanın en soylu işi olduğunu ve hiçbir şekilde savcılıkla karıştırılmaması gerektiğini söyledi: Bu çok daha ayrıcalıklı, daha az mekanik ve çok daha kazançlı başka türlü bir işti. Dediğine göre, biz Dernek'te pek çok şeyi başka yerlerdekine göre çok daha kolay hallediyorduk ve bu da bizi onlardan farklı ve

ayrıcalıklı kılıyordu. Temelde savcılar tarafından görevlendirildiğimiz tatsız gerçeğini saklamanın imkânsız olduğunu ama onların daha aşağı derecede adamlar olduğunu ve dünyanın her tarafında, her türlü dava vekili tarafından hor görüldüklerini anlamamı istediğini sözlerine ekledi.

Mr. Spenlow'a, en iyi işin hangisi olduğunu düşündüğünü sordum. En iyisinin, otuz ya da kırk bin sterlinlik düzgün ve küçük bir mülkün söz konusu olduğu çekişmeli bir vasiyetnameyle ilgili davalar olduğunu söyledi. Böyle bir durumda dava işlemlerinin her aşamasında elde edilen güzel avantalar ve soru ve karşı soruların sonucunda üst üste yığılan bir dolu kanıtın yanı sıra (üst mahkeme için önce Temsilciler'e sonra da Lordlar'a başvurmak cabası), sonunda ücretin mülkten karşılanacağı bilindiği için iki tarafın da olaya heyecanlı ve keyifli bir şekilde yaklaştığını, masraflara kafa yormadıklarını ifade etti. Sonra Dernek'e methiyeler düzmeye başladı. Dernek'te asıl hayran olunacak şey (ona göre), yoğunluktu. Burası dünyanın iyi düzenlenmiş yeriydi. Tam bir kuytuda olma haliydi. Sanki bir fındık kabuğunun içindeydi. Örneğin Kilise Meclisi'ne bir boşanma ya da mal davası getirdin. Çok güzel. Bunu Meclis'te denedin. Bir aile topluluğu içinde oyununu sessizce döndürdün ve yavaş yavaş bitirdin. Diyelim ki Meclis'ten memnun kalmadın, ne yaptın? O zaman kemerli bölüme gittin. Kemerli bölüm neydi? Mahkeme aynı, oda aynı, baro aynı, dava vekilleri aynı ama hâkim farklı; çünkü Meclis hâkimi, herhangi bir gün avukat olarak savunmaya geçebilir. Sen yine oyununu döndürdün. Yine memnun kalmadın. Çok güzel. O zaman ne yaptın? Eh, o zaman da Temsilciler'e gittin. Temsilciler kimdi? Eh, Kilise Temsilcileri de her iki mahkemede de oyunlar dönerken bunları izleyen, kartların karıştırıldığını, kesildiğini, oynandığını gören, bunlarla ilgili tüm oyuncularla konuştuktan sonra bir hâkim olarak durumu, herkesi memnun edecek şekilde toparlamak üzere son sürat olaya dâhil olan, işi gücü olmayan avukat-

lardı! Mr. Spenlow sonunda ciddi bir tavırla, Dernek'teki hoşnutsuz insanların yozlaşmasından, oradaki yakın ilişkilerden ve Dernek'i yeniden yapılandırmanın gerekliliğinden konuşabileceklerini söyledi; ama buğdayın ölçek fiyatının en yüksek olduğu sıra Dernek de çok yoğun olurdu ve kişi elini kalbine koyup tüm dünyaya şunu söyleyebilirdi: "Dernek'e dokunacak olursan bütün ülke dağılır!"

Tüm bunları dikkatlice dinledim; ülke Dernek'e Mr. Spenlow'un söylediği kadar mecbur muydu kuşkuluydum, yine de saygılı bir şekilde düşüncesini onayladım. Buğdayın ölçek başına fiyatının benim gücümü aştığını ve meseleyi açıkladığını hissettim alçakgönüllülükle. Şu ana kadar da buğdayın ölçeği konusunda bir ilerleme kaydedebildiğim söylenemez. Hayatım boyunca, beni imha etmek için, türlü konularla bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır hep. Benimle ne ilgisi olduğunu ya da beni ne hakla binbir türlü ortamda ezip durduğunu tam bilmiyorum; ama bu eski dostum ölçek ne zaman omuzlarından ve başından tutulup önüme getirilse (hep böyle getirilir çünkü) ben baştan kaybederim.

Neyse, bu başka konu. Dernek'e dokunup bütün ülkeyi dağıtacak adam ben değildim. Suskunluğumla, benden yıllarca daha çok tecrübesi ve bilgisi olan büyüğümün her dediğini kabul ettiğimi ifade ettim ve Mr. Spenlow'un evinin kapısına gelene dek *Yabancı*'dan, tiyatrodan ve atlardan konuştuk.

Mr. Spenlow'un evinin güzel bir bahçesi vardı ve böyle bir bahçe için yılın en güzel zamanı olmasa da, bu öyle bakımlı bir bahçeydi ki, büyülenmiştim sanki. Hoş bir çimenlik vardı, sonra öbek öbek ağaçlar ve karanlıkta bile rahatça seçilebilen, tepesi kemerli ve üzeri mevsim çalıları ve çiçeklerle kaplı kafesli yürüyüş yolları. "İşte Miss Spenlow buralarda tek başına yürüyordur," diye geçirdim içimden. "Aman Tanrım!"

Şıkır şıkır aydınlatılmış eve girdik ve her çeşit şapka, kasket, uzun palto, ekose desenli şal, eldiven, kırbaç ve bas-

tonun durduğu antreyi geçtik. Mr. Spenlow uşağa, "Miss Dora nerede?" diye sordu. "Dora!" dedim içimden. "Ne güzel bir isim!"

Hemen oradaki bir odaya döndük (koyu sherry ile birlikte hafızalara kazınan kahvaltı salonu olmalıydı burası) ve ben bir sesin "Mr. Copperfield, işte kızım Dora ve kızım Dora'nın en yakın arkadaşı!" dediğini duydum. Ses Mr. Spenlow'a aitti kuşkusuz, ama bunu o an için anlamadım ve kime ait olduğunu da umursamadım. Her şey bir anda sona ermişti. Kaderimle karşı karşıyaydım. Tutsak düşmüştüm, bir köleydim artık. Dora Spenlow'a ölesiye âşık olmuştum!

İnsanüstü bir varlıktı benim için. Bir peri, zarif bir hava perisiydi sanki; ne olduğunu bilmiyordum – kimsenin daha önce görmediği ama herkesin hep istediği türde bir şey. Kendimi bir anda aşkın derinliklerinde bulmuştum. Kıyısında beklemek, aşağı ya da dönüp arkaya bakmak filan yoktu; daha ona tek kelime edemeden tepetaklak yuvarlanmıştım.

Tam başımı eğip bir şeyler mırıldanacağım sırada, "Ben," dedi iyi hatırladığım bir ses, "Mr. Copperfield'ı daha önce görmüştüm."

Konuşan Dora değildi. Hayır, yakın arkadaşı, Miss Murdstone'du bu!

Çok fazla şaşırdığımı sanmıyorum. Herhalde artık şaşıracak halim kalmamıştı. Şu dünyada Dora Spenlow dışında insanı şaşırtabilecek ve bahsetmeye değecek bir şey yoktu. "Nasılsınız Miss Murdstone? Umarım iyisinizdir," dedim. "Çok iyiyim," dedi Miss Murdstone. "Mr. Murdstone nasıl?" diye sordum. "Kardeşim de gayet iyi, çok şükür."

Birbirimizi tanıdığımıza şaşırdığını tahmin ettiğim Mr. Spenlow araya girdi sonra.

"Copperfield, Miss Murdstone'la birbirinizi önceden tanıyor olmanıza sevindim," dedi.

Miss Murdstone haşin bir sakinlikle, "Mr. Copperfield'la uzaktan akrabayız," dedi. "Bir zamanlar bir tanışıklığımız

vardı. Kendisinin çocukluk günlerinde. Sonra şartlar dolayısıyla bağlantımız koptu. Onu yolda görsem tanıyamazdım."

Bense onu nerede görmüş olsam tanıyacağımı söyledim. Doğruydu bu.

Mr. Spenlow bana dönerek, "Miss Murdstone, kızım Dora'nın yakın arkadaşı olma makamını –böyle tanımlanabilir sanırım bu– kabul ederek bize büyük iyilik etmiş oldu. Kızım Dora'nın, maalesef, annesi olmadığı için Miss Murdstone ona arkadaşlık edip onu kollamayı kabul edecek kadar nezaket gösterdi."

Miss Murdstone'un tıpkı insanın cebinde taşıdığı bir can koruyucu* gibi olduğu, ama bunun korumadan çok saldırı amaçlı olduğu düşüncesi geçti aklımdan. Ne var ki hemen sonra, Dora dışında her türlü konu geçici olduğundan gözüm Dora'ya kaydı ve onun o tatlı ve huysuz hallerine bakarak arkadaşına ve koruyucusuna açılma konusunda fazla hevesli olmadığını düşünürken bir zil çaldı ve Mr. Spenlow bunun ilk yemek zili olduğunu söyleyerek beni üstümü başımı değiştirmem için yukarıya gönderdi.

Aşkın o safhasındaki birinin üstünü değiştirmesi, hatta herhangi bir harekette bulunması fikri biraz gülünçtü gerçekten. Ateşin önünde oturup çantamın anahtarını kemirmekten ve çekici, çocuksu, pırıl pırıl gözlü tatlı Dora'yı düşünmekten başka bir şey yapamadım. Ne güzel bir bedeni, ne güzel bir yüzü, ne zarif, ne değişken ve ne kadar büyüleyici tavırları vardı!

Diğer zil öyle çabuk çaldı ki içinde bulunduğum şartlar gereği uygulamak istediğim özenli operasyon yerine alelacele üstüme bir şeyler geçirip inmek zorunda kaldım. Aşağıda birileri vardı. Dora kır saçlı yaşlı bir beyle konuşuyordu. Kır saçlı da olsa –dahası, kendi söylediğine göre, büyük dede de olsa– onu delice kıskanmıştım.

---

* 19. yüzyılda hem suçlular hem de kanun kuvvetleri tarafından kullanılan, tahtadan yapılmış, bazen ucunda kurşun bir parça bulunan bir tür cep silahı. (e.n.)

Nasıl bir ruh haliydi o öyle! Herkesi kıskanıyordum. Kimsenin Mr. Spenlow'u benden daha iyi tanıyor olması fikrine dayanamıyordum. Hiçbir katkıda bulunamayacağım konularda konuşmalarını işitmek nasıl ıstırap vericiydi benim için. Kafası cilalanmış gibi duran, kel ve çok cana yakın bir adam masanın karşı tarafından, buralara ilk kez mi geliyorsunuz diye sorduğunda ona zalimce ve kindar bir şeyler yapmamak için kendimi zor tuttum.

Orada Dora'nın haricinde kimler vardı hiç hatırlamıyorum. Yemekte Dora'nın haricinde, ne yediğimiz hakkında da en ufak bir fikrim yok. Anlaşılan ben hep Dora'yı yemiştim ve beş altı tabağı da elimi sürmeden geri göndermiştim. Onun yanında oturuyordum. Onunla konuşuyordum. Kayıp bir genci çaresiz bir köleliğe sürükleyebilecek dünyanın en tatlı minik sesi, en neşeli minik kahkahası, en hoş ve en büyüleyici minik tavırları ondaydı hep. Minnacık bir şeydi. Bana kalırsa bu onu çok daha değerli kılıyordu.

Dora, Miss Murdstone'la odadan çıktığında (etrafta başka hanım yoktu) ben de hayallere daldım ama Miss Murdstone beni Dora'ya kötüler mi acaba diye berbat bir endişe duymadan da edemedim. Kafası cilalı gibi duran cana yakın adam, bahçıvanlıkla ilgili olduğunu düşündüğüm uzun bir hikâye anlattı bana. Galiba birkaç kere "benim bahçıvan" dediğini duydum. Adamı derin bir ilgiyle dinliyor gibiydim ama aslında bu sırada Dora'yla bir cennet bahçesinde geziniyordum.

Misafir odasına girdiğimizde, Miss Murdstone'un o zalim ve soğuk duruşunu görünce, aklımı alan güzele beni kötülemiş olduğu konusundaki endişem arttı. Ama sonra beklenmedik şekilde rahatladım.

"David Copperfield," dedi Miss Murdstone başıyla işaret edip beni bir pencere kenarına çekerek. "Bir şey söyleyeceğim."

Miss Murdstone'la tek görüştüm.

"David Copperfield," dedi Miss Murdstone, "aile meselesini uzatmayacağım. Hiç cazip bir konu değil bu."

"Hiç değil efendim," dedim.

"Hiç değil," diye onayladı Miss Murdstone da. "Geçmişteki anlaşmazlıkları ya da kötü anıları kurcalayıp canlandırmak istemiyorum hiç. Bir kişi var ki –kendi cinsim adına utanıyorum ama ne yazık ki bir hanım bu– onu aşağılamamak ve nefret içermeyen sözlerle anmamak mümkün değil; bu yüzden ondan bahsetmeyeceğim bile."

Halam adına çok kızmıştım; ama Miss Murdstone'a, kendisi öyle istiyorsa, o kişiden bahsetmemesinin kesinlikle daha iyi olacağını söyledim. Ondan saygısızca söz edilmesine müsaade etmeyeceğimi ben de kesin bir tavırla ortaya koydum.

Miss Murdstone gözlerini kapayıp kibirli bir edayla başını eğdi; sonra da gözlerini yavaşça açarak sözlerine devam etti:

"David Copperfield, çocukluğunuzda sizden hiç hoşlanmadığımı gizlemeye çalışacak değilim. Belki ben yanılmıştım ya da belki de siz beni haklı çıkarmayı bırakmışsınızdır. Neyse, şimdi meselemiz bu değil. Ben metanetiyle bilinen bir aileye mensubum ve öyle olaylara göre, duruma göre değişecek biri değilim. Sizin hakkınızda bir fikrim olabilir. Sizin de benimle ilgili bir fikriniz vardır elbet."

Karşılığında başımı eğdim.

"Ama burada zıtlaşmanın bir anlamı yok tabii," dedi Miss Murdstone. "Yani şu şartlar altında ve diğer hiçbir ortamda olmamalı bu. Madem bir tesadüf oldu, hayat bizi tekrar bir araya getirdi, başka ortamlarda da yine bir araya gelebiliriz; bu yüzden uzak akraba gibi davranalım sadece. Aile mevzularımız ortak bir noktada buluşmak için yeterli sebep ve ne sizin ne de benim diğer meseleyi açmasına gerek var. Kabul ediyor musunuz bunu?"

"Miss Murdstone," dedim, "siz de Mr. Murdstone da bana son derece gaddarca davrandınız ve anneme büyük

eziyet ettiniz. Yaşadığım sürece böyle düşüneceğim. Yine de teklif ettiğiniz şeyi kabul ediyorum."

Miss Murdstone gözlerini yeniden kapadı ve başını eğdi. Sonra soğuk ve sert parmaklarının ucuyla elimin üstüne dokunup gitti; bir yandan bileklerindeki ve boynunun çevresindeki küçük zinciri düzeltiyordu; onu son gördüğümde taktığı zincirin aynısıydı ve aynı şekilde duruyordu sanki. Bu bana Miss Murdstone'un mizacıyla ilgili olarak, bir hapishane kapısının üzerindeki zincirleri hatırlatmıştı; dıştan bakılınca içeride ne olduğu tahmin ediliyordu.

Akşamın geri kalanından tüm hatırladıklarım, kalbimin prensesinin, gitarı andıran bir alete "Tra la la, Tra la la" diye eşlik ederek, insanı meftun eden ve ne olursa olsun dans edelim minvalinde sözleri olan Fransızca balatlar söylediği. Saadet dolu bir hezeyana kapılıp gittiğim. Sonra, ikram edilen içecekleri bile istemediğim. Ruhumun özellikle punçtan bucak bucak kaçtığı. Dora'nın, Miss Murdstone onu gözaltına alıp götürürken bana gülümseyip o nefis elini uzatışı. Kendimi son derece ahmak ve aptal bir halde aynada yakalayışım. İçmiş de efkârlanmış gibi yatağa gidip karasevdaya tutulmuş bir halde uyanışım.

Güzel bir sabahtı, vakit daha erkendi ve o kemerli yollardan birinde yürüyüşe çıkıp, zihnimde Dora'nın hayali, ihtirasımın keyfini çıkarmayı düşündüm. Antrede Dora'nın köpeği Jip'i –Gypsy'nin kısaltılmışı– gördüm. Sevecen bir şekilde ona yanaştım çünkü Dora'nın köpeğini bile seviyordum; ama o bütün dişlerini gösterip hızla bir sandalyenin altına girerek hırlamaya başladı ve en ufak bir yakınlığa bile izin vermedi.

Bahçe serin ve tenhaydı. Eğer bu harika varlıkla nişanlanırsam nasıl bir mutluluk yaşarım diye düşünerek dolaştım. Evlilik, kısmet ve benzeri konularda, sanırım en az küçük Em'ly'ye âşık olduğum zamanlardaki kadar saf bir içtenliğe sahiptim. Kendisine "Dora" diyebilmek, ona yazabilmek,

onun üstüne titreyip ona tapmak ve başka insanlarla bir arada olduğunda bile aklının bende olduğunu düşünmek, insanoğlunun ihtiraslarının zirvesi olmalıydı – en azından benimkilerin zirvesi olduğu kesindi. Avare şapşalın teki olduğuma şüphe yok ama bütün bunlarda yine de bir yürek saflığı vardı ve bu da o günleri kendimi fazla hor görmeden hatırlamamı ve dilediğimce gülmemi sağlıyor.

Bir süre dolaştıktan sonra bir köşeyi döndüğümde Dora'ya rastladım. Hafızam o köşeyi döndüğünde tüm vücudum hâlâ ürperiyor, kalemim elimde titriyor.

"Erkencisiniz Miss Spenlow," dedim.

"Ev çok sıkıcı," dedi Dora, "Miss Murdstone da çok tuhaf! Ben dışarı çıkmadan evvel dışarının havalanması gerektiği gibi saçma sapan bir şey söyledi. Havalanacakmış!" (Burada ahenkli bir kahkaha attı Dora.) "Pazar sabahı ders çalışmadığım zaman, başka bir şey yapmam gerekiyor. Bu yüzden dün gece babama dışarı çıkmak istediğimi söyledim. Dahası, günün en aydınlık vakti. Öyle değil mi?"

Cesur bir atılım yapıp (bir parça kekeleyerek) havanın bir dakika öncesinde bana çok karanlık geldiğini ama şimdi pırıl pırıl olduğunu söyledim.

"İltifat mı ettiniz," diye sordu Dora, "yoksa gerçekten değişti mi hava?"

Öncekinden daha çok kekeleyerek iltifat etmediğimi, her ne kadar havada bir değişiklik fark etmemiş olsam da yalın haliyle gerçeği söylediğimi belirttim. Sonra da açıklamamı pekiştirmek için mahcup bir şekilde değişikliğin duygularımda olduğunu ekledim.

Yüzünün kızarıklığını örtmek için salladığı bukleler gibi bukleler görmemiştim daha önce – nasıl görebilirdim ki? Böylesi yoktu zira! O buklelerin tepesinde duran hasır şapka ve mavi kurdeleye gelince, bunu Buckingham Sokağı'ndaki evime asabilseydim, kimbilir ne paha biçilmez bir şey olurdu!

"Paris'ten yeni döndünüz sanırım," dedim.

"Evet," dedi Dora. "Hiç gittiniz mi Paris'e?"

"Hayır."

"Ah! Yakında gidersiniz umarım! Çok seversiniz kesin!"

Yüzümde derin bir ıstırabın izleri belirmişti. Dora'nın Paris'e gitmemi umması, gidebilmemin mümkün olduğunu düşünmesi dayanılmaz bir şeydi. Paris'e burun kıvırdım, Fransa'ya burun kıvırdım. Bu şartlarda, yani keyfî sebeplerle İngiltere'yi terk etmeyeceğimi söyledim. Hiçbir şey beni buna itemezdi. Uzun lafın kısası, küçük köpeği yürüyüş yolundan koşarak yanımıza geldiğinde Dora yine buklelerini sallıyordu.

Köpek beni fena halde kıskanmıştı ve ısrarlı bir şekilde havladı. Dora da onu kollarının arasına alıp –aman Tanrım!– okşamaya başladı ama o havlamaya devam etti. Kendisine dokunmayı denedim ama köpek buna izin vermeyince Dora ona vurdu. Dora'nın, onun küt burnunun üzerine ceza olsun diye hafifçe vurduğu sırada köpeğin gözlerini kırpıştırıp Dora'nın elini yaladığını ve hâlâ kontrbas gibi hırıldadığını görmek üzüntümü iyice artırmıştı. Sonunda köpek sesini kesti –Dora'nın o gamzeli çenesi başına dayanınca keyfi yerine gelmişti tabii!– ve biz de bir seraya bakmak için yürümeye koyulduk.

"Miss Murdstone'la fazla yakın değilsiniz, değil mi?" dedi Dora. "Gel canım!"

(Son sözleri köpeğineydi. Keşke bana olsaydı!)

"Hayır," dedim. "Pek değil."

"Bunaltıcı biri," dedi Dora suratını asarak. "Babam nasıl oldu da bu kadar eziyet edici birini bana arkadaş diye seçti bilemiyorum. Kim kendine koruyucu ister ki? Ben koruyucu istemediğimden eminim. Jip beni Miss Murdstone'un koruduğundan çok daha iyi koruyabilir, öyle değil mi Jip'çiğim?"

Dora, köpeğin başının tepesini öptüğünde o tembel tembel gözlerini kırpmakla yetindi.

"Babam, Miss Murdstone'un benim yakın arkadaşım olduğunu söylüyor ama bence bu kesinlikle doğru değil – öyle

değil mi Jip? Asla böyle aksi insanlara güvenmeyiz biz, yani Jip ve ben. Kendi seçtiğimiz kişilere güveniriz ve arkadaşlarımızın bizim için bulunmaları yerine, kendi arkadaşımızı kendimiz bulmak isteriz – öyle değil mi Jip?"

Jip buna karşılık olarak, böyle tıslayan bir çaydanlık misali, rahat bir ses çıkardı. Benim için her kelime, yeni bir zincir yığınıydı ve eklenen her bir parçayla perçinleniyordu.

"Bu çok zor ama, çünkü bizim kibar bir annemiz yok ve onun yerine peşimizde Miss Murdstone gibi asık suratlı, iç karartıcı ve yaşlı biri var hep – öyle değil mi Jip? Boş ver Jip. Biz de yakınlaşmayız onunla, olur biter ve ona rağmen, elimizden geldiğince mutlu ederiz kendimizi; kızdırırız onu ve hoşuna gitmeyecek şeyler yaparız, değil mi Jip?"

Bu durum biraz daha uzasaydı herhalde çakıllı yolda diz çöküp dizlerimi yaralamam ve çok geçmeden oradan kovulmam işten bile değildi. Ama neyse ki sera çok uzakta değildi ve bu sözlerle oraya ulaştık.

Bir dolu güzel sardunya vardı. Önlerinde biraz oyalandık ve Dora sık sık bir o çiçeğe, bir bu çiçeğe bakmak için durdu; ben de aynılarının önünde durdum hep; sonra Dora gülerek, çocukça bir tavırla köpeği havaya kaldırdı ve ona çiçekleri koklattı; onları bilmem ama ben kesinlikle Masallar Diyarı'ndaydım. Bir dakika içinde değişen hayatımı düşününce sardunya yaprağının kokusu bugün bile yarı komik yarı ciddi bir hayret uyandırır içimde; sonra hasır bir şapka, mavi kurdeleler, bukleler ve iki ince kolun, çiçeklerle parlak yapraklara karşı havaya kaldırdığı küçük, siyah bir köpek gelir aklıma.

Miss Murdstone bize bakınıyormuş. Bizi burada buldu ve küçük kırışıklıkları saç pudrasıyla dolmuş olan o sevimsiz yanağını öpmesi için Dora'ya uzattı. Sonra Dora'nın kolunu kendi koluna takıp bizi sanki bir askerin cenazesine gidiyormuşuz gibi kahvaltıya götürdü.

Sırf Dora yaptı diye kaç fincan çay içmiştim bilmiyorum. Ama tüm sinir sistemim, tabii o günlerde böyle bir sistemim

vardıysa, harap olana dek çay üstüne çay içtiğimi gayet iyi hatırlıyorum. Sonra kiliseye gittik. Miss Murdstone, kilise sıralarında Dora'yla benim arama oturdu; ama ben yine de Dora'nın sesini duyabildim ve tüm cemaat yok oldu. Bir vaaz verildi –tabii ki Dora'yla ilgiliydi– ve ne yazık ki dinî törenden hatırladıklarım bu kadar.

Sakin bir gün geçirdik. Kimse gelmedi, yürüyüş yaptık, dört kişi birlikte bir aile yemeği yedik ve akşam kitaplara, resimlere baktık; Miss Murdstone önünde bir dinî kitapla, gözü üzerimizde, her an tetikte bekledi. Ah! Mr. Spenlow o akşam yemekten sonra elinde mendiliyle başını silerek karşıma oturduğunda, damadı olduğumu hayal ederek onu kendi içimde nasıl da coşkuyla kucakladığımı tahmin bile edemez! Gece oradan ayrılırken Dora'yla nişanlanmama razı olduğunu ve benim de kendisine ne dualar ettiğimi yine hiç tahmin edemez!

Deniz mahkemesinde bir batık çıkarma davası olduğundan sabah erkenden ayrıldık; tüm gemicilik bilimi hakkında doğru bilgiye ihtiyaç vardı (Dernek'te bu meselelerden fazla anlamazdık) ve hâkim hayırseverlik namına, Trinity House'tan* iki kaptandan gelip kendisine yardım etmelerini rica etmişti. Dora yine çay hazırlamak için kahvaltı masasındaydı; bense, kucağında Jip'le kapının önünde dikildiği sırada faytondan ona şapkamı çıkarmanın melankolik keyfini yaşıyordum.

O gün Deniz mahkemesinin bana ifade ettiği şeyi, davayı dinlerken zihnimde oluşan saçmalıkları, yüksek yargı yetkisinin bir sembolü olarak masanın üzerine koydukları gümüş küreğin keskin kısmında "DORA" adının işlendiğini görmenin, gemisi tarafından ıssız bir adaya terk edilmiş bir denizci misali, Mr. Spenlow'un ben olmadan eve döndüğünde yaşadığım hissi (belki beni yeniden evine götürür diye delice

* İngiltere'de denizcilikle ilgili davalara bilirkişi yollayan, denizcileri koruma amaçlı hayır kurumu. (e.n.)

bir umuda kapılmıştım) anlatmaya çalışmak yersiz şimdi. O uyuşuk ve köhne mahkeme, ayağa kalkıp Dora'ya dair kurduğum hayalleri görüntüye dökebilseydi, gerçeğim ancak o zaman gün yüzüne çıkardı.

Sadece o gün kurduğum hayaller değildi bunlar; her gün, her hafta, her dönem vardılar. Mahkemeye o gün olan şeye katılmak için değil, Dora'yı düşünmek için gidiyordum. Uzayıp giden davalara kendimi vermişsem de sebebi evlilikle ilgili davalarda (Dora'yı düşünerek) evli kişilerin nasıl olup da mutsuz olabildiklerine duyduğum meraktı, miras davalarındaysa söz konusu para bana kalsa, Dora'yla ilgili ne tür bir adım atmam gerektiğini düşünüyordum. Tutkumun ilk haftasında dört tane pahalı yelek aldım – kendim için değil; bana göre değildi bunlar, Dora içindi; sokaklarda samanrengi oğlak derisi eldiven giymeye başladım ve sahip olduğum bütün nasırların temellerini o zaman attım. O dönemde giydiğim botlar ayaklarımın doğal ölçüsüne göre ayarlanıp karşılaştırılabilseydi, yüreğimin halini en dokunaklı şekilde ortaya koymuş olurlardı.

Dora uğruna kendimi sefil bir sakata dönüştürme pahasına, onu görme ümidiyle her gün kilometrelerce yürüdüm. Norwood yolunda o muhitteki postacılar kadar iyi tanınmakla kalmayıp aynı şekilde Londra'yı da tavaf ettim. Hanımefendiler için en güzel kıyafetleri satan dükkânların civarında dolaştım, huzursuz bir hayalet gibi pazara musallat oldum, yorgun düşene kadar parkın yollarını aşındırdım. Bazen, uzun aralıklarla ve nadir durumlarda da olsa, gördüm Dora'yı. Kimi zaman bir arabanın penceresinden eldivenini salladı; kimi zaman yolda rastlaşıp konuştuk onunla ve tabii hemen peşinden gelen Miss Murdstone'la birlikte yürüdük. Dora'yla karşılaştıktan sonra, amacıma yönelik hiçbir şey söyleyemediğim için perişan oluyordum hep; ya da ona olan bağlılığımın boyutlarını bilmediği ve benimle fazla ilgilenmediği için. Tahmin edileceği gibi sürekli Mr. Spenlow'un

evine tekrar davet edilmeyi bekliyordum. Davet edilmeyince de sürekli hayal kırıklığına uğruyordum.

Mrs. Crupp zeki bir kadın olmalıydı; çünkü bu bağ daha birkaç haftalıkken ve Agnes'a bile, "ailesi bir kız çocuğundan ibaret olan" Mr. Spenlow'un evine gittim demekten daha açık bir dille yazacak cesaretim yokken – yani diyorum ki Mrs. Crupp zeki bir kadın olmalıydı, çünkü bu meseleyi daha en başından fark etmişti. Keyifsiz olduğum bir akşam yanıma gelip (o sıralarda bahsettiğim hastalıktan mustaripti) hastalığının en iyi çaresi olan az kakule ve ravent tentürüne yedi damla karanfil özü eklememi rica etti; ya da bunlar yoksa, ikinci en iyi çare olarak biraz kanyak verebileceğimi söyledi. Öyle tadını çok sevdiğinden değildi, ama sonraki en iyi çarenin bu olduğunu söylemişti. İlk çareyi daha önce hiç duymadığımdan ve ikinci de hep dolabımda durduğundan Mrs. Crupp'a ikinci çareden bir kadeh verdim ve o da (herhangi bir uygunsuz kullanımdan şüphe etmeyeyim diye) bunu yanımda içti.

"Hadi neşelenin efendim," dedi Mrs. Crupp. "Sizi böyle görmeye dayanamıyorum efendim: Ben bir anneyim."

Bunu neden söylediğini anlayamamıştım ama elimden geldiğince sevecen bir şekilde gülümsedim ona.

"Ne desem beyefendi," dedi Mrs. Crupp. "Özür dilerim ama ben ne olduğunu biliyorum efendim. Söz konusu olan genç bir hanımefendi olmalı."

"Mrs. Crupp?" dedim kızararak.

"Ah, Tanrı sizi korusun! Kalbinizi ferah tutun efendim!" dedi Mrs. Crupp kafasını öne doğru sallayıp cesaret vererek. "Öyle karalar bağlamayın sakın efendim! Bu hanımefendi size gülümsemiyorsa elbet gülecek olan bir dolu hanımefendi vardır. Siz hanımefendilerin gülümseyeceği türden bir gençsiniz Mr. Copperfull ve sizin de değerinizi bilmeniz lazım efendim."

Mrs. Crupp bana hep Mr. Copperfull diyordu: Öncelikle, şüphesiz, bu benim adım olmadığı içindi; diğer sebep

de sanırım, belirsiz bir şekilde çamaşır gününü çağrıştırdığı için.*

"Bir hanım meselesi olduğunu nereden çıkardınız Mrs. Crupp?" dedim.

"Mr. Copperfull," dedi Mrs. Crupp duygulu bir sesle, "ben bir anneyim."

Mrs. Crupp bir süre elini devetüyü rengi göğsünden ayırmadı ve ilacından yudumlar alarak ağrısını dindirmeye çalıştı. Sonunda tekrar konuştu.

"Mr. Copperfull, sevgili halanız burayı sizin için kiraladığında," dedi Mrs. Crupp, "içimden dedim ki işte şimdi ilgileneceğim birini buldum. 'Bereket versin!' gibi bir tabir kullanmıştım, 'İlgilenebileceğim birini buldum!' Yeterince yemek yemiyorsunuz efendim, ama içmiyorsunuz da."

"Bunlara dayanarak mı bu varsayımda bulundunuz Mrs. Crupp?" dedim.

Ciddi denebilecek bir ses tonuyla, "Efendim," dedi Mrs. Crupp, "sizin dışınızda başka genç beylerin de çamaşırlarını yıkadım ben. Bu genç beyler kendilerine ya gereğinden çok özen gösterirler ya hiç göstermezler. Saçlarını ya fazla tararlar ya hiç taramazlar. Giydikleri botlar ya fazla büyüktür ya fazla küçük. Bunların hepsi bu genç beylerin yaradılışlarıyla ilgilidir. Ama hangi tarafta olursa olsunlar her iki aşırı uçta da bu bir kadınla ilgilidir."

Mrs. Crupp başını öyle kararlı bir edayla salladı ki bana diyecek hiçbir şey kalmadı.

"Sizden önce burada yaşayan ve ölen genç bey," dedi Mrs. Crupp, "birahanesi olan bir kadına âşıktı ve ona iyice abayı yakmıştı; iç iç şişti adam."

"Mrs. Crupp," dedim, "benim meselemdeki genç hanımı, birahanesi olan ya da o tür bir kadınla karıştırmamanızı rica edeceğim sizden."

---

* "Copper" kelimesi bakır, "full" ise dolu anlamına gelir. (e.n.)

"Mr. Copperfull," dedi Mrs. Crupp, "ben bir anneyim ve böyle bir şey yapmam. Burnumu fazla soktuysam özür dilerim. Yaptığım hoş karşılanmıyorsa müdahale etmeyi sevmem. Ama siz genç bir beysiniz Mr. Copperfull ve benim size tavsiyem, keyfinize bakıp içinizi ferah tutmanız ve kendi değerinizi bilmeniz. Şimdi eğer gidip biraz oyun oynamak isterseniz efendim," dedi Mrs. Crupp, "mesela dokuz kuka filan, hiç fena olmaz, kafanız biraz dağılır, iyi gelir."

Mrs. Crupp bir yandan pürdikkat kanyağını içip –hepsi bitmişti– bunları söyledikten sonra görkemli bir nezaketle teşekkür ederek yanımdan ayrıldı. Sureti antrenin karanlığına karıştığında bu tavsiye hususunda Mrs. Crupp'ın biraz haddini aştığını düşünmeden edemedim; ama bir yandan bu tavsiyeyi almış olmaktan memnundum çünkü bana sırlarımı daha iyi saklama konusunda bir fikir vermişti ve gelecek için bir uyarı teşkil ediyordu.

XXVII

Tommy Traddles

Belki Mrs. Crupp'ın tavsiyesi üzerine, belki dokuz kuka ile Traddles'ı kafamda bağdaştırmış olmaktan dolayı, ertesi gün gidip Traddles'a bakmak istedim. Bahsettiği süre çoktan geçmişti ve Camden Town'da, Veterinerlik Koleji yakınlarında oturuyordu; evi o civarda olan kâtiplerin birinden öğrendiğime göre burası çoğunlukla canlı eşekleri kendi evlerine götürüp bu dört ayaklılar üzerinde deneyler yapan genç öğrencilere kiralanıyordu. Bu kâtipten, söz konusu akademik yöreye gitmenin yolunu öğrenip aynı gün öğleden sonra eski okul arkadaşımı görmek için yola çıktım.

Sokağı, Traddles adına umduğum kadar güzel bulmadım. Burada oturanlar istemedikleri her şeyi sokağa atma eğilimindeydi; ortalık özellikle lahana yapraklarından dolayı pek kokuşmuş ve adi görünüyordu, hem de düzensiz. Çöpler sadece sebzeden ibaret değildi; çünkü aklımdaki kapı numarasına bakınırken çürümenin çeşitli safhalarında bir ayakkabı, bükülmüş bir tava, siyah bir bone, bir de şemsiye görmüştüm.

Buranın genel havası bana Mr. ve Mrs. Micawber'la birlikte yaşadığım günleri hatırlatmıştı. Aradığım evin o

tarifi zor, solmuş seçkinliği, onu sokaktaki diğer bütün evlerden farklı kılıyordu –gerçi hepsi tek tip inşa edilmişti ve ev yapmayı öğrenen ama hâlâ tuğla ve harç karışımı kancadan kurtulamamış bir çömezin erken dönem çalışmalarına benziyordu– ve bu da bana Mr. ve Mrs. Micawber'ı daha çok hatırlatmıştı. Mr. ve Mrs. Micawber'ı daha da çok hatırlatan bir başka şeyse, oraya kapının sütçüye açıldığı sırada varmam oldu.

Sütçü, gencecik bir hizmetçi kıza, "Şimdi benim şu küçük hesaptan haber var mı?" dedi.

Kız, "Ah, beyefendi hemen ilgilenecek," diye karşılık verdi.

"Çünkü," dedi sütçü, sanki hiç karşılık alamamış gibi ve ses tonundan anladığım kadarıyla genç hizmetçiden çok, evdeki birine laf yetiştirme gayesiyle –kapıdan içeri ters ters bakarak güçlendirdiği bir ifade eşliğinde– "bu küçük hesap o kadar uzun zamandır görülemedi ki bunun tamamen güme gittiğini ve bundan hiçbir zaman bir haber alamayacağımızı düşünmeye başladım. Buna izin vermem ha!" diye ekledi ve evin içine doğru bağırmaya ve koridora ters ters bakmaya devam etti.

Elindeki malzeme, mülayim bir madde olan süt olduğundan bu tavrı gerçekten çok garipti. Bu tavır bir kasap ya da kanyak satan esnafta sert durabilirdi.

Genç hizmetçinin sesi bir anda cılızlaştı ama dudak hareketlerine bakılırsa, meseleyle hemen ilgilenileceğini mırıldanıyordu yine.

"Bak sana bir şey diyeyim," dedi sütçü, kıza ilk kez sertçe bakarak ve onu çenesinden tutarak, "süt içmeyi sever misin?"

"Evet, severim," dedi kız.

"Güzel," dedi sütçü. "O zaman yarın size süt yok. Duydun mu beni? Yarın zerre kadar süt bulamayacaksınız."

Olayın tamamını düşününce, hizmetçi kız bugün biraz süt bulabildiği için rahatlamış gibiydi. Sütçü başını esrarengiz bir biçimde salladıktan sonra kızın çenesini bıraktı ve

sırf iyi niyetinden tenekesini açarak her zamanki miktarda sütü evin sürahisine boşalttı. Bu iş bittikten sonra homurdana homurdana gitti ve yan binaya süt satmak için öç alırcasına bağırdı.

O zaman, "Mr. Traddles burada mı yaşıyor?" diye sordum.

Koridorun ucundan gizemli bir ses, "Evet," diye karşılık verdi. Bunun üzerine genç hizmetçi de, "Evet," dedi.

"Evde mi peki?" diye sordum.

Gizemli ses yine onayladı, ardından hizmetçi de. Bunun üzerine içeri girdim ve hizmetçinin tarifine uyarak yukarı çıktım; bu arada arkadaki salonun kapısının önünden geçerken gizemli sese ait olması muhtemel gizemli gözler tarafından izlendiğimin farkındaydım.

Merdivenlerin en tepesine vardığımda –ev girişten sadece bir kat yukarıdaydı– Traddles'ın beni karşılamak için beklediğini gördüm. Beni gördüğüne sevinmişti ve büyük bir içtenlikle beni küçük odasına buyur etti. Oda evin ön tarafındaydı ve içerisi az eşyalı olmasına karşın çok düzgündü. Gördüğüm kadarıyla tek odası buydu; çünkü içeride yatak niyetine kullanılan bir kanepe vardı ve ayakkabı fırçalarıyla boyaları, kitaplarıyla birlikte en üst rafta, bir sözlüğün arkasında duruyordu. Masasının üzeri kâğıt doluydu ve Traddles, üzerinde eski bir kaban, belli ki yoğun bir çalışma halindeydi. Hatırladığım kadarıyla hiçbir şeye bakmamıştım ama oturduğumda yazı takımının üzerindeki kilise manzarasına kadar her şeyi gördüm – ki bu da eski Micawber günlerinde tasdiklediğim bir beceriydi. Şifonyerinin görünüşüyle ve botlarının, tıraş kabının ve bunun gibi şeylerinin yeriyle ilgili yaptığı çeşitli marifetli düzenlemeler beni hayli etkilemiş, bana içine sinek koymak için kâğıttan fil mağarası maketleri yapan ve kötü muamele altındayken sık sık bahsettiğim türde sanat eserleriyle kendini rahatlatmaya çalışan Traddles'ı hatırlatmıştı.

Odanın bir köşesinde, üzerine düzgünce kocaman beyaz bir örtü serilmiş olan bir şey vardı. Bunun ne olduğunu anlayamadım.

Oturduktan sonra yeniden tokalaşıp, "Traddles," dedim, "seni gördüğüme çok sevindim."

"Ben de seni gördüğüme çok sevindim Copperfield," dedi Traddles. "Gerçekten çok sevindim. Ely'de sana rastladığımda seni gördüğüme çok sevindiğimden ve senin de buna çok sevindiğini bildiğimden sana büronun adresi yerine buranın adresini vermiştim."

"Aa! Büron mu var?" diye sordum.

"Evet, bir odanın dörtte biriyle bir holüm, bir de üç kişiyle paylaştığım bir kâtibim var," dedi Traddles. "Yazıhane tutmak için diğer üç kişiyle bir araya geldik –iş gibi görünmesi için– ve kâtip hepimizin işlerini yapıyor. Onun için haftada iki buçuk şilin veriyorum."

Traddles bu açıklamayı yaparken gülümsediğinde onun o eski yalın karakteri, iyiliği ve eski talihsizliği de gülümsemişti sanki.

"Biliyorsun, insanlara genelde buranın adresini vermeyişimin kibirli olmakla en ufak bir ilgisi yok Copperfield," dedi Traddles. "Beni görmeye gelenlerin buraya gelmekten hoşlanmayacaklarını düşünüyorum. Kendi açımdan da, şu dünyada zorluklara karşı kendi çapımda mücadele veriyorum ve kendimi başka bir şey yapıyormuşum gibi göstermek gülünç olurdu."

"Mr. Waterbrook'un dediğine göre baroya girmek için çalışıyormuşsun, öyle mi?" dedim.

"Yaa evet," dedi Traddles ellerini yavaşça ovuşturarak. "Baroya girmek için çalışıyorum. Doğrusu, uzun bir ertelemenin ardından daha yeni başladım. Sözleşmeli olarak başlayalı epey oldu ama yüz sterlin ücret beni aşağı çekti. Çok aşağı çekti!" dedi Traddles ve dişini çektirmiş gibi acıyla yüzünü buruşturdu.

"Şimdi burada oturmuşken ne düşünüyorum biliyor musun Traddles?" diye sordum ona.

"Hayır," dedi Traddles.

"Eskiden giydiğin şu gök mavisi takımı."

"Tanrım, tabii ya!" diye bağırdı Traddles gülerek. "Hani kolları ve bacakları daracıktı, değil mi? Ah Tanrım! Yaa! Ne güzel günlermiş onlar, değil mi?"

"Bence müdürümüz bize iyi davranmış olsaydı, o günleri çok daha mutlu geçirirdik," dedim.

"Olabilirdi tabii," dedi Traddles. "Ama hatırlasana, ne çok eğlenirdik. Yatakhanedeki geceleri hatırlıyor musun? Yediğimiz yemekleri? Sonra senin anlattığın hikâyeleri? Ha ha ha! Ya Mr. Mell'in arkasından ağladım diye sopa yediğimi hatırlıyor musun? Yaşlı Creakle! Onu da tekrar görmek isterim!"

"Sana karşı çok gaddardı Traddles," dedim kızgın bir şekilde; onun o uysal hali sanki daha dün dövüldüğünü görmüşüm gibi bir his yaratmıştı bende.

"Öyle mi düşünüyorsun?" dedi Traddles. "Sahi mi? Belki de öyleydi. Ama geçti gitti işte, uzun zaman önceydi. Yaşlı Creakle!"

"O zaman seni amcan büyütmüştü, değil mi?" diye sordum.

"Evet öyleydi!" dedi Traddles. "Hep ona mektup yazmayı düşünürdüm. Ama bir türlü yazamazdım, ıhh! Ha ha ha! Yaa o zaman bir amcam vardı, evet. Ben okuldan ayrıldıktan kısa bir süre sonra öldü."

"Sahi mi!"

"Evet. Emekliydi, nasıl denir, manifaturacıydı – kumaş satıcısı. Beni mirasçısı yapmıştı. Ama büyüdüğüm zaman benden hiç hoşlanmadı."

"Gerçekten mi?" dedim. O kadar sakindi ki sözlerinin başka bir anlamı olduğunu düşündüm.

"Ah, evet Copperfield! Aynen öyle," dedi Traddles. "Talihsiz bir durumdu ama benden hiç hoşlanmıyordu. Benim

kesinlikle umduğu kişi olmadığımı söyledi ve hizmetçisiyle evlendi."

"Sen ne yaptın peki?" diye sordum.

"Özellikle bir şey yapmadım," dedi Traddles. "Kapının önüne konacağım günü bekleyerek yaşadım orada; sonra ne yazık ki gut hastalığı amcamın midesini mahvetti ve öldü adam; karısı da genç bir adamla evlendi ve çıraklığa girecek param olmadan kalakaldım."

"Amcan öldüğünde hiçbir şey almadın mı Traddles?"

"Haa aldım!" dedi Traddles. "Elli sterlin bırakmış. Elimde hiçbir meslek yoktu ve ilk başta ne yapacağımı bilemedim. Ama sonra Salem Yurdu'ndan, bir meslek adamının oğlunun yardımıyla bu işe başladım – çarpık burunlu Yawler'ın. Hatırladın mı?"

"Hayır. Ben orada okurken böyle biri yoktu; herkesin burnu düzgündü."

"Neyse," dedi Traddles. "Böylece, onun yardımıyla hukuk yazılarını kopyalamaya başladım. Bu iş yetmedi sonra ve davanın delillerini ekledim bunlara, özet yazdım ve bunun gibi işler yaptım. Copperfield, ben biraz ağır bir adam olduğumdan hepsini sindire sindire öğrendim. Yaa! Bu da benim aklıma hukuk okuma fikrini getirdi ve elli sterlinden kalan para da bu yüzden gitti. Ama Yawler beni bir iki büroya daha tavsiye etti –biri Mr. Waterbrook'unkiydi– ve epeyce iş yaptım. Bir de yayıncılıkla uğraşan ve bir ansiklopedi hazırlayan biriyle tanışma şansım oldu ve o da bana iş verdi; aslında," (bu sırada masasına göz attı), "şu anda onun işiyle uğraşıyordum. Fena bir derleyici değilimdir Copperfield," dedi Traddles; söylediği her sözde aynı neşeli güven havası vardı, "ama ufacık da olsa kendi yarattığım bir şey yok; herhalde benden daha az yaratıcı bir adam daha yoktur."

Traddles bu söylediğini onaylamamı beklediğinden ben de gayriihtiyari başımı salladım; sonra sözlerine aynı şen sabırla devam etti – bunu daha iyi ifade edecek bir söz bulamıyorum.

"Böylece, yavaş yavaş, kıt kanaat geçinerek yüz sterlin biriktirmeyi başardım," dedi Traddles; "ve çok şükür bu parayı ödedim – halloldu neyse. Gerçi bu beni çok aşağıya çekti," dedi Traddles bir dişini daha çektirmiş gibi yüzünü buruşturarak. "Hâlâ bahsettiğim türde işler yaparak geçiniyorum ve şu günlerde bir gazeteyle bağlantıya geçmeyi umuyorum; işte o zaman bahtım döner. Şimdi Copperfield, sen şu uysal yüzünle tıpkı eski günlerdeki gibisin ve seni görmek o kadar güzel ki senden bunu saklamayacağım. Nişanlandığımı bil isterim."

Nişanlanmak mı? Ah, Dora!

"Nişanlım papaz yardımcısının kızı," dedi Traddles; "onun Devonshire'daki on çocuğundan biri. Evet!" Son dediğini, istemsizce yazı takımına göz attığımda söylemişti. "O kilise! Şuradan sola doğru gidiyorsun, kapıdan çıkınca," diyerek parmağını yazı takımının üzerinde dolaştırdı, "ve evleri işte tam şu kalemi koyduğum yerde – ön cephesi kiliseye bakıyor yani."

Traddles'ın detaylara girdiğindeki keyfini tam olarak sonradan gördüm; çünkü bencil düşüncelerim aynı dakikada Mr. Spenlow'un evinin ve bahçesinin planını çiziyordu.

"Çok tatlı bir kız!" dedi Traddles. "Benden biraz büyük; ama dünyanın en tatlı kızı! Sana şehir dışında olacağımı söylemiştim hani. O zaman oraya gitmiştim. Oraya yürüyerek gittim, sonra geri yürüdüm ve hayatımın en keyifli zamanını geçirdim! Bunun uzun bir nişanlılık dönemi olacağını söyleyebilirim ama bizim mottomuz, 'Bekle ve umudunu kesme!' Hep böyle diyoruz. 'Bekle ve umudunu kesme,' diyoruz hep. Gerekirse altmış yaşına kadar –ya da ne kadar gerekirse o kadar– bekleyecek beni Copperfield!"

Traddles sandalyesinden kalktı ve elini, zafer dolu bir gülüşle köşede gördüğüm beyaz örtünün üzerine koydu.

"Ama," dedi, "ev kurmaya başlamamış değiliz. Yok yok, başladık bile. Yavaş yavaş yapıyoruz ama başladık. Bak,"

dedi ve büyük bir gurur ve özenle örtüyü kaldırarak, "işe şu iki eşyayla başladık. Şu saksıyı ve sehpayı o aldı. Salon camının önüne konabilir," dedi Traddles ve buna daha büyük bir hayranlıkla bakabilmek için biraz geri çekildi. "İçine de bir bitki ekilir – işte böyle! Şu tepesinde mermer olan (çapı yetmiş santim) küçük yuvarlak masayı da ben aldım. Üstüne bir kitap konabilir ya da işte biri seni ya da karını görmeye geldiğinde, bir fincan çayını bir yere koyması gerektiğinde kullanılabilir ve bu da böyle işte!" dedi Traddles. "Takdire değer bir işçiliği var ve kaya gibi sağlam!"

İkisini de övdüm epeyce ve Traddles örtüyü, kaldırırkenki özenle yerine koydu tekrar.

"Evi döşemek çok büyük bir iş değil," dedi Traddles, "ama yine de iş. Bana asıl zor gelen masa örtüleri, yastık kılıfları ve bu tür eşyalar Copperfield. Hırdavat da öyle –yani mum kutuları, ızgaralar ve bu tür ihtiyaçlar– çünkü bunların sonu yok. Yine de 'Bekle ve umudunu kesme!' İnan bana, o dünyanın en tatlı kızı!"

"Eminim öyledir," dedim.

Traddles sandalyesine dönerek, "Bu arada," dedi, "kendim hakkındaki sıkıcı konuşmalar bu kadar, yuvarlanıp gidiyorum işte. Fazla para kazanmıyorum belki ama harcamam da çok değil. Genelde aşağı kattakilerle yiyorum; gerçekten çok hoş insanlar onlar da. Hem Mr. Micawber hem de karısı görmüş geçirmiş insanlar ve bana çok iyi arkadaş oluyorlar."

"Sevgili Traddles!" diye bağırdım hemen. "Ne diyorsun sen?"

Traddles neden bahsettiğimi anlamaya çalışırmış gibi bana baktı.

"Mr. ve Mrs. Micawber!" diye tekrar ettim. "E ben onları çok yakından tanıyorum!"

Windsor Evleri'ndeki eski günlerden çok iyi bildiğim gibi kapı iki kez çalındı ve bu kişi Mr. Micawber'dan başkası ola-

mayacağından onların eski dostlarım olduklarına dair hiçbir şüphem kalmadı. Traddles'a, ev sahibine yukarı çıkmasını rica etmesi için yalvardım. Traddles da tırabzanların üzerinden seslenerek dediğimi yaptı; hiç değişmemiş olan Mr. Micawber –dar pantolonu, değneği, gömleğinin yakası ve monoklü tıpkı eskisi gibiydi– nazik ve dinç bir edayla içeri girdi.

Mr. Micawber yine eskisi gibi ağzında kelimeleri yuvarlaya yuvarlaya, yumuşak bir ses tonuyla, "Kusura bakmayın Mr. Traddles," diye mırıldandı, "mabedinizde bu meskene yabancı birini bulacağımı sanmıyordum."

Mr. Micawber hafifçe başını eğip gömleğinin yakasını yukarı kaldırdı.

"Nasılsınız Mr. Micawber?" diye sordum.

"Beyefendi," dedi Mr. Micawber, "gereğinden fazla naziksiniz. Ben statükoyu sürdürüyorum."

"Peki Mrs. Micawber nasıl?" diye devam ettim.

"Beyefendi," dedi Mr. Micawber, "çok şükür, o da statükoya devam."

"Ya çocuklar Mr. Micawber?"

"Beyefendi, onlar da aynı şekilde afiyetteler neyse ki."

Tüm bu süre boyunca Mr. Micawber'la karşılıklı durmuş olsak da beni hiç hatırlamamıştı. Ama şimdi beni gülümserken görünce, hatlarımı daha bir dikkatli incelemiş, kendini geriye atıp, "Nasıl olur? Yeniden Copperfield'ı görme zevkine mi eriştim yoksa?" diye bağırdıktan sonra ellerimi büyük bir coşkuyla sıkmıştı.

"Aman Tanrım, Mr. Traddles!" dedi Mr. Micawber, sonra da, "sizin gençlik günlerimden tanıdığım bir arkadaşımı, eskilerden bir ahbabımı tanıyor olmanız çok ilginç! Tatlım!" deyip tırabzanların üzerinden Mrs. Micawber'a seslendi ve bu sırada Traddles, onun beni bu şekilde tarif etmesine (haklı olarak) epey şaşırmış gibiydi. "Bak burada, Mr. Traddles'ın dairesinde seni görmek isteyen bir beyefendi var hayatım!"

Mr. Micawber gelip tekrar elimi sıktı.

"İyi dostumuz Doktor ve Canterbury'deki diğer tanıdıklar nasıllar Copperfield?" diye sordu Mr. Micawber.

"İyi haberlerini alıyorum," dedim.

"Çok sevindim," dedi Mr. Micawber. "En son Canterbury'de görüşmüştük. Mecazi konuşacak olursak, Chaucer'ın ölümsüzleştirdiği ve eskiden uzak köşelerden kalkıp hac yolculuğuna çıkanların uğrak yeri olan o dinî binanın gölgesinde – uzun lafın kısası," dedi Mr. Micawber, "hemen katedralin yakınlarında."

Öyle olduğunu söyledim. Mr. Micawber elinden geldiğince akıcı bir şekilde konuşmaya devam etti; ama alt kattan gelen, Mrs. Micawber'ın ellerini yıkarken ve doğru dürüst açılmayan çekmeceleri telaşla açıp kaparken çıkardığı seslerin, yüzünde bazı endişe izleri yarattığı gözümden kaçmadı.

"Copperfield, siz bizi şimdi burada," dedi Mr. Micawber yan gözle Traddles'a bakarak, "küçük ve mütevazı denebilecek bir ortama yerleşmiş olarak görüyorsunuz; ama iş hayatım boyunca ne sıkıntılar yaşadığımı, ne zorlukların üstesinden geldiğimi bilirsiniz. Bazı imkânlara erişinceye kadar hayatıma ara vermemin gerektiği çeşitli dönemler olduğu fikrine aşinasınız; böyle durumlarda, umarım küstahlık olarak görülmez ama bir sıçrama oluncaya kadar kendimi geri çekmişimdir. Şu anda da böyle önemli bir dönemdeyim. Geri çekildiğimi, sıçrama beklediğimi görüyorsunuz; ama hemen sonra güçlü bir sıçrayış yapacağımdan kuşkum yoktur."

Bunun ne kadar memnuniyet verici olduğunu ifade ediyordum ki içeri Mrs. Micawber girdi; eskisinden biraz daha pasaklıydı sanki, ya da uzun zamandır görmediğim için bana öyle gelmişti; yine de insan içine çıkacağı için kendine biraz çekidüzen vermişti ve kahverengi eldivenlerini giymişti.

Mr. Micawber karısını yanıma getirerek, "Tatlım," dedi, "bak burada seninle ahbaplığını tazelemek isteyen Copperfield adlı bir beyefendi var."

Ama gördük ki bu haberi hassas bir bünyesi olan Mrs. Micawber'a alıştıra alıştıra vermek daha iyi olacaktı; kadıncağız öyle sarsıldı, öyle kötü oldu ki Mr. Micawber karısının alnını ıslatmak için bir kâse su almaya, büyük bir telaşla arka bahçedeki su fıçısına doğru koştu. Neyse ki biraz sonra kendine geldi kadıncağız ve beni gördüğüne çok sevindi. Yarım saat hep birlikte konuştuk ve ona ikizleri sordum; o da onların artık "kocaman yaratıklar", küçükbey Wilkins ve Miss Micawber'ınsa "resmen birer dev" olduklarını söyledi ama üst katta bize katılmadılar.

Mr. Micawber yemeğe kalmam konusunda pek hevesliydi. Bunu geri çevirmek istemezdim belki ama Mrs. Micawber'ın gözlerinin içindeki sıkıntıyı ve söğüş etin miktarıyla ilgili yaptığı hesabı görmemek elde değildi. Bu yüzden başka bir randevuyu bahane edince, Mrs. Micawber'ın keyfinin bir anda yerine geldiğini gördüm ve böylece bütün ısrarlara karşı koydum.

Ama yanlarından ayrılmaya yakın, Traddles'la Mr. Micawber ve karısına benim evime yemeğe gelmeleri için bir gün belirlemelerini söyledim. Traddles'ın işlerinden dolayı bunu ileri bir tarihe atmak gerekti; ama sonuçta hepimize uyan bir tarih ayarlandı ve ben de çıktım.

Eski bir arkadaşla baş başa konuşmaya can atan (böyle demişti bana sonra) Mr. Micawber, bana geldiğim yoldan daha kestirme bir yol gösterme bahanesiyle sokağın köşesine kadar benimle geldi.

"Sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber, "evimizin çatısı altında, şu şartlarda, böyle pırıl pırıl parlayan bir zihne –böyle bir ifade kullanabilir miyim bilmem– yani parlayan bir zihne sahip bir arkadaşın, Traddles'ın olmasının bizler için ne büyük bir rahatlık olduğunu söylemeye gerek bile yok. Yan tarafta salon camından bademli çörek satan bir çamaşırcı kadın yaşarken ve karşıda bir Bow Caddesi me-

muru* otururken Traddles'ın varlığının hem benim hem de Mrs. Micawber için ne büyük bir teselli kaynağı olduğunu tahmin edebilirsiniz. Ben şimdilerde komisyonla mısır satışı yapıyorum sevgili Copperfield. Öyle çok kazançlı bir iş değil bu –yani parası iyi değil– ve bunun sonucunda bazı geçici maddi sıkıntılar oluştu. Yine de sevinerek söylemeliyim ki bir şey çıkma ihtimali var (bunun nasıl bir şey olduğunu söyleyemem) ve bunun hem benim hem de içten bir ilgi duyduğum arkadaşınız Traddles'ın ihtiyaçlarını uzun süre karşılayacağını düşünüyorum. Mrs. Micawber'ın şu anki sağlık durumu, son tahlilde, aşkın simgelerine –kısacası, çocukların arasına– yeni bir katılımın daha olmasını mümkün kılmıyor değil. Mrs. Micawber'ın ailesi bu aşamada memnuniyetsizliklerini ifade etme gereği duydular. Ancak bana kalırsa, bu hiç de onların üzerine vazife olan bir mesele değil ve onların duygularını hiç umursamadan aynen kendilerine iade ediyorum!"

Mr. Micawber tekrar elimi sıktıktan sonra yanımdan ayrıldı.

* Bow Street Runners daha sonra Londra polisine dönüşecek olan örgütlenmenin adıdır. (e.n.)

XXVIII

Mr. Micawber'ın İmtihanı

Yeniden bulduğum eski arkadaşlarımı ağırlayacağım güne kadar resmen Dora ve kahveyle beslendim. O karasevdalı halimle iştahım falan kalmamıştı hiç; bundan da memnundum çünkü yemek yemek için doğal bir iştahım olsa, bu Dora'ya sadakatsizlik demek olacaktı sanki. Bu konuda her zamanki yürüyüşlerimden de verim alamıyordum, hayal kırıklığı temiz havayı etkisiz kılıyordu. Hayatımın bu döneminde yaşadığım bu yoğun deneyimi temel alarak, giydiği dar botlardan dolayı hep eziyet çeken bir insanda hayvan yemine karşı bir istek oluşur mu acaba diye şüphelenmeden edememiştim. Bana kalırsa midenin kuvvetle çalışması için önce insanın uzuvlarının huzur içinde olması gerek.

Evdeki bu küçük toplantı için hazırlık yaparken önceki toplantıdaki gibi abartmadım. Sofraya yalnızca bir çift dilbalığı, biraz koyun eti ve güvercin etli turta koydum. Mrs. Crupp, balık ve eti pişirmesi konusunda çekine çekine bulunduğum imayı duyar duymaz resmen isyan etti ve ağırbaşlı bir kırgınlıkla, "Yoo yoo beyefendi! Böyle demeyin, zira yapabileceklerimle yapamayacaklarımı bilecek kadar beni iyi tanırsınız!" dedi. Ama sonunda uzlaşma sağlandı ve Mrs.

Crupp, sonraki on beş gün boyunca evde yemem şartıyla durumu kabullendi.

Mrs. Crupp'ın bana yaptığı zorbalığın sonucunda yaşadıklarımın korkunç olduğunu söyleyebilirim şimdi. Hiç kimseden bu kadar korkmamıştım. Her konuda uzlaşma sağlanması gerekiyordu. Eğer tereddüt edecek olsam, bünyesinde pusu kurmuş olan harika hastalığı hemen baş gösteriyordu ve bu onun iflahını kesiyordu. Eğer zilin ipini beş altı kere boş yere çekip sabırsızca çalarsam ve nihayet Mrs. Crupp kapıda belirirse –ki her zaman buna bel bağlanamazdı– hep sitemkâr bir hali olurdu; sonra kapının yanındaki sandalyeye çöker, elini devetüyü rengi göğsüne koyup öyle fenalaşırdı ki kanyak ya da başka bir şey vermek pahasına, ondan kurtulduğuma sevinirdim. Öğleden sonra saat beşte, yatağımın yapılmasına karşı çıkarsam –ki bunun hâlâ çok tatsız bir iş olduğunu düşünüyorum– elini tek bir hareketle, yaralı bir hassasiyet taşıyan aynı devetüyü rengi göğse götürmesi, titrek bir sesle özür dilemem için yeterliydi. Kısacası Mrs. Crupp'ı kırmaktansa, onurlu bir şekilde her şeyi yapardım.

Bu yemek için, kendisini bir pazar sabahı Strand'de, üzerinde geçen seferki yemekten beri kayıp olan yeleğime benzer bir yelekle görünce hakkında önyargı geliştirdiğim becerikli genci tekrar çağırmak yerine ikinci el bir servis sehpası aldım. "Genç kız" ise sadece yemekleri getirmesi, sonra da dış kapının ilerisindeki köşesine çekilmesi koşuluyla tekrar çağrıldı; böylece habire burnunu çekip durması misafirleri etkilemeyecek, bulaşıkların başına geçmesi fiziksel olarak engellenmiş olacaktı.

Bir kâse punç için gereken ve Mr. Micawber'ın karıştıracağı malzemeleri hazır edip tuvalet masasına Mrs. Micawber'ın süslenmesi için bir şişe lavanta suyu, iki mum, bir paket iğne ve bir iğne yastığı bıraktım; bir de Mrs. Micawber'ın işini kolaylaştırması için yatak odamdaki şömineyi tutuşturup kendi ellerimle masa örtüsünü serdikten sonra huzur içinde sonucunu bekledim.

Üç misafirim hep birlikte, sözleştiğimiz saatte geldi. Mr. Micawber'ın yakası her zamankinden daha sertti ve monoklüne de yeni bir kurdele takmıştı; Mrs. Micawber'ın şapkası, açık kahverengi bir karton kutunun içindeydi ve Traddles hem bu kutuyu taşıyor hem de Mrs. Micawber'a koluyla destek oluyordu. Evimi çok beğendiler. Ben Mrs. Micawber'ı tuvalet masasına götürdüğümde kendisi için koyduklarımı görünce öyle mest oldu ki Mr. Micawber'ı çağırarak bakmasını istedi.

"Sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber, "ne büyük lüks. Bu yaşam şekli bana bekâr olduğum ve daha Mrs. Micawber'ın Hymenaeus* altarında söz vermeye itilmediği zamanları hatırlattı."

"Kendisi tarafından itilmediği demek istiyor, Mr. Copperfield," dedi Mrs. Micawber muzipçe. "Başkaları için konuşamaz."

"Tatlım," dedi Mr. Micawber aniden ciddileşerek, "başkaları yerine konuşmak gibi bir arzum yok. Kaderin gizemli bir takdiri olarak senin benim için ayrıldığını gayet iyi biliyorum; bir kişi için ayrılmış olmalısın, uzun bir mücadelenin ardından, sonunda böyle karmaşık yaradılışlı birinin parasal ilişkilerine kurban düşmek alnında yazılıydı herhalde. Senin dokundurmalarını anlıyorum hayatım. Üzgünüm tabii, ama buna katlanabilirim."

"Micawber!" diye bağırdı Mrs. Micawber gözyaşları içinde. "Ben bunu mu hak ediyorum? Seni asla yarı yolda bırakmayan ve asla da bırakmayacak olan ben hem de, Micawber!"

"Hayatım," dedi Mr. Micawber sarsılmış bir halde, "yakın zamanda bir iktidar kuklasıyla –diğer bir deyişle arlanmaz bir su işleri memuru ile– arasında gelişen çatışmadan dolayı hassaslaşmış olan incinmiş bir ruhun anlık kırılışını affedersin sen; eminim eski ve güvenilir dostumuz Copper-

* Yunan mitolojisinde evlilik tanrısı. (ç.n.)

field da affeder ve ona acıyıp, aşırılıklarından dolayı onu ayıplamaz"

Sonra Mr. Micawber karısına sarıldı ve elimi sıktı; bana da bu bölük pörçük dokundurmadan, ödemede aksaklık olunca o gün evdeki suyun kesildiğini çıkarmak düştü.

Bu hüzünlü konuyu değiştirmek için Mr. Micawber'a, punç yapımı için kendisine ihtiyacım olduğunu söyleyerek onu limonların başına götürdüm. Az önceki umutsuzluğu, çaresizliği bir anda gitti. Limon rendesi ve toz şeker aroması, yanan rom kokuları ve su buharının ortasında, o gün Mr. Micawber'ın eğlendiği kadar eğlenen bir adam daha görmemiştim daha önce. Bunları karıştırıp birbirine katarken ve ara sıra tadına bakıp bizlere sanki punç değil de ailesinden gelecek kuşaklara kalacak bir servet yapıyormuş gibi baktığı sırada yüzünün, lezzetli dumanlardan oluşan hafif bir bulutun arasından bize doğru parladığını görmek harika bir şeydi. Mrs. Micawber'a gelince, şapkanın mı, lavantanın mı, iğnelerin mi, yoksa mumların etkisi midir bilinmez, odamdan çıktığında nispeten güzel olmuştu. Hiçbir şakalaşma bu muhteşem kadından daha neşeli olamazdı.

Sanırım –hiçbir zaman fazla kurcalamaya cesaret edemedim, ama sanırım– Mrs. Crupp dilbalığını kızarttıktan sonra hastalanmıştı. Çünkü biz balıktan itibaren tamamen hayal kırıklığına uğradık. Koyun etinin içi çok kırmızı, dışı çok pembeydi: Dahası etin üzeri, mutfaktaki o fevkalade ocağın içindeki küllerin arasına düşmüş gibi isli ve kumlu, yabancı bir maddeyle kaplıydı. Ancak bu yargıya etin suyuna bakarak varacak durumda değildik, zira "genç kız" hepsini boydan boya merdivenlere dökmüştü ve bu, silinip gidinceye kadar uzun bir iz gibi durmuştu orada. Turta fena değildi ama pek aldatıcıydı: Üzerindeki kıtır kısma turtanın başı diyecek olursak, frenolojik olarak umut kırıcı bir kafa görünümündeydi; bir dolu yumru ve tümsekle kaplıydı ve altında bariz bir şey yoktu. Kısacası, ziyafet öyle bir fiyas-

koya dönmüştü ki güler yüzlü dostlarım olmasaydı ve Mr. Micawber'dan parlak bir öneri gelmemiş olsaydı, mutsuz olmamak elde değildi – yani fiyaskodan dolayı, yoksa zaten Dora yüzünden hep mutsuzdum.

"Sevgili arkadaşım Copperfield," dedi Mr. Micawber, "aksilikler en düzenli ailelerde de olur, hele aileyi bir yandan serpiltip bir yandan geliştiren o etkiden nasibini almamış, yani kısaca kadının etkisinin, eşin yüce karakterinin hüküm sürmediği o ailelerde bu aksiliklerin olacağına kesin gözüyle bakılmalı ve onlara felsefeyle dayanmalı. İzin verirseniz şunu belirteyim ki bir terslikten daha iyi olan pek az gıda vardır ve eğer şu genç arkadaş ızgarayı getirirse, biraz işbölümüyle ortaya güzel bir şeyler çıkarabiliriz ve emin olun böylece bu küçük talihsizliğin de üstesinden gelmiş oluruz."

Kilerde, sabahları üzerinde domuz pastırması pişirmek için kullandığım bir ızgara vardı. Hemencecik onu getirdik ve hemen Mr. Micawber'ın fikrini hayata geçirdik. Bahsettiği işbölümü şöyle bir şeydi: Traddles koyun etini dilimledi; Mr. Micawber (bu türden şeyleri mükemmelen becerebiliyordu) bunların üzerini biber, hardal, tuz ve kırmızıbiberle kapladı; ben bunları ızgaraya dizdim ve Mr. Micawber'ın talimatı doğrultusunda çatalla çevirip aldım ve Mrs. Micawber da küçük bir tavada, sürekli karıştırarak mantarlı bir sos pişirdi. Yeterli sayıda dilim piştiğinde, gömleklerimizin sıyırdığımız kollarını indirmeden yemeye giriştik ve bu sırada ocakta cızırdayıp ateş saçan birkaç parça et daha vardı ki dikkatimiz tabaklarımızdaki etle pişen diğer etler arasında bölündü.

Bu aşçılığın enteresanlığı, müthişliği, koşuşturması malum; üstüne bir de yemeğe bakmak için sık sık ayağa kalkıp, dilimler çıtır çıtır olup ızgaradan sıcak sıcak kalktıkça bunları yemek için sık sık yerimize geçmeyi, bu kadar meşgul, ateşten dolayı bu kadar kızarmış ve bu kadar eğleniyorken onca baştan çıkarıcı gürültünün ve lezzetin içinde olmayı hesaba katınca, etin tamamını silip süpürdüğümüze şaşmamak la-

zım. İştahım mucizevi bir şekilde geri gelmişti. Bunu burada yazmaya utanıyorum ama bir an için Dora'yı bile unutmuştum. Mr. Micawber ve Mrs. Micawber bu ziyafeti vermek için bir yatak satmış olsalardı bile bu kadar eğlenemezlerdi ve bunu bilmek beni mutlu ediyor. Traddles neredeyse bütün akşam, hem yemeğini yerken hem de iş yaparken içten bir şekilde güldü. Aslında hepimiz güldük, aynı anda ve hep birlikte; bundan daha büyük bir başarı olamaz herhalde.

Eğlencenin doruğundaydık ve hepimiz ziyafeti taçlandıracak son dilimi mükemmel hale getirme çabasıyla kendi alanında, kendi işiyle meşgulken odada başka birinin de olduğunu fark ettim ve gözlerim, elinde şapkasıyla önümde duran vakur Littimer'ın gözleriyle karşılaştı.

Gayriihtiyari, "Ne oldu?" dedim.

"Kusura bakmayın efendim ama içeri girmem söylendi. Beyefendi burada değil mi efendim?"

"Hayır."

"Görmediniz mi onu efendim?"

"Hayır, siz onun yanından gelmediniz mi?"

"Hayır efendim."

"Burada bulabileceğini kendisi mi söylemişti?"

"Öyle bir şey demedi efendim. Ama bugün gelmediyse yarın mutlaka buraya geleceğini düşünüyorum."

"Oxford'dan mı geliyor?"

"Efendim, lütfen siz buyurun oturun," dedi saygılı bir şekilde, "ve bana müsaade edin." Böyle diyerek çatalı dirençsiz duran elimden aldı ve tüm dikkatini buna yöneltir gibi ızgaranın başına eğildi.

Steerforth'u görsek bu kadar telaşlanmazdık herhalde, ama onun saygıdeğer yardımcısını karşımızda görünce herkes bir anda uysallaşmıştı. Bir ezgi mırıldanan Mr. Micawber, kendisinin rahat olduğunu göstermek için, sapı ceketinin göğüs kısmından görünen ve sanki kendisine saplanmış gibi duran, alelacele sakladığı bir çatalla birlikte sandalye-

sine oturdu. Mrs. Micawber kahverengi eldivenlerini giyip zarif bir durgunluğa büründü. Traddles yağlı ellerini saçında gezdirip dikleştirdi ve gözlerini utanarak masa örtüsüne dikti. Bana gelince, ben kendi masamın başında küçük bir çocuktan farksızdım ve evimi derleyip toparlamak için nereden geldiği belli olmayan bu saygıdeğer fenomene göz atmaya cesaret edemedim.

Bu arada Littimer eti ızgaradan aldı ve ciddi bir tavırla herkese ikram etti. Hepimiz biraz aldık ama tüm keyfimiz kaçmıştı ve sadece yemiş olmak için yedik. Hepimiz birer birer tabaklarımızı ittiğimizde sessizce bunları kaldırdı ve peyniri ortaya çekti. O bitince bu tabağı da kaldırdı ve sofrayı temizledi; her şeyi servis sehpasına yığdı, bizlere şaraplarımızı verdi ve kendi isteğiyle servis sehpasını kilere yolladı. Bunların hepsi mükemmel bir düzende gerçekleşmişti ve gözlerini asla meşgul olduğu işten ayırmamıştı. Arkası bana dönükken dirsekleri benim çok genç olduğum sabit fikriyle çalkalanıyordu.

"Yapabileceğim başka bir şey var mı efendim?"

Teşekkür edip, "Yok," dedim; ama kendisi bir şeyler yemeyecek miydi?

"Hayır, çok teşekkür ederim efendim."

"Mr. Steerforth, Oxford'dan mı gelecek?"

"Ne dediniz efendim?"

"Mr. Steerforth, Oxford'dan mı gelecek?"

"Yarın burada olacağını tahmin ediyorum efendim. Aslında bugün burada olacağını düşünüyordum efendim. Ama kuşkusuz bu benim yanılgım efendim."

"Onu benden önce görürseniz..." diyecek oldum.

"Kusura bakmayın efendim, ama onu sizden önce göreceğimi sanmam."

"Eğer görecek olursanız," dedim, "lütfen bugün burada olmadığı için üzgün olduğumu söyleyin ona; çünkü eski bir okul arkadaşı buradaydı."

Littimer, "Öyle mi efendim?" deyip benimle Traddles'a bir reverans bölüştürdükten sonra Traddles'a bir bakış attı.

Tam yavaş yavaş kapıya doğru gidiyordu ki ona umutsuzca doğal bir şekilde bir şeyler söyleme ümidiyle –ki bu asla bu adama yapabildiğim bir şey değildi– şöyle dedim:

"Haa! Littimer!"

"Buyurun efendim!"

"Yarmouth'ta uzun süre kaldınız mı?"

"Fazla kalmadık efendim."

"Teknenin tamamlandığını gördünüz mü?"

"Evet efendim. Teknenin tamamlandığını görmek için geride kaldım."

"Yapmışsınızdır!" Littimer saygılı bir tavırla gözlerimin içine baktı.

"Mr. Steerforth daha görmemiştir herhalde?"

"Bilemiyorum efendim. Herhalde öyledir ama gerçekten bilmiyorum efendim. Size iyi geceler dilerim efendim."

Bu sözlerin ardından, orada bulunan herkesi kapsayan saygılı bir reveransla gözden kayboldu. O gittiğinde misafirlerim daha rahat nefes almaya başlamıştı sanki; ama esas ben çok rahatlamıştım; çünkü bu adamın karşısında daima hissettiğim sıradışı baskının yanında vicdanım onun efendisine olan güvensizliğimi fısıldayarak beni utandırmıştı ve onun bunu fark ettiğine dair belli belirsiz ve endişe verici korkuya engel olamamıştım. Nasıl oluyordu da gizleyecek pek bir şeyim olmamasına rağmen bu adamın hep içimde neler olup bittiğini anladığını hissediyordum?

Sonra Mr. Micawber, giden Littimer'ın ardından onun ne kadar saygıdeğer bir adam ve takdire değer bir uşak olduğu üzerine bir dolu övgülü söz söyleyerek bizzat Steerforth'u göreceğim endişesiyle karışık olan bu düşüncelerden beni uzaklaştırdı. Mr. Micawber, Littimer'ın topluca yönelttiği reveransın kendine ait bölümünü olduğu gibi almış ve bunu hiçbir şekilde önemsememişti.

"Ama sevgili Copperfield, bu punç," dedi Mr. Micawber tadına bakarak, "tıpkı zaman ve gelgit gibi, durup kimseyi beklemez. Ah! Asıl lezzet şimdiki zamanda. Hayatım, sen ne diyorsun?"

Mrs. Micawber bunun mükemmel olduğunu ifade etti.

"O zaman," dedi Mr. Micawber, "eğer arkadaşım Copperfield izin verirse, arkadaşım Copperfield'ın da benim de daha genç olduğumuz ve bir arada, hayatta kalma mücadelesi verdiğimiz günlerin şerefine içeceğim. Önceden, pek çok durumda birlikte söylediğimiz şu sözler eşliğinde:

'İkimiz yamaçlarda koştuk hep. Ve güzel papatyalar topladık.'*

Tabii mecazi anlamda. Yoksa hangisi papatya bilmem ben," dedi Mr. Micawber, sözcükleri eskiden olduğu gibi ağzında yuvarlayarak ve eskiden nazik bir şey söylerken girdiği tarifi zor havayı takınarak, "ama eminim mümkün olsaydı, Copperfield'la birlikte sık sık toplardık bunları."

Sonra Mr. Micawber punçtan bir yudum aldı. Biz de peşinden aynı şeyi yaptık: Belli ki Traddles, benimle Mr. Micawber'ın hangi uzak tarihte, dünyadaki hangi savaşta birbirimize yoldaş olduğumuzu merak ediyordu.

Mr. Micawber, "Öhö!" deyip boğazını temizledi ve punçtan ve ateşten ısındı. "Hayatım, bir bardak daha ister misin?"

Mrs. Micawber çok az koymasını istedi; ama buna izin veremezdik, bu yüzden bardağını ağzına kadar doldurduk.

Mrs. Micawber, "Burada biz bize olduğumuza göre Mr. Copperfield," dedi içkisinden bir yudum alarak, "e ne de olsa Mr. Traddles aileden sayılır, Mr. Micawber'ın planlarıyla ilgili fikrinizi duymak isterim. Çünkü mısır işi," dedi Mrs. Micawber kışkırtıcı bir tavırla, "Mr. Micawber'a sürekli söylediğim gibi, efendice bir iş olabilir ama pek kazanç-

* "Auld Lang Syne"den bir kısım. (e.n.)

lı değil. On beş günde elde edilen iki şilin dokuz penilik bir kazanç, isteklerimiz ne kadar kısıtlı da olsa kazanç olarak görülemez."

Hepimiz bu fikre katıldık.

Net bir bakış açısına sahip olmasıyla ve Mr. Micawber bir parça yoldan çıktığında kadın bilgeliğiyle onu yola getirmesiyle övünen Mrs. Micawber, "O zaman," dedi, "o zaman kendime şunu sorarım. Eğer mısıra güvenemeyeceksek neye güveneceğiz? Kömüre mi güveneceğiz? O hiç olmaz. Ailemin tavsiyesiyle o işe yönelmiştik ama ondan da bir şey çıkmadı."

Mr. Micawber, meselenin çok açık bir şekilde ortaya konduğunu söylemek ister gibi, elleri ceplerinde, sandalyesinde geriye doğru yaslanıp bize yan gözle bakarak başını salladı.

"Mısır da kömür de," dedi Mrs. Micawber daha da kışkırtıcı bir tavırla, "yapılacak iş değil Mr. Copperfield; bu yüzden doğal olarak etrafa bakıp 'Mr. Micawber gibi yetenekli bir adam ne yapabilir?' diye sormadan edemiyorum. Bu arada komisyonla iş yapmayı saymıyorum, çünkü komisyonun kesinliği yok. Oysa bildiğim bir şey varsa, Mr. Micawber'ın kendine has yaradılışına en çok uyan şey kesinliktir."

Traddles ve ben, halden anlar bir mırıltı eşliğinde, Mr. Micawber hakkındaki bu müthiş keşfin kesinlikle doğru olduğunu ve bunun övünülecek bir şey olduğunu ifade ettik.

"Sizden saklayacak değilim sevgili Mr. Copperfield," dedi Mrs. Micawber, "uzun süredir düşünüyorum da şu içki yapma işi aslında Mr. Micawber'a çok uygun. Barclay ve Perkins mesela! Ya da Truman, Hanbury ve Buxton! Mr. Micawber, ki onu tanıdığım için böyle söylüyorum, bu uçsuz bucaksız alanda mutlaka parlayacaktır ve getirisi i-NA-NIL-maz! Ama Mr. Micawber bu şirketlere giremezse –ki düşük bir görev için başvurduğunda bile mektuplarına cevap vermiyorlar– bu fikrin de bir anlamı yok tabii. Hiç hem de. Benim kanaatimce Mr. Micawber'ın hal ve tavırları..."

"Hımm! Hayatım, aslında..." diyerek araya girdi Mr. Micawber.

"Bir dur tatlım," dedi Mrs. Micawber ve kahverengi eldivenini kocasının elinin üzerine koydu. "Bana göre Mr. Copperfield, Mr. Micawber'ın hal ve tavırları bankacılık işi için de uygun. Şimdi bana öyle geliyor ki benim bir bankada mevduatım olsa, o bankayı temsil eden kişi olarak Mr. Micawber'ın hal ve tavırları bana güven verirdi ve bağlantıyı güçlendirirdi. Ama bu bankalar Mr. Micawber'ın yeteneklerinden yararlanmak istemiyorlarsa ve bu teklifi kaba bir dille geri çeviriyorlarsa bu fikrin de bir anlamı yok tabii. Hiç hem de. Kendisinin bir bankacılık işi yaratmasına gelince, ailemden paralarını Mr. Micawber'a teslim edebilecek kişiler biliyorum ve bu kişiler bu tanıma uyan bir müessese kurabilirler. Ancak bu kişiler paralarını Mr. Micawber'a teslim etmek istemezlerse –ki istemiyorlar– o zaman bu fikrin de bir anlamı yok. Başladığımız noktadan bir adım öteye gidemedik valla."

Başımı olumsuz anlamda sallayıp, "Hiç hem de," dedim. Traddles da başını aynı şekilde sallayarak, "Hiç hem de," dedi.

"Buradan ne çıkarıyorum öyleyse?" dedi Mrs. Micawber, hâlâ durumu net bir şekilde ortaya koymaya çalışan bir havada. "Karşı konulmaz bir şekilde içine çekildiğim sonuç nedir sevgili Mr. Copperfield? Bir şekilde yaşamamız gerekiyor demem hata mı yani?"

"Hayır, değil tabii ki!" dedim ve Traddles da, "Değil tabii ki!" dedi; sonra ben, tek başıma, ağırbaşlı bir edayla insanın ya yaşaması ya da ölmesi gerektiğini söylerken buldum kendimi.

"Aynen öyle," dedi Mrs. Micawber, "kesinlikle öyle. Gerçek şu ki sevgili Mr. Copperfield, karşımıza halihazırdaki durumlardan çok farklı bir şey çıkmadıkça yaşayamayız. Ben artık buna inanıyorum ve bunu son zamanlarda pek çok kere söyledim Mr. Micawber'a; hiçbir şey öyle kendili-

ğinden olmaz, dedim. Bir şeylerin olması için destek lazım. Belki yanılıyorum ama böyle düşünüyorum."

Traddles da ben de coşkuyla alkışladık onu.

"Teşekkürler," dedi Mrs. Micawber. "Peki şimdi ne tavsiye edeyim? İşte, birbirinden farklı nitelikleriyle –müthiş yetenekli– Mr. Micawber."

"Ama hayatım," dedi Mr. Micawber.

"Lütfen tatlım, izin ver de bitireyim. İşte birbirinden farklı nitelikleriyle, müthiş yetenekli Mr. Micawber – hatta dâhi de denebilir ama karısı olduğum için taraflı da olabilirim..."

Traddles da ben de, "Yoo," diye mırıldandık.

"Ama işte Mr. Micawber şimdi, ne kendine uygun bir mevkiye ne de işe sahip. Bunun sorumluluğu kimdedir? Elbette ki toplumda. O zaman ben de böyle utanç verici bir durumu herkese anlatırım ve toplumu bu durumu düzeltmeye zorlarım. Bana öyle geliyor ki Mr. Copperfield," dedi Mrs. Micawber zorla, "Mr. Micawber'ın yapması gereken şey, topluma böyle meydan okuyarak, 'Bu imtihanı geçecek yiğidi gösterin bana. O kişi derhal bir adım öne çıksın,' demek."

Cesaret edip Mrs. Micawber'a bunun nasıl yapılacağını sordum.

"İlan yoluyla," dedi Mrs. Micawber. "Tüm gazetelere ilan vermek lazım. Bana kalırsa, hem kendisi için, hem ailesi için, hem de biraz ileri gidip diyeceğim ki, kendisini şimdiye kadar hiçe sayan toplum için bütün gazetelere ilan vermesi ve kendini şöyleyim böyleyim diye açık açık anlatması ve şu şu özelliklere sahibim diye aynen şöyle göstermesi gerekiyor: 'Bana bol kazançlı bir iş verin ve adresinizi yollayın; W. M., Postane, Camden Town adresine, ücreti ödenmiş postayla gönderilsin.'"

Mr. Micawber, gömleğinin yakasını çenesinin altında birleştirip yan gözle bana bakarak, "Sevgili Copperfield, aslında Mrs. Micawber'ın bu fikri," dedi, "seni en son görme şerefine nail olduğumda kastettiğim sıçrama."

"İlan vermek çok pahalı," dedim şüpheci bir tavırla.

"Öyle gerçekten!" dedi Mrs. Micawber mantıklı havasını koruyarak. "Kesinlikle doğru bu sevgili Mr. Copperfield! Mr. Micawber'a ben de aynı şeyi söylemiştim. Bilhassa bu yüzden, Mr. Micawber (dediğim gibi hem kendisi hem ailesi, hem de toplum için) belli bir miktar para toplamalı – ödeme senediyle."

Mr. Micawber sandalyesine yaslanıp monoklüyle oyalandı ve gözlerini tavana çevirdi; ama bir yandan da ateşi izlemekte olan Traddles'ı incelediğini gördüm.

"Eğer ailemden hiç kimse bu senedin hazırlanması için gerekli olan doğal hassasiyeti göstermezse," dedi Mrs. Micawber, "aslında ticarette bu dediğimi daha iyi ifade edecek bir terim vardır herhalde."

Mr. Micawber, gözleri hâlâ tavana çevrili bir halde, "İskonto etmek," dedi.

"O zaman bu senedin iskonto edilmesi için," dedi Mrs. Micawber, "Mr. Micawber şehre inip bu senedi piyasaya götürmeli ve elinden çıkarmalı. Eğer buradaki tipler Mr. Micawber'ın bu yüzden büyük özveride bulunmasını isterlerse, bu onlarla vicdanları arasındaki bir meseledir. Ben bunu bir yatırım olarak görüyorum. Sevgili Mr. Copperfield, Mr. Micawber'a da aynı şeyi yapmasını, yani bunu geri dönüşü olacak bir yatırım olarak görmesini ve her türlü özveriye hazır olmasını öneriyorum."

Neden bilmiyorum ama bunun Mrs. Micawber için de fazlasıyla fedakârca ve özverili bir durum olduğunu hissettim ve bu minvalde bir şeyler mırıldandım. Traddles, gözünü ateşten ayırmadan, benim ses tonumu kullanarak aynı şeyi yaptı.

"Yok," dedi Mrs. Micawber, yatak odama çekilmeden evvel, içkisini bitirip omzundaki şalı düzelterek: "Yok, Mr. Micawber'ın parasal meseleleri hakkında daha fazla konuşmayacağım. Sevgili Copperfield, sizin şöminenizin başında ve Mr. Traddles'ın karşısındayken, ki kendisini eski bir ar-

kadaşımız olmasa da bizden biri gibi görüyorum, sizlere Mr. Micawber'ın izlemesini tavsiye ettiğim yolu söylemeden edemedim. Mr. Micawber'ın çaba göstermesi gereken zamanın geldiğini hissediyorum; dahası, kendini göstermesi gerekiyor ve bana öyle geliyor ki bu işin yolu bu. Sonuçta ben yalnızca bir kadınım; oysa bu tür meselelerde erkeklerin yargısı çok daha iyidir; yine de annemlerle yaşadığım zamanlarda babamın hep dediği bir şeyi unutmamak lazım: 'Emma çıtkırıldım görünüyor, ama bir konuyu idrak etmede herkesten üstün.' Tamam, babam bana düşkündü, bunu biliyorum; ama sonuçta insanların karakterlerini iyi gözlerdi ve ben de hem sorumluluk sahibi bir eş olarak, hem de sağduyulu bir kişi olarak bu konuda şüphe etmek istemiyorum."

Mrs. Micawber, bu sözlerin ve içkinin kalanını varlığıyla şereflendirmesi için yalvarmalarımıza karşı koyduktan sonra odama çekildi. Onun ne kadar asil bir kadın olduğunu düşündüm – toplumun sıkıntılı dönemlerinde kahramanlık yapan bir tür anaç Romalı kadındı sanki.

Bu izlenimin coşkusuyla Mr. Micawber'ı sahip olduğu hazineden dolayı tebrik ettim. Aynı şekilde Traddles da tebrik etti. Mr. Micawber ikimize peş peşe elini uzattı, sonra da mendiliyle yüzünü kapadı, ki bence mendilde onun sandığından çok daha fazla enfiye vardı. Ardından müthiş bir neşeyle meyveli kokteyline döndü.

Mr. Micawber konuştukça konuştu. Çocuklarımızla birlikte yeniden var olduğumuzu anlamamızı istedi, maddi zorlukların sıkıntısıyla bunların sayısının artması, iki misli hoş karşılanmalıydı. Mrs. Micawber'ın son zamanlarda bu konuda kuşkuları olduğunu ama kendisinin bunları giderdiğini ve ona güven verdiğini söyledi. Karısının ailesine gelince, kesinlikle karısına layık değillerdi ve kendisine karşı da tamamen kayıtsızlardı ve onun tabiriyle, cehenneme kadar yolları vardı.

Sonra Mr. Micawber, Traddles hakkında sıcak övgülerde bulundu. Dediğine göre, Traddles öyle biriydi ki onun

sarsılmaz erdemleri üzerinde bir hak iddia edemese de (Mr. Micawber) bunları takdir edebildiği için şükrediyordu. Duyarlılıkla kastettiği şey, Traddles'ın sevgisiyle onurlandırdığı ve onun da bu sevgiye Traddles'ı onurlandırıp kutsayarak karşılık verdiği meçhul genç hanımdı. Mr. Micawber bu hanımın şerefine içti. Onun peşinden ben de. Traddles, beni büyüleyecek kadar yalın ve içten bir şekilde ikimize de teşekkür etti ve, "Sizlere minnettarım. Emin olun, dünyanın en tatlı kızı o!" dedi.

Bunun ardından Mr. Micawber bir fırsatını bulup müthiş bir nezaket ve seremoniyle benim gönül meselelerimi ima etti. Arkadaşı Copperfield'ın birini sevip biri tarafından sevildiği izleniminden yalnızca arkadaşı Copperfield aksini söylerse vazgeçeceğini ifade etti. Bir süre sıcak bastıktan ve huzursuzlandıktan ve epeyce kızarıp kekeledikten ve bunu inkâr ettikten sonra, elimde kadehimle, "Eh, peki! D.'ye içiyorum öyleyse!" dedim. Bu Mr. Micawber'ı o kadar heyecanlandırıp mutlu etti ki Mrs. Micawber da D.'nin şerefine içsin diye elinde bir bardak punçla odama koştu ve o da bunu büyük bir şevkle içip tiz bir sesle, "Aynen öyle, aynen öyle! Sevgili Copperfield, çok sevindim!" diye bağırarak elini alkış tutar gibi duvara vurdu.

Sonrasında daha dünyevi meselelerden konuşmaya başladık; Mr. Micawber bize Camden Town'ı rahatsız edici bulduğunu ve ilanın sonucunda tatminkâr bir iş bulduğunda yapmayı düşündüğü ilk şeyin buradan taşınmak olduğunu söyledi. Hyde Park'ın önünden geçen Oxford Caddesi'nin batı ucundaki sıralı evlerde hep gözü olduğunu ama buranın büyük bir yapı olmasından dolayı bu evlerden birine hemen sahip olabileceğini sanmadığını da ekledi. Büyük ihtimalle, saygın bir iş yerinin tepesindeki bir evin üst katıyla –sanırım Piccadilly'de– yetinmesi gereken bir dönem olacaktı, ki bu da Mrs. Micawber için eğlenceli olacaktı ve burada bir cumbalı pencere açıp evi bir kat daha çıktıklarında ya da bu tür

ufak değişiklikler yaptıklarında, birkaç yıl rahatça ve şerefli bir şekilde yaşayabileceklerdi. Kendisi nerede olursa olsun ya da yaşadığı yer neresi olursa olsun kesinlikle şuna güvenebilirdik: Traddles'a yer ve bana da çatal ve bıçak vardı. Bu lütfundan dolayı ona teşekkür ettik ve o da iş güç meselelerine daldığı için kendisini affetmemizi ve bunu hayatında yenilikler yapmaya çalışan birinin doğal bir mazereti olarak görmemizi rica etti.

Mrs. Micawber çayın hazır olup olmadığını öğrenmek için yeniden duvara vurarak arkadaşça sohbetimizin bu bölümüne son verdi. Sonra uysal bir tavırla bize çay koydu ve ne zaman çay fincanlarını, ekmeği ve yağı vermek için yanına gittiysem, bana fısır fısır D.'nin saçlarının açık mı yoksa koyu renkli mi olduğunu, kısa mı yoksa uzun boylu mu olduğunu ve bunun gibi şeyler sordu; bu da hoşuma gitti sanırım. Çay içtikten sonra ateşin önünde oturup bir dolu şey konuştuk ve Mrs. Micawber sağ olsun bize (onu ilk gördüğümde fark ettiğim, alelade sofra birası kalitesindeki alçak, incecik ve düz sesiyle) en güzel balatlardan "Cesur Beyaz Çavuş" ile "Küçük Tafflin"i söyledi. İki şarkı da Mrs. Micawber'ın annesi ve babasıyla yaşadığı günlerde hep söylediği şarkılardı. Mr. Micawber bize, onu ailesinin çatısı altında gördüğü ilk gün, daha ilk şarkıyı söylediği anda inanılmaz etkilendiğini söyledi ve sonra sıra "Küçük Tafflin"e geldiğinde, bu kadını kazanmayı aklına koymuştu ya da bu yolda can verecekti.

Saat onla on bir arasında bir vakit Mrs. Micawber şapkasını açık kahverengi kutuya koymak için kalktı ve başına bonesini taktı. Böylece Mr. Micawber, Traddles'ın koca paltosunu giymesini fırsat bilip elime bir mektup tutuşturarak bunu boş bir zamanımda okumamı fısıldadı. Elimdeki mumla onlara merdivenlerin başında ışık tuttum; Mr. Micawber en önde, Mrs. Micawber'a yol gösteriyordu ve Traddles da elinde şapkayla peşlerinden inecekti ki onu merdivenin başında alıkoydum.

"Traddles," dedim, "Mr. Micawber'ın, zavallı adamcağızın kimseye bir zararı yoktur ama ben yine de senin yerinde olsam ona hiçbir şey ödünç vermezdim."

Traddles gülümseyerek, "Sevgili Copperfield," dedi, "ödünç verecek hiçbir şeyim yok zaten."

"Biliyorsun, bir ismin var senin," dedim.

"Haa! Sen onu ödünç verilecek bir şey olarak mı görüyorsun?" dedi Traddles düşünceli düşünceli bakarak.

"Elbette."

"Ah!" dedi Traddles. "Ah mutlaka öyle! Çok teşekkür ederim Copperfield, ama korkarım ben zaten bunu ona ödünç verdim bile."

"Bir yatırım olacak olan bu senet için mi?" diye sordum.

"Hayır," dedi Traddles. "Onun için değil. Bunu ilk kez duyuyorum ben de. Bunu büyük ihtimalle eve dönerken yolda teklif edecek. Benim söylediğim başka bir şey."

"Umarım bir terslik olmaz," dedim.

"Umarım," dedi Traddles. "Ama bir terslik olacağını sanmam, çünkü bana daha geçen gün bunun hallolduğunu söyledi. Mr. Micawber, aynen böyle, 'Halloldu o,' dedi."

Mr. Micawber bizim durduğumuz köşeye baktığından ancak az önceki uyarımı yineleyebildim. Traddles teşekkür ederek aşağı indi. Ama onu elinde şapkayla uslu uslu aşağı inerken ve Mrs. Micawber'a kolunu uzatırken gördüğümde yaka paça bankaların olduğu sokağa götürmelerinden korktum.

Ben yine ateşin başına döndüm ve yarı ciddi yarı gülerek Mr. Micawber karakterini ve onunla eski ilişkimizi düşünmeye daldım ki merdivenden yukarı doğru bir ayak sesi geldi. İlk başta Traddles'ın Mrs. Micawber'ın unuttuğu bir şeyi almak için geri döndüğünü düşündüm; ama adımlar yaklaştıkça anladım ve kalbim küt küt atmaya başladı, kan resmen yüzüme hücum etti; çünkü gelen Steerforth'tu.

Agnes'ın söylediklerine karşı hiçbir zaman aldırışsız olmamıştım ve o da kendisini daha ilk günden yerleştirdiğim

zihnimdeki tapınaktan –böyle denebilir sanırım– asla uzaklaşmamıştı. Ama Steerforth'un üzerine düşmüş olan karanlık, o içeri girip de elini uzatarak karşımda dikildiğinde ışığa dönüştü ve bu kadar yürekten sevdiğim bir insandan şüphe ettiğim için kahroldum, kendimden utandım. Bununla beraber Agnes'ı da seviyordum; onu hayatımın sevgi dolu, narin meleği olarak görüyordum; Steerforth'a zarar verdiğim için ona değil, kendime kızıyordum ve onun gönlünü almak için neyi nasıl yapacağımı bilsem mutlaka yapardım.

Steerforth elimi içten bir şekilde sıkarak, "Ee Papatya, ne yapıyorsun şaşkın oğlan!" diye güldü ve sonra da kaygısız bir edayla elimi bıraktı. "Seni yine ziyafet verirken mi yakaladım, seni zevk düşkünü seni! Şu Dernek'tekiler de kentin en neşeli insanları herhalde; biz Oxfordlular onların yanında pek ağırbaşlı kalıyoruz!" Mrs. Micawber'ın az önce boşaltmış olduğu karşımdaki kanepeye oturmadan evvel parlak bakışlarını neşe içinde odada gezdirip ateşi karıştırarak körükledi.

"Seni görünce o kadar şaşırdım ki Steerforth," dedim tüm samimiyetimle, "soluğum kesildi, bir hoş geldin bile diyemedim."

"İskoçların dediği gibi, beni görünce gözün gönlün açılmıştır," diye karşılık verdi Steerforth, "tabii seni görmek de öyle Papatya, böyle tam çiçeklenmişken. Ee, nasılsın bakalım Bakkhus?"

"Çok iyiyim," dedim; "üç konuk ağırladım ama bu akşam Bakkhus'la bir ilgim yok."

"Yolda rastladım onlara; bağıra bağıra seni övüyorlardı," dedi Steerforth. "Üzerinde dar pantolon olan arkadaş kim?"

Mr. Micawber'ı birkaç kelimeyle, elimden geldiğince anlattım Steerforth'a. O da çizdiğim bu yarım yamalak portreye içtenlikle gülerek bu ilginç adamı tanımak gerektiğini söyledi.

Buna karşılık, "Peki öbür arkadaş kimdi, biliyor musun?" dedim.

"Kimbilir," dedi Steerforth. "Baş belası bir tip miydi yoksa? Biraz öyle biri gibi göründü çünkü bana."

"Traddles'tı!" dedim zafer kazanmış gibi.

"Kim ki o?" diye sordu Steerforth kayıtsız bir tavırla.

"Traddles'ı hatırlamıyor musun? Salem Yurdu'nda bizim odamızda kalan Traddles."

Steerforth ocak demiriyle bir kömür öbeğine vurarak, "Haa! O çocuk!" dedi. "Hâlâ öyle yumuşak bir tip mi? Bir de onu nereden buldun sahi?"

Bunun üzerine Traddles'ı elimden geldiğince övdüm; çünkü Steerforth'un onu oldukça hafife aldığını hissetmiştim. Steerforth, tuhaf bir kişilik olduğundan onunla kendisinin de bir ara görüşmek istediğini söyledi ve başını hafifçe sallayıp gülümseyerek konuyu geçiştirip kendisine yiyecek bir şeyler verip veremeyeceğimi sordu. Bu kısa diyaloğun büyük bir kısmında, yani çılgınca bir neşeyle konuşmadığı zamanlarda, tembel tembel oturup ocak demiriyle kömür öbeklerine vurdu. Etli turta ve diğer yemeklerden arta kalanları çıkardığım sırada aynı şeyi yaptığını fark ettim.

Steerforth birden sessizliğini bozup masadaki yerine geçerek, "Aa Papatya, burada krallara layık bir sofra var ama!" diye bağırdı. "Yarmouth'tan geldiğim için bu sofranın hakkını vereceğim."

"Oxford'dan geldiğini sanmıştım," dedim.

"Yok," dedi Steerforth. "Denizcilik yaptım – daha güzel bir iş."

"Bugün Littimer geldi, seni sordu," dedim, "ben de onun sözlerinden senin Oxford'da olduğunu düşündüm; ama şimdi düşünüyorum da öyle bir şey demedi."

Steerforth neşeyle bir bardak şarap koyup bana içerek, "Littimer beni arayıp sormakla sandığımdan daha aptal olduğunu ortaya koymuş," dedi. "Onun ne dediğini anlama-

ya gelince, eğer bunu yapabildiysen pek çoğumuzdan daha akıllısın demektir."

Sandalyemi masaya yaklaştırırken, "Hakikaten doğru bu," dedim. Sonra biraz daha anlatması için, "Demek Yarmouth'taydın Steerforth!" diye ekledim. "Uzun zamandır mı oradaydın?"

"Hayır," dedi. "Birkaç haftalık bir kaçamak yaptım sadece."

"Herkes nasıl peki? Herhalde küçük Em'ly evlenmemiştir daha?"

"Daha evlenmemiş. Evlenecek ama galiba – birkaç haftaya, ya da aya, ya da işte bir süre sonra evleneceklermiş. Onları pek görmedim. Bu arada," deyip büyük bir özenle kullandığı çatalını ve bıçağını kenara koydu ve ceplerini yoklamaya başladı; "sana bir mektup var."

"Kimden?"

Göğüs cebinden bazı kâğıtlar çıkararak, "Senin şu eski bakıcından tabii," dedi Steerforth. "'Mr. J. Steerforth, Willing Mind'a borçlu,' yok bu değil. Sabret, bulacağım şimdi. Şu yaşlı adam, adı neydi, iyi değilmiş o; bununla ilgiliydi sanırım."

"Barkis'ten mi bahsediyorsun?"

Steerforth bir yandan ceplerini yoklamaya devam edip eline gelenlere bakarak, "Evet!" dedi, "zavallı Barkis'in işi bitmiş sanırım. Orada küçük bir eczacı –ya da cerrah, onun gibi bir şey– gördüm, bu kişi zatıalinizi dünyaya getirten kişiymiş meğer. Bu konuda çok bilgili biriymiş gibi geldi bana; ama onun da son fikri, arabacının son yolculuğuna doğru hızla yol aldığıydı. Şu sandalyenin üzerindeki paltomun göğüs cebine elini soksana; galiba mektup oradaydı. Orada mıymış?"

"Burada!" dedim.

"Hah, tamam!"

Mektup Peggotty'dendi; her zamankinden daha okunaksız ve kısa yazılmıştı. Kocasının umutsuz durumunu bildiri-

yor ve onun "biraz daha cimrileştiğini," dolayısıyla hastanın kendi rahatını düşünmesinin giderek zorlaştığını söylüyordu. Kendisinin yorgun olmasından ve kocasına bakmasından bahsetmiyor, yalnızca adamı övüyordu. Samimi olduğunu bildiğim sade, içten ve gösterişsiz bir sevgiyle yazılmıştı ve beni kasteden "bir taneme sevgilerimle" sözleriyle sona eriyordu.

Ben yazıyı çözmeye çalışırken Steerforth da yiyip içmeye devam etti.

Mektubu okumam bittiğinde, "Ne kötü bir şey," dedi Steerforth, "ama güneş her gün batıyor ve her an biri ölüyor; herkesin başına gelen bir şeyden korkmamamız gerekiyor. Herkesin kapısını çalan ayak sesi bir yerlerde duyuldu diye kendimize hâkim olamayacaksak eğer, şu dünyada sahip olduğumuz her şey elimizden kayıp gider. Hayır! Yola devam et! İster tahta ayakkabıyla, ister yumuşak ayakkabıyla, ama devam et! Tüm zorluklara rağmen yola devam et ve yarışı kazan!"

"Hangi yarışı?" diye sordum.

"Başladığın yarışı," dedi Steerforth. "Yola devam!"

Hatırlıyorum da Steerforth bir an durup o yakışıklı başını hafifçe arkaya atarak kadehini kaldırdığında, hâlâ denizden esen rüzgârın tazeliğinde ve kanlı canlı olsa da onu son gördüğümden bu yana yüzünde bazı izler oluştuğunu fark etmiştim; sanki içinde, uyandığı vakit tutkuyla kabaran o coşkun enerjiyle uzun süre cebelleşmiş gibiydi. İçimden, aklına esen her şeye kendini umutsuzca kaptırma huyu – dalgalarla boğuşmak, zorlu havaya meydan okumak gibi– sebebiyle ona sitem etmek geldi ama sonra zihnim, o anki konuşmalarımıza kaydı ve orada takıldım.

"İzin verirsen sana bir şey söyleyeyim Steerforth," dedim.

Steerforth masadan kalkıp yeniden ateşin başına giderek, "İzin ne demek, söyle tabii," dedi.

"Öyleyse şöyle diyeyim Steerforth. Ben galiba yaşlı bakıcımı görmeye gideceğim. Ona bir faydam olmayacak ya

da bir hizmette bulunamayacağım belki; ama bana o kadar bağlıdır ki ziyaretim üzerinde ikisini de yapmışım gibi bir etki yaratacaktır. O kadar sevinecektir ki bu ona bir rahatlık verecek, yardımcı olacaktır. Bana onun kadar destek olmuş birisi için böyle bir çaba göstermek hiçbir şey değil. Benim yerimde olsan bir günlük yolculuğu göze almaz mıydın sen de?"

Steerforth'un yüzü düşünceliydi ve cevap vermeden evvel oturduğu yerde bunları kafasında tartıp, alçak sesle, "İyi! Git bakalım. Bir şey olmaz," dedi.

"Sen daha yeni geldin oradan," dedim, "bu yüzden benimle gelmeni istemek anlamsız olur."

"Doğru," dedi. "Ben bu gece Highgate'e gidiyorum. Uzun zamandır annemi görmedim ve bu da onun sevgili müsrif oğlu olarak bende vicdan azabı yaratıyor. Aman neyse! Yola yarın çıkarsın herhalde," derken iki elini omuzlarıma koyarak bir kol boyu uzak tutmuştu beni kendinden.

"Evet, öyle sanırım."

"O zaman sonraki gün git. Gelip bizimle birkaç gün kalmanı isteyecektim senden. Buraya seni davet etmeye gelmiştim ama sen Yarmouth'a kaçıyorsun!"

"Kaçmaktan bahsedene bak, Steerforth, bilinmez yolculuklara kaçıp duran sensin esas!"

Steerforth sesini çıkarmadan bir süre baktı bana; ardından, beni aynı şekilde tutmaya devam ederken sarsarak şöyle dedi:

"Gel haydi! Yarmouth'a öbür gün git ve yarını da mümkün olduğunca bizimle geçir! Bir daha kimbilir ne zaman görüşürüz. Haydi gel! Öbür gün git oraya! Rosa Dartle'la arama girip bizi ayrı tutmanı istiyorum."

"Ben olmasam birbirinizi çok mu seveceksiniz yani?"

"Evet, ya da nefret edeceğiz," diye güldü Steerforth; "hangisinin olduğu fark etmez. Gel haydi! Öbür gün gidersin!"

Öbür gün gitmeyi kabul ettim ve o da paltosunu giyip yaprak sigarasını yaktı; sonra da eve yürüdü. Onun bu ni-

yetini görünce ben de kendi paltomu giyerek (ama kendi yaprak sigaramı yakmadım, zaten çok içmiştim) onunla birlikte anacaddeye kadar yürüdüm – geceleyin bu yol pek ruhsuz oluyordu. Yol boyu Steerforth'un keyfi çok yerindeydi; sonra ayrıldık ve peşinden bakıp da onun eve doğru şen şakrak ve hoppa bir tavırla gittiğini görünce, "Her türlü sıkıntıyı aşarak yola devam et ve yarışı kazan!" deyişini düşündüm ve ilk defa onun da önünde kaydadeğer bir yarış olmasını diledim.

Odamda üstümdekileri çıkarırken Mr. Micawber'ın mektubu yere düştü. Böylece mektubu hatırlayıp zarfın mührünü açtım ve okumaya başladım. Akşam yemeğinden bir buçuk saat önce yazılmıştı. Daha önce bundan bahsettim mi, emin değilim, ama Mr. Micawber vahim bir durumda olduğu zaman, konuyu kapamak için bir tür hukuki dil kullanırdı.

"Beyefendi – çünkü sevgili Copperfield demeye cesaretim yok,

Aşağıda imzası olan kişinin Bitik olduğu konusunda sizi uyarmakta fayda var. Bugün onda gözlemleyebileceğiniz bu feci hal konusunda size önceden bilgi verme telaşındayım; umut ufkun çok altında ve imzayı atan kişi Bitik.

Bu mektup, bir tefecinin yanında çalışan ve sarhoşluk sınırını aşmak üzere olan bir şahsın yakınlarında (eşliğinde diyemeyeceğim) kaleme alınmıştır. Bu şahıs, kiranın ödenememesi sebebiyle ikametgâha yasal olarak el koymuştur. Bu konutta senelik kiracı olan ve altta imzası bulunan kişinin envanteri yalnızca kendisine ait olan taşınır mallarla ve bunların tanımlarından ibaret olmayıp aynı zamanda şerefli Manevi Tapınak Topluluğu* üyesi pansiyoner Mr. Thomas Traddles'a ait eşyaları da içerir.

---

* İngiltere'deki dört baro derneğinden biri. (e.n.)

Şimdi aşağıda imzası olan şahsın dudaklarına 'reva görülen' (ölümsüz bir yazarın diliyle) taşan bardağa bir damla daha kasvet gerekiyorsa, bu da az önce bahsi geçen Mr. Thomas Traddles'ın bu kişiye arkadaşça vermiş olduğu, 23 sterlin 4 şilin ve 9 penilik borçtur ve bu borç henüz ödenmemiştir. Altta imzası olan şahsın üstüne yığılan sorumluluklara, doğal süreçte bir çaresiz kurban daha eklenecektir ki bu zavallı varlığın gelişi de –yuvarlak hesapla– altı aydır.

Tüm bu açıklamalardan sonra tozun ve küllerin sonsuza dek dağıldığını eklemekse işgüzarlık olur

Hem de
benim
başıma,
Wilkins Micawber."

Zavallı Traddles! Artık Mr. Micawber'ı bu darbenin de üstesinden gelebileceğini bilecek kadar iyi tanıyordum; ama gece Traddles'ı ve Devonshire'daki papaz yardımcısının on çocuğundan biri olan ve Traddles'ı altmış yaşına kadar, daha doğrusu herhangi bir yaşa kadar bekleyecek olan (ne meşum bir övgüydü bu!) o çok tatlı kızı düşünmekten uykum kaçtı.

XXIX

Steerforth'u Tekrar Evinde Ziyaret Ediyorum

Sabah Mr. Spenlow'dan kısa bir süre için izin istedim ve maaşlı çalışmadığım, bu yüzden de o acımasız Jorkins'in gözünde çok kötü biri olmadığım için bir zorluk çıkmadı. Sonra bu durumu fırsat bilip Miss Spenlow'un iyi olduğunu umduğumu ifade ettim ama bu sırada sesim boğazıma takılmış, sözcükleri sıralarken gözüm kararmıştı sanki ve Mr. Spenlow da buna, sanki herhangi birinden bahsediyormuş gibi bir tavırla teşekkür edip onun gayet iyi olduğunu söyleyerek karşılık verdi.

Biz stajyer kâtiplere, seçkin dava vekillerinin tohumları olarak öyle saygılı davranıyorlardı ki sanki hep kendi kendimin patronuydum. Highgate'e saat bir veya ikiden önce gitmeyi düşünmediğimden ve o sabah mahkemede, küçük bir aforoz davası daha görüldüğünden Mr. Spenlow'la birlikte uslu uslu birkaç saat daha durdum; Bullock'un ruhunun ıslahı için Tipkins tarafından açılan davaydı. İki kilise idarecisi arasındaki itiş kakıştan çıkmıştı; bir tanesi diğerinin onu tulumbaya doğru ittiğini iddia ediyordu, ki bu tulumbanın sapı da okul binasına dönüktü ve bu okul da kilisenin üçgen

çatısı altındaydı; bu yüzden bu itiş dinî bir saldırı sayılırdı. Komik bir davaydı ve arabanın tepesinde Highgate'e giderken Dernek hakkında düşüncelere dalmama sebep oldu ve Mr. Spenlow'un Dernek'e dokunulduğunda ülkenin nasıl yerle bir olacağını söylemesi aklıma geldi.

Mrs. Steerforth da Rosa Dartle da beni gördüklerine sevinmişlerdi. Littimer'ın orada olmadığını görünce şaşırmıştım; onun yerine mütevazı, başlığında mavi kurdeleler olan ve tesadüfen göz göze gelindiğinde, o saygıdeğer adama kıyasla çok daha tatlı ve çok daha az kaygılı bakan ufak tefek bir hizmetçi kız vardı. Ama eve varışımın üzerinden daha yarım saat geçmeden özellikle dikkatimi çeken bir şey varsa, o da Miss Dartle'ın gözlerini ayırmadan, sıkı sıkı beni takip etmesiydi; bir de sanki çaktırmadan benim yüzümü Steerforth'unkiyle, Steerforth'unkini benimkiyle karşılaştırıyor ve bu ikisi arasından bir şeyler çıkarmaya çalışıyor gibiydi. Tabii ona ne zaman baktıysam kararlı bir şekilde üzerime dikilmiş olan, ya da aniden benim yüzümden Steerforth'unkine çevrilen ya da ikimizi birden aynı anda idrak eden o çorak kara gözleri ve kurcalayan kaşlarıyla, gayretli yüzü gördüm. Bizi bir vaşağınkini andıran gözlerle incelediği sırada benim onu fark etmeme rağmen o hiç çekinmeden bakmayı sürdürdü; delici gözlerini üzerime dikerek daha da kararlı bir ifadeyle bakmaya devam etti sadece. Herhangi bir yanlış yaptığıma dair duyduğu şüphelere karşılık ben suçsuz olduğumu bilsem de onun tuhaf gözlerindeki aç pırıltı karşısında küçülüp kaldım.

Rosa Dartle bütün gün evin her köşesine yayıldı sanki. Steerforth'la odasında konuşacak olsam, eteğinin dışarıdaki küçük balkonda hışırdadığını duyuyordum. Steerforth'la ben evin arkasındaki çimenlikte, eski günlerdeki oyunlara daldığımızda yüzünün etrafta gezinen bir ışık gibi pencereden pencereye kaydığını ve sonra bir tanesine sabitlenip bizi izlediğini gördüm. Öğleden sonra dördümüz yürüyüşe çıktığımızda, Steerforth'la annesi bizi duyamayacakları kadar

ilerlediklerinde kadın benim geride kalmam için incecik elini bir yay yaparak kolumu tuttu, sonra da şöyle dedi bana:

"Uzun süredir gelmediniz buraya. İşiniz kendinizi bu kadar kaptıracak kadar yoğun ve ilginç mi gerçekten? Bunları soruyorum, çünkü cahil olduğumdan böyle şeyleri bilmek isterim hep. Öyle mi gerçekten?"

Ben de işi sevdiğimi ama o kadar çok kaptırmadığımı söyledim.

"Aa, bunu öğrendiğime sevindim, çünkü yanıldığım vakit doğrusunun söylenmesini isterim," dedi Rosa Dartle. "İşinizin biraz sıkıcı mı olduğunu söylemek istiyorsunuz?"

Şey, dedim, aslında biraz sıkıcıydı belki.

"Yaa? O zaman bu yüzden biraz rahatlamaya, değişikliğe –heyecana ve bunun gibi şeylere– ihtiyaç duydunuz?" dedi. "Ah! Haklısınız! Ama bu biraz –aa– sizin için değil de onun için, şey değil mi?"

Kolunda annesiyle yürüyen Steerforth'un olduğu alana doğru çabucak bir bakış atmasından kimden bahsettiğini anlamıştım; ama bunun ötesinde ne dediği hakkında hiçbir fikrim yoktu. Eminim bunu da çok belli ettim.

"Yani bu onu –öyledir demiyorum ama merakımdan soruyorum– bu onu olaya çekmiyor mu? Bu ona körü körüne düşkün olan kişiye olan ziyaretlerinde her zamankinden biraz daha savsak yapmıyor mu, ha?" Bir kez daha çabucak onlara göz attı ve sonra da sanki aklımdan geçenleri okumuş gibi bir bakış da bana attı.

"Miss Dartle," dedim, "lütfen öyle düşünmeyin."

"Düşünmüyorum!" dedi. "Ah yoo, bir şey düşündüğümü sanmayın! Ben şüphe duymuyorum. Yalnızca soruyorum. Bir fikir ortaya koymuyorum. Sizin anlattıklarınızdan bir fikir çıkarmaya çalışıyorum. O zaman öyle değil mi? Şey! Bunu öğrenmek isterim."

"Steerforth'un evinden normalden uzun süre uzak kalmasının benimle bir ilgisi yok," dedim şaşkın bir halde,

"yani öyle bir şey söz konusuysa eğer, benim böyle bir şeyden haberim yok ama sizin dediklerinizden öyle anladım. Bu uzun süre içinde onu dün geceye kadar görmemiştim."

"Sahi mi?"

"Evet Miss Dartle, görmedim hiç!"

Tüm dikkatiyle bana baktığı sırada yüzünün giderek sertleştiğini ve solduğunu, eski yarasının izlerinin de yaralı dudağından altdudağına kadar inerek yüzünde bir eğim yarattığını gördüm. Sabit gözlerle bana bakıp, "Ne yapıyor o?" derken halinde ve gözlerinin pırıltısında bana kesinlikle korkunç gelen bir şey vardı.

O şaşkınlıkla sözlerini daha çok kendim için tekrar ettim.

Onu bir ateş gibi tüketmeye yetecekmiş gibi görünen bir şevkle, "Ne yapıyor o?" diye sordu. "O, bana bakarken gözlerinden sahteliğin eksik olmadığı adam ona hangi işte yardım ediyor? Şerefli ve sadık biriyseniz, sizden arkadaşınıza ihanet etmenizi istemiyorum. Bana yalnızca onu böyle sürükleyen öfke mi, nefret mi, gurur mu, huzursuzluk mu, çılgınca bir hayal mi, aşk mı yoksa başka bir şey mi, onu söyleyin istiyorum."

"Miss Dartle," dedim, "ne söylesem de Steerforth hakkında buraya ilk geldiğimde bildiğimden daha fazlasını bilmediğime inansanız? Aklıma hiçbir şey gelmiyor. Ben hiçbir şey olmadığına inanıyorum. Aslında demek istediğiniz şeyi tam anladığım da söylenemez."

Gözleri üzerime dikili dururken o zalim yara izine acıyla bağdaştırdığım bir seğirme, bir titreme geldi ve dudağının köşesi sanki küçümser gibi ya da karşısındaki nesneye acırmış gibi havaya kalktı. Elini çabucak bunun üzerine koydu –öyle ince ve narin bir eldi ki bu, onu ateşin karşısında yüzüne siper ettiği sırada saf bir porselene benzediğini geçirdim aklımdan– ve hemen, sert ve tutkulu bir şekilde, "Bunu kimseye söylemeyin lütfen!" dedi ve başka da bir şey söylemedi.

Mrs. Steerforth oğlunun orada olmasından dolayı pek mutluydu ve Steerforth da bu durumda ona karşı özellikle özenli ve saygılı davranıyordu. Onları bir arada görmek ilginçti; bu sadece birbirlerine duydukları sevgiden değil, kişiliklerindeki güçlü benzerlikten de kaynaklanıyordu ve Steerforth'ta kibirli ve coşkun olan özellikler, annesinde yaş ve cinsiyetle yumuşayarak zarif bir itibara dönüşüyordu. Pek çok kere iyi ki aralarında hiçbir anlaşmazlık çıkmadığını düşünmüştüm; çıksaydı bu iki mizacın uzlaşması –aslında onların aynı mizacın iki farklı tonu olduğunu ifade etmek lazım burada– yaratılış sırasında ortaya çıkan iki karşıt ucun uzlaşmasından daha zor olurdu. İtiraf etmeliyim ki bu fikir benim sezgilerimden değil, Rosa Dartle'ın bir konuşmasından çıkmıştı.

Akşam yemeğinde şöyle demişti:

"Ah ama anlatın lütfen şu kişiyi, çünkü bütün gün bunu düşündüm ve bilmek istiyorum."

"Neyi bilmek istiyorsun Rosa?" dedi Mrs. Steerforth. "Lütfen, rica ederim böyle gizemli konuşma."

"Gizemli mi?" diye bağırdı Rosa Dartle. "Ah! Sahi mi? Beni öyle mi görüyorsunuz gerçekten?"

"Ben sana hep kendi doğal halinle, yalın konuş demiyor muyum?" dedi Mrs. Steerforth.

Rosa Dartle, "Aa! Bu doğal halim değil mi yani?" dedi hemen. "Şimdi bana katlanmanız gerekecek, çünkü bir şeyler soracağım. İnsan kendini bilmiyor hiç."

"İkinci tabiatın olmuş bu senin," dedi Mrs. Steerforth en ufak bir memnuniyetsizlik göstermeden, "ama ben senin tavırlarının farklı olduğu zamanları hatırlıyorum Rosa, sen de hatırlarsın herhalde. Bu kadar ihtiyatlı değildin o zaman, insanlara daha çok güvenirdin."

"Öyledir mutlaka," dedi Rosa; "kötü alışkanlıklar birer birer artıyor işte! Demek öyle? Daha az ihtiyatlı ve daha güven doluydum ha? Ben nasıl değiştim onu merak ediyorum! Bu çok tuhaf! Önceki halime dönmek için çalışmam lazım."

Mrs. Steerforth gülümseyerek, "Keşke yapabilsen," dedi.

"Ah! Yaparım, yaparım!" dedi Rosa. "Açıksözlülüğü – neydi adı– James'ten öğreneceğim."

"Açıksözlülüğü daha iyi bir yerden öğrenemezdin Rosa," dedi Mrs. Steerforth hemen, çünkü Rosa Dartle'ın söylediklerinde, dünyanın en bilinçsiz tavrıyla söylenmiş olsa da hep bir iğneleme vardı.

Alışılmadık bir coşkuyla, "Bundan eminim işte," dedi. "Emin olduğum bir şey varsa, sen de biliyorsun ki, budur."

Mrs. Steerforth, kendisine içerlenmiş olunmasından dolayı üzülmüş olacak ki az sonra kibar bir tonda şöyle dedi:

"Sevgili Rosa'cığım, öğrenip rahatlamak istediğin şeyin ne olduğunu duyamadık hâlâ."

"Rahatlamak mı?" dedi Rosa, katlanılmaz bir soğuklukla. "Ah! Ben sadece, ahlaki yapıları birbirine benzeyen insanların – bu böyle ifade edilir mi acaba?"

"Gayet güzel bir ifade," dedi Steerforth.

"Teşekkürler. Ahlaki yapıları birbirine benzeyen insanların aralarında ciddi bir ayrılık oluştuğunu varsayarsak, bu insanların öyle olmayanlara kıyasla daha öfkeyle ve derinden bölünme tehlikesinde olup olmadıklarını merak ediyordum."

"Bence öyle," dedi Steerforth.

"Öyle mi?" dedi Rosa hemen. "Aman Tanrım! Öyleyse –en olmayacak şeyler de olabilir– mesela annenle sen ciddi bir kavgaya girişebilirsiniz."

Mrs. Steerforth tatlı bir şekilde gülüp, "Sevgili Rosa'cığım," diye araya girdi ve, "başka bir örnek versene! Çok şükür, James de ben de birbirimize karşı sorumluluklarımızı iyi biliyoruz!" dedi.

Miss Dartle başını düşünceli düşünceli sallayarak, "Haa!" dedi. "Öyledir tabii. Bu, kavgayı önlemeye yarar mı? E yarar tabii. Kesinlikle. Şimdi aptallık edip bu konuyu açtığıma seviniyorum çünkü sizin birbirinize duyduğunuz

sorumlulukların buna engel olduğunu bilmek iyi bir şey! Çok teşekkür ederim."

Miss Dartle'la ilgili bir küçük mesele daha vardı ki bahsetmeden geçemeyeceğim; çünkü asla onarılamayacak olan geçmiş açığa çıktığında bunu da sonradan hatırladım. Bütün gün, özellikle o andan sonra Steerforth tüm maharetlerini kullanarak elinden geldiğince bu nevi şahsına münhasır şahsiyeti tatlı ve neşeli bir dost haline getirmeye çalıştı. Bunu başarması beni hiç şaşırtmamıştı. Miss Dartle'ın, Steerforth'taki bu büyüleyici kurnazlığın –o zaman bunun sadece şeytan tüyü olduğunu düşünüyordum– etkisine karşı koymaya çalışması da şaşırtmamıştı beni; Miss Dartle'ın bazen çok fesat ve huysuz olduğunu biliyordum çünkü. Derken hatlarının ve tavrının yavaş yavaş değiştiğini, Steerforth'a giderek artan bir hayranlıkla baktığını gördüm; onun belli belirsiz ama hep kızgın bir tarzda, sanki kendi içindeki bir zayıflığı kınamak ister gibi Steerforth'un sahip olduğu büyüleyici güce giderek daha çok öfkelenerek karşı koyduğunu, ama sonunda sert bakışlarının yumuşadığını ve gülüşünün kibarlaştığını görünce gün boyu korktuğum kadar korkmadım artık ondan; hepimiz ateşin başında oturduk ve çocuklar gibi, kendimizi tutmadan konuşup gülüştük.

Orada çok uzun süre oturduğumuzdan mı, yoksa Steerforth elde ettiği avantajı kaybetmek istemediğinden mi bilinmez, Rosa'nın yanımızdan ayrılmasının ardından biz de yemek odasında beş dakikadan fazla durmadık. Steerforth salonun kapısında uysal bir sesle, "Arp çalıyor," dedi, "herhalde şu son üç yıldır onu annemden başka kimse arp çalarken duymamıştır." Bunu söylerken yüzünde tuhaf bir gülümseme belirmiş ve anında kaybolmuştu; salona gittiğimizde onun yalnız olduğunu gördük.

Steerforth, "Kalkma lütfen," demişti ama Rosa kalkmıştı bile; "sevgili Rosa, otur haydi! Bir kere olsun yumuşak başlı ol da bize bir İrlanda şarkısı söyle."

"İrlanda şarkısının ne anlamı var ki sizin için?" diye sordu Rosa da.

"Çok!" dedi Steerforth. "Herkese olduğundan çok daha fazla anlamı var. Bak Papatya da burada; müziği tüm ruhuyla sever o. Haydi bize bir İrlanda şarkısı söyle Rosa! Ben de eskiden olduğu gibi oturup seni dinleyeyim."

Steerforth bunları söylerken ona da onun kalktığı sandalyeye de dokunmamış, arpın yanına geçmişti. Rosa da kısa bir süre tuhaf bir biçimde, arpın yanında durup sağ eliyle çalıyormuş gibi yaptı ama hiç ses çıkmadı. Sonunda oturdu ve ani bir hareketle bunu kendine çekerek çalıp söylemeye başladı.

Arpı çalışında ya da sesinde ne vardı bilmiyorum ama bu, hayatım boyunca duyduğum ya da hayal edebileceğim en olağanüstü şarkıydı. Bunun gerçekliğinin korkutucu bir yanı vardı. Sanki hiçbir zaman bir müzik parçası olarak bestelenmemişti de kadının içindeki tutkudan fışkırarak onun o alçak sesinde kusurlu bir ifade bulmuş ve her şey durduğunda tekrar yerine çekilmişti. Rosa arpın kenarına dayanıp tekrar sağ eliyle hiç ses çıkarmadan çalmaya başladığında aptal gibiydim.

Bir dakika sonra şu olayla birlikte kendime geldim: Steerforth yerinden kalkmış, kolunu neşeli neşeli Rosa'ya dolayarak, "Gel Rosa, ileride birbirimizi çok seveceğiz!" demişti. Bunun üzerine Rosa, Steerforth'a bir tane tokat atmış ve onu vahşi bir kedi öfkesiyle kenara iterek hışımla salondan fırlamıştı.

Mrs. Steerforth içeri gelerek, "Rosa'nın nesi var?" diye sordu.

"Bir süre için melek gibiydi anne," dedi Steerforth, "ama sonra bunu telafi etmek ister gibi tam tersi oldu."

"Aman James, sakın onu kızdırma. Biliyorsun sinirleri çok bozuk, üzerine gitmemek lazım."

Rosa geri dönmedi ve ben iyi geceler faslı için Steerforth'un odasına geçinceye kadar ondan bir daha bahsedilmedi. Son-

ra Steerforth ondan bahsedip güldü ve hiç onun kadar haşin ve anlaşılmaz bir şey daha görüp görmediğimi sordu.

Ben de o zaman ona elimden geldiğince şaşkınlığımı anlatmaya çalıştım ve onun birden bu kadar ters davranmasının sebebini tahmin edip etmediğini sordum.

"Ah, Tanrı bilir," dedi Steerforth. "Herhangi bir şeyden olmuş olabilir – ya da hiçbir sebebi yoktur! Söyledim ya sana, kendi dâhil her şeyi değirmentaşında bilemiş sanki. O keskin bir alet ve kullanırken dikkat etmek gerekiyor. Hep tehlikeli. İyi geceler!"

"İyi geceler!" dedim. "Yarın sabah sen uyanmadan ben gitmiş olurum sevgili Steerforth. İyi geceler!"

Gitmemi istemiyor gibiydi; odamda yaptığı gibi, iki elini omuzlarıma dayayarak durdu.

"Papatya," dedi gülerek, "sana vaftiz babanla annenin verdiği isim bu olmasa da ben seni en çok bu isimle çağırmayı seviyorum – keşke, keşke, keşke sen de bana bu ismi verebilseydin!"

"İstersem öyle çağırırım," dedim.

"Papatya, eğer bir gün bizi ayıran bir şey olursa, beni hep en iyi halimle hatırla dostum. Haydi, bir anlaşma yapalım. Eğer şartlar bir gün bizi ayırırsa beni en iyi halimle hatırla!"

"Senin benin için en iyi halin diye bir şey yok Steerforth," dedim, "en kötü halin de yok. Seni hep aynı şekilde sevdim ve sana aynı değeri verdim."

Kafamdan geçen kötü bir düşünce yüzünden bile olsa, ona haksızlık ettiğim için o kadar büyük vicdan azabı duyuyordum ki itirafım dilimin ucundaydı. Agnes'ın bana duyduğu güvene ihanet etmeye gönlüm razı olsaydı ya da bunu yapmadan konuyu nasıl açacağımı bilseydim, daha Steerforth bana, "Tanrı seni korusun Papatya, iyi geceler!" diyemeden hepsi ortaya dökülürdü. Ama içimdeki tereddüdün etkisiyle dökülmedi; el sıkışıp ayrıldık.

Ertesi gün kör karanlıkta kalktım ve olabildiğince sessiz bir şekilde giyinerek Steerforth'un odasına baktım. Derin uykudaydı; eskiden okuldayken pek çok kez gördüğüm gibi, başı kolunun üzerinde yatıyordu.

Steerforth'a baktığım ve uykusu bölünür mü acaba diye düşündüğüm sırada gitme zamanı gelmişti. Ama o eskiden okuldayken pek çok kere gördüğüm gibi uyumaya devam etti –bir daha gözümün önüne getireyim onu– ve her şeyin suspus olduğu saatte oradan ayrıldım.

Bir daha da asla, ah Tanrı seni affetsin Steerforth, o rahat ele sevgi ve dostlukla dokunma şansım olmadı. Bir daha asla!

XXX

Kayıp

Akşam Yarmouth'a inerek doğruca hana gittim. Herkesin yer açması gereken o büyük konuk eve daha varmamış olsa bile Peggotty'nin yedek odası –benim odam– çok yakında dolabilirdi; böylece kendimi hana atarak hem bir şeyler yedim hem de odamı ayırttım.

Dışarı çıktığımda saat ondu. Dükkânların çoğu kapanmıştı ve etraf çok sıkıcı görünüyordu. Omer ve Joram'ın dükkânına geldiğimde kepenklerin indirilmiş olduğunu, ancak kapının açık durduğunu fark ettim. Mr. Omer'ı içeride, kapının yanında pipo içerken görünce girdim ve ona nasıl olduğunu sordum.

"Aaa, üstüme iyilik sağlık!" dedi Mr. Omer. "Nereden çıktınız siz? Otursanıza. Duman rahatsız etmez umarım."

"Yok, etmez," dedim. "Hoşuma bile gider – başkası içerken yani."

Mr. Omer gülerek, "Kendiniz içerken sevmiyorsunuz ha?" diye karşılık verdi. "İyi yapıyorsunuz, iyi. Genç bir adam için kötü bir alışkanlık beyefendi. Buyurun oturun. Ben şahsen astımım için içiyorum."

Mr. Omer bana yer açarak bir sandalye çekti. Yerine otururken nefes nefeseydi ve sanki piposunun içindekiler olmasa soluğu kesilecekmiş gibi hevesle bir nefes çekti.

"Mr. Barkis'le ilgili kötü haberden dolayı üzgünüm," dedim.

Mr. Omer sabit bir yüz ifadesiyle bana bakarak başını iki yana salladı.

"Bu gece nasıl olduğunu biliyor musunuz?" diye sordum.

"Ben de bunu sormak isterdim size efendim," dedi Mr. Omer, "ama işte nezaketen olmaz. Bizim işimizin zorluklarından biri de bu. Biri hastalanınca onu soramayız."

İçeri girip de o eski nağmeyi duyunca kaygılanmadım değil; ama bu zorluğu hiç düşünmemiştim. Sözü edilince anlamıştım ve bunu da söyledim.

"Evet evet, anladınız siz onu," dedi Mr. Omer başını sallayarak. "Yapamayız bunu. Tanrı sizi korusun, iyileşmesi kesin olmayan bir şahsa 'Omer'la Joram'ın selamları var, kendinizi nasıl hissediyorsunuz bu sabah – ya da akşam' demek pek sarsıcı olurdu."

Mr. Omer'la karşılıklı kafa salladık ve Mr. Omer piposunun yardımıyla nefesini kuvvetlendirdi.

"Bu meslekteki insanları birilerine ilgi göstermekten alıkoyan şeylerden biri bu," dedi Mr. Omer. "Bak bana mesela. Barkis'i bir yıldır değil tam kırk yıldır tanıyorum. Ama gidip de, 'o nasıl?' diye soramıyorum."

Mr. Omer'ın kendine çok yüklendiğini hissettim ve ona da söyledim bunu.

"Umarım başka bir adamdan daha bencil değilimdir," dedi Mr. Omer. "Baksanıza! Nefesim her an beni yarı yolda bırakabilir ve kendimi bildiğim kadarıyla, böyle bir durumda bencil olmam olası değildir. Olası değildir diyorum çünkü nefesinin kesileceğini bilen bir adamdan bahsediyorum, ki bir körük kesilip açılmış gibi nefesi kesilecek; bu adam bir büyükbaba hem de," dedi Mr. Omer.

"Olur mu öyle şey," dedim.

"Kendi işimden şikâyet ediyor falan değilim," dedi Mr. Omer. "Böyle bir şey değil. Her işin iyi ve kötü yanları var-

dır. Benim istediğim, şahısların daha güçlü zihinlerle yetiştirilmesi."

Mr. Omer halinden hoşnut ve sevimli bir ifadeyle susup biraz soluklandı ve sonra başladığı ilk noktaya döndü:

"Bu yüzden Barkis'in nasıl olduğunu öğrenmek için Em'ly'nin ağzına bakıyoruz. O bizim gerçek amacımızı biliyor ve bizden yana bir korkusu ya da şüphesi yok; onun gözünde kuzu gibiyiz. Aslında Minnie ve Joram, ona Barkis'in bu gece nasıl olduğunu sormak için (Em'ly mesaiden sonra yengesine yardım etmek için eve gitmişti) az önce onların evine gittiler; onlar geri dönene kadar beklemek isterseniz size tüm havadisleri verirler. Bir şey içer misiniz şimdi? Bir bardak şurup ya da su falan? Ben pipo içerken yanında şurup ve su da içiyorum," dedi Mr. Omer bardağını alarak, "geçişleri yumuşatıyor, böylece şu baş belası nefesi alıp verişim daha rahat oluyor. Ama çok şükür," dedi Mr. Omer kısık sesle, "geçişlerde bir sorun yok! Geçen gün, 'Bana yeterince hava verin,' dedim kızım Minnie'ye, 'ben geçişini ayarlarım.'"

Harcayacak nefesi kalmamıştı gerçekten ve gülüşü çok korkutucuydu. Mr. Omer tekrar konuşabilir duruma gelince içecek teklifinden dolayı teşekkür ettim ama daha yeni yemek yemiş olduğum için bunu geri çevirdim ve kızıyla damadı geri dönünceye kadar kalmamı önerdiğinden orada bir süre daha geçireceğimi hesaba katarak küçük Em'ly'nin nasıl olduğunu sordum.

Mr. Omer çenesini sıvazlayabilmek için piposunu ağzından çekip, "Eh efendim," dedi: "Açık konuşayım, şu kız bir evlense ben de rahat edeceğim."

"Neden böyle diyorsunuz?" diye sordum.

"Şu sıralar ne olacağı belli değil," dedi Mr. Omer. "Eskisi gibi güzel değil demiyorum, zira daha da güzel – emin olun daha güzel şimdi. Eskisi kadar iyi çalışmıyor da demiyorum, zira çalışıyor. Eskiden altı kişiye bedeldi, hâlâ da altı kişiye bedel. Ama cesarete ihtiyacı var," dedi Mr. Omer tekrar çe-

nesini sıvazlayıp biraz piposundan tüttürerek. "Başka şekilde ifade edecek olursak, 'Haydi güzellerim, şöyle kuvvetle, şöyle güzelce asılın küreklere!' demek gerek ona. Yani –genel anlamda– böyle ifade edilebilir Em'ly'deki eksiklik."

Mr. Omer, bunları söylerken hem yüzü hem tavırlarıyla öyle çok çaba sarf etmişti ki insaflı davranıp demek istediğini anlamış gibi başımı salladım. Anlamadaki çabukluğum belli ki hoşuna gitmişti; sözlerine şöyle devam etti:

"Şimdi bence bu, temelde kesinleşmemiş bir durumda olmaktan kaynaklanıyor. İşten sonra oturduk, bunu amcasıyla da sevgilisiyle de karşılıklı epeyce konuştuk; ben bunu temelde onun durumunun kesinleşmemiş olmasına bağlıyorum," dedi Mr. Omer başını hafifçe sallayarak, "ve Em'ly'nin ne kadar sevgi dolu bir kızcağız olduğunu unutmamak gerek. Bir de ne demişler, 'şaptan şeker olmaz.' Ben onu bilmiyorum valla. Aslında erkenden başlarsan olur bence. O eski tekneyi öyle bir yuvaya çevirdi ki efendim, taşla mermer bir araya gelse üstüne su dökemez."

"Yapmıştır!" dedim.

"Onun amcasına olan bağlılığını görmek, ona her geçen gün daha da sıkı, daha da yakın bir şekilde tutunduğunu görmek, hakikaten görülecek şey. Şimdi, biliyorsunuz, durum böyleyken bir çekişme oluyor. Neden gereğinden daha çok uzasın ki bu çekişme?"

İyi kalpli yaşlı adamı dikkatle dinledim ve dediklerini içtenlikle onayladım.

"Bu yüzden onlara dedim ki," dedi Mr. Omer rahat ve yumuşak bir sesle, "'Em'ly'nin her şeyinin bu süreçte garanti altına alındığını düşünmeyin sakın. Siz kendi sürecinize bakın. Buradaki hizmetleri sandığımızdan çok daha değerliydi; her şeyi beklediğimizden çok daha çabuk öğrendi; Omer ve Joram sözleşmesinin geri kalanını görmezden gelebilir ve Em'ly de istediğiniz zaman gitmekte özgürdür. Sonradan, bizler için evde ufak bir şeyler yapmak isterse pekâlâ. İste-

mezse ona da tamam. Sonuçta kaybettiğimiz bir şey yok.' Yaa, işte böyle," dedi Mr. Omer piposuyla beni dürterek, "benim gibi zor nefes alan bir adam, hem de büyükbaba olmuş bir adam, gidip onun gibi mavi gözlü bir çiçeğin canını sıkacak değil."

"Değil tabii, haklısınız," dedim.

"Değil tabii! Doğru!" dedi Mr. Omer. "Yaa işte efendim, sonra kuzeni... Evleneceği adamın onun kuzeni olduğunu biliyor muydunuz?"

"Evet," dedim. "Tanıyorum onu."

"Tanıyorsunuz tabii," dedi Mr. Omer. "İşte efendim! Anlaşılan kuzenin işi iyi, durumu iyi ve bu yüzden (doğrusu kendisi hakkında epey iyi düşünmemi sağlayacak şekilde davranarak) bana böyle erkek gibi mertçe teşekkür etti ve gitti; sonra da senin benim gözümüzün kalacağı kadar rahat küçük bir ev aldı. Şimdi o küçük ev, bir oyuncak bebeğinki kadar düzgün, iğneden ipliğe dayanıp döşenmiş halde duruyor; zavallı Barkis'in durumu kötüye gitmemiş olsa şimdiye karıkoca olmuşlardı. Ama işte, ertelemek zorunda kaldılar."

"Peki ya Em'ly, Mr. Omer?" diye sordum. "Biraz daha toparlandı mı?"

"Valla biliyorsunuz," dedi Mr. Omer çifte gerdanını yeniden sıvazlayarak, "böyle bir şey zor. Değişim ve ayrılık olasılıkları, ona hem yakın hem de uzak şeyler. Barkis'in ölümü evliliklerini fazla ertelemez ama uzayıp giden bu hastalık hali erteler. Neyse, görüyorsunuz ya, her şey belirsiz."

"Doğru," dedim.

"Sonuçta," diye devam etti Mr. Omer, "Em'ly çok genç ve heyecanlı; belki eskisinden çok daha heyecanlı. Her geçen gün amcasına daha da çok düşüp bizlerden kopmaya bir o kadar gönülsüzleşiyor sanki. Ona güzel bir şey söylediğimde gözleri yaşarıyor; bir de onu kızım Minnie'nin küçük kızıyla görsen, hiç aklından gitmez hali. Tanrı kazadan beladan korusun!" dedi Mr. Omer düşüncelere dalarak. "O çocuğu ne kadar da çok seviyor!"

Kızıyla kocası gelip sohbetimizi bölmeden evvel, fırsat bulmuşken Mr. Omer'a, Martha'ya dair bir bilgisi olup olmadığını sordum.

"Ah!" dedi hemen, başını iki yana sallayıp oldukça üzgün bir tavırla. "İyi değil. Nereden bakarsanız bakın üzücü bir hikâye efendim. Kızın bir zararı olduğunu düşünmedim hiç. Kızım Minnie'nin önünde bundan bahsetmek istemedim –çünkü mutlaka hemen benim sözümü keserdi– bahsetmedim de. Hiçbirimiz buna kalkışmadık."

Kızının ayak seslerini benden önce duyan Mr. Omer, piposuyla bana dokunarak uyarır gibi tek gözünü kırptı. Hemen peşinden Minnie'yle kocası içeri girdi.

Mr. Barkis'in "çok kötü durumda" olduğu ve bilincini kaybettiği haberini verdiler. Mr. Chillip'in oradan ayrılmadan evvel, mutfakta, büyük bir kederle söylediğine göre tüm doktorlar, tüm cerrahlar ve eczacılar bir araya gelse ona yardım edemezlermiş. Mr. Chillip, doktorların da cerrahların da artık onun için bir şey yapamayacaklarını ve ilaçların, üzerinde ancak zehir etkisi yaratacağını eklemiş.

Bunu duyunca ve Mr. Peggotty'nin orada olduğunu öğrenince hemen eve gitmeye karar verdim. Mr. Omer'a ve Mr. Joram'la Mrs. Joram'a iyi geceler dileyerek, zihnimdeki Mr. Barkis'i bambaşka bir varlığa dönüştüren ağırbaşlı duygular içinde yola düştüm.

Hafifçe tıklattığım kapıyı Mr. Peggotty açtı. Beni gördüğüne sandığım kadar şaşırmamıştı. Aynı şeyi sonradan, aşağı inen Peggotty'de de fark ettim ve o zamandan sonra da böyle devam etti; öte yandan, düşünüyorum da beklenen o dehşet verici şaşkınlığın yanında, bütün diğer değişikliklerin ve şaşırtıcı olayların hiçbir anlamı yoktu.

Mr. Peggotty'yle tokalaşıp mutfağa geçtik ve o arada kapıyı usulca kapadı. Küçük Em'ly eliyle yüzünü kapamış, ateşin yanında oturuyordu. Ham de onun hemen yanında, ayakta duruyordu.

Hep fısıltıyla konuştuk; arada durup üst kattaki odadan bir ses geliyor mu diye kulak kabarttık. Bir önceki ziyaretimde düşündüğüm bir şey değildi ama Mr. Barkis'in mutfakta olmayışı ne tuhaftı!

"Gelmeniz ne büyük incelik," dedi Mr. Peggotty.

"Hem de ulağanüstü bir incelik," dedi Ham.

"Em'ly, canım," diye bağırdı Mr. Peggotty. "Bak kim var burada! Küçükbey gelmiş! Aa, neşelen haydi tatlım! Küçükbeye bir şey demeyecek misin?"

Em'ly'ye bir titreme gelmişti ki hâlâ gözümün önünde. Eline dokunduğum zaman hissettiğim soğukluğu hâlâ hissedebiliyorum. Tek canlılık belirtisi benden geri çekilmesiydi; sonra sandalyeden süzülerek amcasının diğer yanına sokuldu ve sessizce, titreyerek onun göğsünün üzerine eğildi.

"Bu öyle sevgi dolu bir eser ki," dedi Mr. Peggotty kocaman sert eliyle Em'ly'nin gür saçlarını düzelterek, "böyle üzüntülere dayanamıyor. Gençlerin böyle olması doğal küçükbey; özellikle de bu sınamalara alışkın değillerse ve benim küçük kuşum gibi mahcuplarsa gayet doğal."

Em'ly, Mr. Peggotty'ye iyice yapıştı ama ne başını kaldırdı ne de tek kelime etti.

"Artık geç oldu," dedi Mr. Peggotty, "hah bak Ham seni alıp eve götürmeye geldi. İşte! Diğer sevgi dolu eserle git bakalım! Efendim Em'ly? Söyle tatlım?"

Em'ly'nin sesi bana gelmiyordu, ama Mr. Peggotty onu duymak için eğilmişti; ardından şöyle dedi:

"Amcanla mı kalmak istiyorsun? Benden bunu istiyor olamazsın! Amcanla kalacaksın demek evlat? Hem de yakında kocan olacak kişi seni eve götürmek için gelmişken? Şimdi bu küçük çocuğu, benim gibi zorlu hava şartlarının adamının yanı başında görünce insanlar şöyle der mutlaka," dedi Mr. Peggotty sonsuz bir gururla bize bakarak; "hiçbir denizde bu küçük kızın amcasına duyduğu sevgi kadar tuz yoktur – şaşkın küçük Em'ly!"

"Em'ly bilir küçükbey!" dedi Ham. "Şuraya baksanıza! O böyle isterken, üstelik bu telaşlanmış ve korkmuş haliyle onu sabaha kadar yalnız bırakmam olmaz. Ben de kalayım!"

"Yok yok," dedi Mr. Peggotty. "Gerek yok; senin gibi evli barklı bir adam –ya da işte yakında öyle olacaksın– işlerini ihmal etmemeli. Hem ona göz kulak olup hem de çalışamazsın. Olmaz öyle. Sen eve git yat. Em'ly emin ellerde."

Ham bu kadar laftan sonra ikna oldu ve gitmek üzere şapkasını aldı. Em'ly'yi öpecekken –Ham'in Em'ly'ye yaklaştığını daha önce hiç görmemiştim ama sanki doğa ona bir centilmen ruhu bahşetmişti– müstakbel kocasından kaçmak için amcasına daha da çok yanaşmıştı Em'ly. Ham gidince, hüküm süren sessizlik bozulmasın diye arkasından kapıyı kapadım ve geri döndüğümde Mr. Peggotty'nin hâlâ Em'ly'yle konuştuğunu gördüm.

"Şimdi yukarı çıkıp halana küçükbeyin burada olduğunu söyleyeyim de sevinsin biraz," dedi. "Sen bu arada ateşin yanına otur tatlım ve şu ölümüne soğuk ellerini ısıt. Bu kadar korkup telaşlanmana gerek yok. Ne? Sen de mi benimle geleceksin? E iyi! Gel bakalım, gel! Küçükbey, eğer şu kızın amcasının evden gidip bir hendeğin dibinde yatması gerekseydi," dedi Mr. Peggotty az önceki gibi gururla, "bu da amcasının yanında giderdi! Ama yakında başka biri alacak burayı – başkası alacak Em'ly!"

Sonra, yukarı çıktığımda, karanlık küçük odamın önünden geçerken yerdeki karaltılardan içeride onun olduğuna dair belli belirsiz bir hisse kapıldım. Ama gerçekten o muydu yoksa odadaki gölgelerin bir oyunu muydu bu, bilemiyorum şimdi.

Mutfaktaki ateşin başında oturduğumda küçük Em'ly'nin ölüm korkusunu düşünmeye vaktim oldu –Mr. Omer'ın bana söylemiş olduklarına ek olarak Em'ly'nin kendinde olmayışını açıklıyordu bu aslında– ve Peggotty aşağı inmeden evvel bu zayıflığı daha büyük bir hoşgörüy-

le düşünebildim: Oturduğum yerde saatin tiktaklarını sayıp etrafımdaki ciddi sükûnet hissini içime iyice sindirdim. Peggotty beni kollarına aldı ve sıkıntısını hafiflettiğim için (böyle demişti) defalarca teşekkür etti. Sonra hıçkıra hıçkıra Mr. Barkis'in beni hep sevip takdir ettiğini söyleyerek yukarı çıkmam için ısrar etti; Mr. Barkis'in bilincini kaybetmeden önce hep benden bahsettiğini ve kendine gelip de karşısında beni bulacak olursa bir anda canlanacağını, şu hayatta onu canlandıracak bir şey varsa onun da ben olduğumu söyledi.

Barkis'i görünce böyle bir şeyin olma ihtimalinin çok az olduğunu düşündüm. Başı ve omuzları, rahatsız bir şekilde yataktan dışarı, kendisine pek çok sıkıntı ve üzüntüye mal olmuş kutunun üzerine doğru kaymıştı. Yataktan süzülüp bu kutuyu açacak ve değneği yardımıyla güvenliğini sağlayacak mecali kalmadığında, bunun yatağının yanındaki sandalyenin üzerine konmasını istemiş, böylece gece gündüz sarılabilmişti buna. Şimdi kolu üzerindeydi. Zaman ve mekân ayaklarının altından kayıyor olsa da kutu oradaydı ve ağzından (bir şey açıklarcasına) çıkan son sözler, "Eski kıyafetler!" oldu.

"Barkis, canım!" dedi Peggotty, neşeli denebilecek bir tarzda; ağabeyiyle ben yatağın ayakucundayken o da kocasının üzerine eğilmişti. "Bak kim gelmiş Barkis – bizi bir araya getiren sevgili oğlum, küçükbey Davy! Hani bana onunla haber gönderirdin! Küçükbeye bir şey söylemeyecek misin?"

Barkis, vücudunun yüklenebileceği tek ifadeyi veren o kutu kadar sessiz ve duygusuzdu.

"Suların çekilmesiyle gidecek," dedi Mr. Peggotty, arkadan.

Gözlerim donuklaşmıştı; Mr. Peggotty'ninkiler de; ama "Suların çekilmesiyle mi gidecek?" diye fısıldayarak tekrarladım.

"İnsanlar sular çekilmeden kıyıda ölmezler," dedi Mr. Peggotty, "ve sular yükselmeden de doğmazlar; sular her yanı kaplayana dek doğum tam gerçekleşmez. O da sular-

la birlikte gidiyor. Sular saat üç buçuktan sonra çekilecek, yarım saat içinde durulur sular. Sular geri dönünceye kadar, yani yükselinceye kadar hayatta kalmayı başarırsa bir sonraki gelgitle göçecek."

Uzun bir süre orada durup Barkis'i izledik – saatlerce. Orada oluşumun onun üzerinde ne tür bir gizemli etki yarattığını anlatmaya kalkışmayacağım; ama nihayet belli belirsiz bir şey sayıklamaya başladığında beni okula götürmekten bahsettiği kesindi.

"Kendine geliyor," dedi Peggotty.

Mr. Peggotty bana dokunup belirgin bir korku ve hürmetle fısıldadı: "İkisi de hızla çekiliyor."

"Barkis, canım!" dedi Peggotty.

Barkis de baygın bir şekilde, "C. P. Barkis," diye bağırdı. "Ondan iyi kadın yoktur şu dünyada!"

"Bak! Küçükbey burada!" dedi Peggotty. Artık gözlerini açmıştı.

Ona tam beni hatırlayıp hatırlamadığını soracaktım ki kolunu bir gayret bana doğru uzatıp tatlı bir gülüşle belirgin bir şekilde şöyle dedi:

"Barkis'in rızası var!"

Ardından, alçalan suyla birlikte gitti.

XXXI

Daha da Büyük Bir Kayıp

Peggotty'nin ricası üzerine, zavallı arabacı Blunderstone'a son yolculuğunu tamamlayana kadar orada kalmaya karar vermem zor olmadı. Biriktirdiği parayla uzun süre önce, bizim eski kilise mezarlığında, her zaman "tatlı kızım" dediği annemin mezarı yanında küçük bir mezar yeri satın almıştı.

Peggotty'ye eşlik edip onun için elimden geleni yaparken (pek bir şey yapamıyordum gerçi), şimdi bile o günleri düşündüğümde duymak isteyebileceğim kadar büyük bir mutluluk duyuyordum. Öte yandan Barkis'in vasiyetiyle ilgilenmek ve bunun içeriğini açıklamak, korkarım ki hem kişisel hem de profesyonel açıdan benim için inanılmaz tatmin edici bir şeydi.

Vasiyeti bulmak için kutuya bakılması fikrini ben ortaya atmıştım. Biraz araştırmadan sonra kutunun dibindeki bir at yemi torbasının içinde bulduk ve içinden (samanın yanı sıra) Mr. Barkis'in düğün günü taktığı ve o zamandan beri bir daha kimselerin görmediği zincirli ve kapaklı eski bir altın saat, bacak şeklinde gümüş bir pipo kaşığı, bana kalırsa Mr. Barkis'in ben küçükken bana göstermek için alıp sonra elden çıkarmaya kıyamadığı, yapay bir limonun içine konmuş ufak

oyuncak fincanlar ve tabaklar, tam ve yarım ginelerden oluşan seksen yedi buçuk gine, gıcır gıcır banknotlar halinde iki yüz on sterlin, İngiltere Bankası hisse senetlerinin makbuzları, eski bir at nalı, fena olmuş bir şilin, biraz kâfurotu ve bir istiridye kabuğu çıktı. En son çıkan eşyanın o cilalı haline ve içinde gözüken prizmatik renklere bakılırsa Mr. Barkis'in inciler hakkında asla belli bir eyleme dökülmemiş bazı fikirleri vardı.

Mr. Barkis bu kutuyu yıllarca, her gün, her yere taşımıştı. Gözden kaçmaması için de bunun "Mr. Blackboy"a ait olduğu ve "zamanı gelene kadar Barkis'te kalması gerektiği" gibi bir senaryo uydurmuş, bu efsaneyi de kutunun kapağına, şimdi zar zor okunan harflerle itinayla yazmıştı.

Mr. Barkis'in tüm bunları yıllarca istif etmesinin işe yaramış olduğunu gördüm. Kutuda yaklaşık üç bin sterlin vardı. Bu paranın bin sterlininin faizini Mr. Peggotty'ye bırakıyordu; onun vefatının ardından bunun tamamı Peggotty, küçük Em'ly ve benim aramda bölüştürülecek ya da bizim vârisimiz ya da vârislerimiz arasında aynı şekilde pay edilecekti. Geri kalan tüm varlığını mirasçısı ve vasisi, son dileğini ve vasiyet hükümlerini gerçekleştirecek tek kişi olan Peggotty'ye bırakıyordu.

Bu dokümanı, elimden geldiğince resmî bir havada okurken ve ilgili kişilere gereken koşulları defalarca açıklarken kendimi tam bir dava vekili gibi hissetmiştim. Dernek'te zannettiğimden çok daha fazla şey öğreniyordum demek. Vasiyeti büyük bir dikkatle inceleyip her açıdan uygun olduğunu dile getirdikten sonra kenarlarına kalemle not düştüğümde bu kadar çok şey biliyor olmama kendim de şaşırdım.

Cenazeden önceki haftayı, bu zor meşguliyetle, yani Peggotty'nin aldığı tüm malların hesabını yaparak, işleri toparlayarak ve her konuda onun bilirkişisi ve danışmanı olarak geçirdim, ki bu ikimizin de hoşuna gitmişti. Bu sırada küçük Em'ly'yi görmemiştim hiç, ama onun iki hafta içinde sessiz sedasız evleneceğini söylemişlerdi.

Cenazeye tabir caizse kostümümle gitmedim. Yani üzerimde kuşları korkutacak siyah bir palto ya da kuşak yoktu; yine de sabah erkenden Blunderstone'a yürüdüm ve sadece Peggotty'yle ağabeyinin eşlik ettiği cenaze geldiğinde ben de mezarlıkta bulundum. Deli beyefendi eski evdeki odamın penceresinden bakıyordu; Mr. Chillip'in bebeği ağır kafasını sallıyor ve fırıl fırıl dönen pörtlek gözleriyle bakıcısının omzunun üzerinden rahibe bakıyordu; Mr. Omer arkada sesli sesli soluyordu; ondan başka kimse yoktu ve etraf çok sessizdi. Her şey bittikten sonra mezarlıkta bir saat kadar yürüdük ve annemin mezarının üzerindeki ağaçtan taze yapraklar kopardık.

Burada üzerime bir korku çöküyor. Issız adımlarla geri yürüdüğüm uzaklardaki kentin üzerine bir bulut iniyor. Ona ulaşmaya korkuyorum. O unutulmaz gece gelen şeyi ve yola devam edersem illaki yeniden gelecek olan şeyi düşünmeye dayanamıyorum.

Şimdi bunu yazdığım için daha kötüleşmiş değil durum. Şu isteksiz elimi durdursam bile bir işe yaramaz. Olmuş bitmiş her şey. Hiçbir şey bunu düzeltemez; hiçbir şey olduğundan başka bir hale dönüştüremez.

Eski bakıcım ertesi gün vasiyetle ilgili işler için benimle Londra'ya gidecekti. Küçük Em'ly, günü Mr. Omer'ın orada geçiriyordu. Akşam hepimiz eski tekne evde buluşacaktık. Ham, her zamanki saatte Em'ly'yi getirecekti. Ben ağır ağır yürüyecektim. İki kardeş geldikleri gibi eve dönecekler ve günün sonunda bizi ateşin başında karşılayacaklardı.

Hayalî Strap'in bir zamanlar Roderick Random'ın sırt çantasıyla dinlendiği yer olan küçük kapıda onlardan ayrıldım ve dosdoğru dönmek yerine, Lowestoft'a doğru biraz yürüdüm. Sonra döndüm ve Yarmouth'a geri yürüdüm. Daha önce bahsettiğim feribottan birkaç mil ötedeki düzgün bir birahanede yemek yedim; böylece Yarmouth'a vardığımda gün sona ermiş, akşam olmuştu. O sırada şiddetli

bir yağmur yağıyordu ve fırtınalı bir geceydi; ama bulutların arkasından ay görünüyordu ve etraf karanlık değildi.

Çok geçmeden Mr. Peggotty'nin evi ve pencereden süzülen ışığı göründü. Ağırlaşmış kumların üzerinde biraz debelendikten sonra kapıya vardım ve içeri girdim.

İçerisi çok rahat görünüyordu. Mr. Peggotty akşam piposunu içmişti ve yavaş yavaş akşam yemeği hazırlıkları yapılıyordu. Ateş harlıydı, küller atılmıştı ve kilitli dolap, küçük Em'ly için eski yerine konmuştu. Peggotty yine eski yerinde oturuyordu; (üzerindeki elbiseyi saymazsak) sanki oradan hiç kalkmamış gibiydi. Şimdiden, kapağında St. Paul olan nakış kutusunun, kulübedeki yarda ölçeğinin ve bir parça balmumunun başına dönmüştü ve hepsi de sanki yerlerinden hiç kıpırdamamış gibi duruyordu. Mrs. Gummidge eski köşesinde söyleniyordu biraz ve sonuç itibarıyla bu da oldukça doğal bir görüntüydü.

"İlk siz geldiniz küçükbey!" dedi Mr. Peggotty mutlu bir yüzle. "Paltonuz ıslaksa üstünüzde durmasın efendim."

"Teşekkürler Mr. Peggotty," deyip paltomu asması için ona verdim. "Kuruyum aslında."

Mr. Peggotty omuzlarıma dokunarak, "Haa, öyle!" dedi. "Yonga gibi kuruymuş! Oturun bakalım küçükbey. Size hoş geldiniz demeye gerek yok ama yine de size yürekten ve güzel bir hoş geldiniz."

"Teşekkürler Mr. Peggotty, eminim öyle. Ee Peggotty!" dedim onu öperek. "Sen nasılsın ihtiyar?"

Mr. Peggotty yanımıza oturup, "Ha ha!" diye güldü ve yeni atlatılan sıkıntının rahatlığıyla ve yaradılışından gelen hakiki bir içtenlikle ellerini ovuşturarak, "Dünyada kafası daha rahat olması gereken şunun gibi bir kadın daha yoktur – ona da diyorum! Rahmetliye olan tüm görevlerini yaptı, rahmetli de bunu hep bildi; rahmetliyi hiç ihmal etmediğinden, rahmetli de onu hiç ihmal etmedi – ve – ve – ve işte daha n'olsun?" dedi.

Mrs. Gummidge sızlandı.

"Neşelen biraz güzel anacığım!" dedi Mr. Peggotty. (Ama, belli ki son olayların etkisiyle kadının kendi rahmetlisini hatırladığının farkında olduğundan, bize dönerek başını salladı.) "Sıkma canını! Kendin için neşelen biraz, azıcık bile olsa iyi; bak sonra kendiliğinden artacak keyfin!"

"Yok Dan'l," dedi Mrs. Gummidge. "Yalnız ve bedbaht olmak dışında bir şey yok benim içimde."

"Yo yoo," dedi Mr. Peggotty, kadının üzüntüsünü dindirmeye çalışarak.

"Öyle öyle Dan'l!" dedi Mrs. Gummidge. "Param da yok zaten, kim n'apsın beni? Her şey bana karşı. Gideyim de herkes kurtulsun."

"Bak şimdi, ben o parayı sensiz nasıl harcarım?" dedi Mr. Peggotty ciddi bir sitem içeren bir havayla. "Sen ne diyorsun şimdi? Seni artık istemiyor muyum yani ben burada?"

"Daha önce de burada istenmediğimi biliyordum!" diye bağırdı Mrs. Gummidge acınacak bir sızlanma eşliğinde. "Şimdi de bu doğrudan söyleniyor işte! Bu kadar yalnız ve bedbaht bir haldeyken ve herkese bu kadar tersken insanların beni yanlarında istemelerini nasıl bekleyebilirim ki?"

Mr. Peggotty, kendisini böylesine insafsız bir yoruma maruz bırakan bir konuşma yapabildiğine çok şaşırmıştı, ama Peggotty'nin başını iki yana sallayıp ağabeyinin kıyafetinin kolunu çekiştirmesi üzerine o da karşılık vermekten vazgeçti. Mr. Peggotty, zihnini saran vahim bir azap içinde bir süre Mrs. Gummidge'e baktıktan sonra Hollanda işi saate bir bakış attı ve sonra ayağa kalkıp mumu söndürdü ve bunu pencerenin önüne koydu.

"Bak!" dedi Mr. Peggotty neşeyle. "Bak Missis Gummidge!" Mrs. Gummidge hafifçe sızlandı. "Şunu yakalım da âdet yerini bulsun! Bunu niye yaktığımı merak ediyor musun beyim? Bu bizim küçük Em'ly'miz için. Görüyorsun ya, karanlık bastırınca yol da karanlık ve kasvetli oluyor; onun eve ge-

liş saatinde evde olursam mumu pencerenin önüne koyuyorum. İşte bu gördüğün," dedi Mr. Peggotty müthiş bir keyifle üzerime eğilerek, "iki ayrı işe yarıyor. O diyor ki, yani Em'ly, 'İşte ev göründü!' diyor. Sonra yine Em'ly diyor ki, 'Amcam orada!' Çünkü ben evde olmazsam ışık da olmuyor."

"Ne tatlısın!" dedi Peggotty; ağabeyinin bu yaptığı pek hoşuna gidiyordu belli ki.

Mr. Peggotty bir bize bir ateşe baktı, bacaklarını iyice açıp durdu ve bu rahatlık duygusu içinde bacaklarını yukarı aşağı ovuşturarak, "Şey," dedi, "ne bileyim, öyle galiba. Göze pek tatlı görünmem ama."

"Tam öyle değil," dedi Peggotty.

"Değil," diyerek güldü Mr. Peggotty, "göze değil de – düşünmeye, anladın sen. Neyse, fark etmez, Tanrı seni korusun! Diyeceğim şu: Em'ly'mizin o güzel evine baktıkça mest oluyorum ben maftoluyorum," dedi Mr. Peggotty ve sonra ani bir vurguyla, "işte! Başka diyecek bir şey yok – bu ufacık şeyler bile o demek, yani neredeyse. Birini alıyorum, öbürünü bırakıyorum ama hepsine sanki bizim Em'ly'mizmiş gibi nazikçe dokunuyorum. İster şapkası olsun, ister başka bir şeyi olsun. Bir gün bile hor kullanılmalarına göz yumamam. Koca bir kipribalığı şeklinde bir bebek bu!" diye ekledi ve samimiyetini güçlü bir kahkahayla ortaya koydu.

Peggotty'yle ben de güldük ama sesimiz o kadar şiddetli çıkmamıştı.

Bacaklarını ovuşturduktan sonra, "Bana kalırsa," dedi Mr. Peggotty neşeli bir ifadeyle, "Em'ly'nin daha dizime geldiği zamanlarda onunla o kadar çok oynadım ki ve bir Türk, Fransız, köpekbalığı ya da başka bir yabancı olduğumuza öyle inandık ki – aman yaa, aslanlar balinalar, daha neler neler! Sonra işte ben de böyle bir yola girdim, bilirsin ya. Bu mum da bu yüzden burada şimdi!" Elini keyifle muma doğru uzattı ve, "Em'ly evlenip gittiğinde bile bu mumu tıpkı şimdiki gibi buraya koyacağımı biliyorum. Geceleri burada olduğumda (Tanrı aşkına başka nerede olacaksam,

kaderim belli!) ve o burada değilse ya da ben onun yanında değilsem mumu pencerenin önüne koyup ateşin karşısında oturacağım; sonra da şimdi yaptığım gibi onu bekleyeceğim. İşte bebek yolda," dedi Mr. Peggotty yine güçlü bir kahkaha eşliğinde, "hem de kipribalığı şeklinde! Şimdi mumun parladığını gördükçe kendi kendime, 'Em'ly buna bakıyor şimdi! O geliyor şimdi!' diyorum. İşte kipribalığı şeklinde bir bebek yolda! Aynen öyle," dedi Mr. Peggotty ve gülmeyi bırakıp ellerini kavuşturdu; "işte geliyor!"

Ama gelen sadece Ham'di. Ben geleli beri yağmur artmış olmalıydı, çünkü Ham'in başında, yüzünü örten geniş kenarlı bir gemici şapkası vardı.

"Em'ly nerede?" diye sordu Mr. Peggotty.

Sanki Em'ly dışarıdaymış gibi başıyla bir hareket yaptı Ham. Mr. Peggotty pencerenin önündeki mumu alıp kenarlarını düzelttikten sonra masanın üzerine koydu ve bir gayret ateşi karıştırmaya koyulduğunda hâlâ aynı yerde duran Ham şöyle dedi:

"Küçükbey, biraz dışarı gelirseniz, Em'ly'yle size göstermek istediğimiz bir şey var."

Dışarı çıktık. Kapıda Ham'in yanından geçerken yüzünün ölü gibi beyaz olduğunu görünce hem şaşırmış hem de korkmuştum. Beni alelacele açık havaya sürükledi ve arkamızdan kapıyı kapadı. Sadece ikimizdik.

"Ham! Ne oldu?"

"Küçükbey!" Ah, o kırık kalbiyle nasıl da fena ağlıyordu!

Böylesi bir acı karşısında felç olmuştum. Ne düşündüğümü ya da neden korktuğumu bilmiyorum. Ona yalnızca bakabiliyordum.

"Ham! Zavallı iyi çocuk! Tanrı aşkına, söylesene ne oldu?"

"Küçükbey, sevgilim, hayatımın gururu ve umudu, uğruna ölebileceğim, hatta uğruna hemen şimdi ölebileceğim kişi Em'ly gitmiş!"

"Gitmiş mi?"

"Em'ly gitmiş! Ah küçükbey, ben onun mahvolup rezil olması yerine, iyi ve merhametli Tanrı'ma, onu öldürmesi için (ki o her şeyden değerlidir benim için) dua ederken nasıl da kaçmış, görüyor musunuz?"

Sıkıntılı gökyüzüne çevrilen yüzünü, kavuşturduğu ellerin titreyişini, acı çeken bedenini şimdiye dek aklımda o ıssız manzarayla bağdaştırmışımdır hep. Orası hep gece kalmıştır ve manzaradaki tek nesne Ham'dir.

"Sen okumuş adamsın," dedi aceleyle, "ve neyin doğru ve iyi olduğunu bilirsin. İçeridekilere ne diyeyim? Ona nasıl söylerim küçükbey?"

Kapının oynadığını görünce vakit kazanmak için içgüdüsel bir hareketle dıştaki tokmağı tutmaya çalıştım. Ama çok geçti. Mr. Peggotty başını dışarı uzatmıştı bile ve beş yüz yıl yaşasam bizi gördüğü anda yüzünün aldığı hali unutamam.

Bir dolu feryat figan edildiğini, kadınların Mr. Peggotty'nin etrafını sardıklarını ve hepimizin odada ayakta olduğumuzu hatırlıyorum; benim elimde Ham'in verdiği bir kâğıt, Mr. Peggotty yakası bağrı açık, saçları dağılmış, beti benzi atmış ve göğsüne doğru kan akarken (sanırım ağzından gelmişti) gözlerini dikmiş bana bakıyor.

"Okuyun efendim," dedi alçak ve titrek bir sesle. "Yavaş lütfen. Görünüşe bakılırsa anlamakta zorlanacağım."

Ölüm sessizliğinin ortasında bu ıslanmış mektubu okudum sonuçta:

"Masum olduğum zamanlarda bile beni hak ettiğimden daha çok seven sen bu mektubu okurken ben çoktan gitmiş olacağım."

Mr. Peggotty yavaşça, "Ben çoktan gitmiş olacağım," diye tekrarladı. "Dur bir dakika! Em'ly çoktan gitmiş haa!"

"Sabah sevgili evimden –ah sevgili, güzel evimden– ayrıldım..."

Mektupta bir gece öncesinin tarihi yazılıydı:

"...ve o beni bir hanımefendi olarak getirmediği sürece de dönmeyeceğim. Bu mektup gece, ben gittikten çok sonra eline geçecek. Ah kalbim nasıl parçalandı, bir bilsen. Bu kadar yanlış davrandığım için beni asla affetmeyecek olan sen bile neler çektiğimi bir bilsen! Kendim hakkında bir şey yazamayacak kadar kötü bir insanım ben! Benim kötü olduğumu düşünüp teselli olun. Tanrı aşkına amcama şimdi onu her zamankinden daha çok sevdiğimi söyle. Ah, hepinizin bana ne kadar sevgi dolu ve nazik davrandığını düşünme hiç – evlenmek üzere olduğumuzu da düşünme; farz et ki küçükken ölmüşüm ve bir yere gömmüşler beni. Tanrı'ya şükür, gitsem de amcam için içim sızlıyor! Onu her zamankinden daha çok sevdiğimi söyle ona. Onu teselli et. Amcama bir zamanlar benim olduğum gibi yakın olabilecek, sana sadık ve layık olacak iyi bir kızı sev ve benden başka bir utanç yaşama. Tanrı hepinizi korusun! Diz çöküp sizler için sık sık dua edeceğim. O beni buraya bir hanımefendi olarak getirmese de, kendim için dua etmesem de sizler için dua edeceğim. Veda olarak amcama sevgilerimi ilet. Son gözyaşlarım ve teşekkürlerim amcam için olsun!"

Hepsi bu kadardı.

Ben mektubu okumayı bitirdikten sonra bile Mr. Peggotty durmuş, hâlâ bana bakıyordu. Nihayet, bir cesaret elini tuttum ve kendini toparlaması için elimden geldiğince dil döktüm. Hiç kıpırdamadan, "Teşekkür ederim efendim, teşekkür ederim!" dedi.

Sonra Ham ona bir şeyler söyledi. Mr. Peggotty en azından Ham'in üzüntüsünün farkında gibiydi, onun ellerini sıktı; ama bunun dışında bir tepki vermedi ve kimse de ona müdahale etmeye kalkışmadı.

Sonunda, sanki bir düşten uyanıyormuş gibi gözlerini yavaş yavaş yüzümden çekerek odada dolaştırdı. Sonra alçak sesle şöyle dedi:

"Kimmiş bu adam? Adını öğrenmek istiyorum."

Ham bana göz attı ve birden alnımdan vurulmuşa döndüm.

"Şüphelendiğim biri var benim," dedi Mr. Peggotty. "Kimmiş?"

"Küçükbey, haydi dışarı çıkın siz!" diye yalvardı Ham. "Ben de söyleyeceğimi söyleyeyim. Siz duymasanız daha iyi efendim."

Yeniden alnımdan vurulmuş gibi oldum. Bir sandalyeye çöküp bir şeyler geveledim; ama dilim dolandı, gözüm kararardı.

Mr. Peggotty'nin, "Adını öğrenmek istiyorum!" dediğini duydum yine.

"Bir süredir," dedi Ham zar zor, "ara sıra buraya bir uşak geliyor. Bunun bir de efendisi var. Birbirlerine pek bağlılar."

Mr. Peggotty az önceki gibi kaskatı duruyordu, ama şimdi gözü Ham'deydi.

"Uşağı dün gece bizim zavallı kızla görmüşler," diye devam etti Ham, "adam bir haftadır falan buralarda bir yerde saklanıyormuş. Gitti sanmışlar ama meğer buradaymış. Sormayın küçükbey, sormayın!"

Peggotty'nin kolunun boynuma sarıldığını hissettim, ama ev başıma yıkılsa kıpırdayacak halim yoktu.

"Bu sabah, daha gün ağarmadan kasabanın çıkışında, Norwich yolunda yabancı bir araba görmüşler," diye sözlerine devam etti Ham. "Uşak önce bunun yanına gitmiş, sonra geri gelmiş, sonra yine gitmiş. İkinci gidişinde yanında Em'ly de varmış. Diğeri içerideymiş. İşte o adam."

Mr. Peggotty geri çekilip, "Aman Tanrım!" dedi ve sanki bir şeyden korkmuş gibi elini kaldırdı. "Steerforth deme sakın!"

Ham kesik kesik bir konuşmayla, "Küçükbey," diye bağırdı, "sizin suçunuz değil bu –bunun suçunu size yüklemek aklımdan geçmez– ama evet, adı Steerforth ve o, şerefsiz haydudun teki!"

Mr. Peggotty bağırıp çağırmadı, gözyaşı dökmedi, yerinden kıpırdamadı hiç; derken birden kendine gelerek köşedeki askıdan eski kabanını kaptı.

"Yardım edin bana bakayım! Hurda yığınından farksızım, giyemiyorum," dedi sabırsızca. "Bir el atın da giyeyim şunu. Hah!" dedi birisi yardımına koşunca. "Bir de şu şapkayı verin bakayım!"

Ham nereye gittiğini sordu ona.

"Yeğenimi arayacağım. Em'ly'mi arayacağım. İlk önce gidip teknesini kıracağım; sonra da onu batıracağım; daha önce böyle bir şey aklımdan geçmiş olsaydı aynı yerde önce onu boğardım! Tam karşımda da dursa," dedi Mr. Peggotty öfkeli bir şekilde sımsıkı yumruğunu uzatarak, "tam karşımda da dursa, yüz yüze bakarken beni devirip öldürmeye de kalksa ben boğardım onu ve ne iyi yaptım derdim! Ben gidip yeğenimi arayacağım."

Ham kapının önüne geçerek, "Nerede?" diye bağırdı.

"Neresi olursa! Tüm dünyayı dolaşacağım. Utanç içindeki zavallı yeğenimi bulup geri getireceğim. Kimse durdurmasın beni. Ben yeğenimi arayacağım!"

Mrs. Gummidge bir ağlama krizi eşliğinde aralarına girerek, "Yok yok!" diye bağırdı. "Yok yok, Dan'l, şu halinle olmaz. Tamam, bir süre geçince bakarsın ona benim zavallı Dan'l'ım, ama şu halinle olmaz. Otur haydi ve seni bunca zaman kızdırdığım için beni affettiğini söyle Dan'l – buna neden karşı çıkıyorum! Onun bir öksüz olarak buraya geldiği ilk zamanları konuşalım haydi, hani Ham de öyleydi, ben de zavallı bir dul kadındım da beni yanınıza almıştın. Zavallı kalbin yumuşasın biraz Dan'l," diyerek başını Mr. Peggotty'nin omzuna koydu, "ve vadedilen şeyi bildiğinden bu acıya daha iyi dayanırsın Dan'l, 'Bunların biri bile başınıza gelse, benim başıma gelmiş sayılır,' ve bunca zaman bize korunak olmuş şu çatının altında bu kural asla bozulmaz."

Mr. Peggotty artık yatışmıştı ve onun ağladığını duyunca, dizlerimin üzerine çöküp, sebep olduğum keder yüzünden af dilemek ve Steerforth'u lanetlemek isteği, yerini daha iyi bir duyguya bıraktı. Altüst olmuş yüreğim biraz yatıştığında ben de ağlamaya başladım.

XXXII

Uzun Bir Yolculuğun Başlangıcı

Bende doğal olarak bulunan şey sanırım pek çok erkekte var ki Steerforth'u hiçbir zaman beni ona bağlayan bağlar koptuğundaki kadar çok sevmediğimi yazmaya çekinmiyorum. Onun yaptığı bu alçaklığı keşfetmenin vermiş olduğu tüm o büyük üzüntü içinde, onun parlak yanlarını daha çok düşünür olmuştum ve onun bu iyi yanları beni yumuşatmıştı; onu asil bir adam yapan ve yücelten özelliklerine, ona olan bağlılığım boyunca hiç vermediğim kadar çok değer vermeye başlamıştım. Namuslu bir yuvayı kirletmesinde bilmeden de olsa payım olduğunu yürekten hissetmeme rağmen, karşılaşacak olsak ona suçlayıcı tek bir söz söyleyemeyeceğime inanıyordum. Demek ki onu hâlâ ne kadar çok seviyordum –gerçi ona o kadar hayran değildim artık– ve ona olan sevgimi kalbimde ne kadar büyük bir şefkatle taşıyordum ki tüm bu olan biten içinde incinmiş bir çocuk kadar güçsüzdüm; yine de hâlâ bir araya gelebileceğimiz gibi gülünç bir fikre kapılmadım. Böyle bir şeyi hiç düşünmedim. Tıpkı onun hissettiği gibi, aramızdaki her şeyin bittiğini hissediyordum. Beni nasıl hatırlıyordu, hiçbir zaman bilmedim –herhalde fazla bir önemi yoktu ve kolayca unutulabilirdi–

ama o benim hatıralarımda, ölmüş de olsa, hep çok değerli bir dost olarak kaldı.

Evet, Steerforth, bu zavallı tarih kayıtlarından silindin! Kederim, Yargı Tahtı'nda sana karşı istemeden tanıklık etmiş olabilir ama biliyorum ki bunu yapan kızgın düşüncelerim ve sitemlerim olmayacak!

Olanlar kasabaya hemen yayılmıştı; öyle ki ertesi sabah sokaklarda yürürken insanların kapı önlerinde bunu konuştuklarını duydum. Pek çoğu Em'ly'ye kızıyordu, bazılarıysa Steerforth'a kızıyordu ama Em'ly'nin ikinci babası ve nişanlısı konusunda çok hassaslardı. Her çeşit insan bu acıya nezaket ve duyarlılıkla karışık bir saygıyla yaklaşıyordu. Denizciler, bu ikisini erken saatte sahilde ağır adımlarla yürürken gördüklerinde uzakta duruyor ve kendi küçük gruplarında hararetli hararetli konuşuyorlardı.

Onları sahilde, denize yakın kısımda buldum. Peggotty onların, ben gittikten sonra gün ağarıncaya kadar oturduklarını söylememiş olsaydı bile bütün gece uyumadıklarını anlamak hiç zor değildi. İkisi de bitkin görünüyordu ve Mr. Peggotty'nin başının bir gece içinde onu tanıdığım onca yıldan çok daha fazla eğildiğini düşündüm. Yine de ikisi de deniz kadar ciddi ve durgun görünüyordu; deniz simsiyah bir göğün altında, dalgasız uzanıyordu –ama yüzeyinde, istirahati sırasında nefes alır gibi ağır bir kabarma vardı sanki– ve görünmez güneşten yayılan gümüşi şeritler halinde ufuk çizgisine değiyordu.

Üçümüz bir süre hiçbir şey söylemeden yürüdükten sonra, "Ne yapıp ne yapmamamız gerektiği hakkında konuştuk biraz efendim," dedi Mr. Peggotty. "Yapacağımızı biliyoruz şimdi."

Önce Ham'e, sonra ötedeki ışığın üzerini kaplayan denize baktım ve aklıma, Steerforth'la karşılaşacak olursa onu öldüreceği gibi feci bir fikir geldi – yüzü öfkeli göründüğünden değil, çünkü öfkeli değildi; ama ifadesi sert bir kararlılık taşıyordu.

"Benim buradaki görevim bitti efendim," dedi Mr. Peggotty. "Şimdi benim küçük..." deyip bir an durduktan sonra katı bir sesle devam etti: "Şimdi onu arayacağım. Bundan sonraki görevim budur."

Onu nerede arayacağını sorduğumda başını iki yana salladı ve bana ertesi gün Londra'ya gidip gitmeyeceğimi sordu. Ona yardım etmem gerekirse diye o gün gitmeyeceğimi ama istediği zaman yola çıkmaya hazır olduğumu söyledim.

"Eğer sizin için de uygunsa yarın birlikte gideriz," dedi hemen Mr. Peggotty.

Yine hiçbir şey konuşmadan bir süre yürüdük.

Az sonra, "Ham," diyerek kaldığı yerden devam etti, "şimdiki işine devam edecek ve kız kardeşimle kalacak. Oradaki eski tekneyse..."

"Eski tekneyi boşaltacak mısınız Mr. Peggotty?" diye nazikçe araya girdim.

"Benim yerim orası değil artık küçükbey," dedi Mr. Peggotty; "ve eğer suların yüzeyinde karanlık olduğu günden beri* batmış bir tekne varsa, bu da odur. Ama yok yok; onun boşaltılması gerek demek istemiyorum efendim. Hiç yok öyle bir şey."

Önceki gibi bir süre daha yürüdük ve sonra Mr. Peggotty şöyle dedi:

"Efendim, benim isteğim tekne evin gece gündüz, yaz kış, eskisi gibi, Em'ly'nin oraya ilk geldiğindeki gibi görünmesi. Eğer Em'ly buralara dönecek olursa, biliyorsun, eski yerin onu kaçırmasını istemiyorum; tam tersine onu kendine çeksin, rüzgârda ve yağmurda, ateşin yanındaki eski koltuğun oradaki eski pencereden bir hayalet gibi içeri göz atmasını sağlasın istiyorum. Sonra belki küçükbey, Em'ly orada Missis Gummidge'i görünce titreye titreye içeri süzülüverir ve eski yatağına girip o yorgun başını bir zamanlar neşeyle yattığı yere koyar."

---

* *Eski Ahit*, Yaratılış, 1:2. (e.n.)

Mr. Peggotty'ye bir karşılık vermeyi denedim ama beceremedim.

"Her gece," dedi Mr. Peggotty, "akşam olur olmaz eski pencerenin önüne bir mum konacak; böylece eğer Em'ly bunu görecek olursa, kendisine 'Gel kızım, geri gel!' dendiğini anlayacak. Ham, hava kardıktan sonra halanın kapısı çalınırsa (özellikle de hafifçe çalınırsa) sen açma sakın. Benim düşmüş çocuğumu önce halan görsün – sen değil."

Mr. Peggotty bir süre önümüzde yürüdü ve bir süre bu mesafeyi korudu. Bu arada Ham'e tekrar bir bakış attım ve yüzünde aynı ifadenin olduğunu, gözlerinin de hâlâ ötedeki ışığa dikili olduğunu görünce koluna dokundum.

Bana kulak vermesi için uyuyan birini yataktan fırlatabilecek bir ses tonuyla iki kere adıyla seslenmem gerekti ona. Nihayet, bu kadar çok düşündüğü şeyin ne olduğunu sorduğumda bana şöyle dedi:

"Önümde uzanan şey küçükbey, işte şurası."

"Önünde uzanan hayatı mı kastediyorsun?" Kafası karışmış bir halde eliyle denizi işaret etmişti Ham.

"Yaa küçükbey. Tam bilemiyorum ama sanki tam şurada – sonu geliyor," diyerek sanki uykudan uyanmış gibi, ama aynı kararlı yüzle bana baktı.

"Neyin sonu?" diye sordum az önce hissettiğim korkuya kapılarak.

"Bilmiyorum," dedi Ham düşünceli bir şekilde; "her şeyin başlangıcının burası olduğunu düşünüyordum – sonra sonu geldi. Bitti! Küçükbey," diye ekledi sonra; sanırım bakışıma karşılık olarak; "benden korkmanıza gerek yok: Ama allak bullak oldum; bu meselede kafa gitti," – kendinde olmadığını ve kafasının oldukça karışık olduğunu söylemeye çalışıyordu.

Mr. Peggotty kendisine yetişmemiz için durdu; biz de yanına gittik ve başka bir şey konuşmadık. Ama bu hatıra, önceki düşüncemle bir olup, o kaçınılmaz acımasız son gelene kadar durup durup zihnimi meşgul etmiştir.

Ayaklarımız bizi eski tekneye götürdü ve içeri girdik. Mrs. Gummidge, köşesinde söylenmeyi bırakmış, kahvaltı hazırlamakla meşguldü. Mr. Peggotty'nin şapkasını aldı ve onunla öyle rahatlatıcı ve tatlı bir şekilde konuştu ki onu zor tanıdım.

"Dan'l, iyi kalpli adamım benim," dedi, "bir şeyler yiyip içmen gerek, yoksa güçten düşersin, hiçbir şey yapamazsın. Hadi bakalım, güzel yürek! Eğer seni vırdırımla rahatsız edersem söyle Dan'l," (demek istediği dırdırdı), "o zaman susarım."

Mrs. Gummidge her şeyi sofraya koyduktan sonra pencerenin yanına çekildi ve bir gayret gömleklerle Mr. Peggotty'ye ait başka kıyafetleri tamir etmekle uğraştı; sonra da bunları özenle katlayıp denizcilerin taşıdığı türden eski bir muşamba çantanın içine koydu. Bir yandan da aynı sessiz tavırda konuşmaya devam etti.

"Biliyorsun ki Dan'l, ben her zaman, her mevsim burada olacağım," dedi Mrs. Gummidge, "ve burada her şey senin istediğin gibi olacak. Benim okumuşluğum yok, ama sen yokken, fırsat buldukça yazacağım ve mektupları küçükbeye göndereceğim. Belki sen de fırsat buldukça yazarsın bana ve bu yalnız seyahatlerinde neler hissettiğini anlatırsın."

"Ne yazık ki sen yalnız kalacaksın!" dedi Mr. Peggotty.

"Yok yok Dan'l," dedi Mrs. Gummidge, "Önemli değil. Sen bana aldırma. Buraya göz kulak olmak beni yeterince oyalayacaktır," (Mrs. Gummidge evden bahsediyordu), "sonra sen yeniden gelirsin – buraya dönmek isteyen her kim olursa ona göz kulak olursun Dan'l. Bu sırada ben eskisi gibi kapının önünde oturacağım. Biri gelecek olursa, ta uzaktan bu yaşlı kadını görsün."

Bu kadar kısa sürede Mrs. Gummidge ne kadar değişmişti! Başka bir kadın olmuştu sanki. Son derece özveriliydi, ne söyleyip ne söylememesi gerektiğini gayet iyi biliyordu; kendini o kadar gözden çıkarmıştı ve etrafı saran kedere

karşı öyle duyarlıydı ki ona saygı duymamak elde değildi. O gün neler yapmadı ki! Sahilden taşınacak ve ek binada saklanacak pek çok şey vardı – kürekler, ağlar, yelkenler, ipler, direkler, ıstakoz sepetleri, çakıl torbaları ve bunun gibi şeylerdi; her ne kadar yardım edecek bir dolu insan olsa da, hizmet karşılığı iyi para verilse de, bütün o sahilde Mr. Peggotty'nin işine koşacak adamdan bol bir şey olmasa da, Mrs. Gummidge gün boyu gücünü aşan bütün o yüklerin altında uğraştı durdu ve bir dolu lüzumsuz iş halletmeye çabaladı. Aklından kendi talihsizliklerine hayıflanmak gibi bir şey artık hiç geçmiyordu. Tüm o halden anlayan tavırlarının içinde dengeli bir neşe saklıyordu ki bu da ondaki değişikliğin en az şaşırtıcı olan kısmı değildi. Huysuzluk yapmak falan yoktu hiç. Bütün gün, karanlık çökene kadar, sesinin bir kez titrediğini ya da gözlerinden bir damla yaş geldiğini görmedim; Mrs. Gummidge, ben ve Mr. Peggotty yalnız kaldığımızda ve Mr. Peggotty yorgun düşüp uyuyakaldığında Mrs. Gummidge bastırmaya çalıştığı bir hıçkırık ve ağlama nöbetine tutuldu ve beni kapıya çekerek, "Tanrı sizi korusun küçükbey, ona mukayyet olun, yazık!" dedi. Sonra da hemen yüzünü yıkamak için evden dışarı koştu; böylece sessizce onun yanında oturabilecek ve Mr. Peggotty uyandığında işinin başında gözükecekti. Kısa bir süre sonra, gece olunca Mr. Peggotty'nin hem desteği hem de çalışanı Mrs. Gummidge'in yanından ayrıldım ben de; ondan öğrendiklerime ve bana sergilediği yeni deneyimlere yeterince kafa yoramamıştım daha.

Saat dokuzla on arası kasabada melankolik bir edayla dolaşırken Mr. Omer'ın kapısının önünde durdum. Mr. Omer olaydan o kadar etkilenmişti ki kızı Mr. Omer'ın bütün gün çok kötü ve keyifsiz olduğunu ve piposunu bile içmeden uyumaya gittiğini söyledi.

"Ne düzenbaz, kötü kalpli bir kızmış," dedi Mrs. Joram. "Kalbinde hiç iyilik yokmuş, baksanıza!"

"Öyle demeyin," dedim. "Gerçekten böyle düşünmüyorsunuzdur."

Mrs. Joram öfkeyle, "Böyle düşünüyorum!" diye bağırdı.

"Yok yok," dedim.

Mrs. Joram, haşin ve aksi davranmaya çabalayarak başını arkaya attı; ama içindeki yufka yürekliye söz geçirememiş olacak ki ağlamaya başladı. Çok gençtim elbette; ama bu halden anlayan tavrıyla gözümde çok büyümüştü ve bunun, erdemli bir eş ve anne olarak ona çok yakıştığını düşündüm.

Minnie, "Ne yapar şimdi?" dedi içini çeke çeke. "Nereye gider? Başına neler gelir? Ah, hem kendisine hem de ona karşı nasıl bu kadar zalim olur!"

Minnie'nin tatlı bir genç kız olduğu zamanları hatırladım ve onun da bu kadar içli bir şekilde bunu hatırlaması hoşuma gitti.

"Küçük Minnie'm daha yeni uyumaya gitti," dedi Mrs. Joram, "uykusunda bile Em'ly için ağlıyor. Küçük Minnie bütün gün ağladı ve bana defalarca Em'ly'nin ahlaksız biri olup olmadığını sordu. Em'ly burada olduğu son gece kendi boynundan çıkardığı kurdeleyi küçük Minnie'nin boynuna sardıktan ve o derin bir uykuya dalana kadar onun yanındaki yastığa başını koyduktan sonra Minnie'ye ne söyleyebilirim ki? Kurdele şimdi benim küçük Minnie'min boynunda. Olmamalı belki, ama ne yapabilirim? Em'ly çok kötü, ama birbirlerini severlerdi. Çocuğun bir şeyden haberi yok hem!"

Mrs. Joram o kadar mutsuzdu ki kocası onunla ilgilenmek için dışarı çıkarak yanına geldi. Ben de onları yalnız bırakıp Peggotty'nin yanına, eve gittim; o ana kadar olduğumdan daha hüzünlüydüm.

O iyi yürekli varlık –yani Peggotty– son dönemdeki sıkıntılara ve uykusuz gecelere rağmen dimdik ayakta, ağabeyinin evindeydi ve sabaha kadar da orada kalmayı planlıyordu. Evde benden başka bir de, birkaç haftadır Peggotty'nin ilgilenemediği günlerde evin işlerine bakan yaşlı bir hanım

kalıyordu. Hizmetine ihtiyacım olmadığından onu uyumaya göndermiştim, kendisinin de buna hiç itirazı olmamıştı ve tüm bu olanları düşünmek üzere mutfaktaki ateşin karşısına geçip oturmuştum.

Düşüncelerime rahmetli Mr. Barkis'in ölüm döşeği de karışmıştı ve sabah Ham'in tuhaf tuhaf baktığı uzaklara gelgitle birlikte yol alıyordum ki kapının çalınmasıyla daldığım düşüncelerden uyandım. Kapının bir tokmağı vardı ama ses çıkaran bu değildi. Tıkırtı elle yapılmış gibiydi, sanki bir çocuk vurmuş gibi ses kapının aşağısından geliyordu.

Kapıyı tıkırdatan kişi mühim bir insanın uşağıymış gibi irkilmiştim. Kapıyı açıp aşağı doğru bakınca ilk anda kendi kendine yürüyormuş gibi görünen koca bir şemsiye gördüm. Ama sonra hemen bunun altında Miss Mowcher'ı fark ettim.

Onca gayrete rağmen kapamayı beceremediği şemsiyesini kaldırırken yüzünde, onu ilk ve ikinci görüşlerimden hatırladığım ve üzerimde büyük etki bırakan o "havai" ifade olsaydı, bu küçük yaratığa pek kibar bir karşılama yapamazdım herhalde. Ama yüzünü bana doğru çevirdiğinde öyle içten görünüyordu ve onu şemsiyesinden kurtardığımda (ki Koca İrlandalı* için bile kullanışsız bir şemsiyeydi bu) küçük ellerini öyle üzgün bir şekilde ovuşturmuştu ki ona doğru yönelmeden edemedim.

"Miss Mowcher!" dedim boş sokakta başka ne görmeyi umduğumu bilmeden bir aşağı bir yukarı bakarak. "Neden geldiniz buraya? Ne oldu?"

Şemsiyesini kapamam için o kısa sağ kolunu bana doğru uzattı ve alelacele yanımdan geçerek mutfağa gitti. Kapıyı kapayıp elimde şemsiyeyle peşinden gittiğimde onu şömine paravanasının –tepesinde tabakları koymak için iki yassı çubuk olan alçak demir bir paravanaydı bu– köşesinde otururken buldum; kazanın gölgesinde bir öne bir arkaya sallanıyor, acı çeken biri gibi ellerini dizlerine sürtüp duruyordu.

---

* Charles Byrne (1761-1783). 18. yüzyılda Londra'da yaşamış, 2 metre 31 santim boyunda olduğu için bir hilkat garibesi olarak anılmıştır. (ç.n.)

Bu zamansız ziyaretin tek muhatabı ve bu tekinsiz davranışın tek seyircisi olarak hayli telaşlanmıştım ve tekrar, "Söyleyin lütfen Miss Mowcher, ne oldu? Hasta mısınız?" diye sordum.

"Sevgili evladım," dedi Miss Mowcher ellerini kalbinin üzerinde kavuşturarak, "buram çok kötü, hem de çok kötü. Eğer bencil bir ahmak olmasaydım işlerin bu noktaya geleceğini tahmin edebilirdim, hatta engel bile olabilirdim buna!"

Bedeni bir öne bir arkaya sallanırken geniş şapkası da (bedenine göre çok orantısızdı) yine bir öne bir arkaya gitti ve bu sırada, duvarda asılı kocaman bir şapka da onunla uyum içinde sallandı.

"Sizi bu kadar endişeli ve ciddi görmek şaşırttı beni," derken lafını böldü Miss Mowcher.

"Evet, hep böyle olur!" dedi. "Bu düşüncesiz gençler, ne kadar büyümüş olurlarsa olsunlar, benim gibi ufak tefek birinde biraz doğal duygu gördüler mi pek şaşırırlar! Beni eğlence ederler kendilerine, gülmek için malzeme yaparlar; sonra da bıkınca bir kenara atarlar ve oyuncak bir attan ya da tahta askerden daha fazla şey hissetmeme şaşarlar! Evet, aynen böyle olur. Hep aynı şey!"

"Belki başkalarıyla öyledir," dedim, "ama emin olun ben öyle değilim. Belki şu halinize şaşırmamalıydım hiç: Hakkınızda çok az şey biliyorum. Aklımdan geçenleri düşünmeden söyledim."

"Ne yapabilirim?" dedi ufak tefek kadın, kendini göstermek için ayağa kalkıp kollarını açarak. "Gör işte! Ben buyum, babam da buymuş; kız kardeşim de, erkek kardeşim de. Bunca yıl bütün gün kardeşlerim için çalıştım – çok çalıştım Mr. Copperfield. Yaşamam gerekiyor. Kimseye bir zararım yok. Eğer insanlar benimle dalga geçecek kadar düşüncesiz ya da zalim olabiliyorsa, bana da kendimle, onlarla ve diğer her şeyle dalga geçmekten başka yapacak bir şey kalıyor mu? Şu anda bunu yapıyorsam kimin suçu bu? Benim mi?"

Değildi. Kabahat Miss Mowcher'da değildi, anlamıştım.

Başını bana doğru sallayıp sitem dolu bir ciddiyetle, "Eğer ben kendimi senin o ikiyüzlü arkadaşına duygusal bir cüce olarak tanıtsaydım," diye devam etti ufak tefek kadın, "sence onun bana ne kadar yardımı olurdu ya da ondan ne kadar iyilik görürdüm? Eğer bu ufak tefek Mowcher (ki kendisini yoktan var etti o beyefendi) başına gelen talihsizlikleri ona ya da onun gibilere anlatsaydı, onun o cılız sesi ne zaman duyulurdu sanıyorsunuz? Bu ufak tefek Mowcher tüm cücelerin en serti ve ruhsuzu olsaydı da yaşaması gerekirdi; ama o öyle olamadı. Yok. Havadan ölene kadar ekmeğini ıslık çalarak kazanacak o!"

Miss Mowcher yeniden paravananın üzerine oturup mendilini çıkardı ve gözlerini sildi.

"Sandığım gibi iyi bir kalbin varsa bana minnettar ol," dedi Miss Mowcher, "çünkü ne olduğumu gayet iyi biliyorum ama yine de neşeli olup buna katlanabiliyorum. Her halükârda şu dünyada kimseye muhtaç olmadan kendi minik yolumu çizebildiğim için halime şükrediyorum; aptallıkla ya da kibirle üzerime atılan her şeye karşılık olarak sabun köpüğünden balonlar püskürtebiliyorum. İstediğim şeyleri dert etmezsem bunun bana faydası var, kimseye de bir zararı yok. Eğer siz devler beni bir oyuncak gibi görüyorsanız, bana nazik davransanız iyi olur."

Miss Mowcher bir yandan kararlı bir ifadeyle bana bakarken mendilini cebine koydu ve sözlerine devam etti:

"Seni biraz önce yolda gördüm. Tahmin edersin ki kısa bacaklarım ve kesik soluğumla senin kadar hızlı yürüyemem ve bu yüzden seni geçemedim elbette; ama nereye gittiğini anlayıp peşinden geldim. Bugün daha önce de buraya uğradım, ama iyi kalpli kadın evde değildi."

"Onu tanıyor musunuz?" diye sordum.

"Onu gıyaben, Omer ve Joram'dan tanıyorum ve hakkında pek çok şey biliyorum," dedi Miss Mowcher. "Bu sa-

bah saat yedide oraya gittim. Steerforth'la seni handa gördüğümde Steerforth'un bu talihsiz kız hakkında bana söylediği şeyi hatırlıyor musun?"

Miss Mowcher bu soruyu sorduğunda başındaki koca şapka ve duvardaki daha da büyük şapka yine bir öne bir arkaya sallanmaya başladı.

Söylediği şeyi çok iyi hatırlamıştım; o gün zihnimi çok meşgul etmişti bu. Bunu ona söyledim.

Ufak tefek kadın işaretparmağını benimle pırıldayan gözleri arasında tutarak, "Tüm Kötülüklerin Babası ona cezasını versin," dedi, "o beş para etmez uşağına da on katı ceza versin; ama ben bu kıza senin ilgi duyduğunu sanmıştım!"

"Benim mi?" diye tekrar ettim.

Miss Mowcher paravananın üzerinde yine bir öne bir geri gidip sabırsızca ellerini ovuşturarak, "Ah çocuk, çocuk! Tanrı aşkına söylesene," diye bağırdı, "neden onu o kadar övdün, sonra kızardın, rahatsız oldun?"

Bunu yaptığımı inkâr edemezdim ama sebebi onun sandığından çok başka bir şeydi.

Miss Mowcher mendilini yeniden çıkarıp iki eliyle birden yüzüne her bastırdığında ayaklarını yere vurarak, "Nereden bilebilirdim?" diye sordu. "Seni önce tersliyor, sonra tatlı sözlerle kandırıyordu, görüyordum bunu; sense bunun elinde yumuşacık bir pelte kıvamındaydın, bunu da görüyordum. Bir ara odadan çıktığımda uşağı bana, 'Genç Masumiyet (sana böyle diyordu, yani sen de bundan sonra 'Yaşlı Kabahat' diyebilirsin ona) Em'ly'ye gönlünü kaptırmış, Em'ly'nin de aklı beş karış havada ve o da ondan hoşlanıyor, ama efendim –kız için değil de David için– bu işten bir kaza çıksın istemiyor,' dediğinde –güya bunun için gelmişler– durup bir düşünseydim ya! Ama inanmayıp da ne yapacaktım? Steerforth'un Em'ly'yi överek seni teskin edip keyiflendirdiğini görmüştüm! Em'ly'nin adını ilk sen telaffuz etmiştin. Eskiden ona hayran olduğunu kendi ağzınla söylemiştin. Sana ondan bahsetti-

ğimde birden kızarıp bozarıyordun. Bu durumda senin tecrübesiz genç bir çapkın olduğunu ve yeterince tecrübeli olan ve iyiliğin için seni idare edebilecek ellere düştüğünü düşünmekten başka ne yapabilirdim – ya da ne yaptım? Ah, ah, ah! Benim gerçeği anlamamdan korktular," diye bağırıp paravananın üzerinden indi ve kısa kollarını üzüntülü bir şekilde kaldırarak mutfakta bir aşağı bir yukarı yürüdü, "çünkü ben zeki bir şeyim ya –hayatta kalmak için öyle olmam gerekiyor ya!– beni kandırdılar; ben de o zavallı kıza bir mektup verdim ama sanırım Littimer'la iletişimi bu şekilde başladı, ki Littimer da zaten bu amaç için burada kalmıştı!"

Yapılan bu hainliği duyunca şaşıp kalmıştım ve Miss Mowcher'ın, soluğu kesilinceye kadar mutfakta bir aşağı bir yukarı yürüyüşünü izledim; tekrar paravananın üzerine oturup mendiliyle yüzünü kuruladıktan sonra uzun süre başını iki yana salladı; bunun dışında yerinden hiç kıpırdamadı ve hiçbir şey söylemedi.

Nihayet, "Dünden bir önceki gece taşra seferim beni Norwich'e getirdi Mr. Copperfield," dedi Miss Mowcher. "Ama yanlarında sen olmadan gelip giderkenki gizemli hallerinden –tuhaftı– bir şeylerin ters gittiğini anladım. Dün gece Londra'dan arabaya binmiştim, sonra Norwich'e geldik ve sabah da buradaydım. Ah, ah, ah! Çok geç ama!"

O kadar ağlayıp sızlanmanın ardından zavallı ufak tefek Mowcher'a bir üşüme gelmişti ve kadın paravananın üzerinde dönerek zavallı küçük ayaklarını ısıtmak için küllerin arasına koydu ve koca bir bebek gibi oturup ateşi izledi. Bense mutsuz düşüncelere dalmış bir halde ocağın diğer tarafındaki bir sandalyede oturup bazen ateşi, bazen de onu izledim.

Ayağa kalkarken, "Gitmem gerek artık," dedi nihayet. "Geç oldu. Bana güvenmiyorsun, değil mi?"

Onun o sert bakışıyla karşılaşınca, ki bana bunu sorduğu anki kadar sert bakıyordu hâlâ, bu ani meydan okumaya bir şey diyemedim.

Paravanadan inmesine yardımcı olmak için uzanan elimi kabul ederek, "Tut!" dedi ve düşünceli bir şekilde yüzüme bakarak, "Biliyorsun, tam boy bir kadın olsam bana güvenmemezlik etmezdin!"

Dediğinde doğruluk payı olduğunu düşündüm ve kendimden utandım.

"Sen genç bir adamsın," dedi başını öne doğru sallayarak. "Boyum iki karış olsa da sen benim sözümü dinle. Sağlam bir sebep olmadıkça bedensel kusurları zihinsel olanlarla bir tutma güzel arkadaşım."

Şimdi o paravananın üzerinden atlamış, ben de şüphelerimin üstesinden gelmiştim. Bana kendisi hakkında dürüst bir açıklama yaptığına inandığımı ve bu komploda ikimizin de talihsiz birer araç olarak kullanıldığını söyledim. Bana teşekkür etti ve iyi biri olduğumu söyledi.

Tam kapıya giderken dönerek, "Haa bir şey daha!" diye bağırdı sonra ve işaretparmağını havaya kaldırarak uyanık gözlerle bana baktı. "Duyduklarımdan –kulaklarım hep tetiktedir; sahip olduğum güçleri kullanmamazlık edemem– uzaklara gittiklerini düşünüyorum. Ama dönecek olurlarsa, olur da ben hayattayken dönerlerse herkesten çok gidip bunları bulma ihtimalim var. Benim bildiğim her şeyi sen de bil. Bu kandırılmış zavallı kız için yapabileceğim bir şey varsa, Tanrı izin verirse içtenlikle yaparım bunu! Littimer, peşimde şu ufak tefek Mowcher değil de bir tazı olsaydı diyecek!"

Bakışına dikkat edince Miss Mowcher'ın bu son cümlesine tam bir güven duydum.

Bileğime tatlı bir şekilde dokunarak, "Bana tam boy bir kadına güveneceğinden ne daha az ne de daha fazla güven," dedi küçük kadın. "Beni bir daha şimdikinden farklı ya da beni ilk gördüğün zamanki gibi görürsen yanımdaki kişilere dikkat et. Benim ne kadar çaresiz ve savunmasız, küçük biri olduğumu hatırla. O gün işim bittiğinde beni evde, benim gibi olan erkek kardeşim ve kız kardeşimle birlikte düşün.

Belki o zaman, endişeli ve ciddi olduğum zamanlarda bana fazla kızmazsın ya da şaşırmazsın. İyi geceler!"

Şimdiye kadar sahip olduğumdan çok daha farklı bir düşünceyle Miss Mowcher'a elimi uzattım ve dışarı çıkması için kapıyı açtım. Koca şemsiyeyi kaldırmak ve doğru dürüst tutabileceği şekilde dengelemek az iş değildi ama bunu nihayet başardım ve o yağmurda şemsiyenin caddede bir aşağı bir yukarı sallanarak ilerlediğini gördüm; ama altında kimse gözükmüyordu ve bir oluktan yüklü bir şekilde su fışkırınca şemsiye de bir tarafa devrildi; Miss Mowcher bunu tutabilmek için resmen kendini paraladı. Şemsiyenin koca bir kuş gibi yeniden zıplamasıyla boşa giden birkaç hücumun ardından bunu yakaladım ve sonra gidip yatağıma yatarak sabaha kadar uyudum.

Sabahleyin Mr. Peggotty'yle eski bakıcım geldiler ve erkenden posta arabası merkezine gittik; Mrs. Gummidge'le Ham bizi uğurlamak için orada bekliyorlardı.

Mr. Peggotty çantasını valizlerin arasına yerleştirirken Ham beni kenara çekip, "Küçükbey," diye fısıldadı, "hayatı altüst oldu. Nereye gittiğini bilmiyor; onu neyin beklediğini bilmiyor; bak gör aradığını bulamazsa hayatının geri kalanı hep yollarda geçecek. Ona iyi bir arkadaş olacağınıza eminim küçükbey."

Ham'le ağırbaşlı bir tavırla el sıkışarak, "Bana güvenebilirsin," dedim.

"Teşekkürler. Çok teşekkürler beyefendi. Bir şey daha var. Biliyorsunuz, iyi bir işim var küçükbey ve kazandığım parayı harcayacak yerim yok. Paranın hayatta kalmamı sağlaması dışında bana bir faydası yok. Eğer bu parayı onun için harcarsak, ben de işimi daha iyi yaparım. Konu buraya gelmişken beyefendi," dedi sakin ve kibarca, "her zaman adam gibi davranıp elimden gelenin en iyisini yapacağım!"

Buna inandığımı söyledim ve şu anda doğal olarak hep yalnız kalacağını düşündüğünü ama bir süre sonra bunun sona ereceğini umduğumu ima ettim.

"Hayır efendim," dedi Ham başını iki yana sallayarak, "benim için bitti artık bu işler beyefendi. Bu boşluğu artık kimse dolduramaz. Ama para meselesini unutmayın; her zaman onun için bir miktar para ayıracağımı yani."

Ona, Mr. Peggotty'ye rahmetli kayınbiraderinden az da olsa sabit bir gelirin miras kaldığı gerçeğini hatırlatıp söylediğini unutmayacağıma dair söz verdim. Sonra vedalaştık. Onun o alçakgönüllü metanetini ve derin kederini hatırladığımda hâlâ içim sızlıyor.

Mrs. Gummidge'e gelince, onun arabanın yanında, gözü arabanın tepesinde oturan Mr. Peggotty dışında hiçbir şeyi görmeden, gözyaşlarını bastırmaya çalışarak ve karşı yönden gelen insanlara çarpa çarpa nasıl koştuğunu anlatmaya çalışsam, çok zor bir işe kalkışmış olurum. Bu yüzden onu bir fırının önündeki basamaklarda nefes nefese, şapkası yamulmuş bir halde ve ayakkabılarından teki kaldırımın ilerisinde dururken bıraksam daha iyi olur.

Yolculuğumuzun sonuna geldiğimizde ilk işimiz, ağabeyi kalabilsin diye Peggotty için küçük bir pansiyon bulmak oldu. Neyse ki benden sadece iki sokak ötede bir mum dükkânının üzerinde gayet temiz ve ucuz bir yer bulduk. Burayı tuttuktan sonra bir lokantadan soğuk et aldım ve yol arkadaşlarımı eve çay içmeye götürdüm; ama ne yazık ki bu durum Mrs. Crupp'ın pek hoşuna gitmedi, hatta hiç hoşuna gitmedi diyebilirim. Bu hanımın ruh halini anlatmak için, Peggotty'nin eve gelişinin üzerinden on dakika geçmeden matem kıyafetinin kollarını sıvayıp yatak odamın tozunu almaya girişmesine hayli gücendiğini söylemek yeterli olur. Mrs. Crupp, bunu bir tür saygısızlık olarak görmüştü ve saygısızlık asla kabul edebileceği bir şey değildi.

Mr. Peggotty, Londra'ya giderken benimle hiç hazırlıklı olmadığım bir konuşma yapmıştı. İlk önce Mrs. Steerforth'u görmek istediğini söylemişti. Bu konuda ona yardımcı olmam ve onlara aracılık etmem gerektiğini hissettiğimden,

bir anne olan Mrs. Steerforth'un duygularını elimden geldiğince gözeterek o gece ona yazdım. Olabildiğince yumuşatarak Mr. Peggotty'ye yapılan ayıbı ve bu kabahatte payıma düşeni anlattım. Mr. Peggotty'nin sıradan bir adam olsa da dünyanın en nazik ve dürüst insanı olduğunu ve bu sıkıntılı haliyle onunla görüşmeyi reddetmeyeceğini umduğumu söyledim. Oraya ertesi gün öğleden sonra ikide varacağımızı belirttim ve mektubu sabah ilk postayla yolladım.

Kararlaştırdığımız saatte kapıdaydık – birkaç gün önce içinde çok mutlu olduğum evin kapısında: Gençlik fışkıran güvenimin ve yüreğimin sıcaklığının özgürce açığa çıktığı yerde; bundan böyle bana kapanan, artık bir virane, bir harabe olan yerde.

Littimer yoktu. Kapıyı, onun yerine geçen ve son gelişimde gördüğüm daha sevimli bir yüzü olan kişi açtı ve bizim önümüzde misafir odasına doğru ilerledi. Mrs. Steerforth orada oturuyordu. İçeri girdiğimizde Rosa Dartle, odanın başka bir köşesinden süzülerek koltuğunun yanında dikildi.

Annesinin yüzüne bakar bakmaz Steerforth'un yaptıklarını bildiğini anladım. Yüzü solgun görünüyordu ve oğluna olan sevgisinden dolayı oluşan kuşkularla zayıf düşmüşse de sadece benim mektubumun yaratmış olamayacağı, daha derin duyguların izlerini taşıyordu. O zaman, oğluna düşündüğümden çok daha fazla benzediğini anladım ve bu benzerliğin yol arkadaşımın gözünden kaçmadığını görmediysem de hissettim.

Koltuğunda dimdik ve öyle haşmetli, kararlı ve kendine hâkim bir havayla oturuyordu ki sanki hiçbir şey onu rahatsız edemez gibi görünüyordu. Mr. Peggotty önünde durduğunda hayli ısrarlı bir şekilde ona baktı ve o da aynı ısrarlı gözlerle Mrs. Steerforth'a baktı. Rosa Dartle'ın keskin bakışı hepimizi kavradı. Birkaç dakika boyunca tek kelime edilmedi.

Oturması için Mr. Peggotty'ye işaret etti. Mr. Peggotty de alçak sesle, "Bu evde oturma konusunda kendimi rahat

hissetmiyorum. Ayakta dururum daha iyi," dedi. Bunu takip eden sessizliği Mrs. Steerforth bozdu:

"Sizi buraya getiren şeyi derin bir üzüntüyle öğrenmiş bulunuyorum. Benden ne istiyorsunuz? Ne yapmamı istersiniz?"

Mr. Peggotty şapkasını kolunun altına koydu ve göğsünü yoklayıp Em'ly'nin mektubunu çıkardı ve açarak Mrs. Steerforth'a verdi.

"Lütfen şunu okuyun hanımefendi. Yeğenimin el yazısı bu!"

Mrs. Steerforth aynı haşmetli ve hissiz tarzda okuduktan sonra bunu –yazanlardan fazla etkilenmemiş görünüyordu– Mr. Peggotty'ye geri verdi.

"'Beni bir hanımefendi olarak getirmediği sürece,'" dedi Mr. Peggotty bu kısmı parmağıyla işaret ederek. "Acaba oğlunuz bunu yerine getirecek mi diye merak ediyorum."

"Hayır," dedi Mrs. Steerforth.

"Neden?" dedi Mr. Peggotty.

"Bu mümkün değil. Kendini rezil etmiş olur. Kızın ondan çok daha aşağı seviyede olduğunu bilmiyor olamazsınız."

"Siz de yükseltin onu o zaman!" dedi Mr. Peggotty.

"Eğitimsiz ve cahil ama."

"Belki öyle, belki değil," dedi Mr. Peggotty. "Bilemiyorum hanımefendi; bunu yargılayacak durumda değilim. Öğretin o zaman ona!"

"Hiç istemediğim halde beni daha açık konuşmaya zorluyorsunuz madem, her şey bir yana, kızın basit akrabaları böyle bir şeyi imkânsız kılar."

"Şimdi beni dinleyin hanımefendi," dedi Mr. Peggotty yavaşça ve sessizce. "Evlat sevgisinin ne demek olduğunu biliyorsunuz. Ben de biliyorum. Eğer Em'ly yüz kat daha fazla evladım olsaydı, onu daha fazla sevemezdim. İnsanın evladını kaybetmesinin ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Ben biliyorum. Onu geri almak için dünyanın tüm servetlerini (benim

olsalar tabii) vermeye hazırım! Ama siz onu bu utançtan kurtarırsanız, biz onu asla utandırmayız. Yanında büyüdüğü hiç kimse ve onunla yaşayan, bunca senedir ona gözü gibi bakan hiç kimse onun o tatlı yüzünü bir daha görmez. Onu kendi haline bırakmaya razıyız; onu uzaklarda, başka bir güneşin ve göğün altında düşünmeye razıyız; onu kocasına –belki de küçük çocuklarına– emanet etmeye razıyız; gün gelip de Tanrı'nın huzurunda hepimizin bir olduğu zamana kadar!"

Mr. Peggotty'nin konuşması kaba olsa da etkiliydi. Mrs. Steerforth da hâlâ gururlu tavırlarını muhafaza ediyordu ama cevap verirken sesinde bir parça yumuşama vardı şimdi:

"Kimseye hak vermiyorum. Karşılığında kimseyi suçlamıyorum da. Aynı şeyi söylediğim için üzgünüm ama bu imkânsız. Böyle bir evlilik oğlumun kariyerine telafi edilemez zararlar verir ve geleceğini mahveder. Böyle bir evliliğin gerçekleşme ihtimalinin olmadığı ve asla da gerçekleşmeyeceği ortada. Bu durumu telafi etmenin başka bir yolu varsa..."

Sabit ama alev saçan gözlerle, "Bana evimde, ocağımın yanında, teknemde –ve daha birçok yerde– tüm hainliğine rağmen gülerek ve dostça bakan yüzün benzerine bakıyorum da şu anda," diye söze karıştı Mr. Peggotty, "düşündükçe delirmemek elde değil. Eğer benim evladımın mahvoluşu ve heba oluşuna karşılık para verme düşüncesi bu benzer yüzü kızartmıyorsa, bu fena. Bilemiyorum, üstelik bir hanımda bu daha da fena."

Mrs. Steerforth'un yüzü bir anda değişti. Hatlarına öfke dolu bir sıcaklık yayıldı ve hoşgörüsüz bir tavırla koltuğa sıkıca tutunarak şöyle dedi:

"Ya siz benimle oğlum arasında yarattığınız bu uçurumu nasıl telafi edeceksiniz? Benim sevgimin yanında sizinki ne ki? Bizim ayrılığımızın yanında sizinki ne ki?"

Miss Dartle hafifçe Mrs. Steerforth'a dokundu ve bir şeyler fısıldamak için başını eğdi ama Mrs. Steerforth onun dediklerinin tek kelimesini dinlemedi.

"Hayır Rosa, bir şey söyleme şimdi! Bırak da adam beni dinlesin! Hayatının gayesi, aklım fikrim, her isteğini yerine getirmeye çalıştığım ve doğduğumdan beri yanımdan ayırmadığım oğlum, kendini sefil bir kıza kaptırarak benden uzaklaşmış! Bu kız uğruna, sistemli bir kandırmacayla güvenimi heba etmiş ve onun yüzünden beni bırakıp gitmiş! Bu zavallı heves uğruna annesine karşı görevlerini, ona olan sevgisini, saygısını ve gönül borcunu hiçe saymış, hepsi her geçen gün hiçbir şeyin yıkamayacağı kadar güçlenmesi gereken o bağları yok saymış! Bu bir yıkım değil mi şimdi?"

Rosa Dartle yine onu sakinleştirmeye çalıştı, yine bir işe yaramadı.

"Lütfen Rosa, tek kelime etme! Eğer o, değersiz bir nesne için her şeyini gözden çıkarıyorsa, ben de her şeyimi daha büyük bir amaç için gözden çıkarırım. Benim ona olan sevgimin kendisine sağladığı parayla nereye giderse gitsin! Bu uzun ayrılığın beni yıkacağını mı sanıyor? Böyle düşünüyorsa Steerforth annesini hiç tanımıyor demektir. Hevesi geçene kadar bekleyelim, sonra geri gelecek zaten. Kızdan vazgeçmezse, buna itiraz edecek gücüm varken bir daha buraya ne ölüsü ne de dirisi gelebilir; ama eğer ondan paçasını kurtarıp tüm mütevazılığıyla yanıma gelir ve benden af dilerse iş değişir. Bu benim hakkım. Bu saygıyı göreceğim. Bu aramızda var olan ayrılık! Peki ya bu bir yıkım değil mi?" diye ekleyip misafirine söze başlarkenki gururlu ve hoşgörüsüz edayla baktı.

Bu sözleri söyleyen anneye bakarken, bu sözlere karşı çıkan oğulu görür gibi oluyordum. İnatçı ve bildiğini okuyan bir ruha sahip Steerforth'ta gördüğüm her şeyi onda da görmüştüm. Steerforth'un yanlış taraflara yönlendirdiği enerjisi hakkında sahip olduğum tüm kavrayış, annesinin karakterini de kavramama ve bunun güçlü kaynağını algılamama sebep olmuştu.

Mrs. Steerforth, önceki gibi kendine hâkimiyetini tekrar kurarak yüksek sesle bana daha fazla bir şey duymanın ya

da söylemenin bir yararı olmadığını söyledi ve görüşmenin sona ermesini rica etti. Mrs. Steerforth ağırbaşlı bir havayla odadan çıkmak üzere ayağa kalktığında Mr. Peggotty bunun gereksiz olduğunu ifade etti.

Mr. Peggotty kapıya doğru ilerlerken, "Başınıza bela olurum diye korkmayın, başka diyeceğim yok hanımefendi," dedi. "Buraya bir umutla gelmedim, bir umutla da dönmüyorum. Yapılması gerekeni yaptım, ama şurada durmamın bir işe yarayacağını hiç düşünmedim zaten. Burası benim ve ailem için fazla kötü bir yer; doğru dürüst bir şey olacağını ummuyordum zaten."

Mrs. Steerforth'u, bir soyluluk ve güzellik timsali olarak koltuğunun yanında ayakta bırakarak bu sözlerle oradan ayrıldık.

Dışarı çıkarken yanları ve sarmaşık kaplı çatısı camdan taş döşeli bir holden geçtik. Sarmaşığın yaprakları ve filizleri yeşildi ve bahçeye açılan cam kapılar hava güneşli olduğundan ağzına kadar açıktı. Rosa Dartle oraya yaklaştığımızda buradan sessiz bir adımla çıktı ve bana şöyle dedi:

"Bu adamı buraya getirmekle ne iyi ettiniz gerçekten."

Yoğun bir öfke ve aşağılama yüzünü öyle bir karartmış, simsiyah gözlerinde öyle bir parlamaya yol açmıştı ki bu yüze yerleştirilebilecek hiçbir düşünce gelmedi aklıma. Bu coşkulu haliyle yüzündeki çekiç yarası iyice göze batıyordu. Ona bakarken daha önce gördüğüm o titreme gelince elini kaldırıp yara izinin üzerine vurdu.

"Bu adama destek olup buraya getirmeniz gerekiyordu, değil mi? Siz de ne iyi adammışsınız," dedi.

"Miss Dartle," dedim, "beni kınayacak kadar adaletsiz biri olamazsınız!"

"Şu iki delinin arasına neden ayrılık sokuyorsunuz?" diye karşılık verdi Miss Dartle. "İkisinin de inatçılık ve gururda rakip tanımadıklarını bilmiyor musunuz?"

"Ben mi yaptım bunu?" diye sordum.

Miss Dartle, "Ben mi yaptım diye soruyorsunuz bir de!" diye çıkıştı hemen. "Adamı niye getirdiniz ki buraya?"

"Yüreği yaralı bir adam o Miss Dartle," dedim. "Siz bilmezsiniz."

Miss Dartle sanki kopacak bir fırtınaya engel olmak ister gibi elini göğsüne koyarak, "James Steerforth'un sahte ve kötü bir yüreği olduğunu ve onun bir hain olduğunu biliyorum, tamam. Ama bu adamla onun o bayağı yeğeni hakkında bir şey bilmeme gerek var mı sahi?"

"Miss Dartle," dedim, "yarayı daha da deşiyorsunuz. Şu haliyle yeterince kötü. Ayrılırken şu kadarını söyleyeyim, ona çok haksızlık ediyorsunuz."

"Ben haksızlık etmiyorum," diye karşılık verdi Miss Dartle. "Onlar ahlaksız, beş para etmez insanlar. Ben olsam kızı kamçılatırdım!"

Mr. Peggotty tek kelime etmeden yanımızdan geçerek kapıdan çıktı.

"Ne kadar ayıp ettiniz Miss Dartle! Utanın!" dedim içerlemiş bir halde. "Adamcağız haksız bir ıstırap içindeyken nasıl böyle üzerine gidersiniz?"

"Gerekirse hepsinin üzerine giderim," dedi Miss Dartle. "Adamın evini başına yıkardım. Kızın yüzünü dağlardım, üstünü başını paralar, açlıktan kıvranıncaya kadar sokaklarda sürüklerdim onu. Eğer onun yargılanmasını izleme imkânım olsaydı, kesinlikle izlerdim. Hatta niye izleyeyim? Ben kendim yargılardım onu! Ondan nefret ediyorum. Onu rezil bir halde bulup ayıplayabilmek için her yere giderdim. Onu mezara girene kadar kovalamak gerekse kovalardım. Son nefesini vermeden evvel onu teselli edecek bir söz olsaydı ve bunu yalnız ben bilseydim ucunda ölüm olsa da söylemezdim."

Miss Dartle'ın sözlerinin saf coşkusunun, benliğini saran ve tüm bedeninden hece hece dökülen tutkunun yarattığı cılız izlenimin yalnızca bir kısmını ifade edebildiğinin farkın-

dayım, oysa sesi yükselmemişti, her zamankinden daha alçaktı. Onu nasıl tasvir edersem edeyim, hafızamdaki halini ya da kendini öfkesine bırakmış halini anlatmaya yetmez. Şu ana dek tutkuyu pek çok şekilde gördüm ama bir daha hiç o haliyle görmedim.

Mr. Peggotty'nin yanına vardığımda o da yavaş yavaş ve düşünceli bir şekilde tepeden aşağı doğru yürüyordu. Yanına yetiştiğim anda, artık Londra'da yapmayı planladığı şeyleri kafasından atmış olduğundan, o gece "yola çıkacağını" söyledi. Nereye gitmeyi düşündüğünü sordum. Bana sadece, "Yeğenimi aramaya gidiyorum efendim," dedi.

Sonra mum satan dükkânın yukarı katında bulunan küçük pansiyona geri döndük ve orada Peggotty'ye ağabeyinin bana söylediklerini söyleme fırsatı buldum. O da bunun üzerine ağabeyinin sabahleyin kendisine de aynı şeyleri söylediğini ifade etti. Onun nereye gittiği konusunda benden daha fazla bilgi sahibi değildi, ama aklında bir fikir olduğunu düşünüyordu.

Mr. Peggotty'yi bu durumda bırakıp gitme fikri hoşuma gitmemişti; hep birlikte oturup biftekli çörek yedik – Peggotty'nin yaptığı meşhur yemeklerden biriydi bu– ve bu sefer, hatırladığım kadarıyla, aşağıdaki dükkândan sürekli gelen çeşitli çay, kahve, tereyağı, domuz pastırması, peynir, ekmek, çıra, mum ve cevizli sos gibi çeşitli kokularla ilginç bir şekilde lezzetlenmişti. Yemekten sonra yaklaşık bir saat, fazla konuşmadan pencerenin yanında oturduk; sonra Mr. Peggotty yerinden kalkıp muşamba çantasıyla kalın bastonunu alarak masanın üzerine koydu.

Kız kardeşinin kocasından miras kalan nakit paradan kendi payına düşen küçük miktarı almayı kabul etti; ama bu para ona bir ay zor yeterdi. Başına bir şey gelirse bana haber vereceğine söz verdi; sonra da çantasını omzuna asıp, şapkasıyla bastonunu alarak ikimize birden "Hoşça kalın!" dedi.

Peggotty'ye sarılıp, "Tanrı seni korusun sevgili kardeşim," dedi ve elimi sıkarak, "seni de küçükbey!" diye ekledi. "Onu her yerde arayacağım. Ben yokken eve dönerse –ah hiç sanmıyorum ya!– ya da ben onu geri getirirsem ikimiz hiç kimsenin onu ayıplayamayacağı bir yerde yaşayacağız. Eğer başıma bir iş gelirse unutmayın ki ona son sözlerim, 'Hiç değişmeyen sevgim sevgili yavrumla birlikte ve onu affediyorum!'"

Bunu ağırbaşlı bir tavırla, şapkasını takmadan söylemiş, sonra şapkasını takıp merdivenlerden aşağıya inerek gitmişti. Biz de onu kapıya kadar uğurladık. Sapa yolun döndüğü işlek anacaddede, üzerinde sonsuz adımların gelip geçtiği kaldırıma geçici bir sükûnetin ve güçlü, kırmızı gün ışığının hâkim olduğu, ılık, tozlu bir akşamdı. Tek başına, gölgeli caddenin köşesinden pırıl pırıl bir ışığın içine dönerek gözden kayboldu.

Ne zaman böyle bir akşama denk gelsem, geceleri uykumdan uyanıp gözümü aya ya da yıldızlara diksem ya da yağan yağmuru izleyip esen rüzgârı dinlesem onun, o zavallı yolcunun, yalnız bedeninin güçbela ilerleyişini ve sözlerini anımsarım:

"Onu her yerde arayacağım. Eğer başıma bir iş gelirse unutmayın ki ona son sözlerim, 'Hiç değişmeyen sevgim sevgili yavrumla birlikte ve onu affediyorum!'"

XXXIII

Mutlu

Tüm bu süre boyunca Dora'yı sevmeye devam ettim, hem de her zamankinden daha çok. Onun zihnimdeki imgesi beni hayal kırıklığından ve ıstıraptan koruyan bir sığınaktı ve bana iyi geliyordu; arkadaşımı kaybetmiş olmam konusunda bile. Kendime ya da başkalarına ne kadar acırsam Dora'nın hayalinde o kadar çok teselli arıyordum. Dünyadaki hile ve sıkıntı ne kadar artıyorsa, Dora'nın yıldızı en tepede daha da aydınlık ve saf bir şekilde o kadar çok parlıyordu. Dora'nın nereden geldiğine ya da daha üstün varlıklarla olan bağlantısının derecesine dair kesin bir fikrim olduğunu sanmıyorum; ama onun sadece sıradan bir insan ya da genç bir hanım olduğunu keşfetsem, bunu öfke ve nefretle karşılardım mutlaka.

Tabir caizse içim dışım Dora olmuştu. Ona gönlümü kaptırmakla kalmamış, sırılsıklam âşık olmuştum. Mecazi anlamda söyleyecek olursak, beni sıkacak olsalar, insanların içinde boğulacağı kadar çok sevgi çıkardı içimden; ama tüm varlığımı sarıp sarmalayacak kadar sevgi yine de bende kalırdı.

Geri döndüğümde kendi adıma yaptığım ilk şey, gece Norwood'da yürüyüşe çıkmak oldu ve çocukluğumdaki o

mübarek bilmecede olduğu gibi, "eve hiç dokunmadan etrafında dolana dolana" Dora'yı düşündüm. Bu anlaşılmaz bilmece ayla ilgiliydi sanırım. Sebep ne olursa olsun, ben, Dora'nın divane kölesi, iki saat boyunca evin ve bahçenin etrafında dolaştım durdum ve çitlerin aralarından bakıp çenemi bir gayret bunların tepesindeki paslı çivilerin üzerine koyarak ışıklı pencerelere öpücükler gönderdim; sonra da arada bir romantik bir şekilde geceye seslenip Dora'mı korumasını istedim – tam olarak neden korumasını istediğimi bilmiyorum; belki yangındandır. Belki de hiç sevmediği farelerden.

Aşkım zihnimi öyle çok meşgul ediyordu ve Peggotty'yi yine eski nakış aletleriyle yanımda gardırobumdaki kıyafetleri elden geçirirken gördüğümde ona açılmak bana o kadar doğal geldi ki büyük sırrımı, dolambaçlı yoldan da olsa ona söyledim. Peggotty hayli ilgilenmiş olsa da olaya benim gözümle hiç bakmadı. Peşin hükümlü bir şekilde bu olayda beni kayırıyordu ve neden endişelendiğimi ya da moralimin bozuk olduğunu anlayamadı. "Genç hanım böyle hoş bir erkeğe sahip olduğu için pek şanslı," dedi. "Babasına gelince, Tanrı aşkına, bu beyefendi başka ne ister ki!"

Ancak Mr. Spenlow'un dava vekili cübbesi ve sert boyunbağı Peggotty'yi bir parça aşağı çekmiş, her geçen gün gözümde yavaş yavaş daha da çok büyüyen ve mahkemede, kâğıtlarının arasında, yazı malzemelerinden oluşan denizin ortasında küçük bir deniz feneri misali dimdik otururken üzerine yansıyan ışığın parlaklığını saçar gibi görünen bu adama karşı içinde büyük bir saygı uyanmıştı. Hatırlıyorum da zamanla ben de mahkemede oturmaya başladığımda, o kalın kafalı yaşlı hâkimlerin ve önde gelenlerin Dora'yı tanımış olsalar, onu önemsemeyeceklerini, Dora'yla evlenmeleri önerilse hiç de mest olmayacaklarını, Dora'nın şarkı söyleyip güzel güzel gitar çalışının diğer adamları bir gıdım bile yoldan çıkarmadığını ama benim aklımı başımdan almayı başardığını düşünürdüm ve bu, bana olağanüstü tuhaf gelirdi!

Birine bile saygım yoktu. Kalbin çiçek tarhlarının bu buz tutmuş yaşlı bahçıvanlarının hepsine cephe almıştım. Hâkim kürsüsü benim için duyarsız patavatsızlardan ibaretti. Bir birahanenin barında bile baroda olduğundan daha fazla sevecenlik ve şiir vardı.

Epey kibirlenerek Peggotty'nin işlerinin yönetimini üstlenip vasiyetnameyi onaylattıktan ve Miras Hukuku bürosuyla uzlaştıktan sonra Peggotty'yi bankaya götürdüm ve çok geçmeden bütün işler rayına girdi. Sonra da Fleet Caddesi'ndeki balmumu heykelleri görmeye giderek (son yirmi yılda erimişlerdir herhalde), bir nakış işleri mezarlığı olarak hatırladığım ve insanı kendini sorgulayıp tövbe etmeye yönelten Miss Linwood sergisini ziyaret ederek, Londra Kulesi'ni teftiş ederek ve St. Paul Kilisesi'nin en tepesine çıkarak bu dava işlemlerinin yasal niteliğini çeşitlendirdik. Bütün bu güzellikler, içinde bulunduğu şartlarda Peggotty'ye olabildiğince keyif vermişti; ama sanırım nakış kutusuna olan bağlılığından bunun kapağındaki resme rakip çıkan ve kimi yönlerden bu sanat eserinin eline su dökemeyen St. Paul hariç.

Dernek'te "adi evrak işi" olarak adlandırılan (bunlar hafif ve iyi kazanç getiren evraktı) Peggotty'nin işi hallolduğunda onu bir sabah, hesabını ödemesi için büroya götürdüm. İhtiyar Tiffey'nin dediğine göre, Mr. Spenlow bir evlenme ehliyet belgesini imzalatmak için bir beyi getirmek üzere dışarı çıkmıştı; ama evlilik işlerine bakan piskopos vekillerinin ve piskopos yardımcısının olduğu yere yakın olduğumuz için hemen geri döneceğini bildiğimden Peggotty'ye beklemesini söyledim.

Dernek'te vasiyetnamenin onaylanması işlemleri sırasında birer levazımatçıdan farksızdık; yas sürecinde müşterilerle ilgilenmek zorunda olduğumuzda sarsılmış bir görüntü sergilemeyi ihmal etmezdik. Benzer bir hassasiyetle, evlenme ehliyet belgesi alacak müvekkillere daima neşeli ve kaygısız

davranırdık. Bu yüzden Peggotty'ye, Mr. Spenlow'un, Mr. Barkis'in vefatının şokunu atlatmış olacağını çıtlattım; o da hakikaten içeri bir damat gibi girdi.

Ama hemen yanında Mr. Murdstone'u görünce Peggotty'nin de benim de gözümüz ona kaydı. Çok az değişmişti. Saçı her zamanki gibi kalın ve kesinlikle siyah görünüyordu ve bakışları da eskisi gibi çok az güven veriyordu.

"Burada mıydınız Copperfield!" dedi Mr. Spenlow. "Bu beyefendiyi tanıyorsunuz galiba, değil mi?"

Beyefendiyi soğuk bir şekilde selamladım; Peggotty onu zor tanımıştı. Mr. Murdstone, ilk anda ikimizi bir arada görünce telaşlanmıştı ama hemen toparlanıp yanıma geldi.

"Her şey yolundadır umarım," dedi.

"Sizi fazla ilgilendirmez aslında," dedim. "Ama bilmek istiyorsanız, evet, yolunda."

Birbirimize baktık bir süre; sonra o Peggotty'ye dönüp konuştu.

"Siz iyi misiniz?" diye sordu. "Eşinizi kaybettiğinize üzüldüm."

"Bu hayatımdaki ilk kayıp değil Mr. Murdstone," dedi Peggotty baştan ayağa titreyerek. "Bu kaybımdan dolayı suçlayacak birinin olmayışına seviniyorum – kimseye diyecek bir şey yok."

"Yaa!" dedi Mr. Murdstone. "Ne rahatlatıcı bir düşünce. Her türlü vazifenizi yaptınız mı?"

"Ben, çok şükür, kimsenin hayatını tüketmedim!" dedi Peggotty. "Hayır, Mr. Murdstone, ben hiçbir tatlı varlığı üzüntüden, korkudan, mezara erken göndermedim!"

Mr. Murdstone bir an Peggotty'yi kasvetli –bence biraz da pişmanlık dolu– gözlerle süzdü ve başını bana doğru çevirip yüzüme değil de ayaklarıma bakarak şöyle dedi:

"Yakında bir daha karşılaşacağımızı düşünmüyorum; böyle bir buluşma pek hoş olmayacağından kuşkusuz ikimiz için de iyi bir şey bu. Sizlerin faydasına ve iyiliği için kul-

landığım adil otoriteme daima başkaldırmış olduğunuzdan şu anda bana karşı güzel hisler beslediğinizi sanmıyorum. Aramızda bir uyuşmazlık var."

Araya girerek, "Eskiden kalma bir şey bu sanırım," dedim.

Mr. Murdstone gülümsedi ve o kara gözleriyle olabilecek en ters bakışı attı.

"Daha küçücük bir çocukken yüreğinde yer etti bu," dedi Mr. Murdstone. "Zavallı annenin hayatını karartti. Haklısın. Ama umarım artık daha iyi olursun; kendine çekidüzen verirsin."

Bu noktada Mr. Murdstone, büronun dışındaki bir köşede alçak sesle yapmış olduğumuz sohbete son verdi ve Mr. Spenlow'un odasına geçerken en sakin haliyle ve yüksek sesle şöyle dedi:

"Mr. Spenlow'un meslektaşı olan beyler, aile içindeki farklılıklara alışkınlardır ve bunun ne kadar karışık ve zor bir durum olduğunu iyi bilirler!" Böyle diyerek evlilik belgesi için parayı ödedi ve bu düzgünce katlanmış belgeyi Mr. Spenlow'dan alarak elini sıktı; sonra da Spenlow'un kendisine ve hanımefendiye güzel dileklerini kabul edip bürodan ayrıldı.

Eğer Peggotty'ye orada birbirimizi suçlamak için bulunmadığımızı (bu iyi kalpli kadın sırf benim yüzümden bu kadar öfkeliydi!) ve susmasını rica ettiğimi anlatma konusunda o kadar zorlanmamış olsaydım, Mr. Murdstone'un bu sözleri karşısında çenemi tutmakta daha çok zorlanabilirdim. Peggotty öyle tuhaf bir şekilde kızmıştı ki meseleyi eski yaralarımızın zihninde canlanmasıyla ortaya çıkan sevgi dolu bir sarılmayla hallettiğime ve Mr. Spenlow'la müşterilerin önünde elimden geleni yaptığıma sevindim.

Mr. Spenlow, Mr. Murdstone'la aramızda ne gibi bir bağ olduğunu bilmiyor gibiydi; ki buna da sevinmiştim, çünkü zavallı annemin başına gelenleri düşündükçe, kendi içimde

bile, onu tanıdığımı kabullenmeye dayanamıyordum. Mr. Spenlow'un bu konuda tüm bildiği, ailemizde esas olarak halamın sözünün geçtiği ve ona karşı gelen başka birinin olduğundan ibaretti – en azından, Peggotty'nin hesabını çıkarması için Mr. Tiffey'yi beklediğim sırada benim anladığım buydu.

"Miss Trotwood," dedi Mr. Murdstone, "kuşkusuz çok katı biridir ve uyuşmazlıklara mahal vermez. Kendisinin kişiliğine hayranım ve doğru tarafta olduğun için seni tebrik ederim Copperfield. Akrabalar arasındaki uyuşmazlıklar çok üzücüdür –ama sık rastlanan bir şeydir– ve asıl önemli olan 'doğru tarafta' olmaktır": Demek istediği, parası olan taraftı.

"Bu da gayet iyi bir evlilik olacak, öyle değil mi?" dedi Mr. Spenlow.

Bu konuda hiçbir şey bilmediğimi söyledim ona.

"Öyle mi!" dedi. "Mr. Murdstone'un ağzından kaçırdığı birkaç şeyden –böyle durumlarda hep aynı şeyi yapar adamlar– ve Miss Murdstone'un anlattıklarından bunun iyi bir evlilik olduğu sonucuna vardım."

"Yani para mı var demek istiyorsunuz efendim?" diye sordum.

"Evet," dedi Mr. Spenlow, "anladığım kadarıyla para var işin içinde. Dediklerine göre güzellik de var."

"Öyle mi? Yeni karısı genç miymiş?"

"Rüşdünü yeni ispat etmiş," dedi Mr. Spenlow. "Hatta o kadar yeni ki bir süredir bunu bekledikleri anlaşılıyor."

"Tanrı o kızı korusun!" dedi Peggotty. Bunu o kadar vurgulu ve beklenmedik şekilde söylemişti ki Tiffey elinde faturayla gelene kadar üçümüz de şaşkın gözlerle baktık.

Ama çok geçmeden yaşlı Tiffey geldi ve incelesin diye faturayı Mr. Spenlow'a verdi. Mr. Spenlow çenesini boyunbağına yerleştirip hafifçe sıvazladı ve faturaları küçümser bir havayla –sanki hepsi Jorkins'in işleriymiş gibi– inceledikten sonra kibar bir iç çekişle Tiffey'ye geri verdi.

"Evet," dedi. "Doğru. Çok doğru. Bu masrafları azaltıp tutarı indirmeyi çok isterdim Copperfield, ama nasıl istersem öyle davranamıyorum; bu da benim işimin can sıkıcı yanı. Benim bir ortağım var – Mr. Jorkins."

Mr. Spenlow hiç para almamaktan sonra yapabileceği en iyi şey olan bu sözleri zarif bir melankoliyle sarf ettikten sonra ben Peggotty'nin yerine teşekkürlerimi ileterek Tiffey'ye parasını ödedim. Sonra Peggotty pansiyonuna çekildi ve Mr. Spenlow'la ben, küçük hin bir kanuna dayanan bir boşanma davasının gerçekleşeceği mahkemeye gittik (bu maddenin şimdi bir hükmü yoktur herhalde ama bu sayede o zaman pek çok evliliğin feshedildiğini görmüştüm). Thomas Benjamin adlı koca, evlilik ehliyet belgesini çıkartırken kendini umduğu kadar rahat hissetmeme ihtimaline karşılık Benjamin'i almayıp yalnızca Thomas adını kullanmıştı. Kendini umduğu kadar rahat hissetmediğinden ya da adamcağız karısından biraz sıkıldığı için bir iki senelik evlilikten sonra bir arkadaşının tavsiyesine uymuş, adının Thomas Benjamin olduğunu ve bu yüzden aslında evli falan sayılmadığını iddia ediyordu. Neyse ki mahkeme de bunu onayladı.

Buradaki sıkı adalet konusunda şüphelerim vardı ve tüm anormalliklerin üstesinden gelen bir ölçek buğday bile beni bu şüphelerden kurtarmamıştı. Ama Mr. Spenlow meseleyi benimle tartıştı. Dedi ki, "Şu dünyaya bir bak, burada hem iyilik hem kötülük var; şu kilise kanununa bir bak, bunda da hem iyilik hem kötülük var. Hepsi bir düzenin parçası. Çok güzel. Böyle işte!"

Dora'nın babasına sabah erken kalkıp hemen işe soyunursak dünyayı bir parça düzeltebileceğimizi söylemeye cesaretim yoktu, ama Dernek'i düzeltebileceğimizi düşündüğümü itiraf ettim. Bunun üzerine Mr. Spenlow, bu fikri kafamdan atmamı tavsiye etti; zira bu benim centilmen kişiliğime yakışmayan bir şeydi ama Dernek'le ilgili nasıl bir düzenlemeyi uygun gördüğümü bilmekten memnuniyet duyacaktı.

Dernek'in bize en yakın bölümünden geçerken –adamımız artık evli bir adam değildi ve mahkemeden çıkmış, ölüm davaları mahkemesi bürosunun önünde yürüyorduk– ölüm davaları mahkemesi bürosunun pek acayip şekilde idare edilen bir kurum olduğunu düşündüğümü söyledim. Mr. Spenlow, ne açıdan diye sordu. Ben de onun tecrübesine hürmeten (ama sanırım daha çok Dora'nın babası oluşuna hürmeten) dedim ki, bir parça saçma olacak belki ama tam üç yüzyıldır koskoca Canterbury'de miras bırakmış tüm insanların vasiyetnamelerinin asıllarını barındıran mahkemenin sicil dairesi bu amaçla yapılmamış, tesadüfi bir binaydı ve sicil memurları tarafından zenginleşmek amacıyla kiralanmış olan bu yer, hiç de güvenli olmayan, yangına dayanıklı olup olmadığı bile belirsiz, bodrumdan tavana kadar tıka basa önemli evrakın olduğu ve halktan yüksek miktarda paralar alıp halkın vasiyetlerini bir şekilde bir yere tıkmak ve bunlardan zahmetsizce kurtulmaktan başka derdi olmayan sicil memurlarına ait bir binaydı. Her sınıftan insanın istese de istemese de onlara teslim etmek zorunda kaldığı bu önemli evrak için emniyetli bir yer bulunması söz konusu olduğunda kârları yılda sekiz dokuz bin sterlini bulan sicil memurlarının (onların vekillerini ve diğer kâtipleri saymıyorum bile) bu paranın bir kısmını harcamak zorunda kalmamalarını beklemek bir parça tuhaf kaçıyordu belki. Bu muhteşem büroda yer alan bütün muhteşem pozisyonlar çok çalışmadan maaşa konanlarla doluyken üst kattaki soğuk ve karanlık odada çalışan talihsiz memurların hiçbir şekilde mükâfatlandırılmaması ve Londra'da önemli işler yapmalarına rağmen en az saygı gören adamlar olmaları bir parça insafsızlıktı belki. Halk her gün, büronun yoğun olduğu her öğleden sonra bir örneğiyle karşılaştığımız ve korkunç olduğunu bildiğimiz eziyetleri çekedursun, görevi sürekli buraya başvuran halka kalacak yer sağlamak olan sicil müdürünün, mevki sebebiyle, maaşa konanların başını

çekmesi (ve bunun yanı sıra bir rahip, maaşlı papaz, katedralde kadro sahibi bir hamil ve daha neler neler olabilmesi) bir parça edepsizlikti belki. Kısacası, Canterbury Piskoposluk Bölgesi'ndeki miras davalarına bakan bu ofis, öyle akıllara ziyan bir işyeriydi ve öyle dehşetengiz bir anlamsızlık barındırıyordu ki çok az insanın bildiği St. Paul Kilisesi'nin bahçesinin bir köşesine sıkışmış olmasa, uzun zaman önce altüst olur, dağılıp giderdi belki de.

Ben kendimi konuya kaptırmaya başlamıştım ki Mr. Spenlow gülümsedi ve benimle diğer meseleyi tartıştığı gibi bu soruyu da tartıştı. Dedi ki, sonuç olarak neydi bu? Bu, hislerle ilgili bir soruydu. Eğer halk vasiyetnamelerinin emin ellerde olduğunu hissediyorsa ve büronun bundan daha iyi olamayacağına inanıyorsa, bunun kime zararı vardı? Hiç kimseye. Peki kime faydası vardı? Bütün maaşa konanlara. Çok güzel. O zaman işin kârı zararından fazlaydı. Bu mükemmel bir sistem olmayabilirdi; sonuçta hiçbir şey mükemmel değildi; ama asıl karşı çıktığı, mahkemeleri ayırmaktı. Ölüm davaları mahkemesi döneminde memleketin hali muhteşemdi. Mahkemeleri ayırdıktan sonra memleketin muhteşemliği de sona erdi. Mr. Spenlow, bir şeyleri olduğu gibi kabul etmeyi beyefendi olmanın temeli sayıyordu ve ölüm davaları mahkemesi bürosunun bu dönemden de alnının akıyla çıkacağından kuşkusu yoktu. Bu hususta ne kadar kuşkularım olsa da düşüncesine saygı gösterdim. Onun haklı olduğunu gördüm; hatta bununla kalmamış, on sekiz yıl önce, var olan vasiyetname yığılmasının sadece iki buçuk yıllık birikime denk geldiği söylenirken, parlamentoya (pek de istemeden) verilen, tüm itirazlarımın ayrıntılı bir şekilde belirtildiği bir rapora rağmen ona dokunan olmamıştı. Ondan sonra bu vasiyetnamelerle ne yaptıklarını, onları kaybedip kaybetmediklerini ya da tereyağı dükkânlarına satıp satmadıklarını bilmiyorum. Benimkinin orada olmadığına seviniyorum ve umarım bir süre daha oraya gitmez.

Şimdi bu mutlu bölümde hepsini yazdım, çünkü yeri geldi. Bir o yana bir bu yana gezinirken Mr. Spenlow'la bu sohbet uzadı da uzadı; derken daha genel şeylerden konuşmaya başladık. Sonunda Mr. Spenlow bir hafta sonra Dora'nın doğum günü olduğunu ve onun için düzenlenen pikniğe gidersem memnun olacağını söyledi. Üzerinde "Babamın gözdesine bir hatırlatma" yazan, kenarı dantel şeritli ufak not kâğıdını alınca daha o an aklım başımdan gitmiş, ertesi gün de saçma sapan konuşup durmuş, geride kalan zamanı aklım beş karış havada geçirmiştim.

Bu mukaddes olaya hazırlanırken akla gelebilecek her türlü saçmalığı yaptım sanırım. Aldığım boyunbağını hatırlayınca sıcak basıyor. Botlarımsa herhangi bir işkence aletleri koleksiyonuna kolayca girebilir. Bir gece önce çok hoş, neredeyse bizzat bir ilanıaşk niteliğinde küçük bir piknik sepeti ayarlayıp bunu Norwood arabasıyla evlerine gönderdim. Sepetin içinde krakerlerle birlikte parayla alınabilecek en narin özlü sözler vardı. Sabah altıda Covent Garden'daki pazarda Dora'ya çiçek almakla meşguldüm. Saat onda, at sırtında (bu vesile için güzel bir kır at kiralamıştım), taze kalsınlar diye çiçekleri şapkamın içine koymuş, hızla Norwood'a doğru yol almaktaydım.

Dora'yı bahçede görüp onu görmemiş gibi yaptığımda ve endişeli bir şekilde evi arıyormuş gibi yapıp önünden geçtiğimde, benim yerimdeki herhangi genç bir erkeğin yapabileceği iki küçük budalalık yapmıştım – çünkü içimden gelmişti. Ama ah! Evi bulup da bahçe kapısında atın sırtından indiğimde ve o taşkalpli botları çimenliğin üzerinden bir leylak ağacının altındaki bahçe sandalyesinde oturan Dora'ya doğru sürüklediğimde, o güzel sabah, kelebeklerin arasında, başında beyaz hasır şapkası ve gök mavisi elbisesiyle ne muhteşem görünüyordu! Yanında –yıllar içinde nispeten daha çok yara almış– yirmi yaşlarında diyebileceğim genç bir hanım vardı. Adı Miss Mills'di. Dora ona Julia diyordu. Dora'nın yakın arkadaşıydı. Ne mutlu Miss Mills'e!

Jip oradaydı ve bana yine havladı. Çiçekleri Dora'ya uzattığımda kıskançlık içinde dişlerini gıcırdattı. Eh, kıskanırdı tabii. Sahibi olan hanımefendiye nasıl taptığımı bilseydi, kıskanırdı.

"Ah, teşekkürler Mr. Copperfield! Ne güzel çiçekler bunlar!" dedi Dora.

Kendisini görene dek çiçeklerin güzel olduklarını düşündüğümü söylemeyi planlıyordum (ve üç mil boyunca bunu ifade edecek en güzel kelimeleri düşünmüştüm). Ama başaramadım. Fazlasıyla baş döndürücü görünüyordu. Çiçekleri gamzeli çenesine dayadığını görmek, insanın aklını başından alıp tüm kelimeleri kifayetsiz kılıyordu. Nasıl oldu da, "Miss Mills, eğer bir yüreğiniz varsa alın canımı. Şuracıkta öleyim!" demedim, bilmiyorum.

Sonra Dora çiçeklerimi koklasın diye Jip'e yaklaştırdı. Jip homurdandı, çiçekleri koklamadı. Sonra Dora güldü ve koklasın diye çiçekleri ona biraz daha yaklaştırdı. Sonra Jip dişleriyle bir parça sardunya yakaladı ve içinde kedi varmış gibi ısırıp silkeledi bunu. Sonra Dora ona vurdu ve suratını asıp sanki Jip beni ısırmış gibi şefkatle, "Benim zavallı çiçeklerim!" dedi. Keşke beni ısırmış olsaydı!

"O aksi Miss Murdstone'un burada olmadığını duyunca çok sevineceksiniz Mr. Copperfield," dedi Dora. "Erkek kardeşinin düğününe gitti ve en az üç hafta burada olmayacak. Ne güzel, değil mi?"

Ben de bunun güzel olduğuna emin olduğumu ve onun için güzel olan bir şeyin benim için de güzel olduğunu söyledim. Miss Mills tepeden bakan bilge bir eda ve destekleyici bir tarzda gülümsedi bize.

"Hayatımda gördüğüm en tatsız şey," dedi Dora. "Bir bilsen Julia, nasıl huysuz ve berbat bir kadın."

"Tahmin ederim canım!" dedi Julia.

Elini Julia'nın elinin üzerine koyup, "Belki de sen seversin tabii," dedi Dora. "Seni ilk başta yok saydığım için bağışla beni."

Buradan anladım ki Miss Mills olaylı bir hayat yaşamış, birçok sıkıntı geçirmişti ve onda fark ettiğim iyilik dolu bilge eda buna bağlanabilirdi. Gün ilerledikçe durumun gerçekten öyle olduğunu öğrendim: Karşılıksız bir sevgi yüzünden mutsuz olan ve yaşadığı feci deneyimlerin sonucunda dünyadan elini eteğini çeken Miss Mills, yine de gençliğin bozulmamış umutları ve aşklarına ağırbaşlı bir ilgiyle yaklaşıyordu.

Derken Mr. Spenlow evden çıktı ve Dora onun yanına giderek, "Baba bak, çiçekler ne güzel!" dedi. Miss Mills düşünceli bir şekilde gülümserken, "Siz mayıs böcekleri, yaşamın şu parlak sabahında kısa ömrünüzün keyfini çıkarın!" der gibiydi. Sonra hep birlikte çimenlikte yürüyüp, hazırlanmakta olan arabaya doğru ilerledik.

Bir daha böyle bir yolculuk yapamayacağım. Yapmadım da. Faytonda yalnızca üçü, onların sepeti, benim sepetim, bir de gitar kutusu vardı; tabii faytonun tepesi açıktı ve ben atımla bunun arkasında gidiyordum; Dora ise sırtı atlara dönük oturuyordu ve bana doğru bakıyordu. Çiçekleri minderin üzerine, hemen yanına koymuştu ve bunları ezmesin diye Jip'in o tarafa oturmasına izin vermiyordu hiç. Çiçekleri sık sık eline alıyor ve ara sıra koklayarak ferahlıyordu. O anlarda genelde göz göze geliyorduk, ihtişamlı kır atımı doğruca arabanın üzerine sürmediğime şaşıyorum hâlâ.

Yol tozluydu sanırım. Epeyce toz vardı yolda sanırım. Bu tozun içinde gittiğim için Mr. Spenlow'un bana içerlediğine dair bir his var içimde, ama ben tozun farkında değildim. Bir aşk buğusundan ve Dora'nın güzelliğinden başka bir şeyin farkında değildim. Mr. Spenlow arada sırada ayağa kalkarak manzarayı nasıl bulduğumu soruyordu. Ben de hoş bulduğumu söylüyordum ve gerçekten de öyle düşünüyordum; ama Dora'nın dışında hiçbir bir manzara yoktu benim için. Güneş Dora olarak parlıyor, kuşlar Dora'yı söylüyordu. Güney rüzgârı Dora'ya doğru esiyordu ve çitlerin kenarın-

da tomurcuklanan kır çiçekleri hep Dora'ydı. Tesellim, Miss Mills'in beni anlamış olmasıydı. Hislerime, tam manasıyla yalnızca Miss Mills nüfuz edebilmişti.

Ne kadar zaman gittik bilmiyorum ve hâlâ nereye gittiğimizi pek bilmiyorum. Belki Guildford yakınlarında bir yerdi. Belki de bir Binbir Gece Masalı'ndan bir büyücü, sırf o gün için orayı açmış ve biz gidince de kapamıştı. Bir tepenin üzerinde, yumuşak çimlerle kaplı, yeşil bir alandı. Koyu renkli ağaçlar, süpürgeotları ve alabildiğine uzanan bereketli bir manzara vardı.

Piknik yapacağımız yere vardığımızda bizi bekleyen insanlar olduğunu görmek benim için can sıkıcı oldu ve oradaki hanımlara karşı bile duyduğum kıskançlığın sınırı yoktu. Ama hemcinslerimin hepsi –özellikle de benden üç dört yaş büyük olan, kızıl bıyıklı, dayanılmaz derecede küstah bir düzenbaz– benim can düşmanımdı.

Hepimiz sepetlerimizi boşaltıp yemek hazırlıklarına giriştik. Kızıl Bıyık salata yapabilirmiş gibi bir hava yaratıp (ki bana hiç inandırıcı gelmemişti), herkesin ilgisini üzerine çekmeyi başarmıştı. Genç hanımların bazıları, onun için marulları yıkayıp onun istediği şekilde doğradı. Dora da bu hanımlardan biriydi. Bu adamı karşıma kaderin çıkardığını ve ikimizden birinin kaybetmesi gerektiğini hissettim.

Kızıl Bıyık salatasını yaptı (nasıl oldu da bunu yiyebildiler bilmiyorum, hiçbir şey bunu ağzıma koymamı sağlayamazdı!) ve kendini becerikli bir herif olarak gösterdiğinden bir ağacın kovuğuna inşa ettiği şarap mahzenini idare etme işini üstlendi. Az sonra onu, tabağında bir ıstakozun neredeyse tamamıyla, Dora'nın ayağının dibinde yemek yerken gördüm!

Bu uğursuz şey gözüme takıldıktan sonra olanları hayal meyal hatırlıyorum. Çok neşeliydim, biliyorum; ama içi boş bir neşeydi bu. İlgimi pembeler içindeki, küçük gözlü bir genç kıza yöneltip vahim bir şekilde ona kur yaptım. Kız

ilgimi hoş karşılamıştı karşılamasına, ama bunun tek sebebi ben miydim yoksa Kızıl Bıyık'la ilgili bir planı mı vardı, belli değildi. Sonra Dora'nın sağlığına içildi. Ona içerken sohbete bu sebeple ara vermiş gibi yapıp hemen sonra kaldığımız yere döndüm. Dora'ya başımla selam verdiğimde göz göze gelmiştik ve onun çok güzel olduğunu düşünmüştüm. Ama o bana Kızıl Bıyık'ın başının tepesinden öyle bir baktı ki tavrıma devam etmeye ant içtim.

Pembeli genç kızın yeşilli bir annesi vardı ve hareketlerimizi kısıtlayan da bu olmuştu bence. Dahası yemekten arta kalanlar kaldırılırken grup dağıldı; ben de öfke ve azap içinde ağaçların arasında gezintiye çıktım. Kendimi iyi hissetmiyormuş gibi yapıp ihtişamlı kır atımla oradan kaçsam mı –nereye bilmiyorum– diye düşünüyordum ki Dora ve Miss Mills'le karşılaştım.

"Mr. Copperfield," dedi Miss Mills, "ne kadar sersemsiniz."

Ondan beni bağışlamasını istedim. Öyle değildim.

"Bir de Dora," dedi Miss Mills, "sen de sersemsin."

Ah yok canım! Kesinlikle değil.

"Mr. Copperfield ve Dora," dedi Miss Mills saygılı bir tavırla. "Yetsin artık. Çok rica ederim, ufak tefek yanlış anlaşmaların bahar tomurcuklarını soldurmasına izin vermeyin; zira bir kez böyle bir şey olup boyunlarını büktüler mi yeniden açamazlar. Bunları," dedi Miss Mills, "kendi deneyimlerime –geride kalan ve telafisi imkânsız geçmişe– dayanarak söylüyorum. Güneşin altında pırıl pırıl akan coşkun kaynaklar sırf bir kapris yüzünden durdurulmamalı; Sahra Çölü'ndeki vaha böyle anlamsızca talan edilmemeli."

Ne yaptığımı bilmiyordum; her yanım alev alev yanıyordu; ama Dora'nın küçük elini tutup öptüm – o da buna izin verdi! Miss Mills'in de elini öptüm ve bana kalırsa sanki hepimiz bir anda göğün yedi kat yukarısına çıktık. Bir daha da inmedik. Bütün akşam orada kaldık. İlk başta ağaçların

arasında dolandık; Dora'nın çekingen kolu kolumdaydı: Tanrı biliyor ya, çılgınca olmasına rağmen bütün o aptalca duyguları ebediyen içimde taşımak üzere o an ölümsüzleşmek mutlu bir kader olurdu, o ağaçların arasında sonsuza dek kalabilirdim!

Ama çok geçmeden diğerlerinin konuşup güldüğünü ve "Dora nerede?" diye seslendiğini işittik. Böylece geri döndük ve Dora'dan şarkı söylemesini istediler. Kızıl Bıyık gidip arabadan gitar kutusunu alacaktı ama Dora ona kutunun yerini benden başka bilen kimse olmadığını söyledi. Böylece Kızıl Bıyık'ın havası bir anda söndü; gitarı arabadan ben aldım, Dora'nın yanına ben oturdum, onun mendilini ve eldivenlerini ben tuttum ve onun tatlı sesinin her bir tınısını ben içtim ve o da şarkılarını bana, kendisini seven kişiye söyledi; bu sırada diğerleri, canlarının istediği gibi alkışlayabilirlerdi onu, ama şarkıların onlarla hiçbir alakası yoktu!

Zevkten sarhoş olmuştum. Gerçek olamayacak kadar mutluydum ve az sonra gözümü Buckingham Sokağı'nda açacağımı ve kahvaltı hazırlayan Mrs. Crupp'ın çay fincanı tıkırtılarını duyacağımı düşünüyordum. Ama Dora şarkı söyledi, diğerleri söyledi, sonra Miss Mills de söyledi –sanki kendisi yüz yaşındaymış gibi, Hafıza'nın mağaralarında uyuklayan yankılarla ilgiliydi bu– ve akşam olduğunda çingene usulü kaynayan çaydanlığın yanında oturup çay içtik ve ben hâlâ çok mutluydum.

İnsanlar dağıldığında ben hâlâ çok mutluydum ve yenilmiş Kızıl Bıyık da dâhil olmak üzere diğer pek çok kişi kendi yoluna gitti, biz de dingin akşam, solmaya yüz tutan ışıklar ve etrafımızda yükselen tatlı kokular eşliğinde kendi yolumuza. Mr. Spenlow şampanyanın ardından biraz mayışıp –üzümün yetiştiği o toprağa, şarabın çıktığı o üzüme, bunu olgunlaştıran güneşe ve buna su katıp seyrelten tüccara saygım çok!– arabanın bir köşesinde derin bir uykuya dalınca ben de arabanın yanında ilerleyerek Dora'yla sohbet ettim.

Dora atımı sevip okşadı –ah, atın üzerindeki küçük eli ne tatlı görünüyordu!– ben de yerinde durmayan şalını ara sıra omuzlarına çektim; hatta Jip'in bile halimizi görüp benimle arkadaş olması gerektiğini anlamış olduğunu hayal ettim.

O sağgörülü Miss Mills, biraz tükenmiş, köşesine çekilmiş olsa da o sevimli şey, yaşı yirmiden küçük olup aile büyüğü gibi davranan, dünyadan elini eteğini çekmiş ve hiçbir durumda Hafıza'nın mağaralarında uyuklayan yankıları kesinlikle uyandırmaması gereken kişi ne güzel bir şey yapmıştı!

"Mr. Copperfield," dedi Miss Mills, "bana bir dakika ayırabilirseniz – arabanın bu tarafına gelsenize. Sizinle konuşmak istiyorum."

İhtişamlı kır atımın üzerinde, elim arabanın kapısında, Miss Mills'in olduğu tarafa eğildiğimi düşünsenize!

"Dora benimle kalacak. Yarından sonraki gün benimle eve geliyor. Gelmek isterseniz eminim babam da sizi görmekten mutluluk duyacaktır."

Miss Mills'in sağlığına duacı olmaktan ve adresini hafızamın en gizli köşesine kazımaktan başka ne yapabilirdim? Minnettar gözlerle ve coşkulu sözlerle Miss Mills'e bu yaptıklarını ne kadar takdir ettiğimi ve dostluğunun benim için ne kadar değerli olduğunu söylemekten başka ne yapabilirdim?

Sonra Miss Mills, "Dora'nın yanına git!" diyerek sevecen bir şekilde beni yanından gönderdi ve ben de gittim; sonra Dora benimle konuşabilmek için arabadan sarktı ve yolun geri kalanında sürekli sohbet ettik; ihtişamlı kır atımı tekerleğe o kadar yakın sürdüm ki ön bacağı buna sürttü ve "sıyrıldı"; böyle olunca atın sahibi "üç buçuk sterline patlar" dedi – ben de verdim ve böylesine büyük bir mutluluk için bunun çok küçük bir para olduğunu düşündüm. Derken Miss Mills oturduğu yerden aya bakarak bazı dizeler mırıldandı – ve sanırım dünyayla hiçbir ortak yanının olmadığı eski günleri hatırladı.

Norwood çok yakınmış; çok geçmeden oraya vardık; ama bundan biraz önce Mr. Spenlow kendine gelerek, "Sen de bizimle içeri gelip dinlenmelisin Copperfield!" dedi ve ben de bunu kabul ettim; sonra sandviç yedik, şarap ve su içtik. Aydınlık odada Dora o kadar tatlı kızarmıştı ki ondan gözlerimi bir türlü alamadım ve Mr. Spenlow'un horultusu gitmem gerektiğini hatırlatıncaya kadar oturup bir hayal âleminde, onu izledim. Böylece ayrıldık; Londra'ya giderken Dora'nın elinin o hafif veda dokunuşu hâlâ elimdeydi, yol boyu her bir olayı ve kelimeyi binlerce kere aklımdan geçirdim; sonra nihayet o mest olmuş ve aklı başından gitmiş genç budala halimle yatağıma uzandım.

Ertesi sabah uyandığımda, Dora'ya olan tutkumu açıklayıp kaderimi öğrenme konusunda kararlıydım. Beni bekleyen mutluluk mu yoksa ıstırap mıydı, görecektim. Dünyada bundan başka soru yoktu sanki ve bunun cevabını da sadece Dora verebilirdi. Üç günü, Dora'yla aramda olanları mümkün olan her türlü cesaret kırıcı şekilde yorumlayıp kendime eziyet ederek ve hayli perişan bir halde geçirdim. En sonunda, bir sürü masraf yapıp bu iş için kuşandıktan sonra Miss Mills'in evine gittim; yapacağım açıklama dolayısıyla endişeliydim.

Yukarı çıkıp kapıyı çalmadan evvel yolda bir aşağı bir yukarı kaç defa yürüdüğümün ya da meydanda kaç kez dolandığımın önemi yok – eski bilmeceye orijinalinden çok daha iyi bir cevap olduğumun gayet farkındaydım. Nihayet kapıyı çalıp önünde beklerken bile aklımda, bir telaş, buranın (zavallı Barkis'i taklit ederek) Mr. Blackboy'a ait olup olmadığını sormak, sonra özür dileyip geri çekilmek vardı. Ama dayandım.

Mr. Mills evde değildi. Olmasını beklemiyordum zaten. Onu isteyen yoktu. Miss Mills evdeydi. Miss Mills'in olmasında bir sakınca yoktu.

Beni yukarı kattaki bir odaya, Miss Mills'le Dora'nın yanına götürdüler. Jip de oradaydı. Miss Mills bir şarkının

notalarını kopyalıyordu (galiba "Sevgi'ye Ağıt" adında yeni bir şarkıydı) ve Dora da çiçek resmi çiziyordu. Bunların benim çiçeklerim, aynı Covent Garden Pazarı'ndan aldıklarım olduğunu fark edince neler hissettiğimi anlatamam! Aslında tıpatıp aynı olduklarını ya da daha önce gördüğüm herhangi bir çiçeğe benzediklerini söyleyemem; ama çiçeklerin etrafındaki kâğıdın aynı oluşundan kompozisyonu anlamıştım.

Miss Mills beni gördüğüne çok sevinmiş, babasının evde olmayışına çok üzülmüştü; gerçi sanırım hepimiz bu durumu metanetle karşılamıştık. Miss Mills bizimle birkaç dakika sohbet ettikten sonra kalemini "Sevgi'ye Ağıt"ın üzerine bırakarak odadan çıktı.

Kafamdakileri söylemeyi ertesi güne bırakmayı düşündüm.

Dora o güzel gözlerini kaldırarak, "Umarım gece eve döndüğünüzde zavallı atınız çok yorgun değildi," dedi. "Onun için uzun bir yolculuk oldu."

O gün söylemeyi düşünmeye başlamıştım.

"Onun için uzun bir yolculuktu," dedim, "çünkü yol boyu ona güç verecek bir şey yoktu."

"Zavallıya yemek vermediler mi yoksa?" diye sordu Dora.

Ertesi gün söylemek daha iyi olur diye düşündüm.

"Verdiler verdiler," dedim, "gayet iyi baktılar. Benim sizin yakınınızdayken hissettiğim tarifsiz mutluluktan yoksundu sadece."

Dora başını resmine eğdi ve bir süre sonra –bu arada ben de, her yanım alev alev, bacaklarım kaskatı bir halde oturmuştum– şöyle dedi:

"O gün bir ara bu mutluluğun pek farkında değil gibiydiniz oysa."

Artık konunun açıldığını ve bunun o anda halledilmesi gerektiğini düşündüm.

Dora kaşlarını hafifçe kaldırıp başını iki yana sallayarak, "Miss Kitt'in yanında otururken bu mutluluğu önemsemediniz hiç," dedi.

Kitt, pembe kıyafetli, küçük gözlü kızın adı olmalıydı.

"Aslında bunu neden önemseyesiniz, hatta bunu neden mutluluk olarak adlandırasınız, gerçekten bilmiyorum," dedi Dora. "Ama elbette söylediklerinizde ciddi değilsiniz. Eminim kimse sizin canınızın istediğini yapmanıza bir şey diyemez zaten. Jip, gel buraya, seni yaramaz!"

Bunu nasıl yaptım bilmiyorum. Bir anda yaptım. Jip'in önünü kestim. Dora'yı kollarıma aldım. Ağzımdan kelimeler döküldü. Hiç durmadan konuştum. Onu ne kadar çok sevdiğimi söyledim. Onsuz yaşayamayacağımı söyledim. Onu kafamda ilahlaştırdığımı ve ona taptığımı anlattım. Bütün bu süre boyunca Jip deli gibi havladı.

Dora başını eğip ağlamaya ve titremeye başlayınca benim çenem iyice düştü. O an kendisi için ölmemi istese, bunu söylemesi yeterliydi; yapmaya hazırdım. Dora'sız hayat çekilir şey değildi. Buna katlanamazdım, katlanmayacaktım da. Onu gördüğüm ilk andan beri gece gündüz her an sevmiştim. Daha o an delice âşık olmuştum ona. Bundan önce başka âşıklar birbirlerini sevmişti, bundan sonra da seveceklerdi; ama hiçbir âşık benim Dora'yı sevdiğim gibi sevemezdi ve sevmemişti. Ben konuştukça Jip daha çok havladı. İkimiz de kendi tarzımızda, giderek coşuyorduk.

Ah, ah! Az sonra Dora'yla birlikte sessiz sessiz kanepede oturuyorduk ve Jip onun kucağına uzanmış, huzurlu bir şekilde bana göz kırpıyordu. Korkmama gerek kalmamıştı. Tam manasıyla mest olmuştum. Dora'yla ben nişanlanmıştık.

Sanırım bunun evlilikle son bulacağına dair bir fikrimiz vardı. Öyle olmalıydı çünkü Dora babasının rızası olmadan evlenemeyeceğimizi söylüyordu. Öte yandan, içinde bulunduğumuz o gençlik coşkusuyla gerçekten ileriye ya da geçmişe baktığımızı veya hiçbir şeyden haberi olmayan şimdinin ötesinde bir arzumuz olduğunu sanmıyordum. Sırrımızı Mr. Spenlow'dan saklayacaktık bir süre; ama bunun biraz onursuzca olduğu o zaman hiç aklıma gelmemişti.

Dora gidip onu geri getirdiğinde Miss Mills her zamankinden biraz daha dalgındı; anladığım kadarıyla, bu olanlar Hafıza'nın mağaralarında uyuklayan yankıları uyandırır gibi olmuştu. Ama o bize rızasını ve kalıcı dostluğunun güvencesini verdi ve bizimle manastırdan bir sese yakışır şekilde konuştu.

Ne avare zamanlardı onlar! Ne kadar eften püften, keyifli ve sersem zamanlar!

Unutmabeni çiçeklerinden bir yüzük için Dora'nın parmağının ölçüsünü aldığım zaman ölçüyü götürdüğüm kuyumcu bunu alıp yüzünde bir gülüşle siparişi defterine yazdığında ve bu mavi taşlı, tatlı küçük oyuncak için bana aklından bir fiyat söylediği gün – bu yüzük Dora'nın eliyle o kadar çok özdeşleşmişti ki dün tesadüfen buna benzer bir yüzüğü kızımın parmağında gördüğümde kalbim bir an yerinden oynadı, sızladı sanki!

Sırrımdan ağzım kulaklarıma vararak, zihnim Dora'yla meşgul yürüdüğüm zaman, ona olan sevgimin ve sevilmenin gururunu öyle yoğun hissetmiştim ki havada yürüyor olsam, yeryüzünde sürünen insanların ancak bu kadar yukarısında olabilirdim herhalde!

Meydanın bahçesinde buluştuğumuz ve kir pas içindeki çardakta oturduğumuz zamanlar öyle mutluydum ki sırf bu yüzden bile Londra'nın serçelerini hâlâ severim ve onların o dumanrengi tüylerinde tropikal kuşların tüylerini görürüm!

İlk büyük tartışmamız olduğunda (nişanlanmamızdan bir hafta sonra) ve Dora bana üzerinde "Aşkımız bir çılgınlıkla başladı, delilikle bitti!" yazan kat kat kıvrılmış, çaresiz bir notla birlikte yüzüğü geri gönderdiği zaman bu korkunç sözler yüzünden saçımı başımı yolmuş, her şey sona erdi diye ağlamıştım!

Gece apar topar Miss Mills'in yanına koştuğum ve onunla çamaşır mengenesinin durduğu arka taraftaki mutfakta gizlice buluşup ona aramızı düzeltmesi ve deliliğe engel ol-

ması için yalvardığım zaman! Sonra Miss Mills'in görevi üstlenip Dora'yla birlikte döndüğü ve bizi kendi acı gençliğinden yararlanarak verdiği tavsiyelerle ortak bir noktada buluşmaya yönelttiği ve Sahra Çölü'nden kurtardığı zaman!

Ağlaşıp barıştığımız zaman içimiz yeniden öyle büyük bir mutlulukla dolmuştu ki, çamaşır mengenesiyle, her şeyiyle arka mutfak aşkın mabedine dönmüştü sanki ve orada Miss Mills aracılığıyla birbirimize her gün en az bir mektup göndermeye söz vermiştik!

Ne avare zamanlardı! Ne kadar eften püften, keyifli ve sersem zamanlardı! Geçmişe baktığımda, Zaman'ın pençesindeki günlerim arasında bunun yarısı kadar gülümsediğim ve bunun yarısı kadar sevgiyle hatırladığım bir dönem daha yok.

XXXIV

Halam Beni Şaşırtıyor

Dora'yla nişanlandıktan hemen sonra Agnes'a yazdım. Bu uzun mektupta ona ne kadar mutlu olduğumu ve Dora'nın ne kadar tatlı biri olduğunu anlattım. Bu duygularımı herhangi birine duyacağım türden anlamsız bir tutku olarak görmemesi ya da eskiden dalga geçtiğimiz çocuksu hayallerle bir tutmaması için yalvardım. Bunun sonsuz bir derinliği olduğuna ve benzeri bir şeyin daha önce yaşanmadığına onu ikna etmeye çalıştım.

Güzel bir akşam, açık penceremin önünde Agnes'a mektup yazarken onun o duru ve sakin gözleriyle nazik yüzü aklıma geldiğinde son zamanlarda yaşadığım telaş ve endişeler, yerini öyle tatlı bir huzura bırakmış ve beni öyle mutlu etmişti ki gözlerimden yaşlar boşandı. Mektubun yarısında başımı elime yaslayıp oturduğumu ve Agnes'ın gerçek yuvamın bir parçası olduğunu hayal ettiğimi hatırlıyorum. Onun varlığıyla benim için kutsal bir alana dönüşmüş o evde Dora'yla ben her yerde olduğumuzdan daha mutlu olurmuşuz gibi geliyordu bana. Gönlüm aşkta, neşede, üzüntüde, umutta ya da hayal kırıklığında, yani tüm duygularda doğal olarak o eve dönüyordu sanki ve orada hem sığınağını hem de en iyi arkadaşını buluyordu.

Steerforth'la ilgili hiçbir şey söylemedim. Yalnızca Em'ly'nin evden kaçışının ardından Yarmouth'ta derin bir üzüntü yaşandığını ve benim de bu durumu hazırlayan koşullar yüzünden iki katı acı çektiğimi söyledim. Onun gerçeği kavrama konusunda ne kadar çabuk olduğunu, yine de Steerforth'un adını ağzına alacak ilk kişinin kesinlikle o olmayacağını biliyordum.

Bu mektubun yanıtı posta arabasının dönüşünde geldi. Okurken sanki Agnes'la konuşuyormuş gibi oldum. İçten sesi kulaklarımda yankılandı sanki. Daha ne diyebilirim?

Son zamanlarda, evden uzak olduğum dönemde Traddles iki üç kez uğramıştı. Evde Peggotty'yi görünce ve ondan, benim eski bakıcım olduğunu öğrenince (Peggotty bu bilgiyi, almak isteyen herkese peşinen vermekte gecikmezdi) onunla güzel bir dostluk kurmuş, benim hakkımda sohbet etmek için biraz yanında durmuştu. Peggotty'nin dediği buydu; ama korkarım Peggotty, Traddles'a pek fırsat vermemiş ve lafı uzattıkça uzatmış olmalıydı, çünkü, Tanrı onu başımdan eksik etmesin, konu ben olunca onu susturmak gerçekten zordu.

Bu da bana Traddles'ın kendi seçtiği bir öğleden sonra geleceğini, ve bu vaktin gelip çattığını hatırlatıyor; bir de Mrs. Crupp'ın Peggotty ortadan kaybolana dek görevi olan her türlü hizmeti (ücreti hariç) ona bıraktığını. Mrs. Crupp, merdivende, tiz bir sesle Peggotty hakkında yaptığı çeşitli konuşmaların ardından –bir tür görünmez cinle konuşuyordu herhalde çünkü böyle zamanlarda yanında cismen kimse olmuyordu– bana fikirlerini ortaya koyan bir mektup verdi. Yaşamındaki her olayı açıklayan genel bir açıklamayla başlayıp, yani kendisinin de bir anne olduğunu söyleyip çok değişik günler geçirdiğini anlatmaya başladı ama hayatı boyunca casuslara, davetsiz misafirlere ve muhbirlere hep karşı çıkmıştı. İsim vermedi, dedi ki, yarası olan gocunsun; ama casusları, davetsiz misafirleri, muhbirleri, özellikle de üzerinde matem elbisesi olanları (bu kısmı vurgulamıştı iyice) hor

görmeye alışmıştı. Eğer bir beyefendi casusların, davetsiz misafirlerin ve muhbirlerin kurbanıysa (ama hâlâ isim vermiyordu), bu onun kendi bileceği şeydi. Bundan keyif alacaksa alsındı. Kendisinin, Mrs. Crupp'ın şart koştuğu tek şey, böyle insanlarla "karşı karşıya getirilmemek"ti. Bu yüzden her şey eskisi gibi olana dek üst kattaki yokluğunun mazur görülmesini rica ediyordu; sonra da, sıkıntı olmasın ve kimse için işler "zorlaşmasın" diye masrafların hemen ödenmesini rica ettiği küçük hesap defterini her cumartesi sabahı kahvaltı masasında bulabileceğimizi belirtiyordu.

Bundan sonra Mrs. Crupp basamaklara özellikle testi, ibrik benzeri şeyler koyarak tuzak kurmakla ve Peggotty'nin düşüp bacağını kırmasını sağlamaya çabalamakla yetindi. Böyle bir kuşatma altında yaşamak oldukça rahatsız ediciydi ama Mrs. Crupp'a bir şey söylemeye de korkuyordum.

Tüm bu engellere rağmen tam vaktinde kapımda beliren Traddles, "Sevgili Copperfield, nasılsın?" diye haykırdı.

"Sevgili Traddles," dedim, "seni nihayet görebildiğime çok sevindim, daha önce evde olmadığım için üzgünüm. Ama şu sıralar o kadar çok işim..."

"Evet evet, biliyorum," dedi Traddles, "elbette. Seninki Londra'da yaşıyor herhalde."

"Ne dedin?"

"O –pardon– Miss D. işte," dedi Traddles tüm nezaketiyle kızararak, "Londra'da yaşıyor anlaşılan."

"Ah, evet. Londra yakınlarında."

"Benimki, hatırlarsın belki, on çocuktan biri," dedi Traddles ciddi bir ifadeyle, "Devonshire'da yaşıyor. Dolayısıyla benim o kadar çok işim yok – yani o bakımdan."

"Onu bu kadar az görmeye nasıl dayanıyorsun?" diye sordum.

"Yaa!" dedi Traddles düşünceli bir şekilde. "Gerçekten öyle Copperfield. Herhalde elden bir şey gelmediği için, ne dersin?"

"Öyle herhalde," dedim gülümseyerek ve biraz da kızararak. "Bir de senin azimli ve sabırlı biri oluşunla ilgili bu Traddles."

"Ben mi?" dedi Traddles dediklerimi düşünerek. "Sende böyle bir izlenim mi bıraktım Copperfield? Gerçekten bundan haberim yoktu. Ama o öyle harika bir kız ki onun güzel özellikleri bana da geçmiş olabilir. Sen şimdi böyle deyince Copperfield, ben de hak verdim sana. İnan, dokuz kardeşiyle ilgilenmekten kendini unutuyor hep."

"O en büyükleri mi?" diye sordum.

"Ha yok," dedi Traddles. "En büyükleri tam bir dilber."

Sanırım verdiği cevabın basitliğine güldüğümü görmüştü ve o da masum yüzünde bir gülüşle şöyle dedi:

"Ama tabii benim aklımda hep Sophy var – ne güzel isim, değil mi Copperfield?"

"Çok güzel!" dedim.

"Tabii, Sophy de çok güzel bana göre ve herkes de onun dünya tatlısı bir kız olduğunu düşünür (yani bence öyle). Ama en büyükleri bir dilber dediğimde, o gerçekten" dedi ve bunu söylerken elleriyle etrafında bulutlar çizer gibi yaparak, "muhteşem bir şey işte," diye şevkle ekledi Traddles.

"Öyledir mutlaka!" dedim.

"İnan," dedi Traddles, "bambaşka bir şey o! Ama bilirsin, insan içine çıkmak ve takdir için doğmuş biri ve durumları elvermediği için bunun keyfini çıkaramıyor, o yüzden bazen doğal olarak hırçınlaşıp hoşgörüsüz olabiliyor. Ama Sophy onun moralini düzeltiyor!"

"Sophy en küçükleri mi?" diye sordum.

"Yok canım, hayır!" dedi Traddles çenesini sıvazlayarak. "En küçükleri dokuz ve on yaşında. Sophy onlara öğretmenlik yapıyor."

"İkinci çocuk mu o zaman?" diye sordum.

"Hayır," dedi Traddles. "İkinci Sarah. Sarah'nın, zavallı kızın omurgasında bir sorun var. Doktorların dediğine göre

hastalığı yavaş yavaş geçecekmiş, ama on iki ay boyunca yatması gerekiyormuş. Sophy ona bakıyor. Sophy dördüncü."

"Anneleri sağ mı?" diye sordum.

"Evet, sağ," dedi Traddles, "çok harika bir kadın hem de, ama şu nemli hava ona iyi gelmiyor; kolları ve bacakları hiç tutmuyor."

"Tüh!" dedim.

"Ne fena, değil mi?" dedi Traddles. "Ama ev işleri bakımından çok da kötü bir şey değil bu, çünkü Sophy onun yerini aldı. Annesine annelik yapıyor; dokuz kardeşine yaptığı gibi."

Bu genç hanımın erdemlerine hayran kalmıştım ve iyi huylu Traddles'ın, ortaklaşa hayat planlarını kötü etkileyecek şekilde suistimal edilmesini engellemek için elimden geleni yapmak amacıyla Mr. Micawber'ın nasıl olduğunu sordum.

"Gayet iyi Copperfield, teşekkürler," dedi Traddles. "Şu anda onlarla kalmıyorum."

"Öyle mi?"

"Evet. Aslına bakarsan," dedi Traddles fısıltıyla, "son zamanlardaki sıkıntıların ardından adını Mortimer olarak değiştirdi ve hava kararıncaya kadar dışarı çıkmıyor – o zaman da gözlüklerle çıkıyor. Kira yüzünden eve icra gelmişti. Mrs. Micawber öyle berbat bir haldeydi ki buradayken konuştuğumuz o ikinci senedi imzalamak zorunda kaldım. Meselenin bu şekilde çözülüp Mrs. Micawber'ın keyfinin yerine geldiğini gördüğüme ne kadar sevindiğimi tahmin edemezsin Copperfield."

"Hımm!" dedim.

"Gerçi Mrs. Micawber'ın mutluluğu fazla sürmedi," diye devam etti Traddles, "çünkü ne yazık ki bir hafta içinde eve bir haciz daha geldi. Ev dağıldı gitti. Ben o zamandan beri eşyalı bir dairede kalıyorum ve Mortimerlar da iyice gizlendiler. Tefecinin, üzeri mermer küçük sehpayı ve Sophy'nin

saksısıyla ayaklığını götürdüğünü söylersem çok bencil davrandığımı düşünmezsin umarım."

"Ne ağır bir şey bu!" diye bağırdım öfkeyle.

"Öyle – gerçekten zordu," dedi Traddles, bu ifade karşısında her zamanki ürkekliğiyle. "Bunu sitem etmek için değil, bir sebeple söylüyorum. Sebep şu ki Copperfield, mallara el koyduklarında onları yeniden satın alamadım; öncelikle komisyoncu benim bunları istediğimi görünce fiyatları inanılmaz artırdı; dahası param da yoktu. O zamandan beri gözüm tefecinin Tottenham Court Caddesi'ndeki dükkânında," dedi Traddles, bu gizemin verdiği büyük hazla, "ve nihayet bugün eşyaların satışa çıktığını gördüm. Bunları uzaktan gördüm, çünkü Tanrı korusun, tefeci beni görse kimbilir ne kadar çok para ister! Şimdi cebimde para olunca düşündüm de iyi kalpli bakıcına benimle dükkânın oraya gelmesini –ona yan sokağın köşesinden gösterebilirim orayı– ve sanki kendisi için satın alıyormuş gibi sıkı bir pazarlık yapmasını teklif edebilirsin belki!"

Traddles'ın bunu ortaya koyarkenki sevinci ve bu sıradışı maharetin verdiği his, hafızamda en canlı kalan şeyler arasındadır.

Yaşlı bakıcımın ona memnuniyetle yardım edeceğini ve oraya hep birlikte gidebileceğimizi söyledim ama bir şartım vardı. Bu şart da Mr. Micawber'a kendi adına ya da başka bir şekilde bir daha borç vermeme konusunda ciddi bir karar vermesiydi.

"Sevgili Copperfield," dedi Traddles, "kararlıyım zaten, çünkü düşüncesizlik yapmakla kalmayıp aynı zamanda Sophy'ye de haksızlık yaptığımı hissetmeye başladım. Kendime söz verdikten sonra endişeye gerek yok; ama aynı şeyi kesinlikle size de söylüyorum. İlk talihsiz senedi ödedim. Eminim elinden gelse Mr. Micawber öderdi bunu ama ödeyemedi. Bunun, Mr. Micawber'ın çok sevdiğim bir özelliği olduğunu söylemeliyim Copperfield. Tarihi gelmemiş olan

ikinci senetle ilgili bu. Bunun daha ödenmediğini söylüyor ama yakında ödenecekmiş. Bence burada oldukça makul ve dürüst bir şey var!"

İyi kalpli arkadaşırnın inancını yıkmak istemiyordum; bu yüzden razı oldum. Biraz daha sohbet ettikten sonra Peggotty'yi kaydettirmek için bakkal dükkânına geri döndük; Traddles akşamı benimle birlikte geçirmek istemedi; çünkü hem eşyaları kendisi yeniden alamadan başkası tarafından satın alınacak diye endişe ediyordu hem de bu, kendini dünyanın en tatlı kızına yazmaya adadığı akşamdı.

Peggotty eşyalar için pazarlık ederken onun Tottenham Court Caddesi'nin köşesinden gizlice dükkâna bakışını hiç unutamam; keza Peggotty boş yere bir fiyat teklif ettikten sonra ağır ağır bize doğru gelirken tefeci insafa gelip onu geri çağırınca, Peggotty de geri dönünce duyduğu heyecanı. Görüşmenin sonucunda Peggotty eşyaları oldukça uygun bir fiyata aldı da Traddles keyifli bir şekilde oradan ayrıldı.

Traddles, eşyaların o akşam yaşadığı yere gönderileceğini duyunca, "Size ne kadar teşekkür etsem az," dedi Peggotty'ye. "Bir şey daha rica etsem bunu garip karşılamazsın değil mi Copperfield?"

Kesinlikle karşılamam dedim hemen.

"O zaman bir de şu saksıyı alabilirseniz," dedi Traddles Peggotty'ye, "ben kendim taşırım onu eve (bu Sophy'nin çünkü Copperfield)!"

Peggotty memnuniyetle saksıyı da satın aldı ve Traddles defalarca teşekkür ederek, yüzünde hayatımda gördüğüm en keyifli ifadeyle, bunu kollarında Tottenham Court Caddesi'nden yukarı sevgiyle taşıdı.

Sonra benim odanın olduğu tarafa doğru yürümeye başladık. Dükkânlar Peggotty'yi öyle büyülüyordu ki hiç kimsenin böyle etkilendiğini görmemiştim daha önce; onun vitrinlere bakışıyla eğlenerek ağır ağır yürüdüm ben de ve o durdukça bekledim. Bu yüzden Adelphi'ye dönmemiz epey vakit aldı.

Yukarı kata çıkarken Peggotty'nin dikkatini Mrs. Crupp'ın kurduğu tuzakların ortadan kaybolduğuna ve basamaklarda bıraktığı ayak izlerine çektim. Yukarı varıp da kapımın açık olduğunu görünce (ki kapamıştım) ve içeriden sesler geldiğini duyunca ikimiz de çok şaşırdık.

Bundan ne çıkaracağımızı bilemeden Peggotty'yle birbirimize bakıp oturma odasına geçtik. Orada halamla Mr. Dick'i görünce ne kadar şaşırdığımı anlatamam! Halam, önünde iki kuşu, dizinde kedisi, adeta bir dişi Robinson Crusoe edasıyla bir dolu bavulun üzerinde oturmuş çay içiyordu. Mr. Dick de etrafı bir dolu bavulla çevrili, uçurtma uçurmak için dışarı çıktığımızdaki gibi düşünceli düşünceli, kocaman bir uçurtmaya dayanmıştı!

"Halacığım!" diye bağırdım. "Ne güzel bir sürpriz bu böyle!"

Halamla sıcak bir şekilde kucaklaşıp Mr. Dick'le de sıcak bir şekilde el sıkıştık; çayı hazırlamakla meşgul olduğundan bizle falan ilgilenemeyen Mrs. Crupp da sıcak bir tavırla, Mr. Copperfull'un, sevgili akrabalarını gördüğü vakit böyle mutluluktan uçacağını önceden bildiğini söyledi.

Halam, kendisini görünce korkuya kapılan Peggotty'ye, "Merhabaa!" dedi. "Sen nasılsın?"

"Peggotty, halamı hatırlıyor musun?" diye sordum.

"Tanrı aşkına şu kadına Güney denizindeki adı kullanarak seslenme evladım," diye bağırdı halam, "madem evlenmiş, soyadından kurtulmuş, ki yapabileceği en iyi şey buydu, neden onun bu değişiklikten faydalanmasına izin vermiyorsun? Şimdiki soyadın ne P?" diye sordu halam o uygunsuz ismi kullanmak yerine.

Peggotty, bir reveransla, "Barkis efendim," dedi.

"Eh! Bu biraz daha düzgün bir isim," dedi halam. "Bir misyonere ihtiyacın varmış gibi değil. Nasılsın Barkis? Umarım iyisindir."

Bu zarif sözlerden ve halamın elini uzatmasından cesaretlenen Barkis, öne doğru bir adım atıp halamın elini tuttu ve teşekkürlerini sundu.

"Yaşlanmışız artık," dedi halam. "Biliyorsun daha önce sadece bir kere karşılaştık. O zaman iyi iş halletmiştik ama! Trot, canım, bana bir fincan daha çay versene."

Her zamanki inatçı haliyle duran halama saygılı bir tavırla çayını uzattım ve bir kutunun üzerinde oturuyor olmasına itiraz etme cesareti buldum.

"İsterseniz kanepeyi ya da koltuğu buraya çekeyim hala," dedim. "Neden böyle rahatsız oturasınız?"

"Teşekkürler Trot," dedi halam, "kendi eşyamın üzerinde oturmayı tercih ederim." Bu sırada sert bir şekilde Mrs. Crupp'a bakarak, "Sizi de bekletmeyelim hanımefendi," dedi.

Mrs. Crupp, "Gitmeden önce size biraz daha çay koyayım mı hanfendi?" diye sordu.

"Hayır teşekkürler hanımefendi, istemem, " dedi halam.

"Peki size bir parça daha terayağı getireyim mi hanfendi?" diye sordu Mrs. Crupp. "Ya da taze yumurta ister misiniz? Yoksa domuz pastırması mı getireyim? Mr. Copperfull, sevgili halanıza ne yapsam acaba?"

"Hiçbir şey istemem hanımefendi," dedi halam. "İyiyim böyle, teşekkürler."

Tatlı ruh halini ifade etmek için sürekli gülümseyen, zayıf tabiatının genel bir ifadesi olarak başını sürekli bir yana eğen ve tüm değerli varlıklara iyi bir hizmet verme arzusunu ifade etmek için de sürekli ellerini ovuşturan Mrs. Crupp, başı bir yana eğik, kendi kendine hafifçe gülümseyip ellerini ovuşturarak odadan çıktı.

"Dick!" dedi halam. "Fırsatçılar ve servet düşkünleri hakkında söylediklerimi hatırlıyor musun?"

Mr. Dick –sanki bunu unutmuş gibi korku dolu bir bakışla– çabucak onayladı.

"Mrs. Crupp bunlardan biri," dedi halam. "Barkis, çayla sen ilgilen, bana bir fincan daha dolduruver, zira o kadının çay koyması hoşuma gitmiyor!"

Aklında mühim bir mesele olduğunu ve gelişinin herhangi birinin tahmin edebileceğinden çok daha başka bir sebebi olduğunu bilecek kadar iyi tanıyordum halamı. Dikkatimin başka yanda olduğunu sandığı sırada halamın bana nasıl baktığını fark etmiştim; bir yandan katılığını ve sakinliğini korusa da üzerinde tuhaf bir huzursuzluk vardı sanki. Onu kıracak bir şey mi yaptım acaba diye düşünmeye başlamışken vicdanım ona daha Dora'dan bahsetmediğimi fısıldadı. Bununla ilgili olabilir mi acaba diye geçirdim aklımdan!

Halamın ancak kendi istediği zaman konuşacağını bildiğim için yanına oturdum ve kuşlarla konuşup kediyle oynadım ve elimden geldiğince rahat davrandım. Ama aslında hiç rahat değildim; halamın arkasındaki büyük uçurtmanın üzerinden eğilerek her fırsatta esrarengiz bir biçimde bana başını sallayıp halamı işaret eden Mr. Dick olmasaydı bile rahat olmazdım.

Halam çayını bitirip özenle kıyafetini düzelttikten ve ağzını sildikten sonra, "Trot," dedi nihayet, "senin gitmene gerek yok Barkis! Trot, artık sağlam ve kendine güvenen biri oldun mu bakalım?"

"Umarım hala."

"Sen ne düşünüyorsun?" diye sordu Miss Betsey.

"Oldum galiba hala."

Halam ciddi bir tavırla gözlerini üzerime dikerek, "O zaman sence neden bu akşam kendi eşyalarımın üzerinde oturmayı tercih etmiş olabilirim evladım?" dedi.

Nedenini tahmin edemediğim için başımı iki yana salladım.

"Çünkü," dedi halam, "her şeyim bundan ibaret. Çünkü ben battım evladım!"

Eğer o evle birlikte hepimiz nehre yuvarlanmış olsaydık bundan daha çok şaşıramazdım.

Halam elimi sakince omzuma koyarak, "Dick de biliyor," dedi. "Battım ben Trot'cuğum! Sahip olduğum her şey şu odadakilerden ibaret; bir de kulübe var; onu da kiraya vermesi için Janet'a bıraktım. Barkis, bu beyefendi için bu gece kalacak bir yer lazım. Fazla para harcamamak için belki bana bir yer ayarlanabilir burada. Her yer olur. Sadece bu gece için. Bu meseleyi yarın daha detaylı konuşuruz."

Halamın bir an başını boynuma dayayıp yalnızca benim için üzüldüğünü söylemesiyle şaşkınlığımı ve onun için duyduğum endişeyi –eminim onun içindi bu– attım üzerimden. Az sonra bu duygusunu bastırıp, kederli bir insandan çok, zafer kazanmış biri gibi konuştu:

"Aksilikleri cesaretle karşılayıp bizi korkutmalarına izin vermemeliyiz evladım. Oyunu sonuna kadar götürmeliyiz. Talihsizliğin hakkından gelmeliyiz Trot!"

XXXV

Bunalım

Halamın anlattıklarının ilk şokunun ardından kendimi toplar toplamaz Mr. Dick'e bakkal dükkânına uğrayıp Mr. Peggotty'nin yakınlarda boşalttığı yere geçmesini önerdim. Bakkal dükkânı Hungerford Pazarı'nda yer aldığından ve Hungerford Pazarı o günlerde değişik bir yer olduğundan kapının önünde alçak bir ahşap sütun dizisi vardı (ufak adamla kadının içinde yaşadığı küçük evin* önünden farklı değildi) ve bu Mr. Dick'i çok mutlu etmişti. Doğrusu evin ihtişamı pek çok sıkıntıyı telafi edebilecek nitelikteydi; daha önce bahsettiğim koku karışımı, bir de belki biraz daha hareket alanı ihtiyacı dışında katlanılacak fazla bir durum olmadığından burası Mr. Dick'in müthiş hoşuna gitmişti. Mrs. Crupp, aksi bir şekilde burada beşik bile sallanmayacağını söylemişti ona, ama Mr. Dick yatağın ayakucunda oturup bacaklarını ovuşturduğu sırada aynen şöyle demişti bana: "Biliyorsun Trotwood, ben orada beşik sallamak istemiyorum ki. Beşik sallamam ben. Bana niye böyle bir şey dedi anlamadım!"

---

* Guguklu saate benzer, ev şeklinde, hava durumunu gösteren bir alet. İki kapısı vardır, güneşli havalarda kadın, yağmurlu havalarda ise erkek figürü dışarı çıkar. (e.n.)

Mr. Dick'in, halamın işlerindeki bu ani ve büyük değişikliğin sebepleri hakkında bir şey bilip bilmediğini anlamaya çalıştım. Tahmin ettiğim gibi hiçbir şey bilmiyordu. Bu konuda tek söyleyebileceği, halamın ona dünden bir önceki gün, "Dick, sen sandığım gibi gerçekten bir filozof musun?" diye sormuş olmasıydı. O da bunun üzerine öyle olduğunu umduğunu söylemişti. O zaman halam, "Ben battım Dick," demişti. Mr. Dick de, "Sahi mi?" demişti. Bunun üzerine halam da onu epeyce övmüş, o da buna pek sevinmişti. Onlar da o zaman yanlarına yolluk siyah bira ve sandviç alıp bana gelmişlerdi.

Yatağın ayakucunda oturan Mr. Dick, gözleri fal taşı gibi açılmış, yüzünde şaşkın bir gülüşle bacağını ovuşturup bana bunları anlatırken halinden o kadar memnundu ki bunu söylediğime üzgünüm ama, batmanın ıstırap, yokluk ve açlık demek olduğunu açıklamak zorunda kaldım; ama sonra yüzünün solduğunu ve koca yanaklarından yaşlar aktığını görünce bu kabalığı yaptığıma pişman oldum; bu sırada gözlerini üzerime öyle tarifi zor bir kederle dikmişti ki benimkinden çok daha katı olan bir kalbi bile yumuşatabilirdi. Onu yeniden neşelendirmek için, moralini bozmak için olduğundan çok daha büyük bir çaba gösterdim; sonra anladım ki (hemen anlamalıydım aslında bunu) onun bu kadar emin olmasının sebebi, dünyanın en akıllı ve harika kadınına olan inancıyla benim zihinsel kaynaklarıma duyduğu aşırı güvendi. Sanırım bunlardan ikincisini, ölümcül olmayan her türlü felaketin altından kalkabilecek bir şey olarak görüyordu.

"Ne yapabiliriz Trotwood?" dedi Mr. Dick. "Şu anı kitabı var..."

"Var tabii," dedim. "Ama şu anda yapabileceğimiz tek şey, Mr. Dick, neşeli bir ifadeye bürünüp bu meseleyi kafamıza taktığımızı halama göstermemek."

Mr. Dick büyük bir içtenlikle buna razı oldu ve kendisini doğru yoldan bir santim bile ayrılmış görürsem, sahip

olduğum üstün yöntemlerin bazılarını kullanarak bunu kendisine hatırlatmamı rica etti. Ama ne yazık ki ona aşıladığım korku, bunları saklamak için harcadığı bütün çabalardan daha yoğundu. Sanki halamın oracıkta eriyip gittiğini görüyormuş gibi bütün akşam korku dolu bir ifadeyle halamın yüzüne baktı. Bunun farkındaydı ve bakışını engellemeye çalışıyordu; ama kafasını sabit tutması ve bir makine gibi gözlerini döndürerek oturması meseleyi çözmemişti. Onu akşam yemeğinde (küçük bir şeydi) ekmek somununa sanki açlıkla aramızda hiçbir engel kalmamış gibi bakarken gördüm, sonra halam Mr. Dick'in her zaman yediği gibi yemesinde ısrar edince onun cebine ekmek ve peynir parçaları tıktığına şahit oldum; iyice avurtlarımız çöktüğünde bu birikimlerle bizi ayakta tutmak içindi eminim.

Öte yandan halam sükûnetini koruyordu ve bu hepimize ders olmuştu – en çok da bana. Peggotty'ye, ben yanlışlıkla onu adıyla çağırana kadar pek nazik davrandı ve Londra'da kendini tuhaf hissettiğini bilsem de gayet rahat görünüyordu. O benim yatağımda yatacak, ben de onu koruyabilmek için oturma odasında yatacaktım. Yangın çıkma ihtimaline karşı nehre yakın olmanın iyi bir şey olduğunu söylemişti ve sanırım bu onu gerçekten mutlu etmişti.

Halam ona her zamanki karışık gece içkisini hazırladığımı görünce, "Trot, evladım," dedi, "yapma!"

"İstemiyor musun hala?"

"Şarap koyma evladım. Bira yeter."

"Ama şarap var hala. Sen hep şarap katarsın içine."

"Onu hastalık günlerine sakla," dedi halam. "Boş yere harcamayalım Trot. Sen bira koy. Küçük bir bardak."

Mr. Dick devrilecek gibi geldi bana, kendini kaybetmişti. Halam isteğinde kararlı olduğundan dışarı çıkarak birayı ben aldım. Vakit geç olduğu için Peggotty ve Mr. Dick bakkal dükkânına birlikte gittiler. Mr. Dick'in, zavallı adamın yanından yolun köşesinde ayrıldım; koca uçurtması arkasında, bir sefillik abidesi gibi görünüyordu.

Döndüğümde halam odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüyor, bir yandan parmaklarıyla yatak başlığının kenarlarını kıvırıp duruyordu. Birayı ılıtıp her zamanki mutlak ilkelere kadeh kaldırdım. İçkisi hazır olduğunda, başında şapkasıyla, o da hazırdı ve elbisesinin etekleri dizlerinin üzerinde kıvrılmıştı.

Halam hazırladığım karışımdan bir kaşık aldıktan sonra, "Canım, şaraptan çok daha iyi olmuş bu," dedi. "O kadar sert de değil."

Herhalde bakışlarımda bir tedirginlik vardı ki şöyle dedi:

"Aman evladım. Başımıza biradan daha beter bir şey gelmezse işler yolunda demektir."

"Ben de öyle düşünsem iyi olur," dedim.

"E niye öyle düşünmüyorsun o zaman?" dedi halam.

"Çünkü siz ve ben çok farklı insanlarız," diye karşılık verdim.

"Ne saçmalık Trot!" dedi halam.

Halam neredeyse hiç yapmacık bir tavır barındırmayan sessiz bir keyifle devam etti; çay kaşığıyla ılık birasını içip bunun içine kızarmış ekmek parçalarını bandı.

"Trot," dedi, "genelde yabancılardan pek hoşlanmam ama senin şu Barkis'i sevdim biliyor musun?"

"Sizden bu sözleri duymak paha biçilmez bir şey!" dedim.

Halam burnunu ovuşturarak, "Tuhaf bir dünya," dedi; "o kadına bu ismi nasıl vermişler anlaşılır şey değil. Jackson olarak falan doğsaymış daha iyiymiş," dedi.

"Belki o da öyle düşünüyordur; bu onun suçu değil," dedim.

Halam, "Değil tabii," derken bunu kabul etmiş olmaktan dolayı memnuniyetsiz gibiydi, "ama can sıkıcı bir şey bu. Neyse, adı Barkis artık. Bu biraz teselli ediyor insanı. Barkis sana çok düşkün Trot."

"Bunu kanıtlamak için yapmayacağı şey yok," dedim.

"Yoktur herhalde," dedi halam. "Burada parasının birazını bize vermek için nasıl yalvarıp yakardı – ona çok geliyormuş bu para. Ne kadar saf!"

Halamın sevinç gözyaşları ılık biranın içine akıyordu.

"Dünyaya gelmiş en gülünç varlık," dedi halam. "Senin şu zavallı bebek annenin yanında gördüğüm ilk anda onun dünyanın en gülünç fânisi olduğunu anlamıştım. Ama bu Barkis'in iyi yanları da var!"

Sanki gülüyormuş gibi yapıp elini gözlerine götürme fırsatı buldu. Sonra da bundan yararlanıp kaldırdığı kadehe ve söylevine geri döndü.

"Ah! Tanrı'nın rahmeti üzerimizde olsun!" diyerek bir iç çekti halam. "Hepsini biliyorum Trot! Sen Dick'le dışarı çıktığında Barkis'le epey dedikodu yaptık. Hepsini biliyorum. Bu sefil kızlar nereye varmak istiyorlar; kendi adıma anlamıyorum hiç. Bunlar sonradan – sonradan başlarını şömine raflarına mı vuruyorlar acaba?" dedi halam; sanırım bir süre benim şömine rafımı süzdükten sonra aklına gelmişti bu.

"Zavallı Em'ly!" dedim.

"Ah, zavallı falan deme hiç," dedi halam. "Bunca ıstıraba yol açmadan düşünmeliydi bunu! Bana bir öpücük ver haydi Trot. Bu genç yaşında başına gelenlere üzülüyorum."

Öne doğru eğildiğimde büyük bardağını dizime koyup kalkmama engel oldu ve şöyle dedi:

"Ah Trot, Trot! Sen şimdi âşık olduğunu sanıyorsun ha? Öyle mi?"

Kıpkırmızı bir suratla, "Sanmak mı dediniz hala?" diye haykırdım. "Tüm varlığımla tapıyorum ona!"

"Dora ha!" dedi halam. "Demek bu küçük şey seni çok etkiledi, öyle mi?"

"Sevgili halacığım," dedim, "kimse onun nasıl biri olduğunu bilemez!"

"Ah! Şapşal değil mi peki?" diye sordu halam.

"Şapşal mı dediniz hala?"

Dora'nın şapşal olup olmadığını düşünmek aklımın ucundan bile geçmemişti. Tabii bu düşünce hiç hoşuma gitmemişti; öte yandan bu yeni bir şey olduğundan bir bakıma beni çarpmıştı da.

"Sersemlik var mı peki?" dedi halam.

"Sersemlik mi dediniz hala?" Halamın bu pervasız tahminini, önceki sorusunu tekrarlarken taşıdığım hisle tekrarlayabildim sadece.

"Eh!" dedi halam. "Ben soruyorum sadece. Onu küçük gördüğümden değil. Sizi küçük âşıklar! Demek birbiriniz için yaratıldığınızı ve hayatınızın iki tatlı şekerleme gibi ziyafet masası tarzında süreceğini düşünüyorsunuz, öyle mi Trot?"

Halam bunu yarı şakacı yarı üzgün, öyle nazik ve zarif bir havada sormuştu ki oldukça etkilenmiştim.

"Biliyorum, genç ve deneyimsiziz hala," dedim; "ve konuşmalarımızın, düşüncelerimizin genelde pek aptalca şeyler olduğunu söylemekte bir sakınca görmüyorum. Ancak eminim ki biz birbirimizi gerçekten seviyoruz. Eğer Dora'nın başka birini sevebileceğini ya da beni sevmekten vazgeçebileceğini, kendimin de başka birini sevebileceğimi ya da onu sevmekten vazgeçebileceğimi düşünseydim ne olurdu bilmiyorum – aklım başımdan giderdi herhalde!"

Halam başını iki yana sallayıp ciddi bir tavırla gülümseyerek, "Ah Trot!" dedi, "ne kadar körsün sen, çok kör!"

Bir süre bekledikten sonra, "Trot, bir tanıdığım var ki ne kadar uysal yaradılışlı olsa da bana zavallı Bebek'i anımsatan sevgi dolu bir samimiyet taşıyor içinde," diye devam etti. "Bu kişinin hayatına devam edip kendini geliştirmesi için sahip olması gereken şey samimiyet, Trot. Derin, dürüst ve ciddi bir samimiyet."

"Dora'nın samimiyetini bir bilseniz hala!" diye bağırdım.

Halam, "Ah Trot!" dedi yine, "Körsün, kör!" ve neden olduğunu bilmeden, belli belirsiz, bir şeylerin üzücü kaybı-

nın ya da yokluğunun üzerimi bir bulut gibi örttüğünü hissettim sanki.

"Neyse," dedi halam, "aslında iki gencin keyfini kaçırmak ya da onları mutsuz etmek istemem; sonuçta bu bir gönül meselesi ve gönül meselelerinden genelde bir şey çıkmaz –dikkatini çekerim, her zaman demiyorum!– ama biz yine de bunu ciddiye alalım ve bugünlerde hoş bir şeyler olmasını umalım. Bir şeyler olması için yeterli zaman var!"

Bu sözler coşkulu bir âşığı rahatlatacak sözler değildi pek; ama halamın bana sırdaş olmasına sevinmiştim. Bu yüzden sevgisini ortaya koyan bu sözler ve bana yaptığı tüm iyilikler için ona teşekkür ettim; ardından sevecen bir şekilde iyi geceler diledikten sonra gece başlığını alıp odama gitti.

Yattığımda ne kadar sefil hissediyordum! Durmadan Mr. Spenlow'un gözünde ne kadar yoksul olduğumu, Dora'ya evlenme teklif ettiğimde düşündüğüm kişi olmadığımı, centilmenliğin Dora'ya maddi durumumu açıkça söylememi gerektirdiğini ve Dora uygun görürse nişanı bozabileceğini söylemeyi düşünüp duruyordum; sözleşmemin ileriki zamanlarında hiçbir kazancım yokken hayatımı nasıl sürdüreceğimi, halama destek olmak için bir şeyler yapmak gerektiğini ama yapacak bir şey bulamayacağımı, sonunda beş parasız kalacağımızı, eski püskü bir palto giyecek, Dora'ya ufak tefek hediyeler veremeyecek, görkemli kır atlar süremeyecek oluşumu ve kendimi uygun şartlarda ortaya koyamayışımı düşünüyordum sonra! Bunun sefil ve bencilce olduğunu biliyor, bunu bilerek kendime öyle eziyet ediyordum ki zihnimi bu sıkıntıdan uzaklaştıramıyordum bir türlü ve Dora'ya o kadar bağlıydım ki kendime engel olamıyordum. Halamı daha çok, kendimi daha az düşünmeyişimin güzel bir şey olmadığını biliyordum; ama bencillik Dora'dan bağımsız değildi ve herhangi bir ölümlü için Dora'yı bir tarafa bırakamazdım. O gece nasıl sefil bir haldeydim!

Uykuya gelince, rüyamda yoksulluğun çeşitli hallerini gördüm hep, ama bu rüyaları uykuya dalmadan görüyordum sanki. Kimi zaman üstüm başım dağılmış, Dora'ya yarım peniye altı kutu kibrit satmaya çalışıyordum; kimi zaman üzerimde gecelik ve çizmelerle ofiste oluyordum ve o havadar kıyafetlerle müşterilerin karşısına çıktığım için Mr. Spenlow'dan azar işitiyordum; kimi zaman aç bir halde yaşlı Tiffey'nin, St. Paul'ün saati biri vurduğunda muntazaman yediği günlük bisküvilerinden düşen kırıntıları topluyordum; kimi zaman umutsuzca Dora'yla evlenmek için belge almayı bekliyordum; karşılığında da Uriah Heep'in eldivenlerinden birini vermeyi öneriyordum ama Dernek bunu kabul etmiyordu; yine de kendi odamda olduğumun farkındaydım hep ve yatak örtüleri denizinde bahtsız bir gemi gibi çırpınıyordum.

Halam da huzursuzdu, onun da odada bir aşağı bir yukarı yürüyüp durduğunu duyuyordum. Gece boyu iki üç kere üzerinde, boyunu iki metre gibi gösteren uzun bir flanel sabahlıkla rahatsız bir hayalet gibi odamda belirdi ve uzandığım kanepenin yanına geldi. İlk sefer telaşla yerimden sıçradım; meğer gökyüzündeki ışığa bakarak Westminster Abbey'de yangın çıktığını ve rüzgârın yön değiştirmesiyle bunun Buckingham Sokağı'na sıçraması ihtimalini düşünmüş. Sonra yattığım yerden, "Zavallı çocuk!" diye fısıldayarak yanıma oturduğunu gördüm. O zaman halamın bana ne büyük bir özveriyle, benimse ne kadar bencilce davrandığımı fark ettim ve bu, bana kendimi yirmi kat daha fazla sefil hissettirdi.

Benim için bu kadar uzun sürmüş bir gecenin başka birisine bu kadar kısa gelmesine inanmak zor. Bu fikir beni insanların saatlerce dans ettiği hayalî bir partiyi düşünmeye itti; sonra o da bir hayal oldu ve müziğin hiç aralıksız tek bir ezgiyle devam ettiğini duydum; ardından Dora'nın beni umursamadan, hiç aralıksız, aynı şekilde dans ettiğini

gördüm. Uyandığımda, daha doğrusu uyumaya çalışmaktan vazgeçip de nihayet pencereden içeri süzülen parlak gün ışığını fark ettiğimde, bütün gece arp çalmış olan adamın alışılmış büyüklükte bir gece başlığıyla arpın üzerini boş yere örtmeye çalıştığını gördüm.

Strand'in ilerisindeki sokaklardan birinin sonunda, pek çok kere soğuk suda yıkandığım eski bir Roma hamamı vardı – belki hâlâ orada duruyordur. Elimden geldiğince sessiz bir şekilde giyinip Peggotty'yi halamla bırakarak doğruca hamama gittim; sonra da Hampstead'e yürüyüşe gittim. Bu sert havanın aklımı başıma getireceğini umuyordum ve sanırım öyle de oldu; çünkü çok geçmeden yapmam gereken ilk şeyin çıraklık sözleşmemin iptal edilmesini sağlamakla ücretimi almaya çalışmak olduğu sonucuna vardım. Heath'te kahvaltı edip ıslak yollar boyunca ve bahçelerdeki yaz çiçeklerinin seyyar satıcıların başları üzerinde şehre taşınan hoş kokuları arasında Dernek'e geri yürüdüm ve değişen şartlarımızla başa çıkma gayretiyle şehre vardım.

Büroya o kadar erken gelmiştim ki her zaman ilk gelen yaşlı Tiffey elinde anahtarıyla belirmeden önce Dernek'te yarım saat oyalanma fırsatı buldum. Sonra kıvır kıvır bukleleriyle Mr. Spenlow gelene kadar karanlık köşemde oturup karşıdaki baca külahlarının tepesindeki gün ışığına bakarak Dora'yı düşündüm.

"Nasılsınız Copperfield?" dedi. "Ne güzel bir sabah, değil mi?"

"Çok güzel efendim," dedim. "Mahkemeye gitmeden önce size bir şey söyleyebilir miyim?"

"Tabii ki," dedi. "Odama buyurun."

Peşinden odasına gittim; cübbesini giyip bir dolabın içindeki küçük bir aynanın karşısında üstünü başını düzeltmeye koyuldu.

"Ne yazık ki halamdan can sıkıcı haberler var," dedim.

"Aa!" dedi. "Tüh! Felç geçirmemiştir umarım."

"Sağlığıyla ilgili bir şey değil efendim," dedim. "Büyük kayıplar yaşadı. Daha doğrusu pek bir şeyi kalmamış."

Mr. Spenlow, "Beni çok şaşırttınız Copperfield!" diye bağırdı.

Başımı iki yana salladım. "Aslında halamın durumu o kadar bozuldu ki efendim, ödememizi geri alabilir miyiz diye sormak isterim size efendim, bir kısmını feda ederek..." Bu son kısmı yüzündeki o boş ifadeyi görünce ekleyivermiştim, "...sözleşmeyi iptal etsek?" dedim.

Böyle bir şey teklif etmek bana nelere mal olmuştu kimbilir. Sanki iyilik olsun diye Dora'dan uzaklaştırılmaya mahkûm edilmek istemiştim.

"Sözleşmenin iptali mi Copperfield? İptal mi?"

Sonra aşırıya kaçmayan bir kararlılıkla, kendim para kazanmadığım takdirde yaşamımı nasıl sürdüreceğimi bilmediğimi söyledim. Gelecek korkumun olmadığını –ileride hâlâ uygun bir damat adayı olacağımı ima etmek için bunu özellikle vurgulamıştım– ancak halihazırda kendi başımın çaresine bakmak zorunda olduğumu belirttim.

"Bunu duyduğuma çok üzüldüm Copperfield," dedi Mr. Spenlow. "Hem de çok üzüldüm. Sözleşmelerin bu sebeple iptal edilmesi olağan bir şey değildir. Profesyonel bir durum değil bu hiç. Eşi benzeri olan bir şey değil bu. Hiç değil hem de. Öte yandan..."

Bir kolaylık sağlanabileceğini umarak, "Ne kadar iyisiniz efendim," diye mırıldandım.

"Rica ederim. Önemli değil," dedi Mr. Spenlow. "Diyordum ki, öte yandan elimde olsa –yani bir ortağım olmasa– Mr. Jorkins..."

Tüm ümitlerim suya düşmüştü ama biraz daha çabaladım.

"Peki sizce bundan Mr. Jorkins'e bahsedecek olsam..."

Mr. Spenlow cesaret kırıcı bir tavırla başını iki yana salladı. "Tanrı korusun Copperfield," dedi, "ben kimseye hak-

sızlık etmek istemem; hele Mr. Jorkins'e hiç. Ama ortağımı tanıyorum Copperfield. Mr. Jorkins böyle tuhaf bir teklifi kabul edecek biri değildir. Mr. Jorkins'i yolundan çevirmek çok zordur. Onun nasıl biri olduğunu sen de biliyorsun!"

Onun hakkında tüm bildiğim, bu işe tek başına atıldığı, şimdi Montagu Meydanı yakınlarında, acilen boyanması icap eden bir evde yalnız başına yaşadığı, evine geç gelip erken çıktığı, kendisine hiçbir şeyin danışılamadığı ve üst katta, masasında, hiçbir mürekkep lekesi barındırmayan, yirmi yıl öncesinden kalma olduğu söylenen eski sarı kâğıtlardan bir bloknot duran ve hiçbir işin yapılmadığı, kendisine ait küçücük, pis bir delikte yaşadığıydı.

"Peki bundan kendisine bahsetmeme itiraz eder misiniz?" diye sordum.

"Etmem tabii ki," dedi Mr. Spenlow. "Ancak Mr. Jorkins'i biraz tanıyorum Copperfield. Keşke başka türlü olsaydı; çünkü beklentilerinizi gidermek isterdim. Eğer bunun bir işe yarayacağını düşünüyorsanız, bundan Mr. Jorkins'e bahsetmenize bir itirazım olmaz Copperfield."

Sıcak bir el sıkışmayla verilen bu izinden faydalanarak oturup Dora'yı düşündüm ve Mr. Jorkins gelene kadar karşı evin duvarının dibindeki baca külahlarının arasından süzülen gün ışığına baktım. Sonra Mr. Jorkins'in odasına çıktım ve belli ki orada belirmekle Mr. Jorkins'i epey şaşırtmış oldum.

"Buyurun Mr. Copperfield," dedi Mr. Jorkins. "İçeri girin!"

İçeri girip oturdum ve durumu Mr. Spenlow'a anlattığım gibi aynen aktardım. Tahmin edileceği gibi Mr. Jorkins kesinlikle korkunç bir canavar değildi ama altmış yaşlarında, iriyarı, yumuşak, pürüzsüz ciltli bir adamdı ve o kadar çok enfiye çekerdi ki Dernek'te esas olarak bu uyarıcı sayesinde yaşadığına ve bünyesinde başka bir besine yer olmadığına dair bir inanış vardı.

Sonunda sesimdeki huzursuzluğu duyunca, "Bundan Mr. Spenlow'a bahsettiniz herhalde, öyle mi?" diye sordu Mr. Jorkins.

Evet dedim ve Mr. Spenlow'un kendisinin ismini verdiğini söyledim.

"Benim itiraz edeceğimi mi söyledi?" diye sordu Mr. Jorkins.

Mr. Spenlow'un bunun muhtemel olduğunu düşündüğünü itiraf etmek zorunda kaldım.

Mr. Jorkins gergin bir biçimde, "Üzgünüm Mr. Copperfield, sizi memnun edecek bir şey söyleyemiyorum," dedi. "Şimdi müsaadenizle, bankada bir görüşmem var."

Böyle deyip telaşla yerinden kalktı ve odadan çıkacağı sırada gözümü karartıp, bu meseleyi halletmenin bir yolu olup olmadığını sordum.

Mr. Jorkins başını iki yana sallamak için kapıda durarak, "Yok!" dedi. "Ah olmadı hiç! Ben karşıyım biliyorsunuz," dedi hemen peşinden ve odadan çıktı. Sonra yeniden huzursuzca kapıya bakarak ekledi: "Yalnız bilin ki Mr. Copperfield, eğer Mr. Spenlow itiraz etmişse..."

"Aslında kendisi bizzat itiraz etmedi efendim," dedim.

"Ah! Bizzat!" diye tekrarladı Mr. Jorkins sabırsız bir tavırla. "O zaman mutlaka itirazı vardır Mr. Copperfield. Ümitsiz bir durum! Yapmak istediğiniz şey yapılamaz. Benim – benim gerçekten bir randevum var bankada." Böyle diyerek hızla uzaklaştı ve bildiğim kadarıyla bir daha Dernek'te görülmesi üç günü buldu.

Herhangi bir fırsatı geri tepmemiş olmak için Mr. Spenlow gelene kadar bekledim ve olanları anlattım; eğer isterse, katı Jorkins'i yumuşatabileceği konusunda ümitsiz olmadığımı görmesini istedim.

Mr. Spenlow cana yakın bir gülüşle, "Copperfield," dedi, "siz ortağım Mr. Jorkins'i benim kadar uzun süredir tanımıyorsunuz. Mr. Jorkins'e herhangi bir şekilde kurnaz yaftası

yapıştırmak asla istemem. Ama Mr. Jorkins'in bir şeylere itiraz etme şekli insanları genelde yanıltır. Yok Copperfield!" diye ekleyip başını iki yana salladı. "Mr. Jorkins kılını kıpırdatmaz, inanın bana!"

İtiraz eden ortak hangisiydi, Mr. Spenlow mu yoksa Mr. Jorkins mi, ikisinin arasında şaşkına dönmüştüm; ama şirkette bir inatçılık olduğu kesindi ve halamın bin sterlininin telafisi söz konusu değildi. Şimdi bile hatırladığımda gurur duymadığım, kendi durumuma dair (gerçi hep Dora'yla bağlantılı olarak) bir umutsuzluk içinde bürodan ayrılarak eve gittim.

Kendimi en kötüsüne hazırlayıp gelecekteki acımasız günler için yapmamız gereken ayarlamalara kafa yoruyordum ki arkamdan bir araba geldi ve hemen dibimde durarak dikkatimi dağıttı. Pencereden beyaz tenli bir el uzanmış ve geniş parmaklıklı, meşe kaplı merdivenlerde bana başını döndüğü ilk andan ve o yumuşak güzelliği kilisenin vitray camıyla bağdaştırdığım zamandan beri bana hep huzur ve mutluluk hissi vermiş olan yüz bana gülümsemekteydi.

Sevinçle, "Agnes!" diye haykırdım. "Ah sevgili Agnes, seni görmek ne büyük mutluluk!"

"Öyle mi?" dedi o içten sesiyle.

"Seninle konuşmayı çok istiyorum!" dedim. "Sana sadece bakmak bile yüreğimi aydınlatıyor! Elime bir hokkabaz şapkası geçse, seni görmekten başka bir şey istemezdim!"

"Ne?" dedi Agnes.

Kızararak, "Şey! Belki önce Dora derdim," diye düzelttim.

"Kesinlikle önce Dora derdin; yani öyle umuyorum," dedi Agnes gülerek.

"Ama sonra seni görmek isterdim!" dedim. "Nereye gidiyorsun?"

Halamı görmek için benim evime gidiyormuş. Hava güzel olduğundan arabadan inmek istedi; zaten araba da salatalık tezgâhının altına konmuş bir ahır gibi kokuyordu

(konuştuğumuz sırada başım arabanın içindeydi). Arabacıyı aradan çıkardım ve Agnes koluma girdi; sonra birlikte yürüdük. Benim için o, sanki umudun vücuda gelmiş haliydi. Agnes yanımda olunca bir anda nasıl farklı hissetmiştim!

Halam, Agnes'a, yazışma çabalarının genellikle sınırlı olduğu o tuhaf, acil notlarından birini yazmıştı – bir banknot takinden azıcık daha uzundu yazanlar. Sıkıntıya düştüğünü ve Dover'dan temelli olarak ayrıldığını belirtiyordu; ama kararlı olduğu ve kendisini gayet iyi hissettiği için kimsenin rahatsız olmasına gerek olmadığını söylüyordu. Halamla aralarında uzun yıllardır güzel bir diyalog olduğundan –aslında bunun temeli Mr. Wickfield'ın evinde kalmaya başladığım günlere dayanıyordu– Agnes halamı görmek için Londra'ya gelmişti. Yalnız olmadığını söyledi. Babası da onunla gelmişti – bir de Uriah Heep.

"Artık ortaklar," dedim. "Lanet olsun!"

"Evet," dedi Agnes. "Burada işleri varmış; ben de onların buraya gelmesini fırsat bilip geldim. Bunun sadece dostça duyguların esinlediği çıkarsız bir ziyaret olduğunu düşünme Trotwood, çünkü –belki acımasızca önyargılı davranmış oluyorum ama– babamın onunla tek başına gelmesini istemedim."

"Mr. Wickfield üzerindeki etkisi hâlâ aynı mı Agnes?"

Agnes başını iki yana salladı. "Evde öyle çok değişiklik oldu ki eski güzel evi zor hatırlarsın. Artık bizimle birlikte kalıyorlar."

"Kalıyorlar mı dedin?" diye sordum.

Agnes, "Mr. Heep ve annesi. Uriah senin eski odanda uyuyor," dedi yüzüme bakıp.

"Keşke rüyalarına hükmedebilseydim," dedim. "Orada uzun süre uyuyamazdı."

"Ben eskiden ders çalıştığım küçük odada kalıyorum," dedi Agnes. "Zaman ne çabuk geçiyor! Hatırladın mı? Salona açılan lambrili oda hani?"

"Hatırlamaz mıyım hiç Agnes? Yanından sarkan o acayip anahtar tomarıyla odadan çıktığın ve seni ilk gördüğüm anı?"

"Aynen öyle," dedi Agnes gülümseyerek. "Bunu hoş bir şekilde hatırlamana sevindim. Ne kadar mutluyduk."

"Gerçekten öyle," dedim.

"O odada hâlâ ben kalıyorum ama Mrs. Heep'ten her zaman kaçamıyorum. Bu yüzden," dedi Agnes sessizce, "yalnız kalmayı istediğim zamanlarda sohbetine katlanmak zorunda kalıyorum. Ama ondan şikâyet etmek için başka sebebim yok. Bazen oğlunu överek beni sıksa da anne oluşuna veriyorum. Oğlu iyi bir evlat ona."

Agnes bunları söylerken yüzüne baktığımda Uriah'nın niyetinden haberdar olduğuna dair bir işaret göremedim. Yumuşak ama ağırbaşlı gözleri, kendine has, hoş bir içtenlikle bana bakıyordu ve o kibar yüzünde hiçbir değişiklik yoktu.

"Onların bizde kalmasının en kötü yanı," dedi Agnes, "babamla istediğim kadar baş başa kalamayışım –Uriah Heep hep yanımızda– ve bunu söylemek arsızlık belki ama, istediğim yakınlıkta göz kulak da olamıyorum ona. Eğer ona karşı yapılan bir hile ya da ihanet söz konusuysa umarım sonunda sevgi ve gerçeklik kazanır. Umarım hakiki sevgi ve gerçeklik, dünyadaki her türlü kötülüğe ve talihsizliğe üstün gelir."

Daha önce hiçbir yüzde görmediğim o parlak gülüş, tam ben bunun ne kadar güzel olduğunu ve buna bir zamanlar ne kadar aşina olduğumu düşünürken soldu; derken yüzündeki ifade aniden değişti ve bana halamın durumunun neden bozulduğunu bilip bilmediğimi sordu. Ben, bilmiyorum, daha bir şey söylemedi, deyince Agnes düşüncelere daldı ve kolunun benimkinin üzerinde titrediğini hissettim sanki.

Halamı tek başına bulduk; oldukça heyecanlı bir hali vardı. Mrs. Crupp'la aralarında bir konuda (odaların daha

zarif olan cins tarafından kullanılmasının uygunluğu üzerine) anlaşmazlık çıkmış ve halam Mrs. Crupp'ın çırpınışlarına tamamen kayıtsız kalarak tartışmayı kısa kesmişti; bu hanıma, üzerine benim kanyağımın kokusunun sindiğini söyleyip bir zahmet dışarı çıkmasını rica etmişti. Mrs. Crupp halamın ağzından çıkan her iki lafı da dava açma sebebi olarak gördü ve onu "İngiliz Judy"nin* karşısına, yani sanıyorum ulusal özgürlüklerin siperinin önüne çıkarmaya niyetli olduğunu ifade etti.

Ne var ki Peggotty'nin dışarıda Mr. Dick'e, Atlı Muhafız bölümündeki askerleri gösterdiği sırada sakinleşme fırsatı bulan –dahası Agnes'ı gördüğüne çok sevinen– halam, bu meseleden dolayı böbürlenerek bizi gayet güler yüzle karşılamıştı. Agnes şapkasını masaya koyup halamın yanına oturduğunda, onun kibar yüzüne ve parlak alnına bakıp orada olmasının ne kadar doğal olduğunu düşünmeden edemedim; Agnes ne kadar genç ve toy olsa da halam ona ne kadar içtenlikle güveniyordu; saf sevgi ve gerçek söz konusu olduğunda, Agnes ne kadar güçlüydü.

Halamın kayıplarından konuşmaya başladık ve o sabah yaptıklarımı onlara anlattım.

"Tedbirsiz ama iyi niyetli davranmışsın Trot," dedi halam. "Yüce gönüllü bir çocuksun sen –yani genç bir adamsın demeli– ve ben seninle gurur duyuyorum canım. Şimdiye kadar çok güzel işler yaptın. Trot ve Agnes, şimdi Betsey Trotwood'un sorununu ele alalım ve durum nedir bilelim."

Agnes'ın halama dikkatle baktığı sırada yüzünün solduğunu fark ettim. Halam da bir yandan kedisini okşarken Agnes'a büyük bir dikkatle bakıyordu.

"Betsey Trotwood," dedi hiç para durumundan bahsetme alışkanlığı olmayan halam, "bu arada bahsettiğim kişi kardeşin değil sevgili Trot, kendimden bahsediyorum. Onun

---

* Mrs. Crupp jüri kelimesini Punch adlı kukla oyunundaki Judy karakteriyle karıştırıyor. (e.n.)

belli bir miktar malı vardı. Ne kadar olduğu önemli değil, kendisine yetecek kadardı. Dahası, biraz birikmişi de vardı, bunu da üzerine eklemişti. Betsey belli bir süre malından para kazanmış, sonra da işlerini danıştığı adamın tavsiyesiyle arazisini ipotek ettirmişti. Bu iş iyi gitti ve Betsey hesabını kapayıncaya kadar iyi faiz getirdi. Betsey'den sanki bir savaş gemisiymiş gibi bahsediyorum. Neyse! Sonra Betsey yeni bir yatırım için bakınmak zorunda kaldı. İşlerini danıştığı adamdan daha becerikli olduğunu düşünüyordu şimdi; adam iş konusunda eskisi gibi iyi değildi artık – babandan bahsediyorum Agnes. Böylece parasını kendince harcamayı kafasına koydu. Sonuç olarak paracıklarını bilmediği bir pazara yatırdı," dedi halam, "ve çok kötü oldu. Önce madencilikte kaybetti, sonra denizcilikte; denizlerde hazine ararken ya da işte bunun gibi saçma sapan işlerde," diye ekledi halam burnunu ovuşturarak; "sonra madencilikte yine kaybetti ve en sonunda toparlayacağım derken bankada hepsini kaybetti. Bir süre bankadaki hisselerin ne kadar olduğu hakkında bir fikrim olmadı," dedi halam; "yüzdeleri çok düşüktü sanırım; ama banka dünyanın bir ucundaydı ve bildiğim kadarıyla sonra uzayın derinliklerine karıştı; neyse, dağıldı gitti ve altı peni bile ödeyecek hali kalmadı; Betsey'nin altı penilerinin hepsi oradaydı ve böylece hepsi gitti. Neyse, bunu konuşup daha fazla üzmeyelim kendimizi!"

Halam muzaffer bir ifadeyle gözlerini, yüzüne renk gelmeye başlayan Agnes'a dikerek bu felsefi özeti sona erdirdi.

"Sevgili Miss Trotwood, tüm hikâye bu mu?" dedi Agnes.

"Neyse ki bu kadar evladım," dedi halam. "Eğer kaybedecek daha çok param olsaydı bu kadarla kalmazdı. Betsey diğerlerinin ardından bunu da yok etmeyi başarırdı hiç şüphesiz. Ama başka para yoktu, bu yüzden hikâyenin devamı da yok."

Agnes ilk başta nefesini tutmuş bir halde dinlemişti. Rengi hâlâ gidip geliyordu ama daha rahat nefes almaya başla-

mıştı. Bunun nedenini bildiğimi düşündüm. Talihsiz babasının olanlardan dolayı suçlanmasından korkmuş olabilirdi. Halam, Agnes'ın elini tutup güldü.

"Hepsi bu mu ha?" diye tekrarladı halam. "Evet, bu kadar, bir tek, 'Ondan sonra çok mutlu yaşamış' demem eksik. Belki Betsey için söylerim bunu yakında. Şimdi Agnes, sen akıllı bir kızsın. Sen de Trot, gerçi bazı açılardan fazla övemeyeceğim seni," ve bu noktada halam kendine özgü bir tarzda başını bana doğru salladı. "Ne yapmalı? Tek tek düşünürsek, işte ev senede yetmiş sterlin getirir. Buna güvenebiliriz sanırım. Eh! – İşte hepsi bu kadar," dedi halam; bazı atlar gibi uzun süre yol aldıktan sonra aniden durmak mizacında vardı.

Biraz durduktan sonra, "Dick var bir de," dedi halam. "Yılda yüz sterlin geçiyor eline; ama tabii bu parayı kendisine harcamalı. Biliyorum, onu takdir eden tek kişi benim ama yanımda durup parasını kendisine harcayamayacağına, yakında yanımdan gönderirim onu daha iyi. Trot'la ben bu meseleyi en iyi şekilde nasıl çözeriz? Ne dersin Agnes?"

"Hala, benim bir şeyler yapmam lazım!" diye araya girdim hemen.

"Orduya mı katılacaksın yani?" dedi halam telaşlı bir şekilde. "Yoksa denize mi açılacaksın? Duymamış olayım. Sen avukat olacaksın. Bu aileden kimsenin birilerine vurmasını istemiyorum, ona göre beyefendi."

Aileyi böyle bir iş yaparak geçindirmeye niyetimin olmadığını söyleyecektim ki Agnes uzun bir süre daha bu odada kiracı olmamız gerekip gerekmediğini sordu.

"Doğru konuya parmak bastın," dedi halam. "En az altı ay buradayız, başkasına kiraya verilmediği takdirde, gerçi bunun olacağını pek sanmıyorum. Son kalan adam burada ölmüş. Altı kişiden beşi şu devetüyü rengi, flanel içetekli kadın yüzünden ölür zaten. Elimde çok az bir para var; seninle aynı fikirdeyim; yapabileceğimiz en iyi şey, bu süre boyunca burada kalıp Dick'e yakınlarda bir oda tutmak."

Halama, Mrs. Crupp'la durmaksızın böyle bir gerilla savaşı içinde olmanın kendisi için ne kadar sıkıntılı olacağını ima etmeyi kendime bir çeşit görev saymıştım; ama o, bu söylediğimi fazla önemsemedi ve Mrs. Crupp'ı, bu düşmanca tavırlara maruz kaldığı ilk günden son nefesini verene dek şaşırtmaya hazırlıklı olduğunu belirtti.

Utangaç bir tavırla, "Vaktin oluyor mu acaba diye geçiriyordum aklımdan Trotwood," dedi Agnes.

"Bol bol vaktim var Agnes. Saat dört ya da beşten sonra hiç işim yok, bir de sabah erken saatte boş oluyorum. Kısacası, epey vaktim var," dedim, şehirde gezinmeye harcadığım, Norwood yolunda bir aşağı bir yukarı yürüdüğüm onca saati düşünerek kızardığımın farkındaydım.

Agnes bana yaklaşarak alçak sesle, "Bir kâtibin işlerini yapmaktan gocunmayacağını biliyorum," dedi; sesinde öyle tatlı ve umut dolu bir ilgi vardı ki hâlâ hatırımda.

"Gocunmak mı sevgili Agnes?"

"Çünkü," diye devam etti Agnes, "Doktor Strong emekli olup Londra'da yaşamayı planlıyordu ve babamdan yanına birini önermesini rica etti. Bu kişinin, herhangi biri yerine en sevdiği eski öğrencisi olmasını istemez mi sence de?"

"Sevgili Agnes!" dedim. "Sen olmasan ne yapardım! Benim iyilik meleğim oldun hep. Söyledim sana. Seni başka türlü düşünemiyorum."

Agnes tatlı bir şekilde gülerek bir iyilik meleğinin yeterli olduğunu (kastettiği Dora'ydı) söyledi; sonra Doktor'un sabah erken saatte ve akşamları çalıştığını ve benim boş vakitlerimin onun koşullarına uyabileceğini belirtti. Hem kendi ekmeğimi kazanacak olma ihtimali hem de bunu eski hocamın yanında kazanma ümidi pek mutlu etmişti beni; kısaca, Agnes'ın tavsiyelerini dinledim ve oturup Doktor'a bir mektup yazdım; ona amacımı söyleyip ertesi gün sabah onda uğrayacağımı belirttim. Mektubu Highgate adresine yazdım – çünkü Doktor benim anılarımda yeri olan bu evde yaşıyordu. Sonra hiç vakit kaybetmeden gidip postaladım bunu.

Agnes'ın olduğu yerde, onun o sessiz varlığı da her yanı kaplıyordu. Geri döndüğümde halamın kuşlarının, tıpkı kulübenin salon camının önünde uzun süredir olduğu gibi asılı olduğunu gördüm; rahat koltuğum da açık pencerenin önünde, halamın daha rahat koltuğunu taklit ediyordu sanki; hatta halamın yanında getirdiği yuvarlak yeşil pervane, pencere pervazına vidalanmıştı. Kendi kendilerine sessiz sedasız bu hale gelmiş gibi görünseler de bunları kimin yaptığını biliyordum; Agnes'ın o sırada çok uzaklarda olduğunu sansam ve onu bunlarla uğraşırken ya da bunların düzensizliklerine gülerken görmemiş olsam bile, ihmal edilmiş kitaplarımı kimin eski okul günlerimdeki gibi düzenlediğini bilmek de zor değildi.

Halam Thames konusunda pek olumluydu (kulübenin deniz manzarası kadar olmasa da üzerine vuran güneşle gerçekten çok hoş görünüyordu) ama Londra'nın sisine katlanamıyordu; dediğine göre bu "her şeye siniyordu". Bu sis yüzünden odaların her köşesinde Peggotty'nin önemli bir rol üstlendiği bir devrim gerçekleşmişti ve bunca telaşa rağmen Peggotty'nin bile ne kadar az iş yaptığını, Agnes'ın ise hiç telaş yapmadan ne kadar çok iş yaptığını düşünerek etrafa bakındığım sırada kapı çaldı.

"Bence babam geldi," derken Agnes'ın rengi soldu gene. "Geleceğini söylemişti bana."

Kapıyı açtım ve Mr. Wickfield'la Uriah Heep'i içeri aldım. Mr. Wickfield'ı bir süredir görmüyordum. Agnes'ın anlattıklarından sonra onu çok değişmiş bulmaya hazırdım ama onu görünce şoke oldum.

Üstü başı eski titizliğinde olsa da daha yaşlı göründüğü için değildi bu şaşkınlık; ya da yüzünde hastalıklı bir kırmızılık olduğu için; ya da gözleri kocaman, kan çanağı gibi olduğu için veya ellerinde sebebini bildiğim ve daha önce işte gördüğüm asabi bir titreme olduğu için de değildi. Düzgün bakışları ya da o centilmen hali kalmadığı için de değildi – zira vardı hâlâ– ama beni asıl etkileyen, doğuştan gelen o

üstünlüğü hâlâ taşıdığına dair kanıtlar olsa da, adiliğin suret bulmuş haline, o iki büklüm Uriah Heep'e boyun eğmek zorunda olmasıydı. İki karakterin konum olarak yer değiştirmiş olması, yani Uriah'nın güç kazanıp Mr. Wickfield'ın ona bağımlı hale gelmesi, anlatamayacağım kadar üzücü bir görüntüydü. Bir maymunu insana buyururken görsem, bundan azıcık daha aşağılayıcı bir manzara olurdu.

Mr. Wickfield da bu durumun fazlasıyla farkında gibiydi. İçeri geldiğinde kıpırdamadan, başı öne eğik durdu; sanki bunu hissetmişti. Bir anlık bir şeydi bu; sonra Agnes usulca, "Baba! Bak Miss Trotwood burada; bir de uzun süredir görmediğin Trotwood!" dedi ve Mr. Wickfield yaklaşarak zoraki bir şekilde halama elini uzattı; benimleyse daha içten bir şekilde tokalaştı. Bu arada bir anlık boşlukta, Uriah'nın yüzünde kötü bir sırıtma belirdiğini gördüm. Sanırım Agnes da görmüştü bunu, çünkü bir anda ondan uzaklaştı.

Halamın gördüğü ya da görmediği her neyse, kendi rızası olmadan bunu yüzünden çıkarabilmekte fizyonomi bilimi bile yetersiz kalırdı. Canı istediğinde yüzüne öyle ağırbaşlı bir ifade geliyordu ki böylesi görülmemiştir. Herhangi bir meselede, zihninden geçenleri hiçbir şekilde dışa vurmayan yüzü duvar gibi olabilirdi; ta ki her zamanki gibi aniden sessizliği bozana dek.

Halam, "Wickfield!" dedi ve o da ilk kez başını kaldırıp halama baktı. "Deminden beri kızınıza, iş konusunda hamladığınızdan dolayı size güvenemediğimden paramı nasıl kullandığımı anlatıyordum. Kafa kafaya verip düşündük ve her şeyi hesaba katınca bu gayet iyi oldu. Bana kalırsa Agnes tüm şirkete bedel."

"Eğer mutavazı biri olarak konuşacak olursam," dedi Uriah Heep kıvranarak, "Miss Betsey Trotwood'a tamamen katılıyorum ve Miss Agnes ortak olsaydı pek sevinirdim."

"Siz ortaksınız ya," dedi halam, "bu size yeter herhalde. Nasılsınız efendim?"

Olağanüstü bir terslikle sorulan bu soruya karşılık Mr. Heep elindeki mavi çantaya huzursuz bir şekilde yapışarak gayet iyi olduğunu söyledi ve halama teşekkür edip onun da iyi olduğunu umduğunu söyledi.

"Siz de küçükbey – daha doğrusu Mr. Copperfield demek lazım," diye devam etti Uriah, "umarım siz de iyisinizdir! Bu şartlarda da olsa sizi gördüğüme çok sevindim Mr. Copperfield." Bu söylediğine inanmıştım; çünkü pek hevesli konuşmuştu. "Bu şartlar arkadaşınızın isteyeceği bir şey değil belki Mr. Copperfield, ama parayla adam olunmuyor: Mutavazı gücüm neyle adam olunduğunu söylemeye yetmez ama," dedi Uriah yaltaklanan bir tarzda, "parayla olmuyor bu işler!"

Sonra benimle el sıkıştı; alışılagelmiş tarzda değil de biraz mesafeliydi ve elimi sanki biraz korktuğu bir tulumba kolu gibi bir aşağı bir yukarı oynattı.

"Sizce nasıl görünüyoruz küçükbey – ama Mr. demem lazım şimdi," diye yaltaklandı yine Uriah. "Mr. Wickfield ne kadar dinçleşmiş, değil mi? Bizim şirketimizde yılların önemi yoktur küçükbey, yani mutavazı annemle beni yüceltmesi," ve bir an durduktan sonra ekledi, "bir de güzel Miss Agnes'ın serpilmesini sağlaması dışında."

Bu hayranlık ifadesinin ardından öyle çekilmez bir şekilde sarsıldı ki oturduğu yerden gözlerini onun üzerine dikmiş olan halam tüm sabrını yitirdi.

"Şuna bak yahu!" dedi halam sertçe. "Ne yapıyor bu? Öyle sarsılıp durmayın beyefendi!"

"Kusura bakmayın Miss Trotwood," dedi Uriah, "biraz gerginsiniz sanırım."

"Saçmalamayın!" dedi halam katiyen sakinleşmemiş bir halde. "Haddinizi aşmayın! Gergin falan değilim. Yılanbalığıysanız ona göre davranırsınız. İnsansanız elinize ayağınıza mukayyet olursunuz beyefendi! Ah Tanrım!" dedi halam büyük bir öfkeyle. "Böyle yılan gibi kıvranıp tirbuşon gibi dönerek aklımı karıştıramazsınız!"

Pek çok insanın hissedeceği gibi Mr. Heep bu patlamadan dolayı utanmıştı; sonradan halam koltuğunda kızgın bir halde kıpırdanıp onun üzerine atılır gibi kafa salladığında daha da artmıştı bu his. Bir kenarda uysalca şöyle dedi bana:

"Küçükbey, ne kadar harika bir hanımefendi olsa da Miss Trotwood'un asabi biri olduğunun gayet farkındayım (aslında ben sıradan bir kâtipken ve siz daha onu tanımadan onu tanıma zevkine erişmiştim galiba küçükbey); tabii şu şartlarda iyice asabileşmesi doğal bir durum. Daha da kötü olmaması ilginç! Ben sadece bu şartlarda annemin ya da benim veya Wickfield ve Heep olarak bizim yapabileceğimiz bir şey var mı diye sormak için uğramıştım – zevkle yardımcı olurduk. Öyle değil mi?" dedi Uriah cılız bir gülüşle ortağına dönerek.

"Uriah Heep," dedi Mr. Wickfield tekdüze, zoraki bir sesle, "işte çok faal, Trotwood. Dediklerine ben de katılıyorum. Bilirsin, seni eskiden beri severim. Bunun dışında Uriah'nın dediğine katılıyorum."

Halamın kendisini bir kez daha alaşağı etmesi riskini göze alarak, "Ah, bir insanın size bu kadar güven duyması ne büyük bir ödül," dedi Uriah bacağının tekini kendine doğru çekerek, "ama umarım kendisinin yorucu işlerini biraz hafifletebilirim küçükbey!"

"Uriah Heep benim işlerimi çok hafifletiyor," dedi Mr. Wickfield aynı ifadesiz sesle. "Böyle bir ortağım olunca zihnim rahatladı Trotwood."

Biliyorum ki bunların hepsini ona o kızıl tilki söyletmişti; sırf uykumu zehir ettiği o gece bana söylediklerinin doğru olduğunu göstermek için. Yüzünde aynı hastalıklı gülüş vardı ve beni izliyordu.

"Gitmiyorsunuz, değil mi baba?" dedi Agnes endişeli bir şekilde. "Trotwood ve benimle yürümek istemez miydiniz biraz?"

Cevap vermeden Uriah'ya bakacaktı mutlaka, ama o saygın şahıs önce davrandı.

"Benim bazı işlerim var," dedi Uriah, "yoksa ben de arkadaşlarıma katılmak isterdim. Ama şirketimizi temsilen ortağımı sizinle bırakıyorum. Miss Agnes, izninizle! Size de iyi günler küçükbey; Miss Betsey Trotwood'a tüm mutavazılığımla hürmetlerimi iletin lütfen."

Uriah bu sözlerin ardından onun koca elini öperek ve bize bir maske gibi sırıtarak ayrıldı.

Bir iki saat eski güzel Canterbury günlerini konuşarak orada oturduk. Agnes'ın yanında bırakılan Mr. Wickfield, içine düştüğü bunalımı tam atamasa da çok geçmeden eski haline döndü. Üzerine bir aydınlık geldi ve eski günlerde başımıza gelen olayları konuşmamızı dinlerken gözle görülür bir keyif aldı; pek çoğunu o da iyi hatırlıyordu. Yanında sadece Agnes'ın ve benim kaldığım o günlere benzediğini söyledi bunun ve o günlerin hiç değişmemiş olmasını dilediğini ifade etti. Eminim Agnes'ın durgun yüzü ve koluna değen eli ona ilaç gibi gelmişti.

Biz Agnes'la babasının kaldığı yere giderken halam (kendisi hemen hemen tüm bu süre boyunca içerideki odada Peggotty'yle meşguldü) bize eşlik etmedi ama benim gitmem için ısrar etti; ben de gittim. Birlikte yemek yedik. Yemekten sonra eski günlerde olduğu gibi Agnes babasının yanına oturup ona şarap verdi. O da –tıpkı bir çocuk gibi– kızı ne kadar verirse o kadar içti, başka bir şey istemedi ve akşam çökerken üçümüz birlikte bir pencerenin önünde oturduk. Hava kararmaya başladığında Mr. Wickfield bir kanepeye uzandı ve Agnes başının altına bir yastık koyup bir süre onun üzerine eğildi; pencerenin yanına geri döndüğünde hava iyice kararmıştı ama Agnes'ın gözlerinde parlayan yaşları görebiliyordum.

Sevgili Agnes'ın o zamanki sevgisini ve vefasını unutmamak için Tanrı'ya dua ediyorum hep; bunları unutursam ha-

yatımın son günlerine yaklaştım demektir, ve onun bu halini en çok o zaman hatırlamak isterim! Avare heveslerime ve ayakları yere basmayan amaçlarıma yön veren o haliyle –nasıl bilmiyorum, tavsiyede bulunmayacak kadar alçakgönüllü ve kibardı– kalbimi öyle güzel kararlarla doldurmuş ve bana öyle güç vermişti ki yaptığım tüm iyiliklerde de yapmaktan kaçındığım her türlü kötülükte de onun payı olduğuna yürekten inanıyorum.

Karanlıkta, pencerenin önünde otururken nasıl da benimle Dora hakkında konuşmuş, benim onu övüp durmamı dinlemiş ve kendisi de onu övmüştü; ondan bahsederken o küçük periye kendine has saf ışığından bir parça vermiş, Dora gözüme çok daha değerli ve masum görünmüştü! Ah Agnes, çocukluk günlerimin kız kardeşi, çok sonradan öğrendiğim şeyi o zaman bilseydim!

Aşağı indiğimde sokakta bir dilenci vardı; Agnes'ın sakin ve meleksi gözlerini düşünerek başımı pencereye çevirdiğimde, sabahki sözler yankılanıyormuş gibi, adamın "Kör! Kör! Kör!" diye homurdanmasıyla irkildim.

XXXVI

Heves

Ertesi gün sabahtan yine Roma hamamına gittim ve sonra Highgate yoluna düştüm. Artık keyifsiz değildim. Ne eski püskü paltodan çekiniyordum ne de görkemli kır atlara özlem duyuyordum. Başımıza gelen son talihsizliği düşünme şeklim tamamen değişmişti. Yapmam gereken şey, geçmişte benim için yaptığı iyiliklerin duyarsızca ve haince yok olup gitmediğini halama göstermekti. Yapmam gereken şey, işe azimli ve sağlam bir yürekle giderek çocukluk günlerimin acı yüklü disiplinini faydalı bir şeye dönüştürmekti. Yapmam gereken şey, elime oduncu baltamı alıp Dora'ya varıncaya dek ağaçları keserek zorluklar ormanında yolumu açmaktı. Bu sanki yürüyerek de halledilebilirmiş gibi sağlam adımlarla ilerledim.

Eski keyifli işlerden sonra şimdi bambaşka bir işin peşinde, kendimi bildik Highgate yolunda bulduğumda tüm hayatım değişmiş gibi geldi. Ama bu, hevesimi kırmadı. Yeni hayatla birlikte yeni bir amaç, yeni bir niyet geldi. Emek büyüktü; ödülse paha biçilmez. Ödül Dora'ydı ve Dora kazanılmalıydı.

Kendimi öyle kaptırmıştım ki paltomun fazla pejmürde olmayışına bile üzülmüştüm. Zorluklar ormanında o ağaçları

keserek gücümü kanıtlamak istiyordum. Yolda taş kıran, telden göz koruması takmış yaşlı bir adamdan bir süreliğine çekicini istemek geldi içimden; böylece Dora'ya granitten bir yol açacaktım. Kendimi öyle heyecanlandırmış ve nefes nefese kalmıştım ki bir sürü para kazanmışım gibi bir hisse kapılmıştım.

Bu haldeyken yolda gördüğüm kiralık bir kulübeye girdim ve hızlıca sağına soluna baktım – pratik olmak gerekiyordu. Dora'yla benim için uygun olabilirdi: Önde Jip'in koşup oynayabileceği ve parmaklıklarından esnafa havlayabileceği küçük bir bahçe vardı, üst katında da halamın kalabileceği büyük bir oda. Tekrar dışarı çıktım; her zamankinden daha telaşlı ve aceleciydim; Highgate'e öyle bir hızda gittim ki bir saat erken vardım; böyle olunca, insan içine çıkmadan evvel etrafta dolanıp soluklanmam gerekti.

Bu mühim hazırlıkları yoluna koyduktan sonra ilk işim Doktor'un evini bulmak oldu. Burası Highgate'te, Mrs. Steerforth'un yaşadığı kısımda değil, bu küçük bölgenin tam karşı tarafındaydı. Bunu fark edince, karşı koyamayacağım bir çekimle Mrs. Steerforth'un evinin yakınlarındaki yola geri döndüm ve bahçe duvarının köşesinden eve göz attım. Steerforth'un odası sıkı sıkıya kapalıydı. Seranın kapıları açıktı ve Rosa Dartle, çimenliğin yanındaki çakıllık alanda hızlı ve telaşlı adımlarla, şapkasız yürüyordu. Bana, üzerinden geçile geçile aşınmış bir yolda zincirini bir ileri bir geri çekerek yüreğini tüketen öfkeli bir şeyi anımsattı.

Evi izlediğim yerden yavaşça çıktım ve mahallenin bu kısmından uzak durup oraya hiç yaklaşmamış olmayı dileyerek gece ona kadar etrafta dolandım. Şimdi tepenin en üst kısmında yer alan ve incecik bir çan kulesi olan kilise o zaman orada olmadığı için saatin kaç olduğunu bilmiyordum. Okul olarak kullanılan kırmızı tuğlalı eski köşk yerindeydi hâlâ, içinde okumak için ne kadar güzel bir evdi.

Doktor'un evine yaklaşınca –süslemelere ve yeni tamamlanmış gibi duran tadilata bakılırsa uğruna epey para

harcanmış, eski ve hoş bir yerdi burası– onun bahçenin yan tarafında gezindiğini gördüm; ayağında tozluklarla sanki öğrencilik günlerimden beri yürüyordu. Yanında eski refakatçileri de vardı; yani mahalledeki bir dolu uzun ağaçla çimlerin üzerinden kendisine bakan iki üç karga, ve bunlar, sanki Canterbury'deki kargalar kendilerine önceden yazıp Doktor hakkında bilgi vermiş gibi merakla onu inceliyorlardı.

O mesafeden dikkatini çekme ihtimali olmadığını bildiğim için bahçe kapısını açıp arkasından yürümeye cesaret edebildim; böylece geri döndüğünde karşılaşabilecektik. Geri dönüp de bana doğru geldiğinde birkaç dakika düşünceli bir şekilde baktı ama belli ki düşündüğü ben değildim; sonra o müşfik yüzünde inanılmaz bir sevinç belirdi ve iki eliyle birden ellerimi tuttu.

"Aa, sevgili Copperfield," dedi Doktor, "koca adam olmuşsunuz! Nasılsınız? Sizi gördüğüme çok sevindim. Sevgili Copperfield, ne kadar çok değişmişsiniz! Siz gerçekten – evet, işe bakın!"

Kendisinin de Mrs. Strong'un da iyi olduğunu umduğumu söyledim.

"Ah evet!" dedi Doktor. "Annie de gayet iyi ve sizi gördüğüne çok sevinecek. Sizi çok severdi. Dün gece mektubunuzu gösterdiğimde öyle dedi. Peki Mr. Jack Maldon'ı hatırlıyor musunuz Copperfield?"

"Çok iyi hatırlıyorum efendim."

"Tabii," dedi Doktor. "Hatırlarsınız. O da gayet iyi."

"O döndü mü?" diye sordum.

"Hindistan'dan mı?" dedi Doktor. "Evet. Mr. Jack Maldon o iklime dayanamamış. Ya Mrs. Markleham – Mrs. Markleham'ı unutmadınız değil mi?"

Yaşlı Asker'i unutmak! Hem de bu kadar kısa zamanda!

"Mrs. Markleham," dedi Doktor, "onun için epey endişeliydi, zavallıcık; bu yüzden onu yeniden yanımıza çağırdık ve küçük bir iş ayarladık; o da bu duruma gayet memnun oldu."

Burada yapılacak fazla bir iş olmadığını ve iyi para verildiğini varsayacak kadar iyi tanıyordum Mr. Jack Maldon'ı. Doktor, eli omzumda, bir aşağı bir yukarı yürüyüp, kibar yüzü cesaret verici bir tarzda bana dönük, sözlerine şöyle devam etti:

"Şimdi sevgili Copperfield, sizin işinize gelince. Oldukça tatmin edici ve uygun bir iş bu mutlaka; ama sizce de daha iyisini yapamaz mısınız? Bizimle birlikteyken epey başarılıydınız. Pek çok güzel vasfınız var. Bu temelin üstüne istediğiniz binayı inşa edersiniz; hayatınızın baharını benim sunabileceğim kısıtlı bir işe adamakla kendinize yazık etmiş olmaz mısınız?"

İçimi yine bir coşku kaplamıştı ve kendimi heyecanlı bir şekilde ifade ederek isteğimi daha da güçlü bir şekilde vurguladım korkarım ve Doktor'a zaten bir işim olduğunu hatırlattım.

"Ah evet," dedi Doktor, "haklısınız. Elbette, bir işinizin olması ve bunun üzerine çalışmanız önemli bir durum. Ama genç arkadaşım, yılda yetmiş sterlin nedir ki?"

"Gelirimizi iki katına çıkarır Doktor Strong," dedim.

"Ah ah!" dedi Doktor. "Olur mu hiç! Yani yılda yetmiş sterlinle kısıtlı olacak demek istemiyorum, çünkü bu işe alacağım genç arkadaşa bir ikramiye de vermeyi düşünüyorum." Eli hâlâ omzumda, beni bir aşağı bir yukarı yürütürken, "Şüphesiz, her zaman yıllık bir ikramiye vermeyi hesaba katmışımdır," dedi.

"Sevgili hocam," dedim (şimdi abes kaçmıyordu böyle söylemek), "size ne kadar minnettar olduğumu anlatmaya..."

Doktor, "Yok yok," diyerek sözümü kesti. "Rica ederim!"

"Gelebileceğim saatleri, yani sabahları ve akşamları gelmemi kabul ederseniz ve bunun yılda yetmiş sterlin vermeye değeceğini düşünürseniz, bana anlatamayacağım kadar büyük bir iyilik etmiş olursunuz."

"Aman Tanrım!" dedi Doktor safça. "Bu kadar az miktardaki bir şey bu kadar önemli demek! Vah vah! Daha iyi bir iş imkânı bulduğunda yapacaksın ama! Söz mü?" diye sordu Doktor – eskiden de biz oğlanlara böyle ciddi bir edayla sorardı hep.

"Söz efendim!" dedim eski okul günlerindeki gibi.

"Tamam o zaman," dedi Doktor omzuma vurarak ve bir aşağı bir yukarı yürüdüğümüz sırada elini orada tutmaya devam etti.

Masumca olduğunu umduğum bir tarzda hafifçe yaltaklanarak, "Eğer işim Sözlük'le ilgili olacaksa bu beni yirmi kat daha fazla mutlu eder efendim," dedim.

Doktor durdu ve gülerek yeniden omzuma vurdu; ardından, sanki fâni zekânın en derinlerine inmeyi başarmışım gibi, seyretmesi pek keyifli bir zafer edasıyla bağırdı: "Sevgili genç dostum, bildin. Bu iş Sözlük'ün ta kendisi!"

Başka nasıl olabilirdi! Zihni gibi cepleri de bununla doluydu. Her yanından bu çıkıyordu. Okuldan emekli olduğundan beri bu işi çok ilerletmişti ve gündüzleri yürüyerek düşünmeyi âdet edindiğinden ona, işi sabah ve akşamları yapmaktan daha çok uyacak bir şey yoktu. Mr. Jack Maldon son zamanlarda burada kâtiplik hizmeti verdiğinden ve bu işe pek alışık olmadığından kâğıtları biraz karışmıştı; ama çok geçmeden işleri yoluna koyup kolayca ilerleyebilirdik. Sonra, işe koyulduğumuzda, Mr. Jack Maldon'ın yaptıklarının sandığımdan çok daha fazla sıkıntıya yol açtığını gördüm; çünkü kendisi bir dolu hata yapmakla kalmamış, Doktor'un elyazmalarına öyle çok askerin ve hanımefendinin başını karalamıştı ki sık sık anlaşılmaz labirentlerle uğraşmam gerekti.

Doktor bu muhteşem çalışma için işe birlikte başlayacak olmamızdan çok mutluydu ve ertesi sabah saat yedide işe koyulmak için sözleştik. Her sabah iki saat ve dinlendiğim cumartesi günleri hariç, her akşam iki üç saat çalışacaktık.

Pazar günleri de dinlenecektim ve tüm bu şartların gayet rahat olduğunu düşündüm.

Hepimizi memnun edecek şekilde ayarlamaları yaptıktan sonra Doktor beni, Mrs. Strong'a takdim etmek üzere eve götürdü; onu Doktor'un yeni çalışma odasında, kitapların tozunu alırken bulduk – Doktor o kutsal gözdeleriyle başka hiç kimsenin ilgilenmesine izin vermezdi.

Kahvaltılarını benim için ertelemişlerdi; sofraya hep birlikte oturduk. Yeni oturmuştuk ki, daha sesi duyulmadan, Mrs. Strong'un yüzüne bakınca birinin geleceğini anladım. Atlı bir bey kapıya yanaşarak, dizginler kollarının üzerinde, sanki kendi evindeymiş gibi atını küçük avluya yönlendirdi ve bunu evin yanında bulunan, at arabalarının durduğu boş binanın duvarındaki halkaya bağladıktan sonra elinde kırbacıyla kahvaltı salonuna geldi. Gelen Jack Maldon'dı ve kendisinin Hindistan'da pek geliştiği söylenemezdi. Zorluklar ormanında ağaç kesmeyen genç erkeklere ezici bir üstünlüğüm vardı ve bu fikrim gerektiği gibi algılanmış olmalıydı.

"Mr. Jack!" dedi Doktor. "Copperfield!"

Mr. Jack Maldon elimi sıktı; ama bunu pek sıcak bulmadım ve üzerinde öyle gönülsüz, tenezzül eden bir hava vardı ki içten içe buna alındım. Ama bütün o cansızlığı, kuzeni Annie'yle konuştuğu anlar dışında, muhteşem bir görüntüydü. "Kahvaltı etmiş miydiniz, Mr. Jack?" diye sordu Doktor.

Mr. Jack başını rahat koltuğa dayayarak, "Ben pek kahvaltı etmem efendim," dedi. "Sıkıyor beni."

"Bugün bir haber var mı?" diye sordu Doktor.

"Hiç yok efendim," dedi Mr. Maldon. "İnsanların Kuzey'de aç ve hoşnutsuz olduklarına dair bir söylenti var ama onlar zaten hep bir yerlerde aç ve hoşnutsuz olurlar."

Doktor ciddi gözlerle baktı ve sanki konuyu değiştirmek ister gibi, "O zaman haber yok demektir; derler ki haber olmaması iyi haberdir."

"Gazetelerde bir cinayet haberi var efendim," dedi Mr. Maldon. "Ama her gün birileri öldürülüyor, bu yüzden okumadım."

İnsanoğlunun her türlü hareketine ve tutkusuna bu kadar kayıtsız kalmanın o zamanlar, şimdi gözlemlediğim kadar özenilen bir şey olduğunu sanmıyorum. Gerçekten çok moda olduğunu gördüm. O kadar başarılı bir şekilde ortaya konduğuna tanık oldum ki, karşıma çıkan zarif hanımlar ve beyler tırtıl olarak da doğmuş olabilirlerdi pekâlâ. Belki bu o zaman daha çok etkilemişti beni çünkü benim için yeni bir şeydi; ama bu ne benim Mr. Jack Maldon hakkındaki düşüncemi yüceltti ne de ona olan güvenimi artırdı.

"Annie bu akşam operaya gelmek ister mi diye sormak için geldim," dedi Maldon, Annie'ye dönerek. "Bu sezonun son güzel gecesi; onun dinlemek isteyeceği bir sanatçı var. Gerçekten çok iyi. Ama bir o kadar da çirkin," dedi yeniden cansız bir tonda.

Genç eşini mutlu edecek bir şeyin çıkmış olmasından dolayı mutlu olan Doktor, karısına dönerek şöyle dedi:

"Gitmelisin Annie. Gitmelisin."

"Gitmesem daha iyi," dedi Annie, Doktor'a. "Evde kalmayı tercih ederim. Evde kalsam daha iyi."

Annie sonra kuzenine bakmadan bana döndü ve Agnes'ı sordu; kendisini görüp göremeyeceğini ve o gün oraya gelip gelmeyeceğini bilmek istedi; o kadar rahatsız olmuştu ki o sırada ekmeğine tereyağı sürmekte olan Doktor'un bu kadar aşikâr bir şeye karşı kör olmasına hayret ettim.

Ama o bir şey görmemişti. İyi huylu bir şekilde onun genç olduğunu, gezip eğlenmesi gerektiğini ve sıkıcı bir ihtiyarın onu sıkıcı biri yapmasına izin vermemesi gerektiğini söyledi. Dahası, yeni sanatçının tüm şarkılarını kendisinden dinlemek istediğini söyledi ve eğer oraya gitmezse bunu nasıl yapacağını sordu. Böylece Doktor, karısının gitmesi konusunda ısrar etti; Mr. Jack Maldon akşam yemeği saatinde

geri gelecekti. Olay kapandı, Mr. Maldon herhalde ona ayarladıkları işe döndü; ama giderken atının tepesinde pek aylak görünüyordu.

Ertesi sabah Annie'nin gidip gitmediğini merak ettim. Gitmemişti, bunun yerine kuzenini atlatmak için Londra'ya gitmiş, öğleden sonra da Agnes'ı görmek için dışarı çıkmıştı; bu arada Doktor'u da kendisiyle gelmeye ikna etmiş ve tarlaların kıyısından eve yürümüşlerdi; Doktor'un dediğine göre harika bir akşamdı. Eğer Agnes orada olmasaydı gider miydi diye düşündüm; bir de Agnes'ın onun üzerinde de iyi bir etkisi olup olmadığını!

Bana kalırsa çok mutlu görünmüyordu; ama iyi görünüyordu ya da yalandan öyleydi. Sık sık baktım ona; çünkü biz çalışırken pencerenin yanında oturuyordu, sonra da kahvaltımızı hazırlamıştı ve biz de o yoğun çalışmanın arasında bölük pörçük yemiştik. Saat dokuzda oradan ayrıldığımda, yerde, Doktor'un dizinin dibinde oturmuş, ona ayakkabılarını ve tozluklarını giydiriyordu. Yüzünde, tavanı basık odanın açık penceresinden sarkan yeşil yaprakların yumuşacık gölgesi vardı ve Dernek'e yürürken yol boyu, kocasının kendisine bir şeyler okuyuşunu izlediği o geceyi düşündüm.

Epey yoğundum artık; sabah beşte kalkıp akşamları evde saat dokuza, ona kadar çalışıyordum. Ama bu kadar yoğun olmak bana sonsuz bir mutluluk veriyordu ve hiçbir şeyi ağırdan almıyordum; kendimi ne kadar yorarsam Dora'yı kazanmayı o kadar hak ederim düşüncesi, beni müthiş heyecanlandırıyordu. Değişen karakterimle kendimi Dora'ya açmamıştım henüz, çünkü birkaç gün içinde Miss Mills'i görmeye gelecekti ve ben de o zamana kadar söyleyeceğim her şeyi ertelemiş, mektupta sadece (tüm iletişimimiz Miss Mills aracılığıyla gerçekleşiyordu) ona söylemek istediğim çok şey olduğunu yazmıştım. Bu arada zorlu kariyerim için fazla lüks kaçtığından saçlarıma yağ sürmeyi azaltmış, kokulu sabun ve lavanta suyunu tamamen bırakmış ve müthiş bir özveride bulunarak üç yeleğimi satmıştım.

Yaptığım tüm bu işlerle yetinmeyip daha fazlasını yapmak için sabırsızlanarak, artık Holborn'da, Castle Sokağı'nda parapetli bir balkonu olan evin arka tarafında kalan Traddles'ı görmeye gittim bir gün. O zamana dek benimle iki kez Highgate'e gelmiş olan ve Doktor'la ahbaplığına kaldığı yerden devam eden Mr. Dick'i de yanıma almıştım.

Mr. Dick'i yanıma aldım, çünkü halamın başına gelenlere çok üzüldüğünden ve kürek mahkûmlarının ya da hükümlülerin bile benim kadar çalışmadığına inandığından adam kendini yiyip bitirmeye başlamış, iştahtan kesilmişti; zira kendisi hiçbir şey yapamıyordu. Bu durumda Anılar'ı bitirmek için kendini her zamankinden çok daha yetersiz hissediyordu ve bunun üzerinde çalıştıkça I. Charles'ın talihsiz kellesi, meseleye daha çok dâhil oluyordu. Masum bir dalavere çevirip onu kendisinin faydalı olduğuna inandıramazsak ya da onu kendisinden hakikaten faydalanabileceğimiz (bu çok daha iyi olurdu) bir yola sokamazsak hastalığının artacağını idrak ettiğim vakit, Traddles'a bize yardım edip edemeyeceğini sormaya karar verdim. Gitmeden evvel Traddles'a her şeyi anlatan bir mektup yazdım ve o da ilgisini ve dostluğunu ifade eden güzel bir cevap yazdı hemen.

Ayaklı saksı ve bir köşede duran yuvarlak masayla yenilenen küçük dairesinde, yazı takımı ve kâğıtlarıyla işinin başında bulduk onu. Bizi çok sıcak karşıladı ve Mr. Dick'le hemen arkadaş oldu. Mr. Dick onu daha önce gördüğüne emin olduğunu ifade etti ve biz de, "Büyük ihtimalle," dedik.

Traddles'a danışacağım ilk konu şuydu; çeşitli işlerde bir yere gelmiş birçok kişinin hayata Parlamento'daki görüşmeleri rapor ederek atıldığını duymuştum. Traddles bana, bir umut olarak gördüğü gazetelerden bahsettiğinde, bu ikisini bir araya koyarak, Traddles'a mektubumda bu iş için kendimi nasıl geliştirebileceğimi sormuştum. Traddles yaptığı araştırmalar sonucu, tam bir kusursuzluk için, nadir durumlar haricinde, mekanik bir edinimin gerekli olduğunu söyle-

di; yani, steno ile yazıp okumanın gizemine tamamen hâkim olmanın, altı dilde yetkin olmanın zorluğuna denk olduğunu ve azmedilirse bunun birkaç yılda kazanılabileceğini belirtti. Traddles bunun işi hafifleteceğini sanıyordu, ama ben kesilecek yalnızca birkaç uzun ağacın kaldığını hissettiğimden, elimde balta, bu ağaçlıkta hemen Dora'ya giden yolu temizlemeye giriştim.

"Çok teşekkür ederim sevgili Traddles," dedim. "Yarın başlayacağım!"

Traddles şaşırmış görünüyordu ama benim coşkulu halim hakkında daha bir fikri yoktu.

"Bu işin detaylıca anlatıldığı bir kitap alacağım," dedim, "fazla işimin olmadığı Dernek'te çalışırım; pratik için mahkemedeki konuşmaları not alırım – Traddles, sevgili dostum, öğreneceğim ben bunu!"

"Ah, işe bak," dedi Traddles gözlerini kocaman açarak, "senin bu kadar azimli biri olduğunu bilmezdim Copperfield!"

Nasıl bilebilirdi ki? Zaten yeni bir şeydi bu. Bu meseleyi kapadım ve lafı Mr. Dick'e bıraktım.

"Aslında," dedi Mr. Dick dalgın bir şekilde, "ben de bir gayret göstersem Mr. Traddles –ben de bir davul çalsam mesela– ya da bir alet üflesem!"

Zavallı adam! Onun bu işi diğer her şeye tercih edeceğine şüphem yoktu. Kesinlikle gülmeyen Traddles sakin bir şekilde karşılık verdi:

"Ama siz de çok iyi bir hattatmışsınız efendim. Copperfield, öyle demedin mi sen?"

"Harika!" dedim. Hakikaten de öyleydi. İnanılmaz özenli yazıyordu.

"Öyleyse," dedi Traddles, "size bazı metinler versem onları yazabilir misiniz?"

Mr. Dick kuşkulu bir şekilde bana baktı. "Ne dersin Trotwood?"

Başımı salladım. Mr. Dick de başını sallayıp bir iç çekti. "Ona Anılar'dan bahsetsene," dedi.

Traddles'a, Kral I. Charles'ı Mr. Dick'in elyazmalarından uzak tutmanın pek kolay olmadığını açıkladım; bu sırada Mr. Dick de oldukça saygılı ve ciddi bir şekilde Traddles'a bakıyor ve başparmağını emiyordu.

Traddles biraz düşündükten sonra, "Ama bahsettiğim bu yazılar tanzim edilmiş ve bitirilmiş aslında," dedi. "Mr. Dick'in bir şey yapmasına gerek yok. Bunun bir önemi yok mu Copperfield? Her halükârda denemeye değmez mi?"

Bu bize yeni bir ümit vermişti. Mr. Dick oturduğu yerden endişeli bir şekilde bizi izlerken Traddles'la ben ayrı bir köşede kafa kafaya verdik ve müthiş bir başarıyla, ertesi gün çalışmaya başlamasını sağlayacak bir plan hazırladık.

Buckingham Sokağı'nda, pencerenin yanındaki masada Traddles'ın Mr. Dick için bulduğu işi ayarladık –geçiş hakkıyla ilgili hukuki bir evrakın şimdi sayısını hatırlamadığım kadar çok kopyasını hazırlayacaktı– ve başka bir masaya da büyük Anılar'ın bitmemiş müsveddesini yaydık. Mr. Dick'e aslına sadık kalarak önündekini aynen yazmasını ve Kral I. Charles'la ilgili en ufak imada bulunma gereği duyduğunda Anılar'a geçebileceğini söyledik. Onu bu konuda azimli olması için yüreklendirdik ve ona göz kulak olması için halamı yanında bıraktık. Halamın sonradan bize anlattığına göre, ilk başta büyük orkestra davulları çalan ve dikkati ikisi arasında bölünmüş bir adama benziyordu; ama bunun aklını karıştırdığını ve onu yorduğunu fark edince ve yazması gereken kopya da gözünün önünde durunca işbilir bir havayla bunun başına geçerek Anılar'ı yazmayı daha uygun bir zamana erteledi. Kısaca, kendisine iyi gelecek kadarından daha fazlasını yapmamasına özen gösterdiysek de ve o buna hafta başında başlamamış olsa da ertesi cumartesi on şilin ve dokuz peni kazanmış durumdaydı; bu hazineyi altı peniler halinde bozdurmak, mahalledeki bütün dükkânları

gezişini ya da gözlerinde sevinç ve gurur gözyaşlarıyla, bunları bir tepsiye kalp şeklinde dizilmiş halde halama getirişini asla unutamam. İşe yarar bir şeyler yaptığı andan beri bir sihrin merhametli etkisindeydi sanki ve o cumartesi gecesi dünyada mutlu bir adam varsa, o da halamın dünyanın en harikulade kadını, benim de en harikulade genci olduğumu düşünen bu minnettar varlıktı.

Bir köşede benimle el sıkışıp, "Aç kalacak değiliz Trotwood," dedi Mr. Dick. "Ona bakarım ben efendim!" diye ekledi ve sanki on tane bankaya bedelmiş gibi on parmağını havada salladı.

Ben mi yoksa Traddles mı, hangimiz daha çok sevinmiştik bilmiyorum. Traddles birden cebinden bir mektup çıkarıp bana uzatarak, "Şu işe bak," dedi, "Mr. Micawber'ı unutuyordum az daha!"

Mektup bana yazılmıştı (Mr. Micawber bir mektup yazma fırsatı buldu mu hiç kaçırmazdı). "Barolu beyefendi T. Traddles aracılığıyla." Mektupta şöyle diyordu:

"SEVGİLİ COPPERFIELD,

Hayatımızdaki değişikliğin sizi fazla şaşırtmayacağını sanıyorum. Böyle bir niyetim olduğunu size daha önce belirtmiştim belki de.

Saygın iş alanlarından biriyle bağlantılı olarak, sevgili adamızda yer alan kasabalardan birine (oradaki mutlu topluluğun birazı tarım, birazı kilise işleriyle uğraşıyor) yerleşmek üzereyim. Mrs. Micawber'la çocuklarımız da benimle geliyor. İleriki bir zamanda, küllerimiz kutsal bir alanın hemen dibindeki mezarlığa karışmış olacak muhtemelen, ki bu alanın şanı, Çin'den Peru'ya kadar uzanır.

Hayatımızdaki pek çok iniş çıkışı yaşadığımız modern Babil'e veda ederken, ne yalan söyleyeyim, buradan yıllarca ayrı kalacağımızı ya da buraya hiç dönmeyeceğimizi ve aile hayatımızın sunağıyla güçlü bağlantıları olan bir kişiyi

aklımızdan kolay kolay çıkaramıyoruz. Eğer buradan ayrılmamızdan bir gece önce, ortak arkadaşımız Mr. Thomas Traddles'la şu anda oturduğumuz haneye gelip söz konusu duruma dair dileklerimize karşılık verirseniz bizi bahtiyar etmiş olursunuz.

Her
Zaman
Sizin
Dostunuz
WILKINS MICAWBER."

Mr. Micawber'ın bütün o tozdan külden arındığını gördüğüme ve nihayet bir şey çıktığına sevinmiştim. Traddles'tan bu davetin hemen o akşam olduğunu öğrenince onlara misafir olmaktan şeref duyacağımı ifade ettim ve birlikte, Gray's Inn Caddesi'nin tepesine yakın bir yerlerde Mr. Mortimer olarak oturan Mr. Micawber'ın evine gittik.

Evdeki şartlar o kadar kısıtlıydı ki artık sekiz dokuz yaşlarında olan ikizlerin, Mr. Micawber'ın el yıkamak için bir leğende "içki" diye adlandırdığı meşhur hoş içeceğinden hazırladığı oturma odasında katlanır bir karyolada yattıklarını gördük. O zaman, on iki on üç yaşlarında, geleceği parlak bir çocuk olan ve o yaştakilerde sık rastlanan uzuv huzursuzluğundan mustarip Küçükbey Micawber'ı yeniden tanıma zevkine eriştim böylece. Bir de onun kız kardeşine, Mr. Micawber'ın, "Annesi onda Anka kuşu gibi kendini tazeledi," dediği Miss Micawber'a tanıtıldım bir kez daha.

"Sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber, "Mr. Traddles'la siz, bizi tam göç hazırlıklarında yakaladınız ve umarım bununla ilgili ufak tefek sorunları hoş görürsünüz."

Uygun bir karşılık verip etrafa bakındığımda evdeki eşyaların çoktan toplanmış olduğunu ve bavul miktarının hiç de fazla olmadığını gördüm. Mrs. Micawber'ı yaklaşan değişiklik için kutladım.

"Sevgili Mr. Copperfield," dedi Mrs. Micawber, "bize hep dostça duygularla yaklaştığınızı gayet iyi biliyorum. Ailem isterse bunu sürgün olarak görebilir; ama ben bir eş ve anne olarak asla Mr. Micawber'ı terk etmem."

Mrs. Micawber'ın kendisine baktığını gören Traddles duygulu bir şekilde ona hak verdi.

"En azından," dedi Mrs. Micawber, "en azından, o geri dönüşü olmayan sözleri tekrarlayarak, yani 'Ben, Emma, seni alıyorum Wilkins,' dediğimde üstlendiğim yükümlülük yüzünden böyle düşünüyorum sevgili Mr. Copperfield ve Mr. Traddles. Geçen gece mum ışığında evlilik yeminlerini okuyordum ve yaptığım çıkarım, Mr. Micawber'ı asla terk edemeyeceğim yönünde," dedi Mrs. Micawber, "ve bu ayin konusunda yanılmam mümkün olsa da onu asla terk etmeyeceğim!"

"Canım," dedi Mr. Micawber biraz sabırsızca, "böyle bir şey yapmanın beklendiğini sanmıyorum."

"Farkındayım ki sevgili Copperfield," diye devam etti Mrs. Micawber, "böylelikle kendi payımı yabancılara dağıtmış oluyorum ve Mr. Micawber'ın son derece centilmence yazarak bu gerçeği ilan ettiği ailemin çeşitli bireylerinin Mr. Micawber'ın verdiği bu habere hiç önem vermediğinin de farkındayım. Belki batıl inançları olan biri olarak göreceksin beni," dedi Mrs. Micawber, "ama bana kalırsa Mr. Micawber ne kadar büyük bir kitleye yazarsa yazsın kaderinde onlardan cevap almak yok. Ailemin sessiz kalışından benim verdiğim karara karşı olduklarını anlıyorum; ama hâlâ sağ olsalardı annemle babamın bile beni vazifemin yolundan saptırmasına izin veremezdim Mr. Copperfield."

Bunun doğru bir yol olduğunu düşündüğümü ifade ettim ona. "İnsanın kendini bir katedral kasabasına hapsetmesi büyük bir fedakârlık olabilir," dedi Mrs. Micawber, "ama Mr. Copperfield, bu eğer benim için bir fedakârlıksa, sahip olduğu yetenekleri düşününce Mr. Micawber için daha büyük bir fedakârlık."

"Aa! Bir katedral kasabasına mı gidiyorsunuz?" dedim.

Bir süredir el yıkama leğeninden bardaklarımızı doldurmakta olan Mr. Micawber şöyle karşılık verdi:

"Canterbury'ye gidiyoruz. Aslında sevgili Copperfield, arkadaşımız Heep'e söz verdiğim ve onunla anlaşma yaptığım için ona yardımcı olmak ve hususi kâtip olarak hizmet vermek üzere bazı hazırlıklar yapıyorum."

Mr. Micawber'a bakakalmıştım ve bu şaşkınlığım onun hoşuna gitmişti.

Resmî bir tavırla, "Size şu kadarını söyleyeyim," dedi Mr. Micawber, "Mrs. Micawber'ın iş alışkanlıklarının ve ihtiyatlı önerilerinin bu karara büyük katkısı vardır. Daha önce Mrs. Micawber'ın bahsetmiş olduğu, bir ilan formundaki imtihanı arkadaşım Heep geçti ve karşılıklı bir onay verildi. Fevkalade bir zekâya sahip olan arkadaşım Heep hakkında," dedi Mr. Micawber, "söylenebilecek tüm saygın sözcükleri sarf etmek arzusundayım. Arkadaşım Heep ücreti pek yüksek tutmadı ama hizmetlerimin değerine karşılık, maddi zorlukların baskısını giderme konusunda epey yardımcı oldu, ben de ümidimi bu hizmetlerin değerine bağlıyorum. Sahip olduğum hitabet gücü ve bilgi," dedi Mr. Micawber eski yapmacık havasıyla ve böbürlenmekten farkı olmayan bir tarzda kendini hor görerek, "arkadaşım Heep'in hizmetinde olacak. Hukuka aşinayım zaten –sivil davalarda davalılık tecrübelerimden– ve kendimi hemen İngiliz hukukçular arasındaki en seçkin ve göze çarpanlardan birinin Yorumlar'ını okumaya vereceğim. Yargıç Blackstone'u* ima ettiğimi eklememe gerek yok sanırım."

Bu gözlemler ve o gece yapılan gözlemlerin daha büyük bir kısmı, Mrs. Micawber, Küçükbey Micawber'ın botlarının üzerinde oturduğunu, sanki başının gevşediğini hissetmiş gibi

---

* William Blackstone'un *Commentaries on the Laws of England* [İngiltere Yasaları Hakkında Yorumlar] adlı yapıtı İngiliz hukukunun temel eserlerinden biridir. (e.n.)

kollarıyla kafasını tuttuğunu ya da Traddles'ı yanlışlıkla masanın altına ittiğini, bacaklarının birbirine dolandığını ya da onları doğaya tamamen aykırı mesafelere uzattığını, saçları şarap bardaklarının arasındayken yana yatmış durduğunu ya da uzuvlarının, toplumun genel çıkarlarına uymayan bir şekilde yerinde durmadığını her fark ettiğinde sekteye uğramıştı ve Küçükbey Micawber da tüm bunlara içerlemişti. Tüm bu süre boyunca, Mr. Micawber'ın anlattıklarına şaşırarak ve bunların ne anlama geldiğini merak ederek oturdum; ta ki Mrs. Micawber kaldığı yerden başlayıp da ilgimi çekene kadar.

"Mr. Micawber'ın dikkat etmesini istediğim husus, sevgili Copperfield," dedi Mrs. Micawber, "hukukun bu alt dalıyla ilgilenirken yükselme ve ağacın tepesine çıkma ihtimaline gölge düşürmemesi. Mr. Micawber'ın zihnini, verimli kaynaklarına ve akıcı lisanına böyle uyan bir mesleğe vermiş olduğuna ve bunda başarılı olacağına ikna olmuş durumdayım. Örneğin şimdi Mr. Traddles," dedi Mrs. Micawber ciddi bir havaya bürünerek, "bir hâkim, hatta bir bakan. Mr. Micawber'ın kabul etmiş olduğu gibi bir pozisyonda çalışan insanlar kendilerini bu terfilere ulaşamayacak hale mi getirmiş oluyor?"

"Şimdi hayatım," dedi Mr. Micawber, ama aynı zamanda meraklı gözlerle Traddles'a da bakmıştı, "bu soruları değerlendirmek için yeterli vakit var önümüzde."

Karşılık olarak, "Micawber," dedi o da, "öyle değil işte! Senin hayattaki hatan, ileriye yeterince bakmamak. Kendin için olmasa bile ailen için, yeteneklerinin seni taşıyabileceği yere, ufkun en uç noktasına kadar kapsamlı bir şekilde bakmak zorundasın."

Mr. Micawber öksürdü ve aşırı memnun bir havayla kokteylinden içti – fikrini almak istermiş gibi gözü hâlâ Traddles'taydı.

Traddles içinden geçeni kibarca ortaya koyarak, "Ama bu çok net bir durum Mrs. Micawber," dedi. "Yani burada yalın bir gerçek söz konusu."

"Elbette," dedi Mrs. Micawber, "sevgili Traddles, ben de bu kadar önemli bir konuda olabildiğince yalın ve gerçekçi davranmaya çalışıyorum."

Traddles, "Mr. Micawber kadrolu bir avukat bile olsa, hukukun bu dalının..." derken lafı yarım kaldı.

"Aynen öyle," dedi Mrs. Micawber. ("Wilkins, şaşı bakıyorsun; gözlerin bir daha eski haline dönemeyecek.")

"Bununla bir ilgisi yok," diye devam etti Traddles. "Bu tür atamalar için yalnızca baroya alınan avukatlar uygundur ve Mr. Micawber beş yıl boyunca öğrenci olarak bir baro derneğine girmeden bu olmaz."

Mrs. Micawber en nazik işkadını haline bürünerek, "Sizi doğru anladım mı acaba?" dedi. "Bu dönemin sonunda Mr. Micawber'ın bir hâkim ya da başhâkim olabileceğini mi söylüyorsunuz?" diye sordu.

"Buna *uygun* hale gelecek," dedi Traddles bu kelimeyi iyice vurgulayarak.

"Teşekkürler," dedi Mrs. Micawber. "Bu yeterli oldu. Eğer böyle bir durum varsa ve Mr. Micawber bu işe girerek bir ayrıcalığını kaybetmeyecekse rahat bir nefes alabilirim. Sonuçta ben, ister istemez, bir kadın olarak konuşuyorum," diye ekledi, "ama şimdiye dek hep Mr. Micawber'ın, ailemle yaşarken babamdan duyduğum şeye, yani yargı yönü güçlü bir zihne sahip olduğunu düşündüm ben ve Mr. Micawber'ın şimdi girdiği alanın bunu daha da geliştireceği ve saygın bir konuma geleceği bir meslek olduğunu umuyorum."

Mr. Micawber'ın kendini, o yargı yönü güçlü zihniyle Lordlar Kamarası Başkanı olarak gördüğüne inanıyorum. Elini rahat bir tavırla kel kafasına götürerek azametli bir tevekkülle şunları söyledi:

"Hayatım, oturup talihin fermanlarını bekleyecek değiliz. Eğer o peruğu takacaksam, en azından dıştan bakılınca bu onura hazırlıklıyım," dedi kelliğini kastederek. "Saçımın olmayışına üzülmüyorum," dedi Mr. Micawber, "demek ki

olmayışının belli bir sebebi varmış. Kimbilir? Sevgili Copperfield, oğluma kilisede eğitim vermeyi planlıyorum; onun adına bu itibardan mutluluk duyacağımı yadsıyamam."

"Kilise mi?" dedim; aklım ara ara hâlâ Uriah Heep'e takılıyordu.

"Evet," dedi Mr. Micawber. "Kaydadeğer ölçüde güzel bir kafa sesi var ve koro üyesi olarak başlayacak. Canterbury'deki evimiz ve buradaki bağlantılarımız, katedral heyetinde doğabilecek herhangi bir boşluktan yararlanmasını sağlayacaktır şüphesiz."

Tekrar Küçükbey Micawber'a bakınca sanki sesi kaşlarının hemen arkasındaymış gibi bir yüz ifadesi olduğunu gördüm, az sonra (yatmak yerine) bize "Ağaçkakan Vuruşu"nu söylerken de sesi orada gibiydi. Bu performansa dair pek çok iltifatın ardından havadan sudan konuşmalara daldık ve ben değişen koşullarımı kendime saklama konusunda o kadar ümitsizdim ki bunları Mr. Micawber ve eşine açtım. İkisinin de halamın düştüğü sıkıntıya ne kadar sevindiğini ve bunun onları ne kadar rahatlatıp kibarlaştırdığını kelimelere dökmem çok zor.

İçkilerde son tura geçileceğinde Traddles'a yanaştım ve arkadaşlarımıza yeni kariyerlerinde sağlık, mutluluk ve başarı dilemeden oradan ayrılmamamız gerektiğini hatırlattım. Mr. Micawber'dan kadehlerimizi ağzına kadar doldurmasını rica ettim ve kadehimi layıkıyla kaldırdım: Bu mühim vesilenin şerefine masanın başında karşılıklı el sıkıştık ve Mrs. Micawber'ı öptüm. İlkini Traddles da tekrarladı ama ikincisini yapmaya cüret etmek için kendini yeterince eski bir arkadaş olarak görmedi.

İki başparmağı yeleğinin ceplerinde, ayağa kalkarken, "Sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber, "izninizle, size gençlik arkadaşım diyeceğim, ve yine izninizle saygıdeğer arkadaşım, size Traddles diyeceğim, güzel dilekleriniz için size, Mrs. Micawber, kendim ve yavrularımız adına, en içten ve

en derin teşekkürlerimi sunarım. Yepyeni bir hayata geçiş yapacağımız yere göçmeden önceki gece," dedi Mr. Micawber sanki beş yüz bin mil öteye gidiyorlarmış gibi, "karşımda duran bu dostlara birkaç veda sözü söylemek isterim. Ama söylemem gereken her şeyi söyledim aslında. Sıradan bir üyesi olacağım bu bilge meslek vasıtasıyla toplumda hangi konuma gelirsem geleyim, kimseyi utandırmamaya, Mrs. Micawber'a da yakışmaya çalışacağım. Mali yükümlülüklerin baskısı altında ve acilen kapatılmak üzere alınmış, öte yandan bazı koşulların bir araya gelmesiyle kapatılamayan borçlar nedeniyle kısıtlanmış olduğumdan, doğal içgüdülerimin tiksindiği bir kılık –gözlüğü kastediyorum– ve hiçbir yasal iddiada bulunamayacağım bir soyadı edinmeye ihtiyaç duydum. Bu durumda söyleyebileceğim tek şey, karabulutların dağıldığı ve günlerin tanrısının dağların tepesinde yeniden belirdiği. Gelecek hafta pazartesi, öğleden sonra dört arabası Canterbury'ye vardığında ayaklarım memleketimin otlarına basacak – ve adım da Micawber olacak!"

Mr. Micawber bu sözlerin ardından yerine dönerek ciddi bir tavırla birbiri ardına iki kadeh daha içti. Sonra da büyük bir ağırbaşlılıkla:

"Buralardan gitmeden evvel yapmam gereken bir şey daha var ki, bu da adil bir hareket. Arkadaşım Mr. Thomas Traddles iki kere, kaldığımız yerin borç senetlerinde, genel bir tabirle, 'kendi adını' kullanmıştı. İlkinde Mr. Thomas Traddles – kısaca söylemek gerekirse yüzüstü bırakılmıştı. İkincinin süresi henüz dolmadı. İlkindeki miktar," dedi Mr. Micawber ve dikkatle kâğıtlarına baktı, "sanırım yirmi üç sterlin, dört şilin ve dokuz buçuk peniydi; ikinci de, girdiğim işleme bakılırsa on sekiz sterlin, altı şilin, iki peniydi. Hepsi birleşince, yaptığım hesap doğruysa toplamda kırk bir sterlin, on şilin, on bir buçuk peni ediyor. Arkadaşım Copperfield bana bir iyilik yapıp bu toplamı kontrol eder belki."

Dediğini yaptım ve hesabın doğru olduğunu söyledim.

"Bu zorunluluğun parasal yönünü halletmeden bu kenti ve arkadaşım Mr. Thomas Traddles'ı bırakmak," dedi Mr. Micawber, "zihnimde katlanılmaz boyutta bir yük yaratır. Bu yüzden arkadaşım Mr. Thomas Traddles için bir hazırlık yaptım ve şu an elimde arzu edilen hedefi yerine getiren bir evrak var. Arkadaşım Mr. Thomas Traddles'a kırk bir sterlin, on şilin, on bir buçuk peniye karşılık gelen borç senedimi takdim etmek isterim; böylece itibarımı kurtardığım ve eşin dostun arasında başım dik yürüyebileceğim için mutlu olabilirim!"

Bu girişin ardından (ki kendisi çok etkilenmişti bundan) Mr. Micawber borç senedini Traddles'a verdi ve ona hayatın her alanında başarılar diledi. Bunun Mr. Micawber için parayı ödemekle aynı anlama geldiğine, Traddles'ın da bu konuyu düşünmek için biraz vakit bulana dek aradaki farkı pek anlamadığına eminim. Mr. Micawber bu erdemli hareketinden dolayı önümüzde öyle dik yürüyordu ki aşağıya inerken bize ışık tuttuğunda göğsü yarım kat daha genişlemiş görünüyordu. İki taraf da büyük bir içtenlikle birbirinden ayrıldı ve Traddles'ı kendi kapısında bırakıp yalnız başıma eve dönerken kafamdaki diğer tuhaf ve çelişkili şeylerin yanı sıra, Mr. Micawber ne kadar güvenilmez olursa olsun benden hiç para istemeyişinin muhtemelen küçük pansiyonerleri olarak yanlarında kaldığım zamanlara ait tatlı anılarla ilgili olduğunu düşündüm. Böyle bir şey olmuş olsa, kesinlikle onu reddedecek cesaretim yoktu ve kuşkusuz o da bunu en az benim kadar iyi biliyordu (ve bu da onun itibarını artıran bir şey).

XXXVII

Biraz Soğuk Su

Yeni hayatım başlayalı bir hafta olmuştu ve krizin gerektirdiğini düşündüğüm o muazzam pratik kararlarla kendimi her zamankinden güçlü hissediyordum. Bir yere varacağıma dair genel bir düşünce içinde inanılmaz hızla yürümeye devam ediyordum. Enerji harcanan her türlü işi yaparken elimden geldiğince çok çaba sarf ediyordum. Kendimi tam bir mağdura çevirmiştim. Ot yiyen bir yaratık olursam Dora için bir fedakârlık yapmış olacağım gibi belli belirsiz bir düşünceyle sebze ağırlıklı bir diyete başlamayı bile düşünmüştüm.

Gelgelelim Dora, mektuplarımdaki belli belirsiz karanlık atıflar dışında benim çaresiz kararlılığımın pek farkında değildi. Bir cumartesi daha gelip çatmıştı ve o cumartesi Dora, Miss Mills'in yanına gidecekti; Mr. Mills vist kulübüne gittiğinde (bu bana misafir odasının orta penceresine asılan kuş kafesi vasıtasıyla belli edilecekti) ben de onlara çaya gidecektim.

Bu arada Buckingham Sokağı'na iyice yerleşmiştik ve Mr. Dick mutlak bir saadet içinde yazıları kopya etmeye devam ediyordu. Halam, Mrs. Crupp'ın basamaklara koyduğu ilk sürahiyi pencereden dışarı fırlatarak ve merdivenlerde bir aşağı

bir yukarı gidip dışarıdan tuttuğu ihtiyaç fazlası bir işçiyi bizzat kollayarak ona karşı ciddi bir zafer kazanmıştı. Bu haşin tedbirler Mrs. Crupp'ın yüreğinde öyle büyük bir korku yaratmıştı ki kadın halamın deli olduğunu düşünerek kendi mutfağına çekilmişti. Halam, Mrs. Crupp'ın ve diğer herkesin görüşlerine fevkalade kayıtsızdı ve onun bu düşüncesini değiştirmeye çalışmaktansa teşvik ediyordu, öyle ki eskiden korkusuz olan Mrs. Crupp birkaç günde ürkekleşti, halamla basamaklarda karşılaşacağına o koca cüssesini kapıların ardına saklamaya çalışıyor –yine de flanel içeteğinin geniş payını saklamayı başaramıyordu– ya da karanlık köşelere çekiliyordu. Bu, halama tarifi öyle zor bir mutluluk veriyordu ki Mrs. Crupp'ın oralarda olma ihtimalinin yüksek olduğu zamanlarda, halamın, şapkası başına deli şapkası gibi tünemişken sinsi sinsi bir aşağı bir yukarı yürümekten keyif aldığını düşünüyorum.

Halam oldukça titiz ve becerikli bir kişi olduğundan evde ufak tefek öyle çok değişiklik yapmıştı ki eskisinden daha yoksul değil de daha zengin görünür olmuştum. Pek çok şeyin yanında kileri benim için giyinme odasına çevirmiş, bana bir karyola satın alıp bunu süslemişti ve bu karyola gündüzleri kaldırılıp bir karyola ne kadar olabilirse o kadar bir kitaplığı andırıyordu. Halam hep üzerime titriyordu; zavallı annem bile beni onun sevdiğinden daha fazla sevemez, beni mutlu etmek için daha fazla didinemezdi.

Peggotty bu işlerin içinde yer alabildiğinde kendini hayli ayrıcalıklı hissediyordu ve halama karşı içinde hâlâ o eski his, saygıyla karışık korku olsa da ondan o kadar teşvik edici ve güven dolu sözler duyuyordu ki ikisi çok iyi arkadaş olmuştu. Ama artık eve dönme vakti gelmişti (Miss Mills'in evinde çaya gideceğim cumartesiden bahsediyorum) ve Ham'in yerine üstlendiği kimi sorumlulukları tekrar ele alması gerekiyordu. "Haydi bakalım, güle güle Barkis," dedi halam, "kendine iyi bak! Bir gün senden ayrı düştüğüme bu kadar üzüleceğimi sanmazdım hiç!"

Peggotty'yi arabaya bindirip uğurladım. Tam ayrılırken ağladı ve Ham'in yaptığı gibi ağabeyini bana emanet etti. O güneşli günde gittiğinden beri, Mr. Peggotty'den hiç haber almamıştık.

"Şimdi, Davy'ciğim," dedi Peggotty, "çıraklık döneminde harçlığa ihtiyacın olursa ya da bittiğinde bir büro açmak için paraya ihtiyaç duyarsan (hangisi olursa olsun, ya da ikisi birden de olur canım) rahatlıkla benden, tatlı kızımın şaşkınından isteyebilirsin!"

Buna bir karşılık verecek kadar sahipsiz değildim ama birinden borç para isteyecek olsam, bu kişinin o olacağını söyledim. Hemen oracıkta Peggotty'den büyük miktarda para almamın dışında hiçbir şey bu kadar rahatlatmazdı onu herhalde.

"Bir de sevgili yavrum," diye fısıldadı Peggotty, "söyle o küçük, güzel meleğe, kendisini bir an için bile olsa görmek isterdim! Bir de de ki ona, eğer izin verirse, oğlumla evlenmeden evvel evinize gelip orayı güzelleştirmek isterim!"

Ondan başka kimsenin bunu yapamayacağını söyledim ve bu Peggotty'yi o kadar mutlu etti ki keyif içinde gitti.

Bütün gün Dernek'te bir dolu işle uğraşıp kendimi yordum ve akşam kararlaştırılan saatte Mr. Mills'in sokağına gittim. Akşam yemeğini yedikten sonra uyuklamak gibi fena bir âdeti olan Mr. Mills daha dışarı çıkmamıştı ve orta pencerede kuş kafesi yoktu.

Adam beni o kadar uzun süre dışarıda bekletti ki geç kaldığı için Kulüp'ün onu cezalandırmasını diledim. Sonra nihayet çıktı ve Dora'mın kuş kafesini asıp balkondan gizlice bana bakındığını ve orada olduğumu görünce tekrar içeri koştuğunu gördüm; Jip de arkasından kasabın yoldaki, onu hap gibi yutabilecek kocaman köpeğine onur kırıcı bir şekilde havlıyordu.

Dora beni karşılamak için misafir salonunun kapısına geldi; peşinden de Jip, sanki ben bir haydutmuşum gibi, bir

telaş hırlayarak üstüme atıldı; sonra olabilecek en mutlu ve sevgi dolu halde içeri geçtik. Ama çok geçmeden Dora'ya damdan düşer gibi, bir dilenciyi sevip sevemeyeceğini sorarak keyfimizi kaçıran bir şey yapmış oldum – bunu yapmak istemesem de kafam bu konuyla çok meşguldü.

Benim tatlı, küçük, şaşkın Dora'm! Bu kelimenin ona çağrıştırdıkları soluk bir beniz, bir uyku başlığı, bir çift koltuk değneği veya tahta bir bacak ya da ağzında tas gibi bir şeyle bir köpek olunca Dora tatlı bir şaşkınlıkla bana bakakaldı.

"Bana nasıl böyle aptalca bir şey sorabiliyorsun?" deyip suratını astı. "Bir dilenciyi sevmek ha?"

"Dora, hayatım!" dedim. "Ben bir dilenciyim."

Dora elime vurarak, "Nasıl oluyor da oturduğun yerden böyle saçma sapan konuşabiliyorsun? Jip'e söyleyeyim de seni ısırsın!" dedi.

Bu çocuksu halleri benim için dünyanın en güzel şeyiydi ama açık olmak gerekiyordu; bu yüzden ciddi bir tavırla tekrarladım:

"Dora, hayatım, ben senin mahvolmuş David'inim!"

"Eğer böyle saçmalamaya devam edeceksen," dedi Dora buklelerini sallayarak, "gerçekten Jip'e söyleyeyim de ısırsın seni!"

Ama ben o kadar ciddi baktım ki Dora buklelerini sallamayı bırakıp titreyen küçük elini omzumun üzerine koydu; önce korkmuş ve endişelenmiş gibi baktı, sonra da ağlamaya başladı. Feci bir şeydi. Kanepenin önünde yere diz çöküp ona sarıldım ve yüreğimi parçalamaması için yalvardım; ama zavallı Dora'cık bir süre, "Aman Tanrım! Aman Tanrım!" diye haykırmaktan başka bir şey yapmadı. Ah, çok korkmuştu! Julia Mills nerede kalmıştı! Ah, onu Julia Mills'in yanına götürüp gidebilir miydim lütfen! Ben perişan olana kadar devam etti.

Nihayet, ıstırap dolu rica ve itirazların ardından Dora'yı bana bakmaya ikna ettim; yüzünde dehşete kapılmış gibi bir

ifade vardı ve bu sadece sevgi dolu bir ifadeye dönüşene, yumuşak, güzel yanağını yanağıma dayayıncaya kadar onu yavaş yavaş sakinleştirdim. Sonra ona sımsıkı sarılarak onu ne kadar çok ve yürekten sevdiğimi söyledim; dahası, artık yoksul olduğumdan nişanı bozmamızın doğru olacağını düşündüğümü, öte yandan onu kaybedersem buna katlanamayacağımı ve kendimi toparlayamayacağımı; kollarımdan aldığım cesaret ve onun yüreğime verdiği ilhamla, o korkmuyorsa benim de yoksulluktan korkmadığımı; yalnızca âşıkların bildiği bir cesaretle çalıştığımı; ne kadar becerikli olmaya başladığımı ve geleceğe baktığımı; alınteriyle kazanılmış kuru ekmeğin aileden kalan bir ziyafetten ne kadar daha tatlı olduğunu ve bunun gibi aynı kapıya çıkan pek çok şeyi söyledim ona ve tüm bunları halamın beni hayrete düşürdüğü o andan beri gece gündüz düşünsem de kendimi bile şaşırtan tutkulu bir konuşmayla ortaya koydum.

Bana sıkıca sarılmasına güvenerek, "Sevgili Dora, kalbin hâlâ bana mı ait?" diye sordum coşkuyla.

"Ah evet!" diye bağırdı Dora. "Ah evet, tamamen sana ait. Ama böyle korkunç olma!"

Korkunç olmak mı? Hem de Dora'ya!

Bana iyice sokularak, "Yoksulluktan ya da çok çalışmaktan bahsetme!" dedi Dora. "Ah, sakın deme böyle!"

"Sevgilim," dedim, "alınteriyle kazanılan kuru ekmek..."

"Ah evet; ama kuru ekmekle ilgili bir şey duymak istemiyorum artık!" dedi Dora. "Jip'in her gün saat on ikide koyun pirzolası yemesi lazım, yoksa ölür."

Dora'nın çocuksu ve sevimli hali büyülemişti beni. Saf bir sevecenlikle, Jip'in alıştığı gibi koyun pirzolasını yiyeceğini söyledim ona. Emeğimle bağımsız bir hale getireceğim sade evimizin resmini yaptım – Highgate'te gördüğüm küçük evi ve halamın üst kattaki odasını kabataslak çizdim.

"Şimdi korkunçluğum geçti mi Dora?" diye sordum sevgiyle.

"Ah, geçti geçti!" diye bağırdı Dora. "Ama umarım halan daha çok odasında durur. Bir de umarım huysuz bir ihtiyar değildir!"

Eğer benim için Dora'yı her zamankinden daha çok sevmek mümkün olsa, eminim o an daha çok severdim onu. Ama onun pek pratik olmadığı hissine kapılmıştım. İçimde yeni oluşan bu şevkin ona ulaşmakta bu kadar zorlanması bu şevki biraz kırmıştı. Bir denemede daha bulundum. O tekrar kendine gelip kucağında yatan Jip'in kulaklarıyla oynadığı sırada ciddileşip şöyle dedim:

"Sevgilim! Sana bir şey söyleyebilir miyim?"

"Ah, ne olur fazla gerçekçi olmasın ama!" dedi Dora tatlı tatlı. "Çünkü bu beni çok korkutuyor!"

"Tatlım!" dedim. "Tüm bu olanların seni korkutmasına gerek yok. Bunu farklı bir şekilde görmeni isterim. Bunun seni güçlendirmesini, sana ilham vermesini isterim Dora!"

"Ah, ama bu çok şaşırtıcı!" diye bağırdı Dora.

"Hayır sevgilim, hayır. Azimli ve güçlü bir karakter, bundan çok daha kötü durumlara katlanmamızı sağlar."

"Ama benim hiç gücüm yok," dedi Dora buklelerini sallayarak. "Var mı Jip? Haydi Jip'i bir öp de moralin düzelsin!"

Bu amaçla, yani onu nasıl öpeceğimi göstermek için kendi parlak, gül pembesi küçük ağzını öper gibi uzatıp bunun simetrik, yani tam burnunun ortasında olması konusunda ısrar ederek Jip'i bana doğru kaldırdığında, onu öpmeye karşı koymak imkânsızdı. Söylediğini yaptım – bu itaatimden dolayı sonra kendimi ödüllendirdim hatta; bu beni o ciddi halimden bir süreliğine uzaklaştırdı hakikaten.

"Ama Dora, sevgilim!" dedim nihayet kaldığım yere dönerek. "Ben sana bir şey söyleyecektim."

Ölüm davaları mahkemesinin hâkimi, Dora'nın küçük ellerini birleştirip bir daha korkunç olmamam için bana yalvarıp yakarmasını görse ona âşık olabilirdi.

"Neyse, söylemeyeceğim sevgilim!" deyip onu rahatlattım. "Ama Dora, bir tanem, ara sıra yoksul bir adamla nişanlı olduğunu düşünsen – ama biliyorsun, moralini bozmadan; daha ötesini düşünerek! Sırf kendini cesaretlendirmek için ara sıra bunu düşünsen..."

"Lütfen, lütfen! Lütfen böyle konuşma!" diye haykırdı Dora. "Bu çok feci!"

"Canım, hiç de değil!" dedim neşeyle. "Ara sıra bunu düşünürsen ve etrafına bakıp sonra babanın evi nasıl çekip çevirdiğine dikkat edersen ve bunlardan bir şeyler öğrenmeye çabalarsan – hesaplamalarla ilgili mesela..."

Zavallı Dora'cık bu öneriyi yarı hıçkırıklara boğulup yarı bağırarak karşıladı.

"...bunun sonradan bize çok faydası olur," diye devam ettim. "Bir de sana göndereceğim küçük yemek kitabını biraz okuyacağına söz verirsen ikimiz için de çok iyi olur. Çünkü Dora'cığım, önümüzde uzanan yol," dedim kendimi konuya iyice kaptırarak, "taşlı ve engebeli; onu düzeltmek bize düşüyor. Kendi başımızın çaresine bakacağız. Cesur olmalıyız. Karşımıza zorluklar çıkacak ama bunları göğüsleyip üstesinden gelmemiz lazım!"

Yumruğumu sıkmış, hevesli bir ifadeyle ve müthiş bir hızda konuşuyordum; ama devam etmenin anlamı yoktu. Fazla konuşmuştum. Aynı şeyi yapmıştım. Ah, çok korkmuştu! Ah, Julia Mills nerede kalmıştı! Ah, onu Julia Mills'in yanına götürüp gidebilir miydim lütfen! Ben de ne yapacağımı şaşırıp misafir salonunda dolanmaya başladım.

Bu defa onu öldürdüğümü düşündüm. Yüzüne su çarptım. Dizlerimin üzerine çöktüm. Saçlarımı yoldum. Kendimi vicdansız ve insafsız bir yaratık olarak yerden yere vurdum. Beni affetmesi için yalvardım. Bana bakması için onca dil döktüm. Ayıltıcı ilaç bulmak için Miss Mills'in nakış kutusunun altını üstüne getirdim ama çektiğim o ıstırap içinde bunun yerine fildişi bir iğne kutusu buldum ve içindeki bü-

tün iğneleri yanlışlıkla Dora'nın üzerine döktüm. Benim gibi çıldırmış olan Jip'e yumruk salladım. Yapılabilecek her türlü delice saçmalığı yaptım ve Miss Mills odaya geldiğinde çığırdan iyice çıkmıştım.

Miss Mills arkadaşının imdadına koşarken, "Kim yaptı bunu?" diye bağırdı.

"Ben, Miss Mills! Ben yaptım!" dedim. "İşte yok edici karşınızda!" – ya da bu anlama gelen sözler sarf ettim; sonra da yüzümü ışıktan kaçırıp kanepenin yastığına gömdüm.

İlk başta Miss Mills bizim tartıştığımızı ve Sahra Çölü'nün sınırlarında gezindiğimizi düşünmüştü; ama çok geçmeden, sevgili küçük Dora'm ona sarılarak benim "yoksul bir işçi" olduğumu haykırmaya başlayınca meseleyi kavradı; ardından Dora benim için ağlamaya başladı ve bana sarılarak tüm parasını almayı kabul edip etmeyeceğimi sordu ve sonra da Miss Mills'in boynuna kapanarak o nazik kalbi kırılmış gibi hıçkırıklara boğuldu.

Miss Mills'in varlığı bizim için bir nimet olmalıydı. Benden birkaç kelimeyle meselenin aslını öğrendikten sonra Dora'yı teselli etti ve onu yavaş yavaş benim bir işçi olmadığıma ikna ederek –anlaşılan benim durumu izah ediş şeklimden Dora benim bir yol kazıcısı olduğum ve bütün gün bir el arabasıyla bir kalasın tepesinde durduğum sonucuna varmıştı– aramızı düzeltmiş oldu. Hepimiz sakinleştiğimizde, Dora da gözlerine gülsuyu sürmek için odasına çıktığında Miss Mills çay servisi için çıngırağı çaldı. Bunu takip eden zamanda Miss Mills'e sonsuza dek arkadaşım olduğunu ve bana yaptığı iyilikleri son nefesimi verene dek hatırlayacağımı söyledim.

Sonra Miss Mills'e, Dora'ya son derece başarısız bir şekilde anlatmaya çalıştığım şeyleri anlattım. Miss Mills de mutluluk kulübesinin görkemli bir saraya yeğleneceğini söyleyip iki gönül bir olunca samanlık seyran olur, diye karşılık verdi.

Miss Mills'e bunun çok doğru olduğunu söyledim ve bunu, hiçbir ölümlünün bilmediği kadar büyük bir aşkla Dora'ya âşık olan benden başka kimin bilebileceğini sordum. Miss Mills mutsuz mutsuz, böyle olsaydı kimi kalpler için daha iyi olacağını söyleyince, ölümlülerin sadece erkek olanlarını kastettiğimi belirtmek zorunda kaldım.

Sonra Miss Mills'e hesaplar, evin idaresi ve yemek kitabıyla ilgili önerimde işe yarar bir yan görüp görmediğini sordum.

Miss Mills bir süre düşündükten sonra şöyle karşılık verdi:

"Mr. Copperfield, size karşı açık olayım. Bazı kişilerde zihinsel acı ve zorluklar, yıllar kadar olgunlaştırıcı olur; ben size karşı bir başrahibe kadar açık olayım. İyi olmaz. Bu öneri bizim Dora'ya uygun değil. Tatlı Dora'mız doğanın en sevgili çocuklarındandır. Işık, uçarılık ve neşe doludur. Ama şunu da söylemek gerekir ki uygulansa işe yarayabilir tabii ama..." Miss Mills bu noktada başını iki yana salladı.

Bu son itirafın üzerine, Dora'nın iyiliği için, Miss Mills'e fırsat bulursa ciddi bir hayat için Dora'nın dikkatini bu tür hazırlıklara çekebilir mi diye soracak cesareti buldum. Miss Mills hemen olur deyince, işe yemek kitabıyla başlayıp Dora'yı korkutmadan onayını almak için meseleyi ona çıtlatarak bana bu güzel iyiliği yapar mı diye sordum ben de. Miss Mills buna da tamam dedi; ama pek ümitli değildi.

Dora geldi sonra; bu küçük şey öyle güzel görünüyordu ki böylesine sıradan bir şeye kafasını yorar mı hakikaten diye düşünmeden edemedim. Beni o kadar çok seviyordu ve öyle büyüleyiciydi ki (özellikle de bir parça ekmekle Jip'i arka ayakları üzerine kalkmaya ikna etmeye çalışıp, köpek bunu başaramadığında onu cezalandırmak için burnunu sıcak çaydanlığa tutacakmış gibi yaptığında) onu nasıl korkuttuğumu ve ağlattığımı düşününce kendimi bir perinin kameriyesine girmiş bir tür canavar gibi hissettim.

Çaydan sonra gitar çıktı ortaya ve Dora yine, la ra la, la ra la diyerek danstan vazgeçmenin imkânsızlığıyla ilgili o

eski Fransızca şarkıları söyledi ve ben kendimi öncekinden daha da beter bir canavar gibi hissettim.

Keyfimizi bozan tek şey oldu; bu da ben evden ayrılmadan biraz önce, Miss Mills tesadüfen ertesi sabaha dair bazı göndermelerde bulunurken benim de, talihsiz bir şekilde, artık kendimi zorlamam gerektiği için sabah beşte kalktığımı söylememden kaynaklandı. Dora o an benim özel bir bekçi olduğumu düşünmüş müdür bilemem ama bu onun üzerinde büyük bir etki yarattı ve o akşam bir daha çalıp söylemedi.

Ona hoşça kal dediğimde bu hâlâ aklındaydı ve o tatlı haliyle –sanki bir oyuncak bebekmişim gibi– bana şöyle dedi:

"Seni yaramaz çocuk, sakın beşte kalkma bir daha. Bu çok saçma!"

"Sevgilim," dedim, "yapılacak işlerim var."

"Yapma!" dedi Dora. "Niye yapacaksın ki?"

Bu tatlı, küçük, şaşkın yüze yaşamak için çalışmamız gerektiğini ancak hafife alarak ve şakacı bir şekilde anlatmak mümkündü.

"Ah! Ne kadar gülünç!" diye bağırdı Dora.

"Çalışmadan nasıl yaşarız Dora?" dedim.

"Nasıl mı? Olur bir şekilde!" dedi Dora.

Meseleyi çözdüğünü düşünmüş olacak, bana masum yüreğinden gelen öyle muzaffer bir öpücük verdi ki bir servet uğruna bile bu cevabıyla ilgili yanlış düşüncesini düzeltmezdim.

Ona âşıktım işte ve tüm varlığımla, bütünüyle ona âşık olmaya devam ediyordum. Ama bir yandan da yoğun bir şekilde çalışmaya ve ateşteki demirleri kızgın tutmaya devam ederken bazı geceler halamın karşısında oturup, saçlarımın ağardığı izlenimine kapılana kadar, o gün Dora'yı nasıl korkuttuğumu ve elimde bir gitar kutusuyla zorluklar ormanında nasıl yol alabileceğimi düşünüyordum.

XXXVIII

Ortaklığın Bozuluşu

Parlamento görüşmeleriyle ilgili kararımın soğumasına izin vermedim. Isıtmaya başladığım ve hep sıcak tutup takdir ettiğim bir azimle dövdüğüm demirlerden biriydi bu. Stenografinin soylu sanatını ve gizemini anlatan tescilli bir kitap aldım (on şilin altı peni vermiştim buna) ve bu beni birkaç hafta içinde deliliğin sınırlarına taşıyan bir tereddüt denizine batırdı. Noktalar üzerindeki değişiklikler, bir durumda bir anlama gelirken başka bir durumda bambaşka bir anlam taşıyordu; dairelerin hayret verici dönüşümleri; sinek bacağı gibi duran izlerden doğan sayısız sonuç; bir kavisin yanlış yerdeki muazzam etkileri, beni uyanıkken rahatsız etmekle kalmayıp uykuda bile bırakmıyordu peşimi. Bu zorluklar içinde kör topal yolumu bulmaya çalışırken ve kendi içinde bir Mısır tapınağı olan alfabeyi öğrendiğimde bu defa, hayatımda gördüğüm en despot karakterler, isteğe bağlı karakterler diye adlandırılan yeni sıkıntılar çıktı ortaya; örneğin örümcek ağının başı gibi bir şey beklenti demekti ve mürekkepli kalem sakıncalı anlamına geliyordu. Zihnimdeki bu sıkıntıları hallettikten sonra, bunların diğer her şeyi yok ettiğini gördüm; sonra da yeniden başladığımda

onları yine unuttum; yeniden toparlarken sistemin diğer parçalarını kaybettim ve bu böyle içler acısı bir şeye dönüştü.

Durum daha da içler acısı olabilirdi ama Dora fırtınada sürüklenen gemimin istralyası ve çapasıydı. Şemadaki her bir çizik, zorluklar ormanında dallı budaklı bir meşeydi ve bunları birbiri ardına öyle azimli bir şekilde keserek ilerledim ki üç dört ay içinde Dernek'te konuşmacılar üzerinde bir deney yapacak duruma geldim. Ben daha başlamadan konuşmacının benim yanımdan uzaklaşmasını ve şaşkın kalemimi sanki nöbete tutulmuş gibi kâğıdın üzerinde yalpalatmasını unutamam hiç!

Belli ki işe yaramayacaktı bu. Çok yüksekten uçuyordum ve bu şekilde bir yere varamayacaktım. Tavsiye için Traddles'a başvurdum ve o da bana belli bir hızda, benim zayıf olduğum yerlerde ara ara durarak konuşma dikte etmeyi önerdi. Bu arkadaşça yardıma memnun olup teklifi kabul ettim ve uzun bir süre, neredeyse her gece, Dernek'ten eve geldiğimde Buckingham Sokağı'nda bir tür özel parlamento oluşturduk.

Böyle bir parlamento olsa keşke! Halamla Mr. Dick, iktidarı ya da muhalefeti (duruma göre) temsil ediyordu ve Traddles da Enfield'ın *Konuşmacı*'sından* ya da parlamentodaki söylevlerin olduğu bir ciltten yararlanarak bağıra bağıra onlara hayret verici hakaretler yağdırıyordu. Traddles, masanın yanında durup, kaldığı yeri işaretlemek için parmağı sayfanın üzerinde, sağ koluysa başının yukarısında sallanırken Mr. Pitt, Mr. Fox, Mr. Sheridan, Mr. Burke, Lord Castlereagh, Vikont Sidmouth ya da Mr. Canning oluyor ve hararetli bir öfke eşliğinde, halamla Mr. Dick'in yaptığı hovardalık ve yolsuzluğa dair en utanç verici suçlamalarda bulunuyordu; bense bu sırada dizimde bir not defteriyle oturup var gücümle didiniyordum. Traddles'ın tutarsızlığını ve

* William Enfield tarafından yazılan *The Speaker* [Konuşmacı] konuşmacılar için bir elkitabıdır. (e.n.)

pervasızlığını hiçbir gerçek politikacı geçemezdi. Bir haftalık süre içinde her türlü politikayı savunuyor, her çeşit direğe türlü türlü renkler asıyordu. Hiç taviz vermeyen bir maliye bakanını andıran halam, metinde yazanlara göre, arada sırada "Doğru!" ya da "Hayır!" ya da "Aa!" diyerek araya giriyordu: Bu da aynı tepkiyi sıkı bir şekilde takip etmesi için Mr. Dick'e (tam bir taşra beyefendisi) verilen bir işaretti aslında. Ama parlamentodaki kariyerinde Mr. Dick'in üzerine öyle ağır yükler biniyor ve öyle fazla kötü sonuç yüzünden suçlanıyordu ki bazen zihni bundan rahatsız oluyordu. Bana kalırsa, gerçekten İngiliz anayasasını ve vatanı imhaya yönelik bir şeyler yaptığından korkmaya başlamıştı.

Sık sık, saatler gece yarısını gösterene ve mumlar yanıp eriyinceye dek bu tartışmaları sürdürüyorduk. Bu kadar pratiğin sonucunda yavaş yavaş Traddles'ın hızına yetişmeye başladım; bir de aldığım notların ne anlama geldiği konusunda biraz fikrim olsaydı, benden iyisi yoktu. Ama bu notları aldıktan sonra okumak, devasa çay kutularının üzerindeki Çince yazıları ya da eczanelerdeki bütün o kocaman kırmızı ve yeşil şişelerin üzerindeki altın sarısı karakterleri okumaktan farksızdı.

Başa dönüp yeniden başlamaktan başka yapacak bir şey yoktu. Bu çok zordu ama bir iç sıkıntısıyla başa döndüm ve canla başla ve sistemli bir şekilde aynı eziyetli alanda bir salyangoz hızıyla ilerledim; durup her noktayı, her açıdan, özenle inceledim ve bu anlaşılmaz karakterleri gördüğüm yerde tanıyabileyim diye inanılmaz bir çaba gösterdim. Hem ofise hem Dernek'e hep zamanında gittim, gerçekten, tabir caizse eşek gibi çalıştım.

Bir gün her zamanki gibi Dernek'e gittiğimde Mr. Spenlow'u kapının önünde, hayli ciddi bir ifadeyle, kendi kendine konuşurken buldum. Sık sık baş ağrılarından şikâyet ettiğinden –boynu doğuştan kısaydı ve sanırım aşırı kola kullanıyordu– ilk başta onun başıyla ilgili bir sorunu olduğunu düşündüm; ama sonra bu endişemi dindirdi.

"Günaydın" deyişimi her zamanki nezaketiyle karşılayacağı yerde uzak, resmî bir tarzda bana baktı ve soğuk bir tavırla, o günlerde, St. Paul kilise bahçesindeki küçük kemerli yolda, Dernek'e açılan bir kapısı olan bir kahveye kadar kendisine eşlik etmemi rica etti. Sanki kaygılarım tomurcuklanıyormuş gibi her yanımı saran bir sızlamayla, oldukça rahatsız bir şekilde razı oldum ben de. Yol dar olduğu için onun benden biraz daha önde gitmesine müsaade ettiğimde başını pek ümit verici olmayan kibirli bir havayla tuttuğunu gördüm ve bu da zihnimde onun, Dora'nın sevgilim olduğunu öğrendiği fikrini uyandırdı.

Kahveye giderken yolda bunu tahmin etmeseydim bile Mr. Spenlow'un peşinden üst kattaki bir odaya çıkıp üzerinde, altlarında birer limon duran ters çevrilmiş çeşitli su bardakları ile insanlığa ne mutlu ki artık kimselerin kullanmadığı köşeli ve yivli iki sıradışı çatal bıçak kutusu olan bir büfeye yaslanmış duran Miss Murdstone'u gördüğümde meselenin ne olduğunu muhtemelen anlardım.

Miss Murdstone o soğuk tırnaklarını bana uzatıp kaskatı oturdu. Mr. Spenlow ise kapıyı kapayarak beni sandalyeye yöneltti ve şöminenin önündeki kilimin üzerinde dikildi.

"Çantanızdaki şeyi bir zahmet Mr. Copperfield'a gösterebilir misiniz?" dedi Mr. Spenlow.

Sanırım bu çocukluğumdan hatırladığım, ısırır gibi kapanan, çelik kopçalı çantanın aynısıydı. Miss Murdstone bu çıtçıt eşliğinde dudaklarını sımsıkı kapayıp çantayı açtı –bu sırada kendi ağzını da bir parça açmıştı– ve Dora'ya gönderdiğim, sadık bir aşkı ifade eden sözlerle dolu son mektubumu çıkardı.

"Sanırım bu sizin el yazınız Mr. Copperfield, öyle mi?" dedi Mr. Spenlow.

Bana ateş basmıştı ve "Benim efendim!" derken sesim kendi sesime hiç benzemiyordu.

Miss Murdstone çantasından güzel bir mavi kurdeleyle bağlanmış bir tomar daha mektup çıkardığında, "Yanılmıyorsam," dedi Mr. Spenlow, "bunlar da sizin kaleminizden Mr. Copperfield."

Mektupları en harap halimle elinden aldım ve en tepede yazan "Benim bir tanecik tatlı Dora'm", "Benim sevgili meleğim", ve "Sonsuz mutluluğum" gibi ifadeleri görünce kıpkırmızı kesilerek başımı önüme eğdim.

Mektupları Mr. Spenlow'a geri vermek istediğimde, "Hayır, teşekkürler!" dedi. "Sizi onlardan mahrum etmeyeyim. Miss Murdstone, devam edin lütfen!"

Bu nazik şahsiyet, bir an düşünceli bir şekilde halıya gözlerini diktikten sonra yavan bir yapmacıklıkla devam etti.

"Bir süredir Miss Spenlow'un David Copperfield'la olan bağıyla ilgili kuşkularım olduğunu söylemeliyim. İlk tanıştıklarında Miss Spenlow'la David Copperfield'ı gözlemlediğimde edindiğim izlenim pek hoş değil. İnsanın kalbindeki ahlaksızlık öyle..."

"Hanımefendi, sadece olayları aktarırsanız minnettar olurum size," diye araya girdi Mr. Spenlow.

Miss Murdstone, bu münasebetsiz müdahaleye karşı çıkar gibi gözlerini devirip başını salladı ve hoşnutsuz bir ağırbaşlılıkla kaldığı yerden devam etti:

"Sadece olayları aktarmam gerektiğinden elimden geldiğince sade bir şekilde aktaracağım. Belki böylesi makul görülür. Bir süredir Miss Spenlow'un David Copperfield'la olan bağıyla ilgili kuşkularım olduğunu söylemiştim efendim. Bu kuşkulara yönelik belirgin bir kanıt bulmak için çabaladıysam da bir işe yaramamıştı. Bu yüzden bunları Miss Spenlow'un babasına söylemekten kaçındım bir süre," ve sonra ciddi bir ifadeyle Mr. Spenlow'a bakarak, "ne de olsa insanın görevini layıkıyla yerine getirmesinin ne kadar az takdir edildiğini biliyorum," dedi.

Mr. Spenlow Miss Murdstone'un kibar katılığından çekinmiş gibiydi ve onun ciddiyetine uzlaştırıcı bir şekilde, hafifçe el sallayarak itiraz etti.

Kibirli bir sesle, "Erkek kardeşimin düğünü sebebiyle buradan uzak kaldığım dönemin ardından Norwood'a döndüğümde," diye devam etti Miss Murdstone, "ve Miss Spenlow da arkadaşı Miss Mills'i ziyaretinden döndüğünde, Miss Spenlow'un halleri, beni her zamankinden daha çok kuşkulandırdı. Bu yüzden Miss Spenlow'u daha yakından takip ettim."

Sevgili, tatlı küçük Dora, bu ejderha gözünden nasıl da habersizdi oysa!

"Gelgelelim," diye devam etti Miss Murdstone, "dün geceye kadar bir kanıt bulamadım. Miss Spenlow'un, arkadaşı Miss Mills'den çok fazla mektup aldığını fark ettim; ama Miss Spenlow, Mills'le babasının bilgisi ve onayı dâhilinde arkadaşlık ettiğinden müdahale etmenin uygun olmayacağını düşündüm," derken Mr. Spenlow'a yine etkili bir bakış attı Miss Murdstone ve ekledi: "İnsan kalbinin doğal ahlaksızlığına bir imada bulunmama izin yoksa bile, en azından boşa çıkarılmış güvene bir şeyler söyleyebilmeliyim – söylemeliyim hatta."

Mr. Spenlow özür diler gibi, mırıltılı bir sesle onayladı.

"Geçen akşam, çaydan sonra," diye devam etti Miss Murdstone, "küçük köpeğin misafir odasında hoplayıp sıçradığını, yerlerde yuvarlandığını ve hırıldadığını ve bir şeyleri çekiştirdiğini fark ettim. Miss Spenlow'a, 'Dora, köpeğin ağzındaki ne? Kâğıt galiba,' dedim. Miss Spenlow da hemen elini elbisesinin göğsüne koydu ve aniden bir çığlık atıp köpeğe doğru koştu. Ben de araya girip, 'Dora, tatlım, izin ver bana da alayım onu,' dedim."

Ah Jip, seni sefil spanyel; bu rezalet demek senin eserindi!

"Miss Spenlow beni öpücüklerle, nakış kutularıyla ve ufak tefek mücevherlerle kandırmaya çabaladı," dedi Miss Murdstone, "ama ben kanmadım tabii. Küçük köpek, be-

nim yaklaşmam üzerine kanepenin altına girdi ve şömine demiriyle yerinden zor kıpırdadı. Yerinden kıpırdadığında bile mektup hâlâ ağzındaydı ve ben bunu, ısırılma riskini göze alarak ağzından almaya kalktığımda, bunu öyle ısrarcı bir tarzda dişlerinin arasına sıkıştırdı ki bu belge yüzünden havada asılı kalmaya razı gibiydi. Nihayet mektubu ele geçirdim. Dikkatle okuduktan sonra Miss Spenlow'u bunun gibi daha pek çok mektuba sahip olmakla suçladım ve sonunda ondan, şimdi David Copperfield'ın elinde olan paketi aldım."

Miss Murdstone bu noktada sustu ve çantasını yine çat diye kapayıp kendi ağzını da kapayarak kırılması mümkün olsa da asla bükülemezmiş gibi bir edayla bize baktı.

Mr. Spenlow bana dönerek, "Miss Murdstone'u duydunuz," dedi. "Buna karşılık söylemek istediğiniz bir şey var mı diye sormak isterim size Mr. Copperfield?"

Gözümde canlanan görüntü, kalbimin o küçük hazinesinin –yalnız, korkmuş ve perişan bir halde– bütün gece hıçkıra hıçkıra ağlayışı, sonra –boş yere sunduğu öpücüklerin, nakış kutularının ve incik boncuğun ardından– kendisini affetmesi için içler acısı bir şekilde o taşyürekli kadına yalvarıp yakarışı. Dora'nın bu kadar ağır bir sıkıntıya girmesi, dahası hepsinin benim yüzümden oluşu, toparlayabildiğim az miktardaki sükûneti yok etmişti. Ne yazık ki birkaç dakika kadar ürkek bir halde orada durdum ama bunu belli etmemek için elimden geleni yaptım.

"Tüm suçun bende olduğu dışında," dedim, "söyleyebileceğim bir şey yok efendim. Dora'yı..."

"Miss Spenlow'u deyin lütfen," dedi babası, heybetli bir tonda.

"...bu sırrı saklaması için," dedim bu soğuk uyarı üzerine yutkunarak, "ben kandırdım, kendisini buna ben ikna ettim ve bu yüzden çok pişmanım."

Şöminenin önündeki kilimin üzerinde bir aşağı bir yukarı gezinirken, "Suçunuz çok fazla efendim," dedi Mr. Spenlow

ve söylediği şeyi, boyunbağı ve omurgası fazla katı olduğundan başıyla değil de tüm bedeniyle vurguladı. "Gizli kapaklı, size hiç yakışmayan bir iş yaptınız Mr. Copperfield. Ben bir beyefendiyi evime kabul ettiğimde, yaşı on dokuz da olsa, yirmi dokuz da olsa, doksan da olsa o kişiye güvenmişim demektir. Bu kişi benim güvenimi kötüye kullanırsa onursuz bir iş yapmış olur Mr. Copperfield."

"İnanın, sizi kesinlikle anlıyorum efendim," dedim. "Ama hiç böyle düşünmemiştim. Tüm içtenliğimle ve dürüstlüğümle söyleyebilirim ki Mr. Spenlow, hiç böyle düşünmemiştim. Miss Spenlow'u o kadar çok seviyorum ki..."

Mr. Spenlow kızararak, "Hah! Saçmalık!" dedi. "Lütfen kızımı sevdiğinizi benim yüzüme karşı söylemeyin Mr. Copperfield!"

Tüm alçakgönüllülüğümle, "Eğer onu sevmeseydim bu davranışımı savunabilir miydim efendim?" dedim.

Bir an kilimin üzerinde durarak, "Seviyorsanız bu davranışınızı savunabilir misiniz efendim?" diye sordu Mr. Spenlow. "Kendi yaşınızı ve kızımın yaşını hesaba kattınız mı hiç Mr. Copperfield? Kızımla aramda varlığını sürdürmesi gereken güveni baltalamanın ne demek olduğunu düşündünüz mü? Kızımın konumunu, onun ilerlemesi için planladıklarımı, vasiyetnamemde onunla ilgili niyetlerimi hesaba kattınız mı? Siz hiçbir şey düşündünüz mü Mr. Copperfield?"

"Ne yazık ki çok az efendim," dedim, onunla elimden geldiğince saygılı ve üzgün bir şekilde konuşarak; "ama lütfen inanın ki kendi maddi durumumu düşündüm. Size durumumu anlattığımda zaten nişanlanmıştık."

O anda daha önce görmediğim kadar Punch'ı andıran Mr. Spenlow –o çaresiz halimle bile gözümden kaçmamıştı bu– kuvvetli bir şekilde elini diğerine vurarak, "RİCA ederim, bana nişanlanmak falan DEMEYİN Mr. Copperfield!" dedi.

O ana kadar hiç kıpırdamadan oturan Miss Murdstone, küçük gören bir tavırla kısacık güldü.

"Efendim, değişen durumumu size açıkladığımda," diye tekrar söze başladım Mr. Spenlow'un tatsız bulduğu kelimeyi yeni bir tabirle değiştirerek, "çok üzgünüm ama Miss Spenlow'u sürüklediğim bu gizli kapaklı olay başlamıştı. Durumum değiştiğinden beri bunu düzeltmek için sınırlarımı, hücrelerimin her zerresini zorluyorum. Eminim zamanla düzelteceğim. Bana biraz zaman verir misiniz? Ne kadar olduğunun önemi yok. Sonuçta ikimiz de genciz efendim."

Mr. Spenlow başını defalarca sallayıp kaşlarını çatarak, "Haklısınız," diye araya girdi, "ikiniz de çok gençsiniz. Saçmalık bunlar. Bu saçmalık bitsin artık. Şu mektupları alın da ateşe atın. Ateşe atmak için bana Miss Spenlow'un yazdığı mektupları da verin; şimdi sizin de anlayacağınız gibi, bundan böyle görüşmelerimiz Dernek'tekilerle sınırlı olsun ve geçmişten hiç bahsetmeme konusunda anlaşalım. Haydi Mr. Copperfield, siz mantıksız biri değilsiniz ve yapılacak en mantıklı şey bu."

Hayır. Bu fikri kabul etmeyi düşünemezdim. Üzgündüm ama mantıktan daha çok göz önünde bulundurulması gereken bir şey vardı. Sevgi, tüm dünyevi fikirlerden üstündü ve ben Dora'yı taparcasına seviyordum; Dora da beni seviyordu. Tam böyle söylemedim aslında; elimden geldiğince yumuşattım durumu; ama bunu ima ettim ve hiç geri adım atmadım. Kendimi gülünç hale düşürdüğümü sanmıyorum ama hiç geri adım atmadığımı da biliyorum.

"Pekâlâ Mr. Copperfield," dedi Mr. Spenlow, "kızımın üzerindeki etkimi sınamalıyım."

Miss Murdstone dokunaklı bir sesle ve ne bir iç çekiş ne de inleme olan ama ikisini de andıran derin bir nefes eşliğinde bunu daha önce yapmalıydınız der gibiydi.

Bu destekle onaylanınca, "Kızımın üzerindeki etkimi sınamalıyım," dedi tekrar Mr. Spenlow. "Bu mektupları almayı red mi ediyorsunuz Mr. Copperfield?" Mektupları masanın üzerine yaymıştım çünkü.

Evet. Umarım beni yanlış anlamıyordu ama bunları Miss Murdstone'dan almam mümkün değildi.

"Benden de mi alamazsınız?" dedi Mr. Spenlow.

Hayır dedim en derin hürmetimle; kendisinden de alamazdım.

"Pekâlâ!" dedi Mr. Spenlow.

Bunu takip eden sessizlikte, gitmekle kalmak arasında kararsız kaldım. Nihayet, gidersem kendisinin duygularını daha iyi düşünebileceğimi söyleme niyetiyle kapıya yanaşıyordum ki elleri mümkün olduğu kadar ceketinin ceplerinde, erdemli bir havaya bürünerek şöyle dedi bana:

"Mr. Copperfield, muhtemelen dünyevi mülkten yoksun olmadığımın ve en yakın ve sevdiğim akrabamın kızım olduğunun farkındasınızdır."

Bunun üzerine, aşkımın çaresiz doğasının yanılgısıyla yaptığım hatadan dolayı benim çıkarcı biri olduğumu düşünmediğini umduğumu söyledim hemen.

"Ben meseleye bu açıdan bakmıyorum," dedi Mr. Spenlow. "Eğer çıkarcı biri olsaydınız, bu hem sizin hem de bizim için iyi bir şey olurdu Mr. Copperfield – o zaman bütün bu gençlik saçmalıkları karşısında daha temkinli davranıp bunlardan daha az etkilenirdiniz. Ama hayır, ben yalnızca, başka bir açıdan bakınca diyorum ki siz belli ki benim kızıma miras bırakacağım bazı mallarım olduğunu biliyorsunuz."

Bunu biliyordum elbette.

"Burada, Dernek'te her gün gördüklerimizden sonra, yani –insanoğlunun tutarsızlığının en ilginç şekilde sergilendiği durumlardan biri olarak– insanların vasiyetnamelerle ilgili düzenlemelerdeki türlü anlaşılmaz ve savsak hallerini gördükten sonra benimkinin de düzenlemelerinin yapıldığını düşünmemek elde değil."

Başımı suçlu suçlu öne eğdim.

Mr. Spenlow, erdemli edasını bariz bir şekilde artırarak ve ayaklarının bir ucunda bir topuklarında yükseldiği sırada

başını yavaşça iki yana sallayarak şöyle dedi: "Çocuğumun böyle gençlik çılgınlıklarından etkilenmesine izin veremem. Bu tam bir çılgınlık olur. Tam bir saçmalık. İki günde sabun köpüğüne döner bu iş. Gelgelelim eğer bu iş sona ermezse endişeye kapılıp onu evlilik yolunda saçma bir adım atmaktan koruma telaşına düşebilirim, hatta buna engel olmak için çevresini önlemlerle kuşatabilirim bile. Şimdi Mr. Copperfield, umarım, on beş dakikalığına bile olsa, beni yaşam kitabındaki kapalı sayfayı açmaya ve on beş dakikalığına bile olsa uzun süre öncesine ait ciddi mevzuları ortaya atmaya yöneltmezsiniz."

Bir sakinlik, bir sessizlik ve bir günbatımı havası çökmüştü üzerine ve bu da beni oldukça etkilemişti. Öyle huzurlu ve kaderine boyun eğmiş bir hali vardı ki –belli ki işleri kusursuz bir sırada ve sistematik bir döngüde işliyordu– daldığı derin düşüncelerin etkisine kapılmış gibiydi. Tüm bu meselelere dair kendi hissinin derinliğinden gözlerinin yaşardığını gördüm sanki.

Ama ne yapabilirdim? Dora'yı ve kendi kalbimi inkâr edemezdim. Bana, kendisinin söylediklerini düşünmem için bir hafta izin almamı önerdiğinde ona nasıl gidemem derdim ve ayrı kaldığım hafta sayısının benim aşkımı etkilemeyeceğini nasıl bilemezdim?

İki eliyle birden boyunbağını ayarlarken, "Bu arada Miss Trotwood'a ya da hayat tecrübesi olan herhangi bir kişiye danışabilirsiniz," dedi Mr. Spenlow. "Siz bir hafta gidin Mr. Copperfield."

Boyun eğdim ve çaresiz sadakatimin okunduğu kederli bir yüzle odadan çıktım. Miss Murdstone'un ağır kaşları beni kapıya kadar takip etti –gözleri değil de kaşları diyorum, çünkü bunlar yüzünde daha çok göze çarpıyordu– ve sabahın o saatinde, o kadar eskisi gibi, Blunderstone'daki salonumuzdaki gibi görünüyordu ki ders çalışırken hissettiğim o baskıyı hissettim üzerimde ve kapağında, benim genç

hayalimde gözlük camı olarak kalan oval gravürler olan o eski korkunç İmlâ Kılavuzu, tüm ağırlığıyla zihnime çöktü.

Büroya gidip yaşlı Tiffey'yi ve diğerlerini ellerimle engelleyerek kuytudaki masamın başına geçtiğimde ve apansız gerçekleşen bu depremle Jip'e lanet eden keskinliğimi düşündüğümde içim Dora için öyle büyük bir azapla doldu ki nasıl olup da şapkamı kapıp deli gibi Norwood'a koşturmadım bilemiyorum. Dora'yı korkutup ağlatacakları ve onu teselli etmek için benim orada olmayacağım düşüncesi o kadar ıstırap vericiydi ki bu beni Mr. Spenlow'a öfkeli bir mektup yazmaya itti ve mektupta benim feci kaderimin sonuçlarından Dora'yı sorumlu tutmamasını rica ettim. Kızını nazik doğasından dolayı esirgemesi –hassas bir çiçeği ezmemesi– için ona yalvardım ve hatırladığım kadarıyla, Dora'nın babası olduğu halde ona Zalim ya da Wantley Ejderhası diye hitap ettim. Mektubu bir zarfa koyup kendisi dönmeden evvel masasına koydum ve içeri girdiğinde odasının yarı açık kapısından bunu alıp okuduğunu gördüm.

Bütün gün hiçbir şey söylemedi; ama öğleden sonra gitmeden önce beni yanına çağırarak kızının mutluluğundan endişe etmeme gerek olmadığını ifade etti. Onu tüm bunların saçmalık olduğuna ikna etmişti ve diyecek başka bir şey yoktu. Hoşgörülü bir baba olduğuna inandığını (ki gerçekten öyleydi) ve bu konuda kaygılanmama gerek olmadığını söyledi.

"Budalalık ya da inat ederseniz, beni kızımı tekrar yurt dışına göndermek zorunda bırakırsınız Mr. Copperfield, ama sizin öyle olmadığınızı düşünüyorum," dedi Mr. Spenlow. "Umarım birkaç gün içinde aklınızı başınıza toplarsınız. Miss Murdstone'a gelince," zira mektupta kendisinden bahsetmiştim, "bu hanımefendinin ihtiyatlı oluşuna saygım var ve ona minnettarım; ama ona bu konuyu açmaması tembih edildi. Tek istediğim bu meselenin unutulması Mr. Copperfield. Yapmanız gereken tek şey, Mr. Copperfield, bu meseleyi unutmak."

Tek şey mi? Miss Mills'e yazdığım notta içerlemiş bir halde bu duyguyu aktardım. Tek yapmam gereken dedim, hüzünlü bir alayla, Dora'yı unutmaktı. Hepsi buydu, işte bu kadar! O akşam benimle buluşması için Miss Mills'e yalvardım. Eğer Mr. Mills bunu uygun bulmuyorsa ve onaylamıyorsa çamaşır mengenesinin olduğu arka mutfakta gizlice görüşebilirdik. Aklımın tahtında yalpaladığını ve tahtından indirilmesine yalnızca onun, Miss Mills'in engel olabileceğini söyledim. Mektubu aşkından dağılmış olan ben diye bitirdim ve bunu biriyle göndermeden evvel, başa dönüp okurken Mr. Micawber'ın üslubunda bir şey yazdığımı fark ettim.

Yine de gönderdim bunu. Gece Miss Mills'in sokağına gittim ve Miss Mills'in hizmetçisi tarafından gizlice içeri alınıp arka mutfağa gönderilene kadar bir aşağı bir yukarı orada yürüdüm. Şimdi düşünüyorum da, ön kapıdan girmemiş ve salona davet edilmemiş olmamın, Miss Mills'in romantizm ve gizem sevdası haricinde hiçbir sebebi yoktu.

Arka mutfakta kendime yaraşır şekilde saçmaladım. Oraya kendimi rezil etmeye gitmiştim sanırım ve bunu kesinlikle yerine getirdim. Dora, Miss Mills'e her şeyin açığa çıktığını ifade eden ve "Ah lütfen buraya gel Julia, lütfen, lütfen!" yazan telaşlı bir not göndermişti. Ama Miss Mills üst kademenin karşısına rahatça çıkabileceğine güvenmediğinden gitmemişti daha ve sanki hepimiz Sahra Çölü'nün ortasında kalakalmıştık.

Miss Mills'in harika bir kelime seçimi vardı ve bunları dile dökmeye bayılıyordu. Gözyaşları benimkilere karışsa da çektiğimiz bu ıstırabın tadını çıkardığını düşünmeden edemedim. Başımıza gelen bu felaketleri okşar gibiydi ve bunlardan olabildiğince faydalanıyordu sanki. Onun tabiriyle, Dora'yla aramızda derin bir uçurum açılmıştı ve bunu sadece aşk, kendi gökkuşağıyla kapatabilirdi. Bu acımasız dünyada aşk acı çekmeliydi; bu hep böyleydi ve böyle olacaktı. Ama bunun önemi yoktu Miss Mills'e göre. Örümcek

ağlarıyla hapsedilen kalpler er geç infilak edecek ve aşk intikamını alacaktı.

Küçük bir teselliydi bu, ama Miss Mills boş umutları desteklemezdi. Öncekinden daha perişan hissetmeme sebep oldu ve onun gerçek bir dost olduğunu hissettim (bunu en derin minnettarlığımla söyledim ona). Sabah ilk iş Dora'nın yanına gitmesinin ve ona, ya bakışlarla ya da sözlerle, bağlılığımın ve sefaletimin teminatını vermesinin iyi olacağına karar verdik. Acıdan mahvolmuş bir halde ayrıldık ve sanırım Miss Mills bundan büyük keyif aldı.

Eve vardığımda hepsini halama anlattım ve bana tüm söylediklerine rağmen yatağa umutsuz bir halde gittim. Umutsuz uyandım ve dışarı umutsuz çıktım. Cumartesi sabahıydı ve ben doğruca Dernek'e gittim.

Bizim büronun kapısının önü görüş alanıma girdiğinde, orada toplanmış konuşan hamalları ve onlardan ayrı, dağınık duran birkaçının kapalı pencerelere gözlerini diktiğini görünce şaşırdım. Adımlarımı hızlandırıp yanlarından geçtim ve neye baktıklarını merak ederek alelacele içeri girdim.

Kâtipler oradaydı ama kimse bir şey yapmıyordu. Yaşlı Tiffey sanırım hayatında ilk kez başka birinin taburesinde oturuyordu ve şapkasını asmamıştı.

İçeri girdiğimde, "Bu korkunç bir şey Mr. Copperfield," dedi.

"Ne oldu?" diye bağırdım. "Mesele nedir?"

Tiffey ve etrafıma toplanan diğerleri, "Bilmiyor musunuz?" diye bağırdı.

"Hayır!" dedim tek tek yüzlerine bakarak.

"Mr. Spenlow!" dedi Tiffey.

"Ne olmuş ona?"

"Ölmüş!"

Kâtiplerden biri beni tuttuğu sırada ben değil de ofis dönüyor sandım. Beni bir sandalyeye oturttular, boyunbağımı gevşettiler ve su getirdiler. Tüm bunlar ne kadar sürmüştü, hiçbir fikrim yok.

"Ölmüş mü?" dedim.

"Dün yemeği dışarıda yemiş ve arada sırada yaptığı gibi uşağını evine gönderdikten sonra dönüşte faytonu kendi sürmüş."

"Ya sonra?"

"Fayton eve onsuz gitmiş. Atlar ahır kapısında durmuşlar. Adam elinde fenerle dışarı çıkmış. Arabada kimse yokmuş."

"Atlar kaçmış mı?"

Tiffey gözlüklerini takarak, "Terli değillermiş," dedi; "yani anladığım kadarıyla, normal hızda gittiklerindekinden daha terli değillermiş. Dizginler kopmuş ama yerde bir süre sürüklenmişler. Evdekiler kalkmış hemen ve üç kişi çıkıp yola bakmış. Onu bir mil ötede bulmuşlar."

Daha genç biri, "Bir milden de gerideymiş Mr. Tiffey," diye araya girdi.

"Öyle mi? Haklısın sanırım," dedi Tiffey, "bir milden fazla –kilisenin yakınlarında– yarı yolun kenarında, yarı yolda yüzüstü yatıyormuş. Bir kriz geçirip mi düştü, yoksa kriz gelmeden evvel kendini kötü hissedip mi aşağıya indi, yoksa çoktan ölmüş müydü bilinmez, ama bulunduğunda kendinde değilmiş. Hâlâ nefes alıyorduysa bile hiç konuşmamış. Hemen sağlık desteği gelmiş ama bir işe yaramamış."

Bu haberin ardından ne hale geldiğimi anlatmam çok zor. Bu olayın böyle aniden oluşu ve bunun aramda bir anlaşmazlığın yaşandığı birine olması büyük bir şoktu benim için – onu beklermiş gibi duran sandalyesi ve masasıyla, daha dün oturduğu odada korkunç bir boşluk vardı ve bir gün önceden kalan yazısı hayalet gibiydi. Onu o mekândan ayırmanın tarifsiz imkânsızlığı ve kapı açıldığında her an içeri girecekmiş hissi –bürodaki o tembel sükûnet ve hareketsizlik ile insanların bu konuyu konuşmak için doymak bilmez iştahları, diğer insanların bütün gün gelip gitmesi ve konuya tıka basa doymaları– herkesin anlayabileceği

bir şeydir. Anlatamayacağım şey ise, yüreğimin en derin oyuklarında, Ölüm'e dair bile gizli bir kıskançlık hissetmemdi. Bunun gücünün, Dora'nın zihnindeki yerimi nasıl sarsacağını hissetmiştim. Üzüntüsünü, anlatacak söz bulamadığım kindar bir şekilde kıskanıyordum. Onun başkalarına ağladığını ya da başkaları tarafından teselli edildiğini düşündükçe nasıl da huzursuz oluyordum! Onu herkesten uzak tutup sadece kendime ayırmak ve bu en elverişsiz döneminde bile onun her şeyi olmak gibi nasıl da doyumsuz ve açgözlü bir arzum vardı!

Bu ruh halinin sıkıntısıyla –umarım yalnızca benim değil, herkesin bildiği bir şeydir bu– o gece Norwood'a gittim ve kapıdaki soruşturmamla, hizmetçilerin birinden Miss Mills'in orada olduğunu öğrendiğimde halamdan, benim yazdığım bir mektubu ona iletmesini rica ettim. Tüm samimiyetimle, Mr. Spenlow'un zamansız ölümüne ne kadar üzüldüğümü ifade ettim ve bunu yaparken de epey gözyaşı döktüm. Eğer Dora dinleyebilecek haldeyse ona, babasının benimle son derece kibar ve saygılı bir şekilde konuştuğunu ve kendisi hakkında sevecenlik ifade eden sözler söylediğini, bunların içinde tek bir kınayıcı söz olmadığını söylemesi için yalvardım. Bunu, adım geçsin diye, bencillikten yaptığımı biliyorum; ama ben bunu onun anısına yapılmış doğru bir hareket olarak görmeye çalıştım. Belki de buna inanıyordum.

Karşılığında ertesi gün halama iki üç satırlık bir not geldi; zarfta onun adı yazılıydı ama notta bana hitap ediliyordu. Dora çok büyük yastaydı ve arkadaşı kendisine bana sevgilerini iletip iletmediğini sorduğunda ağlamakla yetinmişti; zaten hep "Ah babacığım! Ah babacığım!" diye ağlıyordu. Ama hayır dememişti ve bu da bir şeydi.

Olaydan beri Norwood'da olan Mr. Jorkins birkaç gün sonra büroya geldi. Tiffey'yle birlikte birkaç dakika odaya kapandılar ve sonra Tiffey kapıdan dışarı bakarak içeri girmemi işaret etti.

"Ah!" dedi Mr. Jorkins. "Mr. Copperfield, Mr. Tiffey ve ben, özel evrakını mühürlemek ve vasiyetnamesini bulmak maksadıyla rahmetlinin masalarına, çekmecelerine ve bunun gibi yerlere bakacağız şimdi. Hiçbir yerde izine rastlayamadık. Siz de bize yardımcı olursanız iyi olur."

Dora'mın koşullarının ne olacağı konusunda –kimin vekâleti altında olacağı gibi– bir şeyler öğrenmek için kıvranıyordum ve bu da buna yönelik bir adımdı. Hemen aramaya koyulduk; Mr. Jorkins masaları, çekmeceleri açtı ve hep bir elden evrakı çıkardık. İşle ilgili evrakı bir tarafa, özel evrakı (fazla değildi) başka tarafa koyduk. Çok ciddi bir halimiz vardı; ve başıboş bir mühür, kalem kutusu, yüzük veya onunla kişisel olarak bağdaştırabileceğimiz benzeri herhangi bir eşya bulduğumuzda çok alçak sesle konuşuyorduk.

Bir dolu paket mühürlemiştik ve tatsız ve sessiz bir şekilde işimize devam ediyorduk ki Mr. Jorkins aynen eski ortağının kendisine söylediği gibi, onun için şöyle dedi:

"Mr. Spenlow bildik yoldan şaşmazdı. Nasıl biri olduğunu biliyorsunuz! Vasiyetname bırakmadığına inanmaya başladım."

"Ah, bıraktığını biliyorum ben!" dedim.

İkisi birden durup bana baktı.

"Onu son gördüğümde, işlerini uzun zaman önce yoluna koyduğunu söylemişti," dedim.

Mr. Jorkins ve yaşlı Tiffey başlarını aynı ahenkle iki yana salladılar.

"Bu bir şey demek değil," dedi Tiffey.

"Bence de değil," dedi Mr. Jorkins.

"Ama emin olabilirsiniz ki..." diyordum ki yarıda kaldı.

"Sevgili Mr. Copperfield!" dedi Tiffey, gözleri kapalı, elini koluma koyup başını iki yana sallarken: "Siz de benim kadar uzun süredir Dernek'te olsaydınız insanların bu kadar tutarsız ve güvenilmez oldukları bir konu daha olmadığını bilirdiniz."

"Ama o da aynen böyle demişti!" dedim ısrarla.

"Son sözümü söylüyorum," dedi Tiffey. "Bence vasiyetname yok."

Bu bana göre hayret verici bir şeydi ama ortada vasiyetname falan yoktu. Vasiyetnameyle ilgili hiçbir evrak olmamasına bakılırsa, böyle bir şey yazmayı düşünmemişti hiç; çünkü buna dair ne bir ipucu, ne bir taslak, ne de not vardı. Bir o kadar şaşırtıcı olansa işlerinin çok karışık olmasıydı. Ne kadar borcu olduğunu, bunun ne kadarını ödediğini ya da öldüğünde geride ne bıraktığını anlamak çok zordu. Belli ki yıllarca bu konularda kendisinin de belirgin bir fikri olmamıştı. Yavaş yavaş ortaya çıktı ki Dernek'te dış görünüş ve nezaketle ilgili her konuda son hız süren rekabette, kazandığından fazlasını harcamıştı; ki çok fazla bir şey değildi bu ve fazla olsa bile (ki son derece şüpheli bir durum bu) yine de kişisel servetini çok düşürmüştü. Norwood'da bir mobilya satışı olmuş ve burası kiraya verilmişti ve Tiffey bu hikâyeye ne kadar ilgi gösterdiğimi fazla düşünmeden, müteveffanın şahsi yasal borçlarını ödeyip firmanın borcu sayılan, alınamamış veya alınması kesin olmayan birikmiş ücretlerin kendi payına düşen kısmını çıkarınca geriye kalan varlıklarının bin sterlin etmediğini söylemişti bana.

Olayın üzerinden altı hafta geçmişti. Bu süre boyunca çok eziyet çekmiştim ve Miss Mills bana yine, bahsim geçtiğinde kalbi yaralı küçük Dora'mın "Ah babacığım! Ah babacığım!"dan başka bir şey demediğini söylediğinde kendimi harap etmiştim. Dora'nın, iki halasından, Mr. Spenlow'un Putney'de yaşayan ve yıllarca tesadüfi görüşmelerin haricinde ağabeyleriyle hiç iletişim kurmamış olan genç kız kardeşlerinden başka hiç akrabası yoktu. Kavgalı değillerdi (Miss Mills böyle demişti) ama Dora'nın vaftiz töreninde, kendileri akşam yemeğine davet edilecek kadar ayrıcalıklı olduklarını düşünürken sadece çaya davet edildiklerinde bu konudaki düşüncelerini yazılı olarak bildirmişler,

"herkesin mutluluğu için" uzak kalmalarının daha iyi olacağını söylemişlerdi. O günden sonra onlar kendi yollarına, ağabeyleri kendi yoluna gitmişti.

Bu iki hanım, şimdi inziva yerlerinden çıkmış, Dora'yı Putney'ye götürmeyi teklif ediyordu. Dora ikisine birden yapışıp ağlamış ve, "Ah evet halalarım! Lütfen Julia Mills'i, beni ve Jip'i Putney'ye götürün!" diye haykırmıştı. Böylece, cenazeden hemen sonra gittiler.

Putney'ye musallat olmaya nasıl zaman buldum kesinlikle bilmiyorum; ama bir yolunu bulup oralarda gizli gizli dolaştım hep. Miss Mills arkadaşlık görevlerini daha titiz bir şekilde yerine getirmek için bir günlük tutmaya başlamıştı ve benimle bazen Dernek'te buluşup bana yazdıklarını okuyor ya da (eğer fazla vakti yoksa) defteri ödünç veriyordu. Not ettiği her şeyin nasıl da üstüne titriyordum – burada da bir örneğini veriyorum.

"Pazartesi. Tatlı D. hâlâ çok üzgün. Baş ağrısı. Ne kadar güzel tüyleri var diye dikkatini J.'ye çektim. D., J.'yi okşadı. Aklına gelenler kederinin bent kapaklarını açtı. Elemi epeyce aktı. (Gözyaşları kalbin çiy damlacıkları mı yoksa? J. M.)

Salı. D. zayıf ve gergin. Solgunken bile güzel. (Ay için de böyle söylemez miyiz? J. M.) D., J. M. ve J. arabayla hava almaya çıktı. J. pencereden bakıp şiddetle çöpçülere havlıyor, ara ara verdiği gülücükler D.'nin yüzüne yayılıyor. (Bu küçük halkalar bir araya gelip bir hayat zinciri oluşturuyor! J. M.)

Çarşamba. D. nispeten neşeli. Ona, duruma uygun, hoş bir şarkı olan 'Akşam Çanları'nı söyledim. Rahatlatıcı bir etkisi olmadı, tam tersi. D. anlatamayacağım kadar etkilendi bundan. Sonradan onu odasında hıçkıra hıçkıra ağlarken buldum. İnsanla yavru ceylan hakkındaki babı okudum. Fayda etmedi. Bir sabır heykeli gibi dizesine değindim.* (Soru: Neden heykeli acaba? J. M.)

---

* "İnsanla yavru ceylan": Süleyman'ın Özdeyişleri, 6:5. "Bir sabır heykeli gibi": Shakespeare, *On İkinci Gece*, Sahne II, Perde 4. (e.n.)

Perşembe. D. kesinlikle daha iyi. Gece daha iyi geçti. Yanaklarına yine hafif bir Şam gülü rengi geldi. D. C.'den bahsetmeye karar verdim. Hava almaya çıktığımızda da aynı şekilde, ihtiyatlı bir şekilde adını andım. D. anında dağıldı. 'Ah, çok sevgili Julia! Ben ne kadar yaramaz ve sorumsuz bir çocuk oldum!' Sakinleştirip okşadım onu. Mezarın kıyısındaki D. C.'nin hayalî bir resmini çizdim. D. yine dağıldı. 'Ah, ne yapayım, ne yapayım ben? Ah beni götürsene!' Paniğe kapıldım. D. bayıldı ve birahaneden bir bardak su geldi. (Şiirsel bir benzerlik. Birahane levhası siyah beyaz damalı; insan yaşamı da kâh ak kâh kara. Heyhat! J. M.)

Cuma. Olay günü. Adam mavi çantasıyla mutfakta belirir, 'Hanımefendinin çizmeleri pençelenecekti.' Aşçı, 'Böyle bir sipariş vermedik.' Adam ısrar eder. Aşçı araştırmak için çekilir ve adamı J. ile yalnız bırakır. Aşçı geri döndüğünde adam yine ısrar eder ama sonunda gider. J. kayıp. D. şaşkın. Polise bilgi verilir. Geniş burunlu ve köprü korkuluğu gibi bacakları olan adam aranıyor. Her yerde arıyorlar. J. yok. D. içli içli ağlıyor, teselli edilir gibi değil. Tekrar yavru ceylanlı babı anıyorum. Uygun ama bir işe yaramıyor. Akşama doğru tuhaf bir çocuk geliyor. Salona alınıyor. Geniş burunlu ama korkuluklar yok. Bir sterlin istedikten sonra bir köpek gördüğünü söylüyor. Tüm ısrara karşın daha fazla bir şey söylemiyor. D. ona bir sterlin verince aşçıyı küçük bir eve götürüyor, J. orada bir masanın ayağına bağlı duruyor. J. yemeğini yerken onun etrafında dans eden D.'nin neşesine diyecek yok. Bu mutlu olaydan cesaretlenip yukarı katta ona yine D. C.'den bahsediyorum. D. yine ağlamaya başlıyor, acıklı acıklı, 'Ah, yapma, yapma, yapma bunu! Zavallı babam dışında bir şeyi düşünmek çok ayıp!' diye haykırıyor ve J.'ye sarılıp uyuyuncaya kadar hıçkıra hıçkıra ağlıyor. (D. C. zamanın geniş kanatlarına mı sığınmalı acaba? J. M.)"

Bu dönemdeki tek tesellim Miss Mills ve günlüğüydü. Az önce Dora'yı gören Miss Mills'i görmek –onun o halden anlayan sayfalarında Dora'nın adının baş harflerini görmek– onun yüzünden daha da perişan olmak beni rahatlatan tek şeydi. Sanki iskambil kâğıtlarından bir sarayda otururken saray yıkılmış, Miss Mills ve ben yıkıntılar arasında kalmış gibi hissediyordum; zalim bir büyücü, yüreğimdeki masum tanrıçanın etrafına sihirli bir halka çizmişti sanki; benim içeri girmemi de ancak, onca insanı onca engelin üstünden aşırmış olan o güçlü kanatlar sağlayacaktı!

XXXIX

Wickfield ve Heep

Sanırım halam uzayan keyifsizliğimden ciddi ciddi rahatsız olmaya başlayıp, kiraya verilen evinde her şeyin yolunda olup olmadığını görmemi ve aynı kiracıyla daha uzun süreli bir anlaşma yapmamı ister gibi yaparak beni Dover'a göndermeye niyetlendi. Janet, Mrs. Strong'un hizmetinde çalıştığından onu her gün görüyordum. Janet, Dover'dan ayrılırken, bir dümenciyle evlenerek kendisine öğretilmiş olan insanoğlunu inkâr ilkesine son fırça darbesini vurup vurmama konusunda tereddütte kalmış ama bunu yapmamaya karar vermişti. Prensipten kaynaklanan bir şey değildi bu, adamdan pek hoşlanmamıştı, o kadar.

Miss Mills'den ayrılmak bir çaba gerektirse de bana Agnes'la baş başa birkaç saat geçirme fırsatı vereceği için halamın numarasına oldukça istekli bir şekilde uydum. İyi huylu Doktor'dan üç günlük rapor istedim ve Doktor bana bu izni verince –hatta daha fazlasını vermek istedi ama benim enerjim bunu kaldırmazdı– gitmeye karar verdim.

Dernek'e gelince, oradaki sorumluluklarımla ilgili dikkatli olmama gerek yoktu. Doğruyu söylemek gerekirse, birinci sınıf dava vekilleri arasında pek iyi bir izlenim vermi-

yorduk ve hızla düşerek kuşkulu bir duruma kayıyorduk. Mr. Spenlow'un zamanından önce, Mr. Jorkins'in idaresinde işler kötü durumdaydı ve eklenen taze kanla birlikte ve Mr. Spenlow'un gösterdiği beceriyle canlansa da, fiilî idarecinin ölümü gibi bir darbeyle sarsılmayacak kadar sağlam bir temel yoktu. Eskisi gibi değildi hiç. Mr. Jorkins şirketteki namına rağmen çabuk kabullenen, yetersiz bir adamdı ama dışarıdaki hali bunu pek desteklemiyordu. Artık ona emanettim; onu enfiyesini çekerken ve işleri salmış gördüğümde halamın verdiği bin sterline her zamankinden daha çok acıdım.

Ama hepsi bu kadarla bitmiyordu. Dernek'te bir dolu asalak ve dışarıdan tip vardı; kendileri dava vekili olmadıkları halde ara sıra anlaşmazlığın olmadığı miras davalarıyla uğraşıyorlardı ve bu işler onlara kazançtan pay elde etmek amacıyla isimlerini ödünç veren dava vekilleri tarafından veriliyordu – ve ortalıkta bunlardan çok fazla vardı. Şirketimiz şimdi her ne şekilde olursa olsun iş yapmak istediğinden bu asil takıma katıldık ve ellerindeki işleri bize getirmeleri için bu asalaklarla dışarıdan kişilere yem atmaya başladık. Hepimizin istediği evlenme ehliyeti ve miras davalarıydı; en çok para getiren işler de bunlardı ve bu alanlarda kıran kırana bir rekabet vardı. Dernek'in girişindeki bütün yollara adam kaçırma ve dolandırma amaçlı kişiler konuluyor, onlara, yastaki kişilerle sıkılgan görünümlü bütün beyefendilerin yolunu kesmeleri için talimatlar veriliyordu; sonra da bunlar, yolunu kestikleri şahısları kendi işverenlerinin olduğu bürolara gitmeye ikna ediyorlardı ve bu talimatlar öyle güzel yerine getiriliyordu ki ben bile, sima olarak tanınmadan evvel iki kere ana rakibimizin bürosuna sürüklenmiştim. Bu çığırtkan beyler arasındaki çıkar çatışmaları sinirlerin gerilmesine yol açıyordu ve arada kişisel sürtüşmeler de oluyordu; hatta bir süre mor gözle dolanan ana dolandırıcımız (önceden şarap işindeydi, sonradan yeminli simsarlık yapmaya

başladı) yüzünden Dernek epeyce çalkalanmıştı. Bu öncü birliklerin hiçbiri, arabasından inen karalar içindeki yaşlı bir hanıma nazikçe eşlik etmekte, onun görüşmek istediği dava vekilinin öldüğünü söylemekte, kendi işverenini o dava vekilinin yasal halefi ve temsilcisi olarak tanıtmakta ve bu yaşlı hanımı (kimi zaman fazlasıyla etkilenmiş oluyorlardı) işvereninin bürosuna götürmekte bir beis görmüyordu. Pek çok esir elime bu şekilde düşmüştü. Evlenme ehliyet belgesine gelince, rekabet öyle bir raddeye varmıştı ki evlenme ehliyet belgesi isteyen çekingen bir beyin, karşısına çıkan ilk dolandırıcıya teslim olmaktan başka yapacak bir şeyi yoktu; ya da uğruna savaşılıp en güçlünün yemi olacaktı. Bu çekişmenin en hararetli olduğu dönemde kâtiplerimizden biri –kendisi dışarıdandı– başında şapkasıyla otururdu; böylece dışarı fırlamaya ve içeri getirilen herhangi bir kurbana şahit olarak kardinal vekilinin önünde yemin etmeye hazır olurdu. Bu dolandırıcılık düzeni sanırım hâlâ devam ediyor. Dernek'te olduğum son gün, üzerinde beyaz önlük olan güçlü kuvvetli bir kişi girişte üzerime atılarak kulağıma "Evlenme ehliyet belgesi" diye fısıldamıştı ve beni sırtlanıp dava vekilinin yanına götürmesine zor engel olunmuştu. Bu konuyu burada kesip Dover'a geçeyim.

Evde her şeyi gayet iyi bir halde buldum ve kiracısının, halamın davasını devralıp eşeklere karşı olan mücadelesini sürdürdüğünü söyleyerek halamı mutlu etme şansına eriştim. Orada halletmem gereken küçük işi yoluna koyduktan sonra bir gece o evde kaldım ve ertesi sabah Canterbury'ye yürüdüm. Mevsimlerden yine kıştı; taze, soğuk ve rüzgârlı gün ve nefes kesen doğa umutlarımı canlandırmıştı.

Canterbury'ye gelince, ruhumu dinlendiren ve yüreğimi ferahlatan dingin bir keyifle eski sokaklarda oyalandım. Dükkânların üzerinde eski işaretler, eski isimler vardı ve buralarda aynı insanlar çalışıyordu. Öğrencilik günlerim bana o kadar eskide kalmış gibi geliyordu ki buranın nasıl bu ka-

dar az değiştiğine hayret ettim; ta ki kendimin de ne kadar az değiştiğini fark edinceye kadar. Tuhaf belki, ama zihnimde Agnes'la bir tuttuğum o sessiz etki, onun yaşadığı şehre bile sinmişti. Yaşlı kargaların ve ekinkargalarının neşeli seslerinin kusursuz sessizlikten daha ıssız kıldığı kutsal katedral kulelerinde; bir tanesi, tıpkı onları huşu içinde seyreylemiş hacılar gibi yok olup gitmiş, çoktan devrilmiş ve parçalanmış heykellerle dolu olan harap şehir kapılarında; yüzyıllık sarmaşıkların kapladığı üçgen çatılarla yıkık duvarlardan oluşan sakin köşelerde; eski evler, tarlalar, meyve bahçeleri ve bahçelerin yarattığı o pastoral manzarada; her yerde –her şeyde– aynı dingin havayı, aynı sakin, düşünceli ve yatıştırıcı ruhu hissetmiştim.

Mr. Wickfield'ın evine vardığımda, eskiden hep Uriah Heep'in oturduğu zemin kattaki küçük odada Mr. Micawber büyük bir özenle yazı yazıyordu. Üzerinde resmî görünüşlü siyah bir takım elbise vardı ve o küçük büroda oldukça iriyarı ve büyük görünüyordu.

Mr. Micawber beni gördüğüne çok sevinmişti ama kafası da biraz karışmıştı. Beni hemen Uriah'nın yanına götürecekti ama ben karşı çıktım.

"Hatırlarsanız, evi eski günlerden biliyorum," dedim, "bu yüzden yukarı kata nasıl çıkılacağını biliyorum. Hukuk işleri nasıl gidiyor, Mr. Micawber?"

"Sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber. "Yüksek bir hayalgücüne sahip bir adam için hukuk çalışmalarına edilecek tek itiraz bunların içerdiği detayların miktarıyla ilgili. İşle ilgili yazışmalarımızda bile," dedi Mr. Micawber bir yandan yazdığı mektuplara göz atarak, "zihnin, coşkulu ifadelerle şahlanma özgürlüğü yok. Öte yandan müthiş bir uğraş bu. Müthiş bir uğraş!"

Sonra Uriah Heep'in eski evine kiracı olduğunu ve Mrs. Micawber'ın beni bir kez daha evinde ağırlamaktan mutluluk duyacağını söyledi.

Mr. Micawber, "Arkadaşım Heep'in sevdiği bir ifadeyi kullanacak olursam mütevazı bir yer, ama daha iddialı bir ikametgâh yolunda sıçrama taşı görevi görebilir," dedi.

Arkadaşı Heep'in kendisine karşı davranışlarından memnun olup olmadığını sordum. Cevap vermeden önce kalkıp kapı kapalı mı diye baktı ve sonra alçak sesle şöyle dedi:

"Sevgili Copperfield, parasal sıkıntıların baskısı altında çalışan bir adam çoğunlukla dezavantajlı bir durumdadır. Bu baskı, aylık ücretlerin ödenme zamanı tam olarak gelmeden bu maaşların çekilmesini gerektirdiğinden bu dezavantaj hiç azalmadı. Tüm söyleyebileceğim, arkadaşım Heep'in şimdi tek tek üzerinde durmama gerek olmayan bu ricalara hem aklına hem de kalbine leke sürmeyecek tarzda cevaplar verdiği."

"Onun kendi parasını çok rahat harcadığını sanmazdım," dedim.

"Kusura bakmayın!" dedi Mr. Micawber kendini tutmuş gibi. "Arkadaşım Heep'ten kendi deneyimlerime göre bahsediyorum."

"Deneyiminizin bu kadar müspet olmasına sevindim," diye karşılık verdim.

"Çok naziksin sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber ve bir şarkı mırıldandı.

Konuyu değiştirmek için, "Mr. Wickfield'ı görüyor musunuz?" diye sordum.

Mr. Micawber, "Pek görmüyorum," dedi kabaca. "Mr. Wickfield muhteşem niyetlere sahip bir adam derim ben; ama uzun lafın kısası, eskide kalmış biri."

"Ne yazık ki ortağı onu öyle yapmaya çalışıyor," dedim.

Taburesinde bir iki defa huzursuz huzursuz döndükten sonra, "Sevgili Copperfield!" dedi Mr. Micawber. "İzin verirseniz bir şey söyleyeceğim! Ben burada bir güvene sığınarak bulunuyorum. Bir itimada sığınarak bulunuyorum. Bazı konuların tartışılması, bizzat Mrs. Micawber'la bile (ki

kendisi iyi günde kötü günde ortağım olmuş, sağlam bir akla ve sağduyuya sahip bir hanımdır) üzerime düşen görevlerle bağdaşmıyor. Bu yüzden arkadaşlık ilişkimizde –buna asla zarar gelmeyeceğini umarak– bir çizgi çekmeyi teklif ediyorum. Bu çizginin bir yanında," dedi Mr. Micawber bunu cetvelle göstererek, "küçük bir istisnayla, insan aklının alabileceği her şey; diğer tarafta, işte o istisna; yani Wickfield ve Heep beylerin kendilerine ait ve buna bağlı olan tüm işler. Bu teklifi onun sağduyulu hükmüne sunmakla çocukluk arkadaşımı gücendirmiş olmadığımı umuyorum."

Mr. Micawber'da, sanki yeni görevleri ona hiç uygun değilmiş gibi, üzerine sıkıca oturan bir tedirginlik fark ettiysem de gücenmeye hakkım olmadığını düşündüm. Böyle söylemem onu rahatlatmışa benziyordu; elimi sıktı.

"İnanın Copperfield," dedi Mr. Micawber, "Miss Wickfield'a hayranım. Kendisi son derece dikkat çekici bir cazibeye, zarafete ve meziyetlere sahip olan çok seçkin bir genç hanım." Sonra belirsiz bir şekilde elini öpüp en kibar haliyle başını eğdi ve, "Şerefim üzerine, Miss Wickfield'a bağlılık yemini ederim," dedi.

"En azından buna sevindim," dedim.

"Sevgili Copperfield, eğer sizinle geçirme mutluluğuna eriştiğimiz o güzel öğleden sonra bizi en sevdiğiniz harfin D. olduğuna inandırmasaydınız," dedi Mr. Micawber, "kesinlikle bunun A. olduğunu söyleyebilirdim."

Hepimiz ara sıra, sanki söylediğimiz ve yaptığımız şeyi daha önce söylemiş ve yapmış gibi bir hisse kapılırız; çok eski zamanlarda – çağlar öncesinde, etrafımız aynı yüzler, nesneler ve olaylarla sarılmış gibi, az sonra söylenecek şeyi, sanki anımsamış gibi biliriz! O, bu kelimeleri sarf etmeden evvel, bu gizemli duyguyu hayatımda hiç böyle güçlü bir şekilde hissetmemiştim.

Kısa bir süre sonra evdekilere sevgilerimi iletmesini söyleyerek Mr. Micawber'ın yanından ayrıldım. Yeniden yazı-

sına dönmek için taburesine oturup kalemini yeniden eline aldığını ve kolalı yakasının içinde boynunu rahatlatmak için başını çevirdiğini görünce onunla aramıza giren bir şey olduğunu açıkça hissettim; yeni sorumlulukları nedeniyle birbirimizle eskisi gibi anlaşamıyorduk ve bu, ilişkimizin doğasını hayli değiştirmişti.

Hoş antika salonda kimse yoktu ama Mrs. Heep'in bulunduğu yere dair izler taşıyordu. Hâlâ Agnes'ın olan odaya baktım ve onu ateşin yanı başında, eski tarz güzel bir masanın başına oturmuş bir şeyler yazarken gördüm.

Gölgem ışığını kapatınca Agnes başını kaldırdı. O nazik yüzündeki parlak değişimin sebebi ve tatlı bakışıyla sıcak karşılamasının hedefi olmak ne büyük bir mutluluktu!

Birlikte, yan yana otururken, "Ah Agnes!" dedim. "Seni son günlerde çok özlemiştim!"

"Öyle mi?" dedi. "Yine mi? Bu kadar çabuk hem de?"

Başımı iki yana salladım.

"Nasıl bilmiyorum Agnes ama sanki sahip olmam gereken bir zihin becerisinin yokluğunu çekiyorum. Buradaki eski mutlu günlerimizde sen benim yerime o kadar çok düşünürdün ve ben de bana akıl ve destek vermen için öyle doğal bir şekilde yanına gelirdim ki sanırım gerçekten bu beceriyi edinme şansımı kaçırmışım."

Neşeli bir şekilde, "Mesele nedir?" diye sordu Agnes.

"Bunu nasıl anlatırım bilmiyorum," dedim. "Ben çalışkan ve azimli biriyim, öyle değil mi?"

"Kesinlikle öylesin," dedi Agnes.

Biraz çekinerek, "Peki sabırlı mıyım Agnes?" diye sordum.

"Evet," dedi Agnes gülerek. "Oldukça."

"Yine de," dedim, "bazen öyle perişan ve endişeli hissediyorum ve kendime inanmak konusunda öyle istikrarsız ve kararsız oluyorum ki sırtımı dayayacak bir şeye –böyle demek doğru mu acaba?– ihtiyaç duyduğumu anlıyorum."

"Böyle demek doğru olabilir," dedi Agnes.

"Evet!" dedim. "Bak şimdi! Londra'ya geldin, sana sırtımı dayadım; birden bir amacım ve yönüm oldu. Bunları kaybettim, buraya geldim ve yine bir anda farklı biri oldum sanki. Bu odaya girdiğim andan beri beni üzen olaylar değişmedi; ama bu kısacık aradaki etkinin yarattığı değişimle üzerime bambaşka bir hal, ah, hem de çok daha iyi bir hal geldi! Nedir bu? Bu işin sırrı ne Agnes?"

Agnes başını eğerek ateşe baktı.

"Hep aynı hikâye," dedim. "Mesele büyük de olsa küçük de, yaşanan şey aynı dediğimde gülme bana. Eski sıkıntılarım saçmaydı, şimdikiler ciddi; ama manevi kardeşimden ne zaman uzak kalsam..."

Agnes başını kaldırıp –ne kadar ilahi bir yüzü vardı!– bana elini uzattı ve ben de bunu öptüm.

"Agnes, bir işin başında, bana tavsiyede bulunmak ve onaylamak için yanımda olmadığında deliye dönüyorum ve bir dolu güçlükle karşılaşıyorum. Nihayet sana gelince de (her zamanki gibi) huzura ve mutluluğa ermiş oluyorum. Şimdi yorgun bir gezgin misali eve gelmişçesine engin bir huzur duyuyorum."

Bu sözleri öyle derinden hissetmiştim ve bunlar beni öyle içtenlikle etkilemişti ki sesim çatladı ve yüzümü elimle kapatıp ağlamaya başladım. Doğruyu söyleyeyim. Pek çoğumuz gibi ben de, içimde ne tür çelişkiler ve tutarsızlıklar olduğundan, her şeyin ne kadar farklı ve daha iyi olabileceğinden, beni kendi kalbimin sesinden ısrarla uzaklaştıran ne kadar çok şey yaptığımdan bihaberdim. Tek bildiğim, Agnes yakınımdayken hissettiğim huzur ve mutluluğun sahici ve içten olduğuydu.

Agnes, bu evi çok uzun zaman önce benim için kutsal bir yere dönüştürmüş olan o sakin kız kardeş üslubu, ışık saçan gözleri, hassas sesi ve tatlı dinginliğiyle çok geçmeden beni bu zayıflık anından kurtardı ve bana son görüşmemizden bu yana olanları tek tek anlattırdı.

"Sana söyleyeceğim bir şey daha var Agnes," dedim anlatacaklarım bitince. "Güvendiğim sensin."

"Ama güvendiğin ben olmamalıyım Trotwood," dedi Agnes tatlı bir gülüşle. "Başka biri olmalı bu."

"Dora mı?" dedim.

"Kesinlikle."

Biraz utanarak, "Böyle bir şey diyemedim Agnes," dedim, "çünkü Dora... nasıl desem, güvenilmesi oldukça zor biri demeyeyim de tam bir saflık ve içtenlik timsali... Ama asıl zor olan... bunu nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum gerçekten Agnes; o çok ürkek, ufak tefek biri ve kolayca rahatsız olup korkuyor. Bir süre önce, babasının ölümünden evvel, bundan ona bahsetmeyi düşünmüştüm... Eğer sıkılmazsan bunu anlatayım sana."

Böylece, yoksulluğumu ilan edişimi, yemek kitabını, evi çekip çevirmeyi ve geri kalan her şeyi Agnes'a anlattım.

Gülümseyip, "Ah Trotwood!" diyerek bana itiraz etti. "Eski günlerdeki gibi acelecisin! Bu kadar ürkek, sevgi dolu ve toy bir kıza karşı bu kadar ani davranışlarda bulunmadan da dürüst bir şekilde durumunu toparlamaya çalışabilirdin. Zavallı Dora!"

Agnes'ın bunları söyleyişindeki kadar tatlı ve hoşgörülü bir kibarlığı daha önce hiç duymamıştım. Sanki bir yandan hayranlık ve sevecenlikle Dora'yı sarıp sarmalarken, o düşünceli korumasıyla, onun küçük yüreğini titreten telaşımdan dolayı beni de sessizce kınamış oluyordu. Dora'yı, o büyüleyici saflığıyla Agnes'a sarılıp teşekkür ettiğini ve tatlı tatlı bana sokularak tüm çocuksu masumiyetiyle beni sevdiğini görmüştüm sanki.

Agnes'a öyle minnettar, öyle hayrandım ki! İkisini çok açık bir bakış açısıyla, birbirine renk katan yakın arkadaşlar olarak gördüm!

Kısa bir süre ateşe baktıktan sonra, "O zaman ne yapmam lazım Agnes?" diye sordum. "Ne yapmak gerekir?"

"Bence," dedi Agnes, "en doğrusu şu iki hanıma yazmak. Bazı şeyleri gizlemek hoş olmaz."

"Evet. Madem öyle diyorsun," dedim.

Alçakgönüllü bir duraksamayla, "Bu tür şeyleri yargılayacak durumda biri değilim," dedi Agnes, "ama –uzun lafın kısası– gizli saklı işler çevirmenin sana hiç yakışmayacağını düşünüyorum."

"Agnes, korkarım, senin gözünde büyüttüğün kişiye yakışmayacağını düşünüyorsun," dedim.

"Sana, senin samimi yaradılışına yakışmayacağını düşünüyorum," diye karşılık verdi; "bu yüzden bu iki hanıma yazardım. Olup biten her şeyi elimden geldiğince açık ve yalın bir şekilde anlatır ve onları ara sıra evlerinde ziyaret etmek için izin isterdim. Genç oluşunu ve hayatta kendine bir yer edinmek için didinmeni hesaba katınca onların öne süreceği her türlü koşula çabucak uyacağını söylemek yanlış olmaz sanırım. Dora'dan hiç bahsetmeden, ricanı kırmamaları ve uygun olduğunu düşündükleri bir anda bunu onunla konuşmaları için üstelerdim. Ama çok da üstlerine gitmezdim," dedi Agnes zarifçe, "onları zorlamazdım da. Sadakatime ve azmime güvenirdim – bir de Dora'ya."

"Ama Agnes, ya Dora'yla konuşup onu yine korkuturlarsa ve Dora ağlamaya başlarsa," dedim, "ve benden hiç bahsetmezse!"

Yüzünde aynı tatlı, hoşgörülü ifadeyle, "Sence öyle bir şey olabilir mi?" dedi Agnes.

"Tanrı onu korusun; bir kuş kadar kolay ürküyor," dedim. "Olabilir yani! Ya da o iki Miss Spenlow (bu tür karakterler yaşlanınca bir tuhaf oluyorlar bazen) böyle şeylerin söylenemeyeceği insanlar olabilir!"

Agnes yumuşacık bakan gözlerini kaldırarak, "Ben böyle ihtimalleri düşünmezdim Trotwood," dedi. "Belki de bunu yapmanın doğru olup olmadığını düşünmek ve de doğruysa yapmak lazım sadece."

Bu konuda şüphem yoktu artık. Görevimin öneminin ağırlığını derinden hissetmeme rağmen tüm öğleden sonrayı hafiflemiş olarak, Agnes'ın bu büyük amaç uğruna bana bıraktığı yazı masasının başında, bu mektubun taslağını hazırlamakla geçirdim. Ama önce Mr. Wickfield'ı ve Uriah Heep'i görmek için aşağıya indim.

Uriah'yı bahçede, yeni yapılmış sıva kokulu bir büroda buldum, bir dolu kitabın ve kâğıdın ortasında inanılmaz pejmürde görünüyordu. Beni her zamanki yaltaklanan tarzıyla karşıladı ve gelişimi sanki Mr. Micawber'dan hiç duymamış gibi davrandı; ama ben bu numaraya kanmadım. Mr. Wickfield'ın, yeni ortağın yerleşebilmesi için çeşitli eşyalar çıkarılmış olduğundan önceki halini mumla aratır haldeki odasına giderken bana eşlik etti ve ateşin önünde durarak sırtını ısıttı ve Mr. Wickfield'la ben birbirimizi selamlarken kemikli elleriyle çenesini kaşıdı.

Onaylaması için Uriah'ya bakmaksızın, "Canterbury'de kaldığın süre boyunca bizimle kalır mısın Trotwood?" diye sordu Mr. Wickfield.

"Bana yer var mı?" dedim.

"Eminim vardır küçükbey – size artık Mr. demek lazım ama diğerine çok alışmışız," dedi Uriah, "eğer sizin için de uygunsa, zevkle eski odanızı boşaltırım ben."

"Yok yok," dedi Mr. Wickfield. "Rahatsız olmayın. Başka bir oda daha var. Bir oda daha var."

Uriah sırıtarak, "Ah, ama biliyorsunuz," dedi, "bundan gerçekten mutluluk duyarım!"

Uzun lafın kısası, diğer odaya geçeceğimi, diğer odadan başka yerde kalmayacağımı söyledim; böylece diğer odada kalmama karar verildi ve ben de akşam yemeğine kadar yanlarından ayrılarak tekrar yukarı çıktım.

Orada Agnes'tan başka kimsenin olmayacağını umuyordum. Ama Mrs. Heep örgüsünü alıp o odada ateşin yanına gelmek için izin istemiş; güya o gün rüzgârlı olduğu için bu

odanın havası romatizmasına salonun ya da yemek odasının havasından daha iyi geliyormuş. Hiç vicdan azabı duymaksızın onu katedralin en tepesinde rüzgârın insafına bırakabilirdim o anda ama erdemli davranma ihtiyacı duyup ona arkadaşça bir selam verdim.

Sağlığını sormam üzerine, "Tüm mutavazılığımla minnettarım size," dedi Mrs. Heep, "ama idare ediyorum işte. Pek matah bir şey yok. Uriah'mın hayatta iyi bir yer edindiğini görebilirsem başka bir şey istemem zaten. Sizce Ury'm nasıl görünüyordu efendim?"

Onun her zamanki gibi haydut gibi göründüğünü düşünüyordum ama onda bir değişiklik görmediğimi söyledim.

"Aa, değişmemiş mi diyorsunuz gerçekten?" dedi Mrs. Heep. "Ben tüm mutavazılığımla sizden farklı görüyorum durumu. Sizce de zayıflamamış mı biraz?"

"Her zamanki gibi geldi bana," dedim.

"Öyle mi dersiniz!" dedi Mrs. Heep. "Ama tabii siz ona ana gözüyle bakmıyorsunuz!"

Göz göze geldiğimizde, annesinin gözlerinin oğlu için ne kadar sevgi dolu olursa olsun, dünyanın geri kalanı için pek uğursuz olduğunu düşündüm; bana kalırsa ana oğul birbirlerine çok bağlılardı. Bu gözler beni geçip Agnes'a döndü.

"Ya siz Miss Wickfield, siz bir zayıflık ve bitkinlik görmüyor musunuz onda?" diye sordu Mrs. Heep.

Agnes sessizce elindeki işle ilgilenmeye devam ederek, "Hayır," dedi. "Onun üstüne fazla düşüyorsunuz. Gayet iyi kendisi."

Mrs. Heep sert bir şekilde burnunu çekerek örgüsüne döndü.

Asla vazgeçmedi ve bizi bir an bile yalnız bırakmadı. Eve erken gelmiştim ve akşam yemeğine kadar daha üç dört saatimiz vardı; ama Mrs. Heep orada oturmuş, bir kum saatinin kumlarını akıtışı kadar monoton bir tarzda örgü örüyordu. Ateşin yan tarafında oturuyordu; ben de bunun

önündeki bir masada oturuyordum; benim biraz ötemde, ateşin diğer yanındaysa Agnes oturuyordu. Ne zaman mektubumda yazacaklarımı düşünsem gözlerimi kaldırıyor ve Agnes'ın düşünceli yüzüyle karşılaşıyordum; bu aydınlık yüz, o meleksi ifadesiyle bana cesaret verirken, üzerimdeki uğursuz gözün benim üzerimden çekilip Agnes'a gittiğini, sonra yeniden bana dönerek sinsice örgüsüne daldığını fark ediyordum. Bu sanatı pek bilmediğim için ne ördüğünü bilmiyordum; ama elindeki iş, bir ağı andırıyordu ve Çin çubukları gibi şişleriyle örgüsünü örerken ateşin etkisiyle korkunç görünümlü bir büyücü kadına benziyordu, karşısında oturan parlak iyilik şimdilik ona fırsat vermese de yavaş yavaş ağını fırlatmaya hazırlanıyordu.

Mrs. Heep yemekte gözlerini kırpmadan bizi izlemeye devam etti. Yemekten sonra sıra oğlundaydı ve Mr. Wickfield'la yalnız kaldığımızda bana yan yan bakıp ben artık dayanamaz hale gelinceye kadar eğilip büküldü. Salona geçildiğinde anne yine örgü örüp bizi izliyordu. Agnes'ın şarkı söyleyip çaldığı süre boyunca o da piyanonun başında oturdu. Bir ara Ury'ciğinin (kocaman bir koltukta esniyordu o anda) bayıldığını söylediği bir baladı çalmasını istedi Agnes'tan; sonra da ara ara oğlunun bu parçada kendinden geçtiğini belirtti ona. Sonuçta, oğlundan bahsetmeden konuştuğu pek olmadı – hatta hiç olmadı belki de. Anlaşılan onun vazifesi buydu.

Bu durum yatma saatine kadar devam etti. Ana oğulu iki koca yarasa misali, tüm evin üzerini kaplayacak şekilde asılı ve o çirkin suretleriyle evi karartırken görmek beni o kadar rahatsız etmişti ki yatmaya gideceğime aşağıda kalıp bütün o örgü faslına ve diğer şeylere katlansam daha iyiydi. Gece pek uyuyamadım. Ertesi gün örgü ve izleme faslı yine başladı ve bütün gün sürdü.

Agnes'la on dakika bile konuşma fırsatım olmamıştı. Yazdığım mektubu bile gösteremedim ona. Benimle yürü-

yüşe çıkmasını teklif ettim; ama Mrs. Heep durmadan kendini iyi hissetmediğini söyleyince Agnes ona refakat etmek için tüm merhametiyle yanında kaldı. Alacakaranlık çökerken evden yalnız çıktım ve yapmam gerekenleri, Agnes'tan uzak durmanın doğru olup olmadığını, Uriah Heep'in bana Londra'da söylediklerini düşünmeye koyuldum; çünkü bu artık beni tekrar rahatsız etmeye başlamıştı.

Güzel bir yürüyüş yolu olan Ramsgate'te biraz ilerlemiş ama kentin dışına daha tam çıkmamışken tozun dumanın içinden biri arkamdan seslendi. Paytak paytak yürüyen ve üzerinde ince, kocaman bir palto olan bu kişiyi başkasıyla karıştırmak mümkün değildi. Durdum ve Uriah Heep yanıma geldi.

"Ne oldu?" dedim.

"Ne kadar hızlı yürüyorsunuz!" dedi. "Bacaklarım uzundur ama onları zorladınız epey."

"Nereye gidiyorsun?" diye sordum.

"Eğer beni eski bir tanıdıkla yürüme zevkinden mahrum etmezseniz sizinle geliyorum küçükbey." Bedenini gönül alıcı ya da gülünç denebilecek bir tarzda sarsarak böyle dedikten sonra yanı başımda yürümeye koyuldu.

Kısa bir sessizliğin ardından elimden geldiğince kibar bir şekilde, "Uriah!" dedim.

"Buyrun küçükbey!" dedi Uriah.

"Doğruyu söylemek gerekirse (sakın gücenme ama), evde etrafımda çok fazla insan olduğu için yürüyüşe tek başıma çıkmıştım."

Bana yan yan bakıp en haşin sırıtışıyla, "Annemi kastediyorsunuz, değil mi?" dedi.

"Eh, evet," dedim.

"Ah! Ama biliyorsunuz biz çok mutavazıyız," dedi. "Bir de kendi mutavazılığımızı bildiğimizden, durumu o kadar mutavazı olmayanlar tarafından duvara itilmemeye dikkat etmeliyiz. Ama aşkta tüm stratejiler mubahtır efendim."

Koca ellerini kaldırıp çenesine dokundu ve bunu ovuşturup hafifçe kıkırdadı; bu haliyle onun art niyetli bir Habeş maymununu andırdığını düşündüm; bir insan ona ancak bu kadar benzerdi.

Kendine sevimsiz şekilde sarılmaya devam edip başını bana doğru sallayarak, "Aslında siz bayağı tehlikeli bir rakipsiniz küçükbey. Hep öyleydiniz gerçi, biliyorsunuz."

"Evi Miss Wickfield'a dar edip gözünü onun üzerinden benim yüzümden mi ayırmıyorsun?" dedim.

"Ah küçükbey! Bunlar çok kırıcı sözler," dedi Uriah.

"Sözlerimi istediğin gibi yorumlayabilirsin," dedim. "Ama demek istediğim şeyi biliyorsun Uriah."

"Yoo bilmiyorum! Söylemelisiniz," dedi. "Gerçekten! Anlayamadım."

Agnes'ın hatırına ölçülü ve sakin olmaya çalışarak, "Benim Miss Wickfield'ı bir kız kardeşten farklı gördüğümü mü sanıyorsun?" diye sordum.

"Küçükbey," dedi Uriah, "bu soruya cevap vermek zorunda değilim bildiğiniz üzere. Belki öyle görüyorsunuzdur. Belki de öyle görmüyorsunuzdur!"

Yüzündeki hinliğe ve kirpikten yoksun gölgesiz gözlerine benzeyen başka bir şeyi daha önce görmemiştim.

"Gel o zaman!" dedim. "Miss Wickfield'ın hatırına..."

Uriah can sıkıcı ve sevimsiz bir bükülme eşliğinde, "Agnes'ım!" diye bağırdı. "Ona Agnes deyin lütfen küçükbey!"

"Agnes Wickfield'ın hatırına – Tanrı onu korusun!"

Uriah, "Bu dua için teşekkürler küçükbey!" diyerek lafın üzerine atladı hemen.

"Sana söyleyeceğime Jack Ketch'e* söylemeyi yeğleyeceğim şeyi söylemem gerek."

Boynunu uzattı, elini kulağına dayayarak, "Kime?" diye sordu Uriah.

---

* Barbarca infazlarıyla ün edinmiş bir cellat. Ölümünden sonra İngiltere'de uzun bir süre cellatlara genel olarak bu ad verilmiştir. (e.n.)

"Cellada, aklıma gelen en olmayacak kişiye," dedim – gerçi onun yüzü bu anıştırmayı doğal karşılamış gibiydi. "Ben başka bir genç hanımla nişanlıyım. Umarım bu seni rahatlatır."

"Yeminlen?" dedi Uriah.

Talep ettiği onaya kızgın bir şekilde cevap vermeye hazırlanıyordum ki elimi tutup sıktı.

"Ah küçükbey!" dedi. "Eğer size kalbimdekileri döktüğümde, yani oturma odanızdaki ateşin karşısında uyuyarak sizi rahatsız ettiğim gece siz de bana güvenip açılmaya tenezzül etseydiniz sizden kuşkulanmazdım asla. Şimdi annemi hemen aradan çekeceğim; hem de zevkle. Sevgiden kaynaklanan önlemleri hoş görürsünüz, değil mi? Bana güvenip açılmaya tenezzül etmemeniz ne kötü olmuş küçükbey! Size her türlü olanağı sunduğuma eminim. Ama siz benimle benim istediğim şekilde konuşmaya tenezzül etmediniz hiç. Benim sizi sevdiğim gibi sevmediğinizi biliyorum beni!"

Tüm bu süre boyunca elimi nemli, balık gibi parmaklarıyla sıkmış, ben de bundan kurtulmak için elimden geleni yapmıştım. Ama işe yaramamıştı. Elimi dut rengi koca paltosunun kolundan içeri çekti ve böylece biraz mecburiyetten, onunla kol kola yürüdüm.

Beni yavaş yavaş, üzerinde erken doğan ayın gümüşi ışığıyla uzak pencereleri aydınlattığı kente doğru çevirerek, "Dönelim mi artık?" dedi Uriah.

Oldukça uzun süren sessizliği bölerek, "Bu konuyu kapamadan evvel, şunu bilmelisin ki," dedim, "Agnes Wickfield'ın senden daha üstün ve senin isteklerinden şu ay kadar uzakta olduğunu düşünüyorum!"

"Huzurlu! Değil mi?" dedi Uriah. "Hem de çok! Şimdi küçükbey, beni benim sizi sevdiğim kadar sevmediğinizi itiraf edin hadi. En başından beri beni fazla mutavazı buldunuz, öyle değil mi?"

"Alçakgönüllülük iddialarından hoşlanmam," dedim, "daha doğrusu hiçbir iddiadan."

Ayışığında güçsüz ve kurşuni bir renkte görünen Uriah, "Bak şimdi!" dedi. "Ben bilmiyor muydum sanki! Benim durumumdaki birinin haklı mutavazılığını hiç düşünmüyorsunuz ama küçükbey! Babam da ben de oğlanlar için olan bir vakıf okulunda yetiştik; annem de bizim gibi devlete ait bir tür hayır kurumuna gitmiş. Bize oralarda epeyce mutavazılık öğrettiler – sabahtan akşama kadar başka bir şey görmedik. Herkese karşı mutavazı olmalıydık; birilerinin karşısında şapka çıkarmayı, diğerlerinin karşısında eğilmeyi, bizden üstte olanların karşısında haddimizi bilmeyi öğrettiler. Bizden üstte olan ne kadar çok insan varmış! Babam mutavazılığı sayesinde gözetmen öğrencilerden madalya almıştı hatta. Ben de. Babam bu mutavazılığıyla zangoç oldu sonra. İyi huyuyla kibar insanların arasında öyle bir yer edindi ki onu hep yanlarında tuttular. 'Mutavazı ol Uriah,' derdi babam bana, 'o zaman işler yoluna girer. Okulda sana da bana da söylenen buydu; en iyisi bu. Mutavazı ol,' derdi, 'o zaman başarırsın!' Hakikaten hiç fena olmadı!"

İlk defa bu iğrenç, ikiyüzlü, sahte tevazunun Heep ailesinden kaynaklandığını anlamıştım. Mahsulü görmüştüm ama tohuma kafa yormamıştım.

"Daha küçük bir çocukken," dedi Uriah, "mutavazılığın ne olduğunu bildim ve bunu sevdim. İştahla özür dileyip söylenenleri iştahla yuttum. Eğitimimin mutavazı bir noktasında durdum ve kendi kendime, 'Burada dur!' dedim. Siz bana Latince öğretmeyi teklif ettiğinizde kabul etmemem gerektiğini biliyordum. 'İnsanlar senden üstte olmayı severler,' derdi babam, 'kendini aşağıda tut.' Şu ana kadar son derece mutavazı davrandım küçükbey, ama artık biraz güç sahibiyim!"

Tüm bunları, gücünü kullanarak telafi etmekte kararlı olduğunu göstermek için söylemişti belli ki – bunu ayışığındaki yüzünde görmüştüm. Onun alçaklığından, hilesinden ve kötülüğünden hiç kuşku duymamıştım zaten; ama şimdi ilk defa, bu erken başlayan ve uzun süren baskının etkisiyle

ne kadar adi, yılmak bilmez ve kindar bir ruha sahip olduğunu görüyordum.

Kendiyle ilgili sözlerinin bir faydası oldu, elini geri çekerek çenesinin ucunu sıktı. Ondan ayrıldığım anda ayrı kalmaya kararlıydım ve pek fazla bir şey konuşmadan yan yana geri döndük. Ona verdiğim haber nedeniyle mi, yoksa geçmişe bakmak hoşuna gittiğinden mi, bilmiyorum ama bir sebeple keyfi yerine gelmişti. Akşam yemekte her zamankinden daha çok konuştu, annesine (eve yeniden adım atmamızla birlikte onun da görevi sona ermişti) bekârlık için yaşının fazla ilerleyip ilerlemediğini sordu ve Agnes'a öyle bir baktı ki onu yere sermek için her şeyimi verirdim.

Biz üç erkek, yemekten sonra yalnız kaldığımızda Uriah daha da cüretkârlaştı. Çok az şarap içmişti ama sanırım benim varlığımın kışkırttığı katıksız bir zafer küstahlığıyla sarhoş olmuştu.

Bir gün önce Mr. Wickfield'ı içmeye ikna etmeye çalıştığını görmüştüm ve Agnes'ın dışarı çıkarken bana bakışından yola çıkarak ben de bir kadehle yetinmiş, Mr. Wickfield'a Agnes'ın peşinden gitmeyi önermiştim. O gün de aynı şeyi yapacaktım ama Uriah benden daha hızlıydı.

Kendine tezat olacak şekilde masanın ucunda oturan Mr. Wickfield'a hitap ederek, "Şimdiki ziyaretçimizi çok az görüyoruz efendim," dedi, "ve eğer itirazınız yoksa, bir iki kadeh daha şarap içerek kendisine hoş geldiniz demek isterim. Mr. Copperfield, sağlığınıza ve mutluluğunuza!"

Bana uzattığı eli tutmak zorunda kalmıştım, ve sonra çok farklı duygularla, çökmüş olan beyefendinin, ortağının elini tuttum.

"Haydi ortak," dedi Uriah, "siz de benim Copperfield'a söylediklerim gibi uygun bir şeyler söyleyin!"

Mr. Wickfield'ın halama, Mr. Dick'e, Dernek'e, Uriah'ya, her şeye iki defa içmesini, kendi zayıflığının farkında oluşunu, buna karşı gösterdiği faydasız çabayı, Uriah'nın tavırla-

rından duyduğu utançla onunla uzlaşma çabası arasındaki mücadelesini, Uriah'nın apaçık bir sevinçle kıvranıp duruşunu ve Mr. Wickfield'ı karşımda ayakta tutuşunu anlatmayı geçiyorum. Bunları görmek yüreğimi dağlamıştı ve yazmaya elim varmıyor.

"Gel bakalım ortak!" dedi Uriah nihayet. "Biri daha var ve tüm mutavazılığımla, ağzına kadar dolu bir kadeh daha istiyorum, zira kadehimi cinsinin en kutsalına kaldıracağım."

Agnes'ın babasının elinde boş kadehi vardı. Bunu kenara koyduğunu, kızının çok benzediği resme baktığını, elini alnına götürüp sandalyesine gömüldüğünü gördüm.

"Onun sağlığına içmek için fazla mutavazıyım," diye devam etti Uriah, "ama ona hayranım – tapıyorum ona."

Bana kalırsa Agnes'ın babasının kır saçlı başında oluşabilecek hiçbir fiziksel acı, o anda sıktığı yumruklarında gördüğüm zihinsel tahammülden daha kötü olamazdı.

Uriah ona ya hiç aldırmamıştı ya da halinden hiç anlamamıştı ki, "Agnes'ın," dedi, "Agnes Wickfield'ın cinsinin en kutsalı olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Bunu söylememde bir sakınca yoktur herhalde. Onun babası olmak gurur verici bir ayrıcalık, ama kocası olmak..."

Agnes'ın babasının masadan kalkarken attığı çığlığa benzer bir şey bir daha duymam umarım.

Ölü gibi bembeyaz kesilmiş bir suratla, "Ne oldu?" diye sordu Uriah. "Çıldırmadınız ya Mr. Wickfield? Agnes'ınızı Agnes'ım yapmak arzusunda olduğumu söylemeye benim de en az diğer erkekler kadar hakkım var. Hatta daha çok hakkım var buna!"

Mr. Wickfield'ı kollarımın arasında tutuyordum ve onu sakinleştirmek için aklıma ne gelirse, en çok da Agnes'a olan sevgisiyle ilgili şeyler söylüyordum ona. Delirmiş gibiydi; saçını başını yoluyor, kafasına vuruyor, beni kendinden uzaklaştırmaya, kendini kollarımın arasından kurtarmaya çabalıyordu ve hiçbir şey söylemiyor, gözü kimseyi görmüyordu;

ne olduğu belli olmayan bir şeye ulaşmak için debeleniyordu ve suratı sabitlenmiş, anlamını yitirmiş bir haldeydi – korkunç bir manzaraydı.

Kendini bu çılgınlığa bırakmaması, beni dinlemesi için tutarsızca ama büyük bir heyecanla yalvardım ona. Agnes'ı düşünmesini, beni Agnes'la bağdaştırmasını, onunla nasıl birlikte büyüdüğümüzü, ona nasıl değer verip sevdiğimi ve Agnes'ın kendisi için de ne büyük bir gurur ve neşe kaynağı olduğunu düşünmesini rica ettim. Ona hangi şekilde olursa olsun kızını hatırlatmaya çalıştım; hatta kızının böyle bir sahneden haberdar olmasına engel olacak metaneti olmadığı için sitem bile ettim ona. Belki onu bir yerden etkilemiştim ya da deliliği kendi kendine geçiyordu; ama yavaş yavaş, çırpınmayı bırakıp bana bakmaya başladı – önce bana bir yabancıymışım gibi baktı, sonra gözlerinde tanımış gibi bir ifade belirdi. Nihayet, "Biliyorum Trotwood! Sevgili çocuğum ve sen. Biliyorum! Ama şuna baksana!" dedi.

İşler planladığı gibi gitmeyince gafil avlanmış bir halde bir köşede soluk bir yüzle ters ters bakan Uriah'yı işaret etmişti.

"İşkencecim bu benim," dedi. "Onun önünde, adım adım ismimden, itibarımdan, huzurumdan, sükûnetimden, evimden ve yuvamdan vazgeçtim."

Uriah asık suratlı, aceleci ve yenik düşmüş uzlaşmacı bir havayla, "İsminizi, itibarınızı, huzurunuzu ve sükûnetinizi de, evinizi ve yuvanızı da korudum ben," dedi. "Saçmalamayın Mr. Wickfield. Beklediğinizden ileri gittiysem geri dönebilirim sanırım. Bir sorun yok."

"Ben herkesin içindeki tek amaca bakardım," dedi Mr. Wickfield, "ve onu menfaatlerle kendime bağlamış olmaktan memnundum. Ama şu haline bak – baksana şuna!"

Uzun işaretparmağını bana yönelterek, "Onu durdursanız iyi olur Copperfield," diye bağırdı Uriah. "Şimdi bir şey söyleyecek –beni dinleyin bak!– sonradan o söylediğine pişman olacak, siz de duyduğunuza!"

Mr. Wickfield umutsuz bir tavırla, "İstediğimi söylerim!" diye bağırdı. "Senin kontrolündeysem neden tüm dünyanın kontrolünde olmayayım?"

"Bana bakın! Size söylüyorum!" dedi Uriah beni uyarmaya devam ederek. "Onun çenesini kapamazsanız dostu sayılmazsınız! Neden tüm dünyanın kontrolü altında olamazsınız, söyleyeyim. Çünkü sizin bir kızınız var. Siz de ben de biliyoruz bazı şeyleri, öyle değil mi? Uyuyan yılanı uyandırmayalım – kim kaldırmak ister ki onu? Ben istemem. Ne kadar mutavazı olduğumu görmüyor musunuz? Söylüyorum size, fazla ileri gittiysem özür dilerim. Daha ne istiyorsunuz efendim?"

"Ah Trotwood, Trotwood!" diye bağırdı Mr. Wickfield ellerini ovuşturarak. "Seni bu evde ilk gördüğümden bu yana düştüğüm şu hale bak! O zaman düşüşe geçmiştim aslında, ama o zamandan beri ilerlediğim şu kederli, kederli yola bak! Bu iradesizlik mahvetti beni. Hatırlamakta iradesizlik ve unutmakta iradesizlik. Çocuğumun annesi için hissettiğim doğal acı da çocuğuma duyduğum doğal sevgi de bir hastalığa dönüştü. Dokunduğum her şeyi bozdum. Çok sevdiğim her şeye ıstırap verdim, biliyorum, sen de biliyorsun! Dünyadaki tek bir varlığı yürekten sevip geri kalanını sevmemenin mümkün olduğunu sandım; bu dünyadan göçmüş bir varlık için yürekten yas tutup diğer yas tutanların mateminden uzak durabilirim sandım. Gelgelelim hayattan çıkardığım tüm dersler altüst oldu! Hastalıklı korkak kalbimi yedim bitirdim, o da beni yedi bitirdi. Kederimde boğulmuş, sevgimde boğulmuş, ikisinin karanlığından o sefil kaçışımda boğulmuşken ne harap halde olduğumu görüp nefret edin benden ve uzak durun!"

Bir sandalyeye çöküp âciz bir şekilde hıçkırıklara boğuldu. Kapıldığı heyecan geçmişti. Uriah köşesinden çıktı.

Sanki benim ayıplamama karşı çıkar gibi ellerini uzatarak, "Aklımı kaybedince ne yaptığımı bilmiyorum," dedi. Uriah'yı

kastederek, "O en iyisini bilir," dedi; "hep dirseğimin dibinde, bana bir şeyler fısıldar. Sırtımdaki yüktür o. Onu evimde görürsünüz, işyerimde görürsünüz. Az önce ne söylediğini duydunuz. Benim başka bir şey dememe gerek yok!"

"Fazla ya da az bir şey demenize gerek yok; hatta hiçbir şey demenize gerek yok," dedi Uriah yarı meydan okuyan yarı yaltaklanan tarzda. "Şarap içmeseniz sözü buraya getirmezdiniz. Yarına kadar bu konudaki fikirleriniz daha müspet olur efendim. Gereğinden ya da söylemek istediklerimden daha fazla konuştuysam ne olmuş? Üzerinize gitmedim sonuçta!"

Kapı açıldı ve Agnes, beti benzi atmış bir halde içeri süzülerek kollarını babasının boynuna doladı ve sakince, "Babacığım, iyi değilsiniz. Benimle gelin," dedi.

Babası, ağır bir utancın altında ezilmiş gibi başını Agnes'ın omzuna yasladı ve birlikte dışarı çıktılar. Kısa bir an için göz göze geldik ama odada neler olup bittiğini bildiğini görmeme yetti.

"Onun bu duruma bu kadar katı yaklaşacağını beklemiyordum küçükbey," dedi Uriah. "Ama önemli değil. Yarına toparlarız. Onun iyiliğine. Tüm mutavazılığımla onun iyiliği için kaygılanıyorum."

Ona karşılık vermedim ve yukarı, Agnes'ın sık sık ben kitap okurken yanımda oturduğu sessiz odaya çıktım. Gece geç vakte kadar yanıma kimse gelmedi. Elime bir kitap alıp okumaya çalıştım. Saatler on ikiyi vurduğunda ben hâlâ ne okuduğumu bilmeksizin okuyordum ki Agnes bana dokundu.

"Sabah erkenden gideceksin Trotwood! Şimdi hoşça kal diyelim hadi!"

Bir süredir ağlıyor olmalıydı, ama o an yüzü çok sakin ve güzel görünüyordu.

Elini uzatıp, "Tanrı seni korusun!" dedi.

"Sevgili Agnes!" dedim. "Bu geceden bahsetmek istemediğini görüyorum ama yapılacak bir şey yok mu?"

"Tanrı yardımcımız olur!" dedi.

"Ben bir şey yapamaz mıyım? Sana hep kendi ufak tefek dertlerimi anlatırım ya!"

"Böylece benimkini hafiflettin işte," dedi Agnes. "Hayır sevgili Trotwood!"

"Sevgili Agnes," dedim, "iyilik, azim ve bunun gibi tüm soylu vasıflar söz konusu olduğunda ben bu kadar yoksul, sen bu kadar zenginken senden şüphe etmem ya da sana yol göstermem küstahlık olur; ama seni ne kadar sevdiğimi ve sana ne kadar çok şey borçlu olduğumu biliyorsun. Yanlış bir görev duygusu uğruna asla kendini feda etmezsin, değil mi Agnes?"

Bir an, onda daha önce hiç görmediğim kadar tedirgin bir tavırla elini benden çekti ve bir adım geri gitti.

"Böyle bir düşüncen olmadığını söyle bana sevgili Agnes! Bir kız kardeşten ötesin benim için! Paha biçilmez bir hediyeden farksız olan kalbini ve sevgini düşün!"

Ah! Çok sonra, o bir anlık bakışı, şaşırmayan, suçlamayan, pişmanlık duymayan yüzü zihnimde belirmeye devam etti. Ah, çok sonra bile, şimdi olduğu gibi, o bakışın yerini tatlı bir gülüşe bıraktığını hatırladım; bu gülümsemeyle, bana kendisi için bir korkusu olmadığını –benim de kendisi için korkmama gerek olmadığını– söyledi ve bana kardeşim diyerek yanımdan ayrıldı, gitti.

Sabahleyin hanın kapısında arabaya binerken hava karanlıktı. Yola çıkarken gün yeni ağarıyordu ve ben oturmuş Agnes'ı düşünürken birbirine karışan gündüz ve gecenin içinde, arabanın yanında Uriah'nın kafası belirdi.

Tepedeki demire asılarak, "Copperfield!" dedi cırlak bir fısıltıyla. "Yola çıkmadan evvel, aramızda bir kırgınlığın olmadığını bilmekten mutluluk duyacağını düşündüm. Odasına gittim ve aramızı düzelttik. Ne kadar mutavazı bir insan olsam da ona faydam var biliyorsunuz ve o da içkili olmadığı zamanlarda kendi payına sahip çıkıyor! Sonuçta çok hoş biri o, küçükbey!"

Kendimi, özür dilediğine sevindiğimi söylemeye zorladım.

"Ah, kesinlikle!" dedi Uriah. "Eğer bir insan mutavazıysa özür dilemek nedir ki? Kolay iş! Bak şimdi! Herhalde," dedi silkinerek, "bir armudu dalından olgunlaşmadan koparduğunuz olmuştur küçükbey."

"Olmuştur herhalde," dedim.

"Dün gece benim yaptığım da buydu," dedi Uriah; "ama daha olgunlaşacak bu! Yalnızca ilgi istiyor. Bekleyebilirim!"

Veda konusunda hayli müsrif olan Uriah ancak arabacı ayağa kalktığında aşağı indi. Görünüşe bakılırsa, sabah ayazını geçiştirmek için bir şeyler yiyordu; ama armut şimdiden olgunlaşmış gibi ağzını oynatıyor, dudaklarını şapırdatıyordu.

XL

Gezgin

O gece Buckingham Sokağı'nda, son bölümde ayrıntılı bir şekilde anlattığım evdeki olaylar hakkında ciddi bir konuşma yaptık. Halam bu haberlere çok ilgi göstermiş, sonrasında iki saatten fazla, kollarını kavuşturmuş bir halde, odada bir aşağı bir yukarı yürümüştü. Ne zaman bir şeye canı sıkılsa, bunu yürüyerek gidermeye çalışırdı ve sıkıntısının miktarı her zaman yürüyüşünün süresinden anlaşılabilirdi. Bu kez zihnen o kadar rahatsız olmuştu ki yatak odasının kapısını açıp, duvardan duvara yatak odalarının tüm alanını dâhil ederek kendine bir rota çizmiş ve Mr. Dick'le ben sessizce ateşin yanında otururken, bu hat boyunca, değişmez bir hızda, bir saat sarkacı dakikliğinde önümüzden geçip durmuştu.

Mr. Dick yatmaya gidip de halamla baş başa kaldığımızda iki yaşlı hanıma mektup yazmak için oturdum. Bu arada halam da yürümekten yorgun düşmüş, her zamanki gibi elbisesinin eteklerini kıvırarak ateşin yanına oturmuştu. Ama her zamanki gibi kadehini dizinin üzerinde tutacağı yerde, şömine rafının üzerine bırakıp orada unutmuştu; sol dirseğini sağ kolunun üzerine, çenesini de sol eline dayamış bir halde dalgın dalgın bana bakıyordu. Önümdeki işten başımı

kaldırdıkça onunla göz göze geliyordum. Başını öne doğru sallayıp, "Moralim gayet iyi canım," diyerek beni rahatlattı, "ama huzursuz ve üzgünüm!"

Halamın her zamanki deyişiyle gece içeceğini, hiç dokunmadan şömine rafının üzerinde bıraktığını kendisi yatmaya gittikten sonra fark ettim. Keşfettiğim bu durumu kendisine haber vermek için kapısını çaldığımda her zamankinden daha sevecen bir tavırla kapıya geldi; ama sadece, "Bu gece hiç içecek halde değilim Trot," diyerek başını iki yana salladıktan sonra tekrar içeri girmekle yetindi.

Sabahleyin iki yaşlı hanıma yazdığım mektubu okuyup onayladı. Mektubu postaladıktan sonra sabırla beklemekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Karlı bir akşam, Doktor'un evinden ayrılıp eve yürüdüğümde bir haftaya yakın bir süredir bu bekleyiş halindeydim.

Hava buz gibiydi ve bir süredir kuzeydoğudan esen rüzgâr insanın içine işliyordu. Havanın kararmasıyla birlikte rüzgâr kesilmiş, kar başlamıştı. Karın ağır ağır, düzenli aralıklarla, iri taneler halinde yağdığını hatırlıyorum ve her yanı diz boyu örttüğünü. Sanki sokaklara bir dolu tüy serpilmiş gibi tekerlek sesleri ve ayak sesleri bastırılmıştı.

Eve giden en kısa yol –doğal olarak ben de böyle bir gecede en kısa yolu seçmiştim– St. Martin Sokağı'ydı. Sokağa adını veren kilise o zamanlar pek uygun bir konumda değildi; çünkü önü açık değildi ve sokak Strand'e iniyordu. Sütunlu girişi geçtikten sonra köşede bir kadın yüzü gördüm. Bana baktı ve dar yoldan geçerek gözden kayboldu. Bu yüzü daha önce görmüştüm. Ama nerede gördüğümü hatırlayamıyordum. Bana dosdoğru kalbime işleyen bir şeyler çağrıştırmıştı; ama karşılaştığımızda aklımdan bambaşka şeyler geçiyordu ve kafam karışıktı.

Kilisenin basamaklarında eğilmiş duran bir adam vardı; yükünü ayarlayabilmek için bunu pürüzsüz karın üzerine bırakmıştı ve kadının yüzüyle bu adamı görüşüm aynı anda

oldu. O şaşkınlıkla durduğumu sanmıyorum; ama her nasılsa ben yürümeye devam edince o da doğruldu, dönüp bana doğru yürüdü. Karşımdaki Mr. Peggotty'ydi!

Sonra kadını hatırladım. O gece mutfakta Emily'nin para verdiği kadındı bu. Martha Endell, Ham'in dediğine göre denizlerde gömülü tüm hazineleri verseler yeğeninin yanında görmek istemediği hanım.

Kuvvetlice tokalaştık. İlk başta ikimiz de hiçbir şey söyleyemedik.

Beni sıkı sıkı tutarak, "Küçükbey!" dedi Mr. Peggotty. "Sizi gördüğüme çok sevindim efendim. Ne iyi oldu, ne iyi oldu!"

"Çok iyi oldu gerçekten sevgili dostum!" dedim ben de.

"Bu gece gelip sizi sormayı düşünüyordum efendim," dedi, "ama halanızın sizinle kaldığını bildiğimden –çünkü bizim oralara, Yarmouth'a gitmiştim– geç oldu diye endişe ettiydim. Gitmeden evvel sabah erkenden uğrayacaktım."

"Gidiyor musunuz?" dedim.

Sabırlı bir şekilde başını sallayarak, "Evet efendim," diye karşılık verdi, "yarın yola çıkıyorum."

"Şimdi nereye gidiyorsunuz?" diye sordum.

Uzun saçlarındaki karı silkerek, "Şey," dedi, "bir yerlerde kalacaktım."

Mr. Peggotty'nin yaşadığı talihsizlikten dolayı benim için unutulmaz olan ve durduğumuz yerin hemen hemen karşısında yer alan Golden Cross Hanı'nın ahırlarının avlusuna yandan bir giriş vardı o günlerde. Ona giriş kapısını işaret edip koluna girdim ve karşıya geçtik. Ahırların olduğu avluya açılan iki üç birahane vardı; bunlardan birine bakıp içerinin boş olduğunu, ateşin de güzelce yandığını görünce oraya soktum onu.

Onu ışıkta görünce, sadece saçının uzayıp dağılmakla kalmadığını, yüzünün de güneşten yandığını fark ettim. Saçı daha aklaşmıştı, yüzündeki ve alnındaki çizgiler daha

derinleşmişti ve her türlü hava koşulunda didinip dolanmış olmanın tüm izlerini taşıyordu; ama çok da güçlü görünüyordu; hiçbir şeyin yıldıramayacağı, hedefe ulaşmaya azimli bir adam gibiydi. Ben içten içe bu gözlemlerde bulunurken o da şapkasının ve kıyafetinin üzerindeki karları silkeleyip yüzündekileri sıyırdı. Sırtı az önce içeri girerken geçtiği kapıya dönük, masada karşıma oturduğunda kaba elini tekrar uzatarak benimkini sıcacık sıktı.

"Nerelere gittiğimi, neler duyduğumu anlatayım size küçükbey," dedi. "Uzaklara gittim, fazla bir şey duymadım aslında; ama anlatayım size!"

Sıcak bir içecek getirmeleri için zili çaldım. Biradan daha hafif bir şey içmezdi ya; içeceği getirilip ateşte ısıtılırken o da oturup düşündü. Yüzünde öyle hoş ve ağır bir ciddiyet vardı ki onu rahatsız etmeye cesaret edemedim.

Baş başa kaldığımızda başını kaldırıp, "Em'ly küçükken," dedi, "bana hep denizlerden ve koyu bir maviliğin güneşin altında pırıl pırıl parladığı kıyılardan bahsederdi. Bazen babası boğularak öldüğü için mi denizi bu kadar çok düşünüyor derdim. Bilmiyorum ama belki de denizin, babasını hep çiçeklerin açtığı ve toprağın pırıl pırıl olduğu yerlere taşıdığına inanmak istiyordu ya da öyle umuyordu."

"Bu çocuksu bir hayal olmalı," dedim.

"Em'ly kaybolduğunda," dedi Mr. Peggotty, "oğlanın onu o topraklara götürdüğünü biliyordum. Ona oraların ne harika yerler olduğunu, orada bir hanımefendi olacağını falan anlatıp onun kendisini dinlemesini sağlamış olmalıydı. Oğlanın anasını gördüğümüzde bunların doğru olduğunu anladım. Kanalı geçip Fransa'ya gittim, oraya gökten düşmüş gibi indim."

Kapının kıpırdadığını ve karın içeri girdiğini gördüm. Kapı biraz daha kıpırdadı ve sonra bir el bunu açık tutmak için hafifçe müdahale etti.

"Bir yetkili İngiliz bey buldum," dedi Mr. Peggotty, "ve ona yeğenimi aradığımı söyledim. Uzaklara gideceğimden bana bazı evrak verdi – bunlara ne deniyor tam bilmiyorum. Bir de para verecekti ama ben teşekkür edip gerek olmadığını söyledim. Tüm yaptıkları için de güzel bir şekilde teşekkür ettim kendisine! 'Senin hakkında yazdım zaten,' dedi bana, 'o yöne gideceklere de söylerim; yalnız seyahat ederken ta ötelere kadar, pek çok kişi seni tanır.' Dilim döndüğünce ona ne kadar minnettar olduğumu anlattım ve Fransa'ya geçtim."

"Tek başına ve yayan mı?" diye sordum.

"Genelde yayan," dedi hemen; "bazen pazara giden insanlarla at arabasına bindim, bazen de boş posta arabalarına. Her gün kilometrelerce yol yürüdüm; genelde yanımda arkadaşlarını görmeye giden zavallı bir asker ya da başka biri oluyordu. Ne ben onunla konuşurdum," dedi Mr. Peggotty, "ne de o benimle; ama o tozlu yollarda birbirimize eşlik etmiş olurduk."

Onun dostça tavırlarının nasıl olduğunu bilirdim.

"Bir kasabaya vardığımda," diye devam etti, "bir han bulup İngilizce bilen biri gelene kadar (genelde biri geliyordu) avlusunda bekliyordum. Sonra onlara yeğenimi aradığımı söylüyordum; onlar da bana evde ne tür tiplerin kaldığını anlatıyorlardı ve hana giren çıkanlar arasında ona benzeyen birini görmeyi bekliyordum. Em'ly'yi göremeyince yola devam ediyordum. Zamanla, yoksul insanların yaşadığı yeni bir köye geldiğimde beni tanıdıklarını gördüm. Beni kulübelerinin kapısının önüne oturtup ne olduğunu anlamadığım yiyecek ve içecekler veriyor, bana yatacak yer gösteriyorlardı; pek çok kadın da Em'ly'nin yaşına yakın kızları olduğundan, benzeri iyiliklerde bulunmak için, köyün çıkışındaki, kurtarıcımızın haçının önünde bekliyordu. Bazılarının kızları ölmüştü. Bu annelerin bana ne kadar iyi davrandıklarını bir ben bilirim bir de Tanrı!"

Martha kapıdaydı. Uzaktan bizi dinleyen bitkin yüzünü gördüm. Mr. Peggotty dönüp onu görecek diye korktum.

"Genelde çocuklarını, özellikle de küçük kızlarını," dedi Mr. Peggotty, "kucağıma oturtuyorlardı; hava karardığında pek çok kere beni kapılarının önünde otururken bulabilirdin; sanki benim yavrucuğumun çocuklarıydı onlar. Ah yavrucuğum!"

Üzerine aniden çöken kederin etkisiyle hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı Mr. Peggotty. Titreyen elimi yüzünü kapadığı elinin üzerine koydum. "Sağ olun efendim," dedi, "geçer şimdi."

Kısa bir süre sonra elini çekip göğsünün üzerine koydu ve hikâyesine devam etti. "Sabahları, çoğu kez bir iki mil benimle yürürlerdi," dedi, "ve ayrıldığımızda, onlara 'Size minnettarım! Tanrı sizin korusun!' dediğimde beni anlarlar ve çok hoş karşılık verirlerdi. Nihayet denize vardım. Tahmin edersiniz ki benim gibi bir denizci için İtalya'ya yol almak zor bir şey değildi. Oraya vardığımda daha önceki gibi etrafta dolandım durdum. İnsanlar bana karşı yine çok iyilerdi ve o kasaba senin bu kasaba benim dolaşacaktım ama Em'ly'nin İsviçre dağlarının ötelerinde görüldüğünü öğrendim. Onun uşağını tanıyan biri, onları, üçünü birden orada gördüğünü, nasıl seyahat ettiklerini ve nerede olduklarını söyledi. Onları bulacağım diye gece gündüz o dağlara yürüdüm küçükbey. Ben yürüdükçe o dağlar da benden uzaklaştı sanki. Ama sonra ulaştım ve geçtim onları. Bana anlatılan yere yaklaştıkça, 'Onu görünce ne yapacağım?' diye sordum kendime."

Yağan kara aldırış etmeden bunları dinleyen yüz, hâlâ kapıda eğilmiş duruyordu ve ellerini dua eder gibi birleştirerek bunu belli etmemem için bana yalvardı.

"Ondan dolayı hiç endişe duymadım," dedi Mr. Peggotty. "Hayır! Hiç hem de! Hele yüzümü görsün, sesimi duysun, beni karşısında görsün, kaçtığı evi ve çocukluğunu

hatırlar ve asil bir hanımefendiye dönüştüyse ayaklarıma kapanır diye düşündüm! Böyle olur dedim! Pek çok kere uykumda onun bana 'Amca!' diye seslendiğini duydum ve karşımda ölü gibi yığıldığını gördüm. Pek çok kere onu uykumda yerden kaldırıp, 'Em'ly, yavrum, seni bağışlamaya ve seni eve götürmeye geldim!' dedim."

Durdu ve başını iki yana sallayıp bir iç çekerek devam etti.

"Oğlanın benim için hiçbir önemi yoktu artık. Sadece Em'ly vardı. Ona bir tane elbise almıştım; biliyordum ki onu bir bulsam taşlı yollarda benim yanımda yürür, nereye gitsem yanımda gelir ve beni bir daha asla, asla bırakıp gitmezdi. Artık tek düşündüğüm üzerindeki elbiseyi çıkarıp ona bunu giydirmek – onu yine kollarımın arasına almak ve eve doğru yol almak, ara sıra yolda durup zedelenmiş ayaklarını ve kalbini iyileştirmekti. O oğlana bakarken bu kadarını yapabileceğimi sanmıyordum gerçi. Ama küçükbey, olmadı – olmadı! Çok geç kalmıştım; gitmişlerdi. Nereye gittiklerini öğrenemedim. Biri şura dedi, biri ora dedi. Şuraya gittim yok, oraya gittim yok Em'ly; ben de eve döndüm."

"Ne kadar zaman önce?" diye sordum.

"Dört gün oluyor," dedi Mr. Peggotty. "Hava kararınca eski tekneyi gördüm ve penceresindeki ışığı. Yaklaşıp camdan içeri bakınca vefalı Mrs. Gummidge'i bizim yerleştirdiğimiz ocağın yanında tek başına otururken gördüm. Dedim ki, 'Hele korkma! Daniel ben!' ve içeri girdim. Eski teknenin bu kadar tuhaf bir yer olduğunu düşünmemiştim hiç!"

Göğüs cebinden büyük bir dikkatle, içinde iki üç mektup ve minik paketler olan küçük bir kâğıt tomarını çıkararak masanın üzerine bıraktı.

Diğerlerinin arasından ayırarak, "Şu ilki," dedi, "ben bir haftalığına gitmeden önce gelmişti. Gece kapımın altından içeri, bir kâğıda sarılı halde, adıma bırakılmış elli sterlin. Em'ly el yazısını saklamaya çalışmış ama benden saklayamaz!"

Notu büyük bir sabır ve özenle aynı şekilde yeniden katlayıp kenara bıraktı.

Bir başkasını açarken, "Bu da iki üç ay önce Mrs. Gummidge'e gelmişti," dedi. Mektuba birkaç dakika baktıktan sonra bunu bana uzatarak alçak sesle, "Okuyun lütfen efendim," dedi.

Mektupta şunlar yazılıydı:

"Ah, bu mektubu gördüğünüzde ve bunun benim günahkâr ellerimden çıktığını öğrendiğinizde ne hissedeceksiniz kimbilir! Ama kısacık, çok azıcık bir süre için bile olsa –benim hatırıma olmasa da– amcam hatırına kalbinizi yumuşatmaya çalışın! Şu perişan kıza acımaya çalışın lütfen ve ufak bir kâğıda amcamın iyi olup olmadığı ve kendi aranızda adımı ağzınıza almayı bırakmadan evvel amcamın benim hakkımda ne dediğini ve eskiden eve geldiğim akşam saatlerinde, onun bir zamanlar çok sevdiği kişiyi düşünüyormuş gibi bir hisse kapılıp kapılmadığınızı yazın. Ah, bunu düşündükçe kalbim kırılıyor! Önünüzde diz çöküp bana hak ettiğim şekilde katı davranmamanız için –bunu hak ettiğimi gayet iyi biliyorum– ve amcamla ilgili bir şeyler yazıp bana gönderecek kadar nazik ve iyi olmanız için yalvarıp yakarıyorum size. Bana küçük demenize, yüzkarası ismimle hitap etmenize gerek yok; ama ah, ne olur ıstırabıma kulak verin, acıyın da şu dünyada bir daha asla göremeyeceğim amcamla ilgili bir şeyler yazın bana!

Eğer kalbiniz bana karşı katılaştıysa –ki bunu hak ettiğimi biliyorum– ama dinleyin bir, eğer kalbiniz katılaştıysa, benim zavallı ricama yönelik bir karar vermeden evvel o en çok yanlış yaptığım kişiye –karısı olmaktan vazgeçtiğim kişiye– sorun! Eğer o, okumam için bir şeyler yazabileceğinizi söyleyecek kadar merhametli olabilirse –ki bence olur, ah, olur ama ona bir sormanız lazım; çünkü o hep çok cesur ve hoşgörülüydü– o zaman ona (ama olamazsa söylemeyin) geceleri rüzgâr sesini duyduğumda onu ve amcamı gördüğü

için böyle öfkeli estiğini ve beni şikâyet etmek için Tanrı'ya çıktığını hissettiğimi söyleyin. Eğer yarın ölecek olsam (ah, böyle buyrulsaydı seve seve ölürdüm hem de!), son sözlerimde onu ve amcamı kutsayacağımı ve son nefesimi verirken yuvalarının mutluluğu için dua edeceğimi söyleyin bir de!"

Bu mektubun içine de biraz para iliştirilmişti. Beş sterlin. Önceki tutar gibi buna da hiç dokunulmamıştı ve aynı şekilde bunu da katladı. Yanıt için verilen adrese dair ayrıntılı talimatlar eklenmişti ve bunlar mektubun birkaç defa el değiştirdiğini eleverse de Em'ly'nin olası saklanma yerine dair herhangi bir sonuca varmayı zorlaştırıyordu ve Em'ly'nin önceden görüldüğü söylenen yerde yazmış olma ihtimali de hiç düşük değildi.

"Ne cevap göndermiş?" diye sordum Mr. Peggotty'ye.

"Efendim, Mrs. Gummidge pek eğitimli biri olmadığından," dedi Mr. Peggotty, "Ham yazmış, o da temize çekmiş. Onu aramaya gittiğimi ve giderken son sözlerimin neler olduğunu yazmış."

"Elindeki başka bir mektup mu?" dedim.

Mr. Peggotty bunu biraz açarak, "Para bu efendim," dedi. "On sterlin, bakın. İçine de, ilkindeki gibi, 'Gerçek bir dosttan,' yazmış. Ama ilki kapının altından atılmıştı; bu, evvelki gün postayla geldi. Gönderildiği yerde arayacağım onu."

Zarfı gösterdi. Ren Nehri'nin üst kısmındaki bir kasabadan gönderilmişti. Yarmouth'ta o yöreyi bilen yabancı tüccarlar bulmuştu ve onlar ona kabaca bir harita çizmişler, Mr. Peggotty de bunu gayet iyi anlamıştı. Bunu aramıza koydu ve elini çenesine dayayıp kâğıdın üzerinde rotasını çizdi.

Ham'in nasıl olduğunu sordum. Başını iki yana salladı.

"Canla başla çalışıyor," dedi. "Herkes iyi biliyor onu burada. Herkes ona yardıma hazır, o da onlara. Şimdiye kadar şikâyet ettiği hiç duyulmadı. Ama kız kardeşime göre (aramızda kalsın) yarası çok derin."

"Zavallı çocuk, öyledir!"

Mr. Peggotty ağırbaşlı bir tavırla, "Hiçbir şey umurunda değil küçükbey," diye fısıldadı, "gerçekten hayatındaki hiçbir şey umurunda değil. Zorlu bir havada zorlu bir iş için bir adam gerektiğinde Ham oradadır. Tehlikeli bir iş yapılacağı zaman herkesten önce o öne atılır. Yine de bir çocuk kadar hassastır. Yarmouth'ta onu tanımayan çocuk yoktur."

Mr. Peggotty düşünceli bir şekilde mektupları toplayıp eliyle düzeltti; kâğıt tomarını yeniden zarifçe göğsüne yerleştirdi. Kapıdaki yüz yok olmuştu. Kar hâlâ içeri giriyordu ama görünen başka bir şey yoktu.

"Eh!" dedi çantasına bakarak. "Sizi bu akşam gördüğüme göre küçükbey (bu ne kadar iyi geldi bana!), yarın sabah yola çıkabilirim artık. Buradakileri gördünüz," diyerek elini küçük paketin durduğu yere koydu; "bu parayı geri veremeden başıma bir iş geleceğini düşündükçe rahatsız oluyorum. Ölecek olursam ya da bu para kaybolursa, çalınırsa veya bir şekilde yok olur da o adam benim bu parayı aldığımı sanırsa öbür dünyada rahat edemem! Geri dönmem gerekir!"

Mr. Peggotty ayağa kalktı; peşinden de ben kalktım ve çıkmadan önce yine tokalaştık.

"Bu parayı o oğlanın önüne koymak için on bin mil yol gideceğim gerekirse," dedi, "yorgunluktan pestilim çıkana kadar yürüyeceğim. Eğer bunu yaparsam ve Em'ly'mi bulursam rahata ereceğim. Eğer bulamazsam, belki Em'ly duyar bunu bir ara; kendisini çok seven amcasının bu arayıştan ancak öldüğünde vazgeçtiğini öğrenir ve eğer onu tanıyorsam bu bile sonunda onun eve dönmesine sebep olabilir!"

Gecenin ayazına çıktığında tek başına duran kişinin hızla önümüzde ilerlediğini gördüm. Bir şeyi bahane edip alelacele Mr. Peggotty'ye döndüm ve bu kişi gözden kayboluncaya dek onu lafa tuttum.

Dover Yolunda yer alan ve gece kalmak için temiz, gösterişsiz bir oda bulabileceğini düşündüğü bir konak-

lama yerinden bahsetmişti. Onunla birlikte Westminster Köprüsü'nden geçtim ve ondan Surrey kıyısında ayrıldım. Mr. Peggotty karların içinde yalnız başına yolcuğuna devam ederken her şeyin onun önünde huşu içinde sessizleştiğini hayal ettim.

Hanın avlusuna döndüm ve gördüğüm yüzü hatırlayınca hemen etrafa bakındım. Yoktu. Kar, az önce bıraktığımız ayak izlerimizin üzerini kaplamıştı; sadece benim yeni izlerim görünüyordu ve (öyle hızlı yağıyordu ki) onlar da omzumun üzerinden geriye baktığım vakit kaybolmaya başlamıştı.

XLI

Dora'nın Halaları

Nihayet iki yaşlı hanımdan cevap geldi. Mr. Copperfield'a güzel dileklerini iletiyorlar, mektubunu "her iki tarafın mutluluğunu hesaba katarak" etraflıca düşündüklerini ifade ediyorlardı – bu ifadeyi oldukça korkutucu bulmuştum; sadece daha önce bahsettiğim aile anlaşmazlığı sırasında da sarf edilmiş oldukları için değil, aynı zamanda bu tür beylik sözlerin kolayca ateşlenip kendi asıl hallerinden çok başka şekil ve renklere bürünebilecek bir çeşit havai fişek olduğuna (hayatım boyunca) tanık olduğum içindi bu. Hanımlar Mr. Copperfield'ın durumuyla ilgili olarak, "mektup vasıtasıyla" fikir beyan etmekten kaçındıklarını, ancak Mr. Copperfield bir gün kendilerini ziyaret edecek olursa (kendisi de uygun bulursa yanına güvenilir bir arkadaşını alabilirdi) bu konuyu konuşmaktan mutluluk duyacaklarını ekliyordu.

Mr. Copperfield bu iyiliğe hemen karşılık verdi ve saygılarını ileterek, izin verirlerse, belirlenecek gün ve saatte, Manevi Tapınak üyesi arkadaşı Mr. Thomas Traddles ile birlikte Miss Spenlowları ziyaret etmekten onur duyacağını belirtti. Bu mektubu yolladıktan sonra Mr. Copperfield'da şiddetli bir tedirginlik başladı ve bu, ziyaret gününe kadar sürdü.

Bu olaylı krizde Miss Mills'in paha biçilmez hizmetlerinden mahrum kalmış olmak gerginliğimi epey artırmıştı. Ama öyle ya da böyle, bir şekilde beni hep sinir edecek bir şey bulan Mr. Mills –ya da ben böyle hissediyordum ki ikisi aynı şey– bu sefer de aklına Hindistan'a gitmeyi koyarak bu tavrı zirveye taşımıştı. Hindistan'a gitmek istemesinin sebebi beni gıcık etmekten başka ne olabilirdi? Dünyanın hiçbir köşesine bir ilgi duymayan bu adamın oraya epey ilgisi vardı çünkü artık ne tür bir şeyse (hayalimde altın sarısı şallar ve fildişleri uçuşuyor) Hindistan ticaretindeydi; gençliğinde Kalküta'da bulunmuş, şimdi de ortak sıfatıyla bizzat orada bulunmayı planlıyordu. Bunun benim için bir anlamı yoktu. Ama kendisinin ve tabii Julia'nın da Hindistan'a gidiyor olmasının onun için önemi büyüktü; Julia akrabalarına veda etmek üzere taşraya gitmişti ve evin kiralanmak ya da satılmak üzere, mobilyaların da (çamaşır mengenesi ve diğer her şey dâhil) fiyat biçilmek üzere afişleri hazırlanmıştı. Bu noktada, öncekinin şokunu daha atlatamadan bir deprem daha yaşamış oldum!

Bu mühim günde ne giyeceğime karar veremiyordum; göze girme arzusuyla Miss Spenlowların gözünde oldukça gerçekçi olan karakterime zarar verme endişesi arasında kalmıştım. Bu iki ucun arasında mutlu sonla bitecek bir ara yol bulmaya uğraştım; halam ortaya çıkanı onayladı; Mr. Dick de Traddles ile ben aşağıya inerken ayakkabılarından birini şans getirsin diye arkamızdan attı.

Traddles'ın harika bir insan olduğunu bilsem de ve ona yürekten bağlı olsam da bu hassas durumda saçlarını bu kadar havaya taramak gibi bir alışkanlığı olmasaydı keşke, diye düşünmeden edemedim. Bu ona şaşkın bir görünüm veriyordu – şömine süpürgesi havasından bahsetmeyeyim bile; ki içimden bir his, bunun sonumuz olabileceğini fısıldıyordu.

Putney'ye yürürken bu konuyu Traddles'a açma cesareti buldum ve saçlarını biraz aşağıya doğru bastırabilir mi, diye sordum.

Traddles şapkasını çıkarıp saçlarını bastırarak, "Sevgili Copperfield," dedi, "bundan müthiş sevinç duyardım. Ama olmuyor işte."

"Aşağıya inmiyor mu?" dedim.

"Hayır," dedi Traddles. "Hiçbir şey işe yaramıyor. Putney'ye kadar tepemde yirmi beş kiloluk ağırlıkla gitsem bile ağırlık kalktığı anda o saçlar yine dikilir. Saçlarımın ne kadar inatçı olduğunu bilemezsin Copperfield. Huysuz bir kirpi gibi."

İtiraf etmek gerekirse, hem biraz hayal kırıklığına uğramıştım hem de onun bu kadar iyi huylu oluşuna hayran kalmıştım. İyi huylu olduğu için onu takdir ettiğimi söyledim ve saçının, içindeki tüm inatçılığı almış olduğunu, çünkü hiç böyle bir yanı olmadığını söyledim.

"Ah!" dedi Traddles gülerek. "İnan bana bu, yani talihsiz saçım, çok eski bir hikâye. Yengem saçlarıma hiç tahammül edemezdi. Onu sinir ettiğini söylerdi. Sophy'ye âşık olduğumda da başıma bela olmuştu. Çok hem de!"

"Saçlarına laf mı etti?"

"Etmedi," dedi Traddles; "ama en büyük ablası –Dilber– anladığım kadarıyla bununla çok dalga geçti. Aslında bütün kardeşleri güldüler."

"E haklılar!" dedim.

"Evet," dedi Traddles kusursuz bir masumiyetle, "aramızda şaka konusu bu. Güya Sophy masasında bir tutam saç tutuyormuş da bunları düzeltmek için sımsıkı sarılı bir kitabın arasında saklıyormuş. Çok gülüyoruz buna."

"Bu arada sevgili Traddles," dedim, "senin başına gelenler bana da bir fikir verebilir. Az önce bahsettiğin genç hanımla nişanlandığında ailesinden düzgün bir şekilde istemiş miydin onu? Örneğin bugün bizim yapacağımız şey gibi bir şey yaşamış mıydın?" diye ekledim endişeyle.

Nazik yüzüne düşünceli bir gölge düşen Traddles, "Şey," dedi, "Copperfield, aslında bu oldukça acıklı bir durumdu

benim için. Sophy ailede o kadar çok işe yarıyordu ki kimse onun evlenmesi fikrine katlanamıyordu. Hatta kendi aralarında onun asla evlenmemesi gerektiğine karar vermişler ve ona kız kurusu demişlerdi. Bundan Mrs. Crewler'a hayli tedbirli bir şekilde bahsettiğimde..."

"Annesi mi o?"

"Evet annesi," dedi Traddles, "Peder Horace Crewler, bu durumu Mrs. Crewler'a her türlü tedbiri alarak anlattığımda o kadar etkilendi ki bir çığlık atıp konuyu kapadı. Aylarca bu konuyu bir daha açamadım."

"Sonunda açtın mı peki?" dedim.

"Şey, Peder Horace açtı," dedi Traddles. "O harika bir adam, her anlamda örnek bir kişi ve bir Hristiyan olarak kendini bu fedakârlığa alıştırması (özellikle de bu kadar belirsiz olduğu için) ve bana karşı kötü bir his beslememesi gerektiğini söyledi ona. Bana gelince Copperfield, ne yalan söyleyeyim, kendimi ailenin önünde bir tür yırtıcı kuş gibi hissediyordum."

"Kız kardeşler umarım senin tarafını tutmuştur Traddles."

"Tuttular diyemem aslında," dedi Traddles. "Mrs. Crewler'ı nispeten duruma alıştırdığımızda bunu Sarah'ya söylemek zorunda kaldık. Sarah'nın omurgasında sıkıntı olduğunu söylediğimi hatırlıyor musun?"

"Tabii!"

Traddles bana umutsuz gözlerle bakarak, "O anda ellerini sıktı," dedi; "gözlerini kapadı; beti benzi attı ve kaskatı kesildi; sonra iki gün boyunca, çay kaşığıyla verilen ekmekle sudan başka bir şey yiyip içemedi."

"Ne tatsız bir kızmış bu, Traddles!" dedim.

"Yok yok Copperfield!" dedi Traddles. "Tatlı bir kızdır ama çok duygu yüklü. Aslında hepsi öyle. Sophy daha sonra, Sarah'nın yanındayken hissettiği suçluluğu ifade etmesinin çok zor olduğunu söyledi. Bunun zor bir şey olduğunu kendimden biliyorum Copperfield; ben bile bir suçlu gibi

hissettim. Sarah düzeldikten sonra diğer sekiz kardeşe de bunu söylemek gerekmişti ve onların üzerinde pek hazin sonuçlar yaratmıştı. Sophy'nin dersleriyle ilgilendiği iki küçük kardeş benden nefret etmekten daha yeni vazgeçtiler."

"Sonuçta şimdi hepsi sana karşı iyi, değil mi?" dedim.

Traddles, "Evet evet, genel olarak kabullenmiş gibiler," dedi tereddütlü bir şekilde. "Mesele şu ki bu konudan bahsetmekten kaçınıyoruz ve benim belirsiz hayallerim ve bazı kötü olaylar onları teselli ediyor. Evlendiğimizde içler acısı bir durum olacak. Düğünden çok cenaze gibi olacak. Onu yanlarından çekip aldığım için hepsi benden nefret edecek!"

Başını yarı ciddi yarı komik bir şekilde sallayarak bana baktığındaki dürüst yüzü hatırlarken o gün olduğundan çok daha etkileyici geliyor bana; çünkü o sıra fazlasıyla korkmuştum ve zihnim hiçbir şeye odaklanamayacak kadar dağınıktı. Miss Spenlowların yaşadığı eve yanaşırken görüntüm öyle berbat, zihnim de öyle bulanıktı ki Traddles toparlanmam için bir bardak bira gibi hafif bir destek almamı önerdi. Yol üzerindeki bir birahanede bunu içtikten sonra Traddles sarsak adımlarla beni Miss Spenlowların kapısına kadar götürdü.

Hizmetçi kapıyı açtığında, hayal meyal, sanki sergileniyormuşum gibi hissettim ve sendeleye sendeleye içinde ev şeklindeki küçük hava durumu göstergelerinden olan bir koridordan geçip zemin katta yer alan bakımlı bahçeye nazır, sessiz ve küçük salona girdim. Kanepeye oturduğumda, Traddles'ın şapkasını çıkarmasıyla saçlarının, enfiye kutusu gibi görünen oyuncak kutuların kapağı kaldırıldığında dışarı fırlayıp insanı şaşırtan o yaylı küçük figürler gibi havaya kalktığını hatırlıyorum. Bir de şöminenin ötesindeki eski tarz saatin tiktak seslerini dinleyişimi – bunu kalbimin titreyişine uydurmaya çalışmıştım ama olmamıştı. Sonra Dora'ya ait bir iz bulmak için etrafa bakınıp hiçbir şey bulamayışımı. Uzakta havlayan Jip'i düşünüşümü ve birinin onu

hemen susturmasını. Nihayet kendimi Traddles'ı geri geri şömineye doğru sürüklerken ve büyük bir utanç içinde iki ciddi, ufak tefek yaşlı hanımı eğilerek selamlarken buldum; ikisinin de üzerinde siyah elbise vardı ve ikisi de müteveffa Mr. Spenlow'un tabaklanmış deriden ya da ağaç kabuğundan birer kopyası gibiydi.

İki ufak tefek hanımdan biri, "Buyurun, oturun," dedi.

Traddles'ı devirip kedi olmayan bir yere oturduğumda –üstüne ilk oturduğum şey bir kediydi– gözlerim Mr. Spenlow'un en küçük kardeş olduğunu ve iki kız kardeş arasında da yedi sekiz yaş fark olduğunu algılayacak kadar düzelmişti; mektubu elinde tutmasına –mektubum bana ne kadar tanıdık fakat ne kadar da tuhaf görünüyordu!– ve gözlükleriyle ara sıra buna başvurmasına bakılırsa, daha genç olanı, görüşmeyi yöneten kişi konumundaydı. Kıyafetleri birbirine çok benziyordu ama bu hanım elbiseyi diğerinden daha genç bir havayla taşıyordu; belki fırfırlı süsleri yüzünden, ya da dantel yeleği, broşu, bileziği ya da buna benzer küçük şeyler yüzünden daha hayat dolu görünüyordu. İkisi de dimdik duruyordu; resmî, muntazam ve sakin bir halleri vardı. Elinde mektup olmayan kardeş, kollarını göğsünün üzerinde kavuşturmuş, put gibi oturuyordu.

Elinde mektubumu tutan kardeş, Traddles'a bakarak, "Mr. Copperfield sizsiniz herhalde," dedi.

Bu çok korkunç bir başlangıç olmuştu. Traddles, Mr. Copperfield olmadığını söylemek zorunda kaldı, ben kendi adıma sahip çıkmak ve onlar da Traddles'ın Mr. Copperfield olduğu peşin hükmünden vazgeçmek zorunda kaldılar ve toplamda gerçekten hoş bir durum oldu. Jip'in uzaklarda iki kez kesik kesik havladığını ve yine susturulduğunu duymak tuz biber oldu.

Elinde mektup olan kardeş, "Mr. Copperfield!" dedi.

Bir şey yaptım –başımla selamladım galiba– ve hazırola geçmiştim ki diğer kardeş araya girdi.

"Kız kardeşim Lavinia bu meseleleri iyi bildiğinden, iki tarafın mutluluğunu sağlamak için gerekli gördüğümüz şeyleri belirtecek."

Sonradan Miss Lavinia'nın gönül işlerinde tam bir otorite olduğunu keşfettim; zira çok eskiden bir Mr. Pidger varmış ve söylentiye göre vist oynayan bu bey, Miss Lavinia'ya tutulmuşmuş. Bana kalırsa bu tamamen içi boş bir sanıydı ve Pidger'ın bu tür duygularla bir alakası yoktu ve bu konuda ağzını açıp tek kelime etmemişti. Gerçi hem Miss Lavinia hem Miss Clarissa'nın boş inancına göre, adam gençliğinde (yani altmış yaşlarında) bünyesini fazla içmekten harap etmemiş ve yeniden toparlanma çabasıyla Bath suyu içmeyi abartmamış olsaydı aşkını itiraf ederdi. Hatta onun bu gizli sevda yüzünden öldüğü gibi belli belirsiz şüpheleri bile vardı; ama evde o Şam gülü rengi burnuyla öyle bir resmi vardı ki bir şey gizlediği hissi vermiyordu hiç.

"Eski olaylara girmeyeceğiz. Zavallı kardeşimiz Francis'in ölümü buna engel oluyor," dedi Miss Lavinia.

"Kardeşimiz Francis'le çok sık görüşmezdik; ama aramızda öyle belirgin bir anlaşmazlık ya da küslük yoktu. Francis kendi yoluna gitmişti; biz kendi yolumuza. Herkesin mutluluğu için böyle olması gerektiğini düşündük. Öyle de oldu."

İki kardeş de konuşmak için öne doğru eğildi, konuştuktan sonra başlarını iki yana salladılar ve sustukları sırada dimdik oturdular. Miss Clarissa kollarını hiç kıpırdatmadı. Bazen parmaklarıyla bunların üzerinde bir melodi tutturdu –galiba menüetler ve marşlar çaldı– ama kollarını asla kıpırdatmadı.

"Kardeşimiz Francis'in ölümüyle birlikte yeğenimizin durumu, yani olası durumu çok değişti," dedi Miss Lavinia; "bu yüzden kardeşimizin, kızının durumuyla ilgili düşüncelerinin de değiştiğini düşünüyoruz. Mr. Copperfield, iyi özelliklere ve onurlu bir karaktere sahip genç bir beyefendi olduğunuzdan hiç şüphemiz yok; dahası yeğenimizi sevdiğinizden –ya da sevdiğinize hiç şüpheniz olmadığından– eminiz."

Genelde yaptığım gibi, fırsat buldukça, kimsenin kimseyi benim Dora'yı sevdiğim gibi sevemeyeceğini söyledim. Traddles onaylayıcı bir mırıltıyla bana arka çıktı.

Miss Lavinia tam bir karşılık veriyordu ki sürekli olarak erkek kardeşi Francis'in ağzını adına alma gereği duyan Miss Clarissa yine lafa karıştı.

"Eğer Dora'nın annesi, kardeşimiz Francis'le evlendiği zaman yemek masasında aileye yer olmadığını söyleseydi bu herkesi daha çok mutlu ederdi."

"Kardeşim Clarissa," dedi Miss Lavinia, "şimdi bunu düşünmesek daha iyi."

"Kardeşim Lavinia, konuyla ilgili bir şey ama bu," dedi Miss Clarissa. "Yalnızca sizin konuşmaya yetkin olduğunuz diğer konuya karışmak istemem. Ancak bu konuda benim de bir fikrim var. Dora'nın annesi kardeşimiz Francis'le evlendiğinde niyetini açıkça belirtseydi bu herkesin mutluluğu için daha hayırlı olurdu. O zaman ne beklememiz gerektiğini bilirdik. 'Lütfen bizi hiç davet etmeyin,' derdik ve bütün yanlış anlaşılmalardan kurtulurduk."

Miss Clarissa başını sallayınca Miss Lavinia devam etti: Mektubumu yine gözlüğüyle okudu. İkisinin de kuşlarınkini andıran parlak, küçük, kırpışıp duran yuvarlak gözleri vardı. O keskin, çevik ve ani hareketleriyle bütüne bakılınca kuştan farksızlardı ve arada bir, tıpkı kanaryalar gibi çabucak üstlerini başlarını düzeltiyorlardı.

Az önce belirttiğim gibi, Lavinia devam etti:

"Mr. Copperfield, yeğenimizin talibi olarak kabul edilip bizi ziyaret etmek için kardeşim Clarissa ve benden izin istiyorsunuz."

"Eğer kardeşimiz Francis," dedi Miss Clarissa yeniden bir çıkış yaparak –gerçi bu kadar sakin bir şeye çıkış denir mi bilmem–"etrafında sadece ve sadece Dernek'teki gibi bir ortam isteseydi ne diyebilirdik ki buna? Hiçbir şey diyemezdik, eminim. Kendimizi zorla birilerine kabul ettirmekten

daima kaçınmışızdır. Ama neden söylenmedi bu? Kardeşimiz Francis'le karısı birbirlerine eşlik etsin. Kardeşim Lavinia ve ben de birbirimize. Eşlik edecek birilerini bulamayacak değiliz herhalde."

Bunlar Traddles ile bana hitaben söylendiğinden Traddles da ben de bir karşılık verdik. Traddles'ın dedikleri işitilmiyordu. Bense bunun söz konusu olan herkese onur verdiğini söyledim. Ne demek istediğim konusunda hiçbir fikrim yok.

Miss Clarissa, "Lavinia," dedi içini dökmüş olarak, "devam edebilirsin canım."

Miss Lavinia devam etti:

"Mr. Copperfield, kardeşim Clarissa ve ben, bu mektubu çok dikkatli bir şekilde okuyup değerlendirdik ve tabii bunu yapmadan evvel en son yeğenimize gösterip onun da fikrini aldık. Onu çok sevdiğinizi sandığınızdan şüphemiz yok."

Coşkulu bir şekilde, "Sanmak mı efendim," diye söze başladım, "ah!"

Ama sanki kehaneti bölmemi istemiyormuş gibi Miss Clarissa bana öyle bir bakış attı ki (tıpkı çevik bir kanarya gibi) özür dileyip susmak zorunda kaldım.

Miss Lavinia, her cümlecikte hafifçe başını sallayıp onaylayan kardeşine göz atarak, "Sevgi," dedi, "olgun sevgi, saygı, bağlılık, kendini kolay kolay göstermez. Sesi az çıkar. Alçakgönüllü ve mahcuptur, pusuya yatar, bekler de bekler. Böylesi olgun bir meyvedir. Bazen bir hayat süzülür gider ve o hâlâ gölgede olgunlaşmaya devam eder."

Tabii ben o anda bunun üzgün Pidger'a bir gönderme olduğunu anlamamıştım; ama Miss Clarissa'nın başını sallamasındaki vahamete bakılırsa bu sözlerin büyük ağırlığı vardı.

"Genç insanların hafif –bu tür hislerle kıyaslayınca ben bunları hafif olarak adlandırıyorum– eğilimleri," diye devam etti Miss Lavinia, "kayalara kıyasla tozdan ibarettir. Bunların dayanıp dayanmayacağını ya da gerçekten bir te-

mele sahip olup olmadıklarını bilmenin zorluğu sebebiyle kardeşim Clarissa'yla nasıl davranacağımıza karar veremedik Mr. Copperfield ve Mr. ..."

Kendine bakıldığını görünce, "Traddles," dedi arkadaşım.

Miss Clarissa tekrar mektubuma göz atıp, "Kusura bakmayın. Manevi Tapınak'tandı, değil mi?" dedi.

Traddles, "Aynen öyle," dedi ve kıpkırmızı kesildi.

Henüz belirgin bir teşvik görmesem de bu iki ufak tefek kardeşte, özellikle de Miss Lavinia'da bu yeni ve bereketli ailevi meseleye dair artan bir haz, bunun tadını çıkarmak için bir hazırlık, üzerine titremeye bir eğilim gözlemlemiştim, ki burada parlak bir umut söz konusuydu. Miss Lavinia'nın, Dora ve benim gibi iki genç âşığı kontrol etmekten olağanüstü bir zevk alacağını ve Miss Clarissa'nın da kardeşinin bizi kontrol etmesinden bir o kadar zevk alacağını ve içinden geldiği vakit kendi meselelerini ortaya atıp söze karışacağını düşünmüştüm. Bu bana, Dora'yı kimsenin anlayamayacağı, inanamayacağı kadar çok sevdiğimi hararetli bir şekilde söyleme cesareti verdi; onu ne kadar çok sevdiğimi tüm arkadaşlarım biliyordu; halam, Agnes, Traddles, beni tanıyan herkes, onu ne kadar sevdiğimi ve bu sevginin beni ne kadar adam ettiğini biliyordu. Bunu doğrulaması için Traddles'a döndüm. Traddles da sanki parlamento müzakeresine girer gibi hemen atladı ve işin içinden alnının akıyla çıktı hakikaten: Beni güzel, sağlam laflarla ve yalın, duyarlı ve gerçekçi bir tarzda tasdikledi ve bu da belli ki pek hoş bir izlenim bıraktı.

"Genç bir hanımla –kendisi Devonshire'dan, on kardeşten biri– nişanlı ve bu tarz şeyler konusunda azıcık tecrübesi olan ve şu an nişanının bozulması gibi bir olasılık olmayan biri olarak söylüyorum bunları," dedi Traddles.

İlgisini yeniden Traddles'a yönelten Miss Lavinia, "Peki benim sözlerimi, yani sevginin alçakgönüllü ve mahcup olduğunu, hep beklediğini onaylayabilir misiniz Mr. Traddles?" dedi Miss Lavinia.

"Kesinlikle efendim," dedi Traddles.

Miss Clarissa, Miss Lavinia'ya baktı ve ciddi bir edayla başını iki yana salladı. Miss Lavinia da bir şeyler demeye çalışır gibi Miss Clarissa'ya bakıp hafifçe iç geçirdi. "Lavinia," dedi Miss Clarissa, "şu şişemden koklasana biraz."

Miss Lavinia aromatik sirkeden biraz koklayıp kendine geldi – bu arada Traddles'la ben de büyük bir endişeyle ona bakıyorduk; sonra da oldukça zayıf bir sesle şöyle dedi:

"Kız kardeşim ve ben, Mr. Traddles, arkadaşınız Mr. Copperfield ve yeğenimiz gibi gençlerin birbirlerini sevmeleri ya da sevdiklerini sanmaları konusunda nasıl bir tutum sergileyeceğimize dair büyük kuşku içindeyiz."

"Kardeşimiz Francis'in çocuğu demek daha doğru olur," dedi Miss Clarissa. "Eğer kardeşimiz Francis'in karısı hayattayken bizleri evlerine yemeğe davet etmiş olsaydı (ama canının istediği gibi davranma hakkına sahip olduğu sorgulanamaz elbette), biz de şu an kardeşimiz Francis'in çocuğunu daha iyi tanıyor olurduk. Devam et Lavinia."

Miss Lavinia üzerindeki yazıyı kendine çevirmek için mektubu döndürdü ve gözlüğüyle, daha önce itinayla not aldığı bir kısma odaklandı.

"Bu hisleri kendi gözlemlerimizle sınamak, bize yerinde bir davranışmış gibi geliyor, Mr. Traddles," dedi. "Şu anda bu konuda hiçbir fikrimiz yok ve bu hislerin ne kadar gerçek olduğunu değerlendirebilecek konumda değiliz. Bu yüzden Mr. Copperfield'ın burayı ziyaret etme teklifini kabul ediyoruz."

Üzerimden büyük bir yük kalkmış gibi, "Sevgili hanımefendiler, bu iyiliğinizi asla unutmayacağım!" diye haykırdım.

"Ama," dedi Miss Lavinia, "ama şimdi bu ziyaretlerin bize yapıldığını düşünmeyi tercih ederiz. Mr. Copperfield'la yeğenimiz arasında gerçekleşecek olumlu bir münasebeti resmî olarak tanımaktan uzak durmalıyız, ta ki onları gözlemlemek için elimize bir fırsat geçinceye..."

"Ta ki eline bir fırsat geçinceye kadar Lavinia," dedi Miss Clarissa.

Miss Lavinia bir iç çekip, "Tamam, öyle olsun," diyerek kabullendi, "ta ki onları gözlemlemek için elime bir fırsat geçinceye kadar."

Traddles bana dönerek, "Copperfield," dedi, "eminim hiçbir şeyin bundan daha mantıklı ve açık olmadığını düşünüyorsun."

"Hiçbir şey!" diye bağırdım. "Kesinlikle öyle."

"Bu durumda," dedi Miss Lavinia tekrar notlarına bakarak, "ziyaretlerine dair belirgin bir güvence istiyoruz Mr. Copperfield'dan; kendisi bizim bilgimiz dışında yeğenimizle herhangi bir iletişimi olmayacağına şerefi üzerine yemin etsin. Yeğenimizle ilgili herhangi bir niyet söz konusu olduğunda öncelikle bize söylenmeli; bir de," dedi ve bu noktada Miss Clarissa, "Sana söylensin Lavinia," diye araya girdi.

Miss Lavinia, kaderine boyun eğip, "Öyle olsun Clarissa!" diyerek kabullendi. "Bana söylenmeli ve onayım alınmalı. Hiçbir durumda vazgeçilmemesi gereken kesin ve ciddi bir koşul olmalı bu. Bu hususta bir kuşku ya da yanlış anlaşılma olmasın diye Mr. Copperfield'ın bugün buraya yakın bir arkadaşıyla gelmesini istedik," diyerek başını Traddles'a doğru eğdi. "Eğer Mr. Copperfield'ın ya da sizin Mr. Traddles, bu sözü verme konusunda en ufak bir tereddüdünüz varsa lütfen bunu bir kez daha düşünün."

Kendimden geçmiş bir halde, hiçbir tereddüdümün olmadığını haykırdım. Büyük bir hevesle benden istenen sözü verdim; Traddles'tan buna şahit olmasını istedim ve sözümden en ufak şekilde dönersem namert olacağımı ifade ettim.

"Durun bakalım!" dedi Miss Lavinia elini kaldırarak, "Siz iki beyefendiyi karşılama şerefine erişmeden evvel, bu mevzuyu düşünmeniz için sizi on beş dakikalığına yalnız bırakmaya karar vermiştik. İzninizle biz çıkalım şimdi."

Mevzuyu düşünmenin gerekli olmadığını söylemem bir işe yaramamıştı. Belirttikleri süre kadar yanımızdan ayrılmak için ısrar ettiler. Böylece bu küçük kuşlar, beni tebrik etmesi için Traddles'la baş başa bırakıp yoğun bir mutluluğun kucağına bırakılmışım gibi hissetmem için mağrur bir edayla, seke seke dışarı çıktılar. Tam on beş dakika sonra, yanımızdan ayrılırkenki mağrur edalarıyla geri döndüler. Küçük elbiseleri sonbahar yapraklarından yapılmış gibi hışırdaya hışırdaya gitmişlerdi: Yine aynı şekilde, hışırdaya hışırdaya geldiler.

Sonra bir kez daha, istenen koşullara bağlılığımı belirttim.

"Clarissa," dedi Miss Lavinia, "şimdi sen devam et."

Miss Clarissa ilk kez kollarını çözdü ve notları eline alıp bunlara bir göz attı.

"Eğer Mr. Copperfield için de uygunsa," dedi Miss Clarissa, "kendisini her pazar yemekte görmekten mutluluk duyarız. Yemeğimiz saat üçte."

Başımı eğdim.

"Hafta içi de," dedi Miss Clarissa, "Mr. Copperfield'ı çay saatinde görmekten mutluluk duyarız. Çay saatimiz altı buçuk."

Tekrar başımı eğdim.

"Haftada iki kere," dedi Miss Clarissa, "ama prensip gereği daha sık olmaz."

Tekrar başımı eğdim.

"Mr. Copperfield'ın mektubunda bahsettiği Miss Trotwood da," dedi Miss Clarissa, "belki bizi ziyaret eder. Bu ziyaretler herkesin mutluluğu için gerekli olduğu müddetçe bunlardan memnuniyet duyarız ve iadeiziyarette bulunuruz. Herkesin mutluluğu için bu ziyaretlerin olmaması gerekirse (kardeşimiz Francis ve beraberindekilerle olduğu gibi) farklı olur."

Halamın onlarla tanışmaktan şeref ve mutluluk duyacağını söyledim; ne var ki pek iyi anlaşabileceklerine ihtimal

vermiyordum. Bütün mevzular kapandığında, en sıcak halimle teşekkürlerimi ifade ettim ve ilk önce Miss Clarissa'nın, sonra Miss Lavinia'nın elini dudaklarıma bastırdım.

Sonra Miss Lavinia ayağa kalkarak Mr. Traddles'tan bizi bir dakika yalnız bırakmasını rica etti ve bana da kendisini takip etmemi söyledi. Dediğini tir tir titreyerek yaptım ve beni başka bir odaya götürdü. Orada bir tanecik sevgilimin kapının arkasında kulaklarını tıkamış, güzel küçük yüzünü duvara dönmüş, Jip'in de başı havluya sarılı halde tabak ısıtıcısının* içinde olduğunu gördüm.

Ah! Üzerindeki o siyah elbiseyle ne kadar güzel görünüyordu ve ilk önce nasıl da hıçkıra hıçkıra ağlamıştı ve kapının arkasından çıkmamıştı bir türlü! Nihayet kapının arkasından çıktığında birbirimize nasıl da sarılmıştık ve hapşırıp duran Jip'i tabak ısıtıcısının içinden çıkarıp onu ışığa kavuşturduğumuzda üçümüz nasıl da birleşmiştik!

"Sevgili Dora! Artık hep benimsin!"

"Ah, DEME öyle!" dedi Dora. "Lütfen!"

"Artık hep benim değil misin Dora?"

"Öyleyim tabii!" diye bağırdı Dora. "Ama çok korkuyorum!"

"Korkuyor musun bir tanem?"

"Ah, evet! Ondan hoşlanmadım," dedi Dora. "Neden gitmiyor o?"

"Kim hayatım?"

"Arkadaşından," dedi Dora. "Onu ilgilendiren bir şey değil bu. Budalanın teki olmalı!"

"Sevgilim!" (Onun o çocukça davranışları kadar tatlı bir şey yoktu.) "O çok iyi biridir!"

Dora, "Ama bizim iyi birine ihtiyacımız yok ki!" deyip suratını astı.

"Tatlım," dedim, "yakında onu tanıyınca seveceksin. Yakında halam da gelecek, onu da tanıyınca seveceksin."

---

* Şöminenin önüne koyulan bir tür metal kutu. (e.n.)

"Yoo hayır, lütfen onu buraya getirme!" dedi Dora ve bana korku dolu küçücük bir öpücük verip ellerini kavuşturdu. "Yapma bunu. Onun huysuz, aksilik peşinde, yaşlı kadının teki olduğunu biliyorum! Buraya gelmesin Doady!" derken David ismini bozmuştu iyice.

O anda ona karşı çıkmak işe yaramayacaktı; bu yüzden güldüm ve hayran hayran ona baktım; onu ne kadar çok seviyordum ve ne kadar mutluydum; bir köşede Jip'in arka ayakları üzerinde durarak yaptığı yeni numarayı gösterdi bana –gerçi bir şimşek çakması kadar kısa sürmüştü bu ve sonra düştü– ve Traddles'ı unutup gitmiştim, eğer Miss Lavinia beni almaya gelmeseydi ben orada daha ne kadar dururdum bilmiyorum. Miss Lavinia, Dora'yı çok seviyordu (bana gençliğinde tıpkı Dora gibi olduğunu söylemişti – o zamandan bu yana hayli değişmişti) ve ona bir oyuncak bebekmiş gibi davranıyordu. Gelip Traddles'ı görmesi için Dora'yı ikna etmek istedim ama bunu teklif ettiğimde odasına koşup kendini içeri kilitledi; ben de Traddles'ın yanına onsuz gittim ve evden ayrıldığımızda sevinçten havalara uçarak onunla yürüdüm.

"Bundan daha iyisi olamazdı," dedi Traddles; "ne tatlı yaşlı hanımlar onlar öyle. Benden önce evlenirsen şaşırmam Copperfield."

Kalbim gururla çarparken, "Senin Sophy bir müzik aleti çalabiliyor mu Traddles?" diye sordum.

"Kardeşlerine öğretebilecek kadar," dedi Traddles.

"Şarkı söylüyor mu peki?" diye sordum.

"Diğerlerinin keyfi olmadığında balat söylediği oluyor bazen," dedi Traddles. "Ama sistemli bir şey yok."

"Gitarla söylemiyor, değil mi?" dedim.

"Ah, hayır!" dedi Traddles.

"Resim çiziyor mu peki?"

"Hayır," dedi Traddles.

Traddles'a Dora'nın şarkı söylemesini dinleteceğime ve bazı çiçek çizimlerini göstereceğime söz verdim. O da bun-

dan mutluluk duyacağını ifade etti ve eve kol kola, müthiş keyifli ve mutlu bir şekilde yürüdük. Yolda onu Sophy hakkında konuşmaya teşvik ettim ve o da onu öyle sevgi dolu ve güvenilir biri olarak anlattı ki hayran kaldım. İçimden onu Dora'yla kıyaslayıp müthiş mutlu oldum ama onun Traddles için ne kadar mükemmel bir kız olduğunu da kendime itiraf etmekten geri durmadım.

Halamın bu olumlu görüşmeden, bu sırada söylenenlerden ve yapılanlardan hemen haberi oldu kuşkusuz. Beni bu kadar mutlu görmek onu da sevindirmişti ve vakit kaybetmeden Dora'nın halalarını ziyaret etmeye söz verdi. Ama o gece ben Agnes'a yazarken odalarımızın önünde bir aşağı bir yukarı o kadar çok yürüdü ki sabaha kadar yürüyecek sandım.

Agnes'a yazdığım ve tavsiyesine uymamın güzel sonuçlarını anlattığım mektup pek coşkulu ve minnet doluydu. Hemen aynı arabayla cevabı geldi. Mektubu umut dolu, içten ve neşeliydi. O zamandan sonra hep neşeli oldu.

Artık hiç olmadığım kadar meşguldüm. Her gün gidip geldiğim Highgate'e kıyasla Putney çok uzak yoldu ve doğal olarak oraya elimden geldiğince çok gitmek istiyordum. Önerilen çay saatleri bana pek uymadığından öncelikli olan pazar günlerime dokunmadan, her cumartesi öğleden sonra ziyaretlerine gitmemi kabul etmesi için Miss Lavinia'yla anlaştım. Böylece hafta bitimi benim için müthiş bir zaman oldu ve günler hafta sonunu beklemekle geçti.

Halamla Dora'nın halalarının umduğumdan çok daha iyi anlaşmış olduklarını öğrenince müthiş rahatladım. Halam söz verdiği gibi görüşmeden birkaç gün sonra onları ziyaret etmişti ve ondan birkaç gün sonra da Dora'nın halaları kararlaştırıldığı şekilde halamı ziyaret ettiler. Bundan sonra, üç dört hafta arayla, buna benzer ama daha dostça ziyaretler başladı. Halamın, kiralık arabaları hiçe sayarak, kahvaltının hemen ardından ya da çaydan hemen önce Putney'ye tuhaf zamanlarda yürümesinin Dora'nın halalarını endişelendir-

diğini biliyorum; bir de başlığını medeniyetin önyargılarını umursamadan, rahatına geldiği şekilde giymesi de rahatsız etmişti onları. Ama Dora'nın halaları çok geçmeden halamı güçlü bir idraki olan, tuhaf, biraz da erkeksi bir kadın olarak görmeye başladılar ve halam geleneklerle ilgili olarak inanışa ters düşen bir dolu fikir beyan ederek Dora'nın halalarının tüylerini diken diken edip dursa da o küçük tuhaflıklarıyla ortamı bozmayacak kadar çok seviyordu beni.

Küçük topluluğumuzda, ortama uyum sağlamayı reddeden tek üye Jip'ti. Halamı her gördüğünde hemen bütün dişlerini gösterir, sonra bir sandalyenin altına girerek sürekli hırlardı; halam ona fazla ağır gelmiş gibi ara sıra hüzünlü hüzünlü ulurdu bir de. Jip'e her türlü muamelede bulunuldu; onu tatlı sözlerle kandırma, azarlama, dövme, Buckingham Sokağı'na götürme gibi (izleyenlerin dehşetli gözleri önünde oradaki iki kediye saldırmıştı hemen); ama asla halamın yakınında olmaya ikna olmadı. Bazen itiraza ara verip sevimli olmaya karar verdiği zamanlar oluyordu ama çok geçmeden o kalkık burnunu havaya dikip öyle bir uluyordu ki onu tabak ısıtıcısının içine tıkmaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu. Halam ne zaman kapıya gelse Dora, Jip'i bir havluya sarıp oraya kapamakta buldu çözümü.

İşler rutine girdi ve canımı sıkan tek bir şey kaldı. Dora oybirliğiyle sevimli bir oyuncak ya da eğlencelik bir şey olarak görülüyordu sanki. Dora'nın yavaş yavaş alıştığı halam ona hep Küçük Tomurcuk diyordu ve Miss Lavinia'nın en büyük keyfi ona hizmet etmek, onun saçlarını kıvırmak, onu süslemek ve ona küçük bir çocukmuş gibi davranmaktı. Kardeşi de Miss Lavinia'dan farksız değildi. Çok tuhaftı; hepsi Dora'ya Dora'nın Jip'e davrandığı gibi davranıyordu.

Dora'yla bu konuda konuşmaya karar verdim; sonra bir gün dışarı çıktığımızda (bir süre sonra Miss Lavinia bizim yalnız dolaşmamıza izin vermişti) halalarının kendisine daha farklı davranmasını sağlamasının iyi olacağını söyledim.

"Çünkü biliyorsun hayatım," dedim, "sen bir çocuk değilsin."

"İşte!" dedi Dora. "Aksileşiyorsun şimdi!"

"Aksileşiyor muyum sevgilim?"

"Bana çok nazik davranıyorlar," dedi Dora, "ve ben çok mutluyum."

"İyi ama bir tanem," dedim, "mantıklı bir biçimde davransalar da mutlu olabilirsin."

Dora sitem eder gibi baktı –ne tatlı bir bakıştı o öyle!– ve sonra madem beni sevmiyordun neden benimle nişanlanmak istedin, deyip hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bir de kendisine tahammül edemiyorsam neden gitmiyordum?

Bunun üzerine gözyaşlarını öpücüklerimle silmekten ve onu ne kadar çok sevdiğimi söylemekten başka ne yapabilirdim ki?

"Ben biraz fazla sevgi doluyum," dedi Dora; "bana acımasızca davranmana gerek yok Doady!"

"Acımasızca davranmak mı bir tanem? Dünyaları verseler sana böyle bir şeyi yapar mıyım, yapabilir miyim hiç?"

"O zaman bende kusur bulma," dedi Dora ağzını bir gül goncası gibi büzerek; "ben de iyi olayım."

Az sonra, kendiliğinden bana bir kere sözünü ettiğim yemek kitabını sormasına ve benden, daha önce söz verdiğim gibi ona bütçe yapmayı göstermemi istemesine çok memnun olmuştum. Bir sonraki gidişimde kitabı yanımda götürdüm (ilk başta daha az sıkıcı ve cazip gözükmesi için güzelce ciltletmiştim bunu); Dernek'in civarında dolanırken de halamın eski bir ev idaresi kitabını gösterip bu konuda pratik yapabilmesi için bir set tablet,* küçük bir kalem kutusu ve bir kutu kurşunkalem verdim.

Ama yemek kitabı Dora'nın başını ağrıtmış, rakamlar onu ağlatmıştı. Bir türlü toplanmıyorlar dedi. Bunun üzeri-

* Üzerine yazılan yazılar silinebilen, ince fildişi gibi maddelerden yapılan eski bir tür "defter". (e.n.)

ne yazdıklarını sildi ve tabletlerine küçük çiçek demetleriyle beni ve Jip'i andıran figürler çizdi.

Sonra, cumartesi öğleden sonraları dolaşmaya çıkmışken ona şakacı bir tarzda ev işleriyle ilgili talimatlar vermeyi denedim. Mesela bazen bir kasabın önünden geçerken şöyle diyordum ona:

"Şimdi farz et ki canım evliyiz ve akşam yemeği için koyun eti alacaksın; bunu nasıl alacağını biliyor musun?"

Tatlı Dora'mın o zaman yüzü asılıp ağzı, sanki benimkini bir öpücükle kapamak istermiş gibi bir gül goncası oluyordu gene.

Eğer inatçılığım üstümdeyse, "Bunu nasıl alacağını bilir miydin sevgilim?" diye tekrarlardım hatta.

Dora kısa bir süre düşündükten sonra büyük bir zaferle cevap verirdi:

"Kasap neyi vereceğini bilir herhalde, benim bilmeme ne gerek var? Seni şapşal!"

Bu yüzden ben yemek kitabına bir göz atıp Dora'ya tekrar, eğer evlenirsek ve ben güzel bir haşlama istediğimi söylersem ne yaparsın diye sorduğumda hizmetçiye bunu yapmasını söyleyeceğini ifade etti ve sonra da kolumdan çıkmadan küçük ellerini çırparak öyle büyüleyici bir şekilde güldü ki her zamankinden çok daha tatlı göründü.

Sonuçta yemek kitabının asıl işlevi unutulup, bir köşede Jip'in üzerinde durmasına yarayan bir şey oldu. Ama Dora, Jip'i bunun üzerinde durup aynı zamanda ağzında kalem kutusunu tutması için eğitebildiğine o kadar sevinmişti ki yemek kitabını aldığıma pek memnun oldum.

Sonra yine gitar kutusuna, çiçek çizimlerine ve "Ta ra la!" danstan asla vazgeçmemek üzerine şarkılara döndük ve günler mutlu mesut geçti. Ara sıra Miss Lavinia'ya biricik sevgilime oyuncak bebek gibi davrandığını söylemeye cesaret edebilmeyi istedim; bazen de uyanır gibi olup benim de aynı hatayı yaptığımı, yani ona bir oyuncak bebek gibi davrandığımı fark ettim – ama çok sık değil.

XLII

Fesat

Bu metni okuyacak olan sadece benim gözlerim olsa da Dora'yla halalarına olan sorumluluğumla o uçsuz bucaksız stenoyu öğrenmek ve geliştirmek için ne kadar çok çalıştığımı yazmamam gerektiğini hissediyorum. Hayatımın bu döneminde gösterdiğim azim, içimde olgunlaşmaya başlayan ve kendi çapımda, kişiliğimin güçlü bir yanı olduğunu bildiğim sabırlı ve sürekli enerji hakkında şimdiye kadar anlattıklarıma tek ekleyebileceğim, geçmişe bakınca başarımın kaynağının bunlar olduğunu gördüğüm. Dünyevi meselelerde hep çok şanslıydım; pek çok adam, benden daha fazla çalışmış olsa da benim gösterdiğim başarının yarısını bile gösterememişti hayatta; öte yandan, dakikliğim, düzenliliğim ve çalışkanlığım olmasa, her ne kadar başarı hemen ardından geliyor olsa da, tek seferde tek bir konuya odaklanma konusunda kararlılığım olmasa tüm bu yaptıklarımı asla başaramazdım. Tanrı biliyor ya, bunları kendimi övmek için yazmıyorum. Hayatını, benim yaptığım gibi gözden geçirip sayfa sayfa buraya aktaran bir adam, ihmal edilmiş yeteneklerin, kaçırılmış fırsatların ve içinde sürekli savaş halinde olup yenik düştüğü pek çok tuhaf ve sapkın duygunun keskin idra-

kini hissetmiyorsa eğer, o fevkalade iyi bir adam demektir. Suistimal etmediğim tek bir doğal yeteneğim yok diyebilirim. Demek istediğim, şimdiye dek hayatta ne yapmaya çalıştıysam, canıgönülden, iyi bir şekilde yapmaya çalıştım; kendimi neye adadıysam tam adadım; büyük küçük tüm amaçlarımı layıkıyla ciddiye aldım. Doğal ya da sonradan gelişmiş herhangi bir yeteneğin, istikrarlı, gösterişsiz ve çalışkan özelliklerin yoldaşlığından muaf olup da amacına erişebileceğine asla inanmadım. Hayatta böyle bir kazanım olamaz. Uygun bir yetenek ve hayırlı bir fırsat, kimilerinin çıktığı bir merdivenin iki yan tahtasını oluşturabilir ama bu merdivenin basamakları aşınmalara ve hırpalanmalara karşı dayanıklı bir malzemeden olmalıdır ve noksansız, coşkulu ve içten bir ciddiyetin yerini hiçbir şey tutmaz. Dört elle sarılabileceğim hiçbir şeye asla tek elle tutunmamak ve yaptığım iş ne olursa olsun asla bunu küçük görmemek temel prensiplerim oldu.

Bu kaidelerin ne kadarını Agnes'a borçlu olduğumu burada tekrar etmeyeceğim. Hikâyeme, minnet dolu bir sevgiyle Agnes'la devam ediyorum.

Agnes on beş günlüğüne Doktor'un evine gelmişti. Mr. Wickfield, Doktor'un eski arkadaşıydı ve Doktor onunla konuşup onun iyiliği için bir şeyler yapmak istiyordu. Agnes'ın kente son gidişinde bu mesele konuşulmuştu ve bu ziyaret bunun üzerine gerçekleşmişti. Agnes babasıyla gelmişti. Agnes'ın, romatizması sebebiyle hava değişimine ihtiyaç duyan ve bunun onun gibi birinin eşliğinde gerçekleşmesinden dolayı mest olan Mrs. Heep'e yakınlarda kalacak bir yer aramakla meşgul olduğunu duyunca fazla şaşırmamıştım. Ertesi gün Uriah'nın, saygılı bir evlat havalarında, değerli annesini bulunan odaya yerleşmesi için getirmiş olmasına da hiç şaşırmamıştım.

Doktor'un bahçesinde yürürken emrivaki bir şekilde bana katılarak, "Bakın küçükbey," dedi, "seven insan kıskanır ya da en azından gözü sevdiğinin üzerinde olur."

"Şimdi kimden kıskanıyorsunuz onu?" dedim.

"Sayenizde küçükbey," dedi, "şu anda belli biri yok – en azından bir erkek yok."

"Bir kadını mı kıskanıyorsunuz yani?"

Kırmızı gözleriyle bana yandan bir bakış atıp güldü.

"Gerçekten küçükbey," dedi, "–aslında size beyefendi demem lazım ama dil alışkanlığımı mazur göreceğinizi biliyorum– öyle kurnazca konuşuyorsunuz ki lafı ağzımdan tırbuşonla çekiyorsunuz sanki hep! Ama size söylememde bir sakınca yok," diye ekleyip o balık elini benimkinin üzerine koydu. "Genelde hanımlarla aram iyi değildir efendim ve Mrs. Strong'la hiçbir zaman iyi olmadı."

Şimdi yeşil görünen gözlerinde bana bakarken alçakça bir hinlik vardı.

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordum.

"Küçükbey, ben bir avukat olsam da," dedi Uriah yavan bir sırıtış eşliğinde, "bu sefer ne dediysem onu demek istedim."

"Peki bu bakışlar ne demek?" diye sordum hemen.

"Bakışlarım mı? Ne diyorsunuz Copperfield? Bu benim tarzım işte! Bakışlarımda ne var mı diyorsunuz?"

"Evet," dedim. "Bakışların."

Bu laflar onu eğlendirmiş gibiydi ve tabiatı elverdiğince içten bir şekilde güldü. Çenesini biraz sıvazladıktan sonra gözlerini yere çevirip yavaşça şöyle dedi:

"Ben mutavazı bir kâtipken Mrs. Strong beni hep küçümserdi. Agnes'ımı durmadan evinde bir o yana bir bu yana çağırırdı ve küçükbey, size hep iyi davranırdı ama beni hiç önemsemeyip hep aşağılarda görürdü."

"Yaa?" dedim. "Öyledir herhalde!"

Uriah çenesini sıvazlamaya devam ederken oldukça kararlı bir şekilde ve düşünceli bir sesle, "Onun da aşağısında," diye devam etti sözlerine.

"Doktor'u bilmiyor musunuz?" dedim, "Gözünün önünde değilseniz varlığınızdan haberi bile olmaz onun."

Gözlerini yine yan yan üzerime dikti ve cevap verirken daha rahat sıvazlayabilmek için çenesini iyice uzattı:

"Yok yok, ben Doktor'dan bahsetmiyorum! Yok yahu, zavallı adam! Ben Mr. Maldon'dan bahsediyorum!"

Kalbim duracak gibi olmuştu. Bu konudaki bütün eski kuşkularımı ve endişelerimi, Doktor'un mutluluğunu ve huzurunu, masumiyetin ve bozulmanın birbirine karışmış ve çözemediğim olasılıklarını bir anda bu adamın eğilip bükülmesinde görmüştüm.

"Ofise gelir gelmez bana bir şeyler emreder ya da beni itip kakardı," dedi Uriah. "Ne centilmen ama değil mi? Ben çok uysal ve mutavazıydım – hâlâ da öyleyim. Ama bundan hoşlanmazdım hiç – hâlâ da hoşlanmıyorum!"

Çenesini sıvazlamayı bırakıp yanaklarını öyle bir içeri çekti ki sanki iki yanağı içeride buluştu ve bu süre boyunca bana hep yan yan bakmaya devam etti.

Yüzü yavaş yavaş tekrar doğal haline döndüğünde, "O hoş kadınlarından biri o da," diye devam etti Uriah, "ve biliyorum ki benimle arkadaşlık etmeye hiç hevesli değil. Agnes'ımı daha üst düzey işler yapanların arasına koymak isteyecek biri. Ben gözü dışarıda adamlardan değilim küçükbey; ama uzun zaman önce de gözlerim vardı. Bizim gibi mutavazı insanlarda çoğunlukla iyi göz vardır – ve bakmayı iyi biliriz."

Anlamamış gibi görünmeye çalıştım ve endişelenmemiş gibi yaptım; ama başaramadığımı yüzündeki ifadeden gördüm.

"Kendimi ezdirmeyeceğim Copperfield," diye devam etti Uriah ve yüzünde kaşları olsa tam o kızıl kaşların olacağı kısmı kötücül bir zaferle havaya kaldırdı, "ve bu arkadaşlığa son vermek için elimden geleni yaparım. Bunu onaylamıyorum. Oldukça kinci bir yaradılışım olduğunu ve tüm davetsiz misafirleri uzak tutmak istediğimi söylemekten çekinmiyorum. Bana komplo kurulması riskine girmeyeceğim."

"Siz her zaman komplo kuruyorsunuz ve herkesin de aynı şeyi yaptığını düşünüyorsunuz herhalde," dedim.

"Öyle belki küçükbey," dedi Uriah. "Ama ortağımın eskiden söylediği gibi, bir amacım var ve bunun için canla başla uğraşıyorum. Beni kimse ezmeye kalkmasın. Yoluma çıkanlara cavabımı veririm. Gerçekten arabadan çıkmaları gerek küçükbey!"

"Sizi anlamıyorum," dedim.

Bir titreme eşliğinde, "Anlamıyor musunuz?" dedi Uriah. "Buna çok şaşırdım küçükbey, genelde çabuk kavrarsınız çünkü! Bir dahaki sefere daha açık olmaya çalışırım! Bahçe kapısında, atının tepesinde zili çalan Mr. Maldon mı efendim?"

Elimden geldiğince umursamaz bir tavırla, "O galiba," dedim.

Uriah birden durdu, ellerini koca boğumlara benzeyen dizlerinin arasına koydu ve gülmekten iki büklüm oldu. Bu tamamen sessiz bir gülüştü. Hiç ses çıkmamıştı. Onun bu iğrenç tavırları, özellikle de en sondaki hali beni o kadar rahatsız etmişti ki hiçbir şey söylemeden arkamı döndüm ve onu öylece, bahçenin ortasında, desteğe muhtaç bir bostan korkuluğu gibi iki büklüm bıraktım.

O akşam değil ama hatırladığım kadarıyla iki gün sonra, yani bir pazar günü Agnes'ı, Dora'yı görmeye götürdüm. Bu ziyareti önceden Miss Lavinia'yla ayarlamıştım ve Agnes çaya bekleniyordu.

Yüreğim hem gurur hem de kaygılı bir telaş içinde çarpıyordu; küçük nişanlımdan dolayı gururluydum, Agnes onu sevsin diye de kaygılı. Agnes arabanın içinde, ben dışında, Putney'ye varana kadar Dora'nın çok iyi bildiğim bütün o güzel hallerini gözümde canlandırdım; onun şu zamanki halini mi aklıma getirsem, bu zamanki halini mi diye düşünüp durmaktan kendimi helak ettim.

Her halükârda onun çok güzel olduğundan hiçbir kuşkum yoktu; ama onu daha önce hiç bu kadar güzel görmemiştim. Dora, ben Agnes'ı onun ufak tefek halalarıyla

tanıştırırken misafir salonunda değildi; çekingen bir tavırla yanımızdan kaçmıştı. Şimdi onu nerede bulacağımı biliyordum ve onu yine o aptal kapının ardında, kulaklarını tıkamış vaziyette buldum.

İlk başta gelmek istemedi Dora; sonra beş dakika tutmam için yalvardı. Nihayet onu salona götürmem için koluma girdiğinde o sevimli yüzü kızarıp hiç olmadığı kadar tatlı bir hal aldı. Ama içeri girdiğimizde yüzü solup bin kat daha güzelleşti.

Dora, Agnes'tan korkuyordu. Bana önceden Agnes'ın "çok akıllı" olduğunu bildiğini söylemişti. Ama daha bir bakışta onun ne kadar neşeli, ne kadar içten, ne kadar düşünceli ve iyi biri olduğunu görünce belli belirsiz, neşeli bir şaşkınlıkla çığlık atarak şefkatli kollarını Agnes'ın boynuna doladı ve masum yanağını onun yüzüne dayadı.

Hiçbir zaman o kadar mutlu olmamıştım. Yani ikisinin yan yana oturduğunu gördüğüm zaman. Küçük sevgilimi öyle doğal bir şekilde, o içten gözlere bakarken gördüğüm zaman. Agnes o sevgi dolu ve hoş ilgisini ona yönelttiği zaman.

Miss Lavinia ve Miss Clarissa kendilerince benim neşemi paylaştılar. Dünyanın en güzel çay masasıydı. Ev sahibeliğini Miss Clarissa üstlenmişti. Kişnişli kekten kesip ikram ettim – ufak tefek kız kardeşler birer kuş gibi kişnişleri toplayıp şekerleri didiklediler; Miss Lavinia, mutlu aşkımız sanki tamamen onun eseriymiş gibi sevgi dolu bir korumacılıkla bize baktı; biz de hem kendi halimizden hem de birbirimizden pek memnunduk.

Agnes'ın zarif neşesi hepsinin kalbine ulaşmıştı. Dora'nın ilgisini çeken her şeye gösterdiği sessiz ilgi, Jip'le tanışırkenki halleri (Jip hemen karşılık vermişti ona), Dora'nın her zamanki gibi yanıma oturmak istediğinde utanmasına verdiği tatlı tepki, Dora'nın ona yüzü kızararak sırlarını açmasını sağlayan alçakgönüllü zarafeti ve yumuşaklığı, bunların hepsi oluşturduğumuz çemberi tamamlıyordu sanki.

Çaydan sonra, "Benden hoşlandığınız için çok mutluyum," dedi Dora. "Hoşlanacağınızı sanmıyordum; Julia Mills gittiği için buna her zamankinden daha çok ihtiyacım var şimdi."

Bu arada bahsetmeyi unutmuşum. Miss Mills gemi yolculuğundaydı; Dora'yla ben de koca bir East Indiaman'e binip Gravesend'e onu görmeye gitmiştik ve öğle yemeğinde zencefil reçeli, guava ve bunun gibi lezzetler yemiştik; sonra da Miss Mills'i kıç güvertede kolunun altında, kilidi ve anahtarı olan ve okyanusu temaşa ederken ortaya çıkan özgün fikirlerini aktaracağı kocaman bir günlükle küçük bir taburenin üzerinde gözyaşı dökerken bırakmıştık.

Agnes, benim onun hakkında pek ümit vadetmeyen şeyler söylemiş olduğumdan endişe ettiğini söyledi Dora'ya, ama Dora bunu hemen düzeltti.

Buklelerini sallayarak, "Ah hayır!" dedi. "Sizi hep övdü. Düşüncelerinize öyle çok değer veriyor ki ben de gözünüze giremeyeceğim diye korktum."

Agnes gülümseyip, "Benim biri hakkında iyi fikirlerim olması, onun hayatındaki kimi insanlara bağlılığını güçlendiremez," dedi Agnes; "benim fikirlerim onlara layık değil."

"Ama yine de hakkımda iyi düşün lütfen," dedi Dora tatlı tatlı, "mümkünse!"

Dora'nın sevilmek istemesini konuşup eğlendik; Dora benim bir sersem olduğumu ve benden hiç hoşlanmadığını söyledi; böylece kısa akşam tül kanatlar üzerinde uçup gitti. Arabanın bizi alacağı saat yaklaşıyordu. Gitmeden evvel ateşin önünde tek başıma dikiliyordum ki Dora sessizce yanıma sokularak her zamanki değerli öpücüğünü verdi.

Parlak gözleri iyice parlayarak, "Doady, onunla önceden arkadaş olsaydım," dedi küçük sağ eli paltomun düğmelerinden biriyle tembel tembel oynarken, "daha akıllı olur muydum acaba?"

"Sevgilim," dedim, "ne saçma bir şey bu!"

Bana bakmadan, "Saçma mı diyorsun?" dedi Dora. "Emin misin?"

"Eminim tabii!"

Düğmeyi bir o yana bir bu yana döndürmeye devam ederken, "Agnes'ın seninle olan akrabalığını sormayı unutmuşum sevgili haylaz çocuk," dedi Dora.

"Kan bağı yok," dedim; "ama kardeş gibi büyüdük."

Dora paltomun başka bir düğmesine daha el atıp, "Bazen neden bana âşık olduğunu düşünüyorum," dedi.

"Belki seni görüp de sevmemezlik edemediğimden Dora!"

Başka bir düğmeye geçerek, "Farz et ki beni hiç görmedin," dedi Dora.

"Farz et ki hiç doğmadık!" dedim neşeli bir şekilde.

O küçük, yumuşacık eli paltomdan yukarı, düğmelerin hizasına çıktığı sırada hayranlıkla dolu bir sessizlikle ona, göğsüme yaslı saç öbeğine ve kendi tembel parmaklarını takip ederken ağır ağır yukarı kalkan aşağı devrik gözlerinin kirpiklerine göz attığımda aklından neler geçtiğini merak ettim. Sonunda gözlerini kaldırıp bana baktı ve parmak uçlarında yükselerek her zamankinden daha dalgın bir edayla o değerli öpücüğünden verdi bana –bir, iki, üç kere– ve sonra odadan çıktı.

Beş dakika sonra hep birlikte döndüklerinde Dora'nın üzerindeki tuhaf dalgınlık gitmişti. Şimdi, arabayı beklerken neşeli bir kararlılıkla, Jip'e öğrettiği bütün numaraları yaptırıyordu. Böylece biraz vakit geçti (oyunların çeşitliliğinden dolayı değil de Jip'in gönülsüzlüğünden) ve araba geldiğinde Dora hâlâ uğraşıyordu. Agnes'la Dora aceleyle ama sevgi dolu bir tarzda vedalaştılar ve Dora Agnes'a, Agnes da Dora'ya yazacağına söz verdi (Agnes Dora'nın mektuplarının saçmalığının kusuruna bakmamalıydı); sonra arabanın kapısında bir veda faslı daha oldu; ardından Dora, Miss Lavinia'nın söylenmelerine rağmen bir kez daha dışarı

koşup arabada oturan Agnes'a kendisine mektup yazmasını hatırlatıp tepede oturan bana doğru buklelerini salladığında üçüncü veda gerçekleşmiş oldu.

Posta arabası bizi Covent Garden'da bıraktı; oradan Highgate'e giden başka bir arabaya binecektik. Agnes'ın Dora'yı övecek olması aradaki kısa yürüyüş için beni sabırsızlandırmıştı. Ah hem de ne övmek! Ben pürdikkat onu dinlerken, kalbini kazandığım küçük yaratığı, tüm o sade zarafetiyle nasıl da sevecen ve coşkulu bir şekilde övmüştü! Hiç öyle bir niyeti olmasa da bana, bu kimsesiz çocuğa karşı taşıdığım sorumluluğu ne kadar düşünceli bir şekilde hatırlatmıştı!

Dora'yı asla, asla o gece sevdiğim kadar derin ve içten sevmedim. Yeniden arabadan indiğimizde, Doktor'un evine giden sessiz yolda yıldızların ışığı altında yürürken Agnes'a, bunun onun sayesinde olduğunu söyledim.

"Onun yanında otururken," dedim, "benim olduğu kadar onun da koruyucu meleği gibiydin; hâlâ da öyle görünüyorsun Agnes."

"Zavallı bir melek," dedi Agnes, "ama sadık."

Sesinin berraklığı doğrudan yüreğime işleyince doğal olarak şu sözler çıktı ağzımdan:

"Bugün gördüğüm kadarıyla içindeki neşe (ki kimsede böyle bir neşe görmedim daha ben) öyle güzel geri gelmiş ki evde de daha mutlu olduğunu umuyorum, öyle mi?"

"Kendi içimde daha mutluyum," dedi; "gayet neşeli ve tasasızım."

Agnes'ın yukarı bakan sakin yüzüne göz attım ve onu bu kadar asil gösteren şeyin yıldızlar olduğunu düşündüm.

Birkaç dakika sonra, "Evde bir değişiklik yok," dedi Agnes.

"Huzurunu kaçırmak istemem Agnes, ama sormadan edemeyeceğim – son görüştüğümüzde konuştuğumuz konuyla ilgili bir değişiklik yok mu?" diye sordum.

"Yok, hiç yok," dedi Agnes.

"Bu meseleyi çok düşündüm."

"Daha az düşünmelisin. Unutma ki ben saf sevgiye ve gerçeğe güveniyorum. Benim için endişelenme Trotwood," diye ekledi biraz sonra; "atmamdan korktuğun adımı asla atmam."

Sakin kafayla düşündüğümde bundan asla gerçek anlamda korkmuş olmasam da bunu onun dürüst ağzından duymak beni inanılmaz rahatlatmıştı. Tüm içtenliğimle bunu ona söyledim.

"Bu ziyaret bittiğinde," dedim, "belki bir daha yalnız kalamayız diye söylüyorum, bir daha Londra'ya ne zaman gelebileceksin Agnes'cığım?"

"Herhalde uzun bir süre sonra," dedi Agnes; "bence evde kalmam babam için iyi olur. Bundan sonra fazla görüşebileceğimizi sanmıyorum ama Dora'yla mektuplaşacağız ve birbirimizden bu şekilde haberdar olacağız."

Doktor'un evinin küçük bahçesine varmıştık artık. Geç bir vakitti. Mrs. Strong'un odasının penceresinde bir ışık vardı ve Agnes buna işaret edip bana iyi geceler dedi.

Agnes elini uzatarak, "Bizim başımıza gelen talihsizlikler ve sıkıntılardan dolayı kendini üzme," dedi. "Beni senin mutluluğun kadar mutlu edecek bir şey yok. Eğer bana yardımcı olmak istiyorsan sen de mutluluğa itimat et. Tanrı seni daima korusun!"

Işık saçan gülüşünde ve neşeli sesinin son tınılarında yine küçük Dora'mı görüp duyar gibi oldum. Kalbim sevgi ve minnetle dolu, bir süre verandada durup yıldızlara baktım ve sonra ağır ağır dışarı ilerledim. Yakındaki düzgün bir birahanede bir yatak kiralamıştım ve bahçe kapısından çıkarken başımı çevirdiğimde Doktor'un çalışma odasının ışığının yandığını gördüm. O anda benim yardımım olmadan Sözlük üzerinde çalıştığı gibi hafif sitemkâr bir düşünceye kapıldım. Bunun doğru olup olmadığını görmek ve her halükârda, kitaplarının başında oturuyorsa ona iyi geceler demek için geri döndüm ve usulca holü geçip kapısını açarak içeri baktım.

Abajurun soluk ışığının yanında gördüğüm ilk kişinin Uriah olması beni şaşırtmıştı. İskelet ellerinden biri ağzının, diğeri Doktor'un masasının üzerinde, lambanın hemen yanında duruyordu. Doktor çalışma sandalyesine oturmuş, elleriyle yüzünü kapamıştı. Mr. Wickfield ise fena halde üzgün ve endişeli bir halde öne doğru eğilmiş, kararsız bir şekilde Doktor'un koluna dokunuyordu.

Bir an Doktor'un hastalandığını sandım. Bu düşünceyle hemen içeri daldım ve Uriah'yla göz göze gelince meselenin ne olduğunu anladım. Tam dışarı çıkacakken Doktor bir el işaretiyle bunu istemediğini belirtince durdum.

"Yine de," dedi Uriah o sakil vücudunu eğip bükerek, "kapıyı kapayalım biz. TÜM kentin bilmesine gerek yok."

Böyle dedikten sonra parmak ucunda kapıya giderek açık bıraktığım kapıyı yavaşça kapadı. Sonra geri geldi ve önceki konumunu aldı. Sesi, merhametli davranmaya çalıştığını göstermeye çalışır gibiydi ve tavırları da olabilecek en çekilmez haldeydi.

"Küçükbey, sizinle daha önce konuştuğumuz meseleyi Doktor Strong'a anlatmak zorunda hissettim kendimi," dedi Uriah. "Gerçi siz beni pek anlamamıştınız, değil mi?"

Uriah'ya baktım sadece, bir şey söylemedim; iyi kalpli eski hocamı rahatlatmak ve yüreklendirmek için birkaç kelime ettim yalnızca. Ben küçük bir çocukken yaptığı gibi elini omzuma koydu ama kır saçlı başını kaldırmadı.

Uriah aynı işgüzar tavırla, "Küçükbey, beni anlamadığınız için mutavazı bir şekilde Doktor Strong'un dikkatini Mrs. Strong'un hayatında olup bitenlere çektiğimi açıklamaya cüret edeyim," diye devam etti sözlerine. "Böyle tatsız bir meseleyle uğraşmak benim yapıma çok ters ama işte hepimiz hayatta olmaması gereken şeylere bir şekilde dâhil oluyoruz. Beni anlamadığınızda söylemek istediğim buydu efendim."

Onun o yan yan fesat bakışlarını anımsadıkça nasıl olup da yakasına yapışıp sesini kesmediğime şaşıyorum.

"Korkarım ne ben ne de siz durumu açıkça ifade edemedik," diye devam etti Uriah. "Normalde böyle bir meseleden uzak durma eğiliminde olurduk. Ne var ki sonunda ben durumu açıklamaya karar verdim ve Doktor Strong'a bu meseleden... Bir şey mi dediniz efendim?"

Bunu inleyen Doktor'a söylemişti. En taşyürekliyi bile etkileyecek türden bir inlemeydi bu ama Uriah'yı hiç etkilememişti.

"Doktor Strong'a bu meseleden bahsettim," diye tekrarladı Uriah, "yani Mr. Maldon'la kendi güzel ve uysal karısının birbirlerine fazla tatlı davrandıklarını herkesin görebildiğini söyledim. Mr. Maldon Hindistan'a gitmeden evvel birinin Doktor Strong'a bu durumun gün gibi aşikâr olduğunu, Mr. Maldon'ın sadece bu yüzden dönmek için bahaneler aradığını ve buraya da hep bu yüzden geldiğini söylemesinin vakti gelmişti gerçekten (olmaması gereken şeylere bir şekilde dâhil olmuştuk işte bu noktada). Siz içeri girdiğinizde bunu sevgili ortağıma açıklıyordum," diyerek ona döndü ve, "böyle bir şeyden haberi olup olmadığını Doktor Strong'a söylesin diye bekliyordum. Buyrun Mr. Wickfield, buyrun efenim! Bize açıklayabilir misiniz lütfen? Doğru mu, değil mi efendim? Hadi ortak!"

Mr. Wickfield kararsız elini tekrar Doktor'un koluna koyarak, "Tanrı aşkına sevgili Doktor," dedi, "içimdeki şüphelere gereğinden fazla itibar etmeyin."

Uriah başını iki yana sallayarak, "İşte!" diye bağırdı. "Ne kadar da hüzünlü bir onay bu, öyle değil mi? O adam! O kadar eski bir dost! Tanrı sizi inandırsın Copperfield, ofiste yalnızca bir kâtip olduğum günlerde kendisini yirmi kere falan görmüşümdür; oldukça telaşlı bir halde (ve bir baba olarak böyle yapması beklenirdi zaten, ona diyecek lafım yok emin olun) Miss Agnes'ın olmaması gereken şeylere dâhil olduğunu düşündükçe morali bozulurdu."

Mr. Wickfield, ürkek bir sesle, "Sevgili Strong," dedi, "sevgili dostum, benim, insanların içindeki güdülerin tamamına hükmeden tek bir amaç arayıp tüm eylemlerini sınırlı bir sınamadan geçirmek gibi kötü bir alışkanlığım olduğunu söylememe gerek yok. Böyle bir hatadan dolayı bu tür şüphelere kapılmış olabilirim."

Doktor başını kaldırmaksızın, "Şüphelerin vardı demek Wickfield," dedi. "Şüphelendin demek."

"Söyleyin ortağım," diye üsteledi Uriah.

"Evet, bir zamanlar," dedi Mr. Wickfield. "Ben –Tanrı beni affetsin– sizin de şüpheniz olduğunu düşündüm."

Doktor müthiş kederli bir ses tonuyla, "Hayır, hayır!" dedi.

"Ben sadece bir ara, Maldon'ı arzuladığınız bir ayrılığın gerçekleşmesi için yurt dışına göndermek istediğinizi düşündüm," dedi Mr. Wickfield.

"Yo yoo!" dedi Doktor. "Çocukluk arkadaşına yardımcı olarak Annie'yi memnun etmek içindi. Başka bir sebebi yok."

"Siz öyle deyince aksini düşünmek elimden gelmedi," dedi Mr. Wickfield. "Kusura bakmayın ama benim en kötü alışkanlığım olan dar çıkarımları hatırlarsanız – arada bu kadar yaş farkı olunca düşünmüştüm ki..."

Uriah hem yaltaklanan hem de saldıran bir merhamet eşliğinde, "Bakın küçükbey," dedi, "durum tam da budur."

"Onun gibi genç, onun gibi cazibeli bir hanımın size duyduğu saygı ne kadar gerçek olsa da kendisi yalnızca dünyevi meseleler nedeniyle evlenmiş olabilir diye düşündüm. İyi olabilecek sayısız duyguyu ve şartı hesaba katmadım hiç. Tanrı aşkına bunu unutmayın sakın!"

"Ne kadar kibarca anlatıyor!" dedi Uriah başını iki yana sallayarak.

"Sevgili dostum, onu hep tek bir bakış açısıyla –ama değer verdiğiniz tüm şeylerin hatırına lütfen bu bakış açısının ne olduğunu unutmayın– gözlemlediğimden," dedi Mr.

Wickfield; "artık kaçacak yerim olmadığından itiraf etmem gerek ki..."

"Hayır! Hal böyleyken başka yolu yok artık Mr. Wickfield," dedi Uriah.

"Bunu yaptım," dedi Mr. Wickfield ve çaresiz, şaşkın gözlerle ortağına bakarak, "ondan şüphelendim; ve onun size karşı sorumluluklarını yerine getirmediğini düşündüm ve her şeyi söylemem gerekiyorsa, gördüklerimden ya da hastalıklı teorilerimin doğrultusunda gördüğümü sandıklarımdan sonra, elimde olmadan Agnes'ın onunla yakın olmasına karşı çıktım. Bundan hiç kimseye bahsetmedim. Kimse böyle bir şeyden haberdar olsun istemedim. Bir de, böyle bir şeyi duymak ne kadar korkunç olsa da," dedi Mr. Wickfield, oldukça zorlanarak, "bunu söylemenin benim için ne kadar zor olduğunu bilseydiniz, eminim bana acırdınız!"

Doktor tüm iyi yürekliliğiyle elini uzattı. Mr. Wickfield, başı öne eğik, bir süre bunu tuttu.

Uriah bir yılanbalığı gibi sessizliğin içine kıvrılıp bükülerek, "Eminim bu herkes için tatsız bir mesele," dedi. "Ama madem bu kadar konuştuk, bu meseleyi Copperfield'ın da fark ettiğini söyleme cüretinde bulunacağım."

Uriah'ya dönüp beni hangi hakla bu işe karıştırdığını sordum.

"Ah! Ne kadar naziksiniz Copperfield," dedi Uriah her uzvu dalgalanarak, "ve hepimiz sizin ne kadar dostane biri olduğunuzu biliyoruz; ama geçen gece sizinle konuşmaya başladığım anda neden söz ettiğimi anlamıştınız. Neden söz ettiğimi anlamıştınız Copperfield. Sakın inkâr etmeyin! İyi niyetten inkâr etseniz de yapmayın bunu Copperfield."

İyi kalpli yaşlı Doktor'un munis gözlerinin bir an üzerime çevrildiğini gördüm ve eski kuruntularımın ve anımsadıklarımın gözden kaçırılmayacak kadar açık bir şekilde yüzümden okunduğunu hissettim. Sinirlenmenin faydası yoktu. Bunu değiştiremezdim. Söylediğim şeyi söylememiş gibi yapamazdım.

Doktor yerinden kalkıp iki üç kere odayı turlayıncaya kadar yine sessizleşmiş, öylece duruyorduk. Az sonra Doktor sandalyesinin bulunduğu yere döndü ve bunun arkasına yaslanıp, bana kalırsa kendisini, takacağı her türlü maskeden daha çok yücelten sade bir dürüstlükle, ara sıra mendilini gözlerine götürerek şöyle dedi:

"Suçlanması gereken benim. Bana kalırsa suçun büyük bir kısmı bende. Kalbimdeki kişiyi, ben olmasam hiçbir zaman maruz kalmayacağı bu yargılamalara ve iftiralara –biri bunları zihninin derinliklerinde bile düşünmüş olsa ben bunları iftira olarak nitelendiriyorum– maruz bıraktım."

Uriah Heep burnunu çekti. Bunu, halden anladığını göstermek için yaptığını düşünüyorum.

"Benim Annie'min," dedi Doktor, "ben olmasam, asla maruz kalmayacağı şeylere. Beyler, biliyorsunuz ben yaşlı bir adamım; bu gece hayattan fazla bir beklentimin olmadığını düşündüm. Ama bu konuşmanın konusu olan sevgili hanımın sadakatine ve dürüstlüğüne hayatım üstüne –hayatım üstüne– yemin ederim!"

Bu sözler şövalyeliğin en somut halinden, şimdiye dek ressamların hayal ettiği en yakışıklı ve romantik figürün zihninden çıksa, iddiasız ihtiyar Doktor'un sözleri kadar etkileyici ve vurucu bir ağırbaşlılıkta çıkamazdı herhalde.

"Ama farkında olmadan bu hanımı mutsuz bir evliliğe hapsetmiş olabileceğimi inkâr etmeye hazır değilim hiç – belki de bilmeden, bir ölçüde bunu itiraf etmeye hazırımdır," diye devam etti Doktor. "Ben pek gözlem yapmaya alışık bir adam değilimdir; bu nedenle farklı yaş ve konumlardaki pek çok insanın açıkça tek (ve oldukça doğal) bir yöne giden gözlemlerini kendi gözlemlerimden daha sağlam buluyorum."

Daha önce söylediğim gibi genç eşine karşı sevgi dolu tavrını zaten takdir ediyordum; ama bu durumda, ondan her bahsedişinde ortaya koyduğu saygılı şefkat ile eşinin dürüstlüğüne yönelik en ufak şüpheyi yok eden güven onu gözümde tarifi zor ölçüde yüceltmişti.

"Ben bu hanımla o çok genç yaştayken evlendim," dedi Doktor. "Evlendiğimizde daha kişiliği yeni yeni oturuyordu. Onun gelişimine katkıda bulunmak beni hep mutlu etti. Babasını iyi tanırdım. Onu iyi tanırdım. O güzel ve erdemli niteliklerini çok sevdiğimden ona elimden geldiğince bir şeyler öğretmeye çalıştım. Eğer ona bir yanlış yaptıysam, ki korkarım (hiç istemeden) onun minnetinden ve sevgisinden faydalanarak yapmış oldum bunu, bu hanımdan yürekten özür dilerim!"

Doktor odanın karşı tarafına kadar yürüyüp aynı noktaya geri geldi; tüm ciddiyetiyle, alçak sesi gibi titreyen elleriyle sandalyeye tutundu.

"Kendimi, onu hayatın tehlikelerinden ve iniş çıkışlarından koruyacak bir sığınak gibi görüyordum. Yaşça denk olmasak da benimle huzurlu ve mutlu bir hayatı olacağına ikna etmiştim kendimi. Bu genç hanımı, hâlâ genç ve güzel ama aklı ve sağduyusu olgunlaşmış bir halde serbest bırakıp gideceğim günü düşünmediğim sanılmasın beyler!"

Gösterişsiz bedeni, kendi sadakati ve yüce gönüllülüğüyle ışıldıyordu sanki. Ağzından çıkan her söz, başka hiçbir inceliğin veremeyeceği bir güç veriyordu ona.

"Bu hanımla çok mutlu bir hayatım oldu. Bu geceye kadar, ona haksızlık ettiğim o güne şükretmek için bir dolu sebebim oldu."

Bunları söylerken Doktor'un sesi iyice titremişti ve birkaç dakika durduktan sonra konuşmaya devam etti:

"İçinde bulunduğum rüyadan uyandırıldım ya –öyle ya da böyle hayatım boyunca hep zavallı bir hayalperest oldum– eski arkadaşı ve yaşıtı olan kişiye karşı bazı hüzünlü hisler duymasını doğal karşılıyorum. Korkarım ona masum bir pişmanlıkla ve ben aralarına girmeseydim nasıl olurdu gibi saf düşüncelerle baktığı fazlasıyla doğru. Şimdiye kadar gördüğüm ama fark etmediğim şeyler, şu zorlu son bir saatte yeni bir anlama bürünerek karşıma çıktı. Ama bunun öte-

sinde beyler, bu sevgili hanımın adı asla kuşkuya dair tek bir kelimeyle, bir nefesle ağza alınmamalıdır."

Bir süreliğine gözleri parlayıp sesi sertleşti; sonra kısa bir süreliğine yeniden sessizleşti. Sonra sözlerine aynı şekilde devam etti:

"Sebep olduğum mutsuzluğu elimden geldiğince uysal bir şekilde kabullenmekten başka yapacak bir şeyim yok. Sitem etmesi gereken o; ben değilim. Onu bu yanlış anlamalardan, arkadaşlarımın bile kaçınamadığı bu zalim yanlış anlamalardan kurtarmak boynumun borcu. Gözlerden ne kadar uzak yaşarsak bu laflardan o kadar uzak oluruz. Vakti geldiğinde, ben ölüp de –Tanrı izin verirse yakında– eşim bu baskılardan kurtulduğunda sınırsız bir güven ve sevgiyle son bir kez onun şerefli yüzüne bakıp onu kederden uzak, daha mutlu ve aydınlık günlere bırakacağım."

Dürüstlüğü ve iyiliğinin çok yakıştığı ve onlara çok yakışan tavrının kusursuz sadeliğinden gözlerim yaşardığı için onu göremiyordum. Kapıya vardığında şöyle dedi:

"Beyler, size yüreğimi açtım. Buna saygı duyacağınızdan eminim. Bu gece burada konuşulanların üzerine başka bir şey söylenmez. Wickfield, eski dostum, bana kolunu versene!"

Mr. Wickfield hemen Doktor'un yanına gitti. Hiç konuşmadan birlikte yavaşça odadan çıkarlarken Uriah da arkalarından baktı.

"Eh, küçükbey!" dedi Uriah uysalca bana dönerek. "Mesele sanıldığı gibi bir etki yaratmadı; zira ihtiyar hoca –ne muhteşem bir adam ama!– bir tuğla parçası kadar kör; ama bence bu ailenin işi bitmiş!"

Sesini duymak bile benim o güne dek hiç olmadığım ve bir daha olamayacağım kadar öfkeden köpürmeme neden oldu.

"Seni aşağılık yaratık," dedim, "beni kendi oyunlarına alet etmek ne demek oluyor? Nasıl olur da beni, sanki bunları birlikte konuşmuşuz gibi gösterirsin alçak herif?"

Karşılıklı durduğumuzda yüzündeki kaçamak sevinçte zaten açıkça bildiğim bir şeyi, yani sırrını bana zorla vermesinin nedeninin beni sinir etmek olduğunu ve bana bariz tuzak kurduğunu çok açık bir şekilde gördüm ve buna katlanamadım. Sıska yanağı cezbedici şekilde tam önümdeydi ve elimi açıp buna öyle bir şiddetle vurdum ki parmaklarım sanki yanmış gibi sızladı.

Elimi yakaladı ve birbirimize bakarak öylece durduk. O kadar uzun süre öyle kaldık ki yanağının kızarıklığındaki beyaz parmak izlerimin daha da koyu bir kırmızıya dönüştüğünü gördüm.

Nihayet, "Copperfield," dedi nefes nefese, "aklını mı kaybettin?"

"Ben gidiyorum," dedim elimi zorla çekerek. "Seni köpek, bir daha seni görmek istemiyorum."

"Öyle mi?" dedi Uriah ve elini acıyan yanağına götürdü. "Belki de görmek zorunda kalırsın. Nankörlük etmiyor musun sence de?"

"Senden tiksindiğimi şimdiye dek yeterince belli ettim," dedim. "Şimdi de bunu daha açık bir şekilde gösterdim. Etrafına daha ne kötülük yapacaksın diye neden korkayım? Sen başka ne işe yararsın?"

Şimdiye kadar onunla olan diyaloğumda kendimi tutmama sebep olan endişelere yaptığım bu imayı gayet iyi anlamıştı. Aslında o gece Agnes'tan o güveni almasam Uriah'ya ne vurabilirdim ne de bir şey ima edebilirdim. Ama bunun önemi yok.

Uzun bir sessizlik daha oldu. Bana baktığı sırada, gözlerini çirkin gösterebilecek bir dolu renk karışmıştı bunlara sanki.

Uriah elini yanağından çekerek, "Copperfield," dedi, "sen hep bana karşıydın zaten. Mr. Wickfield'ın yanındayken de bana hep karşıydın."

"İstediğin gibi düşünebilirsin," dedim hâlâ yoğun bir öfkeyle. "Bu doğru bir şey değilse büyüklük sende kalır."

"Oysa ben seni hep sevmiştim Copperfield!" dedi Uriah yeniden.

Cevap vermeye tenezzül etmedim ve şapkamı alıp yatağıma gitmek üzere çıkıyordum ki Uriah kapıyla aramda durdu.

"Copperfield," dedi, "kavgada iki taraf olur. Ben tek taraf olmayacağım."

"Cehenneme kadar yolun var!" dedim.

"Böyle söyleme!" dedi Uriah. "Sonradan üzülürsün. Böyle kötü konuşarak nasıl kendini bu kadar düşürürsün? Ama seni affediyorum."

Kibirli bir tavırla, "Beni affediyorsun demek!" diye tekrar ettim.

"Evet, senin de yapabileceğin bir şey yok," dedi Uriah. "Gelip bana, sana her zaman arkadaşça davranmış birine saldırdığını düşünmek! Ama kavgaya iki taraf gerekir ve ben taraf olmayacağım. Sana rağmen arkadaşın olacağım. Şimdi ne umman gerektiğini biliyorsun."

Uygunsuz saatte evdekiler rahatsız olmasın diye bu diyaloğu alçak bir tonda sürdürmek gerekmesi (o konuşurken çok yavaş, ben fazla hızlıydım) sinirlerimi iyice geriyordu; öte yandan hırsım geçmeye başlamıştı. Ondan yine sadece şimdiye kadar umduğum şeyi umduğumu ve onun da beni hiç hayal kırıklığına uğratmadığını söyleyip o sanki oraya kırılmak üzere konmuş kocaman bir cevizmiş gibi kapıyı üzerine doğru açtım ve evden çıktım. Ama annesinin evine gitmek üzere peşimden o da çıktı ve birkaç yüz metre gitmiştim ki bana yetişti.

Kulağıma, "Biliyorsun ki Copperfield," dedi (başımı çevirmemiştim), "yanlış bir şey yapıyorsun," ve dediğinin doğru olduğunu hissettim, ki bu da beni daha çok kızdırdı; "bu yaptığını güzel bir şey gibi gösteremezsin ve seni affetmeme engel olamazsın. Bundan anneme ya da başka birisine bahsetmeyi düşünmüyorum. Seni affetmeye kararlıyım. Ama bu

kadar mutavazı olduğunu bildiğin bir insana nasıl el kaldırabildin ona şaşıyorum gerçekten!"

Ondan yalnızca biraz daha az aşağılık hissediyordum kendimi. Uriah beni, benden daha iyi tanıyordu. Bana ters bir cevap verseydi ya da beni alenen çileden çıkarsaydı beni rahatlatmış, haklı çıkarmış olurdu; ama sanki beni kısık bir ateşin üzerine koymuştu ve ben de gece yarılarına kadar eziyet içinde o ateşte kavrulmuştum.

Sabah dışarı çıktığımda kilise çanı çalıyordu ve o da annesiyle bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Benimle hiçbir şey olmamış gibi konuştu, ben de karşılık vermeden edemedim. Galiba dişini ağrıtacak kadar sert vurmuştum ona. Her halükârda yüzü siyah ipek bir mendille sarılıydı ve başındaki şapka da bu görüntüyü düzeltmekten çok uzaktı. Pazartesi sabahı Londra'ya, dişçiye gittiğini ve dişini çektirdiğini öğrendim. Umarım düşen dişinin yedeği vardır.

Doktor pek iyi hissetmediğini söyledi ve ziyaretin kalanında günlerin büyük kısmını odasında geçirdi. Her zamanki işlerimize dönmemiz Agnes'la babasının gitmesinden bir hafta sonrasını buldu. Kaldığımız yerden başlayacağımız gün, Doktor kendi elleriyle bana, mühürlü olmayan bir mektup verdi. Mektup bana yazılmıştı ve birkaç sevecen sözle birlikte, o akşam konuşulan konudan asla söz etmemem konusunda bir uyarı niteliğindeydi. Bundan halam dışında hiç kimseye bahsetmemiştim. Agnes'la konuşabileceğim bir konu değildi ve Agnes'ın böyle bir konunun var olabileceğine dair en ufak bir şüphesi yoktu.

O sıra Mrs. Strong'un da bir şüphesi olmadığına inanmıştım. Onda hiçbir değişiklik olmadan haftalar geçti. Bu, rüzgârsız havada bir bulutun oluşması gibi yavaş yavaş oldu. İlk önce Doktor'un kendisiyle konuşurkenki nazik sevecenliğine ve hayatındaki monotonluğu gidermesi için annesini yanına almasının iyi olacağını söylemesine şaşırmıştı. Genelde bizim çalıştığımız, onun da yanımızda oturduğu

sırada durup o unutulmaz ifadesiyle Doktor'a baktığını fark ederdim. Sonra kimi zaman gözlerinin dolduğunu, yerinden kalkıp odadan çıktığını gördüm. Yavaş yavaş güzelliğinin üzerine mutsuz bir gölge düştü ve bu her geçen gün daha derinleşti. O sırada evin düzenli sakini Mrs. Markleham'dı ve durmadan konuşuyordu ama hiçbir şey görmedi.

Bir zamanlar Doktor'un evindeki gün ışığı olan Annie bu değişikliğe uğradığında Doktor'un görüntüsü yaşlandı ve ciddileşti; ama halinin yumuşaklığı, tavırlarındaki sakin kibarlık ve karısına olan müşfik ilgisi, artması mümkünse eğer, artmıştı. Bir keresinde, karısının doğum gününde, sabah erkenden, bizim çalıştığımız sırada gelip pencerenin önünde oturduğunda (hep böyle yapardı, ama bu defa pek dokunaklı olduğunu düşündüğüm ürkek ve kararsız bir havası vardı) Doktor onun yanına giderek Mrs. Strong'un başını ellerinin arasına almış ve onu alnından öperek alelacele yanından uzaklaşmıştı; daha fazla duramayacak kadar duygulanmıştı. Karısının orada, Doktor'un bıraktığı yerde bir heykel gibi kaldığını görmüştüm; sonra başını öne eğip ellerini yüzüne kapayarak öyle içli içli ağladı ki bunun ne kadar hüzünlü olduğunu anlatmam mümkün değil.

Ondan sonra bazen, yalnız kaldığımızda ara ara benimle bile konuşmaya çalıştığı hissine kapıldım. Ama asla tek kelime etmedi. Doktor'un her zaman, onun evden uzakta annesiyle birlikte eğlenceli bir şeyler yapması için yeni bir planı oluyordu; eğlenceyi seven ve diğer her şeyden çok çabuk sıkılan Mrs. Markleham, hepsine iyi niyetle atlıyor ve takdirini yüksek sesle dile getiriyordu. Öte yandan Annie, sürüklendiği yere ruhsuz ve mutsuz bir şekilde gidiyor ve hiçbir şeyi umursamaz görünüyordu.

Ne düşüneceğimi bilemiyordum. İçindeki kararsızlıkla toplamda yüzlerce mil yürümüş olduğunu tahmin ettiğim halam da öyle. İşin tuhafı, evdeki bu mutsuzluğun gizli alanına ulaşabilen tek yardımın Mr. Dick'in şahsında vücut bulmasıydı.

Bu konudaki fikirleri ya da gözlemleri neydi, tam açıklamakta ben de en az onun bana bu görevde yardımcı olmakta yetersiz kalacağı kadar yetersiz kalıyorum. Ama okul günlerimi anlatırken yazdığım gibi, Doktor'a sınırsız bir saygısı vardı ve hakiki bağlılıkta, bu bir insanın daha basit bir hayvana bağlılığı bile olsa, en ileri derece zekâyı bile geride bırakan ince bir idrak söz konusudur. Gerçeğin parlak ışığı Mr. Dick'e, tabir yerindeyse bu gönül gözüne dosdoğru vuruyordu.

Canterbury'de Doktor'la birlikte bir aşağı bir yukarı yürümeye alışık olduğundan burada da boş saatlerinde, Doktor'la yürüme ayrıcalığına gururla dönmüştü. Durumların bu hale gelmesinden bir süre sonra tüm boş zamanını (bunları artırmak için daha erken kalkmaya başlamıştı bir de) bu gezintilere ayırmaya başladı. Doktor o muhteşem icraatını, Sözlük'ü okumaya başladığında inanılmaz mutlu oluyordu; Doktor cebinden bunu çıkarıp okumaya başlamadıysa bayağı üzülüyordu. Doktor'la ben çalışırken o da Mrs. Strong'la bir aşağı bir yukarı yürüyor ve ona en sevdiği çiçekleri budamasında ya da çiçek tarhlarındaki yabani otları temizlemesinde yardım ediyordu. Bir saatte ettiği lafın sayısı bir düzineyi geçmiyordu ama onun o sessiz ilgisi ve dalgın yüzü çok geçmeden ikisinin yüreğinde de karşılık buldu; ikisi de diğerinin Mr. Dick'ten hoşlandığını, onun da ikisini de sevdiğini biliyordu ve böylece hiç kimsenin olamayacağı şekilde ikisinin arasında bir bağ haline geldi.

Onun Sözlük'teki zor kelimelerden yıpranmış bir halde Doktor'la bir aşağı bir yukarı yürüyen anlaşılmaz bilge yüzünü düşündüğümde; Annie'nin peşinde kocaman sulama kaplarını taşımasını, ellerinde kocaman eldivenlerle diz çöküp küçük yaprakların arasında sabırla ince ince çalışmasını, bu hanımın arkadaşı olmak için gösterdiği nazik hevesi yaptığı her şeyde hiçbir filozofun ifade edemeyeceği şekilde ifade edişini, sulama kabının her bir deliğinden yağmur olup yağan ilgiyi, güveni ve sevgiyi aklıma getirdiğimde; zihnini mutsuzluğun

olduğu alana asla yöneltmeyişini, talihsiz Kral Charles'ı bahçeye asla getirmeyişini, gönüllü hizmetini asla aksatmayışını, bir yanlışlık olduğu fikrinden ya da bunu düzeltme isteğinden asla dönmeyişini düşündüğümde – onun aklının tam olarak yerinde olmadığını bildiğim için kendi aklımla yaptıklarıma bakıp neredeyse utandığımı hissediyorum.

Bu meseleyi konuştuğumuzda halam, "Bu adamın nasıl biri olduğunu benden başka bilen yok Trot!" demişti gururla. "Ama Dick her yerde kendini fark ettirir!"

Bu bölümün sonuna gelmeden evvel bir konudan daha bahsetmem gerek. Doktor'un evindeki ziyaret devam ederken postacının her sabah Uriah Heep'e iki üç mektup getirdiğini fark ettim; Uriah bu serbest zamanda, herkes gidene kadar Highgate'te kalmaya karar vermişti ve tüm bu mektuplar, şimdi hukukla meşgul olanlara has o yuvarlak el yazısını edinmiş olan Mr. Micawber tarafından gönderilmişti. Bu ufak tefek belirtilerden Mr. Micawber'ın iyi olduğu anlamını çıkararak sevinmiştim ve tam o sıralarda onun sevimli karısından aşağıdaki mektubu alınca oldukça şaşırdım.

"Canterbury, Pazartesi sabahı

Sevgili Mr. Copperfield, bu mektup sizi şaşırtacak şüphesiz. Özellikle de içeriğinden dolayı. Özellikle de size koşmak zorunda olduğum katı gizlilik şartından. Ama bir eş ve anne olarak rahatlamaya ihtiyacım var ve aileme danışmak istemediğimden (onlar zaten Mr. Micawber'ın duygularına karşı kayıtsızlar) arkadaşım ve eski kiracımdan başka iyi tavsiye alabileceğim birini tanımıyorum.

Sevgili Mr. Copperfield, benimle (asla terk etmeyeceğim) Mr. Micawber arasında şimdiye dek hep karşılıklı bir güven duygusu olduğunun farkındasınızdır herhalde. Mr. Micawber bazen bana danışmadan senet vermiş olabilir ya da senedin vadesinin dolacağı zaman hakkında beni yanıltmış olabilir. Bunlar gerçekten de olmuştur. Ama genelde, Mr.

Micawber sevgisinin kalbinden –burada karısını kastediyorum– asla sır saklamaz ve uyumak için odaya gittiğimizde her zaman o gün olanları anlatır.

Sevgili Mr. Copperfield, Mr. Micawber'ın tamamen değiştiğini söylediğimde benim duygularımın ne kadar hassaslaştığını tahmin edebilirsiniz herhalde. İçine kapandı. Gizemli oldu. Hayatı, onun neşesinin ve üzüntülerinin ortağı –yine karısını kastediyorum– için pek gizemli bir hal aldı. Hayatı hakkında, sabahtan akşama kadar büroda geçtiği hariç bildiklerim; patavatsız çocukların, ağzıyla ilgili soğuk yulaf lapasına dair öyküler anlatıp durduğu Güneyli adam* hakkında bildiklerimden daha az dersem, popüler bir palavra yoluyla gerçeği anlatmış olurum.

Ama hepsi bu değil. Mr. Micawber bir de asık suratlı şimdi. Çok ciddi. En büyük oğlumuzla kızımızdan uzaklaştı, ikizlerle artık övünmüyor ve aramıza katılan son masum yabancıya bile soğuk davranıyor. Masrafların karşılanması için azıcık parayı bile ondan zar zor, hatta kendi başına bir hayat kuracağı (tam böyle bir ifade kullandı) gibi feci tehditler duyarak alıyoruz; dahası bu huzursuzluk verici ihtimale dair herhangi bir açıklamada bulunmayı büyük bir merhametsizlikle reddediyor.

Bu duruma katlanmak zor. Yürek parçalayıcı. Benim ne kadar güçsüz olduğumu bildiğinizden, böyle beklenmedik bir ikilem nasıl çözülür bana bir tavsiyede bulunabilirseniz, şimdiye kadar bana verdiğiniz arkadaşça desteğe bir yenisini daha eklemiş olursunuz. Çocuklardan sevgilerle ve her şeyden habersiz yabancıdan gülücüklerle sevgili Mr. Copperfield,

Kederli arkadaşınız,
EMMA MICAWBER."

---

* Dönemin popüler bir ninnisi. Ninnide "Güneyli adam" soğuk lapa yerken ağzı yanar. (e.n.)

Mrs. Micawber'ın tecrübesindeki bir hanıma, Mr. Micawber'ı sabırla ve iyilikle yola getirmesinden (bunu her şekilde yapabileceğini biliyordum) başka bir tavsiyede bulunmak doğru gelmedi; ama bu mektup bana uzun bir süre Mr. Micawber'ı düşündürdü.

XLIII

Geçmişe Bir Bakış Daha

Hayatımın aklımda yer eden başka bir dönemine değineyim şimdi. Kenara çekileyim de o günlerin ruhları karanlık bir geçit töreniyle gölgeme eşlik ederek yanımdan geçip gitsin.

Haftalar, aylar, mevsimler geçiyor. Bir yaz günü ya da kış gecesi kadar kısa. Dora'yla Dernek'te yürüdüğüm yol bir bakmışsın çiçek açmış, her yan ışıl ışıl, altın sarısı; bir bakmışsın, karlar her yanı örtmüş, yerlerdeki öbek öbek, salkım salkım süpürgeotları görünmez olmuş. Pazar yürüyüşlerimizde yanımızda akan nehir, bir solukta, kâh yaz güneşi altında pırıl pırıl parlıyor, kâh kış rüzgârıyla dalgalanıyor, kâh sürüklenen buz yığınlarıyla yoğunlaşıyor. Nehir, denize her zamankinden daha hızlı kavuşuyor, bir an parlıyor, kararıyor ve akıp gidiyor.

Kuşa benzeyen iki ufak tefek hanımın evinde tek bir ipliğin bile yeri değişmiyor. Saat şöminenin üzerinde tıkırdıyor, ev biçimindeki hava durumu göstergesi holde asılı duruyor. Ne saat ne de gösterge düzgün çalışıyor; ama biz ikisine de içtenlikle inanıyoruz.

Artık rüşdünü ispat etmiş bir adamım. Yirmi bir yaşın itibarına ulaşmışım. Ama bu, insanın üzerine atılan türden bir itibar. Neler yaptığımı hatırlayayım.

Stenografi denen o zalim gizemi ehlileştirmişim. Hatırı sayılır ölçüde para kazanıyorum bu işten. Bu sanatta tüm başarılarımdan dolayı iyi bir isim yapmışım ve parlamentodaki tartışmaları izlemek üzere on bir kişilik bir ekibin yanında bir sabah gazetesine girmişim. Birbiri ardına her gece, asla gerçekleşmeyen tahminleri, asla tam manasıyla yerine getirilmeyen görevleri, yalnızca daha çok kafa karıştıran açıklamaları yazıyorum. Sözcüklerin arasında yuvarlanıyorum. Britanya, o talihsiz dişi, fırınlanmak üzere bağlanmış bir kümes hayvanı gibi önümde hep: şişlenmiş gibi bürodaki kalemlere geçirilmiş ve kolu kanadı bürokrasiye takılmış. Politik hayatın ederinin ne olduğunu bilecek kadar perde arkasındayım. Bu konuya hiçbir inancım yok ve asla fikrimi değiştirmiyorum.

Aynı işi sevgili arkadaşım Traddles da deniyor ama bu pek Traddles'a göre bir iş değil. Başarısızlığını uysal bir şekilde kabulleniyor ve bu bana hep pek zeki olmadığını söylediği zamanları hatırlatıyor. Ara sıra aynı gazete için çalışıyor; yaratıcı zihinler tarafından renklendirilebilecek sıkıcı konuları alıp bunların üzerine yazıyor. Mahkemede göreve çağrılıyor ve takdire şayan bir çaba ve özveriyle, bürosunu paylaşmak için, tapu devir belgeleri hazırlayan bir avukatın ücretini vermek üzere yüz sterlini dişini tırnağına takarak elde ediyor. Onun için verilen davette bir dolu sıcak porto tüketiliyor; sayıyı hesaba katarsak, Manevi Tapınak bundan epey kâr elde etmiş olmalı.

Bense başka bir yola girdim. Korkudan tir tir titreyerek yazarlığa soyundum. Gizlice küçük bir şey yazıp bunu bir dergiye gönderdim ve burada yayımlandı. O günden beri, bir cesaret, ufak tefek bir sürü şey yazdım. Şimdi yazdıklarımdan düzenli olarak para alıyorum. İşler yoluna girdi yani; gelirimi sol elimdeki parmaklarla ifade ederken üçüncü parmağı geçip dördüncünün orta eklemine kadar geliyorum.*

* 350 sterlin. (e.n.)

Buckingham Sokağı'ndan çıkıp ilk heves ettiğim kulübenin hemen yanında küçük sevimli bir kulübeye taşındık. Ama halam (Dover'daki evi iyi bir fiyata satmıştı bu arada) burada kalmayacak; zira yakındaki daha da küçük bir kulübeye taşınmak gibi bir niyeti var. Bu neye işaret? Evleneceğime mi? Evet!

Evet! Dora'yla evleniyorum! Miss Lavinia ve Miss Clarissa izin verdiler ve birer kanarya gibi çırpınıp duruyorlar. Sevgilimin gardırobunu düzme işini üstlenen Miss Lavinia sürekli patron kâğıdından çeşitli zırhlar kesip biçiyor ve büyük çıkını ve kolunun altında bir yardayla gezen saygın bir gençle fikir ayrılığına düşüyorlar. Yakasına hep bir iğne iplik saplanmış olan bir terzi, evde pansiyoner olarak kalıyor ve bana öyle geliyor ki parmağından yüksüğünü çıkarmaksızın yiyip içiyor ve uyuyor. Sevgilimin modelini çıkarıyorlar. Sürekli onu çağırıp üzerine bir şeyler denemesini istiyorlar. Akşam bizi beş dakika rahat bırakmıyorlar; durmadan bir hanım çat kapı içeri girip, "Ah Miss Dora, bir zahmet lütfen yukarı gelir misiniz?" diyor.

Miss Clarissa ve halam, Dora'yla bakalım diye bize ev eşyaları bulmak için tüm Londra'nın altını üstüne getiriyorlar. Eşyaları böyle bir araştırma merasimi olmadan hemen alsalar daha iyi olurmuş aslında; çünkü mutfak için bir ocak siperi ve fırın bakmaya gittiğimizde Dora, Jip için tepesinde küçük çanlar olan bir kulübe görerek bunu almayı tercih ediyor. Kulübeyi aldıktan sonra Jip'i yeni evine alıştırmak epey vakit alıyor; kulübeye girip çıkarken tüm ziller çalıyor ve Jip bundan fena halde korkuyor.

Peggotty de faydası olsun diye geliyor ve hemen işe dalıyor. Ona düşen görev her şeyi defalarca temizlemek. Ovalanabilecek her şeyi, tıpkı kendi temiz alnı gibi pırıl pırıl olana dek harıl harıl, hiç durmadan ovalıyor. Şimdi de ağabeyinin geceleri karanlık sokaklarda yapayalnız yürüyüşü ve geçenlerin yüzlerine bakışı gözümün önüne geliyor. Böyle zaman-

larda onunla hiç konuşmuyorum. O ağırbaşlı cüssesi ilerlerken onun neyi aradığını ve neden korktuğunu iyi biliyorum.

Traddles bugün öğleden sonra beni Dernek'te ziyaret ettiğinde –zamanım olduğunda hâlâ ara sıra gidip bir görünüyorum orada– neden o kadar ciddi görünüyor? Çocukluk hayallerim gerçekleşmek üzere de ondan. Evlenme ehliyet belgesi çıkartacağım.

Küçük bir belge ama anlamı büyük ve bu masamın üzerinde dururken Traddles bunu yarı hayranlık yarı huşuyla seyrediyor. Üzerinde, eski tatlı hayalperest el yazısıyla David Copperfield ve Dora Spenlow isimleri yazılı; en köşede de bizim Dernek'i hor görüp insan hayatının çeşitli işlemleriyle sevecenlikle ilgilenen Evlilik İşlemleri, Damga Ofisi'nin mührü göze çarpıyor; bir de Canterbury Başpiskoposu'nun bize iyi dileklerini ilettiği bir yazı basılmış üzerine ama bu da beklendiği üzere oldukça baştan savma.

Ne var ki şaşkın, mutlu ve telaşlı bir rüyadayım sanki. Hâlâ bunun olabileceğine inanamıyorum; yine de sokakta yanından geçtiğim herkesin ertesi gün evleneceğimi biliyor olduğu gibi bir hisse kapılıyorum. Yemin etmek için gittiğimde piskopos vekili beni tanıyor ve sanki ikimiz de masonmuşuz gibi bir anlayışla beni kolayca yanından gönderiyor. Traddles'a hiç lüzum yok, ama destekçi olarak yanımda.

Traddles'a, "Sevgili dostum," diyorum, "umarım buraya bir dahaki gelişin aynı işlemi kendin için yapmak amaçlı olur ve umarım bu çok yakında gerçekleşir."

"Güzel dileklerin için teşekkürler sevgili Copperfield," diyor Traddles. "Ben de öyle umuyorum. Onun beni uzun süre bekleyeceğini, dünyanın en tatlı kızı olduğunu bilmek beni rahatlatıyor."

"Onu arabada kaçta karşılayacaksın?" diye soruyorum.

Traddles o eski gümüş saatine –bu, Traddles'ın okuldayken su değirmeni yapmak için içinden bir dişliyi çıkardığı saatti– bakıp, "Yedide," diyor. "Miss Wickfield da o saatlerde gelecek, değil mi?"

"Sophy'ninki daha erken demek. Miss Wickfield sekiz buçukta geliyor."

"İnan bana sevgili dostum," diyor Traddles, "bu olayın böyle mutlu sonlanacağını düşündükçe, sanki kendim evlenecekmişim gibi seviniyorum. Büyük bir dostluk ve düşüncelilik gösterip bu sevinçli olaya Sophy'yi de katmana ve Miss Wickfield'la birlikte gelinin nedimesi olması için onu davet etmene içtenlikle teşekkür ederim. Bunun gayet farkındayım."

Traddles'ı onaylayıp elini sıkıyorum; sonra konuşuyoruz, yürüyoruz, yemek yiyoruz ve daha bir dolu şey yapıyoruz; ama ben inanmıyorum. Hiçbir şey gerçek gibi gelmiyor.

Bu arada Sophy, Dora'nın halalarının evine geliyor. Oldukça hoş bir yüzü var –müthiş güzel değil ama sıradışı bir sevimlilikte– ve onun şimdiye dek gördüğüm en neşeli, en içten, en dürüst ve alımlı insanlardan biri olduğunu düşünüyorum. Traddles onu bize büyük bir gururla tanıtıp ellerini tam tamına on dakika ovuşturuyor ve ben bir köşede onu yaptığı seçimden dolayı kutladığımda kafasındaki her tel saç dimdik havaya dikiliyor.

Agnes'ı da Canterbury arabasından alıp eve getiriyorum ve onun o neşeli, güzel yüzü ikinci kez aramızda. Agnes Traddles'ı çok seviyor ve onların bir araya gelişini görüp dünyanın en tatlı kızını ona takdim ederken Traddles'ın duyduğu övünce tanık olmak harika bir şey.

Ben hâlâ inanamıyorum. Harika bir akşam geçiriyoruz, müthiş mutluyuz; ama ben yine de inanamıyorum. Kendimi toparlayamıyorum. Mutluluğu yaşarken bunu kontrol edemiyorum. Bulanık ve belirsiz bir hal içinde olduğumu hissediyorum; sanki birkaç hafta önce yataktan çok erken kalkmışım da sonra bir daha uyumamışım gibi. Dün ne zamandı, onu bile bilmiyorum. Evlenme ehliyetini aylardır cebimde taşıyor gibiyim.

Ertesi gün hep birlikte evi –evimizi, Dora'yla benim evimi– görmeye gittiğimizde kendimi o evin sahibi gibi göremi-

yorum. Sanki başka birinin izniyle oradayım. Her an evin asıl sahibi çıkıp gelecek de beni gördüğüne sevindiğini söyleyecek gibi geliyor bana. Öyle güzel, küçük bir ev ki bu; her şey pırıl pırıl ve yeni; halının üzerindeki çiçekler kırdan yeni toplanmış gibi duruyor ve duvar kâğıdındaki yeşil yapraklar yeni çıkmış sanki; tertemiz muslin perdeler, koyu pembe renkli mobilyalar ve Dora'nın mavi kurdeleli bahçe şapkası şimdiden çivide asılı – onunla ilk tanıştığımız zamanlarda, başında başka bir şapkayla nasıl da hoşuma gitmişti, onu hatırladım şimdi! Gitar kutusu eve epey yerleşmiş gibi, bir köşede ayakta ve herkes Jip'in eve fazla büyük gelen, Uzakdoğu tapınaklarını andıran kulübesine takılıyor.

En az diğerleri kadar gerçekdışı olan bir mutlu akşam daha ve ben oradan ayrılmadan önce sessizce malum odaya giriyorum. Dora orada değil. Daha prova bitmemiş sanırım. Miss Lavinia bana bir göz atıp gizemli bir tavırla onun birazdan geleceğini söylüyor. Ama aradan epey vakit geçiyor; derken kapıda bir hışırtı duyuyorum ve biri kapıyı tıkırdatıyor.

"Girin!" diyorum ama biri yine kapıyı tıkırdatıyor.

Gelenin kim olduğuna bakmak için kapıya gidiyorum ve karşımda bir çift parlak gözle kıpkırmızı bir yüz buluyorum; Dora'nın gözleri ve yüzü bu ve Miss Lavinia benim görmem için başlığıyla, her şeyiyle, ertesi gün giyeceği kıyafeti giydirmiş ona. Küçük karımı kalbime yaslayınca Miss Lavinia küçük bir çığlık atıyor; çünkü başlığını düşürüyorum ve Dora hem gülüyor hem de bağırıyor; öyle mutluyum ki olanlara her zamankinden daha zor inanıyorum.

"Güzel olmuş muyum Doady?" diye soruyor Dora.

Güzel mi! Öyle olduğunu düşünüyordum elbette.

"Peki beni çok sevdiğine emin misin?" diyor Dora.

Mesele, başlığa zararı dokunabilecek hassas bir mesele olduğundan Miss Lavinia yine küçük bir çığlık atıp Dora'ya yalnızca uzaktan bakmamı, ona kesinlikle dokunmamamı

rica ediyor. Böylece Dora utanmış bir halde birkaç dakika tatlı tatlı duruyor, kendisini hayranlıkla seyretmem için bekliyor; sonra da başlığını çıkarıp –o olmadan ne kadar doğal görünür!– elinde bununla koşuyor; sonra da üzerinde önceki elbisesiyle dans ederek geliyor ve Jip'e benim güzel bir karım olup olmadığını, evlendiği için kendisini affedip affetmeyeceğini soruyor; ardından diz çökerek, bekârlığında son kez, onun yemek kitabının üzerinde durmasını sağlıyor.

Ben her zamankinden daha inanamaz bir halde eve, yakınlarda kiraladığım daireye gidiyorum sonra ve sabah erkenden kalkıp arabayı Highgate yoluna sürerek halamı alıyorum.

Halamı daha önce böyle görmemişim hiç. Üzerinde ipekten eflatun bir kıyafet var ve başında beyaz şapkasıyla harika gözüküyor. Onu Janet giydirmiş; şimdi de bana bakmaya gelmiş. Merasimi üst balkondan izleme niyetinde olan Peggotty, kiliseye gitmeye hazır. Sevgilimi sunakta bana teslim edecek olan Mr. Dick, saçlarını kıvırtmış. Geçitte buluşmak üzere sözleştiğimiz Traddles, göz kamaştırıcı krem rengi ve açık mavi bir takımla çıkıyor karşıma ve hem onun hem de Mr. Dick'in üzerinde eldivenlerin verdiği bir hava var.

Bunları görüyorum kuşkusuz, çünkü biliyorum; ama yoldan çıkmış gibiyim ve hiçbir şeyi görmüyorum sanki. Hiçbir şeye de inanmıyorum. Yine de üzeri açık arabada giderken bu masalsı evlilik, bununla alakası olmayan, dükkânlarını süpüren ve gündelik işleriyle uğraşan talihsiz insanlara karşı içimde bir çeşit şaşkın merhamet uyandırıyor.

Halam yol boyunca elim ellerinde oturuyor. Kiliseye az bir mesafe kala, arabacının yanında oturan Peggotty'yi indirmek için duruyoruz, elimi tutup sıkıyor ve beni öpüyor.

"Tanrı seni korusun Trot! Kendi oğlum olsa onu ancak bu kadar severdim. Bu sabah aklım zavallı bebekte."

"Benim de. Bir de size ne kadar çok şey borçlu olduğumu düşündüm halacığım."

"Yok canım!" diyor halam ve coşkulu bir samimiyetle elini Traddles'a uzatıyor; o da elini Mr. Dick'e ve o da kendi elini bana uzatıyor, ben de elimi Traddles'a uzatıyorum; derken kilisenin kapısına varıyoruz.

Kilise epey sakin; ama üstümdeki yatıştırıcı etkisi son sürat çalışan buharlı bir dokuma tezgâhının yapacağından farksız. Bana hiçbir şey etki edemez bu haldeyken.

Gerisi tutarsız bir rüya gibi.

Dora'yla içeri girmeleri; kilisedeki yer gösterici görevlinin, sunağın parmaklıkları önünde eğitim çavuşu gibi bizi hizaya sokması; bu kilise yer göstericilerinin neden kadınların en can sıkıcılarından seçildiğini düşünüşüm ve o sirke kaplarını cennet yoluna dizmeyi zaruri kılan şeyin, neşenin feci hastalık gibi yayılmasına dair dinî bir korku olup olmadığına kafa yoruşum.

Sonra rahiple kâtibin belirişi; birkaç sandalcıyla diğer insanların ağır ağır içeri yürüyüşleri; arkamda, kiliseyi yoğun bir rom kokusuna boğan yaşlı bir denizci; derin bir sesle başlayan tören ve hepimizin buna dikkat kesilmesi.

Bir parça nedime gibi davranan Miss Lavinia'nın ilk ağlayan kişi olması ve Pidger'ı anarak (ben buna yordum) hıçkıra hıçkıra ağlaması; Miss Clarissa'nın elindeki şişeyi koklayışı; Agnes'ın Dora'yla ilgilenmesi; halamın gözlerinden yaşlar akarken kendini bir katılık timsali olarak gösterme çabası; Dora'nın tir tir titremesi ve sorulanlara cılız bir fısıltıyla karşılık vermesi.

İkimizin yan yana diz çöküşü; Dora'nın daha az titremesi ama Agnes'ın elini hep sımsıkı tutuşu; törenin sessizce ve ağırbaşlı bir şekilde ilerleyişi; tören bittiğinde hepimizin bir güneş açıp bir yağmur boşanan nisan gökleri gibi bir gülüp bir ağlayarak birbirimize bakışı; genç karımın, giyinme odasında zavallı babasını, sevgili babasını düşünerek tutulduğu ağlama krizi.

Çok geçmeden Dora'nın yeniden neşelenmesi ve sırayla defteri imzalayışımız. Peggotty'yi, onun da imzalaması için

üst balkondan getirişim; Peggotty'nin bana bir köşede sarılıp annemi evlenirken gördüğünü anlatışı; sonra hepsinin sona erişi ve oradan ayrılışımız.

Kolumda tatlı karım, gururla ve sevgiyle koridorda yürüyüşümüz, bir sis bulutunun ardında görünen belli belirsiz insanlar, vaiz kürsüsü, anıtlar, kilise sıraları, vaftiz kapları, orglar ve bana hafiften yıllar öncesini, çocukluğumdaki kiliseyi çağrıştıran kilise pencereleri.

İnsanların yanlarından geçerken bizim ne kadar genç olduğumuzu ve karımın ne kadar tatlı ve küçük olduğunu konuşmaları. Dönüşte arabada hepimizin neşeli ve konuşkan olması. Sophy'nin bize, Traddles'ı gördüğünde (evlenme ehliyet belgesini ona emanet etmiştim) bunu sorduğunu anlatması, onu kaybedeceğine veya yankesicilere kaptıracağına inandığından bayılacak gibi olması. Agnes'ın şen şakrak gülüşü ve onu çok seven Dora'nın Agnes'ın yanından ayrılamayışı ve elini tutmaya devam edişi.

Bol yiyecek ve içeceğin olduğu dört dörtlük güzel bir sofrada kahvaltı edişimiz; ama dâhil olduğum bu sofrada, her rüyada olduğu gibi, yiyip içerken en ufak tat almayıp sadece aşkı ve evliliği hissedişim ve artık o yiyeceklere fazla önem vermeyişim.

Ne demek istediğime dair hiçbir fikrim olmaksızın, aynı hayalperestlikle yaptığım konuşmada hakikaten bir şey diyemeyişim. Keyifli ve yalın bir mutluluk içinde (ama hep rüyada gibi) oluşumuz ve Jip'in düğün pastasından yiyip sonra bunun onu hasta etmesi.

Kiralık posta arabası atlarının hazırlanışı ve Dora'nın üstünü değiştirmek için gidişi. Halamla Miss Clarissa'nın bizimle kalışı ve bahçede gezinmemiz; sonra, kahvaltıda Dora'nın halalarına değinerek bir konuşma yapan halamın bundan dolayı hayli eğlenmiş ve bir parça da gururlu hali.

Dora'nın hazır oluşu ve kendisine onca zaman keyifli bir meşgale olan bu tatlı oyuncağı kaybetmeye gönlü razı

olmayan Miss Lavinia'nın onun etrafında gezinip durması. Dora'nın ufak tefek şeyleri unuttuğunu fark ettiğinde sergilediği şaşkınlık ve herkesin bunları getirmek için koşturması.

Dora nihayet herkese hoşça kal demeye başladığında herkesin onun etrafında toplanması ve parlak renkleri ve kurdeleleriyle bir çiçek bahçesini andırmaları. Bu çiçeklerin arasında neredeyse boğulacak gibi olan sevgilimin, gülmeyle karışık bir ağlama eşliğinde aralarından sıyrılıp kıskanç kollarıma gelişi.

Jip'i taşımak isteyişim (bizimle geliyordu o da) ve Dora'nın buna itiraz edişi; onu kendisinin taşıması gerektiğini, yoksa artık evli diye Jip'in kendisini sevmediğini düşüneceğini ve bundan dolayı üzüleceğini söylemesi. Kol kola girip gidişimiz ve Dora'nın durup arkasına bakarak, "Eğer birine ters bir şey ya da nankörlük yaptıysam unutun lütfen!" deyişi.

Küçük elini sallayışı ve yolumuza devam edişimiz. Bir kez daha durup arkasına bakışı ve herkesi geçip Agnes'ın yanına koşarak onu bir kere daha öpmesi ve ona veda edişi.

Sonra yola çıkışımız ve benim rüyadan uyanışım. Sonunda inanıyorum buna. Yanıbaşımda oturan çok sevdiğim kişi, benim sevgili, tatlı, küçük karım!

"Artık mutlu musun şaşkın çocuk?" diyor Dora. "Pişman olmayacağına emin misin?"

Bir kenara çekilerek o günlerin hayallerinin önümden geçişini seyrettim bir süre. Artık gittiler ve ben de hikâyemin yolculuğuna dönüyorum.

XLIV

Ev İdaremiz

Balayı bitip nedimeler evlerine döndükten sonra kendimi kendi küçük evimde Dora'yla baş başa otururken bulmak tuhaf bir durumdu; eski meşguliyetlerin en güzeli olan seviş-mek hariç yapılacak bir şey yoktu diyebilirim.

Dora'nın hep yanı başımda oluşu inanılmaz bir şeydi. Onu görmek için dışarı çıkmak zorunda olmamak, onun yüzünden kendime eziyet etmeme, ona yazmama ve onunla yalnız kalabilmek için çeşitli dolaplar çevirip fırsatlar yarat-mama gerek olmaması müthiş bir şeydi. Bazı akşamlar yazı yazarken başımı kaldırıp da onu karşımda otururken gördü-ğümde sırtımı sandalyeme yaslar, orada kendiliğinden –kim-senin ayarlamasına gerek kalmadan– bir arada oluşumuzun ne kadar ilginç olduğunu düşünür ve nişanlılık dönemimizin bütün romantizminin paslanmak üzere bir rafa kalkmış ol-duğu hissine kapılırdım. Artık sadece birbirimizi mutlu et-mek için vardık – bu hayatta birbirimizi mutlu etmek için.

İşte bir tartışma uzayıp da eve dönüşüm geciktiğinde, yürürken Dora'nın evde olduğunu düşünmek çok tuhaf ge-lirdi! Her şeyden önce, yemeğimi yerken benimle konuşmak için usulca aşağıya inişi muhteşem bir şeydi. Saçlarını kâğıtla

sardığını görmek de kesinlikle hayret vericiydi. Onu, bunu yaparken görmek müthiş şaşırtmıştı beni!

Ev idaresi konusunda benimle tatlı Dora'mdan daha az şey bilen iki genç daha var mıdır şüpheliyim. Bir hizmetçimiz vardı elbette. Evle o ilgileniyordu. Mary Anne'le öyle çok sorun yaşamıştık ki içten içe, bu kişinin aslında Mrs. Crupp'ın kızı olduğunu düşünürüm hâlâ.

Soyadı Paragon'du.* Adından pek belli olmasa da işe aldığımız zaman gerçek yüzünü gösterdi bize. Bir bildiri kadar kapsamlı bir referans yazısı vardı ve bu belgeye göre, bildiğim bilmediğim her türlü ev işi elinden geliyordu. Sert ifadeli, sürekli kızarmık çıkaran ya da kurdeşen döken (özellikle de kollarında) hayatının baharında bir kadındı. Süvari Alayı'nda öyle uzun bacaklı bir kuzeni vardı ki adam başka birinin öğleden sonraki gölgesi gibi görünürdü. Adam binaya ne kadar büyük geliyorsa asker ceketi de kendisine o kadar küçük geliyordu. Cüssesi kulübede o kadar orantısız duruyordu ki kulübe normalden daha küçük görünüyordu. Dahası, duvarlar kalın değildi ve ne zaman bizde bir akşam geçirse, mutfaktaki bitmek bilmeyen homurtudan bunu anlardık.

Değerli hazinemiz makul ve dürüst biriydi. Bu yüzden onu kazanın altında bulduğumuzda nöbet geçirdiğine ve eksik çay kaşıklarından çöpçünün sorumlu olduğuna inanmaya hazırım.

Ama o başımıza feci şekilde dert oldu. Kendimizi inanılmaz deneyimsiz hissettik ve ne yapacağımızı bilemedik. Onun insafına kalmıştık; tabii insafı olsaydı; ama vicdansız bir kadındı ve hiç insafı yoktu. Dora'yla ilk tartışmamız onun yüzündendir.

Bir gün Dora'ya, "Hayatım," dedim, "sence Mary Anne'in zaman mefhumu var mı hiç?"

Dora masum masum önündeki çizimden başını kaldırıp, "Neden öyle dedin Doady?" diye sordu.

---

* (İng.) Mükemmel, kusursuz kişi ya da şey. (ç.n.)

"Çünkü saat beş olmuş sevgilim, dörtte yememiz gerekiyordu."

Dora dalgın bir şekilde saate göz attı ve saatin ileri olduğunu düşündüğünü söyledi.

Kendi saatime bakıp, "Tam tersine sevgilim," dedim, "birkaç dakika geri hatta."

Küçük karım beni sessiz olmaya ikna etmek için gelip kucağıma oturdu ve burnumun ortasından aşağıya doğru bir çizgi çekti; ama bu ne kadar tatlı bir hareket olsa da karnımı doyurmamıştı.

"Sence de Mary Anne'i uyarman iyi olmaz mı?" dedim.

"Ahh hayır, lütfen! Yapamam Doady!" dedi Dora.

"Neden yapamıyormuşsun hayatım?" diye sordum nazikçe.

"Ah, çünkü ben tam bir sersemim," dedi Dora, "ve o da bunu biliyor!"

Bu duyarlılık Mary Anne'i kontrol etmek için gerekli olan sistemden o kadar uzaktı ki biraz kaşlarımı çattım.

"Aa, benim kötü çocuğumun alnında ne fena çizgiler varmış!" dedi Dora ve kucağımda oturmaya devam ederken elindeki kalemle bunların üzerinden geçti; çizgiler daha koyu olsun diye bunu gül rengi dudaklarının arasında ıslatıp tuhaf bir hamaratlık taklidiyle alnımla öyle bir uğraştı ki o anki hissime rağmen bu davranışı hoşuma gitti.

"İyi çocuk işte," dedi Dora, "gülünce çok daha tatlı oluyor."

"Ama sevgilim," dedim.

Beni öpüp, "Hayır, hayır! Lütfen!" diye bağırdı Dora. "Yaramaz Mavi Sakal* olma! Bu kadar ciddi olma!"

"Tatlı karıcığım," dedim, "bazen ciddi olmamız gerekir. Gel haydi! Yanıma, şu sandalyeye otur! Kalemi de bana ver! Tamam! Şimdi mantıklı konuşalım. Biliyorsun ki hayatım,"

---

* Charles Perrault'nun aynı adlı masalında eşlerini intihara sürükleyen zalim koca. (e.n.)

derken tuttuğum o minik eline ve ufacık alyansına takıldı gözüm! "Biliyorsun ki sevgilim, yemek yemeden dışarı çıkmak pek iyi bir şey değildir. Öyle değil mi?"

"De-de-değil!" dedi Dora cılız bir sesle.

"Sevgilim, nasıl da titriyorsun!"

"Çünkü biliyorum ki beni azarlayacaksın," diye bağırdı Dora dokunaklı bir sesle.

"Yalnızca mantıklı davranmaya çalışıyorum tatlım."

"Ah, ama bu mantıklı davranış azardan beter!" diye bağırdı Dora umutsuzluk içinde. "Ben böyle bir mantıklı davranışa maruz kalmak için evlenmedim. Eğer benim gibi zavallı bir şeye mantıklı davranmaktan bahsedecektiysen bana söylemeliydin kötü çocuk!"

Dora'yı sakinleştirmek istedim ama o yüzünü diğer tarafa çevirip buklelerini iki yana sallayarak, "Ne hain bir çocuksun sen, çok hainsin!" dedi ve bunu o kadar çok tekrar etti ki ne yapacağımı bilemedim: Bu yüzden kararsız bir şekilde odada dolanıp tekrar Dora'nın yanına gittim.

"Dora, sevgilim!"

"Hayır, ben senin sevgilin değilim. Benimle evlendiğine pişmansın herhalde; yoksa bana mantıklı davranmaktan bahsetmezdin!" dedi Dora.

Bu anlamsız suçlamadan dolayı o kadar kırılmıştım ki tavrımı koyma cesaretini buldum.

"Dora'cığım," dedim, "çok çocukluk ediyorsun ve saçma sapan konuşuyorsun. Dün yemeğimi yarım bırakıp gitmek zorunda kaldığımı hatırlıyorsun; ondan önceki gün de alelacele az pişmiş et yemeğini yiyip rahatsızlandım –üstelik kahvaltı için ne kadar çok bekledik söylemeye çekiniyorum– sonra bir de su kaynamadı. Seni suçlamıyorum sevgilim, ama bunlar hoş değil hiç."

Dora, "Ah sen ne hainsin, ne hain bir çocuksun ki benim huysuz bir eş olduğumu söylüyorsun!" diye haykırdı.

"Ama Dora'cığım, ben sana öyle bir şey demedim ki!"

"Benim hoş olmadığımı söyledin!" diye bağırdı Dora.

"Ben evin idaresinin hoş olmadığını söyledim!"

"İkisi aynı şey!" diye bağırdı Dora. Belli ki gerçekten böyle düşünüyordu, çünkü fena halde ağlamaya başladı.

İçimde tatlı karımın aşkı, odada biraz daha dolandım ve içimden suçluluk duygusuyla başımı kapılara vurmak geliyordu. Sonra tekrar oturup şöyle dedim:

"Seni suçlamıyorum Dora. İkimizin de öğreneceği çok şey var. Ben yalnızca Mary Anne'i idare etmeye alışman gerektiğini –gerçekten yapman gerekiyor bunu– (pes etmemeye kararlıydım) göstermeye çalışıyorum sana. Hem kendin hem de benim için öğrenmelisin bunu."

"Senin bu kadar nankör şeyler söylemene şaşıyorum, gerçekten şaşıyorum," diyerek hıçkırıklara boğuldu Dora. "Biliyorsun, geçen gün balık yemek istediğini söylediğinde sana sürpriz yapıp balık sipariş etmek için çıkıp kilometrelerce yürümüştüm."

"Bu yaptığın çok hoş bir şeydi sevgilim," dedim. "O kadar güzeldi ki somon balığı aldığını asla dile getirmedim – sonuçta ikimize çoktu bu. Üstelik bir sterlin altı şilin tutmuştu, ki bu da bizim bütçemizi aşıyordu."

Dora hıçkırıklar arasında, "Öle bayıla yemiştin ama," dedi. "Bana 'fare' demiştin."

"Yine derim sevgilim," dedim, "bin kere de söylerim!"

Ama Dora'nın o yumuşacık küçük kalbini yaralamıştım ve bir türlü teselli olmuyordu. Hıçkıra hıçkıra ağlayışı ve hayıflanması öyle yürek parçalayıcıydı ki onu bu kadar üzecek ne söylediğimin farkında olmadığımı düşündüm. Hemen çıkmak zorunda kalmıştım; geç vakte kadar dönemedim ve bütün gece vicdan azabının verdiği sancılarla perişan oldum. Kendimi bir katil gibi hissediyordum ve üzerime büyük bir günah işlemişim gibi belli belirsiz bir duygu çökmüştü.

Eve döndüğümde gece yarısını iki üç saat geçmişti. Halamı evde beni bekler halde buldum.

"Bir sorun mu var hala?" dedim telaşla.

"Yok bir şey Trot," dedi halam. "Otur, otur bakalım. Küçük Tomurcuk'un keyfi kaçmış, ben de ona arkadaşlık ettim. Hepsi bu."

Başımı elime dayadım ve oturduğum yerde ateşi izlerken daha da üzülüp mahzunlaştım; oysa parlak umutlarımın gerçekleşmesinden bu kadar kısa süre sonra böyle bir şey beklemiyordum. Oturup düşünürken gözlerini yüzüme dikmiş olan halamla göz göze geldik. Tedirgin bir ifadesi vardı ama çabucak dağıldı bu.

"İnanın hala," dedim, "Dora'nın halini düşündükçe ben de bütün gece çok mutsuz oldum. Ama niyetim, onunla evin idaresiyle ilgili yumuşak ve şefkatli bir şekilde konuşmaktı sadece."

Halam beni yüreklendirmek ister gibi başını salladı.

"Sabırlı olmalısın Trot," dedi.

"Tabii ki. Tanrı biliyor ya mantıksız davranmak istemiyorum hala!"

"Hayır hayır," dedi halam. "Ama Küçük Tomurcuk çok hassas bir küçük tomurcuk ve rüzgârın ona çok nazik davranması gerekiyor."

Karıma gösterdiği sevecenlikten dolayı iyi kalpli halama içimden teşekkür ettim ve halamın bunu anladığına eminim.

Ateşi seyrederek bir süre daha düşündükten sonra, "İkimizin de iyiliği için Dora'ya ara sıra tavsiye ve nasihat verseniz nasıl olur acaba hala?" diye sordum.

"Yok Trot," dedi halam heyecanlı bir halde, "böyle bir şey isteme benden."

Ses tonu öyle ciddiydi ki şaşkınlıkla gözlerimi kaldırıp baktım.

"Yavrum, geçmişe dönüp bakınca," dedi halam, "ve mezarlarında yatanları düşününce zamanında onlarla daha iyi geçinmemin mümkün olduğunu görüyorum. İnsanları evlilikteki hatalarından dolayı acımasız bir şeklide yargıladıy-

sam sebebi, kendi evliliğimi acımasız bir şekilde yargılamak için gerekçelerimin olmasıdır. Geçelim onu. Yıllarca huysuz, aksi ve dikbaşlı bir kadın oldum. Hâlâ öyleyim ve hep de olacağım. Ama seninle ben birbirimize bazı iyiliklerde bulunduk Trot; her halükârda senin bana çok iyiliğin oldu canım ve günün şu saatinde aramız açılmasın."

"Aramız mı açılacak?" diye bağırdım.

Halam elbisesini düzelterek, "Bak yavrum," dedi, "eğer işinize karışacak olursam ne kadar sürede aramız açılır ya da Küçük Tomurcuk'u mutsuz etmem ne kadar sürer bilinmez. Kıymetli kızımız beni sevsin ve bir kelebek kadar neşeli olsun istiyorum. İkinci evlilik sırasında kendi evini hatırlasana; ne bana ne de ona yap bunu!"

Halamın haklı olduğunu hemen anladım ve sevgili karıma olan güzel duygularını tam manasıyla kavradım.

"Bunlar ilk yıllar Trot," diye devam etti halam, "Roma bir günde ya da bir yılda kurulmamış. Sen kendi hür seçimini yaptın," ve bir an yüzünden bir bulut geçti gibi geldi bana; "ve çok tatlı, sevgi dolu birini seçtin. Onu sahip olmadığı özelliklerle değil, sahip olduğu özelliklerle değerlendirmek, senin için hem bir görev hem de zevk olsun – tabii ben şimdi bir söylev çekmeyeceğim burada. Becerebilirsen, onda ilk bahsettiğim özellikleri geliştirebilirsin. Olmuyorsa da," dedi halam ve burnunu ovaladı, "onlar olmadan yaşamaya alıştırmalısın kendini. Ama unutma ki canım, gelecek ikinizin arasında. Kimse size destek olamaz; bunu siz ikiniz halletmelisiniz. Evlilik böyle bir şey Trot ve Tanrı ikinizi de korusun; çünkü şimdi siz ikiniz ormandaki iki bebekten farksızsınız."

Halam bunları neşeli bir şekilde söylemişti ve bu duasını tasdiklemek için bir de öpücük verdi bana.

"Şimdi benim fenerimi yak haydi ve beni bahçedeki patikanın kenarındaki kibrit kutuma götür," dedi sonra; çünkü o tarafta kulübelerimizin arasında bir bağlantı vardı. "Geri döndüğünde Tomurcuk'a Betsey Trotwood'un sevgilerini

ilet ve ne yaparsan yap Trot, asla Betsey'yi bir korkuluk olarak kullanmayı düşünme; zira onu aynada gördüğüm kadarıyla kendi kendine bile yeterince sıska ve iç karartıcı zaten!"

Böyle dedikten sonra halam başına bir mendil bağladı; bu tür durumlarda kafasında böyle bir bohça yapma alışkanlığı vardı ve ben de ona eve kadar eşlik ettim. Ben geri dönerken yolumu aydınlatsın diye bahçesinde durup küçük fenerini tuttuğunda bana dair gözleminde yine huzursuz bir hava olduğunu düşündüm; ama o an halamın söylediklerini düşünmekle o kadar meşguldüm ve Dora'yla benim geleceğimizi kendimizin halletmesi gerektiği ve başka kimsenin bize destek olamayacağı görüşünden –aslında ilk kez– o kadar çok etkilenmiştim ki bu huzursuzluğu fazla dikkate almadım.

Artık yalnız olduğumdan Dora beni karşılamak için küçük terlikleriyle sessizce aşağıya inip omzumda ağladı ve benim katı kalpli olduğumu, kendisinin de yaramaz olduğunu söyledi; ben de aşağı yukarı buna benzer şeyler söyledim ve barıştık; aramızdaki bu anlaşmazlığın ilk ve son olmasına ve yüz yıl bile yaşasak bir daha asla bir anlaşmazlık yaşamamaya karar verdik.

Evle ilgili bir sonraki zorlu deneme, hizmetçi meselesiydi. Mary Anne'in kuzeni askerden kaçıp bizim kömürlüğe saklanmıştı ve buradan silah arkadaşları tarafından, elleri kelepçeli halde, ön bahçemizin adını lekeleyen bir geçit töreniyle çıkartıldığında çok şaşırdık. Bu olaydan sonra Mary Anne'den kurtulmaya karar verdim ve o da haftalığını alıp öyle uysal bir şekilde gitti ki hayret ettim; ta ki çay kaşıklarını ve yetkim olmadan benim adıma esnaftan aldığı borç paraları görene kadar. Bir süre Mrs. Kidgerbury'yle idare ettikten sonra –kendisi bana kalırsa, Kentish Town'ın, dışarı işe giden ama bu sanatı uygulama konusunda fazlasıyla güçten düşmüş olan en yaşlı sakiniydi– bir hazine daha bulduk; dünyanın en cana yakın kadınıydı, ama bunun da elinde tepsiyle mutfak merdivenlerinden düşmek ve salona elinde çay

malzemeleriyle adeta suya dalarmışçasına dalmak gibi bir âdeti vardı. Bu bahtsızın yarattığı tahribat da işten kovulmasını gerektirdi ve onun peşinden (arada bir Mrs. Kidgerbury geri gelse de) bir dizi beceriksiz geldi ve en sonuncusu da Greenwich Panayırına Dora'nın başlığıyla giden soylu görünümlü bir genç kız oldu. Ondan sonra gelenler hakkında ise tek hatırladığım diğerleri kadar fiyasko oldukları.

Kiminle bir işimiz olsa bizi kandırmak istiyordu sanki. Bir dükkâna girdiğimiz vakit bozuk mallar hemen ortaya çıkıyordu. Istakoz aldığımızda içi su dolu oluyordu. Aldığımız tüm etler sert çıkıyordu ve ekmek somunlarında da doğru dürüst kabuk bile olmuyordu. Hangi etin fırında pişirilmesi gerektiğine ve fazla değil tam kararında pişmesi için ne kadar fırında tutulması gerektiğine dair bir kaide bulmaya çalışmak için yemek kitabına bizzat ben bakmıştım ve orada her yarım kilo için on beş dakika ya da biraz daha verilmesi gerektiğini okumuştum. Ama bu kaide tuhaf bir talihsizlikle bizi hep yarı yolda bırakıyordu ve etler ya kıpkırmızı kalıyor ya da küle dönüyordu, arasını bir türlü tutturamıyorduk.

Bu talihsizlikleri başarmak bize çok pahalıya mal oluyordu; bir dizi zafer kazansak bu kadar harcamazdık diye düşünüyorum. Esnaf defterlerine göz atınca gördüm ki âdeta bodrumu tereyağıyla kaplamışız, öyle bir tereyağı tüketimi yapmışız. Dönemin tüketim vergi iadelerinde bibere talebin arttığı görülüyor mu bilmem; ama eğer bizim faaliyetlerimiz piyasayı etkilemediyse, bu pek çok hanenin biber kullanmayı bıraktığı anlamına gelir herhalde. En muhteşem yanı da evde hiçbir şeyimizin olmamasıydı.

Kıyafetleri rehin veren çamaşırcı kadına gelince, onun içkili bir halde özür dilemeye gelişi pek çok kişinin başına defalarca gelmiştir. Bacanın tutuşması, bölge itfaiyesinin gelmesi ve kilise idarecisinin yalancı şahitliği de öyle. Fakat likköre düşkün bir hizmetçimiz olmasının bizim kısmetimiz olduğunu düşünüyorum; zira kendisi "bir küçük bardak

limonlu rom (Mrs. C.)", "az cin ve karanfil (Mrs. C.)", "bir bardak rom ve naneruhu (Mrs. C.)" gibi bazı anlaşılmaz terimlerle birahanedeki bira hesabımızı iyice şişirmişti – açıklamaya bakılırsa, parantezler bu meşrubatın hepsini Dora'nın içtiğini ortaya koyuyordu.

Ev idaresinde ilk başarılarımızdan biri, Traddles'a verdiğimiz küçük yemek oldu. Onunla kentte buluştuk ve o öğleden sonra benimle birlikte yürümek isteyip istemediğini sordum. Traddles bunu hemen kabul edince Dora'ya yazıp onu eve getireceğimi söyledim. Hava çok güzeldi ve yolda, yeni yuvamdaki mutluluğu konuştuk hep. Traddles bu konuyla çok ilgiliydi ve böyle bir yuvayı ve Sophy'yi kendisini beklerken ve hazırlık yaparken hayal ettiğinde bundan daha büyük mutluluk olamayacağını düşündüğünü söyledi.

O masada karşımda oturacak bu güzel ve küçük eşten başkasını hayal edemiyordum ama oturduğumuzda keşke daha fazla yerimiz olsaydı diye içimden geçirdim. Nasıl oluyordu bilmiyordum ama yalnızca iki kişi olduğumuz zamanlarda bile sıkışıyorduk fakat her nasılsa bir şeyleri kaybedecek kadar yerimiz oluyordu. Sürekli geçişi kapayan Jip'in tapınağı haricinde hiçbir şeyin yerinin olmayışından kaynaklanıyordu galiba bu. Halihazırda Traddles tapınak, gitar kutusu, Dora'nın çiçek boyamaları ve benim yazı masamla o kadar kısıtlanmıştı ki çatalını bıçağını kullanamayacak diye korktum; ama o kendine has uysallığıyla buna itiraz edip, "Bir dolu yer var Copperfield! Baksana ne çok yer var!" dedi.

İçimden geçen bir şey daha vardı ki bu da Jip'in yemek sırasında masa örtüsünün üzerinde yürümeye hiç teşvik edilmemiş olmasıydı. Ayağını tuza ya da tereyağına batırma âdeti bir yana, onun orada oluşunun başlı başına bir kargaşaya yol açtığını düşünmeye başlamıştım. Buraya bilhassa Traddles'ı köşeye sıkıştırmak üzere çıkarıldığını düşünmüştü sanki ve eski dostuma havlayıp tabağına öyle gözüpek hücumlar etti ki tüm sohbet ona kaydı.

Ne var ki sevgili Dora'mın ne kadar hassas olduğunu ve onun en sevdiğine karşı alınacak en ufak tavra ne kadar alınacağını bildiğim için bir şey söylemedim. Benzeri sebeplerden yerdeki karman çorman tabaklara, allak bullak olmuş, dağılmış bir halde duran tuzlukla biberliğin sefil görüntüsüne ya da içinde sebze artıkları olan ve Traddles'la sofra arasında bir barikat gibi yükselen tabak çanağa laf etmedim hiç. Önümde duran haşlanmış koyun budunu kesmeye girişmeden evvel seyrederken de etlerimizin nasıl bu kadar tuhaf şekilleri olduğunu ve kasabımızın dünyaya gelmiş bütün şekli bozuk koyunları bize kakaladığını düşünmeden edemedim; ama düşüncelerimi kendime sakladım.

"Sevgilim," dedim Dora'ya, "bu yemeğin içinde ne var?"

Dora'nın bana neden sanki beni öpmek istermiş gibi baştan çıkarıcı suratlar yaptığını anlayamamıştım.

"İstiridye canım," dedi Dora ürkekçe.

"Bu senin fikrin miydi?" dedim sevinçle.

"E-evet Doady," dedi Dora.

Elimdeki çatal ve bıçağı kenara bırakarak, "Bundan daha iyisi olamazdı!" diye haykırdım. "Traddles'ın en sevdiği şey bu!"

"E-evet Doady," dedi Dora, "ben de bu yüzden küçük bir kova aldım bunlardan; adam çok taze olduklarını söyledi. Ama ne yazık ki bir sorun var. Tam olmadı galiba." Dora o sırada başını iki yana salladı ve gözlerinde elmaslar pırıldadı.

"Kabuklarını açmak lazım," dedim. "Üstteki kabuğu kaldırsana sevgilim."

Dora zorlayıp, "Ama çıkmıyor!" derken oldukça üzgün görünüyordu.

Traddles neşeli bir şekilde yemeği inceleyip, "Aslında Copperfield," dedi, "bunlar galiba hiç açılmamışlar... Bunlar harika istiridyeler, ama bence sebebi hiç açılmamış olmaları."

Hiç açılmamışlardı; istiridye bıçağımız yoktu, olsa da kullanamazdık zaten; bu yüzden istiridyelere bakıp koyun etini yedik. En azından kapariyle telafi edilmiş olan pişmiş kısımları yedik. İzin versem Traddles, yemeği ne kadar beğendiğini göstermek için tam bir vahşi gibi davranıp koca bir tabak çiğ eti bitirirdi; ama arkadaşlığın sunağında onu böyle kurban etmek olmazdı ve biz de bunun yerine domuz pastırması yedik; neyse ki kilerde soğuk domuz pastırması vardı.

Zavallı küçük karım benim kızacağımı düşünüp öyle üzülmüş, kızmadığımı görünce de öyle sevinmişti ki kabullendiğim yenilgi hissi çok geçmeden kayboldu ve keyifli bir akşam geçirdik; elimizde birer kadeh şarapla Traddles'la ben tartışırken Dora da kolunu sandalyeme koyarak oturdu ve her fırsatta kulağıma, kaba ve huysuz bir çocuk olmayışımın iyi bir şey olduğunu fısıldadı. Biraz sonra bize çay yaptı ve oyuncak çay takımlarıyla evcilik oynuyormuş gibi görünen o halini izlemek o kadar hoştu ki içtiğimiz şeyin niteliğine bakmadık hiç. Ardından Traddles ve ben birkaç el iskambil oynadık ve bu sırada Dora gitar çalıp şarkı söylerken onunla aşkımızın ve evliliğimizin benim sevgi dolu bir hayalim olduğu hissine kapıldım; sanki onun sesini dinlediğim o ilk akşam bitmemişti daha.

Traddles gitti ve ben onu uğurlamaktan tekrar salona dönünce karım sandalyesini benimkinin dibine koyup yanıma oturdu.

"Çok üzgünüm," dedi. "Bana bu işleri öğretmeye çalışacak mısın Doady?"

"Önce bunları kendime öğretmem lazım Dora," dedim. "Ben de senin kadar kötüyüm sevgilim."

"Ah! Ama öğrenebilirsin," dedi Dora, "sen akıllı bir adamsın!"

"Yok canım!" dedim.

Uzun bir sessizliğin ardından, "Keşke," dedi karım, "bir seneliğine Agnes'ın yanına gidebilseydim de onunla yaşasaydım biraz!"

Ellerini sıkıca omzuma koymuş, çenesini de ellerine dayamıştı ve mavi gözleri sessizce benimkilere bakıyordu.

"Neden öyle dedin?" diye sordum.

"Bence benim gelişmemi sağlardı ve ondan çok şey öğrenebilirdim," dedi Dora.

"Her şeyin zamanı var sevgilim. Biliyorsun, Agnes bunca senedir babasına bakıyordu. Küçükken bile aynı şimdiki Agnes'tı," dedim.

Dora hiç kıpırdamadan, "Sana bir isim söylesem, beni bu isimle çağırır mısın?" diye sordu.

Gülümseyip, "Neymiş o?" diye sordum.

"Aptalca bir isim," dedi bir süre buklelerini sallayarak. "Çocuk-eş."

Bir kahkaha atıp çocuk-eşime kendisini neden böyle çağırmamı istediğini sordum. Kolumu beline dolayıp onu kendime doğru çektiğim için o mavi gözlerinin yakınıma gelmesi hariç hiç kıpırdamadan cevap verdi:

"Dora yerine bu ismi kullan demek istemiyorum sersem şey. Yalnızca beni öyle düşün diyorum. Bana kızacağın zaman kendi kendine de ki, 'aman işte benim çocuk-eşim bu!' Seni hayal kırıklığına uğrattığımda, 'onun bir çocuk-eş olacağını eskiden beri biliyordum!' de. Benden olmamı beklediğin ve benim asla olamayacağımı düşündüğüm kişi olamadığımda, 'olsun, yine de çocuk-eşim beni seviyor!' de ve gerçekten de öyle."

Dora'nın ciddi olduğunu anlamamıştım, o yüzden o ana dek hiç ciddi değildim. Ama o sevgi dolu tabiatı ona tüm kalbimle söylediğim şeyden dolayı o kadar mutlu oldu ki daha o pırıl pırıl gözleri kurumadan yüzü güldü. Az sonra da gerçekten benim çocuk-eşim oldu, Jip'in kulübesinin önünde oturup o gün yaptığı yaramazlıktan dolayı onu cezalandırmak için birbiri ardına küçük çanları çaldı; Jip ise satışılamayacak kadar tembel bir halde, başı dışarıda, gözlerini kırpıştırarak kulübenin girişinde yatıyordu.

Dora'nın bu ricası çok etkilemişti beni. O günleri düşününce, çok sevdiğim o masum varlığın, geçmişin sisleri ve gölgeleri arasından çıkarak o zarif başını yeniden bana çevirdiğini görüyorum ve bu kısa konuşmanın hiç aklımdan çıkmadığını söyleyebilirim. Belki her zaman hakkıyla yerine getiremedim ricasını; genç ve toydum; ama onun o samimi yakarışına asla kulaklarımı tıkamadım.

Dora kısa bir süre sonra bana, harika bir ev hanımı olacağını söyledi. Ardından tabletlerini sildi, kalemin ucunu sivriltti, kocaman bir hesap defteri aldı, Jip'in yemek kitabından yırtmış olduğu bütün sayfaları iğne ve iplikle özenle dikti ve kendi deyişiyle "iyi olmak" için umutsuz bir çaba içine girdi. Ama rakamlar yine aynı inatçı eğilimdeydi – KATİYEN toplanmıyorlardı. Dora hesap defterine iki üç uzun madde girdiğinde Jip sayfanın üstünde yürüyüp kuyruğunu sallıyor ve her şeyi siliyordu. Bir keresinde Dora'nın sağ elinin ortaparmağı olduğu gibi mürekkebe bulanmıştı ve bu da bu çabadan alınan tek kesin sonuç olmuştu.

Bazı akşamlar evde çalışırken –epeyce bir şeyler yazmıştım artık ve yazar olarak yavaş yavaş isim yapmaya başlıyordum– kalemimi kenara koyup çocuk-eşimin iyi olmaya çalışmasını izliyordum. Önce o koca hesap defterini getirip derin bir iç çekişle bunu masanın üzerine koyuyordu. Sonra Jip'in bir önceki akşam okunamayacak hale getirdiği kısmı açıyor ve yaptığı yaramazlığı görmesi için onu yanına çağırıyordu. Bu, bir süre Jip'le ilgilenmesine, belki de ceza olarak onun burnunu mürekkebe bulamasına yol açıyordu. Sonra Dora ona "bir aslan gibi" hemen masanın üzerine yatmasını söylüyordu –bu onun numaralarından biriydi ama benzerliğin çarpıcı olduğunu söylemek zor– ve eğer Jip itaatkâr bir ruh halindeyse söz dinliyordu. Sonra Dora eline bir kalem alıp yazmaya başlıyor ama çok geçmeden kalemin içinde bir tüy buluyordu. Sonra başka bir kalem alıp yazmaya başlıyor, bunun da akıttığını görüyordu. Sonra bir kalem daha

alıp yazmaya başlıyor ve alçak sesle, "Ah bu konuşan bir kalem, Doady'yi rahatsız edecek şimdi!" diyordu. Ardından olmuyor diyerek vazgeçiyor ve elindeki hesap defteriyle aslanı ezermiş gibi yaptıktan sonra bunu bir kenara koyuyordu.

Ya da eğer ağırbaşlı ve ciddi bir günündeyse elinde dosyalar, küçük bir sepet fatura ve saç sarma kâğıdına benzeyen diğer belgelerle bir kenara oturup bunlarla uğraşıyordu. Büyük bir ciddiyetle bunları birbiriyle kıyaslayıp dosyalara not aldıktan ve bunları karalayıp sol elinin parmaklarını kullanarak ileri geri, defalarca hesap yaptıktan sonra hevesi o kadar kırılıp kaçıyordu ve üzgün görünüyordu ki onun o pırıl pırıl yüzünü bulutlu görmek –hem de benim yüzümden!– bana acı veriyordu; o zaman usulca yanına gidip ona şöyle diyordum:

"Neyin var Dora?"

Dora umutsuzca bana bakıp, "Doğru çıkmıyor. Başım ağrıdı artık. Ama istediğim gibi çıkmıyor!" diyordu.

"Haydi birlikte yapalım o zaman. Nasıl yapılacağını göstereyim sana Dora," diyordum.

Böylece Dora'ya hesabı pratik bir şekilde gösteriyordum ve o da belki beş dakika kadar beni pürdikkat dinliyordu; ondan sonra inanılmaz yoruluyor, saçlarımı kıvırarak konuyu dağıtmaya çalışıyor ya da gömleğimin yakasını aşağı çekerek yüzümdeki ifadeyi değiştirmeyi deniyordu. Bu muzip haline yüz vermeyip anlatmaya devam edecek olursam, o kadar korkmuş ve üzgün görünüyor ve öyle şaşkınlaşıyordu ki onun yörüngesine ilk girdiğim zamanlardaki doğal neşesini ve benim çocuk-eşim olduğunu hatırlayıp hüzünleniyorum ve kalemi kenara koyarak ondan bana gitar çalmasını istiyordum.

Yapacak bir sürü işim ve pek çok endişem vardı ve aynı sebeplerden bunları kendime sakladım. Böyle yapmak ne kadar doğruydu, şimdi kesinlikle emin değilim, ama bunu çocuk-eşimin iyiliği için yapmıştım. Yüreğimi yokluyorum ve sırlarını görebildiğim kadarıyla, hiç kısıtlamadan kâğıda

döküyorum. Yüreğimin bir yerinde, biliyorum ki, bir şey kaybetmişim ya da bir şeye ihtiyacım varmış gibi bir his vardı ama bu beni hayatımdan soğutmuyordu. Güzel havalarda tek başıma yürüdüğümde ve havanın benim çocuksu keyfimle dolduğu eski yaz günlerini düşündüğümde hayallerimin gerçekleşmesinde bir şeyin eksik olduğunu hissederdim; ama ben bunun, hiçbir şeyin şimdiki zamana veremeyeceği, sertliğini kaybetmiş Geçmiş'in güzelliği olduğunu düşündüm. Bazen, bana hem destek olması hem de beni geliştirebilmesi için, karımın bana akıl veren, daha güçlü bir kişiliği ve hedefi olan biri olmasını ve içimde yer alan o boşluğu doldurmaya yetecek kadar güçlü olmasını dilediğimi hissediyordum; ama bir yandan da bunu, mutluluğumun, asla gerçekleşmemiş ve de gerçekleşemeyecek olan olağanüstü bir gayesi olarak görüyordum.

Yaş bakımından çocuksu bir kocaydım ben de. Üzerimde, bu sayfalara dökülen üzüntüler ve deneyimlerden başka herhangi bir yumuşatıcı etki olmamıştı. Bir hata ettiysem, ki defalarca etmişimdir, bu hataları sevgi sandığım şeyden ve bilgelik noksanlığımdan etmiştim. Gerçeği aynen yazıyorum. Bunları hafife almanın hiçbir faydası yok şimdi.

Hayatın bütün sıkıntılarını ve endişelerini üstlenmiştim ve bunları paylaşacak bir ortağım yoktu. Evin idaresi konusunda verdiğimiz mücadeleler aynı şekilde devam etti; ama artık buna alışmıştım ve Dora'nın bu duruma eskisi kadar bozulmayışına seviniyordum. Eski çocuksu hali gibi neşeli ve cıvıl cıvıldı, beni seviyordu ve eski önemsiz işleriyle mutluydu.

Parlamento görüşmeleri yoğunlaştığında –içerik olarak değil ama süre olarak, çünkü ilki söz konusu değildi pek– ve eve geç gittiğimde Dora ayak seslerimi duyar duymaz hemen gelir, beni aşağıda karşılardı. Binbir zahmetle edindiğim beceriyi kullandığım işten uzak, evde yazı yazdığım akşamlarda saat ne kadar geç olursa olsun Dora sessizce yanımda

otururdu ve öyle suskunlaşırdı ki sık sık onun uyuyakaldığını düşünürdüm. Ama genelde, başımı kaldırdığımda, daha önce tarif ettiğim o sakin ilgiyle bana bakan mavi gözleriyle karşılaşırdım.

Bir gece masamı toplarken göz göze geldiğimizde, "Ah ne kadar yorgun bir çocuk!" dedi Dora.

"Ne kadar yorgun bir kız!" dedim. "Şimdi daha doğru oldu. Sen daha erken uyumalısın sevgilim. Bu saat senin için çok geç."

Dora yanıma gelip, "Beni yatağa gönderme!" diye sızlandı. "Lütfen yapma bunu!"

"Dora!"

Dora boynuma gömülüp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladığında çok şaşırmıştım. "Ne oldu canım sana? Mutlu değil misin?" dedim.

"Yok! Gayet iyiyim ve çok mutluyum!" dedi Dora. "Ama yanında durup yazı yazmanı izlememe izin ver, olur mu?"

"Ah, gece yarısı bu kadar parlak gözler için ne manzara ama!" dedim.

"Öyle mi gerçekten?" dedi Dora gülerek. "Parlak olmalarına sevindim."

"Kibirli kız seni!" dedim.

Ama kibir değildi bu; yalnızca ona olan hayranlığıma karşılık duyulan zararsız bir sevinçti. Bunu, o bana söylemeden evvel de biliyordum.

"Eğer gözlerimin güzel olduğunu düşünüyorsan yanında durup yazı yazmanı izleyeyim hep!" dedi Dora. "Gözlerim güzel mi sence?"

"Çok güzel."

"O zaman izin ver, hep yanında durup yazı yazmanı izleyeyim."

"Ne yazık ki bu gözlerinin pırıltısına iyi gelecek bir şey değil Dora."

"Hayır, gelir işte! Çünkü zeki çocuk, kafan o sessiz hayallerle doluyken bile beni unutmazsın o zaman. Şimdi çok saçma, hem de çok saçma bir şey söylesem olur mu? Yani her zamankinden daha da saçma bir şey!" diye sordu Dora omzumun tepesinden yüzüme bakarken.

"Ne muhteşem bir şey diyeceksin bakalım?" dedim.

"Lütfen izin ver de kalemlerini tutayım," dedi Dora. "Sen böyle saatlerce çalışırken ben de bir şeyler yapmak istiyorum. Kalemlerini tutabilir miyim?"

Evet dediğim andaki o tatlı sevincini hatırlayınca gözlerim yaşlarla doluyor şimdi. Bir sonraki sefer ve ondan sonra da, yazı yazmak için her oturduğumda Dora da yanında bir yığın kalemle eski yerinde oturdu. İşimin bir parçası olmaktan duyduğu gurur ve ondan yeni bir kalem istediğimdeki –genelde istemiş olmak için istiyordum bunu– sevinci, bana çocuk-eşimi sevindirmenin yeni bir yolunu göstermişti. Ara sıra da, gerekmediği halde, ondan asıl metinden birkaç sayfa kopya çıkarmasını istiyordum. O zaman zevkten dört köşe oluyordu. Bu büyük görev için girdiği hazırlıkları, taktığı önlükleri, mürekkep lekesi olmasın diye mutfaktan aldığı örtüleri, bunun için harcadığı vakti, sanki o her şeyi anlıyormuş gibi Jip'le kıkırdamak için verdiği sayısız molayı, altına imzasını atmazsa yaptığı işin yarım kalacağına olan inancını, sonra bunu bir okul çocuğunun ödevi gibi bana getirişini ve ben yaptığı işi övünce boynuma sarılışını hatırlamak, diğer erkekler için basit şeyler gibi görünse de benim içimi sızlatıyor.

Sonra evin anahtarlarını da teslim aldı ve bunları incecik beline bağladığı minik bir sepet içinde şıngırdatarak evin içinde gezinmeye başladı. Anahtarların ait olduğu yerleri nadiren kilitli bulurdum; aslında bunların Jip'e oyuncak olmak dışında fazla bir işlevi yoktu ama Dora mutluydu ve bu da beni mutlu ediyordu. Bu yalandan ev idaresi onu bayağı mutlu ediyordu ve sanki oyuncak bir evin içinde oynuyormuşuz gibi keyifliydi.

Böyle devam ettik. Dora halama da neredeyse bana olduğu kadar sevecen davranıyordu ve ona sık sık onun "huysuz bir ihtiyar" olduğunu düşündüğü zamanları anlatıyordu. Halamın daha önce hiç kimseye bu kadar yumuşak davrandığını görmemiştim. Jip'le oynuyordu, gerçi Jip ona hiç yüz vermiyordu; günlerce Dora'nın gitarını dinliyordu, gerçi müziğe hiç merakı yoktu; beceriksiz hizmetçilere asla laf etmiyordu, gerçi aklından geçenleri içinde zor tutmuş olmalıydı; Dora'nın sevdiği ufak tefek şeyleri alıp ona sürpriz yapmak için ne mesafeler katediyordu ve bahçeden gelip de içeri girdiğinde onu odada bulamazsa merdivenlerin başında, bütün evi neşeyle çınlatan bir sesle sesleniyordu:

"Küçük Tomurcuk nerede?"

XLV

Mr. Dick, Halamın Tahminlerini Gerçekleştiriyor

Ben Doktor'un yanından ayrılalı çok olmuştu. Aynı semtte yaşadığımızdan onu sık sık görüyordum ve iki üç kere hep birlikte evine yemeğe ya da çaya gittiğimiz olmuştu. Yaşlı Asker, kalıcı olarak Doktor'un evine konuşlanmıştı. Aynı eskisi gibiydi ve şapkasının üzerinde yine o ölümsüz kelebekler uçuşuyordu.

Hayatım boyunca tanıdığım bazı anneler gibi Mrs. Markleham da kızından çok daha fazla eğlenceye düşkündü. Hep eğlenmek istiyordu ve tam da anlaşılmaz bir yaşlı asker gibi, kendi heveslerini göz önünde bulundurarak kendini kızına adamış gibi yapıyordu. Bu yüzden Doktor'un, Annie'nin eğlenmesini arzu etmesi bu mükemmel ebeveyne bilhassa makul gelmiş ve Doktor'un bu takdirini mutlak şekilde onayladığını ifade etmişti.

Aslında bilmeden Doktor'un yaralarını deşmişti kuşkusuz. Doktor'un, genç karısının hayatının yükünü hafifletme niyetini, sanırım yaşını başını alanların hepsinin muaf olmadığı olgunlaşmış bir hoppalık ve bencillikle, kuvvetle destekleyerek onun, karısı üzerinde bir baskı oluşturduğu ve

aralarında bir duygu birliği olmadığı endişesini onaylamış oluyordu.

Bir gün ben oradayken Doktor'a, "Beyefendiciğim," dedi, "Annie'nin burada sürekli kapalı kalmasının onun için ne kadar sıkıcı olduğunu biliyorsunuz."

Doktor da munis başını öne salladı.

Mrs. Markleham, "Annesinin yaşına geldiğinde," dedi yelpazesini sallayarak, "durum farklı olacak. BENİ nezih bir grup bir de oyun kâğıtlarıyla hapse koysanız çıkmayı düşünmem hiç. Ama ben Annie değilim biliyorsunuz ve Annie de annesi değil."

"Elbette, elbette," dedi Doktor.

"Siz dünyanın en harika insanısınız – yok yok, hiç kusura bakmayın!" dedi Mrs. Markleham çünkü Doktor itiraz ediyordu. "Hep arkanızdan söylediğim şeyi yüzünüze de söyleyeyim; siz dünyanın en harika insanısınız; ama tabii Annie'yle aynı meşguliyetleri ve hevesleri paylaşmıyorsunuzdur herhalde – öyle değil mi?"

"Hayır," dedi Doktor üzgün bir sesle.

"Hayır, elbette paylaşmıyorsunuz," dedi anında Yaşlı Asker. "Mesela sizin şu Sözlük. Ne faydalı bir şeydir Sözlük! Ne kadar önemli! Kelimelerin anlamları! Eğer Doktor Johnson ya da onun gibi biri olmasaydı biz şu anda ferforjeye karyola diyecektik. Ama bir Sözlük'ün –özellikle de bunu yazma işinin– Annie'nin ilgisini çekmesini bekleyemeyiz, değil mi?"

Doktor başını iki yana salladı.

Mrs. Markleham kapattığı yelpazesiyle Doktor'un omzuna birkaç kere vurarak, "Ben bu yüzden sizin bu kadar düşünceli olmanızı takdir ediyorum," dedi. "Pek çok yaşlının aksine, sizin genç omuzların üzerinde yaşlı kafalar bulmayı beklemediğinizi gösteriyor bu. Siz Annie'nin kişiliğini incelemiş ve anlamışsınız. Çok hoş bir şey bu!"

Bu iltifatların ağırlığı altında Doktor Strong'un sakin ve sabırlı yüzünde bile hafif bir acı belirdi gibi geldi bana.

Sevecen bir şekilde Doktor'un sırtına vurarak, "Bu yüzden sevgili Doktor'cuğum," dedi Yaşlı Asker, "beni her zaman, her mevsim kullanabilirsiniz. Emrinize amade olduğumu bilin. Annie'yle operalara, konserlere, sergilere, her türlü yere gitmeye hazırım; yorulduğumu asla göremezsiniz. Sevgili Doktor, görev, dünyadaki her şeyden önce gelir!"

Mrs. Markleham'ın dedikleri doğruydu. Hayattan büyük keyif alabilen insanlardan biriydi ve bu amaca ulaşmak için elinden geleni yapmaktan asla vazgeçmiyordu. Eline gazeteyi her alışında (her gün, iki saat boyunca evdeki en yumuşak koltuğa gömülüp gözlükleriyle bir şeyler okurdu) Annie'nin izlemekten hoşlanacağına inandığı bir şey mutlaka buluyordu. Annie'nin, bu tarz şeylerden bıktığını söylemesi bir işe yaramıyordu. Böyle durumlarda annesi, "Annie'ciğim, sen benden daha iyi bilirsin ya; ben yine de Doktor Strong'un yaptığı iyiliklere doğru dürüst bir karşılık veremediğini söyleyeyim tatlım," diye itiraz ediyordu hep.

Bunlar genelde Doktor Strong'un yanında konuşuluyordu ve görünüşe göre, Annie'nin bir şeye itiraz ettiği zamanlarda bundan vazgeçmesinin temel sebebini teşkil ediyordu. Öte yandan genelde annesine teslim oluyor ve Yaşlı Asker nereye giderse onunla gidiyordu.

Mr. Maldon çok nadir onlarla gidiyordu. Bazen halam ve Dora'yı davet ediyorlardı ve onlar da kabul ediyordu. Bazen sadece Dora davet ediliyordu. Onun gidişinden rahatsız olmam gerekiyordu belki, ama geçen gece Doktor'un çalışma odasında olanlar üzerine düşününce güvensizliğim geçmişti. Doktor'un haklı olduğuna inanıyordum ve içimde kötü bir şüphe yoktu.

Halam benimle yalnız kaldığı bazı zamanlarda bu meseleyi açıyor, anlamadığı şeyler olduğunu söylüyordu; onların daha mutlu olmasını arzu ettiğini, askerî arkadaşımızın (Yaşlı Asker'e hep böyle diyordu) meseleyi düzelttiğini hiç sanmadığını ifade ediyordu. Ayrıca halam, "Askerî arkada-

şımız o kelebekleri kesip bahar bayramında baca temizleyicilerine verse onun açısından mantıklı bir adım olur," diyerek fikrini beyan etmişti.

Ama Mr. Dick'e bitmez tükenmez bir güveni vardı. Belli ki bu adamın kafasında bir fikir var, diyordu ve bunu bir köşeye bir kerecik yazsa, ki onun için en zor olan şey buydu, kendini olağanüstü şekilde ortaya koyabilirdi.

Bu tahminden habersiz olan Mr. Dick, Doktor ve Mrs. Strong konusunda tam olarak yerinde saymaya devam etti. Ne ileri ne de geri gitti. Bir bina misali, esas temeline yerleşmişti sanki ve itiraf etmek gerekirse onun yerinden kıpırdama ihtimali bir binanınkinden daha çok değildi.

Ama ben evlendikten birkaç ay sonra bir gece Mr. Dick başını, yalnız başıma (Dora iki küçük kuşla çay içmek üzere halamla dışarı çıkmıştı) yazı yazdığım salondan içeri uzatarak vahim bir öksürük eşliğinde şöyle dedi:

"Rahatsız olmadan benimle konuşamazdınız herhalde, değil mi Trotwood?"

"Elbette Mr. Dick," dedim; "içeri buyurun!"

Mr. Dick benimle el sıkıştıktan sonra parmağını burnunun kenarına koyarak, "Trotwood," dedi. "Oturmadan evvel bir gözlemde bulunmak istiyorum. Halanızı biliyor musunuz?"

"Biraz," dedim.

"Dünyanın en harikulade kadını o efendim!"

Mr. Dick bu sözlerle doldurulmuş gibi bunları patlarcasına dile getirdikten sonra her zamankinden daha yoğun bir ağırlıkla yerine oturarak bana baktı.

"Şimdi evlat," dedi Mr. Dick, "size bir soru soracağım."

"Ne kadar isterseniz sorabilirsiniz," dedim.

Mr. Dick kollarını kavuşturup, "Beni nasıl biri olarak görüyorsunuz efendim?" diye sordu.

"İyi bir eski dost," dedim.

"Teşekkürler Trotwood," dedi Mr. Dick gülerek ve büyük bir neşeyle elimi sıkmak için uzandı. "Ama demek istediğim," dedi Mr. Dick ağırlığını devam ettirerek, "beni şu açıdan nasıl görüyorsunuz?" deyip alnına dokundu.

Nasıl cevap vereceğimi şaşırmıştım ama o bir kelime söyleyerek yardımcı oldu bana.

"Zayıf mı?" diye sordu Mr. Dick.

"Şey," dedim kararsızlıkla. "Olabilir."

Cevabım karşısında büyülenmiş gibi, "Kesinlikle!" diye bağırdı Mr. Dick. "Bu dediğin Trotwood, ismi lazım değilin sıkıntısının bir kısmını, ismi lazım olmayan diğer kişinin kafasına koyduklarında, hani bilirsin ya şey olmuştu..." dedi ve iki elini birbirinin etrafında defalarca döndürüp birleştirdi ve kargaşayı ifade etmek için çevirip durdu. "Bir şekilde bana bir şey olmuştu. Değil mi?"

Başımla onayladım ve o da onayladı.

"Kısaca evlat," dedi Mr. Dick sesini bir fısıltıya dönüştürerek, "ben saf bir adamım."

Onun vardığı bu sonucu geliştirecektim ama beni durdurdu.

"Evet öyleyim! Halanız değilmişim gibi davranıyor. Onaylamıyor bunu; ama öyleyim. Saf bir adam olduğumu biliyorum. Eğer halanız benim arkadaşım olmasaydı, bunca sene bir yere kapatılır, keder içinde yaşamaya mahkûm olurdum. Ama ben ona bakacağım. Yazıları kopya etmekten kazandığım parayı harcamıyorum hiç. Bir kutuya koyuyorum. Bir vasiyetname yazdım. Hepsini ona bırakacağım. Zengin olacak – ve asil!"

Mr. Dick cebinden mendilini çıkararak gözlerini kuruladı. Sonra büyük bir dikkatle katladı ve iki elinin arasında bastırarak düzelttikten sonra cebine geri koydu; sanki bununla birlikte halamı da bir kenara koymuştu.

"Siz eğitimli birisiniz Trotwood," dedi Mr. Dick. "İyi eğitimli birisiniz. Doktor'un ne kadar kültürlü ve müthiş bir

adam olduğunu biliyorsunuz. Bana her zaman ne kadar iyi davrandığını biliyorsunuz. Bilgeliğinden kaynaklanan bir kibri yok. Mütevazı, mütevazı biri – şu saf, hiçbir şey bilmeyen zavallı Dick'e bile lütfediyor. Bir kâğıt parçasının üzerine adını yazıp uçurtmayla göğe, tarlakuşlarının arasına gönderdim. Uçurtma pek sevindi buna efendim ve gökyüzü de daha bir aydınlandı sanki."

Doktor'un ona verdiğimiz değeri ve gösterdiğimiz saygıyı hak ettiğini söyleyerek onu yürekten sevindirdim.

"Güzel karısı ise bir yıldız," dedi Mr. Dick. "Parlayan bir yıldız. Onun parladığını gördüm ben efendim. Gelgelelim," deyip sandalyesini yakınıma çekti ve elini dizimin üzerine koydu, "bulutlar efendim, bulutlar var."

Mr. Dick'in yüzünde beliren endişeye karşılık ben de aynı ifadeyi takınıp başımı iki yana salladım.

"Hangi bulutlar peki bunlar?" dedi Mr. Dick.

Yüzüme öyle hevesli bir şekilde bakıyor ve beni anlamak için o kadar çaba harcıyordu ki, ona, sanki bir çocuğa açıklar gibi, ağır ağır ve belirgin bir cevap vermek için kendimi zorladım.

"Aralarında talihsiz bir anlaşmazlık oldu," dedim. "Ayrılığa sebep olacak bir mutsuzluk. Bir sır. Aralarındaki yaş farkıyla bağlantılı olabilir. Ya da hiç sebepsiz çıkmıştır."

Her cümlemi düşünceli bir kafa hareketiyle noktalayan Mr. Dick, ben susunca bir an durdu ve gözleri yüzümde, eli dizimin üzerinde, düşüncelere daldı.

Biraz sonra, "Doktor ona kızgın mı Trotwood?" diye sordu.

"Hayır. Ona çok bağlı."

"O zaman anladım evlat!" dedi Mr. Dick.

Aniden sevinerek dizime vurdu ve sandalyesinin arkasına yaslanarak kaşlarını öyle bir havaya kaldırdı ki her zamankinden daha telaşlı göründü. Derken birden yine ciddileşti ve önceki gibi öne eğilip –önce mendil gerçekten halamı tem-

sil ediyormuş gibi saygılı bir şekilde bunu cebinden çıkararak– şöyle dedi:

"Dünyanın en harika kadını, Trotwood. Neden durumu düzeltmek için bir şey yapmadı?"

"Karışılmayacak kadar hassas ve zor bir mesele bu," dedim.

Mr. Dick parmağıyla bana dokunarak, "Şu okumuş bey," dedi. "Peki o neden bir şey yapmadı?"

"Aynı sebepten," dedim.

"Tamam, anladım evlat!" dedi Mr. Dick. Sonra önümde durup öncekinden daha da sevinçli bir halde başını öne salladı ve sanki bedenindeki tüm nefes çıkıncaya dek defalarca göğsüne vurdu.

"Kafadan çatlak zavallı bir adam efendim," dedi Mr. Dick, "alık, kıt akıllı biri – buradaki kişiden bahsediyorum," diyerek kendine vurdu yine, "kusursuz kişilerin yapamayacağı bir şeyi yapabilir. Onları birleştireceğim evlat. Deneyeceğim. Beni suçlayamazlar. Bana itiraz edemezler. Yanlışsa bile benim yaptığım şeyi umursamazlar. Ben yalnızca Mr. Dick'im. Dick kimin umurunda? Dick'in önemi yok! Kim ki o!" Hafifçe, kendini aşağılar gibi öyle bir nefes verdi ki sanki kendi kendini üflüyordu.

Sırrını bu kadar açıklamış olması bir şanstı; çünkü küçük bahçe kapısında arabanın durduğunu duyduk ve halamla Dora eve geldi.

"Tek laf etme evlat," diye fısıldadı Mr. Dick; "tüm suçu Dick'e –saf Dick'e– deli Dick'e yükle. Bir süredir bu meseleyi anlamaya başladığımı düşünüyordum efendim ve şimdi anladım. Sizin söylediklerinizden sonra artık anladığıma eminim. Tamamdır!"

Mr. Dick bu konuda başka hiçbir şey söylemedi; ama sonraki yarım saat boyunca benim de sırrını tutmamı işaret etmek için (halamı epey huzursuz ederek) ellerini kollarını oynattı.

Vardığı sonuçta alışılmadık bir sağduyu huzmesi gördüğüm için –her zaman sergilediği iyi hissi söylemiyorum bile– çabalarının sonucunu bilmeyi istesem de ilginçtir ki iki üç hafta boyunca bu konuda başka bir şey duymadım. Sonunda o uçarı ve oynak aklın bu meseleyi tamamen unuttuğuna ya da vazgeçtiğine inanmaya başladım.

Dora'nın dışarı çıkmak istemediği bir akşam halamla ben Doktor'un kulübesine yürüdük. Bir sonbahar akşamıydı; akşam havasının huzurunu kaçıracak parlamento görüşmesi yoktu; ayaklarımızın altında ezilen yaprakların Blunderstone'daki bahçemiz gibi koktuğunu ve o eski, kederli duygunun iç çeken rüzgârla birlikte nasıl uçup geldiğini hatırlıyorum.

Kulübeye vardığımızda alacakaranlıktı. Mrs. Strong tam bahçeden çıkarken Mr. Dick de oralarda oyalanıyor, elinde bıçağıyla bahçıvanın birkaç kazığı sivriltmesine yardımcı oluyordu. Doktor, çalışma odasında birini ağırlıyordu; ama Mrs. Strong'un söylediğine göre, ziyaretçi birazdan gidecekti ve kalıp Doktor'u görmemizi rica ediyordu. Mrs. Strong'la misafir salonuna gittik ve yavaş yavaş kararan pencerenin önünde oturduk. Bizim gibi eski dostların ve komşuların ziyaretinde merasim olmazdı.

Epeyce bir süre orada oturmuştuk ki çoğunlukla ortalığı velveleye veren Mrs. Markleham elinde gazetesiyle telaş içinde gelerek nefes nefese, "Aman Tanrım, Annie, çalışma odasında biri olduğunu neden söylemedin bana?" diye sordu.

"Sevgili anneciğim," dedi Annie sessizce, "sizin bu bilgiyi istediğinizi nereden bilebilirdim ki?"

Mrs. Markleham kanepeye çökerek, "Bilgi istemek mi?" dedi. "Hayatım boyunca benim böyle bir tavrım olmadı!"

"Çalışma odasına mı gittiniz, anneciğim?" diye sordu Annie.

Mrs. Markleham, "Çalışma odasına mı gittim?" dedi üstüne basa basa. "Evet gittim! O harika insanın vasiyetini

hazırladığını gördüm – bunu görünce duygularımı tahmin edersiniz herhalde Miss Trotwood ve David."

Kızı hemen pencereden dışarı baktı.

"Vasiyeti hazırlıyorlardı sevgili Annie," diye tekrarladı Mrs. Markleham ve gazeteyi masa örtüsü gibi dizine yayarak elleriyle hafif hafif buna vurdu. "Onun ileri görüşlülüğü ve sevgisi! Anlatmalıyım sana. Bu tatlı insanın –gerçekten öyle!– hakkını vermek için anlatmalıyım bunu kesinlikle. Belki biliyorsunuzdur Miss Trotwood, bu evde birisi bir şey okumak için kafasını kâğıda yapıştırıncaya kadar eğilmeden kandil yanmaz. Bir de çalışma odası dışında, tarif ettiğim şekilde, oturup bir şeyler okunabilecek tek bir sandalye bile yoktur. Bu beni ışık yanan çalışma odasına götürdü. Kapıyı açtım. Sevgili Doktor'un yanında, belli ki hukuki bir iş için iki kişi vardı ve üçü de masanın başında duruyordu; sevgili Doktor'un elinde kalem vardı. 'Böylelikle,' dedi Doktor – Annie, tatlım, söyleyeceklerime dikkat et burada– 'böylelikle beyler, Mrs. Strong'a olan güvenimi açıkça ifade etmiş ve her şeyimi kayıtsız şartsız ona bırakmış oluyorum, değil mi?' İçlerinden biri, 'Kayıtsız şartsız ona kalıyor,' dedi. Bunun üzerine ben, bir annenin doğal tepkisiyle, 'Aman Tanrım, kusura bakmayın' dedim, kapının eşiğinden seğirtip kilerin olduğu arkadaki küçük geçitten çıktım.'

Mrs. Strong pencereyi açtı ve çıktığı verandada bir sütuna yaslandı.

"Ama şimdi Miss Trotwood, David," dedi Mrs. Strong'u gözleriyle mekanik olarak takip ederek, "Doktor'un yaşında böyle bir adam bulmak, yani böyle bir şeyi yapabilecek kadar güçlü bir kafada birini bulmak ne kadar harikulade bir şey, değil mi? Bu benim haklı olduğumu gösteriyor. Doktor Strong, evime yaptığı gurur okşayıcı ziyarette bana kendisinden ve bir tekliften söz ettiğinde şöyle dedim Annie'ye, 'Canım, bana kalırsa Doktor Strong sana uygun koşulları sağlamak için mutlaka elinden gelen her şeyi yapar.'"

Bu sırada zil çaldı ve çıkan ziyaretçilerin ayak seslerini duyduk.

Yaşlı Asker kulak kabarttıktan sonra, "Bitti demek," dedi; "sevgili beyimiz imzaladı, mühürledi, elden çıkardı ve artık kafası rahat. Hayırlı olsun! Ne akıl ama! Annie, tatlım, gazetemi de alıp çalışma odasına gidiyorum; çünkü haberleri okumazsam pek fena oluyorum. Miss Trotwood, David, lütfen siz de Doktor'u görmeye gelin benimle."

Biz Mrs. Markleham'la birlikte çalışma odasına giderken Mr. Dick de odanın karanlık bir köşesinde dikilmiş, bıçağını kapatıyordu ve halam da askerî arkadaşımıza olan hoşgörüsüzlüğünü yumuşak bir şekilde ortaya koymak amacıyla sert bir tavırla burnunu ovuşturuyordu; ama çalışma odasına ilk kim girdi, ya da Mrs. Markleham nasıl oldu da içeri girer girmez rahat koltuğuna yerleşti ya da halamla ben nasıl oldu da kapının yanında bırakıldık (halam benden daha çabuk görüp beni arkaya çekmiş de olabilir), hatırlamıyorum. Ama bildiğim bir şey varsa, Doktor'u, o daha bizi görmeden, masasının başında, zevk aldığı koca koca kitapların arasında oturmuş, başını sakince eline dayamışken gördüğümüzdü. Tam o sırada Mrs. Strong beti benzi atmış bir halde, titreyerek içeri süzüldü. Mr. Dick koluyla ona destek oluyordu. Diğer eliniyse, onun dalgın bir şekilde bakmasına sebep olacak şekilde Doktor'un koluna koymuştu. Doktor'un başını oynatmasıyla karısının onun dizinin dibine çöktüğünü ve ellerini yalvarır gibi havaya kaldırarak, o asla unutamadığım ifadeyle kocasının yüzüne baktığını gördük sonra. Bu manzara karşısında Mrs. Markleham elindeki gazeteyi düşürüp *Hayret* isimli bir geminin gemi başı süsünde görülebilecek bir ifadeyle bakakaldı.

Bunları yazarken Doktor'un halindeki ve şaşkınlığındaki nezaketi, karısının yalvaran o tavrıyla karışık asaletini, Mr. Dick'in tatlı endişesini ve halamın kendi kendine, "Bu adama bir de deli diyorlar!" derkenki içtenliğini (adamı pençe-

sinden kurtardığı ıstırabın muzaffer bir ifadesiydi bu) hatırlamaktan çok, görüyor ve duyuyor gibiyim.

"Doktor!" dedi Mr. Dick. "Yanlış olan ne biliyor musunuz? Şimdi bakın!"

"Annie!" diye bağırdı Doktor. "Ayağıma kapanma canım!"

"Kapanırım!" dedi Annie. "Yalvarırım, ne olur kimse çıkmasın odadan! Kocam, babam, bu sessizliğe son verin. Aramıza giren şeyi bilelim ikimiz de!"

Konuşma yetisini tekrar kazanmışa benzeyen ve aile gururu ve bir anne öfkesiyle kabaran Mrs. Markleham bu noktada, "Annie, yerden hemen kalk ve kendini böyle küçülterek aileni rezil etme; yoksa şuracıkta çıldırırım!" diye bağırdı.

"Anne!" dedi Annie. "Kendinizi boşuna yormayın, çünkü kocamla konuşuyorum ve sizin bile dediklerinizin bir anlamı yok şu anda."

"Bir anlamı yok ha!" diye bağırdı Mrs. Markleham. "Benim bir anlamım yok demek! Aklını kaçırdı bu çocuk. Bana bir bardak su verin lütfen!"

Mrs. Markleham'ın bu isteğine kulak asmayacak kadar Doktor'a ve karısına odaklanmıştım ve bu istek kimsenin üzerinde de bir etki yaratmadı; bunun üzerine Mrs. Markleham hızlı hızlı soluyup dik dik etrafa baktı ve kendini yelpazeledi.

"Annie!" dedi Doktor ve sevecenlikle karısını tuttu. "Canım! Eğer zamanla evliliğimizde kaçınılmaz bir değişim yaşanıyorsa suçlanacak olan kişi sen değilsin. Hata sadece bende. Sana olan sevgimde, hayranlığımda ve saygımda bir değişiklik yok. Seni mutlu etmek istiyorum. Seni gerçekten seviyorum ve sana saygı duyuyorum. Şimdi kalk Annie lütfen!"

Ama Annie kalkmadı. Bir süre Doktor'a baktıktan sonra onun daha da yakınına sokuldu, kolunu dizine koydu ve sonra da başını bunun üzerine koyup şöyle dedi:

"Eğer burada bu konuda benim ya da kocam için bir söz söyleyebilecek bir dostum varsa, eğer burada yüreğimin bana ara ara fısıldadığı herhangi bir şüpheyi dile getirebilecek bir dostum varsa, eğer burada kocama saygı duyan ya da bana önem veren biri varsa, bizim bir araya gelmemize yardımcı olacak bir şey, herhangi bir şey biliyorsa, bu dostumun konuşması için yalvarıyorum!"

Derin bir sessizlik oldu. Birkaç dakika süren acı dolu bir bocalamanın ardından sessizliği bozdum.

"Mrs. Strong," dedim, "Doktor Strong'un benden saklamamı içtenlikle rica ettiği bir şey biliyorum ve bunu bu geceye kadar hep sakladım. Ama bana öyle geliyor ki bunu daha fazla saklamak yanlış bir sadakat ve nezaket sayılacak, üstelik sizin ricanız, onun ihtarını duymazlıktan gelmemi mazur gösterecektir."

Annie bir an yüzünü bana döndüğünde haklı olduğumu gördüm. Verdiği güven daha az ikna edici olsaydı bile onun bu ricasına karşı koyamazdım.

"Gelecekteki huzurumuz sizin elinizde olabilir," dedi Annie. "Hiçbir şey saklamayacağınızdan emin olarak onu size emanet ediyorum. Sizin ya da herhangi birinin söyleyebileceği hiçbir şeyin, kocamın asil yüreğini bana başka şekilde gösteremeyeceğini biliyorum. Söylediklerinizin beni inciteceğini düşünseniz de buna aldırmayın. Önce onun, sonra Tanrı'nın karşısında kendi adıma konuşacağım."

Bu içten yakarış karşısında Doktor'un iznini beklemedim ve Uriah Heep'in kabalığını bir parça yumuşatmak haricinde gerçeklerden ödün vermeden o gece o odada olanları olduğu gibi anlattım. Bu konuşmalar boyunca Mrs. Markleham'ın gözlerini dikip izlemesinin ve ara ara attığı o tiz ve keskin nidaların tarifi mümkün değil.

Sözümü bitirdiğimde Annie birkaç dakika kadar, az önce anlattığım şekilde, başı önde, sessiz kaldı. Sonra Doktor'un elini tutarak (o hâlâ odaya girdiğimizdeki gibi oturuyordu)

göğsüne bastırdı ve onu öptü. Mr. Dick onu hafifçe kaldırdı ve Annie ayağa kalktı; sonra Mr. Dick'e yaslanıp kocasına bakarak –ve gözlerini ondan hiç ayırmadan– konuşmaya başladı.

Annie, "Evlendiğimizden beri aklımda ne varsa," dedi alçak, uysal ve yumuşak bir tonda, "hepsini ortaya dökeceğim. Bu öğrendiğim şeyi bile bile hiçbir hususu atlayamam."

"Hayır Annie," dedi Doktor usulca, "senden asla şüphe etmedim ben yavrum. Bir şey söylemeye gerek yok; gerçekten gerek yok canım."

Annie aynı tarzda, "Gerek var," dedi; "Tanrı biliyor, her geçen gün ve her geçen yıl daha çok sevdiğim ve hürmet ettiğim bu yüce gönüllü ve dürüst ruha tüm kalbimi açmalıyım!"

"Gerçekten," diye araya girdi Mrs. Markleham, "bana soracak olursanız..."

(Öfkeli bir fısıltıyla, "Kimse sana bir şey sormadı Marplot,"* dedi halam.)

"...bu detaylara girmenin lüzumu yok."

"Anne, bu hükmü sadece kocam verebilir," dedi Annie gözlerini onun üzerinden ayırmadan, "ve önce beni dinleyecek. Eğer söylediklerim size acı verirse bağışlayın beni anne. Ama ben de uzun süredir acı çekiyorum."

Soluğu kesilmiş gibi, "Eyvahlar olsun!" dedi Mrs. Markleham.

"Ben küçükken," dedi Annie, "küçücük bir kızken her tür bilgiyi sabırlı bir arkadaş ve öğretmenle –rahmetli babamın arkadaşıyla– bağdaştırırdım ve onu çok severdim. Bildiğim ne varsa onunla birlikte geliyor aklıma. Zihnime ilk hazineleri dolduran ve tüm bunlara kişiliğini işleyen o kişidir. Bu hazinelere başka kişilerin vasıtasıyla ulaşsaydım, bu kadar iyi olamazlardı diye düşünüyorum."

"Annen senin için hiçbir şey yapmadı yani!" diye bağırdı Mrs. Markleham.

---

* (İng.) Oyunbozan. (e.n.)

"Öyle değil anne," dedi Annie; "ama onun hakkını vermem lazım. Yapmam lazım bunu. Büyüdüğümde de o hâlâ aynı yerdeydi benim için. İlgisinden gurur duyuyordum: Yürekten, sevgiyle ve minnettarlıkla bağlıydım ona. Onu çok farklı görüyordum; anlatması zor – bir baba, bir kılavuz gibi, övgüsü diğer tüm insanların övgüsünden farklı olan, tüm dünyadan şüphe etsem bile güvenebileceğim ve sır verebileceğim biri. Biliyorsunuz anne, onu bana ansızın bir sevgili olarak takdim ettiğinizde ne kadar genç ve toydum."

"Bu durumu buradaki herkese en az elli kere açıklamışımdır!" dedi Mrs. Markleham.

("O halde Tanrı aşkına çeneni tut ve bir daha bundan bahsetme!" diye homurdandı halam.)

"Bu büyük bir değişimdi; ilk önce öyle büyük bir kayıp olarak gördüm ki bunu," dedi Annie aynı bakış ve ses tonuyla, "hem çok gerildim hem de endişelendim. Genceciktim ve bu değişim o kadar uzun zamandır saygı duyduğum bir şahısla birlikte gelince üzüldüm sanırım. Ama hiçbir şey onu eskisi gibi görmemi sağlayamazdı ve onun beni değerli biri olarak görmesi bana gurur vermişti ve evlendik."

"...Saint Alphage Kilise'sinde, Canterbury'de," dedi Mrs. Markleham.

("Kahrolasıca kadın!" dedi halam. "Susmayacak bu!")

Kızaran bir yüzle, "Kocamın bana sağlayabileceği maddi kazancı düşünmemiştim hiç," diye devam etti Annie. "Genç yüreğim ona hürmetinde böyle bayağı bir şeyi gözetmemişti. Anne, böyle zalim bir şüpheyle birinin bana ve kocama haksızlık yapabileceğini aklıma ilk sizin soktuğunuzu söylediğim için bağışlayın beni."

"Ben mi?" diye bağırdı Mrs. Markleham.

("Ah! Sensin tabii!" dedi halam. "Üstelik bunu öyle kolayca yelpazeleyemezsin askerî arkadaşım!")

"Bu, yeni hayatımdaki ilk mutsuzluktu," dedi Annie. "Bildiğim her mutsuz anın ilkiydi. Son zamanlarda bu an-

lar sayamayacağım kadar arttı; ama yüce gönüllü kocacığım, sandığınız gibi bir sebebi yok bunun; zira yüreğimde sizden ayırabildiğim ne bir düşünce, ne bir anı, ne de umut var!"

Annie gözlerini kaldırıp ellerini kavuşturdu, bu haliyle onun bir peri kadar güzel ve sadık göründüğünü düşündüm. Bu noktadan sonra Doktor, tıpkı karısının kendisine baktığı gibi gözlerini ayırmadan ona baktı.

"Annemin bir suçu yok," diye devam etti Annie, "size baskı uygulaması kendisi için değildi ve eminim hiçbir şekilde kötü niyetli değil – ama benim adımla sizden ne kadar fazla can sıkıcı ricada bulunduklarını, benim üzerimden sizi ne kadar sömürdüklerini, sizin ne kadar cömert olduğunuzu ve sizin iyiliğinizi düşünen Mr. Wickfield'ın buna ne kadar içerlediğini gördüğümde, sevgimin satın alındığına ve dünyada başka adam yokmuş gibi size satıldığına dair o korkunç şüpheye maruz kaldığım hissi haksız bir utanç gibi üzerime çöktü ve sizi de bu utanca dâhil ettim. Aklımda hep bu korku ve sıkıntıyla yaşamanın, aynı zamanda da düğün günümde hayatımın aşkı ve onuruyla taçlandırılmış olduğumun bilincinde olmanın nasıl bir şey olduğunu anlatamam size – annem de bilemez bunu!"

"İnsanın ailesine baktığı için duyabileceği şükranın bir örneği!" diye bağırdı Mrs. Markleham gözyaşları içinde. "Keşke bir Türk olsaydım!"

("Keşke olsaydın gerçekten – bir de memleketinde olsaydın!" dedi halam.)

"Annem tam bu sıra kuzenim Maldon için endişelendi. Onu severdim," yavaş yavaş konuşuyordu Annie, ama hiç duraksamıyordu, "çok hem de. Küçükken âşıktık birbirimize. Olaylar başka türlü gelişmeseydi, kendimi onu gerçekten sevdiğime ikna edebilir ve onunla evlenebilirdim; sonra da hayatım mahvolurdu. Evlilikte olabilecek en büyük uyumsuzluk zihin ve hedef uyuşmazlığıdır."

Bunların peşi sıra söylediği her şeyi dikkatle dinlediysem de sanki özel bir durumu işaret ediyormuş gibi ya da anlayamadığım tuhaf bir anlamı varmış gibi Annie'nin son söylediklerine takılıp kalmıştım. "Evlilikte olabilecek en büyük uyumsuzluk zihin ve hedef uyuşmazlığıdır" – "Evlilikte olabilecek en büyük uyumsuzluk zihin ve hedef uyuşmazlığıdır."

"Hiçbir ortak yönümüz yok," dedi Annie. "Uzun süre önce hiçbir şey olmadığını gördüm. Eğer kocam bana hiçbir şey katmamış olsaydı bile beni dizginsiz gönlümün kapıldığı ilk yanlış dürtüden kurtardığı için ona minnettar olmalıyım."

Annie hiç kıpırdamadan Doktor'un önünde dikilip beni sarsan bir içtenlikle konuşmuştu. Ama sesi az önceki kadar alçak çıkıyordu.

"Kuzenim, benim hatırım için kolayca bağışladığınız cömertliğinizden faydalanmayı beklerken ve ben üzerime giydirilen bu paragöz kılığından dolayı mutsuzken onun kendi yoluna gitmesinin daha iyi olacağını düşündüm. Ben onun yerinde olsaydım, her türlü zorluğa rağmen bunu yapardım diye düşündüm. Ama onun Hindistan'a gitmek üzere ayrılacağı geceye kadar hakkında kötü bir şey hiç düşünmedim. O gece onun sahte ve nankör biri olduğunu anladım. Mr. Wickfield'ın gözünü üzerime dikmesinde çift anlam gördüm. İlk kez, hayatımı gölgeleyen o kara şüpheyi fark ettim."

"Şüphe mi Annie?" dedi Doktor. "Hayır, hayır!"

"Sizin aklınızda yoktu, biliyorum kocacığım!" dedi Annie. "O gece, tüm utancımı ve kederimi dökmek için yanınıza geldiğimde, bana olan sevginizden dolayı iyilikte bulunduğunuz akrabalarımdan birinin bana, sizin çatınızın altında, olduğumu sandığı iradesiz ve paragöz mahluk olsam bile hiç ağza alınmaması gereken şeyler söylediğini size anlatmam gerektiğini biliyordum – zihnim, söz konusu hikâyenin ortaya koyduğu yozlaşmadan dolayı isyan etmişti. Söylemeye dilim varmadı ve o saatten beri de ağzımdan çıkmadı."

Mrs. Markleham, kısa bir inlemeyle koltuğunda geriye yaslandı ve sanki bir daha hiç çıkmayacakmış gibi yelpazesinin arkasına çekildi.

"O zamandan sonra sadece sizin yanınızda konuştuk; o da yalnızca bu açıklamadan kaçınmak içindi. Buradaki durumunun ne olduğunu benden duyalı yıllar oluyor. Onun yükselmesi için gizlice yaptığınız iyilikler ve sonra bana sürpriz olarak ve beni sevindirmek için bunları açıklamanız, inanın mutsuzluğumu ve sırrımın yükünü hissetmeme sebep oldu çoğu zaman."

Doktor ona engel olmak için elinden geleni yapsa da Annie hafifçe Doktor'un ayağının dibine çöktü ve yaşlarla dolu gözlerle kocasının yüzüne bakarak şöyle dedi:

"Bir şey söylemeyin şimdi! İzin verin, biraz daha konuşayım! Doğru ya da yanlış, eğer bunlar bir kez daha yaşansa yine aynı şeyleri yapardım herhalde. O eski bağlantılara rağmen size sadık kalmanın, yüreğimin sadakatinin takas edilebileceğini düşünecek kadar katı insanların var olabilmesinin ve bu inancı onaylayan bakışlarla kuşatılmanın ne demek olduğunu bilemezsiniz. Çok gençtim ve bana öğüt verecek kimse yoktu. Annemle aramda, sizinle ilgili her konuda büyük bir anlaşmazlık vardı. Eğer bana yapılan saygısızlığı saklayıp kabuğuma çekildiysem, bunun nedeni size çok saygı duymam ve sizin de bana saygı duymanızı çok istememdir!"

"Annie, benim temiz yüreklim!" dedi Doktor. "Güzel kızım benim!"

"Biraz daha var! Üç beş kelime daha! Eskiden, size böyle yük olmayacak ve sıkıntı vermeyecek, yuvanızı daha değerli bir yuvaya dönüştürebilecek pek çok kişiyle evlenebileceğinizi düşünürdüm. Eskiden sizin öğrenciniz ve neredeyse kızınız olarak kalsaydım sizin için daha iyi olurdu diye düşünürdüm. Sizin bilginize ve aklınıza yakışmadığımdan korkardım. Söylemem gereken böyle bir şey varken tüm bunlardan

dolayı kabuğuma çekildiysem (ve gerçekten de öyle oldu) bunun nedeni de size duyduğum hürmettir ve bir gün sizin de bana hürmet etmeniz umududur."

"O gün çoktandır sürüyor Annie," dedi Doktor, "ve ancak o en uzun gece geldiğinde bitecek."

"Bir şey daha! Tüm bunların ardından, o kadar iyilik ettiğiniz kişinin alçaklığını görmüş olmanın ağırlığını tek başıma taşımaya gayret ettim – buna azmettim ve bunu kendime amaç edindim. Şimdi de son sözümü söyleyeyim, en tatlı ve en yakın dostum! Son zamanlarda sizdeki, acı içinde ve üzülerek gördüğüm ve bazen eski endişelerimle –bazen de gerçeğe daha yakın, zihnimden çıkmayan varsayımlarla– bağdaştırdığım değişikliğin sebebi bu gece net bir şekilde ortaya çıktı; bir de bu gece, tesadüfen, böyle bir yanlış anlama içindeyken bile bana olan asil güveninizi tam olarak anladım. Buna karşılık, size duyduğum sevginin ve yerine getireceğim vazifelerin beni sizin o paha biçilmez güveninize layık kılacağına dair bir umudum yok; ancak edindiğim bu yeni bilgiyle gözlerimi, baba gibi saydığım, koca gibi sevdiğim ve çocukluk günlerimden bir arkadaş gibi kutsal gördüğüm bu tatlı yüze kaldırıp en gayriciddi düşüncemde bile size asla bir kusur etmediğimi ve size karşı vazifem olan sevgi ve bağlılıktan asla şaşmadığımı söyleyebilirim!"

Annie kollarını Doktor'un boynuna sarmış, o da başını karısının başına doğru eğmişti ve ak saçları onun koyu kahverengi buklelerine karışmıştı.

"Ah, beni bağrınıza basın kocacığım! Beni kendinizden uzaklaştırmayın! Aramızda herhangi bir uyuşmazlık olduğunu düşünmeyin, söylemeyin bunu; çünkü benim kusurlarım hariç böyle bir şey yok. Her geçen sene, sizi daha fazla takdir edip, kusurumu daha iyi görüyorum. Ah sevgili kocacığım, bana yüreğinizde yer açın; çünkü benim sevgim bir kayanın üzerinde oluştu ve her şeye dayanır!"

Bunu takip eden sessizlikte halam hiç acele etmeden, ağırbaşlı bir edayla Mr. Dick'in yanına yürüdü ve ona sarılıp onu sesli bir şekilde öptü. Halamın böyle yapması Mr. Dick'in itibarı açısından çok talihli oldu; zira o anda Mr. Dick'in, uygun bir sevinç ifadesi olduğunu düşündüğü için tek bacak üstünde durmaya hazırlandığını görmüştüm.

"Sen harika bir adamsın Dick!" dedi halam eksiksiz bir övgüyle. "Asla da başka türlü görünmeye çalışma; çünkü ben seni iyi tanıyorum!"

Halam böyle söyleyerek onu kolundan çekti, bana da kafasını salladı ve üçümüz birlikte sessizce odadan çıktık.

Eve giderken yolda, "Hiçbir şey olmasa, askerî arkadaşa son bir darbe oldu bu," dedi halam. "Sevinecek başka bir sebep olmasaydı bile, sırf bu yüzden gece rahat uyurum!"

"Kadın çok fena yenildi, yazık," dedi Mr. Dick büyük bir merhametle.

"Ne? Sen hiç yenilen bir timsah gördün mü?" diye sordu halam.

"Ben hiç timsah gördüğümü sanmıyorum," dedi Mr. Dick kibarca.

"Şu yaşlı hayvan olmasaydı, baştan bir sorun çıkmayacaktı," dedi halam üstüne basa basa. "Keşke bazı anneler kızlarını evlendikten sonra rahat bıraksalar ve böyle şiddetli bir sevgi göstermeseler. Talihsiz bir kadını dünyaya getirmekten tek çıkarlarının –Tanrı beni affetsin ama sanki o getirilmeyi rica etmiş ya da gelmek istemiş gibi– bunu onun burnundan getirme özgürlüğü olduğunu sanıyorlar. Ne düşünüyorsun Trot?"

Bütün o konuşulanları düşünüyordum. Aklım hâlâ kullanılan bazı tabirlerdeydi. "Evlilikte olabilecek en büyük uyumsuzluk zihin ve hedef uyuşmazlığıdır." "Dizginsiz gönlümün kapıldığı ilk yanlış dürtü." "Benim sevgim bir kayanın üzerinde oluştu." Derken eve geldik; çiğnenmiş yapraklar ayaklarımızın altındaydı ve sonbahar rüzgârı esiyordu.

XLVI

Havadis

Hafızam beni tarihler konusunda yanıltmıyorsa evleneli bir sene falan olmuştu ki bir akşam, o sıralarda yazdığım romanımı düşünerek –başarım, gösterdiğim istikrarlı çabayla birlikte istikrarlı bir şekilde artmıştı ve o zaman ilk kurmaca eserimin üzerinde çalışıyordum– tek başıma çıktığım bir yürüyüşten dönerken Mrs. Steerforth'un evinin önünden geçtim. Önceden, o semtte yaşadığım günlerde başka bir yolu kullanmam mümkün değilse oradan sık sık geçerdim. Yine de büyük bir daire çizmeksizin başka bir yol bulmak kolay olmazdı bazen; bu yüzden genelde bu yolu oldukça sık kullanırdım.

Geçerken adımlarımı sıklaştırarak eve şöyle bir göz atmak dışında bir şey yapmazdım. Evde hep aynı hüzünlü ve kasvetli hava olurdu. En güzel odaların hiçbiri yola bakmıyordu ve hiçbir durumda neşeli olmayan o dar, ağır çerçeveli, eski tarz pencereler sımsıkı kapalı ve panjurları çekili o halleriyle pek kederli görünürdü. Taş döşeli küçük bir avlunun karşısında hiç kullanılmayan bir girişe ulaşan saklı bir yol vardı; bir de diğer şeylerin yanında tuhaf duran bir döner merdiven penceresi; bir tek bu pencerede diğerlerinde görülen o anlamsız ifadeli panjurlardan yoktu. Evde

bir kere bile ışık gördüğümü hatırlamıyorum. Eğer oradan geçen herhangi biri olsaydım, çoluğu çocuğu olmayan biri ölmüş sanırdım. Bu ev hakkında hiçbir şey bilmeseydim ve orayı hep aynı halde görseydim aklıma binbir türlü olasılık gelirdi mutlaka.

Ama hal böyleyken zihnim, bedenim gibi oradan geçip gidemezdi; buradan geçtikten sonra düşüncelere dalardım. Bu ev, bahsettiğim akşam karşıma çıktığında çocukluk anılarıyla, sonrasındaki hayallerle, yarım yamalak umutların hayaletleriyle, belli belirsiz görülüp algılanan hayal kırıklıklarının yıkık gölgeleriyle karışmış, zihnimin bir süredir meşgul olduğu işe has o deneyim ve hayalgücü birlikteliği sayesinde her zamankinden çok daha fazla şey ifade etmişti bana. Böyle derin düşüncelere dalmış bir halde yürürken yanı başımdan gelen sesle irkildim.

Bu bir kadın sesiydi. Mrs. Steerforth'un, eskiden başlığına mavi kurdeleler takan hizmetçisini hatırlamakta gecikmedim. Herhalde evin değişen havasına uymak için başındaki kurdeleleri çıkarmıştı ve bunların yerinde bir iki ağırbaşlı kahverengi fiyonk vardı.

"Mümkünse içeri buyurup Miss Dartle ile konuşabilir misiniz acaba, efendim?"

"Sizi Miss Dartle mı gönderdi?" diye sordum.

"Bu gece çağırmadı efendim, ama onun gibi bir şey. Miss Dartle birkaç akşam önce sizi buradan geçerken görmüş; benden elimde işimle merdivenlerde oturmamı ve siz bir daha buradan geçtiğinizde sizi içeri çağırıp kendisiyle konuşmanızı rica etmemi istedi."

Geri döndüm; yolda yürürken kılavuzuma Mrs. Steerforth'un nasıl olduğunu sordum. O da hanımının pek iyi olmadığını, genelde odasından çıkmadığını söyledi.

Eve vardığımızda bahçede olan Miss Dartle'ın yanına götürüldüm ve sonra huzuruna çıkmam için yalnız bırakıldım. Koca kente bakan veranda gibi bir yerin ucunda oturuyordu.

Gökyüzünün kızıl bir ışıkla kaplı olduğu iç karartıcı bir akşamdı; uzaklardaki asık suratlı manzarayla ve yer yer, karabulutlarla kaplı parlaklığa uzanan büyük binalarla bu akşamın bu haşin kadının anısına hiç de ters düşmediğini düşündüm.

Ona doğru ilerlediğimi görünce beni karşılamak üzere ayağa kalktı. Onun son gördüğümdekinden daha solgun ve zayıf olduğunu düşündüm; yine de çakmak çakmak gözleri daha parlak ve yarası daha belirgindi.

Görüşmemiz pek sıcak geçmedi. Son görüştüğümüzde kötü ayrılmıştık ve üzerinde, gizlemek için fazla çaba harcamadığı bir kibir vardı.

Yanında durup elimi sandalyenin arkasına koydum ve oturmam için yaptığı hareketi geri çevirerek, "Benimle konuşmak istediğiniz söylendi bana Miss Dartle," dedim.

"Tabii sizin için de uygunsa," dedi Miss Dartle. "Şu kız bulundu mu acaba?"

"Hayır."

"Ama o kaçmış!"

Bana bakarken ince dudaklarının kıpırdadığını gördüm; sanki kızı suçlamaya azmetmişlerdi.

"Kaçmış mı?" diye tekrarladım.

"Evet! Onun yanından kaçmış," dedi gülerek. "Bulunamazsa herhalde bir daha hiç bulunamaz. Ölmüştür belki!"

Ona bir bakış attım; daha önce hiçbir yüzde böylesi kibirli bir gaddarlık görmemiştim.

"Onun ölmüş olmasını istemek," dedim, "kendi cinsinden birinin onun için isteyebileceği en güzel şey. Geçen zamanın sizi bu kadar yumuşatmış olmasına ne kadar sevindim Miss Dartle!"

Cevap vermeye tenezzül etmedi; yalnızca aşağılayıcı bir şekilde gülüp beni kışkırtarak şöyle dedi:

"Bu kusursuz ve çok hakarete uğramış genç hanımın arkadaşları sizin de arkadaşlarınız. Siz onların destekçisisiniz ve haklarını savunuyorsunuz. Onun hakkında bildiklerimizi duymak ister misiniz?"

"Evet," dedim.

Sevimsiz bir gülüşle yerinden kalkıp hemen yanımızda, çimenliği mutfağın bahçesinden ayıran çobanpüskülü kaplı duvara doğru birkaç adım atarak alçak sesle, "Gelin!" dedi – sanki pis bir yaratığa seslenir gibiydi.

Sonra yüzünde aynı ifadeyle omzunun üzerinden bakarak, "Burada herhangi bir destek gösterisinden ya da intikamdan imtina edersiniz herhalde, değil mi Mr. Copperfield?" diye sordu.

Miss Dartle'ın ne demek istediğini anlamadan başımı eğdim ve o yine, "Gelin!" deyip bana döndü; peşinden de saygıdeğer Mr. Littimer, saygınlığından hiçbir şey kaybetmemiş o haliyle, başıyla beni selamladı ve onun arkasında yerini aldı. Kötülüğün zarafeti: Bunu söylemek garip ama dişil ve çekici bir yan taşıyan bir zafer havası vardı. Aramızdaki sandalyede arkasına yaslanıp bana baktığı sırada bir efsanedeki zalim bir prensesten farksızdı.

Miss Dartle amirane bir tavırla ona hiç bakmadan ve eski yarası sızlamış gibi buna dokunarak, "Şimdi," dedi, "Mr. Copperfield'a nasıl kaçtığını anlat."

"Mr. James ve ben, hanımefendi..."

Miss Dartle kaşlarını çatarak, "Beni muhatap alma!" dedi.

"Mr. James ve ben, beyefendi..."

"Beni de almayın lütfen," dedim.

Mr. Littimer hiç telaşlanmadan, bizim için en uygun olanın kendisi için de uygun olduğunu ifade eden hafif bir baş hareketiyle yeniden konuşmaya başladı.

"Genç hanım, Mr. James'in himayesinde Yarmouth'tan ayrıldığından beri Mr. James ve ben onunla birlikte sürekli seyahat ettik. Pek çok yere gittik ve bir sürü yabancı ülke gördük. Fransa'ya, İsviçre'ye, İtalya'ya, aslında neredeyse her yere gittik."

Bu arada sanki tüm bunları ona anlatıyormuş gibi sandalyenin sırtına baktı ve sesi çıkmayan bir piyanoyla uğraşır gibi hafifçe bununla oynadı.

"Mr. James genç hanımla olağanüstü ilgilendi ve hizmetim boyunca hiç görmediğim kadar uzun bir süre yanında kaldı. Genç hanım çok geliştirilebilir durumdaydı, farklı diller öğrendi ve o taşralı halinden eser kalmadı. Gittiğimiz her yerde onun hayranlık topladığını fark ediyordum."

Miss Dartle elini yanına koydu. Mr. Littimer'ın ona kaçamak bir bakış attığını ve kendi kendine hafifçe gülümsediğini gördüm.

"Hatta epey hayranlık topluyordu. Kılık kıyafetiyle olsun, havadan güneşten olsun, ya da belki üstüne titrendiği için, bir şekilde, hakikaten meziyetleriyle insanların ilgisini çekmeye başlamıştı."

Kısa bir mola verdi. Miss Dartle'ın gözleri, uzaklardaki manzarada huzursuzca gezindi ve kıpırdayan ağzını durdurmak için altdudağını ısırdı.

Mr. Littimer ağırlığını tek bacağına verip ellerini sandalyeden çekti ve bunları kavuşturup aşağı devrik gözleri ve yana eğik başıyla sözlerine devam etti:

"Ara sıra morali bozulsa da, genç hanım, Mr. James'i bu moral bozukluğu ve bu tür ruh halleriyle bıktırana ve rahatını kaçırana kadar bir süre bu şekilde devam etti. Mr. James yine huzursuzlanmaya başlamıştı. O huzursuzlandıkça genç hanım daha da kötüleşti; bu sırada ikisi arasında çok zorlandığımı söylemeliyim. Yine de tekrar tekrar araları düzeldi ve toplamda herkesin umduğundan daha uzun sürdü diyebilirim."

Miss Dartle uzaklara dalan gözlerini, önceki havasıyla yeniden benim üzerime çevirmişti şimdi. Kısa, saygın bir öksürükle boğazını temizleyen Mr. Littimer, ağırlığını verdiği bacağı değiştirip devam etti:

"Sonunda bir dolu lafın ve sitemin ardından Mr. James, bir sabah Napoli'den ayrılarak yola çıktı; burada bir villamız vardı (genç hanımın denize düşkünlüğünden dolayı) ve Mr. James birkaç gün sonra geri dönecekmiş gibi yaparak,

herkesin mutluluğu için," deyip kısa bir öksürükle sözüne ara verdikten sonra devam etti, "gittiği haberini vermek üzere beni geride bıraktı. Ama Mr. James'in kesinlikle son derece onurlu davrandığını söylemek zorundayım; çünkü genç hanımın normal koşullarda arzulayabileceği kadar saygın ve geçmişi hoş görmeye tam manasıyla hazır bir kişiyle evlenmesini önerdi; ne de olsa yakınları çok aleladeydi."

Mr. Littimer yeniden bacak değiştirdi ve dudaklarını ıslattı. Bu pisliğin kendinden bahsettiğini düşündüm ve bu inancımın Miss Dartle'ın yüzüne yansıdığını gördüm.

"Bunu söylemek de bana düşmüştü. Mr. James'i bu sıkıntıdan kurtarmak ve kendisi ile onun yüzünden başına pek çok şey gelmiş olan sevgi dolu anne arasındaki uyumu yeniden sağlamak için her şeyi yapmaya hazırdım. Böylece görevi üstlendim. Mr. James'in gittiği gerçeğini söylediğimde genç hanımın kendine geldikten sonra ortaya koyduğu şiddet her türlü beklentiden öteydi. Çıldırmıştı sanki ve zapt edilemese eline bir bıçak alır ya da denize atlar, bunları yapamasa başını mermer zemine vururdu."

Miss Dartle yüzünde bir sevinç ışığıyla sandalyesinin arkasına yaslanırken bu adamın ağzından çıkan her sesi okşar gibi bir hali vardı.

Mr. Littimer, "Ama bana verilen görevin ikinci aşamasına geldiğimde," dedi huzursuzca ellerini ovuşturarak, "ki herkes burada iyi niyet olduğunu görebilir, genç hanım gerçek yüzünü gösterdi. Hayatımda görmediğim kadar rezil biri oldu çıktı. Hali tavrı inanılmaz kötüydü. İçinde ne minnet, ne duygu, ne sabır, ne de sağduyu vardı; bir kütük ya da taş kadar ruhsuzdu. Kendimi korumasam, kesin beni bir kaşık suda boğardı."

"Bence onurlu davranmış," dedim öfkeyle.

Mr. Littimer başını eğip, "Öyle mi efendim? Ama siz de gençsiniz tabii!" dedi ve anlatmaya devam etti.

"Kısacası, kendisine ya da başka birine zarar vermek için kullanabileceği her şeyi elinden alıp onu bir süreliğine bir

yere kapatmak gerekti. Bir gece, çivilerini bizzat çaktığım bir pencerenin kafesini zorlayarak dışarı çıkmış, aşağı uzanan asma dalına tutunarak inmiş; bir daha da kendisinden haber alınamadı."

Miss Dartle gülümseyip Emily'nin perişan haldeki bedenini ayağıyla itmek ister gibi, "Ölmüştür belki de," dedi.

"Belki de boğulmuştur hanımefendi," dedi Mr. Littimer; birilerine hitap etmeye bahane arıyordu. "Mümkündür. Ya da belki de denizcilerden ve onların karılarıyla çocuklarından yardım görmüştür. Öyle bir çevreden geldiği için kıyıda onlarla konuşmayı ve teknelerinin yanında oturmayı çok severdi, Miss Dartle. Mr. James'in ortalıkta olmadığı günlerde böyle yaptığını bilirdim. Kendisinin bir denizcinin kızı olduğunu ve uzun zaman önce kendi kasabasında tıpkı onlar gibi kıyıda dolaştığını anlatması James'in pek hoşuna gitmemişti."

Ah Emily! Bahtsız güzel! O uzak kıyılarda, masumiyetini kaybetmeden önceki haline benzeyen çocukların arasında oturan ve yoksul bir adamın karısı olsaydı, kendisine "Anne" diye seslenebilecek o minik sesleri ve denizden yükselen o ebedî "Bir daha asla!" sözünü dinleyen hali nasıl da canlanmıştı gözümde.

"Elimizden bir şey gelmeyeceği belli olduğunda Miss Dartle..."

Miss Dartle, "Beni muhatap almayın demiştim, değil mi?" dedi sert bir aşağılamayla.

"Siz benimle konuştunuz hanımefendi," diye karşılık verdi Mr. Littimer. "Kusura bakmayın. Ama elbette itaat etmek benim görevim."

"Görevinizi yerine getirin o zaman," dedi Miss Dartle. "Hikâyeyi bitirip gidin!"

"Onun bir daha bulanamayacağı belli olunca," dedi Mr. Littimer sonsuz bir saygı ve itaatle başını eğerek, "kendisine yazmamın kararlaştırıldığı yerde Mr. James'in yanına gittim ve olanlar hakkında bilgi verdim. Bunun üzerine ara-

mızda bazı konuşmalar geçti, ben de ayrılmam gerektiğini hissettim. Mr. James'e belli bir yere kadar dayanabilirdim ve epeyce de dayanmıştım; ama beni fazla hor görmüştü. Kırmıştı. Onunla annesi arasındaki talihsiz sürtüşmeyi ve annesinin endişesinin nasıl bir şey olabileceğini bildiğimden eve, İngiltere'ye gelmeye cesaret ettim ve bildiklerimi..."

"Verdiğim para karşılığında," dedi Miss Dartle.

"Evet, aynen öyle hanımefendi – bildiklerimi anlattım," dedi Mr. Littimer birkaç dakika düşündükten sonra. "Başka bir şey var mı bilmiyorum. Şu anda işsizim ve saygın bir fırsat beni mutlu eder."

Miss Dartle sormak istediğim bir şey olup olmadığını sorar gibi bakış attı bana. Aklıma takılan bir şey olduğundan şöyle karşılık verdim:

"Bu – yaratıktan öğrenmek istediğim," dedim daha hoş bir kelime kullanmaya içim elvermeyerek, "genç hanıma evden gönderilen bir mektuba engel olundu mu, olunmadı mı? Ya da genç hanım bu mektubu almış olabilir mi?"

Mr. Littimer sakin kalıp hiçbir şey söylemedi ve gözlerini yere dikerek, sağ elinin parmak uçlarını sol elinin parmak uçlarıyla birleştirdi.

Miss Dartle kibirli bir tarzda başını ona çevirdi.

"Kusura bakmayın hanımefendi," dedi Mr. Littimer daldığı düşüncelerden sıyrılarak, "size itaat ediyor olabilirim ama bir uşak da olsam benim de bir duruşum var. Mr. Copperfield ve siz, hanımefendi, farklı insanlarsınız. Eğer Mr. Copperfield benden bir şey öğrenmek istiyorsa, kendisine bana soru sorabileceğini hatırlatırım. Korumam gereken bir kişiliğim var."

Bir an kendi kendime düşündükten sonra gözlerimi ona çevirdim ve, "Sorumu duydunuz. Dilerseniz size sorduğumu farz edin. Nasıl bir cevap verirdiniz?" diye sordum.

O narin parmak uçlarının ayrılıp tekrar birleşmesiyle birlikte, "Beyefendi," diye devam etti Mr. Littimer, "cevabım

kısıtlı olmak zorunda; çünkü Mr. James'in sırlarını onun annesine açmak başka, size açmak başka olur. Bana kalırsa Mr. James, moral bozan ve keyifsizliği artıran mektupların alınmasını teşvik edecektir; ama bundan daha fazlasını söylemekten kaçınmayı tercih ederim efendim."

"Hepsi bu kadar mı?" diye sordu Miss Dartle.

Başka söyleyecek bir şeyim olmadığını belirttim. Oradan ayrıldığını görünce, "Yalnız, bu rezil hikâyede bu adamın rolünü anlıyorum," diye ekledim, "ve bu genç hanıma çocukluğundan beri babalık eden dürüst adama bunu bildireceğim için, ona insan içine fazla çıkmaktan kaçınmasını öneririm."

Benim söze başladığım anda durmuş ve her zamanki sükûnetiyle dinlemişti.

"Teşekkürler efendim. Ama izin verirseniz, bu ülkede ne köleler ne de köle sahipleri var ve insanların yasayı kendi ellerine almalarına müsaade edilmediğini de söyleyeyim. Eğer böyle bir şey yaparlarsa, diğer insanlardan çok kendilerine zarar verirler. Sonuç olarak, canımın istediği yere gitmekten hiç korkmuyorum efendim."

Mr. Littimer böyle diyerek nazikçe başını eğdi ve bir kez de Miss Dartle'a doğru eğilip, çobanpüskülü kaplı duvarın kemerlerinden geçerek geldiği yöne gitti. Miss Dartle'la ben bir süre birbirimize baktık; hali tavrı adamı çağırdığı andakinden farksızdı.

Dudağını hafifçe kıvırarak, "Bir de diyor ki," dedi Miss Dartle, "duyduğuna göre, beyefendisi İspanya'ya açılacakmış ve böylelikle, yorgun düşene dek denizciliğin zevkine varacakmış. Ama tabii bu sizi ilgilendiren bir şey değil. Bu iki kibirli şahsın, ana oğulun arası öncekinden daha da açık ve durumun düzelmesi için pek ümit yok; zira ikisi tek yürekler ve zaman ikisini de giderek daha inatçı ve zorba yapıyor. Bu da sizi ilgilendirmiyor ama söylemek istediğim konuyu açmış oldum. Şu melek sandığınız şeytan, yani gelgitin çamu-

rundan çıkardığı o düşük seviyeli kız," dedi kara gözlerini üzerime dikip ihtiraslı parmağını havaya kaldırarak, "hâlâ hayatta olabilir; zira bu bayağı şeyler kolay kolay ölmez. Eğer hâlâ hayattaysa, böyle değerli bir incinin bulunmasını ve ona iyi bakılmasını istersiniz. Biz de bunu istiyoruz; böylece tekrar o kıza yem olmaz. Şimdilik bir çıkarda birleştik; işte bu yüzden, onun gibi kaba saba bir mahluka acı verebilecek her tür şeytanlığı yapmak istememe rağmen, bunları duyun diye sizi çağırttım."

Miss Dartle'ın yüzündeki değişimden arkamdan birinin yanaştığını anladım. Gelen Mrs. Steerforth'tu; bana elini eskisinden daha soğuk şekilde ve öncekinden çok daha heybetli bir edayla uzattı; ama ben yine onun oğluna olan sevgimin silinmez anısını içimde hissettim ve bundan etkilendim. Çok değişmişti. Hoş bedeni daha az dikti; güzel yüzünde derin çizgiler oluşmuştu ve saçları da neredeyse tamamen ağarmıştı. Ama yerine oturunca yine o hoş hanımefendi oluverdi; okul günlerimde düşlerimi aydınlatan o mağrur bakışlı parlak gözleri gayet iyi tanıdım.

"Mr. Copperfield'a her şey anlatıldı mı Rosa?"

"Evet."

"Littimer'ı bizzat dinledi mi peki?"

"Evet, bunu neden istediğinizi anlattım kendisine."

Mrs. Steerforth, "Aferin kızım. Eski arkadaşınızla kısa bir mektuplaşmamız oldu beyefendi," dedi sonra bana dönerek, "ama bu onu görev duygusuna ya da doğal yükümlülüklerine döndüremedi. Bu yüzden bu meselede Rosa'nın söylediğinden başka bir amacım yok. Eğer buraya getirdiğiniz nazik adamın kafasını rahatlatmak (ki kendisi için üzgünüm – başka da bir şey diyemem), oğlumu kurnaz bir düşmanın tuzağına bir kez daha düşmekten kurtarabilecekse, varsın öyle olsun!"

Mrs. Steerforth sırtını dikleştirip oturduğu yerde gözlerini dosdoğru ileriye dikti.

Saygılı bir şekilde, "Hanımefendi," dedim, "anlıyorum. Amacınıza zoraki bir anlam yükleme gayreti içinde olmadığımı bilin. Ama bu yaralı aileyi çocukluğumdan beri tanıyorum ve size şu kadarını söyleyeyim, eğer derinden haksızlık edilmiş kızın zalimce kandırılmadığını düşünüyorsanız ve oğlunuzun elinden bir bardak su içeceğinize yüz kere ölmeyecekseniz korkunç bir hata yapmış olursunuz."

Diğeri tam araya girecekti ki, "Neyse Rosa!" dedi Mrs. Steerforth. "Önemli değil. Boş ver. Sizin evlendiğiniz söylendi bana beyefendi, öyle mi?"

Ben de bir süredir evli olduğumu söyledim.

"Nasılsınız peki? Şu sakin hayatımda bazı şeylerden fazla haberim olmuyor, ama sizin ünlü olmaya başladığınızı biliyorum."

"Şansım yaver gitti," dedim, "adım övgüyle anılıyor."

"Anneniz yok mu?" dedi yumuşak bir sesle.

"Yok," dedim.

"Çok yazık," dedi Mrs. Steerforth. "Sizinle gurur duyardı. İyi geceler!"

Ağırbaşlı ve mağrur bir havayla uzattığı eli tuttum; eli elimde, sanki yüreği ferahmış gibi sakindi. Görünüşe göre gururu nabız atışlarını bile yatıştırabiliyordu ve altından uzaklara baktığı o dinginlik peçesini yüzüne indirebiliyordu.

Verandada onlardan uzaklaşırken ikisinin nasıl sabit bir şekilde oturup manzarayı seyrettiklerini ve bunun etraflarında nasıl yoğunlaşıp onları yuttuğunu gördüm. Ötede, kentin ışıkları yer yer titrek bir şekilde parlamaya başlamıştı ve o kızıl ışık hâlâ gökyüzünün doğusunu aydınlatıyordu. Ama araya giren geniş vadinin büyük bir kısmından sis, deniz gibi yükseliyordu ve bu sis karanlıkla birleşiyor, sanki toplanan sular etraflarını saracakmış gibi görünüyordu. Bunu hatırlıyorum ve ürpererek düşünüyorum; zira bu ikisini bir dahaki görüşüme kadar ayaklarının altında fırtınalı bir deniz kabarmıştı.

Bana bu şekilde anlatılanları düşününce bunun Mr. Peggotty'ye söylenmesinin doğru olacağına karar verdim. Ertesi akşam onu aramaya Londra'ya gittim. Yeğenini bulmak için oradan oraya, sürekli dolaşıyordu; ama en çok Londra'da kalıyordu. Onu sık sık gecenin kör karanlığında, o vakitsiz saatlerde dışarıda dolananların arasında, bulmaktan korktuğu şeyi arayarak sokakları arşınlarken görüyordum.

Daha önce birkaç defa bahsettiğim Hungerford Çarşısındaki küçük bakkal dükkânının üzerinde bir odada kalıyordu, bu merhamet yolculuğuna da buradan çıkarak başlamıştı. O tarafa doğru yürüdüm. Onu sorduğumda evde kalan diğer kişilerden Mr. Peggotty'nin daha dışarı çıkmamış olduğunu ve onu yukarıda bulabileceğimi öğrendim.

Önünde birkaç saksının durduğu pencerenin yanında oturmuş kitap okuyordu. Oda çok temiz ve düzenliydi. Hemen o an, odanın Emily'yi karşılamak için hep hazır tutulduğunu ve her çıktığında onu eve getirme ihtimalini düşünmeyi asla bırakmadığını anladım. Kapıyı tıklattığımı duymamıştı; ancak elimi omzuna koyunca başını kaldırdı.

"Küçükbey! Sağ olun efendim! Ziyaretiniz için sağ olun! Oturun hele. Ne iyi ettiniz efendim!"

Bana uzattığı sandalyeyi alarak, "Mr. Peggotty," dedim, "fazla umutlanmayın! Bazı şeyler duydum."

"Em'ly'yle mi ilgili?"

Gözlerini üzerime dikip gergin bir tavırla elini ağzına götürdü ve yüzü bembeyaz kesildi.

"Nerede olduğu belli değil; ama onunla olmadığı kesin."

Oturduğu yerden kararlı bir şekilde bana baktı ve anlattıklarımı derin bir sessizlik içinde dinledi. Yavaş yavaş gözlerini benden ayırıp da yere bakarak oturduğunda ve alnını eline dayadığında, yüzündeki sabırlı ciddiyetin bende yarattığı haysiyet, hatta güzellik izlenimini çok iyi hatırlıyorum. Ben anlatırken hiç araya girmemiş, kıpırdamadan oturmuştu. Sanki hikâye boyunca Emily'yi takip etmişti ve diğer her şeklin yanından geçip gitmesine izin vermişti.

Anlatmam bitince eliyle yüzünü kapadı ve sesini çıkarmadı. Bir süre pencereden dışarı bakıp bitkilerle meşgul oldum.

"Sizin bu konudaki hissiniz ne küçükbey?" diye sordu biraz sonra.

"Bence yaşıyor," dedim.

"Bilmiyorum. Belki de ilk darbe fazla ağır geldi; bir de kendi delişmenliği! Mavi sulardan bahsederdi ya hep. Burası mezarı olsun diye uzun yıllar düşünmüş müydü acaba?"

Mr. Peggotty bunları dalgın bir şekilde, alçak ve ürkek bir sesle söylemişti; sonra küçük odada yürüdü.

"Yine de küçükbey," dedi, "onun yaşadığına eminim ben –onu sonunda bulacağıma dair gece gündüz öyle güçlü bir his var ki içimde– bu bana öylesine ümit verdi ve beni ayakta tuttu ki yanılıyor olmama imkân yok. Yok! Em'ly yaşıyordur!"

Elini sertçe masanın üzerine koydu ve güneşten yanmış yüzüne kararlı bir ifade geldi.

"Yeğenim Em'ly yaşıyor efendim!" dedi ısrarla. "Bu his nereden gelir ya da neyin nesidir bilmem ama içimden bir ses bana o yaşıyor diyor!"

Bunları söylerken ilham gelmiş gibi bir hali vardı. Dikkati bölünmeden beni dinleyebilmesi için birkaç dakika bekledim; sonra dün gece aklıma gelen, alınmasının akıllıca olacağını düşündüğüm bir önlemi anlatarak devam ettim.

"Şimdi sevgili arkadaşım," diye söze başladım.

Elimi iki elinin arasına alarak, "Sağ olun efendim, çok sağ olun," dedi.

"Eğer Emily Londra'ya gelirse, ki bu çok mümkün – zira şu koca şehirden başka nerede izini kaybettirebilir ve eğer eve dönmüyorsa izini kaybettirip saklanmak dışında ne isteyebilir?.."

Mr. Peggotty başını kederli bir şekilde sallayarak, "Eve dönmez," diye araya girdi. "Kendi isteğiyle gitseydi dönebilirdi; ama bu şekilde dönmez efendim."

"Eğer buraya gelirse," dedim, "burada onu herkesten önce bulabilecek biri var. O kızı hatırlıyor musunuz –büyük gayenizi düşünüp sözlerimi metanetle dinleyin– Martha'yı hatırlıyor musunuz?"

"Bizim kasabadan mı?"

Yüzündeki ifadeden başka cevaba gerek yoktu.

"Onun Londra'da olduğunu biliyor musunuz?"

Mr. Peggotty bir ürpertiyle, "Onu sokaklarda gördüm," dedi.

"Ama Emily'nin evden kaçmadan uzun süre evvel," dedim, "Ham'in yardımıyla ona ne kadar müşfik davrandığını bilmiyorsunuz. Bir de bir gece buluşup şuradaki odada konuştuğumuzda kapıda durup dinlediğini."

"Küçükbey!" dedi Mr. Peggotty hayret içinde. "Çok kar yağdıydı, o gece mi?"

"Evet, o gece. O zamandan beri görmedim onu. Sizden ayrıldıktan sonra onunla konuşmak için geri döndüm ama gitmişti. O zaman size ondan bahsetmek istememiştim, şimdi de istemiyorum ama işte ondan bahsediyorum ve bence onunla iletişime geçmeliyiz. Beni anlıyor musunuz?"

"Gayet iyi anlıyorum," dedi Mr. Peggotty. Sesimiz iyice alçalmış, neredeyse fısıltıya dönüşmüştü ve bu tonda konuşmaya devam ettik.

"Onu gördüğünüzü söylediniz. Sizce onu bulabilir misiniz? Ben ancak tesadüfen bulabilirim sanırım."

"Küçükbey, ben galiba nereye bakmamız gerektiğini biliyorum."

"Hava kararadı. Ne de olsa birlikteyiz, şimdi çıkıp onu bulmaya çalışalım mı?"

Mr. Peggotty kabul edip bana eşlik etmeye hazırlandı. Onu gözlediğimi belli etmeden, küçük odayı özenle toplamasını, mumu ve bunu yakmak için gerekenleri hazır edişini, yatağı düzeltişini ve sonunda bir çekmeceden Emily'nin elbiselerinden birini (onun üzerinde görmüştüm bunu daha önce)

çıkarışını ve bunu diğer giysilerle birlikte güzelce katlayıp bir başlıkla beraber sandalyenin üzerine bırakışını izledim. Bu kıyafetlerle ilgili hiçbir şey söylemedi, ben de sesimi çıkarmadım. Kuşkusuz gecelerdir orada Emily'yi bekliyorlardı.

Aşağıya inerken, "Küçükbey," dedi Mr. Peggotty, "bir zamanlar bu kızı, yani Martha'yı Em'ly'min ayağının altına yapışmış çamur gibi görürdüm. Tanrı beni bağışlasın, durum başka şimdi!"

Yürüdükçe, biraz onu konuşturmak için, biraz da merakımı gidermek için ona Ham'i sordum. Neredeyse önceden kullandığı kelimelerle Ham'in aynı olduğunu söyledi; "Canla başla çalışıyor; ama asla şikâyet etmiyor ve herkes tarafından seviliyor," dedi.

Başlarına gelen talihsizliğin sebebiyle ilgili Ham'in ruh hali hakkında ne düşündüğünü sordum. Bir tehlike var mıydı? Mesela Ham, Steerforth'la karşılaşacak olsa nasıl davranırdı Mr. Peggotty'ye göre?

"Bilmiyorum efendim," dedi Mr. Peggotty. "Sık sık düşünüyorum bunu, ama tam olarak çıkaramıyorum."

Emily'nin gidişinden sonra, üçümüzün sahilde olduğu sabahı hatırlattım ona. "O gün Ham'in denize bakışındaki çılgın hali ve 'bunun sonu' deyişini hatırlıyor musunuz?"

"Hatırlıyorum tabii!" dedi.

"Ne demek istemişti sizce?"

"Küçükbey," dedi Mr. Peggotty, "bu soruyu ben de kendime çok sordum ama bir cevap bulamadım. Bir de tuhaf bir durum var – ne kadar iyi bir çocuk olsa da kafasını bu yöne çekmeyi deneyecek kadar rahat hissetmedim hiç kendimi. Bana vefasızca tek kelime etmedi ve bu saatten sonra böyle konuşmaya başlayacağını sanmıyorum; ama düşüncelerinin, zihninde sığ sularda olmadığı belli. Çok derindeler efendim ve dibini göremiyorum."

"Haklısınız," dedim, "ve bu beni bazen endişelendiriyor."

"Beni de küçükbey," dedi Mr. Peggotty. "Hatta inanın, bu beni onun o gözüpek hallerinden daha çok endişelendiriyor; gerçi ikisi de ondaki değişimden kaynaklanıyor. Hiçbir koşulda şiddete başvuracağını sanmam ama umarım o çocukla karşılaşmaz."

Temple Bar'dan geçerek şehre indik. Mr. Peggotty artık hiç konuşmadan, hayatını adadığı amaca teslim olmuş bir halde yanımda yürürken, ona kalabalıkların içinde seçilecek kadar yalnız bir görüntü veren derin düşüncelere gömülmüştü. Blackfriars Köprüsü'ne yaklaşmıştık ki Mr. Peggotty başını çevirerek caddenin karşı tarafında süzülen, yalnız bir kadını işaret etti. Onun aradığımız kişi olduğunu hemen anladım.

Caddeyi geçip yanına doğru gidiyorduk ki onunla kalabalıktan uzak, sessiz bir yerde, kimsenin gözüne batmayacak şekilde konuşursak kayıp bir genç kıza ilgi gösterme ihtimalinin daha fazla olacağını düşündüm. Bu yüzden yol arkadaşıma, ona hemen seslenmeyip biraz peşinden gitmenin daha iyi olacağını söyledim; bu düşünceyle birlikte içimde onun nereye gittiğini öğrenmek için belli belirsiz bir arzu uyanmıştı.

Mr. Peggotty önerimi kabul edince belli bir mesafeden onu takip ettik; gözden kaybetmedik hiç ama sık sık etrafına bakındığı için fazla yanaşmayı da göze alamadık. Bir ara bir müzik grubunu dinlemek için durunca biz de durduk.

Kadın uzunca bir süre yürüdü. Biz de peşinden gittik. Belli bir yere gittiği yürüyüşünden anlaşılıyordu; onun bu hali ve kalabalık yollarda ilerlemesi, birini takip etmenin gizemi ve esrarından duyduğum heyecan, beni ilk amacıma bağlamıştı. Sonunda gürültüden ve kalabalıktan uzak, sevimsiz ve karanlık bir sokağa döndüğünde, "Artık onunla konuşabiliriz," dedim ve hızımızı ayarlayıp ona yetişmeye çalıştık.

XLVII

Martha

Westminster'a varmıştık. Onun bize doğru geldiğini görünce onu takip edebilmek için geri dönmüştük; işlek caddelerin ışıklarından ve gürültüsünden Westminster Manastırı'nda ayrıldı. Köprüden gelen ve köprüye giden iki yaya sürüsünden kurtulduğunda çok hızlandığı için aramızdaki mesafe iyice arttı, öyle ki ona yetiştiğimizde Millbank'te nehir kıyısındaki dar bir sokağa varmıştık. Tam o dakikada, hemen arkasından gelen ayak seslerinden kaçmak ister gibi yolun karşı tarafına geçti ve arkasına bakmaksızın daha da hızlı yürümeye başladı.

Bazı yük arabalarının gece bırakıldığı tatsız bir geçidin arasından gözüme çarpan nehir, bir an için adımlarımı durdurdu. Hiç konuşmadan yol arkadaşıma dokundum ve ikimiz de onun peşinden karşıya geçmekten vazgeçerek onu yolun diğer tarafından takip ettik; evlerin gölgesinde elimizden geldiğince sessiz yürüdük ama ona da hep yakın kaldık.

Bu alçak konumlu sokağın sonunda harap halde, muhtemelen eskiden bir iskele binası olarak kullanılan ama artık unutulmuş küçük bir ahşap bina vardı; bunları yazdığım sırada da hâlâ orada duruyor. Tam sokağın bittiği ve yolun bir dizi evle nehrin arasında kaldığı noktadaydı. Buraya varıp

suyu gördüğü anda sanki gitmek istediği yere varmış gibi durdu ve sonra nehir kıyısı boyunca, nehre kararlı gözlerle bakarak ağır ağır yürüdü.

Oraya kadar bir eve gittiğini sanmıştım; hatta evin bir şekilde kayıp kızla bir bağlantısı olduğuna dair içimde belli belirsiz bir umut vardı. Ama geçitte gözüme çarpan nehrin karanlığı beni içgüdüsel olarak daha ileri gitmeyeceği fikrine hazırlamıştı.

Semt o saatte pek hüzünlüydü; gece vakti Londra'da bir semtin olabileceği denli zalim, üzgün ve yalnızdı. Büyük, ifadesiz hapishanenin yakınlarında, melankolik boş yolda ne iskele vardı ne de ev. Miskin bir hendek, hapishanenin duvarlarına çamur kusuyordu. Civardaki bataklık alan sık ve kalın çimlerle ve arsız otlarla kaplıydı. Bir tarafta, inşaatına başlanmış ve hiç bitirilmemiş talihsiz evlerin iskeletleri vardı. Diğer tarafta yerler paslı demirden koca koca buhar kazanları, tekerlekler, manivelalar, borular, bacalar, kısa kürekler, çapalar, dalış çanları, yel değirmeni yelkenleri ve daha bir dolu tuhaf cisimle doluydu; bunlar tozun toprağın içine yığılmışlardı ve alt kısımlarının –yağmurlu havalarda kendi ağırlıklarından toprağa gömülmüşlerdi– kendilerini boş yere saklamaya çalışır gibi bir hali vardı. Geceleri nehir kıyısında çeşit çeşit havai fişeğin patırtısı ve parıltısı, bacalardan kesintisiz çıkan ağır duman dışında her şeyi sekteye uğratıyordu. Çamurlu geçitler ve bataklığa çıkan yollar, üstünden iğrenç bir maddenin yeşil saçlar gibi sarktığı eski kütük yığınlarının arasından kıvrılıyordu ve boğulmuş insanlar için ödül teklif eden geçen yılın el ilanlarının kırpıntıları suyun en yüksek olduğunda vardığı noktaya yapışmış titreşiyor, denizin alçalmasıyla ve çamurlu sularla aşağı çekiliyordu. Büyük Salgın zamanında ölülerin gömüldüğü çukurlardan birinin buralarda olduğuna dair bir rivayet vardı ve bunun hastalıklı etkisi sanki her yanı sarmıştı. Hiçbir şey olmasa, kirli derenin taşmasıyla gitgide çürüyerek şu andaki kâbus haline dönüşmüş gibiydi.

Takip ettiğimiz kadın, etrafa yayılan bu süprüntülerin bir parçasıymış da çürümeye ve bozulmaya bırakılmış gibi, nehrin kıyısından saparak bu gece manzarasının tam ortasında dikildi ve tek başına, kıpırdamadan suya baktı.

Çamura oturmuş birkaç tekne ve kayık vardı ve bunlar sayesinde görünmeden ona biraz daha yaklaşabildik. Sonra Mr. Peggotty'ye olduğu yerde kalmasını işaret ederek onunla konuşmak için teknelerin gölgesinden çıktım. Onun yalnız bedenine yaklaşırken ürpermeden edemedim; çünkü kararlı yürüyüşünün ardından gelen bu hüzünlü sonu ve demir köprünün bir mağarayı andıran karaltısında durup, güçlü gelgitte çarpılarak suya yansıyan ışıklara bakışını gördüğümde içimde bir korku uyanmıştı.

Kendi kendine konuşuyordu sanırım. Suya bakarken dalıp gitmiş olsa da omzundan kayan şalı ile bunu huzursuzca ve şaşkın bir şekilde ellerine sarışıyla uyanık birinden çok bir uyurgezer gibi görünüyordu. Çılgın halini görüp, koluna yapışmadığım takdirde her an gözlerimin önünde sulara gömülebileceğini anlayışımı asla unutamam.

Aynı anda, "Martha!" dedim.

Korku dolu bir çığlık atarak benimle öyle güçlü bir şekilde mücadele etti ki onu tek başıma tutamayacağımdan korktum. Ama benimkinden daha güçlü bir el daha ona uzandı ve o korkmuş gözlerini kaldırıp bu elin kime ait olduğunu gördüğünde son bir kez daha çabalayıp kendini aramıza bıraktı. Onu sudan uzaklaştırarak kuru taşların olduğu yere taşıdık ve ağlayıp inler halde yere bıraktık. Kısa bir süre sonra taşların arasında oturup dertli başını ellerinin arasına aldı.

"Ah, nehir!" diye bağırdı tutkuyla. "Ah, nehir!"

"Şşt, şşt!" dedim. "Sakin olun."

Ama o durmadan aynı sözleri tekrarlayıp, "Ah, nehir!" diye bağırıyordu.

"O da benim gibi, biliyorum!" diye bağırdı. "Oraya aidim, biliyorum. Benim doğal bir parçam! Nehir de taşradan

geliyor; onun da bir zamanlar içinde kötülük yoktu, şimdiyse kirli ve sefil bir halde kederli sokaklardan akıyor, tıpkı benim hayatım gibi, hep huzursuz olan koca denize akıyor ve ben de onunla birlikte gitmem gerektiğini hissediyorum!"

Onun sesini duyana kadar çaresizliğin ne demek olduğunu bilmiyormuşum.

"Uzak duramıyorum ondan. Onu unutamıyorum. Gece gündüz aklımdan çıkmıyor. Tüm dünyada benim uygun olduğum ya da bana uygun olan tek şey bu. Ah, korkunç nehir!"

Yol arkadaşımın hiç konuşmadan ve kıpırdamadan ona baktığı sırada, yeğeni hakkında hiçbir şey bilmesem bile onun hikâyesini yüzünde okuyabileceğim düşüncesi geçti aklımdan. Korkunun ve merhametin bu kadar etkileyici bir şekilde iç içe geçtiğini ne bir resimde ne de hakikatte görmüşümdür. Mr. Peggotty öyle sarsılmıştı ki düşecek sandım ve eli –görünüşünden telaşa kapılıp eline uzanmıştım– buz gibi soğuktu.

"Kendinde değil," diye fısıldadım Mr. Peggotty'ye. "Birazdan kendine gelir."

Mr. Peggotty'nin ne cevap vereceğini bilmiyordum. Ağzını kıpırdattı; sanırım konuştuğunu düşündü; ama yalnızca elini uzatarak onu işaret etmişti.

Sonra Martha yeniden bir ağlama krizine girdi ve bir kez daha yüzünü taşların arasına gömüp aşağılanmanın ve yıkımın perişan bir sureti olarak önümüzde uzandı. Bu hali geçmeden onunla konuşamayacağımızı bildiğimden Mr. Peggotty onu yerden kaldırmaya kalktığında engel olmaya cesaret ettim ve o biraz sakinleşene kadar sesimizi çıkarmadık.

Sonra yanına eğilip kalkmasına yardımcı olarak, "Martha" dedim – kalkıp gitmek ister gibi bir hali vardı; ama hiç gücü yoktu ve bir tekneye dayandı. "Bu yanımdaki kişinin kim olduğunu biliyor musunuz?"

Cılız bir sesle, "Evet," dedi.

"Sizi bu gece uzun süre takip ettiğimizi biliyor musunuz?"

Martha başını iki yana salladı. İkimize de bakmıyor, sanki bunların hiç farkında değilmiş gibi, başlığı ve şalı bir elinde, yumruk yaptığı diğer eliyse alnına bastırarak alçakgönüllü bir tavırla duruyordu.

"Eğer toparlandıysanız," dedim, "o karlı gece sizi de ilgilendirmiş olan konu hakkında –umarım hatırlarsınız!– konuşmak istiyorum."

Martha yeniden hıçkırıklara boğuldu ve onu o akşam kapıdan uzaklaştırmadığım için belli belirsiz mırıltılarla bana teşekkür etti.

Birkaç dakika sonra, "Kendim için bir şey söylemek istemiyorum," dedi. "Ben kötüyüm. Kayıp bir haldeyim. Hiç umudum yok. Ama eğer bana acıyorsanız söyleyin ona efendim," dedi uzağında durduğu Mr. Peggotty'yi kastederek, "başına gelen bu talihsizliğin sebebi ben değilim."

Onun bu açıksözlülüğüne açıksözlülükle karşılık vererek, "Sebep siz olarak görülmediniz hiç," dedim.

"Eğer yanlış hatırlamıyorsam," dedi kesik kesik konuşarak, "onun bana merhamet gösterdiği, bana o kadar nazik davrandığı o gece mutfağa gelen sizdiniz; diğerleri gibi benden uzaklaşmamıştı o, bana yardımcı olmuştu! Siz miydiniz o efendim?"

"Bendim," dedim.

"Aklımdan ona dair bir kötülük geçseydi," dedi yüzünde korkutucu bir ifadeyle nehre bakıp, "çoktan kendimi nehre atmış olurdum. Eğer bunda biraz bile payım olsaydı, tek bir kış gecesi bile uzak duramazdım buradan!"

"Kaçmasının sebebi anlaşıldı," dedim. "Sizin bir suçunuz yok; kesinlikle inanıyoruz buna, biliyoruz."

"Daha iyi yürekli biri olsaydım, onun için çok daha iyi olurdu!" diye bağırdı kadın, çaresiz bir pişmanlıkla. "Çünkü o hep bana karşı çok iyiydi! Bana tatlı ve düzgün olma-

yan tek laf etmemiştir. Ne olduğumu bu kadar iyi bilirken onu kendim gibi yapmaya çalışır mıydım? Hayatı güzel yapan her şeyi kaybetmiş şu halimle, en kötü düşüncem ondan sonsuza dek ayrılmış olduğumdu!"

Tek eli teknenin küpeştesinde duran ve yere bakan Mr. Peggotty, serbest olan elini yüzüne götürdü.

"Bizim kasabadaki birinden o karlı geceden önce olanları duyduğumda," diye haykırdı Martha, "aklıma gelen ilk şey, insanların onun bir zamanlar benimle arkadaşlık ettiğini hatırlayacakları ve onu benim yoldan çıkardığımı düşünecekleri oldu! Oysa Tanrı biliyor ya, onun namusunu geri getirmek için canımı verirdim!"

Epeydir iradesini kullanmaktan uzak olduğundan Martha'nın yaşadığı vicdan azabının ve kederinin şiddetine dayanmak güçtü.

"Canımı vermek fazla kolay olurdu – nasıl diyeyim? Onun için yaşardım," diye bağırdı. "Onu kurtarabileceğimi bilsem, sefil caddelerde, karanlıkta herkesin kaçtığı biri olarak dolanarak, o sıra sıra dizili berbat evlerin üzerinde günün doğuşunu görüp bir zamanlar aynı güneşin benim odama dolup beni uyandırdığını hatırlayarak, yaşlanana kadar yaşardım!"

Taşların üzerine çöküp iki eline de biraz taş aldı ve bunları sanki kuma çevirecek gibi sıktı. Sık sık eğilip bükülerek duruşunu değiştiriyordu; kollarını geriyor, sonra var olan azıcık ışığı gözlerinden uzak tutmak ister gibi kollarıyla yüzünü kapatıyor ve dayanılmaz anıların etkisiyle ağırlaşmış gibi başını öne eğiyordu.

"Ne yapayım?" dedi çaresizliğiyle mücadele ederken. "Kendi başımın laneti, yakınında olduğum herkes için yaşayan bir utançken nasıl devam edebilirim hayatıma?" Birden yol arkadaşıma döndü sonra. "Ezin beni, öldürün beni! O sizin gururunuzken, eğer yolda geçerken ona sürtünseydim ona zarar verdiğimi düşünürdünüz. Ağzımdan çıkan tek

kelimeye inanmazsınız – neden inanasınız ki? Şimdi bile onunla konuşsam bundan büyük utanç duyarsınız. Şikâyet etmiyorum. Onunla birbirimize benzediğimizi söylemiyorum – aramızda dağlar kadar fark var, biliyorum. Ben sadece, içimdeki tüm suçluluk duygusuna ve sefilliğime rağmen ona yürekten minnettar olduğumu ve onu sevdiğimi söylüyorum. Ah, bir şeyleri sevebilme gücümün tükendiğini sanmayın sakın! Tüm dünya gibi siz de beni bir kenara fırlatın. Şu halimden ve onu tanıdığımdan dolayı öldürün isterseniz beni, ama hakkımda böyle düşünmeyin!"

Martha böyle çıldırmış gibi yalvarırken Mr. Peggotty ona baktı ve sustuğunda kibarca onu kaldırdı.

"Martha," dedi Mr. Peggotty, "sizi yargılayacak olursam Tanrı bana engel olsun. Böyle bir şeyi kim yaparsa engel olsun kızım! Şu sürede bende ne gibi değişiklikler olduğunu bilmiyorsunuz. Ya!" deyip biraz durduktan sonra yine devam etti. "Burada duran şu adamla benim sizinle ne kadar konuşmak istediğimizi anlayamazsınız. Neler yaşadığımızı anlayamazsınız. Dinleyin şimdi!"

Mr. Peggotty'nin Martha üzerindeki etkisi büyüktü. Onunla göz göze gelmeye korkar gibi ürkek bir tavırla durdu Martha; ama tutkulu kederinin sesi soluğu kesilmişti.

"O gece, karın çok yağdığı gece küçükbeyle konuştuklarımızı duyduysanız eğer," dedi Mr. Peggotty, "buralara –nerelere gitmedim ki?– canım yeğenimi aramak için geldiğimi biliyorsunuzdur. Canım yeğenim," dedi aynı sakinlikle, "şimdi öncekinden daha da canıma yakın çünkü Martha."

Martha elleriyle yüzünü kapadı; ama başka bir şey yapmadı.

"Ondan duyduğuma göre," dedi Mr. Peggotty, "siz de erken yaşta anasız babasız kalmışsınız ve bu zorlu gemi yolculuğunda onların yerini alacak bir arkadaşınız olmamış. Böyle bir arkadaşınız olsaydı zamanla onu ne kadar sevebileceğinizi tahmin edersiniz belki; bu yüzden yeğenim evladım gibiydi."

Martha sessizce titrediğinden, Mr. Peggotty onun yere düşen şalını alarak özenle omuzlarına sardı.

"Bu yüzden," dedi Mr. Peggotty, "beni bir görse, bilirim ki, benimle dünyanın bir ucuna kadar gelir, ama benim onu görmemem için benden bucak bucak kaçar. Çünkü sevgimden kuşku duymasına gerek yoktur ve duymaz – duymaz," diye tekrar etti bu sözünün doğruluğundan emin bir şekilde, "ama işte, aramıza utanç girdi."

Mr. Peggotty'nin kendini ortaya koyarkenki bu sade ve etkileyici tarzının her bir kelimesinde, bu meseleyi her bakımdan düşündüğüne dair yeni bir kanıt görüyordum.

Sonra, "Küçükbeyle ben düşünüyoruz ki," diye başlayıp şöyle devam etti sözlerine, "o zavallıcığın yolu bir gün tek başına Londra'ya düşecek. Biz –yani küçükbey, ben ve hepimiz– onun başına gelenler konusunda sizin doğmamış bir çocuk kadar masum olduğunuza inanıyoruz. Onun size hoş, iyi ve nazik davrandığını söylüyorsunuz. Tanrı korusun onu, öyleydi! Herkese karşı öyleydi, bilirim. Ona minnettarsınız ve onu seviyorsunuz. Onu bulabilmemiz için siz de elinizden geleni yapın ve Tanrı sizi mükâfatlandırsın!"

Martha telaşlı bir şekilde Mr. Peggotty'ye baktı ve sanki ilk kez onun dediklerinden şüphe duymuş gibiydi.

Hayret dolu alçak bir sesle, "Bana güveniyor musunuz?" diye sordu Martha.

"Hiç çekinmeden!" dedi Mr. Peggotty.

"Eğer onu bulup konuşursam ve eğer paylaşacak bir yerim olur da ona kalacak yer sağlayabilirsem, ondan habersiz size gelip sizi onun yanına mı götüreyim?" diye sordu hemen Martha.

Mr. Peggotty'yle birlikte, "Evet!" dedik.

Martha gözlerini yukarı kaldırarak, ağırbaşlı bir tavırla, tüm gayreti ve bağlılığıyla kendini bu göreve adayacağını ifade etti. Hâlâ ümit varken bu konuda hiç tereddüt etmeyecek, bundan vazgeçmeyecek ve pes etmeyecekti. Eğer

sözünü tutmayıp, kendisini kötülükten uzak bir şeye bağlayan bu amaçtan cayacak olursa, o gece nehir kıyısında olduğundan çok daha perişan ve çaresiz düşsündü; böyle bir şey olursa, gördüğü tüm destek, insanlar ve Tanrı onu ebediyen bıraksındı!

Sesini fazla yükseltmemiş, bize hitaben konuşmamış, tüm bunları gece karanlığında gökyüzüne anlatmıştı; sonra hüzünlü suya bakarak derin bir sessizlik içinde durdu.

Tüm bildiğimizi ona anlatmanın yerinde olduğuna karar verdik ve ben uzun uzadıya hepsini anlattım. Beni büyük bir dikkatle ve sık sık değişen bir yüz ifadesiyle dinledi; ama birbirinden farklı bütün o ifadeler, aynı amacı barındırıyordu. Gözleri ara ara dolsa da yaşlarını bastırdı. Sanki ruhu bir değişime uğramıştı ve mümkün olduğunca sessiz olmaya çalışıyordu.

Martha kendisine her şey anlatıldıktan sonra, ihtiyaç halinde bizimle nasıl irtibata geçeceğini sordu. Yoldaki soluk bir lambanın altında not defterimden bir sayfaya ikimizin adreslerini yazıp sayfayı kopardım ve ona verdim; o da bunu alıp zavallı koynuna koydu. Ona nerede yaşadığını sordum. Biraz duraksadıktan sonra bir yerde uzun süre kalmadığını söyledi. Bilmesek daha iyiydi.

Zaten aklıma gelmiş olan şeyi Mr. Peggotty de bana fısıldayınca cüzdanımı çıkardım; ama Martha'nın ne o an benden para almasını sağlayabildim ne de ondan, başka bir zaman bunu alacağına dair bir söz alabildim. Mr. Peggotty'nin, konumundaki bir kişiye göre yoksul sayılamayacağını ve Martha'nın bu aramaya kendi olanaklarıyla katılma fikrinin ikimizi de hayrete düşürdüğünü ifade ettim. Ama Martha kararlıydı. Mr. Peggotty'nin bu konudaki çabası en az benimki kadar etkisiz oldu. Martha minnettar bir şekilde teşekkür etti ama kararından dönmedi.

"Bir iş çıkabilir," dedi Martha. "Deneyeceğim."

"En azından deneyinceye kadar biraz destek alın," dedim.

"Size söz vermiş olduğum şeyi para için yapamam," dedi. "Açlıktan ölsem bile alamam o parayı. Bana para vermeniz demek, güveninizi, bana sağladığınız amacı ve beni nehirden kurtaran tek kesin şeyi geri almak demek."

"Zamanı geldiğinde hepimizin karşısında durması gereken Ulu Yargıç adına, bu feci fikirden vazgeçin!" dedim. "İstersek hepimiz iyilik yapabiliriz."

Martha ürperdi, dudakları titredi ve cevap verirken yüzü sarardı:

"Belki de zavallı bir yaratığı kurtarmak sizin gönlünüze düşmüştür. Ben bunu düşünmeye bile korkuyorum; bana fazla cüretkâr geliyor. Eğer benim bir iyiliğim dokunursa umutlanırım; zira yaptıklarımın şimdiye kadar sadece zararı oldu. Bana verdiğiniz bu görevle birlikte, şu sefil hayatımda, uzun zamandan sonra ilk kez bana bir konuda güveniliyor. Başka bir şey bilmiyorum, başka bir şey diyemem."

Martha akmaya başlayan gözyaşlarını bastırdı yine ve titreyen elini uzatıp sanki onda şifa verme becerisi varmış gibi Mr. Peggotty'ye dokundu ve tenha yolda yürüyüp gitti. Büyük ihtimalle Martha uzun bir süredir hastaydı. Daha yakından bakma fırsatı bulunca onun bitkin ve dağılmış bir halde olduğunu, gözlerinin de mahrumiyet ve sabır yüklü bir ifadeyle çöktüğünü görmüştüm.

Bizim gideceğimiz yer de aynı yönde olduğundan, aydınlık ve kalabalık caddelere varıncaya kadar Martha'nın hemen arkasından yürüdük. Söyledikleri bana öyle güven vermişti ki Mr. Peggotty'ye onu daha fazla takip etmemiz ona güvenmediğimizi göstermez mi, diye sordum. O da benimle aynı fikirde olduğundan ve Martha'ya benim kadar güvendiğinden peşinden gitmeyi bırakıp Highgate'e doğru kendi yolumuza gittik. Mr. Peggotty uzunca bir süre benimle aynı yolda yürüdü ve sonra bu yeni çabamızın güzel sonuç vermesi için dua ederek ayrıldık; o sırada yüzünde beliren yeni ve düşünceli ifadenin sebebini tahmin etmemek mümkün değildi.

Eve vardığımda gece yarısıydı. Kendi evimin bahçe kapısına gelmiş ve St. Paul Kilisesi'nden yükselen ve sanki çalan bir dolu saatin arasından geliyormuş gibi bana kadar ulaşan şiddetli çan seslerini dinleyerek duruyordum ki halamın kulübesinin kapısının açık olduğunu ve girişteki küçük lambanın ışığının yola vurduğunu görüp şaşırdım.

Halamın yeniden eski korkularına kapılmış olabileceğini ve uzaklardaki hayalî bir yangının yaklaşmasını izlemekte olduğunu düşünerek onunla konuşmaya gittim. Küçük bahçesinde bir adamın dikildiğini görünce daha da şaşırdım.

Adamın elinde bir bardakla şişe vardı ve bir şey içiyordu. Önü kapalı olsa da ay tepede olduğundan dışarıdaki sık çalılığın orada durdum çünkü bir zamanlar Mr. Dick'in kuruntularından biri sandığım ve bir süre önce halamla kentin caddelerinde karşılaştığımız adamı hatırlamıştım.

Bir yandan bir şeyler yiyordu ve bunu gayet iştahlı bir şekilde yiyordu. Kulübeye de sanki bunu ilk defa görüyormuş gibi merakla bakıyordu. Şişeyi yere koymak için eğildikten sonra pencerelere göz gezdirip etrafına bakındı; sanki oradan uzaklaşmak ister gibi, esrarengiz ve sabırsız bir havası vardı.

Girişteki ışık bir an kararda ve halam dışarı çıktı. Üzgün görünüyordu ve adama biraz para verdi. Paranın şıkırtısını duydum.

"Ne işe yarar ki bu?" dedi adam.

"Başka veremem," dedi halam.

"O zaman gidemem ki," dedi adam. "Hadi! Paranı geri al!"

"Ne fena adamsın!" dedi halam sinirlenerek. "Beni nasıl böyle kullanırsın? Niye soruyorum ki ben de? Çünkü sen benim ne kadar zayıf olduğumu biliyorsun! Senin bu ziyaretlerinden kurtulmak için seni kendi haline bırakmak dışında ne yapmam gerek?"

"Neden beni kendi halime bırakmıyorsun sahi?" diye sordu adam.

"Neden diye mi soruyorsun bana?" dedi halam. "Nasıl bir kalbin var senin öyle!"

Adam durduğu yerde huysuz huysuz elindeki paraları şıkırdatıp başını iki yana salladıktan sonra nihayet şöyle dedi:

"Bana verdiğinin hepsi bu mu yani?"

"Sana verebileceğimin hepsi bu," dedi halam. "Biliyorsun, kayıplarım oldu ve şimdi eskisinden yoksulum. Söylemiştim sana. Bunu anladığın halde neden karşımda durup bana ne halde olduğunu göstererek beni daha fazla üzüyorsun?"

"Demek istediğin buysa, çok hırpani oldum, evet," dedi adam. "Bir baykuş gibi yaşıyorum."

"Elimde ne varsa aldın götürdün," dedi halam. "Yıllar boyunca kalbimi tüm dünyaya kapadın. Bana çok haksızlık ve nankörlük ettin; zalimce davrandın. Şimdi git de tövbekâr ol. Bana verdiğin acıların o uzun mu uzun listesine yeni acılar ekleme!"

"Tamam!" dedi adam. "İyi bakalım, öyle olsun! Bu durumda elimden geleni yapacağım mecbur."

Her şeye rağmen halamın öfkeli gözyaşlarından dolayı kendinden utanmış gibiydi ve bahçeden süklüm püklüm çıktı. Ben de sanki yeni geliyormuşum gibi, hızlıca iki üç adım atıp adamla kapıda karşılaştım ve onun çıktığı sırada içeri girdim. Geçerken göz ucuyla ters ters birbirimize baktık.

"Hala," dedim telaşla. "Bu adam seni korkutuyor yine! Konuşayım mı onunla? Kim o?"

"Gel evladım," dedi halam koluma girerek, "şimdi bir on dakika falan bir şey söyleme bana."

Halamın küçük salonunda oturduk. Halam eski günlerden kalan ve bir sandalyenin arkasına takılı olan yuvarlak yeşil pervanesinin arkasına geçti ve ara ara gözlerini silerek on beş dakika kadar orada oturdu. Sonra pervanenin arkasından çıkarak yanıma geldi.

Sakin bir tavırla, "Trot," dedi, "o adam benim kocam."

"Kocanız mı hala? Ben onu öldü sanıyordum!"

"Benim için öldü," dedi halam, "ama hâlâ yaşıyor."

Bir şey diyemeden hayret içinde oturdum.

"Betsey Trotwood tutkulu bir sevgi yaşayacak biri gibi görünmüyor belki," dedi halam sakince, "ama bir zamanlar Trot, bu adama fazlasıyla güvenmişti. Onu hakikaten sevmişti, Trot. Ona olan ilgisinin ve sevgisinin haddi hesabı yoktu. O ise bunun karşılığını onun servetini ve kalbini tüketerek verdi. Betsey de bunun üzerine bu duyguların hepsini bir gün bir mezara doldurup sonsuza dek üzerini kapadı."

"Canım halam!"

Halam her zamanki gibi elini elimin üzerine koyarak, "Onu terk ettim," diye devam etti, "ama son derece cömert davrandım. Aradan bu kadar zaman geçince, onu cömert bir şekilde terk ettiğimi söyleyebilirim Trot. Bana o kadar acımasız davranmıştı ki ondan kendi adıma daha avantajlı şartlarla ayrılabilirdim; ama öyle yapmadım. Çok geçmeden ona verdiğim her şeyi çarçur etti, battıkça battı ve sanırım başka biriyle evlendi; bir maceraperest, kumarbaz ve üçkâğıtçı olup çıktı. Görüyorsun işte ne halde olduğunu. Oysa benim onunla evlendiğim sırada gayet hoş bir adamdı," dedi halam, eski gururu ve hayranlığı sesinde yankılanarak; "ve onu bir şeref timsali olarak görürdüm – ne aptalmışım!"

Elimi sıkıp başını iki yana salladı.

"Artık bana hiçbir şey ifade etmiyor Trot – hiçbir şey bile değil. Ama onu suçlarından dolayı cezalandırmak yerine (buralarda sinsi sinsi dolaşırsa olacağı o), aralıklarla etrafta göründükçe, gitsin diye gücümün yettiğinden daha fazla para veriyorum ona. Onunla evlendiğimde aptaldım ve bu konuda hâlâ öyle iflah olmaz bir aptalım ki onun bir zamanlar olduğunu sandığım kişi yüzünden, o boş hayalimin gölgesine bile kötü davranılmasına dayanamıyorum. Çünkü Trot, ben de tüm kadınlar gibi samimiydim."

Halam derin bir iç çekip konuyu kapadı ve üstüne çekidüzen verdi.

"İşte böyle canım!" dedi halam. "Şimdi en başını, ortasını, sonunu, bu konudaki her şeyi biliyorsun. Bir daha ne birbirimize bu konudan bahsedelim ne de bunu bir başkasıyla konuşalım. İşte huysuz ve dırdırcı kadının hikâyesi böyle Trot, ama bu aramızda kalsın!"

XLVIII

Evine Bağlı

Gazetedeki görevlerimi aksatmasına izin vermeden, yoğun bir şekilde kitabımın üzerinde çalışıyordum; sonra kitabım çıktı ve çok başarılı oldu. Duyduğum övgüler hoşuma gitse de beni sersemletmiyordu ama kuşkusuz kendimi herkesin beni bulduğundan daha başarılı buluyordum. İnsan doğasına dair gözlemlerime göre, kendine inanmak için iyi bir sebebi olan biri, sırf diğer insanlar kendisine inansın diye gösteriş yapmazdı. Bu yüzden, kendime saygı konusunda alçakgönüllülüğümü korudum ve övgüleri duydukça bunları hak etmek için daha çok çabaladım.

Diğer her bakımdan hafızamın yazıya dökülmüş hali olsalar da bu anılarda kendi yazdığım hikâyelerin tarihçesine girmek gibi bir amacım yok. Onlar kendilerini anlatıyor ve ben de onları kendi hallerine bırakıyorum. Tesadüfen bahisleri geçerse hayattaki gelişimimin bir parçası oldukları içindir.

Doğanın ve tesadüflerin beni bir yazar yaptığına inanmak için yeterli sebebim olduğundan işimi güvenle sürdürdüm. Bu güvenim olmasaydı bu işin peşini bırakır, enerjimi başka işlere verirdim. Doğanın ve tesadüfün beni neye dönüştürdüğünü bulmaya ve o olmaya çalışırdım.

Gazeteye ve başka yerlere yazdıklarımdan öyle çok kazanıyordum ki yeni başarımı elde ettiğimde, takip ettiğim o sıkıcı tartışmalardan kaçma hakkını kendimde gördüm. Bu yüzden keyifli bir gece, meclisteki o gayda müziğini son kez not ettim ve ondan sonra da bir daha bunu duymadım; gerçi gazete okurken, oturum boyunca (belki de daha fazla olması hariç) hiçbir değişiklik olmaksızın süren o eski vızıltı hâlâ kulağıma gelir.

Şimdi evlendikten yaklaşık bir buçuk sene sonrasını yazıyorum. Pek çok denemenin ardından ev idaresini becerememediğimize karar verip bundan vazgeçmiştik. Ev kendi kendini idare ediyordu ve biz de genç bir uşak tutmuştuk. Bu uşağın temel görevi aşçıyla tartışmaktı ve bu haliyle tam bir kedisiz Whittington'dı ve Lord Mayor olma ihtimalinden fersah fersah uzaktı.*

Sanki hep bir tencere kapağı sağanağı altında yaşamıştı. Tüm varlığı bir itiş kakıştı. En uygunsuz durumlarda –örneğin küçük bir akşam yemeği verdiğimiz sırada ya da akşam birkaç arkadaşımızla birlikte otururken– feryat figan yardım isteyip kendini mutfaktan dışarı zor atardı, arkasından da demir mermiler uçuşurdu. Ondan kurtulmak istiyorduk ama bize çok bağlanmıştı ve gitmiyordu. Çok sulu göz bir çocuktu ve ne zaman ilişkimizi keseceğimizi ima etsek öyle içler acısı bir şekilde yaygara koparıyordu ki onu yanımızda tutmak zorunda kalıyorduk. Bildiğim kadarıyla annesi yoktu, biz kendisini yanımıza alır almaz Amerika'ya kaçan ablasının haricinde akraba namına hiç kimsesi de yoktu ve çocuk, korkunç bir sığıntı gibi başımıza kalmıştı. Talihsiz durumuyla ilgili algısı pek açıktı ve daima gözlerini ceketinin

---

* Richard Whittington 15. yüzyılda Londra'da Lord Mayor payesine getirilmiştir. Hakkındaki efsaneye göre, tek varlığı kedisi olan yoksul ve yetim Whittington, bir tüccarın yanında mutfakta yaver olarak işe girer. Aşçının zulmünden kaçtıktan sonra kedisini, fare istilasıyla mücadele etmek isteyen bir hükümdara büyük bir servet karşılığında satar, zengin olur ve bir zamanlar hizmetinde olduğu tüccarın kızıyla evlenir. (e.n.)

koluyla ovuşturur ya da hiçbir zaman cebinden tamamen çıkarmadığı, hep hesaplı kullandığı ve tekrar cebine tıktığı küçücük mendilinin ucuna sümkürmek için eğilirdi.

Yıllık altı sterlin on şiline gelen uğursuz bir yevmiyeyle istihdam ettiğimiz bu bahtsız uşak, benim için bitmek tükenmek bilmeyen bir sorun kaynağıydı. Onun büyümesini izliyordum –çocuk, gözlerimin önünde fasulye sırığı gibi büyüyordu– ve tıraş olmaya başlayacağı, hatta saçlarının kırlaşmaya başlayıp döküleceği zamanları göreceğimden korkuyordum. Ondan kurtulabileceğimize dair hiçbir umudum yoktu; geleceği tasarlarken onun yaşlı bir adam olduğunda bana ne kadar külfet olacağını kara kara düşünüyordum.

Bu talihsiz, beni bu dertten hiç beklemediğim bir şekilde kurtardı. Dora'nın saatini çalmış ki bize ait hiçbir şeyin yerinin belli olmadığı gibi bunun da yeri belli değildi – sonra da bunu paraya çevirip Londra'yla Uxbridge arasında, arabanın tepesinde gidip gelerek (hep böyle aklı kıt davranırdı) harcamış. Hatırladığım kadarıyla on beşinci seyahatinin sonunda, üzerinde dört şilin altı peniyle, çalmayı bilmediği ikinci el bir yan flüt bulununca Bow Caddesi'ne götürülmüştü.

Yaptığından pişman olmamış olsaydı bu sürpriz ile bunun sonuçları benim için daha az can sıkıcı olurdu. Ama gerçekten çok pişmandı, hem de bunu tuhaf bir şekilde, böyle toptan değil, taksit taksit ortaya koydu. Örneğin davacı olarak mahkemeye gitmem gerektiği gün kilerdeki sepetle ilgili bazı açıklamalar yaptı; biz bunu şarapla dolu sanıyorduk ama içinde şişelerle mantarlardan başka bir şey yokmuş. Artık bize aşçı hakkında bildiği tüm kötü şeyleri anlattığını ve içini tamamen döktüğünü düşünmüştük; ama birkaç gün sonra vicdanında yeni bir sancı belirdi ve aşçının, küçük bir kızı her sabah ekmeğimizi alıp götürmekle görevlendirdiğini ve kendisine de sütçünün kömür ihtiyacının giderilmesi için rüşvet verildiğini anlattı. İki üç gün sonra yetkililer, onun sayesinde, mutfaktaki eşyalar arasında sığır filetosu, çaput tor-

basında da çarşaflar bulunduğunu bildirdiler. Kısa bir süre sonra tamamen yeni bir şey patlak verdi ve bar garsonunun evimizi soymaya niyeti olduğunu itiraf etti ve garson hemen götürüldü. Bu şekilde kurban konumuna düşmekten o kadar utanmıştım ki ona çenesini tutması için para verebilir ya da kaçmasına göz yumulması için rüşvet vermeyi önerebilirdim. Kendisinin bundan haberinin olmaması da cabasıydı, her yeni keşifte bana kendini affettirdiğini, hatta benim ona minnettar olduğumu sanıyordu.

Sonunda ne zaman yeni bir haberle eve yaklaşan bir polis görevlisi görsem kaçar hale geldim ve o yargılanıp başka bir yere gönderilene kadar gözden ırak bir yaşam sürdüm. O zaman bile onu susturamamıştık; sürekli bize mektup yazıyordu ve gitmeden evvel Dora'yı görmeyi o kadar çok istiyordu ki Dora onu görmeye gitti ve kendini demir parmaklıklar ardında bulduğunda fenalaştı. Kısacası o gönderilene ve (sonradan duyduğuma göre) "kırsal bir alanda" –neresi olduğuna dair en ufak bir fikrim yok– çobanlık yapma cezasına çarptırılana kadar huzur bulamadım.

Tüm bunlar beni çeşitli düşüncelere yöneltmiş ve hatalarımızı bana yeni bir açıdan göstermişti ve Dora'ya olan sevgime karşın bir akşam ona bunu ifade etmeden duramadım.

"Sevgilim," dedim ona, "belli bir düzen ve idaremizin olmayışının sadece ikimizi değil, (biz buna alıştık) başka insanları da ilgilendirdiğini düşünmek çok acı veriyor bana."

"Uzun süredir bir şey söylemiyordun bana ama şimdi kızacaksın galiba!" dedi Dora.

"Hayır canım, öyle bir şey değil! Ne demek istediğimi anlatmaya çalışayım sana."

"Galiba bunu bilmek istemiyorum," dedi Dora.

"Ama ben senin bilmeni istiyorum sevgilim. Jip'i aşağıya koysana."

Dora burnunu benimkine değdirip üzerimdeki ciddiyeti savuşturmak ister gibi "Böö!" dedi; ama bunu başarama-

yınca Jip'i kulübesine gönderip ellerini kavuşturdu ve teslim olmuş bir yüz ifadesiyle oturduğu yerden bana baktı.

"Mesele şu ki canım," diye başladım söze, "üzerimizde bulaşıcı bir hastalık var. Bunu etrafımızdaki herkese bulaştırıyoruz."

Dora'nın yüz ifadesinden, bu sağlıksız durumumuzu düzeltmek için yeni bir aşı ya da başka bir tıbbi çare olup olmadığını var gücüyle anlamaya çalıştığını görünce mecazi anlatımıma son verdim. Kendimi durdurdum ve sözlerimi basitleştirdim.

"Daha dikkatli olmayı öğrenmeyerek sadece paramızdan ya da rahatımızdan olmuyoruz hayatım," dedim, "aynı zamanda hizmetimizdeki ya da bizimle ilişkisi olan herkesi bozmuş olmanın ağır sorumluluğunu taşımak zorunda kalıyoruz. Ben hatanın tek taraflı olmadığını, bu insanların biz kendimiz düzgün olmadığımız için böyle sorun çıkardığını düşünmeye başladım."

Dora gözlerini kocaman açarak, "Ah, bu nasıl bir suçlama," diye bağırdı; "beni altın saat aşırırken gördüğünü mü söylüyorsun? Ah!"

"Bir tanem," diyerek itiraz ettim hemen, "böyle absürt şeyler söyleme rica ederim! Altın saatten bahseden kim?"

"Sen," dedi Dora. "Sen bahsettin işte. Benim düzgün olmadığımı söyledin ve beni onunla karşılaştırdın."

"Kiminle?" diye sordum.

"Uşakla," diyerek hıçkırdı Dora. "Seni zalim, nasıl olur da sevgili karını sürgün edilmiş bir uşakla karşılaştırırsın! Neden benim hakkımdaki fikrini evlenmeden önce söylemedin bana? Seni taşkalpli adam, neden benim sürgün edilmiş bir uşaktan beter olduğumu düşündüğünü söylemedin? Ah, benim hakkımda nasıl böyle korkunç şeyler düşünürsün? Aman Tanrım!"

Dora'nın gözlerine bastırdığı mendili nazikçe almaya çalışarak, "Dora, bak sevgilim," dedim, "bu söylediklerin hem çok anlamsız hem de yanlış. Her şeyden önce, doğru değil."

"Onun hep palavra attığını söylemiştin bana," diye hıçkırdı Dora. "Şimdi aynı şeyi benim için söylüyorsun! Ah, ben ne yapayım şimdi? Ne yapayım ben?"

"Canım benim," dedim hemen, "rica ederim mantıklı ol ve lütfen dediklerimi ve şimdi diyeceklerimi iyi dinle. Benim sevgili Dora'm, eğer yanımızda çalışan kişilere karşı sorumluluklarımızı yerine getirmeyi öğrenemezsek, onlar da asla bize karşı sorumluluklarını yerine getirmeyi öğrenemeyecekler. Ne yazık ki hiç vermememiz gerektiği halde insanlara hata yapmaları için olanak veriyoruz. Tüm düzenlemelerimizde kendi isteğimizle umursamaz olsak da –ki öyle değiliz– bu hoşumuza da gitse, bunun güzel bir şey olduğunu da düşünsek –ki gitmiyor ve öyle düşünmüyoruz– bu şekilde devam etmeye hakkımız olmadığını düşünüyorum. İnsanları yoldan çıkarıyoruz. Bunu düşünmek zorundayız. Bunu düşünmeden edemiyorum Dora. Bu aklımdan çıkaramadığım bir fikir ve beni bazen çok huzursuz ediyor. İşte hepsi bu canım. Gel haydi. Saçmalama!"

Dora uzun bir süre mendilini çekmeme izin vermedi. Oturduğu yerde, mendilin ardından hıçkırıklar arasında, huzursuzsam neden kendisiyle evlendiğimi mırıldandı. Kiliseye gitmeden önceki gün neden huzursuz olacağımı görüp evlenmesek daha iyi olur dememiştim ona? Madem kendisine dayanamıyordum, neden onu Putney'deki halalarının yanına ya da Hindistan'a, Julia Mills'in yanına göndermiyordum? Julia kendisini gördüğüne çok sevinirdi ve onu sürgün edilmiş bir uşak olarak görmezdi; Julia kendisine asla bu tür bir şey söylememişti. Kısacası, Dora o kadar üzülmüş ve bu haliyle beni de o kadar üzmüştü ki bu tarz bir çabayı yinelemenin –gerçi hiç bu kadar yumuşak yaklaşmamıştım– hiçbir anlamı olmadığı ve başka bir yol seçmemin şart olduğu hissine kapıldım.

Başka ne yol vardı ki? Onun "zihnini şekillendirmek" mi? Bu alışılagelmiş söz kulağa hoş ve umut verici geliyordu; ben de Dora'nın zihnini şekillendirmeye karar verdim.

Hemen işe koyuldum. Dora'nın çok çocukça davrandığı ve benim onun suyuna gitmeyi bin defa yeğleyeceğim zamanlarda ciddi durmaya çalışıyordum ve onu şaşırtıyordum, tabii kendimi de. Ona zihnimi meşgul eden başka konulardan bahsediyor ve Shakespeare okuyor, onu iyice yoruyordum. Ona laf arasında ufak tefek bilgiler ve oturaklı fikirler vermeyi alışkanlık haline getirmiştim, Dora bunları söylediğimde sanki fişek patlamış gibi yerinden sıçrıyordu. Ne kadar tesadüfi ya da doğal yollarla küçük karımın zihnini şekillendirmeye gayret ettiysem de o hep ne yapmaya çalıştığımı içgüdüsel olarak algılayıp şiddetli kaygılara gark oldu. Özellikle, Shakespeare'in berbat bir adam olduğunu düşündüğü çok açıktı. Şekillendirme işi çok yavaş ilerledi.

Haberi olmadan Traddles'ı da bu olaya dâhil ettim ve ne zaman bizi ziyarete gelse Dora'nın dolaylı yoldan terbiyesi için, tüm cephanemi onun üzerine boşalttım. Bu şekilde Traddles'a bahşettiğim pratik bilgi çok fazlaydı ve birinci kaliteydi; ama bunların, Dora'nın keyfini kaçırmaktan ve onda sıranın az sonra kendisine geleceğine dair bir endişe yaratmaktan başka etkisi olmadı. Kendimi bir öğretmen, bir kapan, tuzaklı bir çukur gibi hissediyordum; sineği yakalamaya çalışan örümcek gibi durmadan yuvamdan fırlayarak Dora'ya bir türlü rahat vermiyordum.

Yine de bulunduğumuz bu orta safhada, onun zihnini tam istediğim gibi "şekillendireceğim" ve Dora'yla aramda kusursuz bir muhabbetin oluşacağı zamanı bekleyerek aylarca çabaladım. Ne var ki sonunda, tüm bu süre boyunca azimle didinmeme rağmen hiçbir şeyin değişmediğini görünce Dora'nın zihninin zaten şeklini almış olabileceğini düşünmeye başladım.

Biraz daha düşününce bu o kadar olası geldi ki lafta umut verici olan ama icraatta pek bir işe yaramayan planımdan vazgeçtim; bundan böyle çocuk-eşimle yetinip hiçbir şekilde onu değiştirmeye çalışmamaya karar verdim. Tek

başıma anlayışlı ve sağduyulu davranmaktan ve sevgilimi baskı altında görmekten gerçekten yorulmuştum; bu yüzden ona hoş bir çift küpe, Jip'e de bir tasma alıp eve giderek gönlünü almak istedim.

Dora bu küçük hediyelere çok sevindi ve sevinç içinde beni öptü; ama aramızda belli belirsiz de olsa bir gölge vardı ve ben bundan kurtulmayı kafama koymuştum. Eğer bir yerde ille de bir gölge olması gerekiyorsa ben onu ilerisi için kendi göğsümde saklardım.

Kanepede karımın yanına oturdum ve küpeleri kulağına taktım; sonra da ona, onunla eskisi kadar güzel anlaşamadığımızı, suçun da bende olduğunu söyledim. Yürekten böyle hissediyordum ve gerçekten de öyleydi.

"Gerçek şu ki Dora, hayatım," dedim, "akıllıca davranmaya çalışıyordum."

Dora, "Beni de akıllandırmaya çalışıyordun," dedi ürkekçe. "Öyle değil mi Doady?"

Kalkık kaşlarının tatlı merakını başımla onayladım ve aralanan dudaklarından öptüm.

Dora küpeleri şıngırdayıncaya kadar başını iki yana sallayarak, "Bu bir işe yaramaz," dedi. "Benim ne küçük bir şey olduğumu ve daha en baştan beni nasıl çağırmanı istediğimi biliyorsun. Eğer bunu yapamazsan, korkarım beni asla sevemeyeceksin. Bazen başka türlü..."

"Ne türlü hayatım?" diye sordum, çünkü Dora devamını getirmemişti.

"Yok bir şey!" dedi Dora.

"Yok mu?" diye tekrarladım.

Kollarını boynuma dolayıp güldü ve kendine şapşal diyerek yüzünü omzuma sakladı ve bunu yaparken öyle bir bukle deryasına gömüldü ki saçlarını kenara itip yüzünü görmek epey zor oldu.

"Küçük karımın zihnini şekillendirmekle uğraşacağıma başka türlü bir şeyler yapsam daha iyi olmaz mıydı diyor-

sun, değil mi?" dedim gülerek. "Bunu mu soracaktın? Gerçekten öyle yapsam daha iyi olurdu."

"Sen bunun için mi uğraşıyordun?" diye bağırdı Dora. "Ah sen ne inanılmaz bir çocuksun!"

"Ama artık uğraşmayacağım," dedim. "Çünkü onu olduğu gibi seviyorum."

"Palavra değil bu, değil mi?" diye sordu Dora bana iyice sokularak.

"Bunca zamandır benim için bu kadar değerli olan bir şeyi neden değiştirmeye uğraşayım ki?" dedim. "Sen kendi doğal halinle güzelsin tatlı Dora'm ve artık o kibirli deneylere kalkışmayacağız; eski günlere dönüp mutlu olacağız."

"Mutlu olacağız!" dedi Dora da. "Evet! Bütün gün! Sen de bir şeylerin bazen bir parça ters gitmesine aldırmayacaksın yani, öyle mi?"

"Yok yok," dedim. "Elimizden geleni yapmalıyız."

"Bana diğer insanları bozduğumuzu söylemeyeceksin, değil mi?" dedi Dora tatlı tatlı. "Çünkü bu çok fena bir şey!"

"Yok yok," dedim.

"Huzursuz olacağıma sersem olayım, değil mi?" dedi Dora.

"Senin doğal halinle Dora olmandan kadar güzel bir şey yok şu dünyada."

"Dünyada! Ah Doady, dünya çok büyük bir yer!"

Dora başını iki yana salladı, neşeli parlak gözlerini bana çevirip beni öperek keyifli bir kahkaha attı ve Jip'in yeni tasmasını takmak üzere yerinden fırladı.

Böylece Dora'yı son değiştirme girişimim de sona ermiş oldu. Bunu yapmaya çalışırken mutsuz olmuştum, tek başıma bilge davranmaya tahammül edememiştim; üstelik bu, çocuk-eşimin benden yapmamı istediğine de tersti. Hayatımızı geliştirmek için elimden geleni tek başıma, sessiz sedasız yapmaya karar verdim ama yeniden örümceğe dönüşüp sonsuza dek pusuda yatmak zorunda kalmadan yapabileceklerimin çok sınırlı olduğunu görebiliyordum.

Peki ya o bahsettiğim, artık aramızda olmaması gereken, sadece yüreğimde saklayacağım o gölge? O nasıl düşmüştü oraya?

Eski mutsuzluğum hayatımı sarmıştı. Derinleşmesi hariç hiçbir değişikliğe uğramamıştı; her zamanki gibi tarifi zordu ve geceleyin belli belirsiz duyulan hüzünlü bir şarkı gibi içime oturuyordu. Karımı gerçekten seviyordum ve mutluydum; ama bu mutluluk bir zamanlar kafamda kurduğum mutluluktan başkaydı ve hep eksik bir şey vardı.

Kendimle yaptığım anlaşmaya uyarak zihnimden geçenleri kâğıda dökmek için olanları yeniden gözden geçiriyorum ve içindeki sırları gün yüzüne çıkarıyorum. Eksikliğini hissettiğim şeyin bir gençlik hayali olduğunu düşünüyorum hâlâ –hep de öyle düşündüm– ve bunun gerçekleşmesinin olanaksız olduğunu diğer erkekler gibi doğal bir acıyla öğreniyordum. Ama karımın bana daha çok yardımcı olabilmesinin ve kimseyle paylaşamadığım düşüncelerimi onunla paylaşabilmemin benim için daha iyi olacağını ve bunun gerçekleşebileceğini de biliyordum.

Zıtlıklarını pek duyumsamadığım iki uzlaşmaz hüküm arasında garip bir denge tutturmuştum: biri, hissettiğimin genel ve kaçınılmaz olduğu, diğeriyse bana özel ve başka türlü olabilecek bir şey olduğu hükmü. Gençlik çağının uçarı hayallerini düşünürken artık büyüyüp geride bıraktığım, yetişkinlikten önceki daha iyi halimi düşündüm ve o eski güzel evde Agnes'la birlikte geçirdiğim mutlu günler, başka bir dünyada yeniden yaşamaları mümkün olsa da burada asla yeniden can bulamayacak ölülerin hayaletleri gibi önümde belirdi.

Bazen, Dora'yla tanışmasaydık ne olurdu ya da neler olabilirdi acaba, diye düşündüğüm olurdu. Ama varlığımla o kadar bütünleşmişti ki böyle bir şeyin hayali bile yersizdi ve çok geçmeden bu hayal, örümcek ağı gibi havada süzülür, ulaşılmaz olup gözden yiterdi.

Ona olan sevgim daimîydi. Bu tarif ettiğim şey, zihnimin en derin köşelerinde uyuklar, uyanır gibi olup sonra yeniden uykuya dalardı. İçimde varlığına dair bir kanıt yoktu; söylediğim ya da yaptığım hiçbir şeyde bir etkisi olduğunu da sanmıyorum. Bütün küçük tasalarımızın ve planlarımın yükünü ben üstlendim; Dora kalemleri tuttu ve ikimiz de üzerimize düşeni gerektiği şekilde yaptığımızı hissettik. Dora bana gerçekten çok düşkündü ve benimle gurur duyuyordu; Agnes, Dora'ya eski arkadaşlarımın benim artan ünüm karşısında ne kadar gurur duyup heyecanlandıklarını ve kitabımı okuduklarında içinde yazanları benim ağzımdan duyar gibi olduklarını yazdığında Dora bunu, parlak gözlerinde sevinç gözyaşlarıyla, yüksek sesle okumuş ve benim ne sevgili, akıllı ve ünlü bir çocuk olduğumu söylemişti.

"Dizginsiz gönlümün kapıldığı ilk yanlış dürtü." O sıralarda, Mrs. Strong'un bu sözleri sık sık aklıma geliyor, hatta neredeyse aklımdan hiç çıkmıyordu. Gece yarısı çoğu kez bu düşünceyle uyanıyordum; bazen rüyalarımda bunu evlerin duvarlarında okuduğum bile oluyordu. Çünkü Dora'ya âşık olduğum ilk zamanlarda gönlümün dizginsiz olduğunu, dizginlenmiş olsaydı evlendiğimizde içten içe yaşamış olduklarını asla hissedemeyeceğini de biliyordum artık.

"Evlilikte olabilecek en büyük uyumsuzluk zihin ve hedef uyuşmazlığıdır." Bu sözler de aklımdaydı. Dora'yı kendime uydurmaya çalışmış ama bunun çok zor olduğunu görmüştüm. Geriye benim Dora'ya uyum sağlamam kalıyordu; onunla elimden geldiğince bir şeyler paylaşacak, mutlu olacaktım; omuzlamam gerekenleri omuzlayıp yine de mutlu olacaktım. Düşünmeye başladığımda yüreğime vermeye çalıştığım terbiye buydu. Böylece evlilikteki ikinci yılımız ilkinden daha mutlu geçti ve daha güzeli, Dora'nın hayatı güllük gülistanlık oldu.

Ama o yıl ilerledikçe Dora güçten düştü. Benimkilerden daha hafif ellerin onun karakterini şekillendirebileceğini ve

göğsündeki bir bebeğin gülücüklerinin benim çocuk-eşimi bir kadına dönüştürebileceğini ummuştum. Kısmet değilmiş. Ruh, küçük hapishanesinin eşiğinde bir an çırpındıktan sonra esaretinin farkında olmaksızın kanatlandı, gitti.

"Tekrar eskisi gibi koşmaya başladığımda Jip'le yarışacağım hala," dedi Dora. "Son zamanlarda çok ağırlaşıp tembelleşti."

Dora'nın yanında sessizce işini yapmakta olan halam, "Bence onun sorunu bundan daha ciddi canım," dedi. "Yaşlılık, Dora."

"Yaşlandı mı diyorsunuz?" dedi Dora hayret içinde. "Ah, Jip'in yaşlandığını düşünmek ne tuhaf!"

"Yaşımız ilerledikçe hepimizin maruz kaldığı bir durum bu, yavrucuğum," dedi halam neşeyle; "inan bana, ben de artık eskiden olduğu gibi bundan muaf hissetmiyorum."

Dora, Jip'e sevgiyle bakarak, "Ama Jip," dedi, "Jip'çik bile mi? Ah zavallıcık!"

Halam, "Ama o daha uzun süre dayanır gibi geliyor bana Tomurcuk," dedi Jip'e bakmak için kanepeden uzanan Dora'nın yanağına hafifçe vurarak; Jip de Dora'ya, arka ayakları üzerinde dikilip onun başı ve omuzlarının yanına çıkabilmek için birkaç tıknefes girişimde bulunarak karşılık verdi. "Bu kış kulübesine bir parça flanel koyalım; ondan sonra gör bak, baharda çiçeklerle birlikte yine taptaze çıkar ortaya. Tanrı küçük köpeği korusun!" dedi halam coşkuyla. "Kedi gibi dokuz canlı olsa ve bunların hepsini kaybetmek üzere de olsa son nefesini bana havlayarak verir bu, eminim!"

Dora onun kanepeye çıkmasına yardım etmişti ve Jip orada halama o kadar şiddetle tavır aldı ki düz duramayıp yan yan havlamaya başladı. Halam ona baktıkça o daha çok sinirleniyordu; çünkü halam son zamanlarda gözlük takmaya başlamıştı ve nedense Jip gözlüğü kişisel bir şey olarak algılıyordu.

Dora Jip'i ikna edip yanına yatırdı ve o sustuğunda, uzun kulaklarından birini okşayarak düşünceli düşünceli, "Jip'çik bile! Ah zavallıcık!" diye tekrarlayıp durdu.

"Ciğerleri iyi durumda," dedi halam sevinçle, "ve itirazları da kuvvetli. Şüphesiz önünde daha uzun yıllar var. Ama yarış yapmak için bir köpek arıyorsan Küçük Tomurcuk, o bunun için fazla güzel bir yaşam sürdü; ben sana başka köpek vereyim."

"Teşekkürler hala," dedi Dora cılız bir sesle. "Ama böyle bir şey yapmayın lütfen!"

"Yapmayayım mı?" dedi halam gözlüğünü çıkararak.

"Jip'ten başka köpek istemem," dedi Dora. "Jip'e ayıp olur! Ayrıca Jip'ten başka köpekle arkadaş olamam; çünkü o köpek evlenmeden önceki halimi bilmeyecek ve Doady evimize ilk geldiğinde ona havlamış olmayacak. Ne yazık ki Jip'ten başka bir köpeği sevemem hala."

Yeniden Dora'nın yanağına hafifçe vurarak, "Demek öyle!" dedi halam. "Haklısın."

"Gücenmediniz, değil mi hala?" dedi Dora.

Halam, "Sen ne kadar hassas bir çocuksun öyle!" diyerek sevgiyle ona doğru eğildi. "Niye güceneyim?"

"Yok yok, gerçekten güceneceğinizi düşünmedim," dedi Dora; "ama o kadar yorgunum ki Jip'ten bahsedince sersemledim bir an – biliyorsunuz, hep sersemimdir ama yorgunluktan iyice sersemledim. Şimdiye kadar yaşadığım her şeyi bilir o, değil mi Jip? Biraz değişti diye onu hiçe saymak olmaz, değil mi Jip?"

Jip sahibine iyice sokulup tembel tembel elini yaladı.

"Sahibini bırakıp gidecek kadar yaşlanmadın daha, değil mi Jip?" dedi Dora. "Birbirimize bir süre daha arkadaşlık ederiz herhalde!"

Tatlı Dora'm! Ertesi hafta pazar günü yemeğe inip de eski dostum Traddles'ı görünce (pazar günleri akşam yemeğini bizimle yerdi hep) o kadar sevinmişti ki birkaç gün içinde

"eskisi gibi etrafta koşturacağını" düşünmüştük. Ama sonra biraz daha bekleyin, yine biraz daha bekleyin dediler bize ve Dora ne öyle koştu ne de yürüdü. Hâlâ çok güzel ve neşeli görünüyordu; ama Jip'in etrafında dört dönerken o kadar çevik olan o minik ayakları pek cansız ve hareketsizdi artık.

Onu her sabah kucağımda aşağıya indiriyor, gece de yukarı taşıyordum. Ben onu taşırken Dora boynuma sarılıp ben sanki bir iddiayı kaybetmişim gibi gülerdi. Jip havlayıp etrafımızda sıçrar, sonra önümüzden koşup nefes nefese merdiven sahanlığında durarak geliyor muyuz diye arkasına bakardı. Hastabakıcıların en iyisi ve en neşelisi olan halam, adeta hareket eden bir şal ve yastık yığını halinde yorgun argın arkamızdan gelirdi. Mr. Dick şamdan taşıma işini asla kimseye bırakmazdı. Traddles genelde merdivenlerin başında durup bakardı ve dünyanın en tatlı kızına Dora'dan şen mesajlar iletme işini üstlenirdi. Bunu keyifli bir olaya dönüştürmüştük ve aramızda en keyifli olan da çocuk-eşimdi.

Ama bazen onu yukarı götürürken kollarımda hafiflemiş olduğunu hissediyordum ve sanki henüz göremediğim donmuş bir alana doğru ilerliyormuşum gibi bomboş bir duygu üzerime çöküyor ve beni uyuşturuyordu. Bu duyguyu ona bir ad vererek ya da onun üzerinde düşünerek tanımlamaktan kaçınıyordum; fakat bu duygunun ağırlığını iyice üzerimde hissettiğim bir gece, halam ona, "İyi geceler Küçük Tomurcuk," diye seslenerek yanından ayrıldığında tek başıma masamın önüne oturdum ve, "Bu ne fena bir isim ve tomurcuk nasıl da dalında solup gidiyor," diye düşünüp ağladım.

XLIX

Gizemli Bir Olaya Karışıyorum

Bir sabah, Canterbury'den Dernek'e gönderilmiş ve okurken hayli şaşırdığım şu mektubu aldım:

"Sevgili Beyefendi,

Elimde olmayan şartlar uzunca bir süredir, mesleki sorumluluklarımdan bulduğum her fırsatta, geçmişten, hafızanın binbir renge bürüdüğü sahneler ve olaylar üzerine düşündüğümde bana fevkalade memnuniyet veren ve her zaman verecek olan yakınlığımızı sekteye uğrattı. Bu gerçek, sevgili beyefendi, bir de yeteneklerinizin sizi taşıdığı mertebe, gençlik günlerimden tanıdığım arkadaşıma Copperfield adıyla seslenme özgürlüğünden beni mahrum kılıyor! Ancak anmaktan onur duyduğum bu adın, evimizin evrakında (Mrs. Micawber'ın muhafaza ettiği, önceki kiracılarla bağlantılı kayıtları kastediyorum) daima sevgiye varan şahsi duygularla saklanacağını bilmek benim için kâfi.

Şu anda size yazmak üzere kalemini eline almış olan, baştaki hataları ve bir dizi tesadüfi bahtsızlık nedeniyle halihazırdaki konumuna gelmiş bu batık gemi (böyle bir denizci tabiri yerinde olursa) gibi birinin, tekrar söylüyorum, bu koşullardaki birinin size iltifat ya da tebrik sözcükleri etmesi doğru olmaz. Bu işi daha yetkin ve namuslu ellere bırakıyor.

Eğer daha mühim uğraşlarınız bu kusurlu harfleri okumanıza izin verirse –durum elverdikçe olabilir de olmayabilir de bu– doğal olarak bu mektubu hangi amacın etkisinde kaleme aldığımı öğrenmek isteyeceksiniz. Bu merakın akla yakınlığını tamamen kabul ettiğimi söylememe izin verin; bunun parasal bir mevzu olmadığını belirterek bu merakı gidermeye başlayayım.

Yıldırıma hükmetmek ya da her şeyi yutan intikam alevlerini yönlendirmek gibi bende bulunması muhtemel herhangi bir yeteneğe doğrudan atıfta bulunmaksızın, en parlak hayallerimin sonsuza dek dağıldığını – huzurumun bozulduğunu – keyif alma gücümün yok olduğunu – kalbimin yerinin şaştığını – ve diğer insanların önünde artık başım dik yürüyemez olduğumu söyleyebilirim sanırım. Çiçek çürüdü. Fincan ağzına kadar acıyla dolu. Solucan işbaşında ve çok geçmeden kurbanından kurtulacak. Ne kadar çabuk, o kadar iyi. Ama konuyu dağıtmayayım şimdi.

Mrs. Micawber'ın, bir anne, eş ve kadın olarak üç yönlü uygulamış olduğu o yatıştırıcı etkinin bile çare olamadığı, acılı bir zihinsel konumda bulunduğumdan kısa bir süreliğine kendimden kaçma ve kırk sekiz saat kadar bir süreyi başkentin eski günlerde beni eğlendiren yerlerini yeniden ziyaret etmeye ayırma niyetindeyim. Ayaklarım beni, insana evindeymiş gibi bir dinginlik ve iç huzuru veren diğer pek çok sığınağın yanı sıra King's Bench Hapishanesi'ne götürecek. İki gün sonra akşam saat tam yedide (Tanrı izin verirse) resmî davalar sonucu verilen hapis cezalarının infazında kullanılan o yerin güney duvarının önünde olacağımı söylemekle, mektup yoluyla kurduğum bu iletişimin amacını yerine getirmiş olacağım.

Eski dostum Mr. Copperfield'ın ve yine eski dostum Manevi Tapınak üyesi Mr. Thomas Traddles'ın –tabii kendisi hâlâ varsa ve cana yakınlığını koruyorsa– benimle buluşmaya, böylece eski günlerdeki ilişkileri tazelemeye

tenezzül etmelerini rica etmeye yüzüm yok. Ancak size şu kadarını söyleyebilirim ki belirttiğim saat ve yerde karşınıza çıkacak olan,

Yıkık bir kulenin
Enkazı

WILKINS MICAWBER'dır.

Not: Yukarıda yazdıklarıma, Mrs. Micawber'ın niyetimden haberdar olmadığı bilgisini eklemenin uygun olacağını düşündüm."

Mektubu defalarca okudum. Mr. Micawber'ın süslü üslubunu ve mümkün olan ya da olmayan her durumda böyle oturup uzun uzun mektuplar yazma konusundaki hevesini hesaba katınca, bu dolambaçlı iletişimin altında başka bir şeyin yattığına inandım. Mektubu bir kenara koyup düşündüm ve sonra yine alıp bir kez daha okudum; ben hâlâ bu mektupla uğraşıyordum ki kafamın en karışmış olduğu anda Traddles geldi.

"Dostum," dedim, "gelişine bundan daha fazla sevinemezdim. Makul fikirlerinden yararlanmam için en uygun zamanda geldin. Mr. Micawber'dan tuhaf bir mektup geldi Traddles."

"Öyle mi?" dedi Traddles hayretle. "İşe bak! Bana da Mrs. Micawber'dan geldi!"

Yürümekten yüzü kızarmış olan ve saçları hem bu egzersizin hem de heyecanın etkisiyle şen bir hortlak görmüş gibi dikleşen Traddles, mektubunu çıkararak benimkiyle değiştirdi. Merakla Mr. Micawber'ın mektubunu okuyuşunu izledim ve kaşlarını kaldırıp, "'Yıldırıma hükmetmek ya da her şeyi yutan intikam alevlerini yönlendirmek' mi? Tanrı beni korusun Copperfield!" deyişine karşılık verdikten sonra ben de Mrs. Micawber'ın mektubunu okumaya koyuldum.

Mektubunda şunlar yazıyordu:

"Thomas Traddles'a selamlarımı iletiyorum. Bir zamanlar kendisiyle tanışmış olmaktan dolayı mutluluk duyan bu kişiyi hâlâ hatırlıyorsa, onun biraz vaktini alabilir miyim? Mr. T. T.'yi temin ederim ki eğer delirecek durumda olmasam kendisinin iyiliğine sığınmazdım.

Bunu söylemek bana derin bir üzüntü verse de bu mutsuz durumumu Mr. Traddles'a açmamın ve kendisinin anlayışına sığınmak istememin sebebi (önceleri çok evcimen olan) Mr. Micawber'ın karısından ve evinden uzaklaşmasıdır. Mr. T., Mr. Micawber'ın halindeki bu değişikliği, çılgınlığı ve zorbalığı layıkıyla tasavvur edemez. Bu hali yavaş yavaş artarak, akıl yolunu terk ettiği görünümünü aldı. Mr. Traddles'ı temin ederim, gün geçmiyor ki bir kriz yaşanmasın. Mr. Micawber'ın ruhunu Ş.'ye sattığını söylemesini duymaya artık alıştım dersem, Mr. T.'ye duygularımı tasvir etmeme gerek kalmayacaktır. Sonsuz güven, uzun süredir yerini artık en belirgin özellikleri olan gizem ve sırra bıraktı. En ufak bir kışkırtma, hatta akşam ne yemek istediğini sormam bile benden ayrılmak istediğini söylemesine sebep oluyor. Dün gece, 'limon güzeli' –yöresel bir şekerleme– almak için çocukça bir şekilde kendisinden iki peni isteyen ikizlere istiridye bıçağını çekti!

Mr. Traddles'tan bu tür ayrıntılara girmemi mazur görmesini rica edeceğim. Bunlar olmadan Mr. T.'nin yürek burkan halim hakkında bir fikir edinmesi çok zor.

Şimdi Mr. T.'ye mektubumun meramını açıklamaya çalışabilir miyim? Kendimi onun dostane ilgisine teslim etmeme izin verir mi? Ah verir tabii, onun yüreğini bilirim ben çünkü!

Seven kişinin gözünden kolay kolay bir şey kaçmaz; hele ki bu kişi bir kadınsa. Mr. Micawber Londra'ya gidiyor. O her ne kadar bu sabah, kahvaltıdan önce, mutlu günlerden kalma kahverengi valize taktığı adres kartını yazarken elini

dikkatlice gizlemeye çalıştıysa da evliliği için endişelenen o kartal bakışlardan kaçmadı ve d, r, a harfleri ayırt edildi. Arabanın West-End'de varacağı yer Golden Cross. Acaba Mr. T.'den, yoldan çıkmış kocama ulaşıp onunla konuşmasını rica edebilir miyim? Mr. Micawber'la acılı ailesinin arasını bulmasını rica edebilir miyim acaba kendisinden? Ah olmaz ama, bu çok olur!

Eğer Mr. Copperfield şu namı olmayanı hatırlarsa, Mr. T. ona değişmez takdirlerimi ve benzeri ricalarımı iletmeyi kabul eder mi? Her halükârda kendisi bu iletişimi gizli tutacak ve hiçbir koşulda bunu, uzaktan yakından, Mr. Micawber'ın yanında ima etmeyecek kadar hayırseverdir. Eğer Mr. T. bu mektuba karşılık verecek olursa (ki bunu pek olası bulmuyorum) Canterbury Posta Merkezi'ne M. E. adına gönderilecek bir mektup, kendisinin büyük bir ıstırap içinde olduğunu açıklayan kişiye ismiyle gönderilecek bir mektuptan daha az acılı sonuçlar yaratacaktır.

Mr. Thomas Traddles'a saygılarım ve ricalarımla,
EMMA MICAWBER."

Ben mektubu iki kere okuduktan sonra gözlerini üzerime dikerek, "Mektup hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu Traddles.

"Sen diğeri hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordum ben de. Çünkü hâlâ çatık kaşlarla bunu okuyordu.

"Bence Copperfield, ikisi de," dedi Traddles, "Mr. ve Mrs. Micawber'ın diğer bütün mektuplarında anlattıklarından çok daha fazlasını içeriyor ama bunun ne olduğunu tam bilmiyorum. İkisi de iyi niyetle yazılmış, buna şüphe yok ve birbirlerinden habersizler. Zavallıcık!" derken Mrs. Micawber'ın mektubunu kastediyordu ve ikimiz yan yana durmuş, iki mektubu karşılaştırıyorduk. "Her halükârda Mrs. Micawber'a yazıp Mr. Micawber'ı mutlaka göreceğimizi söylemek iyi olacak."

Ben de bunu hemen kabul ettim çünkü Mrs. Micawber'ın önceki mektubunu biraz hafife aldığım için kendimi suçlu hissediyordum. O sırada yazdıkları zihnimi epey meşgul etmişti, ama o aileye dair bildiklerim, kendi meselelerim ve ondan bir daha haber almamak, bu konuyu geçiştirmeme sebep olmuştu. Micawberlar sık sık aklıma gelirdi; en çok da onların Canterbury'de ne tür "parasal yükümlülükler" altına girdiklerini merak eder, Mr. Micawber'ın Uriah Heep'in yanında kâtip olarak çalışmaya başladığında bana karşı ne kadar mahcup olduğunu anımsardım.

Şimdi Mrs. Micawber'a, ikimiz adına rahatlatıcı bir mektup yazdım ve ikimiz de bunu imzaladık. Bunu postaya vermek için kente yürürken Traddles'la uzun uzun konuştuk ve şimdi burada yinelememe gerek olmayan bir dolu tahmin yürüttük. Öğleden sonra derdimizi halama danıştık; ama aldığımız tek belirgin karar, Mr. Micawber'la randevumuza zamanında gitmek oldu.

Kararlaştırdığımız yere on beş dakika önce gitmiş olsak da Mr. Micawber'ı orada bulduk. Kollarını kavuşturmuş, duvarın tepesindeki sivri parmaklıklara, sanki bunlar gençliğinde gölgesinde oturduğu dallarmış gibi duygulu duygulu bakıyordu.

Yanına gittiğimizde hali tavrı öncekilerden daha şaşkın ve daha az kibardı. Bu gezi sebebiyle resmî siyah takımını çıkarmış, yerine eski ceketiyle dar bir pantolon giymişti; ama eski havası yoktu pek. Onunla konuşurken Mr. Micawber yavaş yavaş düzeldi; ama monoklü eskisi gibi rahatça asılı değildi ve gömleğinin yakası eski heybetinde olsa da sarkık duruyordu.

İlk selamlaşmanın ardından, "Beyler!" dedi Mr. Micawber, "İşte zor zamanda imdada yetişen gerçek dostlar sizsiniz. İzin verirseniz öncelikle eşiniz Mrs. Copperfield ile sizin müstakbel eşiniz Mrs. Traddles'ın sağlıklarını sorayım – tahmin ediyorum ki Mr. Traddles, kalbinizi verdiğiniz ki-

şiyle iyi günde ve kötü günde birlikte olmak üzere birleşemediniz daha."

Kibarlığına teşekkür edip ona uygun bir şekilde karşılık verdik. Sonra bizim dikkatimizi duvara çekerek, "İnanın ki beyler," diye söze başladığında gözümü karartıp bize böyle mesafeli bir şekilde hitap etmesine itiraz ettim ve bizimle eskisi gibi konuşmasını rica ettim.

Mr. Micawber elimi tutarak, "Sevgili Copperfield," dedi, "samimiyetiniz beni yendi. Bir zamanlar insan denen o tapınağın kırık bir parçası olan bendenizi böyle bağrınıza basmanız –izninizle bunu bu şekilde ifade edeyim– ortak tabiatımıza onur veren bir yüreğe işaret ediyor. Ben de tam, varlığımın en mutlu saatlerinden bir kısmını geçirdiğim bu dingin yere tekrar bakmakta olduğumu belirtmek üzereydim."

"Mrs. Micawber sayesinde öyledir mutlaka," dedim. "Umarım iyidir kendisi."

Bu lafın üzerine yüzü gölgelenen Mr. Micawber, "Teşekkürler," dedi, "idare ediyor işte." Sonra da başını üzgün bir şekilde öne sallayıp, "Şu Bench'e bak! Onca senenin ardından ilk kez, geçitten bir türlü gitmeyen o ısrarlı sesler tarafından her gün o kahredici parasal yükümlülüklerin altında bırakılmadığım, alacaklıların gelip çalabileceği kapı tokmağı olmayan, tebligatın gereksiz olduğu ve gözaltındaki kişilerin sadece girişte tutulduğu yer!" dedi ve, "Beyler," diye devam etti, "şu tuğla yapının tepesindeki bu demir iskeletin gölgesi geçitteki çakılların üzerine düştüğünde, çocuklarımın o girift gölgenin labirentlerinde, kara çizgilerden kaçınarak minik minik yürüdüğünü gördüm. Oradaki her bir taşı bilirim. Zayıflık gösterirsem beni hoş görün."

"O zamandan beri hepimiz hayatta yolumuzu bulduk Mr. Micawber," dedim.

Keskin bir tavırla, "Mr. Copperfield," dedi Mr. Micawber, "oranın sakiniyken diğer insanların yüzüne bakabiliyor, beni kızdıranın başına bir yumruk atabiliyordum. Artık insanlarla aram o kadar müthiş değil!"

Mr. Micawber üzgün bir tavırla binaya arkasını dönüp bir taraftan benim koluma, diğer taraftan Traddles'ın koluna girerek aramızda yürüdü.

Mr. Micawber omzunun tepesinden sevgiyle bakarak, "Mezara giden yolda bazı önemli yerler var ki, bu dilek Tanrı'ya saygısızlık olmasa insan oradan hiç geçmemiş olmak ister. İnişli çıkışlı kariyerimde Bench böyle bir yerdir işte."

"Ah, sizin canınız sıkkın Mr. Micawber," dedi Traddles.

"Öyle," dedi Mr. Micawber hemen.

"Umarım," dedi Traddles, "hukuka olan nefretinizden kaynaklanmıyordur bu, çünkü biliyorsunuz, ben de bir avukatım."

Mr. Micawber tek kelime etmedi.

Kısa bir sessizliğin ardından, "Arkadaşımız Heep nasıl Mr. Micawber?" diye sordum.

Mr. Micawber heyecana kapılarak, "Sevgili Copperfield," dedi solgun bir yüzle, "bana patronumu onun arkadaşı olarak soruyorsanız, kusura bakmayın diyeceğim; eğer onu bana BENİM arkadaşım olarak soruyorsanız alaycı bir şekilde buna gülerim. Bana onu hangi vasıfla sorarsanız sorun, gücenmeyin ama, size cevabımı şununla sınırlandırayım – sağlığı ne durumda olursa olsun, tilki gibi görünür; hatta şeytan gibi diyeyim. İzin verirseniz, şahsen, beni mesleki anlamda müthiş umutsuzluğa düşüren bir konuya girmemeyi tercih edeceğim."

Bilmeden onu bu kadar rahatsız eden bir konuya değindiğim için üzüldüğümü ifade ettim. Aynı hatayı tekrarlamamaya özen göstererek, "Eski arkadaşlarımız Mr. ve Miss Wickfield nasıllar acaba?" diye sordum.

Mr. Micawber şimdi kızararak, "Miss Wickfield," dedi, "her zamanki gibi örnek ve parlak bir şahıs. Sevgili Copperfield, kendisi berbat bir tecrübenin içinde pırıl pırıl parlayan tek yıldız. Hele o genç hanıma olan saygım, kişiliğine duyduğum hayranlık, onun sevgisine, dürüstlüğüne ve iyiliğine

olan düşkünlüğüm! – Şu halime baksanıza," dedi Mr. Micawber, "beni bir aşağı sokağa götürün, zira şu ruh halimle bunu beceremeyeceğim!"

Mr. Micawber'ı dar bir sokağa taşıdık ve orada cep mendilini çıkarıp sırtını duvara yaslayarak durdu. Ben de ona Traddles'ın baktığı kadar ciddi bir şekilde bakıyor olsaydım bizim ona cesaret vermek için orada olduğumuzu düşünmezdi kuşkusuz.

Mr. Micawber, "Bu benim kaderim," dedi yapmacıksız bir şekilde hıçkırıklara boğularak –ama bunu yaparken bile yüzünde bir kibarlık yapıyormuş gibi o alışıldık ifade vardı– "tabiatımıza ait hoş duyguların benim için bir utanç olması, benim kaderim beyler. Miss Wickfield'a olan saygım, yüreğime saplanan bir ok yağmuru sanki. İsterseniz beni bırakın da bir serseri olarak dünyayı dolaşayım. Solucan çok kısa bir sürede benim işimi bitirir."

Onun bu yakarısına kulak asmayıp, cep mendilini yerine koyup yakasını kaldırıncaya ve mahallede kendisini izleyen herhangi biri varsa onu kandırmak için şapkasını iyice yana yatırıp bir şarkı mırıldanıncaya kadar Mr. Micawber'ın yanında durduk. Sonra, onu bu kadar çabuk gözden kaybetmenin nelere mal olacağından emin olmadığımdan, eğer Highgate'e gelirse onu halamla tanıştırmaktan çok büyük mutluluk duyacağımı ve kendisine yatacak yer verileceğini söyledim.

"Bize o yaptığınız içkiden hazırlarsınız," dedim, "ve daha keyifli anıları yâd ederek aklınızdakileri unutursunuz, Mr. Micawber."

"Ya da arkadaşlara açılmak sizi rahatlatacaksa bize anlatırsınız Mr. Micawber," dedi Traddles tedbirli bir tavırla.

"Beyler," dedi Mr. Micawber, "nasıl isterseniz öyle olsun! Ben suların yüzeyinde bir saman çöpüyüm ve sarkıntılar beni her yöne dağıtıyor – pardon, akıntılar diyecektim."

Yine kol kola yürüdük; arabayı tam kalkmak üzereyken yakaladık ve yolda fazla zorlukla karşılaşmadan Highgate'e

vardık. Çok huzursuzdum ve ne diyeceğimi ya da yapacağımı bilmiyordum – belli ki Traddles da aynı durumdaydı. Mr. Micawber ise genel olarak derin bir kasvete gömülmüş gibiydi. Ara sıra kendini toparlamak için bir şeyler yaptığı, bir melodinin son kısmını mırıldandığı oluyordu; ama gömüldüğü derin melankoli, tek yana eğik şapkasının gülünç hali ve gözlerine kadar çektiği yakasıyla iyice katmerlenmişti.

Dora pek iyi olmadığı için bizim eve değil, halamın evine gittik. Hizmetçi gidip çağırınca halam geldi ve Mr. Micawber'ı nazik bir samimiyetle karşıladı. Mr. Micawber onun elini öpüp pencerenin önüne geçti ve cebinden mendilini çıkararak kendi kendiyle zihinsel bir mücadeleye girişti.

Mr. Dick evdeydi. Huzursuz görünen insanlara o kadar sevecen davranır ve bu kişileri o kadar çabuk fark ederdi ki Mr. Micawber'la beş dakika içinde beş altı defa tokalaştı. Mr. Micawber'a gelince, tüm sıkıntısının içinde, tanımadığı birinden gördüğü bu sıcaklık ona öyle dokunmuştu ki birbiri ardına her tokalaşmada, "Sevgili beyefendi, beni fethettiniz!" dedi ve bu da Mr. Dick'in o kadar hoşuna gitti ki ellerine tekrar tekrar, öncekinden daha güçlü bir şekilde atıldı.

"Hanımefendi, izin verirseniz," dedi Mr. Micawber halama, "bu beyefendinin içtenliği, geleneksel sporlarımızın biraz kaba olanlarından birinden bir ifade ödünç alacak olursam, beni tuşa getirdi. Bu kadar kafa karışıklığı ve kaygıyla baş etmeye çalışan bir adam için böyle bir karşılama zor bir şey, sizi temin ederim."

"Arkadaşım Dick sıradan bir adam değildir," diye karşılık verdi halam gururla.

"Bunu anladım," dedi Mr. Micawber. "Sevgili beyefendiciğim!" dedi sonra, çünkü Mr. Dick yeniden onun elini sıkıyordu. "İçtenliğiniz derinden etkiledi beni!"

Mr. Dick endişeli bir bakışla, "Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?" diye sordu.

Mr. Micawber bir iç çekerek, "Berbat, beyefendiciğim," dedi.

"Moralinizi yüksek tutun," dedi Mr. Dick, "ve kendinizi sıkmayın."

Mr. Micawber bu dostça sözlerle ve Mr. Dick'in yeniden elini sıkmasıyla kendini iyice kaybetmişti. "İnsan mevcudiyetinin zengin panoramasında, ara sıra bir vahayla karşılaştığım olmuştur ama şu anki kadar yeşiline ve taşkınına rastlamamıştım!" dedi.

Başka zaman olsa bu durum beni eğlendirirdi ama hepimizin biraz rahatsız ve huzursuz olduğunu sezmiştim ve Mr. Micawber'ın bir şeyleri açıklamakla açıklamamak arasında kalışını o kadar endişeli bir şekilde izledim ki resmen telaş basmıştı. Sandalyesinin ucunda oturan Traddles, gözleri kocaman açılmış ve saçları her zamankinden daha dik bir halde, sesini çıkarmadan, bir yere bir Mr. Micawber'a bakıyordu. Halam ise en keskin gözlemlerinin odağına yeni misafiri koymuştu, aklı ikimizinkinden daha çok başındaydı; çünkü Mr. Micawber'la sohbet ediyor, bu durumun hoşuna gidip gitmediğine bakmadan onu konuşturuyordu.

"Siz yeğenimin çok eski bir arkadaşınız Mr. Micawber," dedi halam. "Keşke sizinle daha önce tanışma mutluluğuna erişseydim."

"Hanımefendi," dedi Mr. Micawber, "keşke ben de sizinle daha önce tanışma şerefine nail olsaydım. Şu anda karşınızda gördüğünüz kişi gibi perişan biri değildim o zaman."

"Umarım Mrs. Micawber ve aileniz iyidir beyefendi," dedi halam.

Mr. Micawber başını eğdi. Kısa bir sessizliğin ardından umutsuzca, "İdare ediyorlar işte," dedi. "Berduşlar ne kadar olabilirse o kadar iyi onlar da."

"Tanrı sizi korusun!" dedi halam aniden heyecanla. "Neden bahsediyorsunuz siz?"

"Hanımefendi, ailemin rızkı tehlikede," dedi Mr. Micawber. "Patronum..."

Bu noktada Mr. Micawber kışkırtıcı bir şekilde sustu ve içkisini hazırlarken kullandığı diğer bütün malzemelerle bir-

likte önüne koyulmaları talimatını verdiğim limonların kabuklarını soymaya başladı.

Mr. Dick, nazik bir şekilde hatırlatmak ister gibi kolunu sallayarak, "Patronunuz tabii," dedi.

"Sevgili beyefendi," dedi Mr. Micawber, "bana hatırlattınız, size minnettarım." Yeniden tokalaştılar. "Hanımefendi, patronumun –yani Mr. Heep'in– bir keresinde bana söylediğine göre, onunla yaptığım sözleşmeyle bağlantılı olarak bana bir maaş ödenmiyor olsa, hokkabaz olup kılıç yutarak, yakıcı elementi yiyerek memleketi dolaşmak zorunda kalırdım. Çocuklarımın, geçimlerini sağlamak için sokaklarda akrobatlık yapmak zorunda kalması, Mrs. Micawber'ın da laterna çalarak onların sıradışı yeteneklerine eşlik etmesi hâlâ bir olasılık."

Mr. Micawber, tamamen alakasız ama etkileyici bir bıçak savurmasıyla, bu gösterilerin kendisi öldükten sonra olabileceğini düşündüğünü ifade etti; sonra da umutsuz bir havayla kabuk soyma işine döndü.

Halam dirseğini, genelde yanında duran küçük yuvarlak masaya dayadı ve dikkatli bir şekilde Mr. Micawber'a baktı. Kendi isteğiyle açıklamaya hazır olmadığı bir şeyi açıklaması için onu sıkıştırma fikrinden hoşlanmasam da bu noktada bir şey derdim ama birden, en kaydadeğer olanları, limon kabuklarını çaydanlığa, şekeri mum söndüreceğinin tablasına, alkolü boş testiye koymak ve şamdandan, kendinden emin bir tavırla kaynar su dökmeye çalışmak olan bir dizi garip davranışta bulunmaya başladı. Bir krizin yaklaştığını gördüm ve sonra geldi de. Mr. Micawber tüm malzemelerini toparlayıp sandalyesinden kalktı, cebinden mendilini çıkardı ve gözyaşlarına boğuldu.

"Sevgili Copperfield," dedi Mr. Micawber gözlerine götürdüğü mendilin ardından, "bu bilhassa sorunsuz bir zihin ve izzetinefis gerektiren bir iş. Yapamam bunu. Mümkün değil."

"Mr. Micawber," dedim, "mesele nedir? Lütfen konuşun. Dostlar arasındasınız."

"Dostlar arasında, doğru efendim!" diye tekrarladı Mr. Micawber ve içinde tuttuğu her şey dökülmeye başladı. "Tanrı aşkına, zaten dostlar arasında olduğum için böyle bir ruh halindeyim ya. Sorun ne mi beyler? Sorun olmayan ne ki? Sorun hainlik; sorun alçaklık; kandırma, dolandırma, komplo sorun ve tüm bu kötülük onun başının altından çıkıyor – HEEP'in!"

Halam ellerini çırptı ve hepimiz deli gibi yerimizden fırladık.

Mr. Micawber cep mendilini elinde çılgınca sallayıp ara ara sanki inanılmaz zor şartlar altında yüzüyormuş gibi, iki kolunu kulaç atar gibi yaparak, "Mücadele sona erdi!" dedi. "Bu hayatı daha fazla sürdürmeyeceğim. Hayatı çekilir kılan her şeyden kopuk, sefil bir adamım ben. O iğrenç, rezil herifin hizmetinde her şey yasak. Bana karımı geri verin, bana ailemi geri verin, şu anda benim ayaklarımdaki çizmelerle yürüyen şu aşağılık sefili alın da yerine Micawber'ı koyun ve bana yarın kılıç yut deyin, yutayım. Hem de afiyetle!"

Hayatım boyunca onun kadar öfkeli bir adam görmemiştim. Mantıklı bir yere varabilelim diye onu sakinleştirmeye çalıştım; ama o giderek daha çok öfkeleniyordu ve hiçbir şey duymuyordu.

Mr. Micawber, "Elimi kimseye uzatmayacağım," diyerek nefesini öyle bir tutup bıraktı ve hıçkırıklara boğuldu ki, bu haliyle, soğuk sularla savaşan bir adam gibi göründü; "ta ki – o iğrenç yılanı –HEEP'i! – paramparça edene kadar! Ben – bir – Vezüv Yanardağı'nı – o ahlaksız herifin – HEEP'in – üstüne patlatıncaya kadar kimsenin konukseverliğini kabul etmeyeceğim! O utanmaz arlanmaz yalancının – HEEP'in – çenesini dağıtmadan – bu – çatının altında – içtiğim – her içecek – özellikle de punç – boğazımda kalsın! O – ikiyüzlünün dik âlâsı, iflah olmaz yalancıyı – HEEP'i – ne idiği

belirsiz atomlarına ayrılana dek – ezinceye kadar – kimseyi görmeyeceğim – ve – hiçbir – şey söylemeyeceğim – ve – hiçbir yerde kalmayacağım!"

Mr. Micawber oracığa yığılıp kalacak diye korkmuştum. Bu anlaşılmaz cümleleri söylemeye çalışırken verdiği mücadele ve Heep'in adını söylemeye yaklaştığında o isme doğru dişini tırnağına takarak ilerleyip bayılacak gibi bir halde üstüne atılışı ve onu mucizevi denebilecek bir vurguyla telaffuz edişi korkutucuydu; şimdiyse yüzünde, orada hiç olmaması gereken her türlü renkle, öfkeyle soluyarak sandalyesine çöküp bize bakarken ve boğazına kızgın bir telaşla dizilen yumrular adeta alnına kadar çıkmışken, gerçekten sınırlarını aşırı zorlamış gibi bir hali vardı. Yardım etmek için yanına gidecek oldum ama elini sallayıp beni uzaklaştırdı ve söylediklerimi hiç dinlemedi.

"Hayır Copperfield! Miss Wickfield – o becerikli alçağın – HEEP'in – sebep olduğu hataları düzeltene kadar – konuşma yok!" (Tek kelime bile edecek halde değildi, ama bu isim ona inanılmaz bir enerji veriyordu.) "Açıklanamaz bir sır – tüm dünyadan – istisna yok – hafta arasında – kahvaltı saatinde – halan – ve müthiş arkadaş canlısı beyefendi dâhil – herkesin huzurunda – Mrs. Micawber ve ben – Canterbury'deki otelde – Auld Lang Syne korosu eşliğinde – çekilmez zorba – HEEP'i – ifşa edeceğiz! Diyecek başka bir şey yok – ikna dinlemem – hemen gitmeli – kendini kötülüğe adamış ve yıkıma mahkûm hainin – HEEP'in peşindeyken – kimseyle olmaya – dayanamıyorum!"

Mr. Micawber, devam edebilmesinin tek sebebi olan sihirli kelimeyi son bir defa, daha öncekileri geride bırakacak bir çabayla tekrar ederek evden aceleyle çıktı ve bizi, heyecan, umut ve merak içinde bırakarak kendininkine benzer bir vaziyete soktu. Ama o zaman bile mektup yazma tutkusu karşı koyulamayacak kadar güçlüydü; heyecanımız, umudumuz ve merakımız hâlâ doruktaydı ki bana civardaki bir handan şu pastoral not geldi:

"Çok gizli ve kişiye özel.

Sevgili Beyefendi,

Geçen günkü heyecanımdan dolayı, kusursuz halanıza sizin aracılığınızla özürlerimi sunmak isterim. Uzun süredir zapt edilen ama için için yanan bir volkan patlamasının sebebi, anlaşılması tarifinden daha kolay olan içsel bir mücadeleydi.

Bir zamanlar Mrs. Micawber'la birlikte –Tweed Nehri'nin ötesinde yetişmiş ölümsüz vergi memurunun* meşhur şarkısında– seslerimizi sizinkiyle birleştirme onuruna eriştiğimiz Canterbury'deki o handa haftaya bugün sabahleyin yapacağım buluşmayla ilgili size anlaşılır bir bilgilendirme yapabildiğimi sanıyorum.

İnsanoğlunun yüzüne bakabilmemin tek yolu olan bu görevi yerine getirip, yapılanları telafi ettikten sonra varlığım sona erecek. Sadece o evrensel istirahat yerinde ben de yerimi alacağım ve orada;

Her biri dar hücresinde ebediyete yatmış,
Küçük köyün çetin ataları uyumakta,**
Mezar taşımdaki tek yazıysa:
WILKINS MICAWBER."

---

* Yazar burada, 1789-1792 yılları arasında vergi memuru olarak çalışmış olan Robert Burns'e atıfta bulunuyor. (ç.n.)

** Thomas Gray'in "Elegy Written in a Country Churchyard" şiirinden. (e.n.)

L

Mr. Peggotty'nin Hayali Gerçek Oluyor

Martha'yla nehrin kıyısındaki sohbetimizin üzerinden birkaç ay geçmişti. Onu daha sonra hiç görmemiştim ama o Mr. Peggotty'yle birkaç defa iletişime geçmişti. Martha'nın azimli müdahalesinden bir şey çıkmamıştı; keza Mr. Peggotty'nin bana anlattıklarından, Em'ly'nin kaderiyle ilgili hiçbir ipucu edinememiştim. İtiraf etmeliyim ki artık onu kurtarmaktan ümidi kesmiştim ve öldüğüne olan inancım her geçen gün daha çok artıyordu.

Mr. Peggotty'nin inancı sarsılmamıştı daha. Bildiğim kadarıyla –ve dürüst yüreğinin bana karşı şeffaf olduğuna inanıyorum– Em'ly'yi bulacağına dair kesin inancından asla şaşmadı. Sabrı hiç tükenmedi. Bu inancının bir gün tek bir darbeyle yerle bir olarak ona ıstırap verebileceğinden endişe etsem de bu inancında öyle ulvi bir şey vardı ve bunun, onun iyi mizacının en saf, en derin köşelerine demir atmış olduğunu öyle etkileyici bir şekilde ortaya koyuyordu ki ona duyduğum saygı ve hürmet her gün daha da güçleniyordu.

Umut edip başka hiçbir şey yapmayan tembel bir inanç değildi onunki. Hayatı boyunca hep canla başla çalışmış bir adamdı ve yardıma ihtiyaç duyduğu her işte kendi payına düşeni tam manasıyla yapması ve böylece kendine de yar-

dımcı olması gerektiğini biliyordu. Eski teknenin camında kazara ışık yoktur diye kuruntuya kapılıp gece gece yola çıktığını ve Yarmouth'a yürüdüğünü bilirim. Gazetede Em'ly'yi ilgilendiriyor olabilecek bir şey okuduktan sonra, eline değneğini alıp üç dört millik bir yola çıktığını da. Miss Dartle'ın bana anlattıklarından sonra deniz yoluyla Napoli'ye kadar gidip gelmişti. Tüm yolculukları zor şartlarda gerçekleşiyordu; çünkü parasını hep Em'ly'yi bulduğu zaman, ona harcamak üzere biriktiriyordu. Bu uzun kovalamaca boyunca Mr. Peggotty'nin yakındığını ya da yorulduğunu, bıktığını söylediğini hiç duymadım.

Dora da evlendiğimizden beri onu pek çok kere görmüştü ve onu severdi. Şimdi, çocuk-eşim ürkek bir merakla mavi gözlerini onun yüzüne kaldırmışken elinde kaba şapkasıyla, Dora'nın kanepesinin yanında duran Mr. Peggotty'nin bedenini gözümün önüne getirmeye çalışıyorum. Bazı akşamlar alacakaranlıkta, benimle konuşmaya geldiğinde piposunu bahçede benimle bir ileri bir geri yavaş yavaş yürürken içmesini önerirdim; sonra onun ıssız evi, ateş yanarken evin büründüğü, benim çocuk gözlerime çok huzurlu görünen hava ve evin etrafında inleyen rüzgâr, en canlı haliyle gözümün önüne gelirdi.

Bir akşam bu saatlerde bana anlattıklarına göre, bir önceki akşam dışarı çıktığında Martha'yı evinin yakınlarında beklerken görmüştü ve ona, ne olursa olsun kendisini tekrar görmeden Londra'dan ayrılmaması gerektiğini söylemişti.

"Neden olduğunu söyledi mi peki?" diye sordum.

"Sordum küçükbey," dedi Mr. Peggotty, "ama çok az konuşuyor, benden söz aldıktan sonra hemen gitti."

"Kendisini bir daha ne zaman görebileceğinizi söyledi mi?" diye sordum.

Mr. Peggotty elini dalgın dalgın yüzünde gezdirerek, "Hayır küçükbey," dedi. "Ben de sordum bunu; ama (dediğine göre) daha fazla bir şey söyleyemezdi."

Beslediği cılız umutlar konusunda Mr. Peggotty'yi cesaretlendirmeyi uzun süredir bırakmıştım, bu bilgi karşısında da onu yakında göreceğini düşündüğümü söylemekle yetindim. Bana düşündürdüğü ihtimalleri kendime sakladım, bunlar hayli zayıf ihtimallerdi zaten.

Bundan iki hafta kadar sonra bir akşam bahçede yalnız başıma yürüyordum. O akşamı çok iyi hatırlıyorum. Mr. Micawber'ın heyecanlı bekleyiş haftasının ikinci günüydü. Bütün gün yağmur yağmıştı ve hava rutubetliydi. Ağaçlarda yapraklar gürdü ve yağmurdan ağırlaşmışlardı; ama gökyüzü hâlâ karanlık olmasına rağmen yağmur dinmişti; umut dolu kuşlar cıvıl cıvıl şakıyorlardı. Ben bahçede ileri geri yürürken etrafa alacakaranlık çöktü ve kuşların minik sesleri kesildi; en narin ağaçların bile hiç kıpırdamadan durduğu, ara ara dallardan düşen damlaların sesinden başka çıtın çıkmadığı, kır akşamına özgü o tuhaf sessizlik hâkim oldu her yere.

Kulübemizin yanında bir çardak ve sarmaşıktan oluşan küçük bir yeşil alan vardı ve bahçede gezinirken buradan bakınca evin ön tarafındaki yol görünüyordu. Kafamın bir sürü şeyle meşgul olduğu sırada gözlerimi o yana çevirdim ve ileride, üzerinde düz bir pelerin olan birini gördüm. Hevesle benim olduğum tarafa eğilmişti ve eliyle beni çağırıyordu.

"Martha!" dedim ona doğru giderek.

Tedirgin bir fısıltıyla, "Benimle gelebilir misiniz?" diye sordu. "Mr. Peggotty'ye gittim ama evde değildi. Ona bir not yazıp gelmesi gereken yeri belirttim ve kendi elimle masasına bıraktım. Çok gecikmez dediler. Ona haberlerim var. Siz de gelebilir misiniz hemen?"

Cevabım hemen kapıya gitmek oldu. Sanki sabırlı ve sessiz olmamı ister gibi eliyle telaşlı bir hareket yaparak Londra'ya doğru döndü; kılık kıyafetine bakılırsa oradan hızlıca yürüyerek gelmişti.

Ona Londra'ya mı gidiyoruz, diye sordum. Elini evet anlamında, aynı telaşla oynatınca geçen boş bir arabayı dur-

durdum ve buna bindik. Ona arabacının nereye gideceğini sorduğumda, "Golden Meydanı yakınlarında bir yere! Çabuk!" dedi – sonra da titreyen elini yüzüne götürüp bir köşeye çekildi, diğer eliyle de, az önce yaptığı gibi, başka hiçbir şey duymaya katlanamazmış gibi bir hareket yaptı.

Şimdi oldukça rahatsız bir halde ve birbiriyle çelişen iki duyguyla, umut ve korkuyla, bir açıklama yapması için ona baktım. Ama onun sessiz kalmak istediğini gördüm ve böyle bir zamanda kendi doğal eğilimimin de bu olduğunu hissederek sessizliği bozmaya kalkışmadım. Hiç konuşmadan yola devam ettik. Bazen, yavaş gittiğimizi düşünüyormuş gibi pencereden dışarı bakıyordu; oysa hızlı gidiyorduk; bunun dışında ilk baştaki gibi oturmaya devam etti.

Bahsettiği meydana çıkan yolların birinin girişinde indik ve ben arabacıya, her ihtimale karşı bizi beklemesini söyledim. Martha kolumdan tutup beni alelacele oralarda çok bulunan karanlık sokaklardan birine götürdü; buradaki evler bir zamanlar ailelerin oturduğu hoş meskenlerdi ama giderek sefil pansiyonlara dönüşmüşlerdi. Bunlardan birinin açık kapısından girip de kolumu bıraktığında kendisini, sokağa çıkan bir kanalı andıran merdivenlerden yukarı takip etmemi istedi.

Ev insan kaynıyordu. Biz yukarı çıkarken odaların kapıları açıldı ve dışarı kafalar uzandı; sonra yanımızdan aşağı inen insanlar geçti. İçeri girmeden önce kafamı kaldırıp dışarıdan baktığımda, saksıların tepesinden uzanan kadınlar ve çocuklar görmüştüm; belli ki onların merakını cezbetmiştik, çünkü kapılara çıkanlar genelde onlardı. Koyu renk ahşaptan kocaman parmaklıkları olan, geniş, lambrili bir merdivendi bu; kapıların tepesindeki kartonpiyerler meyve ve çiçek oymalarıyla süslenmişti ve pencerelerin iç kısımlarında geniş oturma yerleri vardı. Ama geçmişteki heybetine dair bütün izler fena halde yıpranmış, kirlenmişti; çürüme, nem ve yılların etkisiyle döşemeler aşınmıştı ve pek çok bölümü bozuk,

hatta tehlikeli duruyordu. Giderek dağılan bu yapıya taze kan olsun diye, eski pahalı ahşap doğramaları yer yer ucuz malzemeyle onarmak gibi bazı girişimlerde bulunulduğunu görmüştüm; ama bu, yaşlı bir soylunun yoksul, halktan biriyle evlenmesinden farksızdı ve bu uyumsuz birliktelikte her iki taraf da diğerinden uzak duruyordu. Merdivendeki arka pencerelerin birkaçı karartılmış ya da tümden kapatılmıştı. Geri kalanların da çoğunda cam yoktu ve içeri sürekli kötü hava sızdıran ama dışarı hiç vermeyen dağılmış çerçevelerden ve diğer camsız pencerelerden bakınca diğer evlerin de benzeri durumda olduğunu gördüm; ve sersem bir vaziyette, köşkün ortak çöplüğü işlevi gören sefil bahçeye baktım.

Evin en üst katına doğru ilerledik. Bu arada iki üç kere, belli belirsiz ışıkta önümüzde merdivenleri çıkan bir kadının eteklerini görür gibi oldum. Çatıyla aramızda kalan son basamakları çıkmak için döndüğümüzde bu kadının bir kapının önünde bir an durduğunu gördük. Sonra kapının kolunu çevirip içeri girdi.

"Nasıl olur!" dedi Martha fısıltıyla. "Benim odama girdi. Ama onu tanımıyorum!"

Ben tanıyordum. Miss Dartle'ı hayretler içinde tanımıştım.

Bana yolu gösteren Martha'ya birkaç kelimeyle onun daha önce gördüğüm biri olduğuna dair bir şeyler söyledim ve sözlerimi bitirir bitirmez, bulunduğumuz yerden ne dediği anlaşılmasa da odadan gelen sesini duyduk. Martha hayret dolu bir ifadeyle önceki tavrını yineleyip beni usulca basamaklardan çıkardı; sonra kilitsiz gibi duran ve Martha'nın iterek açtığı arkadaki küçük kapıdan, alçak, eğimli bir çatısı olan boş, dolaptan hallice bir tavan arasına geçtik. Bununla kendi odası olduğunu söylediği oda arasında hafif aralık küçük bir kapı vardı. Merdiven çıkmaktan dolayı nefes nefese, burada durduk ve Martha elini hafifçe dudaklarıma koydu. İlerideki odanın oldukça büyük olduğunu görebiliyordum; içeride bir yatak, duvarlarda da birkaç sıradan gemi resmi

vardı. Miss Dartle'ı ya da onun konuştuğu kişiyi göremiyordum. Martha'ysa hiç göremiyordu, çünkü benim konumum daha iyiydi. Bir süre ortalığa bir ölüm sessizliği hâkim oldu. Martha tek elini dudaklarımda tuttu, diğerini de dinler gibi kulağına götürdü.

"Onun evde olup olmamasının benim için bir önemi yok," dedi Rosa Dartle mağrur bir edayla, "onun hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Ben seni görmeye geldim."

"Beni mi?" dedi bir ses usulca.

Bunu duyunca baştan aşağı ürperdim. Çünkü bu, Em'ly'nin sesiydi!

"Evet," dedi Miss Dartle, "ben sana bakmaya geldim. Ne? Başımıza bu kadar iş açan o suratından utanmıyor musun?"

Sesindeki o kararlı ve sonsuz nefret, soğuk, katı netlik ve bastırılmış öfke sanki ışığın önündeymişçesine göstermişti onu bana. Parlayan kara gözleri ve ihtirastan tükenmiş gövdesini gördüm; bir de beyaz bir hat şeklinde dudağının üzerinden geçen ve o konuştukça titreyip hareket eden yarasını.

"Seni görmeye geldim," dedi, "James Steerforth'un göz koyduğunu yani; onunla kaçan ve doğduğu yerin en sıradan insanlarının diline düşen kızı; James Steerforth gibilerinin cesur, havalı ve yetenekli sevgilisini. Bu nasıl bir şey bilmek istedim."

Bir hışırtı oldu; sanki üzerine gittiği bahtsız kız kapıya koşmuş, konuşan kişi de hemen onun önünü kesmişti. Peşinden bir sessizlik oldu.

Miss Dartle dişlerini sıkıp ayağını sertçe yere vurarak yeniden konuştu.

"Dur orada!" dedi. "Yoksa seni tüm ev halkına ve mahalleye ifşa ederim! Eğer benden kaçmaya çalışırsan, seni saçlarından tutup perişan etmek pahasına durdururum!"

Kulağıma gelen tek cevap korku dolu bir mırıltıydı. Bunu bir sessizlik takip etti. Ne yapacağımı bilmiyordum.

Bu konuşmaya bir son vermek istesem de ortaya çıkmaya hakkım olmadığını hissediyordum; zira Emily'yi görmek ve onu kurtarmak sadece Mr. Peggotty'nin yapabileceği bir şeydi. Mr. Peggotty gelmeyecek miydi? Sabırsızca bunlar geçti aklımdan.

"Ee!" dedi Rosa Dartle aşağılayıcı bir gülüşle. "Onu gördüm sonunda! Demek bu narin namuslu kız pozlarına, bu boynu bükülüğe kanacak kadar zavallı bir varlıkmış Steerforth!"

"Ah, Tanrı aşkına, rahat bırakın beni!" diye bağırdı Em'ly. "Her kimseniz acıklı hikâyemi biliyorsunuz işte ve Tanrı aşkına, size de merhamet edilmesini istiyorsanız merhamet edin bana!"

"Bana merhamet edilecekmiş!" dedi Miss Dartle sertçe. "Seninle benim aramda ortak ne olabilir ki?"

"Yalnızca cinsiyetimiz," dedi Emily gözyaşlarına boğularak.

"Bu da adı çıkmış biri için öyle güçlü bir iddia ki," dedi Rosa Dartle, "içimde sana karşı aşağılamayla nefretten başka bir his olsaydı, buz gibi soğuturdu bunu. Aynı cinsiyettenmişiz! Sen bizim cinsimizin namususun tabii!"

"Ben bunu hak ettim, evet," dedi Emily, "ama bu korkunç bir şey! Sevgili hanımefendi, çektiklerimi ve nasıl yıkıldığımı düşünün! Ah Martha, geri gel! Ah evim, evim!"

Miss Dartle, kapıdan görülebilen bir koltuğa oturup Emily sanki önünde yere çömelmiş gibi aşağıya doğru baktı. Şimdi benimle ışık arasında kaldığı için kıvrımlı dudağını ve açgözlü bir zaferle bir yere odaklanmış zalim gözlerini görebiliyordum.

"Şimdi beni dinle," dedi; "oyunlarını enayilere sakla. Gözyaşlarınla beni etkileyebileceğini mi sanıyorsun? Gülüşün gibi o da vız gelir tırıs geçer, seni satılmış köle!"

"Ah, merhamet edin bana!" diye bağırdı Emily. "Acıyın bana, yoksa çıldıracağım!"

"Suçlarının kefaretini böyle ödeyemezsin," dedi Rosa Dartle. "Ne yaptığının farkında mısın? Yıktığın o yuvayı düşünüyor musun hiç?"

"Ah, düşünmediğim an var mı sanıyorsunuz!" diye bağırdı Emily; şimdi onu görebiliyordum, dizlerinin üstüne çökmüş, başını arkaya atmıştı, soluk yüzü yukarı dönüktü, ellerini çılgınca kavuşturmuş ve ileri uzatmıştı; saçları darmadağındı. "Uykuda ya da uyanıkken; tıpkı sırtımı oraya sonsuza dek döndüğüm o kayıp günlerdeki gibi gözümün önünde olmadığı tek bir an yok! Ah yuvam, yuvam! Ah sevgili amcam, eğer bana verdiğin sevginin iyilikten uzaklaştığımda bana ne büyük ıstırap vereceğini biliyor olsaydın bana onu böyle, içinden geldiği gibi sık göstermezdin; bunun yerine hayatımda, hiç değilse bir kere bana kızardın ve ben de böylece teselli bulabilirdim! Dünya üzerinde hiç ama hiç teselli bulamadım; çünkü hepsi beni severdi!" Emily, bir yalvarma girişimiyle, koltuğunda oturan zorba şahsın elbisesinin eteklerine kapandı.

Rosa Dartle, pirinçten yapılmış gibi kıpırtısız bir şekilde, oturduğu yerden Emily'ye baktı. Miss Dartle'ın dudakları, –tüm kalbimle inandıklarımı yazıyorum– kendini tutmasa o güzel şeyi tekmeleme arzusuna karşı koyamayacağını biliyor gibi, sımsıkı kapalıydı. Onu net bir şekilde görüyordum; sanki yüzünün ve kişiliğinin tüm gücü bu ifadede toplanmıştı. Mr. Peggotty gelmeyecek miydi?

Miss Dartle, göğsündeki öfke kabarmasını kontrol altına alıp konuşabilecek duruma geldiğinde, "Şu solucanın sefil gururuna bak!" dedi. "Demek senin yuvan! O evin benim umurumda olduğunu ya da o deliğe paranın fazlasıyla telafi edemeyeceği bir zarar verebileceğini mi sanıyorsun? Senin yuvan ha! Sen sadece sizin ticaretin bir parçasıydın, evdekilerin sattığı diğer mallar gibi alınıp satıldın."

"Ah demeyin böyle!" diye bağırdı Emily. "Bana istediğinizi söyleyin ama benim rezilliğimi ve utancımı sizler kadar namuslu olan o insanlara yüklemeyin! Bana merhamet et-

meseniz bile, bir hanımefendi olduğunuz için, onlara karşı saygılı olun."

Miss Dartle, Emily'nin yalvarmasına hiç aldırmadan ve elbisesini onun kirli dokunuşundan kaçırarak, "Ben yuva derken," dedi, "Steerforth'un evinden bahsediyorum – yaşadığım yerden." Sonra da o aşağılayıcı kahkahasıyla elini uzatarak perişan kıza tepeden bakıp, "Hanımefendi-anne ve beyefendi-oğul arasındaki kavganın sebebi burada işte; mutfağa yardımcı olarak bile alınmayacağı bir evde üzüntü ve kızgınlık, şikâyet ve sitem yaratan şey bu! Deniz kenarında bulunan bu çöp parçasıyla bir saat gönül eğlendirildi, sonra tekrar geldiği yere gönderildi, o kadar!"

"Hayır, hayır!" diye bağırdı Emily ellerini kavuşturarak. "O karşıma ilk çıktığında –o gün hiç doğmasaydı ve beni ilk gördüğü gün, mezarıma götürüldüğüm gün olsaydı!– siz ya da herhangi bir hanımefendi kadar erdemli yetiştirilmiştim ve sizin ya da herhangi bir hanımefendinin evlenebileceği kadar iyi bir adamın karısı olacaktım. Onun evinde yaşıyorsanız ve onu tanıyorsanız, onun zayıf ve kibirli bir kızı nasıl etkileyebileceğini tahmin edebilirsiniz herhalde. Kendimi savunmuyorum ama gayet iyi biliyorum ve o da biliyor ya da öleceği zaman gelip çattığında bu içine dert olacak ve anlayacak ki, beni kandırmak için tüm gücünü kullandı ve ben de ona inandım, güvendim ve onu sevdim!"

Rosa Dartle yerinden sıçradı; geri çekildi ve tutkudan kararmış ve çirkinleşmiş bir yüzle öyle bir tokat savurdu ki az daha aralarına girecektim. Hedefini bulamayan tokadı havada asılı kaldı. Şimdi büyük bir nefretle Emily'ye bakarak hızlı hızlı soluyordu ve baştan ayağa öfke ve küçümsemeyle titriyordu; daha önce hiç böyle bir şey görmediğimi ve asla da göremeyeceğimi düşündüm.

"Onu seviyor musun? Sen mi?" diye bağırdı Rosa Dartle, yumruk yaptığı elinde yalnızca hiddetinin nesnesine saplamak için bir silah eksikmiş gibi.

Emily görüş alanımdan çıkmıştı. Cevap yoktu.

"Bunu o rezil ağzınla *bana* mı söylüyorsun?" diye ekledi Miss Dartle. "Neden bu yaratıkları kırbaçlamıyorlar? Eğer böyle bir emir verebilseydim, bu kızı ölene dek kırbaçlatırdım."

Kuşkusuz yapardı bunu. O öfkeli ifadesiyle durduğu sürece ona güvenilemezdi. Yavaş yavaş, çok yavaş bir şekilde gülerek Emily'yi işaret etti, sanki hem tanrılar hem de insanlar için bir yüzkarasıydı o.

"Seviyormuş!" dedi Miss Dartle. "Şu leşe bak sen! Bıraksam bir de onu önemsediğini söyler bu bana. Ha ha! Bu tüccarlar pek yalancı!"

Miss Dartle'ın Emily'yle dalga geçmesi esip gürlemesinden daha kötüydü. İki yaklaşımı düşününce ben ikincisini tercih ederdim. Ama bu tavrına uzun süre izin vermedi. Onu yeniden zincirledi ve istediği gibi davranamamak onu ne kadar hırpalasa da bunu kontrol altında tuttu.

"Ben –başta söylediğim gibi– ben buraya senin, şu gerçek aşk pınarının nasıl bir şey olduğunu görmeye geldim," dedi Miss Dartle. "Merak ediyordum. Rahatladım şimdi. Bir de şunu diyeyim, evine dönüp başını seni bekleyen ve senin paranın teselli edeceği o harika insanların arasına gömsen iyi edersin. Her şey geçince tekrar inanıp güvenebilirsin ve sevebilirsin, biliyorsun! Ben seni vadesini doldurmuş kırık bir oyuncak olarak görüyordum; beş para etmez, bir kenara atılmış kirli bir paçavra. Ama senin o sevgi dolu ve çabuk güvenen gencecik altın kalbini, hanımefendiliğini ve kötüye kullanılmış masumiyetini gördüğüm için –öyle görünüyorsun ve zaten hikâyen de buna uyuyor– bir şeyler daha söylemek istiyorum. Kulak ver bana; çünkü dediğimi yaparım. Duydun mu beni küçük peri? Dediğimi yaparım ben!"

Öfkesi bir an için onu yine ele geçirmişti; ama yüzünden bir kasılma gibi geçip gitti ve yerini gülen bir yüze bıraktı.

"Saklan," diye devam etti Miss Dartle, "evinde ya da başka bir yerde saklan. Kimsenin ulaşamayacağı bir yer ol-

sun; gözden ırak bir hayat ya da daha iyisi, gözden ırak bir ölüm. Onu nasıl durduracağını bulamazsan sevgi dolu kalbin kırılır. Bundan böyle bir yöntemle kurtulmanın mümkün olduğunu duymuştum. Bence kolayca bir yolu bulunabilir."

Bu sırada Emily'nin alçak sesle ağlamaya başlaması Rosa Dartle'ı durdurdu. Durdu ve Emily'nin ağlayışını müzik dinler gibi dinledi.

"Tuhaf bir mizaca sahibim belki de ben," diye devam etti Rosa Dartle; "ama senin nefes aldığın yerde rahat nefes alamıyorum. Hasta ediyor beni. Bu yüzden burayı temizleyeceğim, senden arındıracağım. Yarın yine burada olursan, senin hikâyeni ve karakterini ortak merdivende anlatacağım. Dediklerine göre evde düzgün kadınlar varmış; senin gibi bir pırlantanın onların arasında olup da gizli kalması çok yazık. Eğer buradan ayrıldığında herhangi bir yere, gerçek yüzünden (öyle dolaşırsan seni taciz etmem) başka bir görünümde sığınırsan ve nerede olduğunu öğrenirsem aynı hizmeti bulacaksın. Bundan kısa bir süre öncesine kadar seninle evlenmek isteyen beyefendinin yardımıyla bunu yapabileceğimden ümitliyim."

Bu adam gelmeyecek miydi hiç? Bu duruma daha ne kadar katlanacaktım? Daha ne kadar katlanabilirdim?

En taşyürekli insanın bile içini sızlatacak şekilde, "Ah yazık bana, vah bana!" diye bağırdı perişan haldeki Emily; ama Rosa Dartle'ın gülüşünde hiçbir yumuşama olmadı. "Ben ne yapayım şimdi?"

"Ne mi yapacaksın?" dedi diğeri. "Kendi hayallerinle mutlu mutlu yaşa! Varlığını ya James Steerforth'un ilgisinin anısına ada –ne de olsa seni uşağının karısı yapacaktı, öyle değil mi?– ya da seni bir armağan gibi gören o namuslu ve değerli adama müteşekkir ol. O iffetli günlerin anıları, kendi erdemlerinin bilinci ve bunların, insan görünümündeki her şeyin gözünde seni getirdikleri onurlu konum sana yetmiyorsa, o iyi adamla evlen ve onun bu lütfuyla mutlu

ol. Bu da olmuyorsa öl! Bu tür ölümler ve çaresizlikler için bir dolu kapı eşiği ve çöplük mevcut – bunlardan birini bul ve cennete uç!"

Merdivenin aşağılarından ayak sesleri geldiğini duydum. Biliyordum, emindim. Tanrı'ya şükür gelen oydu!

Rosa Dartle bunları söyledikten sonra kapının önünden yavaşça çekilerek görüş alanımdan çıktı.

Gitmek için kapıyı açarak, "Şunu unutma!" diye ekledi yavaşça ve sertçe. "Eğer benim ulaşamadığım bir yere gitmezsen ya da o güzel maskeni çıkarmazsan, söylediğim sebeplerden ve taşıdığım kinden dolayı seni yerinden yurdundan etmeye yeminliyim. Söyleyeceklerim bu kadar ve ben söylediğimi yaparım!"

Merdivendeki ayak sesleri yaklaştı, yaklaştı, Rosa Dartle aşağıya inerken onun yanından geçti ve odaya daldı!

"Amca!"

Bu sözü korku dolu bir çığlık takip etti. Bir an durdum ve içeri baktığımda Emily'nin baygın bedeninin Mr. Peggotty'nin kollarında olduğunu gördüm. Birkaç saniye yeğeninin yüzüne baktı; sonra onu öpmek için eğildi –hem de nasıl bir sevgiyle!– ve üstüne bir mendil koydu.

Mendili örttükten sonra alçak, titrek bir sesle, "Küçükbey," dedi, "rüyalarımı gerçekleştirdiği için Tanrı'ya şükrediyorum! Kendi yollarıyla beni sevgili yavruma kavuşturduğu için yürekten şükrediyorum ona!"

Mr. Peggotty böyle söyleyerek Emily'yi kucağına aldı ve örtülü yüzüyle göğsünde yatan ve iyice kendine doğru çevirdiği yeğeninin kıpırtısız, baygın bedenini aşağıya taşıdı.

LI

Uzun Bir Yolculuğun Başlangıcı

Ertesi sabah erkenden halamla evin bahçesinde dolaşırken (halam vaktinin büyük bir kısmını sevgili Dora'ma bakmakla geçirdiğinden bundan başka pek yürüyüş fırsatı bulamıyordu) Mr. Peggotty'nin benimle konuşmak istediğini haber verdiler. Ben bahçe kapısına doğru giderken o da bahçede bize doğru geliyordu ve yarı yolda buluştuk; Mr. Peggotty, büyük saygı duyduğu halamı her gördüğünde yaptığı gibi şapkasını çıkardı. Ben halama bir önceki gece olanları anlatmıştım. Halam tek kelime etmeden, yüzünde içten bir ifadeyle Mr. Peggotty'nin yanına gidip elini sıktı ve hafifçe koluna vurdu. Halam bunu öyle anlamlı bir şekilde yapmıştı ki tek kelime etmesine gerek kalmamıştı. Mr. Peggotty de halam binlerce şey söylemiş gibi anlamıştı onu.

"Ben içeri giriyorum Trot," dedi halam, "Küçük Tomurcuk'a bakayım bir, kalkmak üzeredir."

"Umarım ben burdayım diye gitmiyorsunuzdur hanımefendi," dedi Mr. Peggotty. "Ben bu sabah aklımı götürmediysem –yitirmediysem demek istemişti Mr. Peggotty– ben burdayım diye gidiyorsunuz herhalde."

"Sizin konuşmak istedikleriniz vardır," dedi halam, "bensiz daha rahat olursunuz."

"Gitmek isterseniz buyrun tabii hanımefendi," dedi Mr. Peggotty, "ama gevezeliğimden rahatsız olmazsanız kalmanızı isterim."

"Öyle mi?" dedi halam munis bir tavırla. "Kalayım o zaman!"

Böylece halam Mr. Peggotty'nin koluna girerek onunla bahçenin ucundaki küçük yeşil çardağa doğru ilerledi ve orada bir banka oturdu, ben de yanına oturdum. Mr. Peggotty'ye de yer vardı ama o ayakta durup elini küçük gösterişsiz masaya dayamayı tercih etti. O ayakta durup, konuşmaya başlamadan önce bir an şapkasına baktığında, büyük bir kuvvet ve sağlam bir kişilik yansıtan dinç elinin, o açık alnı ve demir grisi saçlarıyla ne kadar uyumlu olduğunu düşünmeden edemedim.

Mr. Peggotty gözlerini bize doğru kaldırıp, "Dün gece sevgili yavrumu alıp," diye söze başladı, "uzun süredir oturup onu beklediğim eve, onun için hazır tuttuğum evime götürdüm. Ayılana kadar saatler geçti; ayıldığında da ayaklarımın dibine çöküp dua eder gibi tüm olan biteni anlattı. İnanın bana, sesini evvelden evde neşeli zamanlarda olduğu gibi duyduğumda ve onu, tıpkı Kurtarıcımızın kutlu eliyle yazdığı toprak gibi alçakgönüllü gördüğümde,* duyduğum minnete rağmen yüreğimde bir yara açıldı."

Mr. Peggotty neden olduğunu saklama ihtiyacı duymaksızın kıyafetinin koluyla yüzünü sildi ve boğazını temizledi.

"Ama bu duygu çok sürmedi, artık bulundu ya. Onun bulunduğunu düşününce yok olup gidiverdi. Şimdi bundan neden bahsettim bilmiyorum. Bir dakika önce kendimle ilgili bir şey söylemek aklımda yoktu; ama o kadar doğal bir şekilde geldi ki farkına varmadan buna teslim oldum."

---

* *Yeni Ahit*, Yuhanna, 8:1-2. (ç.n.)

"Siz çok özverili birisiniz," dedi halam, "ve bunun mükâfatını alacaksınız."

Mr. Peggotty, yüzünün hemen önünde oynayan yaprakların gölgesi, başını şaşkınlıkla halama doğru eğdi; onun bu güzel düşüncesine teşekkür etti ve sözüne kaldığı yerden devam etti.

"Em'ly'm, küçükbeyin görüştüğü o benekli yılan –ve anlattıkları doğru, Tanrı onun cezasını versin– tarafından hapis tutulduğu evden kaçtığında," dedi bir an için katı bir hiddete kapılarak ve sonra ekledi, "geceymiş. Karanlık bir geceymiş, gökte parlayan pek çok yıldız varmış. Em'ly delirmiş gibiymiş. Eski teknenin orada olduğunu sanarak sahilde koşmuş ve geldiğini görmeyelim, başımızı çevirelim diye bize seslenmiş. Başka biri bağırıyormuş da onu duyuyormuş gibi gelmiş Em'ly'ye, kendi sesini duyuyormuş; sivri uçlu taşlar ve kayalardan ayakları kesilmiş ama kendi de bir kayaymış gibi bunları hiç hissetmemiş. Sanki hemen önünde yangın varmış, kulakları uğulduyormuş, koşmuş da koşmuş. Birden –yani ona öyle gelmiş, anlamışsınızdır siz– gün doğmuş, yağmurlu ve rüzgârlıymış; Em'ly kendini kıyıdaki bir taş yığınının altında uzanır bulmuş, bir kadın o yörenin lisanıyla ona bir şeyler anlatıyormuş, ne oldu diye soruyormuş."

Anlattığı her şeyi yaşıyordu sanki Mr. Peggotty. Konuştuğu sırada hepsi öyle canlı bir şekilde gözünün önünden geçiyordu ki bunları o yoğun içtenliğiyle benim burada ifade edebileceğimden çok daha canlı bir şekilde aktardı. Bu kadar zaman sonra bunları yazarken bile bu anlattıkları cereyan ederken orada olmadığıma inanamıyorum; bunlar zihnime gerçeğin ta kendisi gibi kazınmış.

"Em'ly'nin gözleri –uykuluymuş ya– bu kadını daha iyi görür olunca," diye devam etti Mr. Peggotty, "onun eskiden sahilde konuştuğu kadınlardan biri olduğunu anlamış. Gece boyunca çok koşmuş (dedim ya) ama sık sık o kadar ilerilere kadar gitmişliği varmış; kâh yayan, kâh teknelerde, kâh ara-

balarda, tüm yöreyi kıyı boyunca karış karış dolaşmış önceden. Bu kadının çocuğu yokmuş; gençmiş daha; ama çok geçmeden bir tane olsun istiyormuş. Tanrı ona gönlüne göre, hayırlı ve namuslu bir evlat versin! Onu sevsin, yaşlılığında hürmet etsin ona, son ana dek yardım etsin, hem burada hem öbür dünyada melek olsun ona!"

"Amin!" dedi halam.

"Biraz ürkek ve keyifsiz bir hali varmış," dedi Mr. Peggotty, "Em'ly çocuklarla konuşurken o da ilk başta iplik eğirerek ya da onun gibi bir işle uğraşarak biraz ötede otururmuş. Ama Em'ly ona ilgi göstermiş, yanına gidip konuşmuş ve genç kadın çocuklara düşkün olduğundan çok geçmeden arkadaş olmuşlar. Öyle ki Em'ly ne zaman o yana gitse kadın ona çiçek verirmiş. Em'ly'nin başına ne geldiğini soran kadın buymuş. Em'ly ona anlatmış ve o da onu evine götürmüş. Aynen böyle yapmış. Em'ly'yi evine götürmüş," dedi Mr. Peggotty ve elleriyle yüzünü örttü.

Em'ly'nin gittiği geceden beri hiçbir şeyden bu iyilik kadar etkilenmemişti Mr. Peggotty. Halam da ben de onu rahatsız etmedik.

"Tahmin edeceğiniz gibi evi küçükmüş," dedi biraz sonra, "ama orada Em'ly'ye bir yer bulmuş –o sıra kocası denizdeymiş– ve bunu bir sır olarak saklayıp komşularını da (civarda fazla kimse yokmuş) bundan kimseye bahsetmemeye ikna etmiş. Em'ly'nin ateşi çıkmış ve bana tuhaf geldi ama –belki okumuşlara tuhaf gelmez– o memleketin lisanı aklından çıkmış, kimsenin anlamadığı, kendi lisanını konuşabiliyormuş sadece. Orada yatıp kendi lisanında konuşurken, rüyasında görmüş gibi, eski teknenin, koyun şuracığında olduğunu sandığını hatırlıyor sonra; onlara oraya gidip, kendisinin ölüm döşeğinde olduğunu söylemeleri, gelirken de bir kelimecik bile olsa, affedildiğine dair bir mesaj getirmeleri için yalvardığını anlatıyor. Bu arada hep, demincek bahsettiğim adamın, penceresinin altında gezindiğini ya da onu bu noktaya geti-

ren adamın odada olduğu hissine kapılıyormuş ve iyi kalpli genç kadına kendisini bırakmaması için yalvarmış; ama dediklerini anlayamadığını bildiğinden, alınıp götürüleceğinden korkuyormuş. Ateş gözlerinin önünde, uğultu kulaklarındaymış; ne bugün, ne dün ne de yarın varmış; ama hayatında olmuş ve olabilecek her şeyle olmamış ve olmayacak her şey, bir sürü muğlak ve düşünmek istemediği şey kafasına üşüşmüş, o yine de bu duruma şarkı söyleyip gülmüş! Bu böyle ne kadar sürmüş bilmiyorum; ama sonra uykuya dalmış ve uykusunda, kendisinin kat kat güçlü olan o halini geride bırakarak küçük bir çocuğun güçsüzlüğüne gömülmüş."

Mr. Peggotty kendi anlatısının yarattığı dehşetten kurtulmak ister gibi durdu sonra. Birkaç dakika sessiz kaldıktan sonra hikâyesine devam etti.

"Öğleden sonra güzel bir saatte uyanmış; etraf çok sessizmiş; öyle ki dalgasız masmavi suların şıpırtısı dışında kıyıda çıt çıkmıyormuş. Bir pazar sabahı evde uyandığını sanmış önce; ama sarmaşıktaki asma yapraklarını ve ötedeki tepeleri görünce evde olmadığını anlayıp kafası karışmış. Sonra arkadaşı yatağının yanına gelmiş ve o zaman eski teknenin koyun şuracığında değil de daha uzaklarda bir yerde olduğunu, dahası kendisinin nerede olduğunu ve neden orada olduğunu anlayarak iyi kalpli genç kadının göğsünde gözyaşlarına boğulmuş. Umarım şimdi aynı yere, tatlı gözlerine bakıp neşelendiği bir bebek başını koyuyordur!"

Mr. Peggotty, Emily'nin bu iyi arkadaşından bahsederken gözyaşlarına hâkim olamıyordu. Çabalamanın anlamı yoktu. Onun için iyi temennilerini dile getirmeye çabalarken yeniden gözyaşlarına boğuldu.

Katılmadan edemediğim bunca duygunun ardından, "Bu Em'ly'me iyi gelmiş," diye devam etti Mr. Peggotty, halama gelince, o da iki gözü iki çeşme ağladı; "bu Em'ly'ye iyi gelmiş ve düzelmeye başlamış. Ama yörenin lisanını unuttuğundan işaretler kullanıyormuş. Her geçen gün, yavaş

ama sağlam adımlarla iyiye gidiyormuş ve sıradan şeylerin ismini –hayatı boyunca duymamış gibiymiş bu isimleri– öğrenmeye çalışıyormuş, ta ki pencerenin önünde oturup sahildeki bir kız çocuğunun oyun oynayışını izlediği akşama kadar. Aniden bu çocuk elini uzatıp İngilizcede 'Balıkçının kızı, bak burada bir deniz kabuğu var!' anlamına gelen bir şey demiş – ilk başta ona ülkenin her yanında âdet olduğu üzere 'güzel hanımefendi' dediklerinde Em'ly onlara, bunun yerine kendisine 'balıkçının kızı' diyebileceklerini söylemiş, biliyorsunuz. Çocuk birden, 'Balıkçı'nın kızı, bak burada bir deniz kabuğu var!' demiş işte. Sonra Em'ly onu anlamış ve gözyaşlarına boğularak bir cevap vermiş; sonra tüm unuttuğu kelimeler aklına gelmiş!"

Kısa bir sessizliğin ardından, "Em'ly yeniden gücünü topladığında," dedi Mr. Peggotty, "o iyi kalpli genç kadının yanından ayrılmak ve memleketine dönmek istemiş. Koca, evine dönmüştü o zaman ve ikisi Em'ly'yi Leghorn'a, oradan da Fransa'ya giden küçük bir yük gemisine bindirmişler. Fazla parası yokmuş; zaten tüm emeklerinin karşılığında hiçbir şey almamışlar. Bu kadar yoksul olmalarına rağmen ben memnun oldum! Çünkü onların yaptıkları, ne güve ne pasın yiyip bitireceği, ne de hırsızların girip çalabileceği yerde birikecek!* Küçükbey, dünyanın tüm hazinelerinden çok yaşayacak bu.

Em'ly, Fransa'ya gitmiş ve orada bir limandaki handa seyahat eden kadınlara hizmet etme işine girmiş. Sonra bir gün o yılan gelmiş –benim gözüme görünmesin o, ona ne yaparım bilmiyorum!– Em'ly onu görmüş ama o Em'ly'yi görmemiş; korkusu ve deliliği geri gelmiş ve adam daha soluk alamadan Em'ly oradan kaçmış. İngiltere'ye dönmüş ve Dover kıyılarına ayak basmış.

Cesareti ne zaman kırılmış bilmiyorum," dedi Mr. Peggotty, "ama İngiltere'ye gelirken yol boyu evine dönmeyi dü-

---

* *Yeni Ahit*, Matta, 6:19-21. (e.n.)

şünmüş. İngiltere'ye varır varmaz da bunu yapmayı kafasına koymuş. Ama bağışlanmayacağı korkusu, hor görülme korkusu, bazılarımızın kendisinden önce ölmüş olabileceği korkusu ve diğer pek çok korku Em'ly'yi biraz zorunlu olarak yolundan çevirmiş. 'Amca, amca,' dedi bana, 'paramparça olmuş kanayan yüreğimin uzun süredir özlemini çektiği şeyi yapmaya layık olamamak en büyük korkumdu! Yüreğim geceleyin, eski kapı eşiğine kıvrılabilmek, bunu öpüp üzerine günahkâr yüzümü koymak ve sabaha orada ölü bulunmak arzusuyla doluydu, ama geri döndüm.'"

Mr. Peggotty, sesini huşu dolu bir fısıltıya dönüşene kadar alçaltarak, "Londra'ya gelmiş," dedi. "Hayatında ilk defa – sadece beş parasız değil, aynı zamanda genç ve güzel bir kız olarak– Londra'ya gelmiş. Kendini harap halde buraya atar atmaz bir arkadaş bulmuş (bulduğuna inanmış) ve bu kişi ona kendisinin küçüklükten beri yaptığı dikiş işi gibi bir iş ve gece kalacak yer bulmaktan ve ertesi gün ben ve evdeki diğer kişilere dair gizli bir araştırma yapmaktan bahsetmiş. Benim yavrumun başına," dedi sonra Mr. Peggotty kendisini baştan ayağa sarsan minnet dolu bir güçle, "benim söyleyebileceğimden ya da düşünebileceğimden daha fazlası gelmek üzereyken Martha sözüne sadık kalarak onu kurtarmış!"

Sevinç çığlığımı bastıramadım.

Mr. Peggotty güçlü eliyle elimi kavrayarak, "Küçükbey!" dedi. "Bana ondan ilk bahseden sizdiniz. Teşekkür ederim size efendim! Dediğini yaptı. Nerelere bakması ve ne yapması gerektiğini biliyordu. O da buralardan geçmişti. Tanrı da yardımcı oldu! Em'ly uyurken Martha bembeyaz bir yüzle, alelacele gelmiş. 'Ölümden beter olan bu uykudan kalk ve benimle gel!' demiş ona. O evde yaşayanların onları durdurmaya çalışması denizi durdurmaya çalışmak gibi olurdu. Onlara 'Uzak durun benden,' demiş Martha, 'ben ona açık mezarının başından seslenen bir hayaletim!' Em'ly'ye beni gördüğünü, benim onu sevdiğimi ve bağışladığımı bildiğini söylemiş. Ça-

bucak onu kıyafetleriyle sarmalamış. Onu baygın, titrer bir halde kollarına almış. Ondan sonra kendisine söylenen hiçbir şeye, kulakları duymazmış gibi, kulak asmamış. Aralarından benim kızımla birlikte yürümüş, ondan başka kimseye aldırmamış ve onu gecenin kör karanlığında, bir harabeden farksız, dipsiz kuyudan güvenle dışarı çıkarmış!"

Elimi bırakıp kendi elini kabaran göğsüne koyan Mr. Peggotty, "Em'ly'ye refakat etmiş," dedi; "bitkin bir şekilde yatan Em'ly'me refakat etmiş ve ertesi gün geç saatlere kadar dolanmış. Sonra beni aradı; sonra sizi aradı küçükbey. Yüreği ferah olsun, saklanmayı düşünmesin diye, neden gittiğini Em'ly'ye söylememiş. Zalim hanımefendi onun orada olduğunu nasıl bildi bilmiyorum. Hakkında çok konuştuğum kişi, onları oraya giderken mi gördü, yoksa durumu kadından mı duydu (ki bana göre bu daha büyük bir olasılık) tam bilmiyorum. Ama yeğenim bulundu."

"Gece boyu birlikteydik," dedi Mr. Peggotty, "Em'ly ve ben. O, kalbi kırık, gözyaşları içinde azıcık laf etti (zamanı göz önünde bulundurursak yani); görmeyeli güzel yüzü bir kadınınkine dönüşmüştü. Ama bütün gece boynuma sarılıp oturdu, başını da şuraya yasladı; ikimiz de birbirimize güvenebileceğimizi iyi biliyorduk."

Mr. Peggotty konuşmayı bıraktı ve elini, aslanları bile dize getirebilecek bir kararlılıkla, kusursuz bir sükûnetle masaya koydu.

Halam gözlerindeki yaşları silerek, "Kız kardeşin Betsey Trotwood'un vaftiz annesi olmaya karar verdiğimde üzerime bir ışık inmişti sanki Trot," dedi, "sonra beni hayal kırıklığına uğrattı tabii; onun haricinde beni, bu iyi kalpli genç kadının bebeğinin vaftiz annesi olmaktan daha fazla mutlu edebilecek bir şey yok!"

Mr. Peggotty halamın duygularını anladığını göstermek için başını salladı ama onun övgüsünün nesnesine dair bir söz söyleme konusunda kendine güvenemiyordu. Hepimiz

susup kendi düşüncelerimize daldık (halam bir gözlerini siliyor, bir hüngür hüngür ağlıyor, bir gülüyor, bir kendisinin ne kadar aptal olduğunu söylüyordu); ta ki ben konuşana kadar.

Mr. Peggotty'ye, "Gelecek hakkında karar verdiniz mi arkadaşım?" diye sordum. "Sormama gerek yok aslında."

"Verdim küçükbey," dedi Mr. Peggotty; "ve bunu Em'ly'ye de söyledim. Buradan uzakta bir sürü ülke var. Geleceğimiz, denizlerin ötesinde."

"Birlikte göç edecekler hala," dedim.

"Evet!" dedi Mr. Peggotty ümit dolu bir gülümsemeyle. "Güzel yavruma Avustralya'da kimse kusur bulamaz. Orada yeni bir hayata başlayacağız!"

Gitmek için bir zaman belirleyip belirlemediğini sordum.

"Oraya giden gemilerle ilgili bilgi almak için bu sabah erkenden rıhtıma gitmiştim efendim," dedi Mr. Peggotty. "Yaklaşık altı hafta ya da iki ay içinde bir tanesi yola çıkacakmış. Bu sabah gemiyi gördüm, ona bindim hatta; onunla gideceğiz."

"Yalnız mı gideceksiniz?" diye sordum.

"He ya, öyle küçükbey!" dedi Mr. Peggotty. "Kardeşim, görüyorsunuz ya, sizi de yakınlarınızı da o kadar seviyor ve kendi memleketini düşünmeye o kadar alışmış ki gitmesine izin vermek doğru olmaz. Bir de sorumlu olduğu biri var küçükbey, onu da unutmamak lazım."

"Zavallı Ham!" dedim.

Mr. Peggotty halamı bilgilendirmek için, "Benim iyi yürekli kız kardeşim onun eviyle ve kendisiyle bizzat ilgileniyor hanımefendi," diye açıkladı. "Başkasının yanında ağzını bıçak açmazken onunla oturup sakin sakin konuşabiliyor. Zavallı çocuk!" dedi Mr. Peggotty başını iki yana sallayarak. "İçinde pek bir şey kalmadı, bu yüzden onu da idareli kullanıyor!"

"Ya Mrs. Gummidge?" dedim.

Mr. Peggotty sözlerine devam ettikçe dağılan şaşkın bir ifadeyle, "Söyleyeyim size, kafamda Missis Gummidge'le ilgili pek çok düşünce var," dedi. "Biliyorsunuz, Missis Gummidge ihtiyarı düşünmeye başladı mı hayır gelmez kendisinden. Aramızda kalsın küçükbey –bir de sizinle hanımefendi– Mrs. Gummidge höngürdemeye başladı mı," –bizim oralarda sızlanmak için kullanılan bir sözcüktü bu– "ihtiyarı tanımayanlar tarafından huysuz biri olarak görülmesi muhtemeldi. Ben ihtiyarı tanıyordum," dedi Mr. Peggotty, "onun sahip olduğu meziyetleri de biliyordum, bu yüzden anlıyorum kadını; ama diğerleri için bu doğal olarak mümkün değil!"

Halam da ben de buna karşı çıkmadık.

"Tabii," dedi Mr. Peggotty, "kız kardeşim Missis Gummidge'in ara sıra kendisine sıkıntı yarattığını fark edebilir – fark etti demiyorum ama edebilir. Bu yüzden niyetim Missis Gummidge'i onların arasına demirlemek değil, kendisini yayacağı bir kovuk bulmak." (Kovuk o lehçede yuva, yaymak da geçindirmek demekti.) "Niyetim," dedi Mr. Peggotty, "ben gitmeden evvel ona aylık bağlatmak; rahat yaşasın diye. Dünyanın en sadık varlığıdır o. İhtiyar ana gibi yalnız ve üzgün birinin, gemi köşelerinde ya da uzak bir ülkede bir ormanın ıssızlığında kalmasını istemeyiz. Bu yüzden böyle yapmaya karar verdim."

Mr. Peggotty kimseyi unutmamıştı. Kendisinden başka herkesin isteklerini ve uğraşlarını düşünmüştü.

"Em'ly," diye devam etti, "biz bu yolculuğa çıkana kadar benimle kalacak – zavallı çocuk, fena halde huzura ve rahatlamaya ihtiyacı var! Onarılması gereken kıyafetleri onaracak ve kendini kaba saba ama sevgi dolu amcasının yanında bulduğunda umarım tüm sıkıntıları hafifleyecek."

Halam, Mr. Peggotty'nin bu umudunu başıyla onayladı ve Mr. Peggotty'yi büyük ölçüde rahatlatmış oldu.

Mr. Peggotty elini göğüs cebine götürüp, "Bir şey daha var küçükbey," dedi ve ağırbaşlı bir tavırla, daha önce gör-

müş olduğum küçük bir kâğıt tomarını çıkararak bunu masanın üzerine yaydı. "Burada biraz para var – bir elli bir de on sterlin. Buna Em'ly'nin yanındakileri de eklemek istiyorum. Ona sordum bunu (ama nedenini söylemedim) ve bir hesap yapmaya çalıştım. Ben okumuş biri değilim. Bir bakabilir misiniz şuna?"

Okumamış olduğu için özür diler gibi bana bir kâğıt parçası uzattı ve ben buna bakarken beni inceledi. Doğruydu.

Kâğıdı geri alırken, "Teşekkürler beyefendi," dedi. "Bu parayı, eğer sizin için de uygunsa küçükbey, gitmeden önce bir zarf içinde o adama vermek istiyorum; şu kadarını da annesinin adına bir zarfa koyacağım. Size söylediklerimden daha fazlasını söylemeyeceğim, üzerinde yalnızca miktar yazılı olacak ve çoktan gitmiş olacağım için bunu bana geri gönderemeyecekler."

Bunun yerinde bir karar olduğunu söyledim – kendisi böyle düşünüyorsa ben de aynen buna inanıyordum.

Mr. Peggotty küçük tomarını yeniden düzenleyip cebine koyduğunda, yüzünde ciddi bir gülümsemeyle, "Bir konu var demiştim," diye devam etti, "ama aslında iki konu vardı. Bu sabah geldiğimde, güzel haberi Ham'e söyleyip söylememe konusunda kararsızdım. Bu yüzden dışarıdayken bir mektupla tüm olan biteni anlatarak postaladım bunu; ertesi gün aklımdaki bazı işlerimi halletmek için oraya gideceğimi ve büyük ihtimalle Yarmouth'a da veda edeceğimi söyledim."

Sözlerini daha tamamlamadığını fark ederek, "Sizinle gelmemi ister misiniz?" diye sordum.

"Bana böyle bir iyilik yapabilirseniz çok güzel olur küçükbey," dedi. "Sizi gördüklerine çok sevinirler."

Küçük Dora'mın durumu iyi olduğundan ve gitmem konusunda çok hevesli olduğundan –onunla konuşunca ortaya çıkmıştı bu– ben de onun bu isteğini hemen kabul ettim. Bunun üzerine ertesi sabah Yarmouth arabasına bindik ve eski yolları katettik.

Geceleyin, bildik bir sokaktan geçerken –benim çantam, her türlü itirazıma rağmen Mr. Peggotty'nin elindeydi– Omer ve Joram'ın dükkânına göz atınca eski arkadaşım Mr. Omer'ı orada piposunu içerken gördüm. Mr. Peggotty kız kardeşi ve Ham'le ilk karşılaştığında orada olmak istemediğimden geride kalmamın bahanesi olsun diye Mr. Omer'ın yanına gitmeye karar verdim.

İçeri girip, "Görüşmeyeli nasılsınız, Mr. Omer?" dedim.

Beni daha iyi görebilmek için piposunun dumanını eliyle savurdu ve beni tanıyınca çok sevindi.

"Aman efendim, ziyaretinizle şeref verdiniz; ayağa kalksak iyiydi," dedi, "ama elim ayağım tutmuyor, tekerlekli sandalyedeyim işte. Gelgelelim, kolumu bacağımı ve nefesimi saymazsak, gayet sağlamım çok şükür."

Halinden hoşnut görünüşü ve keyifli halinden dolayı onu kutladım ve rahat koltuğunun tekerlekleri olduğunu gördüm.

Bakışımı takip edip dirseğiyle koltuğun kolçağını parlatarak, "Ne müthiş bir alet, değil mi?" diye sordu. "Tüy gibi hafif hareket ediyor ve bir posta arabası kadar düzgün gidiyor. Tanrı seni korusun küçük Minnie'ciğim –benim torunum, Minnie'nin kızı– minik elleriyle arkadan bir ittiriyor, gayet güzel, keyifli bir şekilde gidiyoruz valla! Bir de şu var, pipo içmek için bulunmaz bir sandalye bu."

Eski dost Mr. Omer kadar her şeyin güzel yanını görüp keyfini çıkarabilen bir adam daha görmedim. Sandalyesi, astımı ve kolunun bacağının tutmaması, piponun verdiği zevki artırma amaçlı büyük bir icadın çeşitli kollarıymışçasına mutluydu.

"İnanın bu sandalyede otururken dünyayı eskiden gördüğümden daha çok görüyorum," dedi Mr. Omer. "Sohbet etmek için yanıma uğrayan insan sayısına inanamazsınız. Gerçekten inanamazsınız! Şu sandalyeyi kullanmaya başladığımdan beri gazetede eskisinin iki katı haber çıkıyor. Oku-

duğum genel şeylere gelince, ne kadar çok kitap bitirdim! Durum aynen böyle! Sorun gözlerimde olsaydı ne yapardım? Kulaklarımda olsaydı ne yapardım? Sorun kolumda bacağımda olunca ne önemi var? Kolumu bacağımı kullanınca nefesim kesiliyor, o kadar. Bir de sokağa çıkmak ya da sahile inmek istediğimde Dick'i, Joram'ın en genç çırağını çağırmam yetiyor, ondan sonra bir beyefendi gibi arabama kuruluyorum."

Burada gülmekten boğuluyordu neredeyse.

Mr. Omer piposunu içmeye dönerek, "Tanrı seni korusun!" dedi. "İnsan her şeyi denemeli şu hayatta; kafası bu yönde işlemeli. Joram iyi iş yapıyor. Harika bir iş!"

"Bunu duyduğuma çok sevindim," dedim.

"Sevineceğinizi biliyordum," dedi Mr. Omer. "Joram ve Minnie çifte kumrular gibiler. İnsan başka ne ister? Kolun bacağın ne önemi var?"

Piposunu tüttürdüğü sırada kendi koluna bacağına yönelttiği yoğun aşağılama, hayatım boyunca gördüğüm en tatlı tuhaflıklardan biriydi.

"Ben genel şeyleri okumaya başladım; siz de yazmaya başlamışsınız, öyle mi efendim?" diye sordu Mr. Omer, hayranlıkla bakarak. "Ne güzel bir eserdi o öyle! Nasıl ifadeler onlar! Her kelimesini okudum – her bir kelimesini. Uykum geldi mi peki? Hem de hiç!"

Gülerek memnuniyetimi belirttim ama bu çağrışımın manidar olduğunu düşündüğümü de itiraf edeyim.

"İnanın ki," dedi Mr. Omer, "ayrı ayrı üç ciltten oluşan –bir, iki, üç– o kitabı masama yayıp uzaktan baktığımda, bir zamanlar ailenizle bir bağlantı kurma şerefine eriştiğim için kendimle gurur duyuyorum. Vay canına, ne kadar uzun zaman olmuş, değil mi? Blunderstone'da. Küçük bir şahıs, diğer şahısla birlikte. Siz de o zaman oldukça küçüktünüz. Ah ah!"

Lafı Emily'ye getirip konuyu değiştirdim. Onunla her zaman ne kadar güzel ilgilendiğini ve ona hep ne kadar iyi

davrandığını unutmadığımı ifade ettikten sonra, Martha'nın yardımıyla Em'ly'nin amcasına nasıl iade edildiğini genel hatlarıyla anlattım; bunun yaşlı adamı mutlu edeceğini biliyordum. Pürdikkat beni dinledi ve lafımı bitirdiğimde duygulu bir tavırla şöyle dedi:

"Çok sevindim buna efendim! Uzun süredir duyduğum en güzel haber bu. Vay canına! Peki o talihsiz genç kadın, Martha ne yapacak şimdi?"

"Dünden beri kafamı meşgul eden bir konuya değindiniz," dedim, "ama bir bilgi veremem daha Mr. Omer. Mr. Peggotty bir şey söylemedi daha; ben de bu konuda hassas davranıyorum. Eminim unutmamıştır. Hiçbir fedakârlığı ve iyiliği unutmaz o."

"Çünkü biliyorsunuz," dedi Mr. Omer kaldığı yerden devam ederek, "ne yapılırsa yapılsın ben de bir parçası olmak isterim. Doğru olduğunu düşündüğünüz bir şey olursa beni de dâhil edin ve haber verin bana. O kızın kötü biri olduğunu asla düşünmedim ve öyle olmadığını öğrendiğime sevindim. Kızım Minnie de sevinecek. Genç kadınlar bazı açılardan çelişkili olabiliyor –annesi de öyleydi onun– ama yürekleri yumuşak ve iyidir. Minnie'nin Martha konusunda yaptıkları hep göstermelik. Neden böyle bir şeye gerek duyuyor, size anlatmaya kalkışmayacağım. Ama hepsi göstermelik cidden. Baş başayken her türlü iyiliği yapar ona. Bu yüzden doğru olduğuna karar verdiğiniz her şeye beni de katın, olur mu? İki satırda yazarsınız gerekeni. Vay canına!" dedi Mr. Omer. "Bir adam, ömrünün son deminde kendini ikinci kere tekerleklerin üzerinde, bir tür bebek arabasında itilirken bulduğunda ne kadar afiyette de olsa bir iyilik yapabildiğinde pek mutlu olur. Daha fazlasını yapmak ister. Ben burada kendimden bahsetmiyorum," dedi Mr. Omer, "çünkü bu olaya şöyle bakıyorum efendim; zaman hiç durmadan akıp gittiğinden, yaşımız kaç olursa olsun hepimiz tepenin en dibindeyiz. Bu yüzden hep iyilik yapıp mutlu olalım. Kesinlikle böyle!"

Piposundaki külleri silkeledi ve bunu sandalyesinin arkasındaki, bilhassa bu amaçla yapılmış olan çıkıntıya bıraktı.

"Em'ly'nin kuzeni var bir tane, hani evleneceklerdi," dedi Mr. Omer, ellerini çelimsizce ovuşturarak, "Yarmouth'taki en iyi çocuk! Akşamları gelip benimle bir saat konuşur ya da bana kitap okur. Büyük iyilik doğrusu! Hayatı böyle iyiliklerle dolu."

"Şimdi onu göreceğim," dedim.

"Öyle mi?" dedi Mr. Omer. "Benim iyi olduğumu söyleyin ve selamlarımı iletin. Minnie ve Joram bir balodalar. Evde olsalardı, sizi gördüklerine benim gibi çok sevinirlerdi. Minnie, dediğine göre, 'babasından dolayı' pek dışarı çıkmıyor. Ben de bu gece gitmezse altıda yatacağıma yemin ettim." Mr. Omer bu numarasına kendini ve sandalyesini sarsan bir kahkaha attı ve, "Bu yüzden şimdi Minnie ve Joram balodalar," dedi.

Mr. Omer'la tokalaşıp ona iyi geceler diledim.

"Bir dakikacık daha efendim," dedi Mr. Omer. "Benim yavru filimi görmeden gitseydiniz en güzel görüntüyü kaçırmış olacaktınız. Böyle bir şey görmemişsinizdir daha önce! Minnie!"

Yukarıdan melodik bir ses, "Geliyorum büyükbaba!" diyerek karşılık verdi ve uzun, lepiska saçlı, çok sevimli küçük bir kız koşarak dükkâna girdi.

Mr. Omer çocuğu okşayarak, "İşte benim yavru filim, efendim," dedi. "Ta Siyam'dan. Hadi, yavru fil!"

Yavru fil odanın kapısını açık bırakınca buranın kolayca yukarı çıkamayan Mr. Omer için yatak odasına dönüştürüldüğünü gördüm; sonra kız, tatlı alnını Mr. Omer'ın sandalyesinin arkasına saklayıp uzun saçlarını savurdu.

Mr. Omer göz kırpıp, "Fil saldırırken kafa atar, biliyorsunuz efendim," dedi. "Hadi fil, bir, iki, üç!"

Bu işaretle birlikte yavru fil, ancak küçük bir hayvanda görülebilecek bir ustalıkla Mr. Omer'ın tekerlekli sandalye-

sini hızla çevirip kapı dikmesine çarpmadan çılgın bir şekilde odaya doğru yol aldı; bu gösteriden inanılmaz keyif alan Mr. Omer, hayatında gösterdiği çabaların muzaffer sonucu buymuş gibi dönüp bana baktı.

Kasabada biraz dolaştıktan sonra Ham'in evine gittim. Peggotty temelli buraya taşınmıştı ve kendi evini de Mr. Barkis'in nakliye işini devralan ve devir bedeli, araba ve at için iyi para veren birine kiralamıştı. Sanırım adam hâlâ Mr. Barkis'in arabasına koştuğu uyuz atı kullanıyordu.

Onları yanlarında Mrs. Gummidge'le derli toplu mutfakta buldum; Mr. Peggotty onu eski tekneden alıp getirmişti. Başka biri onu görevinin başından ayırabilir miydi bilmem. Anlaşılan Mr. Peggotty onlara her şeyi anlatmıştı. Peggotty de Mrs. Gummidge de önlüklerini gözlüklerine götürüyorlardı, Ham de "kıyıda bir dolaşmak" için dışarı çıkmıştı. Biraz sonra eve geldi ve beni gördüğüne çok sevindi; umarım hepsi orada oluşumdan memnun olmuştu. Neşeli denebilecek bir şekilde, Mr. Peggotty'nin yeni bir ülkede zenginleşmesinden ve mektuplarında bize anlatacağı şaşırtıcı şeylerden konuştuk. Emily'nin adını ağzımıza hiç almadık ama birkaç kez dolaylı yoldan onu andık. Aramızda en sakin duran kişi Ham'di.

Ama Peggotty beni masanın üzerinde Timsah kitabının hazır durduğu odaya götürdüğünde onun hep böyle olduğunu söyledi. Kalbinin kırık olduğuna inanıyordu (gözyaşları içinde anlattı bunu); ama o yine de tüm azmiyle, o yöredeki hiçbir tersanedeki hiçbir tekne işçisinin çalışmadığı kadar, canla başla çalışmıştı. Peggotty'nin dediğine göre bir akşam eski teknedeki günlerden konuşmuş; sonra da Emily'nin çocukluğundan bahsetmiş. Ama kadın halinden bahsetmemiş hiç.

Ham'in yüzüne bakınca benimle yalnız konuşmak istediği hissine kapıldım. Bu yüzden ertesi akşam işten geldiğinde karşısına çıkmaya karar verdim. Bu düşüncenin ardından uykuya daldım. Pek çok gecenin ardından o gece ilk

kez pencerenin önündeki mum kaldırıldı, Mr. Peggotty eski teknedeki eski hamakta sallandı ve rüzgâr başının etrafında eski sesiyle uğuldadı.

Mr. Peggotty ertesi gün teknesini ve olta takımlarını satmakla ve işine yarayacağını düşündüğü ufak tefek eşyalarını toparlayıp bunları yük arabasıyla Londra'ya göndermekle uğraştı; geri kalan eşyalarını da ya bıraktı ya da Mrs. Gummidge'e verdi. Mrs. Gummidge bütün gün onunlaydı. İçimde, eski ev kapatılmadan evvel orayı bir kez daha görmek gibi hüzünlü bir istek olduğundan akşam orada buluşmak üzere sözleştik. Düzenlemeyi, ilk önce Ham'i görebileceğim şekilde yaptım.

Çalıştığı yeri bildiğim için karşısına çıkmak kolaydı. Ham'in geçeceğini bildiğim sahilin ıssız bir köşesinde karşılaştık ve onunla birlikte geri döndüm; böylece benimle gerçekten konuşmak isterse vakti olacaktı. Yüzündeki ifade beni yanıltmamıştı. Birazcık yürüdükten sonra bana bakmaksızın şöyle dedi:

"Küçükbey, onu gördünüz mü siz?"

"Baygın haliyle, sadece bir dakika kadar gördüm," dedim yumuşak bir sesle.

Biraz daha yürüdük, sonra şöyle dedi:

"Küçükbey, onu görecek misiniz peki?"

"Bu onu çok üzer herhalde," dedim.

"Ben de öyle düşündüm," dedim. "Öyle olur cidden efendim, öyle olur."

"Ama Ham," dedim kibarca, "eğer senin yerine ona yazabileceğim bir şey varsa, yani söyleyemeyeceğim bir şeyse, eğer benim vasıtamla ona iletmek istediğin bir şey varsa bunu kutsal bir emanet olarak taşırım."

"Eminim öyle yaparsınız. Sağ olasınız efendim, çok iyisiniz! Söylense ya da yazılsa iyi olur diye düşündüğüm bir şey var aslında."

"Neymiş o?"

Sessizce bir süre daha yürüdük; sonra konuştu.

"Onu affettiğimi demeyeceğim. Bu çok olur. Ama ona sevgimi zorla verdiğim için beni affetmesini isterim. Ne tuhaf iş; bence eğer ondan evlilik için söz almasaydım, bana o kadar güvenirdi ki efendim, kafasını meşgul eden her şeyi arkadaşça bir şekilde bana anlatırdı ve danışırdı ve böylece ben de kurtarabilirdim onu."

Ham'in elini sıktım. "Hepsi bu kadar mı?"

"Bir şey daha var," dedi, "nasıl söylerim bilmiyorum küçükbey."

Oraya kadar katettiğimiz yolun biraz daha fazlasını yürümüştük ki Ham yeniden konuşmaya başladı. Konuşmaya ara verdiği zamanlarda, çizgilerle belirttiğim kısımlarda ağlamıyordu. Belirgin bir şekilde konuşabilmek için kendini toparlıyordu yalnızca.

"Onu sevdim – onun hatırasını da seviyorum – onu mutlu bir adam olduğuma inandıramayacağım kadar – derinden hem de. Yalnızca – onu unutursam – mutlu olabilirim – ve korkarım bunu ona açıklamayı kaldıramam. Ama siz küçükbey, bu kadar okumuş bir adam olarak onu çok fazla kırılmadığıma inandırabilecek bir şeyler söyleyebilirseniz... Onu hâlâ sevip yasını tutarken hayattan bezmediğime onu inandıracak sözler; hiçbir suçlamada bulunmaksızın, kötülerin kötülük yapmayı bıraktıkları, yorgunların dinlendiği o yerde onu görmek istediğimi mesela – onun acılı zihnini yatıştıracak herhangi bir şey, ama benim biriyle evlenebileceğimi ya da bir başkasını onun yerine koyabileceğimi düşünmesin hiç – bunları söyleyebilirseniz iyi olur – onun için ettiğim güzel dualarla birlikte."

Yeniden güçlü eline dokundum ve bunu elimden geldiğince iyi bir şekilde yapacağımı söyledim.

"Teşekkür ederim efendim," dedi. "Beni bulmanız çok güzel bir davranış. Mr. Peggotty'ye eşlik etmeniz de öyle. Küçükbey, halam yola çıkmadan önce Londra'ya gelse de ve

onlar bir kez daha bir araya gelseler de Mr. Peggotty'yi bir daha görmeyeceğimi gayet iyi biliyorum. Bundan eminim. Bunu konuşmuyoruz ama öyle olacak. Onu son kez –en son kez– gördüğünüzde ona, babalık ettiği şu yetimin teşekkürlerini ve sevgilerini iletir misiniz?"

Buna da söz verdim.

"Tekrar teşekkür ederim efendim," dedi içtenlikle elimi sıkarak. "Nereye gittiğinizi biliyorum. Hoşça kalın!"

Eski yere giremeyeceğini anlatmak ister gibi hafifçe elini sallayıp gitti. Ayışığında bataklıktan geçerkenki haline baktığımda yüzünü denizin üzerindeki bir şerit gibi duran gümüşi ışığa çevirdiğini ve uzakta bir gölgeye dönüşene kadar buna baktığını gördüm.

Tekne evin kapısı yaklaştığımda açık duruyordu ve içeri girdiğimde eski dolaplardan birinin haricinde tüm eşyaların boşaltılmış olduğunu gördüm; Mrs. Gummidge kucağında bir sepetle oturmuş, Mr. Peggotty'ye bakıyordu. Mr. Peggotty de dirseğini şöminenin üstüne dayamış, gözlerini ocakta sönmeye yüz tutmuş olan korlara dikmişti; ama ben içeri girince umutla başını kaldırarak neşeli bir tarzda konuştu.

Şamdanı yukarı kaldırıp, "Söz verdiğiniz gibi veda etmeye geldiniz, değil mi küçükbey?" dedi. "Hiçbir şey kalmamış ha?"

"Zamanı boşa geçirmemişsiniz," dedim.

"Tembellik etmedik hiç efendim. Missis Gummidge şey gibi çalıştı... Missis Gummidge ne gibi çalışmadı ki," dedi Mr. Peggotty onu ne kadar takdir ettiğini nasıl göstereceğini bilemeyen bir gülümsemeyle.

Mrs. Gummidge sepetine dayanıp hiçbir yorumda bulunmadı.

"Bakın, Em'ly'yle üzerinde oturduğunuz dolap!" diye fısıldadı Mr. Peggotty. "En son onu da alacağım. Bak şu da eski küçük yatak odanız, gördünüz mü küçükbey! Bu gece kadar kasvetli!"

Gerçekten de rüzgâr hafif de olsa hüzünlü bir ses çıkarıyordu ve matem dolu, fısıltılı bir inlemeyle ıssız evin etrafında dolanıyordu. İstiridye kabuğu çerçeveli küçük ayna da dâhil olmak üzere her şey gitmişti. Evimdeki ilk büyük değişimin meydana geldiği sırada orada yatışımı düşündüm. Beni büyüleyen mavi gözlü çocuğu düşündüm. Steerforth'u düşündüm; sanki oradaymış da her an karşıma çıkabilirmiş gibi saçma ve korkunç bir hayale kapıldım.

Mr. Peggotty alçak sesle, "Tekneye kiracı bulunması uzun süreceğe benzer," dedi. "Buralarda evi uğursuz görüyorlar!"

"Bu civarda oturan birine mi ait?" diye sordum.

"Kasabada gemilere direk yapan bir adamın," dedi Mr. Peggotty. "Anahtarı bu gece ona vereceğim."

Diğer küçük odaya baktıktan sonra dolabın üzerinde oturan Mrs. Gummidge'in yanına döndük ve Mr. Peggotty şamdanı şömine rafının üzerine koyup ondan kalkmasını rica etti; böylece mum sönmeden dışarıya taşıyabilecekti.

Mrs. Gummidge bir anda sepetini kenara koyup onun koluna sarılarak, "Dan'l, sevgili Dan'l'cığım, bu evden ayrılırken söyleyeceğim son söz, geride bırakılmak istemiyorum. Beni geride bırakmayı düşünmeyin Dan'l! Ah, sakın yapmayın bunu!"

Mr. Peggotty uykusundan yeni uyanmış gibi şaşkın bir halde gözlerini Mrs. Gummidge'den bana, sonra da benden yine Mrs. Gummidge'in üzerine çevirdi.

"Dan'l'ım, yapayım deme bunu!" diye bağırdı Mrs. Gummidge coşkuyla. "Beni de götür Dan'l; Em'ly'yle birlikte beni de götür! Sadık hizmetçiniz olurum. Gittiğiniz yerde kölelik varsa köleniz olur, bundan mutluluk duyarım; ama beni buralarda bırakma biricik Dan'l'ım!"

Mr. Peggotty başını iki yana sallayıp, "Cancağızım," dedi, "bunun ne kadar uzun bir yolculuk, ne kadar zor bir yaşantı olduğunu bilmiyorsun!"

"Bilmem mi Dan'l! Tahmin ederim!" diye bağırdı Mrs. Gummidge. "Ama şu çatı altındaki son sözlerim, eğer beni de götürmezsen eve gidip ölürüm. Toprak kazarım Dan'l. Çalışabilirim. Zor şartlarda yaşarım. Hele bir gör, sevecen ve sabırlı olurum – hem de tahmin edemeyeceğin kadar Dan'l. Acımdan ölsem bana bıraktığın paraya dokunmam Dan'l Peggotty; ama izin verirsen, sen ve Em'ly'yle dünyanın bir ucuna giderim! Bunun nasıl bir şey olduğunu biliyorum; benim yalnız ve bedbaht biri olduğumu düşündüğünü de biliyorum; ama artık öyle değilim, canım benim, hem hiç değilim! Bu kadar zamandır burada oturup, seni seyredip, dertlerini boş yere düşünmedim. Küçükbey, benim yerime bir şey deyin ona! Onun da Em'ly'nin de huyunu suyunu biliyorum, üzüntülerini biliyorum; fırsat buldukça onları rahatlatabilir, onlara her zaman hizmet edebilirim! Dan'l, Dan'l'ım, sizinle gelmeme izin ver!"

Mrs. Gummidge dokunaklı, gösterişsiz bir sevgiyle Mr. Peggotty'nin elini alıp, onun gerçekten hak ettiği bağlılık ve şükran duygularıyla kendinden geçerek öptü bunu.

Dolabı dışarı çıkardık, mumu söndürdük ve kapıyı dışarıdan kilitleyerek eski tekneyi bulutlu gecede kara bir nokta gibi geride bıraktık. Ertesi gün, arabanın açık kısmında oturup Londra'ya dönerken Mrs. Gummidge sepetiyle arka koltuktaydı ve Mrs. Gummidge mutluydu.

LII

Bir Patlama Anına Tanık Oluyorum

Mr. Micawber'ın esrarengiz bir tavırla belirlediği vakte yirmi dört saat kala halamla nasıl ilerlememiz gerektiği konusunu görüştük; çünkü halam Dora'nın yanından ayrılmayı istemiyordu. Ah! Artık Dora'yı merdivenlerden ne kadar kolay indirip çıkarıyordum!

Mr. Micawber'ın, halamın gelmesini de şart koşmasına rağmen onun evde kalmasına ve kendisini Mr. Dick'le benim temsil etmemin doğru olacağına karar verdik. Daha doğrusu Dora, halam bir şeyi bahane edip orada kalırsa kendini de kötü çocuğu da asla affetmeyeceğini söyleyip bizi bu karardan döndürene kadar bunu uygulayacaktık.

Dora buklelerini halama doğru sallayıp, "Sizinle bir daha konuşmayacağım," dedi. "Huysuz olacağım! Bütün gün Jip'i size havlatacağım. Gitmezseniz sizin yaşlı, huysuz bir kadın olduğunuzdan emin olacağım!"

"Bak sen şu Tomurcuk'a!" dedi halam gülerek. "Biliyorsun, sen bensiz yapamazsın!"

"Yapabilirim," dedi Dora. "Benim hiçbir işime yaramıyorsunuz. Bütün gün benim için merdivenleri inip çıkmıyorsunuz. Asla oturup bana Doady'nin ayakkabılarının eski

püskü, kendisinin toz toprak içinde olduğu o günler hakkında hikâyeler anlatmıyorsunuz – ah zavallıcık, ne ufacık bir şeymiş! Beni mutlu etmek için hiçbir şey yapmıyorsunuz, öyle değil mi?" Dora alelacele halamı öpmek için davrandı ve halam kendisinin gerçekten öyle düşündüğünü sanmasın diye, "Yapıyorsunuz tabii! Şaka hepsi!" dedi.

"Ama hala," dedi Dora tatlı tatlı, "dinleyin şimdi. Gitmelisiniz. Siz benim dediğimi yapana kadar size rahat vermeyeceğim. Eğer sizi yanında götürmezse yaramaz çocuğun da burnundan getiririm. Bir dolu huysuzluk ederim – tabii Jip de! Öyle ki keşke gitseydik bir daha da dönmeseydik dersiniz. Hem," dedi Dora saçlarını geriye atıp şaşkın bir halde halama ve bana bakarak, "neden ikiniz birlikte gitmeyecekmişsiniz? Ben öyle çok hasta değilim ki. Çok mu hastayım yoksa?"

"Aa, bu nasıl soru?" diye bağırdı halam.

"Nereden çıktı şimdi bu?" dedim.

"Evet! Biliyorum, şapşal şeyin tekiyim!" dedi Dora, yavaşça bir halama bir bana bakarak ve kanepesine uzanırken bizi öpmek için güzel dudaklarını uzattı. "İyi o zaman, ikiniz de gitmelisiniz, yoksa inanmayacağım size; sonra ağlamaya başlarım!"

Halamın yüzüne bakınca onun pes ettiğini anladım ve bunu gören Dora birden keyiflendi.

"Geldiğinizde bana anlatacak o kadar çok şeyiniz olacak ki bunları anlamam en az bir hafta sürecek!" dedi Dora. "Çünkü eğer bir mesele varsa, benim bunu anlamam biraz zaman alacak. Kesinlikle bir mesele olacaktır! Toplama çıkarma varsa, ne zaman anlarım bilmem ve benim kötü çocuğum hep mutsuz olacak. İşte böyle! Artık gidersiniz herhalde, değil mi? Yalnızca bir geceliğine gideceksiniz zaten ve siz yokken Jip bana bakar. Gitmeden Doady beni yukarı taşır ve siz gelene kadar aşağıya inmem; bir de Agnes'a onu fena halde paylayan bir mektup götürürsünüz benden, çünkü bizi görmeye hiç gelmedi!"

Konuyu daha fazla tartışmadan ikimizin de gitmesine ve Dora'nın tam bir küçük üçkâğıtçı olduğuna, kendini hiç iyi hissetmiyormuş gibi yapıp ilgi istediğine karar verildi. Dora durumdan memnundu ve pek neşeliydi; böylece dördümüz, yani halam, Mr. Dick, Traddles ve ben, o gece Dover posta arabasıyla Canterbury'ye doğru yola çıktık.

Mr. Micawber'ın kendisini beklememizi istediği otele gece yarısı zar zor vardığımızda ertesi sabah saat tam dokuz buçukta orada olacağını bildiren bir mektup aldım. Ondan sonra o tatsız saatte soğuktan titreyerek, sanki asırlardır çorbayla ahır karışımı bir çözeltide bekletiliyormuş gibi kokan dar koridorlardan geçerek yataklarımıza gittik.

Sabah erkenden o eski, güzel, sakin sokaklarda dolanıp yeniden kutsal geçitlerin ve kiliselerin gölgelerine karıştım. Ekinkargaları katedrallerin kulelerinde süzülüyordu ve el değmemiş bereketli topraklara ve güzel ırmaklara bakan kuleler de yeryüzünde değişim diye bir şey söz konusu değilmiş gibi, berrak sabah havasını deliyordu. Öte yandan, çanların çalışı bana sanki her şeyde meydana gelen değişimi hüzünlü bir şekilde haber veriyordu; çan seslerinin yankıları katedraldeki Kara Prens'in* paslı zırhını çınlatarak ve zaman denizindeki zerreleri titreştirerek, tıpkı su yüzeyindeki halkaların giderek kayboluşu gibi havada dağılıp gittiklerinde kendi çağlarını, tatlı Dora'mın gençliğini, geçmişte yaşamış, sevmiş, ölmüş ama asla eskimeyenleri anlatıyordu hep.

Sokağın köşesinden eski eve baktım ama biri görür diye yakınına gitmedim; destek olmaya geldiğim plana farkında olmadan zarar vermek istemedim. Sabah güneşi evin üçgen çatılarına ve kafesli pencerelerine yandan altın sarısı bir ışıkla vuruyordu ve bu evin eski huzurunun ışınları yüreğime değiyordu sanki.

Bir saat falan oralarda gezindim; sonra da, bu süre zarfında önceki gecenin uykusunu üzerinden atmış olan ana-

* Galler Prensi Edward (1330-76). III. Edward'ın en büyük oğludur. (e.n.)

caddeden geçerek döndüm. Dükkânların telaşlı kalabalığı içinde eski düşmanım kasabı gördüm; o da ayağına çizmeleri çekmiş, bir bebek yapmış ve dükkânı devralmıştı. Şimdi bebekle ilgileniyor ve toplumun iyi bir üyesi gibi davranıyordu.

Kahvaltıya oturduğumuzda hepimiz çok endişeli ve sabırsız bir haldeydik. Saat dokuz buçuğa yaklaştıkça Mr. Micawber gelecek diye huzursuzluğumuz arttı. İlk andan beri sofrada put gibi oturan Mr. Dick'in haricinde kahvaltı fikrini aklımızdan çıkarmıştık; halam odada bir aşağı bir yukarı yürüyor, Traddles kanepede oturmuş, gözleri tavana dikili, gazete okuyormuş gibi yapıyor, bense Mr. Micawber'ın geldiğini erkenden haber verebilmek için pencereden dışarı bakıyordum. Uzun süre gözlemem gerekmedi, yarım saatin sonunda çanın ilk çalışıyla Mr. Micawber sokakta belirdi.

"Geldi," dedim, "üzerinde mahkeme kıyafetleri yok!"

Halam, azimli ve inatçı olan her tür şeyle karşılaşmaya hazırmış gibi başlığının iplerini bağladı (kahvaltıya bununla inmişti) ve şalını sırtına aldı. Traddles kararlı bir havayla ceketinin düğmelerini iliklediği. Mr. Dick bu heybetli görüntülerden rahatsız olup bir yandan onları taklit etmesi gerektiğini hissederek iki eliyle şapkasını kulaklarına kadar çekti; sonra da hemen, Mr. Micawber'ı selamlamak üzere çıkardı.

"Günaydın beyler ve hanımefendi!" dedi Mr. Micawber; sonra da kendisiyle coşkulu bir şekilde tokalaşan Mr. Dick'e, "Sevgili beyefendi, çok iyisiniz," diye devam etti.

"Kahvaltı ettiniz mi?" dedi Mr. Dick. "Buyurun oturun!"

Mr. Micawber, Mr. Dick'in zili çalmasına engel olarak, "Hayatta yiyemem beyefendi!" diye bağırdı. "İştahımı uzun süredir gören olmadı Mr. Dixon."

Mr. Dixon yeni isminden o kadar memnundu ve Mr. Micawber'ın bunu kullanmasını öyle nazik bir davranış olarak görmüştü ki onunla yeniden el sıkışıp çocuk gibi güldü.

"Dick, dikkat et!" dedi halam.

Mr. Dick kızarıp toparlandı hemen.

Halam eldivenlerini giyerken, "Efendim," dedi Mr. Micawber'a, "siz ne zaman isterseniz, biz Vezüv Yanardağı'na bile hazırız."

"Madam," dedi Mr. Micawber, "inanın ki yakında bir patlamaya şahit olacaksınız. Mr. Traddles, sanırım bu konuyla ilgili irtibat halinde olduğumuzu söylememe izin verirsiniz."

Benim şaşkın bakışlarımı gören Traddles, "Bu gerçekten doğru, Copperfield," dedi. "Mr. Micawber bir süredir planladığı şey hakkında bana danıştı ve ben de aklım erdiğince bir tavsiyede bulundum kendisine."

"Mr. Traddles, eğer yanılmıyorsam," diye devam etti, "planladığım, önem arz eden mahiyette bir ifşa."

"Kesinlikle öyle," dedi Traddles.

"Belki de bu şartlar altında, hanımefendi ve beyler," dedi Mr. Micawber, "kişisel hatalarımın ve bir tesadüfler silsilesinin birikmiş gücüyle insanlıktan çıkmış olmama rağmen, insanlığın kıyılarında dolanan bir berduş ya da serseriden farklı görülmeye hakkım olmamasına rağmen, yine de türdeşiniz bir insan olan benim size önderlik etmeme izin verme iyiliğinde bulunursunuz."

"Size güvenimiz sonsuz Mr. Micawber," dedim, "ve istediğiniz şeyi yaparız."

"Mr. Copperfield," dedi Mr. Micawber, "güveniniz halihazırda hiç de yanlış değil. Bana bir beş dakika müsaade etmenizi rica edeceğim; sonra da, maaşlı çalışanı olduğum Wickfield'la Heep'in bürosuna gelerek Miss Wickfield'ı sormanızı."

Halamla ben Traddles'a baktık ve o da başıyla onayladı.

Ardından, "Şu anda söyleyeceğim başka bir şey yok," dedi Mr. Micawber.

Böyle dedi ve beni sonsuz bir şaşkınlığa uğratarak, hepimizi kapsayan bir reveransla gözden kayboldu; tavrı inanılmaz mesafeli, yüzü de inanılmaz solgundu.

Traddles sadece gülümsedi ve kendisine bir şey söylesin diye baktığımda başını iki yana salladı (saçları tepesinde dik dikti); böylece saatimi çıkardım ve son çare, beş dakikayı saydım. Halam da elinde kendi saati, aynısını yaptı. Zaman dolduğunda Traddles halama kolunu uzattı ve yolda tek kelime konuşmadan hep birlikte eski eve doğru yol aldık.

Mr. Micawber'ı zemin kattaki ofiste, masasının başında ya bir şeyler yazarken ya da yazıyormuş gibi yaparken bulduk. Cetveli yeleğinin içine sıkıştırmış ama pek iyi saklayamamıştı; aletin otuz santim kadarı yeni bir tür gömlek fırfırı gibi göğsünden çıkıyordu.

Bir şeyler söylememin beklendiğini anlayınca yüksek sesle şöyle dedim:

"Nasılsınız Mr. Micawber?"

Mr. Micawber, "Mr. Copperfield," dedi ciddi bir tavırla, "iyi olduğunuzu umarım."

"Miss Wickfield evde mi acaba?" diye sordum.

"Mr. Wickfield yatıyor efendim; ateşli romatizmadan dolayı kendini iyi hissetmiyor," dedi; "ama eminim Miss Wickfield eski dostları gördüğüne sevinecektir. İçeri buyurun beyefendi."

Sonra bizi yemek odasına götürdü –o evde girdiğim ilk odaydı burası– ve Mr. Wickfield'ın eski ofisinin kapısını hızla açarak gür bir sesle şöyle dedi:

"Miss Trotwood, Mr. David Copperfield, Mr. Thomas Traddles ve Mr. Dixon!"

Uriah Heep'i ona tokat attığım zamandan beri görmemiştim. Belli ki ziyaretimiz onu şaşırtmıştı; doğrusu biz de kendimizi şaşırtmıştık. Kaşlarını bitiştirmedi, zira kaş namına bir şeyi yoktu; ama bunları öyle bir çattı ki küçük gözleri neredeyse kapandı ve bu sırada tüyler ürpertici elini çenesine telaşla götürüşü bir korku ve şaşkınlığı eleveriyordu. Bunlar daha odasına girer girmez halamın omzunun üzerinden göz attığımda gördüklerimdi. Bir dakika sonra her zamanki gibi yaltakçı ve mütevazıydı.

"Ah öyle tabii," dedi. "Ne güzel bir sürpriz bu! Tüm arkadaşları birden St. Paul'de görmek hiç hesapta olmayan bir sevinç! Mr. Copperfield, umarım iyisinizdir ve –kendimi mutavazı bir şekilde ifade edecek olursam– öyle olsanız da olmasanız da arkadaşınız olanlara karşı dostlukla gelmişsinizdir. Umarım Mrs. Copperfield da iyidir efendim. Onun son zamanlardaki durumuyla ilgili aldığımız kötü havadislerden dolayı çok üzüldük, inanın."

Elimi sıkmasına izin verdiğim için utanç duyuyordum ama yapabileceğim bir şey yoktu.

"Benim mutavazı bir kâtip olduğum ve sizin atınızı tuttuğum zamanlardan beri ofiste işler çok değişti Miss Trotwood, öyle değil mi?" dedi Uriah en iç bayıltıcı gülüşüyle. "Ama ben değişmedim Miss Trotwood."

"Beyefendi," dedi halam, "doğruyu söylemek gerekirse, hoşunuza gider mi bilmem ama aynen gençliğinizdeki gibisiniz."

"Güzel sözleriniz için teşekkürler Miss Trotwood!" dedi Uriah tüm hantallığıyla eğilip bükülerek. "Micawber, Miss Agnes'a –ve anneme– haber vermelerini söyleyin. Annem konuğumuzu görünce çok şaşıracak!" dedi Uriah sandalyeleri düzenlerken.

"Mr. Heep, işiniz yok, değil mi?" diye sordu Traddles; gözleri, bizi hem inceleyen hem de bizden kaçan kurnaz kırmızı gözlere tesadüfen yakalanmıştı.

"Yok Mr. Traddles," dedi Uriah, sandalyesine dönüp ayalarını bitiştirdiği kemikli ellerini kemikli dizlerinin arasına alırken. "İşim istediğim kadar çok değil. Ama biliyorsunuz, avukatlar, köpekbalıkları ve sülükler kolay kolay doymaz! Mr. Wickfield herhangi bir iş yapmaya müsait olmadığından genelde iş benimle Micawber'a düşüyor efendim. Ancak onun için çalışmak bir görev olduğu kadar bir zevk de. Siz Mr. Wickfield'la fazla yakın değilsiniz sanırım Mr. Traddles?"

"Hayır, Mr. Wickfield'la bir yakınlığım yok," dedi Traddles; "olsaydı sizi uzun süre önce ziyaret etmiş olurdum Mr. Heep."

Cevap verirken Traddles'ın sesinde öyle bir şey vardı ki Uriah yüzünde oldukça fesat ve kuşkucu bir ifadeyle yeniden ona baktı. Ama Traddles'ın o uysal yüzünü, sade tavırlarını ve dimdik saçlarını görünce vazgeçip, tüm gövdesini, özellikle de gırtlağını titreterek şöyle dedi:

"Buna üzüldüm Mr. Traddles. Çünkü siz de en az bizler kadar ona hayran olurdunuz. Küçük hataları, yalnızca onu daha fazla sevmenize sebep olurdu. Ama sevgili ortağım hakkında daha dokunaklı sözler duymak isterseniz Copperfield'a sorun. Onu bu konuda konuşurken duydunuz mu hiç bilmem ama aile onun için çok mühim bir konudur."

Mr. Micawber'ın eşliğinde Agnes'ın içeri girmesiyle bu iltifatı reddetmekten alıkoyuldum (zaten bunu yapmalı mıydım bilmiyorum). Üzerinde her zamanki soğukkanlılığı yoktu sanki ve belli ki kaygılı ve bitkindi. Ama sahici samimiyeti ve sessiz güzelliği daha da zarif bir ışıltıyla parlıyordu.

Agnes bizi selamlarken Uriah'nın ona bakışını gördüm ve bu bana çirkin, inatçı bir cinin iyi bir ruhu izlemesini anımsattı. Bu sırada Mr. Micawber'la Traddles aralarında belli belirsiz işaretleştiler ve Traddles, benden başka kimse fark etmeden dışarı çıktı.

"Bekleme Micawber," dedi Uriah.

Mr. Micawber, eli göğsündeki cetvelde, kapının önünde dikilmiş, türdeşi olan insanlardan birine, yani patronuna bakıyordu.

"Ne bekliyorsun?" diye sordu Uriah. "Micawber! Sana bekleme dediğimi duymadın mı?"

"Duydum!" dedi Micawber yerinden kıpırdamadan.

"O zaman neden bekliyorsun?" dedi Uriah.

"Çünkü ben – beklemek istiyorum," diye bir patlamayla karşılık verdi Mr. Micawber.

Uriah'nın yüzü soldu ve hâlâ belli belirsiz bir kırmızılık taşıyan yanaklarına sağlıksız bir solgunluk yayıldı. Uriah, yüzünün tüm hatlarıyla burnundan soluyarak dikkatle Mr. Micawber'a baktı.

Uriah kendini gülmeye zorlayıp, "Cümle âlem biliyor ki işi bitmiş bir adamsın," dedi, "bir de seni başımdan atmam için beni zorluyorsun. Git hadi! Seninle birazdan konuşacağım."

"Eğer yeryüzünde çoktan gereğinden fazla konuştuğum bir hain varsa," dedi Mr. Micawber birden yine celallenerek, "bu hainin adı – HEEP'tir!"

Uriah biri ona vurmuş ya da bir şey onu sokmuş gibi geriye çekildi. Yüzünün alabileceği en karanlık ve kötücül ifadeyle yavaşça etrafımıza bakıp alçak sesle şöyle dedi:

"Aha! Komplo var! Burada buluşmak için sözleştiniz siz tabii! Kâtibimle işbirliği yapıp bana oyun oynuyorsunuz demek Copperfield? Şimdi kendinize gelin bakalım. Bu şekilde bir yere varamazsınız. Biz, yani ikimiz de birbirimizi biliyoruz. Aramızda sevgi yok. Buraya daha ilk geldiğiniz anda da burnunuzdan kıl aldırmayan züppenin tekiydiniz ve yükselmemi kıskandınız, öyle değil mi? Sizin oyunlarınız bana işlemez; size karşılığını veririm bunun! Micawber, sen çekil. Seninle birazdan konuşacağım."

"Mr. Micawber," dedim, "bu adamda ani bir değişiklik oldu, doğruyu söylemek gibi sıradışı bir davranış sergiliyor; iyice köşeye sıkıştı herhalde. Siz hak ettiği şekilde ilgilenin kendisiyle!"

"Siz çok kıymetli adamlarsınız, değil mi?" dedi Uriah aynı alçak sesle ve nemli sıcaktan dolayı terleyen alnını uzun ince eliyle silerek. "Rüşvetle benim kâtibimi kandırıp, ki kendisi sefilin teki –tıpkı eski günlerde, biri elinizden tutuncaya kadar sizin olduğunuz gibi Copperfield– bir de bana iftira attırıyorsunuz! Miss Trotwood, bu duruma son verseniz iyi olur; yoksa ben kocanızı hiç hoşunuza gitmeyecek şekilde durdurmayı bilirim. Hikâyenize dair mesleki bilgilerimi kul-

lanmayı bilirim, ihtiyar hanım! Miss Wickfield, eğer babanızı seviyorsanız o çeteye dâhil olmayın. Eğer katılırsanız onu mahvederim. Haydi bakalım! Bazılarınız kapanımın üzerinde duruyor. Tuzağın ağzı kapanmadan bir kez daha düşünün. Eğer ezilmek istemiyorsan, sen de bir kez daha düşün Micawber. Aklını başına toplamanı ve söylenenleri dinlemeni tavsiye ediyorum sana aptal şey! Hazır geri adım atacak vakit varken. Annem nerede?" dedi; aniden Traddles'ın gittiğini fark edip telaşlanarak çanın ipini çekti. "İnsanın kendi evinde başına gelenlere bak!"

Değerli evladın değerli annesiyle dönerek, "Mrs. Heep burada efendim," dedi Traddles. "Ona kendimi tanıtmaya cüret ettim."

Uriah, "Neden kendini tanıtmaya cüret ettin ki?" diye çıkıştı hemen. "Ne işin var senin burada?"

Traddles sakin ve ciddi bir tavırla, "Ben Mr. Wickfield'ın temsilcisi ve arkadaşıyım efendim," dedi. "Cebimde onu tüm hususlarda temsil etmem için bir vekâletname var."

Uriah iyice çirkinleşerek, "Yaşlı herif içmekten bunamış artık," dedi, "o belge hileyle alınmıştır!"

"Kendisinden hileyle alınan bir şey olduğunu biliyorum," dedi Traddles sessizce; "siz de biliyorsunuz bunu Mr. Heep. İsterseniz Mr. Micawber'a soralım bunu."

Mrs. Heep endişeli bir el hareketiyle, "Ury!.." dedi.

"Sen sus anne," dedi Uriah; "ne kadar az konuşursan o kadar iyi."

"Ama Ury'ciğim..."

"Anne, susup bu işi bana bırakır mısın?"

Uriah'nın yaltakçılığının ne kadar suni ve tüm numaralarının ne kadar ahlaksızca ve sahte olduğunu bilmeme rağmen, maskesinin düştüğünü görene kadar ikiyüzlülüğünün boyutunu anlayamamıştım. Maskenin bir işine yaramadığını fark ettiğinde onu aniden çıkarması; sergilediği fesatlık, küstahlık ve nefret; bizi alt etmek için çaresizlik içinde

kıvranıyor da olsa o an bile yaptığı kötülükle övündüğünü gösteren o pis sırıtışı –kendi çapında gayet tutarlılık gösterse de– benim gibi, onu bu kadar süredir tanıyan ve ona karşı derin bir nefret besleyen birini bile şaşırtmıştı ilk başta.

Durup tek tek hepimize gözlerini diktiğinde bana attığı bakışları saymıyorum bile; onun benden nefret ettiğini zaten biliyordum ve yanağındaki el izim hâlâ aklımdaydı. Ama Uriah'nın, gözlerini Agnes'a çevirip de onun üzerindeki gücünün kayıp gittiğini hissetmesiyle kapıldığı öfkeyi ve bakışlarında kendisini, erdemlerinin kıymetini asla bilemeyeceği ve sevemeyeceği birini istemeye yönelten iğrenç arzuları gözler önüne seren hayal kırıklığını gördüğümde Agnes'ın bir saatliğine bile böyle bir adamın görüş alanında yaşadığı düşüncesine inanamadım.

Uriah yüzünün alt kısmını ovuşturup o tüyler ürpertici parmaklarının tepesinden, o kötü gözleriyle bize baktıktan sonra bana bir kez daha yarı sızlanarak yarı küfrederek şöyle dedi:

"Copperfield, kendi şerefiyle ve ıvır zıvır bir dolu şeyle gurur duyan biri olarak sinsice evime girip gizlice kâtibimle etrafı dinleme hakkını kendinizde görüyorsunuz demek. Eğer bu ben olsaydım, çok şaşırmazdım; çünkü ben kendimi bir beyefendi gibi göstermeye çalışmıyorum (gerçi Mr. Micawber'ın dediği gibi, sizin gibi sokaklarda sürtmedim hiç) ama size ne demeli! Bunu yapmaktan hiç çekinmiyorsunuz bir de, değil mi? Bunun karşılığında benim ne yapacağımı düşünmüyorsunuz hiç; ya da komplo kurarak başınıza bela aldığınızı. Pek güzel. Görelim bakalım! Mr. bilmemne, siz de Micawber'a bir şey soracaktınız. Soracağınız adam burada işte. Neden onu konuşturmuyorsunuz? Dersini almış o, belli."

Söylediklerinin ne benim ne de diğerlerinin üzerinde bir etkisi olduğunu görünce ellerini ceplerine sokup masanın ucuna oturdu ve çarpık ayaklarından birini diğer bacağına dolayarak olacakları bekledi.

Tez canlılığını güçlükle zapturapt altında tuttuğum ve durmadan HA-in kelimesinin ilk hecesiyle araya giren Mr. Micawber daha ikinci heceye varamadan öfkeyle öne doğru atılıp göğsünden cetveli çıkardı (anlaşılan savunma amaçlı bir silahtı bu) ve cebinden, büyük boy kâğıda yazılmış, katlı bir mektup çıkardı. Micawber her zamanki gösterişli hareketleriyle bunu açıp yazım üslubuna yönelik sanatsal bir takdir besliyormuş gibi okumaya başladı:

"'Sevgili Miss Trotwood ve beyler.'"

"Tanrı bu adamı kutsasın ve ıslah etsin!" diye alçak sesle çıkıştı halam. "Söz konusu idamlık bir suç olsaydı bir top kâğıda mektup yazardı muhakkak!"

Mr. Micawber onu duymayıp devam etti.

"'Gelmiş geçmiş en yetenekli suçluyu ihbar etmek için karşınıza çıkmışken,'" dedi Mr. Micawber mektuptan kafasını kaldırmaksızın ve cetveli garip bir sopa gibi Uriah Heep'e tutarak, "'kendimi tamamen gözden çıkardım. Beşikten çıktığımdan beri karşılık veremediğim maddi yükümlülüklerin kurbanı, itibar düşürücü durumların eğlencesi ve oyuncağı oldum hep. Rezillik, yoksulluk, çaresizlik ve delilik ya toptan ya da ayrı ayrı her zaman kariyerime eşlik ettiler.'"

Mr. Micawber'ın bu kederli sıkıntılara yem oluşunu anlatırkenki iştahı, mektubu okurkenki vurgusu ve bir cümleyi gediğine oturttuğunu düşündüğünde kafasını sallayarak sergilediği hürmet kadar büyüktü.

"'Bütün bu rezilliği, yoksulluğu, çaresizliği ve deliliği düşünerek bu ofise –ya da hayat dolu komşumuz Galyalıların tabiriyle büroya– girdim. Bu şirket, sözde Wickfield'ın ve HEEP'in adıyla idare ediliyordu, ama aslında HEEP tekti. Bu düzenin asıl adamı sadece HEEP'ti. Sahtekâr olan da dolandırıcı olan da HEEP'ti.'"

Bu sözler karşısında iyice moraran Uriah, yırtmak ister gibi mektubun üzerine atıldı. Mr. Micawber ise, kusursuz bir çeviklik ya da şansın mucizesiyle onun mektuba uzanan

parmak eklemlerini cetvelle durdurarak sağ elini etkisiz hale getirdi. El, kırılmış gibi bilekten büküldü. Darbe sanki tahtaya inmiş gibi bir ses çıktı.

Uriah bu sefer acı içinde kıvranarak, "Tanrı cezanı versin!" dedi. "Göreceksin gününü!"

"Sen – sen – sen, kepazelik timsali HEEP, bana bir yaklaş da," dedi Mr. Micawber nefes nefese, "kafanı kırayım. Gel bakalım, gel!"

Traddles'la ben, Mr. Micawber'ı bir köşeye itmeye çalışırken onun her seferinde ısrarla öne atılıp cetveli koca bir kılıç gibi sallayarak, "Gel haydi gel!" diye bağırmasından daha komik bir şey gördüğümü sanmıyorum – o anda bile bunun farkındaydım.

Düşmanı, incinmiş elini bir süre ovuşturduktan sonra kendi kendine homurdanarak yavaşça fularını çözüp eline doladı; sonra da bunu diğer eliyle tutarak asık suratı yere dönük bir halde masasının üzerine oturdu.

Mr. Micawber yeterince sakinleştiği vakit mektubu okumaya devam etti.

"'Bu adamın, yani HEEP'in,'" bu ismi ağzına almadan önce hep bir es veriyor ve bunu şaşırtıcı bir enerjiyle telaffuz ediyordu, "'hizmetine girdiğimde haftada ödenecek yirmi iki şilin altı penicik dışında alacağım ücret belirlenmemişti. Gerisi gelişigüzel, benim profesyonel çabalarıma kalıyordu; başka türlü ve daha etkili sözlerle ifade edecek olursak, tabiatımın rezilliğine, güdülerimin açgözlülüğüne, ailemin yoksulluğuna ve benimle HEEP arasındaki genel ahlaki benzerliğe. Çok geçmeden Mrs. Micawber'ın ve yıkıma uğramış ama büyüyen ailemizin bakımı için HEEP'ten avans almak zorunda kaldığımı söylememe gerek var mı? HEEP'in, bu ihtiyacı hesaba katmış olduğunu söylememe gerek var mı? Ya da bu avansların borç senetleri ve bu yörenin yasal kurumları tarafından bilinen benzeri yollarla güvenceye alındığını? Böylece benim için ördüğü ağa düştüğümü?'"

Mr. Micawber'ın, bu talihsiz durumu anlatırken mektup yazma yeteneğinden aldığı keyif, gerçeğin ona verebileceği tüm acıları ve endişeleri bastırmış gibiydi. Mr. Micawber okumaya devam etti:

"'Sonra bu HEEP bana açılmaya başladı, çünkü kendi pis işlerini yerine getirecek bir adam arıyordu. İşte benim, Shakespeare gibi ifade edecek olursam, erimeye, bitmeye, kurumaya başlamam o zaman oldu. Sahte belgeler hazırlamak ve Mr. W. diye adlandıracağım birini kandırmak için sürekli hizmete çağrılıyordum. Bu Mr. W. olası her yoldan kötüye kullanılmış, eksik bilgilendirilmiş ve yanıltılmıştı; ama bu sırada bu zorba HEEP bu zavallı beye karşı sınırsız bir şükran ve yine sınırsız bir dostluk hissiyle doluymuş gibi davranıyordu. Bu yeterince kötüydü; ama felsefi Danimarkalının Elizabeth Dönemi'nin gurur kaynağının alametifarikası olan evrensellikteki sözleri gibi, beteri vardı gelecek!'*'"

Mr. Micawber bu lafları bir alıntıyla güzelce toparlamaktan dolayı o kadar sarsılmıştı ki kaldığı yeri kaybetmiş gibi cümleyi ikinci kez okuyarak hem kendine hem de bize iltimas geçti.

"'Bu mektup çerçevesinde, Mr. W. adını taktığım şahsı etkileyen ve sessiz bir rızayla ortak olduğum ufak tefek yolsuzlukların,'" diye devam etti Mr. Micawber, "'ayrıntılı bir listesini vermek gibi bir niyetim yok (ama elimde böyle bir liste de var). Amacım, içimdeki maaş ve maaşsızlık, fırıncı ve fırıncısızlık, varlık ve yokluk çekişmeleri biter bitmez, elime geçen fırsatlardan faydalanmak ve HEEP'in, o beyefendinin feci hatalar yapmasına ve zarar görmesine sebep olan büyük yolsuzluklarını ortaya çıkarmaktı. İçimdeki sessiz denetmenin ve dışımdaki, bir o kadar dokunaklı ve cazip denetmenin teşvikiyle –ki bu kişi Miss W.'dir– kendimi son derece zahmetli bir görevde, bitmek bilmeyen, gizli kapaklı bir

---

* Shakespeare, *Hamlet*, Perde III, Sahne 4. (e.n.)

araştırmanın içinde buldum ve aklımda kaldığı kadarıyla, yanılmıyorsam bu, on iki ayı geçen bir sürede gerçekleşti.'"

Mr. Micawber, Meclis Yasası'ndan bir pasaj okur gibiydi ve kelimelerin sesiyle müthiş tazelenmişe benziyordu.

"'HEEP'i itham ettiklerim,'" dedi, sonra ona bir göz attı ve gerekirse diye cetveli sol kolunun altında uygun bir konuma getirip, "'şunlardır,'" diye okumaya devam etti.

Hepimiz nefesimizi tuttuk diye düşünüyorum. En azından Uriah tutmuştur eminim.

"'İlk önce,'" dedi Mr. Micawber, "'Mr. W.'nin becerileri ve hafızası şu anda bahsetmemin gerekli ve uygun olmadığı sebeplerden dolayı iş yapmasını engelleyecek kadar zayıfladığında HEEP kasıtlı olarak bütün resmî işlemleri güçleştirerek onun kafasını daha çok karıştırdı. Mr. W.'nin iş yapmak için pek de uygun olmadığı zamanlarda HEEP onu bu işlere itmek için her zaman fırsat kolladı. Önemli dokümanları Mr. W.'ye önemsiz dokümanlar olarak sunarak imzasını aldı. Mr. W.'yi, kendisine yüklüce miktarda kredi çekme yetkisi vermeye ikna etti ve bu parayı güya işteki masraflar ve zaten tamamlanmış ya da gerçekte hiç olmayan noksanlar için harcadı. Buna Mr. W.'nin kendi şerefsiz niyeti ve kendi şerefsiz davranışı süsü verdi ve o zamandan beri ona işkence etmek ve ona baskı uygulamak için bunu kullandı.'"

Başını tehdit eder gibi sallayıp, "Kanıtla bakalım bunu Copperfield!" dedi Uriah. "Bunun da vakti gelecek!"

Mektubu okumayı bırakıp, "HEEP'e sorar mısınız Mr. Traddles, onun evinde kendisinden sonra kim oturmuş?" dedi Mr. Micawber.

"Budalanın teki ve hâlâ da orada yaşıyor," dedi Uriah kibirli kibirli.

"Sorun bakalım HEEP'e, o evde bir not defteri tutmuş mu hiç acaba?" dedi Mr. Micawber.

Uriah'nın sıska elinin, çenesini kaşırken istemsizce durduğunu gördüm.

"Ya da sorun bakalım," dedi Mr. Micawber, "orada hiç böyle bir şey yakmış mı? Evet derse ve küllerinin nerede olduğunu sorarsa onu Wilkins Micawber'a yönlendirin ve kendisi için hiç hayırlı olmayan şeyler duysun!"

Mr. Micawber'ın bu sözleri söylerkenki muzaffer cakası anneyi telaşlandırmakta çok etkili olmuştu ve büyük bir endişeyle bağırdı:

"Ury, Ury! Mutavazı ol, ters gitme yavrum!"

"Anne!" diye sertçe karşılık verdi Uriah. "Biraz susar mısın? Korku içindesin ve ne dediğini de ne demek istediğini de bilmiyorsun. 'Mutavazı ol'muş!" diye tekrar etti ve öfkeyle bana baktı. "O kadar mutavazı olmama rağmen onları yerin dibine sokmuşluğum var benim!"

Mr. Micawber çenesini kibarca boyunbağının içinde ayarlayıp mektubuna devam etti.

"'İkincisi. HEEP pek çok durumda, aklımda kaldığı kadarıyla, yanılmıyorsam...'"

Uriah rahatlamış bir halde, "Bu bir işe yaramaz ki," dedi. "Anne, sen konuşma."

"En kısa zamanda işe yarayacak ve sizin defterinizi nihayet dürecek bir şey sağlamaya çalışacağız efendim," dedi Mr. Micawber.

"'İkincisi. HEEP pek çok durumda, aklımda kaldığı kadarıyla, yanılmıyorsam çeşitli kayıtlarda, hesap defterlerinde ve belgelerde Mr. W.'nin imzasını düzenli olarak taklit ediyordu ve bunu en az bir sefer yaptığına dair kanıtım var. Yani, şimdi tasvir edeceğim şekilde...'"

Mr. Micawber iştahla tekrar bir resmî sözcükler yığınına daldı; ama onun durumunda gülünç kaçsa da bunun ona has bir şey olmadığını söylemeliyim. Hayatım boyunca bunu pek çok insanda gözlemlemişimdir. Bu genel bir kural gibi geliyor bana. Örneğin yasal yeminler edilirken ifade verenler, tek bir fikri ifade etmek için üst üste bir dizi güzel laf etmekten büyük keyif alırlar; örneğin bir şeyden aynı anda hem nefret

eder hem iğrenir hem de tiksinirler; keza eski aforozlar da aynı esasa dayanarak yapılırdı. Sözcüklerin zulmünden bahsediyoruz ama diğer yandan biz de onlara zulmetmeyi seviyoruz; büyük olaylarda bize koca bir laf curcunasının hizmet etmesi hoşumuza gidiyor; bunun önemli gözüktüğünü ve kulağa hoş geldiğini düşünüyoruz. Mesela bir geçit töreninde üniformaların düzgün ve çok sayıda olması bize yeter, anlamları üzerinde durmayız; aynı şekilde, bolca kullanıldıklarında kelimelerin anlamları ve gerekliliği ikinci planda kalıyor. Dahası, insanlar üniformalarını diğerlerinin gözüne soktuğunda nasıl başları belaya girerse, ya da köleler çok fazla olduklarında efendilerine nasıl başkaldırırsa sanırım çok sayıda sözcük kullanma âdetindeki bir milletin de pek çok güçlük yaşadığını ve daha da fazlasını yaşayacağını söyleyebilirim.

Mr. Micawber dudaklarını şapırdatarak okumaya devam etti.

"'Yani şu şekilde demek istiyorum. Aşağıda imzası olan bendeniz Wilkins Micawber'ın tahminine göre, Mr. W.'nin kızı, babasına olan sevgisi kullanılarak ortaklıkla ilgili herhangi bir araştırmanın yapılmasına mâni olmaya teşvik edilemezse, Mr. W.'nin hasta oluşuna istinaden, vefat ettiği surette kimi şeylerin ortaya çıkması ve HEEP'in, W. ailesi üzerindeki gücünün sona ermesi ihtimal dâhilinde olduğundan, bahsi geçen şahıs HEEP yanında Mr. W.'den alınmış gibi görünen bir senet taşımanın uygun olacağını düşündü; zira bu senette önceden bahsi geçen yüklü meblağın, içinde bulunduğu rezil durumdan kurtarmak için Mr. W.'ye HEEP tarafından avans olarak verildiği belirtilmişti; oysa böyle bir para hiç verilmemişti. Bu belgenin altına Mr. W. tarafından atıldığı ve Wilkins Micawber tarafından onaylandığı iddia edilen imzaların hepsi HEEP'e aittir. Elimde, ona ait not defterinde, Mr. W.'ye ait bazıları yanmış ama hâlâ okunabilen pek çok imza taklidi var. Ben asla böyle bir belge onaylamadım. Bu belge şu anda benim elimde bulunuyor.'"

Uriah Heep irkilerek bir tomar anahtar çıkardı ve bir çekmece açtı; sonra yapmak üzere olduğu şeyi düşünüp çekmecenin içine bakmadan tekrar bize döndü.

"'Belge elimde,'" diye devam etti Mr. Micawber ve sanki bu bir vaazmış gibi etrafa bakındı, "'daha doğrusu, bunun yazıldığı sırada, yani sabahleyin bendeydi ama sonra onu Mr. Traddles'a verdim.'"

"Doğrudur," diye onayladı Traddles.

"Ury, Ury!" diye bağırdı annesi. "Mutavazı ol ve ters gitme. Beyler, oğluma düşünmek için zaman verirseniz onun mutavazı olduğunu göreceksiniz. Mr. Copperfield, onun her zaman ne kadar mutavazı olduğunu biliyorsunuz efendim!"

Oğlu eski numarasını gereksiz bulduğu için bıraktığı halde annenin hâlâ ona tutunduğunu görmek tuhaftı.

Uriah eline sarılı mendili sabırsızca ısırarak, "Anne," dedi, "bana dolu bir silah doğrultup ateş etsen daha iyi."

"Ama seni seviyorum Ury," diye bağırdı Mrs. Heep. Eminim öyleydi; ne kadar tuhaf görünse de oğlu da onu seviyordu; ama kesin olan bir şey varsa uyumlu bir ikili olduklarıydı. "Bu beyleri kışkırtmana ve kendini daha çok tehlikeye atmana dayanamıyorum. İlk başta, bu bey bana yukarıda her şeyin ortaya çıktığını söylediğinde, senin mutavazı bir şekilde cevap vereceğini ve özür dileyeceğini söyledim ona. Ah beyler, görüyor musunuz ben ne kadar mutavazıyım; siz bakmayın ona!"

Uriah incecik parmağıyla, tüm kinini yönelttiği beni göstererek, "Anne, şu Copperfield var ya," diye çıkıştı, "şu Copperfield, sana şu ağzından çıkanlardan daha azını söylemen için bile yüz sterlin verirdi!" Bu soruşturmanın benim başımın altından çıktığını düşünüyordu, ben de hatalı varsayımını düzeltmek için bir şey yapmadım.

"Elimde değil Ury," diye bağırdı annesi. "Senin böyle mağrur davranarak tehlikeye doğru koştuğunu görmeye dayanamıyorum. Her zamanki gibi mutavazı olsan daha iyi olur."

Mendili ısırarak biraz durdu ve sonra kaşlarını çatarak bana şöyle dedi:

"Daha ne diyeceksin? Varsa devam et. Niye bakıyorsun bana öyle?"

Mr. Micawber tekrar mektubuna yöneldi; oldukça tatmin olduğu bu gösteriye döndüğü için memnundu.

"'Üçüncüsü. Ve sonuncusu. Şu anda HEEP'in sahte hesap defterleri ve yine HEEP'in bir kısmı tahrip olmuş not defteri (şimdi oturduğumuz bu eve geçtiğimizde Mrs. Micawber'ın rastlantı sonucu bir dolapta, ya da ocakta kalan küllerin saklandığı bir kutuda bulduğu bu defterin ne olduğunu o zaman kavrayamamıştım pek) başta olmak üzere gerçek notları aracılığıyla, bahtsız Mr. W.'nin zayıflıklarının, hatalarının, erdemlerinin, aile bağlarının ve şerefinin yıllardır kullanıldığını ve HEEP'in alçak emellerine göre şekillendirildiğini gösterebilecek durumdayım. Para canlısı, ikiyüzlü ve açgözlü HEEP'in parasal anlamda büyümek için yıllarca Mr. W.'yi akla gelebilecek her şekilde aldatıp yağmaladığını. HEEP'in asıl amacının, elde ettiği kazançların yanında, Mr. ve Miss W.'ye (ikincisine dair art niyetlerine değinmiyorum bile) tamamen kendisine boyun eğdirmek olduğunu. Bundan birkaç ay sonraki son oyununun, her yıl üç ayda bir HEEP tarafından muntazaman yapılacak bir ödeme karşılığında Mr. W.'yi ortaklıktaki payından feragat etmeye ve hatta evindeki her mobilyayı satmaya yöneltmek olduğunu. Bu iç içe geçmiş örgülerin, Mr. W.'nin tedbirsiz ve düşüncesiz yatırımlara giriştiği ve bu yatırımlar için, manen ve kanunen ödemekle yükümlü olduğu paraya sahip olmadığı bir dönemde, alacaklısı olduğu miktarın endişe verici bir şekilde tahrif edilmiş dökümleriyle başladığını; sonradan güya bu yatırımlar ya da başka işler için, HEEP tarafından Mr. W.'den hileyle elde edilmiş veya saklanmış meblağların güya yüksek faizlerle alınmış borçlarmış gibi, yine HEEP tarafından Mr. W.'ye verilmesiyle devam ettiğini; ve envaiçeşit ahlaksız şikeyle bu borçlanmanın sürdürüldüğünü – ve bu göz boyamanın bahtsız Mr. W. önünü göremeyecek hale gelene kadar arttığını. Kendini hem maddi olarak hem

de umut ve onur açısından müflis sanan Mr. W.'nin tek güvencesi bu insan kılığındaki canavardı,'" –Mr. Micawber bu yeni ifadeyi iyice vurgulamıştı– "'ve bu kişi, kendini onun için önemli kılarak onu yıkıma sürükledi. Tüm bunları göstermeyi garanti ediyorum. Hatta daha da fazlasını!'"

Yanımda yarı sevinçten, yarı üzüntüden ağlamakta olan Agnes'a birkaç söz fısıldadım; aramızda Mr. Micawber okumayı bitirmiş gibi bir hareketlilik oldu. Olağanüstü bir ciddiyetle, "Bağışlayın, biraz daha var," deyip mektubun son kısmını hem oldukça keyifsiz bir halde, hem de bu işten epeyce zevk alarak okumaya devam etti.

"'Artık sona geldik. Geriye bu suçlamaları kanıtlamak kaldı; sonra da talihsiz ailemle yük olduğumuz şu yerden gideceğiz. Çok yakında. Ailemizin en narin bireyi olarak bebeğimizin yetersiz beslenmeden vefat etmesi uzak bir ihtimal değil; onu da ikizler takip edebilir. Olsun varsın! Canterbury yolculuğum bana çok şeye mal oldu; mahkeme sonucu tutukluluk ve yoksulluk daha da çok şeye mal olacak. İnanıyorum ki bu riskli araştırmaya verdiğim emek –ki bu araştırmanın en küçük sonuçları, çetin uğraşların baskısına rağmen, ezici yoksulluk endişeleriyle, gün doğarken, nemli akşamda, gecenin karaltısında ve şeytan demenin hafif kaçacağı kişinin uyanık gözü altında yavaş yavaş birbirine eklenmiştir– yoksul bir aile babasının sıkıntılarıyla birleşerek doğru bir hikâyeye dönüşür ve cesedimin yakılacağı odun yığınının üzerine birkaç damla tatlı suyun serpiştirilmesi gibi bir etki yaratır. Başka bir beklentim yok. Dilerim benim de, hiçbir kıyaslanma iddiamın olmadığı, cesur ve yüksek rütbeli o kahraman denizci için dendiği gibi, yaptığım her şeyi, çıkarcı ve bencil niyetlere göğüs gererek,

İngiltere, evim ve Güzellik için yaptığım söylensin.*

Daima vs, vs kalacak olan, WILKINS MICAWBER.'"

* Britanya savaş kahramanı Amiral Horatio Nelson'ı anan popüler bir şarkıdan. (e.n.)

Mr. Micawber hayli duygulanmış olmasına rağmen oldukça keyifli bir şekilde mektubu katladı ve başını eğerek saklamak isteyebileceği bir şeymiş gibi halama verdi.

Uzun zaman önce ilk ziyaretimde fark ettiğim gibi odada demir bir kasa vardı. Anahtarı üstündeydi. Uriah alelacele bir şüpheye kapıldı; Mr. Micawber'a bir göz atıp kasanın yanına gitti ve kapağını gürültüyle açtı. İçi boştu.

Korku dolu bir yüzle, "Hesap defterleri nerede?" diye bağırdı. "Hırsızın teki defterleri çalmış!"

Mr. Micawber cetvelle kendine hafifçe dokundu. "Ben çaldım; bugün anahtarı her zamanki gibi, ama biraz daha erken senden aldım ve bu sabah kasayı açtım."

"Endişelenmeyin," dedi Traddles. "Bendeler. Bahsettiğim yetkiyle alakadar olacağım onlarla."

"Çalınmış mallar alıyorsunuz, öyle mi?" diye bağırdı Uriah.

"Bu tür durumlarda," dedi Traddles, "öyle oluyor."

O ana dek son derece sessiz ve dikkatli duran halamın Uriah Heep'in üzerine atıldığını ve iki eliyle yakasına yapıştığını görünce ne kadar şaşırdım!

"Ne istediğimi biliyor musun?" dedi halam.

"Deli gömleği mi?" dedi Uriah.

"Hayır. Evimi!" dedi halam. "Agnes, tatlım, onu babanın kaybettiğine inandığım sürece evimin burada bir yatırım olarak kullanıldığına dair tek kelime etmedim – Trot'a bile etmedim. Ama şimdi bu kaybın sorumlusunun bu adam olduğunu biliyorum ve onu geri alacağım! Trot, gel geri al onu bu adamdan!"

Halam evini, Uriah'nın boyunbağında sakladığını mı düşünüyordu bilmem ama sanki böyle düşünüyormuş gibi atlamıştı üzerine. Telaşla aralarına girdim ve onun haksız bir şekilde aldığı her şeyin zararını tamamen karşılaması için hepimizin elinden geleni yapacağına halamı ikna ettim. Bu ve birkaç dakikalık düşünce onu sakinleştirdi; ama yaptığı

şeyden hiç etkilenmiş gibi değildi (bonesi için aynı şey söylenemezdi) ve sakin bir şekilde yerine döndü.

Son birkaç dakikadır Mrs. Heep oğluna "mutavazı" olması konusunda yakarıp duruyor ve sırayla hepimizin önünde diz çökerek çılgın gibi sözler veriyordu. Oğlu onu sandalyesine oturttu, suratsız suratsız yanında durup onu kolundan kaba olmayan bir şekilde tuttu ve sonra gaddar bir ifadeyle bana şöyle dedi:

"Ne yapılmasını istiyorsun?"

"Yapılması gerekeni söyleyeyim size," dedi Traddles.

"Copperfield'ın dili yok mu?" diye homurdandı Uriah. "Gerçekten birinin onun dilini kopardığını söylersen seve seve yardımcı olurum sana."

"Uriah'm mutavazıdır benim!" diye bağırdı annesi. "Dediklerine kulak asmayın beyler!"

"Yapılması gereken şu," dedi Traddles; "öncelikle, daha önce duyduğumuz feragat belgesi bana verilmeli hemen – şimdi."

"Diyelim ki bende değil," diye araya girdi Uriah.

"Ama sizde," dedi Traddles; "bu yüzden böyle bir şey demeyeceğiz." Eski okul arkadaşımın zekâsına ve yalın, sabırlı ve pratik sağduyusuna ilk defa hakkını verdiğimi itiraf edeyim. "Yani," dedi Traddles, "açgözlülüğünüzün yuttuklarını tamamen çıkarmaya ve son meteliğine kadar iade etmeye hazırlanmalısınız. Ortaklığa ait bütün hesap defterleri ve evrak elimizde kalmalı; tüm hesap defterleriniz ve evrakınız; tüm para hesapları ve tahviller, iki türden de. Kısaca buradaki her şey."

"Öyle olmak zorunda mı? Bilmiyorum," dedi Uriah. "Bunu düşünecek zamana ihtiyacım var."

"Kesinlikle," dedi Traddles; "ama bu sırada, her şey bizim isteğimize göre ayarlanana kadar bunları elimizde tutmalıyız ve sizden ricamız –aslında size emrimiz– odanızdan çıkmamanız ve kimseyle konuşmamanız."

"Yapmayacağım!" dedi Uriah söverek.

"Maidstone Hapishanesi gözaltı için daha güvenli bir yer," dedi Traddles; "ve kanunun bizi haklı çıkarması zaman alsa da ve bizi asla sizin haklı çıkarabileceğin kadar haklı çıkaramasa bile, şüphesiz cezalandırır sizi. Bunu siz de benim kadar iyi biliyorsunuz! Copperfield, Guildhall'a* gidip birkaç görevli getirir misin?"

Burada Mrs. Heep yine patladı ve onların adına araya girmesi için Agnes'ın önünde diz çökerek ağladı; bir yandan da bir tanesi için duyduğu endişeden dolayı yarı deliye dönmüş bir halde oğlunun çok mütevazı olduğunu, söylenen her şeyin doğru olduğunu ve o eğer istediğimiz şeyi yapmazsa kendisinin yapacağını söyledi. Cesareti olsa Uriah'nın neler yapabileceğini sormak, bir kaplanın ruhuna sahip olsa melez bir köpeğin neler yapabileceğini araştırmak gibiydi. Baştan ayağa korkaktı ve alçak mizacını, ahlaksız hayatının her döneminde olduğu gibi, surat asarak ve aşağılanmış görünerek ortaya koyuyordu.

"Yeter!" diye gürledi bana ve terli yüzünü eliyle sildi. "Anne, sussana artık. Eh! Belgeyi alsınlar o zaman. Gidip getirsene!"

"Bir zahmet ona yardım edebilir misiniz Mr. Dick?" dedi Traddles.

Mr. Dick vazifesiyle gurur duyan ve bunu bilen biri olarak, koyunlara eşlik eden bir çoban köpeği gibi Mrs. Heep'le birlikte gitti. Gerçi Mrs. Heep ona hiç sorun çıkarmadı; çünkü yanında sadece belgeyle değil, bunun içinde tutulduğu kutuyla dönmüştü; kutuda bankacının hesap defteriyle sonradan işe yarayacak birkaç evrak da vardı.

Mrs. Heep bunları getirdiğinde, "Güzel!" dedi Traddles. "Şimdi Mr. Heep, düşünmek için bir kenara çekilebilirsiniz: Burada hazır bulunan herkes adına, yapılacak tek şey olduğunu belirttiğimi lütfen göz önünde bulundurun; bu da daha önce açıkladığım şey ve gecikmeden yapılması gerekiyor."

---

* Londra şehir belediyesinin merkezi. (e.n.)

Uriah, eli çenesinde, gözlerini yerden ayırmadan ve ayaklarını sürüyerek odada ilerleyip kapıda durdu ve şöyle dedi:

"Copperfield, senden hep nefret ettim. Daima sonradan görme biriydin ve daima bana karşı oldun."

"Sanırım sana daha önce de söylemiştim," dedim, "açgözlülüğü ve hinliğiyle tüm dünyayı karşısına alan kişi sensin. İleride, bu dünyada açgözlülüğün ve hinliğin karıştığı her işin ters gittiğini düşünmek işine yarayabilir. Bu, ölüm kadar gerçek."

"Ya da okulda (epeyce mutavazılık öğrendiğim okulda) saat dokuzdan on bire kadar, çalışmanın bir lanet olduğunu, sonra on birden bire kadar bir nimet, neşe kaynağı ve ağırbaşlılık ya da işte bunun gibi şeyler olduğunu öğretmeleri kadar gerçek," dedi alayla gülümseyerek. "Sen de onlar kadar istikrarlı vaaz veriyorsun. Mutavazılık işe yaramaz mı? Beyefendi ortağımı bu olmadan yola getiremezdim sanıyorum. Micawber, seni zorba, göstereceğim ben sana!"

Mr. Micawber, Uriah'ya ve onun kendisine uzattığı parmağına müthiş meydan okur bir tarzda, kapıdan çıkıp gidene kadar göğsünü gere gere yürüdükten sonra bana dönüp, "Mrs. Micawber ile kendisi arasındaki karşılıklı güvenin yeniden tesisine tanıklık etme" mutluluğuna ermemi önerdi. Sonra da herkesi bu dokunaklı gösteri hakkında derin düşüncelere dalmaya davet etti.

"Mrs. Micawber'la aramdaki perde kalktı artık," dedi Mr. Micawber; "ve çocuklarımla, onların dünyaya gelmelerine vesile olan şahıs bir kez daha aynı koşullarda görüşebilecek."

Kapıldığımız telaş ve ruhlarımızdaki karışıklığın elverdiği ölçüde ona minnettar olduğumuz ve bunu göstermeye can attığımız için hepimiz gidecektik ama henüz umudun ilk ışıklarından fazlasını göremeyen Agnes'ın, babasının yanına dönmesi ve bir kişinin Uriah'yı güvenli bir şekilde orada

tutması gerekiyordu. Böylece Traddles, bu son amaçla, az sonra Mr. Dick tarafından nöbeti devralınıncaya kadar orada kaldı; Mr. Dick, halam ve ben de Mr. Micawber'la eve gittik. O kadar çok şey borçlu olduğum sevgili Agnes'tan alelacele ayrıldığımda ve o sabah, belki de –onun kararlılığına rağmen– nasıl bir şeyden kurtarıldığını düşündüğümde, Mr. Micawber'ı tanımamı sağlayan acılı çocukluk günlerime karşı yoğun bir minnettarlık duydum.

Mr. Micawber'ın evi uzak değildi; sokak kapısı oturma odasına açıldığında ve o kendine has bir telaşla içeri daldığında kendimizi bir anda ailenin ortasında bulduk. Mr. Micawber, "Emma! Hayatım!" diye bağırarak Mrs. Micawber'ın kollarına koştu. Mrs. Micawber bir çığlık attı ve Mr. Micawber'a sımsıkı sarıldı. Mrs. Micawber'ın bana yazdığı son mektupta bahsettiği her şeyden habersiz yabancıyla ilgilenen Miss Micawber bundan hayli etkilenmişti. Yabancı sıçradı. İkizler sevinçlerini çeşitli uygunsuz ama masum gösterilerle tasdiklediler. Düzeni erken yaşta yaşanan hayal kırıklıklarıyla mahvolan ve çehresi giderek asılan büyük oğulun içini daha güzel duygular kaplamıştı ve hüngür hüngür ağlamaya başladı.

"Emma!" dedi Mr. Micawber. "Zihnimdeki bulutlar dağıldı. Uzun süredir muhafaza ettiğimiz karşılıklı güven, bir daha bozulmamak üzere tazelendi. Şimdi, hoş geldin yoksulluk!" diye bağırdı Mr. Micawber gözlerinden yaşlar akarken. "Hoş geldin sefalet, hoş geldin evsizlik, hoş geldin açlık, rezillik, kargaşa ve yoksulluk! Karşılıklı güven bizi sonsuza kadar idare eder!"

Bu ifadelerle Mr. Micawber, Mrs. Micawber'ı bir sandalyeye oturttu ve bütün aileyi etrafına topladı; olabilecek bir dolu tatsız şeyi karşılamaya hazırlandılar, ki bana kalırsa hiçbiri karşılanacak gibi değildi; sonra onları Canterbury'ye götürüp koro halinde şarkı söylemeye davet etti; zira geçinmeleri için başka yol kalmamıştı.

Ama öncelikle, içinde bulunduğu duygu yoğunluğuyla kendinden geçen Mrs. Micawber'ı, koro daha tamamlanamadan kendine getirmek gerekti. Bunu halamla Mr. Micawber yaptı; sonra halam kendisine takdim edildi ve beni de fark etti.

Bana elini uzatıp, "Kusura bakmayın Mr. Copperfield," dedi zavallı kadın, "ama zaten güçlü değilim; bir de Mr. Micawber'la aramdaki anlaşmazlığın ortadan kalkması bir anda çok geldi bana."

"Bütün aileniz bu mu?" dedi halam.

"Şimdilik bu kadar," dedi Mrs. Micawber.

"Ah, öyle demek istemedim hanımefendi," dedi halam. "Yani hepsi sizin mi?"

"Hesap yüklü hanımefendi," dedi Mr. Micawber.

"Peki, en büyük genç," dedi halam düşünceli bir şekilde, "neler yapıyor?"

"Buraya geldiğimde yapmak istediğim," dedi Mr. Micawber, "Wilkins'i kiliseye vermekti; ya da koroya dersem daha doğru olur. Ama o şehri pek seçkin yapan o kutsal toplulukta bir tenor eksiği yoktu ve kısacası kutsal yapılar yerine birahanelerde şarkı söylemeye başladı."

"Ama niyeti iyi," dedi Mrs. Micawber sevgiyle.

"Bence de canım," dedi Mr. Micawber, "niyeti gerçekten iyi; ama bu niyetiyle ilgili herhangi bir şey yaptığını görmedim."

Genç Micawber'ın suratı yine asılmıştı ve biraz sinirli bir halde kendisinin ne yapabileceğini sordu. Şu dünyaya bir kuş olarak gelmediyse, bir marangoz olmaya mı gelmişti, yoksa posta arabası boyacısı mı? Yan sokakta bir eczacı mı olsaydı? Bir sonraki kurultaya zorla girip kendini avukat mı ilan etseydi? Operada ortaya çıkıp zorbalıkla mı bir şeyler başarmalıydı? Bir şeylere yöneltilmeden herhangi bir şey yapabilir miydi?

Halam bir an düşüncelere daldıktan sonra şöyle dedi:

"Mr. Micawber, nasıl oldu da göç etmeyi düşünmediniz?"

"Hanımefendi," dedi Mr. Micawber, "bu benim gençlik düşüm ve daha olgun yaşlarımın boş hayaliydi." Aslında bunu daha önce hiç düşünmediğine emindim.

Halam bana bir bakış atıp, "Öyle mi?" dedi. "Şimdi göç edecek olsanız, bu sizin ve aileniz için iyi olmaz mıydı Mr. ve Mrs. Micawber?"

"Ama sermaye hanımefendi, sermaye yok," dedi Mr. Micawber ümitsizce.

"Bu en belirgin, hatta tek zorluk diyebilirim sevgili Copperfield," dedi karısı.

"Sermaye mi?" dedi halam coşkuyla. "Ama bize müthiş hizmetlerde bulunuyorsunuz –hatta bulundunuz diyebilirim ve mutlaka bunun bir kısmı bir yerde karşılık bulmalı– ve size sermaye bulmak çok güç olmamalı."

"Bunu hediye olarak kabul edemem," dedi Mr. Micawber heyecan ve şevkle, "ama tabii, yılda yüzde beşlik bir faizle yeterli bir miktar borç olarak verilebilir – sırasıyla, imzalayacağım on iki, on sekiz ve yirmi dört aylık senetlerle mesela, hem bu sırada bir şeyler çıkar belki."

"Verilebilir ne demek? Elbette verilebilir ve verilecektir. Tamam derseniz sizin koşullarınıza göre halledilir," dedi halam. "İkiniz de bir düşünün bakalım. David'in tanıdığı ve yakında Avustralya'ya gidecek olan birileri var. Gitmeye karar verirseniz neden aynı gemide gitmeyesiniz? Hem birbirinize destek olursunuz. Bir düşünün bunu Mr. ve Mrs. Micawber. Zamanınız var; iyi değerlendirin bunu."

"Sormak istediğim bir şey var ama hanımefendi," dedi Mrs. Micawber. "Oranın iklimi bize iyi gelir mi acaba?"

"Dünyanın en güzel iklimi orada!" dedi halam.

"Öyle demek," dedi Mrs. Micawber. "O zaman şöyle bir soru daha geliyor aklıma. Böyle bir ülkede, Mr. Micawber'ın yeteneklerine sahip bir adamın sosyal konum açısından yükselme şansı var mıdır peki? Tabii şimdi onun bir vali ya da o tarz bir şey olacağını düşünmüyorum ama

yeteneklerini yeterince geliştirebileceği ve daha ileri götürebileceği bir ortam olabilir mi acaba?"

"Kendini geliştiren ve çalışkan bir adam için oradan daha uygun bir yer yoktur," dedi halam.

En anlaşılır resmî edasıyla, "Kendini geliştiren ve çalışkan," diye tekrar etti Mrs. Micawber; "kesinlikle. Belli ki Avustralya, Mr. Micawber'ın işleri açısından çok uygun bir yer!"

"Benim inanışıma göre sevgili hanımefendi," dedi Mr. Micawber, "var olan şartlar altında, benim ve ailem için tek ülke orası ve yine inanıyorum ki o kıyılarda sıradışı bir şeyler çıkacak karşımıza. Uzun bir mesafe değil – nispeten yani; ve bu teklifinizin inceliği bile onu düşünmemiz için yeterli bir sebep, ama bu durumda sizi temin ederim bu yalnızca bir formalite."

Bir anda Mr. Micawber'ın yüzüne nasıl can geldiğini, ya da Mrs. Micawber'ın hemen kangurular yaşam biçimi hakkında konuşmaya başladığını unutamam hiç! Bizimle geri yürüdüğünde geçtiğimiz, pazarın kurulu olduğu Canterbury Caddesi her aklıma geldiğinde, takındığı o çetin ceviz gezgin tavırlarıyla o topraklarda geçici bir konuk olmanın getirdiği göçebe yaşam biçimini ifade eden ve bize doğru gelen öküze Avustralyalı bir çiftçinin gözüyle bakan Mr. Micawber'ı düşünmeden edemem!

LIII

Geçmişten Başka Bir Anı

Yazdıklarıma yine ara vermeliyim burada. Ah, hafızamda akıp giden o kalabalıkta, sessiz sakin duran ve masum sevgisi ve çocuksu güzelliğiyle bana, "Dur da beni düşün, başını çevir de yere süzülen Küçük Tomurcuk'a bak," diyen çocuk-eşim gözümün önüne geliyor.

Duruyorum. Diğer her şey solup gidiyor. Evimizde Dora'ylayım yine. Ne kadar zamandır hasta olduğunu bilmiyorum. Duygu olarak o kadar uzun zamandır alışığım ki buna, zamanı hesap edemiyorum. Çok uzun haftalar ya da aylar değil; ama tecrübemde, bana geçmek bilmeyen bir zaman gibi geliyor.

Bana, "Birkaç gün daha bekle," demekten vazgeçmişler. Çocuk-eşimi bir daha güneşin altında eski dostu Jip'le koşarken göremeyeceğim diye korkmaya başlamışım yavaş yavaş.

Jip ise birden yaşlanmış sanki. Belki de sahibinde, kendisini eskiden neşelendirip gençleştiren bir şeyin özlemini duyuyor; canı sıkkın, gözleri görmüyor pek, bacakları da dermansız ve halam onun artık kendisine karşı gelmeyip Dora'nın yatağına uzandığı sırada –kendisi yatağın kenarın-

da otururken– yanına sokulup uslu uslu elini yalamasına üzülüyor.

Dora yattığı yerden bize gülümsüyor, güzel görünüyor ve ağzından ne sinir ne de sızlanma ifade eden bir kelime çıkıyor. Bizim ona çok iyi davrandığımızı, sevgili eski tatlı oğlanın kendisini çok yorduğunu bildiğini, halamın hiç uyumadığını, hep uyanık, hareketli ve nazik olduğunu söylüyor. Bazen kuşları andıran o ufak tefek hanımlar geliyor; o zaman düğünümüzü ve mutlu günleri konuşuyoruz.

Ben o sessiz, loş ve düzenli odada otururken çocuk-eşimin, mavi gözlerini bana çevirmiş, küçük parmaklarıyla elimi tuttuğu sırada ne tuhaf bir hareketsizlik ve duraklama oluyor hayatımda – tüm hayatta, evin içinde de dışında da! Ama orada saatlerce oturuyorum; tüm bunlar içinde aklımda en çok üç an kalmış.

Sabah vakti; halam Dora'nın saçlarını taramış; Dora güzel saçlarının yastığın üzerinde kıvrılışını, bunların ne kadar uzun ve parlak olduğunu ve bunları başına taktığı filenin içine gevşekçe toplamayı ne kadar sevdiğini gösteriyor bana.

Ben gülümseyince, "Kendimi beğenmiş olduğumdan falan değil dalgacı çocuk," diyor, "ama sen eskiden saçlarımın çok güzel olduğunu söylerdin ya; bir de sen aklıma ilk girdiğin zamanlarda gizlice aynaya bakardım ve acaba saçımdan bir tutam almak ister mi, diye düşünürdüm. Ah bir tutam saçımı verince ne şapşallaşmıştın Doady!"

"Bu, sana verdiğim çiçeklerin resmini çizdiğin ve seni ne kadar sevdiğimi söylediğim gündü Dora."

"Ah! Ama ben o zaman sana onlar yüzünden ne kadar çok ağladığımı söylememiştim," diyor Dora, "beni gerçekten sevdiğine inanmıştım çünkü! Doady, eskisi gibi koşabilir hale gelince şaşkın bir çift olduğumuz zamanlarda gittiğimiz yerlere gidelim, olur mu? Eskisi gibi yürüyüşler yapalım. Tabii zavallı babamı da unutmayalım."

"Tabii ki yürürüz ve güzel günlerimiz olur. Bu yüzden sen çabucak iyileşmeye bak tatlım."

"Ah, yakında iyileşirim! Çok daha iyiyim şimdi, biliyorsun!"

Akşam vakti; aynı yüz bana çevriliyken ben yine yatağın yanındaki aynı sandalyede oturuyorum. Bir süredir sessizce duruyoruz ve onun yüzünde bir gülümseme var. Hafif yükümü bir aşağı bir yukarı taşımayı bıraktım. Artık bütün gün burada yatıyor.

"Doady!"

"Dora'cığım!"

"Kısa bir süre önce, Mr. Wickfield'ın iyi olmayışıyla ilgili bana anlattıklarından sonra söyleyeceğim şeyi mantıksız bulmazsın herhalde. Agnes'ı görmek istiyorum. Onu görmeyi çok istiyorum."

"Ona mektup yazarım canım."

"Yazar mısın?"

"Tabii."

"Ne iyi, ne nazik bir çocuksun! Doady, sarıl bana. Aslında bu öylesine heves ettiğim bir şey değil. Saçma sapan bir kapris de değil. Onu görmeyi gerçekten çok istiyorum!"

"Eminim. Ona söyleyince gelir mutlaka."

Kolları boynuma sarılı, "Aşağıya indiğinde kendini çok yalnız hissediyor musun şimdi?" diye fısıldıyor Dora.

"Senin boş koltuğunu gördükten sonra başka nasıl olabilirim ki hayatım?"

"Boş koltuğum mu?" Dora bir an boynuma sarılıp sessizce duruyor. Sonra başını kaldırıp yüzünde pırıl pırıl bir gülüşle, "Beni sahiden özlüyor musun Doady?" diyor. "Benim o zavallı, uçarı ve sersem halimi hem de!"

"Hayatım, bu kadar özleyeceğim başka ne var ki?"

"Ah kocacığım! Çok mutlu oldum ama çok da üzgünüm!" deyip bana biraz daha sokuluyor ve sımsıkı sarılıyor. Bir süre gülüp ağlıyor ve sonra sakinleşiyor; yine mutlu oluyor.

"Tamam!" diyor. "Ama Agnes'a sevgilerimi ilet ve onu görmeyi çok istediğimi, bundan başka bir dileğimin olmadığını söyle ona."

"İyileşmenin dışında Dora."

"Ah Doady! Bazen bunun asla gerçekleşmeyeceğini düşünüyorum – biliyorsun hep sersemin tekiydim!"

"Öyle deme Dora! Bir tanem, böyle düşünme!"

"Yapabilsem düşünmeyeceğim Doady. Çok mutluyum sonuçta; ama sevgilim çocuk-eşinin boş koltuğunun karşısında çok yalnız kaldı!"

Gece vakti; ben hâlâ Dora'nın yanındayım. Agnes gelmiş; bütün günü ve akşamı bizimle geçirmiş. O, halam ve ben hep birlikte sabaha kadar Dora'yla oturmuşuz. Fazla konuşmamışız ama Dora gayet keyifli ve neşeli. Şimdi onunla baş başayız.

Çocuk-eşimin beni yakında bırakıp gideceğini biliyor muyum artık? Böyle diyorlar bana; söylenenler yeni değil aslında ama bunu tam olarak anladığımdan emin değilim. Kendime hâkim olamıyorum. O gün pek çok kere hüngür hüngür ağlamak için yanından uzaklaşıyorum. Yaşayanla ölenin vedasına ağlayanı anımsıyorum.* O hoş ve sevgi dolu geçmişi düşünüyorum. Zihnimi bu konudan uzaklaştırmaya ve kendimi rahatlatmaya çalışıyorum; ama sanırım bunu pek beceremiyorum ve aklıma kesinlikle yatmayan bir şey varsa, bu da yakında her şeyin sona ereceği. Dora'nın elini elimde, kalbini kalbimde tutuyorum ve bana olan sevgisinin tüm gücüyle var olduğunu görüyorum. Cılız da olsa onun iyileşeceğine dair bir inancı aklımdan çıkaramıyorum.

"Seninle konuşacağım artık Doady. Son zamanlarda sık sık söylemeyi düşündüğüm bir şeyi söyleyeceğim. İzin verir misin?" diyor zarifçe bakarak.

---

* İncil'in Lazarus'un diriltilmesiyle ilgili bölümüne gönderme yapılıyor. *Yeni Ahit*, Yuhanna, 11:33-35: "Meryem'in ve onunla gelen Yahudilerin ağladığını gören İsa'nın içini hüzün kapladı, yüreği sızladı. 'Onu nereye koydunuz?' diye sordu. O'na, 'Ya Rab, gel gör' dediler. İsa ağladı." (e.n.)

"İzin de ne demek sevgilim?"

"Çünkü ne düşüneceğini ya da eskiden bazı zamanlarda neler düşünmüş olabileceğini bilmiyorum. Belki senin de aklından aynı şey geçmiştir. Doady, canım, ben çok gençtim maalesef."

Yüzümü yanındaki yastığa koyuyorum ve o da gözlerimin içine bakıp uysal bir sesle benimle konuşuyor. O anlattıkça yavaş yavaş, onun kendisinden geçmişte kalan biri gibi bahsettiğini fark ederek üzülüyorum.

"Ne yazık ki çok gençtim. Sadece yaş olarak değil, tecrübe, düşünce ve diğer pek çok açıdan gençtim. Aptal küçük yaratığın tekiydim! Birbirimizi yalnızca genç bir oğlan ve kız olarak sevip sonra unutsaydık daha iyi olurdu sanırım. Bir eş olmaya uygun olmadığımı düşünmeye başladım."

Gözyaşlarımı dindirmeye çalışıp, "Ah Dora, canım, ben nasıl bir koca olduysam sen de öyle bir eş oldun bana!" diye karşılık veriyorum.

"Bilmiyorum," derken buklelerini eskisi gibi iki yana sallıyor. "Belki! Ama eğer ben evliliğe daha uygun olabilseydim seni de daha uygun bir eş haline getirebilirdim. Bir de sen çok akıllısın ama ben hiç olmadım."

"Çok mutluyduk ama tatlı Dora'm."

"Ben çok mutluydum, hem de çok. Ama yıllar geçtikçe sevgilim çocuk-eşinden bıkacaktı. Karısı ona giderek daha az eşlik edecekti. O da evinde eksik olan şeyleri daha çok fark edecekti. Karısı gelişemeyecekti. Böylesi daha iyi."

"Ah Dora, canım, canım, böyle konuşma benimle. Her sözün bir sitem!"

"Hayır, tek bir hecesinde bile sitem yok!" diyor Dora beni öperek. "Ah canım, bunu hiç hak etmedin sen ve gerçekten, sana sitem etmeyecek kadar çok seviyorum seni; güzel olmamın yanında, ya da belki de sadece sen öyle düşünüyorsun – tek meziyetim bu. Aşağıda çok mu yalnız hissediyorsun Doady?"

"Çok! Çok hem de!"

"Ağlama! Benim koltuğum orada mı?"

"Aynı yerde duruyor."

"Ah, zavallı çocuk nasıl da ağlıyor! Şş, şş! Söz ver bana. Agnes'la konuşmak istiyorum. Aşağıya indiğinde Agnes'a söyle de yukarı gelsin ve ben onunla konuşurken içeri kimse girmesin – hala bile. Agnes'la tek konuşmak istiyorum. Agnes'la konuşurken yalnız olalım istiyorum."

Onun hemen geleceğini söylüyorum; ama üzüntümden bırakamıyorum onu.

Beni kollarının arasında tutarken, "Böylesi daha iyi dedim ya!" diye fısıldıyor Dora. "Ah Doady, seneler geçtikçe çocuk-eşini şimdiki kadar sevemeyecektin ve daha da uzun zaman sonra seni o kadar yorup hayal kırıklığına uğratacaktı ki bunun yarısı kadar bile sevemeyecektin onu! Çok genç ve aptaldım. Böylesi çok daha iyi olacak."

Salona girdiğimde Agnes aşağıda; ona Dora'nın notunu iletiyorum. Hemen gözden kayboluyor ve beni Jip'le yalnız bırakıyor.

Jip'in Çin evi ateşin yanında duruyor ve o da flanel kaplı yatağının içinde yatmış, huysuz huysuz uyumaya çalışıyor. Pırıl pırıl ay tepede tabak gibi. Dışarı baktığımda gözlerimden hızla yaşlar boşanıyor ve dizginsiz yüreğim ağır, çok ağır bir ceza çekiyor.

Ateşin yanında oturup boş bir pişmanlıkla evliliğim boyunca biriktirdiğim o gizli duyguları düşünüyorum. Dora'yla aramdaki ufak tefek bütün o anlaşmazlıkları düşünüp bu ufak tefek anlaşmazlıkların hayatın özeti olduğu gerçeğini hissediyorum. Anımsama denizinden, bu çocuğu gördüğüm, benim ve kendisinin tazecik sevgisiyle ve bu sevginin yoğunluğunun büyüsüyle onurlanan ilk an yükseliyor. Birbirimizin çocukluk aşkı olarak kalıp birbirimizi unutsaydık daha mı iyiydi? Dizginsiz yüreğim, cevap ver!

Zaman nasıl yitip gidiyor bilmiyorum; ta ki çocuk-eşimin eski dostu beni çağırana kadar. Her zamankinden daha huzursuz bir halde evinden yavaşça çıkıp bana bakıyor ve kapının yanına giderek yukarı çıkmak için sızlanıyor.

"Bu gece olmaz Jip! Bu gece olmaz!"

Yavaşça yeniden yanıma geliyor, elimi yalıyor ve az gören gözlerini yüzüme kaldırıyor.

"Ah Jip! Bir daha hiç belki de!"

Ayağımın dibine uzanıyor, uyumak ister gibi geriniyor ve sonra ağlamaklı bir çığlıkla ölüyor.

"Ah Agnes! Şuna bak!"

Merhamet ve acı dolu o yüz, yağmur gibi akan gözyaşları, o feci suskun yakarış, cennete uzanan o ağırbaşlı el!

"Agnes?"

Her şey sona erdi. Gözlerime bir karanlık çöküyor ve her şey bir süreliğine hafızamdan siliniyor.

LIV

Mr. Micawber'ın İşleri

Kederin yükü altında zihnimin ne halde olduğunu anlatmanın zamanı değil şimdi. Geleceğin önüne bir duvar çekildiğini, yaşam enerjimle hevesimin sona erdiğini ve mezara kadar huzur bulamayacağımı düşünmeye başladım. Böyle düşünmeye başladım; ama bu düşünce acının ilk şokunu yaşadığım anda yoktu. Yavaş yavaş buna dönüştü. Eğer etrafımda, başta ıstırabımı karmaşıklaştırıp sonra da artıran bu anlatacağım olaylar gelişmemiş olsaydı, bu duruma hemen düşebilirdim (gerçi bence olası değil bu). Üzüntümü tam olarak anlamam biraz zaman aldı ve zihnimin, sonsuza dek kapanan o tatlı hikâyedeki masum ve güzel olan şeylere dayanarak teselli bulabildiği bu sürede, en keskin sızılarımın geçtiğini sandım.

Yurt dışına çıkmam ne zaman önerildi ya da huzur bulmam için bir değişikliğe ve seyahate ihtiyacım olduğuna nasıl karar verildi, bunu şimdi bile tam olarak bilmiyorum. O üzüntülü günlerde düşüncelerimize, sözlerimize ve yaptıklarımıza Agnes'ın ruhu o kadar sinmişti ki bu planı da onun etkisine bağlayabilirim herhalde. Ama etkisi öyle sessizdi ki daha fazla bir şey bilmiyorum.

Şimdi de onu eski günlerde vitraylı kilise pencereleriyle bağdaştırmamın, onun bendeki etkisini, zamanın akışında başıma gelecek olan felakette benim için nasıl bir lütuf olacağını önceden ortaya koyan bir şey olduğunu düşünmeye başlıyorum. Bütün o acılı zamanda, elini havaya kaldırdığı o asla unutulmayacak andan beri benim o ıssız evimde kutsal bir varlık gibiydi. Ölüm meleği yanına indiğinde çocuk-eşimin, yüzünde bir gülümsemeyle onun göğsünde uykuya daldığını söylediler – tabii bunu kaldırabilecek hale geldiğimde. Kendime gelip gözümü açtığımda onun duyarlı gözyaşlarıyla, umut ve huzur dolu sözleriyle ve sanki cennete yakın, masum bir yerden benim dizginsiz yüreğimin üstüne eğilerek acısını hafifleten nazik yüzüyle karşılaştım.

Kaldığım yerden devam edeyim.

Seyahate gidecektim. Bu daha en baştan aramızda kararlaştırılmış bir şeydi. Göçüp giden karımdan geriye kalan her şeyin üzeri toprakla örtülüydü şimdi ve artık sadece Mr. Micawber'ın "Heep'in son püskürtülüşü" diye tabir ettiği şeyi bekliyordum, bir de göçmenlerin yola çıkmasını.

Zor zamanlarımda bana en çok sevgi ve ilgi gösteren dostum Traddles'ın isteği üzerine Canterbury'ye döndük: yani halam, Agnes ve ben. Önceden kararlaştırdığımız gibi doğrudan Mr. Micawberlara ve o hararetli toplantıdan beri dostumun canla başla çalıştığı Mr. Wickfield'ın evine gittik. Zavallı Mrs. Micawber, siyah kıyafetlerimle içeri girdiğimi görünce bundan epey etkilenmişti. Mrs. Micawber'ın yüreğinde bol miktarda iyilik vardı ki bunca yıl hiçbiri silinmemişti.

Yerimize oturduktan sonra, "Ee Mr. ve Mrs. Micawber," dedi halam ilk olarak. "Göç etmek hakkındaki önerimi düşündünüz mü?"

"Sevgili hanımefendi," dedi Mr. Micawber, "mütevazı uşağınız Mrs. Micawber'ın, benim ve tabii çocukları da ekleyeyim, hep birlikte ve birer birer vardığımız kararı, meşhur

bir şairin sözlerini ödünç alarak ifade edebilirim; teknemiz kıyıda, barkamız denizde."*

"Doğru," dedi halam. "Sizin bu makul kararınızla ilgili düşüncelerim çok olumlu."

"Hanımefendi, bizlere büyük şeref verdiniz," dedi Mr. Micawber. Ardından elindeki notu okudu. "Narin kanomuzla girişim denizine açılmamızı sağlayacak olan parasal destek konusunda şu mühim iş meselesini bir kez daha düşündüm ve hazırladığım senetleri – Meclis Kanunlarının, bu tür tahvillerin üzerine yapıştırılmasını öngördüğü pulların kullanıldığını söylememe gerek yok– on sekiz, yirmi dört ve otuz aylık vadelerde ödemeyi teklif ediyorum. İlk baştaki teklifim on iki, on sekiz ve yirmi dörttü; ama böyle bir planın işle ilgili bir şeylerin ortaya çıkması için bana gereken zamanı tanımayacağından korkuyorum. Belki," dedi Mr. Micawber sanki orası yüzlerce dönümlük ekili bir tarlayı simgeliyormuş gibi gözlerini odanın içinde dolaştırarak, "ilk vade gelip çattığında hasadımızda başarılı olamamış, hasadımızı kaldıramamış olabiliriz. Ama bana kalırsa o bereketli topraklarda mücadele etmenin kaderimiz olacağı kolonimizde iş elde etmek zor olabilir."

"Bunu istediğiniz gibi ayarlayabilirsiniz beyefendi," dedi halam.

"Hanımefendi," dedi Mr. Micawber, "Mrs. Micawber da ben de arkadaşlarımızın ve hamilerimizin ne kadar düşünceli bir nezaket içinde olduklarının gayet farkındayız. Dileğim, kusursuz bir ciddiyette ve dakik olmak. Bizim yapmak üzere olduğumuz gibi yepyeni bir sayfa açıyorken ve az buz büyüklükte olmayan bir sıçrama için gerilmişken, benim kendime saygım, oğluma örnek teşkil etmenin yanı sıra bu ayarlamaların erkek erkeğe halledilmesini gerektiriyor."

Mr. Micawber bu son tabire bir anlam yüklemiş miydi bilmiyorum; buna bir anlam yükleyen var mıdır onu da

---

* Lord Byron'ın "My Boat is on the Shore" adlı şiirinden. (e.n.)

bilmiyorum; ama bundan sıradışı bir keyif aldığı belliydi ve etkileyici bir öksürük eşliğinde, "Erkek erkeğe," diye tekrarladı.

"Benim önerim," dedi Mr. Micawber, "yıllardır bunlarla fazlasıyla haşır neşir olmuş olan Yahudilerin ticaret dünyasına kazandırdığı borç pusulaları, çünkü bunlar devredilebiliyor. Ama eğer bono ya da bu tarz başka bir senet tercih edilecekse herhangi bir tanesini düzenlemekten memnuniyet duyarım. Erkek erkeğe."

Halam, iki tarafın anlaşmaya istekli olduğu durumda bu durumun kolaylıkla halledilebileceğini ifade etti. Mr. Micawber da ona katıldı.

"Hanımefendi, kendimizi adadığımızın artık belli olduğu kaderi yaşamak adına," dedi Mr. Micawber kibirle, "evle ilgili hazırlıklarımıza ilişkin bazı anlatacaklarım var. En büyük kızım süt sağma işlemini öğrenmek için –buna işlem denebilirse tabii– her sabah yakındaki bir yere gidiyor. Daha küçük olan çocuklarımdan, şartlar elverdiğince, şehrin daha yoksul kısımlarındaki domuz ve kümes hayvanlarının yaşam tarzlarını izlemeleri istendi: İki defa ezilmenin kıyısından dönmüş halde eve getirildiler. Geçtiğimiz hafta dikkatimi fırında pişirme sanatına verdim ve para ile tutulmuş kaba saba adamlar, bu yönde gönüllü hizmete izin verdiklerinde oğlum Wilkins de elinde bir değnekle sığır sürüsü gütmeye çıktı – gerçi bunu söylerken insanlığımız adına utanıyorum çünkü bu pek sık olmadı; genellikle vazgeçmesi için çeşitli beddualar eşliğinde uyarıldı."

"Pek güzel," dedi halam cesaretlendirici bir tarzda. "Mrs. Micawber da bir süredir meşguldü mutlaka."

"Sevgili hanımefendi," dedi Mrs. Micawber işbilir havasıyla, "itiraf edeyim ki ziraat ya da hayvancılıkla bağlantılı işlere pek bakamadım; oysa yabancı bir kıyıda ikisiyle de ilgilenmem gerekeceğinin farkındayım. Evle ilgili sorumluluklarımdan bulduğum fırsatları kendimi nihayet ailemle

mektuplaşmaya vererek değerlendirdim. Zira bana kalırsa Mr. Copperfield," dedi Mrs. Micawber; sanırım eski alışkanlıkla, kime nutuk atıyor olursa olsun bir noktadan sonra hep bana hitap ediyordu, "geçmişin üzerine sünger çekme vakti geldi artık; ailem Mr. Micawber'ın elinden tutmalı ve Mr. Micawber da benim ailemin elinden tutmalı; aslan kuzuyla birlikte yatsın,* ailem de Mr. Micawber'la uzlaşsın."

Ona katıldığımı söyledim.

"En azından ben meseleye bu pencereden bakıyorum sevgili Mr. Copperfield," diye devam etti Mrs. Micawber, "annemle babamın yanında yaşadığım günlerde babam o kısıtlı ortamımızda herhangi bir konu tartışılacağı zaman hep şöyle sorardı bana: 'Emma'cığım, meseleye sen hangi pencereden bakıyorsun?' Babamın üstüme titrediğini biliyorum, ama Mr. Micawber'la ailem arasında süregelen soğukluk hakkında yanıltıcı da olsa bir fikrim oluştu benim."

"Kuşkusuz. Öyledir hanımefendi," dedi halam.

"Aynen öyle," diye onayladı Mrs. Micawber. "Şimdi vardığım sonuçta haksız olabilirim; büyük ihtimalle öyle hatta ama benim kişisel izlenimime göre, ailemle Mr. Micawber arasındaki uçurum, ailem açısından, kocamın kendilerinden borç para isteyeceği kaygısından kaynaklanıyor. Ne yazık ki," dedi Mrs. Micawber derin bir bilgelik edasıyla, "ailemde, Mr. Micawber'ın onların isimlerini almak için ısrar edeceğinden endişelenen kişiler var. Çocuklarımızın vaftizinden bahsetmiyorum; ama adlarının senetlerin üzerine yazılıp sonra para piyasasında kullanılmasından kaygılanıyorlar."

Mrs. Micawber'ın, bu fikri daha önce hiç kimsenin aklına gelmemiş gibi ortaya atarkenki delici bakışları halamı oldukça şaşırtmıştı ve hemen, "Hanımefendi, bütüne bakınca size hak vermemek elde değil!" dedi.

"Mr. Micawber'ın, uzun süredir ayağına vurulmuş olan maddi prangalardan kurtulduğu şu akşamda," dedi Mrs.

---

* *Eski Ahit*, Yeşaya, 11:6. (e.n.)

Micawber, "ve çeşitli yeteneklerini ortaya koyabileceği bir ülkede yeni bir işe başlamak üzereyken –ki bence bu çok önemli; zira Mr. Micawber'ın yetenekleri müthiş alan gerektirir– bana kalırsa aile bir adım atarak bu durumu taçlandırmalı. Benim görmek istediğim Mr. Micawber'la ailemin bir arada olduğu, ailem tarafından düzenlenecek ve Mr. Micawber'ın, kendilerine dair fikirlerini geliştirme fırsatı bulabileceği, ailenin önde gelen bir bireyinin Mr. Micawber'ın sağlığına ve refahına adayacağı şenlikli bir eğlence."

"Hayatım," dedi Mr. Micawber hafif kızgın, "öncelikle şunu belirteyim ki eğer bu topluluğa karşı fikirlerim gelişecekse bu büyük ihtimalle kötü yönde olacaktır; zira ailen hakkındaki izlenimim, onların bir grup küstah züppe, daha ayrıntılı söyleyecek olursam tam anlamıyla hödük olduğu yönünde."

"Micawber," dedi Mrs. Micawber başını iki yana sallayarak, "öyle deme! Sen onları hiç anlamadın ve onlar da seni anlamadılar."

Mr. Micawber öksürdü.

"Seni hiç anlamadılar Micawber," dedi karısı. "Buna kadir olmayabilirler. Eğer öyleyse bu onların talihsizliği. Ben bu talihsizliğe acırım ancak."

Mr. Micawber yumuşayıp, "Emma'cığım," dedi, "böyle katı gibi gözüken bir ifade kullanmış olduğum için üzgünüm. Tek söyleyeceğim, ailen beni desteklemek için bir adım atmasa da yurt dışına gidebilirim; kısacası, bana o soğuk omuzlarını nasıl silktiklerini ve yaptıkları daha bir dolu şeyi düşününce, o taraftan ivme almak için uğraşacağıma İngiltere'den basıp giderim, daha iyi olur diyorum. Aynı zamanda canım, eğer senin yazdıklarına cevap vermeye tenezzül ederlerse –ki müşterek deneyimimiz bunu hayli olanaksız kılıyor– senin isteklerine bir bariyer teşkil etmek benim haddime değil."

Mesele dostane bir şekilde halledilince Mr. Micawber Mrs. Micawber'a kolunu verdi ve o da Traddles'ın önün-

deki masanın üzerine yığılı olan kitaplara ve kâğıtlara göz attıktan sonra bizi yalnız bırakacaklarını söyleyip karısıyla birlikte odadan merasimli bir edayla çıktılar.

Onlar çıktıklarında Traddles, saçları darmadağın olmuş, sandalyesinin arkasına yaslanıp, gözlerinin kızarmasına sebep olan bir sevecenlikle bana bakarak, "Sevgili Copperfield," dedi, "seni işle ilgili alıkoymaktan dolayı bir sıkıntı duymuyorum çünkü bununla gerçekten ilgilendiğini biliyorum ve bunun seni oyalayabileceğini düşünüyorum. Sevgili arkadaşım, umarım çok yorulmadın."

Biraz durduktan sonra, "Yok, iyiyim," dedim. "Herkesten çok halamı düşünmeliyiz. Neler neler yaptı, biliyorsun."

"Tabii tabii," dedi Traddles. "Kim unutabilir bunu?"

"Ama hepsi bu değil," dedim. "Son iki haftadır yeni bir sıkıntı oluştu ve her gün Londra'ya gidip geliyor. Pek çok kez erkenden çıkıp akşama kadar dışarılarda kaldığı oldu. Traddles, dün gece bu yolculuğa çıkmadan evvel, eve geldiğinde neredeyse gece yarısıydı. Diğer insanları ne kadar düşündüğünü bilirsin. Canını sıkan şeyin ne olduğunu hiçbir zaman söylemez."

Halam soluk bir çehre ve yüzünde derin çizgilerle, ben sözümü bitirene kadar hiç kıpırdamadan oturdu; derken yanaklarından aşağıya başıboş yaşlar aktı ve halam elini benimkinin üzerine koydu.

"Yok bir şey Trot; yok bir şey. Bir daha olmaz. Yavaş yavaş öğrenirsin. Şimdi Agnes'cığım, bu işleri halledelim."

"Mr. Micawber'ın hakkını yememek lazım," diye söze başladı Traddles, "çünkü kendine fazla hayrı dokunmasa da başkaları için çalıştığı zaman yorulmak bilmiyor. Böyle bir adam görmedim hiç. Hep aynı şekilde devam etmiş olsa şimdi neredeyse iki yüz yaşında olur. Kendini sürekli içine attığı ateş; gece gündüz çılgınca ve telaşlı bir şekilde kâğıtların ve kitapların içine düştüğündeki o hali; bu evle Mr. Wickfield'ın evi arasında ve sık sık da sofrada karşısında

oturduğum sırada bana gönderdiği sayısız mektup, ki bunlar konuşulsa çok daha kolay olurdu; bunların hepsi oldukça fevkalade şeyler."

"Mektuplar!" diye bağırdı halam. "Bu adam rüyalarını da mektupla görüyordur!"

"Bir de Mr. Dick," dedi Traddles, "harikalar yaratıyor! Hiç elden bırakmadığı görevinde, sorumlu olduğu Uriah Heep'e bakmayı bırakır bırakmaz kendini Mr. Wickfield'a adamaya başladı. Bir işe yarama telaşı ve alıntı yapma, kopyalama, getir götür işlerinde bize yaptığı elle tutulur yardım gerçekten çok işimize yaradı."

"Dick çok özel, fevkalade bir adam," diye bağırdı halam; "hep öyle olduğunu söyledim. Trot bilir."

Büyük bir hassasiyet ve içtenlikle, "Yokluğunuzda Mr. Wickfield'ın oldukça iyileştiğini söylemekten mutluluk duyarım Miss Wickfield," diye devam etti Traddles. "Uzun süredir üzerine çöken kâbustan ve yaşadığı feci kaygılardan kurtulmuş şu haliyle aynı insan değil artık. Zaman zaman zayıflayan hafızası ve işteki belli konulara odaklanma gücü oldukça toparlandı ve bazı şeyleri açığa kavuşturma konusunda bize yardımcı oldu; o olmasaydı durumumuz ümitsiz olmasa da çok zorlanırdık. Ama yapmak istediğim şey bir sonuca varmak; bunu yapmak da kısa bir iş; gözlemlediğim her umut vadeden durumun dedikodusunu yapmaya kalkarsam hayatta lafı bitiremem."

Traddles'ın doğal üslubu ve hoş yalınlığı bu sözleri iyi hissetmemiz için söylediğini açıkça ortaya koymuştu ve Agnes'ın da babası hakkında daha güvenli bir şekilde konuşulduğunu duymasını sağlamıştı ama böyle olduğu için söyledikleri değerinden bir şey kaybetmemişti.

"Şimdi," dedi Traddles masanın üzerindeki kâğıtlara bakarak, "para kaynaklarımızı saydığımıza ve ilkin istenmeden yaratılan o koca kargaşayı, ardından da kasıtlı kargaşayla sahteciliği düzelttiğimize göre herhangi bir maddi

açık veya zimmete para geçirme şüphesi söz konusu olmadan Mr. Wickfield'ın işinden ve ortaklığından çekilmesini sağlayabiliriz."

"Ah çok şükür!" diye bağırdı Agnes coşkulu bir şekilde.

"Ama," dedi Traddles, "geçim kaynağı olan destekten arta kalan pek fazla bir şey olmayacak –bunu demişken, sanırım ev de satılacak– birkaç yüz sterlini geçmez herhalde; bu yüzden Miss Wickfield, kendisinin uzun süredir sorumlu olduğu mülkleri yönetmeye devam etmesinin daha iyi olabileceğini düşünmek yerinde olur. Biliyorsunuz, arkadaşları tavsiyede bulunabilir; artık o özgür. Siz Miss Wickfield, Copperfield ve ben..."

"Ben düşündüm bunu Trotwood," dedi Agnes bana bakarak, "bence devam etmese daha iyi olur, hatta etmemeli; kendisine müteşekkir olduğum ve pek çok şey borçlu olduğum kişinin tavsiyesi bile olsa bu olmamalı."

"Bunu tavsiye ettiğimi söyleyemem," dedi Traddles. "Bu fikri öne sürüyorum sadece. Daha fazlası değil."

"Böyle söylemenize sevindim," dedi Agnes sakince, "çünkü bu bana, benzer düşündüğümüze dair bir umut, hatta güven veriyor. Sevgili Mr. Traddles ve Trotwood, babam şerefiyle kurtulduktan sonra daha ne isterim ki? Onu içine düştüğü sıkıntıdan kurtarabilmeyi çok istemiştim; kendisine borçlu olduğum sevginin ve ilginin bir kısmını geri verebilmeyi ve hayatımı ona adamayı. Bu yıllardır en çok arzu ettiğim şey. Bundan sonra geleceğimizi üstlenerek bütün yüklerden ve sorumluluklardan kurtulmasını sağlamak bana büyük bir mutluluk verecek; bunu biliyorum."

"Peki bunun nasıl olacağını düşündün mü Agnes?"

"Sık sık! Korkmuyorum sevgili Trotwood. Başarıdan eminim. Beni burada o kadar çok kişi bilir ve hakkımda güzel şeyler düşünür ki eminim bundan. Bana güvenmemezlik etme. İhtiyaçlarımız fazla değil. Eğer eski güzel evi kiralarsam ve burada bir okul açarsam kendimi faydalı ve mutlu sayarım."

Neşeli sesindeki sakin gayret o eski güzel evi ve şimdi ıssız olan yuvamı öyle canlı bir şekilde gözümün önüne getirmişti ki yüreğim konuşamayacak kadar ağırlaşmıştı. Traddles kısa bir süre yoğun bir şekilde kâğıtlara bakarmış gibi yaptı.

"Şimdi Miss Trotwood," dedi Traddles, "sıra sizin mülkünüzle ilgilenmeye geldi."

Halam, "Ah beyefendi," diyerek iç geçirdi. "Tek söyleyeceğim, eğer gitmişse buna katlanabilirim; gitmemişse de bunu geri aldığım için mutlu olurum."

"Tahviller başta sekiz bin sterlin ediyordu galiba, değil mi?" dedi Traddles.

"Evet!" dedi halam.

Traddles kafası karışmış gibi, "Beşten fazlasını göremiyorum," dedi.

Halam sıradışı bir şaşkınlıkla, "Beş bin mi demek istiyorsun? Yoksa beş mi?" diye sordu.

"Beş bin sterlin," dedi Traddles.

"Hepsi o," dedi halam. "Üç binini sattım. Bin sterlini senin çıraklığın için verdim Trot'cuğum; iki bini de bende duruyor. Gerisini kaybettiğimde toplam meblağ hakkında bir şey söylemeyip bunu kötü günlere saklamanın akıllıca olacağını düşündüm. Senin de bu sınavdan nasıl çıkacağını görmek istedim Trot ve sen de yüzünün akıyla çıktın – azimli, kendinden emin ve fedakâr bir şekilde! Dick de öyle. Bana bir şey söylemeyin şimdi, çünkü sinirlerim bozuldu biraz!"

Halamı kollarını kavuşturmuş, dimdik otururken gören hiç kimse sarsıldığını düşünmezdi; kendine öylesine hâkim olması müthişti.

"Öyleyse ne mutlu ki," dedi Traddles neşeyle ışıldayarak, "paranın tamamını kurtardığımızı söyleyebiliriz!"

"Beni kutlamayın daha!" diye bağırdı halam. "Nasıl oluyor bu efendim?"

"Mr. Wickfield'ın bu parayı zimmetine geçirdiğini mi düşünmüştünüz?" dedi Traddles.

"Öyle tabii," dedi halam, "bu yüzden sesimi çıkaramadım. Agnes, bir şey söyleme!"

"Aslında," dedi Traddles, "sizden aldığı yetkiyle satıldı; ama kimin tarafından ya da kimin imzasıyla satıldığını söylememe gerek yok. O alçak herif –bunu sayılarla da kanıtlayabiliyoruz üstelik– daha sonra Mr. Wickfield'a karşı, diğer açıkların ve zorlukların gün yüzüne çıkmaması için bu paraya (genel bir talimatla, dedi) el koymuş gibi davrandı. Var olmadığını bildiği sahte bir sermayenin faizlerini size ödemek için güçsüz ve çaresiz bir halde onun eline düşen Mr. Wickfield da ne yazık ki bu dolandırıcılığın bir parçası oldu."

"Sonunda da bu sorumluluğu üstlendi," diye ekledi halam; "ve bana aklını kaçırmış gibi bir mektup yazarak kendini hırsızlıkla ve eşi benzeri duyulmamış hatalarla suçladı. Bunun üzerine bir sabah erkenden yanına gittim, bir şamdan istedim ve mektubu yakıp, bu hatayı kendisi ve benim için toparlaması gerektiğini, yapamıyorsa da kızının hatırına bu hususta tek kelime etmemesini söyledim. Biri bana bir şey söylemeye kalkışırsa evi terk ederim!"

Hepimiz sessiz kaldık, Agnes elleriyle yüzünü kapamıştı.

Biraz durduktan sonra, "Sevgili arkadaşım," dedi halam, "parayı ondan geri alabildiniz mi peki?"

"Şöyle ki," dedi Traddles, "Mr. Micawber onu öyle köşeye kıstırmıştı ve biri işe yaramadığında ortaya yeni bir fikir atmaya o kadar hazırdı ki Heep elimizden kaçamadı. Bana en garip gelense, bu meblağı kesinlikle sınırsız olan açgözlülüğünü tatmin etmek için değil, Copperfield'a hissettiği nefret nedeniyle almış olması. Bunu bana açıkça söyledi. Copperfield'ı engellemek ya da yaralamak için bile bir o kadar para harcayabileceğini söyledi bana."

"Yaa!" dedi halam kaşlarını düşünceli bir şekilde çatıp Agnes'a göz atarak. "Peki sonra ne oldu?"

"Bilmiyorum," dedi Traddles, "sürekli feryat eden, yalvaran ve türlü beyanlarda bulunan annesiyle gitti. Londra'ya

giden bir gece arabasına atlayıp gittiler; ayrılırken yönelttiği kötü niyetli bakışın cüretinden başka da bildiğim bir şey yok. Kendini bana karşı, neredeyse Mr. Micawber'a olduğu kadar minnettar görüyordu sanki, ben de (ona da söylediğim gibi) bunu bir iltifat kabul ettim."

"Sence parası var mı Traddles?" diye sordum.

"Ah evet, kesin vardır," dedi başını ciddi bir şekilde sallayarak. "Epeyce cebine indirmiş olmalı. Ama Copperfield, eğer onu izleme şansın olsaydı paranın bu adamı asla şeytanlıktan uzak tutamayacağını görürdün. İkiyüzlülüğün vücuda gelmiş hali bu adam; öyle ki peşinde olduğu ne olursa olsun onu elde etmek için sahtekârlık yapıyor. Bu, kendine dışarıdan koyduğu kısıtlamaların tek telafisi. Öyle ya da böyle herhangi bir küçük hedefe doğru emeklediği her sefer, karşısına çıkan her nesneyi büyütüyor ve bu hedefle kendisinin arasına giren herkesten en azından ya nefret ediyor ya da şüpheleniyor. Bu yüzden her tür ahlaksızlığı, her an, en ufak sebeple daha da ahlaksızlaşabiliyor. Bunu anlamak için onun buradaki geçmişini düşünmek yeterli," dedi Traddles.

"Pis bir canavar tam!" dedi halam.

"Gerçekten bilmiyorum bunu," dedi Traddles düşünceli bir şekilde. "Pek çok insan aklını o yönde çalıştırdığında hakikaten kötü olabiliyor."

"Şimdi de Mr. Micawber'la ilgili olan mesele," dedi halam.

"Aslında," dedi Traddles neşeyle, "Mr. Micawber'ı bir kez daha alkışlamak lazım. Uzun süredir o kadar sabırlı ve azimli olmasaydı kaydadeğer hiçbir şey başaramazdık. Mr. Micawber'ın, sessizliğini Uriah Heep'e hangi koşullarla satabileceğini düşününce, yaptıklarını doğruluk adına yaptığına kani oluyor insan."

"Bence de," dedim.

"Şimdi ne vereceksin ona?" diye sordu halam.

"Ah! Buna gelmeden evvel," dedi bir parça canı sıkılmış gibi görünen Traddles, "bu zor meselenin kanunsuz düzen-

lemesinde –baştan sona tamamen kanuna aykırı zira– iki durumu (her şeyi yanımda getiremeyeceğimden) göz ardı etmenin tedbirli olacağını düşündüm ne yazık ki. Bunlar da Mr. Micawber'ın aldığı avanslara karşılık verdiği şu borç pusulaları filan..."

"Eh, ödenmeleri lazım," dedi halam.

Traddles gözlerini açıp, "Evet ama bunlar yüzünden ne zaman dava açılır ya da bu belgeler nerede bilmiyorum," diye devam etti; "ve Mr. Micawber yola çıkana kadar onun sürekli tutuklanacağını ya da icraya verileceğini sanıyorum."

"O zaman her seferinde serbest bırakılıp icradan kurtarılmalı," dedi halam. "Toplam ne kadar?"

Traddles gülümseyerek, "Mr. Micawber işlemleri –kendisi işlem diyor bunlara– detaylı bir şekilde bir hesap defterine yazmış," dedi, "toplam yüz üç sterlin beş şilin yapıyor."

"Şimdi ona ne kadar bir meblağ vermeli?" dedi halam. "Agnes'cığım, bunun bölünmesini seninle sonra konuşuruz. Ne olsun? Beş yüz sterlin nasıl?"

Bunun üzerine Traddles'la ben bir ağızdan lafa karıştık. İkimiz de nakit olarak ufak bir meblağ ile, Uriah davasının masraflarını Mr. Micawber'a herhangi bir şart koşmaksızın ödemeyi önerdik. Ailenin yolculuk ve yerleşme masraflarının karşılanmasına ek olarak yüz sterlin almasını teklif ettik; Mr. Micawber'ın avanslarının ödenmesinin ayarlaması da ciddi bir şekilde yapılmalıydı çünkü onun bu sorumluluğu hissetmesinde fayda vardı. Bunun üzerine, güvenilir olduğunu bildiğim Mr. Peggotty'ye onun karakteri ve geçmişiyle ilgili bir açıklama yapmam gerektiğini ve Mr. Peggotty'den ona sonradan sessizce bir yüz sterlin avans daha vermesinin istenmesinin uygun olduğunu ekledim. Dahası, anlatmayı uygun bulduğum ya da işe yarayacağını düşündüğüm kadarıyla Mr. Peggotty'nin hikâyesini Mr. Micawber'a açarak onun dikkatini Mr. Peggotty'nin üzerine çekmeyi ve her ikisinin de çıkarına olacağını düşündüğümden onları birbirlerine yön-

lendirmeyi önerdim. Hepsi bu önerilere sıcak baktı ve hemen söyleyeyim, bundan kısa bir süre sonra, başaktörler de müthiş bir iyi niyet ve uyumla birbirlerine yardıma soyundu.

Traddles'ın halama huzursuzca baktığını görünce ona daha önce bahsettiği iki durumdan birine henüz değinmediğini hatırlattım.

"Hiç istemesem de biraz üzücü bir konuya değineceğim için sen de halan da beni affedin Copperfield," dedi Traddles biraz tereddüt ederek, "ama bu meseleyi hatırınıza getirmek gerektiğini düşünüyorum. Mr. Micawber'ın unutulmaz ifşalarda bulunduğu gün Uriah Heep, halanın kocasına tehditkâr bir imada bulunmuştu."

Halam yeniden o katı duruşunu ve belirgin dinginliğini takınıp başıyla onayladı.

"Belki," dedi Traddles, "bu sadece anlamsız bir terbiyesizlikti."

"Hayır," dedi halam.

"Pardon ama tamamen onun kontrolü altında birisi var mıydı gerçekten?" diye sordu Traddles.

"Evet dostum," dedi halam.

Traddles yüzünü bariz bir şekilde asıp bir süredir bu meseleye el atamadığını, hazırladığı koşullar arasında bu konunun da Mr. Micawber'ın sorumluluklarıyla aynı kaderi paylaştığını, Uriah Heep'in artık hiçbir hükmünün olmadığını ama elinden gelse bizlere bir zarar ve sıkıntı vermek için her şeyi yapacağını açıkladı.

Halam önce bir şey söylemedi; derken yanaklarından yaşlar süzüldü. "Haklısınız," dedi. "Bunu açıklamanız çok iyi oldu."

"Ben –ya da Copperfield– bir şey yapabilir miyiz?" diye sordu Traddles zarifçe.

"Hayır," dedi halam. "Size çok teşekkür ederim. Trot, canım, bu nafile bir tehdit! Mr. ve Mrs. Micawber'ı geri çağıralım. Hiçbiriniz de bana bir şey söylemeyin!" Böyle

diyerek elbisesini düzeltti ve dik duruşunu bozmaksızın kapıya baktı.

İçeri girdiklerinde, "Mr. ve Mrs. Micawber!" dedi halam. "Sizin göç etmenizi konuşuyorduk; sizi bu kadar uzun süre dışarıda beklettiğimiz için özür dileriz; şimdi ne gibi ayarlamalar önereceğimizi söyleyeyim."

Bunları anlatıp aileyi –çocukları ve oradaki herkesi– oldukça mutlu etti ve bütün bu senet işlemlerinin başlangıç aşamasında tez canlılığı kabaran Mr. Micawber müthiş bir şevkle hemen dışarı koşup elindeki senetlere pul almaya gitti. Ama neşesi ani bir engele takıldı; çünkü beş dakika sonra bir görevlinin gözetiminde geri gelerek gözyaşları içinde her şeyi kaybettiklerini söyledi. Biz, tabii ki Uriah Heep'in işi olan bu olaya hazırlıklı olduğumuzdan hemen parayı ödedik; beş dakika sonra Mr. Micawber masanın başına oturmuş, pulları yapıştırmaktaydı; doğrusu ışıl ışıl parlayan yüzünde o noksansız neşe ifadesi yalnızca bu hoş işi yaparken ya da punç hazırlarken bu kadar net ortaya çıkabilirdi. Onu böyle, bir sanatçı hazzıyla pullarla uğraşırken, bunlara birer resimmiş gibi dokunup göz ucuyla bakarken, sonra not defterine günleri ve meblağları not edip, bittiğinde bunların eşsiz değerini uzun uzun düşünürken görmek kaçırılmaması gereken bir görüntüydü.

Onu sessizce izledikten sonra, "Şimdi, eğer size bir tavsiyede bulunmama izin verirseniz, yapabileceğiniz en güzel şey efendim," dedi halam, "bu tür işlerden sonsuza dek vazgeçmek."

"Hanımefendi," dedi Mr. Micawber, "geleceğin temiz sayfasına böyle bir yemini kaydetmek niyetindeyim ben de. Mrs. Micawber da şahidim olacak," dedi Mr. Micawber ağırbaşlı bir şekilde ve ekledi: "Oğlum Wilkins'in, yumruğunu, mutsuz babasının yaşam kaynağını zehirleyen yılanları tutmak için kullanmaktansa ateşe daldırmasının daha iyi olacağını aklından çıkarmayacağına inanıyorum!" Bundan

derinden etkilenerek bir anda hüzünlü bir hal alan Mr. Micawber, iç karartıcı bir nefretle baktıktan sonra (bu esnada onlara az önce duyduğu hayranlık tamamen geçmiş gibi değildi) bu yılanlara kıvırıp cebine koydu.

Bu olayla birlikte akşam sona erdi. Hepimiz üzüntüden ve yorgunluktan dağılmış haldeydik ve halamla ben ertesi gün Londra'ya dönecektik. Micawberların, eşyalarını bir komisyoncuya sattıktan sonra peşimizden gelmeleri ve Mr. Wickfield'ın işlerinin Traddles'ın önderliğinde uygun şekilde halledilmesi kararlaştırılmıştı; Agnes da bütün bu işler bittiğinde Londra'ya gelecekti. Geceyi, Heeplerin varlığından arınınca bir hastalıktan kurtulmuş gibi duran eski evde geçirdik ve ben dönüp dolaşıp evine gelmiş harap bir avare gibi eski odamda yattım.

Ertesi gün halamın evine döndük –benimkine değil– ve uyumaya gitmeden evvel ikimiz baş başa kalıp eskisi gibi oturduğumuzda halam şöyle dedi:

"Trot, aklımda son zamanlarda ne vardı gerçekten, bilmek ister misin?"

"İsterim hala. Benimle paylaşamayacağınız bir acınız ya da endişeniz olsun istemem hiç."

"Sen yeterince acı çektin yavrum," dedi halam sevecen bir şekilde, "bir de benim küçük dertlerim buna eklenmesin. Trot, senden bir şey saklamam için bundan başka bir sebep olamaz."

"Biliyorum," dedim. "Ama söyleyin yine de."

"Benimle yarın sabah kısa bir gezintiye çıkar mısın?" diye sordu halam.

"Tabii ki."

"Saat dokuzda," dedi. "O zaman söylerim yavrum."

Kararlaştırdığımız gibi saat dokuzda at arabasıyla Londra'ya gittik. Sokakların arasından geçerek uzun bir yol katettik ve sonunda büyük hastanelerden birine vardık. Binanın yanında sade bir cenaze arabası duruyordu. Sürücü, hala-

mı hatırladı ve halamın pencereden ona işaret etmesi üzerine arabayı yavaşça hareket ettirdi; biz de peşinden gittik.

"Şimdi anladın mı Trot?" dedi halam. "O öldü!"

"Hastanede mi öldü?"

"Evet."

Yanımda hiç kıpırdamadan oturuyordu ama ben yine de yüzünden süzülen yaşları gördüm.

"Daha önce de buraya gelmişti," dedi halam biraz sonra. "Uzun süredir iyi değildi – bunca senedir harap, dağılmış bir halde yaşıyordu. Son rahatsızlandığında durumunu anlayıp onlardan beni çağırmalarını istemiş. Çok üzgündü. Çok, çok üzgün."

"Gittiğinizi biliyorum hala."

"Gittim. Sonra epey yanında kaldım."

"Bizim Canterbury'ye gitmemizden bir gece önce mi öldü?" diye sordum. Halam başıyla onayladı. "Kimse bir zarar veremez artık ona," dedi. "O tehdit boştu."

Kentten çıkarak Hornsey kilise mezarlığına gittik. "Sokaklarda olacağına burada olsun," dedi halam. "Burada doğmuştu."

Arabadan indik ve o sade tabutu, hâlâ iyi hatırladığım köşeye kadar takip edip onu toprak olmaya uğurlayan duayı dinledik.

Arabaya yürüdüğümüz sırada, "Onunla otuz altı yıl önce bugün evlenmiştik," dedi halam. "Tanrı bizi affetsin!" Sessizce yerimize oturduk ve halam uzun bir süre elimi tutarak yanımda oturdu. Bir süre sonra gözyaşları içinde şöyle dedi:

"Onunla evlendiğimde çok yakışıklı bir adamdı Trot – ama sonra çok bozuldu!"

Bu durum uzun sürmedi. Gözyaşı döküp rahatladıktan sonra kendini toparladı; hatta neşesi yerine geldi. Sinirlerinin biraz bozuk olduğunu, yoksa böyle bir şeye fırsat vermeyeceğini söyledi. Tanrı bizi affetsin!

Böylece halamın Highgate'teki küçük evine döndük ve evde sabah postasıyla Mr. Micawber'dan gelen şu notu bulduk:

"Canterbury
Cuma,

Sevgili Hanımefendi ve Copperfield,

Son zamanlarda ufukta belli belirsiz görünen güzel vaatler ülkesi yeniden akıl ermez bir sise gömüldü ve kaderi mühürlenmiş bir halde akıntıya kapılmış giden bu sefilin gözleri önünden sonsuza dek kayboldu!

HEEP ve MICAWBER davası için başka bir mahkeme emri hazırlanmış (Westminster'daki King's Bench Yüksek Mahkemesi'nde) ve bu davanın sanığı, bölgenin yasal yöneticisinin eline düşmüş durumda.

'Gün bugün, an bu an,
Bak geliyor savaş cephesinin tehdidi,
Bak yaklaşıyor gururlu EDWARD'ın gücü
Zincirler ve kölelik!'*

Teslim olmuş bir halde hızla sona doğru ilerliyoruz (zira belli bir noktadan sonra ruhsal ıstıraba dayanılmıyor ve ben bu noktayı geçtiğimi hissediyorum). Tanrı sizi korusun, Tanrı sizi korusun! İleride buralardan geçen bir gezgin, merakından ve dileriz ki duygudaşlıkla bu şehirdeki borçlulara ayrılmış hapishaneleri ziyaret ederse, duvarlara baktığında, belki de, bence mutlaka, paslı çiviyle yazılmış şu yazıyı görüp düşüncelere dalacaktır,

Şu belli belirsiz baş harfleri:
W. M.

Not: Ortak dostumuz Mr. Thomas Traddles'ın (ki kendisi hâlâ aramızda ve gayet iyi görünüyor), Miss Trotwood'un soylu adının hatırına bütün borçları ve masrafları ödediğini ve hem kendimin hem de ailemin bundan büyük bir mutluluk duyduğunu söylemek için mektubu tekrar açtım."

---

* Robert Burns'ün "Scots Wha Hae wi' Wallace Bled" şiirinden alıntı. Bu şiir yüzyıllar boyunca İskoçya'nın gayriresmî ulusal marşı görevi görmüştür. (e.n.)

LV

Fırtına

Şimdi hayatımdaki bir olayı anlatmaya geçiyorum; bu öyle akıldan çıkmaz, öyle korkunç ve bu hikâyenin önceki sayfalarında anlatılan olaylarla sayısız çeşitlilikte öyle çok bağa sahip ki ben ilerledikçe bunun da tıpkı bir düzlükte yükselen koca bir kule gibi önümde büyüdüğünü ve gölgesiyle çocukluk günlerimin bile üzerini kapladığını görüyorum.

Olaydan yıllar sonra bile bunu sık sık rüyamda gördüm. Yatağımdan öyle telaşlı bir şekilde sıçrıyordum ki bunun hiddeti, sakin gecede, sessiz odamda köpürmeye devam ediyordu sanki. Hâlâ ara sıra, nadir de olsa, düzensiz aralıklarla rüyama girer. Bununla şiddetli rüzgâr ya da deniz kıyısından bahsedilmesi arasında bir bağlantı kurarım, ki bunlar zihnimin algıladığı en güçlü bağlar kadar güçlüdür. Olanları hatırladığım kadarıyla yazmaya çalışacağım. Her şeyi hatırlamıyorum ama görüyorum; olay gözümün önünde yeniden canlanıyor.

Göçmen gemisinin denize açılma vakti hızla yaklaşırken iyi kalpli ihtiyar bakıcım (ilk karşılaşmamızda benim için üzülmüş olduğunu gördüm) Londra'ya geldi. Sürekli onunla, ağabeyi ve Micawberlarlaydım (onlar zaten hep bir aradaydı); ama Emily'yi hiç görmedim.

Bir akşam, gitmelerine az kala Peggotty ve ağabeyiyle yalnızdım. Laf döndü dolaştı Ham'e geldi. Peggotty, Ham'in ondan nasıl sevgiyle vazgeçtiğini ve nasıl erkekçe ve sessiz davrandığını anlattı. En çok da, son zamanlarda, en çok üzerine gidildiği sırada. Bu sevgi dolu varlığın bahsetmekten asla yorulmadığı bir meseleydi ve onunla çok fazla zaman geçirdiğinden anlatacak çok şeyi vardı ve biz de bunları, onun anlatmak istediği kadar dinlemek istiyorduk.

Halamla ben o sıra Highgate'teki iki kulübeyi boşaltıyorduk; ben yurt dışına gitmeye hazırlanıyordum, halamsa Dover'daki evine dönecekti. Covent Garden'da geçici bir ev kiralamıştık. O akşam konuştuklarımızdan sonra, en son Yarmouth'ta Ham'le aramızda geçenleri düşünüp amcasını gemiye uğurlamak için gittiğimde Emily'ye bir mektup bırakmayı planladığımı hatırladım ama sonra bunu o anda yazmanın daha iyi olacağını düşündüm. Benimle konuştuktan sonra, bahtsız sevgilisine benim aracılığımla bir veda mektubu göndermek isteyebilirdi. Ona bu şansı vermeliydim.

Bu yüzden yatmadan önce odamda oturup Emily'ye bir mektup yazdım. Ham'i gördüğümü ve onun da kendisine bu sayfalarda daha önce yazdıklarımı söylememi istediğini belirttim. Hepsini aynen yazdım ona. Buna zaten hakkım yoktu ama bunları daha fazla büyütmeme gerek olmadı. Sözlerindeki derin sadakati ve iyiliği süslemeye gerek yoktu. Sabah göndermek üzere mektubu bir kenara koydum; Mr. Peggotty'ye de bunu Emily'ye vermesi için bir not ekleyip gün ağarırken yatağa gittim.

Sandığımdan daha zayıf düşmüşüm ve güneş doğana kadar uyuyamadığım için ertesi gün geç saatlere kadar bitkin halde yattım. Ama halamın sessiz varlığı beni uyandırdı; bunu uykumda hissetmiştim, sanırım böyle şeyleri hepimiz hissederiz.

Gözümü açtığımda, "Trot'cuğum," dedi, "seni rahatsız etmek istemedim ama Mr. Peggotty burada; yukarı gelsin mi?"

Gelsin dedim ve çok geçmeden yanıma geldi.

Elimi sıkıp, "Küçükbey," dedi, "mektubunuzu Em'ly'ye verdim ve o da şunu yazdı; bir de benden kendisinin yazdıklarını okumanızı istememi rica etti; sizce bir sakıncası yoksa onu Ham'e ulaştırmanızı rica etti."

"Siz okudunuz mu peki?" diye sordum.

Başını üzgün bir şekilde öne salladı. Açtım ve şu yazanı okudum:

"Notunu aldım. Ah, bana olan iyi ve kutsal nezaketin karşısında ne diyebilirim ki!

Sözcüklerini kalbime yerleştirdim. Ölene kadar orada saklayacağım. Keskin birer diken hepsi ama beni öyle rahatlattılar ki. Bunların üzerine dua ettim, ah o kadar çok dua ettim ki. Seni ve amcamı tanıdıktan sonra Tanrı'nın ne olduğunu anladım ve artık ona ağlayabilirim.

Sonsuza dek hoşça kal. Benim canım arkadaşım, artık bu dünyada sonsuza dek hoşça kal. Eğer başka bir dünyada bağışlanırsam bir çocuk olarak uyanır ve yanına gelirim. Her şey için teşekkürler; Tanrı seni korusun. Elveda, ebediyen!"

Mektup gözyaşlarıyla lekelenmişti.

Mektubu okumam bittiğinde, "Bu mektupta bir fenalık görmediğinize göre bunu yerine ileteceğinizi Em'ly'ye söyleyebilir miyim küçükbey?" dedi Mr. Peggotty.

"Tabii ki," dedim, "ama düşündüm de..."

"Evet küçükbey?"

"Düşündüm de," dedim, "ben yine Yarmouth'a gideyim. Gemi yola çıkmadan evvel oraya gidip gelecek kadar vakit var. Aklım hep Ham'de ve onun yalnız oluşunda; ona Emily'nin yazdığı mektubu vermek ve sizin, ayrılacağınız sırada ona mektubunun Ham'in eline geçtiğini söylemek ikisi için de iyi olur. Onun, o sevgili gencin verdiği görevi büyük bir ciddiyetle yerine getirmeyi kabul ettim ve onu layıkıyla tamamlamak için ne yapsam azdır. Bu yolculuk benim için

önemli değil. Huzursuzum ve hareket halinde olmak benim için daha iyi. Bu gece oraya gideceğim."

Beni vazgeçirmeye çabalamış olsa da onun da benimle aynı fikirde olduğunu görmüştüm ve eğer böyle bir teşvike ihtiyacım olsaydı bu beni iknaya yeterdi. Ricam üzerine posta arabası bürosuna gitti ve benim için sürücünün olduğu kısımda yer ayırttı. Bu haberin ardından akşam bu arabayla, önceleri pek çok değişik halde geçtiğim yola koyuldum.

Londra'dan çıktıktan sonra ilk durakta, "Gökyüzü ne kadar güzel, değil mi?" diye sordum. "Daha önce böyle bir gökyüzü gördüğümü hatırlamıyorum."

"Ben de bunun gibisini hiç görmedim," dedi arabacı. "Rüzgârdan efendim. Çok geçmeden denizde kıyamet kopacak."

Uçuşan bulutlar ıslak bir odundan tüten duman renginde gökyüzünü yer yer lekeleyerek karanlık bir kargaşa yaratıyordu ve bu koca öbekler, yeryüzünün en çukur yerlerinin derinliğine kıyasla bulutların ne kadar yüksekte olduğunu ortaya koyuyordu sanki; doğa kanunlarının yarattığı feci bir kargaşanın içindeymişçesine başını öne eğmiş olan delişmen ay yolunu kaybetmiş, ürkmüştü. Rüzgâr bütün gün esmişti ve şimdi de inanılmaz bir gürültüyle kabarıyordu. Bir saat sonra daha da şiddetlendi, bulutlar gökyüzünü kapladı ve rüzgâr deli gibi esti.

Gece çöktükçe göğü kaplayan bulutlar da birbirine yaklaşıp yoğunlaştı; sonra hava iyice karardı ve rüzgâr da şiddetini artırdı. Öyle ki bir ara atlarımız rüzgâra karşı gitmekte zorlandı. Pek çok kez, gecenin o karanlığında (o zaman eylül sonlarıydı ve geceler hiç de kısa değildi) başı çekenlerin geri döndükleri ya da aniden durdukları oldu ve sık sık arabanın devrileceği gibi ciddi bir kaygıya kapıldık. Bu fırtınadan önce her şeyi silip süpüren bir yağmur yağmıştı; sanki gökten şakır şakır çelik boşanmıştı ve o sırada altına sığınılacak bir ağaç ya da kuytu duvar köşesi bulduğumuzda, bu mücadeleye devam etmenin imkânsızlığıyla mecburen durmuştuk.

Gün ağardığında rüzgâr iyice sertleşmişti. Yarmouth'tayken denizcilerin rüzgârın tüfek gibi patladığından bahsettiğini bilirdim ama ne bunun gibi, ne de buna yakın bir şeyi görmüşlüğüm vardı. Sonra Ipswich'e vardık ama Londra'dan on mil kadar uzaklaştıktan sonra yolda öyle zorlanmıştık ki çok geç varabilmiştik; bacaların uçacağından korkan bir grup insan yataklarından fırlayarak pazar alanında toplanmıştı. Biz atları değiştirirken bir hanın avlusunda toplanan bazı kişiler bize kocaman kurşun levhaların yüksek bir kilise kulesinden kopup bir ara sokağa düşerek yolu kapadığını anlattılar. Başkalarıysa, koca koca ağaçların devrildiğine ve büyük saman yığınlarının yollara ve tarlalara saçıldığına tanık olan civar köylerden gelen köylüler gördüklerini söylediler. Fırtına hâlâ dinmemiş, rüzgâr daha da şiddetlenmişti.

Biz bu boranın delice estiği kıyıya doğru zar zor ilerlemeye çabalarken rüzgârın şiddeti iyice arttı. Daha denizi göremeden, dalgalardan kopan damlacıklar dudaklarımıza gelmiş, üzerimize tuzlu bir yağmur boşanmıştı. Deniz Yarmouth'un yakınındaki düzlük alanın büyük bir kısmını basmıştı; boşanan yağmur ve göletlerden sıçrayan su, kıyıları dövüyor, bu göletler bile bize doğru köpüklü dalgalarını yolluyordu. Deniz görüş alanımıza girdiğinde, kabaran suyun tepesinde, ufukta bir görünüp bir kaybolan dalgalar başka bir kıyıdaki kuleler ve binalar gibi görünüyordu. Nihayet kasabaya vardığımızda kapılarının önüne çıkan, rüzgâra karşı eğilmiş, saçlarından sular süzülen insanlar, posta arabasının böyle bir gecede oraya varabilmesine şaşmıştı.

Eski handa bir oda tuttum ve denize bakmak için kıyıya indim; deniz köpüklerinin uçuştuğu kum ve yosun kaplı sokaklarda yalpalayarak yürüdüm; düşen kayağantaşlardan ve kiremitlerden korkarak ve fırtınanın şiddetinin en çok hissedildiği köşelerde karşılaştığım insanlara tutunarak ilerledim. Kıyıya yaklaştığımda sadece denizcileri değil, kasaba halkının yarısını da gördüm, binaların ardına pusmuş-

lardı; bazıları da zikzaklar çizerek geri dönmeye çalışırken rüzgârın şiddetiyle yollarından olmuş, ara sıra fırtınanın öfkesine meydan okur gibi denize bakıyordu.

Bu grupların arasına karıştığımda, kocaları ringa ya da istiridye tekneleriyle açılmış olduğu için ağlayıp dövünen kadınlar gördüm; bu teknelerin güvenli bir yere yanaşıncaya kadar batmış olma ihtimalleri yüksekti. Aralarında kır saçlı yaşlı denizciler de vardı; gözlerini sudan göğe çevirirken başlarını iki yana sallayıp birbirlerine bir şeyler mırıldanıyorlardı; gemi sahipleri heyecanlı ve huzursuzdu; çocuklarsa bir araya toplanmış, dikkatle yaşlı yüzleri inceliyorlardı; yiğit denizciler bile rahatsız ve tedirgindi ve sığındıkları yerlerin ardından bir düşmanı inceler gibi dürbünleriyle denize bakıyorlardı.

Ortalığı dağıtan rüzgârın galeyanında bakmaya yetecek bir an bulduğumda o muazzam deniz, savrulan taşlarla kumlar ve o korkunç gürültü beni allak bullak etmişti. Dalgalar koca su duvarları halinde yuvarlana yuvarlana gelip en yüksek noktada çatlayarak köpüğe dönüşüyor, en küçüğü bile kasabayı yutacak gibi görünüyordu. Gerileyen dalga boğuk bir kükremeyle denize çekilirken amacı dünyanın altını oymakmış gibi kıyıda derin mağaralar açıyordu. Beyaz başlı dev dalgalar gümbürdeyerek kıyıya varmadan parçalara ayrıldıklarında, son dalganın her bir parçası öfkesinin tüm gücüyle dolarak başka bir canavar yaratmak üzere birleşmeye koşuyordu. Dalgalı tepeler vadilere dönüşmüştü, dalgalı vadiler (bazen tek bir fırtınakuşu aralarından geçiyordu) tepe gibi yükselmişti; su kütleleri dalgalanıp gümbürtülü bir sesle kıyıyı sarsıyordu; her bir şekil daha oluştuğu anda, şeklini ve yerini değiştirmek ve başka bir şekil almak için gümbür gümbür yuvarlanıyordu; ufuktaki hayalî kıyı, kuleleri ve binalarıyla bir yükselip bir alçalıyordu; bulutlar da hızla ve yoğun bir şekilde çökmüştü; gördüğüm şey, tüm doğadaki bir parçalanma ve yükselmeydi sanki.

Bu unutulmaz rüzgârın –o kıyıda esen gelmiş geçmiş en şiddetli rüzgâr olarak anılıyor hâlâ çünkü– bir araya getirdiği insanların arasında Ham'i bulamayınca evinin yolunu tuttum. Ev kapalıydı ve kapıyı çalmama kimse karşılık vermeyince arka sokaklardan ve ara yollardan onun çalıştığı tersaneye gittim. Orada, acil bir gemi onarımı için kendisinin ustalığına ihtiyaç duyulduğundan Lowestoft'a gittiğini ama ertesi sabah çok geç olmadan döneceğini öğrendim.

Hana döndüm; yıkanıp giyindikten sonra boş yere uyumaya çalıştığımda akşam beş olmuştu. Çay odasındaki ateşin önüne oturalı beş dakika olmamıştı ki garson gelip ateşi karıştırdı ve konuşmak için bahane olsun diye, iki kömür gemisinin, içindekilerle birlikte birkaç mil ötede battığını ve bazı gemilerin de sığlıklarda canla başla uğraştıklarını ve büyük bir ıstırap içinde kıyıya çarpmamaya çalıştıklarını anlattı. Son geceki gibi bir gece bir daha olursa, dedi garson, Tanrı yardımcısı olsun hepsinin ve tüm o zavallı denizcilerin!

Moralim çok bozulmuştu; kendimi çok yalnız hissediyordum ve Ham orada olmadığı için de durumun gerektirdiğinden daha fazla huzursuzdum. Son olaylardan tam olarak ne kadar olduğunu bilmesem de hayli etkilenmiştim ve uzun süre o haşin rüzgâra maruz kalmak aklımı karıştırmıştı. Kafam bütün o düşünceler ve hatıralardan dolayı öyle allak bullak olmuştu ki zaman ve mekân kavramımı yitirmiştim. Öyle ki kasabaya gitseydim ve o sırada Londra'da olduğunu bildiğim biri karşıma çıksaydı şaşırmazdım herhalde. Bu yüzden zihnim tuhaf bir dikkatsizlik içindeydi. Aynı zamanda mekânın doğal olarak içimde uyandırdığı anılarla meşguldü ve bunlar özellikle belirgin ve canlıydı.

Bu durumda, garsonun gemilerle ilgili verdiği kederli haberi ister istemez Ham'le ilgili huzursuzluğuma bağladım. Lowestoft'tan deniz yoluyla döneceği ve kaybolacağına dair bir endişem vardı. Bu endişe içimde o kadar büyümüştü ki akşam yemeğimi yemeden evvel tersaneye gidip gemi yapan

işçiye Ham'in deniz yoluyla dönme ihtimalinin olup olmadığını sormaya karar verdim. Eğer bana bunun olabileceğine dair en ufak bir ihtimal olduğunu söylerse, Lowestoft'a gidip Ham'in benimle dönmesini sağlayarak bunu engelleyecektim.

Alelacele yemeğimi sipariş edip tersane avlusuna geçtim. Az kalsın geç kalıyormuşum; çünkü işçi, elinde feneriyle avlunun kapısını kilitliyordu. Ona sorumu sorduğumda epey güldü ve korkulacak bir şey olmadığını söyledi; Ham Peggotty gibi denize alışık bir adam şöyle dursun, aklı başında olan hatta olmayan hiçbir adamın böyle şiddetli bir rüzgârda denize açılmayacağını söyledi.

Önceden bunun farkında olduğum için kalkıştığım şeyi yapmaya çekinmiştim, hana geri döndüm. Görülmedik bir rüzgâr çıkmıştı. Uğultu ve gürleme, kapıların ve pencerelerin takırtısı, bacaların haykırışı, sığındığım evin sarsıntısı ve denizdeki olağanüstü patırtı, sabahkinden daha da korkunçtu. Şimdi bunun yanı sıra derin bir karanlık vardı ve bu karanlık, fırtınayı hem gerçek hem hayalî yeni dehşetlerle kuşatmıştı.

Bir şey yiyemedim, yerimde duramadım, hiçbir şeye kafamı veremedim. İçim fırtınaya belli belirsiz bir karşılık vererek hafızamın derinliklerini karıştırmış ve bir hengâme yaratmıştı. Yine de denizin gümbürtüsünde almış başını giden bütün o düşüncelerimin telaşında, fırtına ve Ham'le ilgili endişem en belirgin olandı.

Yemeğime neredeyse hiç dokunmadım ve kendimi birkaç kadeh şarapla canlandırmaya çalıştım. Ama bir işe yaramadı. Ateşin önünde, dışarının uğultusunun da bulunduğum yerin de bilincini kaybetmeksizin uyuklamaya başladım. İkisi de yeni ve tarifsiz bir dehşetle gölgelenmişti ve uyandığımda –daha doğrusu beni sandalyeme bağlayan uyuşukluğu üzerimden attığımda– tüm bedenim amaçsız ve anlaşılmaz bir korkuyla titredi.

Bir aşağı bir yukarı yürüdüm ve eski bir gazeteyi okumaya çalıştım, korkunç sesleri dinledim: Ateşteki yüzlere, görüntülere ve şekillere baktım. Sonunda duvardaki umursamaz saatin sabit tıkırtısı bana o kadar azap verdi ki yatağa gitmeye karar verdim.

Böyle bir gecede bazı han hizmetlilerinin hep birlikte sabaha kadar oturma kararı aldıklarını duymak güven vericiydi. Oldukça yorgun ve üzgün bir halde yatağa gittim; ama yatağa uzandığımda bütün bu duygular bir büyü yapılmış gibi ortadan kayboldu ve sabah bütün o hislerim geçmiş bir halde uyandım.

Rüzgârı ve suyu dinleyerek saatlerce yatağımda yattım; kâh denizden çığlıklar yükseliyor gibi geliyordu bana, kâh uzakta işaret fişeklerinin ateşlenişini duyduğumu sanıyordum, kâh kasabada evlerin yıkıldığını işitir gibi oluyordum. Birkaç kez kalkıp dışarı baktım; ama yanık bıraktığım mumun pencere camına vuran soluk ışığından ve kara bir boşluktan bana bakan kendi bitkin yüzümden başka bir şey göremedim.

Sonunda huzursuzluğum öyle bir noktaya geldi ki kıyafetlerimi üzerime geçirip aşağıya indim. Domuz pastırmasıyla soğan hevenklerinin kirişlerden sarktığını belli belirsiz gördüğüm büyük mutfakta nöbetçiler, her biri ayrı havada, büyük ocağın yanından özellikle alınıp kapının yanına taşınan bir masanın etrafına toplanmıştı. Ben kapıda belirince, kulaklarını önlüğüyle tıkamış ve gözleri kapıda tatlı bir kız beni bir hayalet sanıp bağırdı; ama diğerlerinin akılları başlarındaydı ve onlara bir kişinin daha katılmasına memnun oldular. İçlerinden biri, bir süredir üzerinde tartıştıkları bir konuya değinerek kömür gemisi tayfasından batanların ruhlarının fırtınaya tutulup tutulmadığı hakkındaki fikrimi sordu.

Orada iki saat kaldım belki. Bir ara avlunun kapısını açıp boş sokağa baktım. Kumlar, yosunlar ve köpükler uçuşuyordu; kapıyı rüzgâra karşı kapamak ve sabitlemek için yardım istemek zorunda kaldım.

Odama döndüğümde ıssız ortamı karanlık bir kasvet kaplamıştı; ama artık yorulmuştum ve yatağa girmemle –bir kulenin tepesinden sarp bir kayalığın aşağılarına doğru– derin bir uykuya gömülmem bir oldu. Uzun süre rüyamda başka yerlere gidip bambaşka hallerde olduğumu gördüysem de rüzgâr hep esti. Sonunda gerçeklikle olan cılız bağımı da kaybederek gürültülü bir top atışı kuşatması altındaki bir kasabada, kim olduklarını hatırlamadığım iki dostumla vakit geçirdim.

Topun gürültüsü o kadar yüksek ve sürekliydi ki çok duymak istediğim bir şeyi bir türlü duyamıyordum, işitmeye bu kadar büyük bir gayret gösterince uyandım. Gün aydınlanmıştı – saat sekiz ya da dokuzdu; şimdi top yerine fırtına patlıyordu ve biri kapımı çalıp bana sesleniyordu:

"Ne oldu?" diye bağırdım.

"Bir gemi kazası var! Yakında!"

Yatağımdan fırlayarak ne gemisi olduğunu sordum.

"İspanya'dan ya da Portekiz'den, meyve ve şarap yüklü bir uskuna. Eğer onu görmek istiyorsanız acele edin efendim! Kıyıdaymış, her an paramparça olabilirmiş."

Telaşlı ses bir yaygarayla merdivenleri dolaştı ve ben de çabucak giyinip kendimi sokağa attım.

Önümde hep aynı yöne, kıyıya doğru koşan bir dolu insan vardı. Ben de pek çoğunu geride bırakarak koştum ve çok geçmeden kendimi vahşi denizin karşısında buldum.

Rüzgâr biraz yatışmıştı sanki; fakat fark çok hafifti, zihnimde canlandırdığım yüzlerce toptan beş altı tanesi susturulmuş gibi, o kadar. Ama deniz, tüm gecenin sıkıntısının eklenmesiyle en son gördüğümden çok daha ürkütücü bir haldeydi. O anda deniz her yönüyle bir kabarmışlık izlenimi veriyordu ve dev dalgaların yüksekliği, birbirlerinin üzerinden bakıp, birbirlerini alaşağı ederek bitmez tükenmez bir silsile halinde yuvarlana yuvarlana gelmeleri dehşet vericiydi.

Rüzgârla dalgalardan başka hiçbir şeyi duyamamanın zorluğunda, o kalabalıkta, tarifsiz kargaşada ve havaya karşı koyabilmek için verdiğim o nefes nefese çabayla kafam öyle karışmıştı ki batan gemiyi görmek için denize baktığımda koca dalgaların köpüklü başlarından başka bir şey göremedim. Yanımda duran yarı çıplak bir denizci çıplak koluyla sol tarafı işaret etti (kolundaki ok dövmesi de aynı yönü işaret ediyordu). Ardından, ah Tanrım, hemen ötede gördüm gemiyi!

Geminin bir direği güverteden üç dört metre yükseklikten kırılmış, bütün o yelken ve arma kargaşasına dolanmıştı ve gemi –hiç aralıksız biçimde ve tasavvur edilemez bir şiddetle– yalpalayıp durdukça onu kıracakmış gibi geminin yanına vuruyordu. O anda bile enkazın bu kısmını kesmek için bazı çabalar vardı; geminin bordası bütün o yuvarlanma esnasında bize doğru döndüğünde ellerinde baltalarla uğraşan insanları fark ettim; içlerinde özellikle uzun, kıvırcık saçlı biri göze çarpıyordu. O anda kıyıdan rüzgârın ve suyun sesini bile geride bırakan bir feryat yükseldi; yuvarlanıp duran enkazın üzerine çullanan deniz, kesin bir darbeyle insanları, direkleri, fıçıları, kalasları, küpeşteleri, bunlar birer oyuncakmışçasına, kaynayan sulara süpürdü.

Üzerinde, yırtılmış bir yelkenin paçavraları ve bir öne bir arkaya sallanan kopuk bir halatın çılgın karmaşasıyla ikinci direk hâlâ sağlamdı. Aynı denizci kulağıma eğilerek boğuk bir sesle, geminin daha önce bir kere battığını ama çıkartıldığını, şimdi yine batıyor olduğunu söyledi. Sonra gemi ortadan ayrılıyor dediğini duydum ki buna kolayca inanabilirdim; çünkü tüm o yuvarlanma ve çarpma, insan elinden çıkma bir nesnenin dayanamayacağı kadar şiddetliydi. Adam konuşurken kıyıdan acı dolu bir feryat daha yükseldi; dört adam geriye kalan direğin armasına tutunup enkazla birlikte su yüzeyine çıktı; en tepede kıvırcık saçlı adam vardı.

Geminin yan tarafında bir çan vardı ve gemi, tamamen yana yatıp kıyıya doğru dönerken güvertesini tamamen gözler önüne sererek, dalgalardan deli gibi yaylanıp denize yönelirken ise yalnızca omurgasını göstererek deliye dönmüş çaresiz bir yaratık gibi sallanıp savruldukça bu çan çalıyordu ve bu çan sesini, o mutsuz adamların matem çanını, rüzgâr bize taşıyordu. Gemi gözden kayboluyor, sonra yine ortaya çıkıyordu. Adamların ikisi kaybolmuştu. Kıyıdaki ıstırap artıyordu. Erkekler inliyor, ellerini kavuşturuyorlardı; kadınlarsa feryat ediyor ve yüzlerini başka yana çeviriyorlardı. Bazıları kıyıda çılgın gibi bir aşağı bir yukarı koşuyor, hiç gelmeyecek olan yardımı çağırıyorlardı. Ben de bu gruptakiler gibi kendimi bir grup denizciye o iki zavallı yaratığın gözlerimizin önünde yitip gitmemesi için çılgın gibi yalvarır halde buldum.

Tedirgin bir şekilde, cankurtaran sandalına bir saat önce adam yerleştirdiklerini ama onların da bir şey yapamadıklarını açıkladılar – nasıl bilmiyorum, çünkü duyduğum azıcık şeyi de anlayacak durumda değildim; hiç kimse kıyıyla bir bağlantı kurmak için halatla suya açılacak kadar çaresiz olamayacağından, yapacak bir şey kalmamıştı. O sırada kıyıdaki insanların yeni bir heyecanla harekete geçtiklerini gördüm; ardından kenara açıldıklarında Ham aralarından geçerek öne çıktı.

Ona doğru koştum – elimden geldiğince yardım istedim. Ama benim için yeni ve korkunç olan bu durum karşısında bu denli nutkum tutulmuş olmasına rağmen Ham'in yüzündeki kararlılık ve onun denize bakışı –Emily'nin kaçışından sonraki sabah onda gördüğüm bakışın tıpatıp aynısıydı bu– bende onun tehlikede olduğu hissini uyandırdı. Onu iki elimle geriye doğru çektim ve bir süredir konuştuğum adamlara onu dinlememeleri, bu cinayeti işlememeleri ve onun o kumsaldan ayrılmasına izin vermemeleri için yalvardım!

Kıyıdan bir çığlık daha yükseldi ve enkaza baktığımızda zalim yelkenin, iki adamın daha alçakta olanını döve döve

direkten attığını ve direğin üzerinde tek kalan şahsın etrafında zaferle dalgalandığını gördük.

Böyle bir görüntü ve oradaki insanların yarısına liderlik etmeye alışmış bu soğukkanlı çaresiz adamınki gibi bir kararlılık karşısında rüzgâra bir umutla yalvarabilirdim ancak. "Küçükbey," dedi Ham iki elimi neşe içinde sımsıkı tutarak, "eğer vaktim gelmişse gelmiştir. Gelmemişse de beklerim. Tanrı sizi korusun; hepimizi korusun! Beni hazırlayın arkadaşlar! Gideyim ben!"

Beni kibarca biraz öteye sürüklediler ve orada kalmamı sağladılar ve kafamın allak bullak o haliyle bana, Ham'in yanında biri olsa da olmasa da gitmeyi kafaya koyduğunu ve yanındaki o insanlara sorun çıkarırsam onun güvenliğini de tehlikeye atacağımı söylediler. Onlara ne cevap verdiğimi ya da onların bana ne dediklerini bilmiyorum; ama kıyıda bir telaş vardı ve adamların hemen oradaki makaranın halatıyla koşup bir kalabalığın içine daldıklarını gördüm ve böylece Ham'i de göremez oldum. Sonra onu üzerinde denizci kıyafetleriyle yalnız başına dururken gördüm. Elinde ya da bileğinin üstünde bir halat vardı, başka bir tanesi bedeninin etrafına sarılıydı; diğer adamlarsa biraz ötede, Ham'in hazırladığı ve kıyıda gevşek halde duran bu halatın diğer ucuna tutunmuşlardı.

O toy bakışıma rağmen geminin parçalanmakta olduğunu görebiliyordum. Bunun ortadan bölündüğünü ve direkteki adamın hayatının pamuk ipliğine bağlı olduğunu görebiliyordum. Yine de ona tutunuyordu. Başında kırmızı bir şapka vardı – denizci şapkası gibi değil, daha hoş renkli bir şeydi ve kendisiyle yıkım arasındaki birkaç dengesiz kalas dalgalar üzerinde inip kalktıkça ve kendi ölüm çanı çaldıkça şapkasını salladığını görüyorduk. Bunu yaptığını görünce kafam bir an dağıldı; sevdiğim bir arkadaşımla ilgili bir anı geldi aklıma.

Ham, ardında tutulan nefeslerin sessizliği, önünde fırtınayla, bir süre tek başına denizi izledi; sonra koca bir dalga gelince arkaya, bedenine dolanmış halatı tutanlara doğru bir bakış atıp fırladı; az sonra sularla boğuşuyordu; tepelerle birlikte yükseliyor, vadilerle birlikte alçalıyor ve köpüklerin altında kayboluyordu; sonra yeniden karaya çekiliyordu. Telaşlı bir şekilde çektiler onu.

Yaralanmıştı. Bulunduğum yerden yüzündeki kanı görebiliyordum; ama o bunu önemsememişti. Hemen kendisini daha serbest bırakmaları için onlara talimatlar verdi –daha doğrusu elini kolunu oynatışına bakarak ben öyle düşündüm– ve az önceki gibi fırladı.

Tepelerle yükselip vadilerle alçalarak, kaba köpüklerin altında kaybolarak, bir kıyıya bir gemiye sürüklenerek zar zor ama yiğitçe enkaza doğru yol aldı. Mesafe çok değildi ama denizin ve rüzgârın şiddeti bu mücadeleyi çok zorlaştırmıştı. Sonunda enkaza yaklaştı. O kadar yakındı ki dinç bir şekilde bir kulaç daha atsa gemiye tutunabilirdi – geminin ardından kıyıya ilerleyen, yüksek, yeşil, geniş bir tepeyi andıran bir dalga geldiğinde buna doğru gayretle atladı ve gemi yok oldu!

Ham'i çektikleri yere koştuğumda denizde girdap halinde yüzen bazı parçalar gördüm, sanki sadece bir fıçı kırılmış gibiydi. Bütün yüzlerde bir şaşkınlık vardı. Ham'i ayaklarının dibine kadar çektiler –kendinde değildi– cansızdı. En yakın eve taşıdılar onu; artık kimse bana engel olmadığından, onu hayata döndürmek için her türlü yöntem denenirken yanında durdum; ama o koca dalganın çarpmasıyla can vermişti ve cömert kalbi sonsuza dek durmuştu.

Yatağın yanına oturduğumda, artık bir umut kalmayıp her şey sona erdiğinde, Emily'yle beni çocukluğumuzdan beri tanıyan bir balıkçı kapıda adımı fısıldadı.

Hava şartlarının izlerini taşıyan yüzünden yaşlar akıyordu ve titreyen dudakları kül gibi soluk bir halde, "Beyefendi," dedi, "bir gelebilir misiniz?"

Bakışında eskiden hatırladığım bir şey vardı. Bana destek olmak için uzattığı koluna dayanıp dehşete kapılmış bir halde sordum:

"Kıyıya bir ceset vurdu mu?"

"Vurdu," dedi.

"Ben tanıyor muyum?" diye sordum sonra.

Cevap vermedi.

Beni kıyıya götürdü. İkimiz de çocukken Emily ile deniz kabukları topladığımız yerde, kötülüğünün dokunduğu evin yıkıntıları arasında, eski teknenin kimi kısımlarının bir önceki gece yıkılıp rüzgârla birlikte etrafa saçıldığı yerde, tıpkı okuldaki günlerdeki gibi, başı kolunun üzerinde yattığını gördüm.

LVI

Yeni Yara ve Eskisi

Ah Steerforth, ayrılık vaktimiz olduğunu hiç düşünmediğim o son görüşmemizde "Beni en iyi halimle hatırla!" demene gerek yoktu hiç. Zaten hep öyle düşünürdüm ve şu haline bakarken de başka türlü düşünemem!

Bir tabut sehpası getirip Steerforth'u bunun üzerine koydular ve onu bayrağa sarıp yukarıya, evlerin olduğu kısma taşıdılar. Taşıyanların hepsi onun kim olduğunu biliyordu ve onunla denize açılmış, onun ne kadar neşeli ve gözüpek biri olduğunu görmüşlerdi. O çılgın uğultunun, o kargaşanın ortasında sessizlik içinde taşıdılar onu ve ölümün çoktan girdiği kulübeye götürdüler.

Ama eşikte, tabut sehpasını yere bıraktıklarında birbirlerine ve bana bakıp fısıldadılar. Neden olduğunu biliyordum. İkisini aynı sessiz odaya koymanın doğru olmadığını hissetmişlerdi.

Kasabaya inip yükümüzü hana bıraktık. Kafamı toplar toplamaz Joram'ın yanına giderek cenazenin gece yarısı Londra'ya naklini sağlayabilmesi için yalvardım. Cenazeyle ilgilenmek ve annesini bu duruma hazırlamak ancak benim elimden gelirdi ve ben de bu görevi elimden geldiğince düzgün bir şekilde yerine getirmenin kaygısı içindeydim.

Kasabadan ayrılışım fazla ilgi uyandırmasın diye yola gece çıkmayı tercih ettim. Ama arkamda yüküm, gezinti arabasıyla hanın avlusundan çıktığımda vakit gece yarısına yaklaşmış olmasına rağmen bekleyen pek çok insan vardı. Kasabada, hatta kasabadan çıktıktan sonra bile, aralıklarla pek çok kişi daha gördüm; ama sonunda etrafta kasvetli geceden, alabildiğine uzanan bir düzlükten ve gençlik arkadaşlığımın küllerinden başka bir şey kalmadı.

Tatlı bir sonbahar günü öğle vakti, toprağın dökülen yaprakların, bir de güneş vuran ağaçlardan sarkan ve sarının, kırmızının, kahverenginin en güzel tonlarına sahip daha bir dolu yaprağın ıtırıyla mis gibi koktuğu Highgate'e vardım. Son bir mil boyunca yapmam gerekenleri düşünerek yürüdüm ve bütün gece peşimden gelmiş olan arabayı, ilerlemek için benden talimat beklemesini söyleyerek orada bıraktım.

Eve vardığımda tıpkı eskisi gibi durduğunu gördüm. Tek bir panjur bile açık değildi; kullanılmayan kapıya çıkan o sıkıcı, taş döşeli avluda en ufak bir hayat belirtisi yoktu. Rüzgâr epey hafiflemişti ve hiçbir şey kıpırdamıyordu.

İlk başta kapıyı çalmaya cesaret edemedim ve çaldığımda, yapacaklarım zilin sesinde ifade buldu sanki. Elinde anahtarıyla dışarı çıkan kâhya kadın kapıyı açarken içten bir şekilde bana bakarak şöyle dedi:

"Pardon efendim. Hasta mısınız?"

"Biraz sarsıldım ve yorgunum."

"Bir şey mi oldu efendim? Mr. James'e mi?" "Hışş!" dedim. "Evet, Mrs. Steerforth'a vermem gereken bir haber var. Kendisi evde mi?"

Kız, hanımefendisinin artık arabayla bile çok nadir dışarı çıktığını, hep odasında kaldığını, kimseyle görüşmediğini ama benimle görüşeceğini söyledi. Hanımefendisi yukarıdaydı ve Miss Dartle da yanındaydı. Onlara ne söylemesini isterdim?

Onu tavırlarına çok dikkat etmesi konusunda sıkı sıkı uyarıp onlara sadece kartımı verip beklediğimi söylemesini

istedim ve o geri dönünceye kadar misafir odasında (sonradan oraya geçmiştik) oturdum. Daha önce eve hâkim olan hoş yerleşik hayat havası artık yoktu ve panjurlar yarı kapalıydı. Arp günlerdir kullanılmıyordu. Steerforth'un çocukluk resmi duruyordu. Annesinin ondan gelen mektupları sakladığı dolap da oradaydı. Bunları hâlâ okuyor mudur, bundan böyle yapabilir mi böyle bir şeyi, diye düşündüm!

Ev o kadar sessizdi ki yukarı çıkan genç kadının hafif ayak seslerini duyabildim. Döndüğünde Mrs. Steerforth'un kendini iyi hissetmediğini ve aşağıya gelemeyeceğini söyledi; ama eğer odasında kalmasının kusuruna bakmazsam beni görmekten mutluluk duyacağını belirtti. Birkaç dakika sonra yanındaydım.

Mrs. Steerforth oğlunun odasındaydı; kendi odasında değil. Oğlunun anısına ve onun her yanı saran eski zevkleriyle başarılarının hatırına orada olduğunu hissettim; bunlar da muhtemelen aynı sebeple, oğlunun bıraktığı gibi orada duruyorlardı. Yine de beni içeri kabul ederken bile, kendi odasından çıkmasının sebebinin odanın hastalığına iyi gelmemesi olduğunu mırıldandı ve o haşmetli bakışıyla gerçeğe dair her şüpheyi çürüttü.

Rosa Dartle her zamanki gibi koltuğunda oturuyordu. Kara gözleri üzerime çevrildiği anda kötü haberler getirdiğimi anladığını görmüştüm. Yarası o an ortaya çıkıvermişti. Yüzünü Mrs. Steerforth'un bakışlarından korumak için kendini koltuğun bir adım gerisine çekti ve beni asla kaçmayan, asla küçülmeyen keskin bakışlarla, dikkatle inceledi.

"Yasta olmanıza çok üzüldüm efendim," dedi Mrs. Steerforth.

"Ne yazık ki eşimi kaybettim," dedim.

"Böyle bir kayıp yaşamak için çok gençsiniz oysa," dedi. "Çok üzüldüm. Çok üzüldüm. Umarım zaman acınızı biraz olsun hafifletir."

"Umarım," dedim ona bakarak, "zaman hepimizin acısını hafifletir. Sevgili Mrs. Steerforth, en kötü günlerimizde buna inanmamız lazım."

Davranışlarımdaki ağırbaşlılık ve gözlerimdeki yaşlar onu telaşlandırmıştı. Tüm düşünceleri bir anda durup değişti sanki.

Steerforth'un adını söylerken sesime hâkim olmaya çalıştım ama yine de titredi. O da iki üç defa alçak sesle kendi kendine bunu tekrar etti. Ardından, zoraki bir soğukkanlılıkla bana dönerek şöyle dedi:

"Oğlum hasta mı?"

"Çok hasta."

"Gördünüz mü onu?"

"Gördüm."

"Barıştınız mı?"

Ne evet diyebildim ne hayır. Mrs. Steerforth başını hafifçe yanı başında duran Rosa Dartle'a çevirdi ve ben de o an Miss Dartle'a bir dudak kıpırtısıyla, "Öldü!" dedim.

Mrs. Steerforth arkasına bakıp öğrenmeye hazır olmadığı o gerçeği okumasın diye hemen onun yüzüne baktım; ama Rosa Dartle'ın, ellerini umutsuzluk ve korkuyla havaya kaldırıp sonra da yüzünü kapadığını gördüm.

O hoş hanımefendi –ah nasıl da benziyor, nasıl benziyor ona!– sabit gözlerle bana bakıp elini alnına götürdü. Ondan sakin kalmasını ve anlatacaklarımı duymaya hazırlıklı olmasını rica ettim; ama aslında onu ağlamaya zorlamalıydım çünkü taş gibi donup kalmıştı.

"Buraya son geldiğimde," dedim titrek bir sesle, "Miss Dartle onun gemiyle açıldığını söylemişti. Geçen gece deniz korkunçtu. Eğer o gece söylendiği gibi denizde idiyse ve tehlikeli bir kıyıdaydıysa ve görülen gemi eğer onun olduğu..."

"Rosa!" dedi Mrs. Steerforth. "Buraya gel!"

Rosa yanına gitti ama herhangi bir sevgi ya da nezaket göstermemişti. Gözleri Steerforth'un annesininkilerle karşılaştığında ateş gibi yanıyordu; korkutucu bir kahkaha attı.

"Şimdi kibrin yatıştı mı deli kadın? Oğlun günahlarının kefaretini hayatıyla ödediğine göre! Duydun mu? Hayatıyla dedim!"

Sırtını kaskatı bir şekilde koltuğuna yaslayan Mrs. Steerforth sadece inledi ve gözlerini kocaman açarak onun üzerine dikti.

Göğsüne hırsla vurarak, "Evet!" diye bağırdı Rosa. "Baksana bana! İnle, sızla ve şu halime bak! Bak şuna!" ve yarayı göstererek, "Ölmüş çocuğunun marifetine bak!" dedi.

Ara ara anneden yükselen inleme yüreğime işledi. Hep aynıydı. Hep anlaşılmaz ve boğuk. Hep âciz bir baş sallaması eşliğinde ama yüzünde hiçbir değişiklik olmadan. Hep sanki çenesi kilitliymiş ve yüzü acıdan donmuş gibi, kapalı bir ağızdan ve sıkılmış dişler arasından.

"Bunu ne zaman yaptığını hatırlıyor musun?" diye sordu. "Senden aldığı huylarla, sürekli şımarttığın gururu ve tutkusuyla hangi ara bunu yaptı da hayat boyu bozdu beni? Bak bana; ölene dek bu memnuniyetsizliğinin damgasını taşıyacak olan bana bak ve ona yaptığından dolayı inleyip sızlan!"

"Miss Dartle," diye yalvardım. "Tanrı aşkına..."

"Daha konuşacağım!" dedi alev alev yanan gözleriyle bana dönerek. "Sen sus! Bak bana, kibirli ve yapmacık oğulun kibirli annesi! Onu yetiştirme şekline dövün, onu yozlaştırmana dövün, onu da beni de kaybettiğine dövün!"

Sonra yumruğunu sıktı ve sıska, bitkin bedeni tutkusu azar azar onu öldürüyormuş gibi titredi.

"Onun kafasına koyduğu şeyi yapmasına kızıyorsun SEN!" diye bağırdı. "SEN onun kendini beğenmiş öfkesinden zarar gördün! Saçların beyazladığında karşı olduğun bu iki şey, onu doğurduğunda oluşan özellikler! Daha beşiğindeyken onu SEN böyle yetiştirdin ve olması gereken şeye engel oldun! Yıllardır bunca sıkıntıdan sonra mükâfatını aldın mı?"

"Ah Miss Dartle, utanın! Ne kadar zalimsiniz!"

"Sana," dedi Miss Dartle, "onunla konuşacağım dedim. Burada dururken yeryüzündeki hiçbir güç beni durduramaz! Bunca yıl sessiz kaldıktan sonra konuşmayayım mı şimdi? Ben onu senin sevdiğinden daha çok sevdim!" diye sertçe çıkıştı. "Ben onu sevsem de karşılık beklemezdim. Eğer onun karısı olsaydım senede bir gün de olsa bana bir sevgi sözü söyleyecek diye kaprislerine boyun eğebilirdim. Yapabilirdim bunu. Bunu benden daha iyi kim bilir? Sen hoşgörüsüz, kibirli, müşkülpesent ve bencildin. Benim aşkımsa özverili olacaktı – senin o mızıldanmalarını bir çırpıda ayağının altına alırdı!"

Rosa sanki bunu gerçekten yapar gibi, alev saçan gözlerle ayağını sertçe yere vurdu.

Sonra acımasız bir elle yeniden yarayı göstererek, "Şuraya bak!" dedi. "Yaptığı şeyleri daha iyi anlamaya başladığında bunu görüp pişman olmuştu! Ona şarkı söyleyip onunla konuşabiliyor, tüm yaptıklarının beni ne kadar heyecanlandırdığını gösterebiliyor ve uğraşıp didinerek en çok ilgisini çeken şeyleri yapmayı öğrenebiliyordum ve onun hoşuna gittim. O tazecik, en dürüst günlerinde sevdi beni. Evet, sevdi! Senin beni tek bir kelimeyle baştan savdığın pek çok sefer beni kalbine almıştı!"

Bunu öfke krizinin –çünkü bu bir krizden başka bir şey değildi– tam ortasında alaycı bir kibirle, ama yine de o günleri hatırlama isteğiyle söylemişti; bu hatırlama daha ince bir duygunun korlarını yeniden tutuşturmuştu bir anlığına.

"Aklına estiğinde sırf boş bir vakti doldurmak için bir meşgale olduğum, ele alınıp sonra bir kenara bırakılacak ve oyalanılacak bir oyuncak bebek seviyesine düştüm – eğer o çocuksu kur yapmaları beni büyülemeseydi görebilirdim bunu. O yorulduğunda ben de yoruluyordum. Hevesi geçtiğinde hiç ısrar etmiyordum, tıpkı beni eş olarak almaya zorlansa onunla evlenmeyeceğim gibi. Tek kelime söyleme-

den ayrılırdık. Belki sen bu durumu görüyordun ama hiç üzülmedin. O zamandan beri ikiniz için de şekli bozuk bir eşyayım sadece; ne gözüm var, ne kulağım, ne duygularım var ne de hatıralarda bir yerim. Dövünecek misin? Ona yaptıklarından dolayı dövün, sevginden dolayı değil. Söylüyorum sana, ben o zaman onu senin sevdiğinden daha çok sevdim!"

Miss Dartle çakmak çakmak gözleriyle Mrs. Steerforth'un sabit bakışlarının ve inatçı suratının karşısına dikildi ve kadının inlemesi başladığında bile hiç yumuşamadı; sanki karşısında duran sadece bir resimdi.

"Miss Dartle," dedim, "şu acılı anneye karşı nasıl bu kadar taşkalpli davranabiliyorsunuz?"

"Ya ben?" diye sertçe sordu hemen. "Bunun tohumlarını o ekti. Bırak da şimdi topladığı hasat için inlesin!"

"Eğer Steerforth'un hataları..." diyecek oldum.

Miss Dartle gözyaşlarına boğulup, "Hata mı?" diye bağırdı. "Ona kim dil uzatabilir? Tenezzül ettiği milyonlarca arkadaşına bedel bir ruhu vardı onun!"

"Kimse onu benim kadar sevmedi ve kimse onu benim andığım gibi güzel anamaz," dedim. "Demek istediğim, eğer annesine merhamet etmiyorsanız ya da eğer böyle bir anda –çok sert davranıyorsunuz zira– hataları aklınızdan..."

Siyah saçlarını çekiştirerek, "Hayır," diye bağırdı Miss Dartle, "ben sevdim onu!"

"...eğer böyle bir anda hataları aklınızdan çıkmıyorsa," diye devam ettim sonra, "şu varlığa daha önce onu hiç görmemiş gibi bakın ve yardım edin!"

Tüm bu süre boyunca bahsedilen varlık duruşunu hiç değiştirmemişti ve asla da değiştirmeyecek gibi duruyordu. Kıpırtısız, katı, sabitti; ara ara yine dilsiz gibi inleyip aynı çaresizlikle başını sallıyordu ve bunun dışında hiçbir hayat belirtisi göstermiyordu. Miss Dartle aniden onun önünde eğilip elbisesini çözmeye başladı.

Sonra bana bakıp öfkeyle karışık acı dolu bir tavırla, "Lanet olsun sana!" dedi. "Buraya ilk geldiğin güne lanet ediyorum! Lanet olsun sana! Git hadi!"

Hemen odadan çıkıp hizmetçileri çağırmak için çanı çalmaya gittim. Bu sırada Miss Dartle, hareketsiz varlığı kollarına almıştı ve hâlâ dizlerinin üzerine çökmüş ağlıyordu, onu öpüyordu, ona sesleniyordu, onu bir çocuk gibi göğsünde ileri geri sallıyor ve uyuşmuş varlığı kendine getirmek için her türlü sevecenliği gösteriyordu. Onu bırakmaktan artık korkmadığım için sessizce oradan ayrıldım ve çıkarken de tüm evi ayağa kaldırdım.

Sonradan oraya geri döndüm ve Steerforth'u annesinin odasına yatırdık. Annesinin durumunun aynı olduğunu söylediler; Miss Dartle hep yanındaydı; doktorlar başında bekliyordu ve pek çok şey uygulanıyordu; ama ara sıra çıkardığı alçak seslerin dışında kadın bir heykel gibi yatıyordu.

Kasvetli evin içinde dolaşıp panjurları çektim. En son onun yattığı odadakileri indirdim. Onun kurşun ağırlığındaki elini kaldırıp kalbime götürdüm; tüm dünyayı ölüm ve sessizlik kaplamıştı sanki ve bunu bölen tek şey annesinin iniltisiydi.

LVII

Göçmenler

Kendimi bu duyguların yarattığı sarsıntıya bırakmadan önce yapmam gereken bir şey daha vardı. Bu da olan biteni yola çıkacak olanlardan saklamak ve onları gidecekleri yere mutlu bir bilgisizlikle uğurlamaktı. Bu sırada vakit kaybetmemek gerekiyordu.

O gece Mr. Micawber'ı bir kenara çektim ve ona Mr. Peggotty ile son felaket haberinin arasında durma görevi verdim. O da bu görevi hevesle üstlendi ve ellerine herhangi bir gazetenin geçmemesi için gereken önlemleri almaya karar verdi.

Mr. Micawber göğsüne vurarak, "Eğer ona ulaşacaksa bu haber önce bu bedenden geçmeli!" dedi.

Mr. Micawber'ın, kendini yeni bir çevreye hazırlamak adına bir korsan havasına büründüğünü belirtmeden geçemeyeceğim; tam olarak kanunsuz olmasa da kendini savunan ve atak bir hali vardı. Adeta yabani toprakların, uzun süredir medeniyet sınırları dışında yaşamaya alışmış çocuğuydu; şimdi de doğal ortamına dönmeye hazırlanıyordu.

Diğer kıyafetlerinin yanı sıra yanına muşamba giysiler ve dışı suya dayanıklı hale getirilmiş, başa iyice oturan hasır bir

şapka almıştı. Bu kaba kıyafeti, kolunun altına aldığı denizci dürbünü ve keskin gözlerini göğe kaldırıp kötü havayı anlamaya çalışır gibi bakışı ve tavrıyla Mr. Peggotty'den çok daha denizciydi. Tüm ailesi de tabir caizse harekete geçmeye hazırdı. Mrs. Micawber'ın başında, çenesinin altından sımsıkı bağladığı daracık ve kaskatı bir şapka vardı ve iyice sarınıp sarmalandığı şalı da (tıpkı halamın ellerine ilk verildiğimde benim sarmalandığım gibi) sıkı bir düğümle belinin arkasından bağlanmıştı. Miss Micawber da aynı şekilde fırtınaya hazırlıklı hale getirilmişti; üzerinde gereksiz ya da bol duran hiçbir şey yoktu. Küçükbey Micawber üzerindeki yün denizci yeleğinin ve şimdiye dek gördüğüm en bol denizci pantolonunun içinde neredeyse görünmüyordu ve çocuklar da sugeçirmez kaplara sıkıştırılmış konserve etler gibi paketlenmişlerdi. Mr. Micawber da en büyük oğlu da gömleklerinin kollarını bilekten kıvırmışlardı; gerektiği anda her yana yetişmek ve "sancağa" çıkmak ya da "Heyamola hey!" diye şarkı söylemek için hazırlardı.

Traddles'la birlikte onları gece vakti, o zaman Hungerford Merdivenleri diye bilinen ahşap merdivenlerde toplanmış bulduk; içinde eşyalarının bir kısmı olan geminin gidişini izliyorlardı. Traddles'a korkunç olaydan bahsetmiştim ve bu onu çok sarsmıştı; ama bunu bir sır olarak saklayacağından şüphem yoktu ve bu son görevde desteğini esirgememişti. Orada Mr. Micawber'ı bir kenara çekip ondan söz aldım.

Micawber ailesi küçük, pis ve yıkık dökük bir handa kalıyordu; o zaman bu han merdivenlere yakındı ve ahşap odaları nehrin üzerine doğru çıkıntı yapıyordu. Aile göç edeceğinden Hungerford'da ve civarında merak uyandırıp öyle çok seyirci toplamıştı ki kendimizi hemen onların odasına attık. Altından nehrin aktığı üst kattaki ahşap odalardan biriydi. Halamla Agnes oradaydı ve çocukları biraz daha rahat ettirmek için harıl harıl kıyafet hazırlıklarıyla uğraşıyorlardı. Peggotty de, onca yıla meydan okuyan eski nakış

kutusu, mezurası ve bir parça balmumuyla sessizce onlara yardım ediyordu.

Sorularına karşılık vermek kolay olmadı; Mr. Peggotty onu içeri getirdiğinde Mr. Micawber'a, mektubu verdiğimi ve her şeyin yolunda olduğunu fısıldamak da. Ama ikisini de becerdim ve onları mutlu ettim. Eğer hislerimi gösterdiysem, buna sebep sayılabilecek yeterince üzüntüm vardı zaten.

"Geminiz ne zaman yola çıkıyor Mr. Micawber?" diye sordu halam.

Mr. Micawber, ya halamı ya da karısını bu duruma yavaş yavaş hazırlamak gerektiğini düşünüyordu ve bunun için, bir önceki gün tahmin ettiğinden daha erken kalkacağını söyledi.

"Size haber vermişlerdir herhalde," dedi halam.

"Verdiler hanımefendi," dedi Mr. Micawber.

"Ee?" dedi halam. "Ne zaman peki?"

"Hanımefendi," dedi Mr. Micawber, "yarın sabah mutlaka yediden önce orada olmamız gerektiğini bildirdiler."

"Büyük gün!" dedi halam. "Ama ne kadar erken. Mr. Peggotty, denize açılırken böyle mi olur hep?"

"Öyledir hanımefendi. Gemi suyun yükselmesiyle birlikte açılacak. Eğer küçükbey ve kardeşim bir sonraki gün öğleden sonra Gravesend'e gelirlerse bizi son kez görebilirler."

"Geleceğiz tabii!" dedim.

Akıllı gözlerle bir bakış atarak, "O zamana kadar ve denize açılıncaya kadar," dedi Mr. Micawber, "Mr. Peggotty ve ben eşyalarımıza göz kulak olacağız. Emma, canım," dedi Mr. Micawber boğazını azametle temizleyerek, "arkadaşım Thomas Traddles o kadar nazik ki gelip kulağıma, zihnimizde tuhaf şekilde İngiltere'nin rostosuyla bağdaştırılan o içeceğin makul miktarı için gereken içeriği ısmarlama ayrıcalığını vereceğini fısıldadı. Demek istediğim, yani punç. Normal şartlarda Miss Trotwood ve Miss Wickfield'ın hoşgörüsü için yalvarmaya içim elvermezdi ama..."

"Şahsen ben," dedi halam, "mutluluğunuz ve başarınız için büyük bir zevkle şerefinize kadeh kaldıracağım."

Agnes gülümseyip, "Ben de!" dedi.

Mr. Micawber hemen, kendisini evinde gibi hissettiği bara indi ve sonra buharı tüten bir testiyle geri döndü. Limonları, göçmenin işbitirici aleti olan otuz santim uzunluğundaki çakısıyla soymuş ve bunu da bir parça hava atarak, paltosunun koluna silmişti. Mrs. Micawber'ın ve ailenin diğer iki büyük ferdinin elinde tüyler ürpertici benzer aletler varken çocukların da bedenlerine sağlam bir iple tahta bir kaşık bağlanmıştı. Yine suyun üzerinde ya da yabanda yaşama hazırlık olsun diye Mr. Micawber, Mrs. Micawber'a, en büyük oğluna ve kızına içkilerini şarap kadehlerinde ikram edeceğine –üstelik bunu kolayca yapabilirdi, odada bir raf dolusu kadeh vardı zira– küçük çirkin bakır kupalarda sundu; onun hiçbir şeyden, kendi kupasından içip akşam çökerken bu kupayı cebine koymaktan daha fazla keyif aldığını görmemiştim.

Her şeyi bırakmanın yoğun memnuniyetiyle, "Eski ülkenin lükslerinden vazgeçiyoruz," dedi Mr. Micawber. "Elbette ki orman sakinleri özgür insanların ülkesinin inceliklerine iştirak etmeyi hayal edemez."

Bu sırada bir oğlan gelip Mr. Micawber'ın aşağıda beklendiğini söyledi.

Mrs. Micawber bakır kupasını bir kenara koyarak, "Bu kişinin ailemden biri olduğunu seziyorum!" dedi.

"Öyleyse," dedi Mr. Micawber bu konudaki her zamanki ani heyecanıyla, "bizi bu kadar süre bekleten ailenin bu ferdi – her kimse bu kişi– belki de benim müsait olmamı bekleyebilir."

"Micawber," dedi karısı alçak bir sesle, "böyle bir zamanda..."

"'Hiç de doğru değil ufak tefek işleri ince eleyip sık dokumak!'"* dedi Mr. Micawber ayağa kalkıp. "Haklısın Emma."

---

* Shakespeare, *Julius Caesar*, Perde IV, Sahne 3. (e.n.)

"Micawber, kayıp benim aileme ait," dedi karısı, "senin değil. Sonunda ailem geçmişte kendilerini yoksun bıraktıkları şeyleri fark edip bize şimdi el uzatıyorsa bu eli geri püskürtmenin âlemi yok."

"Öyle olsun canım!" dedi Mr. Micawber.

"Onlar için değilse bile benim için yap bunu Micawber," dedi karısı.

"Emma," dedi Mr. Micawber, "şu anda meseleye bu açıdan bakmamak mümkün değil. Şimdi bile ailenin boynuna sarılacağıma dair bir söz veremiyorum ama şu aşağıda bekleyen aile ferdinin güleryüzlü sıcaklığı, soğuk bir karşılamaya kurban gitmeyecek."

Mr. Micawber çıktı ve bir süre gözükmedi; bu sırada Mrs. Micawber kocasıyla aile ferdinin arasında bir tartışma çıktığından endişelenmeden edemedi. Sonunda aynı oğlan yeniden belirip bana, kurşunkalemle yazılmış ve başında resmî bir şekilde "MICAWBER'a karşı HEEP" yazan bir not gösterdi. Bu dokümandan, Mr. Micawber'ın yeniden tutuklandığı için "son bir çaresizlik nöbeti içinde olduğunu ve bir taşıyıcı vasıtasıyla kendisine bıçağını, büyük bakır kupasını göndermem için yalvardığını, bunların, hapishanede geçecek olan ömrünün devamında işe yarayabileceğini" öğrendim. Bir de son bir dostluk davranışı olarak ailesini düşkünlerevine göndermemi ve böyle bir şahsın yaşadığını unutmamı rica ediyordu.

Elbette bu nota, parayı ödemek için oğlanla birlikte aşağı inerek cevap verdim ve orada Mr. Micawber'ın bir köşede oturmuş, yakalamayı gerçekleştiren güvenlik memuruna ters ters baktığını gördüm. Serbest kaldığında müthiş bir coşkuyla bana sarıldı ve küçük defterine bazı işlemleri not etti – yanlış hatırlamıyorsam, toplamdan gayriihtiyari çıkardığım yarım peniyi bilhassa özenle yazmıştı.

Bu mühim not defteri ona başka bir işlemi vakitlice hatırlatmıştı. Yukarıdaki odaya döndüğümüzde (elinde olma-

yan sebeplerden dolayı gelemediğini söylemişti) katlı duran ve üzeri, özenle çalışılmış uzun meblağlarla kaplı büyük bir kâğıt çıkardı. Şöyle bir göz attığımda, okuldaki matematik defterlerinde bile böyle toplama işlemi görmediğimi söyleyebilirim. Bunlar kendisinin bir süredir "kırk bir sterlin, on şilin, on bir buçuk peniye denk gelen ana miktar" olarak adlandırdığı meblağın çeşitli vadeler için bileşik faiz hesaplamalarıydı. Bunları özenli bir şekilde düşündükten ve kaynaklarını ayrıntılı bir şekilde değerlendirdikten sonra, o günden itibaren iki yıl, on beş ay ve on dört günlük bileşik faizi temsil eden meblağı seçmeye karar verdi. Mr. Micawber bu sebeple büyük bir itinayla borcunun tamamına denk gelen bir senet çıkararak binbir teşekkür eşliğinde (erkek erkeğe) hemen orada Traddles'a verdi.

Mrs. Micawber başını dalgın bir şekilde iki yana sallayarak, "Hâlâ içimden bir his biz ayrılmadan ailemin gemiye geleceğini söylüyor," dedi.

Mr. Micawber'ın da bu konuda bir sezgisi olduğu belliydi ama o bunu bakır kupasına koyup içmeyi tercih etti.

"Mrs. Micawber, eğer yolculuğunuz sırasında eve mektup yollama fırsatı bulursanız sizlerden haber almış oluruz," dedi halam.

"Sevgili Miss Trotwood," dedi Mrs. Micawber, "bizden haber alınmak istenmesi beni mutlu eder. Sizlere yazacağım. Herhalde Mr. Copperfield, eski bir dost olarak ara sıra, ikizlerin ufacık olduğu günlerden kendisini tanıyan birinden haber almaya itiraz etmeyecektir."

Yazmaya fırsat bulduğunda ondan haber almayı umduğumu söyledim.

"Bir dolu fırsat olacaktır elbette," dedi Mr. Micawber. "Deniz böyle zamanlarda resmen bir gemi alayına dönüşüyor, gemilere rastlamamak mümkün değil," dedi Mr. Micawber gözlüğüyle oynayarak, "şunun şurasında sadece bir kıyıdan ötekine geçeceğiz. Mesafe hayalî."

Şimdi düşünüyorum da, Mr. Micawber'ın Londra'dan Canterbury'ye giderken dünyanın en uzak köşesine gidiyormuş gibi ve İngiltere'den Avustralya'ya giderken de kanalın diğer tarafına küçük bir yolculuğa çıkmış gibi konuşması ne kadar tuhaf ama ne kadar da kendine has!

"Yolculukta onlara masal anlatmaya çalışırım," dedi Mr. Micawber, "ve oğlum Wilkins'in ezgisi eminim geminin mutfağında kabul görür. Mrs. Micawber'ın deniz tutması geçince –umarım bu ifadede basmakalıp bir yanlış yoktur– onlara 'Küçük Tafflin'i söyler kesin. Pruvanın karşısında sık sık domuzbalıkları ve yunuslar belirir mutlaka; ya sancakta ya da iskelede sürekli ilginç şeyler göze çarpar. Kısaca," dedi Mr. Micawber eski soylu edasıyla, "büyük ihtimalle hem güvertede hem tepede her şey o kadar heyecan verici olacak ki tepedeki gözcü, 'Kara göründü!' diye bağırdığında epey afallayacağız!"

Böyle deyip yolculuğu tamamlamış da en yüksek rütbeli denizcilerin önünde bir sınavdan geçmiş gibi küçük bakır kupasının içindekileri salladı.

"Benim asıl umduğum şey sevgili Mr. Copperfield," dedi Mrs. Micawber, "ailemizin bazı kollarının yeniden eski memleketimizde yaşayabilmesi. Kaşlarını çatma Micawber! Kendi ailemi değil, çocuklarımızın çocuklarını kastediyorum. Fidan ne kadar dinç olsa da," dedi Mrs. Micawber başını iki yana sallayarak, "aile ağacını unutamıyorum ve neslimiz itibar ve servet elde ettiğinde, itiraf edeyim ki bunun Britanya'nın kasasına gitmesini diliyorum."

"Karıcığım," dedi Mr. Micawber, "Britanya kendi başının çaresine baksın. Doğrusu şimdiye kadar bana bir faydası olmadı ve bu konuda bir dileğim yok."

"Micawber," dedi Mrs. Micawber, "burada yanılıyorsun. O uzak diyara İngiltere'yle olan bağını zayıflatmak için değil, güçlendirmek için gidiyorsun aslında."

"Hayatım, söz konusu bağ," diye devam etti Mr. Micawber, "tekrar söyleyeyim, beni öyle çok kişisel yüküm-

lülük altında bıraktı ki başka bir bağın kurulmasından hiç çekinmiyorum."

"Micawber," dedi Mrs. Micawber, "bu noktada yine yanıldığını söyleyeceğim. Kendi gücünün farkında değilsin Micawber. Atmak üzere olduğun bu adım bile senin İngiltere'yle bağını güçlendirecektir."

Mr. Micawber kaşlarını kaldırarak koltuğunda oturdu; Mrs. Micawber'ın fikirlerini yarı kabul edip yarı reddederek, ama onlardaki sağduyuya duyarlı bir şekilde dinledi.

"Sevgili Mr. Copperfield," dedi Mrs. Micawber, "Mr. Micawber'ın içinde bulunduğu durumu hissetmesini umuyorum. Bana kalırsa gemiye bindiği andan itibaren Mr. Micawber'ın içinde bulunduğu durumu hissetmesi çok önemli. Sevgili Mr. Copperfield, Mr. Micawber'daki iyimser mizacın bende olmadığını bilecek kadar eskiye dayanan bir tanışıklığımız var. Benim karakterim, tabir caizse fazlasıyla pratik. Bunun uzun bir seyahat olduğunu biliyorum. Bu sırada pek çok yoklukla ve sıkıntıyla karşılaşılacak. Gözlerimi bu gerçeklere kapayamam. Ama Mr. Micawber'ı da tanıyorum. Mr. Micawber'ın gizli gücünü biliyorum. Bu yüzden Mr. Micawber'ın içinde bulunduğu durumu hissetmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum."

"Hayatım," dedi Mr. Micawber, "öncelikle, şu anda içinde olduğum durumu zar zor da olsa hissettiğimi söyleyeyim."

"Bence hissetmiyorsun Micawber," diye karşılık verdi Mrs. Micawber. "Tam olarak değil. Sevgili Mr. Copperfield, Mr. Micawber'ın durumu alışılagelmiş bir durum değil. Mr. Micawber hayatında ilk kez tam anlamıyla anlaşılmak ve takdir görmek için uzak bir ülkeye gidiyor. Mr. Micawber'ın o geminin pruvasında yerini alıp kararlı bir şekilde, 'Bu ülkeyi fethetmeye geliyorum! Şeref payeniz var mı? Servetiniz var mı? Kârlı işleriniz var mı? Hepsi ortaya çıksın. Hepsi benim!' demesini umuyorum."

Mr. Micawber bize göz atıp bu fikre hak verir gibi oldu.

Mrs. Micawber bir münazarada konuşur edasıyla, "Demek istiyorum ki umarım Mr. Micawber kendi kaderinin Sezar'ı olur," dedi. "Bence, sevgili Mr. Copperfield, onun gerçek durumu bu. Bu yolculuğun başından itibaren Mr. Micawber'ın geminin pruvasında dikilip, 'Bu kadar gecikme yeter, bu kadar hayal kırıklığı, para sıkıntısı yeter. Bunlar eski ülkede kaldı. Burası yeni. Hepsini telafi et şimdi. Gelsin hepsi!' demesini istiyorum."

Mr. Micawber o anda gemi başı süsünde duruyormuş gibi kollarını kararlılıkla kavuşturdu.

"Böyle yaparak," dedi Mrs. Micawber, "yani içinde bulunduğu durumu hissederek Mr. Micawber'ın Britanya ile olan bağını zayıflatmaktansa güçlendireceğini söylemekte haklı değil miyim? O yarıkürede önemli bir millî karakterin ortaya çıkmasının etkisinin memlekette hissedilmeyeceği söylenebilir mi acaba? Avustralya'da yetenek ve güç asasını kuşanan Mr. Micawber'ın İngiltere'de bir hiç olacağını düşünecek kadar zayıf olabilir miyim? Ben sadece bir kadınım; ama böyle anlamsız bir zayıflık gösterirsem, bu kendime de babama da yakışmaz."

İddialarının cevaplanamaz olduğu görüşü, Mrs. Micawber'ın sesine daha önce hiç duymadığım bir ahlaki yükseklik katmıştı.

"İşte bu yüzden," dedi Mrs. Micawber, "ileride asıl topraklarımıza dönmek istiyorum. Mr. Micawber adını tarihin sayfalarına yazdırabilir –aslında yazdıracak demenin daha doğru olduğunu inkâr edemiyorum– ve ona can veren ama iş vermeyen topraklarda böylece temsil edilmiş olur!"

"Hayatım," dedi Mr. Micawber, "senin sevginden etkilenmemek benim için imkânsız. Senin sağduyuna daima saygı göstermeye hazırım. Ne olacaksa olacak. Sonraki nesillerimizin elde edeceği zenginliği asıl vatanıma çok göreceğim günleri göstermesin Tanrı bana!"

Mr. Peggotty'ye doğru başını sallayarak, "Güzel," dedi halam, "şerefinize içiyorum; her işiniz rast gitsin, Tanrı yardımcınız olsun!"

Mr. Peggotty karşılık olarak hepimizin şerefine içen Mr. ve Mrs. Micawber'la birlikte içmek için deminden beri dizlerine oturtup ilgilendiği iki çocuğu yere koydu ve Micawberlarla dostça ve içtenlikle el sıkışıp kahverengi yüzü bir gülümsemeyle aydınlandığında, gittiği yerde her şeyin yolunda gideceğini, iyi bir isim yapacağını ve sevileceğini hissettim.

Çocuklara bile tahta kaşıklarını Mr. Micawber'ın kâsesine daldırmaları ve hepimizin şerefine içmeleri söylenmişti. Bu iş bitince halam ve Agnes kalkarak göçmenlerle vedalaştılar. Acıklı bir vedalaşma oldu. Herkes ağlıyordu; çocuklar son ana kadar Agnes'a sarıldılar ve zavallı Mrs. Micawber'ı çok üzgün bir durumda, muhtemelen nehirden bakıldığında evi perişan bir deniz feneri gibi gösteren soluk bir mum ışığının yanında hıçkıra hıçkıra ağlar halde bıraktık.

Ertesi sabah gittiklerini görmek için indim. Sabah beş gibi erken bir saatte sandalla ayrılmışlardı. Bu tür ayrılıkların yol açtığı boşluğu görmek beni epey şaşırttı; o yıkık dökük hanla ahşap merdivenleri Micawberlarla sadece evvelki geceden beri bağdaştırsam da ikisi de şimdi onlar gittiği için pek kasvetli ve ıssız görünüyordu.

Ertesi gün öğleden sonra yaşlı bakıcımla birlikte Gravesend'e gittik. Gemiyi nehirde, etrafı sandallarla çevrili halde bulduk; direğin ucunda geminin açılmaya hazır olduğunun işareti, güzel bir rüzgâr esiyordu. Hemen bir sandal kiralayıp gemiye yanaştık ve ortasında durduğu kargaşa girdabından geçerek gemiye çıktık.

Mr. Peggotty bizi güvertede bekliyordu. Mr. Micawber'ın, Heep'in açtığı dava yüzünden yeniden (ve son defa) tutuklandığını ve daha önce kendisinden rica ettiğim gibi bu parayı ödediğini söyledi; ben de bunu ona aynen ödedim. Sonra bizi güvertelerin arasındaki kısma götürdü ve orada, Mr.

Micawber'ın karanlığın içinden gelip dostça ve korumacı bir havayla Mr. Peggotty'nin kolunu tutarak, evvelki geceden beri bir an bile ayrılmadıklarını söylemesiyle, olanları duymuş olabileceğine dair her türlü endişem dağılmış oldu.

Benim için öyle tuhaf, öyle kapalı ve karanlık bir sahneydi ki bu, ilk önce bir şey anlayamadım; ama gözlerim yavaş yavaş karanlığa alışmaya başladıkça sahne belirginleşti ve kendimi bir Ostade* tablosunda gibi hissettim. Geminin koca koca kemerleri, yükleri, halkalı cıvataları ve göçmenlerin – yer yer asılı fenerlerle, diğer kısımlardaysa yelkenden ya da güverte kapaklarından yayılan sarı gün ışığıyla aydınlanmış– yatakları, sandıkları, bohçaları, fıçıları ve envaiçeşit eşya yığınları arasında tanışan, vedalaşan, konuşan, gülüşen, ağlaşan, bir şeyler yiyip içen kalabalık insan toplulukları vardı; bazıları küçük ev eşyalarıyla ufacık alanlarına yerleşmiş, minik çocuklarını taburelere ya da minik koltuklara oturtmuşlardı; diğerleriyse dinlenecek bir yer bulmaktan ümidi kesmiş, boyunları bükük bir şekilde dolanıyordu. Doğalı birkaç hafta olmuş bebeklerden, ölmelerine birkaç hafta kalmış gibi görünen iki büklüm yaşlı kadınlara ve erkeklere, çizmelerine bulaşan İngiltere toprağını taşıyan çiftçilerden, derilerine sinen isi ve dumanı götüren demircilere, iki güverte arasındaki o dar alanda her yaş ve meslekten insan toplanmış gibiydi.

Etrafa göz atarken iskele tarafında, Micawber'ın çocuklarından birinin yanında Emily'ye benzeyen bir karaltının oturduğunu görür gibi oldum; ilk başta onu öpüp yanından ayrılan biri dikkatimi çekmişti ve o kargaşanın içinden sakince süzülüp giden bu kişi Agnes'ı hatırlatmıştı bana! Sonra o harala gürele ve kendi düşüncelerimin kargaşası içinde tekrar kaybettim onu; derken bütün ziyaretçiler gemiden inmeleri için uyarıldığında zamanın dolduğunu anladım; bakıcım yanımdaki sandığın üzerine oturmuş ağlıyordu ve

---

* Adriaen van Ostade (1610-1685): Karanlık iç mekânları ve köylüleri resmeden tablolarıyla tanınan Barok dönem Hollandalı ressam. (e.n.)

Mrs. Gummidge de, üzerinde siyah kıyafetler olan nispeten genç bir kadının yardımıyla Mr. Peggotty'nin eşyalarını yerleştirmekle meşguldü.

"Son bir diyeceğiniz var mı küçükbey?" diye sordu Mr. Peggotty. "Yola çıkmadan önce unuttuğumuz bir şey var mı?"

"Bir şey var!" dedim. "Martha!"

Mr. Peggotty, bahsettiğim nispeten genç kadının omzuna dokundu ve işte Martha karşımda duruyordu.

"Tanrı sizi kutsasın iyi yürekli adam!" diye bağırdım. "Onu da yanınızda götürüyorsunuz demek!"

Martha gözyaşları içinde onun yerine cevap verdi. O an daha fazla konuşamadım; sadece Mr. Peggotty'nin elini sıktım; hayatım boyunca sevip saydığım bir adam varsa, o da tüm ruhumla sevip saydığım bu adamdır.

Gemi hızla yabancılardan temizleniyordu. Bense hayatımın en büyük sınavını daha vermemiştim. Aramızdan ayrılan o soylu ruhun onlara söylememi istediklerini ilettim. Bu onu derinden etkilemişti. Ama karşılık olarak bana o işitmeyen kulaklara götürmem için sevgi ve pişmanlık dolu sözler emanet etmesi beni daha çok etkiledi.

Ayrılık vakti gelmişti. Mr. Peggotty'ye sarıldım, ağlayan bakıcıma kolumu verdim ve hızla oradan uzaklaştım. Güvertede de zavallı Mrs. Micawber'la vedalaştım. O zaman bile şaşkın gözlerle ailesinden bir gelen var mı diye bakınıyordu; bana son sözleri Mr. Micawber'ı asla terk etmeyeceği oldu.

Yan taraftaki sandalımıza geçtik ve biraz ötede durup geminin gidişini izledik. Günbatımı sakin ve parlaktı. Gemi bizimle kızıl ışık arasındaydı; bu kızıllıkta her bir direk ve ip açıkça görünüyordu. Tamamı şapkalarını çıkarmış, sessizce küpeştelere toplanmış yolcularıyla bu kızıl suların üzerinde hareketsiz duran görkemli gemi kadar güzel, kederli ve umut dolu bir manzara daha görmemiştim.

Bir an sessizlik oldu. Yelkenler rüzgârla dolup gemi yola çıktığında, sandalların hepsinden üçer kere bir bağırış yükseldi ve gemidekilerin aynı şekilde karşılık vermesiyle bu bağırışlar yankılandı durdu. Sesi duyduğumda ve şapkalarla mendillerin sallandığını gördüğümde kalbim yerinden oynadı sanki – sonra onu gördüm!

Amcasının yanı başında, omzunun dibinde titrerken gördüm onu. Mr. Peggotty heyecanlı bir şekilde işaret edince Emily de bizi gördü ve bana son kez el salladı. Ah, güzel ve bitkin Emily, o yaralı yüreğinde var olan tüm güvenle tutun amcana; çünkü o, sana büyük sevgisinin tüm gücüyle tutundu!

Güvertenin tepesinde, onları sarmalayan pembe ışıkla, herkesten ayrı duran Emily, amcasına tutunmuş ve amcası da ona sarılmış halde, ağır bir havayla uzaklaştılar. Biz kıyıya kürek çekerken Kent tepelerine gece çökmüş ve tüm karanlığıyla üzerimi kaplamıştı.

LVIII

Yokluk

Üzerime çöken, umutların, tatlı anıların, hataların, boşuna üzüntülerin ve pişmanlıkların izleriyle dolu uzun ve kasvetli bir geceydi.

İngiltere'den uzaklaştım; o an yaşadığım sarsıntının ne kadar büyük olduğunun farkında değildim. Sevdiğim herkesi bırakıp gittim; her şeyin geride kaldığına inanıyordum. Bir savaş cephesinde ölümcül şekilde yaralanan bir adamın vurulduğunu anlayamaması gibi bir şeydi bu; benim de, yalnız kaldığımda dizginsiz kalbimin baş etmesi gereken yara hakkında hiçbir fikrim yoktu.

Bu bilgiyi hemen değil, azar azar, yavaş yavaş öğrendim. Yola çıkarken hissettiğim bu perişanlık hissi, saatler geçtikçe derinleşip artıyordu. İlk başta, başka hiçbir şeyin ayrımına varamadığım ağır bir kayıp ve üzüntü hissiydi bu. Sonra belli belirsiz aşamalarla, kaybettiğim her şeyin –sevginin, dostluğun, ilginin, kısacası dağılıp giden her şeyin– umutsuz bir idrakine dönüştü; ilk güven duygum, ilk aşkım, hayatımın o ilk hayalleri ve geriye kalan her şey, etrafımı saran ve hiç aralıksız, karanlık ufka kadar uzanan yıkık bir boşluk ve ıssızlıktı.

Duyduğum keder bencildiyse bile farkında değildim. Çiçeklenen dünyasından gencecik yaşta çekilip alınan çocuk-eşimin yasını tuttum. Uzun zaman önce benimkini kazandığı gibi, yaşasaydı daha binlerce kişinin sevgisini ve hayranlığını kazanabilecek olan arkadaşımın yasını tuttum. Fırtınalı denizde huzur bulan kırık kalbin ve çocukken, geceleri rüzgârın sesini dinlediğim o sade evden geriye kalanların yasını tuttum.

Ardı arkası kesilmeyen üzüntülerimden kurtulacağıma dair hiçbir umudum yoktu artık. Kendimi durmadan yollara vurdum ve gittiğim her yere sıkıntımı da götürdüm. Bunun ağırlığını iyice üzerimde hissediyordum artık; hiç halim kalmamıştı ve içten içe bunun asla hafiflemeyeceğini söylüyordum kendime.

Bu umutsuzluğun en kötü safhasında, öleceğim sandım. Bazen evde ölmek istediğimi düşünüyordum; hatta bir an önce eve varmak için geri dönüyordum. Bazen daha uzaklara gidiyordum – ne aradığımı bilmeden ve ne olduğunu bilmediğim bir şeyi geride bırakmaya çalışarak şehir şehir geziyordum.

Yaşadığım bu ıstırapların usandırıcı aşamalarını tek tek anlatacak gücüm yok. Bazı düşler asla tam ve net olarak anlatılamaz; kendimi hayatımın bu dönemini düşünmeye zorlayınca böyle bir düşü hatırlamaya çalışır gibi oluyorum. Tam bir hayalperest gibi, yeni yeni yabancı kentlerden, saraylardan, katedrallerden, tapınaklardan, resimlerden, kalelerden, türbelerden ve harika caddelerden –Tarihin ve Hayalgücünün mesken tuttuğu eski yerlerden– geçtiğimi görüyorum; acı dolu yükümse hep yanımda ve nesneler önümde silinip giderken bunları zar zor fark ediyorum. Kara düşüncelerin dışındaki her şeye duyduğum kayıtsızlık, dizginsiz yüreğime çöken gecenin ta kendisiydi. Şimdi başımı geceden kaldırayım da –sonunda, çok şükür yaptım bunu!– onun o uzun, kederli, biçare hayalinin ardından gün doğsun artık.

Aylarca, zihnimde karardıkça kararan bu bulutla yolculuk ettim. Kutsal yolculuğum eve dönmemek için yarattığım anlamsız sebeplerden –o zamanlar daha belirgin bir ifade bulabilmek için yüreğimde boş yere çırpınıp duran sebeplerden– dolayı hep uzadı. Bazen hiçbir yerde durmaksızın, huzursuzca oradan oraya geçtiğim oluyordu; bazen de bir noktada uzun süre vakit geçirdiğim. Hiçbir yerde bir amacım yoktu, ya da içimde beni besleyen bir ruh.

İsviçre'deydim. Alplerdeki büyük geçitlerden birini geçerek İtalya'dan çıkmıştım ve o zamandan beri, bir rehberin yardımıyla dağlardaki sapa yollarda geziyordum. O korkunç yalnızlık kalbime hitap etmiş miydi bilmiyordum. Ürkütücü tepelerde ve sarp kayalıklarda, gürültülü sağanaklarda, kar ve buz kaplı düzlüklerde bir haşmet ve mucize bulmuştum bulmasına, ama bunlar bana başka hiçbir şey öğretmemişti.

Bir akşam güneş batmadan önce, dinlenmeyi planladığım bir vadiye vardım. Ta öteden parladığını gördüğüm dağın yamacındaki yoldan kıvrıla kıvrıla inerken alışılmadık bir güzellik ve sükûnet, bunun huzuruyla can bulan yumuşacık bir his, göğsümde hafifçe kıpırdandı. Bir ara tamamıyla bunaltıcı ve çaresiz olmayan bir keder içinde mola verdiğimi hatırlıyorum. İçimde güzel bir değişimin mümkün olduğunu umduğumu anımsıyorum.

Akşam güneşi, ebedî bulutlarla örtülmüş gibi duran karlı tepelerin üzerinde parlarken vadiye indim. Küçük köyün olduğu vadiyi oluşturan dağ etekleri yemyeşildi ve bu daha narin otların yukarısında, buzlaşmış kar yığınlarının önünde bir takoz gibi durarak çığı engelleyen koyu koyu köknar ağaçları vardı. Bunların yukarısında sıra sıra sarp uçurumlar, gri bir kayalık, parlak buz bir alan ve dümdüz taptaze yeşil çayırlar uzanıyordu ve hepsi aşama aşama yükseklerdeki karla karışıyordu. Dağın yamacında nokta nokta görünen, ıssız ahşap kulübeler göze çarpıyordu; her bir küçük nokta bir evdi ve bunlar, kuleler gibi yükselen tepelerin yanında

oyuncak bile denemeyecek kadar küçük kalıyorlardı. Kırılmış kayaların üzerinde düşe kalka akıp ağaçların arasında gürüldeyen nehrin üstündeki ahşap köprüsüyle, vadide bir öbek halinde duran köy de öyleydi. Durgun havada uzaklardan bir şarkı sesi geldi – çoban sesleri; ama parlak bir akşam bulutu, dağın yamacının ortalarına doğru süzüldüğünde bu sesin oradan geldiğine ve dünyevi bir müzik olmadığına inandım. Birdenbire bu dinginlikte yüce Doğa bana konuştu sanki ve bitkin başımı çimene koyup ağlamam için beni yatıştırdı; Dora öldüğünden beri hiç ağlamamıştım!

Bundan biraz önce bir paket mektup bulmuştum ve akşam yemeğim hazırlanırken bunları okumak için köyden dışarı dolaşmaya çıkmıştım. Ondan öncekiler elime geçmemişti, uzun süredir de hiç mektup gelmiyordu. Evden ayrıldığımdan beri, iyi olduğumu ve bulunduğum yeri bildiren iki üç satır dışında mektup yazacak tahammülüm ve azmim yoktu.

Paket elimdeydi. Açıp Agnes'ın yazdıklarını okudum.

Umduğu gibi mutlu, işe yarar ve iyi hissediyormuş. Kendi hakkında yazdıkları bu kadardı. Gerisi benimle ilgiliydi.

Bana bir tavsiye vermiyordu; bir sorumluluk yüklemiyordu; yalnızca kendi hevesli tarzıyla bana ne kadar güvendiğini söylüyordu. Benim yaradılışımda birinin her türlü ıstırabı iyiye çevireceğini biliyordu (öyle demişti). Çektiğim çilelerin ve duyduğum hislerin beni yüceltip güçlendireceğini biliyordu. Yaşadığım acılardan sonra her adımda daha sağlamlaşıp iyileşeceğimden emindi. Benim şöhretimle gurur duyuyor, bunun daha da artmasını istiyordu ve benim de bunun için uğraşacağımı biliyordu. Üzüntünün beni zayıflatamayacağını, tersine güçlendireceğini biliyordu. Çocukluk günlerimde gösterdiğim tahammül beni nasıl bugüne getirdiyse, daha büyük felaketler daha da güçlendirecek, eskisinden daha da iyi olmamı sağlayacaktı ve ben bu acılardan öğrendikçe başkalarına da öğretecektim. Beni, masum sevgilimi yanına alan Tanrı'ya emanet ediyordu ve o kardeşçe sevgisiyle beni

daima kollayacağını, nereye gidersem gideyim hep yanımda olacağını, yaptıklarımla gurur duyduğunu ve ileride yapacaklarımla daha da çok gururlanacağını ifade ediyordu.

Mektubu göğsüme koydum ve bir saat önce ne halde olduğumu düşündüm! O anda seslerin dindiğini duysam da ve sessiz akşam bulutunun, vadideki tüm renklerin solduğunu ve dağların tepelerindeki altın renkli karın, soluk geceyi kaplayan göğün uzak bir parçası olarak kaldığını görsem de, zihnimdeki gecenin sona erdiğini, tüm gölgelerin dağıldığını hissettim ve o andan itibaren kendime çok daha yakın bulduğum Agnes'a duyduğum sevgiyi tanımlayacak bir kelime bulamamıştım.

Mektubunu defalarca okudum. Yatmadan önce ona yazdım. Fena halde yardımına ihtiyaç duyduğumu ve kendisi olmadan düşündüğü gibi biri olamayacağımı, ama sözlerinin bana ilham verdiğini ve bunun için çabalayacağımı söyledim.

Çabaladım da. Üç ay sonra acımın birinci yılı dolacaktı. Üç ay geçinceye kadar hiçbir karar almaksızın sadece çabaladım. O vadide ve civarında yaşadım hep.

Üç ay geçtiğinde evden bir süre daha ayrı kalmaya karar verdim; o akşamı düşündükçe daha da çok sevdiğim İsviçre'ye yerleşecek, elime tekrar kalemimi alıp işime dönecektim.

Agnes'ın beni emanet ettiği Tanrı'ya başvurdum; Doğayı keşfettim, her seferinde yararını gördüm; insanlara duyduğum, son zamanlarda inkâr ettiğim ilgiyi kendime itiraf ettim. Çok geçmeden vadide, Yarmouth'taki gibi birçok arkadaş edindim: Kış gelmeden Cenevre'ye gitmek için oradan ayrıldığımda ve baharda yeniden oraya döndüğümde beni sıcak bir şekilde karşılamaları, İngilizce konuşmuyor olsalar da evde olduğum hissi vermişti bana.

Gece gündüz sabırla, canla başla çalıştım. Yaşadığım deneyimden yola çıkarak bir öykü yazdım ve bunu Traddles'a gönderdim; o da benim için bunun güzelce basılmasını ayar-

ladı ve artan ünümün haberleri tesadüfen tanıştığım gezginler aracılığıyla bana ulaşmaya başladı. Biraz dinlenme ve değişikliğin ardından, eski coşkulu halimle, beni alıp götüren yeni bir fikir üzerinde çalışmaya başladım. Bu yeni işe kendimi iyice kaptırdım ve var gücümle iyi bir şey çıkarmaya baktım. Bu benim üçüncü romanımdı. Bir dinlenme döneminde eve dönmeyi düşündüğümde yarısı bile yazılmamıştı daha.

Uzun süre canla başla çalışmanın yanında spor yapmaya da alışmıştım. İngiltere'den ayrıldığımda ciddi anlamda bozulmuş olan sağlığım düzelmişti. Pek çok ülkeye gitmiştim ve pek çok konudaki bilgim artmıştı.

Bu yokluk dönemine ait anmam gerektiğini düşündüğüm her şeyi andım burada – tek bir şey hariç. Daha önce de ifade ettiğim gibi, burada anlattıklarım, hiçbir düşüncemi kısıtlamadan anılarımın yazıya dökülmüş hali. Zihnimdeki en gizli akıntıyı bir kenara ayırıp sona saklamak istedim. Şimdi onu anlatayım. En parlak umutlarımın ilk ne zaman Agnes'a bağlanmaya başlamış olabileceğini bilecek kadar hâkim değilim yüreğimin esrarına. Onun o hazine değerindeki sevgisini delikanlılığımın kaprisleri içinde boşa harcadığım fikrine acımın hangi aşamasında ulaştım, bilemiyorum. Bunu kulağıma, hissettiğim kayıp ya da asla giderilemeyecek yoksunluk duygusuna dair o eski düşüncemin fısıldamış olabileceğime inanıyorum. Ama dünyada üzgün ve yapayalnız kalınca bu düşünce yeni bir utanç ve pişmanlık eşliğinde zihnimde uyandı.

Eğer o sıra onun yanında olsaydım perişan halimin yarattığı güçsüzlükle bu düşüncemi gizlemeyi başaramazdım. Beni İngiltere'den uzak kalma kararına yönelten içten içe bundan korkmam oldu. Onun o kardeşçe sevgisinin en ufak parçasını bile kaybetmeye katlanamazdım; bu düşüncemi elevererek aramıza o ana dek bilmediğimiz bir sınır koyabilirdim.

Bana karşı hissettiklerinin benim isteğimle, doğal olarak geliştiğini unutamıyordum. Eğer beni başka türlü sevdiyse

–ki bazen bunun bir zamanlar olmuş olabileceğini düşünüyorum– bunu heba etmiştim. İkimizin de çocuk olduğu günlerde onun uçarı tutkularımdan çok uzak biri olduğunu düşünmüş olmamın hiçbir önemi yoktu artık. Tutkulu şefkatimi başka bir nesneye yöneltmiştim ve yapabileceğim şeyi yapmamıştım; Agnes'ın benim için olan anlamını ben ve onun soylu kalbi yaratmıştı.

Bendeki bu yavaş değişimin başında, kendimi daha iyi anlamaya ve daha iyi bir adam olmaya çalıştığım sırada, sayısız sınamayla, hatalı geçmişi unutup onunla evlenecek kadar şanslı olmayı umduğum bir dönemi düşündüm. Ama zaman geçmek bilmedikçe bu gölgeli umut da solup gitti. Eğer o zaman beni sevdiyse onu daha da kutsal görmeliydim; hele ki ona güvenip anlattığım sırları, serseri kalbimi ortaya koyuşumu, onun benim arkadaşım ve kız kardeşim olabilmek için gösterdiği özveriyi ve kazandığı zaferi düşününce. Beni daha önce sevmediyse şimdi sevebileceğine inanabilir miydim?

Onun azmini ve cesaretini düşündüğümde kendimi hep güçsüz hissetmiştim; şimdi bunu daha da çok hissediyordum. Ben de o da, uzun zaman önce ona daha layık biri olsaydım olabileceğimiz kişiler değildik şimdi. Zaman geçip gitmişti. Geçip gitmesine izin vermiştim ve onu kaybetmeyi hak etmiştim.

Çok acı çektiğim, içimin mutsuzluk ve pişmanlıkla dolduğu; yine de doğru ve dürüst bir davranış olarak benden beklenenin solan umutlarımla o tatlı kıza dönme düşüncesinden utanç duyup ondan uzak durmak olduğu; oysa bu umutlar parlak ve tazeyken ondan kaçtığım ve şansımı heba ettiğim de –ona dair her düşüncemde bunu hesaba katıyordum– gerçekti. Onu sevdiğimi, ona bağlandığımı kendimden saklamak için bir çaba harcamıyordum artık; ama artık bir şeyler için çok geç kalındığını ve onca senelik ilişkimize zarar vermemek gerektiğini düşünmeden edemiyordum.

Daha sınanmadığımız o yıllarda neler olabileceğine dair Dora'mın bana ima ettiklerini pek çok kez düşünmüştüm; asla gerçekleşmeyen şeylerin etkilerinin genelde başımıza gelenler kadar gerçek olduğunu görmüştüm. Dora'nın sözünü ettiği yıllar, şimdi düzeltmem için karşıma çıkan gerçeklerdi; ilk çılgınlık döneminde ayrı düşmemize rağmen bir gün, belki biraz daha zaman geçince aynı şey olacaktı. Agnes'la aramızda eskiden yaşanması muhtemel olan şeylerin beni daha özverili, daha azimli, kendinin, kusurlarının ve hatalarının bilincinde olan birine dönüştürmesi için çabaladım. Ama bunun bir zamanlar olmasının muhtemel olduğunu düşündükçe bir daha asla olamayacağı sonucuna vardım.

Evden ayrılıp üç yıl sonra geri dönene kadar tüm tereddütleri ve tutarsızlıklarıyla zihnimde yer değiştirip duran bataklıklardı bunlar. Göçmenleri taşıyan geminin yola çıkmasının üzerinden üç yıl geçmişti; yine gün batarken aynı yerde, beni eve getiren yük gemisinin güvertesinde durmuş, pembe sulara ve geminin gövdesinin buna yansıyışına bakıyordum.

Tam üç yıl. Toplamda çok, ama geçerken kısacık. Ev benim için çok kıymetliydi; tabii Agnes da, ama o benim değildi; asla da olmayacaktı. Bir zamanlar olabilirdi ama artık çok geçti!

LIX

Dönüş

Soğuk bir sonbahar akşamı Londra'ya vardım. Karanlık ve yağmurluydu; bir dakika içinde etrafta bir yılda gördüğümden çok daha fazla sis ve çamur gördüm. Araba bulunca kadar Gümrük Bürosu'ndan Anıt'a kadar yürüdüm; kabarmış su oluklarına bakan kimi evlerin önü bana eski bir arkadaş kadar aşinaydı ama bunların hayli pis arkadaşlar olduğunu söylemeden edemeyeceğim.

Bildiği yeri terk eden kişinin oradaki değişimin işareti olduğunu söylemişimdir hep, gerçi herhalde herkes söyler bunu. Arabanın penceresinden bakıp Fish Caddesi bayırının üzerinde, bir asırdır ne bir boyacı, ne bir marangoz, ne de duvar ustasının elinin değdiği eski bir evin yıkıldığını ve eskiden beri sağlıksızlık ve rahatsızlıkla anılan komşu sokağın temizlenip genişletildiğini gördüğümde St. Paul Katedrali'ni eskimiş bulacağımı bekler gibiydim.

Arkadaşlarımın durumlarındaki bazı değişikliklere de hazırlıklıydım. Benim gidişimin ardından halam yeniden Dover'a yerleşmiş, Traddles da baroda ufak tefek işler almaya başlamıştı. Gray's Inn'de bir odası vardı şimdi ve son mektuplarında dünyanın en harika kızıyla yakında bir araya gelmeyi umduğunu anlatıyordu.

Eve Noel'den önce dönmemi bekliyorlardı; ama bu kadar çabuk döneceğimi ummuyorlardı. Onları şaşırtmanın keyfine varmak için bilerek yanıltmıştım. Yine de kimse karşılamaya gelmeyince, sisli sokaklarda yalnız başıma, sessizce tıngır mıngır giderken bir ürperme ve hayal kırıklığı yaşamadım değil.

Ama canlı ışıklarıyla ünlü mağazalar pek hoşuma gitmişti ve Gray's Inn'in kahve salonunun kapısına vardığımda keyfim çoktan yerine gelmişti. İlk başta, Golden Cross'ta kaldığım o tuhaf zamanı ve o zamandan beri meydana gelen değişiklikleri anımsatmıştı bana; ama bu doğaldı.

Kahve salonundaki ateşin karşısında ısınırken bir garsona, "Mr. Traddles hanın hangi kısmında kalıyor acaba?" diye sordum.

"Holborn Avlusu efendim. İki numarada."

"Mr. Traddles'ın avukatlar arasında artan bir ünü varmış, öyle mi?" diye sordum.

"Efendim," dedi garson, "büyük ihtimalle öyledir; ama ben tam bilmiyorum."

Bu orta yaşlı ve zayıf garson, kendinden daha yetkili bir garsondan yardım istedi – bir kasa, rehber, avukat listesi ve bir dolu kâğıtla kitabın başında duran ve sanki kilise idarecisinin sırasından çıkar gibi kahve salonunun diğer ucundan çıkan bu garson da tıknaz, gıdısı çıkmış, siyah pantolonlu ve çoraplı, yaşlı denebilecek bir adamdı.

"Mr. Traddles," dedi zayıf garson. "Avludaki iki numara."

Bekleyen garson, eliyle diğer garsona gitmesini işaret edip ağırbaşlı bir tavırla bana döndü.

"İki numarada kalan Mr. Traddles'ın avukatlar arasında artan bir ünü olup olmadığını sormuştum," dedim.

"Adını hiç duymadım," dedi garson gür ve boğuk bir sesle.

Traddles adına biraz kötü hissettim.

Tekinsiz garson gözlerini sert bir şekilde üzerime dikerek, "Genç bir adam, değil mi?" dedi. "Ne kadardır handa kalıyor?"

"Üç yıldan fazla değil," dedim.

Kırk yıldır kilise idarecisinin sırasında yaşadığını tahmin ettiğim garson böyle önemsiz bir konuyu daha fazla uzatmak istemedi. Akşam yemeği için ne istediğimi sordu.

Yeniden İngiltere'de olduğumu hissetmiştim ve Traddles'tan dolayı oldukça keyifsizdim. Onun için umut yok gibiydi. Cılız bir sesle biraz balıkla biftek sipariş ettim ve ateşin önünde durup Traddles'ın tanınmayışına dair düşüncelere daldım.

Başgarsonu gözlerimle takip ederken onun yavaş yavaş çiçeklendiği bu bahçenin yükselmek için ne çetin bir yer olduğunu düşünmeden edemedim. Buranın zamanaşımına uğramış, kibirli, kemikleşmiş, ciddi ve ihtiyar bir havası vardı. Zımparalanmış zeminin muhtemelen hâlâ, başgarsonun küçük bir oğlan çocuğu olduğu zamanlardaki gibi zımparalandığı odaya göz attım – bir zamanlar küçük bir oğlan olmuş muydu, insanın inanası gelmiyordu. Sonra eski maunun dalga dalga derinliklerinde yansımamı gördüğüm parlak masalara; fitilleri kusursuz kesilmiş ve camları temizlenmiş lambalara; bölmeleri güzelce kapatan, saf pirinç çubuklarıyla rahatlatıcı yeşil perdelere ve alev alev yanan iki büyük kömür ateşine; alt kattaki eski pahalı porto şarabı fıçılarının bilinciyle pek bir güçlü kuvvetli duran sıra sıra sürahiye baktım da İngiltere de yasaları da bir fırtınaya tutulamayacak kadar güçlü göründü gözüme. Islanmış kıyafetlerimi değiştirmek üzere odama çıktım; o lambrili, eski geniş daire (hatırladığım kadarıyla hana çıkan kemerli yolun üzerindeydi), dört direkli karyolanın ağırbaşlı büyüklüğü ve konsolun boyun eğmez ağırlığı el ele vermiş, sert bir biçimde Traddles'ın ya da onun gibi cesur gençlerin kaderine somurtmaktaydı sanki. Tekrar yemeğe indim; yemeğin acelesiz rahatlığı ve ortamın düzenli sessizliği bile –dönem tatili henüz bitmediğinden hiç ziyaretçi yoktu– Traddles'ın cesareti ve gelecek yirmi yılda nasıl geçineceğine dair beslediği küçük umutlar açısından dokunaklıydı.

Oradan ayrıldığımdan beri böyle bir şey görmemiştim ve bu, arkadaşım için olan umudumu yıkmıştı. Başgarson benimle ilgilenmeyi bırakmıştı. Artık yanıma gelmiyordu; uzun tozlukları olan yaşlı bir beyle ilgileniyordu şimdi ve o sipariş etmemiş olsa da bu beye mahzenden özel olarak seçilmiş yarım litre porto şarabı götürüyordu. Diğer garson, bu yaşlı beyin Meydan'da yaşayan emekli bir temlik avukatı olduğunu fısıldadı bana ve çamaşırcısının kızına bırakmayı düşündüğü yığınla parası olduğunu; başka bir söylentiye göre de odasında, dura dura kararmış gümüş kaplama bir sofra takımı olduğunu anlattı; gelgelelim dairesine bir taneden fazla kaşığın ya da çatalın girdiği hiçbir fâni tarafından görülmemişti. Artık Traddles'ın kaybettiğine inanmış, ondan ümidi iyice kesmiştim.

Sevgili eski arkadaşımı görmeye can attığımdan, başgarsonun gözünde değerimi düşürme pahasına alelacele yemeğimi yiyip arka kapıdan fırladım. Çok geçmeden avludaki iki numaraya varmıştım; kapının üzerinde Mr. Traddles'ın dairesinin en üst katta olduğunu bildiren bir yazı görünce yukarı çıktım. Merdivenler pek derme çatmaydı; her bir sahanlık, kirli camdan ufak bir zindanda solan küçücük, küt fitilli bir kandille kötü bir şekilde aydınlatılmıştı.

Tökezleye tökezleye yukarı kata çıkarken şen bir kahkaha sesi duyar gibi oldum; bu kahkaha sesi bir dava vekili ya da avukattan değil, iki üç neşeli kızdan gelir gibiydi. Ne var ki seslere kulak kabartmak için durduğumda ayağım Muteber Gray's Inn Derneği'nin eksik bıraktığı bir tahtanın boşluğuna girdi ve gürültüyle düştüm; ayağımı kurtardığımda sesler kesilmişti.

Yolculuğumun devamında el yordamıyla, dikkatle ilerledim ve üzerinde Mr. TRADDLES yazılı olan kapıyı açık bulduğumda kalbim gümbür gümbür atmaya başladı. Kapıyı vurdum. İçeriden bir itiş kakış sesi duyuldu ama başka bir şey olmadı. Bu yüzden bir daha çaldım.

Yarı çırak yarı yazıcı, cin bakışlı, ufak tefek bir delikanlı nefes nefese, ama bunu hukuken kanıtlamam için bana meydan okuyan bir bakışla kapıda belirdi.

"Mr. Traddles içeride mi?" dedim.

"Evet efendim ama meşgul."

"Onunla görüşmek istiyorum."

Cin bakışlı genç bir an beni inceledikten sonra içeri almaya karar verdi ve bunun için kapıyı ardına kadar açıp beni önce küçük bir hole, ardından oturma odasına yönlendirdi; eski arkadaşım (o da nefes nefese) bir masada oturmuş, kâğıtların üzerine eğilmişti.

Traddles başını kaldırarak, "Aman Tanrım!" diye bağırdı. "Copperfield gelmiş!" deyip kollarıma atıldı ve ben de sımsıkı ona sarıldım.

"Her şey yolunda mı sevgili Traddles?"

"Her şey yolunda sevgili Copperfield'cığım; haberler güzel!"

İkimiz de mutluluktan ağladık.

Bu tamamen gereksiz bir işlem olmasına rağmen, heyecanla saçlarını karıştırarak, "Sevgili dostum," dedi, "sevgili Copperfield'cığım, uzun zamandır görmediğim ve en değerli arkadaşım, seni gördüğüme ne kadar sevindim! Ne kadar yanmışsın! Ne kadar sevindim! Varlığım ve şerefim üzerine yemin ederim ki sevgili Copperfield, hiç bu kadar mutlu olmamıştım!"

Duygularımı ifade ederken en az Traddles kadar zorlanmıştım. İlk başta hiç konuşamadım hatta.

"Sevgili dostum!" dedi Traddles. "Ne kadar ünlü oldun sen! Muhteşem Copperfield! Tanrı aşkına; ne zaman geldin, nereden geldin, neler yapıyorsun?"

Traddles sorduklarına bir cevap beklemeksizin beni ateşin yanındaki rahat bir koltuğa götürdü ve bu sırada tek eliyle alelacele ateşi karıştırırken diğeriyle de, büyük bir yanılgı içinde boyunbağımı palto sanmışçasına çekiştirdi. Şö-

mine demirini yerine koymadan bir kez daha bana sarıldı ve ben de ona sarıldım; bir yandan gülüp bir yandan ağlayarak oturduk ve şöminenin karşısında tokalaştık.

"Bu sıralar dönüp de törene yetişememiş olman olacak şey değil sevgili dostum!" dedi Traddles.

"Ne töreni sevgili Traddles?"

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Traddles gözlerini eskiden olduğu gibi kocaman açarak. "Son mektubumu almadın mı yoksa?"

"Eğer bir törenden bahsettiysen kesinlikle almadım."

"Nasıl olur Copperfield," dedi Traddles iki eliyle saçlarını havaya dikip sonra da ellerini dizlerime koyarak. "Ben evlendim!"

"Evlendin mi?" diye bağırdım neşeyle.

"Tanrı yardımcım olsun, evet!" dedi Traddles, "Rahip Horace, Sophy'yle beni Devonshire'da evlendirdi. İşte şurada, perdenin arkasında sevgili dostum! Baksana!"

Dünyanın en harika kızı bir anda, gülerek, kıpkırmızı bir suratla saklandığı yerden çıkınca pek şaşırmıştım. Onun kadar neşeli, sevimli, içten, keyifli ve cıvıl cıvıl bir gelin daha dünyaya gelmemiştir herhalde (bunu hemen o an söylemeden edememiştim). Eski bir tanıdığın yapması gerektiği gibi öptüm onu ve tüm kalbimle mutlu olmalarını dilediğimi söyledim.

"Ah Tanrım," dedi Traddles, "ne hoş bir buluşma oldu bu! Ne kadar yanmışsın sevgili Copperfield! Tanrı bozmasın, ne kadar mutluyum!"

"Ben de öyle," dedim.

Sophy de kıpkırmızı bir suratla gülerek, "Ben de kesinlikle!" dedi.

"Hepimiz olabildiğince mutluyuz!" dedi Traddles. "Kızlar bile mutlu. Aman Tanrım, onları unuttum!"

"Neyi unuttun?" diye sordum.

"Kızları," dedi Traddles. "Sophy'nin kız kardeşlerini. Bizimle kalıyorlar. Londra'yı gezmeye gelmişler. Aslında – bu arada merdivende düşen sen miydin Copperfield?"

"Bendim," dedim gülerek.

"Sen düşe kalka yukarı çıkarken," dedi Traddles, "ben de kızlarla boğuşuyordum. Aslında köşe kapmaca oynuyorduk. Ama bu Westminster Hall'da hoş karşılanmayacağından ve bir müvekkil görse bu pek profesyonel bulunmayacağından kaçtılar. Şu anda eminim bizi dinliyorlardır," dedi Traddles ve diğer odanın kapısına göz attı.

"Böyle bir kargaşaya yol açtığım için üzgünüm," dedim gülerek.

"Ne yalan söyleyeyim," dedi Traddles oldukça keyifli bir şekilde, "sen kapıyı çaldıktan sonra, saçlarından düşen tokaları toplamak için bir o yana bir bu yana delice koşturmalarını görseydin böyle söylemezdin. Tatlım, kızları çağırır mısın?"

Sophy çıktı ve onun bitişik odada çınlayan kahkahalarla karşılanışını duyduk.

"Ne kadar müzikal, değil mi sevgili Copperfield?" dedi Traddles. "Çok hoş sesler. Eski odalar bu sayede canlanıyor. Hayatı boyunca yalnız yaşamış bir bekâr için bu pek tatlı bir durum. Büyüleyici. Zavallılar, Sophy gidince perişan oldular –inan bana Copperfield, dünyanın en harika kızı o!– şimdi onları böyle keyifli görmek beni inanılmaz mutlu ediyor. Kızlarla bir arada olmak harika bir şey Copperfield. Öyle pek profesyonelce değil ama harika bir şey."

Hafif tereddüt ettiğini fark edince ve o iyi yüreğiyle söylediklerinin beni üzmesinden korktuğunu anlayınca kendisini belirgin şekilde rahatlatan ve mutlu eden bir içtenlikle aynı fikirde olduğumu ifade ettim.

"Ama," dedi Traddles, "ev durumumuz, doğruyu söylemek gerekirse, oldukça amatör bir şekilde ilerliyor sevgili Copperfield. Hatta Sophy'nin burada oluşu bile amatörce. Başımızı sokacak başka yerimiz yok. Bir sandalla denize açıldık ama dalgalarla boğuşmaya hazırız. Sophy inanılmaz

bir idareci! O kızları eve nasıl yerleştirdiğini görsen şaşırırsın. Nasıl olduğunu ben bile doğru dürüst anlamıyorum!"

"Kızların çoğu seninle mi?" diye sordum.

Traddles sır verir gibi alçak bir sesle, "En büyüğü, Dilber burada," dedi, "Caroline. Sarah da burada – hani daha önce omurgasında sorunu olduğunu söylemiştim. Şimdi çok daha iyi! Sophy'nin eğittiği en küçük iki tanesi de bizimle. Louisa da burada."

"Öyle mi?" diye bağırdım.

"Evet," dedi Traddles. "Şimdi hepsi –yani odaların hepsi– üç tane; ama Sophy kızları en iyi şekilde ayarlıyor ve olabildiğince rahat uyuyorlar. Üçü şu odada," dedi Traddles parmağıyla işaret ederek. "İkisi de şurada."

Mr. ve Mrs. Traddles'a ne kadar bir kısmın kaldığını anlamak için bakındım. Traddles beni anladı.

"Eh," dedi Traddles, "az önce söylediğim gibi dalgalarla boğuşmaya hazırlıklıyız ve geçen hafta şuraya bir yer yatağı ayarladık. Ama çatıda küçük bir oda var –çıkınca göreceksin, çok güzel bir oda– Sophy bana sürpriz olsun diye orayı kendi başına duvar kâğıdıyla kapladı; biz de şimdilik orada kalıyoruz. Şahane bir gecekondu gibi. Çok güzel bir manzarası var."

"Nihayet evlenmişsin ve mutlusun sevgili Traddles!" dedim. "Ne kadar sevindim senin için!"

Bir kez daha tokalaşırken, "Teşekkürler sevgili Copperfield," dedi Traddles. "Olabildiğince mutluyum. İşte bak eski dostum," dedi Traddles durduğu yerde zafer kazanmış gibi saksıya doğru başını sallayarak; "bir de mermer kaplı sehpa var! Geri kalan her şey gördüğün gibi sade ve kullanışlı. Gümüş takıma gelince, inan bir tane bile kaşığımız yok."

"Hepsi zamanla," dedim neşeyle.

"Öyle," dedi Traddles, "zamanla. Ama tabii, çayımızı karıştırmak için kaşık şeklinde bir şeyimiz var. Ama britanyumdan."*

---

* Gümüşi rengi nedeniyle tercih edilen kalay, antimon ve bakır alaşımı. (e.n.)

"Gümüşler gözünüze daha da parlak gelecek," dedim.

"Biz de aynen öyle diyoruz!" diye bağırdı Traddles. "Şimdi sevgili Copperfield," dedi sesi tekrar sır verir gibi alçalarak, "WIGZIELL'e karşı JIPES davasında, ki iş açısından bana çok fayda sağlamıştır, iddiayı sunduktan sonra Devonshire'a indim ve orada Rahip Horace'la baş başa vererek ciddi bir konuşma yaptık. Sophy'nin ne kadar harika bir kız olduğu üzerinde durdum – inan bana Copperfield, öyle biri!"

"Eminim öyledir!" dedim.

"Gerçekten öyle!" diye devam etti Traddles. "Ama konudan uzaklaştım ne yazık ki. Rahip Horace'tan bahsetmiş miydim?"

"Onun ne kadar harika bir kız olduğu..."

"Doğru! Sophy'yle uzun süredir nişanlı olduğumu ve ailesinin izniyle benimle evleneceği için çok mutlu olduğunu – kısaca," dedi Traddles eskiden bildiğim o dürüst gülüşüyle, "britanyuma razı olduğunu söyleyecektim. Çok güzel. Sonra ben Rahip Horace'a –kendisi muhteşem bir din adamı Copperfield; bence piskopos olabilir; ya da en azından kendini fazla kısıtlamadan yaşayabilecek bir durumda olmalı– bu darboğazı geçebilirsem, yani senede iki yüz elli sterlin kazanabilirsem ve gelecek sene de en az bu kadarını ya da daha iyisini kotarabilirsem, bir de burası gibi bir yer döşeyebilirsem o zaman Sophy'yle bir araya gelebileceğimizi anlattım. Uzun yıllardır sabırlı davrandığımızı ve Sophy'nin babaevinde müthiş işler yapmasının kendi hayatını kurmasına engel olmaması gerektiğini anlattım."

"Kesinlikle," dedim.

"Senin de aynı fikirde olmana sevindim Copperfield," diye devam etti Traddles, "çünkü Rahip Horace bir yana, bana kalırsa anne babalar, kardeşler falan bazen bu tür durumlarda çok bencilce davranabiliyorlar. Ee, ayrıca en içten arzumun aileye faydalı olmak olduğunu da belirttim; eğer

ben belimi doğrultursam ve ona –yani Rahip Horace'a– bir şey olursa..."

"Anlıyorum," dedim.

"Ya da Mrs. Crewler'a bir şey olursa, beni en çok mutlu edecek şey kızlara babalık etmek olur. Bana müthiş güzel bir şekilde, gururumu inanılmaz kabartarak karşılık verdi ve bu ayarlama için Mrs. Crewler'ın rızasını alma işini üstlendi. Bunda epey zorlandılar. Bacaklarından göğsüne, oradan başına kadar yükseldi."

"Ne yükseldi?"

Ciddi bir bakışla, "Acısı," dedi Traddles. "Genel olarak duyguları. Daha önce de belirttiğim gibi harika bir kadındır ama kolu bacağı tutmuyor hiç. Ne zaman onu rahatsız edecek bir şey olsa bacaklarına vurur; ama bu sefer göğsüne çöktü, sonra da başına; ve kısa sürede korkutucu şekilde tüm vücuduna yayıldı. Ancak aralıksız ve sevgi dolu ilgileriyle bunun üstesinden geldiler ve dün evliliğimizin altıncı haftası doldu. Tüm ailenin ağladığını ve birer köşede ayılıp bayıldığını görünce kendimi ne kadar kötü hissettiğimi bilemezsin Copperfield! Mrs. Crewler bizi gitmeden önce görmek istemedi –çocuğunu ondan ayırdığım için beni affedemedi– ama o iyi biri ve daha sonra affetti beni. Daha bu sabah ondan çok güzel bir mektup geldi."

"Yani dostum," dedim, "olmayı hak ettiğin kadar mutlusun!"

"Ah, doğru dedin!" deyip güldü Traddles. "Gerçekten çok imrenilecek bir durumdayım. Çalışıyorum ve sürekli hukuk okuyorum. Her sabah beşte kalkıyorum ve bu hiç zoruma gitmiyor. Kızları gün boyu saklayıp akşamları onlarla eğleniyorum. Salı günü, yani Michaelmas döneminin* ilk gününden bir gün önce eve dönecekleri için gerçekten üzgünüm. Ama işte," dedi Traddles, gizlice söyleyecekleri sona

---

* 29 Eylül'de başlayan, mahkemelerin, okul ve üniversitelerin açıldığı dönem. (e.n.)

erdiğinde yüksek sesle, "kızlar burada! Mr. Copperfield, Miss Crewler, Miss Sarah, Miss Louisa, Margaret ve Lucy!"

Kızlar kusursuz bir gül demetiydi; hepsi de sağlıklı ve dinç görünümlüydü. Hepsi güzeldi, hele Miss Caroline çok hoştu; ama Sophy'nin parlak bakışlarındaki sevecen, neşeli, samimi hava hepsinden iyiydi ve bu da bana arkadaşımın iyi bir seçim yaptığını gösterdi. Hepimiz ateşin etrafında oturduk; bu sırada, evrakı masaya çıkarmaya uğraşırken nefes nefese kaldığını tahmin ettiğim cin bakışlı oğlan bunları yeniden ortadan kaldırarak çay takımını getirdi. Ardından o akşamlık evine dönerken dış kapıyı sertçe üzerimize kapadı. Çayı demledikten sonra Mrs. Traddles evcimen gözlerinden akan müthiş bir keyif ve sakinlikle, ateşin yanındaki köşesinde sessizce ekmek kızarttı.

Bunu yaparken bana dönüp Agnes'ı gördüğünü söyledi. "Tom" düğün gezisi için onu Kent'e götürmüştü ve orada halamla karşılaşmışlardı; Agnes da halam da iyiydi ve hep benden konuşmuşlardı. Yokluğumda "Tom"un beni aklından hiç çıkarmadığına inanıyordu. Ona göre "Tom" her konuda bilirkişiydi. Belli ki "Tom" hayatının idolüydü; hiçbir kargaşa onun üzerinde durduğu kaideyi sarsamazdı; her zaman sözüne güvenilirdi ve Sophy ne olursa olsun ona yürekten bağlıydı.

Traddles'la ikisinin Dilber'e gösterdikleri saygı beni çok mutlu etmişti. Bunu çok mantıklı bulmasam da bunun çok hoş bir şey olduğunu ve kişiliklerinin bir parçası olduğunu düşünmüştüm. Traddles henüz alınamamış olan gümüş çay kaşıklarının yokluğunu hissediyorsa eminim bu Dilber'e çayını uzatırken olurdu. Eğer uysal karısı birine ısrar edecek olsa mutlaka Dilber'in kız kardeşi diye olurdu bu. Dilber'de fark ettiğim o şımarık ve kaprisli hallerin belirtileri Traddles ve karısı tarafından net bir biçimde onun doğuştan gelen doğal bir özelliği olarak görülüyordu. Eğer o bir Kraliçe Arı olarak doğsaydı ve kendileri de işçi arı olsalardı ancak bu kadar mutlu olabilirlerdi bundan.

Fedakârlıkları beni büyülemişti. Kızlarla gururlanmaları ve onların kaprislerine boyun eğmeleri, onlara verdikleri değeri görmemi sağlayan en tatlı küçük kanıttı. Eğer Traddles'a o akşam bir kere "canım" dendiyse ve ondan bir şey getirmesi, bir yere bir şey taşıması, bir şeyi aşağı indirmesi ya da bir şey bulup getirmesi rica edildiyse bir saat içinde en az on iki kez baldızlarından biri tarafından söylendi bu. Sophy olmadan hiçbir şey yapamıyorlardı bir de. Birinin saçı çözüldüğünde bunu sadece Sophy toplayabilirdi. Biri bir şarkının melodisini unuttuğunda bunu sadece Sophy doğru mırıldanabilirdi. Biri Devonshire'da bir yer adı hatırlamaya çalıştığında bunu sadece Sophy bilirdi. Eve bir mektup yazılması gerektiğinde bunu sadece Sophy'nin kahvaltıdan önce yazacağına güvenilirdi. Biri örgüde bir ilmek atladığında bunu ancak Sophy yerine koyabilirdi. Evin mutlak hanımları onlardı ve Sophy'yle Traddles onları hep hoş tutmaya çalışıyorlardı. Sophy zamanında kaç çocukla ilgilenmiştir kestiremiyorum; ama bir çocuğa İngilizce söylenebilecek her türlü şarkıyı bilir gibi bir hali vardı ve dünyanın en temiz sesiyle birbiri ardına o kadar çok şarkı söyledi ki (her bir kardeşten farklı bir ses çıkıyordu ve şarkıya en son Dilber giriyordu) ağzım açık kaldı. En güzeli de bu haraçları toplarken tüm kız kardeşlerin hem Sophy hem de Traddles'a büyük bir sevgi ve saygı duymasıydı. Ben oradan ayrılırken Traddles da benimle birlikte kahvehaneye yürümek için çıktığında hayatımda bu kadar çok inatçı saçı, hatta herhangi bir saçı böylesi bir öpücük yağmuru altında görmediğimi düşündüm.

Traddles'a iyi geceler deyip geri döndükten uzun süre sonra bile keyifle hatırladığım bir sahneydi bu. O eski püskü Gray's Inn'in odalarından birinde bin tane gül açsa, burayı o kızların neşelendirdiği kadar neşelendiremezdi. Bu Devonshire kızları, sıkıcı malzeme ofislerinin, avukat bürolarının, çayla kızarmış ekmeğin, çocuk şarkılarının arasında ve mürekkep kurutma tozuyla parşömen kâğıdının, kırtasiye malzemelerinin, tozlu

mektup kapatma etiketlerinin, mürekkep şişelerinin, müsvedde kâğıtların, hukuk raporlarının, mahkeme emirlerinin, beyannamelerin, faturaların iç karartıcı atmosferi içinde oldukça gerçekdışı görünüyorlardı; sanki Sultan'ın meşhur ailesi avukatlar camiasına kabul edilmişti de onlar da Gray's Inn'e konuşan kuşu, şarkı söyleyen ağacı ve altın suyu getirmişlerdi. Nasıl olduysa o gece Traddles'ın yanından ayrılıp kahve salonuna döndüğümde ona dair umutsuzluğumda büyük ölçüde bir değişiklik oldu. İngiltere'deki tabur tabur başgarsona rağmen onun belini doğrultacağını düşünmeye başladım.

Boş kaldığımda Traddles'ı düşünmek için kahve salonundaki şöminelerden birinin önüne bir sandalye çektim ve düşüncelerim yavaş yavaş onun mutluluğundan, yanan kömürlerin görüntüsüne kaydı; kömürler dağılıp dönüştükçe, hayatımda iz bırakan ana değişimleri ve ayrılıkları düşündüm. Üç sene önce İngiltere'den ayrıldığımdan beri kömür ateşi görmemiştim. Gerçi pek çok odun ateşi izlemiştim; parçalara ayrılıp ağarmış külleri ocakta tüy gibi hafif bir öbek oluşturan odunlar umutsuzluğumun etkisiyle gözüme yiten umutlarım gibi görünürdü.

Artık geçmişi acıyla değil de yalnızca iç sıkıntısıyla düşünebiliyor ve geleceği cesur bir ruh haliyle hayal edebiliyordum. En güzel anlamıyla yuva diye bir şey yoktu benim için. Bir zamanlar içinde çok daha başka bir sevgi uyandırma ihtimalim olan kişiyi kardeşim gibi davranmaya yönlendirmiştim. O da bir gün evlenecekti ve sevgisinin yeni talipleri olacaktı; tüm bunlar olurken benim kalbimde yeşeren sevgiyi asla bilmeyecekti. Düşüncesiz tutkumun bedelini ödemem gerekiyordu elbet. Ne ektiysem onu biçmiştim.

Düşünüyordum. Yüreğimi ciddi anlamda terbiye edebilirsem ve buna metanetle katlanabilirsem, o benim yuvamda nasıl bir yer doldurduysa ben de onun yuvasında öyle bir yer edinecektim – derken gözlerim, eski anılarla birlikte alevlerin arasından yükselmiş olabilecek bir yüze takıldı.

Bu hikâyenin daha ilk bölümünde benim için yaptıklarından dolayı minnettar olduğum ufak tefek Doktor Mr. Chillip karşı köşenin karaltısında oturmuş gazete okuyordu. Onca yılın ardından epey yaş almıştı; ama o nazikliği, uysallığı ve sakinliğinden dolayı öyle az yıpranmıştı ki o anda tıpkı yıllar önce doğmamı beklerken salonda oturduğu şekilde oturuyor olabileceğini düşünmeden edemedim.

Mr. Chillip, Blunderstone'dan altı yedi yıl önce ayrılmıştı ve o zamandan beri onu görmemiştim. Küçük kafası bir yana eğilmiş, dirseğinin dibinde bir kadeh tatlı, ılık şeri, sakince oturmuş, gazetesini okuyordu. O kadar uzlaştırıcı bir hali tavrı vardı ki okumaya cüret ettiği için gazeteden bile özür diler gibiydi.

Oturduğu yere kadar yürüyüp, "Nasılsınız Mr. Chillip?" dedim.

Tanıdık olmayan birinin bu beklenmedik yaklaşımından hayli telaşlanarak o ağır konuşmasıyla, "Teşekkürler beyefendi, çok naziksiniz. Teşekkürler beyefendi. Umarım siz de iyisinizdir," diye karşılık verdi.

"Beni hatırlamadınız mı?" dedim.

Mr. Chillip uysalca gülümseyip beni incelediği sırada başını iki yana sallayarak, "Şey beyefendi," dedi, "yüzünüzde bana tanıdık gelen bir şey var sanki; ama adınızı hatırlayamadım şimdi."

"Aslında siz benim adımı daha ben bilmeden uzun zaman önce biliyordunuz," dedim.

"Öyle mi beyefendi?" dedi Mr. Chillip. "Acaba ben bu onura size bir görevi..."

"Evet," dedim.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Mr. Chillip. "Ama tabii o zamandan beri epeyce değişmişsinizdir efendim."

"Muhtemelen," dedim.

"Beyefendi," dedi Mr. Chillip, "isminizi bahşetmenizi rica etsem kusuruma bakmazsınız değil mi?"

Adımı söylediğimde hakikaten duygulandı. Benimle uzun uzun tokalaştı – genel tutumu, küçük ve gönülsüz bir spatula gibi tuttuğu elini kalçasının üç beş santim önüne uzatıp biri bunu tutmaya çalıştığında azami bir rahatsızlık sergilemekten ibaret olduğundan kendini epey aşmıştı. Yine de elini kurtarır kurtarmaz ceketinin cebine koydu ve bunu güvenli bir şekilde yerine koyduğu için rahatlamış göründü.

Mr. Chillip, başını bir yana eğerek beni inceleyip, "Aman Tanrım!" dedi. "Demek Mr. Copperfield'sınız? Beyefendi, eğer biraz daha dikkatlice baksaydım sizi çıkarabilirdim belki de. Zavallı babanızla aranızda çok büyük bir benzerlik var efendim."

"Hiçbir zaman babamı görme mutluluğuna erişemedim," dedim.

Mr. Chillip teskin edici bir sesle, "Doğru beyefendi," dedi. "Ne yazık ki öyle olmuştu! Bizim oralarda," dedi Mr. Chillip küçük kafasını hafifçe sallayarak, "ününüzden bihaber değiliz. Burada çok heyecan olmalı efendim," dedi Mr. Chillip işaretparmağıyla alnına vurarak. "Bu zor bir iş olmalı efendim!"

Yanına oturarak, "Şimdi nerede oturuyorsunuz?" diye sordum.

"Bury St. Edmund'ın birkaç mil ilerisinde efendim," dedi Mr. Chillip. "O civarda Mrs. Chillip'e babasından küçük bir ev miras kalınca ben de orada çalışmaya başladım; işler de gayet yolunda. Kızım fidan gibi bir genç kız oldu beyefendi," dedi Mr. Chillip küçük kafasını hafifçe sallayarak. "Annesi daha geçen hafta elbiselerinin boyunu uzattı. Böyle işte efendim!"

Ufak tefek adam bu düşüncelerini aktarırken artık içi boş olan kadehini dudaklarına götürdüğünde kadehini yeniden doldurmasını önerdim; ben de bir tane daha doldurarak ona eşlik edecektim. "Efendim," dedi o ağır konuşmasıyla, "ben fazla alışık değilim; ama sizinle sohbet etme keyfini de ka-

çırmak istemem tabii. Daha dün kızamığınızı tedavi etmiş gibiyim. Hastalıkları çok iyi atlatmıştınız efendim!"

İltifatına teşekkür ederek şeri sipariş ettim ve az sonra getirdiler. Mr. Chillip bunu karıştırırken, "Hiç böyle aşırıya kaçmam!" dedi. "Ama arada sırada böyle fırsatları kaçırmamak lazım. Aileniz yok mu efendim?"

Başımı iki yana salladım.

"Bir süre önce bir kayıp yaşadığınızı biliyorum efendim," dedi Mr. Chillip. "Üvey babanızın ablasından duymuştum bunu. O da ne kadar kararlı bir insandır, değil mi efendim?"

"Yaa öyle," dedim, "oldukça kararlı biridir. Onu nerede gördünüz Mr. Chillip?"

Mr. Chillip en sakin gülümsemesiyle, "Üvey babanızın bana yine komşu olduğunu bilmiyor musunuz efendim?"

"Hayır," dedim.

"Komşum o efendim!" dedi Mr. Chillip. "Oralardan, çok güzel küçük bir evi olan genç bir hanımla evlendi; zavallıcık. Peki beyninizi bu kadar çalıştırmaya gelince efendim, bu çok yorucu bir şey değil mi?" dedi Mr. Chillip bir narbülbülü gibi hayranlıkla bakarak.

Sorusunu geçiştirip tekrar Murdstonelara döndüm. "Tekrar evlendiğini duymuştum. Evlerine gidiyor musunuz?" diye sordum.

"Sürekli değil. Birkaç kere çağrıldığım oldu," dedi. "Mr. Murdstone ile ablasının katılığa sebep olan organlarında ileri derecede frenolojik büyüme var efendim."

Öyle anlamlı bir şekilde baktım ki Mr. Chillip bundan ve içkiden cesaret alarak başını birkaç kere kesik kesik iki yana sallayıp düşünceli bir şekilde bağırdı: "Ah, görüyor musunuz? Nasıl da eski günlere gittik Mr. Copperfield!"

"Abla kardeş eski tarzlarını sürdürüyorlar mı?" dedim.

"Şey efendim," dedi Mr. Chillip, "pek çok eve girip çıkan bir hekim olarak etrafta olup biten şeyleri görmeyip,

duymayıp sadece işime odaklanmam gerekir. Yine de iki kardeşin çok katı olduğunu söylemeden edemeyeceğim: hem bu dünyada hem ötekinde."

"Bana kalırsa ötekinde adları bile geçmeyecek," dedim. "Bu dünyada neler yapıyorlar peki?"

Mr. Chillip başını iki yana sallayıp içkisini karıştırdı ve bir yudum aldı.

"Çok hoş kadındı efendim!" dedi Mr. Chillip ağlamaklı bir ifadeyle.

"Yeni Mrs. Murdstone'dan mı bahsediyorsunuz?"

"Gerçekten hoş bir kadındı efendim," dedi Mr. Chillip; "alabildiğine sevimliydi! Mrs. Chillip'e göre evlendikten sonra resmen içi kararmış ve ruhunu delice bir hüzün sarmış; ki kadınların gözlemleri doğrudur efendim," dedi Mr. Chillip, ürkek bir şekilde.

"Onların o iğrenç kalıplarına sığmak için boyun eğmesi gerekiyordu muhtemelen; Tanrı yardımcısı olsun!" dedim. "Öyle de olmuş."

"Efendim, ilk başta korkunç tartışmalar koptu tabii," dedi Mr. Chillip; "ama kadın bir ruh gibi artık. Bunu söylemem ne kadar doğru bilmiyorum efendim; aramızda kalsın ama ablası yardıma geldiğinden beri iki kardeş kadıncağızı aptala çevirdiler."

Buna hiç şaşırmadığımı söyledim.

"Aramızda kalsın ama efendim," dedi Mr. Chillip içkisinden bir yudum alarak kendini canlandırdıktan sonra, "hiç tereddütsüz diyebilirim ki kadının annesi bu yüzden öldü – bütün bu zulüm, sıkıntı ve endişe de Mrs. Murdstone'u aptala çevirdi. Evlenmeden önce hayat dolu genç bir kadındı efendim; ama bu sıkıntı ve katılık onu mahvetti. Şimdi kocası ve görümcesi gibi değil de muhafızları gibi dolanıyorlar onun yanında. Daha geçen hafta Mrs. Chillip bana böyle söyledi. İnanın efendim, kadınlar çok iyi gözlemcidir. Özellikle de Mrs. Chillip çok iyi gözlem yapar!"

"Hâlâ dindar biri (bu kelimeyi onunla bağdaştırarak söylemek çok utanç verici) olduğunu iddia ediyor mu peki?" diye sordum.

Tadına vardığı olağandışı canlandırıcının etkisiyle gözkapakları kızarmış olan Mr. Chillip, "Doğru tahmin efendim," dedi. "Mrs. Chillip'in en etkileyici yorumlarından biri de bu." Sonra da en sakin ve ağır haliyle devam etti: "Mrs. Chillip, Mr. Murdstone'un kendini İlahi Doğa olarak tanımladığını söyleyerek beni dehşete düşürdü. Mrs. Chillip böyle dediğinde, inanın beni bir tüylü kalemin tüyüyle yere serebilirdiniz. Kadınlar çok iyi gözlemciler efendim, değil mi?"

"Sezgisel olarak," dediğimde Mr. Chillip'in pek hoşuna gitti.

Mr. Chillip, "Böyle bir destek aldığıma çok memnunum efendim," diye devam etti. "Tıbbi olmayan bir görüş bildirmeye cüret ettiğim azdır, inanın. Mr. Murdstone bazen halka söylevler veriyor ve dediklerine göre –daha doğrusu Mrs. Chillip'in dediğine göre efendim– despotluğu arttıkça öğretisi de gaddarlaşıyor."

"Bence Mrs. Chillip kesinlikle haklı," dedim.

Bu ufak tefek adamların en uysalı cesaretlenerek, "Hatta Mrs. Chillip dedi ki bu insanların dinlerini yanlış adlandırmaları, kötülüklerinin ve kibirlerinin belirtisi. Bir de söylemeden edemeyeceğim bir şey var ki," diye devam etti Mr. Chillip kibarca başını yana eğerek, "Mr. ve Miss Murdstone'un Yeni Ahit'e hiçbir şekilde itibar ettiklerini düşünmüyorum."

"Ben de aynı fikirdeyim!" dedim.

"Bu arada efendim," dedi Mr. Chillip, "hiç kimse onları sevmiyor ve onlar da kendilerini sevmeyen herkese lanet okudukları için mahallede epey bir lanet dolanıyor! Ne var ki Mrs. Chillip'in dediği gibi efendim, sürekli bir şeylerin cezasını çekiyorlar; çünkü beslenmek için içlerine, kalplerine dönüyorlar; oysa kalpleri kötülükle dolu. Şimdi efendim, iz-

ninizle sizin beyninize dönecek olursak; bunu fazla heyecana maruz bırakmayın efendim."

İçkinin beyninde yarattığı tüm heyecanla Mr. Chillip'in ilgisini bu konudan kendi meselelerine çevirmek zor olmadı ve sonraki yarım saatte çenesi epey düştü; diğer pek çok bilgi vermenin yanı sıra o gün Gray's Inn'de bulunuş nedeninin çok içmekten akli dengesi bozulan bir hastayla ilgili mesleki tanıklıklarını bir Delilik Kurulu'na aktarmak olduğunu anlattı.

"İnanın efendim," dedi, "bu tür durumlarda müthiş gergin olurum. Zorbalık olarak adlandırılan şeyi hiç kaldıramam efendim. Beni tamamen etkisiz hale getirir. Sizin doğduğunuz gece gördüğüm o ürkütücü hanımefendinin hareketlerinin etkisinden hemen kurtulamadığımı biliyor muydunuz Mr. Copperfield?"

Ertesi sabah erkenden, o geceki canavarın, yani halamın yanına gideceğimi söyledim ve onun dünyanın en sevgi dolu ve harika kadınlarından biri olduğunu, kendisini tanısa bunu gayet iyi görebileceğini ifade ettim. Onu bir kez daha görme fikri bile dehşete kapılmasına yetmişti. Mr. Chillip soluk bir gülüşle, "Gerçekten öyle mi efendim? Sahiden mi?" diye karşılık verdi ve hemen bir mum isteyip başka hiçbir yerde güvende olamazmış gibi yatmaya gitti. İçkinin etkisiyle yalpalamadı belki; ama o küçük sakin nabzı, halamın başlığıyla kendisine vurduğu hüsran dolu o geceden sonra ilk kez dakikada iki üç kere daha fazla atmıştı herhalde.

Gece yarısı oldukça yorgun bir halde yatmaya gittim; ertesi günü Dover arabasında geçirdim; halam çay içerken (artık gözlük takıyordu) kendimi sağ salim salonuna attım ve orada halam, Mr. Dick ve evi idare eden kişi konumundaki sevgili yaşlı Peggotty, beni açılmış kollarla ve sevinç gözyaşlarıyla karşıladılar. Mr. Chillip'le karşılaştığımı ve kendisinin onu nasıl korkunç biri olarak hatırladığını sakin sakin konuşmaya başladığımızda halam acayip eğlendi;

hem onun hem de Peggotty'nin zavallı annemin ikinci kocası ve onun o "ölümcül ablası" –hiçbir ceza, halamı o kadına bir Hristiyan ismi, özel bir isimle ya da herhangi başka bir adla hitap etmeye ikna edemezdi– hakkında söyleyecekleri bir dolu şey vardı.

LX

Agnes

Halamla yalnız kaldığımızda geç vakitlere kadar konuştuk. Göçmenlerin yazdıklarının hep neşeli ve umutlu şeylerden bahsetmesi, Mr. Micawber'ın, erkek erkeğe yapılmasında o kadar ısrar ettiği senetlere bağlı "mali yükümlülükleriyle" ilgili olarak küçük miktarlarda para göndermesi, Janet'ın Dover'a döndükten sonra halamın hizmetine geçmesi ve nihayet işleri yolunda giden bir birahane sahibiyle dünya evine girerek insanlardan elini eteğini çekmesi ve halamın aynı prensiple ona yardım ve yataklık ederek düğün törenini varlığıyla taçlandırması gibi konulardı bunlar ve bunların her birine mektuplarından az çok aşinaydım. Mr. Dick her zamanki gibi unutulmamıştı. Halam onun, eline geçen her şeyi kopya etmekle uğraştığından ve bu sözde meşgaleyle Kral I. Charles'ı makul bir mesafede tuttuğundan bahsetti; Mr. Dick'in tekdüze bir baskı altında olacağına özgür ve mutlu olmasının onun için nasıl bir saadet ve mükâfat olduğunu ve (değişik bir genel sonuç olarak) onun nasıl biri olduğunu bir tek kendisinin bildiğini anlattı.

Eskisi gibi şöminenin önüne oturduğumuzda, "Peki Trot, sen," dedi halam elimin üzerine hafifçe vurarak, "sen ne zaman Canterbury'ye gidiyorsun?"

"Sen benimle gelmezsen yarın sabah bir at kiralayıp gideceğim hala."

"Yok!" dedi halam o damdan düşer gibi üslubuyla. "Ben burada kalmak istiyorum."

O zaman ben gideyim dedim. Ondan başka birini görmeye gelmiş olsaydım Canterbury'de durmadan gelemeyeceğimi söyledim.

Halam sevinmişti ama, "Aa Trot; yaşlı kemiklerim yarına kadar dayanırdı canım!" dedi ve ben oturmuş, düşünceli bir şekilde ateşi izlerken yeniden hafifçe elime vurdu.

Düşünceliydim; çünkü oraya bir kere daha gidip Agnes'a bu kadar yakın olunca uzun süredir içimi saran o pişmanlıklar yeniden canlanmıştı. Gençlik günlerim önümdeyken öğrenmeyi başaramadığım şeyleri öğrenmeme yol açan yatışmış pişmanlıklardı belki bunlar ama yine de pişmanlıktı işte. Halamın yine, "Ah Trot, ne kadar körsün, kör, kör!" deyişini duyar gibiydim ve şimdi onu daha iyi anlıyordum.

İkimiz de bir süre sessiz kaldık. Gözlerimi kaldırdığımda, halamın kararlılıkla beni süzdüğünü gördüm. Belki de düşüncelerimi okuyordu; aklım bir zamanlar bildiği şeyi okusa da artık içinden geçenleri tahmin etmek çok kolaydı zira.

"Agnes'ın babasını pek çok açıdan daha iyi –düzelmiş– bulacak olsan da," dedi halam, "onun artık saçları ağarmış yaşlı bir adam olduğunu göreceksin. Tüm ilgileri, neşeyi, üzüntüyü şimdi o tek acınası kaideye göre tartmadığını bir de. İnan bana yavrum, bu tür şeyleri böyle tartmaya kalkmak, onları çok küçültür."

"Öyle olmalı," dedim.

"Agnes'ı da her zamanki gibi iyi, güzel, dürüst ve fedakâr bulacaksın," diye devam etti halam. "Eğer daha üstün bir övgü sözü bilseydim Trot, bunu da ona bağışlardım."

Agnes'ı anlatacak daha üstün bir söz yoktu; benim için de daha üstün bir sitem. Ah nasıl olmuştu da yoldan bu kadar sapmıştım!

Gözleri samimiyetten yaşarmış, "Çevresindeki genç kızları kendisi gibi olmaları için eğitse," dedi halam, "kendisini ömür boyu idare edecek bir işi olur! O gün söylediği gibi işe yarar ve mutlu! İşe yarar ve mutlu biri olmak dışında nasıl olabilir ki?"

"Acaba Agnes'ın..." Konuşmaktan çok yüksek sesle düşünüyordum.

"Hıı? Ne? Agnes'ın ne?" dedi halam sertçe.

"Bir sevgilisi var mı?" dedim.

"Sürüyle," dedi halam öfkeli bir kibirle. "Sen gittiğinden beri yirmi kere evlenirdi belki evladım!"

"Kuşkusuz," dedim. "Kuşkusuz öyle. Ama kendisine layık bir sevgilisi var mı? Agnes bunun dışında birine önem vermez."

Halam kısa bir süre eli çenesinde, düşünceli bir şekilde oturdu. Sonra gözlerini yavaşça bana doğru kaldırarak şöyle dedi:

"Bir bağı var sanırım Trot."

"Hayırlı mı?" dedim.

"Trot," dedi halam ağırbaşlı bir tavırla. "Bir şey söyleyemem. Bu kadarını bile söylememem gerekirdi. Bana hiçbir şey söylemedi ama benim kuşkulandığım biri var."

Bana o kadar dikkatli ve huzursuz bir şekilde baktı ki (hatta bu sırada titrediğini gördüm) hiç olmadığı kadar aklımdan geçenleri okuduğunu hissettim. Onca gün ve gecede verdiğim tüm kararları ve kalbimdeki pek çok çelişkiyi düşündüm.

"Doğruysa," dedim. "Umarım öyledir..."

"Bilmiyorum," dedi halam tersçe. "Benim şüphelerimden etkilenmemelisin. Sır olarak kalmalı. Belli bir şey yok aslında. Bir şey söyleyemem."

"Doğruysa," dedim yine, "Agnes uygun bir zamanda bana söyler. O kadar çok sırrımı açtığım bir kız kardeş bana açılmakta zorlanmaz."

Halam bakışlarını üzerime nasıl yavaş yavaş çevirdiyse aynı yavaşlıkta üzerimden çekti ve eliyle düşünceli bir şekilde gözlerini kapadı. Az sonra diğer elini omzuma götürdü ve yatmaya gidinceye kadar ikimiz başka tek kelime etmeden geçmişe bakarak orada oturduk.

Sabah erkenden okul günlerimin geçtiği yere doğru yola çıktım. Kendime karşı bir zafer kazanmakta olduğum düşüncesinden dolayı çok mutlu olduğum söylenemezdi; hem de yakında yeniden Agnes'ın yüzüne bakacak olmama rağmen.

Aklımda kalan yerlerden döne döne geçtik ve çok geçmeden her bir taşı benim için bir çocukluk kitabı sayılan sessiz sokaklara vardık. Eski eve yürüyerek gittim ama yüreğim, içeri giremeyeceğim kadar dolu olduğundan hemen ayrıldım. Geri döndüm ve evin önünden geçerken önceleri Uriah Heep'in, sonradan Mr. Micawber'ın oturmayı âdet edindiği kubbeli odanın alçak penceresinden içeri baktım; burası küçük bir salon olarak kullanılıyordu artık, ofis değildi. Bunun dışında eski vakur evin, temizlik ve düzen bakımından ilk gördüğüm halinden bir farkı yoktu. Beni içeri alan yeni hizmetçiye, Miss Wickfield'a uzaktaki bir arkadaşından haber getiren bir beyin kendisini beklediğini söylemesini rica ettim ve bunun üzerine o eski ciddi merdivenlerden çıkartılarak (çok iyi bildiğim basamaklara dikkat etmem tembihlendi) hiç değişmemiş olan misafir salonuna yönlendirildim. Agnes'la birlikte okuduğumuz kitaplar raflarındaydı ve pek çok gece üstünde derslerimi yaptığım masa aynı şekilde köşede duruyordu. Heeplerin orada olduğu sırada içeri sızan her tür ufak değişiklik tekrar değişmişti. Her şey eski mutlu günlerdeki gibiydi.

Bir pencerenin önünde durdum ve eski sokağın karşısındaki evlere baktığımda, oraya ilk gittiğim zaman yağmurlu günlerde onları nasıl izlediğimi hatırladım; bir de pencerelerde beliren insanlar hakkında nasıl fikir yürüttüğümü; kadınlar merdivenleri inip çıkar, ayaklarındaki takunyalar kal-

dırımda takırdarken onları hep gözlerimle takip ederdim ve tatsız yağmur eğik çizgiler halinde yağar, az ötedeki yağmur borusundan boşalır ve yollara akardı. Sonra aklıma, bu yağmurlu akşamlarda alacakaranlık vakti omuzlarındaki sopalarının ucundan sarkan bohçalarıyla kente gelip ağır aksak ilerleyen derbederleri izlerken kapıldığım his geldi; nemli toprağın, ıslak yaprakların ve dikenli çalıların kokusunu, zorlu yolculuğumda benim de üzerimde esmiş olan havanın ta kendisini taşırdı bunlar.

Lambrili duvardaki küçük kapının açılmasıyla irkilerek döndüm. Bana doğru gelirken o güzel dingin gözleri benimkilerle buluştu. Durup elini göğsüne götürdü ve kollarımı uzatıp onu yakaladım.

"Agnes! Sevgili Agnes! Gelişim ani oldu biraz."

"Hayır hayır! Seni gördüğüme çok sevindim Trotwood!"

"Sevgili Agnes, seni bir kez daha görmek asıl benim için bir mutluluk!"

Onu yüreğime bastırdım ve bir süre ikimiz de sessiz kaldık. Sonra yan yana oturduk ve yıllardır, uyurken de uyanıkken de hayal ettiğim gibi o melek yüzünü tüm sıcaklığıyla bana doğru çevirdi.

Ne kadar içten, ne kadar güzel ve ne kadar iyiydi – ona ne kadar minnettardım; benim için o kadar değerliydi ki hislerimi ifade edecek söz bulamıyordum. Ona şükretmeye, teşekkür etmeye, üzerimde ne kadar önemli bir etkisi olduğunu söylemeye çalıştım (mektuplarda yapmaya çalıştığım gibi) ama tüm çabalarım boşunaydı. Aşkım ve sevincim dilsiz kalmıştı.

O tatlı sakinliğiyle benim heyecanımı yatıştırdı; konuyu birbirimizden ayrıldığımız güne getirdi; bana pek çok kere gizlice ziyaret ettiği Emily'den, bir de tüm hassaslığıyla Dora'nın mezarından bahsetti. Soylu kalbinin şaşmaz içgüdüsüyle hafızamın tellerine öylesine yumuşakça ve ahenkle dokunuyordu ki anıların hiçbiri canımı acıtmıyordu; o hü-

zünlü uzak müziği dinleyebiliyor ve bunun uyandırdığı hiçbir duygudan kaçmak için bir arzu duymuyordum. Hepsine Agnes'ın değerli varlığı, hayatımın meleği karışmışken nasıl isteyebilirdim ki bunu?

"Peki sen Agnes," dedim az sonra. "Anlatsana. Bunca zamandır neler yaptığını sen hiç anlatmadın neredeyse!"

O ışık saçan gülüşüyle, "Ne anlatayım?" diye sordu. "Babam iyi. Burada, evimizde sessiz sakin yaşıyoruz işte; endişelerimiz sona erdi, evimizi geri aldık ve hepsi bu kadar işte sevgili Trotwood."

"Hepsi mi?" dedim.

Telaşlı bir şaşkınlıkla yüzüme baktı.

"Hiçbir şey yok mu kardeşim?" dedim.

Yeni solmuş ve geri gelmiş olan rengi tekrar soldu. Agnes gülümsedi; sessiz bir üzüntüyle gibi geldi bana ve başını iki yana salladı.

Ona halamın ima ettiği şeyi söyletmenin yollarına baktım; bu sırrı duymak ne kadar acı verdiyse de, yüreğimi dizginlemek ve Agnes'a olan görevimi yerine getirmek zorundaydım. Ama onun huzursuz olduğunu görünce konuyu uzatmadım.

"Çok işin var mı sevgili Agnes?"

Tüm ışıltılı sakinliğiyle tekrar başını kaldırıp, "Okulda mı?" diye sordu.

"Evet. Yorucu, değil mi?"

"İş o kadar hoş ki," dedi Agnes, "ona yorucu demek haksızlık olur."

"İyi olan hiçbir şey senin için zor değildir," dedim.

Agnes'ın rengi bir kez daha gidip geldi ve ben bir kez daha o başını eğdiğinde yüzünde beliren üzgün gülüşü gördüm.

"Babamı görmek için bekleyecek misin?" dedi Agnes neşeli bir şekilde. "Günü beraber geçirebiliriz istersen. Belki sonra kendi odanda yatarsın. Oraya hep senin odan diyoruz."

O gece halamın evine döneceğime söz verdiğim için orada kalamazdım; ama günü zevkle orada geçirebilirdim.

"Kısa bir süre yanına gelemeyeceğim," dedi Agnes, "ama eski kitaplar işte burada duruyor Trotwood, eski müzikler de."

Etrafa bakınıp, "Eski çiçekler bile duruyor," dedim; "ya da aynı türden çiçekler."

"Sen yokken her şeyi çocukluğumuzdaki halleriyle tutmak hoşuma gitti," dedi Agnes gülümseyerek. "O zaman mutluyduk çünkü diye düşünüyorum."

"Hakikaten öyleydik!" dedim.

Agnes içten gözlerini neşeyle üzerime çevirerek, "Bana kardeşimi hatırlatan her şeyi zevkle sakladım. Bu bile," dedi hâlâ yanında taşıdığı anahtarları göstererek, "şıngırdadıkça eski bir şarkı çalıyor sanki!"

Agnes yeniden gülümsedi ve geldiği kapıdan çıktı.

Bu kardeş sevgisini kutsal bir özenle korumak bana düşüyordu. Bana kalan buydu ve bu bir hazineydi. O kutsal güvenin ve onun bana verilmesine olanak sağlayan hukukun temellerini sarsacak olsaydım, yitip gidecek ve bir daha geri gelmeyecekti. Bunu idrak etmiştim. Onu sevmek demek bunu aklımdan çıkarmamak demekti.

Sokaklarda yürüdüm durdum ve eski düşmanım kasabı görünce –şimdi bir emniyet memuruydu kendisi ve sopası dükkânda asılıydı– onunla kavga ettiğim yere bakmaya gittim ve orada Miss Shepherd'la en büyük kardeş Miss Larkins'i ve o günlerin avare aşklarını ve sevgilerini hayal ettim. O günlerden geriye Agnes'ın dışında hiçbir şey kalmamıştı; o hep, her geçen gün daha çok yükselen ve daha çok parlayan bir yıldızdı tepemde.

Eve döndüğümde Mr. Wickfield, o aralar her gün uğraştığı ve kentin bir iki mil ötesinde bulunan bahçesinden dönmüştü. Onu tam da halamın tarif ettiği şekilde buldum. Akşam yarım düzine küçük kızla birlikte yemek yedik; Mr. Wickfield'ın duvardaki yakışıklı resmiyle uzaktan yakından alakası yoktu artık.

Her yanı, hafızamdaki o sessiz alana ait dinginlik ve huzur sarmıştı yine. Mr. Wickfield şarap içmediğinden ve ben de içmek istemediğimden yemek bittiğinde yukarı çıktık; orada Agnes ve sorumluluğundaki küçükler şarkı söyleyip oyun oynuyor, elişi yapıyorlardı. Çaydan sonra çocuklar yanımızdan ayrıldı ve üçümüz oturup eski günlerden konuştuk.

Mr. Wickfield ak saçlı başını iki yana sallayarak, "O günlere dair pişman olduğum çok şey var – duyduğum bu derin pişmanlığı ve üzüntüyü gayet iyi biliyorsun Trotwood. Ama elimde olsa da bunları silmezdim."

Yanında duran yüze baktığımda buna inanmak hiç de zor olmadı.

"Çünkü bununla birlikte silmem gereken şeyler, kendimi bile unutsam unutmamam gereken büyük bir sabır, bağlılık, sadakat ve bir çocuğun sevgisi," diye devam etti Mr. Wickfield.

"Sizi anlıyorum efendim," dedim hafifçe. "Bunu hürmetle karşılarım – hep öyle karşıladım."

"Ama kimse Agnes'ın neler yaptığını, neler yaşadığını ve ne kadar çabaladığını bilmiyor," dedi Mr. Wickfield, "sen bile. Sevgili Agnes!"

Agnes babasını susturmak için elini yalvarır gibi onun koluna koymuştu ve çok ama çok solgun görünüyordu.

"Ah ah!" dedi Mr. Wickfield içini çekerek ve halamın bana anlattığı konuyla ilgili olarak Agnes'ın çektiği ve çekmeye devam edeceği bir sıkıntıyı geçiştirdiğini gördüm. "Trotwood, ben sana Agnes'ın annesinden hiç bahsetmedim, değil mi? Ya da başka biri konuştu mu hiç bu konuda?"

"Hayır efendim."

"Çok fazla bir şey yok ama çok üzücüdür. Benimle babasının karşı çıkmasına rağmen evlenmişti ve babası da onu evlatlıktan reddetti. Agnes doğmadan evvel, kendisini affetmesi için babasına yalvardı. Babası çok katı bir adamdı, annesini de yıllar önce kaybetmişti. Babası onu yanından kovdu. Kalbini kırdı."

Agnes babasının omzuna yaslandı ve kolunu boynuna doladı.

"Karımın sevgi dolu ve yumuşacık bir yüreği vardı," dedi Mr. Wickfield, "ve kırılmıştı. Hassas yaradılışını iyi biliyordum. Kimse bunu benden iyi bilemezdi. Beni çok severdi ama hiç mutlu değildi. İçten içe hep bunun üzüntüsünü yaşıyordu ve babasının onu yanından son kovuşuyla –bu ilk kovuşu değildi, aynı şeyi pek çok kere yapmıştı– iyice hassaslaşıp mahzunlaştı; eridi gitti kadın, kaybettik onu. Bana iki haftalık bebek haliyle Agnes'ı ve bir de ilk geldiğin zamanlarda gördüğün gri saçları bıraktı."

Agnes'ı yanağından öptü.

"Sevgili çocuğuma olan sevgim hastalıklıydı; ama zaten aklım tamamen sağlıksızdı o zaman. Bu konuda başka bir şey söylemeyeceğim. Kendimden bahsetmiyorum Trotwood; kızımdan ve annesinden bahsediyorum. Sana benim ne olduğuma, daha doğrusu eskiden beri ne olduğuma dair bir ipucu versem bunu çözersin, biliyorum. Agnes'ın ne olduğunu söylememe gerek yok. Onun karakterinde zavallı annesinin hikâyesinden bir şeyler bulmuşumdur hep ve bu kadar büyük değişikliklerin ardından bu gece üçümüz yine bir araya gelince anlattım. Hepsini anlattım işte."

Mr. Wickfield'ın öne eğik başı, Agnes'ın melek yüzü ve bir evlat olarak yükümlülüğü öncekinden daha dokunaklı bir anlam kazanmıştı. Tekrar bir araya geldiğimiz o geceye damga vuracak bir şey varsa, o da bu an olmalıydı.

Biraz sonra Agnes babasının yanından kalktı ve usulca piyanosunun başına geçerek eskiden orada sık sık dinlediğimiz parçaları çaldı.

Yanında durduğum sırada, "Bir daha uzaklara gitme niyetin var mı?" diye sordu Agnes.

"Kız kardeşim ne diyor bu konuda?"

"Umarım gitmezsin."

"O zaman gitmeye niyetim yok Agnes."

"Madem sordun, o zaman gitmemen gerektiğini söyleyebilirim Trotwood," dedi Agnes kibarca. "Artan ünün ve başarın iyi şeyler yapma gücünü artırıyor ve ben kardeşimden ayrı kalmayı göze alsam bile," dedi gözleri üzerimde, "zaman buna elvermeyebilir."

"Beni ben yapan sensin Agnes. Sen en iyisini bilirsin."

"Seni sen yapan ben miyim Trotwood?"

"Evet! Agnes, benim tatlı kız kardeşim!" dedim ona doğru eğilerek. "Dora öldüğünden beri aklımı kurcalayan bir şeyi bugün görüştüğümüzde söylemeye çalıştım sana. Ben küçük odadayken elinle yukarı işaret ederek yanıma gelişini hatırlıyor musun Agnes?"

"Ah Trotwood!" dedi Agnes gözleri yaşlarla dolu. "Ne kadar sevgi dolu, ne kadar açıkyürekli ve gençtik! Unutabilir miyim?"

"O zamanlar kız kardeşim olduğun için bunu epeyce düşündüm. Yukarı işaret eden Agnes; beni hep daha iyiye, daha yükseklere yönelten Agnes!"

Agnes başını iki yana sallamakla yetindi; gözyaşlarının ardında aynı üzgün ve sessiz gülüşü gördüm.

"Sana bu yüzden o kadar minnettarım ve bağlıyım ki Agnes, yüreğimdeki sevgiyi ifade edecek bir kelime yok. Gerçi bu nasıl söylenir bilmiyorum ama şunu bil ki tıpkı karanlıklardan çıkabilmek için yaptığım gibi bundan böyle seni örnek alacağım ve senin gösterdiğin yolda olacağım. Ne olursa olsun, sen ne kadar yeni bağlar kurarsan kur ve aramıza ne kadar çok değişiklik girerse girsin, ben hep seni örnek alacağım ve şimdiye dek olduğu gibi hep seveceğim. Sen her zaman, şimdiye dek olduğun gibi tesellim ve çarem olacaksın. Ölene dek seni karşımda, hep yukarı işaret ederken göreceğim sevgili kız kardeşim!"

Bana elini verdi ve kendisini hak ettiğinden çok daha fazla övmüş olsam da söylediklerimden dolayı benimle gurur duyduğunu söyledi. Ardından, gözlerini üzerimden ayırmaksızın tatlı tatlı piyanosunu çalmaya devam etti.

"Biliyor musun Agnes?" dedim, "Bu gece duyduklarım, tuhaf şekilde seni ilk gördüğümde hissettiğim duygunun bir parçası gibi geliyor bana – o zorlu okul günlerinde yanına oturmama sebep olan şey de bu galiba."

"Annemin olmadığını biliyordun," dedi Agnes gülümseyerek, "ve bana iyi davranıyordun."

"Bundan fazlası var Agnes; sanki senin etrafını saran açıklanamaz ölçüde zarif ve yumuşak bir şeyin olduğunu biliyordum; bu, başka birinde olsa hüzünlü olurdu belki (şimdi öyle olduğunu anlayabiliyorum bunun) ama sende öyle değildi."

Agnes gözlerini üzerimden çekmeden tatlı tatlı çalmaya devam etti.

"Böyle düşündüğüm için bana gülecek misin Agnes?"

"Hayır!"

"Peki o zaman bile her türlü engele rağmen tüm samimiyetinle sevgi dolu olabileceğini ve hayatının sonuna kadar hep öyle kalacağını hissettiğimi söylesem? Böyle bir hayal güldürür mü seni?"

"Yoo hayır! Hayır!"

Bir an yüzüne kederin gölgesi düştü ama daha beni irkiltiği anda geçip gitti ve o sakin gülüşüyle bana bakarak piyano çalmaya devam etti.

O ıssız gece, dönüş yolunda rüzgâr huzursuz bir anı gibi bana eşlik ederken bunu düşündüm ve onun mutlu olmamasından korktum. Ben mutlu değildim ama artık geçmişe mühür basmıştım ve Agnes'ın yukarıyı işaret edişini düşündüğümde, bana tepemdeki gökyüzünü işaret ediyormuş gibi geliyordu; ileride orada, gökteki o bilinmeyen yerde, yeryüzünde hiç yaşanmamış bir sevgiyle onu sevmeye devam edecek ve kendisini burada sevdiğim zamanlar içimde ne büyük kavgalar yaşandığını söyleyebilecektim.

LXI

Bana İki İlginç Tövbekâr Takdim Ediliyor

Bir süre –kitabım tamamlanıncaya kadar, yani nereden baksan birkaç aylık işti bu– halamın Dover'daki evinde kalmaya karar verdim ve orada, o çatının altına sığındığım ilk gece denizin tepesindeki ayı izlediğim aynı pencerenin önünde oturup sessizce çalıştım.

Kendi romanlarımdan yalnızca hikâyenin gidişatına tesadüfen uyduğunda bahsetmeyi uygun gördüğümden sanatımın yarattığı arzulara, sevinçlere, kaygılara ve zaferlere değinmeyeceğim. Kendimi bu işe büyük bir içtenlikle adadığımı ve tüm ruhumu verdiğimi söylemiştim zaten. Eğer yazdığım kitapların bir değeri varsa gerisi gelir. Aksi durumda yazdıklarımın bir anlamı olmazdı ve gerisi kimsenin ilgisini çekmezdi.

Kalabalığın içinde kaybolmak ya da Traddles'a iş konusunda bir şeyler danışmak için ara sıra Londra'ya gidiyordum. Ben yokken Traddles işlerimle çok güzel bir şekilde ilgilenmişti ve maddi durumum çok iyiydi. Adımın duyulmasıyla hiç tanımadığım pek çok kişiden –temelde bir şey söylemeyen ve cevaplanması çok zor– bir dolu mektup gelmeye başlayınca kapısına adımın yazılmasını kabul ettim. O

bölgede çalışan fedakâr postacı bana yığınla mektup getiriyordu ve ben de ara sıra, parasız çalışan bir İçişleri Bakanı gibi bunlarla uğraşıyordum.

Bu mektupların arasından zaman zaman, Dernek'in etrafında dolanıp duran pek çok yabancının birinden nazik bir teklif çıktığı oluyordu ve bunlarda benim adımı kullanarak çalışıp (tabii ben dava vekili olabilmek için geri kalan adımları atabilirsem) bana kârdan belli bir yüzde vermeyi öneriyorlardı. Ama ben bu teklifleri her seferinde geri çevirdim; zaten böyle başka isimle çalışan pek çok kişi olduğunun farkındaydım ve ben işin içine girmeden bile Dernek yeterince kötü bir durumdaydı.

Adım Traddles'ın kapısında çiçeklendiğinde kızlar çoktan eve dönmüşlerdi ve cin bakışlı oğlan, arka odada, elindeki işi yaparken ara ara içinde bir tulumba olan isli küçük bahçeye bakan Sophy'den söz edildiğini hiç duymamış gibi bakıyordu. Sophy'yi hep aynı neşeli ev hanımı haliyle buluyordum; merdivenlerden yabancı bir ayak sesi gelmediği vakit Devonshire şarkıları mırıldanırdı ve bu ezgiyi duyan cin bakışlı oğlan küçük odasından çıkamazdı.

İlk önce Sophy'nin neden bir deftere bir şeyler yazdığını ve ben gelince neden hemen bunu kapatıp çekmeceye kaldırdığını merak ettim. Ama çok geçmeden sır ortaya çıktı. Bir gün Traddles, masasından bir kâğıt çıkardı (sulu kar yağdığı sırada mahkemeden yeni dönmüştü) ve buradaki el yazısı hakkında ne düşündüğümü sordu.

Ateşin önünde kocasının terliklerini ısıtmakta olan Sophy, "Ah yapma Tom!" diye bağırdı.

"Neden yapmayayım canım?" dedi Tom keyifli bir şekilde. "Bu yazı hakkında ne düşünüyorsun Copperfield?"

"İnanılmaz derecede resmî ve ciddi görünüyor," dedim. "Bu kadar muntazam bir yazı gördüğümü hiç sanmıyorum."

"Bir hanımefendinin yazısı gibi değil, değil mi?" dedi Traddles.

"Bir hanımefendinin mi?" diye tekrar ettim. "Tuğlayla harç daha çok benzer hanım el yazısına!"

Traddles keyifli bir şekilde güldü ve bunun, Sophy'nin yazısı olduğunu söyledi; Sophy, Traddles'ın yakında yazıları kopya edecek bir yazıcıya ihtiyaç duyacağını ve kendisinin de bu işi yapacağını ilan etmişti, bir de yazı stilini bir numuneden aldığını ve bir saat içinde bir sürü –şimdi kaç tane hatırlamıyorum– sayfa doldurabileceğini açıklamıştı. Sophy bunların bana anlatılmasına çok şaşırmıştı ve "Tom"un hâkim olduğunda bunu böyle ilan etmeye çok hevesli olmayacağını söyledi. Ama "Tom" buna karşı çıktı ve karısıyla her koşulda, daima gurur duyacağını iddia etti.

Sophy yanımızdan uzaklaşınca gülerek, "Ne kadar iyi ve tatlı bir karın var sevgili Traddles!" dedim.

"Sevgili Copperfield," dedi Traddles, "o kesinlikle dünyanın en harika kızı! Burayı çekip çevirmesi, dakikliği, ev işlerinden ve ekonomisinden anlaması, düzenli oluşu; bir de neşesi Copperfield!"

"Onu övmekte haklısın!" dedim. "Mutlu bir adamsın. Hem kendinizi hem birbirinizi çok mutlu ettiğinize inanıyorum."

"Dünyanın en mutlu iki insanı olduğumuza inanıyorum," dedi Traddles. "Her halükârda bunu kabul ediyorum. Tanrı bozmasın, o karanlık sabahlarda mum ışığında yataktan kalkıp evin işlerini sıraya sokuyor, havanın nasıl olduğuna bakmaksızın yazıcılar hana gelmeden evvel dükkânlara gidiyor, en basit malzemelerden en güzel küçük sofraları yaratıyor, sütlü tatlılar ve tartlar yapıyor, etrafı düzeltiyor, üstüne başına hep özen gösteriyor, gece geç vakit bile olsa benimle oturuyor, hep yumuşacık ve destekleyici, bütün bunları benim için yapıyor ya, gerçekten bazen inanamıyorum Copperfield!"

Traddles, Sophy'nin ısıttığı terlikleri giydiğinde iyice gevşeyip ayaklarını keyifli bir şekilde şömine paravanasının üzerine uzattı.

"Gerçekten inanamıyorum bazen," dedi Traddles. "Sonra bir de eğlencelerimiz var! Ah, hiç pahalı eğlenceler değil bunlar ama o kadar müthiş ki! Akşam eve gelip kapıyı kapadığımızda ve perdeleri çektiğimizde –perdeleri de o dikmişti– bundan daha güven verici ne olabilir ki? Akşam hava güzelse yürüyüşe çıktığımızda sokaklar birer cümbüş yeri olur bizim için. Mücevher dükkânlarının gözalıcı vitrinlerine bakarız ve Sophy'ye, param yetse kendisine beyaz saten kaidesine sarılmış elmas gözlü yılanlardan hangisini alacağımı gösteririm; Sophy de bunun üzerine, parası yetse bana hangi kapaklı, taşlı, kurmalı ve yatay eşapman takımlı altın saati alacağını ve istediği diğer şeyleri gösterir; sonra paramız olsa alacağımız kaşıkları, çatalları, balık bıçaklarını, tereyağı bıçaklarını ve şeker maşalarını seçeriz; onları almış gibi bir havayla çıkarız! Ardından meydanlarda, geniş caddelerde gezeriz ve kiralık bir ev gördüğümüzde bazen buna bakarız ve hâkim olsam bu yer nasıl olurdu diye düşünürüz. Sonra bunu bölüşürüz – duruma göre, ikimiz de ayarlamadan memnun kalıncaya kadar ya da bazen olmayacağına karar verene kadar bu oda bizim olsun, şu odalar kızların olsun gibi konuşuruz hep. Bazen tiyatroya gider, parterde yarı fiyatına oyun izleriz; ucuz fiyatın kokusu sinmiş olur ama biz orada oyunun keyfini çıkarırız: Sophy de ben de oyunun her bir kelimesine inanırız. Eve dönüşte bir lokantadan bir iki parça bir şey ya da balıkçıdan küçük bir ıstakoz alırız ve bunları eve getirip izlediğimiz şey hakkında konuşurken harika bir yemek yeriz. Biliyorsun ki Copperfield, ben Lord Şansölye olsam bunları yapamazdık!"

Sevgili Traddles, sen kim olsan hoş ve tatlı bir şeyler yapardın, diye geçirdim içimden. "Bu arada," dedim yüksek sesle, "artık iskelet çizmiyorsun herhalde, değil mi?"

"Aslında," dedi Traddles gülüp kızararak, "çizdiğimi inkâr edemem sevgili Copperfield. Geçen gün King's Bench'in arka sıralarında elimde kalemle otururken aklıma

bu becerimi hâlâ muhafaza edip etmediğimi görmek geldi. Korkarım şimdi çalışma masasının kenarında bir iskelet var, hem de peruklu."

İkimiz de içten bir kahkaha attıktan sonra Traddles gülümseyip ateşe baktı ve o hoşgörülü tarzıyla, "Yaşlı Creakle!" dedi.

"O yaşlı alçak bana mektup yazmış," dedim. Traddles'ı öyle kötü döverdi ki onu bağışlamaya hiç niyetim yoktu; oysa Traddles onu bağışlamaya pek hazır görünüyordu.

"Okul müdürü Creakle'dan mı?" diye bağırdı Traddles. "Olamaz!"

Mektuplarıma bir göz atıp, "Artan ünüm ve servetim yüzünden bana yaklaşanlarla bana zaten hep bir yakınlık duyduğunu keşfedenler arasında Creakle da var. Artık okulun müdürü o değil Traddles. Emekli oldu. Middlesex'te sulh hâkimi."*

Traddles'ın bunu duyunca şaşıracağını düşünmüştüm ama hiç şaşırmamıştı.

"Middlesex'te sulh hâkimi nasıl oldu dersin?" dedim.

"Ah," dedi Traddles, "bu soruyu yanıtlamak çok zor. Belki birine oy ya da borç para verdi, belki birinin bir şeyini aldı ya da birini kendine borçlu kıldı; belki de aday gösterilmek için o yöredeki vekili tanıyan birinin işini yaptı."

"Sonuçta ataması yapılmış işte," dedim. "Bana hapishane disiplininin tek gerçek sisteminin işleyişini, içten ve kalıcı dönüşümlerin ve pişmanlıkların tartışmasız tek yolunu göstermekten memnun olacağını yazıyor burada – tek kişilik hücre hapsini kastediyor yani. Ne dersin?"

"Sisteme mi ne derim?" diye sordu Traddles ciddi bir şekilde bakarak.

"Hayır. Teklifi kabul edip benimle gelmeye ne dersin?"

"Buna karşı çıkmam," dedi Traddles.

---

* İngiltere'de bu makam gönüllülük esasına dayanır ve hukuk eğitimi gerektirmez. (e.n.)

"O zaman ben de yazarım bunu. Bu Creakle'ın (bize muamelesi bir tarafa) oğlunu nasıl kovduğunu ve karısıyla kızına nasıl bir hayat yaşattığını hatırlıyorsundur herhalde?"

"Kesinlikle," dedi Traddles.

"Ama bu mektubu okusan, onun her tür adi suçtan hüküm giymiş tutuklulara en yumuşak davranan adam olduğunu görürsün," dedim; "gerçi onun bu yumuşak başlılığının başka sınıflara ait varlıklara yayıldığını göremiyorum."

Traddles omuz silkti ve hiç şaşırmadı. Şaşırmasını beklemiyordum ve kendim de şaşırmamıştım; şaşıracak olsam benzeri yergilerde bulunmazdım. Ziyaret saatimizi ayarladık ve o akşam Mr. Creakle'a yazdım.

Kararlaştırdığımız gün –sanırım ertesi gündü, ama önemi yok– Traddles'la birlikte Mr. Creakle'ın nüfuzunun olduğu hapishaneye gittik. Kocaman, sağlam bir binaydı ve inşaatı büyük paralara mal olmuştu. Kapıya yaklaştığımız sırada, bir adam aldanıp da buraya harcanan paranın yarısıyla çocuklar için bir meslek okulu ya da yaşlılar için bir barınak inşa edilmesini önermiş olsaydı ne büyük tantana kopardı diye düşünmeden edemedim.

Babil Kulesi'nin zemin katında olabilecek büyüklükte inşa edilmiş bir büroda, meşgul görünümlü iki üç sulh hâkimi ve bazı ziyaretçilerden oluşan bir gruptaki eski okul müdürümüze takdim edildik. Beni, geçmişte zihnime şekil vermiş ve bana hep şefkatle yaklaşmış biri gibi karşıladı. Traddles'ı tanıttığımda Mr. Creakle, benzer bir tarz ama daha az değer verdiğini gösteren bir tavırla kendisinin daima Traddles'ın rehberi, felsefecisi ve arkadaşı olduğunu ifade etti. Muhterem hocamız epeyce yaşlanmış, yıllar ona yaramamıştı. Yüzü her zamanki gibi ateş gibi kızgın, gözleri de eskisi kadar küçüktü ve biraz daha çukurlaşmıştı sanki. Hatırımda kalan seyrek, ıslak görünümlü ak saçları neredeyse tamamen dökülmüştü ve kel kafasındaki kalın damarlar hiç de daha iç açıcı görünmüyordu.

Bu beyefendiler aralarında biraz konuştuktan sonra teftişimize başladık; bu sohbeti duyan, dünyada mahkûmların rahatından başka yasal olarak göz önüne alınacak ve hapishane kapılarının dışında uzanan şu koca dünyada yapılacak bir şey olmadığını sanırdı. Akşam yemeği saati olduğu için önce her bir mahkûmun yemeğinin ayrı ayrı (hücresinde verilmek üzere) tepsilere konduğu büyük mutfağa gittik; işler saat gibi bir düzen ve doğrulukla tıkır tıkır işliyordu. Traddles'a bir kenarda, kimsenin bu birinci sınıf yemeklerle, sadece yoksulların değil, askerler, denizciler, işçiler ve çalışan, dürüst insanların akşam yemeklerinin arasında şaşırtıcı bir tezat olduğunu fark edip etmediğini sordum, beş yüz dürüst insanın biri bile bu kadar iyi yemiyordu. Ama iyi yaşamayı "sistem"in gerektirdiğini öğrendim; kısacası, sistemden kurtulmak için "sistem" bu ve diğer bütün konularda tüm kuşkulara bir son veriyor ve tüm aykırılıkları yok ediyordu. Kimse var olanın dışında bir sistem olduğunu düşünmüyordu.

Muhteşem koridorlardan geçerken Mr. Creakle'a ve arkadaşlarına bu her şeye hükmeden ve her şeyden önde olan sistemin temel faydalarının neler olabileceğini sordum. Bu faydaların, mahkûmların kusursuz bir şekilde tecrit edilmesi, böylece buraya kapatılmış olan hiç kimsenin diğerleri hakkında bir şey bilmemesi, bir de mahkûmların ruh halinin sağlıklı bir hale getirilmesi, böylelikle içten bir pişmanlığa ve tövbeye ulaşılması olduğunu gördüm.

İnsanları hücrelerinde ziyarete başlayıp da bu hücrelerin bulunduğu koridorları dikkatle incelediğimizde ve şapele gidişgeliş usulleri gibi şeyler bize anlatılınca mahkûmların birbirleri hakkında epeyce şey biliyor ve hayatlarını oldukça eksiksiz bir ilişki sistemi içinde sürdürüyor olma ihtimalinin yüksek olduğunu fark ettim. Bu satırları yazdığım sırada bunun doğru olduğu artık kanıtlandı; ama o zaman böyle bir kuşkuyu ima etseydim düpedüz sisteme küfür sayılaca-

ğından elimden geldiğince gayretli bir şekilde bir pişmanlık görmeye çalıştım.

Bu noktada yine pek çok kuşkum var. Dışarıda terzi dükkânlarının vitrinlerinde paltolar ve yelekler nasıl genel bir modaya göreyse, burada da pişmanlık konusunda bir moda olduğuna şahit oldum. Nitelikte çok ufak farklılıklar gösteren çeşit çeşit pişmanlık ilanına şahit oldum; hatta kelimeleri bile neredeyse aynıydı (ve bu son derece kuşku uyandıran bir durumdu). Erişilmez üzümlerle dolu bağlara burun kıvıran pek çok tilki gördüm, ama bir salkım üzümü uzanabilecekleri yere gönül rahatlığıyla koyabileceğim çok az tilki vardı. Her şeyin ötesinde, en iddialı olan adamların en çok ilgi çektiğine şahit oldum ve onları pişmanlıklarını ilan etmeye kibirlerinin, gururlarının, heyecan duyma isteklerinin ve aldatma arzularının yönelttiğini ve bu ilanlarla tatmin olduklarını da gördüm.

Ne var ki bu gidip gelişlerimiz sırasında sık sık Yirmi Yedi Numara'dan bahsedildiğini duydum; kendisi favoriydi ve gerçekten bir Örnek Mahkûm gibiydi, ben de kendi hükmümü vermek için Yirmi Yedi'yi bizzat görene kadar beklemeye karar verdim. Anladığım kadarıyla Yirmi Sekiz de parlak bir yıldızdı; ama en büyük talihsizliği ihtişamının, Yirmi Yedi'nin olağandışı parıltısı yanında bir parça solmuş olmasıydı. Yirmi Yedi'nin etrafındaki herkese ne kadar değerli öğütler verdiğine ve annesine sürekli güzel mektuplar yazdığına dair (onun doğru yolda olmadığından endişe ediyordu) o kadar çok şey duydum ki onu görmek için hayli sabırsızlandım.

Yirmi Yedi hapishaneye dair üzerimde son bir etki yaratabilmek adına sona saklanmış olduğundan sabırsızlığımı dizginlemek zorunda kaldım. Sonra nihayet hücresinin kapısına vardık ve Mr. Creakle buradaki küçük bir delikten içeriye bakarak büyük bir takdirle, onun bir ilahi kitabı okumakta olduğunu söyledi.

Bir anda Yirmi Yedi'nin, dua kitabını okuyuşunu görmek için o kadar çok insan üşüştü ki küçük deliğin önünde altı yedi kafalık bir sıra oluştu. Bu sıkıntıyı gidermek ve bize tüm saflığıyla Yirmi Yedi'yle sohbet etme olanağı vermek için Mr. Creakle hücrenin kapısının açılmasını ve Yirmi Yedi'nin koridora çıkarılmasını emretti. Söylediği yapıldı ve Traddles'la ben bir de baktık ki bu dine dönmüş Yirmi Yedi, Uriah Heep'ten başkası değil!

O da bizi hemen tanıdı ve dışarı çıktığında –o eski bükülüşü eşliğinde– şöyle dedi:

"Nasılsınız Mr. Copperfield? Nasılsınız Mr. Traddles?"

Bizi tanımış olması toplulukta genel bir hayranlık uyandırmıştı. Sanırım herkes onun kibirlenmeyip bizimle ilgilenmesinden etkilenmişti.

Mr. Creakle kederli bir şekilde ona hayranlığını ifade ederek, "Ee Yirmi Yedi," dedi. "Bugün nasılsınız?"

"Ben mutavazı biriyim efendim!" dedi Uriah Heep.

"Sen hep öylesin Yirmi Yedi," dedi Mr. Creakle.

Bu noktada başka bir beyefendi hayli kaygılı bir şekilde sordu: "Rahat mısınız?"

"Evet, teşekkür ederim efendim!" dedi Uriah Heep o yana bakarak. "Dışarıda olduğumdan çok daha rahatım burada. Şimdi hatalarımı görüyorum efendim. Beni rahatlatan da bu."

Bazıları bu durumdan pek etkilenmişti ve kalabalığı yarıp öne geçen üçüncü bir kişi yoğun bir duyguyla sordu: "Bifteği nasıl buldunuz?"

"Teşekkür ederim efendim," dedi Uriah sesin geldiği yana bakarak, "dünkü benim istediğimden daha sert olmuştu; ama bunlara katlanmak benim görevim. Ben çok hatalar yaptım beyler," ve uysal uysal gülümseyip etrafına bakındıktan sonra, "ve bunların sonuçlarına yakınmadan katlanmam lazım," dedi.

Kısmen Yirmi Yedi'nin bu ulvi ruh hali hoşlarına gittiğinden, kısmen de görevlinin, onun şikâyet etmesine sebep olacak (Mr. Creakle bu durumu hemen not etmişti) bir ortam yaratmasına olan kızgınlıktan çıkan homurtu dindiğinde Yirmi Yedi, çok değerli bir müzedeki en önemli erdem nesnesi gibi tam ortamızda durdu. Biz çaylaklar mümkün olduğunca çok ışık görebilelim diye Yirmi Sekiz'in çıkması buyruldu.

O ana kadar beni şaşırtacak o kadar çok şey olmuştu ki Mr. Littimer kitap okuyarak dışarı çıktığında yalnızca durumu kabullenmiş birinin merakını duydum!

Hiç konuşmamış olan gözlüklü bir beyefendi, "Yirmi Sekiz," dedi, "sevgili dostum, geçen hafta kakaodan memnun kalmamıştınız. O zamandan bu yana değişen bir şey var mı?"

"Teşekkürler efendim," dedi Mr. Littimer, "şimdi daha iyi. Müsaadenizle belirteyim ki ben içine karıştırdıkları sütün pek saf olmadığını düşünüyorum; Londra'da sütlere çok şey katıyorlar ve bu maddeyi saf halde bulmak bir mesele."

Gözlüklü adam, Mr. Creakle'ın Yirmi Yedi'sine karşılık, Yirmi Sekiz'i kayırıyormuş gibi gelmişti bana; her ikisi de kendi adamının elinden tutuyordu.

Gözlüklü adam, "Ne durumdasınız Yirmi Sekiz?" diye sordu.

"Teşekkürler efendim," dedi Mr. Littimer; "hatalarımı görüyorum artık efendim. Eski dostlarımın günahlarını düşündükçe kötü oluyorum efendim; ama bunların bağışlanabileceklerine inanıyorum."

Adam cesaret verir gibi başını sallayarak, "Halinizden memnunsunuz, değil mi?" diye sordu.

"Size minnettarım efendim," dedi Mr. Littimer. "Hem de çok."

"Zihninizi kurcalayan bir şey var mı?" dedi adam. "Eğer varsa söyleyin Yirmi Sekiz."

Littimer başını kaldırmadan, "Efendim," dedi, "eğer gözlerim beni yanıltmadıysa beni eski günlerimden tanıyan bir beyefendi var burada. Bu beyin, geçmişteki hatalarımın, genç adamların hizmetinde düşüncesizce yaşamış olmamdan ve yine bu genç adamların beni karşı koyamadığım çeşitli zaaflara sürüklemelerine izin verişimden kaynaklandığını bilmesi iyi olabilir. Umarım bu beyefendi söylenenlere kulak verir de efendim, serbest kalmamdan dolayı rahatsız olmaz. Kendi iyiliği için. Ben geçmişteki hatalarımın farkındayım. Umarım o da ortak olduğu bütün kötülüklerden ve günahlardan dolayı pişmandır."

Pek çok adamın kiliseye yeni girmiş gibi ellerini gözlerine siper ettiğini gördüm.

"Size de bu yaraşır Yirmi Sekiz," dedi adam. "Sizden de bunu beklerdim. Başka bir şey var mı?"

Mr. Littimer gözlerini yerden ayırmaksızın, hafifçe kaşlarını kaldırarak, "Efendim," dedi, "kötü yola düşmüş olan ve kurtarmak için çabaladığım genç bir kadın vardı; ama onu kurtaramadım efendim. Bu beyden rica ediyorum; eğer elinden geliyorsa –bir iyilik yapıp– bu genç kadına, bana olan kötü davranışlarını affettiğimi ve kendisini tövbe etmeye çağırdığımı iletebilir mi acaba?"

"Hiç kuşkusuz Yirmi Sekiz," dedi adam, "bahsettiğiniz genç beyefendi çok güzel bir şekilde ifade ettiğiniz sözlerden –hepimiz gibi– mutlaka etkilenmiştir. Sizi daha fazla alıkoymayalım."

"Teşekkürler," dedi Mr. Littimer. "Beyler, sizlere iyi günler dilerim; umarım sizler de aileleriniz de kötülüklerinizi görüp düzeltirsiniz!"

Bu sözlerin ardından Yirmi Sekiz, Uriah'ya, birbirlerine tamamen yabancı değillermiş gibi, kendi anlayacakları şekilde bir bakış attıktan sonra hücresine çekildi ve kapısı kapandığında onun ne kadar saygıdeğer bir adam olduğu ve güzel bir duruş sergilediğine dair mırıltılar etrafta dolaştı.

"Şimdi Yirmi Yedi, size gelince," dedi Mr. Creakle, adamıyla yeni bir alana geçerek, "sizin için herhangi birinin yapabileceği bir şey var mı? Varsa söyleyin."

Uriah o kötü niyetli başını sallayıp, "Naçizane, anneme tekrar yazmak için izninizi rica edeceğim," dedi.

"Elbette, izin sizin," dedi Mr. Creakle.

"Teşekkürler efendim! Annem için endişeleniyorum. Ne yazık ki hayatı güvende değil."

Biri düşüncesizce neden diye sordu. Ama bir anda telaşlı bir "Hışt!" sesi yükseldi.

Sesin geldiği yana doğru bükülerek, "Ebedî hayatını kastediyorum efendim," dedi Uriah. "Annemin de benim durumumda olmasını isterdim. Ben eğer buraya gelmeseydim şu hale gelemezdim. Keşke annem de buraya gelseydi. Yakalanıp buraya getirilmek herkes için iyi bir şey."

Bu his sınırsız bir memnuniyet –o zamana dek hiçbir sözün yaratmadığı kadar büyük bir memnuniyet– yarattı.

"Buraya gelmeden önce," dedi Uriah, elinden gelse ait olduğumuz diğer dünyayı başımıza yıkacakmış gibi kaçamak bir bakışla, "aptalca davranışlarda bulunmuştum; ama şimdi aptallıklarımın farkındayım. Dışarıda çok fazla günah var. Buradan başka her yerde günah var."

"Sen çok değiştin, öyle mi?" dedi Mr. Creakle.

Bu umut dolu pişman şahıs, "Ah, evet efendim!" diye bağırdı.

"Dışarıda olsan yine suç işlemez misin?" diye sordu başka bir tanesi.

"Ah, yoo efendim!"

"Ya!" dedi Mr. Creakle. "Bu çok memnuniyet verici bir şey. Demin Mr. Copperfield'la konuştun Yirmi Yedi. Ona başka söyleyeceğin bir şey var mı?"

Uriah onun yüzünde bile daha önce hiç görmediğim kötülükte bir ifadeyle bana bakarak, "Ben buraya gelip değişmeden uzun zaman önceden tanıyorsunuz siz beni Mr. Cop-

perfield," dedi. "Aptallıklarıma rağmen kibirli insanların yanında mutavazı, sert insanların yanında uysal olduğum zamanlardan – siz bana sert davrananlardandınız Mr. Copperfield. Bir keresinde bana tokat atmıştınız hatta."

Pek çok kişi o anda durumuna acıdı. Pek çok öfkeli bakış bana çevrildi.

"Ama ben sizi affediyorum Mr. Copperfield," dedi Uriah affedici yaradılışını en saygısız ve korkunç kıyasın öznesi yaparak ama bunu burada anlatmayacağım. "Herkesi affediyorum. İçimde kötülük tutmak beni rahatsız eder. Gönül rahatlığıyla sizi affediyorum ve ileride hırslarınıza gem vurabilmenizi umuyorum. Mr. W.'nin, Miss W.'nin ve bütün o günahkârların pişman olmasını umuyorum. Istırap çektiniz; umarım bunun faydası olur; ama esas keşke buraya gelmiş olsaydınız. Mr. W. de Miss W. de gelmiş olsaydı. Mr. Copperfield, sizin için de diğer beyler için de dileğim yakalanıp buraya getirilmeniz. Geçmişteki aptalca davranışlarımı ve şimdiki halimi düşününce bunun sizin için iyi olacağından eminim. Buraya getirilmemiş olanlara acıyorum!"

Uriah küçük bir övgü korosunun içinden geçerek hücresine süzüldü; kapısı kilitlendiğinde Traddles da ben de büyük bir rahatlama hissettik.

Bu pişmanlığın öyle bir özelliği vardı ki buraya düşmek için bu iki adamın ne yaptığını sormak istedim. Görünüşe göre bu konuda söyleyecek bir şeyleri yoktu. Yüzlerindeki belli belirsiz ifadeden bu hapisliğin neden kaynaklandığını bildiklerini tahmin ettiğim iki gardiyandan birine yanaştım.

Koridorda yürüdüğümüz sırada, "Yirmi Yedi numaranın son 'hatası'nın ne olduğunu biliyor musunuz?" diye sordum.

Bunun bir banka davası olduğunu söyledi.

"Banka dolandırıcılığı mı?" diye sordum.

"Evet efendim. Dolandırıcılık, sahtekârlık ve komplo. O ve birileri daha. Diğerlerini de o teşvik etmiş. Büyük bir meblağ için etraflı bir plan yapılmış. Sürgün cezası. Yirmi

Yedi grupta en çok şey bilendi ve kendini hep güvende tutmuştu; ama çok da değil. Banka daha yeni yakalamış bunu – çok yeni."

"Yirmi Sekiz'in suçunu biliyor musunuz peki?"

Muhbirim alçak sesle, "Yirmi Sekiz," dedi ve geçitten geçtiği sırada bu kusursuzlardan böylesi kanundışı bir şekilde bahsederken söyledikleri Creakle ile diğerleri tarafından duyulmasın diye omzunun üzerinden bakıp ekledi: "Yirmi Sekiz (o da sürgün) bir yer tutmuş ve yurt dışına çıkmadan önceki gece, genç bir beyden iki yüz elli sterlin değerinde nakit ve eşya çalmış. Cüce gibi biri tarafından getirildiğinden bu davayı özellikle hatırlıyorum."

"Ne?"

"Ufak tefek bir kadındı. Adını unuttum."

"Mowcher mı?"

"Evet, o! Adam kaçıp soluk sarı renkli bir peruk, bıyık ve hayatınız boyunca göremeyeceğiniz sahte bir kılıkla Amerika'ya giderken bu ufak tefek kadın Southampton'da, yolda yürürken onu görmüş – keskin gözleriyle hemen tanımış. Onu devirmek için bacaklarının arasına atılmış ve ona zalim ecel gibi yapışmış."

"Harika Miss Mowcher!" diye bağırdım.

"Benim gibi siz de duruşmada tanık bölümünde, sandalyenin üzerinde duruşunu görseydiniz böyle derdiniz," dedi arkadaşım. "Kadın kendisini tuttuğunda adam kadının yüzünü yaralayıp ona gaddarca vurmuş; ama adam kıpırdayamayacak hale gelinceye kadar kadın onu bırakmamış. Hatta onu o kadar sıkı tutmuş ki polisler ikisini birden götürmek zorunda kalmışlar. İfadesini en cesur şekilde verdi ve mahkeme tarafından hayli takdir görüp sevinç çığlıklarıyla evine yollandı. Mahkemede, adam Samson bile olsa (onunla ilgili bilgisine dayanarak) onu tek elle yakalardım dedi. Bence yapardı da!"

Ben de öyle düşünüyordum ve Miss Mowcher'a çok saygı duydum.

Görüleceklerin hepsini görmüştük. Mr. Creakle gibi onlara hayranlık duyan bir adama Yirmi Yedi ve Yirmi Sekiz'in tutarlı ve hiç değişmemiş olduklarını, eskiden ne iseler şimdi de öyle olduklarını söylemek boşunaydı; ikiyüzlü dolandırıcılar böyle bir yerde böyle bir iş çevirecekti elbet; sürgün edildiklerinde bunun kendileri için ne kadar değerli olacağını en az bizim kadar iyi biliyorlardı; kısacası bu, genel duruma dair iç açıcı olmayan bir fikir veren kokuşmuş, boş bir işti. Onları kendi sistemlerine ve kendi hallerine bırakıp şaşkın bir vaziyette eve döndük.

"Belki de sağlıksız bir atı zorlamak iyi bir şeydir Traddles," dedim, "çünkü daha çabuk ölür."

"Umarım öyledir," dedi Traddles.

LXII

Yolum Bir Işıkla Aydınlanıyor

Noel zamanı gelmişti ve ben iki aydır evdeydim. Agnes'ı sık sık görüyordum. Genel olarak insanlar beni ne kadar yüksek sesle teşvik etse de, bunların bende uyandırdığı duygular ne kadar coşkulu ve hevesli olsa da, Agnes'ın benim için söylediği övgü dolu tek bir söz hepsine bedeldi.

Haftada en az bir kere, bazen daha sık evlerine gidiyor ve akşamı orada geçiriyordum. Eve gece dönüyordum çünkü içimi o eski mutsuz his kaplıyordu –en çok da Agnes'ın yanından ayrıldığım anda– ve bitkinlik veren uyanıklık ya da korkunç rüyalar yüzünden geçmişe dalıp gitmektense, uyanık ve dışarıda olmak daha iyiydi. Böyle pek çok ıssız ve kederli gecenin büyük bölümünü, dönüş yolunda, uzun süreli yokluğum sırasında aklıma takılan şeyleri düşünerek geçirdim.

Daha doğrusu, bu düşüncelerin yankılarını dinledim desem gerçeği daha iyi ifade etmiş olacağım. Sanki bunlar bana uzaktan sesleniyorlardı. Bunları belli bir mesafede tutuyor ve kendi kaçınılmaz yerimi biliyordum. Yazdıklarımı Agnes'a okuduğumda, beni dinleyen yüzüne baktığımda, bunların onu gülümsettiğini ya da ağlattığını gördüğümde ve içinde

yaşadığım hayal dünyasının karanlık olayları hakkında tüm içtenliğiyle onun o ağırbaşlı sesini duyduğumda kaderim kimbilir nasıl olurdu diye düşünmeden edemiyordum – ama sadece düşünüyordum; tıpkı Dora'yla evlendikten sonra karımın nasıl olmasını isterdim diye düşündüğüm gibi.

Bana, sessizliğimi bozarsam büyük bir bencillik ve kötülükle zarar vereceğim ve bir daha onaramayacağım bir sevgi duyan Agnes'a karşı sorumluluğum; kaderini kendi çizmiş ve alelacele bir şekilde kalbine yerleştirdiği kişiyi kazanmış biri olarak söylenmeye hiç hakkım olmadığına, başıma gelene katlanmak zorunda olduğuma dair olgun kararlılığım; işte hislerim ve öğrendiklerim bunlardı. Ama onu seviyordum ve bunu ileride, bütün bunlar sona erdiğinde ona masumca itiraf edeceğim, "Agnes, eve geldiğimde durum buydu işte; şimdi yaşlandım ve o zamandan beri de kimseyi sevmedim!" diyeceğim günü belli belirsiz tasavvur etmek bile şimdilik beni rahatlatıyordu.

Onun bana davranışlarında hiçbir değişiklik yoktu. Eskiden nasıldıysa şimdi de öyleydi; hiç değişmemişti.

Döndüğüm geceden beri halamla aramızda bu konuyla ilgili öyle bir şey vardı ki buna ne baskı diyebilirim ne de konudan kaçma; bu daha çok, aklımızdan geçen ama kelimeye dökmediğimiz ortak bir anlaşmaydı sanki. Eskiden yaptığımız gibi akşam geç vakit şöminenin karşısında oturduğumuzda, bunu aramızda açıkça konuşmuşuz gibi doğal ve bilinçli bir şekilde bu düşüncelere dalıyorduk. Yine de sessizliğimizi bozmuyorduk. O gece düşüncelerimi ya da bunların bir kısmını okuduğuna ve bunları neden açıkça ifade etmediğimi tam olarak kavradığına inanıyorum.

Noel günü gelmişti ve Agnes bana hâlâ içini dökmemişti, bu yüzden o zamana dek pek çok kere aklıma düşen bir kuşku –yüreğimin ne halde olduğunu bildiği ve bana acı vermemek için bir şey söylemiyor olduğu düşüncesi– iyice içimi kemirmeye başlamıştı. Eğer bu doğruysa, özverimin

bir anlamı yoktu; ona karşı en basit yükümlülüğümü yerine getirememiştim ve kaçındığım her sefil hareketi yapar hale gelmiştim. Bütün bu kuşkulara bir son vermeye karar verdim – eğer aramızda böyle bir engel varsa bunu kararlı bir şekilde yıkmak lazımdı.

Soğuk ve sert bir kış günüydü – nasıl unutabilirim! Birkaç saat önce kar yağmıştı ve derinliği çok olmasa da yerler kardan kaskatı olmuştu. Denizde, penceremin ötesinde rüzgâr kuzeyden çok sert esiyordu. İsviçre'deki, o zamanlar hiçbir insanoğlunun gidemediği karlarla kaplı dağları düşündüğümde o kimsesiz yerler mi yoksa şu ıssız deniz mi daha yalnız karar veremiyordum.

Halam başını kapıdan içeri uzatarak, "Bugün atla bir yere gidiyor musun Trot?" diye sordu.

"Evet," dedim, "Canterbury'ye gidiyorum. Ata binmek için güzel bir gün."

"Umarım atın da aynı fikirdedir," dedi halam; "ama şu anda kapının önünde, başıyla kulaklarını öne eğmiş duruyor; ahırında olmayı tercih eder gibi bir hali var."

Halamın, atımın yasak alana girmesine izin verdiğini ama eşekler konusunda daha insafa gelmemiş olduğunu belirtmeliyim.

"Az sonra hazır olur!" dedim.

Halam masamdaki kâğıtlara göz atıp, "Her halükârda bu gezi, sahibine iyi gelecek," dedi. "Ah evladım, burada çok fazla vakit geçiriyorsun! Kitap okurken bunları yazmanın ne kadar büyük bir iş olduğunu hiç düşünmemiştim."

"Bazen okumak da büyük iş," dedim. "Yazmaya gelince, bu işin kendine göre güzel yanları var hala."

"Ah, doğru tabii!" dedi halam. "Hırs, takdir edilme arzusu, ilgi ve daha bir dolu şey herhalde, değil mi? Haydi bakalım, yolun açık olsun!"

Sakince karşısında dikilip, "Agnes'ın şu bağı hakkında başka bilginiz var mı?" diye sordum halama – hafifçe omzuma vurup sandalyeme oturmuştu.

Karşılık vermeden önce bir an için yüzüme baktı:

"Sanırım var Trot."

"İzleniminizin doğruluğundan emin misiniz?" diye sordum.

"Eminim, Trot."

Halam gözlerini ayırmadan bana bakıyordu: Şefkatinde bir parça kuşku, belki acıma, ya da endişe vardı; bu yüzden ona gayet neşeli bir yüzle bakabilmek için inanılmaz çaba gösterdim.

"Dahası var Trot," dedi halam.

"Nedir?"

"Agnes evlenecek galiba."

"Tanrı mesut etsin!" dedim neşeyle.

"Tanrı onu da kocasını da mesut etsin!" dedi halam da.

Halamın sözlerini tekrarladım ve usulca aşağıya indim; sonra da atıma binip gittim. Karar verdiğim şeyi yapmak için artık daha büyük bir sebebim vardı.

O kış günü yaptığım yolculuk dün gibi aklımda! Rüzgârla birlikte kılıç gibi otlardan savrulup yüzüme çarpan buz parçaları; atların toynakları yere vurdukça bir ezgi oluşturan sert takırtılar; sürülmekten kaskatı olmuş toprak; hafif rüzgâr dalgalandırdıkça tebeşir ocağında usul usul dönen kar yığını; eski samanla yüklü arabaya bağlı, burnundan buharlar çıkan koşum hayvanlarının en tepede soluklanmak için durup müzik yapar gibi zillerini sallaması; beyazlaşmış bayırlar ve karanlık göğün altında, devasa bir yazı tahtasına çizilmiş gibi duran tepeler!

Agnes'ı yalnız buldum. Küçük kızlar artık evlerine dönmüşlerdi ve o da şöminenin yanında tek başına kitap okuyordu. İçeri girdiğimi görünce kitabını kenara koydu; beni her zamanki gibi sıcak bir şekilde karşıladıktan sonra nakış sepetini aldı ve eski tarz pencerelerden birinin önüne geçip oturdu.

Ben de pencerenin kenarına gidip onun yanına oturdum ve yaptığım işten, ne zaman biteceğinden ve kendisini son ziyaretimden beri ne kadar ilerlediğimden konuştuk. Agnes

çok neşeliydi ve gülerek yakında benimle bu konularda konuşamayacağı kadar meşhur olacağımı ifade etti.

"Bu yüzden şimdi fırsatı kaçırmıyorum," dedi Agnes, "seninle konuşulabiliyorken konuşuyorum."

İşine eğilmiş güzel yüzüne baktığım sırada o, yumuşacık tatlı gözlerini kaldırdı ve kendisine baktığımı gördü.

"Bugün çok düşüncelisin Trotwood!"

"Agnes, neden olduğunu söyleyeyim mi? Bunu söylemek için gelmiştim zaten."

Agnes eskiden bir meseleyi ciddi bir şekilde konuştuğumuzda hep yaptığı gibi elindeki işi kenara bıraktı ve tüm dikkatini bana verdi.

"Sevgili Agnes, sana karşı dürüstlüğümden kuşku eder misin?"

"Hayır!" dedi Agnes şaşkın bir bakışla.

"Senin için eskiden neysem hâlâ o olduğumdan kuşkun var mı?"

"Hayır!" dedi önceki gibi.

"Eve döndüğümde sana ne kadar çok şey borçlu olduğumu ve sana karşı ne kadar yoğun hisler duyduğumu anlatmaya çalışmıştım, hatırlıyor musun sevgili Agnes?"

"Hatırlıyorum," dedi Agnes zarifçe, "çok iyi hem de."

"Senin bir sırrın var," dedim. "İzin verirsen paylaşayım bunu Agnes."

Agnes gözlerini yere indirip titredi.

"Hazine değerindeki sevgini verdiğin biri olduğunu duymamış bile olsaydım bunu görmek zor değil – gerçi bunu senin değil başkasının ağzından duymak tuhaf geldi. Mutluluğunla bu kadar yakından ilgili olan bir meseleden beni uzak tutma! Bana güvenebiliyorsan, ki güvendiğini söylüyorsun, diğer meselelerde olduğu gibi bu meselede de dostun, kardeşin olmama izin ver!"

Agnes yakaran, neredeyse kınayan bir bakış attıktan sonra pencerenin önünden kalktı ve nereye gittiğini bilmezmiş

gibi aceleyle odanın karşı tarafına yürüyerek elleriyle yüzünü kapadı ve öyle bir ağlamaya başladı ki yüreğim parçalandı.

Yine de bu yaşlar içimde bir şeyler uyandırmış, yüreğime umut vermişti. Nedenini bilmesem de bu yaşlar hafızama kazınmış olan o sessiz ve kederli gülüşle birleşerek beni, korku ya da üzüntüden çok umutla sarsmıştı.

"Agnes! Kardeşim! Canım! Ne yaptım ben sana?"

"İzin ver gideyim Trotwood. İyi hissetmiyorum. Kendimde değilim hiç. Daha sonra anlatırım – başka zaman. Sana mektup yazarım. Şimdi bir şey söyleme. Yapma! Yapma bunu!"

Bir gece bana, sevgisinin karşılık bulmasına gerek olmadığıyla ilgili söylediklerini hatırlamaya çalıştım. Bir anda koskoca bir samanlıkta iğne arar gibi hissettim.

"Agnes, seni bu halde görmeye dayanamıyorum ve sanırım sebebi benim. Hayattaki her şeyden daha değerli olan sevgili kardeşim, eğer mutsuzsan izin ver de mutsuzluğunu paylaşayım. Eğer yardıma ya da tavsiyeye ihtiyacın varsa, sana bunları vermeye çalışmama izin ver. Yüreğinde bir sıkıntı varsa, bırak da onu hafifleteyim. Ben şimdi senin için değilse kimin için varım Agnes?"

Tek anlayabildiğim, "Ah, bir şey söyleme şimdi! Kendimde değilim! Başka zaman!" oldu.

Beni yolumdan saptıran bencilce bir hata mıydı bu? Yoksa bir ümit ışığı görmüşken şimdiye dek aklıma getirmeye cesaret etmediğim bir şey mi açılıyordu önümde?

"Konuşmak zorundayım. Böyle gitmene izin veremem! Tanrı aşkına Agnes, bunca yıldan, tüm bu olup bitenlerden sonra birbirimizi üzmeyelim! Açık konuşayım. Eğer yaşayacağın mutluluğu kıskanacağım, seni kendi seçtiğin sevgili koruyucuna bırakamayacağım ve uzaklaştırıldığım yerde durup senin neşenin mutlu tanığı olamayacağıma dair aklına bir düşünce takılıyorsa, bundan vazgeç hemen, çünkü bunu hak etmiyorum! Boş yere acılar çekmedim ben. Bana

öğrettiklerin boş yere değildi. Sana olan hislerime kendimi hiç karıştırmıyorum."

Agnes yatışmıştı artık. Az sonra soluk yüzünü bana çevirdi ve alçak sesle, kesik kesik ama çok belirgin bir şekilde şöyle dedi:

"Trotwood, aramızdaki saf dostluğa güvenerek –aslında hiç kuşkum yok bundan– yanıldığını söyleyebiliyorum. Elimden daha fazlası gelmez. Bunca yıldır yardıma ya da tavsiyeye ihtiyacım olduğunda bunlara ulaşabildim. Bazen mutsuz olduğum zamanlar olduysa bunlar geçip gitti. Yüreğimde bir sıkıntı olduğunda hafifletildiler. Eğer bir sırrım varsa –ki bu yeni bir şey değil– bu, sandığın şey değil. Bunu ne açıklayabilirim ne de kimseyle paylaşabilirim. Uzun zamandır içimde saklı ve hep de öyle kalacak."

"Agnes! Dur! Bir dakika!"

Odadan çıkarken onu durdurdum. Kollarımı beline doladım. "Bunca yıldır!" "Yeni bir şey değil!" Zihnimde yeni düşünceler ve umutlar fırıl fırıl dönüyordu ve hayatımdaki tüm renkler değişiyordu.

"Sevgili Agnes! Büyük saygı ve gurur duyduğum – büyük bir bağlılıkla sevdiğim kişi! Bugün buraya geldiğimde bu itirafı hiçbir şeyin ortaya çıkaramayacağını düşünüyordum. İkimiz de yaşlanıncaya kadar bunu yüreğimde saklarım sanıyordum. Ama Agnes, eğer sana 'kardeşim'den başka, yani 'kardeşim'den çok daha başka bir sözle seslenebileceğime dair yeni bir umut varsa!.."

Agnes'ın gözlerinden bir anda yaşlar boşandı; ama bunlar, son zamanlarda döktüğü yaşlardan başkaydı ve ben umudumun bu yaşların içinde parladığını gördüm.

"Agnes! Sonsuza dek kılavuzum ve en iyi desteğim! Birlikte büyürken kendini daha fazla, beni daha az düşünseydin benim o başına buyruk hayallerim senden asla uzaklaşmazdı. Ama sen benden o kadar daha iyiydin ve çocuklukta her türlü umut ve umutsuzlukta sana içimi dökmeye, her ko-

nuda sana güvenmeye öyle alışmıştım ki bu alışkanlık sana karşı duyduğum aşkın önüne geçmişti!"

Agnes hâlâ ağlıyordu ama üzgün değildi – neşeliydi! Hiç olmadığı gibi ve olacağına asla ihtimal vermediğim gibi kollarımın arasındaydı!

"Dora'yı sevdiğim zamanlarda – biliyorsun Agnes, çok sevmiştim onu."

"Evet!" diye bağırdı Agnes içtenlikle. "Bunu bildiğime seviniyorum!"

"Dora'yı sevdiğim zamanlarda, o zamanlarda bile, senin sevgin olmasaydı aşkım eksik kalırdı. Bunu içimde taşıyordum ve kusursuzdu. Dora'yı kaybettiğimde Agnes, sen olmasaydın ben ne yapardım?"

Agnes kollarım arasında bana iyice sokulmuş, kalbime daha çok yanaşmıştı ve titreyen eli omzumda, gözyaşlarıyla parlayan tatlı gözleriyle bana bakıyordu!

"Sevgili Agnes, seni severek buralardan gittim. Seni severek buralardan uzak durdum. Seni severek eve döndüm!"

Şimdi de ona, onca zaman verdiğim mücadeleyi ve vardığım sonucu anlatmaya çalışıyordum. Zihnimi olduğu gibi, bütünüyle ortaya koymaya çalıştım. Hem kendimi hem de onu daha iyi anlamayı ne kadar çok ümit ettiğimi, bu anlayışın getirdiği bilgiye kendimi nasıl teslim ettiğimi ve o gün bile bu bağlılıkla nasıl oraya gittiğimi göstermeye çalıştım. Eğer beni seviyorsa (böyle dedim ona) beni kendine eş olarak seçebilirdi; bunu ben hak ettiğim için değil, ona olan sevgimin gerçekliğine ve bu sevgiyi olgunluğa ulaştıran sıkıntılara dayanarak yapabilirdi; bunu bu sebeple dile dökmüştüm. Ah Agnes, çocuk-eşimin ruhu, senin o içten gözlerin aracılığıyla bile bana bakıp bir sorun olmadığını söylüyor ve beni senin vasıtanla, açarken solan Tomurcuk'un en tatlı anılarına götürüyor!

"Öyle mutluyum ki Trotwood –içim içime sığmıyor– ama söylemem gereken bir şey var."

"Söyle canım."

Agnes zarif ellerini omuzlarımın üzerine koydu ve sakince yüzüme baktı.

"Ne diyeceğimi biliyor musun?"

"Bu konuda bir tahmin yürütmeye çekiniyorum. Sen söyle haydi canım."

"Ben seni hep sevdim!"

Ah ne mutluyduk, ne mutluyduk! Gözyaşlarımız, çektiğimiz çilelerden değil (onunki çok daha fazlaydı) bir daha ayrılmayacağımızı bilmenin verdiği büyük sevinçle akıyordu!

O kış akşamı birlikte kırlarda yürüdük; içimizdeki kutsal dinginliği dondurucu hava da paylaşır gibiydi. Biz gezinirken gecenin ilk yıldızları parlamaya başlamıştı ve onlara bakarak Tanrı'ya, bizi bu sükûnete kavuşturduğu için şükrettik.

Geceleyin ay parlarken de aynı eski pencerenin önünde durduk; Agnes sakin gözlerle ayı izliyordu; ben de onun bakışını takip ediyordum. O zaman zihnimde uzun bir yol açıldı ve üstü başı dağınık, terk edilip unutulmuş, yol yorgunu bir oğlanın düşe kalka ilerlediğini gördüm; bu çocuk günün birinde, şimdi kalbimin hemen karşısında çarpan şu kalbe sahip olacaktı.

Ertesi gün halamın karşısına çıktığımızda neredeyse akşam yemeği saatiydi. Peggotty'nin dediğine göre çalışma odamdaydı; odayı benim için hazır hale getirip düzenlemek ona gurur verirdi. Onu gözlükleriyle, şöminenin yanında otururken bulduk.

Alacakaranlıkta dikkatlice bakarak, "Aman Tanrım!" dedi halam. "Kimi getirmişsin?"

"Agnes'ı," dedim.

İlk başta ona bir şey söylememeyi kararlaştırdığımız için halamın canı epey sıkıldı. Ben "Agnes" dediğimde bana umut dolu bir bakış attıysa da halimde bir değişiklik göremeyince ümidini yitirmiş bir halde gözlüğünü çıkararak bununla burnunu kaşıdı.

Yine de Agnes'ı candan bir şekilde karşıladı ve az sonra yemek için aşağıya, aydınlık salona indik. Halam bana bakmak için gözlüğünü iki üç kere daha takıp çıkardı ama her çıkarışında hayal kırıklığına uğramış görünüp gözlüğüyle burnunu kaşıdı. Mr. Dick bunun kötüye işaret olduğunu bildiğinden rahatsız olmuştu.

Yemekten sonra, "Hala, bu arada," dedim, "bana söylediklerinizle ilgili Agnes'la konuştum."

Halam kıpkırmızı kesilerek, "Öyleyse hata yapmışsın Trot ve bana verdiğin sözü tutmamışsın," dedi.

"Ama kızmadınız, değil mi hala? Agnes'ın herhangi bir mutsuz bağı olmadığını duyunca eminim bana kızamayacaksınız."

"Ne saçma sapan konuşuyorsun!" dedi halam.

Halamın kızmaya başladığını görünce onu daha fazla kızdırmayıp lafı kısa kesmenin iyi olacağını düşündüm. Agnes'ı koluma alıp halamın sandalyesinin arkasına geçtim ve ikimiz de ona doğru eğildik. Halam ellerini çırpıp gözlüğüyle baktıktan hemen sonra fenalaştı; onu ilk defa böyle görüyordum.

Halam fenalaşınca Peggotty koşup geldi. Halam kendine geldiğinde Peggotty'ye yöneldi ve ona şapşal ihtiyar diyerek tüm gücüyle sarıldı. Sonra Mr. Dick'e de sarıldı (kendisi hayli gururlanmıştı bundan, ama biraz da şaşırmıştı) ve ardından nedenini açıkladı. Sonra hepimiz mutlu olduk.

Halam benimle olan son kısa diyaloğunda yanılgıya mı düşmüştü yoksa benim ruh halimi mi anlamamıştı, tam bilemiyordum. Ama dediğine göre, Agnes'ın evleneceğini söylemek yeterli olmuştu ve şimdi ben bunun doğruluğunu herkesten iyi biliyordum.

On beş gün içinde evlendik. Sessiz düğünümüzün tek davetlileri, Traddles'la Sophy ve Doktor'la Mrs. Strong'du. Onları neşe içinde bırakarak birlikte yola çıktık. Hayatım boyunca sahip olduğum her değerli şeyin kaynağı, merke-

zim, hayatımın yörüngesi, bir tanem, karım, temelinde bir kaya olan aşkım kollarımın arasındaydı!

"Sevgili kocacığım!" dedi Agnes. "Artık sana bu şekilde seslenebildiğime göre bir şey daha söyleyeyim."

"Söyle sevgilim."

"Dora'nın öldüğü gece olan bir şey bu. Senden beni çağırmanı istemişti hani."

"Evet."

"Bana bir şey bıraktığını söylemişti. Bunun ne olduğunu tahmin edebiliyor musun?"

Bunu tahmin edebilirdim. Beni uzun zamandır seven karımı iyice kendime yanaştırdım.

"Benden son bir isteği olduğunu söylemiş ve bana son bir sorumluluk vermişti."

"Bu da..."

"Kendisinin bıraktığı boşluğu benden başkasının doldurmamasıydı."

Agnes başını göğsüme yaslayıp ağladı ve ben de, o kadar mutlu olmamıza rağmen onunla birlikte ağladım.

LXIII

Bir Ziyaretçi

Yazmayı planladıklarım neredeyse bitti; ama yine de, hafızama kazınan ve zaman zaman keyifle anımsadığım bir şey var ki bu olmasa ördüğüm hikâyenin bir ilmeği eksik kalır.

Ünüm de servetim de artmıştı, evimde çok mutluydum ve on yıldır mutlu bir evliliğim vardı. Bir bahar gecesi Londra'daki evimizde Agnes'la ateşin karşısında otururken ve üç çocuğumuz odada oynarken bir yabancının beni görmek istediği söylendi.

Geliş sebebinin işle mi ilgili olduğu sorulduğunda, "Hayır," demişti; sadece beni görmek istiyordu ve uzak yoldan gelmişti. Uşağımın söylediğine göre yaşlı bir adamdı ve bir çiftçiyi andırıyordu.

Bu durum çocuklara pek gizemli gelmişti; dahası Agnes'ın onlara hep anlattığı en sevdikleri hikâyenin başını, herkesten nefret eden pelerinli yaşlı peri hikâyesinin giriş kısmını andırdığından epeyce telaş yaratmıştı. Oğullarımızdan biri, bir zarar gelmesin diye başını annesinin dizine koydu ve küçük Agnes da (en büyük çocuğumuz) kendisinin yerine oyuncağını bir sandalyeye bırakarak ne olduğunu görmek için perdelerin arasından altın sarısı buklelerini uzattı.

"Kendisini içeri alın!" dedim.

Biraz sonra dinç, ak saçlı, yaşlı bir adam karanlık holde belirdi. Küçük Agnes adamın görünüşünden etkilenip onu içeri getirmek için koştu ve ben onun yüzünü tam görememişken karım ayağa fırlayıp sevinçli ve heyecanlı bir sesle gelenin Mr. Peggotty olduğunu söyledi.

Gelen gerçekten de Mr. Peggotty'ydi. Artık yaşlı bir adam olmuştu ama yaşlılığında da kanlı canlı, zinde ve güçlüydü. İlk heyecanımız geçip de Mr. Peggotty kucağında çocuklarla ateşin karşısına oturduğunda ve alevler yüzüne vurduğunda hayatımda hiç görmediğim kadar kuvvetli, gürbüz, üstelik yakışıklı bir yaşlı adam olduğunu düşündüm.

"Küçükbey," dedi Mr. Peggotty. O eski tonda söylenen eski isim kulağıma öyle doğal gelmişti ki! "Küçükbey, sizi bir kez daha şöyle, hakiki karınızla görmek ne büyük bir mutluluk!"

"Bu ne büyük mutluluk eski dostum!" diye bağırdım.

"Hele şu güzellikler," dedi Mr. Peggotty. "Şu çiçeklere bak! Küçükbey, sizi ilk gördüğümde şunların en küçüğünün boyundaydınız! Em'ly de o kadardı ve bizim zavallı oğlan da gencecikti, tam bir genç oğlan!"

"O günden sonra zaman sizi değiştirdiğinden daha çok değiştirdi beni," dedim. "Ama şimdi şu haylazlar uyumaya gitsin ve İngiltere'de olduğunuz sürece başka bir evde kalamayacağınıza göre bavullarınızın nereden alınacağını söyleyin de (aralarında o eski siyah bavul var mıydı acaba?) bir kadeh bir şeyler eşliğinde on yılda neler olduğunu konuşalım!"

"Yalnız mısınız?" diye sordu Agnes.

"Evet hanımefendi," dedi Mr. Peggotty, "yalnızım."

Mr. Peggotty'yi nasıl hoş tutacağımızı bilemediğimizden aramıza oturttuk ve onun o bildik eski sesini dinlemeye başladığımda sevgili yeğenini ararken yaptığı yolculuğa devam ettiği hissine kapıldım.

"Sadece birkaç hafta kalmak için," dedi Mr. Peggotty, "çok su aştım. Ama su (özellikle de tuzluysa) benim için doğal bir şeydir ve dostlar da hep gönlümde, şimdi de buradayım işte." Sonra böyle bir şeyi fark ettiğine şaşırmış gibi, "Gerçi böyle bir niyetim yoktu ama şiir gibi oldu," diye ekledi.

"Onca yolu hemen geri mi döneceksiniz?" diye sordu Agnes.

"Evet hanımefendi," dedi Mr. Peggotty. "Gelmeden Em'ly'ye söz verdim. Görüyorsunuz ya, yıllar geçtikçe gençleşmiyoruz, yola şimdi çıkmasam hiç çıkamazdım herhalde. Fazla yaşlanmadan buraya gelip küçükbeyi ve onun tatlı gelinciğini mutlu yuvalarında görmek de hep aklımdaydı."

Mr. Peggotty daha önce hiç görmemiş gibi doya doya bize baktı. Agnes bizi daha iyi görebilmesi için Mr. Peggotty'nin dağınık ak buklelerini neşeli bir edayla geriye itti.

"Bize başınıza gelen her şeyi anlatın haydi," dedim.

"Anlatacak çok şey yok küçükbey," dedi Mr. Peggotty. "Yaşadık demek yetmez, çok iyi yaşadık. Hep çok iyi yaşadık. Olması gerektiği gibi çalıştık; ilk başlarda biraz zorluk çektik belki ama hep çok iyi yaşadık. Koyunculuk, damızlık hayvan yetiştirmek, o bu derken epeyce iyi işler yaptık. Sanki üzerimizde bir hayır duası var," dedi Mr. Peggotty başını saygıyla öne eğerek, "ve işlerimiz hep iyi gitti. Tabii uzun zamanda oldu bu. Dün olmazsa bugün. Bugün olmazsa yarın."

"Ya Emily?" diye sorduk Agnes'la aynı anda.

"Em'ly," dedi Mr. Peggotty, "siz gittikten sonra hanımefendi –ondan sonra yabanda kaldığımız hiçbir gece o perdenin ardında dua ederken adınızı anmadığı olmadı– küçükbeyi, o parlak günbatımında gözden kaybettikten sonra – eğer o sıra küçükbeyin son derece nazik ve düşünceli bir davranışla bizden sakladığı şeyi öğrenseydi herhalde mahvolurdu kızcağız. Ama gemide hasta yoksullar vardı ve Em'ly onlarla ilgilendi; yanımızdaki çocuklarla da ilgilendi; o kadar çok işi vardı ve insanlara o kadar çok iyilikler yaptı ki bu ona iyi geldi."

"Olayı ilk ne zaman duydu?" diye sordum.

"Ben ilk duyduğumda bunu ondan sakladım," dedi Mr. Peggotty, "yaklaşık bir yıl boyunca. O zaman ıssız bir yerde yaşıyorduk, ama dünyanın en güzel ağaçlarıyla çevriliydik ve çatımız güllerle kaplıydı. Ben bir gün tarlada çalışırken İngiltere'de bizim Norfolk ya da Suffolk'tan (hangisiydi önemli değil) bir gezgin geldi ve tabii onu içeri aldık, yiyecek içecek verdik, hoş tuttuk. Hep birlikte böyle davrandık. Yanında eski bir gazete ve fırtınadan bahseden başka bir haber vardı. Em'ly de böylece olayı öğrenmiş oldu. Gece eve geldiğimde onun durumu öğrendiğini gördüm."

Mr. Peggotty bunları söylerken sesini alçalttı ve çok iyi hatırladığım ciddiyet yüzüne yayıldı.

"Bu olay çok değiştirdi mi onu?" diye sorduk.

Mr. Peggotty başını sallayıp, "Yaa tabii, şimdiye kadar olmasa da uzun bir süre," dedi. "Ama bence oranın ıssızlığı ona iyi geldi. Kümes hayvanlarıyla falan ilgilendi, kafasını bunlara verdi ve iyileşti. Acaba," dedi düşünceli bir şekilde, "Em'ly'yi şimdi görseniz tanıyabilir misiniz?"

"Çok mu değişti?" diye sordum.

"Bilmem. Onu her gün görüyorum, bu yüzden bilmiyorum; ama bazı bazı değiştiğini düşünüyorum. İncecik bir beden," dedi Mr. Peggotty ateşe bakarak, "biraz bitkin; yumuşak, üzgün, mavi gözler; narin bir yüz, hafif yana yatık güzel bir baş; sakin ve neredeyse ürkek tarzda çıkan bir ses. İşte Em'ly!"

Oturup hâlâ ateşe baktığı sırada sessizce onu izledik.

"Bazıları bahtsız bir aşk yaşadığını düşünüyor," dedi; "bazıları evliliğini ölümün sonlandırdığını. Kimse gerçeği bilmiyor. Pek çok kere evlenebilirdi, 'ama amca,' diyor bana, 'bir daha olmaz artık.' Benim yanımdayken neşeli; ama başkalarının yanındayken mahzun; bir çocuğa bir şey öğretmek, hasta birine yardımcı olmak ya da genç bir kızın düğün hazırlıklarına yardım etmek için (pek çok kere yar-

dımcı olduysa da hiç düğüne gitmedi) ne olsa yapmaya hazır; amcasına karşı sevecen, sabırlı, hem gençler hem yaşlılar tarafından sevilen, herhangi bir derdi olan herkes tarafından ayrı tutulan biri. Em'ly böyle işte!"

Mr. Peggotty elini yüzüne götürdü ve yarı bastırdığı bir iç çekişle gözlerini ateşten kaldırdı.

"Martha yanınızda mı hâlâ?" diye sordum.

"Martha gittiğimizin ikinci yılında evlendi küçükbey," dedi Mr. Peggotty. "Genç bir adam, bir çiftlik işçisi patronunun yük arabalarıyla pazara giderken –gidişgeliş beş yüz millik bir yol– onu eş olarak almak (eş fazla bulunmuyor oralarda), onunla birlikte yabani topraklara yerleşmek istediğini söyledi. Martha benden ona asıl hikâyesini anlatmamı istedi. Evlendiler ve her şeyden uzakta, kendilerinin ve kuş seslerinin dışında başka hiçbir sesi duyamayacakları bir yerde yaşıyorlar şimdi."

"Ya Mrs. Gummidge?" diye sordum.

Doğru bir tuşa basmış olmalıydım ki Mr. Peggotty birden bir kahkaha patlatıp, eskiden o kocaman, karaya oturmuş teknede keyiflenince yaptığı gibi bacaklarını bir aşağı bir yukarı ovuşturdu.

"İnanabiliyor musunuz?" dedi Mr. Peggotty. "Onun bile talibi çıktı! Küçükbey, oraya yeni yerleşmiş ve bir gemide aşçı olarak çalışan biri Missis Gummidge'le evlenmek istemediyse ne olayım – başka da bir şey demeye gerek yok herhalde!"

Agnes'ı hiç bu kadar gülerken görmemiştim. Mr. Peggotty'nin bu ani coşkusu ona o kadar tatlı gelmişti ki gülmeye doyamadı, o güldükçe beni de güldürdü ve Mr. Peggotty de coştukça coştu ve bacaklarını ovuşturup durdu.

Gülmemiz bitince, "Peki Mrs. Gummidge ne dedi?" diye sordum.

"İnanır mısınız," dedi Mr. Peggotty, "Missis Gummidge adama, 'Teşekkür ederim, şeref verdiniz ama şu anda me-

deni durumumu değiştirmek gibi bir düşüncem yok,' diyeceğine yanında duran kovayı kapıp gemi aşçısının başından aşağıya geçirdi ve adam yardım çağırıp, ben de koşup adamı kurtarana dek öyle kaldı."

Mr. Peggotty yine bir kahkaha attı ve Agnes'la ben de ona eşlik ettik.

Artık yorgun düştüğümüzde Mr. Peggotty yüzünü silip, "Ama bu iyi varlık için şunu söylemek lazım," diye devam etti; "bizim için yapacağını söylediği her şeyi, hatta daha fazlasını yaptı. Hayatımda gördüğüm en candan, en sadık, en dürüst ve en destekleyici kadın o, küçükbey. Bir an bile yalnız ve bedbaht olduğunu söylemedi; tüm koloni önümüzdeyken ve biz oralarda tamamen yeniyken bile. İnanın, İngiltere'den ayrıldığından beri ihtiyarı da hiç düşünmüyor."

"Bir de Mr. Micawber meselesi var," dedim. "Burada almak zorunda kaldığı her borcu –sen hatırlarsın Agnes, Traddles'ın senetlerini bile– kapattı; bu yüzden onun iyi olduğunu tahmin ediyoruz. Ama ondan bir haber var mı?"

Mr. Peggotty gülümseyip elini göğüs cebine götürdü ve düz bir kâğıt paketin içinden özenle, tuhaf görünümlü bir gazete kupürü çıkardı.

"Anlayacağınız küçükbey, halimiz vaktimiz düzelince yabani topraklardan çıktıktan sonra," dedi Mr. Peggotty, "doğruca kasaba denebilecek bir yerin olduğu Middlebay Limanı'na gittik."

"Yabani topraklarda Mr. Micawber da sizinle miydi?" diye sordum.

"Ah evet," dedi Mr. Peggotty, "azmetti ve değişti. Böyle azimle değişen bir beyefendi daha görebileceğimi sanmam. Küçükbey, kel kafası güneşin altında öyle terlerdi ki eriyip gidecek sanırdım ve o şimdi bir sulh hâkimi."

"Sulh hâkimi ha?" dedim.

Mr. Peggotty gazetede belli bir kısma işaret etti ve ben de Middlebay Limanı gazetesindeki bu kısmı yüksek sesle okudum:

"Dün Otel'in büyük salonunda sömürgede yaşayan seçkin hemşehrimiz Middlebay Limanı Bölgesi Sulh Hâkimi WILKINS MICAWBER, ESQ.* için halka açık bir yemek verildi ve otel hıncahınç doldu. Koridordaki ve merdivenlerdeki insanlar sayılmazsa, yemekte en az kırk yedi kişinin olduğu tahmin ediliyor. Middlebay Limanı'nın güzelliği, tarzı ve seçkinliği, gördüğü saygıyı sonuna dek hak eden, son derece yetenekli ve geniş kesimlere hitap eden şahsa hürmeten insanların akınına uğradı. Yemeğe Doktor Mell (kendisi Middlebay Limanı'ndaki Salem Yurdu Koloni Ortaöğretim Okulu'ndan) önderlik etti ve seçkin konuk onun sağında oturdu. Sofra kaldırılıp 'Non Nobis' ilahisi söylendikten sonra (çok güzel icra edildi ve yetenekli amatör KÜÇÜK WILKINS MICAWBER'ın çanı andıran sesini ayırt etmemek mümkün değildi) kadehler her zamanki gibi sadakate ve vatana kaldırılıp coşkuyla kabul edildi. Sonra Doktor Mell, duygu dolu konuşmasında şöyle dedi: 'Seçkin konuğumuz, kentimizin süsü. Kendisi için daha iyi bir konum olmadıkça bizleri asla bırakmasın ve burada o kadar başarılı olsun ki bundan daha iyisi mümkün olmasın!' Kaldırılan kadehlerle birlikte atılan sevinç çığlıklarını tarif etmek zor. Okyanustaki dalgalar gibi defalarca yükselip alçaldılar. Sonunda herkes sustu ve WILKINS MICAWBER, ESQ. teşekkür etmek için ortaya çıktı. Kurumumuzun kaynaklarının nispeten kısıtlı olduğu şu günlerde seçkin hemşehrimizin, o gösterişli ve süslü konuşma tarzıyla güzelce akan cümlelerini takip etmeye çalışmak bizim ne haddimize! Bir belagat şaheseri olduğunu ve mesleğindeki başarısının kaynağını açıkladığı ve dinleyicilerinin genç bölümünü kapatamayacakları parasal yükümlülükler altına girmemek konusunda uyardığı kısımların, en babayiğitlerin bile gözlerini yaşarttığını

* Esquire. Eskiden şövalyelerin yardımcılığını yapan ve kendisi de şövalye olmaya hazırlanan genç erkeklere verilen bir unvandı. İngiliz toplumunda zaman içinde soyluluğu çağrıştırmakla beraber belirli bir mevkiye işaret etmeyen muğlak bir titr haline gelmiştir. (e.n.)

söylemek yeterli olacaktır. Sonrasında kadehler DOKTOR MELL'e, MRS. MICAWBER'a (kaldırılan kadehleri yan kapıdan zarifçe başını eğerek selamladı, yanındaki güzeller güzeli ekip, bu hoş sahneye tanıklık edip renk katmak için sandalyelerin üzerindeydi), MRS. RIDGER BEGS'e (eski adıyla Miss Micawber'a), MRS. MELL'e, KÜÇÜK WILKINS MICAWBER'a (kendisi nükteli bir edayla, bir konuşmayla teşekkür etmeyi beceremeyeceğini ama izin verirlerse bunu bir şarkıyla yapacağını ifade ederek topluluğu kırıp geçirdi), MRS. MICAWBER'IN AİLESİ'ne (memlekette iyi tanındıklarını söylemeye gerek yok) ve daha nicelerine kaldırıldı. En sonunda, sanki bir sihirle masalar kaldırılıp dans etmek için alan açıldı. Güneş tanrısı Sol gitme vakti olduğunu söyleyene kadar gülüp eğlenen Terpsichore'un* ateşli destekçileri arasında en göze çarpanlar Küçükbey Micawber ve Doktor Mell'in sevimli ve kusursuz dördüncü kızı Miss Helena'ydı.

Yeniden Doktor Mell'in adının geçtiği kısma bakıyordum ki –bu ismi daha mutlu şartlar altında gördüğüme sevinmiştim; Mr. Mell, o zavallı sıska haliyle bizim Middlesex sulh hâkimine yaverlik ederdi eskiden– Mr. Peggotty gazetede, adımın geçtiği başka bir kısma işaret etti; orada şunlar yazılıydı:

"BÜYÜK YAZAR,
DAVID COPPERFIELD, ESQUIRE'A,

Sevgili Beyefendi,

Şimdi uygar dünyanın büyük bir bölümünün en azından hayallerinin aşina olduğu yüzü gözlerimle inceleme şansını elde ettiğim günün üzerinden yıllar geçti.

Ama sevgili beyefendi, gençlik arkadaşımın ve ahbabımın çevresinden (elimde olmayan şartlardan dolayı) uzak-

* Yunan mitolojisinde güzel sanatların dokuz perisinden biri. Genel olarak dans ve tiyatro korolarının ilham perisi kabul edilir. (ç.n.)

laşmış olsam da onun yükselişine kayıtsız kalamam. Keza onun bizlere sunduğu entelektüel şölenlerden de,

Aramızda koca denizler de kükrese, (BURNS)*
mahrum değilim.

Bu yüzden efendim, kendi adıma size teşekkür etme fırsatını değerlendirmeden ikimizin de saygı duyup değer verdiği bir kişinin buradan ayrılmasına izin veremem; dahası, Middlebay Limanı'nın tüm sakinleri adına da memnuniyetimi iletmek isterim.

Böyle devam edin efendim! Burada bilinmiyor değilsiniz, takdir edilmiyor değilsiniz. "Uzak" olmamıza rağmen ne "arkadaşsızız", ne "hüzünlüyüz", ne de (diyebilirim ki) "yavaşız". Yükseklerde uçmaya devam edin efendim! Middlebay Limanı sakinleri en azından bunu sevinçle, keyifle ve bir şeyler öğrenerek izlemek isteyebilir!

Yeryüzünün bu bölümünden size bakan gözler arasında, ışığı ve hayatı olduğu sürece,

Sulh Hâkimi
WILKINS MICAWBER'a ait
Gözler de
Var olacak."

Gazetenin diğer sayfalarına göz attığımda Mr. Micawber'ın bu gazetenin çalışkan ve değerli bir yazarı olduğunu gördüm. Aynı gazetede bir köprüyle ilgili bir mektubu daha vardı; bir de "önemli eklemelerin" ardından mektuplarının tek bir ciltte toplanıp yeniden basılacağını bildiren bir ilan vardı ve yanılmıyorsam başyazı da ona aitti.

Mr. Peggotty'nin bizimle kaldığı diğer pek çok akşam Mr. Micawber'dan konuştuk. Mr. Peggotty ziyareti boyunca –sanırım bir aydan az bir süreydi– bizim yanımızda kaldı ve kız kardeşiyle halam, Londra'ya onu görmeye geldiler. Sonra

* "Auld Lang Syne" şiirinden bir alıntı. (e.n.)

denize açılacağı zaman Agnes'la ben onu gemiye yolcu ettik; onunla bu dünyada bir daha vedalaşacağımızı sanmıyorum.

Gitmeden önce, Ham'in anısına kilise mezarlığına diktiğim küçük bir taşı görmek için benimle birlikte Yarmouth'u ziyaret etti. İsteği üzerine yazıyı kopya ettiğim sırada Mr. Peggotty'nin eğilip mezardan bir tutam çimenle biraz toprak aldığını gördüm.

Bunları göğüs cebine koyarken, "Em'ly için," dedi. "Söz vermiştim Küçükbey."

LXIV

Geçmişe Son Bir Bakış

Artık hikâyem sona eriyor. Şu sayfaları kapamadan evvel bir kez daha –son kez– dönüp geçmişe bakıyorum.

Kendimi, hayat yolculuğunda yanımda Agnes'la giderken görüyorum. Etrafımızda çocuklarımızı ve arkadaşlarımızı görüyorum ve yolculuk devam ettikçe bana kayıtsız kalmayan pek çok sesin uğultusunu duyuyorum.

Bu gelip geçici kalabalıkta hangi yüzlerin benim için ayrı bir anlamı var? İşte bunlar, düşüncelerime bu soruyu sorduğumda bana dönen yüzler!

Şimdi halam, gözünde daha büyük numaralı gözlüklerle, seksen küsur yaşında ihtiyar bir kadın ama hâlâ dimdik ve kış günü hiç ara vermeden altı mil yol yürüyecek kadar sağlam.

Halamın yanında daima Peggotty, eski iyi kalpli bakıcım beliriyor; onun da gözünde gözlükleri, geceleri lambaya iyice yaklaşarak nakış işlemeye alışmış ama asla yanına bir parça balmumunu, küçük bir ev şeklindeki kabında mezurayı ve kapağında St. Paul Kilisesi'nin resmi olan nakış kutusunu almadan işinin başına oturmaz.

Çocukken, Peggotty'nin o pek sıkı ve kırmızı olan, kuşların nasıl olup da elma niyetine gagalamadıklarını merak

ettiğim yanaklarıyla kolları artık kırışık ve eskiden yüzünün her alanını karartabilen gözleri de daha soluk (yine de hâlâ parlıyor) ama bir zamanlar küçük bir hindistancevizi rendesine benzettiğim o kaba işaretparmağı tıpatıp aynı; halamdan Peggotty'ye doğru emekleyen en küçük çocuğumu bu parmağı yakalamaya çalışırken gördüğümde daha yeni yeni yürüdüğüm zamanlarda kendi evimizin küçük salonu aklıma geliyor. Halamın eski hayal kırıklığı artık geçti. Şimdi gerçekten yaşayan bir Betsey Trotwood'un vaftiz annesi ve Dora (yaş sırasına göre bir sonraki çocuğum) halamın onu şımarttığını söylüyor.

Peggotty'nin cebinde büyükçe bir şey var. Timsah Kitabı'ndan başka bir şey değil bu; artık harap bir halde, yırtık pırtık, sayfaları kopmuş, sonra bir araya getirilmiş ama Peggotty bunu çok değerli eski bir emanet gibi çocuklara gösteriyor. Bu timsah öykülerinden başını kaldırıp bana bakan kendi çocuk yüzümü garipsiyorum ve bunun bana eski tanışım Sheffieldlı Brooks'u hatırlatması çok tuhaf geliyor.

Bu yaz tatilinde oğullarımın arasında, koca uçurtmalar yapıp havada süzülüşlerini tarifsiz bir keyifle izleyen yaşlı bir adam görüyorum. Beni büyük bir coşkuyla karşılıyor ve başını defalarca sallayıp gözlerini kırparak şöyle fısıldıyor: "Trotwood, yapacak başka işim kalmadığında Anılar'ı tamamlayacağımı duyunca sevinirsiniz herhalde ve halanız dünyanın en harikulade kadını efendim!"

İki büklüm, eğilmiş, elindeki bastondan destek alan ve yüzünde o eski gururun ve güzelliğin izlerini taşıyan, bir parça huysuz, ahmak ve aksi bir ruh haliyle uğraşan şu kadın da kim? Bir bahçede şimdi ve yanında da dudağında beyaz bir yara izi olan, sert, kara, pörsümüş bir kadın var. Bakayım onlar neler diyor.

"Rosa, ben bu beyin adını unuttum."

Rosa ona doğru eğilip, "Mr. Copperfield," diyor.

"Sizi gördüğüme sevindim beyefendi. Yasta olmanıza üzüldüm. Umarım zaman size iyi gelir."

Sabırsız refakatçisi ona çıkışıyor ve ona benim yasta olmadığımı, bana bir kez daha bakmasını söyleyip onu uyandırmaya çalışıyor.

"Oğlumu gördünüz herhalde beyefendi," diyor daha yaşlı olan hanımefendi. "Barıştınız mı?"

Gözlerini üzerimden ayırmaksızın elini alnına götürüp inliyor. Aniden korkunç bir sesle bağırıyor: "Rosa, buraya gel. O ölmüş!" Yanına diz çöken Rosa, önce onu bir kucaklıyor, sonra azarlıyor, sonra kızgın bir şekilde şöyle diyor: "Ben onu senin sevdiğinden daha çok sevdim!" Ardından da onu göğsüne yaslayıp hasta bir çocuk gibi uyutmaya çalışıyor. Onları öylece bırakıyorum; onları hep öyle buluyorum; hayatlarını hep öyle geçiriyorlar.

Hindistan'dan gelen bu gemi de nesi ve homurdanıp duran şu koca kulaklı İskoç bir Croesus'la* evlenmiş olan İngiliz hanım kim? Julia Mills olabilir mi?

Aksi ve hoş, gerçekten de Julia Mills bu; zenci bir adam altın bir tepside ona kartlarını ve mektuplarını taşıyor ve üzerinde keten kıyafetler, başına parlak renkli bir eşarp sarılı, bakır tenli bir kadın, giyinme odasında ona ikindi kahvaltısını servis ediyor. Ama Julia artık günlük tutmuyor, "Sevgi'ye Ağıt"ı söylemiyor hiç; sürekli, postu güneşten kararmış sarı renkli bir ayıyı andıran para babası yaşlı İskoçla kavga ediyor. Julia para içinde yüzüyor ve para dışında bir şey konuşup düşünmüyor. Onu Büyük Sahra Çölü'ndeyken daha çok seviyordum.

Belki de Büyük Sahra Çölü budur! Çünkü her ne kadar Julia'nın görkemli bir evi, kudretli bir eşi ve her gün oturduğu ihtişamlı sofraları olsa da etrafında tek bir yeşil filiz, bir gün meyveye ya da çiçeğe dönüşebilecek bir şey görmüyorum. Julia'nın "sosyete" dediği şeyi görüyorum; kendisine ayarlanan makamda oturup ona bu olanağı veren eli küçümseyen

---

* MÖ 560-546 yılları arasında hüküm süren Lidya kralı. Servetiyle ünlüdür. (e.n.)

ve Doktor'dan bahsederken "etkileyici bir antika" diyen Mr. Jack Maldon'ı görüyorum. Ama Julia, sosyete, böylesi kof bey ve hanımefendilere verilen bir isimse ve sosyete terbiyesi insanoğlunun gelişimini destekleyebilen ya da yavaşlatabilen her şeye karşı sözde kayıtsızlıktan ibaretse bence hepimiz aynı Büyük Sahra Çölü'nde kaybolmuşuz ve bir çıkış yolu bulmamız gerekiyor.

Ha, bir de daima iyi dostumuz olan, Sözlük'ünün üzerinde çalışan (D harfinde şimdi), eşiyle yuvasında mutlu Doktor var. Sonra Yaşlı Asker; bir ayağı çukurda ve kesinlikle eski günlerdeki etkisi kalmamış!

Hemen sonra Tapınak'taki bürosunda canla başla çalışan ve saçları avukat peruğuna sürtünüp durmaktan her zamankinden daha da asi duran sevgili eski dostum Traddles'a geliyorum. Masasının üzeri kocaman kâğıt yığınlarıyla dolu ve etrafa bakınırken ona şöyle diyorum:

"Traddles, eğer Sophy senin kâtibin olsaydı şimdi, işi başından aşkın olurdu!"

"Doğru diyorsun sevgili Copperfield! Ama Holborn Mahkemesi'ndeki o günler çok güzel günlerdi! Öyle değil mi?"

"Sophy'nin, senin bir hâkim olacağını söylediği günler mi? Ama o zaman bu laflar herkesin diline düşmemişti daha!"

"Her halükârda," diyor Traddles, "eğer bir gün hâkim olursam..."

"Neden öyle diyorsun? Olacağını biliyorsun."

"Sevgili Copperfield, bir gün hâkim olduğumda, söz verdiğim gibi tüm hikâyeyi anlatırım."

Kol kola yürüyoruz sonra. Traddles'ın evinde, ailesiyle akşam yemeği yiyeceğim. Sophy'nin doğum günü o gün ve Traddles yolda bana, keyfini çıkardığı iyi talihinden bahsediyor.

"İçimde kalan her şeyi yapabildim sevgili Copperfield. Peder Horace'ın geliri dört yüz elli sterline çıkarıldı; iki oğ-

lumuz en iyi eğitimi alıyorlar ve istikrarlı birer öğrenci ve iyi birer insan olarak dikkat çekiyorlar; üç kızımız güzelce evlendi; üçü bizimle birlikte yaşıyor ve üç tanesi de Mrs. Crewler'ın vefatından beri Peder Horace'ın eviyle ilgileniyorlar ve hepsi de mutlu."

"Biri dışında," diyorum.

"Dilber'in dışında," diyor Traddles da. "Evet. Böyle bir serseriyle evlenmiş olması çok büyük talihsizlik. Ama adamda onu çeken bir fiyaka ve ışıltı vardı. Ama şimdi o da evimizde emin ellerde olduğuna ve kocasından kurtulduğumuza göre onu yeniden neşelendirmeye çalışmalıyız."

Traddles'ın evi, bir zamanlar Sophy ile akşam yürüyüşlerinde bakıp odalarını aralarında paylaştıkları evin aynısı – ya da çok benzeri. Büyük bir ev; ama Traddles evrakını soyunma odasında tutuyor ve ayakkabılarını da bunların yanına koyuyor; Sophy ile birlikte üst kattaki odalara sığışıp en güzel yatak odalarını Dilber'le diğer kızlara bırakıyorlar. "Kızlar" şu ya da bu sebeple sürekli geldikleri için evde boş oda yok. İçeri girdiğimizde kapıya koşan bu kalabalıkla karşılaşıyoruz ve Traddles'ı öpmek için üzerine atlayıp onu nefes nefese bırakıyorlar. Şimdi dul kalan ve bir kız annesi olan zavallı Dilber evin daimî bireylerinden; şimdi Sophy'nin doğum günü yemeğinde üç evli kız kardeş ve kocaları, birinin kocasının erkek kardeşi, birinin kocasının kuzeni ve diğer birinin de bana kalırsa bu kuzenle sözlü gibi duran kız kardeşi var. Traddles tıpkı eskisi gibi, sade ve doğal, aile reisi olarak büyük masanın ucunda oturuyor ve Sophy de masanın baş tarafından ona gülümsüyor; bu neşeli sofrada ışıldayan şey britanyum çatal bıçak değil kesinlikle.

Şimdi içimdeki biraz daha yazma arzusunu baskılayıp hikâyeme son verirken bu yüzler de birer birer solup gidiyor. Ancak tüm bu yüzlerin üstünde ve ötesinde öyle bir yüz var ki kutsal ışığı üzerime vurup diğer bütün nesneleri de aydınlatıyor. Bu yüz kaybolmuyor, hep orada.

Başımı çeviriyorum ve onu yanımda, güzel dinginliğiyle görüyorum. Lambamın ışığı azaldı ve ben gecenin bu ilerleyen vakitlerine kadar yazdım; ama var olmasaydı bir hiç olacağım o sevgili varlık bana hâlâ eşlik ediyor.

Ah Agnes, ah ruhum, hayatım son bulurken de yüzün yanımda olsun hep; geride bıraktığım bu silüetler gibi gerçeklik de eriyip benden giderken umarım seni hâlâ yanımda, yukarı işaret ederken bulurum!

SON